

aúgen-anona-anon-aimma

Usarufa Bible

1980

aúgen-anona-anon-aimma
Usarufa Bible

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

Áaimo Ataárainne	0
Máátiyu	13
Mááki.....	55
Arúke	75
Yóáane.....	119
nôrabi urááqtaba (Apótoro).....	147
Arómani	187
1 Korítiani.....	204
2 Korítiani.....	221
Karétiani.....	232
Ipítiani	238
Pirípiani	244
Koráátiani.....	248
1 Tetaróniani.....	252
2 Tetaróniani.....	255
1 Tímoti	258
2 Tímoti	263
Tááítati.....	266
Pírímoni.....	269
Íbaru	271
Yêmiti.....	284
1 Pítaa.....	288
2 Pítaa.....	293
1 Yóáane.....	296
2 Yóáane.....	300
3 Yóáane.....	301
Yúti.....	302
Arébárétiani	304

Îtogo Abaramma Aáyaraiye

12 Yawe Îtogo Abaramtaba téna, “Enamááqa, ení wayukagara, enaponi wayukagara yuwéya kemó emmó arátenna mararaq wao.

² Kemá emma mamá ení márúqa anómma aurakeqa emmá atimua uyakanune. Ení awíqa mama anóni ona, abo emá yeráwápímmá atimuka inone.

³ Náyumo atimuqó uyakainomma kemá atimu umayike, abo náyumo taiáimo umakaiyamma kemá taiáima umayikanune. Abo máte kayuka mamárábímmá ekáké kemá atimuqá umayikanune.”

⁴ Abaramma tébéniqa tenikara móra tiyapa (75) auqa keena, Yawe Îtogo timamiteni-umá Abaramma Áráni maruqa yuwéna witana Rotima Abaramte uraiye.

⁵ Abaram wení áanáqa Táraigara, wení ábákoni áanine, ^I máten-otamo yemó aikumarakaraq abo Árániqo aikuyikara mayai wayukagaraq yiwiqmena Keinen mararaq marena uraiye. Abo yeráwáqá mareta Keinen koyarae.

⁶ Mikánábímmá Keinen marabimma wayuka maawata, Abaramya mareta Keinen marabi wéqéta Tekem maruqa anón tayaipi Móre aukapa koyarae. ⁷ Yawe Îtogo Abaramka páquma weka téna, “Ení iyápórawaqa kemá ma-mará yimenune.” Miráitana, Abaramma Yawe Îtogoka yaare mika tarouraiye.

⁸ Mikákémmá, Abaramma maréna Beter aabaumo utai aitabaqa uraiye. Aabaumo kuperaibaqa Beteriye, aabaumo utaibaqa Ááiyé. Mami kaya marukoni aukapimma wení yuwaiq-namma uraiye. Mika Abaramma Yawe Îtogoka yaare tarourena monoqá timakaraiye. ⁹ Abaramma mikáké kómarena Négébé wiwiuraiye.

Abaramma Páqyakana Ítipi Maínenaq Kukaiye

¹⁰ Mitupaa Keinen marabi koyaimmá aayawa maeuraiye, aayawagómá anónikeitaba, Abaramma maréna paaqyakanabi Ítipiq mainena kukaiye. ¹¹ Ítipiq wemá koyanekeena anakomma Taraitaba tena, “Kemó aonaunama emá kateko ínimmá maane. ¹² Ítipiq wayukama emmó aoneta, yeráwáqá miráitinoe, ‘mami nínimmá wenánáre.’ teta yeráwáqá kemmá tikameta emmá paa-ayuwaiya mainone. ¹³ Kemá wení amanaqune tinata, abo kema enauyawataba iraqoniqu matiketa tiyuwaiya enáitaba maeno.”

¹⁴ Aanibo Abaramma Ítipiqo witana, Ítipi wayuka wení aanaqa aonama aara-urane tirae. ¹⁵ Abo miráitana, Peroni anókayuka wemmá aonama aara-urane téta Peromma timamituweta awiqmeta Peroni naaupurae. ¹⁶ Mamin-initaba Peroma Abaramma iraqoni keuyakena anaégáráq awai típítípiráóqá, mémeraóqa, purumakakáwáqá, pááqya ótirawaqa kémórórawakaraq, mayai wayuka, aaragáráq waa-garaq amikaiye.

¹⁷ Peroma Abaramni aanaqa mayai aitaba Yawe Îtogo tawi gari yuwaitana Perogara wení wayuka-annabi

kukaiye. ¹⁸ Miráitana Peroma Abaramma áyarena tiraiye, “Emá nóra umatikano? Nóraitawa emá íma enánáre teq timatimikano? ¹⁹ Nóra-itawa emá wetaba ketímánáre tenara, ‘kemá awiqma ketínári urauno?’ Abo íbeqa manna enánáqibo, awiqme kówao!” ²⁰ Abo Peroma wení anó kayuka timayimitata yerawáqá Abaramma wakuyakawana wení anakara máten otakaraq kemayena kouraiye.

Abaramya Roti Óqkaqokaq Urááye

13 Abo Abaram maréna Ítipike Négíbi utaiye, wenánákara mátetataqo wemó makai-kara, abo Roti wete utaiye. ² Abaram anón otanaqa aukaiye, wanitibi wakara, yaugara.

³ Mi maruqa Négibikemma wemá maréna marutaba marutaba wéqéna Betel kaya (2) marukóni aukapi (Bétéríkaraq Ái) emó-urai nakumorakaraq, yaaremo tarourai maruqaq. ⁴ Abo mikáqá wemá Yawe Îtogoka monoqá tiyakaraiye.

⁵ Abo Roti Abaramtemo uréré-émainma wegáráq, poiayamma, wení nétuya yuwaiq-namma makaiye. ⁶ Abo yenákámó mi-mórábímmó maiyoyamma íma marago kanaraq umayikaraiye, yenákátí kurubi wákáwáqá anó powata íma mimorabi mae-waniq uráye. ⁷ Abo uniti áiqaimma Abaramte Rotini mayai wayukati aukapi páquraiye. Mi kánábímmá Kénánni wayukagaraq, Pérégít wayuka yeráwákáráq mi marabi máqe-urae.

⁸ Abo Abaram Rotitaba tiráiyé, “Kerátámá morá-nae-muye, kerátátí aukapikaraq, kerátátí mayai kayuk-abimma, keta uniti áiqaimma íma ténátae. ⁹ Anó maranamma kerátáyábá paa-maiye. Miráipowaka kerátá ókaoka-óyúye. Emá ayáánepaq winaqá kemá ayáánurapaq wonune. Emó ayáánurapaqo winaqá, kemá ayáánepaq wonune.”

¹⁰ Roti múte aonama Yótén máte aruma nonáráiraitana abo aonaraiye. Yawe Îtogoni yoka (Ítén yomma) éna Ítipíq Naer arura itana aonama Yówa aukapa-yukaiye. (Minna-íma Yawe Îtogoma Totomkaraq Komoraqa yikamma tawitawa urai-tupae.) ¹¹ Abo Rotima wetábá mátemma Yotenni aruma auyatuwena abo maréna aabaumo utai ááyápáq uraiye. Mikáké kaya (2) naka kúyotoqo émáyámma yatáqma ókaoka-uraye. ¹² Abaram Kénánni marara maitana, abo Rotima aru marukarawa-koni aukapi Yóten arugomma Tótom waqoka mainena wení nétuya terinamma uraiye. ¹³ Totom wayuka anómma Yawe Îtogoka tawi aaima ke-eta kumiq aaima uyakarae.

¹⁴ Rotima ayuwéna Abarammo kégoimma, Yawe Îtogo Abaramtaba tiráiyé, “Múte auramma aonama áubáqá, anaaépaqa, aayánepaqa, aayanurapaqa, máte aukapaqa máánarakemma aonao. ¹⁵ Mi-máte márámó emó aonanna kemá, ení iyápórawakaraq emá ákapaq aménúne. ¹⁶ Kemá ení iyápó-anna mama taíbariq-ona maragoni káitora íyáta abo íma wayuka yorautinoe. ¹⁷ Kómare-keewe maragoni ayátákaraq wení awaraq kemó íbeqo emmó amunna marama aonao.”

¹⁸ Miráitana Abaram wení netuya térínámmá yawítímena maréna Mamrini anó owak yarawakoni waqoka Íbáróni mainena uraiye. Míkaq Yawe Ítogoka yaare tarouraiye.

Abaramma Rótimma Mamá Ayukaiye

14 Mi-kánábímmá tiyaakagaraq kaya (12) aukomma Kinirawakaraq yetí wayuka Ketoraomani aménápá maqe-urammanibo tiyaakagaraq kaumo (13) auqo keimma yeráwáqá Ketoraomama aaiqa uyakane-ta-urae. Móra-tiyapa (5) kinirawaqa yetí áái-wayukate yagarotareta Títími arubi aikutae, (Mipimma karakébarai unokoni arubine). Tiyaakagaraq kayaté kayate aukomma (1) Ketoraomagaraq kinirawaqa kaumo (3) ano maruka kíniráwáté yagarotareta aaiqa-umá móra tiyapa kini-rawaqa kótárae, repaim kayuka Átíróti Kanaim-kene, Yutim kayuka Amkene, Imini kayuka Kíríatam arubikékáráq.

Orim kayuka Tiya aita marukake abo maréta yeráwáqá Eriparani kammáq-makoni awaba waqókáq áwátáq-urae. Mikákémó yemó yawékámmá maréta tiyánepaq En-Mitiba yirae (mimaruqa íbeqa Katetire kete) abo yeráwáqá Áméréki kayukati máte-maragaraq abo mirauma Ámóri kayukamo Ayayona Tamaqo máqe-mamma yikama-táwitawa-urae.

Abo Tótómqo, Kómóraqo, Ámaqo, Yiboikaraq, Berati kinirawaqa yetí aiwayukate yakarotareta Títími arubi aaiqa yokauma yitauqa-yuqmeta yaurae, Érémqo, Koimiyo, Tinakaraq Éráti kinirawaqa aaiqa umáyikane-ta, móra tiyapa (5) kinirawaqa kayaté-kayate (4) kinirawaqa umayikaneta.

Amurapema Tína waykatí kinie, Ariokima Éráti kayukati kinie, Ketoraoma Éréma kayukatí kinie, abo Titarima Kóimi kayukatí kinie, Mami káyáté-káyáté (4) kíniráwáqá maréta-wurae móra-tiyapa (5) kinirawaqa aaiqa umayikaneta. Mi kíniráwáqá, Berae Tótom kayukatí kinie, Timepae Yíboi kayukati kinie, abo Berae Yowa kayukatí kinie. ¹⁰ Títim arubimma ano kaaweq ¹ maikaraoko óriq uraitana abo minnamo Tótomkaraq Kómóra kinirawaqo kówata mátemma péqmareta anubata-owata, abo yaaima wayukarawaqa kaaweq maiqnobata metéqéta-ureta minnobaq pukae. ¹¹ Kayaté-kayate (4) kinirawaqa Tótómkara Kómóra kayukatí máte-otakaraq, máte-awaqa maméta kourae.

¹² Yeráwáqá Rotimma Abaramni anówaiko-powata wení ótakaraq wemma awíkae Tótom máqe-emaitata.

¹³ Móramo (1) peqmarena yiwaigomma, Íbaru naaqa Abaramma timamikaiye máte-naimo paqima. Mikánábímmá Abaram Mámriini anó owaka yarawakoni waqoka máqe-uraiye (Mamri Amori nare). Mámri aunabakarata kayaqá (2) yikaraiye, Etikorogaraq Ana. Mami kaumo (3) watanonna Abaramte yakarotáráe. ¹⁴ Abo Abaramma wení anabaomma awíqma yetí anna-naka urae, mami-naimo keitena wemá kaumo ateretikaraq tiyaakagaraq eitiqa (318) aaiqa-iwayuka mátemma wení naaupaqo páquramma

¹ *kaaweq: kumayu káwéqá ammó awiqmakedamo atima óq-tammo mammá-karapa kawere*

yaáyama aikutena, abo Téni waoka uréta yetí namuro kayaté-kayate (4) kinirawaqa wakae. ¹⁵ Noka-nawataqa Abaramma wení aai wayuka yaika-umáyikárena yíkaminena-itata kayaté-kayate (4) kinirawakaraq yetí aai wayuka péráwana Abaramma waqmena mirauma Ópa tiyánepaq aukapaq Támátikati koyarae. ¹⁶ Abaramma yawewqma máte notakaraq, Rotigaraq, wení ótakarate, aararaókaráq, yaimma wayukagaraq, yiwikaiye.

¹⁷ Abarammo aaiqo-umámo Ketoraomakaraq wetémo yakarotará kinirawaqa kégotamatuwaimma, Tótomuke kinigo Abaramma Taba arubi yiréna aonaraiye (minna kinirawati aruwe).

¹⁸ Miráitana Tárem kayukatí kinigo Metiterekimma aawakaraq wáénigaraq Abaramma mamá-ámíkaiye. Métitérekima uyátámaqma Ítogoni mono-naaupaq mayai-naare. ¹⁹ Métitéréki Abaramma atimuqá-uyakena tiraiye, “Uyátámaqma Ítogo maragárá wiyomo taroqurai Ítogo Abaramma iráqoni-uyakaniye. ²⁰ Amuramu-uyákao uyátámaqma Ítogoma noitababiyabo wemó aawaqna-ita abo aaiqo-umá ení namuro kótámakonna-aitaba.” Miráitana Abaramma máte-tatapikemma, móradora (1) máte-tiyaakabikemma Métitérekimma amikaiye.

²¹ Tótomke kinigo Abaramtaba tiráiyé, “Wayukarawaqa ketime mátetataqa etábá mayao”.

²² Abaramma anonna-uraiye, “Kemá uyátámaqma Yawe Ítogoka ketí tiyaamma tikaq maraune, wiyokaraq maramó taroq-urai Ítogoka abo kemá araimma-tiyakaune, ²³ Kemá íma-mórayataqa (1) ketábá mayánúne, íma móraqamma (1) keboqya tatagarare, kemá óta-naaqa aurakaune wemá timáti-kaiyaba. ²⁴ Kemá kimmora ketí aaiq wayukamo nátúwá nawaka kanararé-ténúne. Abo náwamo ketémo uraiyamma Ánamo, Étikoragaraq Mamri paa yiyuwaiyata yeráwátí ótamma-máyátao.”

Ítogo Áatimá Abarámte Yarutaiye

15 Aaiqa umá ánátatuwena Abaram yitana, Yawe Ítogo kainapaq wekáq páquma tiráiyé. “Íma ikatí-owo kemá ení weyure abo ení amuyataqa anónuramma aménúne.”

² Miráitana Abaram téna, “Anómo uyátámamma Yawe Ítogo nóina emá timinónó kemá íma iyápó makaunabowana Éréyáti Tamatikatike ketí máte notamma kemó makaunna mayániye?” ³ Abo Abaram téna, “Emá íma iyápó timikanabowana ketí mayái naako ótamma abowání-iniye.”

⁴ Miráitana Yawe Ítogo Abaramtaba tiráiyé, “Minaaqa íma abowání inibo enarupiké ení iyápógo máte notama abowání iniye.” ⁵ Yawe Ítogo Abaramma awiqmena máápa Abaramma yaubarena abo timámíkaiye, “Mute aabayápáq wiyokarawaqa aonama abo yorautuo, kanarará yorautínónópo.” Abo wemá timámíkaiye, “Ení iyápó-anna mirará-ínóe.”

⁶ Abaram Yawe Ítogotaba araine-tiyákáitana, mináitábá Ítogo Abaramtaba arupúnáre tiraiye.

⁷ Yawe Ítogo ókaraq Abaramtaba tiráiyē, “Kemá Yawe Ítogomo Úúqo Káritián-kayukabike mami máráména abowání-ikaeteq awiqme-iraune.”

⁸ Abo Abaram ítáráiyē, “Anommo uyátámáqma Yawe Ítogo, kemá mami márámó araimma abowáníqo-onunna, naara-umá itéqa-óné-onuno?”

⁹ Yawe Ítogo anónná-uráiyē, “Nateqá puru-makakáráq, mémekaraq, awai típítíkáráq mátemma kaummo (3) áúqó-uráiyamma mamé-iyō. Óqa máágárá, paaya numa mamé-iyō.”

¹⁰ Abaram mimátémmá maména wekaq-iráiyē, abo Abaramma máte kamma aukapike ataqma ókaoka-uráiyē. Numarátámá paa-yukaiyē. ¹¹ Abo akikíráóókómá arabéna kúmókumo mami árác wákátábá itana Abaram yikamma wáréwara-uráiyē.

¹² Minnámo aabaumo kuqperaitana Abaram púkímma-waguráitana mikákékámmá anó kumayuyatako wem má yawaq-uyakaraiyē. ¹³ Míkaq Yawe Ítogo Abaramka tiráiyē, “Ení iyápó-anna óq marabi namu-wayukara ínówe, mi-marabi kayukati kakobe maiyata kayaté-kayate antreti (400) auqa tai aaima-umáyikainowe. ¹⁴ Miráiyāq kemá mi káyúkámó kákóbérammo náyumo umáyikaiyamma meyámma ánná-yiménata abo mikákémmá ení iyápó-anna anó notakaraq mi márúqá yuwéta yawinowe. ¹⁵ Abo emá (Abaramtaba téna) amurámuyatapi ayátágana matuwé emá púyínata abo utayákainowe. ¹⁶ Kayaté-kayate antreti (400) auqa yáwínata ^I ení iyápó-annama yawéqme Kéinan yinowe mina Amoraiti kayukati kumi-aaimmo yemouramma íma ari-uráiyē.”

¹⁷ Minnámo aabaumo kupéráimma kumayuqá áúráitana Abaram aonaimma úmúpi iragó-tinibike irá-kamá yupayo-umáena kéqókéq wámmó Abarammo karama yáika-umarái aukapi yáuraiyē. ¹⁸ Mitáo Yawe Ítogo Abaramte aamá tima-yarutuwená mirá-tiráiyē, “Kemá Ítípíke nokómmá maréna Ípáráiti anoo nokaq mami márámé ení iyápó-anna yiménúne, ¹⁹ Kéni anna-kayukae, Kénat anna-kayukae, Kátmon anna-kayukae, ²⁰ Éti anna-kayukae, Périt anna-kayukae, Répa anna-kayukae, ²¹ Ámóri anna-kayukae, Kéinan anna-kayukae, Kírígati anna-kayukagaraq Yébuti anna-kayukatí maramá kemá aménúne.”

Ágaya Ítímaeriye

16 Anyie-téna, Abaramma aanako Tárái íma iyápó aakama amewani-uráiyē. Miráitana Tárái wení mayai inaru Ítípíke aawiqa Aagama makaiyē. ² Abo wemá Abaram-tabá téna, “Yawe Ítogo iyápómo akáimó anamoriq umatikaiyē. Uréya ketí mayai inarukote waténana iyápó ákama timíno.”

Abaram kanararé téna, Táráitaba tiráiyē. ³ Abo Abaram Kéinan tiyááka (10) auqa umátúwaitana wení aanako Tárái Ítípíke wení mayai inaruma Aagama awíqma awaikomma amikaiyē. ⁴ Abaram Ágate wataitana, Ága amukarari uráiyē.

I Kayaté-kayate anna-kayukamo paqiyapike.

Minnámo Ágamo amukarariqo kéena wení ánákomma Taraimma aonama wemá mémápáq-yukaiyē.

⁵ Miráitana, Tarai Abaramtaba tiráiyē, “Emá mami úqmá abowání inone, kemó mamirámó Ágamo umatikaimma kemá ketí mayai inaruma enayápi makaunana, abo íbêqa wemá aonaimma amukarariqo ikakemma aumamé-uyéna kemmá aonama wemá mémápá yuwaiyē. Yawe Ítogo eqkárác keqkaraq aukapi yainaniyē.

⁶ “Ení mayai inaruma enayápi maiyē,” Abaram tiráiyē. “Nóra-áaimmo auyanammo íténanamo kanaaraqo ína-áaimma umákaō.” Tarai tai áainuramma taroqumákáitana, Ága ayuwéna kouraiyē.

⁷ Yawe Ítgoní énitóre (30) Ágamma kaqmáápa poqnokóni waqókaq aonaraiyē. Mi póqnómá, Túwa wí-áákóni aukapaq waiyē. ⁸ Énitóreko téna, “Ágao, Taraini mayai inarugo emá nákaena iréya, nákaraq kewono?”

“Kemá ketí kawaa inimma Táráinopake péqmare ké-goune,” Ága anónná-uráiyē.

⁹ Mirá-titana, Yawe Ítgoní énitóreko wem má timámíkaiyē, “Yauwéqma Táráinopaq uréya abo wení aamá waraao.” ¹⁰ Ókaraqa Yawe Ítgoní énitóreko tiráiyē, “Kemá ení iyápó-anna mama néturiq umáyikánata íma wayuka yorautinoe.”

¹¹ Yawe Ítgoní énitóreko keqnámmá Ágataba tiráiyē, “Amukaraq emá íbêqa mannabowa emá inamaí akainone. Emá Ítímaeriye-te ^{II} áwíqa yamamiyo, mináaitaba Yawe Ítogo ení uqmamá ítáyamena em má áwáqnaiyē. ¹² Wemá Ítímaeri abáq iyáká umá maniye, wemá máteq kayuka aaiqa umáyikainata abo máqte kayuka wem má aaiqa uyákainoe, wemá nékaq ataaramá wení arainibike maniye.

¹³ “Yawe Ítogoma Aaga Er Roi awíqa amikaiyē, minná miráténa, emá Ítogo kemmá timóné, abo yabitikane,” Ágaa tiráiyē. “Kemá íbêqa puqkónáq-únápíke páá-maune, kemó timónai Ítogomma aónatuwaune.” ¹⁴ Min áítábá, mi póqnókómmá Bíyá Ráqá Rói áwíqa keyae, Kátétikaraq Báréti marukoni aukapi íbêqa páá maiyē.

¹⁵ Miráitana, Ágaa inámái Abaramma ákáyamikaiyē, abo Abaramma Ítímaeriye áwíqa miniyápógómmá yaamámikaiyē. ¹⁶ Abaram étiqa tenigaraq móra tiyapakaraq móra (86) auqa keitana Aaga Ítímairimma ákáyamikaiyē.

Aummó Karain Aimma Timá-yarutaiyē

17 Ánibo Abarammo náinia tenigaraq náinia (99) auqa kéitana Yawe Ítogo wekác páquréna tiráiyē, “Kemá Ítogo Wenóqyae, máte-tataqó taroq-innapímmá kekác amakakí-uréyá íráqó-maiyatapi máo. ² Kemá eté ketí aama-yarutuweka abo emá nétu iyápó-ánná aménúne.”

³ Minnámo kéitena Abaramma óipake Ítogoka marabí awautaitana abo Ítogo tiráiyē, ⁴ “Kemó-itaqá póromáti eté kemá umátuwaune. Emá nétuqya maruti yibowá máinone. ⁵ Íma ókaraq Abaramue áwíqa yain-

II Ítímaeriye awikoní áimma, minná “Ítogo itatimiye”.

owe, íbêqa ení augen áwîqa Abara-ámue. Kemá emmá nétuqya maruti yibowámó áúrákáúná áitaba, ⁶ kemá emmá maamá iyápó-anna néturiq uyákána mayáínóne, ení iyápó-annarawaqa anó maruqa áúráyí-ata abo kínirawaqa epíké páqinowe. ⁷ Kemá ketí pórómáti yabíyénana matúmatu-íníye, eté ení iyápó-annaraokaraq abo yetí iyápórawate, kemá ekáráq ení iyápó-annarawatí Íto mánune. ⁸ Máte Kéinan mara-bimmo íbêqo namuq nákáq-umá mánna kemá aménúne. Mi mára egáráq ení iyápó-annatí mara ákáqpaq aukiniye, abo kemá yeráwátí Íto mánune.”

⁹ Abo Abara-ámma ókaraq Ítogo timámíkaiye, “Emá aamó-tima-yarumakaunnamo timámunna waraó, ekáráq ení iyápó-anna mikáqo páquqteta wínómma miráoro. ¹⁰ Maminná ketí yarumata-aíne eté abo ení iyápó-annamo, mamin aaimo-yarumatamma kэрáwáqá yabiyéro: Máte inamáí árakáráwáqá íbôwáqá-umáyikao. ¹¹ Emá ení aukoni kebó-áúwárátí káráma awaméká-maraó abo mami áwáméqá kerátátí áúkápimmo timá-yarúmakauyane. ¹² Minnámo epikém mó máte inamáí árakáráwáqó páquqteta-yínómma íbôwáqá-umáyikao náwamo étiqa (8) kanamo-kéinna, náyumo ení náupaço páquráiyammo, yaurakém mó ópaq nakake mayaniq-urénagaraq nayumo ímo epikém mó páquráinae. ¹³ Emá íbôwáqá-umáyikao nayumo ení náupaço páquráinnakaraq, emó ení yaurakém mó meyáni-uránae. Ketí yarumatan-naiko eté awaméká matúmatu-íníye. ¹⁴ Náwamo íbôwáqó ímo-uráinna waraowaqa timákáiyata ketí wayukabike kóino, wemá ketí yarumatan-aima ará-tuwaiye.”

¹⁵ Ítogo ókaraq Abara-ámma timámíkaiye, “Íma emá ókaraq enánáqa Táráiyé tiyó, íbêqa wenáwîqa Térae maniye. ¹⁶ Kemá atimúqá-uyákánana abo wemá iyápó ákáma amíníye. Kemá atimúqá uyákánana abo minná wemá anó-marukarawatí yinówa mániye, kínirawaqa wení iyápó-annaraopike páqinowe.”

¹⁷ Abara-ámma marabí ótípake awaúténa wírake-ena abo we-áimma tiráiyé, “Kanaraq móra antareti (100) auço-uráinna-nako iyápó máyáni? Kanaraq Téra náinia teni (90) auço-uráimma páá iyápó ákání?”

¹⁸ Abo Abara-am Ítogomma ítáraiye, “Táyánámmá-itáúnna emá ketí iyápó Ítímaerima amammá amínó?”

¹⁹ Mirátitana Ítogo téna, “Ímiye, Téra inamáí akama amíníye, abo emá Áítikiye-te ^I yamáminone. Kemá weté ketí yarumakaunna-aimma maamá-páqonune, mami yarumata-aimma ekáráq ení iyápó-annabi matúmatu keráwáté iniye. ²⁰ Abo kemó Ítímaeritabamo itáúnna emmá itáyamenune. Kemá áráimma íraqóni uyákanune. Kemá táibaq améqa abo kemá ókaraq táibaq iyápó anna aménúne. Wení tiyákagaraq kaya (12) iyápóráwáqá móramora ááiti-anómma auráiyana abo kemá maamá anó maruqa áúrankunne. ²¹ Abo ketí yarumata-aimma kemá Áítikite maamá páqonune, Térama mami kánarákém má méyá áúkák iyápó ákámá amíníye.” ²² Minnámo Abara-ámtemo aamó timá-ká-natatuwena Abara-ámma Ítogo áyukaiye.

I Áítikiye áwíkoní ááimma, minná “wírée”.

²³ Mitáoq-uramma Abara-am Ítímaerimma káwire-na, abo mátemmo waamo wení náupaço páquráiyamma, meyákákém mó meyániq-uráikaraq, mátemmo waamo wení náupaço maemma wemá íbôwáqá umáyikaraiye Ítogomo timámíteniq. ²⁴ Abara-ámma náiniqa tenigaraq náiniqa (99) auqa-ke-ena íbôwáqá-uyákáre, ²⁵ mikánaráqá wení ániko Ítímaeri tiyákagaraq kaummo (13) áúqá kéitana. ²⁶ Maaka mimórá kánaráq íbôwáqá-umáyikarae. ²⁷ Yáimma wayuka mátemma waamá íbôwáqá umáyikarae, Abara-ámni náupaço páqura-nabiyo ópaqnakake meyániq-uráimma weté íbôwáqá umáyikáre.

Kaumo Námuq Wayukae

18 Yawe Ítogo anón owak tarawakoní ááikaq Má-mari Abara-amka páqurai aine. Abara-am wení térinakoní oqta-ákák aanónaço-kamákenamo-íkaq maramáqe-uráiyé. ² Abara-ám múte aónaimma kaumo (3) káyúká áúbáq itó-umakurae, minnámo keyimónena wení térinamma yuwéna uyaténa koyimónarena, abo yeráwáká koma-marabí awáútaiye kayoné-áimma yirátiraiye.

³ Abara-ám móra waikotaba (1) mirátiráiyé, “Ketí Anóko, ^{II} kanaraq íraqóáimma-tirátima makák ketí náço máiyaq kemá tíwáqnaonó. Íma ení mayai-naqa kótá. ⁴ Nommá kemá maméq-yená abo emá áitauqa tetekéya ma yágóni ááipi agao. ⁵ Kemá ááwáqa maméq-mátímenaraq keráwáqá namá aqkonná-umá-tuweraq mikákém má páá keráwátí amma wínówe. Ketí naoqa yiráneteq kemá timurámu-maráune.” “Katekowé-íraqone,” yeráwáqá anónná-urae, “emó ónae-tinaiq uwo.”

⁶ Abara-ám uyaténa térinaupaço uyápékurena Térámma timámíkaiye, “Kabequmá kaumo (3) tápéqa ^{III} páráwaqa yaqmáwaq paretiráwáqá agayaó.”

⁷ Abo wemá Abara-ámma uyaténa náqaço wení purumakáráwáqó mápaq-uréna abo móra (1) íbêyam-ma áínóra purumakamma áuyakaiye, kabeqitana Abara-ám wení mayai-naqa amitana wemá ikamma abo ááwáqa yokaaurae. ⁸ Aqa ááwáqo yokaakeimma, Abara-ám ikaq nánánókáráq, auke nananokara abo purumakammo agama yokaumátakaraq maména mamin ááwáqá máyímíkaiye. Minááwáqó-kénámmá Abara-ám itoumá yagóni áipi yetí waqokqa maena-yi-we-uráiyé.

⁹ “Nákararaq enánáqa Téra maiyo?” yeráwáqá wemmá itárae.

“Térinaupaço maiye,” tiráiyé.

¹⁰ Mami kaumo (3) namu-wayukabike móra-waigo (1) Abara-ámtaba téna, “Kemá yauwémma mamirá-kánaráq méyá-náúkák yénúne, abo enánáqa Téra iyápó mayaniye mi-kánaráqá.” Téra yinaepaq térinakoní otaraq maena ítáraiye.

¹¹ Mááka Abara-ámkararaq Téra áqa wayuka-ariqa aukuraye, abo Térama araqná-urapowana imá iyápó ákáwani-uráiyé. ¹² Mirátitana Téra áúyánámá-kéitena

II Anókowe áwîqa minná Ítogotaba tiráiyé III 20kg-miraramma.

wetábá wírá-uráiyē. “Máákakorata wayuka-ariq aukurauye íma iyápó ákawaniq-uraubo kemá íbêqa iyápó akánú?”

¹³ Yawe Ítogo ^I Abara-ámma ítaraiye, “Nóra-itanawá Téra wírá-kenawa téna kemá araimma iyápó akánú, íbêqo kemó araqnámo aukúnnapikemma? ¹⁴ Kemá Yawe Ítogoma íma mórayatako ummáýátikaniye. Kemá yawéqma enopaq timákáúnna kana méyá áúká yenana abo Térama inamáí iyápó mayaniye.”

¹⁵ Téra ikatíq-éna, “Íma wira-uraune téna,” kaqarí-tiráiyē.

Abo Yawe Ítogo téna, “Araimma emá wírá-uráne.”

Abara-ám Ítogotaba Tótóm Wayukayaba Yíwáqna-uwo Tiráiyē

¹⁶ Mi káúmó (3) námú wáyúkámó ítouma kóinekéta yeráwáqá márúte yuqmá Tótóm aónarae, abo Abara-ám apaq yiyuwáínéna maréna yeráwáté uráiyē.

¹⁷ Minnámo maréta kéwowana, Yawe Ítogo wenáúyánánóbáq tiráiyē, “Kemá kanaráq Abara-ámma yawáq-uyakanu kemó nóratatariqo ónúna. ¹⁸ Ímiye, nóínaitabiyabo Abara-ám anó imamukaraq marukarawatí yubiqá áráimma maniye, abo wetábáéetéq máte marukarawakomma ma-márábím-má íráqoni umáýikanune. ¹⁹ Kemá áqa wemmá tiyáká-tukaun-nabowana wemá wení iyápó-anna timáýimina-ta ketáá warainówe, yeráwáqá íráqon-aikaraq abo tágamayatari-oró. Miráiyana Yawe Ítogo Abara-ámmo wemó tiyákárimma aminiye.

²⁰ Abo Yawe Ítogo Abara-ámma timámíkaiye, “Kemá Tótómkarraq Kómórati anónibiqá yáqyiqkámma itaune, yetí kúmi-áiko anóni-umá táwítawa-iye.

²¹ Miráipowaqa kemá kukéq aónanune áárimmo yetí táí áimmo taróqómma.

²² Mikákémma kaya (2) námúnákárátá Tótóm auka-paq wuráye abo Yawe Ítogo Abara-ámte páá mikáq máqē-uráiyē. ²³ Abara-ám Yawe Ítgoní waqókáq yiréna ítaraiye, “Emá áárimma kateko wayukate táwí wayuka yíkamino? ²⁴ Minnámo móra-tiyapaq tiyáka (50) kateko wayukamo márayamma, emá páá máte kayuka yíkame abo emá íyaq mami kátékó wáyúkátí áitaba yiwimmá kamayikaino? ²⁵ Ímiye, kúmiq wayukamo yíkaminema emá íma kateko wayukagaraq yikaminone, kúmiq wayukate kateko wayuka íma mim-móráwái úqmá mayainowe. Emá íma mirárá-ínóne, kímora (1) nááwamo mamárábí máte kayukamo yainánimma emá maane. Emá íráqón-áimma taróq-ínóne.”

²⁶ Yawe Ítogo anónná-uráiyē, “Yeráwátábáé-téq íma kemá yíkamonune.”

²⁷ Abara-ámma yawéqma Yawe Ítogotaba tiráiyē, “Kemá íbêqa Anókote aámá ténáq íma ikátí-une, kemá pátátáune, káítóra-uráúne. ²⁸ Minnámo móra-tiyapaq (5) imó-maatabawte, kanaraq máte kayukate mami káyúká yíkamino?”

^I Mi kaumo (3) namu-wayukabikema, mora (1) mina Yawe Ito-gowe

Yawe Ítogo anónná-uráiyē, kemá aónánana kayaté-kayate tiyakagaraq móra-tiyapaq (45) wayukamo maiyaqa, kemá íma yíkamonune. ²⁹ Móragaraq Abara-ám Yawe Ítogomma ítaraiye, “Abo kayatá-kayate tiyaka (40) wayukamo maiya emá náraq ínónó?” Yawe Ítogo téna, “Kayaté-kayate tiyaka (40) wayukayabaetéq íma kemá yíkamonune.” ³⁰ Abara-ám téna, “Kanaráqibo, Anóko íma áyataba umátike tiyúwénaq ókaraq emmá ítáno, emá náraq-ínónó minnámo kaumo tiyáká (30) kátékó wáyúkámó maraiyama?” Yawe Ítogo anónná-uráiyē, “Kemó aónánanamo kaumo tiyáká (30) wáyúkámó maiyaqa kemá íma óqa yíkamonune”

³¹ Abara-ám Yawe Ítogomma ítaraiye, “Kemá íma ikatí-éqa ókaraq aamáitanáq-úne, emá náraq umáýikainono minnámo kaya tiyáká (20) kátékó wáyúkámó mi márúpímmó maiyama?” Yawe Ítogo wemmá anónná-uráiyē, “Mami káyáa tiyáká (20) kátékó wáyúkátí áitabae-téq íma kemá yíkamonune.” ³² Ókaraq Abara-ám Yawe Ítogomma ítaraiye, “Kanaráré, Anókó íma ááyáqa-timiyó, tiyúwénaq paki mórakaraq ítáno. Náraq emá ínónó, tiyaka (10) wayuka-urammo mi márúpímmó maiya?” Yawe Ítogo anónná-uráiyē, “Páá tiyáka-urammo (10) kateko wayuka mi márúpímmá maiyamma kemá íma yíkamonune.” ³³ Yawe Ítogo Abara-ámte aamo témáyamma kánatena, wemá mi márúqá kéyuwaimma Abara-ám yawéqma naópaq kóuráiyē.

Tótómkarraq Gómóraq Itogo Mamáá Táwítawa Uráiyē.

¹⁹ Mi énáikáq kaya (2) énitórékó ^{II} Tótóm kóyaráye. Rótima Tótóm marukomma uyáperai ákák maraqmáqē uráiyē. Minnámo kaya (2) énitóré-rátámó kéyimonenama ítoumá yenákátópaqa uréna wemá marabi ótipake yenákáráq awáutaye. ² Rótí téna, “Timuqá-matikáúne ketí anókoratae. Ketí naupa yekao. Kenáká títuqa tete-kékaq keté watáiyáq abo abéya máí nókápq kenákátí amma wiyoye.”

Kaya (2) énitóré kórátá téta, “Ímiye, kerátá makáq máte kayukamo kaikuyo marukaq wáyúyē.”

³ Mirá-kéteyataba Rótí aqkonna-umá kítitaba yenáká maréta Rótite abo wení naupaq koyaráye. Rótí yenákátí ááwáqa yoká-umá abo (íma itorái káná íma mai) paretí agamá yímítata naráe. ⁴ Kaya (2) énitóré kórátá yú-waiyeta kéoyana máte wayanammá Tótómkemma, mapukáráq wayúka ariqa Rótiní nam-má yáútúraq-umákáe. ⁵ Mami káyúká Rótimma áyarae, “Nákaraq kaya (2) námú-nákárátá enópaqo yéyamma mááyo? Naaupake yiwíqma máápaq yuké-nata yenákáté ketáá aaraukáríq onnatáó.”

⁶ Rótí yimónaibaq máápaq yáúbarena abo anaépake oqtá áuyakáiyē. ⁷ Rótí téna, “Ímiye, ketí wayukama, íma tai-áimma taroqoro.” ⁸ Aónaro, kemá kaya (2) ínárú íma waté watayamma yíkáraune. Yukaiyaq kemá yimíqma máápaq márúte-tímíkanaq abo keráwáqá nówaitataqo tikáinna yeráwáté oro. Abo ketí namu

^{II} Pimo tiraima kaya namu-nakarataya-bamo tiraima, mina ma-mi kaya ayakara nakae (18:22)

náká íma moráyataríq umáyíkaró. Ketí naupaq yiráyapowaqa yabíq-yikanune."

⁹ Abo yeráwáqá mirátirae, "Páábaq yááwao oq-tarákémá," yeráwáqá téta. "Rótima íma maruq áinare. Abo íbêqa wemá ketáti kawáá máínénábiyo! Ketá yenáká kótámamqma emmá táwí-áaimma uyákannunatae." Mirákéteta innene-umá Rótimma abúbúqma maré-kéwéta oqtá yokiránéta-uráe.

¹⁰ Mirámó-kéomma kaya (2) énitóré kórátá oqtaráké Rótimma yabitimá yauwéqma naupaq kéyuweta oqtá áuyatukaye. ¹¹ Mi káyá (2) énitóré kórátá máte wayuka oqtaráqó mááqe-émámma maabukáráq wayuka ariqa maamá kumayuriq umáyíkáitata yeráwáqá íma oqta aónarae.

¹² Kaya (2) énitóré kórátá Rótitaba téta, "Íyaq emá yaimma anna wayuka maapi Tótóm maqa yíkáranó, mirauma enairó-utama, ení áanimaqa enayámummaqa yaimma ení arainibikémá?" Máraiya-moema yiwíqme mamipíké kóró. ¹³ Kerátáa mami-márúqá maamá táwítawa-óyúye. Yawe Ítogo Tótóm kayukati ááyama íbiq-aimmo yaqyikamma ítáimma anóni itana timátíkaitaka mami-márúqá maamá táwítawa-óyaka.

¹⁴ Miráketeyataba, Róti maréna uréna wení aya-mummatí aanabo-iyápóróqá timáyímikaye. Róti téna, "Uyatéraq ma márúqá yúwaro, Yawe Ítogo áqa ma márúqá maamá táwítawa-ínékeiye!" Abo wení aya-mummatí aanabo-iyápóróqá ábê-aimma kétiye-téta yúyánápi tirae.

¹⁵ Iráqma-tágaimma, kaya (2) énitóré kórátá Rótimma yokage-umá timáména, "Uyaté enánákaraq enayámummaqa yiwíqme kówao, ímo-iteqoweqa keráwákáráq Tótóm marukote aweké mayainówe."

¹⁶ Abo Rótimo mayámaramo kéimma, kaya (2) énitóré kórátá Rótimma ayákaqa yátoqma ánákokaraq, wení kaya (2) áyámumma yiwíqme yokege-umá Tótómke máapaq yáubaraiye. Yawe Ítogo yeráwáqá áyáqa yímikaye. ¹⁷ Minnámo kaya (2) énitóré kórátá yiwíqma máapaqo kéyiyuwena, móra (1) enitoreko téna, "Uyatéraq keráwátí túyaba kóro. Íma wáéqma aónaro, íma móra-aakapáqá mami árúbáqá agaro!"

¹⁸ Abo Rótima anónna umá-téna, "Ímiye ketí anóko, timuqá-marakáúne. ¹⁹ Emá íraqonni umátike abo emá anómma iraqon áimma ketí tááraqo yabítíkánna tiráténé. Abo kemá íma anubaqá uyónúne. Kemá mamin úmáqó aapaq yátóráinaq puyónúne. ²⁰ Képi keboqyá maruqa aónao, íma népáq-urane, tiyúwéna péqmare mi kébóqyá márúkáqá wono. Miraonana kekáq puiyataqa íma yíkae."

²¹ Móra (1) enitoreko Rótitaba téna, "Kateko-úráné, kemá enááraqa kanararé-tiyakaune. Emó ténná maruqa íma maamá-táwítawa onune. ²² Ánibo uyaté-péqmare kówao mi marukaq. Kemá íma móra-yataríq urána emá mi márúkáqá kówao." (Rótimo peqmarenamo urai marukoni áwíqqa Yowa)

²³ Róti Yówa koyaitana áábáúmá utaráiye. ²⁴ Miráitana Yawe Ítogo wiyópake iragáráq kawabába-oqtamma yúwaitana Tótómkaraq Kómóra kukaiye. ²⁵ Yawe

Ítogo máte maruqa agamá táwítawa-uráiyé, Yóten arukaraq wayukamo mi márúpímmó máékaraq, máte-tataqo mi márábímmó waimma. ²⁶ Miramo-kéimma Rótini ánáko anaepaq waéqma aónaimma, wemá maamá úgórá-ótákáq umákuraiye.

²⁷ Máí nókápáqá Abara-am itóurena yauwéqma Yawe Ítogokaq watá-tirái marukaqa-uráiyé. ²⁸ Abara-ám márúte aónaimma Tótómkaraq Kómóraqa, Yóten arubimma abo máte marama aónaraiye, abo irabikéká-umá anó-kairaya umumma mi márábikém-má utaimma aónaraiye.

²⁹ Abo Ítogomo mi árúmáqá táwítawa kéumatuwena Abara-ámma áuyánámá-ítáyamikaiye, ááka-itana Ítogo Tótómkaraq Kómóra maruqo táwítawa kéena Rótimma áwíqma máapaq ayuwáitana íma aweké mataiye.

Rótigaraq We-nayamummaqa

³⁰ Róti wení kaya (2) ayamukorátáté Yówa maiyaba ikatíqéna yeráqá anubaq mainena utaiye. Wegáráq wení kaya (2) ayamukote muríánnóbáqá máqe-uráe.

³¹ Mórataoqa (1) ananowáá aukotaba téna, "Ketiborátá anónuqma-kaiye, mamarabi aaimmá mátemarabaqa, kerátáté mainomma íma-wá-mae.

³² Kerátá táinomma ketibokárátá amiqma neginági uyákátuwekaq weté watéka iyápo mayáyúye."

³³ Mi nókámmá yibowámma táinomma yenáká ámituweta, ananowá maréna weté watáiyé. Yibowá Róti wetemo waimma íma iteone-uráiyé.

³⁴ Méyá mi énáikáqa ananowá aukotaba téna, "Énai nokamma, kemá ketiboté wataune, kéqnamma íbê-nokamma kerátá táinomma amiqma neginági uyákátuwaya abo emá ure weté waténaka wekáké iyápo mayao." ³⁵ Mi nókámmá kéqnamma táinomma yibowámmá ámímma neginági uyákátuweta, áukonaqa maréna abowáte wataiye. Kéqnamma yibowámá nóraq-oyamma íma itéone-uráiyé.

³⁶ Miráútuweta kaya (2) ánánókórátá yibowákáké yímukarariq-uráiyé. ³⁷ Ananowámá inamáí ákáma abo Móap awíqa ámikaye. Móap kayukati yibowá íbêqamaiye. ³⁸ Áúkoma miráuma inamáí ákáma Péqámi awíqa yamámikaye, Ámónaiti kayukatí yibowá íbêqamaiye.

Abara-ámya Ábíméréki

20 Abo Abara-ám Mámrikémma maréna Négébéq aukapaq koyaréna, Kátétikaraq Túr aukapi máqe-uráiyé. Páqya-kana Abara-ám Kéra kémaena ² abo mikáqá Abara-ámma wení ánáqa Térataba, wemá "Ketímánare," tiráiyé. Abo Ápímérék Kéra wayukati Kíni-bowana, wení mayai wayuka timáyíkáitata Téramma koma áwíqmeta yewana Ápíméréki mayákariye.

³ Miráowata, móra (1) nókámma Ítogo Ápímérékikaq kainapáqá páquma timámikaye, "Emá puyínóne, emó aaramó awirána áitaba. Min ínimmá waataké ínine."

⁴ Mirá-kétitaba, Ápímérékima Térani waqóká íma wuré-nabowana, mirá tiráiyé. "Ítogo emá kanaraq

kekáráq yepímmó ummamó-ímo mai-kayuka yíkámínono? ⁵ Abara-ám kekáráq timátimena, Térataba ketímánare titanawaq, abo Térama timátimena Abara-ámtaba ketiyóbiye tiráiyó. Kemá táágama tuyanakake mamitátáqá taroquráunanibo kemá íma tai-áimma taroquráune.”

⁶ Miráitana Ítogoma kainapáqá timámíkaiye. “Áiraine, itéq-aoneq-uráune, emá táágama auyanakake mirá-uráne, miráitaq kemá íma emmá ayuwauna ketúrakaqa táí áimma taroq-uráne. ⁷ Mináitábá, kemá íma emmá ayuwauna wete watáne. ⁷ Ánibo waa ánáqibo yauwéqma tiyákenana awaikókáq wíno. Wemá ketí óyáúqna, nunamummá wemá tiyákaina páá mainone. Ánibo, emó ímo yauwéqma awaikókáqó timá-kemoema egáráq ení wayukagaraq puyínóe.”

⁸ Óóqa máí nókápáqá Ápímérék wení anó-kayuka yáyama áikuyikarena Ítogo kainapáq máte-naimo timámímma timáyímíkaiye, wení anó-kayuka anómma ikatí-uráe. ⁹ Abo Ápímérék Abara-ámma áyarena tiráiyé, “Emá nóraq ketámmá umátikárano? Kemá íma móra táí-áima taroq-uyákáraupo. Minnámma emá kekáráq ketí anó-maruqa anó tigaeta mamiráumá timénó. Emá íma taroqówai áimma taroq-umátikane.” ¹⁰ Abo Ápímérékima Abara-ámma itáraiye, “Nóra náitabawa emá mamiráumá-uránó?”

¹¹ Abara-ámma anónná-uráiyé, “Kemá túyáánápítéqa mami márúkáq wáyúká íma Ítgoní áqa áraimma ínópowata kemmá ketínákake tíkatuweta ketínaqa mayainóe tiráúne. ¹² Móra-aayapaqo-itannama árainuramma mami ínimmá ketímánare. Wemá keti-bokákémmbó, íma ketinókakene. Miráitana ketí náqa wemá áúkaiye. ¹³ Minnámo Ítogomo timátimenamo, enaboní márúqa yuwé kówáo titaqá kemá Térataba téqa, ‘Nánaukapaqo wóyúyamma emá ketábá ketiyóbiye tiyó,’ Emó ení íráqó-náimno mamiráuma tirá-tine-moema.”

¹⁴ Abo Ápímérékima, tipitípikaraq, purumakakáráq, mayai wayukama, aragáráq wagaraq Abara-ámma kámena abo wení ánáqa Téramma yauwéqma ámikaiye. ¹⁵ Mirá-umátuwena Ápíméréki tiráiyé, “Máte maramo kemó yabiyúnna aónatuwe yuwé emó akáinnaraq nákaqo mánáetinaráq áuyatuwe abo máo.”

¹⁶ Térataba wemá téna, “Kemá téníqa antreti (100) ara tauma ^I enayóbimma kámune. Kemó táí-áimmo emmó taróq-uyákáunaraqo ayumí ení wayukatí yúrakaqa amúne. Epímmá íma aweke maiye.”

¹⁷ Miráitana, Abara-ám Ítogokaqa nunamummá-titana, Ítogo Ápímérékigaraq wení ánákogaraq, wení mayai-inarurawaqa íráqónni umáyikaitata yauwéqma iyápó yíkarae. ¹⁸ Ápímérékimo Abara-ámni ánáqo má-tai-náitaba Ápímérékiní aara-iyápó Yawe Ítogo máte yíiyáqa ayutatukai.

Áitikimma Marákáraiye

21 Yawe Ítogo wemá tiráiteniq-umá Téramma atimuqá-aména abo wemá Abara-ámno

^I Miráuma wení umamá 11.5kg ara-tauwe

pórómátimo-uyákárimma kíqna-uramma taróquráiyé. ² Mi kánaráq-úrámá Yawe Ítogo Abara-ámno pórómáti-uráimma, wemá anónuqma-áuráitana, Téra ámúkarariq-uréna inamáí ákama amíkaiye. ³ Téramo ákáyami iyapo Abara-ám Áítikiye áwíqa yamámíkaiye. ⁴ Abo Áítikimo móra-tiyapakaraq kaumo (8) kánámó kéimma, Abara-ám Ítogomo timámíkaiteni-umá Áítikimma ubayammá-uyákáraiye. ⁵ Abara-ám ántarétiqa (100) auqa itana abo Áítiki wekáké páquraiye.

⁶ Téra tiraiye, “Ítogo wirágara amurámu timiye, abo máte-wayukamo iyápómo kemó akáunnamo minná-itétama kete yeráwáqá wíra-inówe.” ⁷ Aniyeténa Téra tiráiyé, “Íma-mórawaigo Abara-ámtaba téna kettaba min iyápó ákáyaminiye tiraim-manibo, kemá íbêqa Abara-ám anónnumma áuráipi iyápó ákáyamune.”

Ágakaraq Ítímaerima Timá-yíkáraiye

⁸ Áítiki anómma-auréna abo ááwáqa naraiye. Mi kánaráqó Áítikimo naammo némaimma yuwéna ááwáqo kénaimma Abara-ám anó nawaqa agayákáraiye. ⁹ Téra aónáima weni mayai-ínikóni ánimma Ítímáeri Áítikimma wíra-uyákáraiye. ¹⁰ Miráitana Terá Kówánai-tena Abara-ámtaba tiráiyé, “Mi máyái ínókáráq wení ánimma wárénata kótao, íma Ítímáeri ení ótamma ketánikote yainániye.”

¹¹ Minnámo Téramo ti-náikómma mamá anómma Abara-ámuni auyanakoma táwítawa-uráiyé, nói-náitababiyabo Ítímáerima wenáni-karaqiyé. ¹² Abo Ítogo Abara-ámtaba tiráiyé, “Íma emá umma-áuyánámmá itaó enánikotabakaraq ení mayai ínimmá. Nówainaimmo Téramo tína itaó, nówai-náitababiyó Áítikikake kemó pórómáti-uyákáraunna emá iyápó-anna mayáinóne. ¹³ Kemá Ítímáerimma nétuqya iyápó áménana yeráwáqá abo mamá anó maruqa-páqinowe, minna wema enánipowana.”

¹⁴ Máí-nókápáqá aabêyanapimma Abara-ám yáimma awakaraq nonáná-yaqmá maténa Ágámma amíkaiye. Wemá Áganí aqnókáq kauyakéna abo tiyákáitana wení ánikote kóuraye. Ága wení ammá maréna abo amáyukara-umaena kaqmáqmaqa Bétíba waqoqáq uráiyé.

¹⁵ Ábo anabíké nommá ánátakitana, Ága ánikomma karanóbáq apaq ayuwéna ¹⁶ abo wemá maré waqónáwátáq kéra-nékaka wení ánikomo-máikake máena, wemá wetábá ááímá kétena, “Kemá íma kaonana puyíkæ.” Abo Ága mérami wáqónáwátáqó máqemaikakemma wemá ibiqá átáma yakáiyé.

¹⁷ Ítogo Ítímaerimo ibiqó-yaráimma itáraiye. Ítgoní énitóreko wíyôpake Ágámma áyarena abo wetábá tiráiyé, “Nóraq-uránó, Ága? Íma ikatíq-uwó, Ítogo enánikoní ibiqá ítátuwaiye. ¹⁸ Emá uréya enánimma awíqma enayáapi yoraó, kemá wení iyápó-anna mamá anó maruqa áúqyikanune.”

¹⁹ Ítogo Áganí áuramma táagayakaitana abo wemá maiqnómá áónaraiye. Ágama nonánábí nommá yakéna maré-uréna ánikomma nommá ámikaiye.

²⁰ Ítogo Ítímaerima yabírakáraitana abo wemá anómma-aukaiye. Wemá kaqmá maqa maena abo aráábá-naqa aukaiye. ²¹ Ítímaeri Páráni kaqmáq maqa maitana, wení anówa Ágama Ítípíke aaramá aabá uyamikaiye.

Kayoné Áaimma Timá-kayoné Urayé Mi Bétíbaq

²² Mi-kánábímmá Ábrá-ámkaq aamá tínéna Abimereki iráiyé Píkórite, wení ááiq-wayukatí kawáámá. Ábíméréki téna “Ítogo mátetataqo taroq-innabímmá ete mániye. ²³ Íbêqa Ítogoní áúraqa emá ayáamma aikaq márénaqa kemá aónéqa minná emá íma kete, ketí iyápórawakaraq, ketí iyápó-anarawate táwí áaimma taroq-ónúne-tiyo. Emó namuq-náká-umá máanna marukaqó kemó emmó arátiraunna iraqo-náaimma mirará-umá kemmá tirátio.”

²⁴ Abara-ám téna “Kemá tiyáamma tikaq-maráúne.”

²⁵ Íbêqa Abara-ám Ábímérékimma kúruqa timákáraiye wemó móra noqmaiyo uqmakáimma Ábímérékini mayái-wáyúkáráwáqá yabíma abowání-umatawana. ²⁶ Abo Ábíméréki téna, “Náwamo miraimmá íma kemá aónaraune. Emá íma mitaoqa timátiménaq ítárauna íbêquramma-itaúne.”

²⁷ Miráitana Abara-ámma tipítipi-garaq purumakamma maména Ábímérékimma ámikaiye. Mikákémmá máákagorata móra-yiyaqa maakaye. ²⁸ Abara-ám móra-tiyapakaraq kaya (7) ánáé típítipíráwáqá mamá-ókaq tipítipi-rawapike makáiyé. ²⁹ Abo Ábíméréki Abara-ámma ítáraiye, “Nówai náaitabawa mami mórátíyápákáráq kaya (7) típítipíráwáqá emó mamá-ókaq yenamáraqa makáánó?”

³⁰ Wemá anónna-uráiyé, “Mami mórátíyápákáráq kaya (7) típítipíráwáqá mayainónna áaraimma mi maíqnótábá keqtábá ukaiye-tínóne.”

³¹ Mi-náaitaba mi-márúqá Bétibare áwíqa-yarae, nówaitababiyo kaya-náká (2) móra-yiyaqo makááyakare.

³² Kaya (2) nákorátámó móra-yiyaqo marái-áimmó Bétibaqo kánataimma, Ábímérékigaraq Píkori wení áai-wayukatí anómma yauwéqmeta Pírítáni marabaq uráiyé. ³³ Abara-ám támárátiki yaama Bétíba uqmakéna abo mikáq wemá Yawe Ítogoka monoqá-tiyákáraiye, matuqmatuq Ítogokaq. ³⁴ Abo Abara-ám áayátá kanama Pírítaini marabimma máqe-uráiyé.

Ítogo Abara-ámma Maqmá Aónaraiye

22 Yaímma kana yátámakitana, Ítogo Abara-ámma maqmá aónaraiye. Ítogo “Abara-ámma” timámítana,

Abara-ám téna, “Maa-maúne” tiráiyé.

² Ítogo téna, “Enánimma kímora arupikémmó akáin iyápó awíqme Móréya aukapaq winaq, móra (1) anuma arátena enánimma ikámma agaamá ôba umátikao.”

³ Maí nókáápáqá Abara-ám itó-uréna, ôbamo í-íráámá yaímma atáqma kebóqya otikoní ámúraq kémarena, wení kaya (2) máyái nákaráq ánikomma

wemá yiwíkaiye. Yeráwáqá maréta Ítogo timáyími marukaq urae. ⁴ Kaya (2) wáágá yátámakitana, Abara-ám wonaeti márúqá aónama nékaq yukaiye. ⁵ “Kaya (2) mayái nákaráq maakáq pááqya otikaraq maero,” Abara-ám timáyíkaraiye. “Kerátá Ítogokaq mérapaq wuréka monoqá mó-tiyákátuweka yauwéqma keráwátópaq yéyúye.”

⁶ Abara-ám agaamá ôba umákai irama mamá Ái-tikimma kábakena, wemá iraa-áakaraq púmá mataiyé. Abo maakama mórítéta uráiyé. ⁷ Áitiki téna, “Ketibo?” titana.

“Owe ketáaniko?” Abara-ám anónná uráiyé.

Áitiki téna, “Iraa-áakaraq iramaq maibo, ánibo nákaráq áraa tipítipi agaamá ôbamo umákaima maiyo?”

⁸ Abara-ám anónna uráiyé, “Ketáaniko, Ítogoma wenamáríq móra (1) áraa tipítipi ôbamo agaamá amímá timini-karatae.” Abo maakama mórítéta maréta kóuraye.

⁹ Abo yenákámá Ítogomo timáyikai marukaq uréta Abara-ám yáaré taróqumá iramaa áakumá ámúra makáiyé. Wemá Áitikimma ána ai-yayaka ataumá yaeraraq iraa-ámúraq makáiyé. ¹⁰ Abo wemá ayáamma áarumma púmá maténa ánikomma ikamínéna uráiyé. ¹¹ Abo wíyôpake Yawe Ítogoní énitóreko áayama téna, “Ábára-ám! Ábára-ám!”

Abara-ám anónna uráiyé, “Ké-maúne” tiráiyé.

¹² “Íma min-iyápómá awekema amiyo, ánekuqma mórayatari-uwo (1),” tiráiyé. “Íbêqa kemá aónáúnama emá Ítogoní áaqa ikatiqé mináítábá emá íma enánimma kímora iyapo yáátorane.”

¹³ Abara-ám waéqma aónama yúwáimma awai-típítipi karanóbaq ituwena wení kómuraq maitana aónaraiye. Wemá uréna koma tipítipi maména ánikoní márúqa mamá agaamá óba ámikaiye. ¹⁴ Abo Abara-ám mi márúqá “Yawe Ítogo timíní marure” tiráiyé. Íbe kanama “Yawe Ítogota timíní anuwe” tiráiyé.

¹⁵ Abo Yawe Ítogoní énitóreko wíyôpake Abara-ámma yauweréna kayataoriq-umá (2) áayaraiye. ¹⁶ “Kemá áaraimma akoqná aimma timamune, “Yawe Ítogo mirá téna tiye. “Emó kímora iyapo ímo yátóránna áitaba, ¹⁷ Kemá áarai-nuramma anó amuramuqa eqkáráq ení iyápó-anna mamá taíbariq íniye abayáákáq wiyóká éta nonáwábaqa kekébára ínóe. Ení iyápó-anna namurotí márúqa yíkamma yabiyínóe. ¹⁸ Emó ketáámo waarána áitaba, ení iyápó annarake máte marabaqa maa márábímmá (amurámuq marainoe).”

¹⁹ Ániye téna, Abara-ám wení mayái wayukate yauwéqma mórítéta maréta Bétíbaq kourae. Abara-ám Bétíbaq máqe uráiyé.

Naqaní Ánimare, Náqa Ábára-ámni Ábákowe

²⁰ Yaímma kana yáwitana Abara-ámma timámíkaiye, “Mírkáma wekáráq iyápó anowae, enábáqa Náqakake wemá inamaíráwáqá yíkátukaiye. ²¹ Útíma-ma áqnáekowe, Bútíma-ma ábákowe, Kémúeri (Áramuni abowae). ²² Kététi, Áyo, Bírítáti, Yítírábu-garaq Bétúeriye.” ²³ Bétúeri Árebékani abowá áuraitana,

Mirkáma mi eítiga (8) inamaíráwáqá Abara-ámuni
abako Náqakake yíkaraíye. ²⁴ Wení anaékaq (2) anaqa

Reúmae, wegára inamaí yíkaraíye. Yetí yíwíqa. Tápaе,
Gáqámue, Táqátigaraq mákae.

Máátiyu

Ítuma yauwéqma tiwiraí-nákóní títaubikoni anáábútáátí yíwíqá

1 maannáma Ítuma yauwéqmataa tiwiraí-nákóní anáábútááe. Ítuma minná Tébitin-annabikene ániibo Tébitima minná Áabaraan-annabikene.

2 Áabaraama minná Ááitekimma aboáé. ániibo Ááitekima Yáakobomma aboáé. ániibo Yáakoboma Yútaamma wení ábâqawaayugaraqa yeqtí yiboáé. **3** Yútaama Pérêtiyaa Téraati yiboámiye. ániibo yinóama Táámaae. ániibo Pérêtima Étaronimma aboáé. ániibo Étaronima Aráamma aboáé. **4** ániibo Aráama Aammínataamma aboáé. ániibo Aammínataama Náátonimma aboáé. ániibo Náátonima Tárámonimma aboáé. **5** ániibo Tárámonima Bóaatima aboáé. anóama Aréaa-bie. ániibo Bóaatima Óbétimma aboáé. ániibo anóama Arútie. ániibo Óbétima Yétimma aboáé. **6** ániibo Yétima Tébitimma aboáé. Tébiti kínima máqte-marukaq yabíkái-kawaanare.

ániibo Tébitima Tórómónimma aboáé. anóama naayóbáqa Yúrááiaama ánáakoma máqe-uraimanibo Tébiti moyámmá yabítiráine. **7** ániibo Tórómónima Aréábóamma aboáé. ániibo Aréábóama Abááiyaamma aboáé. ániibo Abááiyaa Étaamma aboáé. **8** ániibo Étaama Yeótabatimma aboáé. ániibo Yeótabatima Yóraamma aboáé. ániibo Yóraama Utááíamma aboáé. **9** ániibo Utááía Yótáamma aboáé. ániibo Yótáama Éatimma aboáé. ániibo Yótáama Étékááiyamma aboáé. **10** ániibo Étékááiya Manáátaamma aboáé. ániibo Manáátaa Émonimma aboáé. ániibo Émonima Yótááiaamma aboáé. **11** ániibo Yótááiaama Yekóniyaa aboágáráq ábâqawaayugaraqa yeqtí yiboábóana mi-kánáábíma Ítiráaeo-wayukama Bébírôniq móma ánná urááe.

12 yemá Bébírôniq móma ánná owana Yekóniyaa Téyaatiomma aboámá máqe-uraiye. Téyaatio Térúbabeomma aboáé. **13** ániibo Térúbabema Áábiutimma aboáé. ániibo Áábiutima Irááíakimma aboáé. ániibo Irááíakima Étomma aboáé. **14** ániibo Étoma Tétokimma aboáé. ániibo Tétokima Ékimma aboáé. ániibo Ékima Éríútimma aboáé. **15** ániibo Éríútima Éríetaamma aboáé. ániibo Éríetaama Máátaanimma aboáé. ániibo Máátaanima Yáakobomma aboáé. **16** ániibo Yáakoboma Yótêbimma aboáé. ániibo Yótêbima Máriaamma awaikóé. ániibo Máriaama Ítumma marákáraiye. miráitata yemá Metáíya yauwéqmataa tiwiraí-naré téta áwíqá kéyaae.

17 miráitata Áabaraani máqten-anna-wayukama mamé yewana aqtóráqá Tébitikaq iráamma tiyááka

umá kaayaqté-kaayaqte-yiboama máqe-uraae. ániibo máqtemma Tébitin-anna-wayukama máeta mi-kánááráqá Bébírôniqa ánnáma mó-urama minnáma tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboae. ániibo yemá Bébírôniq ánnáma mó-uraa-kanaarake Metáíya Ítuma mikáq páaq-uraimma minnágaraq mamá máqtemma tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboae.

Máriaama Ítumma marákáraiye.

18 Ítuma yauwéqma tiwiraí-nákóní wataáama páaq-uraimma mirá-uraiye. anóama Máriaae. yemá Yótêbiqtaba mayaíkáae téta aúyarakaraane. miráitata yenákámá mórabi íma uréire urááye. miráitata aónaama Áánúqtuni Aokaq-Áágómá Máriaakaq awaaméríq itanabóana ámûkarariq uráiyé. **19** awaikómá Yótêbi wemá íraqôn-auyanakaraqnapoana ánáakoma Máriaama abarokáq timá agaeráq akaí-ááqá íma ítaraiye. miráitana wemmá aúpáq kaayonébáké waqtuwánéna aúyánámmá ítaraiye. **20** Yótêbima minnáya-ba aúyánámmá itáíq-itaiq kéitana uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma kainapáq irena mi-káqtó-nákómá maará-tiraiye: "Yótêbio, Tébitin-annabike-nako, emá enánáakoma Máriaama mayaiyábá ikatíqá íuwo. itaao. min-iyápómá áyáqnobaqo máin-iyapoma minná Áánúqtuni Aokaq-Áágómá ámikaiye. **21** wemá inaa-maí-iyápómá marakániye. miráinaama wení áwíqá Ítue té áwíqá yamámiyo. min-áwíkóní áaimma minná. wemá wení aarawaamá otaa-qtátáápi máapoana yemá yiwirániye.

22 maami-máqte-qtátááqá páaq ímá minnáma uyátárai-nakoma amuné-wáyúkátí yóyaukaq téna maamin-áikómá arammá iyaino tiráine. **23** itáaro. mórama aúgen-inikoma ámûkarariq kéena iyápóma inaamaímá marakániye. miráinata wení áwíqá Imáánuerie téta áwíqá yamáminoe. min-áwíkóní áaikoma mirá-uraiye. 'Áánúqtuma ketáátê máiyé.'" téna naayóbáqá Áánúqtuni amuné-nákómá tiráine.

24 ániibo Yótêbima aú waguré máqena itó-urena uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma timáminiq uráiyé. miráitana Yótêbima wení ánáakoma mamá íraqôníq umá ákáráiyé. **25** miráimanibo Yótêbima Máriaate íma naté náuraayana inaamaímá marákáraiye. min-iyápógóni áwíqá Ítue téna Yótêbima yamá ámikaiye.

Ítumma marákáraiye.

2 Érótima anó-kinimma mái-kanaaraqa Máriaama Ítumma Béqteremubaqa Yúria-marupaq marákáraiye. ániibo min-iyápómá marákátuwaitata

anaaékaqa wiyóqtábá ítaraa-kayukama aabaúma utaipáké Yérútaárebaq iréta maará-tiraae: ² “aúgeniyapoma pááq imá Ítiráaeo-wayukati kínimma mánin-iyapoma náakaraq máiyó? ketáámá wení wiyókómá aúge-kínimma pááq itana awaaméqá immá aabaú utaipáké aónatuweqtaaboataa ketáá wekág nuna-mummá timákanataa kéyune.” téta tirááe. ³ Érótima kínima min-áímmá ítátuwena wemá áaqa karáíye. máqtemma Yérútaare-wayukagaraq iyánáaq urááe. ⁴ Érótima máqtemma anón-i-wayukama mamá káikuyikena uyáta-maqma anó-monoq-wayukagaraq áikuyikarena aammá aúmatan-aimma yirááti-wayukaboana wemá ítama aónaraiye: “Metáíya yauwéqma waayúkama yiwiránîn-naqa náakaraq Áánúqtuni amuné-wáyúkámá tiráámma pááq ínáyó?” téna ítama yimónaraiye. ⁵ miráitana yemá timá-ameta:

“maakág Béquteremubaqa Yúria-marupare.” téta timá ámikaae. naayóbáqá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá maará téta aúbabi agatááne:

⁶ “keráwáqá Béquteremu-wayukao, Yútaa-wayukati marabáqá máamma paá-marukaqa íma mááe.

keráwáqti márúpake anómma yabíkái-naqa pááq íniye.

miráinana wemá ketí Ítiráaeo-wayukaraq yabiíniye.” téna naayóbáqá tiráíne. ⁷ miráitana Érótima aabaú utai-náúkápáké wiyóqtábá ítaraa-kayukama yaákarena aúpáq yááyaraiye. ániibo wemá miráitana mi-káyúkáráq ita-ita umá káonena: “mi-kíyóqá pááq-urái-kanaarakemma náaraq-uma-kanaawaq yáuraiyo?” téna ítama yimónaraiye. ⁸ yimónatuwena Érótima mi-káyúkámá timáyikáitata Béquteremubaqa kégowana tiráíye: “keráwáqá uréraq min-iyápóyáábá abáá-uma arútáaro. ániibo keráwáqá aónamareqa ketópaq yauwéqma má-tima-timero. miráinaq kegáráq uréq wemmá omáqá aónanune.” téna tiráíye. ⁹ ániibo yemá kínin-aama ítátuweta kóuraae. aapaqá kéowana maami wiyóqá aabaúma utaipáké aónaraa-waigoma mi-káyúkátí áqnaabaq wéqéna min-iyápómá máikaq ko máqe-uraiye. ¹⁰ wiyóqá káonaawana íyakoma íraqóniq uráíye. ¹¹ miráitata min-náúpáq uyábéketa min-iyápógáráq anóama Máriaakaraq aónatuweta yemá awáúteta yiraayutaúmmá ayéta min-iyápógómá omáqá aónaraae. ániibo yemá yeqti kápiq-unamma ótureta yimuqá marakéta yaímma-yataaqa ámikaama monekaraq íraqôn-akuqa i-kánámá íraqôn-akuqa i-mátáwékáráq ámikaae.

¹² ááqibo kainapáqá Áánúqtuma mi-káyúkámá timá-yimena Érótinopaqa yauwéqma íoro téna timá yímikaiye. miráitata yemá óq-apake yaútúmeta yetí naaópaq kóuraae.

Yótèbigaraq ánáakogaraq yenákátí iyápógaraq Íqtíbibaq kóuraae.

¹³ wiyóqtábá ítaraa-kayukama yeqti naaópaq kówana uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Yótèbinopaq kainapáq kukéna timá ámikaiye: “emá itóe iyápógaraq anóakaraq yiwíqme péqmare Íqtíbibaq kóaa. Érótima iyápó abáá-uma ikamínénaboana abáá kéibo mibáq

Íqtíbibaq márenaq keqnaámmá kemá timáménaa ‘kóaa.’” téna timá ámikaiye. ¹⁴ ániibo Yótèbima mikáké páátákáá itó-uma min-iyápógáráq anóakaraq yiwíqmena min-nókáámá Íqtíbibaq kóuraiye. ¹⁵ Yótèbima Íqtíbibaq máqe-urái-kanaaraq Érótima pukáikanaabima Íqtíbibaq yeqti máápaqa kóuraae. miráitana uyátárai-nakoma amuné-wáyúkátí yóyaukaq tiráimma áraimma pááq uráíye. maará-tiraine: “ketáanikoma Íqtíbibaq yíkáae téq wemmá ááya-raune.” téna agamatán-áúbábí tiráíne.

Érótima titata yemá netuqyaa-nóiyápómá yíkamma pukáane.

¹⁶ ániibo íbèqa Érótima ítaraiye wiyóqtábá ítaraa-kayukama aabaú utaipáké ye-káyúkámá Érótimma amaníqá makááe. miráitana Érótima anómma áyámma umáguraiye. wemá yaímma-wayukama timá yíkáitata Béquteremubaqa yaímma waaqókáq-márúpákégáráq inaamaí-iyápóráq áiqma yíkakaama miráuma pááqya-noiyapoma kaayarábi móra-kariti-maatima yáurái-noiyapoma áiqma yíkakaae. min-náyababoata yíkakaae. wiyóqtábá ítaraa-kayukama Érótimma timá ámikaamma áqnaabaqa wiyóqá aónaawana kaayaq-kárítimáátimá yáuraine.

¹⁷ miráitana naayóbáqá móra-aimma Áánúqtuma tiráimma móra amuné-náqá Yérémaiani óyaukaq tiráimma áraimma pááq uráíye. maará-tiraine:

¹⁸ “Aráámaa-marupake móra-aimma ítáawana min-áikómá anón-ibiqá yaréta

Arétéroma wení iyápóyaba ibiqá kéyarainatama aarawaamá íma kanaaraq mamá áyáqa paru ínóe. máqtemma wení iyápóma pukurááwanaboana ibiqá kéyarainata

aarawaamá wenáyaqa íma mamá paru ínóe.” téna Yérémaíya naayóbáqá tiráíne.

Yótèbigaraq ánáakogaraq yenákátí iyápógaraq yauwéqmeta irááe.

¹⁹ anaaékaqa Érótima pukitana Íqtíbibaq uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma kainapáq Yótèbinopaq kukáíye. ²⁰ mi-káqtó-nákómá maará-tiraiye: “emá itóe iyápógaraq anóakaraq yiwíqme Ítiráaeobaq yauwéqme kóaa. wemá min-iyápómá ikamínéna i-náqá áqa pukuráíye.” téna tiráíye. ²¹ miráitana Yótèbima iyápógaraq anóakaraq yiwíqmena Ítiráaeo-marabaq yauwéqme kóuraiye.

²² miráimanibo wemá ítáimma Áákéreatima Érótini ánikoma aboání náápaamma mayéna anónnáma kínimma Yúria-wayukabi máqe-urapoana Yótèbima min-áúkápáq wiyábá ikatíq uráíye. miráimanibo móra kainapáqá Áánúqtuma Yótèbimma amááma ámikaitana Kááiri-aukapaq yiwíqmena kóuraiye. ²³ wemá móra-maruaqa Náátárétibare te-márúpáq ko máqe-uraiye. miráitana naayóbáqá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá agatáan-aikoma áraimma pááq uráíye. maará-tiraane: “yemá Náátárétibake-nare téta tínóe.” téta Metáíyaqtaba tirááne.

Yóáanema nommá perái-nákómá wataáama tiráiyé.

3 mi-kánááráqá Yóáanema nommá péqyikai-naqa pááq uráiyé. ániibo wemá Yúriabaq kaqmaápaq máena wataáama tiráiyé. ² wemá maará-tiráiyé: “keráwáqá tirummá waéráaro. Áánúqtuma yabíkái-kanaama waaqókáq kéiyé.” téna tiráiyé. ³ maamin-náqá Yóáaneqtaba naayóbáqá Áánúqtuma amuné-náqá Áítáíyan óyaukaq tiráine. minnáma maará-tiraine:

“waayúkama íma máa-kaqmaapaqa móra-nakoma anókaq ááyama kétiye. ‘uyátárai-nakoni aammá yokaa oro.’”

téna Áítáíya naayóbáqá yirummá waeraíyábá tiráine.

⁴ Yóáanema móra oótiraa-kamma káámogoni áyáuraq wáqtôma tarôq umátamma itokéna aúkáapi puru-makaakóni áuraq tarôq umátan-amurannama umá-tokaine. ániibo wemá karaanóbáké yaatárugaraq uwon ámûkaraq néwaine. ⁵ mi-kánáábímá yaímma-wayukama Yérútáarebake Yúriabaq-wayukama yaímma Yótaanokoni waaqókáké-káyúkágáráq Yóáanenopaq irááe.

⁶ miráitata yemá yeqtí kúmiq-yataaqtaba wemmá timá ámewana Yóáanema Yótaa-nopi nommá péqyikaraiye.

⁷ Yóáanema aónaimma netuqyaammá Pérati-wayukagaraq Táátûti-wayukagaraq nommá peránátaae téta yewana wemá tiráiyé: “keráwáqá irakabayaakón áráakawaqa mááe. náawaq titaráq keráwáqá Áánúqtuni áyámma anaaékaq ínîqtabama kanaarác péqmare kóino? ⁸ keráwáqtí kúmiq-yataapike tirummá waékáunataae téraq keqtáámá tiráátero. ⁹ Áánúqtuma maamin-óqtánápó mamá kanaarác Áabaraani iyápóma aúqyikanipoaq ‘Áabaraama ketáái tináábúóé.’ ítero. mirá tíyakakemma táí-meyamma ímayanoe. kemá keráwáqá kétima-timune. ¹⁰ yaagóni áaipima Áánúqtuni kummá yáúkaiye. miráipoana máqte-tagoma arammá íma iyáinatama ayáama kunnápó áaipike agátuweta irabí agatúwáánikaa umá agatuwánóe.

¹¹ kemá Yóáanema nonnápó keráwáqá kébetikaune. mirá éqa ketáá tirummá waeráunataae téq kétiraateqtaae. miráimanibo móra-naqa tinaae yínîn-nakoni akoqnáágoma ketí akoqnáama uyátáraiye. kemá íma kanaarác umaataráunaboqa wení áitauq-anaama múte mayánúne. awaaméqá keráwáqtí kúmiq-yataapike waeraígáae téq kemá nopí tíkaraunamanibo wemá keráwáqá Áánúqtuni Aokaq-Áágópí tikániye. náayubi yeqtí kúmiq-yataapike íwaeraíyanama yemmá irabí yíkarainana iragómá yeqtí kúmiq-yataaqa kamá kautíniye. ¹² wení ayááipimma yáumma matokéna wítima kugébatuwaniye. miráumatuwena wení wítinaupaqa wítima mamá áíkuiniye. miráimanibo wítigoni átima iramá káiq-kaiq umá kain-írabí agatuwániye.” téna Yóáane Áánúqtuma kugébama agatuwánîqtaba tiráiyé.

Yóáanema Ítumma nommá pérakaraiye.

¹³ mi-kánááráqá Ítuma Kááiriri-maruqa yuwéna Yótaa-nopaq uráiyé. Ítuma Yóáanenopaq uréna Yóáane-

ma wenayáápike nommá pétikaikaae téna uráiyé.

¹⁴ miráitana Yóáanema aúyánámmá ítáimma íma kanaarác umaatarénaoana Ítumma nommá pérakane kéena tiráiyé: “kanaarác emá kemmá nommá pétikanone. nôraq itaawáq ketôpaqa kéyeno?” titana ¹⁵ Ítuma yawwéqma tiráiyé: “ibáqyuwaa. mi-kánááráqá miráráá óyáae. miráoyanama máqte-qtataaqa Áánúqtuma akáinaiq óyúye.” mirá titana Yóáanema Ítun áama waréna wemmá nommá pérakaraiye.

¹⁶ Ítumma nommá pérakatuwaitana páátákáá nopiké yuwéna aabayámmá ígitana aónaimma Áánúqtuni Aágoma kukáimma miráuma móra-numama máagoraa umá kukéna Ítukaqa ku máqe-uraiye.

¹⁷ ániibo móra-aikoma Áánúqtunopake tiráiyé: “maan-nama ketáanikoe. kemá weqtábá ôriq umá kétikaiye. ketí tíyakoma weqtábá íráqônîq kéiyé.” téna tiráiyé.

Tááqtaama Ítumma makáqma aónaraiye.

4 mi-kánááráqá Aágoma Ítumma awíqmena waayúkama íma máa-kaqmaapaq Tááqtaama makáqma aónaikaee téna uráiyé. ² miráitana Ítuma kaayaqté-kaayaqte-tiyaaka-wagaagaraq kaayaqté-kaayaqte-tiyaaka-nokaakaraq aáwaqa íma yaráiyé. miráitana anaaékaqa Ítumma áama yaráiyé. ³ Ítumma makáqma aónai-naqa Tááqtaama waaqókáq-amakaq iréna tiráiyé: “emá Áánúqtuni áanikomo máemoema emá tinata maaráin-oqtakoma waéqma yammá auráino.” téna áama yaitana naikáae téna tiráiyé. ⁴ miráimanibo Ítuma yawwéqma tiráiyé: “ímiye. Áánúqtun-aa-ama agamatá-kánnáágómá maará kétiye.

‘aáwakoma wenamá waayúkagomma matúq-matuq umá máí-auwaraimma íaminiye. ímiye. máqten-aimma Áánúqtun óyaupike yínna-aikake waayúkama matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayánóe.’ mirá kétéye.” téna ⁵ Ítuma mirá-timatuwaitana Tááqtaama Ítumma awíqmena aokaq-márúqá Yérútáarebaq uréna anó-monoq-nakoni ámûraaq mó-ito-umakaraiye. ⁶ ániibo Tááqtaama Ítumma timá ámikaiye: “emá Áánúqtuni áanikomo máema kanaarác maakáké yaúme memapí metenanamá móra-yataakoma ayáámá íyakaniye. Áánúqtuni agamatá-kánnáágómá mirá kétéye.

‘Áánúqtuma wení kaqtó-wayukama timá-yiminata emmá iyáánapo yáqtokaiyana móra-oqtakoma enaítaupimma íataraniye.’ mirá kétéye.” téna Tááqtaama tiráiyé. ⁷ Ítuma Tááqtaamma yawwéqma timá ámikaiye: “áaqibo Áánúqtuni agamatá-kánnáágógáráq maará kétéye. ‘uyátárainakomma íma makáqma aónaao. wemá minná ení Áánúqtue.’ máqtemma keqtááyábá mirá kétéye.” téna Ítuma tiráiyé.

⁸ Tááqtaama mikáké Ítumma awíqmena mórama uyátárain-anuraq utáiyé. ániibo Tááqtaama wemá máqte-qtataaqa yabíkái-qtataaqa káraatena wení maa-márábin-íráqó-qtátáákáráq aráátiraiye. ⁹ mirái-

tana Tááqtaama Ítumma timá ámikaiye: “emá araayu-taúmma ayé kekáq nunamumma timá tíkénaqa kanaarác maami-máqté-qtátááqá emma aménúne.” téna Tááqtaama tiráiyé. ¹⁰ Ítuma wemma timá ámikaiye: “Tááqtaao, emá paábaq kóaa. Áánúqtuni watáa agamatá-kánnáágómá késiye.

‘emá uyátárai-nakokaq nunamumma tiyo. minná wemá ení Áánúqtue.

wenamáa wení mayaímá mayaao.’

máqtemma keqtááyábá mirá késiye.” téna Ítuma tiráiyé.

¹¹ miráitana Tááqtaama Ítumma ayuwéna kóuráiyé. ániibo yaímma Áánúqtuni kaqtó-wayukama Ítumma aayáqtáá-kanaama aáwaqa íma naráitataboata yemá ya áwáqnaa urááe.

Ítuma Kááribaq áaimma átáma mayaímá matáiyé.

¹² Ítuma ítáimma Érótimma Yóáanema aabi mayákáitataboata wemma ánná-naupaq ákáraae-aimma ítátuwena mikáké Kááririmarupaq uráiyé. ¹³ ániibo mikáké Náátárétibaq yuwéna Kápéranabaqa ko máqce-uráiyé. Kápéranabaqa Kááririnokaayukoni áwábaq Yáakoboni áanikoratama Tébirunigaraq Náábataarigaraq yeqtí min-áúkápáq wáiyé. ¹⁴ miráitana móra-aimma Áánúqtuma amuné-náqá Áítáiyani óyaukaq tiráimma áraimma páaq uráiyé. maará-tiráiyé:

¹⁵ “Tébirunini-marukaq-wayukao, Náábataarini-marukaq-wayukao, únókááyúkóni áwábaq uréna Yótááni-nomma aqtátuwena maami Yéqtaaeo-wayukama mibáq kémae. yeqtí Kááririmarukaa-marure.

¹⁶ yema kumayuq-yátáápí kémaeta anón-omma kamá tágaimma aónaraae. aarawaamá yemá puí-yátáákóni amakaq máiyana yekáqá ómma táganiye.”

téna Ááitáia agamatá-kánnáábí tiráine. ¹⁷ mi-kánáárácq Ítuma áaimma átáma átê-wataama Áánúqtuqtaba tiráiyé. wemá maará-tiráiyé: “Áánúqtuma yabíkái-kanaama waaqókác kéibo keráwáqá tirummá waeráaro.” téna tiráiyé.

kaayaqté-kaayaqte-wayukama Ítun anaaé wáráa-kayukama yááyaraiye.

¹⁸ Ítuma Kááririnokaayukon-awabaq uréire kéena wemá kaayaq-wátámá yimónaraiye. Tááimniqtabama óq-awíqa Pítaae téta kéyaae. ábâkoma Áánarue. yenákámá aati-aatimá nokaayúpíké kúqônnapo noyááq yamá kéyabiteye. ¹⁹ Ítuma yenákámá timá yímikáiyé: “kenákámá ketinaae wáráakao. miráiyá kemá waayúkama yabitimáe ketôpaqa í-ááimma tiráatenune.” téna tiráiyé. ²⁰ ániibo yenákámá páátákáá noyááq yáqtorai-kuqomma yuwéta Ítun anaaé wakááye.

²¹ wemá keqnáámmá kómare kéwena káqomma yewátámá Yémitima Yéberimma áanikogaraq Yémitima ábâkoma Yóáanekaraq ko yimónaraiye. yenákámá

únópi-káárébi yetibomá Yéberigaraq yenákámá máeta kúqômma mamá aruta-aruta urááe. ániibo Ítuma mi-kááyáq-nákámá yááyaraiye. ²² páátákáá min-nákámá únópi-káárégárácq yiboákárácq kéyuweta Ítun anaaé wakááye.

netuqyaa-káyúkábí Ítuma mayaí matáiyé.

²³ wemá máqtemma Kááririraukapaq uréire kéena Ítuma mibáq yeqtí monoq-náupáq yiráátiraiye. ániibo Áánúqtuma yabíkái-waigoni átê-wataama kétima-yimena máqtemma karí-wáyúkámá mamá kátobamayikena máqte-qtataakoma aarawaamá mamá táíq i-qtátááqá mamá arútáyikaraiye. ²⁴ Ítuni watáagoma máqtemma Tíríaaq-aukapaq uráiyé. miráitana máqtemma ókon-okokari-wayukama yíqa ôriq umá i-káyúkámá táiaagoma yirunóbáqá máikayukama waayúkama iyáátánaa yúma aráákagurai-kayukama máqtemma yiwíqme irááe. mi-káyúkámá yiwíqme yewana Ítuma mamá arútáyikaraiye. ²⁵ ániibo netuqyaa-káyúkámá Kááriribakemma Tekááporitiq-aupakemma Yérútáárebakema ópakemma Yútaabakekaraq Yótaa-nopaq uráin-aukapakema netuqyaammá Ítun anaaé waqmé urááe.

Ítuma anuraq watáama timá yímikáiyé.

⁵ Ítuma aónaimma netuqyaa-káyúkámá kéyeqtaba anuraq utáiyé. wemá mikácq maraq máitata wení iyápó-annama wenôpaq irááe. ² ániibo Ítuma mi-káyúkámá watáa timá-yimena tiráiyé:

³ “mi-káyúkámá Áánúqtuma áwáqnaa ínîqtaba kéeta wemá yabíkái-marupaqa mánoqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁴ mi-káyúkámá ibiqá kéyareta máe-kayukama Áánúqtuma yetí íyaqa mamá paru ínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁵ mi-káyúkámá yeqtí yíwíqa márúte yuwéta yíwíqa íma múte yaúyô-kayukama Áánúqtuma timá akoqnáá urái-qtataaqa yemá mayánôqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁶ mi-káyúkámá Áánúqtuma ákái-qtataariq ónáae tekáyúkámá yemma Áánúqtuma ógíqma yimínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁷ mi-káyúkámá káqo-kayukayaba paru-yátááqá yimíya-kayukama Áánúqtuma yemma paru-yátááqá yimínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁸ mi-káyúkámá íyaqnoabaqa íráqôniq kéikayukama Áánúqtumma yemá aónainoqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁹ waayúka aúkápimma mi-káyúkámá mamá kaayoné-í-ááimma tarôq kéo-kayukama Áánúqtuma ‘ketí iyápó-annae.’ téna timá-yikaniqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

¹⁰ mi-káyúkámá Áánúqtuni arupú-amma kéwareta miráiyakake mamá táíq umáyikaiyatama Áánúqtuma yabíkái-maruqa minná yeqtí márúqa wániqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

11 yemá aónáiyama keráwáqá ketinaae kéwaraiyata keráwáqá táí-aimma timá-tiketa waqmá paábataa éta kaaqaari-túbí maréta kéréwákáq kéqokeriq kéowaqa keráwáqá timuqá maqmé kéuyoe. 12 miráráá umá yemá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá áqnáabaqa waqmá táíq umáyíkáawata móra-mora urááne. keráwáqti tíyakoma íráqðniq kéinaraq timuqá máráaro taákaq máráaro. keráwáqti anó-meyamma Áánûqtuni márûpaqa wáíye.

waayúkama úráá kamá tágama mááe.

13 keráwáqá miráuma maa-márábí-káyúkátí úráá kamá mááe. miráimanibo úgóní akoqnáama paábaq kóinataama nõraq onanataáwáq keqñáammá umá káníyô? mirán umá máqte-qtataapimma kanaarácq iinipoata waayúkama paábaq mamá yúwáawana aarawaatí yítaukoma yamá yatámínikaa umá Áánûqtu móraiç iniye. 14 keráwáqá miráuma maa-márábí-káyúkátí ókáá kamá mááe. móra-maruqa anuraq wáina-maruqa íma aúyoqma wániye. 15 móraiç umá waayúkama ómmá kúraqma móra tawegóní aménáápáqá íma kémaraae. ímiye. yemá paá ómmá kúraqma abarokácq makáawana ókómá kamá tágaitata naaúpaço máe-kayukama kanaarácq aónainoe. 16 miráráá umá tágáaro. keráwáqti tágama-yataakoma aarawaatí yúrikaqa ókáá kamá kétagainata máqte-kayukama káoneta keráwáqti íráqðn-aaimma káoneta Áánûqtuma keqtibomá wení márûkaqa máinakoni áwîqa múte yaúyóro.

Áánûqtuni aammá aúmatan-aimma

17 Mótetini aammá aúmatan-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraq kemá Ítuma mamá paábaq yuwániye ítero. ímiye. minnýaba kemá paábaq matuwánááq íkukaunamanibo kemá paá maamin-áímmá maqmá ánatanaa kukáune. 18 kemá áraimma kétima-timune. maa-márágógárácq Áánûqtuni márû-pakaraq ánatani-kanaaraqa pááqyamma agamatán-áínábi Áánûqtuni aammá aúmata-kanaabimma wáina-yataaqa móra íma aúyoraniye. máqtemma aammá aúmatan-aimma paá wáinana máqte-qtataaqa pááq umá ánataniye. 19 miráinana móra-nakoma maami aammá aúmatan-aipike móra pááqyan-aimma mamá paábaq yuwéna káço-nakomma 'mirá-uwo' téna aráátina-nakoma min-nákóní áwîqa Áánûqtu yabíkái-marupaqa pááqya-qtataakaa umá wániye. ániibo móra-nakoma ámáan-aimma waréna waayúkati yúyánámmá mamá itó éna 'ámáan-aimma wáráaro' ténama wení áwîqa Áánûqtu yabíkái-marupaqa anón-awîqa wániye. 20 kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqti arupú-aikoma ámáan-aimma yiráati-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq yeqti arupú-aaikoqtaba téta íma uyá-tainaq keráwáqá kanaarácq Áánûqtu yabíkái-marupaqa íma uyáberanoe.

áyamma í-ááímmá

21 Mótetini áimma títaubikotaa matáan-aimma keráwáqá itaraae. minná 'keráwáqá waayúka íma yíkamma púyoro.' ániibo móra-nakoma waayúka yíkamma puyénama min-nákómá kanaarácq aamá ítama yainái-áípi mániye. 22 miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. náawabi móra-nakoma áyamma umákenama wemá aabi maéna ítama yainái-yátáápi maíno. ániibo náawabi móra-nakomma áyoqa ayéna timá táíq umákenama wemá áqnáabaq anó-monoq-wayukayopaq ítama yainái-áímmá ya itaíno. ániibo min-nákómá káqomma Áánûqturaa umá ítama yainénama min-nákómá kanaarácq iramá káíq-kaiç umá kain-írábí wániye. 23 miráinana emá Áánûqtukaç amí-yátááqá mamé iré aúyánámmá iténa móra-nakoma emmá timámi-aimma wáinana Áánûqtukaç 24 amí-yátááqá paá amí-yáárérácq mó make páátákáá aamá mó timá móra-tuyanakaq máráaro. mikáké yauwéqma iréraq Áánûqtukaç keráwáqti amí-yátááqá mó áméro.

25 móra-nakoma emmá aamá timákanena ínaka kenákámá aapaqá kéwekama páátákáá emá mamá móra-tiyakaq wetê máráakao. ímo miráinanama wemá aamá ítama yainái-nákókácq awíqme mó-akainana aamá ítama yainái-nákómá i-wáyúkátí iyáápi akáinata i-wáyúkámá emmá ánná-naupaç akaiyábáé. 26 kemá keráwáqá kétima-timune. emá nõrabi uráinna-anon-nama máqtemma yauwéqma íamema emá kanaarácq ánná-naupakema íma kumá yaúbanone.

kumari-ááímmá

27 naayóbáqá pááq-urain-aimma ítaraane. minná 'kumari-ááímmá ítaroq oro.' 28 miráimanibo kemá Ítuma maará téq keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma móra-inimma aónáinana arunóbáqá weqtábá ákáin-nakoma minná wenamááríq wení arunóbáqá mirán-ááíkkómá mamá min-íníkácq kumari-ááímmá tarôq kéíye. 29 ániibo itáaro. keráwáqti móra-turakoma keráwáqá mamá kúmiq-yataapi kétiyuwainaqa kanaarácq mi-túrámá kubíqma paábaq yúwáaro. keráwáqti móra-tugoma íma wáinata keráwáqti máqte-tugoma mamá iramá káíq-kaiç inírábí ítiyuwanoe. 30 ániibo keráwáqti móra-tiyaakoma keráwáqá mamá kúmiq-yataapi kétiyuwainaqa kanaarácq keráwáqá mi-tiyáámmá kárama paábaq yúwáaro. keráwáqti móra-aukapaq-tuma íma wáinatama iramá káíq-kaiç-irabima máqte-tugoma íwiniye.

aarukáqá mamá yataí-ááímmá

31 naayóbáqá Mótetini maarán-áíkáráq pááq uráine. minná 'móra-nakoma ánáakomma ayuwénama kanaarácq wemá móra-wannaama agamá kámena áqa maa káyuwaune tíno.' 32 miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma ánáakomma kumari-ááímmá ítaroq uráinna-inimma ayuwénama min-nákómá ánáakomma mamá kúmiq-yataapi káyuwaim-

ma maará-uraiye. min-íníkomá keqnáámmá waamá mayénama kumari-ááímmá tarôq kéitana min-nákógáráq kumari-ááímmá tarôq kéiyé. miráitata yenákámá Áánûqtun-aurakaq kumari-ááímmá tarôq kéoye.

árain-aimma tí-ááíné.

³³ káqon-aimma ketáái títaubikoma titaq ítaraama maará-uraiye. 'keráwáqá timá akoqnáá umákaiyan-aimma íma aratínómanibo keráwáqá móra-yataaqtaba áraine téq timá akoqnáá ínéqa kanaarácq keráwáqá tíya-qtataakoni anaaé waréraq uyátárai-nakoni aúraqa áraimma tero.' ³⁴ ááqibo kemá keráwáqá kéti-ma-timune. keráwáqá yanaammá awaaméqá umá-tuweq áraine ítero. keráwáqá Áánûqtuni márûkon-aw-iqa yaananatáá akoqnáá umátikaikaae ítero. Áánûqtuni márûpaqa wení abíqtátárákémá aamá kétima-timiye. ³⁵ ániibo keráwáqá móra-yataaqtaba maa-márágóni áwíqa yaananatáá akoqnáá umátikaikaae ítero. ímiye. maa-márámá Áánûqtuni pááqyan-abiq-tataraa kéitana wemá aítuqa maqmá arage kéiyé. ániibo keráwáqá Yérútáare-marukon-aw-iqa maqmá móra-yataaqtabama yánátaae ítero. ímiye. Yérútáare-maruqa minná anó-kinima uyátárai-nakoni márûre. ³⁶ Áánûqtun-aurakaq tiqnókácq maqmá tenanatáá akoqnáá umátikaikaae téq ítero. keráwáqá kenamáárfq keráwáqáqí tiqnótáuma mamá abutá tíqnótáúwábi kaatáu-tiqnotauma kanaarácq íma mamá auránoe. ³⁷ miráimanibo keráwáqá maará tero. 'owé. mirá-onune. ímiye. ímira-onune.' tero. ókaraq aamá waayúkama awáágí-aimma minná Tááqtaanopake pááq kéiyé.

tái-aaikoni anónnáma amí-yátááqá

³⁸ keráwáqá naayón-áímmá iráimma ítaraane. 'enaúramma kubíqtuwaiyainaama anónnáma kubíqtuwaao.' ániibo 'enáwáyaamma ikámma óqtuwainaa-ma anónnáma wenáwáyaamma ikámma óqtuwaao.' ³⁹ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma tái-yataariqo kéumatikainaqa wemmá yawéqma awekémá ikuyakaaro. ímiye. móra-nakoma mórabaq táápáamo kéyuwituwainaa kanaararé kéteraq mórabaq-taapaama ámíyana mibákárácq yuwí-tuwaino. ⁴⁰ ániibo móra-nakoma keráwáqá aamá matikéna keráwáqáqí kúberai-unamma tíótaama mayánéna inaqa kanaarácqibo anó-tiotaagaraq áméro. ⁴¹ ániibo móra-nakoma akoqnáá éna keráwáqáqé aam-má uréire éna ummaamá mayánáae tínaqa kanaarácqibo mamá ayáqtááq-amma uréire oro. ⁴² ániibo móra-nakoma keráwáqáqá móra-yataaqa 'tímero' tén-naqa kanaarácqibo keráwáqá paá móra-yataaqa áméro. ániibo móra-nakoma téna atábáama umátikeq móra-yataaqa keráwáqáq timénáae tén-naqa kanaarácqibo keráwáqáq tinaaemma íumakaaro.

namuro-wáyúkámá tirummá yímero.

⁴³ keráwáqá maan-áímmá naayóbáqá iráimma ítaraane. 'yaímma-wayukama keráwáqáqí waaqókácq máiya-kayukama tirummá yiméraq kaayoné kéu-mayikeraq keráwáqáqí namuro-wáyúkáma tíyamma umáyikáaro.' ⁴⁴ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqáq keráwáqáqí namuro-wáyúkágárácq tirummá yiméraq Áánûqtukaq nunamupí itáiyana keráwákácq tái-aaimma tarôq kéiya-kayukagaraq yíwáqnaa éna mamá paá umáyikaniye. ⁴⁵ miráinaq Áánûqtuma wení márûpaq mái-nakoni iyápóma aurá-noe. Áánûqtuma wení aabaúmmá mamá íráqô-kayukaraqa tái-wayukagaraq yeqtí yímûraaq aaqá kégamayikaiye. mórai q umá Áánûqtuma arupú-wayukarakaraq mamá íma arupú kéo-kayukarakaraq aaqá yumá paru kéumayikaiye. ⁴⁶ ániibo keráwáqá timuqá kémaqyikaa-kayukama yenamáa yemmá tirummá yimíyanama minnáyaba Áánûqtu meyámmá ítiminiye. aqá táákíti-moneqa moyámmá máyáa-kayukagaraq mirá kéoe. ⁴⁷ ániibo keráwáqáq keráwáqáqí túbâqawaaraa-kayukama yenamáa miráo-maaraa kété-mayikeqa nói-qtataakakenaq uyátano? aqá yemá Áánûqtuni aamá íma ítáa-kayukagaraq mirá kéoe. ⁴⁸ miráinaq máqte-qtataaqtabama keráwáqáqí túyánápímmá aati-aatimá arupú umá máero. miráuma keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaqa aati-aatimá kateko umá máinikaa umá keráwákárácq mûtûq katekoíq umá pááq umá ánatagoro." téna Ítuma timá yímikaiye.

waayúkama áwáqnaa í-ááímmá

6 óq-aimma Ítuma timá yímikaiye: "keráwáqá atéráaro. keráwáqá Áánûqtukaq móra-yataariq ínéqa íma abarókácq mirá kéiyata máqte-kayukama kanaarácq timónanoe. keráwáqá waayúkayopake anó-meyaqtaba abáá kéiyanaama ániibo keráwáqáq mirá éqa keráwáqá móra-meyamma Áánûqtuma keqtibomá wení márûpaq máin-nakoma keráwáqáq anó-meyamma ítiminiye.

² ániibo keráwáqáq móra-yataaqa áwáyoq-wayuka yimétaa yíwáqnaa ónáae téqa móra-naqa timákaiyana áqnáabaq kéwena anókaq ááyama ítino. miráuma kaaqaari-wáyúkámá yeqtí monoq-náúpákárácq aapakárácq yemá mirán-ááímmá tarôq kéoe. yemá miráuma waabá-káyúkámá yeqtí yíwíqa múte yawwígáae téta mirá kéoe. kemá áraimma kétima-timune. mirá-káyúkámá yeqtí meyámmá minná áqa wáiyé. káqom-ma anaaékaq íma mayánóe. ³ ániibo keráwáqáq móra-ma áwáyoq-wayukama yíwáqnaa íné kéeqa kanaarácq aúpác aúyoqma mirá-oro. ⁴ minnáyaba keráwáqáqí túma íma mamé úyoro. ániibo keqtibomá Áánûqtuma aúpác wái-qtataariq ommá káonaipoana wemá mi-wágóni íráqô-meyamma timíniye.

nunamummá tí-ááímmá

⁵ keráwáqá nunamummô kéteqa miráuma kaayaq-yóyáúkáráq-wáyúkáráá íoro. yeráwáqá itó-ureta nunamummá yeqtí monoq-náúpáqá tínétabi aapatáákaraqa miráuma waayúkama yimónaigaae téta miráoniq íoro. kemá keráwáqá áráimma kétima-timune. yemá mirá-káyúkámá yeqtí meyámmá áqa matááe. káqomma íma mayánóe. ⁶ miráimanibo keráwáqá nunamummô tineaqa keráwáqti naaúpaq utéra oqtamá umá aúyaqmakeraq keqtibomá Áánûqtukaq nunamummá aúpáq aúyoqma tero. ánibo keqtibomá aúpáqá wái-qtataariq ónnama paá káonaipoana keráwáqá íráqô-meyamma timíniye.

⁷ keráwáqá nunamummô kéteqa netuq-áímmá Áánûqtun áama íma itáa-kayukama teníkáá umá ítero. yemá yeqtí yúyánápímmá miráuma netuq-áitáá tenana 'Áánûqtuma ketáái táama itániye.' ⁸ téta mirá kétemanibo keráwáqá yeqtí yáaimma íma wáráaro. keqtibomá Áánûqtuma máqte-qtataaqa aqtórárîq o-qtátááqtábámá áqa ítaraiye. keráwáqá wekáqá íma móra-yataaqtaba ítaraawana wenókáá káonaiye.

⁹ keráwáqá maará téraq nunamummá tero. 'keqtibotááo, emá yabíkáana-marukaq máanama enáwíkoma aokaq waíno.

¹⁰ ení yabi í-yátááqá maabáq kumíno. ení márûkaqa enaúyánámmá wáranikaa umá maa-márábíkáráqá enaúyánámmá waránátaae.

¹¹ íbêqa aáwaqtaba únnaataama máqte-tupaama timiyo.

ketáái otaa-qtátááqá mamá

¹² paábaq kéyuwe awikátuwaao.

miráuma otaa-qtátáárîq umátíkáa-kayukama yeqtí otaa-qtátááqá paábaq mamá kéyuwetaa tiwikátukau-nataae.

¹³ emá keqtáá anómma makáqma aónai-yataaqa íma mamé. yéwaq

Tááqtaaqtabama yabíqma akoqnááta umátikaa.'

¹⁴ áre. itáaro. keráwáqá káqo-yuti otaammá táiyataaqa mamá paá umáyikaiyanama keráwákáráq keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaq máena keráwáqti otaammá táiyataaqa mamá paá umátikaniye.

¹⁵ miráimanibo keráwáqá káqo-kayukati táí-otaa-qtataaqa íma mamá paá umáyikaiyanama kanaaráq keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaq máena keráwáqti táí-otaa-qtataaqa íma mamá paá umátikaniye.

Áánûqtuqtaba ité aáwaqa awetái-aaimma

¹⁶ ánibo keráwáqá aáwaqa awetá-ureq kanaaráq nunamummá tineaqa kaaqaari-wáyúkámá oníkáá umá táí-toiqa íma máráaro. yemá miráuma táí-yoiqa máráa-kayukama minná waayúkama yimónaamma yemá aáwaqa awetá-uraae. kemá áraimma kétima-timune. yemá yeqtí meyámmá áqa matááe. ókaraq meyámmá ímayanoe. ¹⁷ miráimanibo keráwáqá nunamummá tínópoaq aáwaqa awetá éqa kanaaráq

keráwáqá tiqnópi tóiqá yotuwéraq tiqnótáuma mamá yaeq-yaeq oro. ¹⁸ miráinatama keráwáqa aáwaqa awetá-uraamma waayúkama íaonainoe. keqtibomá Áánûqtuma wenamá wemá aónaniye. ánibo wemá móra-yataaqa aúpáq tarôq-o-qtataaqa káonaipoana keráwáqá meyámma timíniye.

íráqô-qtataaqa mamá áíkui-aaimma

¹⁹ keráwáqá íráqô-qtataaqa maa-márábímmá íma mamá áíkuyoro. maa-márábímmá kawanogómá ké-naitana karogaro-nómá káugitana máqte-qtataaqa mamá táíq kaitana moyá-káyúkámá kurumá yawítireta moyámmá kémayaae. ²⁰ miráimanibo keráwáqá keráwáqti íráqô-qtataaqa Áánûqtunopake mamá áíkuyoro. maami-qtátááqá kawanogómá íkénaitana karogaro-nómá máqte-qtataaqa ikáugitana moyá-káyúkámá kurumá yawítireta moyámmá íkémayaae. ²¹ keráwáqti íráqô-qtataaqa kúmín-aukapaqa min-áúkápáqtábá aati-aatimá keráwáqá túyánámmá itéq mayánóe.

aúgoni ómmá

²² arukóni aúrakoma aúgoni óné. ánibo aúrakoma íráqôniq umá aónama kárutainanama ókómá máqtemma tirunóbáqá uyáberaniye. ²³ ánibo keráwáqti túrakoma táíq ínanama máqtemma ke-qtúraqa kumayuqá aurániye. miráinana min-ókómá keráwáqti tirunóbáq wáin-okoma miráuma kumayukáá káurena mi-kúmáyúkómá mamá anómma aurániye.

móra-nakoma kaayaq-káwáá-nákáqá mayaímá ímayaino

²⁴ móra-nakoma kanaaráq kaayaq-ánó-nákórátáti mayaímá móra-awaataq ímayaino. ánobo wemá móra-nakomma ítama táíq kéumakena móra-nakomma aati-aatimá yabíqma arútáyakaniye. ímo miráinanama móra-waigoqtaba kákainana móra-waigoqtabama íakaniye. keráwáqa mimórá táoqa Áánûqtukaq túyánámmá íma maréq mónekaqa túyánámmá íma kanaaráq maránóe.

netuq-áúyánámmá itai-ááímmá

²⁵ miráitaq keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqti móneqnapo meyánîq inóbo aáwaqtatabi noqtábábi kéeqa mirá-i-qtataaqa mayánôqtaba taíbaq-tuyanamma íma itáaro. aúwaraikoma minná nonábi aáwakomma uyátá-maqma anómma kateko-yátáaré. unáákáqtôyataba taíbaq-tuyanamma ítaaro. miráitana aúgoma minná unáákáqtôgomma uyátá-maqma wáíye. ²⁶ keráwáqá numamá aónaaro. yemá ánáyumma íkeubeta yemá aáwaqa mamá aáwaq-nau-paq íkémaraae. miráimanibo keqtibomá Áánûqtuma wení márûpake numagómmá aáwaqa kéyimiye. keráwáqá numagómmá íyaq uyátáraao? aáwaqa íyaq kítimiyo? ²⁷ keráwáqti aúkápikema náawaq taíbaq-

auyanamma maqma akoqnáa umá iténa aqtó-kánáámá arúbama wení aúwarai-kanaaraqá wíníyô?

²⁸ ániibo keráwáqá nôraq itaráq unáákáqtôyabama netuq-túyánámmá kéítaao? keráwáqá túyánámmá itama arútaaro. yaayúqnóbáqá wái-kiraati-yataakoma náaraq umábi kéuwibo aónaaro. yemá kammáa ígáae-ta unáákáqtôma yenamáárîq íkáraataae. ²⁹ miráimaniibo kemá keráwáqá kétima-timune. naayóbáqá Tórómónima kíniiboana wení íráqôn-otamma pááqyamma íma makáimanibo wemá íma íráqôn-unakaqtoma umátorena yaayúqnóbáké-kiráátí-yátáákóráa umá kéumatoraae. ³⁰ owé. íbêqa námama yópi wái-qtataaqa aabáyaama yemá káráma irabí yuwánóe. ániibo mirá-karáa-qtátáaqá minná Ánûqtuma ókon-okomma móqá amáyikaraiye. miráinaq keráwáqá aarawaamá wemá íyaq uyátá-maqma unáákáqtôma umátikaníyo? netuq-túyánámmá maa-mi-qtátáaqá kaitawanama keráwáqtí itáiq-itaiq umá yabi-i-yátáákómá pááqyamma wáiyé. ³¹ miráinaq keráwáqá netuq-túyánámmá íma itéra 'nóin-aawaraq nánúnataabiyo? nóin-naoq nánúnataabiyo? itero. ³² ímiye. máqtemma mi-qtátáaqá Ánûqtuma áama íma itáa-kayukama mirá-qtátáákóní anaaé kéwaraae. miráimanibo keqtibomá Ánûqtuma wení márûpaq máena keráwáqá nói-qtataaqtababi ommá Ánûqtuma káonaiye. ³³ miráimanibo keráwáqá túyánámmá ítama arútatuweraq Ánûqtuma yabíkái-qtataakoma máqte-qtataaqtaba uyátá-maqma tikaíno. ániibo keráwáqá wemá tiníq kéiyanaama anaaékaqa maamin-óq-yátáaqá keráwáqá timíniye. ³⁴ miráinaq keráwáqá aabáyaayabama íma túyánámmá ítaaro. aabáyaakanaagoma wenamáárîq mi-kánááyábá taíbaq-ummaama wániye. móra-mora-kanaagoni ummaamá wé paá mi-kánáágónáe." téna Ítuma tiráiyé.

móra-nakomma aamá ítama yaináí-nákóráa umá aamá ítama yaináí-ááímmá

7 Ítuma óq-aimma timá yímikaiye: "keráwáqá yaináí-wáyúkáráa umá káqo-kayukama íma mamá yawáaq-umayikaaro. anónnáma keráwáqá mamá yawáaq-umatikanoe. ² ániibo keráwáqá káqo-kayukama ítama yaináiyatama móraiq umá keráwáqá ítama yaináiyaniq umá keráwáqá ítama yainánoe. ³ nôraq itaráq keráwáqtí aanábógómá pááqyamma otaa-qtátáárîq kéowaqa keráwáqá anómma uyátá-maqma otaa-qtátáárîq kéoo? aanábógóní pááqyan-otaa-qtataaqa yaagetáraa umá wenaúrapi wáimanibo keráwáqtí anón-otaa-qtataaqa mútûq-yaraa umá túrakaq yawáaq uráiyé. ⁴ miráitaq keráwáqá tigaemá íyaq kéitaraq aanábógóqtábá maará kétimameo? 'aanábô, enaúrapi táí-yataaq wáimma matuwánáae.' téra kéteo? ⁵ kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkááo, áqnáabaq kenamáárîq túrapimma anó-qtataaqa wáimma paábaq matuwéro. anaaékaqa aanábógóní aúrapi wái-qtataaqa kanaaráq aónama aruté matuwaaó.

⁶ keráwáqá móra íráqômma aokaq-yátáaqá áwáábíqá kéta iyákáa-kayukama íma yíméro. ániibo keráwáqá Ánûqtuni áama íráqô-pateturaa umá

mamá pógomma íma yíméro. mi-pátétúmá pógoma yítauqnapo yamá mapátuweta waéqma túpuinoe.

akoqnáa umá nunamummá tí-náqá

⁷ móra-nakoma akáinanana mayánénama ítama aónaino. akáinanana aónanenama abáá íno. oqtamá iyakaiyaba akáinanama oqtaráq paké-pake tíno. ⁸ miráinata máqte-kayukama Ánûqtukaq nunamupí ítama aónétama yemá wekáké mayánoe. máqte-kayukama móra-yataaqtaba Ánûqtumma abáá kéeta-ma wemmá paá aónanoe. ániibo máqte-kayukama nunamupí téta Ánûqtunopaq ónátae tíyanama wemá yemmá iyuwáinata uyáberanoe. ⁹ keráwápké móra-nakoni áanikoma aboáqtábá téna 'yammá timiyo' tínanama aboámá óqtamma mayamíníyô? ímiye. ¹⁰ ániibo iyápógoma aboáqtábá 'noyááqa timiyo' tínanama aboámá táí-iraakabayaamma amíníyô? minnágaraq ímiye. ¹¹ miráitaq keráwáqá táí-wayukama kanaaráq kéitaamanibo keráwáqtí iyápógoma íráqô-qtataaqa yimíyábá kéitaae. uyátá-maqma móraiq umá keqti-bomá Ánûqtuma wení márûpaq máin-nakoma wení iyápó-annama wekáké ítama aónaayuma íráqô-qtataaqa yimíyábá kéitaiye.

¹² waayúkama nôrabi umátikaigaae tina-yátáárîq kéumakaiyaama miráuma yekáráq móraiq umáyikaao. maaminnáma mákama Mótetini ámáan-aikaraq Ánûqtuni amuné-wáyúkágáráq tiráa-waigoni máqten-aaine.

matúq-matuq umá máí-auwarain-amma

¹³ keráwáqá pááqyan-amma wáráaro. aíta-marupaq uráin-aama anónapoana oyaaq uráitata netuqyaa-káyúkámá aarawaamá min-ámmá kéwaraabo min-ámmá íwáráaro. ¹⁴ káqon-amma matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayáí-márúpáq uráin-akoma pááqyamma wáipoata yaímma arekákq-wayukama min-ámmá kammáa kaéta kéwaraae.

ketáámá kaaqaari-ámúné-wáyúkátí yáaqa ikaténátae.

¹⁵ kaaqaari-ámúné-wáyúkáyábámá atéráaro. yemá yirunóbáqá abáaq-iyákáa umá máapoata tipi-típigoni aúwaratima atáa-umaeta aúpáq-yááikáráq keráwáqtôpaq kéye. ¹⁶ keráwáqá nôrabi iya-qtataaqa mikákq yeqtí yáaimma aónanoe. áwáábíq-annagoma íráqôn-aramma íkéiyaiye. ¹⁷ móraiq umá íráqô-tagoma íráqôn-aramma kéiyaiye. ániibo táí-yagoma táí-aramma kéiyaiye. ¹⁸ íráqô-tagoma táí-aramma kanaaráq íma iyániye. ániibo táí-yagoma íráqôn-aramma kanaaráq íma iyániye. waayúkagaraq móraiq urááe. ¹⁹ máqte-tagoma íráqôn-aramma íma iyái-tagomma minná ayáama irabí kéiyaabotuwaee. ²⁰ miráinaq keráwáqá aónaaro. kaaqaari-ámúné-wáyúkábíké keráwáqá áraimma yeqtí táí-yaimma yimónainoe. táí-wayukama yirunóbáké íráqôn-aramma kanaaráq íma iyániye.

²¹ máqte-kayukama 'uyátárai-nako, uyátárai-nako,' mirá kétepoaq Ánûqtuma yabíkái-marupaqa íuyaber-

anoe. ímiye. paá náayubi ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoni anaaé warétama kanaarâq Áánûqtuma yabíkâi-marupaqa uyáberanoe. ²² mikâq anó-kanaamo páâq ínna-kanaaraqa aarawaamá maará téta timá-timinoe. 'uyátárai-nako, uyátárai-nako, enáwíkaqtaa ketáámá amuné kúme uréire éwaunataae. enáwíkaketaa ketáámá táí-aagomma waayúka yúbikema mamá paábaq yuwéwaunataae. ániibo enáwíkaketaa ketáá netuqyaan-áwááméq-yátááríqa uráunataae.' téta mirá tíyaqa ²³ ániibo mi táoqa kemá yemmá abarokâq maará-tima-yimenune. 'kemá keráwáqti túrakaqa íaonewaunamiye. keráwáqá táí-wayukaa, paábataa kóoro' tenúne." téna Ítuma tiráiyé.

naammá í-ááikárátáé.

²⁴ waéqma itaí-áímmá Ítuma tiráiyé: "kanaarâq móra-nakoma maamin-áímmá iténa waráina-nakoma wemá miráuma áá-íté-wainapoana wení naammá óq-tan-amuraaq kéumaraiye. ²⁵ ániibo aaqá yuréna nom-má aúgítana anón-uwaama yoréna miráí-qtataakoma min-námmá awétáraiye. miráímanibo min-námmá íma kuturáiyé. min-námmá óqtakaq wáitanaboana yáqtoq-ma akoqnáá uráiyé. ²⁶ miráímanibo móra-nakoma ketáama kéitenamanibo ímo warénama minná wemá miráuma áíbôqnaaboq inápóana wemá wení naammá kegéba-amuraaq naammá kéiyé. ²⁷ ániibo aaqá yitana nommá augéna uwáama anómma yokáiyé. ániibo miráí-qtataakoma min-námmá awétátuwaitana min-námmá kuturáiyé. 'pau' titana anómma mútûq yawítiguraiye." téna ²⁸ Ítuma maamin-áímmá timá ánatatuwaitata máqte-kayukama Ítun-aayaba iyánáaq éta yáaqa ôriq umá karáiyé. ²⁹ miráímanibo aamá yiráati-wayukaraa umá íma timá yímikaibo Ítuma akoqnáama náapaamma matokái-nakoraa umá aamá ké-tima-yimena yiráátiraiye.

mórama kárú-naqa Ítuma mamá érákaraiye.

⁸ Ítuma anubakémmá yuwéna kúmítata netuqyaammá aarawaamá ókaraq anaaé waqmé kukááe. ² mikâqá móra-naqa kárúyamma ákâi-nakoma amakaq iréna araayutaúmmá ayéna tiráiyé: "uyátaráana-nako, kanaarâq emmá akáinaama emá kemmá mamá éqtikanone." titana ³ Ítuma ayáámma árûqmarena tiráiyé: "kemmá kétikaitaq miráona kéune. emmá érákaino." titana mi-kárú-kárigómá ê mikâq ánataguraiye. ⁴ ániibo Ítuma mi-kárú-náqá timá ámikaiye: "emá atéqma arutaa. móra-nakomma timá-menabo ímiye. emá uré enaúma anó-monoq-wayukama mó-yiraate naayóbáqá Mótetima tiráiniq umá Áánûqtukaq amí-yátááqá mó-amiyo. miráinata waayúkama aónéta ení karímá mikâq ánatagiye téta tero." téna Ítuma timá ámikaiye.

ááiq-i-wayukati kawáá-nákóni mayái-náqá Ítuma mamá érákaraiye.

⁵ Ítuma Kápérana-marupaq uyábéráitana anón ááiq-i-naqa Arómani-marupake Ítunopaq iréna inaa téna timá ámikaiye: ⁶ "ummaataráana-nako, ketí mayáí-náqá karímá mayéna naaúpaq waguréna máiyé. ayáátákoma pukitana áíqa ôriq umá kéiyé." titana ⁷ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: "wemmá kemá ko mamá érankuné." téna tiráiyé. ⁸ miráitana ááiq-i-kawaa-nakoma yauwéqma timá ámikaiye: "ummaataráana-nako, kemá íráqôn-naqa íma máupo emá kanaarâq ketí naaúpaqa íma uyáberaao. emá paá aamá tinana ketí mayáí-náqá atóbáino. ⁹ kegáráqá ketí anó-naapaamma wáiyé. kemá mórama tiyááka ááiq-i-wayukati kawáá-náqá máune. miráitaaq kegáráqá anó-kayukati yiménáápáqá máunata yemá yabítikaraae. ketí timénáápáq máa-kayukama kemá timá-yimeq móra-naqtaba 'emá waa' túnanama wemá kanaarâq kéwiye. ániibo kemá káqo-waqtaba téq 'emá maabâq iyo' túnanama wemá kanaarâq kéiyé. miráitaaq kemá ketí mayáí-nákóqtábá 'maamáyáimá mayaa' túnanama wemá paá kémayaiye." téna titana ¹⁰ Ítuma min-áímmá ítatuwena iyánáaq uráiyé. ániibo wení anaaé wáráa-kayukama maará téna Ítuma timá yímikaiye: "keráwáqá áraimma kétima-timune. mórama Áánûqtuni waayúkabike Ítiráaeobake-naqa maan-nákómá maaráuma arummá tímínikaa-naqa íaonaraune. ¹¹ ániibo kemá keráwáqá kétima-timune. netuqyaa-káyúkámá aabaú utaipáké iyata yaímma aabaú kupéráipake iyata uréta Áabaraa-garaq Ááitekigaraq Yáakobogaraq mórabi yagaroq-tamá Áánûqtu yabíkâi-marupaq máeta aáwaqa nánóe. ¹² miráímanibo Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuma wemá yabíkâi-marupaqa yeqti yítaubikoma máamanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama marabí máa-yuma yemá máápaq anó-kumayuqnoqbaq máeta ibiqá yaréta yíwáyaamma akégúnanoe." téna Ítuma tiráiyé. ¹³ ániibo Ítuma ááiq-kawaa-naqa timá ámikaiye: "emá íbêqa kóaa. emá arummá timénaboana mirá ónaiq umá mi-qtátááqá páâq íniye." téna Ítuma tiráiyé. ániibo ê mi-kágáámá mi-káí-náqá wení karígómá ayúwáitana atóbaraiye.

Pítaamma ánáakomma anóamma Ítuma mamá atóba-makaraiye.

¹⁴ mikáké Ítuma Pitaani naaúpaq uyábékéna aónaimma Pítaamma ánáakomma anóamma kokoqyám-ma ákâitana atípáaraq waguré máitana Ítuma aónaraiye. ¹⁵ ániibo Ítuma ayáákaq yáqtóráitana kokoqyámma érákaraiye. ániibo min-ínikómá itó-urena Ítuni aáwaqa mamá yokaa umákaraiye.

netuqyaa-káí-wáyúkámá Ítuma mamá atóba-mayikaraiye.

¹⁶ énaikaq taíbaq-wayukama táí-aagoma máikayukama yíwíqmeta Ítunopaq irááe. ániibo Ítuma paá

aamá kítitana mi-káyúkábíkémá waátá aágoma iyuwéna kóuráye. ániibo Ítuma máqte-kari-wayukama mamá atóbamayikaraiye. ¹⁷ miráitana móra-aimma naayóbáqá Áánúqtuma móra amuné-náqá Áítáiyaan óyaukaq pááq íniye tiráimma minná pááq kítitana min-áikómá maará-tiraiye: “wemá wenamáárfiq ketáái karímá mamá paábaq kéyuwena ókon-okomma ketáái tiyáátama ikui-yataaqa matukáiyé.” téna agamatán-áúbágó tiráiyé.

Ítun anaaé waráné i-náqá

¹⁸ netuqyaa-káyúkama Ítuma ikúyakaraawana yimónawaaena wení iyápó-annama timá yímikaiye: “nokaayúkómmá meranábpáq méwiyataao.” ¹⁹ titana mórama ámáan-aimma yirááti-nakoma iréna Ítumma timá ámikaiye: “yirááti-nako, emá náakarabi wíné in-abáqá kegáráq waqmé ónúne.” téna tiráiyé. ²⁰ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “abáaq-íyákáwákómá yeqti ánáamma maínarunobaq wáitana numaráwákóni ánáamma wáimanibo Waayúkagoni Áráaqa kemá Ítuma kemá wagéqa tiqnómmá maqma arage ónúnamma íma wáiyé.” téna Ítuma timá ámikaiye. miráitana Ítuni anaaé waráina-waigoma wení naammá mórai q umá wániyo? ²¹ ániibo káqomma móra iyápó-annabike-nako Ítumma timá ámikaiye: “ummaataráana-nako, kemá kanaarác awé uráanana ketibomá puinaq mó-uqtamakatuwerabiyo?” mirá titana ²² Ítuma timá ámikaiye: “ibáqyuwaa. yemá pukáá-kayukama yenamáárfiq matúq-matuq umá mái-auwaraiqtaba pukáiya-kayukama mamá aráaq-yuma kanaarác uqtamáyikanoe. emá paá ketinaae ya waraa.” téna tiráiyé.

Ítuma anón-uwaagoqtaba titana áráwáá uráiyé.

²³ mikáké Ítuma únópi-káárebí úitata wení iyápó-annama anaaé wakááe. ²⁴ anómma únóniyámá minókááyúpímmá kémetena únóniyágómá únópi-kááremá yawáaq inena uráiyé. miráimanibo Ítuma paá waguréna máqe-uráiyé. ²⁵ ániibo yemá Ítumma ko awáútureta tirááe: “uyátárai-nako, emá keqtaá tiwáq-naa uwo. ketáámá yubékonataa kéune.” téna tewana ²⁶ Ítuma timá yímikaiye: “nôraq itarác ikatíq kéoo? keráwáqti itáiq-itaiq umá yabi-í-yátáaq pááqyamiye.” timátuwena Ítuma itó-urena uwáágokaraq nokókárác yiwáágúraiye. ániibo uwáágoma mó-áráwáá itana nokómá ókaraq íma noniyamá metaráiyé. ²⁷ minnáyabi iyápó-annama netuq-yúyánámmá kítiteta tirááe: “maaminnáma nóikaa-nare ténaq máitanawaq uwáágogaraq nokógárácá wenáama kéwaraayo?” téna tirááe.

kaayaq-nákábiké Ítuma táí-aama matukáiyé.

²⁸ Ítuma yetê nokaayúkómmá meranábpáq Káá-tarini-wayukati marabác atamá uráiyé. ániibo kaayaq-nákámá táí-aagoma yenákábí mái-nakorata Ítumma ya aónaraaye. yenákámá pukáa-kayukati mararaapáq máátíq-máatipaq máqeta irááye. yenákámá anómma

abáaqá amáguraayataboata waayúkama min-ákáqá íma uréire urááe. ²⁹ ániibo min-nákórátámá anókaq ááyama wááqá kéyeta tirááye: “Áánúqtuni áaniko, emá kekárátámá nôraq umátikaneq kéono? kanaamá íma pááq-uraitaa keqtaámá tíqa í-yátáaqá má-timinetaa kéono?” téna tirááye. ³⁰ mórama pó-annama nékaq máeta aúmá narááe. ³¹ ániibo táí-aagoma Ítukaq inaa téna tirááe: “kanaarác emá keqtaámó tíkamma waréma emá kanaarác timátíkénataa ketáámá mera-pó-án-nátí yirunóbátáa kobéraano.” téna tirááe. ³² ániibo wemá mi-tái-áágómmá timá yímikaiye: “keráwáqá kóoro.” téna Ítuma titata yemá mi-kááyáq-nákámá iyuwéna pó-annati yirunóbác uyábékaae. mi-pó-án-námá máqtepaq péqmareta mórama áitabaq metamá kukááe. ániibo yemá nokaayúpítáa metaréta nommá nawiketa máqtepaq pukááe.

³³ ániibo pó-kawaa-wayukama péqmareta kóuraae. yemá anó-marupaq koyaréta yemá máqtemma min-áimma tébakaq-wayukama timá yímikaae. miráitata kaayaq-nákábimá táí-aagoma pááq i kátáama tirááye. ³⁴ ániibo min-ánó-márúpáké-káyúkámá netuqá iréna Ítuqtaba ya abáa-uráae. yemá Ítumma ya aónatuweta weqtábá mi-márábákémá yuwéna káqo-marabaq kóikaae téna inaa tirááe.

mórama af-ayamma táíq umági-naqa Ítuma mamá érákáráiyé.

⁹ Ítuma únópi-káárebí yetê nokaayúkómmá meranábpáq yauwéqma uréta Ítuni márúpaq koyarááe. ² mibác yaímma-wayukama móra-kari-naqa Ítunopaqa awíqmeta iráama mi-kári-nákóni ayáátákoma pukuráitana kúkutaaraq waguráitata yaagumé irááe. ániibo Ítuma mi-káyúkámá yimónaimma wekác itáiq-itaiq kéowanaboana Ítuma mi-kári-nákómmá timá ámikaiye: “iyápógo, enáyakoma kaayoné íno. ení kúmiq-yataaqa kemá paábaq kématuwaune.” téna Ítuma titata ³ yaímma ámáan-aimma yirááti-wayukama yeqti yúyánánóbáqá “maan-nákómá Áánúqtumma aamá káwaagiye.” téna tirááe. ⁴ miráitana mi-káyúkátí yúyánánóbáqá Ítuma yimónatuwena wemá tiráiyé: “keráwáqá nôraq itarác keráwáqti túyánánóbáqá ítama táíq kéoo? ⁵ nóin-aikowaq ketí náapaamma yiráá-tiniyo? ániibo kemá téqa ‘ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwaúne’ mirá túnawaq íma oyaaqá kéi aqá ániibo ‘emá itó-uma uréire uwo’ túnna-waigoma minná íma oyaaqá éna ummaa kéyáiyé. ⁶ Waayúkagoni Áráaqa náapaamma maa-márábimma kanaarác kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwáníqtaba yirááte-nune.” téna tiráiyé. miráitana Ítuma ayáátámma puki-nákómmá timá ámikaiye: “emá itó-ure ení kúkutaama mamé ení naaópaq kóaa.” téna tiráiyé. ⁷ miráitana mi-kári-nákómá itó-uma wení naaópaq kóuráiyé. ⁸ ániibo aarawaamá miráimma aónéta ikatíq óriq urááe. yeráwáqá aónaraae. Áánúqtuma mirán-ákóqnáámá ámikaiqtaboana yemá Áánúqtun-awíqa múte yaú-taae.

Îtuma Máátiyumma ááyaraíye.

⁹ Îtuma mibáké kéwena aónaimma móra-naqa tááki-ti-moneqa mayái-náúpq máqe-uraimma min-nákóni áwîqa Máátiyumma mi-kátáámá agatái-nare. ániibo Îtuma Máátiyumma timá ámikaiye: “emá ketinaaé ya waraao.” titana wemá itó-uma Îtun anaaé wakáíye.

¹⁰ anaaékaqa Îtuma naaúpaq máena aáwaqa kénaitata netuqyaa-káyúkámá táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq káqomma karere-káyúkágáráq ‘paátataare’ timá yíkáa-kayukagaraq Îtunopaq irááe. yemá Îtugaraq wení iyápó-annagaraq umá máeta aáwaqa narááe. ¹¹ yemá Pérati-wayukama miráomma aónawaaeta yemá Îtuni iyápó-annama maará téta ítama aónaraae: “nôraq itanawáq keráwáqti yirááti-nakoma kúmiq-wayukagaraq táákiti-moneqa máyáa-kayukatema aáwaqa kénaiyo?” téta ítama aónaraae.

¹² Îtuma min-áímmá ítátuwena wemá maará téna aúpaq-áímmá tiráíye: “waayúkama karímá ímo máyáa-kayukama tóttaa-wayukayopaq íma kéoe. ímiye. paá karí-wáyúkámá tóttaa-wayukayopaqa kéoe.

¹³ keráwáqá uréraq Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáábikén-áímmá ko ítáaro. ‘naí-wámmá ikáma kekáq timíyábá kemá íkétikaibo kaayoné-yátááqtbá kemmá kétékaiye.’ téna agamatá-kánnáágómá kétéiye.” téna Îtu timátuwena tiráíye: “arupú-wáyúkámúne tíya-kayukama yááyanaaq íkukaune. ímiye. kemá paá kúmiq-wayukayaba yááyanaa kukáune.” téna Îtuma tiráíye.

aáwaqa awetái-aaimma

¹⁴ mi-kánááráqá Yóaanema nommá perai-nákóni iyápó-annama Îtunopaq iréta tirááe: “nôraq itataawáq ketáágáráq Pérati-wayukagaraqa nunamummô téná-taama aáwaqa awetá kéunataata ení iyápó-annama nunamummá tí-kánááráqá aáwaqa íma awetá kéoo?”

¹⁵ téta mirá tewana Îtuma timá yímikaiye: “móra-nakoma aaramá mayáné kéenama omákáqá paá wení aanábó-wáyúkáté máenama kanaarácq áyakoma táíq ínáyó? íma aokaríq kéíye. anaaékaqa mi aaramó mayáné i-náqá paábaq matuwaíyanama min-nákómá ókaraq wení aanábó-wáyúkátéma íma mániye. miráuma aaramá mayánéna i-nákóráá umá mi-kánáámá ínaqa kemá kónatama íyakoma táíq ínipoata yemá aáwaqa awetá-inoe.

¹⁶ ítáaro. móra-nakoma wení naayó-kúbérái-únámmá yakákitanama aúge-tabaraaberake maqmá aráá-taimma íma aokaríq kéíye. miráinanama mitábáráábégómá keqnáámmá naayó-kúbérái-únámmá yakáqma anó-kariq umáginiye. ¹⁷ keqnáámmá ítáaro. móra-nakoma naayó-mémégóni aúwarati-unapima wááéni-nomma aúgema íma áítewae kéíye. miráitata yemá aúge-kaeni-nomma naayó-mémé-áúwárátíbí áíqtowanama íma aokaríq kéíye. miráitana méme aúwaratigoma yarákínana wááéni-nomma marabí aqtíma kugúbaginiye. miráimanibo áá ítaraa-kayukama aúge-memegoni aúwaratibi wááéni-nomma aqtí-

maraawana mákama íraqôniq umá paá kéwaiye.” téna Îtuma tiráíye. aúge-qtataakoma waéqma naayón-ááímmá íauraniye.

móra-inikoma Îtuni wáqtôraq yáqtokaiye.

¹⁸ téna Îtuma maamin-áímmá kétima-yimikaq mórama anó-kawaa-naqa Îtun-amakaq iréna araayutaúm-má ayéna timá ámikaiye: “ketiyáámúmma paá íbêq pukuráíye. ániibo emá kanaarácq iré ayáámma aneq mó márénana atóbama yauwéqma paá maíno.” téna anó-kawaa-nako tiráíye. ¹⁹ ániibo Îtuma itó-uma mi-káwáá-nákóni anaaé waqmé kéwitata wení iyápó-annama mórai q umá wakááe.

²⁰ uréire kéowana móra-inimma mikáqá máqe-uraimma máqte-tupaama inaaútamma ákáitana inaaupaqaq tiyááka umá kaayaq-kárítímáátímá máqe-uráíye. min-íníkmá Îtuni anaaépaq amakaq iréna Îtuni wáqtôgoni aqtórácq ayáámma yama yáqtokaiye.

²¹ min-íníkmá wenamááríq wení aúyánánóbáqá maará-tiráíye: “Îtuni wáqtôraq tiyáámo ánékuyonana-ma túnobaq kanaarácq umátikaniye.” téna ánékukaiye.

²² Îtuma waéqma wemmá aónatuwena tiráíye: “ketiyáámuko, enáyakoma kaayoné íno. ení itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákómá emmá miráuma mamá érákáraíye. mi táoqa min-íníkmá karímá ánataguraiye.

²³ Îtuma mi-káwáá-nákóni naaúpaq iréna waayúka-ma ibiq-ímá kététa aamá anón-aimma kétéwana yimónaraiye. ²⁴ ániibo Îtuma tiráíye: “keráwáqá maí abátíkáaro. pááqyan-inaaruma íma pukáíye. wemá paá aúmá waguráíye.” téna Îtuma mirá-tiraimma áraimma pukuráitataboata mi-káyúkama wíráa umákaráae. ²⁵ ániibo yemá aarawaamá waqmá paábaq yúwáawana Îtuma mi-náúpq uténa pukáin-inaarugoni ayáákaq yáqtorena ayáátóráitana itó-uráíye. ²⁶ mi kátáagoma min-áúkápáq máqte-marabaq wéyáwé uráíye.

Îtuma kaayaqá yúgaroq-nakaraq aamá íti-nakaraq mamá atóbamayikaraiye.

²⁷ Îtuma mi-márúqá yuwéna kóuráíye. ániibo kaayaqá yúramma karoparái-nakorata Îtun anaaé waqmé kéweta anókaq ááyama tirááye: “áe, naayóbáqá ketáái kínima Tébitin-annabike-nako, emá kekárátá arummá umátikaa.” ²⁸ téyana Îtuma naaúpaq uyábéráitata yúrammo karopági-nakama wenópaq utááye. Îtuma min-nákámá timá yímikaiye: “kenákámá itáíq-itaiq kéoyaqtaba kemá kenákámá kanaarácq mamá atóbatikanuno?” téna itáitata yenákámá Îtumma yauwéqma timá ámikaaye: “owé. uyátaráana-nako.” téta tirááye. ²⁹ ániibo Îtuma min-nákátí yúrapí ayáámma kánekuyena tiráíye: “kenákámá itáíq-itaiq óya-qtataaqtaba kemá kanaarácq miráona-yataakoma pááq íno.” téna Îtuma timá yímikaiye. ³⁰ ániibo yenákátí yúrakoma tágaráíye. Îtuma akoqnáá-aimma timá-yimena min-nákáyábá tiráíye: “atéráakao. móra-nakoma maamináyabama itáinabotekao.” téna tiráíye. ³¹ ááqibo min-nákámá

máápaq yaúbareta máqtemma min-áúkápáq-márábáqá Ítuni wataáama timáeta uréire urááye.

³² yenákáma kóiyé kéeta yaímma-wayukama móra-naqa táí-aagoma wepí máinapoana aamá ítítata wemamá yemá awíqmeta yewana Ítunopaq irááye. ³³ ániibo Ítuma táí-aagomma matúwáitana min-nákómá aamá áaimma átáma tirááye. minnáyaba aarawaamá iyánáaq uréta netuq-yúyánámma kéiteta tirááe: “naayóbáqá maakáqá Ítiráaeobaqa maamirá-qtátááqá íma páaq urááine.” téta tirááe. ³⁴ miráimanibo yaímma Pérati-wayukama maará-tiraae: “wemá táí-aagoni kawáá-nákómá wemmá akoqnááma ámikaitana wemá táí-aagomma kanaarác kématuwaáye.” téta tirááe.

aarawaayábá Ítuma arummá kéumayikaiye.

³⁵ Ítuma anó-marupakaraq pááqya-marupakaraq uréire kéena wemá monoq-náúpáqá kéyiraatena Áánúqtuma yabíkái-qtataaqtaba átê-wataama kétimayimena máqte-karimo máyáa-kayukama mamá atóbamayikaraiye. ³⁶ wemá aónaimma netuqyaammá aarawaamá yimónatuwena arummá umáyikaraiye. miráuma taíbaq-yuyanamma itéta ‘náawaq tíwáqnaa ínáyô? náakaraq ónúnataabiyo?’ téta miráuma tipitípigoma yeqtí kawáá-náqá íma máitata oníkáá urááe. ³⁷ miráitana Ítuma wení iyápó-annama aúpáq-áímmá timá yímikaiye: “netuqyaammá aáwaqa yópímmá wáimanibo mamá áikuyaba íma netuqyaammá mayaí-wáyúkámá mááe. ³⁸ miráinaq keráwáqá Áánúqtukaq nunamummá kétéyana wemá yókóní aboámá yaímma mayaí-wáyúkáma timáyikainata wení waayúkama ko mamá áikuyoro.” téna Ítuma timá yímikaiye.

tiyááka umá títaupake kaayaqá iyápó-annati yíwíqa

10 Ítuma tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánná-wáyúkámá yááyamaena íréna yemmá akoqnááma yiména táí-aagoma kématuweta máqte-karima mamá paá kéeta yúgoni ummaa-yátááqá mamá paá ígáae téna yímikaiye. ² tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnátí yíwíqa maará-uraiye. áqnáabaq-nakoni áwíqqa Tááimonie káqon-awíqqa Pítae. ániibo ábâkoma Áá-narue. ániibo Yêmitima Yéberimma ánikoboana ábâkoma Yóáane. ³ ániibo Píripima Paatááromiyue. ániibo Tómaátie. Máátiyuma mi-kátáámá agatái-nare. wemá táákiti-moneqa mayaí-naré. ániibo Yêmitima Áápiatimma ánikoe. ániibo Tááqtiatie. ⁴ ániibo móra-Taaimonima ítápéniti (indipendens) karuwaq-naré. ániibo Yúqtaati Itikááriotie. wemá Ítumma awíqma namuro-wáyúkátí iyáápi makái-nare.

Ítuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama mayaímá yímikaiye.

⁵ Ítuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá timáyikáitata kówana yímáamma yiména maará-tiraiye. “keráwáqá Yéqtaaeo-apaq káqon-anna-wayukabaqa íoro. Táméria-marupaqa ókaraq íma uyáberanomanibo ⁶ keráwáqá Ítiráaeo-tipi-tipi-annama máápaq oro. yemá Áánúqtuqtaba yeráwáqtí aammá yukááe.

⁷ keráwáqá uréraq aamá maará téraq mó tero:

“Áánúqtuma yabíkái-kanaama waaqókáq kéiyé.

⁸ miráinaraq keráwáqá karí-wáyúkámá mamá kátobamayikera pukáiya-kayukama mamá itómayikera kárú-wayukama mamá kátobamayikera táí-aagomma mamá paábaq kéyuwera oro. keráwáqá móra-yataaqa ketôpake mayaíyama minná keráwáqá paá yímero. miráinaraq keráwáqá maami-qtátááqá yemmá yiméraq keráwáqá íma meyámmá máyáaro.

⁹ keráwáqtí unáápímmá móneqa íma áitumaera uréire oro. ¹⁰ mónekaraq anó-moneq-awíqqa yáíya-qtataakaraq ariroq-únápi áiti-unamma íma mamé uréire éra kaayaq-tíyótáámá íma kúberera títauq-anaamma íma kúberera yáumma amé uréire í-yátámá íma matóráaro. ímiye. mayaímá mayaína-nakomma kanaarác wení aáwaqa áméro.

¹¹ móra anó-maruparabi pááqya-marupaq uyábereqa kanaarác keráwáqá aónaiyana mi-márúkákémmá móra-nakoma arupú éna wení naaúpaqa máqeraq mi-márúqá yuwé kóine kéeqa ayuwé yero. ¹² ániibo keráwáqá móra-naupaqa uyábereqa mináúpáq-wáyúkámá miráo-maara-aimma téraq ‘kaayoné-yátááqá keráwáqtôpaq waíno’ timá yíkáaro.

¹³ ániibo mi-náúpáq-wáyúkámá keráwáqtábá yeté máigaae téta tíyaqa keráwáqtí kaayoné-yátáákómá yeqtôpaq wínímanibo yemá keráwáqtábá máigaae téta íma tíyaqa keráwáqtí kaayoné-yátáákómá yuwéqma keráwáqtôpaq íno. ¹⁴ móra-nakoma keráwáqqa tiwíqmena ímo wéna keráwáqtí táama íma itaínaqa ániibo keráwáqá mi-márúrábi min-námmá íbáqyuwera keráwáqtí tibíkáké káitôma popoq umátuwe kóoro.

¹⁵ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. aarawaamá ítama Áánúqtuni yaináí-kánááráqá Komóraa-marukake táí-wayukagaraq Tótôma-marukake táí-wayukati anónnáma táí-meyamma wáipoata miráumaraa mi-márúkác-wáyúkámá yeqtí táí-meyamma páaq íniye.

ókon-okomma ummaa-yátááqá páaq íniye.

¹⁶ itáaro. kemá keráwáqá miráuma tipi-típi áráakaa umá taáqa íwái-kama áwáábíq-iyakaa-kayukati aúkáapi timátikaunaq kéoe. miráinaraq keráwáqá miráuma irakabayaakóráa umá yáakarera atéqma wíqmé kéweraq móra-yataariq ínéqa túyánámmá ítama arútátuwero. mimórá táoqa keráwáqá móra-nu-mama máagoraa umá kaayoné umá máero.

¹⁷ keráwáqá waayúkayabama atéqma arútáaro. yemá yeqtí káánítôre-wayukaraq aamá ítama yainéta ánnáma timéta keráwáqá yeqtí monoq-náúpáqá tebúqa timéta ínoe. ¹⁸ ketíwíqa márúte yuwánéra kéowaa téta keráwáqá tiwíqmeta kínima anó-kamaani-wayukati yúraqaq wínóe. miráinaq keráwáqá aamá kétimayimeqa Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítiráaeo-annabike-kayukagaraq Áánúqtuni átê-wataama timá-yiminoe. ¹⁹ yemá keráwáqá tiwíqma aamá ítama yainaiyaa keráwáqá ikatíq íeraq ‘ketáámá nóine ténúnô? ketáámá nóin-ainaq yauwéqma timá-yime-nunataabiyo’ ítero. kíq-taoqa aamó tínón-aimma

timínimma ²⁰ kenamáa keráwáqá aamá ítinoe. ímiye. keqtibomá Áánûqtuni Aágoma keráwáqti tóyaukaq aamá tíniye.

²¹ mi-kánáaráqá móra-nakoma ábâkomma awíqmena yaímma-wayukati iyáápi mó-marainata ikámma puínóe. ániibo aboámá ánikomma móraiq umá waayúkati iyáápi mó-marainata ikámma puínóe. ániibo iyápóma yinóboyuma komarummá íyataboata namuro-wáyúkámá yíkamma puínóe. ²² keqtábábóata yaímma-wayukama keráwáqá ítama táiq umátikanoe. minná móra-nakoma akoqnáa umá máqena aqtó-kánáaráqó wénama min-nákómmá Áánûqtuma yawwéqma awiráinana wemá Áánûqtuna mániye. ²³ ániibo yemá keráwáqá móra-marukaq táí-aaimma tarôq umátikaiyaqa kanaaráq mikákémá péqmarera káqo-marukaq oro. kemá áraimma kétima-timune. keráwáqá máqtemma Ítiráaeo-marupaqa íma mayáimá mamá ánatariyaqtaba Waayúkagoni Áráaqa kemá kumónúne.

²⁴ tugaru-iyápógómá wení arááti-naqa íma kéuyataitana paá-mayaima máyáa-kayukama yeqti kawáá-wáyúkámá íma kéuyataae. ²⁵ mórama tugaru-iyápógómá wení arááti-naqa mainama minná kanaa íniye. ániibo paá-mayai-nakoma wení kawáá-náqá uyátá-maqma anómma mainama minnágaraqa kanaa íniye. kemá keráwáqti kawáá-náqá kemmá táiq kéumatikaapoata keráwáqá anómma táiq umátikanoe. ketíwíqqa Píétebue téta tíwíqqa yaráamanibo kemmá táitiwiqqa kéyetama keráwáqá náayuwabi ketí iyápó-annati tíwíqqa uyátá-maqma anómma táitiwiqqa yánoe.

waayúkama Áánûqtuqtaba ikatíqqa oro.

²⁶ miráinaq waayúkayaba keráwáqá íma ikatíqqa oro. máqte-qtataaqa aúpáq wái-qtataakoma anaaékaqa abarokáq íniye. máqte-qtataaqa ánáákuma wáinayataaqanibo anaaékaqa waayúkama aónainoe. ²⁷ kemá Ítuma aamá kumayuqnóbáqô timá-timunama minná wágáama timá yíméro. ániibo aamá yaákareq táápike mo ítáama minná keráwáqá netuqyaa-káyúkátí yúraaq itó-urera aamá timá yíméro. ²⁸ waayúkama keráwáqti túma tíkamma uqtánô-kayukayaba íma ikatíqqa oro. keráwáqti tirun-iyápómá íma tíkamma uqtánóe. ímiye. Áánûqtuqtaba ikatéro. keráwáqti túgaraq tirun-iyápógáráq mákama kanaaráq Tááqtaani márûpa aítanobaq Áánûqtu kanaaráq tíkama aúyotuwaniqtaba Áánûqtuqtaba ikatéro. ²⁹ keráwáqá kaayaq-númámá tarukíqqa móneqa kímora-toeyarake kanaaráq meyáníq ínoe. ániibo keqtibomá Áánûqtuma íakainanama kanaaráq móra miráuma pááqya-numama marabímmá íkuminiye. ³⁰ ániibo keráwáre keráwáqti tiqnótáuma máqtepaq Áánûqtuma yoráutukaiye. ³¹ miráinaq keráwáqá íma ikatíqqa oro. netuqá pááqya-numagoni meyámmá uyátáraapoana keráwáqá Áánûqtuma yabíqtíkáraiye.

Ítuni áwíqqa yaí-ááímmá

³² móra-nakoma náawabi abarokáq timá tágena wemá kennaé téna máqte-kayukati yúraaq tinnanakkomma ketêgaraq ketibomá Áánûqtun aúraaq wení márûpaq wemmá móraiq umákanune. ³³ ániibo móra-nakoma kemmá máqte-kayukati yúraaq anaaémma umátikai-naqa kegáráq wemmá ketibon aúraaq wení márûpaq tinaaémma umákanune.

Ítuma mamá yainá-tókórú-yákáráq kukáiyé.

³⁴ maa-marábí kaayoné-yátááqá mamá maa-marábí-káyúkáyábá íma mamé kukáune. mirá túyánámmá íma ítáaro. kemá paá waayúkama yainá-tókórú-yámmá ketáama íwáráa-kayukagaraq ketáama wáráa-kayukagaraq aúkapike mamá yainanáq mamé kukáune. ³⁵ ááiqqa ánikokaraq yeqtibogáráq íyata ániibo ayáámukokaraq yinóakaraq íyata ániibo anáábukokaraq aítaakogaraq í-ááímmá átaraune. ³⁶ waagóni we-áánínábóbí anómma uyátá-maqma namuromá aúqma mánoe.

³⁷ ániibo móra-nakoma anóayaa aboáyábá arummá uyátá-maqma yiménama wemá kennámá auráiyábá íma umaataráiyé. móraiq umá móra-nakoma ánikoyaa ayáámukoyaba arummá uyátá-maqma yiménama wemá kennámá auráiyábá íma umaataráiyé. ³⁸ ániibo móra-nakoma wení kaapaq-yámá íma maména ketinaae íma waréna puínéna yokaa íenama wemmá kennámá auráiyábá íma umaataráiyé. ³⁹ móra-nakoma maamin-áúwáráímmá yáqtoqma akoqnáa énama wení matúq-matuq umá máí-auwaraimma aúyorainimanibo móra-nakoma keqtábá puyénama wemá matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayániye.

móra-nakoma íráqô-meyamma kémayaiye.

⁴⁰ móra-nakoma náawabi keráwáqá mamá íráqôniq umátikenama wemá kekáráq mamá íráqôniq kéumatikaiye. ániibo móra-nakoma náawabi kekáráq mamá íráqôniq umátikái-nakoma wemmá Áánûqtuma timátikarai-naqa mamá íráqôniq kéumakaiye. ⁴¹ máqtemma náayuwabi Áánûqtuma timáyíkarai-kayukama mamá íráqôniq kéumaketama Áánûqtuma timákaraiqtaba mirá kéumakaapoata yemá timákarainakoni íráqô-meyamma yáíkaa umá mayánóe. ániibo náayuwabi aónáiyamma mórama arupú-naqa ínata yeqti yúyánánóbáqá téta 'arupú-naqa áwáqnaa ónáá-tae téta min-náqá awíqmeta yeqti naaú wétama yemá miráuma arupú-nakoni íráqô-meyamma yáíkaa umá mayánóe. ⁴² taákaq máráaro. móra-nakoma náawabi paá-nakomma ketinaae wáráa-kayukabike áwáqnaa ónáae téna paá yaugiq-nómmá aqtíma wemmá aménama kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa min-nákóni íráqô-meyamma áraimma mayániye." téna Ítuma wení iyápó-annamma timáyíkaraiye.

Yóáanema yaímma iyápó-annama Ítunopaq timáyíkaraiye.

11 Ítuma wení tiyááka umá kaayaq-iyápó-án-námá mayaímá mayánón-aimma miráuma timá yímikaiye. aamá timá ánatatuwaitata yemá mi-márúqá yuwéta min-áúkápáq-márúpáq uréta Ítuma aarawaamá káyiraatena aamá timá yímikaiye.

² Yóáanema nommá perai-nákómá ánná-naupaq máena yauwéqma yiwirai-nákóní mayaíyábá ítaraiye. miráitana Yóáanema yaímma wení iyápó-annabike timáyíkáitata Ítunopaq urááe. ³ ániibo yemá Ítunopaq uréta ítama aónaraae: “emá maamin-nátábáwáq Yóáanema anaaékaq móra-naqa yíniye tiráinaraq máa káqo-natabataaq awé ónúnataabiyo?” tewana ⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyee: “keráwáqá uréraq Yóáanemma máqten-aimma itéq máqte-qtataaqa aónaamma mó-timamero. ⁵ minná yúramma koroparái-kayukama yúramma káonaawata yítuqqa táíq urái-kayukama yítuq-uramma yamá uréire kéoe. ániibo kárúyamma yíkái-kayukama kátobaawata yaáqa atíragurai-kayukama aamá kéitaae. ániibo pukáa-kayukama kéitowata áwáyoq-wayukama Áánûqtuni átê-wataama aúgen-aimma kéitaawata kéoe. ⁶ ániibo móra-nakoma arum-má kétimena keqtábá kaayaq-áuyánámmá íma itai-waigoma wemá amuqá maráino.” téna Ítuma tiráiyee.

⁷ Yóáaneni iyápó-annama kówana Ítuma Yóáaneqta-ba taíbaq aarawaamá timá yímikaiye: “naayóbáqá waayúka íma máa-kaqmaapaq keráwáqá urááma nói-qtataaraq ko aónaneraq uráánabiyo? keráwáqá móra-naqa kaayaq-áuyánákáráq ókáráákáá uwáágoma yaropamatúwáimma aónaneraq uráánabiyo? ímiye. ⁸ keráwáqá nói-qtataaraq aónaineraq uráánabiyo? aqá móra-nakoma íraqôn-unakaqtoma makáitaraq aónaineraq uráánabiyo? ímiye. yemá íraqôn-unakaqtomo máráa-kayukama yemá anó-kini-kayukati naaúpaq ké-maae. ⁹ miráimanibo nôraq itaráq urááô? móra Áánûqtuni amuné-naráq aónaineraq urááô? owé. kemá keráwáqá kétima-timune. minná amuné-nápóana wemá yaímma Áánûqtuni káqon-amunewayukama uyátáraiye. ¹⁰ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí Áánûqtuma áanikomma maará téna timá ámikaiye.

‘ketááyabamo tínîn-naqa timákáanana ení áqnáabariq umá wíniye.

wemá ení aammá awiyéna yokaa umákaniye.’ téna Yóáaneqtaba agamatá-kánáábí tiráine téna kétéiye. ¹¹ kemá áraimma kétima-timune. máqtemma maa-márábí-káyúkábíké Yóáane uyátá-maqma mú mikáqá anómma máimanibo Áánûqtuma yabíni-kanaaraqa móra paá-naqa mánin-nakoma wemá Yóáanemma uyátáraiye. ¹² Yóáanema nommá perai-nákóní kanaaráké áaimma átárena yéqéna íbêqa Áánûqtuma yabíkáin-aukapaq uyáberanoqtaba anónaaiqa kéoe. akoqnáá umá iraráa-káyúkámá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa yáqtoqma akoqnáá uréta mayánéta kéoe. ¹³ máqtemma Áánûqtuni amuné-wayúkagáráq Mótetini ámán-aikaraq yemá Áánûqtu-

ma yabíkái-qtataaqtaba watáama mamá pááq umáeta Yóáaneni-kanaaraq irááe. ¹⁴ ániibo keráwáqá itánáae téqa kanaaraq itáaro. Yóáane wemá Iráiyaraa-naqiye. min-náqá anaaékaq yíniye téta amuné kútaa-naqiye. ¹⁵ keráwáqá taáqa wáinaqa maamin-áimma itáaro!

¹⁶ nóinnae téraq íbêq-wayukayabama aamá ténúnô? yemá miráuma pááqya-noiyapora aamá márúq aúkáapi máeta yemá káqo-noiyapoma yááyama maará téta kéte. ¹⁷ ketáámá keráwáqtábátáá káoyamma káyunataa keráwáqá imá íkeyaae. ketáámá yirummá í-ímá kétunataamanibo keráwáqá ibiqá íma káyaraae.’ óqa tíkái-qtataaqa íma pááq kéiyee. ¹⁸ Yóáane iráimma wemá aáwaqa íma néna wááéni-nomma íma naráitata yemá weqtábá ‘aíbôq-nare’ téta tirááe. ¹⁹ kemá Waayúkagoni Áráaqa iréq aáwaqa néq nommá néq únnayabama yemá maará kéte. ‘aónaaro. wemá aáwaqa ôriq umá netuqyaa naínápóana wemá wááéni-nomma netuqyaa kénya. ‘paátataare’ timá yíkáyuma táákíti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq wemá yeqtí aanábómíye.’ ááqibo anaaékaqa minnáyaba Áánûqtuni itai-yátáákómá aónainoe.” téna Ítuma tiráiyee.

yaímma-marupaq yirummá íma waéráa-kayukama anómma tirunô.

²⁰ yaímma-marupaqa Ítuma awaaméq-yátáárfíqa netuqyaapaq immá íma yirummá waékáae. miráitana mikánááráqá Ítuma aamá yiwáágéna ²¹ maará-tiraiye: “Tiyórátiniq-wayukao, náaraq-tai-yataaraq keráwápímmá pááq íniyô! Beqtáirapaq-wayukao, náaraq-tai-yataaraq keráwákáq pááq íniyô! anón-awaameq-yataariqa kemá keráwáqtí márúkaq únnaiq umá Tááyanabakaraq Tááiranapakaraq énama kanaaraq naayóbáqá Tááyanabaq-wayukagaraq Tááiranapaq-wayukagaraq yeqtí kúmiq-yataapike waeraunatae téta tiráá-tiraapoata yemá unáákáréq on-unapi yenamáárfíq áitumatuweta káin ayáátóbí máeta yáaqa kaitata yirummá waékáae. ²² miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. yirummá íwaekaapoata anaaékaqa keráwáqtí anónnáma táí-meyakoma yaináikánááráqá miráuma Tááyanabaq-wayukagaraq Tááiranapaq-wayukagaraq uyátá-maqma anómma pááq íniye. ²³ ániibo keráwáqá Káperanabaq-wayukao, keráwáqá Áánûqtuni márúpaqa tiwíqma yaúmeta uwínóe téra kéteo? keráwáqá iramá káiq-kaiq umá kain írábí kuminóe. minná kemá keráwáqtí márúpaq anón-awaameq-yataariq únnaiq umá Tótômabaq-marukaqa awaaméq-yátáárfíq énama kanaaraq íbêqa Tótômabake táí-wayukama paá máneta oné. ²⁴ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa aarawaamá ítama yaináikánááráqá Áánûqtuma wení paru-yátááqá keráwáqá uyátá-maqma Tótômabaq-wayukama yimíniye.” téna Ítuma tiráiyee.

keráwáqá ketôpaq iréra aagai-yátááqá ya máyáaro.

²⁵ mi-kánááráqá Ítuma maará-tiraiye: “ketiboó, emá yabíkáana-marupakaraq maa-márágáráq uyátáráana-

nakoe. emá aamá íma ítaraa-kayukama aúyánápi wáin-aaimma aamá kéyiraatenamanibo ítaraa-kayukayopakemma mamá káuyoraane. minnáyataba kemá 'tíkáiye' kétune. ²⁶ owé. ketiboó, emá ákáiiniq kéone.

²⁷ ketibomá Áánûqtuma máqte-qtataaqa ketiyáápi-taa makáiye. ániibo móra-nakoma min-iyápómá íaonaraiye. aboámá wenamá min-iyápómá aónaraiye. ániibo móra-nakoma aboámmá Áánûqtumma íaonaraiye. kemá wení ánikoma kenamá aónaraune. ááqibo wení ánikoma ákáiinama yaímma-wayukama aboání áaimma kéyiraatiye.

²⁸ keráwáqá tibô kégaitaq ummaa-yátááqá ké-mayaa-yuma ketôpaq íyaraq kemá keráwáqá aagaí-yátááqá tíméno. ²⁹ kemá kaayoné kéeq ániibo ketúma íma mamé kéuyune. miráinaq keráwáqá keráwáqti ummaamá keté yaagumá mayéraq kepíké itaí-yátááqá ítareq agánoe. ³⁰ keté yaaguyabí-yamma oyaaq kéinaq ummaa-yátááqá keráwápi maráana-waigoma oyaaq íniye." mirá téna Ítuma tiráiyé.

Tabaatiráq mayaímá mayaíyábá aammá aúkain-aimma

12 anaaékaq móra-Tabaatiraqa Ítuma wíti-yokoni aúkáapi uréire uráiyé. ániibo wení iyápó-anna-ma yááyaba éta yemá wítigoni arammá putáqma narááe.

² ániibo Pérati-wayukama minná aónatuweta Ítuma timá ámikaae: "aónaao. maamirán-ááimmô tarôq kéeq mayaímá kémayaamma Tabaatiráqá aammá aú-makaae." ³ téta tewana Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: "keráwáqá Tébitima miráurain-aimma íyaq yoráútaao? naayóbáqá Tébitigaraq wení waayúka-garaq yááyaba uráátaba kétune. ⁴ yemá monoq-náupáq utéta yammá Áánûqtukaq amí-yááréráq wáimma uyátá-maqma anó-monoq-nakoma yímitata narááne. mi-támmá anó-monoq-wayukama kanaarácq nánópoata paá-wayukama naíyábá aammá aúkaiye. ⁵ anó-monoq-wayukama yeqtí mayaímá anó-monoq-naupaqa Tabaatiráqá yemá aammá aúmakaama yawítiraamanibo minná íma otaa-qtátááríq urááe. maami aammá aúmatan-aimma wannaabíkémá íyaq ítaraanabiyo? Áánûqtun-aurakaqa Tabaatiráqá aammá aúmatan-aimma íma yawítiraae. ⁶ kemá keráwáqá ké-tima-timune. maannámo mái-waigoma anó-monoq-namma uyátáraiye. ⁷ keráwáqá Áánûqtuni agamatá-kánnáábikén-áimmá ítareqa táwí-aimma téq otaamá íkuineq oné. maami agamatá-kánnáábikén-áikómá maará kétiye. 'nai-wámmá timíyábá íketikaimanibo kaayoné-yátááqtabá kétékaiye.' téna Áánûqtuma tiráiyé. aammá aúmatan-aimma íyawitiraa-kayukama íma mamá yawááq-umayikaaro. ⁸ Waayúkaqoni Áráaqa Tabaatigóni uyátárai-napoana ketí iyápó-anna-ma Tabaatiráqá mamá naráamma kanaarácq íye.

Tabaatiráqá táiq uráin-ayaakaraq-naqa Ítuma mamá íraqôniq umákaraiye.

⁹ Ítuma min-áúkápáqá yuwéna yeqtí monoq-náupáq uráiyé. ¹⁰ móra-naqa mibáqá máqe-uraimma ayááko-ma aayámmá káguraiye. yaímma-wayukama Ítumma aabi mayakánétaboata wemmá ítama aónaraae: "Tabaatiráqá mayaímá kémayeta karí-wáyúkamá mamá atóbama-yikanunataabiyo?" téta ítama aónaraae. ¹¹ ániibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: "keráwápike móra-nakoma tipi-típima makáitana mitípi-típígómá Tabaatiráqá móra-maiqnobaq kumábékitanama kanaarácq min-nákómá íyaq paábaq múte kéyabitimatuwaiyo? owé. ¹² ániibo móra-nakoma tipi-típima uyátáraiye. miráipoata ketáái ámáan-aikoma kanaararé tiráipoataa Tabaatiráqá waayúka yíwáq-naa ónúntatae." téna Ítuma tiráiyé. ¹³ miráitana Ítuma min-áyáámmá aayá-kagurai-naqa timá ámikaiye: "ayáámma mamá arutaa." téna titana min-nákómá ayááma mamá arupú itana ayááko-ma keqnáámmá mamá íraqôniq umá móra-aukapaq-ayaakaa uráiyé. ¹⁴ miráimanibo Pérati-wayukama Tabaatiráqá Ítuma karí-náqá mamá atóbamakaitaba aónawaaeta Tabaatiráqá mayaíyá kémayaiyaa téta yemá móra-aukapaq áikuteta Ítumma ikamí-áimmá téite urááe.

Ítuma Áánûqtuni mayaínáq-úráné.

¹⁵ miráimanibo Ítuma min-áímmó temá ítatuwen-aboana Ítuma mi-márúqá yuwéna kóuraiye. miráitana netuqyaa-káyúkámá Ítun anaaé kéwaraawana máqtemma karí-wáyúkamá mamá atóbamayikaraiye. ¹⁶ akoqnáá umá Ítuma timá yímikaiye: "keqtabá íma mamá abarokácq umátikáaro." téna tiráiyé. ¹⁷ miráitana Áánûqtuma móra-amune-naqa Áítáiyani óyaukaq naayóbáqá tiráimma íbêqa abarokácq kéiyé. miráitana tiráin-aikoma maará-tiraiye:

¹⁸ "maannáma ketí mayaí-náqíye.

kemá wemmá awaaméqá umákaraune.

weqtabá kétékitaq timuqá kémaraane.

kemá ketí Aágomma wekácq máránana wemá ketí yainá-áimmá Yéqtaaeo-wayukama timá-yiminiye.

¹⁹ wemá aamá íyiwaagena anókaq aamá ítiniye.

wemá aapaq uréire kéena anókaq aamá ítiniye.

²⁰ móra-nakoma áyaqnoabaq ummaa kéyainanama

yawenáina-waigoma okaráákáá umá íma akáginiye.

ániibo móra-nakomma ummaa-yátááqá wáina-waigoma pááqyamma ókómá putinánéna iníkáá umá íma márúte yuwánóe.

wemá paá watáama kétinana yainá-yátáákómá arupú umá pááq íniye.

²¹ Yéqtaaeo-wayukama wekácq yirummá améta awé ínóe."

téna agamatá-kánnáágómá kétiye.

"Ítuma Píétebukaraq mayaí kémayaiye" téta tirááe.

²² mi-kánááráqá yemá móra-naqa awíqmeta Ítukaq iráama min-nákómá táí-aagoma wepí máipoana

aúramma karopágitana óyaukogaraqa aúyakuraiye. ániibo min-náqá Ítuma mamá atóbamakaitana aamá tiréna aúramma aónarena uráiyé. ²³ minnáyaba netuqyaa-káyúkámá aónama iyánáaq éta tirááe: “maan-náma Tébitimma áanikowabi Metáíya íyabiyo?” téta ²⁴ tewata Péрати-wayukama min-áímmá ítátuweta tirááe: “tái-aagoni uyátárai-naqa Píétebuma Ítumma akoqnáama ámikaipoana tái-aagomma kématuwaiye.” ²⁵ téta kétéwana Ítuma yeqtí yúyánámmá iténa tiráiyé: “móra-marukaq-wayukama yatákaaq umá kaayaq-án-náíq uréta ááiqa íyana mi-márúkómá táíq umáginíye. ániibo móra-marukaq-annawabi móra-naupaq-anna-ma keqnáámmá yáíkaaq umá kaayaq-ánnáíq umá ááiqa íyana naammá yawítiginikaa umáginoe. ²⁶ móraiq umá Tááqtaama yabíkái-qtataaqa yáíkaaq uréta ááiqa íyanama páátákáá wemá yabi-í-yátáákómá naammá yawítiginikaa umáginoe. ²⁷ ániibo keráwáqá maará kétee Píétebuma tíwáqnaa itaq tái-aagomma kématuwaupo timá tíméro. náawaq keráwáqtí tinaae wáraa-kayukama yíwáqnaa itatawáq tái-aagomma kématuwaao? miráinata tinaae wáraa-kayukama ke-qtáámá kétéraatemma keráwáqtí táama áraimma íma wáiyé. ²⁸ itáaro. Áánûqtuni Aágoma tíwáqnaa kéitapoq kemá tái-aagomma kématuwaune. miráitana keráwáqá kétéraatimma Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa áqa keráwákáq pááq umá wáiyé.

²⁹ náaraq umáwaq móra-nakoma newáqyáá-nakoni naaúpaqa uyábékéna wení máqte-qtataaqa mayáníyô? wemmá mi-néwáqyáá-náqá ánnáma kúyakatuwenama wemá kanaarác newáqyáá-nakoma Tááqtaani naaúpakema máqte-qtataaqa mayániye.

³⁰ móra-naqa ketí aanábóráá umá íma mái-nakoma wemá minná ketí namuro-náqíye. móra-nakoma náawabi íma tíwáqnaa éna waayúkama aítqma yorupé-nama wemá waqmá paábataa kéumatuwaiye.

³¹ miráitaq kemá keráwáqá kétéma-timune. waayúkama máqten-akayaama tiréta kúmiq-yataariq uréta kéo-qtataaqa Áánûqtuma máqtepaq mamá paá umáyikéna awikátuwaniye. miráimanibo móra náawabi Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá tái-aimma timákainanama mirá-kúmíq-yátááqá Áánûqtuma íma mamá awikátuwaniye. ³² Waayúkagoni Áráaqa móra-nakoma timá táíq umákainanama wení kúmiq-yataaqa Áánûqtuma mamá paá umákéna awikátuwaniye. miráimanibo móra-nakoma Áánûqtuni Aokaq-Áágóqtábá ‘Píetibuni aánapo kématuwaiye’ timákaiyanama mirá-kúmíq-yátááqá Áánûqtuma íma mamá paá umákéna awikátuwaniye. íbêq-kanaarakaraq anaaéka-kanaarakaraq wemá íma mirá-iniye.

tái-yagoma tái-aramma itáiyé.

³³ yaagómá íraqô-tama wáinanama arakógáráqá íraqôn-aramma iyániye. ániibo tái-yama wáinanama arakógáráq tái-aramma iyániye. keráwáqá aónamma nói-qtataakowabi mamá pááq kéimma káonaae nói-qtataakoni áainabi minná abarokáq kéiyé.

³⁴ keráwáqá irakabayaakóni áráakawaro, keráwáqá

tái-wayukama máamanibo náaraq umáwaq íraqôn-aimma tínô? aamá kéqokeq-aimma tin-nákómá wení óyauipima mimórá-áuyánámmá arunóbákárác ógikaiye. ³⁵ móra íraqô-nakoma wemá netuqyaa íraqôn-auyanamma arunóbáqá wáiyé. miráitana wemá íraqôn-aaimma mamá pááq kéiyé. ániibo tái-nakoma wení tái-auyanamma netuqyaa wáiyé. miráitana wemá tái-aaimma mamá pááq kéiyé.

³⁶ miráimanibo kemá keráwáqá kétéma-timune. minná máqte-maqten-aimma aarawaamá kétemma anaaékaqa ítama yainái-kánááráqá Áánûqtuma ítama aónéna yainániye. ³⁷ keráwáqtí táarake Áánûqtuma keráwáqá ítama yainéna taáqa íma wáiyuwe otaammá kutáayuwe téna ítama yainániye.

yaímma-wayukama anón-awaameq-yataaqa aónaineta tirááe.

³⁸ mi-kánááráqá yaímma ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yaímma Péрати-wayukagaraq Ítumma timá ámikaae: “yirááti-nako, emá móra anón-awaameq-yataariq inataa aónatuwetaa ketáámá ekáq tirutáá áméno.” téta tirááe. ³⁹ miráitana Ítuma yawéqma timá yímikaiye: “tái-ini-naukaqa Áánûqtuqtaba íma ítaraan-ini-naukaqa anón-awaameq-yataaqtaba ítama káonaae. miráimanibo kemá móra anón-awaameq-yataaqa íyiraatenune. Áánûqtuni amuné-náqá Yónaani anón-awaameq-yataaqa wenamáa yiráátenune.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁰ naayóbáqá Yónaama anó-noyaakoni áyáqnoabaqa kaumowágáágárác kaumo-nókáámmá máqe-uraiye. miráumaraa Waayúkagoni Áráakoma maranóbáq kaumonókáákárác kaumo-wágáágárác mániye.” téna Ítuma wemá puyéna maranóbáq mániqtaba tiráiyé.

⁴¹ ókaraq Ítuma tiráiyé: “anaaékaqa Áánûqtuma aarawaamá yainániye. mi-kánááráqá Níníbeq-wayukama ítama yainái-yátáápí itó-ureta keráwáqtí tái-taiqtaba tái-tubi maránóe. minná Níníbeq-wayukama Yónaama tin-áímmá itéta yemá kúmiq-yataapike waékáae. maakáq mórama mái-waigoma wemá Yónaamma uyátáraunaqanibo keráwáqá tirummá íma kéwaeraae. ⁴² Áánûqtuma waayúkama ítama yainání-kanaaraqa anómma yabíkáin-inikoma kúínima aabaú kupérai-waigoni kaapaq-áukápáké anómma yabíkáin-inikoma iréna ítama yainái-yátáápí itó-urena keráwáqá tái-tubi marániye. mi-kúínímá maa-márágóni aqtóráq naayóbáqá máqe-urena Tórómónima wení itaí-yátáákóni áaimma titana kúínima itánáae téna minnáyaba iráíne. miráimanibo maannámo máin-nakoma minná wemá Tórómónimma uyátáraiye.” téna wetábá wenamáárác Ítuma tiráiyé.

waátágoma yawéqma iráiyé.

⁴³ Ítuma maará téna tiráiyé: “móra-nakoma tái-aagoma ayúwáitanama wemá kokoq-márábáq uréire kéena móra-aukapaq aagání-maruqtaba abáá kéiyé. aagání-maruqa íaonenama ⁴⁴ min-áágómá wenaúyánápímmá kétiye. ‘kemá yawéqma naayóbáqô kémauna-naupaq

ko mánune.' téna kétiye. mirá-timatuwena ko aónaimma min-námmá paá-namma wáitata kuyútuketa íráqôniq umá arútama wáitatamanibo kuyúqma agaro umákaae. ⁴⁵ miráitana wemá káqomma abapaké kaayaqá táí-aagomma ko yiwíkaima táí-aaimma uyátamaqma ókaraq tarôq ínena itata yemá mi-tái-áágómá min-nákótê iréta yemá min-náúpáqá uyábéqma mááe. naayóbáqá min-nákómá uyátamaqma anómma táíq umá máqe uráiniq umá íbêqa máíye. maa-kánáaráqá máa-kayukabima móraiq umá miráuma táí-aaimma pááq íniye." téna Ítuma tiráíye.

Ítuma anóagaraq wení ábâqawaayugarare.

⁴⁶ Ítuma aarawaamá watáa kétima-yimitana anóagaraq ábâqawaayuma iréta máápaq ya itó-uma máqeuraae. yemá Ítute watáa-wataa tíneta uráae. ⁴⁷ ániibo móra-nakoma Ítumma timá ámikaiye: "ítaao. enanógaraq enábâqawaayuma máápaq ya awé uréta etê watáa-wataa tíneta kéoe." téna Ítumma timá ámikaiye. ⁴⁸ miráitana Ítuma yauwéqma min-náqá timá ámikaiye: "ketinógaraq ketíbâqawaagaraq yeqtábá kéteno?" timátuwena ⁴⁹ Ítuma wení iyápó-annama ayáánapo awaaméqá umátuwena tiráíye: "aónaaro. maannáma ketinógaraq ketíbâqawaayue. ⁵⁰ náayuwabi ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq máí-nakoni aúyánámmá waráiyayuma minnâ yemá ketíbâqawaama maéta ketúmma maéta ketinóma mááe." téna Ítuma tiráíye.

móra-nakoma yópi ányumma yukái-waigoni wáeqma itaí-áiné.

13 mi-kánáaráqá Ítuma min-námmá yuwéna máápaq yaúbaraimma wemá nokaayúkóni áwabaq máena yirááitiraiye. ² ániibo netuqyaa-káyúkámá amakaq ya áikutaee. miráitana Ítuma móra-unopi-kaarebi uyáqtama máitata aarawaamá únón áwabaq itó-uma máqe-uraae. ³ ániibo Ítuma netuq-ááímmá téna wáeqma itaí-áímmá téna wáeqma itaí-áípi maqma timá yímikaimma wemá maará-tiraiye: "ítáaro. móra-nakoma ányumma yópi móyukaiye. ⁴ min-nákómá ányumma mó yúwáitana yaímma aapi kuturáíye. miráitana numagómá ya áíqnatukaiye. ⁵ yaímma-anayukoma óqtamma wáin-aukapaq kuturáimma netuq-márámá íma wáqe-uraiye. maragómá íma anómma ummaatamá wáitanaboana námama páátákáá utamá anómma aúkáiye. ⁶ ániibo aaqá kégaitana aúgen-anuqa aayámmá kamágéna íma wáqe-uraiye. ⁷ yaímma áwáábiq-annagoni ááipi kuturáíye. ááqibo áwáábiq-annagoma mamá yawááq-umatukaiye. ⁸ yaímma-anayumma íráqô-marabi kuturéna arammá itáíye. yaímma-anayumma tiyááka naikamá-tiyaakama miráuma (100) arammá iyáitana yaímma-aramma abapaké móra-tiyaaka-aramma (60) iyáitana yaímma-aramma kaumo-tiyááká-árámmá (30) iyáitana uráae. ⁹ móra-nakoma aáqqa wáinanama itáino.

Ítun-aaimma wáeqma itaí-áípi aamá tiráíye.

¹⁰ wení iyápó-annama Ítunopaq iréta timá ámikaae: "nôraq itaawáq wáeqma itaí-áípiimmá aamá kétima-yimeno?" téta Ítumma ítama aónaraae. ¹¹ Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: "Áánûqtuma yabíkái-qtataakoni aúpáq-áikón áaimma Áánûqtuma keráwáqá tirááti-matukaiye. miráimanibo maa-káyúkámá ímiye." téna tiráíye. ¹² minnâ mórama Áánûqtunopake watáama matáina-waigoma min-ámúrááq móragaraq mayániye. miráinana wemá netuqyaa-qtátááqá kanaarác marániye. ániibo móra-nakoma Áánûqtunopake pááqqa-qtataaqa makáinanama minnâmo matoráina-yataaqa paá aúyokiniye. ¹³ wáeqma itaí-áímmá maamináyaba kemá kétune. maa-káyúkátí yurakoma káonamanibo íkáonaae. ániibo yaákoma aamá kéitaimanibo íma ítama arutéta yúyánámmá kéitaae. ¹⁴ maami-nóinínáúkáqtábá naayóbáqá Áánûqtun-aama amuné-náqá Áítáiyama áraimma pááq íniye téna maará-tiraine. 'keráwáqá aamá itánómanibo áaimma íma itánoe. keráwáqá túramma aónainomanibo móra-yataaqa íaonainoe. ¹⁵ maami-káyúkátí íyakoma akoqnáa umáguraitataboata yaákoma aamá itaíyábá yíbôgaitata yemá yúramma karoparáae. miráitana yurakoma móra-yataaqa íma káonaitana yaákoma móra-yataaqtata íma kéitaitataboata yúyánámmá íma kéitaae. yemá ketôpaqa íma ko yáútúmeta mamá íráqôniq umá tikaa téta íkéye.' téna agamatán-áúbábí Áítáiyama tiráine. ¹⁶ Ítuma ókaraq tiráíye: "miráimanibo keráwáqá íráqôniq umá mááe. keráwáqti túrakoma móra-yataaqa káonaiye. ániibo keráwáqti taákoma ketáama kéitaiye. ¹⁷ kemá Ítuma keráwáqá áraimma kétima-timune. naayóbáqá netuqyaammá Áánûqtuni amuné-wáyúkágárác netuqyaammá wení arupú-wayukagaraq íbêqa keráwáqqa aónaan-awaameq-yataaqa aónaiyaba ôriq umá yíkárainanibo yemá íma aónaraane. ániibo yemá íbêqo itáan-aaimma itaíyábá ôriq umá yíkárainanibo íma ítaraane.

ányukoni wáeqma itaí-áíkoní áaimma

¹⁸ móra-nakoma yópi ányumma yuqmé yáútúrai-waigoni aúpáq-áímmá itáaro. ¹⁹ máqte-kayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataakoni watáama kéitetamanibo minnáyaba yúyánámmá íma itáama yemá ányukaa aapi kuturáitana numagómá ááqmena kóuraiye. móraiq umá Áánûqtuma wení watáama iyáqnoq uqmáráimma Tááqtaama íréna páátákáá paábaq kématuwaiye. ²⁰ yaímma-anayumma óqta-marabi kuturáimma yemá miráuma páátákáá aamá mayéta yimuqá makáane. ²¹ miráimanibo ánúqqa íma wáitanaboana pááqqa-kanaama kémaiye. anaaékaqa Áánûqtun-aayaba makatí-kánáámá kéyitata yemá páátákáá aamá kéyuwaae. ²² ániibo yaímma-anayum-

ma áwáábíq-annagaraapimo kukáimma miráuma waayúkama aamá kéitamanibo maa-márábín-aúwáráíqtábá móneqa mayaíyábá yeqtí yúyánápímmá anómma aúráitata Áánûqtun áama mamá kéyawaaq-umatuweta yemá arammá íyáinikaa íkéoe. ²³ ááqibo yaímma-anayumma íráqô-marabimo kukáimma miráuma waayúkama Áánûqtun áama itéta waqmá yúyánámmá kéitaae. yirunóbáqá arammá miráuma mákatiyaaka-tiyaakama (100) íyáawata yaímma miráuma abapaké móra-tiyaakama (60) íyáawata yaímma kaumo-tíyáákámá (30) arammá kéyaae." téna Ítuma timá yímikaiye.

yópí táí-namama karútai-waigoni waéqma itaí-áímmá

²⁴ Ítuma káqomma waéqma itaí-áímmá timá-yimena tiráiyé: "Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma móra-nakoma íráqôn-anayumma wení yópí yúwáinikaa uráiyé. ²⁵ miráimanibo aarawaamá yúmô kéwagowanama min-nákóní namuro-nákómá nokáámma íréna karaa-qtatáákóní ayummá wítigoni aúkáapimma má-yuqmarena kóuráiyé. ²⁶ anaaékaqa mi wítigoma utaréna arammá iyánáae téna aónaimma karaa-qtatáákáráq mipí wáqe-uráiyé. ²⁷ ániibo mayaí-wáyúkámá yókóní aanábóráq uréta yemá timá ámikaae. 'anó-nako, emá ení yópímá íráqôn-anayumma yukááne. ániibo nôraq itanawáq námagaraamma karútaiyo?' téta tewana ²⁸ ániibo wemá timá yímikaiye. 'móra-namuro-wayukama mirá-uráae.' téna titata mayaí-wáyúkámá timá ámikaae. 'ketáámá námagaraamma ko yubónúnataabiyo?' téta ítama aónaraae. ²⁹ miráitana yón-áánábó-nákómá yauwéqma timá yímikaiye. 'ímiye. námama yubíyapaq wítigaraq yayú-tuwaabo. ³⁰ keráwáqá paá yuwáiyata mákama wáeta naí-kánááráq úyotao. ániibo naí-kánááráq uínaqa mi-máyáíráq-wáyúkámá maará téq timá-yimenune. 'keráwáqá námagaraanokaa yúqma atáá-uma irabí agayaíq umáráaro. miráimanibo wítigomma paá mamá ketí aáwaq-naupataa umátíkáaro.' téna tiráiyé." téna Ítuma waéqma itaí-áípí timá yímikaiye.

paáqyan-anayukaraq yítigaraq yenákátí waéqma itaí-áímmá

³¹ Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma márû mikáq paáqyan-anayukaa (máqtaqti) uráiyé. ³² miráitata waayúkama min-ánáyúmmá mamá yeqtí yópí uq-makáawana utamá máqtemma uqmakáa-qtataakoma uyátá-maqma anómma auréna yaagóráá uráiyé. Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma anómma auréna íniye. miráitana mi-tágóní amataqá numaráwákómá ánáamma má-uráiyé.

³³ keqnáámmá Ítuma káqomma waéqma itaí-áímmá timá-yimena tiráiyé: "Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma yíqtiraa uráiyé. móra-inikoma maami yíqtima maténa anó-taapepi makéna yakaráq yíqtigaraq waékáiyé. ániibo anaaékaqa yakómá itóqma anómma aúkáiyé." téna Ítuma tiráiyé. mórama yakaráq waéqma

agayaíyana itoraí-kánámá yíqtiboana Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráráá kéiyé.

Ítuma watáama tiráimma waéqma itaí-áípín áátuqma nôraq itanabi tiráiyé.

³⁴ Ítuma máqten-aimma aarawaamá timá yímikaimma waéqma itaí-áípín áátuqma timá yímikaiye. móra-aimma abarokáq ítima-yimikaiye. ímiye. wemá paá waéqma itaí-áípín áátuqma tiráiyé. ³⁵ miráitana móra Áánûqtuni amuné-nákómá nóinabi naayóbáqá tiráimma íbêqa áraimma páaq kéiyé. naayóbáqá maará-tiraine:

"kemá tóyauqa ógaakeq aamá waéqma itaí-áímmá tenúne.

maa-márámá paá kéitana aúpáq aúyoqma wáqe-urai-qtataaqtaba kemá timá-yimenune." téna Áítáiyá naayóbáqá tiráine.

tái-namagaraama wítibi karútai-waigoni waéqma itaí-áíkóní áaimma

³⁶ Ítuma aarawaamá mikáq iyuwéna naaúpaq uráiyé. wení iyápó-annama Ítunopaq iréta tirááe: "tái-namama yópímô karútai-waigoni waéqma itaí-áímmá keqtáá áaimma timá tímínaqtaa itáano." téta tirááe. ³⁷ Ítuma maará téna tiráiyé: "maamin-nákómá íráqôn-anayumma yúwáimma minná kemá Waayúkagoni Áráaqiyé. ³⁸ ániibo yómmá minná máqte-marure. íráqôn-anayumma minná miráuma Áánûqtumo yabíq yíkarai-kayukae. ániibo táí-namagaraamma minná miráuma Tááqtaani waayúkae. ³⁹ mi-námúró-nákómá táí-namagaraamma yúwáimma minná Tááqtaae. aáwaqa yópiké ábu káinata mayánô-kanaama minná anaaékaqa maa-márámá ánatani-kanaaraqa ketí kaqtó-wayukama Áánûqtunopake mirá-inoe. ⁴⁰ ániibo yemá táí-namagaraamma yúqma áikumareta máqtepaq irabí agatuwánómma minná miráráá umá anaaékaqa maa-márámô ánataniq-taoqa mirá-inoe. ⁴¹ Waayúkagoni Áráakoma ketí kaqtó-wayukama tímáyikaanata kemá yabíkáuna-yataapike náayubi káqo-yuma kúmiq-yataapi mamá kéyikaa-kayukagaraq ókaraq táí-aaimma tarôq kéo-kayukagaraq yiwíqma áíkuinoe. ⁴² ániibo Waayúkagoni Áráakoni kaqtó-wayukama Áánûqtunopake mi-káyúkámá mamá anón-irabi yuwánôe. min-írabí yemá máeta anón-ibiqa yaréta yíwayaamma akégûnanoe. ⁴³ mi-kánááráqá Áánûqtuni arupú-wayukama yeqtibomá Áánûqtuma yabíkáin-aukapaqa tágama aakáá kánôe. móra-nakoma aáqa wáinanama maamin-áímmá ítama arutáino." téna Ítuma tiráiyé.

móra-nakoma móneqa yawáánakaraq marabíké matái-waigoni waéqma itaí-áímmá

⁴⁴ Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma anómoneqa yawáánakaraq móra-yopi aúpáq makáánikaa kéiyé. ániibo móra-nakoma mi-mónéq-yáwáámmá abatátuwena wemá yauwéqma yawááq-umarena amuqá ôriq umá kémarena wemá máqtemma makái-

qtataaqa mamá káqo-kayukaraq maráitata yemá meyánîq urááe. miráitana wemá yauwéqma uréna mi-tópi móneqa wáitanaboana ko meyánîq uráiyé.

anó-moneq-awiqqa yaa-púyákóní waéqma itaí-áímmá

⁴⁵ mórageraq Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma íráqô-puyaqa móra-nakoma anó-moneq-awiqqa yéna áiqma áikuinikaa kéiyé. ⁴⁶ wemá aónaimma móra íráqô-puyaqa wáitana abatátuwena wení máqte-qtataaqa yaímma-wayukabaq mó kéyimená meyánîq uráiyé. ániibo wemá minnârake móneqa maména mi-púyáqá ko meyánîq uráiyé. móraiq umá Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma máqtemma íráqô-qtataaqtaba ákái-qtataakomma uyátaraiye.

kúqôkoni waéqma itaí-áímmá

⁴⁷ móragerare. Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma nokaayúpi kúqômma yukéta noyááqqa yáqtóráánikaa kéiyé. ⁴⁸ noyáákoma kúqômma ógikita-ta yemá áwábaq mi-kúqômmá yabiti máeta kéyé. ániibo yemá áwábaq má-maketa íráqô-noyaaqa áiqma ókaq kémareta táiq i-nóyááqá áiqma paábataa kéyuwaae. ⁴⁹ anaaékaqa maa-márágóni aqtó-kánáaráqá miráráá umá móraiq ínóe. Áánûqtunopake kaqtó-wayukama kukéta íráqô-kayukabimo tái-wayukamo maíyamma kunáiqma ⁵⁰ anón-irabitaa yuwánóe. min-írábímmá mi-káyúkámá máeta anón-ibiqqa yaréta yíwáyaamma akégûnanoe." téna Ítuma tiráiyé.

móra-nakoma íráqô-qtataaqa naayókáráq aúgekaráq makáiyé.

⁵¹ Ítuma maará téna ítama yimónaraiye: "keráwáqá maami-máqtén-áikóni áaimma kéitaa?" téna titata yemá tirááe: "owé." tewana Ítuma timá yímikaiye: ⁵² "miráitata máqtemma ámaan-aimma yirááti-wayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtabama ítaraapoata yemá miráuma kaayaqá naakóni anábóráá umá máitata wepíké aúgemma itaí-áikáráq naayón-ítaí-áikáráq matukááe." téna Ítuma tiráiyé.

Náátárêtiq-wayukama Ítumma anaaémma umákaraae.

⁵³ Ítuma waéqma itaí-áímmá timá ánatatuwena mi-márúqá yuwéna wení ⁵⁴ márúpaq kóurena Áánûqtun-aama yeqtí yirááti-naupaqa áikuyikarena Ítuma timá yímikaiye. miráitata mi-káyúkámá karámareta tirááe: "maan-nákómá awaaméq-yátáárábi itaí-yátááqá náakakenaq matáiyô? ⁵⁵ maamin-náqá íyaq naammá-í-nákóni áanikowabiyo? Máriaama anóa íyaq máiyô? ániibo Yêmitima Yótêbima Tááimonima Yúqtaatima máqtemma yemá wení ábâqawaayue. ⁵⁶ máqtemma anaanoámá áukoma ketáátê mááe. ániibo maamirái-qtataaqa náakakenaq matáiyô?" ⁵⁷ yemá mirá-timatuweta Ítumma ítama táiq umákaraae. miráimani-bo wemá timá yímikaiye. "Áánûqtuni amuné-nákóni áwîqa máqte-marupaqa wáimanibo wení naa márú-

pakaraq wenánnábikáráqá wení áwîqa anómma íma wáiyé." téna Ítuma tiráiyé. ⁵⁸ mirá-timatuwena wenáa-ma íma ítáawanaboana mi-márúkáqá taíbaq anón-awaameq-yataariqa íuraiye.

Yóáanema nommá perai-náqá pukuráiyé.

14 mi-kánáaráqá anó-kinima Érótima Ítuni watáa-ma ítaraiye. ² miráitana Érótima wení kámááni-wayukama maará téna timá yíkaraiye: "min-náqá nom-má perai-náqá Yóáanemiye. wemá pukáipike yauwéq-ma itó-uraiye. miráitana anómma akoqnáama we-nayáápike pááq kéiyé." téna Érótima tiráiyé.

³ miráitana Érótima titata wení áaiq-i-wayukama Yóáanemma yáqtoqma téni-annanapo atáá-umatuwe-ta ánná-naupaqa ákáraae. Erótiatima Píripimma ánaákokake miráuraimma Píripima Érótimma ábâkoboana Érótima awekémá kuyéna ánaákomma yabítiráine. ⁴ naayóbáqá Yóáanema Érótimma maará téna timá ámikaine: "min-ínímô mayáánama íaru-taiye." ⁵ téna titana Érótima áyáqtaba umátuwena Yóáanemma ikamínéna uráimanibo aarawaatí yáaqa ikátaiye. aarawaamá Yóáaneqtaba 'Áánûqtuni amuné-náqíye' tewanabóana ikatíq uráiyé.

⁶ móra-taoqa Érótimma marákáara-kanaama pááq itata waayúkama áikutaae. miráitana mi-káyúkátí yúrikaq Erótiatima ayáámukoma imá yaráiyé. ániibo min-ímô yaiqtábá Érótima ôriq umá amuqá maréna ⁷ min-ínáárúgómá maará téna Érótima áraimma Áánûqtun aúrikaq timá akoqnáa umákaraiye: "emá keqtábá móra-yataaqa 'timiyo' tinna-yátááqá paá aménúne." téna Érótima tiráiyé. ⁸ min-ínáárúgómá anóama mirá té tiyó téna anóama timá-amitana maará-tiraiye: "emá Yóáanema nommá perai-nákóm-má ko ikámma aqnómá aráqma móra-tapepi maré maakáq má timiyo." téna tiráiyé. ⁹ Erótiati mirá titana mi-kínimá Érótimi áyakoma ummaa yáguraiye. miráimaniibo wení akoqnáa-aimma máqte-kayukama áiku-ma máeta ítaraawanaboana Érótima tiráiyé: "mi-qtátááqá áméro." téna tiráiyé. ¹⁰ timátuwena wení áaiq-i-wayukama timáyíkáitata ánná-naupaqa uréta nommá perai-náqá Yóáanemma ko ikámma ánûaram-ma aráqma ¹¹ aqnómá mamá móra-tapepi matuwéta mamé iréta min-ínáárúmá má ámikaae. miráitana min-áqnómá anóama máipaq mamé itana anóama téna áraimma Yóáanema 'pukiye' tiráiyé. ¹² ániibo Yóáaneni iyápo-annama iréta Yóáaneni arááq-auma mamá uqtarááe. uqtamákátuwetama Ítumma mó-tima-amikaae.

Ítuma miráuma netuqyaa-káyúkámá (5,000) aáwaqa yímikaiye.

¹³ Ítuma min-áímmá ítátuwena mi-márúqá yuwéna móra-unopi-kaarebi waayúkama íma máa-kaqmaa-karaanobaq wenamá kóuraiye. miráimanibo aarawaamá min-áímmá ítátuweta yeqtí márúqa yuwé-ta marabí Ítun anaaé waqméta urááe. ¹⁴ anaaékaqa Ítuma áwábaq ko máena netuqyaa-káyúkámá yimó-

naimma arumma ôriq umágitana kaayoné umá yíkátu-wena kari-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

¹⁵ énaikaqa Ítuni iyápo-annama marabí iréta tirááe: “aaqá kéekiye. maan-áúkápáqá waayúkama íma máán-aukapaqibo timá yíkénata kóoro. yemá máqte-marupaq uréire kéeta aáwaqa abáá-uma máyáaro.” téta tirááe. ¹⁶ mirá tewana Ítuma timá yímikaiye: “nôraq ínatawaq kóino? kenamááríq keráwáqá aáwaqa yíméro.” téna Ítuma tiráíye. ¹⁷ ánibo wení iyápo-annama timá ámikaae: “ketáámá netuq-ááwáqá íma matokáunataae. paá móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaqá kátútai-noyaaqa matokáunataae.” téta tirááe. ¹⁸ ánibo Ítuma tiráíye: “kínna mamé ketôpaq yero.” téna tiráíye. ¹⁹ ánibo máqte-kayukama aápêkaq ‘maraq máero’ timátuwena móra-tiyaapaq-yamma kémayena kaayaq-nóyááqá kémayena uréna Áánûqtunopaq múte káone-na Áánûqtukaq ‘tíkáíye’ tiráíye. mirá-timatuwena yamma mapákana iyápo-annama yímikaiye. miráitata iyápo-annama matéta aarawaamá yímíqme urááe. ²⁰ ánibo máqtemma min-ááwáqá naawana yímúqqa yaráíye. yaímma aqtó-átó-ááwáqá áiqma tiyááka umá kaayaq-kámááqúq-únámmá áituraae. ²¹ waayúkama aáwaqo naráamma miráuma netuq-wáyúkámá (5,000) narááe. aara iyápoqaraqa íma yoráutaae.

nokaayúkóní ámûraaqa Ítuma uráíye.

²² íbêqa Ítuma wení iyápo-annama maará téna timá yímikaiye: “áqnáabaq únópi-káárébi utéra nokaayúpi atátuweraq meran-ábápáq kéwiyaraq kemá waayúkama timá yíkánata ‘koiyaro.’” téna Ítuma timá yímikaiye. ²³ ánibo Ítuma aarawaamá timá yíkáitata kówana wenamá anubaq nunamummá tínéna utáíye. énaikaqa wenamá anubaqá máqe-uráíye. ²⁴ wení iyápo-annamo kóon-unopi-kaaregoma nokaayúkóní aúkapi kóitana uwáama anómma yokéna nokómá karááto kéena únópi-káárémá awéqtaraiye. ²⁵ aaqá iraránéna aabayaamá maráimma Ítuma nokaayúkóní ámûraaqa maréna wení iyápo-annayopaq iráíye. ²⁶ nonánánaakaq Ítuma maré kéyitata iyápo-annama aónatuweta ikatíq ôriq urááe. miráitata yemá tirááe: “waátáma kéíye.” kététa yemá ikatíqqa ôriq umá kéeta wááqa yurááe. ²⁷ ánibo Ítuma paátákáá yáayama tiráíye: “keráwáqtí tiyakoma kaayoné kéinaq máero. kemá Ítuma kéyune. keráwáqá-ikatíqqa íoro.” téna Ítuma tiráíye. ²⁸ Pítaama maará téna yawéqma tiráíye: “uyátaráana-nako, emô kéyema emá kemmá tááyenaq enôpaq nonánánaakaq ono.” téna tiráíye. ²⁹ ánibo Ítuma tiráíye: “maabáq iyo.” titana mikáké Pítaama únópi-káárémá yuwéna nonánánaakaq Ítunopaq uráíye. ³⁰ miráimanibo Pítaama anón-uwaama yóráiqtaba áaqa ikaténa nonnóbáq kumá yubékine uráíye. miráitana Pítaama wááqa kéyena tiráíye: “uyátaráana-nako, tíwáqnaa uwo!” téna Pítaama tiráíye. ³¹ Ítuma paátákáá Pítaamma káyaatoq-mayena tiráíye: “epímmá itáíq-itaiq i-yátááqá pááqyamma wáíye. nôraq itaawáq kaayaq-áuyánámmá kéitaano?” téna Ítuma Pítaamma itama aónaraiye. ³² mirá-timatuwaitata yenákmá únópi-káárébi uyámetaayana uwáagoma

mikáq yukáíye. ³³ ánibo únópi-káárébi máe-kayukama Ítuni anón-akoqnaama aónatuweta tirááe: “áraíne. emá Áánûqtun-aanikoma máane.” téta tirááe.

Kénnétáaretibaqa Ítuma taibaq kari-wáyúkámá mamá íraqôníq umáyikaraiye.

³⁴ yemá nokaayúmmá aqtátuweta Kénnétáaretiq-marabaq urááe. ³⁵ min-áúkápáq-wáyúkámá maanná Ítue téta itaraae. ánibo mi-márúkóní waaqókáq máqte-kayukabaq aamá yúwáawana wéyáwé itata kari-wáyúkámá yiwíqmeta Ítunopataa irááe. ³⁶ yemá Ítuma inaa téta iyuwáinata kari-wáyúkámá Ítuni paá wáqtôraq ánekuiyana ánibo máqtemma kari-wáyúkámá Ítuni wáqtôraqo ánekuyo-kayukati karígómá ánatagitata máqtemma kanaarác atóbéqé urááe.

Áánûqtuni aammá aúmatan-aikoma ketáái títaubikoni watáama uyátaráíye.

15 mi-kánáaráqá yaímma Pérati-wayukagaraqa aammá aúmatan-aimma yirááti-wayukagaraqa yemá Yérútááre-maruqa yuwéta Ítunopaq iréta maará-tiraae: ² “nôraq itatawáq ení iyápo-annama ketáái tináábútááma tímikaan-aaimma íma kéwaraao? aáwaqo nánétama iyáámma íma tete kéoe.” ³ tewana Ítuma yawéqma timá yímikaiye: “nôraq itaráq keráwáqá keráwáqtí táaimma kéwareraq Áánûqtuni ámaan-aimma íma kéwaraao? ⁴ Áánûqtuma maará-tiraiye. ‘emá enanó-enaboni aménáápáq máao. ánibo móra-nakoma anóanabi aboámmá timá táíq umákainaama min-náqá ikamíyana puíno.’ téna tiráíne. ⁵ miráimanibo keráwáqá maará kéte. ‘móra-nakoma mónerabi móra-yataaqa makénama anóbomma áwáqnaa kéimanibo ‘maannáma monoq-náúpqáqbáé.’ kétenama ⁶ anóboamma ayuwaíno. mirán-ááimma tarôq kéeq Áánûqtun-aama márúte kéyuweq keráwáqtí táama múte kéyauyoe. ⁷ keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkáo, Áánûqtuni amuné-náqá Áítáíya Áánûqtuqtaba áraimma naayóbáqá maará-tiraine.

⁸ ‘maan-ánná-ínínáúkáká paá amegaa-yóyáúkáké tíwíqqa múte kéyauyomanibo iyaqnoabaq keqtábá íma kéyikaiye.

⁹ yeqtábá Áánûqtuma maará-tiraine.

ketí ámaan-aimma íkéwaraabo paá waayúkati ámaan-aimma kéwaretaboata keqtábámá paá oyaaq-yúyánámmá kéitaae.’

téna Áítáíya tiráíne.” téna Ítuma timá yímikaiye.

waayúkama mamá táíqo i-qtátáaré.

¹⁰ mi-kánáaráqá Ítuma aarawaamá yáayamae iréna iyáámma tete onáíqtbá timá yímikaiye: “keráwáqá iteraq túyánámmá ítama arútáaro. ¹¹ óyauqnoabaq pérai-qtataakoma waayúkagomma mamá táíq íkéumakaiye. ímiye. ánibo túyánápiké páaq i-qtátáákómá waayúkama mamá táíq kéumakaiye.

12 mi táoqa Ítuni iyápó-annama iréta tirááe: “Pérati-wayukama min-áímmá itéta ôriq umá íyaqtaba kéoe. minnáyabama emá ítaraano?” téta Ítumma ítama aónaraae. 13 Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “ketibomá mái-marupaqa wemá yabíkái-qtataaqa yokaa umá wáíye. mi tópímá máqte-qtataaqa wenamáárfiq íuq-makaina-yataaqa áainakaraq yayútuwaniye.” téna tiráíye. 14 Ítuma ókaraq tiráíye: “keráwáqá iyuwáiyata máero. Pérati-wayukama yúramma karoparáakaa-kayukama aammá yirááti-wayukae. aúramma karoparáipoana káqo-nakomma aúramma karoparái-nakomma aammá aráátínata wenarááte-wenaraate íyamma íaoneta maipí metáyóye.” téna Ítuma tiráíye. 15 Pítaama Ítumma timá ámikaiye: “waayúkama íma mamá táíq in-áíkkóni waéqma itaí-áímmá waéqma abarokáq tinataa ítáano.” téna Pítaama tiráíye. 16 áni-bo Ítuma tiráíye: “keráwáqá miráuma káqo-yuma aamá íma ítama arútáa-yuraa kéoe. keráwáqá íyaq kéítao? 17 máqte-qtataakoma tóyaupike kumábékenea tíyapi kumitana tíyakoma mamá márúte ayá-máípmá kéyuwaiye. 18 ááqibo óyaupike paábaq yaúbagima mi-qtátááqá túyánápkékáráq tirunóbákékáráq kéuyena mi-qtátáákkómá keráwáqá mamá táwíqá kéíye. 19 móra-nakoma áyáqnobake úí-qtataaqa mirá-uráíye. táí-auyanamma iténa waayúka ikámma puyena aaraukáqá mamá yataéna kumari-ááímá mamá pááq éna moyámmá mayéna kaaqaari-áúbí maréna akáyáámá téna kéíye. 20 máqtemma miráí-qtataakoma waayúkama kanaaráq mamá táwíqá íniye. ááqibo móra-nakoma ayáamma íma tete éna aáwaqa ánékuqma naimmá minnágoma waayúkama Áánúqtun aúrakaq mamá táwíqá íkéíye.” téna Ítuma tiráíye.

Kéinanai-inikoma áraimma Ítukaq arummá ámikaiye.

21 mi-kánááráqá Ítuma maami-márúqá yuwéna Tááya-marupakaraq Tááirana-marupakaraq uráíye. 22 áni-bo móra Yéqtaaeo-inimma Kéinabakepoana min-áúkkápáq máin-inikoma iréna ááyama tiráíye: “umaataráana-nako, emá Tébitin-annabike íniye tiráan-nako, kemmá emá arummá umátikaao. ketiyáá-mukomma táí-aagoma mamá táíq kéumakaiye.” téna min-íníkkómá tiráíye. 23 miráítana Ítuma móra-aimma yauwéqma íma timá ámikaiye. áni-bo wení iyápó-annama Ítumma timá ámikaae: “maan-íníkkómá aamá kárame kéyena tinaaétaa waqmé kéíye. emá timáké-nana ‘kóino’.” 24 téta tewana Ítuma yauwéqma tiráíye: “Ítiráaeobake tipi-típi-anna-wayukama aúyokoqtabae téna Áánúqtuma timátíkáitaq kemá yenamáa yeráwáqtábá kukáune.” téna Ítuma tiráíye. 25 áni-bo min-íníkkómá iréna Ítuni áitauipi araayutaúmmá ayéna tiráíye: “umaataráana-nako, kemmá tíwáqnaa uwo.” téna tiráíye. 26 áni-bo Áánúqtun áama Ítiráaeo-wayukabi wáin-aiqtaba Ítuma yauwéqma tiráíye: “iyápógoni aáwaqa iyákkómá aménúnama minná íma arutániye.” téna tiráíye. 27 áni-bo min-íníkkómá tiráíye: “umaataráana-nako, emá áraimma kétenamanibo aáwaqa aqtó-átómá anó-nakoni yaareráké marabí kutimmá iyákkómá kénaae.” téna tiráíye. 28 min-íníkkómá mirá-

timatuwaitana Ítuma yauwéqma tiráíye: “aaragó, emá arummá anómma timéne. nói-qtataba akái-qtataaqa pááq umáminíye.” téna titana é mi táoqa ayáámukoni karígómá ánataguraiye.

netuqyaa-káí-úkkámá Ítuma mamá atóba-mayikaraiye.

29 íbèqa Ítuma mi-márúqá yuwéna Kááiriri-nokaayukoni waaqókáq uréna anuraq ko máqte-uráíye. 30 áni-bo netuqyaan-ánná-wákkámá ya ikúyakraae. yemá máqte-kari-wayukama yítuqa táíq uráimma yúramma karoparáimma iyááqttamma kaékáimma yóyauqa aráápaguraimma yaímma-kari-wayukagaraqa Ítunopataa yiwíqmeta irááe. yemá mi-kákkámá Ítun áitaupitaa máguyikaraae. áni-bo Ítuma mamá atóba-mayikaraiye. 31 miráítata aarawaamá iyánáaq éta yemá aónaamma yóyauqa aráápagurai-kayukama aamá kétéwata iyáátamma kaékái-kayukama arupú kéowata yítuqa táíq urái-kayukama aammá uréire kéowata yúramma karoparái-kayukama yúramma káonaawata urááe. miráítataboata mi-kákkámá Ítiráaeo-wayukati Áánúqtun-awíqá múte yaútaae.

Ítuma miráuma netuqyaa-kákkámá (4,000) aáwaqa yímikaiye.

32 Ítuma wení iyápó-annama yááyamae iréna tiráíye: “maa-kákkákkábá ôriq umá tirummá kéumayikaune. kaumo-yúppáámá ketè máqte-uraawanaboana yeqtí aáwaqa íma wáíye. yemá yáayaba kéíyanakaraq íma timáyíkkáanata kóinoe. aapaqá yáayaba éta yúnááímmá iyábááe.” téna Ítuma tiráíye. 33 áni-bo wení iyápó-annama timá ámikaae: “maan-áúkkápáqá waayúkama íma mááe. ketáámá náakakenaq netuq-ááwáqá mamátaawaq maami-nétúq-wákkámá yiménú-nataabiyo?” 34 tewana Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá náaraq umá yanaq makááó?” titata yemá tirááe: “ketáámá abapaké kaayaq-yámmá maréta yaímma arekáq umá-noyaaqa makáunataae.” téna tirááe. 35 áni-bo Ítuma mi-kákkámá timáyíkkáitata yemá marabí maraq máqte-uráae. 36 áni-bo Ítuma maami abapaké kaayaq-yámmá kémayena noyááqá ké-maye uréna Áánúqtukaq ‘tíkáiye’ timátuwena mapáke-na iyápó-annama yímitata yemá matéta mi-kákkámá yímíqme urááe. 37 máqte-kayukama namá kanaaráq umátuweta yimuqá makááe. yaímma aqtómá wáimma abapaké kaayaq-kákkámákkámá áíqturaae. 38 aáwaqo naa-kákkámá miráuma netuqyaa-kákkáe (4,000). áni-bo aarawáá iyápóma íyorautaae. 39 áni-bo Ítuma mi-kákkámá timáyíkkáitata kówana únópi-káárébi wemá uténa wení iyápó-annagaraq Máágataaniq-aukapaq-marabaq kóuraae.

“anón-awaameq-yataaqa aonanaae” téta tirááe.

16 Pérati-wayukagaraq Táátúti-wayukagaraq Ítunopaq iréta makáqma aónaineta urááe. Ítuma móra anón-awaameq-yataariq ínataa aónanataae téta tiráámanibo 2 Ítuma yauwéqma timá yímikaiye:

“énaikaqa keráwáqá maará kéte. ‘aabayákómá karogarommá káuraitaqa íráqô-kanaama wániye.’ kétee. ³ ániibo aabáyaanapimma keráwáqá maará kéte. ‘kon-nákómá abúkitana aabayákómá karogarommá káurapoana uwááma kéyorena aaqá yíniye.’ kétee. minná áraine. aabayákóní awaaméqá keráwáqá aónama kéyainaae. miráimanibo íbêqqa maa-kánáágómá ke-qtábá awaaméqá immá íaonama kéyainaae. ⁴ íbêq-wayukama keráwáqá táí-noini-naukare. Áánûqtumma íaonaraa-kayukaraa-kayukae. kemmá anón-awaameq-yataaqtaba ítama káonaamanibo kemá móra awaaméq-yátááríq onaq íaonainoe. keráwáqá paá Yónaani awaaméq-yátááqá mayánoe.” téna mórai q umá pukáipike itó-iniqtaba timátuwena Ítuma kóuraiye.

Pérati-wayukagaraq Táátûti-wayukati yíqtigoni waéqma itái-áímmá

⁵ yemá iyápó-annama nokaayúmmá aqtátuweta kéwetamanibo yaímma yammá yiwikátuweta íma mayéta irááe. ⁶ ániibo Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá atéráaro! keráwáqá Pérati-wayukagaraq Táátûti-wayukati yammá itoraí-kánámá yíqtiyaba atéqma arútáaro.” téna Ítuma tiráiyé. ⁷ ániibo yeiyáá wataá-wataa téta: “ketáámá yammá íma mamé iráunataae. miráitanaboana kétiye.” téta iyápó-annama tirááe. ⁸ Ítuma ítarenaboana tiráiyé: “nôraq itaráq keiyááma netuq-túyánámmá itéraq ketáámá yammá íyaq makáunatabiyo kéteo? keráwáqá itáíq-itai q umá máiyataaqa pááqyamma wáiyé. ⁹ kemá móra-tiyaapaq-yamma mapamúnata netuqyaa-káyúkámá (5,000) naráaqtabama íyaq túyánámmá kéitaao? náaraq umá kamaaguq-unanaq áíqturaanabiyo? ¹⁰ ániibo abapaké kaayaq-yámmá mapamúnata netuqyaa-káyúkámá (4,000) narááe. miráuma áíkuteta nátúwááwaq aqtó-átó-ááwáqá áíqma náaraq umá kamaaguq-unanaq áíqturaanabiyo? ¹¹ nôraq itaráq keráwáqá íma kéítaao? kemá yaqtábá íma timá tímikaune. keráwáqá Pérati-wayukagaraq Táátûtiq-wayukagaraqti yíqtiyaba atéráaro.” ¹² téna Ítuma móragaraq tiráiyé. miráitata iyápó-annama mikáq itaraae. Ítuma yakaráq waéqma agayaí-yíqtiyábá íkétiye. ímiye. wemá paá Pérati-wayukagaraq Táátûtiq-wayukati yááyaba ‘atéráaro!’ téna tiráiyé.

Pítaama Ítuqtaba “yauwéqmataa tiwiraí-naré” téna abarokáq tiráiyé.

¹³ Ítuma Tétaría Píripai-aukapaq uréna mi-kánáaráqá wení iyápó-annama ítama yimónéna tiráiyé: “aarawaamá nóinae tétawaq Waayúkagoni Áráakoqtaba áwíqqa kéyaa?” téna ítama yimónaraiye. ¹⁴ ániibo iyápó-annama tirááe: “yaímma-wayukama téta ‘Yóáanema nommá perai-naré’ kétéwata yaímma-wayukama téta ‘wemá Iráiyae.’ kétéwata yaímma-wayukama téta ‘wemá Yéremáiyama káqomma Áánûqtuni amuné-naré’ kéte.” téta tirááe. ¹⁵ ániibo Ítuma iyápó-annama ítama yimónaraiye: “kenamááríq keráwáqá keqtábámá náawae téraq tíwíqqa kéyaa?”

téna Ítuma ítama yimónaraiye. ¹⁶ Tááímoni Pítaama yaúwéqma tiráiyé: “emá jauwéqma yiwiraí-náqá Metáiyae Áánûqtuma matúq-matuq umá máin-nakoni áanimone.” téna Tááímoni Pítaama tiráiyé. ¹⁷ minnáyaba Ítuma jauwéqma tiráiyé: “Tááímonio, Yóáaneni áaniko amuqá maraao. mórama maa-márábí-nákómá íma maamin-áímmá timá ámikaiye. ímiye. ketibomá wení márûpaq máí-nakoma wenamáa maaminnáma emmá aráátiraiye. ¹⁸ kemá kétima-amune. emá Pítaamone. ení áwíkoni áaimma óqtamone. miráuma akoqnáá-oqtan-amuraaq naammá umaráanikaa umá enápó kemá ke-ánná-wáyúkámá áaimma átama mamá áíkuyikanune. ániibo puí-yátáákómá ketí waayúkama íuyataniye. ¹⁹ kemá emmá Áánûqtuni márûpaq uyáberai-naapaamma kámune. íma matokéna uyábéráinikaa umá kanaaraq uínóne. nóinawabi té emá máqten-amaan-aimma té ‘mirá íoro. maará íoro.’ tinna-ámáán-áímmá minnágaraq Áánûqtuni márûpaqa paá wániye. ániibo ení ámáan-aimma ‘miráoro-maaraoro.’ tinna-ámáán-áímmá mórai q umá Áánûqtuni márûpakaraq paá wániye. ²⁰ ániibo Ítuma wení iyápó-annayaba akoqnáá-aimma timá-yimena: “keqtábá ‘Metáiyá jauwéqma tiwiraí-naré’ ítero.” téna Ítuma timá yímikaiye.

Ítuma téna “pukéq itó-onune.” téna tiráiyé.

²¹ mi-kánáaráké Ítuma áaimma átarena wení iyápó-annama abarokáq timá yíkaraiye: “kemá Yérútáarebaq ónáae. mibáq uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq kawáá-wáyúkágáráq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá mirá umátikaiya-waigoma kemmá anóm-ma tíqa íniye. yemá kemmá tíkamma puínomanibo kaumo-yúpáámá jauwéqma itó-ureq tú amá má-nune.” téna tiráiyé. ²² ániibo Pítaama Ítumma áwábaq awíqme uréna káwaagena tiráiyé: “uyátaráana-nako, emá ímira-uwo. mi-qtátááqá íma pááq íno.” téna Pítaa tiráimanibo ²³ Ítuma waéqma Pítaamma timá ámikaiye: “Tááqtaao, emá tinaaépaq yáwaa! emá ketúyánámmá mamá táíq-íné kéone. emá Áánûqtuni aúyánámmá íma kéitaane. emá paá waayúkati yúyánámmá kéitaane.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁴ mikáké Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “móra-nakoma ketinaae waránaae ténama wemá wení aúyánákóní akaí-yátááqá paábaq márúte yuwéna wení kaapaq-yámá maména puínéna yokaa énama tinaae waráino. ²⁵ ániibo móra-nakoma wení maamin-áúwáráímmá yáqtoqma akoqnáá énama wení matúq-matuq umá máí-auwaraimma aúyokiniye. ááqibo móra-nakoma wení aúwaraimma keqtábáé téna puyé-nama wemá uyátá-maqma íráqôn-auwaraimma abatániye. ²⁶ móra-nakoma maa-márábíké máqte-qtataaqtaba aúyánámmá itánímanibo wení matúq-matuq umá máí-auwaraimma aúyokinanama mi-máqté-qtátáákómá náaraq umáq áwáqnaa íníyô? ániibo wení aúwaraimma nóí-meyakakenaq jauwéqma meyaníq íníyô? ²⁷ Waayúkagoni Áráaqa kemá ketiboní akoqnáá-tagama-yataakaraq kumónúnama ketí kaqtó-wayukate Áánûqtunopake kumónúnatae. mi-

kánáaráqá kemá aarawaatí máqten-aiiqtaba meyam-má yiménúne. ²⁸ kemá áraimma kétima-timune. yaímma-wayukama maannámo máa-kayukama íma pukéta paá máeta aónaraiyana Waayúkagoni Áráaqa anó-kinimma aúqma máena kumíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuni aúgoma mamá waéqma aokaríq uráiyé.

17 abapaké móra-kanaama yátamakítana Ítuma Pítaamma káwirena Yêmitiyaa mi-kátámá Yóaanete yiwíqmayaitata mórama uyátárain-anuraq utááe. yenamáa mibáq máqe-uraae. ² ániibo Ítuni aúgoma yúrakaq mamá waéqma aokaríq uráiyé. miráitana wení óikoma tágama aakáá kégaítana wení wáqtôgoma wayámmá kamá ókáá karáiyé. ³ ániibo Mótetiyya Íráiyama Áánûqtuni márûpake kumáeta Ítute watáá-wataa kéteyata yemá aónaraae. ⁴ Pítaama minnáma aónatuwena Ítumma timá ámikaiye: “uyátáráana-nako, ketáámá maakáq máunataama íraqône. emmá akáinaqa kanaarác kemá kaumomá kogonaagó-namma maakáq ónúne. mórama ení naané mórama Mótetini naané mórama Íráiyani naané téq miráuma ónúne.” téna Pítaama tiráiyé. ⁵ mirá kétena máiqtaba mórama aakáá kaikónnákómá kumma yawááq umáyikaraiye. ániibo móra-aikoma mi-kónnápiké maará-tiraiye: “maannáma ketáanikoma tikáin-iyapoe. wení áaiqtabama ôriq umá kétikaiye. keráwáqá wenáama itáaro.” téna aagómá mi-kónnápiké tiráiyé. ⁶ ániibo iyápó-annama min-áímmá ítá-tuweta ikatíq kéetaboata yemá yóipake marabi yiqá agurááe. ⁷ miráitana Ítuma yimakaq iréna yineq kánekuyena timá yímikaiye: “keráwáqá itó-oro. keráwáqá ikatíq íoro.” téna tiráiyé. ⁸ ániibo yemá itó-uma aónamma káqo-wamma íma aónaraabo paá Ítumma wenamáa aónaraae.

⁹ min-ánúmá yuwéta ké gumowana aapaqá Ítuma akoqnáa umá timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá maami-qtátááqá aónamma móra-nakomma íma timámera q yukáiyana Waayúkagon-Araaqa kemá pukéq itó-onna kanaarác wino.” téna Ítuma timá yímikaiye. ¹⁰ ániibo yemá iyápó-annama Ítumma ítama aónéta tirááe: “nôraq itatawáq ámáan-aimma yirááti-wayukama Íráiyaqtaba Metáiyani áqnáabaq yíno kéteo?” téna tirááe. ¹¹ ániibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “owé. áraine. Íráiyama iréna máqte-qtataaqa mamá yokaa íniye. ¹² miráimanibo kemá kétima-timune. Íráiyaraanaqa áqa iráitata waayúkama wemmá íaonama arú-taraae. ímiye. yemá paá yeqtí yikaí-yátáákáké yúyánámmá kéwareta táí-aaimma ókon-okomma tarôq umákaraae. miráráa umá Waayúkagoni Áráaqa kemmá min-áwáátáíq umátikanoe.” téna Ítuma tiráiyé. ¹³ mirá-timatuwaitata Ítuma nommá peráináqá Yóaaneqtaba kétiyaa téta wení iyápó-annama itaraae.

Ítuma móra-iyapoma táí-aagoma arunóbáqá máin-iyapoma mamá atóbamakaraiye.

¹⁴ Ítuma wení iyápó-annagaraq yemá netuqyaa-káyúkábí yauwéqma koyamá kéowana móra-nakoma Ítunopaq iréna arayutaúmmá ayéna tiráiyé: ¹⁵ “uyataráana-nako, emá ketáanikomma arummá umákaao. wemmá augááyamma kákaiye. netuqyaa-kánáámá wemá irabí kégaugena nopí kémetagena kéiyé. ¹⁶ ániibo kemá min-iyápómá awíqme ení iyápó-annayopaq únnama íma mamé érákáawaniq urááe.” téna tiráiyé. ¹⁷ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “keráwáqá min-ánná-wáyúkámá itáiq-itaiq í-yáqtááqá íma wáitana keráwáqtí tiyakoma íma kárutaiye. náraq umá kanaawaq kemá keráwáqtéma máunaq Áánûqtuni akoqnááma matááô? náraq umá kanaawaq kemá keráwáqtí ummaamá mayánúnô? keráwáqá min-iyápómá awíqmera maakáq ketôpaq yero.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁸ miráitana Ítuma mi-tái-áágómmá awáágítana min-iyápógómmá ayúwáitana ê kí-taoq wení karígómá ánatamakaraiye.

¹⁹ ániibo iyápó-annama Ítunopaq aúpáq iréna timá ámikaae: “nôraq itataawáq ketáámá maami-tái-áágómmá kanaarác íma kéwaqtuwaunataabiyo?” téna tewana ²⁰ Ítuma yauwéqma timá-yimena tiráiyé: “keráwáqtí itáiq-itaiq umá arummá timí-yátááqá pááqyapoaq keráwáqá kanaarác ímira-inoe. kemá áraimma kétima-timune. karáwáqtí itáiq-itaiq umá arummá timí-yátááqá pááqyapoaq keráwáqá kanaarác ímira-inoe. kemá áraimma kétima-timune. keráwáqtí itáiq-itaiq umá arummá timí-yátáákómá miráuma pááqyan-anayukoraa kéinaqa kanaarác keráwáqá maan-ánúgómmá timákeraq ‘emá itó-uma merapaq waa’ tíyana kanaarác wíniye. keráwáqá káqomma máqteniq inómanibo ²¹ mirá-tái-áágómmá matuwáiyaba paá nunamukárác aáwaqa awetáigaraq yenamáa kanaarác wániye.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma “puyéq itó-onune” téna móragaraq tiráiyé.

²² Kááiriri-marupa q uréire kéeta Ítuma iyápó-annama timá-yimena tiráiyé: “yemá Waayúkagon-Araaqa kemmá namuro-wáyúkátí iyáápi áaimma átama maránóe. ²³ miráiyata tikamiyaq puyéq kaumokánáámá maéq itó-onune.” téna titata iyápó-annati iyakoma ummaa yáguraiye.

Ítuma anó-monoq-nakoni táákiti-moneqa yukáiyé.

²⁴ Ítuma wení iyápó-annagaraq anaaékaqa yemá Káperanabaq koyaawana anó-monoq-naupaqtaba táákiti-moneqa máyáa-kayukama Pítaanopaq iréna maará téta timá ámikaae: “keráwáqtí tirááti-nakoma anó-monoq-naupaqtabama táákiti-moneqa kéyuwaiyo?” téna ítama aónaawana Pítaama yauwéqma tiráiyé: ²⁵ “owé.” téna tiráiyé. ániibo Pítaama naaúpaq uyábéráitana áqnáabaq Ítuma Pítaamma ítama aónainoqtaba aamá timátuwena Pítaamma ítama aónaraiye: “Tááímonio, emá nóine té kéteno? maa-

márábí-kíní-káyúkáráqá meyámmá táákiti-moneqa náayuwaq kámeo? maa-máráráké-káyúkáwábi óq-marabake-kayukabikena kémayaa?" téna Ítuma íta-ma aónaraiye. ²⁶ Pítaama tiráiyé: "óq-marabake-kayuk-abikene." téna tiráiyé. ániibo Ítuma timá ámikaiye: "miráitana maa-máráráké-káyúkámá táákiti-moneqa íma kéyuwaamanibo ²⁷ Áánûqtuni iyápóboaqtaa táákiti-moneqa íma kanaarác yiménúnataamanibo ketáámá maami-káyúkámá mamá iyamma íu-mayikanatae. miráinaq emá nokaayúpác uré noyááqa mó-yaa. áqnaabaq yenna-nóyáákómmá óyauqa ógaarennama min-nóbáqá móneqa wániye. mi-mónéqá mayéma táákiti mayái-wáyúkámá anó-monoq-naupaqa eté kerátái táákitima mó yimiyo." téna Ítuma tiráiyé.

Áánûqtuma yabíkái-marupaqa anómma náawaq maíyo?

18 mi-kánááráqá iyápó-annama Ítunopaq iréta tirááe: "Áánûqtu yabíkái-marupaqa náawaq tébakaqa uyátá-maqma anómma maíyo?" téta tirááe. ² Ítuma móra pááqyan-iyapoma awíqme iréna yeqti aúkáapi má itó-umakaraiye. ³ ániibo Ítuma tiráiyé: "kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. keráwáqá íma waéqma pááqyan-iyapora eqa keráwáqá íma Áánûqtu yabíkái-marupaqa uyáberano. áraimma ímiye. ⁴ móra-nakoma wenaúma íma mamé uyéna maan-iyápóráá umá pááqyan-awiqqa mayénama min-nákómá káqo-yuma uyátá-maqma Áánûqtu yabíkái-marupaqa mániye. ⁵ ániibo móra-nakoma ketíwíkaq maarán-iyápómá áwáqnaa énama kemmá mórai q umá tíwáqnaa kéiyé.

tái-aaikoma móra-nakoni arummá amí-yátááqá mamá táiq kéiyé.

⁶ maami pááqyan-iyapoma náayubi kekác yirummá timíya-noiyapobike móra-nakoma ketôpakemma mamá paábaq waéq-yikenama min-nákómmá móra anón-oqtamma min-nákóní ánûwarapi kúmarena anónokoni aúkáapi iyaabótuwanimma minná pááqya-qtataare. Áánûqtuni táí-meyamma uyátá-maqma anómma mayániye. ⁷ maa-márábi-káyúkámá ketôpake yuwéta waéqma koíya-kayukama anaaékaqa táwíq umáginomanibo miráuma táí-aaimma pááq kéiyé. áaqibo móra-nakoma ketôpake káqo-yuma mamá paábaq waéq-yikenama wemá uyátá-maqma anómma táwíq umáginíye.

⁸ keráwáqti tiyáákowabi títaukoma keráwáqá mamá kéwaerena kúmiq-yataapi mamá kétékainaqa tiyáánaa títauqa aráqma paábaq yúwáaro. minná keráwáqá keráwáqti tiyáánaa títauqa paá wárainana kúmiq-yataapi tiwíqme kéwinatama anaaékaqa keráwáqá iramá káiq-kaiq éna íma putínái-írábí iyaabótuwanoe. ⁹ ániibo túrakoma mamá waéqma kúmiq-yataapi kétékainaqa kubíqma paábaq yúwáaro. kímora-turamma wáinaqa kanaarác matúq-matuq umá máiuwaraimma mayáínóbo kaayaq-túrámá wáinatama

keráwáqá yaúma iramá káiq-kaiq-irabi iyaabótuwanoe." téna Ítuma timátuwena.

tipi-típima aúyokurai-waigoni waéqma itái-áiné.

¹⁰ ókaraq tiráiyé: "keráwáqá atéráaro. pááqya-noiyapoyabama kemmá itáiq-itaiq umá paátataare téq íma keráwáqti aúkáapikemma móra-tuyanamma itáaro. kemá keráwáqá kétima-timune. ketibomá Áánûqtunopaqa móra-mora-yuma yeqti kaqtó-wayukama aati-aatimá paá mááe. minná ketibomá maami-nóiyápóbíké mórama aúyoraiyaba íkákaiye. Waayúkagon-Araakoma waayúkama Áánûqtunopak-en-amma yuwéta aúyokuraa-kayukama yauwéqma yiwiránéna kukáiyé. keráwáqá nóine téraq kéitaa? móra-nakoma miráuma taíbaq tipi-tipima (100) makáinana móra-tipi-tipima aúyokinanama íyaq abáá-iniyo? owé. miráuma abapaké kaayaqte-kaayaqte-tiyaakagaraq móra-tiyaama naikamá kaayaqte-kaayaqte (99)-tipi-tipima iyuwáinata anubaq máiyana móramo aúyoki-waigoqta ko abáá-iniye. kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. mi aúyoki-tipi-tipima abatátuwena awirénama mimórámmô aúyokitana awirái-waigoni amuqá anómma marániye. ániibo (99) tipi-típima íma aúyokoyuti yimuqá íma kémarainiq umá amuqá marániye. miráráá umá ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoma maa pááqya-noiyapoti aúkáapike mórama aúyoraiyaba íma kákaiye.

tíbâqawaama kúmiq-yataariq kéiyaaqá mamá arupú umáyikai-aaine.

¹⁵ itáaro. enábâkoraa-nakoma emmá kúmiq-yataariq kéumakainaama kanaarác emá uréyaq kenákámá kenammáa maéka wení kúmiq-yataaqa aráatiyo. ániibo wemá enáama itáinnama miráuma enábâkoraa-naqa yauwéqma awiránóne. ¹⁶ áaqibo wemá enáama íma itáinaama emá kaayarábi móra-naqa awíqma yagaroqtamá okao. miráuma 'kaayarábi kaumo-wáyúkámá kanaarác mimórá-áikác aamá tinoe.' téna Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétépoana min-áikómá akoqnáá umá wániye. ¹⁷ miráimanibo wemá yeqti yáama ímo itáinaama kanaarác monoq-náupác áikuiya-kayukabi mó-tero. ániibo monoq-náú áikuyo-kayukati yáama itáiyábágárác íakainaama minná wemá aamá íi-tainapoana monoq-náú áikuyo-kayukayopaq íuwininiq umákáaro.

¹⁸ kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. máqte-qtataaqa maa-márábimô aúyaq-maraiyaq-qtataaqa Áánûqtuma wení márûpaqa aúyaq-maraniye. ániibo máqte-qtataaqa maa-márábimô timáyikaiya-qtataaqa Áánûqtuma wení márûpaqa timátikaniye.

¹⁹ kemá ókaraq keráwáqá áraimma kétima-timune. yenákámá kaayaq-nákórátámá keráwáqti aúkáapikema kenákámá mimórá-túyánákác maréka nunamumamá tiyamma kanaarác ketibomá Áánûqtuma wení márûpaqa máin-nakoma yenákámá yimíniye.

²⁰ taákaq máráaro! paá kaayaq-nákówábi kaumo-nákómá ketíwíqta áikuma maiyaqa kanaarác kemá

yeqti aúkáapi mánune." téna Ítuma akoqnáá-aimma tiráiyé.

móra mayai-nákómá wení aqtábááma íma yauwéqma kéyimi-waigoni waéqma itai-áímmá

²¹ mi-kánááráqá Pítaama Ítunopaq iréna timá-ame-na tiráiyé: "uyátarai-nako. náaraq umábaraq ketíbâko-ma kúmiq-yataariq umátikinaq kemá wení kúmiq-yataaqa mamá paábaq matuwéq tiwikátuwanuno? abapaké kaayapárábiyo?" téna Pítaama tiráiyé. ²² Ítu maará téna yauwéqma timá ámikaiye: "abapaké mórabaqa ímiye. miráuma abapaké kaayaq-wáyúká aiyayaa-tiyaaka umá abapaké kaayapáq (77) wení kúmiq-yataaqa páabaq matuwéq awikátuwao. ²³ miráinana Áánûqtuma yabikái-kayukama miráráá kéoe. kíniraa umá wení mayai-wáyúkátê aqtábááma mamá arupú ínóe. ²⁴ wemá aqtábááma áaimma átá-ma mamá arupú kéitata yemá móra-naqa awíqmeta wenôpaq irááe. min-nákóni aqtábááma ámikaamma miráuma netuqyaammá táwibaq-moneqa (10 tausen kina) aqtábááma wái-nare. ²⁵ miráitana wení moneqa íma wáipoana anónnáma kanaarác amíniye. miráitana kínima téna maami-nákárác ánáakokaraq wení iyápó-garaq wení máqte-qtataakaraq waayúkararaq maráiyata meyánîq kéiyaraq mirá-mónéqá mamá anónnáma aqtábááraq kínimma áméro tiráiyé. ²⁶ miráitana mi-máyái-nákómá kínini aítaupi araayutaúmmá ayéna maará téna inaa tiráiyé. 'arummá umátike tiwé urénaro. kemá ení máqten-aqtabaaraq anónnáma ámiq-ma ánatanné.' téna tínana ²⁷ min-nákóni anó-nakoma arummá umákéna wení aqtábááraq ayuwaitana anónnáma íma ámikaiye. ²⁸ ániibo mi-máyái-nákómá máápaq yaúbarena aónaimma móra-mayai-naqa tiyáákama (100 kina) aqtábááma ámikai-nare. minnáqá ánûwarapi yáqtoq-ma akoqnáá umátokéna tiráiyé. 'aqtábááma ámikau-naraqta paátákáá anónnáma timiyo.' téna tiráiyé. ²⁹ miráitana min-nákómá wetê mórabi mayáimá mayáaya-nakoma wekác araayutaúmmá aténa maará téna inaa tiráiyé. 'emá arummá umátike tiwé urénaro. kemá ení aqtábááraq anónná aménúne.' téna tiráimanibo ³⁰ wemmá paá íakaraiye. min-náqá áanna-naupaq mó ákaraimma wemá ánná-naupaq máena wení aqtábááma meyánîq umá ánataniye tiráiyé. ³¹ ániibo káqo-mayai-wayukama miráin-aaimma aónatuweta iyaqnoabaq ítama táiq umátuweta yemá yeqti anó-nakaq uréta miráin-aimma mó timá abarokác urááe. ³² miráitana anó-nakoma mi-máyái-náqá anón-aqtabaama wái-naqa ááyarena maará téna timá ámikaiye. 'emá táí-mayai-naqone. áqnáabaqa kekác ibiqá yaráánaq kemá ení máqten-aqtabaama yuqmá paátataakaa uráune. ³³ kemá emmá tirummá umákaraune. emá nôraq itaawác ení móra-mayai-nakomma arummá ikéumakaano?' téna tiráiyé. ³⁴ ániibo wení anó-nakoma áyamma itana min-náqá i-wáyúkátí iyáápi máráitata i-wáyúkámá ánnábi ákáawana máena kam-máa káena wení aqtábááma anónná yauwéqma aminiye." téna Ítuma mi-kátáámá ³⁵ timátuwena

tiráiyé: "keráwáqti tiyaqnoabaqa máqtemma tíbáqawaaraa-kayukati kúmiq-yataaqa íma mamá paábaq kéyuwaapoana ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoma mórariq umá keráwáqti kúmiq-yataaqa íma mamá paábaq matuwéna awikátuwaniye." téna Ítuma tiráiyé.

aarukáqá mamá yataí-ááíqtábá Ítuma tiráiyé.

19 Ítuma mi-máqtén-áímmá timá ánatatuwena Kááiriri-maruqa yuwéna Yúria-marupaq yauwéqma Yótaa-nokomma móra-aukapaq uráiyé. ² netuqyaa-káyúkámá anaaé waqmé kéowana min-áúkápáqá kari-wáyúkámá Ítuma mamá atóba-mayikariye. ³ yaímma Péрати-wayukama Ítunopaq iréta wemmá makácma aónaraae. yemá maará-tiraae: "ámáan-aikoni aúrakaqa máqte-kayukama yínááqa waqtuwaí-ááímmá kanaarác yínááqa waqtuwánô?" ⁴ téta tewana Ítuma yauwéqma tiráiyé: "keráwáqá maamin-áímmá íyaq yoráútaao? maará-tiraine. naayóbáqá Áánûqtuma máqte-qtataaqa tarôq uráine. naayóbáqá aaragárác waagarác tarôq uráine. ⁵ tarôq umá yikátuwena maará-tiraiye. 'miráinana waagómá anóaboamma ayuwéna ánáakote yagaroqtamá maéta yenákámá móra-yuma aúqma máyoye.' téna Áánûqtuma tiráine. ⁶ miráitana yenákámá íma kaayaq-wáyúkáráá umá mááye. ímiye. yenákámá miráuma mi-mórá-yúma aúq-ma mááye. miráinana Áánûqtuma yarúyikarainnama íma yatáétao." téna Ítuma tiráiyé. ⁷ ániibo Péрати-wayukama Ítumma timá-ameta tirááe: "nôraq itanawác Mótetima ámáan-aimma timénataa waagómá aarukáqá yataí-áúbámá agamá 'aaragóm-má ámítuwe waqtuwao' tiráiyô?" téta itama aónaraae. ⁸ ániibo Ítuma timá yímikaiye: "minná tirunóbáqá akoqnáá kéeq keráwáqá aamá arátéwana Mótetima keráwáqti aammá awiyéna 'aaramá waqtúwáaro' tiráine. miráimanibo naayóbáqa maramá áaimma átarai-kanaaraqa mirán-ámmá íma wáqeuraine. ⁹ kemá maará téq keráwáqtábá kétune. móra-nakoni ánáakoma kumari-ááímmá íma tarôq kéinana awaikómá paábaq kéwatuwena káqon-inimmo mayainama min-nákómá kumari-ááímmá tarôq kéiyé." téna Ítuma tiráiyé. ¹⁰ ániibo Ítuni iyápó-annama Ítumma timá ámikaee: "miráinatama aaramá íma mayánóma minná uyátá-maqma kanaarác íye." téta wení iyápó-annama tirááe. ¹¹ tewana Ítuma maará-tima-yimikaiye: "máqte-noinin-aukaqa maamin-áímmá kanaarác íma mayánómanibo yaímma-wayukaraq Áánûqtu yímikaiye. ¹² itáaro. yaímma-wayukama aaramá íma kanaarác mayánóm-ma minná yaímma-wayukama yeqti yúgoma aúyaku-rainatama kanaarác iyápóma íma maqyikánómma yeqti yinóama mirápác maqyikáraiipoatabi waayúka-ma yikáma kareremá aúqyikáraiipoata aaramá íma kanaarác mayánóe. ániibo yaímma-wayukama aaramá íma máyáamma miráuma yeqti yúyánákárác yirukarác máqte-qtataaqa Áánûqtumma kámetaboata yemá aaramá ikémayaae. miráineqa keráwáqá kanaarác

mirá-inoe. maaminnámo tiraatíyan-aimma máyáaro! téna Ítu tiráiyé.

Ítuma pááqya-noiyapoma wení kaayoné-yátááqá yímikaiye.

¹³ mi-kánááráqá yaímma-wayukama pááqya-noiyapoma yiwíqmeta Ítunopaq irááe. wemá yineq ayáamma yínêkuyena nunamummá tíkáae téta irááe. miráimanibo Ítuni iyápo-annama aamá yiwááguraa. ¹⁴ ániibo Ítuma tiráiyé: “keráwáqá pááqya-noiyapoma iyuwaíyata ketôpaq yero. keráwáqá íma yáqtoq-yikaaro. Áánûqtu yabíkái-marupaq mái-wayukama mirá-nóiyápótí márûqiye.” téna tiráiyé. ¹⁵ mirá-timatuwena ayáamma pááqya-noiyapoti yineq árúq-makaiye. miráumatuwena Ítuma min-áúkápáqá yuwé-na kóuraiye.

maabu-nákóma netuq-ótámmá makáiyé.

¹⁶ móra-nakoma Ítunopaq iréna tiráiyé: “yiráátinako, kemá náaraq umáwaq íráqôn-aaimma tarôq éraq aati-aatimá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánúnô?” téna ítama aónaraiye. ¹⁷ ániibo Ítuma timá ámikaiye: “nôraq itaawáq íráqô-qtataaqtabama kemmá ítama káonaano? aúyánánóbáqá arútama itaao. kímora-naqa wenamá íráqô-naqiye. ániibo emá aúwaraimma mayánéma kanaarác emá máqten-amaan-aimma waraao.” téna tiráiyé. ¹⁸ ániibo min-nákómá Ítumma timá ámikaiye: “nóin-amaan-ainabiyo?” téna tiráiyé. Ítuma tiráiyé: “ámáan-aikoma maará-uraiye. waayúkama íma ikámma puyuwo. aaraukáqá íma mamá yataiyo. moyámmá íma mayaa. kágo-wamma kaaqaarimá ítimakaa. ¹⁹ emá enanó-enaboni aménáápáq mááo. enamááríq arummá amé kaayoné ónaiq umá náawabi enamakaq maína-naqa arummá amé kaayoné umákaa.” téna tiráiyé. ²⁰ ániibo mi-mábú-nákómá Ítumma timá ámikaiye: “mi-máqtén-ámáán-áímmá kemá kéwaraune. kemá nói-qtataaqtabawaq aqtóráríq kéuno?” téna ítama aónaraiye. ²¹ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “emá kanaarác umá ánatanaae téma emá uré ení máqte-qtataaqa waayúkaraq marénata meyaníq kéiya min-nárake móneqa maté áwáyoq-wayukama yímituwema Áánûqtuni márûpaqa íráqô-qtataaqa maránóne. emá ketinaae ya-waraao.” téna Ítuma tiráiyé. ²² mi-mábú-nákómá min-áímmá itáá ena áyákoma ummaa kéyaipaq kóuraiye. miráimma wemá taíbaq-yataaqa makáiqtababoana mirá-uraiye.

²³ ániibo Ítuma wení iyápo-annama timá yímikaiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. móneqa netuqyaa makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaq uyáberaniqtabama kammáa kámagiye. ²⁴ kemá keráwáqá ókaraq kétima-timune. móra-wamma káámoma oótiraa-kakoma wáqtô aráátai-waigoni aapimá peránénama kammáa ainikáa umá móneqa netuqyaa makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaq uyáberaniqtaba anómma uyátá-maqma kammáa kámagiye.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁵ yemá iyápo-annama

maamin-áímmá ítátuweta iyánáaq urááe. yé maará-tiraae: “miráinana náawaq Áánûqtuni-marupaq wemá kanaarác uíníyô?” téta tirááe. ²⁶ ániibo Ítuma yúrapi karákéna timá yímikaiye: “waayúkama kanaarác mirá ínoe. Áánûqtu wenamá máqte-qtataariq kanaarác íniye.” téna

²⁷ Ítuma mirá-timatuwaitana Pítaama yauwéqma tiráiyé: “éqtukenaro. ketáámá máqte-qtataaqa yuqmá ánatetaa enanaae ya kéwaraunataae. miráinataa ketáámá nói-qtataaraq mayánúnataabiyo?” téna Pítaama tiráiyé. ²⁸ ániibo Ítuma timá ámikaiye: “kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa máqte-qtataakoma aúgeniq íni-kanaaraqa kemá Waayúkago-ni Áráaqa akoqnáama mayéqa kínin-abitataraq má-nune. mi-kánááráqá keráwáqá tiyááka umá kaayaqá ketinaae mó kéwaraiya-kayukama tiyááka umá kaayaq-ábítátáráq mánoe. keráwáqá Ítíráaeobake tiyááka úma kaayaq-ánná-wáyúkámá mamá yainánóe. ²⁹ máqte-kayukama ketíwíqtaba itéta yeqtí naammá yuwéta yíbâqawaanabi yímanaatoinabi yinóanabi yiboánábi iyápóabi yeqtí yónábi yukáiya-kayukama yemá ókaraq netuqyaammá matéta íráqô-qtataaqa anónnáma yiméta yemá aati-aatimá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánóe. ³⁰ áaqibo netuqyaa-káyúkámá maa-márábi uyátá-maqma anómma máiya-kayukama anaaékaqa aqtóráqá iyata ániibo netuqyaa-káyúkámá íbêqa anaaékaqa kéiya-kayukama Áánûqtuni-marupaq uyátá-maqma anómma máno-kayukama wínóe.” téna Ítuma tiráiyé.

wááéni-yopi mayaímá mayaí-wáyúkámá

²⁰ Ítuma óq-aimma tiráiyé: “Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa mirá-uraiye. móra-nakoma anó-maroma makáinikaa uráiyé. ániibo aabáyaanapimma min-nákómá uréna wení wááéni-yopi mayaímá mayaí-wáyúkámá ko yiwíkaiye. ² min-nákómá yaímma-mayai-wayukate aamá téite umátuweta móra-iyakaq maréta mayaírákémá ‘tiyááka-tiyaaka umá móneqa (1 kína) mayánúnataae’ tirááe. ániibo mirá-timatuweta wááéni-yopitaa mi-máyái-wáyúkámá timáyikaraiye. ³ miráuma aabaúgómmá aabayaarác uyáwitana (9 kíróki) kawáá-nákómá ko aónaimma yaímma paá-wayukama paá itó-uma máákéti-marupitaa mááwana yimónaraiye. ⁴ ániibo min-nákómá mi-káyúkámá timá yímikaiye: “kanaarác keráwákárác wááéni-yopi mayaímá ko ké-mayaiyaq meyámmá arútáma timénúne.” ⁵ titata yemá urááe. móraiq umá wágáawabi énaikaqa (miráuma 12 kírókigaraq 3 kírókigaraq) wemá uráiyé. ⁶ ániibo énaikaq (aabaúgómmá 5 kíróki) keqnáámmá ko aónaimma yaímma-wayukama paá itó-uma mááwana min-nákómá timá yímikaiye: “nôraq itarác íbêq-wagaama paámá itó-uma mááo?” ⁷ téna titata mi-káyúkámá timá ámikaae: “móra-nakoma móra-mayaima íma kétimittaqtatae.” téta tirááe. ániibo min-nákómá timá yímikaiye: “keráwákárác wááéni-yopi mayaímá ko máyáaro.” téna tiráiyé.

⁸ aabaúgómmá énaikariq itana wááéni-yokoni aboámá wení mayaírác-kawáá-náqá timá ámikaiye: “emá

mayáiráq-wáyúkámá yááyare meyámmá yimiyo. emá anaaékaq mayái ya matáiya-kayukarake áaimma átáma meyámmá yímike áqnáabaq-wayukaraq waao." téna tiráiyé. ⁹ ániibo énaikaqa (5 kíróki) mayáimá áaimma átáma máyáa-kayukagaraq iréta meyámmá móneqa tiyááka-tiyaaka umá matááe. ¹⁰ áqnáabaq áaimma átáma mayáimá matáá-kayukama iréta 'ketáámá anó-moneqa mayánúnataae' téta yúyánápí tirááe. miráimanibo ímiye. yegáráq meyámmá tiyááka-tiyaaka umá móraiq umá matááe. ¹¹ yemá miráuma meyámmá maméta yókóní aboámmá awáágúraae. ¹² yemá mirá-tiraae: "mi-káyúkámá yinaaémo mayái máyáa-kayukama yemá pááqya-kanaama mayái matááe. miráuraawaa emá yemmá móraiq umá ketáái meyákáá umá kéyimene. ániibo ketáámá ayáqtáa-kanaama anó-naqa kaikáq ummaa-máyáimá ké-mayetaa aaqá káutaune." téta tirááe. ¹³ mirá-timatuwaawana yókóní aboámá yeqtí aúkáapike móra-nakomma timá ámikaiye: "ketí aanábó-nákô, emmá íma mamá táiq umákaraune. meyámmá móneqa tiyáákama mayáánayaba íyaq aamá timá móra-tiyakaq makáúyô? ¹⁴ máqtemma keráwáqá paá mamé kóoro! kemá meyámmá keráwáqá timúnna-meyakaa umá móraiq umá tinaaémo íya-kayukama meyámmá yiménúne. ¹⁵ nôraq inábiyo? ketí móneq-napo nôrabi ónááqa paá miráonu íyabiyo? kemá yemá íráqô-qtataariq kéumayikaunaraq minnýaba kárún-aaimma kéteo?" téna yókóní aboámá tiráiyé. ¹⁶ miráuma anaaékaqo iráa-kayukama anó-nakoma uyátá-maqma anómma yímikaiye. áqnáabaqo iráa-kayukama anó-nakoma yemmá márú mikákáá pááqyamma yímikaiye. miráitaq kemá kétune. anaaékaq iráiya-kayukama áqnáabaq wíyata ániibo áqnáabaq iráiya-kayukama aqtóúrákáq wínóe." téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma kaumobáq téna "puyéq itó-onune" tiráiyé.

¹⁷ Ítuma Yérútáárebaq uwíné kéena wení tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnámá yiwíq-mayaitata wetê kóuraae. ániibo yemá aapaq kéweta Ítuma maará téna timá yímikaiye: ¹⁸ "ítáaro. íbêqa ketáá Yérútáárebaq uyónúnatae. mikáqá kemmá Waayúkagoni Áráaqa yemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq ámaán-aaimma yirááti-wayukagaraq yeqtí iyáápi maráiyata yemá aabi matikéta tíkamma puí-áimá téite éta yawááq-umatikanoe. ¹⁹ mirá éta yemá kemmá káqon-anna-wayukama Yéqtaaeo-wayukama yimíyata akáyáámmá timátiketa tebûqa timéta kaapaq-yátáq tíkamma ítikano. miráiyaq pukéq kaumo-kánáámá ánatanaq pukáanabike itó-uma paá mánune." téna Ítuma tiráiyé.

Yémityaa Yóáanema anómma mayéta urááye.

²⁰ Yéberima áanikokaratama yinóama yiwíqmena Ítunopaq iráiyé. min-ínikómá Ítuni áftaupi araayutaummá aténa móra-yataaqtaba Ítukaq akoqnáá umá ítama aónaraiye. ²¹ Ítuma timá ámikaiye: "emmá

nóiqtabaq kákaiyo?" téna ítáitana min-ínikómá wem-má timá ámikaiye: "emá anaaékaqa anó-kinimma máinona-kanaaraqa ketí maa-kááyáq-iyápógórátámá enamakaq mááyoye. té minnýaba akoqnáá umá timá-timiyo." ²² mirá téna timátúwáitana Ítuma yauwéqma maará-tiraiye: "emá akoqnáá umá ítama aónáana-yataaqtabama ítaraane. káápuma awaaméqá tú-tiqa éna ummaa ôriq umá yáni-kaapubikema kanaaráq náyóyô?" téna titata yenákámá yauwéqma tirááye: "mipíké kerátá kanaaráq nayúye." téta tirááye. ²³ ániibo Ítuma kaayaq-nákámá timá yímikaiye: "áraine. kenákámá ketí káápubike aíqa í-yátááqá nayóye. miráimanibo náawaq kanaaráq ketimakaq mániyo? maamin-áimá kennámá íma wáiyé. ímiye. min-ábíqtáama yáimma-wayukayaba ketibomá Áánúqtuma yokaa umáyikaraiye." téna Ítuma tiráiyé.

²⁴ iyápó-annabike tiyááka-wayukama min-áimá ítuweta kaayaq-wátámá Yémityaa Yóáanema yiwáágúraae. ²⁵ ániibo Ítuma iyápó-annama máqtemma yááyarena timá yímikaiye: "keráwáqá káonaawata waayúkati káni-kayukama yemmá mamá márúte yuwéta anómma máeta kéyabiqyikaae. ániibo yemá anó-kayukama akoqnáá umá aarawaayábá yeqtáama itaígáae kéte. ²⁶ miráimanibo mirán-ááimá keráwápimmá íma waíno. ímiye. keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma anómma uyátá-maqma mánaae téna ma wemá kanaaráq mayái-nákáá umá máena keráwáqá tíwáqnaa íno. ²⁷ móra-nakoma keráwáqtí áqnáabaq-naqa mánaae ténama wemá kanaaráq paá keráwáqtí kaqtó-nakaa umá maíno. ²⁸ kemá Waayúkagoni Áráakoma móraiq kéune. kemmá waayúkama mamá tíwáqnaa ígáae téq íkukaune. ímiye. kemá yekáq mayáimá mayéq yiwáqnaa kéeq netuqyaa-káyúkámá ketúnapo yemmá meyáníq umá yauwéqma yiwiránáá kukáune." téna Ítuma tiráiyé.

kaayaqá yúramma karoparái-nakama Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

²⁹ yemá Yérikoqa yuwéta kóuraae. ániibo taíbaq-wayukama Ítun anaaé wakááe. ³⁰ kaayaqá yúramma karoparái-nakorata aanáwábaq máeta Ítuqtaba kéiyaimma ítátuweta yenákámá ááyama tirááye: "umaataráana-nako, emá Tébitin-annabike-nako, kekárátámá arummá umátikaao." téta tirááye. ³¹ ániibo aarawaamá 'páatí máákao' téta tirááe. miráimanibo yenákámá uyátá-maqma anókaq ááyama tirááye: "umaataráana-nako, Tébitin-annabike-nako, kekárátá arummá umátikaao." téta tirááye. ³² ániibo Ítuma mikáq kepágurena min-nákámá yááyama tiráiyé: "kenákámá nôraq umátikaikaae téka kéteyo?" téna tiráiyé. ³³ ániibo min-nákórátá Ítumma timá ámikaaye: "umaataráana-nako, emá kerátái túramma mamá kabári-tikaikaae téka kétuye." téta tirááye. ³⁴ ániibo Ítuma min-nákámá arummá umáyikena min-nákátí yúrapi ayáánapo yínékuitana é mikáq yúramma aónaraaye. miráitata yenákámá Ítun anaaé waqméta urááye.

Îtuma anó-kiniraa umá Yérútááre-marupaq uyábékaiye.

21 yemá Yérútáárebaq waaqókáq iréta BÉqtápégibaq yayátuweta Óríbêti-anuraq irááe. miráitana Îtuma wení iyápó-annabike kaayaqá timáyikena áqnáabaq ² timá yímikaiye: “kenákámá pááqya-marupaq uréka mikáq aónaakao. mikáqá mórama oótiraa-kamma áráakaraq ánnáma kú-yakaraae. miráinaka ánná ayútuweka awíqme ketôpaq yekao. ³ ániibo móra-nakoma kenákáyábá móra-aimmo tínakama maará-tima-amekao. ‘anó-nakoma maamin-oótíráákáqtábá kéiyé.’ mirá tíyanama wemá páátákáá timínaka awíqma íyóye.” tena Îtuma tiráiyé.

⁴ mi-qtátááqá áraimma pááq imá naayóbáqá Áánûqtuni watáama Tékáráiyama amuné-nákómá anaaékaq pááq íniye téna maará-tiraine:

⁵ “keráwáqá aarawaamá Yérútáárebaq áikuyo-kayukama maará téra timá yíméro. aónaaro. keráwáqtí kínimma keráwáqtôpaq kéimanibo

wemá kaayoné-ááimma tarôq kéena oótiraa-kakoni ámûraaq máena kéiyé. ótamma mayai-ótíráá-kákóni áráakon ámûraaq máena kéiyé.”

téna tiráiniq uráiyé.

⁶ maami kaayaq-iyápó-ánnábíké-nákórátámá Îtuma timá yímíniq áqnáabaq mó-ureta ⁷ yenákámá oótiraa-kamma anóakaraq áráakaraq awíqmeta iréta yeqtí kúberai-unamma ayúqma ámûraaq abákáraae. ániibo Îtuma min-ótíráá-kákóni ámûraaq uyáqtama máqe-uráiyé. ⁸ netuqyaammá aarawaamá yeqtí kúberai-unamma ayúqma aapitáá wíqmaketa miráuma éwaoniq umá omáqá kémayeta yaímma-wayukama kóbé-tágóni amamá ánagaraq ayáama aapitáá wíqmakaae. ⁹ ániibo aarawaamá áqnáabaq o-káyúkágáráq anaaé o-káyúkágáráqá maará téta ááyama tirááe:

“otáánaa, yauwéqmetaa tiwiráí-nákô, Tébitin áráako, Áánûqtuma íráqôniq umákaino. maan-nákómá uyátárai-nakoni áwíkaq kéiyé. otáánaa yanaa uyátárainaqiyé.”

téta tirááe.

¹⁰ Îtuma Yérútáárebaq uyáberaitata mi-márúpáké-káyúkámá máqtemma iyánáaq umáreta anókaq tirááe: “maan-náqá náawabiyo?” téta tirááe. ¹¹ ániibo aarawaamá aakaq uréire o-káyúkámá tirááe: “wemá Áánûqtuni amuné-náqá Îtue Náátárêtibaq Kááribake-nare.” téta tirááe.

anó-monoq-naupaq máqte-qtataaqa meyámmá máráa-kayukama Îtuma waqtukáiyé.

¹² Îtuma anó-monoq-naupaq uyábékéna mi-káyúkámá meyániq kéowana waqtukáiyé. wemá mónéqa makéta waerémáa-taaregaraq numamá makéta maraq máeta meyániq émáan-abiqtatagaraq máqtepaq ayáú-táayáú umá pípéban umátukaiye.

¹³ Îtuma miráumatuwena timá yímikaiye: “Áánûqtuni watáa agamatán-áikómá maará kétiye. ‘ketí naakóqtábámá nunamummá tí-náné tinoé.’ miráí-

manibo keráwáqá mamá moyá-káyúkátí aúpáq-márúkáá kéoe.” téna Îtuma tiráiyé.

¹⁴ Îtuma anó-monoq-naupaq máitata yaímma-wayukama yúramma karopágitana yimúqtámmá akúgitata máe-kayukama wenôpaq yewana mamá atóbamayikaraiye. ¹⁵ miráimanibo uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq émáan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá Îtuma anón-awaameq-yataariq immá káoneta anó-monoq-naupake iyápóma anókaq ááyama téta “otáánaa Tébitin áráakoe.” téta temmá itá-tuweta íyaqa ítama táiq kéeta ¹⁶ Îtumma timá ámikaae: “maamin-áimmo téta enáwíqa múte yaúy-omma áraq kéitaano?” téta ítama aónaraae. ániibo Îtuma yemmá timá yímikaiye: “owé. kéitaune. keráwáqá maarán-áimma Tébitima íbí naayóbáqá maará-tiraimma íyaq yoráútaao? ‘Áánûqtuo, emá pááqya-noiyapogaraq náákaqo máraiya-noiyapogaraq yeqtí yóyaupike ení áwíqa múte yaúma kánataae.’ téna íbí tiráine.” téna Îtuma tiráiyé. ¹⁷ ániibo Îtuma iyuwéna márûpaq yaúbarena mi-nókáámmá BÉqtanibaq ko máqe-uráiyé.

Îtuma aamá titana píki arakaráq-yámá aayákaraiye.

¹⁸ aabáyaanapimma nokáápaq yaúbatuwena Îtuma yauwéqma márûpaq itana áama yaráiyé. ¹⁹ ániibo Îtuma móra píki-yama aakaq aónatuwena ááipaq uráiyé. ániibo mórana naí-yátááqá arammá íaonaraiye. ímiye. áná-aatuqma wáqe-uráiyé. mi-píkí-yágómmá maará-tima-amikaiye: “ókararaq arammá íma iyaa. áraimma ímiye.” titana páátákáá maami-píkí-yágómá aayá-kaguraiye. ²⁰ iyápó-annama minnáma aónatuweta iyánáaq urááe. miráitata yemá tirááe: “nôraq itanawáq píki-yagoma páátákáá aayámmá kégagiyo?” téta tirááe. ²¹ ániibo Îtuma yauwéqma timá yímikaiye. kemá áraimma keráwáqá kétéma-timune. keráwáqá tirummá timéq kaayaq-tíyáqá íma wáinanama kanaarác keráwáqá kemá píki-yaraq únaikaa ínóe. keráwáqá mimórá maami-qtátááríq íinoe. ímiye. keráwáqá téq maan-ánúgóqtábá ‘emá meqtátuwe únópi kumuwo’ tíyanama kanaarác mirá-iniye. ²² ániibo keráwáqá tirummá ámiqma itáiq-itaiq kéeq nuna-mummá téq máqte-qtataaqa mayánáae tíya-qtataaqa paá mayánóe.” téna Îtuma tiráiyé.

“náawaq náápaamma ámikaiyo?” téta Îtumma ítama aónaraae.

²³ Îtuma yauwéqma anó-monoq-naupaq uréna aarawaamá yiráátiraiye. ániibo uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kawaa-wayukagaraq Îtunopaq iréta tirááe: “emá nói-naapaanaq yokéyaq maami-máyáimá kémayaano? náawaq maami-náápáámmá ámikaiyo?” téta tirááe. ²⁴ ániibo Îtuma yeqtáaraq yauwéqma maará-tiraiye: “kegáráqá kemá keráwákáq móra-yataaqtaba ítama aónanaa kéune. keráwáqá yauwéqma ketáaraqo tíyaqa kanaarác keráwáqá kemá timá-timenune kemá nói-naapaanaq yokéraq maami-máyáimá kémayauno. ²⁵ timá tíméro. Yóáanema nommá waayúkama péqyikaraimma

náakakena mi-náápáámmá matáiyô?" mi-qtátááqá Áánûqtunopake-qtataarabi paá waayúkati min-náwabiyo?" téna tiráiyé. yemá min-áímmá ítátuweta yeiyáá aamá maará-tiraaé: "ketáá téqtaa minná Áánûqtunopake-qtataare tenanataáamá maará ténataa timá-timiniye. 'nôraq itaráq keráwáqá wekáqá íma itáíq-itaiq kéó?' téna tíniye." téta tirááé. ²⁶ ániibo ketáá téqtaa minná 'paá waayúkagon-amiye.' téqtaama aarawaatí yáaqa ikaténúnatae. minnáma yemá 'Yóáaneqtaba Áánûqtuni amuné-náré.' téta kéte." téta tirááé. ²⁷ miráitata yemá Ítuma áaraq yauwéqma maará-tiraaé: "ketáá íaonoraunatae." téta tirááé. ániibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: "kegáráqá íma timá-timenunama kemá nói-naapaanabi matokéq maami-máyáímmá kémayaune." téna tiráiyé.

móra-nakoma kaayaq-iyápómá yíkarai-waigoni waéqma itái-áíné.

²⁸ Ítuma tiráiyé: "miráimanibo keráwáqá nóinae kéte? móra-nakoma kaayaq-iyápómá yíkaraiye. ániibo min-nákómá áqnaabaq-iyapogonopaq uréna timá ámikaiye. 'ketáaniko, íbêqa emá uré wááéni-yopi mayáímmá ko mayaa.' tiráiyé. ²⁹ ániibo min-iyápógómá yauwéqma tiráiyé. 'ítíkáiye.' timátuwena anaaékaqa aúyánámmá waéqma itáá ena uráiyé. ³⁰ ániibo keqnaámmá yiboámá uréna móra-aanikokaqa mimórá-áímmá mó-tiraiye. ániibo min-iyápógómá yauwéqma tiráiyé. 'owé. ketiboó.' mirá-timatuwena íuraiye. ³¹ min-iyápórátábíkémá náawaq yiboání aúyánámmá wakáiyô?" titata yemá "áqnaaekoe." téta tirááé. ókaraq Ítuma timá yímikaiye: "kemá keráwáqá áraimma kétéma-timune. táákiti-moneqo máyáa-kayukagaraq kumari-nóinikáráq yirummá kéwaeraapoata keráwáqí túbáqá áqnaabaq Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa mayánoé. ³² minná Yóáane nommá perái-náqá keráwákáq iréna arupú-amma má tiráátiraimanibo minnáyaba keráwáqá wenáama íma ítaraae. áaqibo táákiti-moneqa mayaí-wáyúkágáráq kumari-nóinikáráq wenáama ítaraae. keráwáqá minnáma aónaraamanibo túyánámmá waéqma itáá eq wenáama íma ítaraae." téna Ítuma tiráiyé.

tái-wayukama wááéni-yokaq yabiyé-waigoni waéqma itái-áíné.

³³ káqomma waéqma itái-áímmá Ítuma tiráiyé: "ítáaro. móra waéqma itái-áímmá tenúne. móra-nakoma wení anó-marama wáitana wááéni-yomma yoq-maréna kurumá umá ikúmakaíye. ániibo arunóbáqá wááéni-nomma kaí-táápékóni maiqá uqmaréna ayáqtááq-namma wení yókáq kawáá-ínámmá umákaiye. miráitana mi-tókóni aboámá wení yómmá yaímma-wayukati iyáápi maréna 'kawáá oro.' tiráiyé. ániibo mirá-timatuwena móra-aukapaq marabaq ayáqtááq-amma kóuraiye. ³⁴ anaaékaqa wááéni-yokoma ábû kaí-kánááráqá wení mayaí-wáyúkámá timá yíkáitata wááéni-yopima mayaímô máyáa-kayukayopaq urááé. wení wááéni-yopike yaímma mamá

maráiyata mamé ígáae téna timá yíkáitata urááé.

³⁵ mi-tókáqô mayaí máyáa-kayukama yiwíketa móra-naqa yáánápó ikaméta móra-naqa ikámówana púitata móra-waigomma óqtatannapo ikámma waréta urááé. ³⁶ mi-tókóni aboámá óqa mayaí-wáyúkámá timáyíkáitata irááé. áqnaabaqa pááqya-kayukama timá yíkáitata iráábo íbêqa netuqyaakáá timá yíkáitata irááé. ániibo wááéni-yopima mayaí máyáa-kayukama keqnaámmá áqnaabaqo uráániq umá yíkaraae. ³⁷ anaaékaqa mi-tókóni aboámá maará-tiraiye. 'yemá kanaaráq ketí iyápogon áama itánoé.' téna timátuwena wenáanikomma timákáitana mi-káyúkáyópáq uráiyé. ³⁸ miráimanibo wááéni-yokaq mayaímá máyáa-kayukama áanikomma aónatuweta yeiyáá maará-tiraaé. 'maan-nákómá wemá aboání máqte-qtataaqa mayániye. mayaíyataao. maamin-náqá ikámónanataa puínataa wení yómmá mayánunatae.' téta tirááé. ³⁹ miráitata min-iyápómá yáqtoketa mi-tópiké márúte waqmá paábaq yukéta ikámówana pukáiyé.

⁴⁰ ániibo keráwáqá nóinaeq kéteo? anaaékaqa wááéni-yokoni aboámá iréna wááéni-yopimo mayaí máyáa-kayukabima nôraq má-umayikaniyo?" téna Ítuma tiráiyé. ⁴¹ ániibo yemá timá ámikaae: "wemá mi-tái-wáyúkámá aráaq yíkamma uqtátuwena wááéni-yomma mamá káqon-anna-wayukama yimínata kawáá uréta arammá ábûma kaíkánááráqá yemá ábûma kaínatama aanábógómá yaímma mamá aminoe." téta tirááé. ⁴² ániibo Ítuma timá yímikaiye: "keráwáqá naayóbáq Tébitima Áánûqtuni watáama agamatá-kán-náábí tiráí-kannaama íyaq yoráúma ítaraao? maará-tiraine.

'maamin-óqtámmá naammá í-máyái-wáyúkámá paábaq matúwááma íbêqa naakóni áwáámoyakaqa anómma akoqnáá-oqtamma wáiyé.

uyátarai-nakoma maami-qtátááqá mamá pááq-umaraitataa ketáá aónáúnataama íráqôniq kéiyé.' téna agamatá-kánáábímmá kétiye. ⁴³ miráitaq kemá keráwáqá kétéma-timune. Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa mi-kánáámá kánatagitana móra-anna-wayukama maami-kánááyábá íráqôn-aramma mamá pááq kéiya-kayukama yimíniye. ⁴⁴ móra-nakoma min-óqtákóni ámûraaqo metaína-nakoma wemá yubámma púbyaginiye. minnágoma móra-nakoni ámûraaqo kumína-waigoma min-nákómmá igáíq umá obamá aúqtuwaniye." téna Ítuma tiráiyé.

⁴⁵ uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Péra-ti-wayukagaraq Ítuma waéqma itái-áímmá timmá itáamma Ítuma yepí maqmá kétéitataboata ítaraae. ⁴⁶ yemá ítátuweta Ítumma yáqtoraneta ommánibo yemá aarawaatí yáaqa ikátaae. aarawaamá téta Ítuqtaba 'Áánûqtuni amuné-náqíye' tewataboata ikatîq urááé.

aaramá iyakaíráq anón-aawakoni waéqma itái-áímmá

22 Ítuma keqnaámmá waéqma itái-áímmá tiráiyé: ² "Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma móra-kinini áaikoraa uráiyé. kínimma áanikoma aaramá mayánéna itana kínimma anón-aawaqa yokaa uráiyé. ³ naayóbáqá yaímma min-ááwákáqó

yíno-kayukama timá yíkaraine. ániibo aáwaqa naí-kánááráqá kínima wení mayaí-wáyúkámá timáyíkáitata uréta naayóbáqô timáyíkarai-kayukama ko yááyama yiwiránéta iráámanibo mi-káyúkámá iyábá íma yíkaraiye. ⁴ keqnáámmá káqo-mayai-wayukama timáyíkátuwena tiráiyé. 'keráwáqá uréra kemá yááya-rauna-wayukama maará téraq mó-tima-yimero. aáwaqa yokaa umátukaune. awai-púrúmmáákkáámmá kéikameq aínógaraqa naí-wámmá ikámakaune. ániibo máqte-qtataaqa yokaa umátukaune. keráwáqá aaramá iyakaí-ááwákáq yero.' téna tiráiyé. ⁵ ááqibo mayaí-wáyúkámá uréta min-áímmá mó-tima-yime-manibo mi-káyúkámá min-áíkáq itaíyábá yíbô kaitata wéyáwé umáguraae. móra-nakoma wení yópáq kóitana móra-waigoma wení mayaíráq kóurayie. ⁶ yaím-ma-wayukama kínima timáyíkáitata o-máyái-wáyúkámá yáqtoketa táíq kéumayiketa yíkamowata pukááe. ⁷ miráitana kínima wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata uréta mayaí-wáyúkámá yíkamma púyó-kayukama ko yíkamma ánatatukaae. miráumatuweta yeqtí márúqa iramá agamá kaútukaee. ⁸ miráitana kínima wení mayaí-wáyúkámá timá yímikayie. 'aaramá iyakaí-ááwáqá yokaa umákaunataamanibo waayúka-ma yááyauna-wayukama kanaarácq íuraapoata iyinoe. ⁹ miráinaq keráwáqá anón-akaq uréire kéera waayúka-ma yimónáiya-kayukama yááyama yiwíqmera aaramá iyakaí-ááwákáq yero.' ¹⁰ téna kínima timátúwáitata mayaí-wáyúkámá máqten-apaq wéyáwé uréta aarawaamá yimónaa-kayukama táíq uráa-kayukagaraq íráqôníq uráa-kayukagaraq mamá yoruparááe. ániibo aaramá iyakaí-náúpáqá taíbaq-wayukama ya ógikaae.

¹¹ aarawaamá maraq ya máewana kínima uténa yimónarayie. móra-naqa aónaimma aaramá iyakaí-kánááráq íráqôn-unakaqtoma íumatokaitana aónarayie. ¹² ániibo kínima min-náqá timá ámikayie. 'ketí aanábó-nákô, nôraq itaawáq emá aaramá iyakaí-kánááráq-únákáqôma íma umátore paá maan-náúpáqá utáánô?' titana min-nákómá aamá ítirayie. ¹³ miráitana kínima wení mayaí-wáyúkámá maará téna timá yímikayie. 'keráwáqá maamin-náqá yáqtoqma aiyayaakaq atáá-umatuwera máápaq márú iyaabó-tuwaiyana mibáq kumayuqnóbáq maíno. ku-mayuqnóbáq waayúka-ma wááqa kéyeta yíwáyaamma akégúnanoe.' ¹⁴ itáaro. Áánûqtuma máqte-kayukama kéyaayaimanibo wemá móra-mora-waigomma aónama awaaméqá kéumaraiipoana wemá Áánûqtuma yabíkái-marupaqa uyáberaniye." téna Ítuma tiráiyé.

"Títaamma táákiti-moneqa amiyo" téta ítama aónaraae.

¹⁵ Péra-ti-wayukama aamá ko téite umá tirááe. "ketáámá nóin-ainaq tenanataáwáq Ítumma wenáagoma íarutainataawaq yáqtoranunataabiyo?" téta tirááe. ¹⁶ ániibo yemá yaímma yeqtí iyápó-annagaraq Éróitini waayúkagaraq timáyíkáawata Ítunopaq uréta tirááe: "yirááti-nako, emá áraimma téna-naqone. ketáámá káonaunatae. ániibo emá árain-aikake aarawaamá

Áánûqtuni áaimma kéyiraatene. emá móra-nakoma mirá-maara uwo tináíqtábámá auyánámmá íma kéitaane. ímiye. emá máqte-kayukama mimórá-áín áá-tuqma kétima-yimene. ¹⁷ miráinaa emá keqtáá timá-timiyo. emá nóine kéteno? kanaarácq táákiti-moneqa uyátá-maqma anó-nakoma Títaamma aménú-nataabiyo?" téta tirááe. ¹⁸ miráimanibo Ítuma yeqtí táí-yaaimma aónatuwena tiráiyé: "keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkáé. nôraq itaráq kemmá makáqma kaónaao? ¹⁹ keráwáqá mórama táákiti-moneqa tiráátero." ²⁰ mirá titata yemá móra-moneqa mamá aráátiraae. ²¹ ániibo Ítuma yemá ítama aónarayie: "maami-mónékáqá amammá waéna áwíqa waéna uráimma minná náawanabiyo?" téna tiráiyé. ²² ániibo yemá tirááe: "Títaannae." téta tirááe. ániibo Ítuma timá yímikayie: "miráuma Títaannama kanaarácq Títaamma áméro. ániibo Áánûqtunna Áánûqtumma áméro." téna tiráiyé. ²³ yemá min-áímmá ítatuweta iyánáaq urááe. ániibo yemá Ítumma ayuwéta kóuraae.

waayúka-ma pukéta itó-oqtaba yemá Ítumma ítama aónaraae.

²³ mi táoqa Táátûti-wayukama Ítunopaq irááe. yemá min-ánná-wáyúkámá téta pukáa-kayukama íma kéito-owe téwaone. yemá Táátûti-wayukama iréta Ítumma ítama aónaraae. ²⁴ yemá maará-tiraae: "yirááti-nako, Móteti maará-tiraine. 'móra-nakoma wení iyápóma íma marákéna pukínanama kanaarácq ábâkoma ánáakomma maténa iyápóma akáinana awaaóní anónnáma mániye.' tiráimanibo ²⁵ naayóbáqá abapaké kaayaq-wátánónáámá keqtáábí máqe-uraane. ániibo áqnáaekoma móra-inimma mamaré máqena pukuráimanibo mórama iyápóma íma marákárayie. miráitana ábâkoma awaaóní ánáaqa mayákaraine. ²⁶ ábâkoma móraiq umá iyápóma íma marákárayie. miráuma pukitana káqomma yíbâkoma mayákareta puku-puku umá ánataguraae. ²⁷ máqtemma miráum-ma puqmá ánatagoana anaaékaq min-íníkgóráq pukuráiyé. ²⁸ ániibo emá kétene pukáiya-kayukama itó-ino-kanaaraqa min-íníkmá abapaké kaayaq-wátánónáábímá náawani ánáaraq mániyo? emá aónaraane. máqtemma min-ínímmá matááne." téta tirááe.

²⁹ ániibo Ítuma yawéqma yemá timá-yimena tiráiyé: "keráwáqá Áánûqtuni watáá agamatá-kán-náábímmá íyaq aónaraao? ániibo keráwáqá Áánûqtuni akoqnáágaraqa íyaq aónaraao? miráitaq keráwáqá yobonaabo-áímmá kéte. ³⁰ pukáa-kayukama itó-i-kanaaraqa aaramá íma mayéta aaraukáríq í-wátáámá ítinoe. ímiye. yemá paá Áánûqtuni márúpaqe kaqtó-wayukaraa umá mánoe. ³¹ miráimanibo pukáapike itó-inon-aimma keráwáqá ítama aónanaae. maamin-áímmá Áánûqtuma naayóbáqá timá tímikaimma íyaq ítaraao? Áánûqtuma maará-tiraine. ³² 'naayóbáqá íbêkaraqa kemá Áabaraani Áánûqtue. wení áráaqa Ááitekima Yáakoboma kemá yeqtí Áánûqtumune.' miráuma matúq-matuq umá máí-auwaraiqtaba pukáiya-kayukama yeqtí Áánûqtuma íma máiyé. ímiye.

wemá minná waayúkama pukáamanibo paá matúq-matuq umá yúwaraa-kayukati Áánûqtue." téna tiráiyé. ³³ aarawaamá min-áímmá ítátuweta Ítun áayaba iyánáaq urááe.

Áánûqtuni áqnáabaq-amaan-aíne.

³⁴ min-áíqtábámá Ítuma Táátûti-wayukati yóyauqa mamá aúyaqyikaraiye. áníbo yemá Pérati-wayukama minná itáá eta wenamakaq ya áikutaae. ³⁵ áníbo mikáyúkátí aúkáapimma mórama ámáan-aimma ítarainaqqa máena Ítumma makáqma aónéna maará téna ítama aónaraiye: ³⁶ "yirááti-nako, nóin-amaan-aikowaq káqon-amaan-aimma uyátá-maqma anómma wáiyó?" téna ítama aónaraiye. ³⁷ áníbo Ítuma timá ámikaiye: "uyátárai-naqtaba tikaíno. Áánûqtumma máqte-tugaraq máqten-aaikaraq máqte-tuyanakaraq áméro. ³⁸ maamin-ámáan-áímmá minná uyátá-maqma anómma katekoé. ³⁹ áníbo anaaékaq-amaan-aikoma mórai q uráiyé. minnágoma mirá-uráiyé. 'kenamáárfiq keráwáqtábá tíkáiniq umá mórai q umá móra náayubi keqtimakaq maíyayuyaba tikaínaq kaayoné umáyíkáaro.' ⁴⁰ maami-kááyáq-ámáan-áíkkómá Mótetini ámáan-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáa-garaqqa yeqtí yáaimma ábokaa umá wáiyé." téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma Pérati-wayukaraq "Metáiyama yauwéqma ti-wirái-naré" téna ítama aónaraiye.

⁴¹ yemá Pérati-wayukama paá áikumareta máawana Ítuma maará téna ítama yimónaraiye: ⁴² "Metáiyaqtabama keráwáqá nóine kéteo? wé náawani iyápó-annabikene kéteo?" titata áníbo yé timá ámikaae: "Tébitini iyápó-annabike-nakoe." téna tirááe. ⁴³ mikáké Ítuma timá yímikaiye: "kanaaráqíbo nòraq itanawáq Aokaq-Áágómá titana Tébitimma anaaékaq yínîñ-nakoqtaba 'uyátárai-nakoe' tiráiyô naayóbáqá Tébiti maará-tiráine. ⁴⁴ 'ketí uyátárai-nakomma uyátárai-nakoma maará téna timá ámikaiye. emá ketiyáánurapaq maraq máre-naq anaaékaqa kemá ení namuro-wáyúkámá enaítauq aménáápáq yikánúne. téna tiráine. ⁴⁵ Tébitima wenamáárfiq 'uyátárai-nako' tiráimanibo Tébitima naayóbáqá pukuráine. áníbo náaraq itanawáq wemá Tébitin-annabikema anaaékaq kanaaráq yíníyô?" téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁶ móra-nakoma maamin-áíkkáqá Ítumma íma timá ámikaiye. áníbo mikánááráqá yemá áaimma átáma Ítuni áaqa ikatéta anaaékaqa móra-aimma íma Ítukaqa ítama aónaraae.

yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraqa yeqtí yáaimma

23 anaaékaqa Ítuma aarawaagáráq wení iyápó-annagaraq watáama timá-yimena ² maará-tiraiye: "aammá aúmatan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraqa Mótetini ámáan-aimma ítaraa-kayukae. ³ miráitata máqten-aimma yemá timá tímemma keráwáqá ítama arutéraq anaaé waránó-

manibo yemá oníkaa íoro. yemá netuq-áímmá kététa-manibo yemá min-áímmá íma anaaé kéwaraae. ⁴ yeqtí watáarake yemá anón-ataamma atáá-uma waayúkati yíbúkaq káqyiketamanibo yemá móra iyáamma ánékuqma waayúkama yíwáqnaa umá yiráátéta ummaa-yátááqá mayáiyábá íma kéitaae. ⁵ yemá máqte-qtataariq ommá minná waabá-káyúkámá timónaigaae téta mirá kéoe. waayúkama yeqtí íráqôn-aimma aónaamma Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábíké yaímma-wataama agatuwéta yúwáayakaq káqtoraae. ayáqtááq-waqtoma marabí yuyu umá kéitoraae. ⁶ yemá omáq-óní aáwakoni-amaq íráqô-kannaaraqa maíyaba kényikaitata yirááti-naupaqa yenamáa aokaq-ábíqtátáráq maíyaba kényikaiye. ⁷ waabá-káyúkátí aúkáapimma yeqtábá 'anó-nako' 'yirááti-nako' téta tiyábá ôriq umá kényikaiye. ⁸ miráimanibo waayúkama keráwáqtábá 'yirááti-nare' ítero. ímiye. kímora-nakoma keráwáqtí tirááti-naqa maínaq keráwáqá paá ábâqawaaraa umá máero. Pérati-wayukama mirá kéoe. ⁹ ááqibo móra maa-marábíké anó-nakoqtaba 'ketiboé' ítero. ímiye. paá kímora-naqa Áánûqtuma keqtibobóana wení márûpaq maíye. ¹⁰ áníbo keráwáqtábámá 'áqnáabaq-nare' ítero. ímiye. keráwáqtí áqnáabaq-naqa kímora máimma Metáiya yauwéqmataa tiwiráí-naré. ¹¹ miráimanibo keráwáqtí aúkáapike anó-nakoma paá keráwáqtí mayái-náqá maíno. ¹² móra-nakoma wení áwíqqa múte yauwína-nakoma anaaékaqa wení áwíkoma pááqyam-ma wániye. áníbo móra-nakoma wení áwíqqa mamé kumína-nakoma wemá anaaékaqa anón-awíqa mayániye.

yirááti-wayukama táí-aaimma tarôq oqtábá Ítuma timá yímikaiye.

¹³ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkkáréré. aarawaatí yóipimma Áánûqtuma yabíkái-qtataakomma oqtamá káuyaraae. keráwáqá kenamáárfiq íma kémayaae. áníbo aarawaamá mayánéta kéomma minná keráwáqá íma iyúwááwata kémayaae.

¹⁴ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkkáréré. ketoq-nóinítí naammá kémaye q waabá-káyúkátí yaákaqa keráwáqá ayáqtááq-nunamumma kéte. miráipoaq keráwáqá áraimma anómma táí-meyamma mayánóe.

¹⁵ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukama keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkkáréré. keráwáqá únópínábi paá-marabaqa uréire kéeq móra-naqa awíqma keráwáqtí iyápó-annama káurakaae. miráimanibo keráwáqá wemmá uyátá-maqma táí-aaipi mamá kákaae. min-nákkómá keráwáqtí iyápó-annama aúkuraipoaqa wemmá keráwáqá mamá iramá káiq-kaiq inírábí-wí-náqá káurakaamma miráuma keráwákáá kéoe.

¹⁶ keráwáqá túramma karoparáitaq káqo-yuma aammá yirááti-ne kéo-kayukama atéráaro. keráwáqá árain-

aimma timá akoqnáá kéomanibo ikewaraae. keráwáqá maará téq keyiraate. miráráá umá móra-nakoma aokaq-nákóni áwíqa yéna yanaané téna akoqnáá íma immá 'paátataaqiye' kétémanibo móra-nakoma áwáárara kai-qtátááqá aokaq-náúpáqtábá téna yanaan-áímmá timá akoqnáá ínna-nakoma kanaarácq tiníq íno. ¹⁷ keráwáqá aíbôqnaaboq umá túramma karopágurái-kayukae. nói-qtataaraq uyátá-maqma anómma wáiyó? aokaq-náúpáké áwáárara kai-qtátááqá anó-monoq-naupaqa áwáárara kai-qtátááqá mamá aokaríq immá minnâ uyátá-maqma anónabiyo? ¹⁸ ániibo keráwáqá maará téq keyiraate. móra-nakoma Áánûqtukaq amí-yátááqá amí-yáárégóni áwíqa yamá yanaané téna akoqnáá ínna paátataare. miráimanibo amí-yátááqá amí-yáárérácq wáinanama téna áwíqa yamá yanaa akoqnáá ínna-waigoma kanaarácq tinaiq íno. ¹⁹ keráwáqá túgaroqa mááe. nói-qtataaraq anómma wáiyó? Áánûqtukaq amí-yátáárácq uyátá-maqma anómma wái amí-yáárérácq aokaq-náúpácq wái-taaregoaq uyátá-maqma minnâ anónabiyo? ²⁰ miráitana móra-nakoma Áánûqtukaq amí-yááréyábá yanaa áwíqa yamá akoqnáá éna áraine ténama wemá yaarerákárácq máqte-qtataaqa wái-qtataakaraq wenáama mamá akoqnáá kéiyé. ²¹ ániibo móra-nakoma aokaq-nákóni áwíqa yanaa yamá áraine téna akoqnáá énama anó-monoq-nakaraq aanábómá Áánûqtutabagaraq wenáama timá akoqnáá kéiyé. ²² ániibo móra-nakoma Áánûqtuni márûpare téna áwíqa yátuwena yanaané téna árain-aimma timá akoqnáá immá minnâ Áánûqtuni abíqtátágárácq min-náqá abíqtátárácq mái-nakokaraq wenáama timá akoqnáá kéiyé. keráwáqá túyánámmá kéite paátataare te-qtátáákómá minnâ akoqnáá-yataaqiye.

²³ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáraré. máqte-qtataaqa yópikén-ááwáqá tiyáákabike yaímma móra-aukapaqa Áánûqtukaq kámemanibo keráwáqá anón-amaan-aimma máqtepaq yukáama miráuma uyátá-maqma anómma anó-kayukarakaraq pááqya-kayukarakaraq arupú-aain-aikaraq kaayoné-áikárácq itáíq-itaiq umá arummá amí-áikárácq ikéwaraae. maamin-ámáán-áímmá íma yuwaínópoaq máqten-amaan-aimma paá waráinoe. ²⁴ keráwáqá túramma karoparáitaq káqo-yuma aammá yiráátineq kéoe. keráwáqá waatimmá nawíkaiyaba ítikaitaq aáwapike kugétama kéyuwaamanibo pógoma keráwáqá aáwapi uréire immá íkaonaae." téna waéq-ma itái-áipí tiráiyé.

²⁵ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkárácq-wáyúkáé. keráwáqá nommá naí-náwígónábi aáwapa ikánai-taapekomma amegaa-áúráq tete onikáá umá íraqóniq kéowata kétémonaa-manibo keráwáqá tirunóbáqá ááiqá í-yátáákárácq aúyababa umá mayái-yátááqá keráwápímmá ógikaiye. ²⁶ keráwáqá Péрати-wayukao, keráwáqá túramma karoparái-kayukae. áqnáabaq-yataaqa keráwáqá

tirunóbákémá miráuma nommá naí-náwíbikékáá umá araatámma tete íyana amegaa-áúgógárácq íraqóniq íno.

²⁷ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkárácq-wáyúkámá mááe. keráwáqá miráuma pukáa-kayukati aúge-mararaakaa urái-kayukamoe. amegaa-áúráqá íraqóniq umá wáipoata waayúkama aónainobo arunóbáqá pukáa-kayukati iyáátákaraq kabiramá táwígóniq í-qtátááqá ógikaiye.

²⁸ keráwáqáqá mórai q urááe. waayúkama keráwáqá amegaa-túráq káoneta keráwáqá arupú-wayukawaq máawaa kétémanibo keráwáqá tirunóbáqá kaaqaarítí-ááímmá waéna ámáan-aimma aratí-ááímmá ógikaiye.

yirááti-wayukama táí-meyamma mayánóqtaba Ítuma tiráiyé.

²⁹ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkárácq-wáyúkámá mááe. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá naayóbáq pukáa-kayukayaba íraqóni-mararaamma tarôq kéumayikeqa arupú-wayukati-mararaakaaq íraqóniq umá wíráatima kéumayikaae. ³⁰ ániibo keráwáqá maará kéte. 'ketáámá naayóbáqá tináábútááma máqé uráá-kanaaraqo máqé uráunarakaa kanaarácq ketáámá íma yíwáqnaa onatataá amuné-wáyúkámá yíkamma puíneta oné.' téq ³¹ min-áímmô kétéma minnâ keráwáqá keráwáqá táaimma abarokácq umá kétéma keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma utái-ánnábiké-káyúkámóe.

³² kanaarácq keráwáqá tináábútááti yáaimma áaimma átáma paá miráuma ánataaro. ³³ keráwáqá irak-abayaakárácq irakabayaakóni áraakaware. Áánûqtuma ítama yainéna Tááqtaani-marupaq iramá káíq-kaiq in-áúkápácq yawááq umátikaniye. náaraq umáwaq péqmare kóiyana ítama yainái-yátáákómá íma yáq-toraniyo? ímiye. keráwáqá íma péqmareq kóinoe.

³⁴ miráinaq keráwáqá itáaro. kemá Áánûqtuni amuné-wáyúkágárácq aamá ítaraa-kayukagaraq yirááti-wayukagaraq timáyikáánata keráwáqáqá wínóe. yeqtí aúkápikema yaímma-wayukama keráwáqá yíkamiyata képuiaq yaímma-wayukama kaapaq-yátácq yíkamma kéiyikeq yaímma-wayukama keráwáqá yirááti-naupaqa tebûqa yimínóe. ániibo mirágêq yemmá móra-marukake waqmá káqo-marupaq iyuwánóe. ³⁵ miráinana arupú-wayukama maa-márábí máraiya yíkamma pukáiya-kayukati anónnáma máqtemma minnâ keráwáqá wániye. owé. arupú-naqa Éboma pukáikake yéqéna Tékaráiyama Berekáiyani áanikomma anó-monoq-naupaqa Áánûqtukaq amí-yáárégárácq waayúkama máirakaraq aúkáapi ikákaane. aúkáapi ikámówana pukáimma mi-wágóni anónnáma keráwáqá aráápama wániye. ³⁶ kemá keráwáqá áraimma kétéma-timune. máqtemma mi-wágóni anónnáma maannáma íbêqo máa-kayukama táí-meyamma mayánóe.

Îtuma Yérútáárebaq ibiqá yakáiyé.

³⁷ keráwáqá Yérútáárebaq-wayukao. keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma kébuyeq keráwáqtôpaq Áánûqtuma mayaí-wáyúkámá timáyíkái-kayukama óqtatanapo káyikamoe. netuqyaa-kánáámá keráwáqá mamá kokórigoma áráákawaqa aáyanobataa áíkuinikaa umá áikutikanaae téq túnna-manibo keráwáqá minnáyaba íma kétékaiye. ³⁸ keráwáqá itáaro. íbêqa keráwáqtí márûqa yuwéq paábaq kóiyana paá-maruqa wániye. ³⁹ owé. kemá maará téq keráwáqá kétima-timune. keráwáqá ókaraq kemmá ítimoneq anaaékaqa maará tínoe. ‘maan-náqá uyátárai-nakoni áwíkaq i-náqá Áánûqtuo, wemmá íráqôniq umákaao. téq tínoe. mi táoqa ókaraq kemmá timónanoe.’ téna Îtuma tiráiyé.

“anó-monoq-namma táíq íniye” téna Îtuma tiráiyé.

24 Îtuma anó-monoq-naupake yuwéna kóitata wení iyápó-annama wenôpaq irááe. yemá Îtumma yaímma anó-monoq-namma aráátineta uráá-manibo ² Îtuma yauwéqma timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá maami-máqté-qtátááqá aónaraao? kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. yemá káqomma móra-oqtamma íma yuwaíyana maan-óqtákóní ámûraaqa káqon-oqtamma wániye. namuro-wáyúkámá maamin-óqtámmá máqtepaq yubámma paábaq yuwánóe.” téna Îtuma tiráiyé.

netuqyaan-úmmáá-yátááqá pááq ínîqtaba Îtuma tiráiyé.

³ Órîbêti-anuraq máitata wení iyápó-annama yenamáa Îtunopaq iréta tirááe: “emá keqtáá timá-timiyo. min-óqtámmá paábaq yubámma yuwánô-kanaama nói-kanaararaq mi-qtátááqá pááq ínîyô? nóin-awaameraq áqnaabaqa pááq ínataa ketáa káone-taa emá yauwéqma kéguminana maa-márámá ánata-nena kéiyé tenúnataabiyo?” téta wení iyápó-annama tirááe.

⁴ Îtuma yauwéqma yemmá timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá atéráaro. móra-nakoma keráwáqá kaaqaari-áímmá timá-timena makatínéna íniye. ⁵ netuqyaa-káyúkámá iréta ketíwíkaq iréta maará tínoe. ‘kemá Metáiyama yauwéqma yiwirái-náqúne’ kététa aarawaamá kaaqaari-áímmá timá-yimeta yemmá makatínoe. ⁶ ániibo keráwáqá ááíqa éta aamá karaíyamma itéq ááíqa kéiyaq uwáá-aimma itánóe. keráwáqá atéráaro! minnáyabama íma iyánáaqa oro. mirá-qtátááqá pááq ínimanibo aqtó-kánáámá íma wániye. ⁷ móra-anna-wayukama káqon-anna-wayukama ááíqa umáyikanoe. miráiyata móra-kinini waayúka-ma móra-kinini waayúkate ááíqa ínóe. yaímma-auka-paqa waayúkama anómma yáayaba kéiyata anómma márúma yorániye. ⁸ mi-máqté-qtátáákómá miráuma aaragómá iyápó marakánéna itana áqnaabaq aíqa in-íkáá íniye.

⁹ mi-kánááráqá kéréwáqá tíq í-yátááqá timéta um-maa-yátááqá timéta tíkamma utánóe. miráiyata ketíwíqa keráwápí wáipoata máqtemma aarawaamá ítama táíq umátikainoe. minná ketíwíqa keráwápí wáipoata mirá-inoe. ¹⁰ ániibo mi-kánááráqá netuqyaa-káyúkámá itáíq-itaiq umá arummá amí-yátááqá yuwé-ta yíbâqawaamma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi maréta yegáráqá namuroíq umáyiketa ítama táíq umáyikanoe. ¹¹ ániibo kaaqaari-ámúné-wáyúkámá netuqyaa pááq uréta taígani-kayukama makatínoe. ¹² táí-aaikoma anómma pááq kéinata taíbaq-wayukama kaayoné-yátááqá yuqmá ánatanoe. ¹³ miráimani-bo móra-nakoma akoqnáá umá máqena aqtó-kánááráq kekáq aúyánámmá iténa kémainana wemmá Áánûqtuma yauwéqma awirániye. ¹⁴ máqte-marabaqa Áánûqtuma yabíkái-qtataakoni aúgemma átê-wataama abarokáq timáeta wéyáwé umátuwaiyata máqten-anna-wayukama kéitaiyana mi táoqa aqtó-kánáámá pááq íniye.

anómma táí-yataaqa pááq íniye.

¹⁵ ániibo anómma táíq í-yátááqá aokaq-márúkáq itó-urainaq aónainomma naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá Táánioma tiráí-qtataaqa áraimma pááq íniye. náawabi maamin-áímmá yorauténama wemá aúyánámmá ítama arutaíno. ¹⁶ maami-kánááráqá aarawaamá Yúriabaq máraiya-kayukama péqmareta anubaq kóoro. ¹⁷ ániibo móra-nakoma márúkaq yaúbama máqe-ina-waigoma óqa íma wení naaúpaq uyábékéna táítawaa-yataaqa mayaíno. ¹⁸ ániibo móra-nakoma yópáq máqe-ina-nakoma íma yauwéqma uté-na wení kúberai-unamma mayaíno. ¹⁹ mi-kánááráqá yímûkaraq-noinimma iyápóma náámma káyime-noinikaraqa tirunô. ²⁰ keráwáqá mi-kánááráqá nuna-mummá téqa yaugi-kánááráqá Tabatiráqá táaqa kaínaq íma pékinoe. ²¹ mi-kánááráqá uyátá-maqma anómma ummaa-yátááqá pááq íniye. naayóbáqá aúge-marama pááq-uraikaqa yéqéna íbêkaraq mirán-úmmáá-yátááqá íma pááq uráine. ániibo anaaékakaraqa mirán-úmmáá-yátááqá móragaraq íma wániye. ²² Áánûqtuma mi-kánáámá íma mamá awaararíq ínatama máqtemma aarawaamá aúyoki-noe. miráimaniibo Áánûqtuma aarawaamá awaaméqá umáyikárenaboana aúyánámmá ítaraiye. miráitana Áánûqtuma maami-kánáámá mamá awaararíq kéiyé.

²³ mi-kánááráqá móra-nakoma téna “aónaaro. Metáiyama yauwéqma tiwiráí-náqá maa máiyé. mera-paq máiyé” tínaqa keráwáqá min-áímmá íma itáaro. ²⁴ ániibo yaímma kaaqaari-Metáiyágáráq kaagaari-ámúné-wáyúkámá itó éta anón-awaameq-yataaqa tarôq éta ókon-okomma mayaímá mayánóe. yemá mirá étama Áánûqtuma yiwíkai-kayukama wenôpake makatéta paábaq waqmá tiyuwánóe. ²⁵ itáaro. maaminnáma pááq ínîqtaba keráwáqá timá tímikaune.

²⁶ miráinata yemá téta “aónaaro. Metáiyama waayúka íma máa-kaqmaapaq máiyé.” tíyaqa keráwáqá min-úkáqáqá íoro. ániibo yemá téta “aónaaro. wemá

maabáq aúpáq máíye.” tíyaqa yeqtáama íma ítáaro.
²⁷ aabayákáq aabayuraa yoqména yáútinikaa umá
 páátákáá kemá Waayúkagon Áráaqa kumónúne.
²⁸ pukáa-kayukati arááq-yuma wáipaqa akikígómá
 ya áíkuiniye.

anaaékaq Waayúkagoni Áráaqa Ítuma kumíniye.

²⁹ mi-kánáágóni ummaa-yátááqá ánataginana
 páátákáá aabaúgoma mamá kumayuqá káurainana
 wíyomma wíyokoma íma kamá kétagainana
 aabayákákémá yaímma wiyóqá yaráqmema kumínata-
 ma tébakaq aabayákáqá wáíya-qtataakoma yaráqma
 pípéban umáginoe. ³⁰ mi-kánááráqá Waayúkagon
 Áráakoni awaaméqá aabayákáq pááq kéinana maa-
 márábín-ánná-wáyúkámá yáaqa kégainata ibiqá ké-
 yareta waayúkagoni Áráaqa Áánûqtunopake kon-
 nákoní ámûraaq kéguminata aónainomma akoqnáá-
 garaq tágama-yataakaraq kumíniye. ³¹ ániibo weróq-
 anabike anókaq yúgayaiyana anómma áama anó-kaa-
 paukaa kétinata wení kaqtó-wayukama Áánûq-
 tunopake timáyikainata wetábá awaaméqá
 umáyíkaraina-wayukama mamá áíkuinoe. ániibo yemá
 máqte-maragoni aqtóbáké yiwiránóe.

yaamá minnâ kanaamá aónama yainái-yáé.

³² keráwáqá píki arakaráq-yáráq aónaaro. amagómá
 anommá wáitana aúgen-anama kéyaitaq keráwáqá
 káonaae íbêqa íraqôn-abayaqa téna aaqá kánéna
 kéíye. ³³ miráaraa umá anaaékaqa máqte-qtataaqa
 pááq ínimma keráwáqá mikáq aónainoe. áaimma áta-
 ma Waayúkagoni Áráaqa kumínî-kanaagoma
 waaqókáq wáíye. ³⁴ keráwáqá kemá áraimma kétima-
 timune. maamin-ánnámá íma pukáiyana maami-
 máqte-qtátááqá pááq íniye. ³⁵ aabaya-márúkaráq
 maragáráqá ánatanimanibo ketáama íma ánataniye.”
 téna Ítuma tiráíye.

móra-nakoma nóin-aabauwabi kanaamá íma kéitaiye.

³⁶ Ítuma óq-aimma tiráíye: “móra-nakoma mi-
 kánááyábámá íma kéitaiye. Áánûqtuni márûpake
 kaqtó-wayukagaraqa Áánûqtuni áanikogaraq íma kéi-
 taae. aboámá Áánûqtu wenamá minnáyabama kéi-
 taiye. ³⁷ naayóbáqá Nóaani kanaaráqá táí-aaimma
 tarôq uráamma mórai q umá mirán-ááímmá Waayúk-
 agon Áráaqa yauwéqma kumínî-kanaaraqa tarôq ínoe.
³⁸ naayóbáqá anó-nomma íautaikaqa yemá anón-
 aawaqa néta aíbôq-nomma néta aaramá mayéta aa-
 raukárîq í-wátáámá téta miráúqte kéuyowana Nóaama
 wení únópi-káárébi uyábékaiye. ³⁹ yemá minnáyaba
 yúyánámmá íma ítéta paá miráuma máawana anó-
 nomma auténa máqtemma aarawaamá yawááq-
 umatukaiye. Waayúkagon-Araaqa yauwéqma kumínî-
 kanaaraqa mirá-inoe. ⁴⁰ mi-kánááráqá kaayaq-nákámá
 yópí máqe-iya-nakoratama Áánûqtuma móra-naqa
 awiréna móra-naqa ayuwániye. ⁴¹ mórai q umá
 kaayaq-íníkorátá yammá anémáiyapikema Áánûqtuma
 móra-inimma káwirena móra-inimma mikáq

ayuwániye. ⁴² miráinaq keráwáqá atéráaro! keráwáqti
 anómma uyátárai-naqa kumínî-kanaama íma kéitaae.
⁴³ keráwáqá maamináyaba túyánámmá ítáaro.
 naakóni aanábó-nákómá itáinama moyá-náqá nói-
 kanaararabi yíné ínanama wemá íma aúma wainímani-
 bo wemá paá ító-uma máena wení naakáqá yabíq-
 tuwena mániye. ⁴⁴ Waayúkagoni Áráaqa móra-
 kanaaraq íma kumíniye tíya-kanaaraqa kumíniye.
 miráinaq keráwákáráq yokaa oro.

tái-mayai-nakaraq íraqô-mayai-nakoratai waéqma itaí-áímmá

⁴⁵ móra-mayai-nakoma íraqón-auyanamma wáitana
 wení mayairáqá yabíqma kárutaitanaboana anó-
 kawaa-nakoma min-nákóqtábá wení yaímma mayai-
 wáyúkágáráq yabíkéna wení kanaaráq aáwaqa
 yimíkáae tíniye. ⁴⁶ anaaékaqa wení anón-nakoma
 yauwéqma iréna min-náqá aónáinama naayóbáqô
 timá ámikainaiqo énama kanaaráq mi-máyái-nákómá
 amuqá ôriq umá maráiniye. ⁴⁷ kemá keráwáqá áraim-
 ma kétima-timune. mi-máyái-nákómmá wení anón-
 nakoma téna “emá ketí máqte-qtataakaq anómma
 yabíqma mááo.” téna timákaniye. ⁴⁸ miráimanibo mi-
 táí-máyái-nákómá wení áyaqnoabaqa téna ‘ketí anón-
 nakoma páátákáá yauweréna íyiniye.’ kétena ⁴⁹ wení
 móra-mayai-wayukama áaimma átáma kéyikamena
 anón-aawaqa kénena aíbôq-nomma naa-káyúkátê
 aíbôq-nomma kénena neginaagí kéena ⁵⁰ mi-máyái-
 nákmá wení anón-nakoma yíniye téna aúyánámmá
 íma ítána-kanaaraq yíniye. ⁵¹ miráitana mi-máyái-
 nákoní anón-naqa iréna min-nákómmá mamá táíq
 umá kátuwena mamá kaayaq-yóyáúkaráq-wáyúkátê
 táí-meyamma mayániye. miráitana wemá min-
 áúkápáqá máena wááqa yéna áwayaamma akégú-
 naniye.” téna Ítuma tiráíye.

tiyááka-noinaaruti waéqma itaí-áímmá

25 Ítuma óqa waéqma itaí-áímmá tiráíye: “maa-
 mi-kánááráqá Áánûqtuma yabikái-qtataakoma
 kumína-kanaama miráuma tiyáákaa-noinaaruraa
 uráíye. móra-naqa íbêqa aaramá máyái-nakoma yíné-
 na miráitata min-nóináárúmá yeqti-ómmá kúraqme
 uréta aapaké min-náqá ko awíqme yínéta urááe. ² áni-
 bo móra-tiyaapaq-noinaaruma aíbôqnaaboq owata
 móra-tiyaapaq-noinaaruma áá ítéta yúyánámmá
 íraqôni q umá ítaraae. ³ aíbôqnaaboq o-nóináárúmá
 ómmá kúrarai-yataaqa mamé yemánibo matawé-
 nokaraq íma maméta irááe. ⁴ miráimanibo yúyánám-
 mô ítáa-noinaaruma yemá yeqti áráamubima matawé-
 nokaraq aqtíma matoréta irááe. ⁵ minnámo aaramá
 máyái-naqa paátákáámá íma itana máqte-noinaaruti
 yúrakoma yúgábaq itata yúmá wagurááe.

⁶ nokáán-aukaama móra-nakoma ááyama tiráíye.
 ‘aaramô mayái-náqá áqa iyé. ániibo keráwáqá aapaké
 ko awíqmera yero.’ téna tiráíye. ⁷ min-nóináárúmá
 máqtepaq ító-ureta yeqti ómmá mamá yokaa urááe.
⁸ ániibo yemá aíbôqnaaboq o-nóináárúmá aa ítaraa-

noinaaruma timá yímikaae. 'keráwáqá matawé-nom-ma yaímma tíméro. ketáái ókómá putíkinena kéiyé.' té-ta tirááe. ⁹ ániibo aa ítaraa-noinaaruma yauwéqma timá yímikaae. 'ímiye. maami-mátáwé-nókómá ke-qtáágáráq keráwákáráqá íma umaatátikaniqtaae. keráwáqá kanaaráq títúwaapaq uréra meyáníq oro.' téta tirááe. ¹⁰ ániibo min-nóínáárúmá títúwaapake meyáníq ínéta kóuraawana aaramô máyái-naqa iráiyé. miráitata yokaa umáreta máqeo-noinaaruma min-nákógáráq anón-aawaqo yokaa umáráa-naupaq uyábékuraae. miráowana oqtagómá aúyakuráiyé.

¹¹ anaaékaqa tébakaq-noinaaruma iréta tirááe. 'uyátárai-nako, uyátárai-nako, emá keqtáá oqtamá ítikaao.' téta tirááe. ¹² miráitana uyátárai-nakoma tiráiyé. 'kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. kemá keráwáqá ítimonaraune.' téna tiráiyé. ¹³ miráinaq keráwáqá atéráaro! nói-kanaawabi nóin-aabau-rabiyo keráwáqá íma kéitaae." téna Ítuma waéqma itaí-áipí tiráiyé.

mayái-wáyúkama amuq-yáúgáráq máyáa-waigoni waéqma itaí-áiné.

¹⁴ káqomma waéqma itaí-áímmá Ítuma tiráiyé: "móra-nakoma óq-aukapaq ayáqtááq-amma wínéna iníkáá kéena miráitana min-nákómá wení mayái-wáyúkámá yááyarena wení máqte-qtataaqa iyáápi makáiyé. ¹⁵ min-nákómá móra-mora-mayai-wayukati yáainaa akoqnáama aónawaaena wení móneqa yáátáa umá yímikáiyé. ániibo móra-waigomma miráuma netuqyaa-mónéqá (5,000) aména móra-waigomma miráuma netuqyaa-mónéqá (2,000) aména móra-waigomma miráuma netuqyaammá (1,000) aména uráiyé. miráuma yímiqtuwena wemá kóuraiye. ¹⁶ miráumatuwena kóitatama netuqyaa-mónéqô (5,000) máyái-nakoma páátákáá uréna minnárake móneq-mayaima maténa amuq-yáúmá miráuma káqomma ámúraaq netuqyaa-mónéqá (5,000) matáiyé. ¹⁷ ániibo móra-nakoma netuqyaa-mónéqô (2,000) máyái-nakoma wegáráq amuq-yáúmá miráuma mi-mónékáké mayáimá maténa káqomma netuqyaa-mónéqá amuq-yáúmá (2,000) ámúraaq matáiyé. ¹⁸ miráitana móra-waigoma netuqyaa-mónéqá (1,000) matái-nakoma marabí maiqá mó-uke-na wení anó-nakoni móneqa aúpáq utamákaráiyé.

¹⁹ ayáqtáá-kanaama kóitana anaaékaqa mi-máyáinóiyápótí anó-naqa yauwéqma iráiyé. miráitana wemá naayóbáqá móneqa yímikái-kayukate watáama timá arutánéna uráiyé. ²⁰ ániibo min-nákómá móneqa miráuma netuqyaa-mónéqá (5,000) matái-nakoma iréna wení móneqa (5,000) amuq-yáúgáráq (5,000) mamé iréna tiráiyé. 'uyátárai-nako, emá netuqyaa-mónéqá miráuma (5,000) tímikaanamiye. aónaao. íbêqa minnárake mayáimá matéq amuq-yáúmá káqomma 5,000 matáune.' téna tiráiyé. ²¹ wení anó-nakoma timá ámikáiyé. 'emá amúna-yataaqa yabíqma akoqnáá kée íráqô-mayai-naqa máane. maa pááqyaa-qtataakaraq yabíqma akoqnáá uráánaboq kemá emmá anó-qtataaqtaba yabi íkáae téq kawáámá kémayamune.

maabáq iyo. emá ení anó-nakote amuqá kémare iyo.' téna tiráiyé. ²² keqnáámmá káqo-nakoma netuqyaa-mónéqá (2,000) matái-nakogaraq iréna tiráiyé. 'uyátáráana-nako, emá naayóbáqá netuqyaa-mónéqá (2,000) tímikaanae. aónaao. íbêqa minnárake móneq-mayaima matéq amuq-yáúmá káqomma 2,000 matáune.' téna tiráiyé. ²³ ániibo wení anó-nakoma tiráiyé. 'emmá amúna-yataaqa yabíqma akoqnáá kée íráqô-mayai-naqa máane. maa pááqyaa-qtataakaraq yabíqma akoqnáá uráánaboq kemá emmá anó-qtataaqtaba yabi íkáae téq kawáámá kémayamune. maabáq iyo. emá ení anó-nakote amuqá maqmé iyo.' téna tiráiyé. ²⁴ ániibo móra-naqa netuqyaa-mónéqá (1,000) matái-nakoma wegáráq iréna maará-tiraiye. 'uyátáráana-nako, kemá emmá aónaraune. iragayá-náqône. káqo-nakoma yómmá yoqmáráimma ábú kaf-kánááráqá kémayaane. ániibo káqo-nakoma móra-aukapaq-marabima ánýumma uqmáráipikemmma arammá kégutone. ²⁵ miráitana kemmá táaqa kaitaq ení móneqa maranóbáq utamákaune. aónaao. en-námá maa waíbo mayaa.' téna tiráiyé. ²⁶ miráimanibo wení anó-nakoma maará téna timá ámikáiyé. 'emá táí-mayai-naqone. emá ayáátamma íguyona-naqone. áraimma timónaraane káqo-wama yómmá yoqmáráipike aáwaqa kémayeq káqo-nakoma móra-aukapaq-marabi ánýumma yuqmáráipike arammá kégutone. mirá kéuno?' ²⁷ kanaaráqibo nôraq itaawáq ketí móneqa móneq-naupaq íma tíkaraano? miráitay kemá yauwéqma iréq ketí mónekaraq yaímma amuq-yáúgáráqá matáune. ²⁸ kanaaráq íbêqa keráwáqá maami-mónéqá 1,000 yabíma maan-nákómá móneqa 10,000 makái-nakomma áméro. ²⁹ minnâ máqte-kayukama matokáiya-kayukama min-ámúrááq ókaraq yimínata mayánóe. miráimanibo móra-nakoma pááqyaa-qtataaqa matokáina-nakomma wenôpake yabímayaniye. ³⁰ ániibo maami-tái-máyái-náqá waqmá máápaq kumayuqnóbáq yúwáaro. miráinata min-áukápáqá wááqa anómma yéta yíwayaamma akégúnainoe.' téna anó-nakoma tiráiyé." téna Ítuma maami waéqma itaí-áipí tiráiyé.

Waayúkagoni Áráaqa Ítuma máqten-anna-wayukama mamá yaináiyé.

³¹ ókaraq Ítuma tiráiyé: "anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa wení tágama-yataakaraq kínima máena kumínata máqtemma wení kaqtó-wayukagaraq Áánûq-tunopake kumínómma mi-kánááráqá anón-akoqnaagaraq wemá yabíkáin-abiqtataraq mániye. ³² ániibo máqten-anna-wayukama aúbáq ya áikuinoe. wemá yaímma kaayaq-ánnáiq umáyikena miráuma tipi-típikawaa-nakoma tipi-típima yaímma merapaq akéna mémema maabáq akéna iníkáá íniye. ³³ wemá tipi-típi-annama áiqma ayáánurapaq yikéna méme-annama áiqma ayáánepaq yikániye. ³⁴ miráinana Waayúkagoni Áráaqa anó-kinimma máena ayáánurapaqo maíya-kayukama maará téna timá-yimíniye. 'yero. ketibommá ákái-kayukao, keráwáqti waaroqá ketibonôpake ya máyáaro. naayóbáqá maa-máramá aúgemma

pááq kéitana ketibomá keráwáqtí márûqa tarôq umá yokaa umátíkátuvena keráwáqá aúyatikaraine. ³⁵ naayóbáqá kemá táayaba kéunaq keráwáqá aáwaqa tímikaane. kemmá nonáá tíkáitaq nommá tímikaane. kemá káqo-marupake-napoq keráwáqá tiwíqme keráwáqtí naaópaq urááne. ³⁶ kemá wáqtôma íma itokáunaq wáqtôma tímikaane. kemmá karímá tíkáitaq mamá íráqôniq umátikaraane. kemá ánná-naupaq máunaq ya timónaranne. ³⁷ miráinata yemá arupú-wayukama maará téta Waayúkagon-Araakomma yauwéqma timá áminoe. 'uyátaráana-nako, emá nôi-kanaararaq ááyabama kéonataawaq aáwaqa ámikaunataabiyo?' nôi-kanaararaq nonáá ákáitataa nommá ámikaunataabiyo?' ³⁸ minnáyaba ítama aónainoe. 'nôi-kanaararaq ketáámá aónáunataama emá káqo-marupake-napoataa ketáámá awíqmetaa ketááinaupaqa íraunataabiyo? ánibo nôi-kanaararaq ení wáqtôma íma itokáánataa ketáámá wáqtôma ámikau-nataabiyo? ³⁹ nôi-kanaararaq ketáámá emmá aónáunataama emmá karímá ákarai ánná-naupaqa máanataa ketáámá ko aónaraunataabiyo?' téta ítama aónainoe. ⁴⁰ ánibo anó-kinima máena maara téna yemmá timá-yiminiye. 'kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwáqá mórama ketinaae wáráa-kayukabike márû mikákáá umá maína-nakomma mirá-umayikaraamma minná kemmá móraiq umátikaraae.' ⁴¹ miráinana mikáké wemá téna ayáánepaq maíya-kayukama timá-yiminiye. 'ketôpake paábaq kóoro. Áánûqtuma keráwáqá yawááq-umatukaiye. keráwáqá yuwéraq iramá aati-aatimá káiq-kaiq inírábí oro. min-íráma ketibomá Áánûqtuma Tááqtaagaraq wení kaqtô-wayukagaraq yokaa umáyíkaraine. ⁴² naayóbáqá kemá táayaba kéunaq aáwaqa íma tímikaane. kemmá nonáá kékítaaq máunaq nommá íma tímikaane. ⁴³ kemá káqo-marupake-napoq kemmá íma tiwíqme keráwáqtí naaúpaq urááne. ketí wáqtôma íma wáitaqa keráwáqá kemmá wáqtôma íma tímikaane. kemmá karímá tíkáitaq ánná-naupaq máunaq keráwáqá íma ya timónaraane.' ⁴⁴ miráinata yegáráqá maará téta yauwéqma tínoe. 'uyátaráana-nako, nôi-kanaararaq ketáámá emmá aónáunaataa emá áayaba éabi nonáá ákáitaawabi emá káqo-marupake-narabi emá wáqtôma íma makéyabi emmá karímá ákáitaawabi emá ánná-naupaq máanataawaq ketááma emmá íma mamá íráqôniq umá káraunataabiyo?' téta tínoe. ⁴⁵ ánibo kínima yauwéqma maará téna timá-yiminiye. 'kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwáqá móra ketinaae wáráa-kayukabike márû mikákáá umá maína-nakomma miráuma yíkáiyaba íma yíwáqnaa ónúne tiráámma minná kemmá móraiq umátikaraae.' ⁴⁶ miráinata min-ánná-wáyúkámá táí-meyamma ko mayánómma minná yíqa í-yátááqá watúq-watuq umá wánibo arupú-wayukama matúq-matuq umá maí-auwaraimma ummayéta aati-aatimá matúq-matuq umá mánoe." téna Ítuma tiráiyé.

anó-kayukama aamá téite umá Ítumma ikámma puínéta urááe.

26 Ítuma maami-máqtén-áimma timá ánatatuwe-na mi-kánáaráqá wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: ² "kaayaq-kánáámá yáwínana kótá-maki-aawaqa naí-kánáámá pááq íniye. maannâ kéitaae. ánibo yemá kemmá Waayúkagoni Áraaqa waayúkati iyáápi maráiyata kaapaq-yátáq tíkaminoe." téna tiráiyé.

³ mi-kánáaráqá uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráaeobake anó-kayukagaraq mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaq áíkutaamma min-nákóni áwíqa Kááyapatie. ⁴ ánibo yemá kaaqaari-áimma téite umá wááyáimma téta Ítumma aupaq yáqtoqma ikamínôn-aimma tirááe. ⁵ miráráá umá yemá tirááe: "ayúmá maqma naíyan-onitaakaqa mirá-qtátáárfqa íonunataae. aarawaamá ááiq-yataaqa mamá pááq iyábae." téta tirááe.

aaragómá átê-akuq matawemma Ítuni aqnópi atiyakaraiye.

⁶ Béqtanibaqa Tááímonima kárû-naqa wení karímá ánataguraitana wení naaúpaqa Ítuma máqe-uraiye. ⁷ ánibo móra-inikoma Ítunopaq iráimma mórama íráqôn-oqta-motorebima anó-moneq-awíqa yaan-áté-ákúq-mátáwémmá mamé iráiyé. Ítuma yaareráq máitana min-ínikómá átê-kuyumma i-mátáwémmá Ítun aqnópi atiyakaraiye. ⁸ yemá iyápó-annama miráimma aónatuweta ítama táíq urááe. miráitata yemá maará-tiraae: "nôraq itanawáq maamin-ákúq-mátáwémmá áyókima kéiyó? ⁹ maamin-áté-ákúq-mátáwémmá waayúkama kéyimetáa anó-moneqa matéeta áwáyoq-wayukama nôraq itataa íkéyimunataabiyo?" téta tirááe. ¹⁰ Ítuma yeqtáama ítarenaboana maará-timayimikaiye: "nôraq itaráq maan-ínikómá ítama ummaamá kéyamakaa? wemá kemmá íráqô-qtataariq umátikaraiye. ¹¹ aati-aatimá áwáyoq-wayukama keráwáqtê mánomanibo kemá aati-aatimá keráwáqtê íma mánune. ¹² maan-ínikómá átê-akuq-matawemma ke tineq aqtítikaimma wemá miráuma kemmá uqtamátikanokaqta yokaa kéumatikaiye. ¹³ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. máqten-aukapaq-marabaqa maamin-áté-wátáámá abarokáq timáeta wéyáwé kéete maamin-ínikómá maami-qtátáárfqo íqtábá yúyánámma itánóe." téna Ítuma tiráiyé.

Yúqtaatima Ítumma mamá anó-kayukati iyáápi yimínéna timá akoqnáá uráiyé.

¹⁴ mi-kánáaráqá tiyááka umá abapaké kaayaq-iyápó-ánnábiké móra-waigoni áwíqa Yúqtaati Itikáarioti wemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukayopaq uráiyé. ¹⁵ ánibo wemá maará mó tiráiyé: "keráwáqá nôi-qtataaraq timínóqtabawaq kemá Ítumma awíqma keráwáqtí tiyáápimma maránúnô?" téna tiráiyé. ánibo yemá móneqa miráuma kaumo-yátámá (30) ámikaae. ¹⁶ mi-kánáaráké áaimma átarena móra-kanaararaq

Îtumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi immo maránîqtaba abáá-uráiyé.

Îtuma kótámaki-aawaqa wení iyápó-annate naráiyé.

¹⁷ áqnaabaq-yupaama kótámaki-kanaaraqa yammá íma itoraí-ómákáqá iyápó-annama Îtunopaq iréta tirááe: “náakaraq mamá yokaa kéumakaanataawaq kótámaki-aawaqa naínónô?” téta tirááe. ¹⁸ ánibo Îtuma tiráiyé: “keráwáqá anó-marupaq uyábékeraq móra-nakokaqa maará-tero. ‘yirááti-nakoma téna ketí kanaamá waaqókárîq kéiyé. miráipoaq ketí iyápó-annate kótámaki-aawaqa ení-naupaq nánáá kéune.’ tiyé téraq mó-tima-amero.” téna tiráiyé. ¹⁹ ánibo Îtuma tinîq umá iyápó-annama kótámaki-aawaqa yokaa urááe.

²⁰ ánibo énaikaqa Îtuma wení tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnáté aawaqa nai-yáárérâq máqe-uraae.

²¹ yemá aawaqa kéneta máawana Îtuma tiráiyé: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwápíké móra-nakoma kemmá mamá namuro-wáyúkábí marániye.” téna Îtuma tiráiyé. ²² ánibo yemá netuq-yúyánámmá ítaraae. káqowa-kaqowama wenita-wenita éta Îtumma timá ámikaae: “uyátaráana-nako, keyábiyo?” kétimma “keyábiyo?” kétimma urááe.

²³ miráimanibo Îtuma yauwéqma tiráiyé: “min-nákómá aawaq-taapepi ayáámma keté ánékuina-naqa minná wemá kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi marániye. ²⁴ owé. minná Waayúkagoni Áraaqa ‘puíniye’ téna Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá tiráiniq íniye. miráimanibo min-nákómá wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi marání-nakoni táimeyamma ôriq umá wániye. wemmá anóama íraqônîq umá íma marákáraitanaboana kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi maráinata tíkaminooe.” téna Îtuma tiráiyé. ²⁵ Yúqtaatima namuro-wáyúkátí iyáápi Îtumma maránín-nakoma maará-tiraiye: “yirááti-nako, keábiyo?” titana Îtuma tiráiyé: “emá enamáárîq kéténe.” téna Îtuma tiráiyé.

Îtuma iyápó-anna wení ákaq-aawaqa yímikaiye.

²⁶ yemá aawaqa kéneta máawana Îtuma yammá maténa Áánûqtukaq “tíkáiye” timátuwena mapámma iyápó-annama yímikaiye. ánibo wemá tiráiyé: “keráwáqá mamá naaro. maaminnáma ketúmiye.” téna tiráiyé. ²⁷ ánibo móra-nawibike wááéni-nomma maténa Áánûqtukaq “tíkáiye” timátuwena keyimena tiráiyé: “keráwáqá máqtemma maaminná naaro. ²⁸ maannáma ketí naeabóaq timá akoqnáá ínoe. taíbaq aarawaatí kúmiqa mamá paá íkáae téq maaminááémá aqtí énana kumíniye. ²⁹ keráwáqá kemá kétima-timune. íbêkaraqa anaaékakaraq maa-márábímmá wááéni-nomma ínanune. ketibomá Áánûqtu yabíkai-marupaqa keráwákárâq móragaraq kegárátáá nommá nanúnataae.” téna tiráiyé. ³⁰ yemá móra imá timátuweta yemá máápaq kumá yaúbareta Óribêti-anubaq urááe.

Îtuma téna Pítaaqtaba “anaaéma umátikaniye” tiráiyé.

³¹ Îtuma wení iyápó-annamma timá yímikaiye: “keráwáqá íbêq-nokaamma kenamáa tiyuwéq peréqé wínóe. miráuma Áánûqtuni watáama agamatán-áikómá téna ‘kemá tipi-típi-kawaa-naqa ikámónata tipi-típi áráakawaqa pípéban umáginooe’ mirá téna ágámátán-áikómá kétiye. ³² miráimanibo kemmá pukáanabike keqnaámmá itó-umatikainaq Kááririmarupaq keráwáqti áqnaabaq ónúne.” téna tiráiyé. ³³ Pítaama yauwéqma tiráiyé: “máqte-kayukama emmá ayuwéta kóíyaqa kemá emmá íayuwanune.” téna Pítaama tiráiyé. ³⁴ Îtuma Pítaamma timá ámikaiye: “kemá áraimma kétimamune. íbêq-nokaamma kokórigoma áama íma tiráinaa emá kaumobáq ketíwîqtabama íaonaraune té wakaránóne.” téna Îtuma tiráiyé. ³⁵ Pítaama Îtumma timá ámikaiye: “kekárâq tíkaminomma enáwîqa íma aúpâq yuwá-nune. áraimma ímiye.” téna titata máqtemma wení iyápó-annama mimórâ áin áátuqma tirááe.

Îtuma Keqtêmani-yopaq nunamummá mó-tiraiye.

³⁶ mikáké Îtuma wení iyápó-annate Keqtêmanibaq urááe. mibáq wení iyápó-annama Îtuma timá yímikaiye: “keráwáqá maakâq yayáaikaq maraq máiyaraq kemá mérápâq uréq nunamummá mó-teno.” téna tiráiyé. ³⁷ ánibo Îtuma Pítaakaraq Yéberini kaayaq-iyápórátágárâq yiwíqmeta urááe. Îtumma mibáq áyakoma anómma ummaa kéyaitana áunobaqa anón-ummaa yágitana ³⁸ timá yímikaiye: “ketíyakoma anómma ummaa kéyagiye. miráuma kemá puyónúnaiq kéiyé. keráwáqá maakâq máera kawáá urááiyaro.” téna Îtuma tiráiyé. ³⁹ wemá pááqyamma abákâq uréna marabí aipaké aguréna nunamummá téna tiráiyé: “ô ketiboó, emmá akaínaama kanaarâq káápuma tíqa ínímma paábaq matuwao. miráimanibo kemmá tikái-qtataaqa íma waraao. ímiye. emá enamáárîq enaúyánámmá waraao.” téna tiráiyé.

⁴⁰ ánibo Îtuma wení iyápó-annayopaq yauwéqma íréna aónaimma yúmá wagurááe. wemá Pítaamma awáuturana timá ámikaiye: “nôraq íyô? keráwáqá keqtábâ pááqya-kanaama kanaarâq íma yabíqma máéwaniraq kéoo? ⁴¹ keráwáqá yabíqma arútárerana nunamummá tero. keráwáqá makâqma aónai-yataakoma keráwápí pááq íyábámiye. áraine. keráwáqti aágoma keráwáqtabâ kákaimanibo keráwáqti túgoma akoqnáama íma wáitanaboana íkakaiye.” téna tiráiyé.

⁴² Îtuma yauwéqma anaaékaqa uréna móragaraq nunamummá téna tiráiyé: “ketiboó, maami-káápúgómá tú-tíqa íyábâ ketôpake kanaarâq íma mamá tiyúwénana kóinaama emá enamáárîq ení áuyánámmá waraao.” téna Îtuma tiráiyé. ⁴³ ánibo keqnaámmá yauwéqma yaónaimma yúmá waguréta máqe-uraae. yúrakoma íma kanaarâq karâqma aónaawaniq urááe.

⁴⁴ ániibo Ítuma iyápó-annama iyuwéna keqnáámmá kaumobáq uréna nunamummá tiráiyé. mi-núnámúm-má wágáabaqo tináikáq keqnáámmá tiráiyé.

⁴⁵ anaaékaq wení iyápó-annayopaq iréna timá yímikaiye: “keráwáqá keqnáámmá waguréraq káá-gaao? aónaaro. kanaamá pááq-umaguraipoata kem-má Waayúkagoni Áráaqa mamá kúmiq-wayukati ako-qnáábi maránóe. ⁴⁶ keráwáqá itó íyataa kóono. aónaaro. kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maránô-kayukama áqa irááe.” téna Ítuma tiráiyé.

Yúqtaatima Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi makáiyé.

⁴⁷ Ítuma aamá kétinakaraq Yúqtaatima tiyááka umá kaayaq-ánná-wáyúkábíké wemá iráiyé. netuqyaa-káyúkámá tokóru-yakaa-puma mótúq-yamma mamé-ta irááe. uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráaeo-anna-wayukati anó-kayukagaraq timáyíkáawata irááe. ⁴⁸ ániibo min-nákómá Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maránín-nakoma móra awaaméq-áímmá téna tiráine: “kemá móra-naqa ámóqnaannama minná Ítue. keráwáqá wemmá yaqtóráaro.” téna Yúqtaatima timátuwena ⁴⁹ máqtemma yagáikuyowana páátákáá Ítunopaq Yúqtaatima iréna tiráiyé: “yirááti-nako, kaayoné-yátááqá eté waíno.” téna mirá-timatuwena Ítumma ámóqnaraiye. ⁵⁰ Ítuma timá ámikaiye: “ketí aanábógô, nôrabi ónáae ténaiqa páátákáá mirá uwo.” téna titata yemá waaqókáq iréta iyáámma ánékuqma Ítumma yáqtoqma akoqnáá urááe. ⁵¹ móra-naqa Ítute yagaroqtamá máqei-nakoma ayáámma yúwáitana kúmitana wení tokóru-yakaa-puma matáiyé. mú mikákáá anó-monoq-nakoni kaqtó-nakomma ikámma aáqa yakátúwáitana marabí kurturáiyé. ⁵² miráimanibo Ítuma min-náqá timá ámikaiye: “ení tokóru-yakaa-puma wení amáákaq maraao. máqte-kayukama tokóru-yakaa-punapo ááiqá iyamma káqo-kayukama tokóru-yakaa-punapo yemmá yíkamma puínoe. ⁵³ aqá kemá ketibommá ááyaanana netuqyaammá kaqtó-wayukama Áánûqtunopake tiyááka umá kaayaq-ánnámá ááiq-i-wayukama uyátá-maqmagaraq timínimma minnáyaba páátákáá íyaq itaraano? ⁵⁴ miráimanibo kemá miráonanama Áánûqtuni agamatán-áikómá náaraq umáwaq arammá iyáníyô? Áánûqtuni watáama agamatán-áikómá maami-qtátááqá pááq íniqtaba kétiye.” téna Ítuma tiráiyé.

⁵⁵ é mi táoqa Ítuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “keráwáqá kemmá moyá-nákáá umá ya kéyatoreq tokóru-yakaraq mótúq-yakaraq maméraq tibá umáeraq kéyeo? máqte-kanaaraq kemá anó-monoq-nau-paq máeq aarawaamá kéyiraatunaqa miráuma kem-má íma yáqtokaamiye. ⁵⁶ miráimanibo Áánûqtuni amuné-wáyúkámá maami-máqte-qtátááqábá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí keqtábá agatáamma íbêqa pááq kéoe.” téna Ítuma tiráiyé. ániibo máqtemma wení iyápó-annama Ítumma ayuwéta wéyáwé umáguraae.

yemá káánítôre-wayukati yúbáq Ítumma ítama yáíkaae.

⁵⁷ Ítumma yaqtóráa-kayukama wemmá awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-naqa Kááyapatikaq wení naaúpaq urááe. ániibo ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraq mibáq áikumareta máqeuraae. ⁵⁸ Pítaama Ítumma anaaé waqména wimánibo wemá nékaq ko máqeuraiye. mú mikákáá anó-monoq-nakoni naakóni kurunóbáq wemá uyábékéna i-wáyúkáté máqeuréna mi-qtátááqô pááq immá aónanaae téna máqeuraiye. ⁵⁹ uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq máqtemma káánítôre-wayukagaraq kaaqaari-áúbí maráiyata Ítumma ikámma puínôqtaba abáá-uraae. ⁶⁰ netuqyaa-káyúkámá iréta Ítumma kaaqaari-áúbí má-makaamanibo yemá móra ikámma puínôn-aaimma íabaa-uraae. anaaékaq kaayaq-nakórátámá iréta ⁶¹ yenákámá maará-tiraaye: “maan-nákómá maará-tiraie. ‘kemá kanaarác Áánûqtuni anó-monoq-namma yawítítukeq kaumo-yúpáámá kóinaq keqnáámmá kanaarác umá ánatanune.’ téna Ítuma tiráiyé.” téna min-nákórátámá tirááye.

⁶² ániibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma itó-urena Ítumma timá ámikaiye: “maamin-áímmá enaúbimo márátabama nóine kéteno?” téna tiráimanibo ⁶³ Ítuma aamá ítiraiye. ániibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítumma móragaraq timá ámikaiye: “kemá emmá Áánûqtu matúq-matuq umá mái-Aanuqtun áwíkaq ítama káonaune. emá yawwéqma yiwirái-náqá Metáiyama Áánûqtuni áanikowaq máanaa emá keqtáá timá-timiyo.” téna tiráiyé. ⁶⁴ Ítuma timá ámikaiye: “emá ténna mi*** emíye. miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. íbêkaraq anaaékakaraqa Waayúkagoni Áráaqa akoqnáá-Aanuqtuni amakaq máenaq keráwáqá aónainoe. ániibo wemá Áánûqtuni márûpake konnákáq máena kumíniye.” téna Ítuma yawwéqma tiráiyé. ⁶⁵ mirá-timatuwaitana mú mikákáá anó-monoq-nakoma áyámma ôriq umá itanabóana wenamáárîq wení wáqtôma yakáqnáákáq umátuwena tiráiyé: “Áánûqtumma áyôqa káyaiye tiráiyé. óqa káqo-kayukama íma yiwíraanatataa wení áayabama má-tinnoe. ímiye. wemá Áánûqtumma áyôqa ayéna timá táiq umákáitaq keráwáqá íbêq kéitaae. ⁶⁶ keráwáqá nóituyananaq kéitaa?” téna titata yemá tirááe: “wepímmá otaa-qtátááqá wáipoana paá puíkáae.” téna tirááe. ⁶⁷ ániibo mikáké Ítuni óipi wiráátima kéwiraketa ikákae. yaímma-wayukama Ítumma aápáaraq kéyeta ⁶⁸ tirááe: “Metáiyao, amuné-áímmá keqtáá timá-timiyo. emmá náawaq kéikamiyo?” téna aábê-aimma tirááe.

Pítaama téna “Ítumma íaonaraune” tiráiyé.

⁶⁹ Pítaama máápaq máqeuraimma wemá naakóni kurugóni arunóbáq máqeuraimma mórama mayá-ínimma wenamakaq iréna tiráiyé: “emá egárác Ítuma Kááriribake-nakotema máqeurane.” téna tiráiyé. ⁷⁰ miráimanibo Pítaama máqte-kayukati yúraaq

wakaréna maará-tiraiye: “keráwáqá mamin-áímmô temmá kemá íma ítaraune.” téna tiráíye. ⁷¹ mirá-timatuwena oqtabí kumá yaúbama ko itó-uraiye. áni-bo káqomma mayái-íníkkómá Pítaamma aónatuwena waaqókáqô máe-kayukama maará téna timá yímikaiye: “maan-nákómá Ítuma Náátárêtibake-nakote máqe-uraine.” téna tiráíye. ⁷² keqnáámmá Pítaama wakaréna tiráíye: “áráinurane. Áánûqtuni aúrakaiye. kemá maan-náqá íma aónaraune.” téna tiráíye. ⁷³ anaaékaqa pááqya-kanaama yaímma-wayukama waaqókáq itó-uma máe-kayukama Pítaamma maará téta má-tima-amikaae: “áraine. emá Kááriribake-naqone. emá aamá téna-waigoma emmá mamá abarokáq kákaiye.” téta tirááe. ⁷⁴ áni-bo íbêqa Pítaama aamá akoqnáá umá téna tiráíye: “árainurane. kaaqaari-áímmá kétenanama Áánûqtuma kemmá tíkamiye. kemá maan-náqá íma aónaraune. árainma ímiye.” téna timátúwáitana kokórigoma áama tiráíye. ⁷⁵ áni-bo Ítuma tiráiniq itana Pítaama yawéqma aúyánámmá ítaraíye. Ítuma téna “kokórigoma áama íma tiráínaa keqtábá íaonaraune té kaumobáq tínóne.” téna tiráíne. miráitana Pítaama máápaq yaúbarena ibiqá yakáíye.

yemá Ítumma awíqmeta Pááíratikaq urááe.

27 aaqá irákitata máqtemma uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráaeobake anó-kayukagaraq Ítumma ikámma puínéta waayaímmá tirááe. ² yemá Ítumma ánnáma atáá-umatuweta awíqmeta anó-kamaani-naqa Pááíratimma mó ámikaae.

Yúqtaatima pukuráíye.

³ Yúqtaati wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápipmo makái-nakoma Ítumma aónaimma yemá aamá timá uyáteta anón-ummaa-yataaqa mayámikaae. miráitana Yúqtaatima aúyánámmá waéqma itáá ena móneqa kaumo-yátámá maména uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukayopaqa yawéqma iráíye. ⁴ miráitana wemá tiráíye: “kemá kúmiq-yataariq uráune. mórama otaa-qtátááqá íma wái-naqa mamá keráwáqtí tiyáápi makáunaboana puíniye.” téna tiráíye. áni-bo yemá tirááe: “minná ketáái otaammá íma wáíye. emá enamáa ení otaammiye.” téta tirááe. ⁵ áni-bo Yúqtaatima mi-mónéqá anó-monoq-naupaqa mó kéiyaabotuwena máápaq wenamááríq ánnáma amáguráíye.

⁶ yemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukama mi-mónéqá matéta tirááe: “maami-mónéqá waayúkama ikámma uqtaí-méyámiye. maami-mónéqá anó-monoq-naupake-monekaraqa mórabi íma maránúnatae. keráwáqtí aúmatan-aimma mirá kétiye.” téta tirááe. ⁷ áni-bo yemá móra-aimma téite umátuweta mi-mónéqnapó tawemá tarôq í-nákóní maramá meyaníq urááe. káqo-mapake-kayukati máátíq-máatiq-marama tarôq umáyikaraae. ⁸ miráitana min-áúkápáq-márágóní áwíqqa “naae-maráe.” téta áwíqqa yarááwata min-áwíqá íbêqa paá wáíye.

⁹ miráitana naayóbáqá Áánûqtuma amuné-náqá Yéremáiyani óyaukaq tiráimma árainma pááq uráimma maará-tiraine. “yemá kaumo-tiyááká-mónéqá matááe. yemá Ítiráaeo-wayukama awaaméqá maréta maamin-náqá meyaníq í-méyané tirááe. ¹⁰ áni-bo maami-mónéqnapó tawemá tarôq í-nákóní maramá meyaníq urááe. miráuma uyátárai-nakoma timá tímikainiq ínóe.” téna Yéremáiyama tiráíne.

Pááíratima Ítumma ítama aónaraiye.

¹¹ yemá Ítumma mamá anó-kamaani-nakoni aúbáq itó-umakaraae. áni-bo wemá Ítumma maará téna ítama aónaraiye: “emá Ítiráaeo-wayukati anó-kininaq máano?” titana Ítuma tiráíye: “emá ténnama minná emíye.” téna tiráíye. ¹² Ítuma paá otaa-qtátááríqqa íurenaboana uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraq yeqtí yáaraqa Ítuma móra-aimma yawéqma ítiraíye. ¹³ miráitana Pááíratima Ítumma timá ámikaiye: “aqá emá máqte-qtataaqta aamá timákaan-aimma íyaq ítaraano?” téna tiráíye. ¹⁴ áni-bo Ítuma Pááíratimma móra yawéqma aamá íma timá ámitana anó-kamaani-nakoma iyánáaq uráíye.

Pááíratima Ítumma ikámma kaapaq-yátáq iyakanoqta-ba tiráíye.

¹⁵ máqte-karitimaatiraq ayú maqnaí-kánááráqá anó-kamaani-nakoma móra-mora-naqa ánná-naupake ayúbakewaine. aarawaamá yenamááríq ‘min-náqá ayuwaa’ tewana Pááíratima minnámo te-náqá ayúwáitana wéwaine. ¹⁶ áni-bo mi-kánááráqá mórama táí-naqa áwíqqa Baráábatie ánná-naupaqa máqe-uraiye. ¹⁷ aarawaamá áikuyowana Pááíratima timá yímikaiye: “kemá náawanaq ayúwáananawaq keráwáqtôpaqa wíkáae téraq keráwáqá kéteo? kemá Baráábatinaq ayuwánú Ítumma yawéqma tiwiráináré te-náráq ayuwánúnô?” téna ítama yimónaraiye. ¹⁸ Pááíratima ítáimma yemá áyoqa káyetaboata Ítumma iyámma umáketa aabi mayákaraae.

¹⁹ Pááíratima aamá ítama yaináí-ábíqtátáráq máitana ánáakoma maará téna aamá yúwáitana iráíye: “maamin-árúpú-nákómmá móra-yataariq íumakaa. nokáámma wekáq mórama kaimmá aónatuweq anómma ítama ummaa kéyaune.” téna tiráíye.

²⁰ yemá anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraq aarawaamá íyaqa timá utaéta Pááíratima ááyama tíyana “Baráábatimma ánnábike káyuweta Ítumma ikámma púyoro.” téta tirááe. ²¹ áni-bo anó-kamaani-nakoma ókaraq maará-tiraiye: “maa-kááyaq-nákábíkémá náawanaq ayúwáananawaq keráwáqtôpaqa wíkáae kéteo?” téna ítama aónaitata yemá “Baráábatine.” tirááe. ²² Pááíratima timá yímikaiye: “miráinaqa Ítumma yawéqma yiwiráináré ten-náqá kemá náaraq ónúnô?” titata máqte-kayukama téta: “ikámma kaapaq-yátáq iyakaa.” téta tirááe. ²³ áni-bo Pááíratima tiráíye: “nôraq inábiyo? wemá nóin-otaanaq kutáyô?” titata yemá ókaraq ááyama tirááe: “kaapaq-yátáq ikámma iyakaa.” téta tirááe. ²⁴ Pááíratima

mikáq ítaraiye. wenáagoma íma kanaaráq itana anón-aaíqa ínéta urááe. miráitana máqte-kayukati yúrikaq nommá maténa ayáamma tete uráíye. miráumatuwena tiráíye: “kepímmá maan-náqá ikámma puí-ánón-námá íma wáíye. keráwáqtí minnáe.” téna Pááíratima tiráíye. ²⁵ ániibo máqtemma aarawaamá yawéqma tirááe: “mi-wágóní anónnáma keqtáábí yéna ketáái iyápóbi yíniye.” téta tirááe. ²⁶ miráitana Pááíratima Baráábatimma ayúwáitana yeqtópaq uráíye. ániibo wemá Ítumma tebúqa ámíqtuwena ááiq-i-wayukama ikámma kaapaq-yátáq íyakaigaae tena iyáápi yímikaiye.

ááiq-i-wayukama Ítumma akáyáámmá timákaraae.

²⁷ anó-kamaani-nakoni ááiq-i-wayukama Ítumma awíqmeta kámááni-naupaq utéta min-ánná-ááiq-i-wáyúkámá máqtemma Ítun-amakaq yaikútaae. ²⁸ ániibo yemá wení unáákáqtóma ayútuketa mórama karogaron-únákáqtómá umáketa “anó-kinine” teta awaaméqá umákaraae. ²⁹ kínini náápaakaraq kámokaa umá mórama áwáábíq-annarake atoyumá kámoqa tarôq umátuweta aqnókáq kúberakaraae. ániibo kínini náápaakaraq yataraa umá yemá móra-yatama ayáánurapaq-ayaapi yorákaraae. ániibo yemá Ítun-amakaq yiraayutaúmmá ayéta akáyáámmá timáketa tirááe: “Ítiráaeo-wayukati kínio wení mái-auwaraimma ayáqtáákaq maíno.” téta aati-aatimá kíníqtaba téwaonaimma tirááe. ³⁰ ániibo yemá wiráátima kéwiraketa mitátámá yabíteta aqnókáq ikákaae. ³¹ ááiq-i-wayukama akáyáámmá timá kátuweta minnámo umákáan-unakaqtoma káyutuweta wení unáákáqtóma ayúqtúwáamma mamá umákaraae. mikáké kaapaq-yátáq ikámma aráápaneta awíqme kóuraae.

yemá Ítumma ikámma kaapaq-yátáq arááparaae.

³² yemá kéweta aapaqá aónaamma mórama Tairíni-bake-naqa áwíqqa Tááímonimma aónaraae. ániibo min-nákóqtábá Ítuni kaapaq-yámá mayaikáae téta wakúyakaraae. ³³ yemá móra-marukaq iráamma mimárúkóní áwíqqa Íbaru-aipimma Kórákóta-anue. min-áwíqóní áaimma mirá-uráíye. aqnón-ayaata-marupare ³⁴ aíqa íma ikáae tétaboata yemá wááéni-nomma ikaa-q-yátáákáráq awígíyoq umáráa-nomma Ítumma naikáae téta ámíkaamanibo Ítuma namá aónawaaena íma naráíye.

³⁵ ániibo yemá Ítumma kaapaq-yátáq níri amá íyakatuweta Ítuni unáákáqtóraq aábemma yamá náawabi uyátainna-waigoma mayániye tirááe. ³⁶ ániibo yemá mi-márúkáq máeta Ítumma yabíqtuweta máqeuraae. ³⁷ naayóbáqá Ítuni aqnókáqá aamá ítama kéyaineta tiráan-aimma agatáamma yemá maará téta agatááe: “maannáma Ítue Ítiráaeo-wayukati kínie.” téta agatááe. ³⁸ Ítuni amakaqá kaayaqá ááiq-nakaraq moyá-nákáráq níri amá íyikaraae. mórama Ítuni ayáánurapaq íyaketa mórama ayáánepaq íyaketa urááe.

³⁹ ániibo aarawaamá aakaqá kótayata kéeta timá yawááq-umaketa yemá yiqnótáq yumátuweta tirááe: ⁴⁰ “emá anó-monoq-namma yawítítuke kaumo-yúpáámá keqnáámmá umá ánatainaqopo enamááríq íbêqa emmá áwáqnaa uwo. emá Áánûqtuni áanikomo máema kanaaráq kaapaq-yátáké yuwé marabí kumowo.” téta tirááe. ⁴¹ uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraq aábê-aimma téta maará-tiraae: ⁴² “wemá káqo-kayukama yíwáqnaa éwaimanibo wemá wenamááríq íma kanaaráq áwáqnaa kéíye.” wemá íyaq Ítiráaeo-wayukati kíniyabiyo? kanaaráq wemá kaapaq-yáraké yuwéna marabí kumínataa ketáá itéqtaa tirumma ámeno. ⁴³ wemá Áánûqtukaq arummá kámena tiráíye: “kemá Áánûqtumma áanikomune.” tiráibo kanaaráq Áánûqtumma akáinanama áwáqnaa íno.” téta tirááe. ⁴⁴ kaayaq-nákámá ááiq-nakaraq moyá-nákáráq wení kaapaq-yágóní amakaq íyikaa-nakorata yenákágáráq mórai q umá Ítumma timá yawááq-umakaraaye.

Ítuma pukáíye.

⁴⁵ aabaúgómá aáwaqa naí-kánáa itana máqte-marabaqa aaqá ékurena wáitana aabaúgómá kaumotá uráíye. ⁴⁶ ániibo aabaúgómá kaumotá ínena kéitana Ítuma anókaq ááyama wááqa yená tiráíye: “eri, eri, aréma taabaakatááni?” téna Íbaru-aipi mirá-tiraimma minná maará-tiraiye: “ketí Áánûqtuo, ketí Áánûqtuo, nôraq itaawáq kemmá tiyuwáánô?” téna tiráíye. ⁴⁷ miráimanibo yaímma-wayukama waaqókáq itó-uma máe-kayukama yemá min-áímmô timmá ítátuweta tirááe: “maan-nákómá Iráiyamma kááyaiye.” téta tirááe. ⁴⁸ ániibo mi-káyúkábíké móra-nakoma páátákáá aináámmá yáákátana ikaa-q-wááéni-nópi yamá atimma óqtátábí apirátuwena Ítuqtaba naikáae téna ámikaiye. ⁴⁹ miráimanibo yaímma-wayukama tirááe: “awé uráiyata aónatuwetao. Áánûqtuni amuné-náqá Iráiyama pukáipike ya áwáqnaa íni iyabiyo?” téta tirááe. ⁵⁰ Ítuma anókaq ááyama keqnáámmá wááqa yumátuwena arun-iyápómá yúwáitana kóitana pukáíye.

⁵¹ é mi táoqa anó-tabaraabegoma anó-monoq nau-paq ikáqnûqtuwena wáqeimma yakáqma yanaapáq-áqtóbáké napaq-áqtóbáq kukéna mamá kaayaq-áqtóiq uráíye. mirá kéitana márúma kéyitana anón-oqtamma kíqtígítana ⁵² máátíq-máatikoma yawákitana taíbaq Áánûqtuni waayúkama naayóbáqá pukuráa-kayukama yeqtí yúgaraq itó-uraae. ⁵³ yemá máátíq-máatipakemma yuwéta anaaékaqa Ítuma pukáipike itó-uma kóitata yemá aokaq-márúqá Yérútáárebaq anó-marukaq úyówata netuqyaa-káyúkámá pukáa-kayukama yimónaraae.

⁵⁴ ááiq-i-wayukati kawáá-nákáráq ááiq-i-wayukama mikáq máeta Ítumma kawáá umátuweta máqeo-kayukama márúma yimmá aónéta máqte-qtataaqa pááq-imma káoneta yáaqtaba kéeta yemá maará-tiraae: “árainé. maan-náqá Áánûqtuni áanikoma maéwaine.” téta tirááe. ⁵⁵ taíbaq aaramá mikáq máqeo-noinimma Ítumma anaaé waqméta Kááiriri-maruqa yuwéta ya áwáqnaa íneta irááe. yemá mi-

nóinímmá nékaka itó-uma máeta karáqtuwe máqe-uráae. ⁵⁶ mi-nóinítí aúkáapike móra-inimma Máriaa Máátarinie. mórama minná Máriaama Yêmitiyaa Yótêbiti yinóae. ániibo mórama kaayaq-iyápórátátí yinóama Yéberimma áanikoratae.

yemá Îtuni aráaq-auma mamá óqtakoni muríánóbáq makáae.

⁵⁷ énaikaq mórama netuqyaa-mónéqá makái-naqa Aarimatéabake iráimma wení áwíqqa Yótêbima iráiyee. wegáráqá Îtuni iyápó-annama máqe-uraine. ⁵⁸ wemá Îtuni aráaq-auma mayáníqtaba Pááíratikaq ya ítaraiye. miráitana Pááíratima ááiq-i-wayukayaba titana Îtuni aráaq-auma Yótêbimma ámikaae. ⁵⁹ ániibo Yótêbima Îtuni aráaq-auma maténa wayámmá aúge-tabaraaberake múqmúma útúyakatuwena ⁶⁰ Îtuni aráaq-auma maména óqtama wení mayái-wáyúkatê wenamááríq wetábá aúgemma kubáumakai-maipi mó uqtamákarena anón-oqtamma waéqma ótaq aúyaqmarena kóuraiye. ⁶¹ Máriaa Máátarinigaraq káqo-Mariaagaraq yenákámá maraq máeta muríámmá wáin-aukapaq yóíqqa umátuweta máqe-uráae.

ááiq-i-wayukama máátíq-máatikaq yabituwe máqe-uráae.

⁶² aabáyaama Tabaatiráq yokaa í-yátááqá ánatagita-ta uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Pératí-wayukagaraq Pááíratinopaq koma áikuteta ⁶³ maarátiraae: “anó-nako, Îtuma kaaqaari-nákómá paámô máenama maará-tiraine. ‘kaumo-kánáámá ánataginaq pukáánabike yawéqma itó-onune.’ téna tiráimma paá taákaq wáíqtae. ⁶⁴ miráinaa emá ááiq-i-wayukama timá yiminata mi-máátíq-máátíkóní ótaqa yabíkáiýana kaumo-kánáámá yáwíno. miráinata wení iyápó-annama kanaaráq íureta aráaq-auma moyámmá maténa máqte-kayukama timá-yimeta ‘Ituma pukáipike itó-uma kóuraiye.’ téta kaaqaari-áímmá timá-yimiyabae. ániibo anaaékaq kaaqaari-áíkkómá áqnáabaq kaaqaari-áímmá uyátaiyabae.” téta tiráae. ⁶⁵ Pááíratima timá yimikaiye: “keráwáqá yaímma kawáá inó-kayukama yíwíkeraq mi-múríámmá ko aúyaqma akoqnáá umá keráwáqá teníq umáráaro.” téna tiráiyee. ⁶⁶ miráitata yemá uréta mi-múríákkóní ótaqa anón-oqtanapo káwéqqa yamá akoqnáá umáreta awaaméqá umáketa yaímma ááiq-i-wayukama kawáá umáyíkaraae.

Îtuma yawéqma itó-uraiye.

28 Tabaatimá ánatagitana Tótaagoni áqnáabaq-kanaabimma Máriaa Máátarinigaraq káqo-Mariaa yenákámá muríákkóní ótaq aónayeta irááye. ² páátákáá é mikáq anó-maruma yokáiyee. uyátárainakoni kaqtó-nakoma Áánûqtunopake kukéna anón-oqtamma kunaukákqma waéqmarena ámûraaq máqe-uraiye. ³ óíkkoma tágama konnákómá tágainikaa umá tágaitana wení wáqtôgoma wayámmá karáiyee. ⁴ yemá ááiq-i-wayukama áaqa ikatéta anómma iyánáaq umá

aqteqte umáreta waayúkama pukáa-kayukaraa umáguraae.

⁵ mi-káqtó-nákómá kaayaq-íníkkámá maará timá yimikaiye: “kenákámá ikatíq íokao. Îtumma ikámma kaapaq-yátáq aráápamaretaa-nakoqtaba ya abáá kéoyaq kemá káonaune. ⁶ wemá maapímmá íma máibo wemá itó-umaguraiye. miráuma wemá naayóbáqá tiráiniq uráiyee. Îtuma waguré máqe-urái-marukaqa kenákámá iréka ya aónatuweka ⁷ páátákáá uréka wení iyápó-annama Ítuqtaba pukáipike itó-umaguraiye téka mó-tima-yimekao. ‘ítááka. Îtuma Káárirí-marupaq áqnáabaq kéwipoaq keráwáqá min-áúkkápáq wemá aónainoe!’ timá-timuna-aimma taákaq marááka.” téna kaqtó-nakoma tiráiyee. ⁸ ániibo min-íníkkórátá ikatíq kéetamanibo anómma yimuqá maqména páátákáá máátíq-máatipakemma yuwéta Îtuni iyápó-annama timá-yimineta yuaaté kóuraaye.

⁹ aapaqá Îtuma páátákáá abarokáq uréna yimónatuwena tiráiyee: “kaayoné-yátááqá kenákátê waíno.” téna tiráiyee. ániibo min-íníkkórátá Îtuni amakaq uréta aítauqaq yáqtoketa wenáwíqqa múte yaútaaye. ¹⁰ Îtuma min-íníkkórátámá timá-yimena tiráiyee: “kenákámá ikatíq íokao. kenákámá uréka tábáqwaayuma mó-tima-yimiyata Kááriríbaq oro. yemá mibáq kemmá timónanoe.” téna Îtuma tiráiyee.

ááiq-i-wayukati yáama

¹¹ kaayaq-íníkkámá aapaq kéoyaqtaba yaímma ááiq-i-wayukama máátíq-máatikaq yabíqtuwe máqeo-kayukama anó-marupaq uréta máqte-qtataaq paáq-itaba anó-monoq-wayukama mó-tima-yimikaae. ¹² ániibo anó-monoq-wayukama anó-kayukate áikuteta móra-aimma timá ítaraae. minná yemá móneqa nétuqyaa ááiq-i-wayukama kéyimeta ¹³ tiráae: “keráwáqá maará-tero. ‘wení iyápó-annama nokáa iréta aráaq-auma moyámmá tútáá waguráunayaba maména kóuraae.’ tero. ¹⁴ anó-kamaani-nakoma maamin-áímmô itáinataama kanaaráq ketáá yaímma-aimma timá yiménataa keráwáqá aamá íma mayánóe.” téta uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraq tiráae. ¹⁵ miráitata ááiq-i-wayukama mi-mónéqá maména minnámo teníq uráae. itáaro. min-áíkkómá máqtemma Íbaru-aukapaq wéyáwé itata itaraapoata íbêkaraqa mimórá-áímmá paá kéte.

Îtuma wení iyápó-anna-wayukati yúrakaq iráiyee.

¹⁶ yemá tiyááka umá móra-iyapo-annama Káárirí-anuraq uréta Îtuma “mibáq oro.” téna tiráin-anuraq uráae. ¹⁷ yemá Îtumma aónatuweta Îtuni áwíqqa múte yaútaamanibo yaímma-iyapo-annama kaayaq-yúyánámmá ítaraae. ¹⁸ ániibo Îtuma waaqókáq iréna watáama timá-yimena tiráiyee: “Áánûqtuma kemmá máqte-naapaamma wení márûpakaraq maa-márábíkkaráq tímikaiye. ¹⁹ miráinaq keráwáqá uréraq máqten-anna-wayukama ko mamá ketí iyápó-annaiq umáyíkkáaro. ániibo ketiboní áwíkkaraq áanikoma ketí tíwíkkaraq Áánûqtuni Aokaq-Áágóní áwíkkaraq

nommá péqyikaaro. ²⁰ keráwáqá naayóbáqá máqte-qtataaqtaba timá tímikaunaiq umá kéitera q wáraaro. kemá keráwáqtê máqte-tupaama máraanana maa-

kánaágóní aqtóráq wíniye." téna Ítuma wení iyápó-an-nama timá yímikaiye.

Mááki

Yóáane nommá perai-náqá timá yímikaiye.

1 Ítu Káríqto, Áánûqtuni áanikoma, wení átê-wataagoni áaimma mirá-imiye: **2** weqtábámá Áánûqtu timákaraitana Áítáíya Áánûqtuni watáá-wataa-naqa miráuma agatáiyē: “aónaao. kemá ketí watáá-wataa-naqa timá áménana enaúbáqá kéena wemá ení aammá yokaa-yokaa umákaniye. **3** kaqmáápaqa móra-nakoma watáá-wataa timá kabámarena kétiye, ‘uyátárai-nakoni aammá yokaa-yokaa umákaaro! wení aammá mamá arupú oro!’” titana agatáiyē. **4** agatáinapoana Yóáane nommá perai-náqá kaqmáápaqa iréna tiráiyē: “keráwáqtí áaimma waéqmáráaro! waéqma nommá péráaro! pétikaina keráwáqtí kúmiq-yaqtaaqqa kebó-yáqtáákáráqá paábaq yúwáaro! paá yuwénama atóbagenana ánataginiye.” titata **5** máqte-kayukama Yúria-marupakekaraq Yérúttáarebakekaraq Yóáane máipaqa kóuraae. kóureta abarokáq tirááe: “ketáái áaimma táigoma uréna kúmikoma uréna kebógómá uráitataa ketáámá afbôq-naaboq uréna táigoma uráunataae. uréna maa-wáitáigóqtábámá mútúqa tinaaépaqa kémaraunatae.” tewana Yóáane nommá péqyikarena Yótaa-nopi péqyikaraiye. **6** ááqibo Yóáane oótiraa-kakoni aúwaratima áyauqaraqa kúberena mi-kákóní áwíqa káámoma aúwarati-amurannama umátokena yaatáruaa-kamma uwon ámúkaraqa néwaimiye. **7** ááqibo wemá abarokáq tiráiyē: “tinaaépaqa uyátárai-nakoma kéiyē. ketí mú mikáq-náqá kemá wení maqnémá maqnégánópópaqa wení áitauq-anaa-annae íma kanaaráq uwaénúnamiye. **8** kemá paá nokáráqá kébetikaunana wemá aágogaraqa pétikaniye. Áánûqtuni Aokaq-Áágómíye.” téna tiráiyē.

Ítuma nommá péqtuwe wení kanaa ínayaba maqma aónaraiye.

9 mi-kánáámá Ítuma iréna Náátárêtibake anón-awíqa Kááriribaqa iráitana Yóáane nommá pérakarena Yótaa-nopi pérakaraiye. **10** pérakaitana Ítuma nopiké kéuwitana káonaitana wíyómma abayámmá kéigitana aágoma máaraa kukéna Ítuni aúraqa atáitana aónaraiye. **11** wíyôkake aagómá tiráiyē: “emá ketáanikoma máane. eqtábámá timuqá kémarakauene.” titana **12** aágoma páátákáá Ítuma kaqmáápaqa waqtukáiyē. **13** waqtukáitana kaqmáápaqa móra-wiyomma tiyááka-yupaama (40) máqe-uráiyē. máqe-uraitana webó-

wámmá Tááqtaama Ítuni kanaa inayaba maqma aónaraitana wemá abááq-wákáráqá máqe-uraitana Áánûqtuni kaqtó-wayukama áwáqnaa urááe.

Ítuma noyááqamaa o-káyúkámá yááyaraiye.

14 ááqibo Yóáane kaarabúti mataítana Ítuma Kááriribaqa iréna Áánûqtuni átê-wataama abarokáq timá yímikena tiráiyē: **15** “Áánûqtuni kawáá kéi-kanaama íbêqa kéyabita wenôpaqa kéiyē. kéyabita keráwáqá kúmiq-yaqtaaqqa kebó-yáqtáákáráqá yuqma ánataaro. táigon-aaimma kúmiq-aaimma kebó-ááímmá waéqmáráaro. Áánûqtuni átê-wataama arunóbáqá arupú umá itáaro. áyakoma tágaino!” timáqtuwena **16** Kááririnokayukoni agínaupaqa uréire kéena kaayaq-nákómá yimónaraitata noyááqá abááoya-nakoratama yíwíqa awaómá Tááimoni ábâkoma Áánaru Ítuma yimónaraitata kúqônopo noyááqtabama abáá kéoye. **17** kéoyana Ítuma tiráiyē: “kenákámá tinaaépaqa yekaa. ketí watáá-wataa timá yímiyata waayúkama itéta ketinaaépaqa yínobo! miráuma waayúka-amaa ínákámá auráyoye.” **18** titata yenákámá páátákáá kúqômma kéyuwetarata Ítuni anaaépaqa urááye. **19** uyéq éna waaqókáqá uréire kéena kaayaq-wátámá yimónaraitata yíwíqa Yêmitiyaa Yóáane iboán áwíqa Yébere. yemá nópí-káárébi kúqômma yarákuraitata amuqá kéyoraae. **20** kéowana Ítuma yimónaqtuwena yááyaraiye. yááyaqtuwaitata páátákáá Ítute kóureta Yébere yenákáti iboámá wení káágóbégaraqa nópí-káárébi iyúwáawata máqe-uraae.

kuti-áágógáráq-nákómá

21 máqe-uraawata Ítute kóureta Kápéranabaqa iréta Tabaatiráqá aapinaa-náupáqá pékaae. pékaawana Ítuma aapinaammá timá yímikaiye. **22** timá yímikaitana wení aapinaaqtábámá waayúkama yáaqa karáiyē. wemá abarokáqá akoqnáágogaraqa kéyiraa téna timá yímikaitata ááqibo aapinaa-káyúkámá aapinaammá akoqnáágogaraqa ítiraawana wemá aapinaa-káyúkáráá ítima-yimikena wemá uyátárai-nakorra náápaa wái-nakorra umá timá yímikaitata waayúkama yáaqa karáiyē. **23** ááqibo aapinaa-náupáqá móra-nakoma kuti-áágógáráqá máitana kuti-áágómá arunóbáqá wáqe-urena **24** aamá kabámarena tiráiyē: “Ítuo! é Náátárêtibake-nakoe. keqtááyábá nôraq kéono? emá arááq tíkamine iráánô? eqtábámá kéitauna emá Áánûqtuni-nakoe. áitaa í-yátááqá íma wái-nakoe. aokaq-náqá máane.” titana **25** Ítuma áá awááqurena tiráiyē: “páátí mááo! wení arunóbáké yáubaa!” titana

26 kuti-áágómá min-nákóni aúma kaepú-kaapun uréna wááqa yuréna yáubaraiye. 27 yáubaguraitata waayúkama yáaqa karéta tirááe: “nóinabiyo? wé abarokáqá kuti-áágóqtábámá aamá káwaagena akoqnáá umá timá ámitana kaqtó umá yáubaguraiye. nóin-aainabiyo? aúgenabiyo?” tiréta 28 Ítuqtabama watáá-wataa tíq-tiq urááwana mi-kátáámá páátákáá máqte-Kááririmarupaqa kóuraiye.

Ítuma taíbaq-karima kátobamayikaiye.

29 urááwana aapinaa-náúpáké yáubarena Tááimoniyaa Áánaruni naaúpaqa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa pékaae. 30 pékaitana Tááimonini ánáakoni anóama karímá kákaitana kokoq yámma kákaitata yemá wení kariyábámá Ítumma ya timá ámíkaawana 31 wemá iréna ayáákaqa yáqtoqma awáuturaitana kokoq yámma érákáitana wemá aáwaqa agamá yímikaiye. 32 karáákq kúmitana abaúmá pékuraitata waayúkama máqte-kari-kakai-kayukama kuti-áágó wái-kayukagaraqa yíwíqmeta Ítunopaqa irááe. 33 iréta naa márûpake máqte-kayukama oqtaráqá áikutaawana 34 Ítu káqo-kaqo-karima atóbamayikaitata netuqyaa-káyúkátí karímá atóbaguraawana kuti-áágómá netuqyaa-káyúkátí irunóbáké waqtukáitata kuti-áágómá Ítuni áaimma ítaraawana kuti-áágótábá wemá timá yímikaiye: “páátí mááro! waayúkamá ítima-yimero!” titata páátí máqte-ureta aamá ítiraee.

Ítuma Kááriribaqa abarokáqá tiráiyee.

35 ááqibo nokáá-nokaapaqa aaqá ítágaraitana Ítuma wenamá itó-urena yáubarena nunamummá mó titata ááqibo 36 Tááimoni wení aanábó-wáyúkágárqá wenaanaépaqa wakéta abáá kéeta 37 káoneta tirááe: “máqte-kayukama eqtábámá abáá kéoe.” tewana 38 Ítuma tiráiyee: “káqo-marukaqa kónunatae. abarokáqá maa-kátáá-wátáá keqnáámmá ko timá-yimenune. miráunaboqa kukáune.” téna 39 máqte-Kaariri-marukaqa uréire uréna yetí aapinaa-náúpátáá aapinammá abarokáqá timá yímikena kuti-áágómá waayúkati irunóbáké waqtukáiyee.

Ítuma kárú-yamma atóbamakaiye.

40 ááqibo kárú-naqa Ítunopaqa iréna araayukaqá yó peréna egaa aréna tiráiyee: “é akáinaama tú kégayubikarima kanaarq atóbatikanone.” titana 41 Ítuma arummá kéitana ayáámma áruqtuwena ánekukuqa uréna tiráiyee: “tikáiyee. atóbagaa!” titana 42 páátákáá atóbaguraiye. karímá érákáitana 43 Ítuma akoqnáá umá timá ámikaiye: “kóaa! 44 waayúkama ítima-yimiyo! monoq-nákómá ení aúwaratimma ko aráátiyo. érákái-qtataaqa Móteti timá yímikai-qtataaqa awaaméq náameq-yaqtaaqa márû-amiyó! ámínatama waayúkama aónáiyana ení karímá érákáinata itánoe.” 45 titana kóurena kaqtó íurena máqte-kama tíq-tiq umá timá yímikaitana Ítuma naa márûkaqa abarokáqá íma kanaarq uráimiyee. íurena kaqmáapaqa máitata

waabámmá máqte-marupake wé máipaqa yó-yo urááe.

Ítuma aú aráákagurai-nakoma atóbamakaraiye.

2 pááqya-kagaama púitana Ítuma Kápéranabaqa yauweré uráitata waayúkama timá aúgen-augen umátukaapoata ítaraawana naaúpaqa máqte-uráiyee. 2 máqte-uraitata taíbaq-wayukama yó-yo éta áikutaawana naaúpaqa titipáá uráitana máápaq oqtarákárqá titipáá uráiyee. wáátima áikutaawana Ítuma watáá-wataa abarokáq timá aapinaammá timá yímitata 3 aú aráákagurai-nakogaraqa kéyeta kaayaqté-kaayaqte-wayukama yaagu yaqméta irááe. 4 iréta waaqókáqá kanaarqá íma yewata taíbaq-wayukama oqtaráqá mááwana miráinapoata waaqókáqá íma yéta oaráqá óqtakaan-oaraqa yaagu yaqméta utéta óqtakaan-oama Ítuni yanaa yawátááwana kúkutaaraqa aú aráákagurai-nakoma kéwaitata wemmá oaráké kúkutaagaraqa ánnáraqa yuwáka-yuwaka kéowana kukáiyee. 5 kukáitana Ítuma oaráq máa-kayukama káonaitata írunóbáqá ôriq umá tágama itááwana yetí irunóbáqá itaígómá iténa tiráiyee: “ketáaniko, eni kúmiq-yaqtaaqa kebó-yáqtáákárqá paábaq kémaraunana ánataguraiye.” titata 6 ááqibo aapinaa-káyúkámá máeta yúyánánóbáqá iténa 7 maaráuma yúyánámmá ítaraae: “nôraq itana mirá kétéyo? tiráinapoana wemá Áánûqtun áwîqa táíq umá yamá káraapaiye. paáwayukama kúmiq-yaqtaaqa timá áminanama íma atóbaginana íma ánataginibo Áánûqtu wenamá kanaarq timá áminiye.” 8 itáawana Ítuma yetí yúyánámmá ítarena tiráiyee: “nôraq itaráq keráwáqtí túyánánóbáqá miráuma kéitao? 9 ááqibo min-áú-áráákágúrái-nákóqtábámá kemá ‘ení kúmiq-yaqtaaqa atóbagiye’ túnana oyaaq kéiyó? ááqibo ‘itó-uma kúkutaagaraqa uréire uwo’ túnanawaq oyaaq kéiyó? nóine tenanawáq mú oyaaq íníyô? 10 ááqibo ké Waayúka-Araakoma maéq kúmiq-yaqtaaqa marabí kanaarq atóbamakanaa onata itáiyaaqa anón-awaameq umá tiráátenata itánoe.” 11 téna aú aráákagurai-nakoqtabama timá ámikaiye: “ké kétimamune. itóaa ení kúkutaama aqmé naaópaqa kóaa!” titana 12 itó éna kúkutaama yáumena páátákáá kóuraitata máqtekoma aónaawana yemmá yáaqa kaitata Áánûqtuni áwîqa múte yaúteta tirááe: “miráí-qtataaqa íaonewaunataae.” téta tirááe.

Ítuma Aríbaemma ááyaraiye.

13 tewana Ítuma nokaayúkóni agínaupaqa móragaraqa kóuraitata waabámmá yewana aapinaammá timá yímikaiye. 14 timá yímíqtuwena uréire kéena móra óqtamma mayái-nákómá káonaitana áwîqa Aríbae. Áápiateni áanikoma kéena opíqtiraqa máqte-uraitana Ítuma ááyaraiye: “tinaaépaqa iyó!” titana Aríbae itó éna wenaanaépaqa kóuraiye. 15 kó éta Aríbaeni naaúpaqa irááwana Ítuma wení iyápó-annagaraqa aáwaqa kénaawata óqtamma mayai-wayúkámá netuqyaa kúmiq-yaqwayu-kagaraqa Ítuni

anaaépaqa kégoeta yaímma yaareráqá Ítugaraqa wení iyápó-annagaraqa máqe-uraae. ¹⁶ máqe-uraawata ap-inaa-káyúkámá Pérati-wayukagaraqa káoneta tirááe: “nôraq itaná wemá óqtamma moyá-káyúkágáráqá kúmikaraq-wayukagaraqa aáwaqa kénaiyo?” tewana ¹⁷ Ítuma iténa tiráíye: “karí íwái-kayukama tótaa-nakoqtabama kéyikaitana karí-nákómá wenamá tótaa-nakoqtabama kákaiye. ááqibo keqnáámmá kemá kúmiq-yaqtaaqa íwái-kayukama íkááyaune. kúmiq-yaqtaaqa wái-kayukama kááyeqa kéyune.” téna tiráíye.

aáwaqa íkénai-kanaayatabama

¹⁸ ááqibo móra-taoqa Yóáane nommá perai-nákóní iyápó-annae Pérati-wayukati iyápó-annagaraqa aáwaqa íkénai-kanaama máitata íkénaawata waayúkama Ítunopaqa iréta ítama aónaraae: “Yóáaneni iyápó-annama Pérati-wayukati iyápó-annagaraqa aáwaqa íkénaawata nôraq itata ení iyápó-annama paá kénaao?” tewana ¹⁹ Ítuma yawwéqma tiráíye: “aaramá mayáñi-nakoma paá kémainatama wení namuq-wáyúkámá aáwaqa íyaq nanô? ímiye. kénaae. ²⁰ káqo-taoqa íma máinanama irummá kéitana aáwaqa íkénai-kanaama ínata ínanoe. ²¹ ááqibo waayúkama aúge-kannaagaraqa naayón-únákáqtótgáráqá íma arááqtata kéíye. yakákuraipaqa arááqtata ínanama móragaraqa yarákínana aammá mú mikáqá yaráqma anómma aurániye. ²² keqnáámmá waayúkama aúgen-uqtekaa-aran-nomma naayón-áúwárátí-ánáápi íma atíme kéíye. aúgen-uqtekaa-aran-nomma miráuma atíme ínanama nommá naayón-ánáámmá yarákínana atígena káqnáginíye. káqnáginana ánáamma táíq umáginíye. miráipoana aúgen-anaapi aúge-nomma ati íno.” téna tiráíye.

Tabaatiyábámá

²³ ááqibo móra-Tabaatiraqa Ítuma yópáqá uréna wení iyápó-annate kénaeta arammá kéguqtoawata ²⁴ Pérati-wayukama tirááe: “aónaao! nôraq itaráq Tabaatiráqá ímira í-yátááríqa kéoo?” tewana ²⁵ Ítu tiráíye: “íyaq itáraao? aúbabi Tébitiqtabama agamatámmá íyaq yoráútaao? ááqibo wemá áa kéyainana wení waayúkagaraqa yáa kéyaitana ²⁶ Áánûqtuni naaúpaqa pékena Áánûqtuni yammá naráíye. Abíaqtara mú mikákáá anó-monoq-naqa máqe-uraitana Tébiti miráuma aammá aúkai-qtamma kénena wení waayúkama yímítata narááe. ááqibo mi-qtámmá monoq-nákómá wenamá kanaaráqá kénaiye.” téna ²⁷ Ítu tiráíye: “Tabaatiráqá aagai-kánááe aagamá waayúkama áwáqnaa íyábá wáibo waayúkama Tabaatigóni aammá aúmakain-aimma kawáá-íyábá íma wáíye. miráuma ké Waayúka-Araakoma Tabaatiyábá uyátarai-nakoma máune.” téna tiráíye.

ayáán ayákagurai-nakoma

³ móragaraqa aapinaa-náupáqá pékaitana móra-nakoma wení ayáamma ayákagitana máqe-uráíye. ² ayákaguraitata waayúkama Ítuqtabama

yúramma karáqtuwe máqe-uraawana ááqibo Ítuma Tabaatiráqá ayáamma atóbamakainatama aamá amínétae. ³ Ítuma ayáán ayákagurai-naqa timá ámikaiye: “maabáqá iyo!” téna ⁴ waayúkayabama ítama yimónaraiye: “ááqibo Tabaatiráqá áwáqnaa ínama kanaararábiyo? táigoni ínama kanaararábiyo? karímá atóbamakainama kanaararábiyo? arááq ikamíníma kanaararábiyo?” titata yemá páátí máeta íma abarokáq umá timá ámikaae. ⁵ Ítiraawana Ítuma áyámma kéitana karáqma yimónaima yeráwáqá weganokanoqtábá yirunóbáqtábámá Ítuma arummá kéitana ayáán ayákagurai-naqa timá ámikaiye: “ayáamma arúqtuwaa!” titana arúqtuwaitana atóbagurena kanaaráqá uráíye. ⁶ uráitata Pérati-wayukama naaúpake yáubareta páátákáá Érótni-wayukagaraqa áikuteta Ítumma arááq ikamínô-kataama tíq-tíq urááe.

waabámmá non agínaupaqa máqe-uraae.

⁷ ááqibo Ítuma wení iyápó-annagaraqa Kááririnokaayukaqa kéowata waabámmá yetinaaépaqa wakááe. ⁸ Kááriribake Yúriabake Yérutáárebake Iruméabake Yótaa-nokoma meran-ábápáké Tááyabake Tááíranapake taíbaq-wayukama irááe. máqte-qtataariq Ítuma kéi-qtataaqa iténa yó-yo umá irááe. ⁹ waabámmá taíbaq áikumaraawana non agínaupaqa titipáa uráitana Ítuma iyápó-annayabama timá yímikaiye: “nópi-kááre yokaa-yokaa umátikaaro.” téna miráinata waabámmá íma wemmá yatamínóe. ¹⁰ netuqyaa-karí-wáyúkámá atóbamayikaraitata máqte kari kéyikayukama kutéta ánekukuqa ínéta urááe. ¹¹ ááqibo kuti-ááqómá yirunóbáq máeta Ítumma káoneta yáaqa karáipoata marabí wenôpaqa kuméta aabarokáq tirááe: “emá Áánûqtuni áanikoma máane.” tewana ¹² áa yiwááqurena “páati mááro!” titata wenáaiqtabama ítima-yiminewana tiráíye.

Ítuma wení iyápó-annamma awaaméqá yááyaraiye.

¹³ ááqaanibo wemá anubaqá uténa yaímma-wayuka aúkáapikena wenôpaqa irááe. ¹⁴ tíqtaupake kaayaq-wáyúkámá yááyarena tiráíye: “tiké mánoe. ké timá tímènaq wataá-wataa aabarokáqá mó-tinoe. ¹⁵ kuti-ááqómá waayúkati yirunóbáke kanaaráq waqtuwánóe.” téna minnáyaba yááyaraiye. ¹⁶ yááyai-kayukati yíwíqa maaráuma wáíye. Tááímoni aúgen-awíqa ámikena Pítaa téna yaráíye. ¹⁷ Yèmitiyaa Yóáane Yébereni áanikoratama yenákámá káqon-awíqa yímikena Póáánèti yaráitana maan-áwíkoní áaimma wíyôn-aagon-araaqa miráuma aráámáómá aúkáiye. ¹⁸ Áánaru ááyarena Píripi ááyarena Paatáaromiya ááyarena Mááqtiyu ááyarena Tómaáti ááyarena Yèmiti Áápiateni áanikoma ááyarena Tááqtiatè ááyarena Táái-¹⁹moni kámáániyaba wataá-wataa tin-náqá ááyarena ¹⁹ Yúqtaati-Itikáárioti ááyaraitana wemá kutaruríq-ínáqá aúkáiye. yááyarena ²⁰ Ítuma naaópaqa yawweré kóuráíye.

waayúkama Ítuqtabama kététa “webó-áágómá máíye” tirááe.

kóuraitata waabámmá móragaraqa áíkutaawan-aboana Ítuma iyápó-annagaraqa aáwaqa kanaarác ínaraamiye. ²¹ ínaraawata Ítuni noganéq-wáyúkámá itéta tirááe: “wemá aúñ-ááímmá kéíye.” téta iréta áwíqme ínéta irááe. ²² Yérútáárebake aapinaa-káyúkámá tirááe: “wení aúñobaqa webó-áágómá Tááq-taani aágoma máíye.” tirááwata tébakaqa tirááe: “kuti-áágóni aboágáráqá wemá maqné-kúti-áágómá kéwaqtuwayiye.” tewata ²³ Ítuma waayúkama yááyarena tiráíye: “náaraq umá webó-wámá wenamááríq kanaarác kéwaqtuwayiyo? ²⁴ ááqibo móra-marukoma yáikaaqa umáqtuwainata tébákáq-tebakaq ááíqa íyana mi-márúkóni waayúkama paá íma mánibo ánataginoe. ²⁵ miráuma ááqibo keqnáámmá waayúka-annama yáikaaqa umáqtuwainata tébákáqá-tebakaq ááíqa íyana min-ánnámá paá íma mánobo ánataginoe. ²⁶ keqnáámmá Tááqtaama wenamááríq kéwaqtuwena wegárác íma paá maéna arááq-auma aurániye. ²⁷ waayúkama imaamu-nákóni naaúpaqa wení oótamma moyámmá mayánéna íma kanaarác perániye. áqnáabaqa naakóni aboámá yáqtoqma ánnáma ámíq-tuwena moyámmá kanaarác mayániye. ²⁸ áraimma kétima-timune. taákaqa máráaro! máqtemma kúmiq-yataakoma máqtemma kebó-yátáákómá máqten-awíqa yamá aráápain-aimma paábaq maráinana atóbaginiye. ²⁹ ááqibo waayúkama Áánúqtuni Aokaq-Áágótábámá áwíqa yamá aráápainanama kí-kumiq-yaqtaaqa paábaq ímarainana íma atóbaginibo paá wániye. min-nákóni negígómá paá wáinana máqte-kanaama aákaq yoqmá aónaniye.” téna tiráíye. ³⁰ ááqibo weqtábámá “kuti-áágómá arunóbáqá wáíye” aapinaa-káyúkámá tiráápoana Ítuma mi-wáéqmá-ítái-áípi tiráíye.

Ítuni anóama ábâkoutaagaraqa

³¹ anóama ábâkoutaagaraqa iréta naa mátúpaqa máeta wemmá ááyaraae. ³² yááyaawata waayúkama yaayorupamá wenaúkápáqá maraq máeta timá ámikkae: “enanóama ábâkoutaagaraqa máápaq máeta kááyaae.” tewana ³³ Ítuma tiráíye: “ketinó náawabiyo? ketibâkoutaa náayubiyo?” téna ³⁴ maraq máe-kayukama karáqma keyimonena tiráíye: “aónaaro! ketinóma ketibâkoutaagaraqa maa mááe. ááqibo ³⁵ Áánúqtuni kaqtó kéina-nakoma wé ketibâqa ketimanaaqa ketinóma miyé.” téna tiráíye.

ayummá ubín-nákóni waéqma itái-áímmá

⁴ aapinaammá non agínaupaqa móragaraqa timá yímitata ôriq umá aaraukáqá yorupamá áiku-taawana wemá nópi-káárébi nópi ko máitata waayúka-ma yorupamá agínaupaqa maraq máqe-uraae. ² ááqibo Ítuma wení iyápó-annama netuqyaa-kátáámá timá yímikaiye. waéqma itái-áímmá taíganimma timá yímikena wení aapinaapi tiráíye: ³ “ítáaro! móra-nako-

ma ubín-nákómá ayummá iyaabítaaqa ínínapoana kóurena ⁴ ayummá iyaabítaaqa itana tébakaq-ayumma aapi kuqturáitata numagómá yama narááe. ⁵ yaímma-ayumma óqta-marabi kuqturáitana pááqyama marama wáitanaboana páátákáá utáitana ⁶ ááqibo ánúqa íma wáitana aabaúmá utáitana aayákaguraiye. ⁷ yaímma-ayumma námagaraan aúkaapi kuqturáitana námama ôriq uráitana karaan aúkáapi titipáá umá wáenaboana ayummá aayákaguraitana arammá íma itáíye. ⁸ tébakaq-ayumma íráqô-mararaqa kuqturáitana arammá ôriq umá itáíye.” téna tiráíye: ⁹ “ááqibo aáqa wái-nakoma itaíno!”

nôraq umábi waéqma itaígómá

¹⁰ ááqibo wemá iyápó-annagaraqa yaímma-wayukagaraqa paá máeta Ítumma wení iyápó-annama waéqma itái-áíqtábá ítama aónaraae. ítama aónaawana tiráíye: ¹¹ “keráwáqá kenamáa Áánúqtuni márúqtabama waéqma itái-áípi itánéqa itánóe. ááqibo tébakaq-wayukama paá-waayukama íma arútama itánóe. waéqma itái-áípi íma kéitaawana ¹² Áánúqtu yeqtábá mirá-tiraiye:

‘yemá yúrapike káonetamanibo yirunapó íkáonaae. aónáíq-aonaiq kéeta íaonanoe. itaíq-itaiq kéeta íma itánóe. ááqibo yaákake íma itétama yirukógáráqá íma itáiyana íyakoma íma tágaginiye. ítaiyakakaatati kúmiq-yataapikema kebó-yátáápíkékáráqá waeráné oné. waekáiyakakaatati yetí kúmiq-yataaqa kebó-yátáákáráqá paábaq maréq atóbamayikanaa únnae.” téna tiráíye.

Ítuma ayummá ubín-nákóni aúpáq-wátáágón áaimma timá yímikaiye.

¹³ yemmá Ítuma ítama aónaraiye: “wágáábaq tiráuna waéqma itái-áímmá íyaq kéitaa? ááqibo íma itéqa náaraq umáwaq máqtemma waéqma itái-áímmá itánó? íma itéqa íma itánóe.” téna tiráíye: “maami waéqma itái-áíkkóni áaimma miráuma wáíye. ¹⁴ ayummá ubín-nákómá Áánúqtuni wátáama ayukáá iyaabítaa kéíye. ¹⁵ kéitana aakáá-káyúkámá Áánúqtuni wátáama kéitaawana ááqibo webó-wámá Tááqtaama numagóráá páátákáá yirunóbáké Áánúqtuni wátáama moyámmá kémayaiye. ¹⁶ ááqibo óqta-mararaa-kayukama Áánúqtuni wátáama itéta yirukaké yáqtoqma yimuqá maréta kéitaae. ¹⁷ kéiteta ááqibo kogo-naagó umá máqe-ureta uwáyu matéta pááqya-kanaama kéyaqtoraaawata waayúkama Áánúqtuni wátáayaba yíkamowatama páátákáá Áánúqtuni wátáayabama yíbô kégaitata yinaaémma kéumayikkae. ¹⁸ tébakaq-wayukama náma-mararaa máeta Áánúqtuni wátáama kéiteta ¹⁹ ááqibo yópáq-yátááqtábámá maqné-yátááqtábámá yúyánámmá kéitaapoata óqtamma oótakaraqa keyikaipoata kéqokeq-yaqtaaqa keyikaipoata yirunóbáqá titipáá kéitana Áánúqtuni wátáama kááyakaitana arammá yirukaqá íma itáíye. ²⁰ ááqibo

káqo-kayukama íráqô-mararaa mááwana Áánûqtuni wátáama kéitaawana yirukaké yáqtokaawana íráqôn-aramma yirukaqá ôriq umá itáiyé." téna tiráiyé.

iramá kúraqma táганиye.

²¹ móra-nakoma iramá kúraqma aúpáqá kémaraíyo? ímiye. abarokáqá kémaraitana kégaiye. ²² keqnáámmá máqtemma aúpáqá wái-qtataaqa abarokáqá aurániye. máqtemma kumayupí wái-qtataakaq ómmá kamá yupayo ínata aónanoe. ²³ aáqqa wáina-nakoma itaíno!" téna tiráiyé: ²⁴ "máqtemma itaígómá arupú umá itáaro! náaraq umá-yataarabi améqa mimórá-yátááqá mayánóe. mú mikákáa umá mayánóe. ²⁵ ááqibo móra-nakoma taíbaq-yataaqa wáinanama keqnáámmá taíbaqa mayániye. ááqibo móra-nakoma íma wáinanama ímaya inana wení kégokeq-yataaqa káqo-wama mayániye." téna tiráiyé.

kéitorain-ayukoni waéqma itaí-áímmá

²⁶ Ítu óq-aimma tiráiyé: "Áánûqtuma kawáá kéimaruqa nóikaa-maruraq wáiyó? maaráuma wáiyé. ááqibo móra-nakoma ayummmá yópáqá iyaabítaaqa uréna ayúkóní óq-mayaima íkemayaiye. ²⁷ nokáámma waguréna wágááma itó-uma uréire kéena ayummmá paá kéitorena anómma kéumitana maan-nákómá íma ítaraiye. náaraq umá pááq kéiyó? ²⁸ maragómá wenamááríq áwáqnaa itana karaa-qtatááqá kéitorena arammá kéiyena émma áqnáabaqa árûma kéutena anaaékaqa anómma aurániye. áqnáabaqa pááqyamma kéutena mú mikáká kéuyena anómma múkáurena arámma kéiyaiye. ²⁹ naí-kánáámá arammá ábuma kamágitana kégaraiye." téna tiráiyé.

pááqyan-ayukoni waéqma itaí-áímmá

³⁰ óq-aimma tiráiyé: "Áánûqtuma kawáá kéimaruqa nóikaa-maruqa wáiyó? minnáyaba waéqma itaí-áímmá nóine ténúnô? ³¹ maará kéiyé. pááqyan-ayumma marabí ukáitana ³² anaaékaqa anómma yaaráa umá itoráinata anón-amama yáinata numamá iréta ánáamma amaraqá kéoe. Áánûqtuma kawáá kéimaruqa miráráa kéena wenôpaqa mirá kéiyé." ³³ téna wemá abarokáq timá yímikena maami waéqma itaí-áímmá taíbaqa timá yímikaitata ááqibo waayúkama itáawana wemá timá yímikaiye. ³⁴ ááqibo paá waéqma itaí-áípi timá yímikena ááqibo káqoyu yiyuwéna wení iyápó-annagaraqa máápaq-urena waéqma itaí-áíkoní áaimma abarokáq timá yímikaiye.

Ítuma timá ámitana uwááqoma ánataraiye.

³⁵ aabaúma karáákáq kúmitana Ítuma tiráiyé: "meran-ábápáq-ágínáupáqá kó-onataae!" titata ³⁶ yaayorupamá paá máqe-uraawata waabáqtábá naaúpaqa kóoro timátuweta iyápó-annagaraq Ítugaraqa nópí-káárébi péketa wekáráq awíqmeta kóuraae. káqomma óq-nopi-kaarema yeráwáqté urááe. kégowana ³⁷ yaugikómá anón-uwaama kéyoraitana karááqtoqa ôriq umá kéitana káärenobaqa nokómá ôriq umá ya

kéogiraitana ááqibo ³⁸ Ítuma nópí-kárégóní ayárepaqa kunúraqa aú waguráitata awáuturata tirááe: "tiráátinako, képuyunataama arummá íyaq kéiyó?" tewana ³⁹ itó-urena nokóqtábámá tiráiyé: "paá mááo!" titana uwááqoma ánatagena paá yaákare wáqe-uraiye. wáqe-uraitana ⁴⁰ Ítuma tiráiyé: "nôraq itanáq táaqa karáiyó? nôraq itaráq tirunóbáqá ikéitaaq? íyaq tágaguraiyo?" titana ⁴¹ yáaqa paá kégaitata tirááe: "maan-nákómá náawabiyo? wemá timá yímikaitata uwááqoma nokógáráq kaqtó urááye." téta tirááe.

Ítuma kuti-ááqómmá waqtukéna waagómmá atóbamakaraiye.

⁵ nokaayúkóní meran-ábápáq-ágínáupáqá iréta Kerátínêti-marukaqa irááe. ² irááwana Ítuma nópí-káárébi ké yáubaraitana móra-nakoma máátíq-máatiq-murianobake yáubarena min-nákómá kuti-ááqógáráqá máqe-urena aíboqnaaboqa uréna ³ máátíq-máatiqa kéwaitata waayúkama kanaaráqá ánnáma ikégutomiyé. ⁴ ááqibo waayúkama akoqnáá-annagaraqa kútówana wemá paá yarákéna máqten-annama wemá akoqnáá mú mikákáámmá máqe-urena máqte-kayukama wemá imaamumá mú mikákáámmá máqe-uraitata waayúkama wemmá íma kanaaráqá yáqtoqma áyabaa kéomiye. ⁵ wágááraqa nokáákaraqa wemá anubaqá muríanóbáqá uréire kéena wááqa kéyena óqtanapo wenamááríq kégaraiye. ⁶ ááqibo wemá ayáqtáákake Ítumma káonena kabe-kabe umá uréna araayukaqá yó peréna ⁷ akoqnáá-aagaraqa tiráiyé: "Ítuo, emá Áánûqtuni áanikoma máane. Áánûqtu wemá mú mikákáá utái-manikoma máiyé. kemmá nóna umátikainono? ketí anónnáma ítimiyo! ítikamuwo!" ⁸ miráuma kítitana Ítuma tiráiyé: "kuti-ááqô, wenaúnobake yáubaa!" ⁹ enáwíqqa náawabiyo?" titana "netuqyaa máunaboataa ketíwíqqa Waabámáunatae." téna ¹⁰ tiráiyé: "maakáqá mánataa máunatae. káqo-marabaqa kóiyaba ikétikaitae itaa timátikao!" titana ¹¹ taíbaq-poma anuraqá kénaawana ¹² wemá tiráiyé: "timá tíminataa mi-pógóní íyaqnoabaqa pékonunatae." titana ¹³ Ítuma tiráiyé: "pékoro!" titata yáubareta pógoni íyaqnoabaqa pékaawata máqte-pogoma tiyáápa-wayuka áiyayaa-poma (2,000-poma) aítabaqa péketa nópi péketa pukurááe. pukurááwata ¹⁴ pórawaqtí yiboámá kaba-kabe umá kóureta máqte-kayukama timá yímikaawata waayúkama aón irááe. ¹⁵ Ítunopaqa irááwana kuti-ááqómá naayóbáqá wepí máqe-urai-nakoma unáákáqtôgaraqa maraq máqe-uraitana aákoma kanaaráqá uráitata káonaawana yemá yáaqa kégaiye. ¹⁶ ko aónatuweta ye-káyúkámá kuti-ááqógáráq-nákóqtábámá pógoqtabama timá yímikaawata ¹⁷ Ítumma timá ámikaae: "ketáái timáá-pake kóaa!" tewana ¹⁸ Ítuma nópí-káárébi kéberaitata kuti-ááqógáráq máqe-urai-nakoma tiráiyé: "etê kóonaare." titana ¹⁹ Ítu tiráiyé: "ímiye. enamáápaqa ení waayúkagaraqa yauweré kóaa! uyátarai-nakoma emmá umákai-qtataaqtata timá yímiyo! wemá íráqôníq umákaitaba timá yímiyo!" titana ²⁰ kóurena tiyááka-naa-marupaqa uréire uréna Ítu nórabi

umákaiqtabama timá yímikaitana máqtemma ítaraawana yáaqa karáiyē.

pukuráin-inaaruma awátutumakarena aaragóní naae-kárimá atóbamakaraiye.

²¹ ááqibo Ítuma móragaraqa meran-ábápáq-ágínáúpáqá iráitata waayúkama yaayorupamá nokaayúkkóní agínaupaqa wenôpaqa áíkutaee. ²² áíku-taawana móra-nakoma Yááíratí aapinaan-nááópáké anó-naqa iréna Ítumma káonenama arupi yauwaguré-na ²³ tiráiyē: “ketiyáámûkoma kékukiye. emá ayáá-napo ánêkukuqa inanamá érákainana atóbena paá mániye. miráuma yínónô?” titana ²⁴ wegáráqá kóuráiyē. waayúkama ôriq umá yayorupamá wenanaaépaqa wakéta wekáqá áíkutaawana ²⁵ móra-inikoma naaegárimá títaupake kaayaq-káritímáátíráqá ákaraitana ²⁶ netuqyaa-tótáá-wáyúkámá óqtamma áwáqnaa iyábá yímimanibo karímá íma érákaitana paá mayáiq-mayaiq umá kémayaitanaboana wení óqtamma ánataguraiye. ²⁷ ááqibo wemá Ítuqtabama ítarena yaayoruparáá-kayukagaraqa ya máena aúyánánóbáqá ítaraiyē: ²⁸ “Ítuni unáákáqtômma ánêkukuqa onanamá ketí karímá étikaniye.” téna wení unáákáqtômma ánêkukuqa uráitana ²⁹ naaegómá páátákáá káqnáguraitana wenaúnobaqa wení karímá atóbaguraiye téna ítaraiyē. ³⁰ Ítuni imaamugómá kóuraitana ítarena tiráiyē: “náawa ketí unáákáqtôraqa ánêkukuqa uráiyô?” titata ³¹ wení iyápó-anna-wayukama tirááe: “yaayorupamá áíkutaawa yimónarema nôraq itaa tirááno? ‘náawa ánêkukuqa uráiyô?’” tewana ³² Ítuma paá abáá-urena ánêkukuq-nakoma aónane ínana ³³ aaragómá karímá atóbamakaraitana ítáimma karáitana aqtete kéena aúbáq arupi yauwaguréna máqte-qaqtaaqá Ítumma timá ámikaitana Ítu tiráiyē: ³⁴ “ketiyáámûko, ení áyaqa timí-yátáákómá arunóbáqá ítaraanaboana ení karímá érararaiye. kanaaráqá kóaa! ení karímá ánatagiye.” ³⁵ kítitata waayúkama Yááíratini naaópake iréta timá ámikaae: “enayáámûkoma pukuráiyē. aúba-naqtaba ibáqyuwaaó téq timá ámiyo.” tewana ³⁶ Ítuma yetí watáama ibáqyukena tiráiyē: “áaqa ígáino! áyako tágagino! arummá amíno!” ³⁷ téna tébakaq-wayukayabama tiráiyē: “máaro! tinaaépaqa íma yeró!” titata Pítaa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa wenanaaépaqa kóuraae. ³⁸ kóureta aapinaa-nááópáké anó-nakoni naaópaqa irááwata waayúkama wááqa kéowana aónaraitata anókaqa ibiqá kéyaraae. ³⁹ naaúpaqa pékena tiráiyē: “nôraq owata wááqa kéyoo? nôraq owata ibiqá yaráánabiyo? iyápóma íma pukuréna paá aú waguráiyē.” titata ⁴⁰ waayúkama kaaqaari kéténe téta wíraama urááwana tiráiyē: “máápaqa yáubaaro!” téna iyápógoni aboágáráqá anóagaraqa Pítaagaraqa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa inaarúgómá wayákáa uréta ⁴¹ wení ayáákáqá yáqtokena tiráiyē: “tarítá kúmi!” maa-kátáágóní áaimma miráuma kétiye: “inaarúgô, ké ké-tupo itóaa!” ⁴² titana itó-urena uréire uráiyē. anómma aúkurainaboana (12-karitimaatima) uréire uráitata waayúkama páátákáá yáaqa ôriq umá karáitata ⁴³ Ítu

akoqnáá umá tiráiyē: “waayúkama ítima-yimero.” téna timá yímikaiye: “maan-ínáárúmá aáwaqa amiyo!” téna tiráiyē.

Náátárêtibaqa waayúkama Ítuqtabama yinaaéma umákaraae.

⁶ mikáké kóurena wenamáápaqa iráitata wení iyápó-annae wenanaaé wakááe. ² ááqibo Tabaatiráqá aapinaan-náúpáqá wemá aapinaammá kétima-yimitata netuqyaa-káyúkámá ítáawana yáaqa kaitata tirááe: “maan-nákómá náakakenaq maan-áápináámmá matáiyô? nóikaan-itaigoma ámitanaq matáiyô? náaraq umáwaq anón-awaameqa wenayáá-napo kémaiyaiyo? ³ wemá káámûqtaa-naqiye. Máriaani áanikoe. wenábâkon áwîqa Yêmiti Yóteti Yúq-taati Tááímonigaraq wáiyē. wenáukoyaama ketáágáráqá kémaae.” téta weqtábámá áá awáágu-raawana ⁴ Ítuma tiráiyē: “Áánûqtuni watáá-wata-nakon áwîqa máqte-mapaqa anómma uwíniye. ááqibo wenamáápaqa wení wáátigogaraqa wenánnágáráq kíkqa anómma íma kéuwiye.” ⁵ téna mikáqá wemá anón-awaameqa kanaaráqá íma maténa ááqibo pááqya-kari-wayukama ánêkukena yetí karímá atóbamayikaiye. ⁶ ááqibo waayúkati yíyako íma tágaguraawana yeráwáqá irummá íma ítaraapoana Ítuma karáitaiye.

Ítuma wení iyápó-anna-wayukama timáyíkáitata kóuraae.

anaaékaq káqo-kaqo-marupaqa aapinaammá ko kétima-yimiye. ⁷ wení iyápó-annama títaupake kaayaqá yááyaraitata kaaya-kaaya umá kówana timáyíkaraiye. kuti-áágómmá kanaaráqá waqtuwaígáae téna imaa-mumá yímikena ⁸ tiráiyē: “koéqa taíbaq ímáýáaro! paá yáumma mamé kóoro! kamáama unáámmá óqtamma íma mayéra paá kóoro! ⁹ maqné-áitáúq-ánáámá kanaaráq éra ááqibo kímora kúberai-unaakoqtoma kúberaaro!” téna ¹⁰ timá yímikaiye: “móra-naupaqa peréqa mi-márúkáqá maéq mi-nááúpáqá wáero. ¹¹ ááqibo móra-marukaqa waayúkama íma agoyáá umátiketa keráwáqtí watáama íma ítétama mi-márágóní kaítôgomma títaupike ayúmóro. ayúq-tuwaiyanama yetí negi-yáqtááqá paá wániye.” ¹² titata kóureta abarokáqá tirááe: “waayúkao, keráwáqtí kebó-yátáápíké waéráaro!” téta ¹³ taíbaq-kuti-aagoma waqtukéta netuqyaa-kárá-wáyúkama matawékaraqa péketa atóbamayikaraae.

Yóáane nommá perái-nákómá náarabi umá pukáimiye.

¹⁴ maannááyaba Éróti anómma yabíkái-nakoma ítaraiyē. Ítuni áwîqa anómma utáitana ítaraiyē. yaímma-wayukama tirááe: “Yóáane nommá perái-nákómá pukuráipike itó-urena imaamugárágá kéiyē.” tewata ¹⁵ yaímma-wayukama tirááe: “Íráiyamiye.” tewata tébakaqa tirááe: “naayó-kátáá-wátáá-nákáánákómá wemá watáá-wataa-naqa máiyē.” tewana ¹⁶ Éróti ítare-

na tiráiyee: “Yóáanema kemá aqnómmá arákáunana wemá keqnáámmá itó-uráiyee.”¹⁷ téna aáqa ítarena aanibo wemá wení waayúkama Yóáaneqtabama naayóbáqá timáyímkaitata uréta Yóáanemma yáqtoq-ma kaarabútibi ánnáma kútaane. miráipoana Yóáane kaarabúti matáiyee. Éróti ábâkoma Píripini ánáakoma Erótiati Éróti yabitimá moyámmá matáitana minnáyaba¹⁸ Yóáane naayóbáqá tiráiyee: “enábâkoni ánáakoma yabitimá mayáánabo! ímayaa!”¹⁹ miráipoana Erótiatini áyamma itana Yóáanema ikámma puínéna kéiyee. ááqibo íma kanaaráq ikamíniye.²⁰ Éróti Yóáaneqtabama áaqa kégaitana Yóáaneni kateko-ááitábámá ítaraitana aokaq-náre téna ítaraiipoana Éróti kawáá umákaraiye. Yóáaneni watáa ítaraimma áaqa kégaitana amukaraiye maqmá kéitaiye.²¹ mi táoqa Éróti wení marákárai-kanaayaqa óniqa kauténa wení maqné-wáyúkáyábámá mú mikáq anó-kayukayabama Kááriribake anó-kayukayabama kaumá yímkaitana²² Erótiatini ayáámûkoma imá yamáykaitana Éróti amuqá marakéna tiráiyee:²³ “emá akáinaama ítama timónaao! ítama timónenaqa aménúne. kemá yabíkáuna-yataaqtaba tínaqa aúkáapike aráqma mórabaq aménúne.” téna tiráiyee: “máqtemma ítama timónenai-yataaqa aménúne.” titana²⁴ wemá yáubarena anóama ítama aónaraiye: “nóiqtabawaq timiyó ténúnô?” titana anóama yauwéqma tiráiyee: “Yóáane nommá perái-nákóni aqnóné.” titana²⁵ ayáámûkoma páátákáá kóena Éróti máipaqa írena ítama aónena tiráiyee: “Yóáane nommá perái-nákóni aqnómmá táápepi timiyábá kékikáiyee.” titana²⁶ Éróti arummá ôriq umá kéitana ááqibo namuq-wáyúkátí yúbáq wenáama tiráinapoana íma kaaqaarí téna²⁷ páátákáá wení kawáá-náqá timá ámikáiyee: “aqnómmá ko mamé iyo!” téna timákáitana kóurena kaarabútibike aqnómmá ko aráqmena²⁸ táápepi mamé írena inaarúgómmá má ámkaitana inaarúgómá anóamma ámikáiyee.²⁹ miráitata Yóáaneni iyápó-annama ítatuweta iréta aráaq-auma ya matéta máátiq-máatiq-muriapi mó-uqtamakaraae. miráuma Éróti aákaqa makéna Ítuqtabama tiráiyee: “Yóáane pukáipike itó-uráiyee.” téna tiráiyee.

Ítuma taíbaq-wayukama aáwaqa yímitata narááe.

³⁰ Ítuni iyápó-annama wenôpaqa yauweréta máqteniq aráatababi máqten-aimma timá yímikaataba timá ámikaae.³¹ ááqibo taíbaq-wayukama kéyewata Ítuma wení iyápó-annagaraqa aáwaqa íma kanaaráq naráámiye. íma narááwana Ítuma iyápó-annama timá yímikáiyee: “kenamáataa káqopaqa ayáqtáákaqa ónú-natae. keráwáqá aagaq-naagáq téq mikáq aagaínoe.” titata³² nópi-káárebí yenamáa Ítugaraq kaqmáapaqa kóuraae.³³ ááqibo kéowata taíbaq-wayukama yimónareta yeqtábámá ítareta máqte-marupake marabí yó-yo umá yetí áqnáabaqa kaqmáapaqa irááe.³⁴ Ítuma nópi-káárebíké marabí kukénama netuqyaa-wáábámmá keyimonena arummá umayikaraiye. yetí yabi-í-náqá íma máitata tipi-típiraa umá mááwana miráuma yimónarena netuqyaan-áápináámmá kékí-

ma-yimiye.³⁵ aaqá ékitata wení iyápó-annama iréta tirááe: “aaqá kéekibo kaqmáápapoana³⁶ emá timá yíminata kó éta aáwaqa naa márûpake ko meyámmá máyáaro.” téta tewana³⁷ Ítu tiráiyee: “keráwáqá aáwaqa yímero!” titata yemá ítama aónaraae: “nóinapi aáwaqa meyámmá mayánúnataabiyo? kaayaq-tiyááká-wáyúká áiyayaan-oqtakoma (200-kína) iumaataraiye.” tewana³⁸ Ítuma tiráiyee: “yammá nôraq umá wáiyoo? ko aónaaro!” titata aónatuweta timá ámikaae: “morá-tiyaapaq-yamma kaayaq-nóyáákáráqá wááe.”³⁹ tewana Ítuma wení iyápó-annama timá yímikáiyee: “máqte-kayukama áápêpaakaqa maraq máero téra timá yímero!” titata⁴⁰ araamá máqe-uraae. yáimma-wayukama tiyááka-wayuka áiyayaakaraqa (100) maraq mááwata yáimma-wayukama kaayaq-áiyááákáráqá tiyáákagaraqa (50) máqe-uraae.⁴¹ mááwana Ítuma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákáráqá maténa wiyôkaqa karáqma káonena amuqá makéna nunamupí “tikáiyee” tiráiyee. tiréna yammá kíqtíraaq umá wení iyápó-annama yímikaitata yemá waayúkama yímikaae. kéqnáámmá kaayaq-nóyááqá yáíkkaaq umá yímikáiyee.⁴² yakaráq noyáákaraq yímikaitata máqte-kayukama nátuweta yímúqa yaitata⁴³ wení iyápó-annama yuqáan-aqto-atoma aítma aíturaawata títaupake kaayaq-únámmá ógiqma aíturaae.⁴⁴ yagaroqtamá naa-káyúkámá títaupake kaayaq-wáyúkámá naikamá tiyááka áiyayaa-kayukama narááe (5,000).

Ítuma non ánanaakaqa náuráiyee.

⁴⁵ natúwáawana Ítuma páátákáá wení iyápó-annama timá yímikáiyee: “nópi-káárebí Beqtáirapaqa meran-ábápáq-ágínáupáqá áqnáabaqa kóoro! kemá anaaékaqa yénúne.” téna waabá-káyúkámá timá yímikáiyee: “kóoro!” téna tiráiyee.⁴⁶ timátuwena anuraqá nunamummá mú tiráiyee.⁴⁷ enáinobaqa iyápó-anna-wayukama nópi-káárebí nokaayúkóni aúkáapimma mááwana Ítuma wenamáa iyuwéna marabí máqe-uráiyee.⁴⁸ uwáágoma ôriq umá kéyoraitata wení iyápó-annama nópi-káárebí íma kanaaráq kéowana Ítuma yimónarena nokáá-nokaamma non ánanaakaqa yeqtôpaqa kéyena yátamakitata káonaawana⁴⁹ yáaqa kégaitata ikatíqa kéeta yúyánánóbáqá “waátáe!” tirááe. yurááwana Ítuma páátákáá tiráiyee: “ké kéyune. táaqa ígáino!” téna⁵¹ nópi-káárebí yeté pékaitana uwáágoma yoqmá ánataguráiyee. iyápó-annama yáaqa ôriq umákaitata yúyánákó taitawaa kéiyee.⁵² yakaq awaaméqá in-ááímmá ikéitaawana yetí yáakoma ummaamá ôriq uráiyee.

Ítuma Kénnétáaretibaqa karímá atóbamayikaraiye.

⁵³ nokaayúkóni meran-ábápáq-ágínáupáqá iréta mararáqá Kénnétáaretibaqa yáa amakéta nópi-kááremá ánnáraqa kútaae.⁵⁴ nópi-káárebíké yáubaraawata waayúkama páátákáá Ítumma káoneta ítaraae.⁵⁵ ítareta máqte-marukaqa uréta karí-wáyúkámá kúkutaaraqa maréta maméta Ítu máipaqa

irááe. ⁵⁶ máqte-mapaqa Ítuma uréire uráipaqa naa-márûkaqa yópáqá máqtepaqa waayúkama yetí karí-wáyúkámá meyámmá kémayai-marukaqa mamé iréta egaa aéta tirááe: “ayúwénata ení wáqtôraqa karí-wáyúkámá ánekuyoro!” tewata máqtemma áñekuyowana yetí karímá éqyíkaitata atóbaguraae.

aítaubikoni aapinaammá

7 Pérati-wayukama yaímma aamá aúmakaan-aimma ítaraa-kayukagaraq Yérútáábake iréta Ítunopaqa áíkutaae. ² yaímma Ítuni iyápó-annama iyáámma íma tete éta aáwaqa kénaawata yimónaraae. ³ ááqibo Pérati-wayukagaraqa máqtemma Ítíráaeo-wayukagaraqa yetí yítaubikoma timáyímikaawata iyáámma íma kateko umá tete étama aáwaqa ínewaomiye. ⁴ keqnáámmá aáwaqa meyámmá matéta íma tete étama ínewaomiye. yítaubikoma taíbaq aammá aúkai-kataama yímikaawata yemá mirá kéoe. táápeqa tete iyábá nawimmá tete iyábá taawemá tete iyábá kéqokeq-yaqtaaqa tete iyábá miráuma tete kéoe. ⁵ miráitata Pérati-wayukama aamá aúmatan-aimma yirááti-kayukagaraqa Ítumma ítama aónaraae: “nôraq itata ení iyápó-annama ketáái-títaubikoni aamá íkeiteta iyáá-paigaraqa kénaao?” tewana Ítu yawéqma tiráiyee: ⁶ “Áítáiya keráwáqtábámá áraimma tiráitaq kaaqaari-wáyúkámá mááe. naayóbáqá wemá miráuma agatáiyee.

Áánûqtu kétéye.
'maa-káyúkámá paá yóyaukake tíwîqa múte kéyauyoe.

yetí yirummá ketôpaqa íma kémaraae.

⁷ aamá aúmatan-aimma waayúkama ye túyánápíké kétéraatewaq yeráwáqá Áánûqtuni aamá aúmatan-aikaa kéitaae.

miráipoana ketíwîqa múte yawíyawaigoma yíwáqnaa kanaarácq íiniye.”

téna agatáitata ⁸ Ítuma tiráiyee: “keráwáqá Áánûqtuni aammá aúkai-qtataaqa keráwáqtí tinaaépaqa yuwéq wáátigoni maníqá paá yáqtoqme kéoe.” téna tiráiyee:

⁹ “keráwáqtí maníkóni watáama yáqtoqme kéeta Áánûqtuni watáama yuwéta íkeitaae. ¹⁰ naayóbáqá Móteti tiráiyee. 'enabommá enanókaraqa kaayoné umá yíwîqa múte yauyuwo! kaqtó umá yabíqyikaa! ááqibo móra-nakoma wenaboqtábámá wenanóqtabama táí-

aimma tíanama arááqá ikamínana puíniye.' tiráitaq ¹¹ ááqibo keráwáqá kétee. 'móra-nakoma wenabo-

qtábábi wenanóqtabama timá-yimena 'kemá íma kanaarácq timénúne. timúna-yataaqa tíwaqnaa-yaq-

taaqa kóbaanie. Íbaru-aipi kóbaani wenáaimma mirá wáiyee Áánûqtunnae.' mirá ténama ¹² aboámmá íma yíwáqnaa íniye. ¹³ keráwáqá Áánûqtuni watáama kéyuweq keráwáqtí aamá aúmakaan-aikaraq kéyuwaae. maami wái-qtátááríqa taíbaqa kéoe.” téna tiráiyee.

waayúkama táíq umá aamá kárate-qtataaqa

¹⁴ Ítuma waabámmá wenôpaqa yááyarena timá yímikena tiráiyee: “ítáaro! ¹⁵ máqte-qtataaqa arunóbáqá kóinama íma kanaarácq táíq éna ááqibo arunóbáké yáubatuwena yáwína-yataakoma minnáma táíq kéiyee. ¹⁶ taáqá wáinaaqa ítáaro!” tiréna ¹⁷ waabá-káyúkáyô-pake kóurena naaúpaqa pékaitata wení iyápó-annama ítama aónaraae: “maa-kátáágón áaimma nóinabiyo?” tewana yawéqma tiráiyee: ¹⁸ “tébakaq íma ítáne umá íyaq keráwáqá ítarao? ¹⁹ ááqibo máqtemma kégumibo paá áyapi kégumena miráipoana ayábopike kéyutugiye.” miráuma Ítuma tiráiyee: “máqtemma naí-yáqtaáqá kanaarácq nánnoe.” ²⁰ móragaraqa tiráiyee: “arunóbáké yáubagurai-qtataaqa waayúkama táíq umá kéyiraatiye. ²¹ aúpácq arunóbáké táí-auyanamma iténa kebó-yátáákáríq kéena moyámmá kémayena waayúkama kéikamena ²² aaramá moyámmá yabitimá kémayena aúrananna káena taíbaq-kumiyaq-taaqa wáitana kaaqaari kétena negígómá kéena kéwakarena áwîqa yama aráápena táí-weganokanoqa kéen ²³ maami-kútí-yátáákómá waayúkgoni arunóbáké kéyaubena waayúkama táíq umá káraatiye.” téna tiráiyee.

aaragóni arupi itaígómá

²⁴ Ítuma kóurena Tááya-marukaqa iréna móra-nau-paqa pékena wemá máitata yemá aónaiyaba íkákaiye. ááqibo aúpáqá íma kanaarácq máqe-uráiyee. ²⁵ móra-inikoni ayáámûkoma kuti-áágógáráqá máitana min anóama Ítuqtabama ítarena páátákáá wenôpaqa iréna Ítuni aítaupi aípaq aguráiyee. ²⁶ min-íníkmá íma naaóq-inimibo wemá Pinítia Tíríabake iréna mibáqá wenanóama marákáraitana mibáké iréna Ítuqtabama egaa aráiyee: “ketiyáámûkoni arupíké kuti-áágómá waqtuwaa!” titana Ítuma tiráiyee: ²⁷ “ááqibo áqnáabaqa naaópaq-iyapogotaa aáwaqa yímiketee. iyápógoni aáwaqa mamá iyákómá amiyábá minnáma íma íráqô-qtataaqiyee.” téna tiráiyee min-íníkmá tiráiyee: ²⁸ “téna. ááqibo iyán aráaqa yaare-aménáápáqá maéta iyápógoni aáwaqa araaqtáma ábûpuma kénaae.” titana ²⁹ Ítuma tiráiyee: “kateko-áímmá tiráánaboana kuti-áágómá enayáámûkoni arupíké yáubagina ení naaópaqa kóaa!” titana ³⁰ wení naaópaqa kóurena ayáámûkoma aónaraitana wemá wái-yááréráqá kanaarácq máitana kuti-áágómá arupíké yáubama ánatama kóuraiye.

Ítuma aíbôq-nakoma atóbamakaraiye.

³¹ Ítuma Tááya-marupake Tááíranabaqa kóurena Tááíranabake Káári-nokaayukaqa iréna Tekááporiti-pake tiyááka-marupakene iráiyee. ³² iráitata tébakaq-wayukama aíbôq-naqa awíqme Ítunopaqa irááwana wemá aamá íkéitena íma arupú umá kítitata egaamá arááe: “ayáánapo áñekuinanama atóbamakaniye.” tewana ³³ Ítuma wegáráqá waabápíké áwîqme kóurena ayáán-amama min-aíbôq-nákóni áárarapi makéna

wiráátima wikéna amáábîraq ánêkukena ³⁴ wiyôkaqa aónarena karagíkaráqá yumákáraiye: “yarótáyakaa!” wemá Áárámê-aipeke tiréna “íbaqta” tiráiyé. min-áikón áaimma aáqa yarótáyakao. ³⁵ tiráitana páátákáá min-nákóní ááramamma yarótáguraitana óyauqa oyaq uráitana wemá aamá kanaaráq kétiye. ³⁶ miráitana Ítuma akoqnáá umá timá yímikaiye: “atóba-makaiqtabama Ítima-yimero!” titata máqtemma abarokáqá anókaqa timá yímikaiye. timá yímikaitata ³⁷ máqte-kayukama itáawanama yáaqa karáiyé. yáaqa ôriq umá karáitata tirááé: “wemá máqte-qtataaqa katekoíq kéiyé. aibôqnaaboq-nakoma timá ámikaitana aamá kéitena kanaaráq kétiye.” téta tirááé.

Ítuma móragaraqa taíbaq-wayukama aáwaqa yímikaitata narááé.

8 pááqyamma anaaékaqa káqomma waabámmá anómma áikutaé. áikutaawana yetí aáwaqa ánataguraitana Ítuma wení iyápó-annama yááyarena tiráiyé: ² “maa-káyúkáyábámá tirummá kéumayikaun-aboata ketê kaumo-yúpáámá máqte-ureta aáwaqa íké-naawaqa ³ kemá timá yíménatama naaópaqa! kóéta-ma ayáqtáákaqa kéyepoqa aáwaqa íma yíménatama yúnááímmá ínóé.” titata ⁴ wení iyápó-annama tirááé: “kááyûq-mapaqibo taíbaq waqmé o-káyúkámá náakakena miráuma-aawaqa taíbaq mamá yiménúnataabiyo?” tewana ⁵ Ítu tiráiyé: “ení yammá nôraq-umabiyo?” titata “abapaké kaayaré.” téta yauwéqma ⁶ tewana Ítuma “maraq máaro!” timá yímituwena miqtámmá abapaké kaayaqá maténa nunamupí Áánûq-tuqtabama amuqá makéna “tíkáiyé” tiréna kíqtíraaqa uréna wení iyápó-annama yímikaitata waabámmá yímikaaé. ⁷ keqnáámmá noyááqa yakaráqá maténa nunamupí “tíkáiyé” tiréna iyápó-annama yímikena timá yímikaiye: “yímero!” titata yímikaaé. yímikaawata ⁸ máqtemma nátúwáawana yímûqa yaráiyé. taíbaq-wayukama títaupake kaayaq-wáyúká-áiyáyáámmá (4,000) nátúwáawata ⁹ iyápó-annama ábûpuma araaqtáma abapaké kaayaq-únápí aíqturaawana Ítuma timá yímikaiye: “naaópaqa kóoro!” ¹⁰ timátuwena nópi-káárébi iyápó-annagaraqa péketa Táámánûtaamarupaqa kóuraae.

Pérati-wayukama awaaméq-yátááqtábá ítama aónaraae.

¹¹ tébakaqa Pérati-wayukama utéta aagaren áimma kététa ítama aóna-aona urááé: “wiyôkakena-awaameqa tiráátiyo!” tewana ¹² Ítuma karagíqa kéyena tiráiyé: “nôraq itata íbêq-wayukama aati-aatimá ‘awaaméqá timiyo!’ kéteo? ké kétune awaaméqá íma yiráátéq íyimenune.” téna ¹³ yeqtôpake yiyuwé kóurena nópi-káárébi móragaraqa pékena yanaapáq agínááúpáqá kóuraiye.

Pérati-wayukagaraq Érótni yammá itoraí-yáqtááqá

¹⁴ Ítuni iyápó-annama aáwaqa yiwikáqtuweta yewana kímora-yamma nópi-káárébi wáqe-uraitana

Ítu tiráiyé: “keráwáqá Pérati-waayukati yammá itoraí-yátááqá Érótni yammá itoraí-yáqtááqtábámá aónama kawáá oro!” titata ¹⁶ minnáyaba watáá-wataa yé-iyáá tirááé: “nôraq itanáq mirá kétiyo? yammá íma wáitana mirá kétiye.” tewana Ítu yetí watáayabama itarena ¹⁷ tiráiyé: “nôraq itaráq yammá íma wáiqtabama watáá-wataa kéteo? íyaq ítaraao? póraanabono? aibôqnaaboq kéoo? ¹⁸ túramma wáimma íyaq káonaa? tááramma wáimma íyaq kéitaa? íyaq taákaqa makááo? ¹⁹ kemá móra-tiyaapaq-yamma taíbaq-wayukama kíqtí-giti umáyíkarauo nôraq umá unáápímmá tébakaq aqtó-ááwáqá aíturaao?” titata “títaupake kaayaré.” téta yauwéqma tirááé: ²⁰ “ááqibo abapaké kaayaq-yámmá kíqtí-giti umáyíkarauonata nôraq umá unáápi abûpuma aíqturaao?” titata “títaupake kaayaré.” téta yauwéqma tirááé. tewana ²¹ Ítuma ítama yimónaraiye: “paá íyaq arútama ítaraanabiyo?” téna tiráiyé.

Ítuma aúramma karopágurai-nakoma Béqtáirabaqa atóbamakaiye.

²² Béqtáirabaqa irááwata mikáqá tébakaq-wayukama aúramma karopágurai-nakoma áwíqme Ítunopaqa iréta egaa arááé: “emá ánekuinanama atóbamakaniye.” tewana ²³ Ítuma ayáákaqa yáqtoqma yabitimá márûpake áwíqme kóurena aúrapí wiráátima wíqmakéna ayáánapo ánêkukena ítama aónaraiye: “ára káonaano?” titana ²⁴ min-nákómá káonena tiráiyé: “kemá waayúkama yaaráá umá uréire kéowaq káonaune.” titana ²⁵ Ítuma móragaraqa aúrikaqa ayáámma makáitana íbêqa min-nákómá akoqnáá umá aónaraitana aúramma atóbamakarinana máqte-qtataaqa káonaitama ²⁶ Ítuma timá ámikaiye: “ení naaópaqa kóé! mi-márúpáké yéna márûpaqa móragaraqa íma yauweré iyo!” téna tiráiyé.

Pítaa Ítuni áaimma abarokáq kétiye.

²⁷ ááqibo Ítuma wení iyápó-annagaraqa Tétaría Píripai-marupaqa kégoweta Ítuma ítama yimónaraiye: “timá tíméro! waayúkama keqtábámá nóinae kéteo! náawabuno?” titata yauwéqma tirááé: ²⁸ “yaímma kétee emá Yóáane nommá pérakarai-nakoe kétéwata yaímma emá Iráiya máane téta kétee. tébakaqa emá Áánûqtuni watáá-wataa-nakomone kétee.” tewana Ítuma ítama yimónaraiye: ²⁹ “keráwáqá nóine kéteo? náawabuno?” titana Pítaa yauwéqma tiráiyé: “emá Áánûqtuni aúyánámmá Metáiya máane.” titana ³⁰ Ítu timá yímikaiye: “keqtábámá waayúkama ítima-yimero!” téna tiráiyé.

Ítuma wemá aíqa íyábágaráq wemá puínîtabagaraq timá yímikaiye.

³¹ Ítuma mirá-timatuwena wení iyápó-annama miráuma kéyiraatena timá yímikaiye: “ké Waayúka-Araaqa máune. taíbaq-yataaqtabama tíqa íniye. ketáái anó-kayukama uyátaráa-monoq-wayukagaraqa aapinaa-káyúkágáráqá anaaéma umátiketa tíkamiyaqa

pukónúne. púyónana kaumo-yúpáámá ánataginana ti-wáutinaqa paá mánune." ³² miráuma abarokáq titana Pítáa ítátuwena Ítumma áwíqme nékaqa mó áá awáágitana ³³ ááqibo Ítu wení iyápó-annama yimónarena Pítamma áá awáágurayie: "emá webónáqá máane. ketinaaépaq yáwaa! enaúyánámmá paá waayúkagoni aúyánámiye. íma Áánúqtuni aúyánámíbo!" ³⁴ timátuwena wemá wení iyápó-annama waabákáráqá wenôpaqa yááyarayie. yááyarena timá yímikayie: "ááqibo móra-nakoma akáinana tinaaépaqa yínénama wemá wení akáígómá awikátuwena yuwáino! wenáuma mamé uwi-yátááqtábá kéyuwenawaq wení máárípuma múte kémayena tinaaé mamé yíno! ³⁵ móra-nakoma paá mánae téna-ma wení paá mái-yataaqa aúyoraniye. ááqibo móra-nakoma keqtábámá puyéna ketí átê-wataayabama puyénama wení paá mái-yataaqa mayániye. ³⁶ ááqibo móra-nakoma máqtemma mararáq wái-qtataaqa matokáinanama wení paá mái-yataaqa aúyokinanama nôraq ínyô? ³⁷ nóinapo wení paá mái-yataaqa móragaraqa meyánîq ínyô? ³⁸ ketí wataáyabama íbêqa kebó-yúpááráqá keqtábá agaemá inaqa ké Waayúka-Araaqa maéqa weqtábámá kemá yéna-taoqa ketiboní tágagi-yataakaraqa wení aokaq-káqtó-wáyúkágáráq yéqa mikáq kemá tigaemá umákanune." téna Ítuma

9 tiráiyie: "taákaqa máráaro! tébakaqa maakáq itó-uma paá máa-kayukama íma puíyana Áánúsuma kawáá kéi-kanaama akoqnáágaraqa yínata aónéta puínoe." téna Ítuma tiráiyie.

Ítuma káqowaraa aúkéna tágagurayie.

² abapaké móra-wagaama pukitana Ítuma Pítagaraqa Yêmitigaraqa Yóáanekaraqa yíwíqmena anónuraqa utéta yenamáa máneta urááe. mikáqá Ítumma káonaawana wemá káqowaraa aúkitata ³ wení unáákáqtôma waéqma tágagurena mú mikákáá wayámmá aúkitataa waayúkama tete umátúwáakakaatati íma miráuma wayákayana umá tágagine iné. ⁴ mirá umátuweta Iráiya Mótetigaraqa Ítugaraqa wataá-wataa kétéwata yimónaraawana ⁵ Pítáa tiráiyie: "yiráati-nako, maakáq mánunataama iráqôniq kéinataa kaumo-námmá taróq onúnataama mórama ennáe. mórama Mótetinnæ. mórama Iráiyanna tarôq onúnatae." titana ⁶ yáaqa karáitata Pítáa tînîn-aimma íma ítaraipoana mirá-tirayie. ⁷ ááqibo konnámá kukéna yemmá yawáaq uráitana aagómá konnánóbáké tiráiyie: "tíkái-ketaanikoma máiyie. máinaraq wenáama itáaro!" ⁸ yemá yúrapike abáá uréta Ítumma wenamáa aónaraae. ⁹ anuraké kukááwana Ítuma timá yímikayie: "káqo-kayukama aónaraawaigo-qtabama ítima-yimero! ááqibo kemá Waayúka-Araaqa pukuráipike awaútinana itoínaqa mikáq kanaaráq timá yímero!" titata ¹⁰ wenáama ítaretá kaqtó uréta ááqibo maannáyaba wataá-wataa tirááe: "pukuráipike awaúturaigoma nóin-aainabiyo!" téta ¹¹ Ítumma ítama aónaraae: "aapinaa-káyúkámá kétee 'Íráiya áqnáabaqa yíniye.' nôraq itatáq mirá kéteo!" titana ¹² Ítuma yawéqma tiráiyie: "Íráiya áqnáabaqa kéyena máqte-

qtataaqa yokaa-yokaa kéiyie. ááqibo nôraq itana Waayúka-Araaqtabama Áánúqtuni agamátán-áipí mirá kétéyo? 'wemá anón-aiqa mayáinatama waayúkama wemmá ayúqma ánatainoe.' ¹³ titaqá kemá kétématimune. Iráiya wágáábaqa iráinapoata waayúkama weqtábámá Áánuqtuni agamatán-áipí tiráiniq uréta máqte-qtataariq ónaae yíkái-qtataariq wekáq urááe." téna Ítuma tiráiyie.

Ítuma kuti-ááqógáráq-iyápómá atóbamakayie.

¹⁴ kukéta tébakaq iyápó-annaraqa iráawata anómma waabá-káyúkámá yeqtôpaqa áikutaawata yimónaraae. aapinaa-káyúkámá Ítuni iyápó-annagaraqa aagaren áimma kétéwata ¹⁵ waabámmá Ítumma káoneta iyánáaq umáreta uyaaté uréta agoyáá umákaraae. ¹⁶ Ítu wení iyápó-annama ítama yimónarayie: "nóiqtabama yegáráqá aagaren áimma kéteo?" titana ¹⁷ waabápike móra-nakoma tiráiyie: "yiráati-nako, ketáanikoma enôpaqa áwíqme uráunana wení arupi kuti-ááqómá máitana aamá íketitana ¹⁸ kuti-ááqómá yáqtoqma marabí kéyuwaitana wemá áwaayaamma agíkíqa kéitana óyaukaqa agaregómá ôriq kétena arááteru-teru kéiyie. kemá ení iyápó-annama ítama aónaraune. 'kuti-ááqómá arupiké waqtuwánô téq itáunata kanaaráq íma waqtukááe.'" titana ¹⁹ Ítu tiráiyie: "íma ítáa-araakotaama mááe. nôraq umá yupaawaq keráwáqtê mánuno? keráwáqtí íitai-yataakoma tíbô kégaitaqa nôraq umá yupaawaq miráuma ónúno? iyápóma áwíqme kekáqá yero!" titata ²⁰ iyápóma áwíqme irááwana Ítuma máitana kuti-ááqómá wemá aónarena iyápóma yáqtoqma marabí yukáitana aúgoma kaipú-kaapu uráitana óyaukake agaremá arááteru-teru uráiyie. ²¹ Ítu wenaboámmá ítama aónarayie: "nôraq umá yupaawaq wegáráqá máqeuraiyo?" titana aboámá yawéqma tiráiyie: "pááqyan-iyapoma máikakene. ²² taibaq-kanaama irabí yukéna nopí yukéna arááqa ikámita ááqibo emá arummá umátikaa! emá kanaaráq énnaraq tíwáqnaa uwo!" titana ²³ Ítu tiráiyie: "náawabi keqtábá arupi ítama aruténama máqte-qtataaqa kanaaráq íniye." titana ²⁴ aboámá ibiqá yaréna tiráiyie: "kemá tirupi kéitauo ketí itaígómá pááqyamma itaígóqtábámá tíwáqnaa uwo!" titana ²⁵ Ítuma waabámmá yimónaraitata ya áikutaawana kuti-ááqóqtábámá abarokáqá akoqnáá umá tiráiyie: "aíbôqnaaboq kuti-ááqó, kemá timá áme-naa iyápógoni arunóbáké yaúbagao! yaúbarema móragaraqa arunóbáq íperaa!" titana ²⁶ wááqa yumátuwena iyápóma marabí yukáitana aúgoma kaipú-kaapu uráitana yaúbagurayie. yaubaraitana iyápóma pukurénaraa máqeuraitata waayúkama tirááe: "pukuráiyie!" tewana ²⁷ Ítuma ayáamma yáqtoqma awaútitana itó-uraiye. ²⁸ Ítuma naaúpaqa pékuraitata wení iyápó-annama aúpáq ítama aónaraae: "nôraq itatáá ketáámá íma kanaaráq waqtukáunataabiyo?" tewana ²⁹ tiráiyie: "nunamunápó maa-wáin-ááqómá kanaaráq waqtuwáinoe. káqo-qtataa- napo kanaaráq waqtuwáinoe." téna Ítuma tiráiyie.

Îtuma móragaraqa wení pukígóqtábámá tiráiyé.

³⁰ mikáké kóureta Kááriribaqa kégowata waayúka-ma itanéowana Îtuma itaiyábá íkákaipoana wení iyápó-annama kétima-yimena tiráiyé: ³¹ “Waayúka-Araaqa yáqtoqma áwíqma yimiyatama ikamíyana puyéna kaumo-yúpáámá ánataginana itó-íniye.” titata ³² wemá tin-áikón áaimma íma ítareta ikaqtíq uréta ítama íma aónaraae.

náawa mú mikákáá anó-nakoma máiyé?

³³ Kápéranabaqa iréta naaúpaqa maéta máawana Îtuma ítama yimónariye: “nóiqtabama aakaqá uréire uréta watáá-wataa tirááo?” titata ³⁴ timá abarokáqá íma tirááe. aakaqá uréire umá maéta yemá aagaren áimma tiráápoata náawabi áqnáaenariq iyábá aagaren áimma tiréta timá abarokáqá íma tirááwana ³⁵ Îtuma maraq maéna titaupake kaayaq-iyápó-ánnágómá yáá-yarena tiráiyé: “ítáaro! áqnáabataba akáina-nakoma aqtóbáq maíno! máqtekoni maqnémá auráino!” tiréna ³⁶ iyápóma áwíqma yetúbáqá ákarena áyabaa uréna tiráiyé: ³⁷ “móra-nakoma kebóana maaráá-iyápómá yabírakenaraa kemmá yabítikane íniye. yabítikane-naraa kenamá íma yabítikanibo timátíkarai-naqa yabíra Kane íniye.” téna tiráiyé.

namurommá íma maénama aanábómá máiyé.

³⁸ Yóáane Îtumma timá ámikaiye: “yirááti-nako, móra-nakoma enáwíqqa tiráinapoana kuti-áágómá waqtukáitataa ketáámá aónareta timá ámikaunatae ‘éqaaol ímira-uwo!’ tirétaa ení iyápó-annabike íma ketáátê íma máitataaboataa mirá-tiraunatae.” tewana ³⁹ Îtu tiráiyé: “ímira timá áméro! ‘éqaaol! ítero! ááqibo ketíwíqqa yáinapoana akoqnáá-yataaqa umá inéna min-nákómá keqtábámá táí-aimma íma kanaaráq tíniye. ⁴⁰ ááqibo íma namuroíq kéumatikenataama wemá aanábó máena íniye. ⁴¹ ááqibo keráwáqá Îtu Káríqtoni iyápóma máapoana móra-nakoma ke-qtatabóana pááqya-qtataaqa miráumararaa nommá nawááena timénama wení íráqô-qtakaakoni anónnám-ma mayániye.” téna tiráiyé.

Îtun anaé wará-yátááqá mamá taitawaa kéiyé.

⁴² Îtu tiráiyé: “móra-nakoma ketáama ítarain-iyapoma kaaqaari-ááímmá aráátinanama min-iyápógómá ketáama yuwáinanama anón-oqtamma kaaqaari-nákóni ánúwarakaqa atáá-ataa umá nopí óqtakaraqa yuwáiyana pékena nommá nawíkama pukínanama minná kateko umá íni ááqibo iyápóma tinaaépaqa yuwáné ínanama mú mikákáá táígoma íniye. ⁴³ ááqibo tiyáákoma táigo-qtataariqo kéinaqa keráwáqá tinaaépaq yuwáneqa tiyáámma arááaro! áániibo kímora-ayaakaraqa mú mikákáá íráqômma keráwáqá tágagurai-marukaqa wínoe. kaayaq-áyáákáráqá márú mikákáá táígoma keráwáqá puí-márúkáqá ⁴⁴ irabí wínoe. ⁴⁵ ááqibo áitaukoma táí-apima áwíqmena kéwinaama tinaaépaq yuwánéqa títauqa arááaro!

kímora-aitaukaraqa mú mikákáá íráqômma tágaurai-paqa yinéqa kaayaq-áitáúkáráqá márú mikákáá táígoma ína puíbáqá wínoe. ⁴⁷ ááqibo túrakoma kúmiqyataariqo kéinaqa tinaaépaq yuwáneqa túramma kubíqtúwáaro! Áánúqtuni kurubáqá kímora-aurakaraqa mú mikákáá íráqômma yinéqa kaayaq-áúrákáráqá márú mikákáá táígoma ínaq puíbáqá irabí wínoe. ⁴⁸ puí-márúkáqá marikómá íma ánatainana írágómá íma kama ánataniye. ⁴⁹ umá irabí agatuwáinana anaékaq yaímma íráqô-qtataaqa paá wániye. mórai q umá ketáá maqmá aóna-aona onanataá yaímma íráqô-qtataaqa paá wániye. ⁵⁰ ááqibo umá ikaa q kétena aáwakaraqa átê kéinana ááqibo ikaa q íma tínanama nóinapo móragaraqa átê íníyô? miráuma tirupí umá-úrúá-qtátááqá wáinaqa máqte-kayukagaraqa aarawaamá paá máaro!” téna tiráiyé.

ánáakoma ayuwaíyábámá Îtuma timá yímikaiye.

10 mibáqá kóurena Yúria-marupaqa kóurena Yótaa-nomma atamá kóuraitata waabámma móragaraqa áikutaawana wemá keqnáámma aapinaammá timá yímikaitata ² tébakaq Pérti-wayukama wenôpaqa iréta yoqmá aónaneta ítama aónaraae: “ketáái monoq watáabi yaaguyabí-áípi awaai kómá wenánáakoma kanaaráq ayuwániyô?” tewana ³ Îtu ítama aónarena tiráiyé: “Móteti nóineq timá tímikaiyo?” titata ⁴ yé tirááe: “Móteti tiráiyé. ‘akáinama awaai kómá ayúkai-kanaamma agayéná ánáakoma kanaaráq ayuwániye.” tewana ⁵ Îtu tiráiyé: “kaúbîq uráápoana Móteti miráuma timá tímikena agatáitana ⁶ áqnáabaqa Áánúqtu ímira-uráiyé. Áánúqtu áqnáabaqa awaai kógáráqá ánáakogaraqa tarôq uráiyé. ⁷ ááqibo waagómá anóama aboámá iyuwéna ánáakote iyikááyata kónanaratama ⁸ mi-káyákómá kímora-auma auráyóye. kaayakómá íma paá maéta kímoragoma aúgemma mániye. ⁹ ááqibo Áánúqtu mimórárq makáinata waayúkama íma yataínoe.” titata ¹⁰ naaúpaqa wení iyápó-annama maannáyaba ítama aónaraawana ¹¹ wemá tiráiyé: “ánáakoma ayúwáinakoma káqon-inimma mayánénama wemá morímá yamákarena moyámma mayéna ánáakoma agaemá amíniye. ¹² keqnáámma awaai kó ayúkain-inimma wemá káqokanokoma mayánénama wemá morímá yamákarena moyámma kémayaiye.” téna tiráiyé.

Îtuma pááqya-noiyaporawaqa atimuqá timá yíkaraiye.

¹³ ááqibo pááqya-noiyaporawaqa yiwíqme Îtunopaqa ánêkuku íkáae téta írááwata Îtuni iyápó-annama áá yiwááguraawana ¹⁴ Îtuma aónaimma áyám-ma uráitana tiráiyé: “paá máaro! iyápóma ketôpaqa kanaaráq kéyee. áá íma yiwáágoro! Áánúqtuma kawáá kéi-marúqa miráráá umá iyápógoni márúqa wáiyé. ¹⁵ túwááyakaq máráaro! Áánúqtuni watáama iyápóraa umá arupi kéitai-nakoma Áánúqtuma kawáá kéi-marúqa kóiniye. miráumarara íkéitenama íma kóine íné.” téna ¹⁶ iyápóma yirákena iyóbaruqma uréire kée-

na tiráiyē: “eqtábámá íráqôniq umákaniye.” mirá téna íráqôn-aimma timá yíkaraiye. atimuqá ámikaiye.

anó-nakoma

17 kégoitana móra-nakoma uyááténa Ítunopaqa marabí araayutaúmá aténa ítama aónaraiye: “íráqô-yi-raati-nako, nóin-iraqo-qtataariraq éraq kemá íma ánatagena tágagigoma mayánááq únabiyo?” titana 18 Ítu tiráiyē: “nôraq itaa keqtábámá íráqône tiráano? kímora-iraqokoma máena Áánûqtu wenamá íráqôm-ma máena kéiyē. 19 emá máqtemma yaaguyabí-áímmá ítaraane. aaramá moyámmá morímá yamákaan-abo! íyamakaa! waayúka ikámma puyónabo! íkamuwu! moyámmá mayáánabo! ímayao! kaaqaari-áímmá ténabo! ítiyo! wakaráánabo! íwakaraao! aboámá anóagaraqa kaayonéma umá yíwíqqa múte yauyuwo. kaqtó umá yabíqyikaa!” titana 20 anó-nako tiráiyē: “yirááti-nako, maa yaaguyabí-yátááq máqtemma iyápo máqē uráuna-kanaarake íbêkaraqa kaqtó kéune.” titana 21 Ítu aónaraitana wenaúyánámmá wenôpaqa kóuraitana tiráiyē: “kímora-yataaqa íarutaiye. ení máqte-qtataaqa oótamma íma wái-kayukama yimiyo. yiména Áánûqtugaraq ení oótamma taíbaqa anómma aurániye. yímituwe tinaaépaq iyo!” titana 22 mikátááyábá arummá ôriq uráitana wení oótamma taíbaq wáinapoana karagíqá yumáena kóuraiye. 23 kóuraitana Ítuma karáqme uré karáqme iré kéena wení iyápo-annama timá yímikaiye: “anó-nakoma taíbaq oótamma makáina-nakoma Áánûqtuni-marupaqa umaagaráq kóiniye.” titata 24 iyápo-annama wení watáayatabama yáaqa karáitana Ítuma móragaraqa tiráiyē: 25 “oótiraa-kakoma (káámo) waigóni-aapi péránéna inikáámá oóta-nakoma Áánûqtuni márúpaq uínénama kamáa ániye.” titana 26 yáaqa ôriq kégaitata tirááē: “náawa kanaarác peráníyô?” tewana 27 Ítuma karáqma káonena tiráiyē: “ááqibo umaa-yátááq waayúkama íma kanaarácá ínana Áánûqtu kanaarác íniye.” titana 28 Pítáa tiráiyē: “ketáámá máqte-qtataaqa yukétaa enanaaépaqa kéyunatae.” titana 29 tiráiyē: “ááqibo kétima-timune ááqibo ke-qtábámá maan átê-wataayabama móra-nakoma naópaqa yuwánénama awaaómá ábâkogaraqa yuwánénama anaanoámá aúkogaraqa yuwánénama aboámá anóagaraqa yuwánénama áanikoma ayáámûkogaraqa yuwánénama yókárác yuqma ánatatuwenama 30 móragaraq-moragaraqa mayániye. taíbaq mayánéna íbêq-kanaama naammá taíbaq mayéna awaaútáama ábâkotaagaraq taíbaq mayéna anaanoútáama aúkoutaagaraqa taíbaq mayéna anóautaama taíbaq mayánéna aíkaraqa mayániye. mayéna anaáeka-kanaama íma ánatagena tágagigoma mayániye. 31 íbêq-ano-kayukama maqnémá ínana íbêq-maqne-wayukama uyátaneta yínóē.” téna Ítuma tiráiyē.

Ítuma móragaraqa wení puíyábámá tiráiyē.

32 aapaqá máeta Yúrútaárebaq kégowana Ítuma áqnáabaqa kégoitana wení iyápo-annama yáaqa ké-

gaitata wenanaaépaqa kégowata tébakaq-wayukama yinaaépaqa kéyewana yáaqa ôriq umá karáiyē. Ítuma móragaraqa wení iyápo-annama wenôpaqa yáarena máqtemma yínê-qtataaqa timá yímikaiye: 33 “aónaaro! Yérútaárebaqa kéuyonatama mikáqá monoq-wayúkámá aapina-káyúkágárácá Waayúka-Araaqa yáqtoqma ánnáma amínéta aa íitai-wayukama yimíyáta 34 weqtábámá makatéta wirááti wekácá wituwéta ikamíq-ikamíq umá ikamíyana puyéna kaumoyúpáámá ánataginana itó-uma paá mániye.” téna tiráiyē.

Yêmitiyaa Yóáaneti ítama aónaigoma

35 Yêmiti Yóáanegaraqa Yéberen áanikoma wenôpaqa iréta ítama aónaraaye: “yirááti-nako, mórayataaqa ítama aónayaa kekárátá mirá-umatikanono?” téyana tiráiyē: 36 “tikaí-yátááq nôraq umátikanuno?” titata 37 tirááyē: “emá ení tágagi-marupaqa yénaka kerátámá enaukápácá maraq máyaakae. meranáukápácá maan-aukapaqa anó-kayukati yibíqtátárác maraq máyaakae.” teyana 38 tiráiyē: “ítama aónáaya-qtataaqa kenákámá íma ítaraaye. kemá naúna-yataaqa kanaarác náyóyô? kemá peraúna-yataaqa peráyóyô?” titata 39 tirááyē: “kanaarácá mirá-oyuye.” téyana tiráiyē: “keqnáámmá kínnamo naúna-yataaqa náyóyē. kínnamo peraúna-yataaqa peráyóyē. 40 ááqibo ketukápácá kemá íma kanaarácá ‘maraq máéka!’ tenúne. Áánuqtu wenamá maannáyaba tíniye.” titata 41 tébakaq iyápo-anna-wayukama ítaraawana Yêmitiqtabama Yóáaneqtabama íyámma uráitata 42 Ítu yááyarena tiráiyē: “aa íitai-wayukagoni áaimma keráwácá ítaraae. yetí uyátárai-kayukama kawáá-wayúkágárácá náápaakaraqa imaamugárác-áímmá kétepoaq 43 keráwácá ímira-inoe. uyátaiyaba kákainanama tébakaqa yíwâqnaa íno! 44 mú mikákáá áqnááemma mánae téna kákainanama máqtekonimaqnémá maíno! 45 Waayúka-Araaqa wemmá áwáqnaa íyábá íma kukáibo máqtekoma yíwâqnaa umá wenamááríq uyéna yawwéqma meyaníq ínena kukáiyē.” téna tiráiyē.

Ítuma Páátáméati aúramma karopágurai-naqa atóbamakaraiye.

46 Yérikobaqa irááwana Ítuma wení iyápo-annagaraqa anó-kaabakaraqa Yérikobake kégowana móra aúra karopágurai-naqa Páátáméati Timéyati áanikoma pari-páriakoni áwábaqa maéna óqtataba inaa-inaa kétitana 47 Náátárêtibake Ítuma kéyataitana ítarena akoqnáá umá ááyama tiráiyē: “Ítuo! Tébitini áanikoo! keqtábámá arummá umátikaa!” titana 48 taíbaq-wayukama áá awáágureta “páátí máao!” kétéwana mú mikákáá akoqnáá umá tiráiyē: “Tébitini áanikoo! arummá umátikaa!” titana 49 Ítuma paá máena tiráiyē: “ááyaaro!” titata aúra karopágurai-nakoma ááyareta tirááē: “áaqa ígáino! kááyaina itóaa!” tewana 50 unáákáqtôma ámuraake kabe-kabe umá káyutuwe-na itó-uma Ítunopaqa iráitana 51 Ítuma ítama aó-

naraiye: “akaígómá nôraq umá umákanuno?” titana tiráiyé: “tikái-tiraati-nako! keqnáámmá túrama aónanaare.” titana ⁵² “kóaa!” téna tiráiyé: “enarupi itaraiwaigoma atóbamakaraiye.” titana páátákáá kanaaraq káonena Ítuni anaaépaqa pari-páriakaqa kóuraiye.

Ítuma Yérútáárebaqa pékaitata kaayonémá urááe.

11 ááqibo Yérútáárebaqa waaqókáqá iréta Óribêti-anuraqa Bétqápégibaqa Bétqanibaqa irááwana Ítuma kaayaq-iyápó-ánná-wáyúkáyátábámá timá yímikaiye: ² “kenákámá mi-márúpáqá kóokao! uréka oóti-araaqa aónéka waayúkama íma ayááqme uréire uráiyamma min-arááqá ayúqma áwíqme yekaa! ³ ááqibo móra-waigoma aónéna ‘nôraq kéoyo?’ tínakama mirá-tima-amekao. uyátárai-nakoma kákaipoana páátákáá yauwéqma uwáyu amíniye.” titata ⁴ yenákámá kóureta oóti-araaqa abarokáqá ánnáraqa aónareta káyuboyata ⁵ tébakaq-wayukama ítama yimónaraae: “nôraq kéoyo? nôraq itaka min-arááqá káyuboyo?” tewata ⁶ Ítuma timá yímikain-aimma yauwéqma timá abarokáqá tiráayata “kanaarapaq íye” tirááe. ⁷ oóti-araaqa Ítunopaqa áwíqme iréta yetí unáákáqtôma oóti-araaq-amuraaqa akéta Ítuma ámûraaqa kéuyataitata ⁸ tébakaq-wayukama unáákáqtôma aakaqá ákaraamma mú mikákáá anómma yabíkái-naqa kéitata mirá éwaoniq umá mirá-uraae. tébakaqa yaayamamá ánagaraqa akáteta aakaqá ákaraawana wemá yínítaba mirá-umakaraae. ⁹ ááqibo aakaqá áqnáabaq o-káyúkágáráq anaae yekáyúkágáráq kabámareta tirááe: “atóbaticai-naqa otáána yi-nákóqtábámá anón-uyatarai-nakon áwíkaq kéyenana Ánûqtu amuqá kémarakaiye. ¹⁰ Tébiti ketibotáámá wení kawáá kéimaruqa uyátárai-nakon áwíkaq wení yabi-í-yátááqá Ánûqtuo, wemmá iráqôníq umákaao! ya-matiyuwaa!” mirá-timatuwaawana ¹¹ Ítuma Yérútáárebaqa utáiyé. anó-monoq-naupaqa pékena karáqme uré karáqme iré kéena máqte-qtataaqa aónaimanibo aa ékitana yáubama Bétqanibaqa wení iyápó-annagaraqa kóuraae.

Ítuma arammá íma wái-qtagama áá awááguraiye.

¹² aaq iraráimma Bétqanibake yauwaréa kéyewana Ítumma áa-yaitana ¹³ kopaakáá-qtámá taíbaq-anagaraqa ayáqtáákaqa aónarena waaqókáqá uréna araqtábámá aónarena ááqibo abáá-abaa immá uráitana arammá ikéiyai-kanaaboana paá ánáma wáqeuraiye. ¹⁴ Ítuma yaayamagómmá timá ámikaiye: “ekáqá yaa-yarammá íma iyáino! waayúkama móragaraqa ení arammá íma nánnoe!” titata wení iyápó-anama itaraae.

Ítuma anó-monoq-naupaqa pékaiye.

¹⁵ Yérútáárebaqa irááwana Ítuma anó-monoq-naupaqa kurubáqá pékaitata mibáq meyámmá kémayaawata meyámmá kémaraawana yemmá Ítuma kurunóbáké waqtukéna óqtamma waékáa-kayukati

yaaremá waéqtukena wáqwaaimma kémayaa-kayukati yibíqtátámá waéqtukaiye. ¹⁶ máqte-kayukama íma iyúwáitata oótama aqméta anó-monoq-naupaqa kótawe-yatawe urááe. ¹⁷ mikáq yiráá téna tínoe: “Ánûqtuni agamatán-áipí agataiyé! ‘ketí naaúpaqa máqte-kayukati nunamu-námmá téq ááqibo ketí naaúpaqa moyá-káyúkágóní naakáá ke máqtemma káuqmaraae.” titata ¹⁸ uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá itareta Ítuma ikamíyábá téite urááe. ááqibo waabámmá máqtemma wení aapinaaqtábámá yáaqa karáinapoana yáaqa karáiyé. ¹⁹ ááqibo énaikaqa Ítuma Yérútáárebake kóuraiye.

kopaakáá-qtágóní wátáagoni áaimma

²⁰ aaq iraráimma aakaqá uréire kéeta kopaakáá-qtámá aónaraawana mútúqa aayákagurena ánûpake aayákaguraitana ²¹ Pítaa aákaqa mákena tiráiyé: “yirááti-nako! aónaa! emá áá awááguraana-yama aayákaguraiye.” titaana ²² Ítu tiráiyé: “itaa! arupi Ánûqtuqtabama yáqtoqma akoqnáá uráánama ²³ maan-ánuyábámá náawabi tíniye. ‘anugô, itó-uma únópi pékaao! tíyanama arupi káqon-auyanamma íma wáinama wenáimma pááq ínîn-aikoma mirá-umakaniye. ²⁴ miráinaqa kemá timá-timenune. kerawáqá tirummá améq móra-yataaqtabama nunamupí ítama aónáiyana máqtemma ítama aónaa-qtataaqa mayánóe. ²⁵ ááqibo nunamummá kétiyanama káqoyama táigo-qtataariq kéumatikaiyaqa tíyámma kéinaqa tíyámma paábaq yúwéraq! tirummá umákáaro! miráuma keqtibomá Ánûqtu keráwáqtí kúmiq-yataaqa paá umátikaniye. ²⁶ íma káqo-yuti kúmiq-yataaqa paá umákaiyanama keráwáqtí kúmiq-yataaqa keqtibomá Ánûqtu íma mamá paá umátikaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma wení náápaaqtabama timá yímikaiye.

²⁷ Yérútáárebaqa yauweréta irááe. Ítuma anó-monoq-naupaqa uréire kéitata uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá anó-kayukagaraqa wenôpaqa iréta ²⁸ ítama aónaraae: “nói-naapaakaraqa maa-qtátááríqa kéono? náawa mi-náápáámmá ámikaiyo?” tewana ²⁹ Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “mórai q umá kemá móra-yaqtaaqa kímorama ítama timónaanaqa yauwéqma abarokáqá timá-timiyaaqa kemá nói-naapaakaraqa kéyunopoaq timá-timenune. ³⁰ timá tímero! Yóáne nói-naapaakaraqa nommá péqyikaraiyo? náawa mi-náápáámmá ámikaiyo. Ánûqtu ámikaiyo? waayúkama ámikaa?” titata ³¹ yenamááríq aamá kégareta tirááe: “nóine tenúnataabiyo? ááqibo Ánûqtu ámikaiye tenanáámá wemá tíniye. ‘nôraq itata wenáama tirupi íma itaraao?’ tínataa ³² ááqibo ‘waayúkama ámikaa’ tenanatáámá waayúkama iyako táiq kénata yé máqtemma Yóáneqtabama yirummá amétama tínoe. ‘wemá Ánûqtuni watáá-wataa-naqa aúkaiye.’” mirá waayúkayaba téta yáaqa kaitata ³³ Ítumma timá ámikaae: “íma itaraunatae.” tewana Ítu tiráiyé: “mórai q

umá kemá ketí náápaqtabama ítima-yimenune." téna tiráiyé.

uqtékáán-áráqtókóní kawáá-nákóní waéqma itaí-áímmá

12 timátuwena waéqma itaí-áímmá timá yímikaiye: "móra-nakoma yómmá uqtékáán-áráqtómmá yoqmakéna kurumá umá ikútena arammá igáriq í-máiqá ukéna yawáákaa-namma tarôq umákena yabi-í-wáyúkámá yabi-igáae téna yímikaiye. yimituwena óq-marupaqa kóuraitana ² arammá ábúma kaitana kuqtí-kánááráqá wemá wení maqné-kánókómá timákáitana tébakaq-aramma yabi-í-wáyúkáráké mamé kóuraiye. ³ kóuraitata yabi-í-wáyúkámá maqné-nákómá yáqtoqma ikámma waqtúwáawana yauweréna arammá ímayena paá kóuraiye. ⁴ ááqibo yókóní aboámá káqo-maqne-nakomma uréna mó-timaanikitana iráitata yabi-í-wáyúkámá aqnókáq kéikameta timákaawana kóuraitana ááqibo ⁵ yókóní aboámá káqo-maqne-nakomma timákáitana kóurena iráitata yemá arááqa ikámôwana pukáiyé. miráuma keqnáámmá káqomma timá ámikaitata kóuraawata tébakaqa yikákaawata pukááe. ⁶ ááqibo yókóní aboámá kímora-aanikoma márainanama aboámá auyánámmá ítarena 'yemá ketáanikomma íma ikamínóe' téna ítarena wemá írêkaqa wenáanikoma timá ámikaitana kóurena iráitata ⁷ yabi-í-wáyúkámá tirááe: 'minná yókóní aboáni áanikoma ínataama ikámónanataa puínataa ketáámá yómmá mayánúnatae.' téta ⁸ ikámôwana púitata arááq-auma yónaumeapaqa yaúma iyaabótukaee. ⁹ ááqibo yókóní aboámá nôraq ínáyô? wemá yabi-í-wáyúkámá yíkaminata pukíyana wemá káqomma yabi-í-wáyúkámá yómmá yimínye." ááqibo téna ¹⁰ Ítuma mirá-timatuwena ítama yimónaraiye: "Áánûqtuni agamatán-áipi íyaq yoráutaa? mirá kétiye.

'óqtakaraqa naammá taróq urááwana móra-oqtamma taróq kéo-kayukama maqné téta ayúkaawana mimáqné-óqtákómmá mú mikákáá uyátárain-oqtamma aúkáitana

¹¹ maanná anón-uyatarai-nakonopake kéitataa káonaunataama ketúrakaq átê kéiyé." titata ¹² anó-kayukama waéqma itaígóní áaimma ítareta yeqtábámá tiráitata ánnáma amíyataba maqmá aónaraamanibo waabáqtábámá yáaqa kégaitata paá ayuwéta kóuraae.

óqtamma amíyaqtabama ítama aónaraae.

¹³ tébakaq Pérati-wayukama Érótni waayúkagaraqa timáyimikaawata Ítumma wenáayaba waakápi akánéta irááe. ¹⁴ wenôpaqa iréta timá ámikaae: "yirááti-nako, emá kateko umá máanaqtaa ítaraunataama emá waayúkayatabama áaqa íkégaitaa Áánûqtuni aammá áraimma káraatiye. ááqibo waayúkama káqoyuyaba yúyánámmá itánôqtaba emá paá abarokáq umá áraimma kéténe. miráuma kéyenataa ketáámá ítama káonaunatae. 'Arómani-kamaani-nakomma óq-

tamma kanaaráq aménúnataabiyo?" tewana ¹⁵ aménúnataabi íyaq aménúnataabiyo?" téta tirááe. Ítuma yeqtí yáaimma ítarena tiráiyé: "nôraq itaráq waakápi mó-tikaneraq kéoo? móra-oqtamma mamé íyaraq kemá aónaano." titata ¹⁶ maméta má ámikaawana ítama aónaraiye: "óqtakaraqa náawani amammá áwíkaraqa wáiyó?" titata yauwéqma tirááe: "mú mikákáá anó-kamaani-nakonae." tewana ¹⁷ Ítuma tiráiyé: "kámááni-nakon-nama kámááni-nakomma áméro! ááqibo Áánûqtun-nama Áánûqtumma áméro!" titata weqtábámá yáaqa karáiyé.

pukuráipike itó-uiniqtabama tiráiyé.

¹⁸ tébakaqa Táátûti-wayukama Ítunopaqa iréta mikáyúkámá yúyánánóbáqá tirááe: "waayúkama pukuráipike íma kéitoe." téta Ítumma ítama aónareta tirááe: ¹⁹ "yirááti-nako, Móteti aúbama agamatíkarena tiráiyé. 'ááqibo móra-nakoma puínanama wenánáakoma paá máena iyápóma ímo máinanama min-nákóní ábâkoma ánáakoma mayaíno! awaaóqtábámá iyápóma marakaíno!' ááqiye téna ²⁰ móra-taoqa abapaké kaayaq-wátámá máqe-uraae. máqe-uraawana áqnáabaqa yiwaaómmá aaramá maténa iyápóma ímarakena pukuráiyé. ²¹ pukuráitana ábâkoma min-ínímmá mayákarena iyápóma ímarakena pukitana wenaanaeeken-aoma keqnáámmá ánáakoma maténa iyápóma ímarakena pukuráiyé. ²² tébakaq-watama keqnááníq urááe. ye-wátámá máqtemma min-ínímmá mayákareta iyápóma íma marakéta pukurááe. ááqibo pukowana írêqa min-ínímmá pukuráiyé.

²³ pukuráiyapike itó-i-kanaama min-ínímmá náawani ánáako aurániyo? yé abapaké kaayaq-wátámá matááe!" tewana ²⁴ Ítu yauwéqma tiráiyé: "keráwáqá íarutain-aimma kétee. monoq-ábábámá íkéteta Áánuqtuni akoqnáágoma íma ítaraae. ²⁵ ááqibo pukuráipike itó-iyamma Áánûtuni kaqtó-wayuka auránoe. awaikómá ánáakoma mórabi íma mánoe. paá aokaq-aokaq mánoe. ²⁶ ááqibo pukuráipike itó-iyabama Mótetini aúbabi íyaq yoráutaa? wemá abamá mórayaa-wannama kaipáq máitana Áánûqtu timá ámikaiye. 'kemá Áabaraama Ááitekima Yáakobouyaati manikómá máune.' téna ²⁷ wemá íma pukurái-kayukagoni manikómá máibo wemá paá mái-kayukagoni manikómá máiyé. keráwáqá arábaguraae." téna Ítuma tiráiyé.

mú mikákáá yaaguyabí-áímmá

²⁸ móra-aapinaa-nakoma máena mi-kátáá-wataa ítarena Ítuni kateko-áímmá abarokáq timá ítaraiyé. iténa ítama aónaraiye: "nóin-aare-aimma mú mikákáám-má yaaguyabí-áínábiyo?" titana ²⁹ Ítu tiráiyé: "minnáma Ítiráaeo-wayukaa! itáaro! Áánûqtu ketáái manikómá wenamá anómma utái-nakoma máiyé. ³⁰ Áánûqtu keráwáqti manikóqtábámá tikaíno! wenôpaqa túyánámmá koíno! tirupikékáráqá taákogaraqa akoqnáágoraraqa máqtekaraqa weqtábámá tuyánám-má itaíyana tikaíno!" maanná áqnáaen-aare-aimma

³¹ ááqibo keqnáámmá mórama kétiye. keráwáqtí waaqókáq-nákómá keqtábáráá umá tikaíno! mi-kááyáq-amáán-áikárátámá mú mikákáámmá wáitana maannáratati mú mikákáámmá yaaguyabí-áímmá íma wáíye." titana ³² aapinaa-nákómá tiráíye: "yirááti-nako, téna emá áraimma kétene. Áánûqtu wenamá anómma utái-manikoma káqo-manikoma íma máitana wenamá máíye. ³³ máinana wenôpaqa aúyánámmá kóinana arupikékáráqá aágogaraqa akoqnááogogaraqa akáina ení waaqókáq-nákóqtábámá enamááíq akáiniq umá minnáyaba Áánûqtu ôriq umá amuqá kémaraiye. kéqoqeq-wamma mamá irabí agamá Áánûqtuma ámînanama maannâ maqné-yátáápóana maaminnáyaba Áánûqtu pááqyan amuqá kémaraiye." titana ³⁴ Ítuma wení kateko-áíqtábámá ítarena tiráíye: "emá Áánûqtuma kawáá kéí-marukaqa waaqókáqá máane." titana máqte-kayukama yáaqa karáitata móragaraqa íma ítama aónaraae.

Metáíyaqtabama ítama aónaraiye.

³⁵ monoq-náúpqá aapinaammá kétena Ítuma ítama aónaraiye: "náaraq umá aapinaa-káyúkámá Metáíyaqtabama kéteo 'wemá Tébitini áanikoe'? kéte-wana ³⁶ ááqibo Áánuqtuni Aágoma timá ámikaitana Tébiti tiráíye!

'anómma utái-nakoma ketí utái-nakokaq timá ámikaiye ketukápáqá maraq máao!

maínaq ení namurommá enáitaukaqa akánúne.' ³⁷ keqnáámmá Tébiti 'utái-nakoe' téna yaráinapoana náaraq umá Metáíya Tébitini áanikoabiyo?" téna tiráíye. waabámmá yimuqá kémareta ítaraae.

aapinaa-kááyúkáyáqtáb*** kékén-áímmá kétiye.

waabámmá anómma áikuteta Ítun-aama ítátuweta yimuqá marákaraae. ³⁸ ááqibo wemá timá yímikaiye: "aapinaa-kááyúkáyáqtábámá yabíqma akoqnáá oro! yemá ayáqtááq-unaakaqtoqogaraqa uréire íyábá kényikainata meyánîq í-márúpáqá kaayonéma umáyíkaayaba kényikainata ³⁹ aapinaa-náúpqá mú mikákáá íráqôn-abiqtatamma kémayeta ónikaqa mú mikákáá íráqôpoaqa kémayeta ⁴⁰ keqtoq-nóiníí naammá moyámmá kémayeta ayáqtááq-nunamumma awaaméq-núnámúmmá kététa yeqtí anónnáma mú mikákáá anómma yíkaraga íniye." téna tiráíye.

keqtoq-ínikóní ámikai-qaqtaaq

⁴¹ monoq-náúpqá Ítuma óqtakoni yawáákaqa maraq máqe-uraitata waayúkama yeqtí ámikaan-oqtamma yáwáápi kémaraawana karáqma aónaraiye. taíbaq-wayukama taíbaq-oqtamma wái-kayukama taíbaq-oqtamma yawáápi makááwana ⁴² ááqibo móra-keqtoq-inikoma íréna kímora karogaron-óqtámá yawáápi makáitana ⁴³ Ítuma wení iyápo-annama timá yímikaiye: "aónaaro! kín-inima oótamma íma wáin-inimma keqtoq-ínikómá wemá mú mikákáá anómma ámikaitata ⁴⁴ tébakaq-wayukama taíbaq-otapike ámikaawana wemá íma wáipike mútûqa ámikena

máqte-qaqtaaqqa ámikena nóikararaq paámá mániyo?" téna tiráíye.

anó-monoq-namma yawítiginiquaba timá yímikaiye.

¹³ Ítuma anó-monoq-naupake kéyaubaitana mórama iyápo-annabike-nakoma tiráíye: "yirááti-nako, aónaao! anó-monoq-namma naakómá mú mikákáá íráqônîq kéitana naan-óqtákáráqá íráqônîq kéíye." titana ² Ítu tiráíye: "naammá máqtemma káonaano? maan-ánón-námmá yawítiginana máqten-oqtakoma yawítima okaq-okaqa iyaabógínana kaayaq-kaayaq umá íma paá wániye." téna tiráíye.

táigo-kanaama aikaraqa yíniye.

³ Ítuma Óribêti-anuraqa maraq máena anó-monoq-naopaqa karáqma káonaitata Pítáa Yémitigaraqa Yóáanegaraqa Áánarugaraqa yenamá wetê máeta ítama aónaraae: ⁴ "nói-taoraq mi-kánáámá pááq íniyô? nóin-awaameqyataaraq pááq íniyô? minnáyaba timá timiyo!" tewana ⁵ Ítuma yawéqma tiráíye: "yabíqma akoqnáá oro. káqowama ubaayammá umátikainabo! ⁶ taíbaq-wayukama íréta ubaayammá umátikanoe. miráinata ketíwíkaq íréta tínoe. 'wemúne' téta kaaqaari tínoe. ⁷ miráinaq uwáá-aimma ááiqtabama itéqa waaqókáqá ááíqa éta nékaq ááíqa éta íyan-aimma itáíyanama táaqa ígáino! mirán-ááíqá yínîmanibo mikánáámá maramá ánatai-kanaama íma pááq uráíye. ⁸ móra-marukaq-wayukama itó-uma káqo-marukaq-wayukama ááíqa kéumayikayata móra-marukaq anónakoni waayúkama itó-uma káqo-nakoni waayúkama kényikamiyata yaímma-aukapaqa márúma kényinana yáa kényainana mirá-qtátáákómá yíqa éna aaragómá iyápo marakánéna inikáá íniye. ⁹ yabíqma akoqnáá oro! keráwáqá koti-áímmá timátiketa ánnama timéta tebûqa timínoe. aapinaa-náúpqá tíkameta ókaq-okaq tíkameta keráwáqá anó-kayukayopaq mú mikákáá anó-kayukayopakaraq ketíwíkkake yúbáqá itó-umatikayaqa ketí átê-watama timá yíménata mirá-inoe. ¹⁰ áqnáabaqa máqte-marupaq-wayukama átê-wataama waayúka abarokáq timá-yiminoe. ¹¹ ááqibo ánnáma timí-kánáámá 'nóin-ainaq ténúnô?' ítero! anaaékaqa keqtúyánápikén-áímmá ítero! áama tí-kánáámá timá-timin-aimma tero! ketááq maqma ítinobo Áánûqtuni Aágoma timá-timina-aimma tínoe. ¹² mi-kánáámá yiwaaómá yíbâkoma yíkamigaae téta yiboámá yeqtí iyápo kutarurîq ínoe. iyápo yet-inóboyuma kutarurîq ínooata yetinóboyuma yíkaminoe. ¹³ miráiyata ketíwíqtaboata keráwáqá tíyamma ôriq umátikanoe. ááqibo ánatagini-kanaama ketíwíkaq akoqnáá umá yáqtoraiya-kayukama paá atóbamayikaniye." téna tiráíye.

mú mikákáá anómma kabirai-yátááqá

¹⁴ óq-aimma tiráíye: "kabiramá táígyun ínna-yataakoma pááq ínanama yawítíniye. aónáiyana mibáq íma wáinabaq anubaq yuaatéra kóoro!" téna ááqibo aúbama yorautíya-kayukama ítáaro! tiráíye:

“aammá aúkaipaqa máinata máqtemma Yúriabaq máiya-kayukama uyaatéta anubaq kóoro! ¹⁵ ááqibo móra-nakoma naan-ámútáqá maína-nakoma íma naaúpaqa ku péqma táitawaa-yataaqa mayéna paá kóino. ¹⁶ ááqibo móra-nákoma yópáqá máinama íma naaópaqa yauwéqma unáákáqtôma ko mayéna paá kóino! ¹⁷ mi-túpáaráqá ámûkaraq-inimma iyápóma náamma kámina-inikaraqa anómma aítq-yaqtaqa mayáiyana yirummá ôriq íniye. ¹⁸ ááqibo yaugiq kéi-kanaama wáinatama yíqa anómma íné ínatama nunamupí íbêqa ítama aónaaro! ‘Áánûqtuo, mi-qtátááqá yaugiq-kánáábí ímira-owo!’ tíyana márû mikákáá íniye. ¹⁹ ááqibo mi-táigó-kánáámá mú mikákáá táigoma ínama ááqibo naayóbáqá Áánûqtu máqte-qtataaqa tarôq urái-kanaarake íbêkaraqa íma mirá-uráiyé. keqnáámmá móragaraqa íma mirá-kánáámá auráiyé. ²⁰ ááqibo mi-kánáámá íma ánatag-inaraatata máqte-kayukama íma paá máne oné. miráitana Áánûqtu maa-kánááyábámá pááqya-kanaama iyo téna timákárena wení awaaméq-wáyúkáyábámá timáyíkaraiye.” téna tiráiyé. ²¹ Ítuma timá yímikáiyé: “ááqibo mi-tái-kánáámá ínana móra-nakoma timá-ámena ‘Metáiyama maabáqá máibo aónaaro! mibáqá máiyé.’ tínaama íma arupi itaao! ²² taíbaq kaaqaari-Metáiyá kaaqaari-wátáá-wáyúkágáráqá auréta awaaméqá aráátineta Áánûqtuni waayúkama ubaayammá umáyiketaraa ínoé. miráuma kanaaráq ínéta ínoé. ²³ ááqibo karáqtuwe paá máaro! kemá áqnáabaqa kétima-timune. ítáaro!” téna tiráiyé. ²⁴ Ítuma óq-aimma tiráiyé:

Waayúka-Araakoma kumíní-kanaayabama

“ááqibo táigo-kanaama aítq urái-kanaama ánatatuwena aabaúmmá kumayuqá aukéna wíyômma móragaraqa íma tágaginana ²⁵ wiyóqa wíyôpake kutínana wíyôkoni akoqnáágoma popoq umáginiye. ²⁶ umáqtuwena Waayúka-Araakoma konnákáqá kuména anón-akoqnaagaraqa tágagigogaraqa kumíniye. ²⁷ kukéta Áánûqtuni kaqtó-wayukama timáyiminata múqtûq maragóni aqtóbáké íyata Áánûqtuma awaaméqá umáyíkarai-kayukama yiwíqme yínoé. ²⁸ yaagómá aapinaammá yiráátinata ítáaro! ááqibo yaayamamá yaa ánagaraqa yáinatama miráini-kanaama ítaraae. ²⁹ móraiq uma maa-wái-qtátááqá auráinatama kemá kumónúna-kanaama waaqókáríq íniye. ³⁰ ááqibo taákaq máráaro! íbêqa paá máa-kayukama tébakaqa íma puíyana maa-wái-qtátááqá máqtemma auránóe. ³¹ wíyôkaraqa maragáráqá ánataginamanibo ketáama íma ánataginiye.” téna Ítuma tiráiyé.

mi-kánáágóní aabaúmmá máqte-kayukama nói-kanaaraqa yíníyô téta íkéitaae.

³² Ítuma timá yímikáiyé: “ááqibo aabaúmmá nôraq umá mi-kánáámá íníyô? nói-kagaama íníyô? máqte-kamma máqte-kayukagaraqa Áánûqtuni kaqtó-wayukama áanikogaraqa íkéitaae. aboámá wenamáa kéitaiye. ³³ mi kumíni-kanaama mi-kágáámá íma

ítaraabo yabíqma akoqnáá oro! ³⁴ miráaraa umá wáiyé! móra-nakoma naaópake aammá kóinena wení maqne-wáyúkámá yeqtí iyáánikaraqa iyuwéna kóitata yemá yabikááe. ááqibo wemá oqtaráq yabikái-nako-qtabama timá ámikáiyé. ‘kawáá uwo! karáqtuwe mááo!’ téna tiráiyé. ³⁵ keráwáqá keqnáámmá karáqtuwe máaro! naakóní aboámá nói-tupaawaq yíníyô? énaikaraq yíníyô? aabáyaanapimma nokáán-aukaanaq yíníyô? iráqma tágaina-kanaararaq yíníyô? íma ítaraapoana ³⁶ páátákáá yínibo wagobo! ³⁷ ké kétima-timune. keqnáámmá máqte-kayukayabama kétima-yimune ‘karáqtuwe máaro!’ téna tiráiyé.

Ítuma ikamínôn-aimma tirááe.

¹⁴ kaayaq-yúpáámá paá wáinana kótámaki-oniqa íma itóraitan-onikaraqa yínata uyátarai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá Ítuma aúpáq yáqtoqma arááqá ikaméta náaraq umákaino-qtatabi abáá kéoe. ² abáá kéeta tirááe: “óniqa kaugi-kánáámá miráonatataama waayúkama ááiqá ínópoataa mi-kánáámá íma kanaaráq ónúnatae.” téta tirááe.

Ítuma Béqtanibaqa matawékaraqa pérakaraiye.

³ Ítuma Tááimoni kárú-nakoni naaúpaqa Béqtanibaqa nammáqá ya máitata aáwaqa kénaawana móra-inimma uyábékéna anón-oqtanawiqa yaan-ákúq-mátáwékáráqá óqta-motorema yubáqtukena Ítuni aqnókáqá atíma pérakaraitata ⁴ tébakaq-wayukama íyamma ôriq umá uráitata tirááe: “nôraq itana min-áté-ákúq-nómá paá atíma pérakaraiyo? kaumo-tíyááká-tíyááká-óqtámmá (300) wáiyé. nôraq itana min-áté-ákúq-nómá íma kéyimenawaq meyámmá matáiyó? ⁵ ááqibo meyámmá matáikakaatati mi-meyámmá oótamma íma wái-kayukama kanaaráq yiminé íné.” téta áá awááguraawana ⁶ Ítuma timá yímikáiyé: “wemmá ayúwáaro! nôraq itaráq áá awááguraao? wemá ke-qtábámá íráqôniq uráiyé. ⁷ áwáyoq-wayukama keráwáqté máqte-kanaama paá mánobo! tikáinama aati-aatimá yíwáqnaa kanaaráq ínoé. ááqibo kemá keráwákáráqá máqte-kanaama íma paá mánune. ⁸ wemá kanaa uráiyé. wemá áqnáabaqa ketúraqa áté-akuq-nokaraqa puyónúna-kanaayaba pétikaraiye. ⁹ ítáaro! máqtepaqa ketí áté-wataama abarokáq timá yímikai-marukaqa wení íbêq mirái-waigoma abarokáq timá-yimiyana wenáwíqa íma awikáinoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Yúqtaati Itikáárioti Ítuqtabama namuro-wáyúkámá timá yímikáiyé.

¹⁰ titana Yúqtaati Itakáárioti iyápó-aanabike-nakoma uyátarai-monoq-wayukayopaqa kóurena tiráiyé: “kemá tíwáqnaa onaq Ítuma yáqtoqma áwíqme ínoé.” ¹¹ titata yimuqá ôriq umá makéta meyámmá amínéta tirááe. tewana Yúqtaatima auyánámmá iténa “nói-tupaama Ítuma oyaa umá yiráátenuno?” téna ítama táiq uréna kanaayábá abáá-abaa kéiyé.

Ítuma kótámaki-oniqa wení iyápó-annagaraqa naráiyē.

¹² yammá itoraí-óníq-kánááráqá áqnáae-wagaabaqa kótáma-ki-kanaaraqa tipi-típi-araaqa ikákaawata Ítuni iyápó-annama ítama aónaraae: “náakaraqa ení kótámaki-oniqa ko kauma akánúnataabiyo?” tewana ¹³ Ítuma iyápó-annabike kaayaq-wáyúkámá mayai-áímmá timáyímikena tiráiyē: “naa márûkaqa peráiyana móranakoma nommá yaqména kéyínaka wenanaaépaqa okaao. ¹⁴ naammá peráinaka min-náákóní aboámá timá ámekaaó ‘tirááti-nakoma kétiye ketí naaúpaqa ketí iyápó-annagaraqa kótámaki-oniqa naí-námmá náakarabiyo?’ timáqtuwena ¹⁵ wemá anón-amuraaq-namma tiráátiniye. máqte-qtataaqa yokaa-yokaa umátikarainaka mikáqá kótámaki-oniqa kaumá tíkáakaao!” timáqtuweta ¹⁶ kóureta naa márûkaqa péketa máqtemma Ítu timá yími-qtataaqa paá aónareta kótámaki-oniqa kaumakááye. ¹⁷ énaikaqa Ítu wení iyápó-annagaraqa iráitata ¹⁸ yaareráqá aáwaqa kénaawana Ítu tiráiyē: “keráwápiké móranakoma ítama táíq umátikanena wemá kemmá kutaruríq íniye. aáwaqa ketê náina-nakoma mirá-iniye.” titana ¹⁹ yirummá ôriq kéitata móra-mora-yuma ítama aónaraiye: “keábiyo?” titana káqomma “keábiyo?” titana ²⁰ Ítu yawwéqma tiráiyē: “eé títaupake kaayapiké móranakoma mimórá-táápépiké kegáráqá aáwaqa kénai-nakoe. ²¹ agamatán-áipí Waayúka-Araakoni aamá tiráiniq umá miráuma ínana áaqibo kutaruríq í-nákóní anónnáma mú mikákááné. min-nákómá íma marákaraiakaaatati mú mikákáá íráqôniq íne iné.” téna Ítuma tiráiyē.

írêq-oniqa kénaae.

²² aáwaqa kénaawana Ítuma yammá maténa nunamupí amuqá makéna “tíkáiyē” timátuwena yímikena tiráiyē: “máyaaro! ketúmiye.” téna ²³ wááéni-nomma káápubi maténa nunamupí amuqá makéna “tíkáiyē” timátuwena yímikaitata máqtemma ná-tukaawana ²⁴ Ítu timá yímikaiye: “maannáma ketí naaegómíye. taíbaq-wayukayabama atíma kégumínana ónipi nokáá umáyikanena kaayóqá kémayikaiye. ²⁵ kemá kétima-timune. aran-nómmá móragaraqa ínanupo! ínanaaqa káqo-taoqa Áánûqtuni kawáá kéimarukaqa káqomma nánúne.” timátuwaitata ²⁶ imá tiréta yúbareta Óribêti-anubaqa kóuraae.

Pítaama wakákáin-aimma Ítuma timá yímikaiye.

²⁷ Ítu timá yímikaiye: “keé keráwáqá máqtemma íbêq-nokaamma táaqa káinaqa tiyuwé kóinoe. Áánûqtuni agamatán-áipí kétiye! ‘kemá tipi-típi yabi-í-náqá ikámónata tipi-típima ókaq-okaq kóinoe.’ tiráinapoata tiyuwéta kóinoe. ²⁸ kemá tiwátumatuwainaqa itó-uma kenókáámá Kááriribaqa ónúne.” tiráitana ²⁹ Pítaa tiráiyē: “áaqibo máqtemma tébakaq-wayukama ayuwéta kóiyaqa kemá íma ayuwéqa kónune.” titana ³⁰ Ítu tiráiyē: “íbêq-nokaamma kokóregoma áama íma kaayapáq tínaama emá kaumo táoqa keqtábámá

tínóne. ‘min-nákómmá kemá íaonareqa íkéitaune.’” titana ³¹ Pítaa akoqnáá umá tiráiyē: “ímiye! kemá puí-kánááráqá etê puyónúne. imá ayuwéqa kónune.” titata máqtemma miráráá umá tirááe.

Ítuma Kéqtêmani-yopaqa nunamummá tiráiyē.

³² Kéqtêmani-yopaqa irááwana Ítu tiráiyē: “maakáq márariaro! nunamummá tenáá úne.” tiréna ³³ Pítaa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa yíwíqmena kéyana áaqa kaitana táíq umá yáumetaraitana arummá ôriq umá kéitana ³⁴ tiráiyē: “tirummá ôriq umá kéitaqa túyánámmá kéitaqa pukónúne. márariaro! waagobo! karáqtuwe máaro!” titata ³⁵ waaqókáqá marabí aipaqa aguréna aíqa mayánénaoana nunamummá tiráiyē: ³⁶ “apááô! ketiboó! máqte-qtataaqa kanaarác kéena maa-qtátááqá paabaq-matikaao! áaqibo ení akaígómá wárááo. ketí tikaígómá íwaraao.” téna ³⁷ yawwéré imá yú wagurááwana aónaraiye. Pítaaqtabama tiráiyē: “Tááímonio! aú waguráánô? kímora-abauma íma kanaarác karáqtuwe máqe-uraano? ³⁸ karáqtuwe mááo! nunamummá tiyo! íma karáqtuwe máiya íma nunamummá tiráánaboqa Tááqtaan áama itánóne. aágoma kaqtó kéimanibo túgoma aqnúmmá kéena túgáibaa kéiyē.” téna tiráiyē. ³⁹ móragaraqa keqnáámmá nunamummá timátuwena ⁴⁰ yawwéréna immá keqnáámmá yúgáibaa ôriq kéitata íma kanaarác karáqtuwe máqe urétaoata yú wagurááwana aónaraiye. wemmá yawwéqma timá ámínon-aimma íma itaraae. ⁴¹ wemá kaumobáq yawwaré iréna tiráiyē: “waguréqa paá wago! áágaaniye. íbêqa aabaúmá umáguraiye, Waayúkagon-Araaqa kemmá kutaruríq í-nákómá kúmiq-wayukati iyáápi kémariye. ⁴² itó-uma kónunatiabo! aónaaro! kutaruríq umátikarai-nakoma kéiyē.” téna tiráiyē.

Ítumma ánnáma ámikaae.

⁴³ kítitana páátákáá Yúqtaati iyápó-annabike-nakoma iráitata wegáráqá waabámmá yáákáráqá waqtáákáráqá iréta uyátárai-monoq-wayukabike aapinaa-káyúkábiké anónuqma-wayukabikekaraq irááe. ⁴⁴ kutaruríq í-nákómá awaaméqá yímikena tiráiyē: “kemá ámóqnaana-nakomma yáqtoqma ánnáma áméro! áwíqmeta yaákare kóoro!” tiráiyē. ⁴⁵ Yúqtaati iréna páátákáá Ítunopaqa kéena kaayonébáké ámóq-naraitata ⁴⁶ yáqtoqma ánnáma ámiketa akoqnáá umá yáqtokaae. ⁴⁷ áaqibo móranakoma maéna yáámmá maténa mú mikáq anó-monoq-nakoni maqné-nákóní ááraramma agáuqtukaiye. áaqaanibo téna ⁴⁸ Ítuma tiráiyē: “nôraq itaráq maaráuma yáákáráq waqtáákáráq yáqtoraneraq kéyeo? kemá íma moyán-arááq-náqá maéqa ⁴⁹ máqte-tupaaraqa keráwákáráq anó-monoq-naupaqa maéqa aapinaammá abarokáq tiráunaqa kemmá íma yáqtoqma ánnáma ítíkikaae. áaqibo Áánûqtuni agamatán-áímmá áraimma auráino!” titata ⁵⁰ máqtemma iyápó-anna-wayukama ayuwéta péqmare kóuraae. ⁵¹ áaqibo móra-maabugoma wáqtô itokáikaraq Ítun-annaepaqa kégoitata yáq-

torakaraawana ⁵² wemá wáqtôma ayúqtukena unáákáqtôma aneqá íma wáikaraqa awaapáá uyaaténa kóuraiye.

Ítiráaeo anó-kayukama Ítumma aítaa umá aónaraae.

⁵³ ááqibo yemá Ítumma awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaqa irááwata mikáqá máqtemma uyátárai-monoq-wayukama anó-kayukagaraqa aapinaa-káyúkágáráqá áíkutaawana ⁵⁴ ááqibo Pítaa Ítunanaepaqa ayáqtáápaqe wakéna mú mikákáá anó-monoq-nakoni naamátúpaqa pékena kawáá-wáyúkágáráqá iraráqá maraq máena kégaanitata ⁵⁵ ááqibo uyátárai-monoq-wayukama máqtemma káánitôre-wayukagaraqa Ítumma ikamínéta aítaa umá abáá kéomanibo íma máqe-uraiye. ⁵⁶ taíbaq-wayukama kaaqaari-áímmá Ítuqtabama timákáreta ááqibo mimórá-watáámá íma kététa káqo-kaqon-aimma netuqyaa tirááe. ⁵⁷ ááqibo tébakaq-wayukama itó-uma kaaqaari-áípi tirááe: ⁵⁸ “wemá tiráitata itaraawana tiráiyee: “maamin-ánó-mónóq-námmá waayúkama tarôq uráá-namma kemá yawwítíyuwaiyaqa kaumowágáábí aúgementa tarôq ónááq únnae waayúkama íma tarôq kéiya-namma tarôq ónúne.” tirááwana ⁵⁹ yeqtí watáagoma íma móraiq uráiyee. ⁶⁰ mú mikákáá anó-monoq-nakoma yeqtí aúkáapimma itó-urena Ítumma aítaa umá aónarena tiráiyee: “wení watáayaba yawwéqma íma kanaarácq timá abarokácq tinónô?” titana ⁶¹ Ítuma páátí máqe-urena aamá ítiraitana mú mikákáá anó-monoq-nakoma móragaraqa ítama aónaraiye: “emá Metáiyabono? mú mikákáá uyátárai-manikoni áanikobono?” tiráitana Ítuma yawwéqma tiráiyee: ⁶² “máune.” téna “Waayúka-Araakoma Áánúqtuni ayáánurapaqa maraq máena wíyokoni konnákácq kumínata aónanoe.” téna tiráiyee. ⁶³ mú mikákáá anó-monoq-nakoma áyámma uráitana unáákáqtômma yuráqtukena tiráiyee: “nôraq itatáá káqo-kataama itáné-taa kéunataabiyo? ⁶⁴ wenamááríqqa kaaqaari-áímmá tiqtábámá nói-tuyananaq kéitaa?” titata máqtemma yawwéqma tirááe: “wemá mú mikákáá táiq uréna puíno.” tewata ⁶⁵ tébakaqa Ítumma wirááti wirákáreta aúramma yawááq-ureta ikamíq-ikamíq kéeta tirááe: “náawa ikákaiyo?” tirááwata kawáá-wááyúkámá áwíqmeta iyáán-arunapo ikákaae.

Pítaa Ítuqtabama “wemmá íaonareq íkéitaune” téna tiráiyee.

⁶⁶ Pítaa naamátúpaqa paá máitana móra-inaaruma mú mikákáá anó-monoq-nakoni maqné-ínáárúgómá ⁶⁷ Pítaamma iraráqá aónarena wemmá karácqma káonena tiráiyee: “emá Ítuma Náátárêtibake-nakote máqe-uraane.” titana ⁶⁸ Pítaa tiráiyee: “ímiye. enáama íkéiteqa íma itaraune.” téna oqtarácq kóuraitana kokóregoma áama tiráiyee. ⁶⁹ anaáekaqa min-ínáárúgómá móragaraqa káonena móra-nakoma amakaq mái-nakomma timá ámikaiye: “wemá min-nákóni iyápómiye.” titana Pítaa ⁷⁰ “ímiye.” tiráiyee. ááqibo pááqyamma anaáekaqa mikácq máa-kayukama Pítaamma timá

ámikaae: “Kááribake-nakoma máeboa emá iyápó-annabike móraabi máane.” tewana ⁷¹ Pítaa timá akoqnaá uréna tiráiyee: “ááqibo kemá kaaqaari kétunaraa Áánuqtu tíkamine iné. min-nákómá íaonareq íkéitaune!” titana ⁷² kokóregoma móragaraqa áama tiráitana Pítaa Ítuma tiráin-aikoma aákaq itana itaraiye: “kokóregoma áama kaayapácq íma tírínaama emá kaumo táoqa keqtábámá wemmá íkéitaune tínóne.” tiráin-aimma Pítaama yawwéqma auyánámmá itaraiye. ániibo ibiqá ôriq umá yakáiyee.

Ítuma aítaa umá aónaraae.

15 aabáyanapimma nokáápaqa uyátárai-monoq-wayukama anó-kayukagaraqa aapinaa-káyúkágáráqá káánitôre-wayukagaraqa watáá-wataa timátuweta Ítumma yáqtoqma ánná kúmmeta anó-kaamani-nakonopaqa mó ámikaawana min-ánó-nákóni áwíqqa Pááiratima ááqibo téna ² Pááirati Ítumma aítaa umá aónarena tiráiyee: “emá Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabikáánabono?” titana Ítuma yawwéqma tiráiyee: “téne.” titata ³ uyátárai-monoq-wayukama weqtábámá tirááe: “wemá taíbaq-taigoqtataariq uráiyee.” tewana ⁴ Pááirati móragaraqa ítama aónaraiye: “yawwéqma íyaq timá-yiminono? eqtábámá taíbaq-taigon-aimma kétee.” titana ⁵ Ítuma páátí máena móragaraqa yawwéqma ítima-amitana Pááiratima ítama iyánáaq uráiyee.

Ítumma arááq ikamínéta tirááe.

⁶ ááqibo kótámaki-onikaqa aati-aatimá Pááiratima móra ánná-naupaqa mái-nakoma ayuwéwaimiye. wáátigoma awaaméqá maréta tewana Pááiratima ayúwáitana ánná-naupake kanaarácq ayúbákáitana kó éwaimiye. ⁷ ááqibo mi táoqa kaarabútibi móra-nakoma áwíqqa Baráábatima máqe-urena anón-aaiqa wemá taíbaq-wayúkagaraqa uréna wemá móra-nakomma arááq ikámítana pukitana kaarabútibi máqe-uraiye. ⁸ ááqibo waabámmá áíkuteta Pááirati ánná-naupake ayúwái-nakoqtabama ítama aónaraae. aónaraawana ⁹ Pááirati ítama yimónaraiye: “Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabikái-naqa ayúbakanuno?” téna ¹⁰ uyátárai-monoq-wayukati yáaimma itareta paá yirunóbáqá kárún-aimma kététaoata Ítumma ánnáma ye ámikaae. miráuma itarena tiráitata ¹¹ uyátárai-monoq-wayukama waabámmá timá yímikaae: “Baráábatitaba kétékaiqtaae tero!” miráitata waabámmá timá yímikaae: “Baráábatimma ayúqmataa timiyo!” tewata keqnáámmá ¹² Pááirati móragaraqa timá yímikaiye: “ááqibo Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anónakoqtabama nôraq ónúno?” titata ¹³ waabámmá kabámareta tirááe: “yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno?” tewana ¹⁴ Pááirati ítama yimónaraiye: “nóinootaaniraq uréna nói-taigoniraq uráinabiyo?” titata mú mikákáá anókaq kabámareta tirááe: “yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno!” tewana ¹⁵ Pááirati waabákáyúkátí yimuqá máráinapoana Baráábatimma ayúbákaraiye. miráumatuwena Ítumma i-wáyúkámá

yímikena timá yímikaiye: “akoqnáá-annanapo ikámoro! ikáqtuwera yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno!” téna Pááíratí tiráíye.

i-wáyúkámá Ítuqtabama ámiyoq-naayoq urááe.

¹⁶ timátuweta i-wáyúkámá Ítumma áwíqmeta kámááni-nakoni naamátûpaqa iréta tébakaq-i-wayukama yááyareta ¹⁷ tokô-kaqtoma mú mikákáá anónakoni wáqtôraa-katoma matéta áwáábíq-annama matéta mú mikákáá anónakoni kámokaa-kamoqa atoyumá tarôq uréta Ítuni aqnókáqá abákareta ¹⁸ paá awaaméqá umá kaaqaarigó kaayoné umákareta tirááe: “Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anónakoni áwíqqa múte yaúyoro! wemá anó-kanaama ayáqtáákaqa paá maíno!” téta ¹⁹ oótátánápó aqnókáq kéikameta kaáqá kémareta yiraayutaúma ayéta kaayoné umáketa ²⁰ ámiyoq-naayoq éta tokô-kaqtoma yukéta wení wáqtôma móragaraqa umáketa áwíqmeta yaaraqá nírigaraqa ikamínô-marupaq kóuraae.

Ítumma yaaraqá nírigaraqa aráápama ikákaae.

²¹ kégoeta móra-nakomma yáqtokaamma wenáwíqqa Tááimoni Tááírínipake-nare. Érékáánarayaa Árûbatiti yiboamá wemá yópáké kéitata yemá Ítuni kaapaq-yámá ámiketa timákaawana aqména kóuraíye. ²² Ítumma áwíqmeta móra-anuraqa iréta min-ánúgóní áwíqqa Kórakóta-anue. áwíkoni áaimma aqnón-ayaatapare. ²³ mibáqá iréta wááéni-nomma yaagóní anókáráq waéqma ámikaawana ínaraitata yaaraqá nírigaraqa aráápama ikákaae. ²⁴ ikáqtuweta wení unáákáqtôma yáikaq umá uréta aábê yaréta unáákáqtôma móra-mora umá matááe. ²⁵ ááqibo nírima ikákaan-abauma (9.00 kiroki) aabáyaanapimma aabaúma kéuitata ikákaae. ²⁶ yaaraqá aúbama wení táigoqtabama agáyáan-aikoma tiráíye: “Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkái-nare.” titata ²⁷ ááqibo wegáráq kaayaqá moyánakáratámá yíkake-ta Ítuni aukápáq mórama ayáánurapaq maréta mórama ayáánurapaq maréta urááe. ²⁸ ááqibo miráuma monoq-áúbábí naayóbáqá agamátán-áikómá tiráiniq umá íbêqa áraimma mirá kéíye: “wemmá otaakáyúkábí makááe.” téna tiráine. ²⁹ yaaraqá máitata waayúkama kótayata kéeta iyáátaq-iyataq yumá ámiyoq-naayoq kéeta aamá káwaageta tirááe: “enamááríq anó-monoq-namma yawítíyuwe kí-kaumo-yupaama móragaraqa keqnáámmá tarôq ínáq óne ³⁰ ááqibo yaaraké enamááríq kumuwo! enamááríq kuméma ípuinone.” tewata ³¹ keqnáámmá uyátáraino-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá ámiyoq-naayoq kéeta tirááe: “wemá káqo-yuma yíwâqnaa uráitata íma pukáábo wenamááríq íma kanaarác áwâqnaa éna miráipoana puíniye. ³² ááqibo Metáiyama máikakaatati Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anónakoma yaaraké kumínataa aónétaa mikáq itánúnatae.” tewata keqnáámmá wegáráq yíkakaa-nakorata ámiyoq-naayoq-aimma timákaraaye.

Ítuma pukáíye.

³³ ááqibo wágáama aabaúma aúkáapi uyáwitana kumayuqá aúqma máqte-maruqa yawááquraiye. ³⁴ aabaúma kaumorác kégumitana Ítuma kabámarena anókaq wááqa kéyena tiráíye: “Érói, Érói, aráama tebakátáni?” téna wenábike mirá kéíye: “ketí Áánûqtuo, ketí Áánûqtuo, nôraq itaa tiyúkáano?” titata ³⁵ tébakaqa máqeo-kayukama itareta tirááe: “ítáaro! wemá Iráiyamma kááyaiye.” tewana ³⁶ móra-nakoma uyaaté íréna parubaru-wánnáámá ikkaaq-nókáráqá yátaraq makéna Ítumma ámitana nátúwáitana min-nákómá tiráíye: “éqtukaiyanao! Iráiyama yaaraké yamatuwáinana kumínaayaba aónaaro!” titana ³⁷ Ítuma anókaq wááqa yumátuwena pukuráíye. ³⁸ pukitana ááqibo anó-monoq-naupaqa oqtaráq tabaraáberaakannaama abí kúmakaama wenamááríq aúkáapike kabááqma yakákuraiye. ³⁹ ááq-i-wayukati kawáánákómá máitana Ítu aúbáqá itó-uma máitana Ítuma wááqa yumátuwena pukitana aónatuwena wemá tiráíye: “áraíne. min-nákómá Áánûqtuni áaniko máqeuraiye!” téna tiráíye. ⁴⁰ ááqibo aaranaamá mikáqá nékaq máeta káoneta Tárômeyaa Máriaa Máátariniyaa Máriaa maqné Yémítíyaa Yótéti anóaratama máqeuréta ⁴¹ Kááriribaqa yemá Ítuni anaáe waqmé kéweta áwâqnaa urááe. taíbaq-kaqon-noinima Ítugaraqa Yérútáarebaq uráán-noinima mibáq nékaq máqeuraae.

Ítuma uqtamákaraae.

⁴² ááqibo aabaúma karaakác kúmitana Tabaatiráqá yokaa-yokaa-í-yúpáámá wáitanaboana Yótêbi Aarimatéabake-nakoma íréna wemá káánítôre uyátárainaq maéna Áánûqtuni kawáá kéi-kanaayabama awé kéíye. ⁴³ mimórá-nákómá Pááíratinopaqa ikatíq íma uréna Ítuni aráaq-auyabama ítama aónaraiye: “timínónó?” tímínaq mó-uqtamakaano.” titana ⁴⁴ Pááíratí auyánámmá ítarena “árainaq pukuráinabiyo?” téna i-wáyúkátí kawáánákómá ááyarena ítama aónarena tiráíye: “ara pukáíyo?” titana kawáánákómá timá ámikaiye: “owé pukáíye.” téna ⁴⁵ Pááíratí iyánáaq umárena ítátuwena Yótêbimma timá ámikaiye: “kanaarácíye. aráaq-auma mayaa.” titana ⁴⁶ Yótêbi kateko-wánnáámá meyáníq umá maténa yaaraké aúma maténa wannaabí atáá-umakena óqtanobaqa maipí uqtamákena anón-oqtamma muríákóní ótaqa makéna yawááq-uraiye. mirá umáqtuwaitata ⁴⁷ Máriaa Máátariniyaa Máriaa Yótétini anóagaraqa máeta uqtamákaraiapaqa aónaraaye.

pukáipike itó-uráiqtabama

16 Tabaatimá ánatagitata Máriaa Máátariniyaa Máriaa Yémítini anóama Tárômegaraq átékuyumma i-qtáqtááqá meyámmá maqméta Ítumma péركانeta matááe. ² Tóqtaaraqa íraqma tágagíkaqa uqtamákaraiapaqa kóureta ³ kégoeta watáá-wataa tiréta “náawa oqtaráké óqtamma mamá páabaq

“aukátikanitaabiyo?”⁴ anón-oqtaapoana ummaa yánitaita tirááe. kététa ko aónaamma óqtamma páabaq aukákuraitata aónaraae.⁵ miráitata muríyánóbáqá péketa aónááyama móra-mabugoma wayán-únákáqtôgaraqa mibáqá maraq máqe-uraitana aónaraawana yáaqa ôriq umá karáitana min-nákómá tiráiyé:⁶ “táaqa ígáino! Ítuma Náátárêtibake-nakomma kaapaq-yátáráq ikámaraa-nakomma abáá kéoyamma wemá pukáipike itó-urena íma máiyé. uqtamá káraapaqa aónaaro!⁷ ááqibo wení iyápó-anna ko timá yímero! Pítaagaraqa timá áminata timá yímero! Ítuma we-nókáámmá Kááriribaqa kégoitata mibáqá aónanowana keqnáámmá wemá keráwáqá miráuma timá tímikaiye.” téna tiráiyé.⁸ aanibo yemá yáubareta muríyápáké uyaaté kóureta ikatéyana yáaqa karáitapoata páátí máqe-ureta máqte-kayukama íma timá yímikaae.

Ítuma Máriaa Máátarininopaqa iráitana aónariye.

⁹ Ítuma pukuráipike itó-umatuwena Tóqtaa-abayaanapimma nokáápaqa wemá áqnáabaqa Máriaa Máátarininopaqa iráiyé. naayóbáqá min-ínikóní arunóbáké abapaké kaayaq-kútí-áágómá Ítuma waqtukáiyé. ááqibo iráitana aónarena¹⁰ Ítuni aanábómá ibiqá kéyaraawana ko timá yímikaiye Ítuma paá máitana aónarena¹¹ timá yímiqtuwena kéiteta wenáama irunóbáqá íma ítaraae.

iyápó-annabike kaayaq-nákórátá Ítuma aónaraaye.

¹² anaaékaqa waéqma káqon-nakaa umá kaayaq-nákórátá yeqtôpaqa iráitata karaa-márúkáqá ké-

gowana iráitata aónareta¹³ yauwaréta tébakaqa timá yímikaawata kanaaráq íma ítaraae.

iyápó-annama Ítuma aónaraae.

¹⁴ ákaqa Ítuma wení iyápó-annama yeqtôpaqa iráitata ye títaupake móra-anna-wayukama aáwaqa kénaawana Ítuma iréna áá yiwááguraiye. yemá irupí íkéteta káúbíq uréta wemá pukáipike itó-itata aónaraa-kayukama temmá íkéitaawanaboana áá yiwááguraiye.¹⁵ wemá timá yímikaiye: “máqte-marukaqa kóoro! máqte-kayukama maan-áté-wátáámá mó-tima-yimero!¹⁶ máqtemma yirupi kéitaa-kayukama nommá peráiyaqa atóbamayikanune. íkeitaa-kayukama yawááq-umayikanune.¹⁷ aamá kéitaiya-kayukama maamin-áwááméq-yátááqá mayéta ketíwíkake kuti-áágómá waqtuwánoe. aúgen-aimma mayénama aúgen-aikaraq tínana¹⁸ puí-iráákábáyáámá yáqtoraiyana ípuinana uwaatagááq-yátááqá nainama ípuinana karí-wáyúkámá ánekuiyanama karímá éqyikainata atóbaginoe.” téna tiráiyé.

Áánûqtuma kawáá kéimarukaq Ítuma utáiyé.

¹⁹ timátuwena áwíkaitana Áánûqtuni kawáá kéimarukaq uténa Áánûqtuni aukápáqá maráq máqe-uraitata²⁰ wení iyápó-annama máqtepaqa ko timá yímikaae. abarokáq timá yímikaawata uyátárai-nakoma yegáráq yíwâqnaa uréna yé tiráama áraimma kéitana uyátárai-nakoma awaaméqá yímikaiye.

Arúke

Arúkema maami-kátáámá Tíópiratinopaq agatáiyé.

1 Tíópiratio, naayóbáqá netuq-wáyúkámá iyááté-iyááté umá ketáái aúkáapi Áánûqtuma máqte-qtataaqa tarôq urái-kataama agatáane. 2 yemá mi-qtátááqá yúrapike aónaraa-kayukati yáama naayóbákáráq aati-aatigáráqá wakáane. yemá mi-káyúkámá Áánûqtun áaraqa wení mayái-wáyúkámá máeta yemá maami-kátáámá keqtáá timá tímikaataae. 3 anó-nako, miráitaq kegáráq kemá maami-kátáámá agamá enôpaq yuwánáae téq kétune. maami-máqte-qtátááqtábámá áaimma ítátukaune. íbêqa kemá arupú umá agatáunamanibo miráuma áqnáabaq-kanaarake iráinikaa uráiyé. 4 miráinaa emá ítama arutánóne min-áímmá emmá aráátíyamma minná áraine.

Áánûqtuni kaqtó-nakoma Yóáanema pááq íniqtaba Tékáráiyamma timá ámikaiye.

5 Érótima Yúria-marukaq kínima mái-kanaaraqa mórana monoq-náqá máqe uráimma min-nákóní áwíqa Tékáráiyae. wemá Ábááíyan-annabike monoq náqiyé. ánáakoma Éronin-annabikemma min-ínikón awíqa Irítabetie. 6 yenákámá Áánûqtuni aúrikaqa íraqôniq urááye. yenákámá máqten-amaan-aimma waréta uyátárai-nakoni áama kéwaraayanaboana yepímmá otaa-qtátááqá íma wáqe-uráiyé. 7 miráimani-bo yenákámá mórana iyápóma íma ákáraaye. Irítabetima iyápóma íma kanaarác marákáitata yenákámá araaqná anónuqma kamáguraaye.

8 Tékáráíyan-anna-wayukama mayáíratáá owana Tékáráiyama Áánûqtuni aúbáq monoq-máyáímá matáiyé. 9 anó-monoq-wayukati yáaimma waráikáae téta Tékáráiyamma awaaméqá umáketa weqtábá uyátárai-nakoni aokaq-náúpáqá uténa átê-kuyumma í-qtátááqá agamá ákûq íkáae.

10 agamá ákûq-umumma í-kánáaráqá mi táoqa taíbaq Íbaru-wayukama máápaq áikuteta nunamum-má kététa máqe-uráae. 11 ániibo Tékáráiyama aónaimma uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma agamá ákûq iyááregóní ayáánurapaq itó-uma máqe-uráiyé.

12 Tékáráiyama kaqtó-naqa aónatuwena iyánaaq umárena ikatîq uráimanibo 13 kaqtó-nakoma Tékáráiyamma timá ámikaiye: “Tékáráiyao, emá ikatîq íuwo. Áánûqtuma ení nunamummá ítátukaiye. enánáakoma Irítabetima iyápóma inaamaímá marakániye. ániibo emá min-iyápógóní áwíqa Yóáane té yamámiyo. 14 enáyakoma íraqôniq umá wáinaa

amuqá maránóne. netuqyaa-káyúkámá wemá pááq í-nayaba yimuqá maránóe. 15 uyátárai-nakoni aúrikaqa anón-awiqa wániye. ániibo wemá wááeni-nokaraq akoqnáa-nokaraqa íma nániye. ániibo wemá anóani áyaqnoabaqo márainanama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wepímmá ógiraniye. 16 wemá taíbaq Íbaru-wayukama mamá yirummá waeráiyana yeqtí uyátárai-naqa Áánûqtunopataa yauwéqma yíwíqme íniye. 17 wemá Áánûqtuni watáagaraq mamé wéna wení akoqnáama maména Iráiyaraa umá mamé wínimma Áánûqtuni naayóbáq-ámúné-nákáá umá mániye. wemá anóboyugaraq yeqtí yíráabitigaraq yíwíqmena mórabi máá áikuiniye. Áánûqtuni aammá íma wáráiya-kayukama yeqtí yúyánámmá mamá waeráinata yemá keqnáammá mamá yokaa umáyíkarainana Ítuma kumíniye.”

18 Tékáráiyama kaqtó-nakomma maará téna timá ámikaiye: “kemá náaraq ínaraq maamin-áímmá áraine téq itánúnô? kemá anónuqma kamágúnana ketínáakogaraq araaqná kamáguraiye.” téna Tékáráiyama tiráiyé. 19 ániibo kaqtó-nakoma yauwéqma tiráiyé: “kemá Kébariomune. Áánûqtunopaq itó-uma kémaune. maamin-íraqón-áímmá wemá timátíkáitaq emmá timámena kukáunamanibo 20 ketáama íma itáánaboana óyáukoma aráápaginaa aamá íma tínónaboana wéqéna aamá túnnayataako-ma pááq innaraq wíniye.” téna kaqtó-nakoma tiráiyé.

21 aarawaamá paá Tékáráiyani awé uréta netuq-yúyánámmá ítaraae. ‘aokaq-náúpáqá nói-qtataaraq pááq uráitanawaq átáyaaqa minnóbáqá máiyô?’ téta tirááe. 22 anaaékaqa Tékáráiyama máápaq yaúbarena aarawaamá aamá íma timá yíméwaniq uráiyé. miráitana paá ayáánapo awaaméqá umá watáama timá yímikaibo óyáuqa aúyakuraiye. yemá ítaraae Tékáráiyama móra óq-yataaqa aokaq-náúpáqá aónaitana óyaukoma aúyakuraiye.

23 anaaékaqa Tékáráiyani mayái-kánáámá ánatagitana wení naaópaqa yauwéqma kóuraiye. 24 anaaékaq ánáakoma Irítabetima araaqnáqoma ámûkarariq urénaboana aúpáq máitana móra-tiyaapaq-wiyomma yáuráiyé. 25 Irítabeti wenáuyánápímmá maará téna tiráiyé: “uyátárai-nakoma kaayoné umátikena aarawaatí yúrikaq tigae iyábá mamá paá kéu-matikaiye.” téna tiráimanibo móra-inikoma iyápóma íma kanaarác ákain-inikomma Íbaru-wayukama wemá timá agaerác kákaae.

**Áánûqtuni kaqtó-nakoma Ítuma pááq íniye téna
Máriaamma timá ámikaiye.**

²⁶ abapaké móra-wiyokaqa Áánûqtuma kaqtó-naqa Kébariomma timákáitana móra-maruqa Kááriribaq kukáimma áwíqa Náátárêtibare. ²⁷ mórama inaarúma áwíqa Máriaa móra-nakoma mayániye téta ataa makáan-inikonopaq kukáiyé. minnámo aúyarakaraa-nakon áwíqa Yótêbie. min-náqá Tébitin-annabikene. ²⁸ kaqtó-naqa Áánûqtunopake Kéberiomma min-ínikónôpaq uréna tiráiyé: “kaayoné-yátááqá etê waíno. Áánûqtuma etê máena íráqô-qtataariq kéumakaiye.” téna tiráiyé. ²⁹ Máriaama min-áímmá ítátuwaitana aúyánákómá ummaa yáguráiyé. ániibo áyáqnoabaq maará téna aúyánámmá ítaraíyé: “maaminnáma nóin-ainabiyo?” téna tiráiyé. ³⁰ ániibo kaqtó-nakoma timá ámikaiye: “Máriaa, emá ikatíqa íuwo. Áánûqtuni áyákoma emmá íráqôniq kéumakaiye. ³¹ itaao. emá ámûkarariq uré iyápóma inaamaí marakaínónama emá áwíqa Ítue té yamámiyo. ³² wemá anó-naqa mániye. mú mikákáá anó-naqa Áánûqtuma wení ánikoe téta áwíqa yánóe. áítaubikoma Tébitiraa umá anó-kinima wemmá uyátárai-nakoma Áánûqtuma tarôq umákaniye. ³³ wemá Yáakobon-anna-wayukati anó-kinima aati-aatimá mániye. miráinana wemá yabikáí-qtataaqa íma ánataniye.” téna Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé.

³⁴ Máriaama kaqtó-nakomma maará téna timá ámikaiye: “mi-qtátááqá náaraq umáwaq pááq íniyo? kemá móra-naqa íma matáune.” téna Máriaama tiráiyé. ³⁵ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma yauwéqma timá ámikaiye: “Áánûqtuni Aokaq-Áágómá enámûraaq kumínana Áánûqtuni uyáta-maqma akoqnáá-yataakoma ekáq pááq íniye. miráinata min-áókáq-iyápómá anaaékaq emá marákénatama maará téta áwíqa yánóe ‘Áánûqtuni ánikoe.’ tínóe. ³⁶ itaao. enanógaaoma Irítabetima araaqna kamágimanibo áyáqnoabaq iyápóma inaamaímá matokáiyé. naayóbáqá téta ‘wemá iyápóma kanaarác íakaniye.’ tiráámanibo íbêqa ámûkaraq máitana abapaké móra-wiyomma kóiyé. ³⁷ Áánûqtuma kanaarác máqte-qtataariq íniye.

³⁸ ániibo Máriaama tiráiyé: “kemá uyátárai-nakoni mayái-ínímúne. kanaarác Áánûqtuma kemmá emá ténnaiq umátikaniye.” téna titana Áánûqtuni kaqtó-nakoma mikáké ayuwéna kóuráiyé.

Máriaama Irítabetima ko aónaraiye.

³⁹ mi-kánáaráqá Máriaama páátákáá itó-uma Yúriabaq móra-maruqa anuáráaq-mapaq uráiyé. ⁴⁰ ániibo wemá Tékáráiyani naaúpaq uréna Irítabetimma áwátiraiye. ⁴¹ Irítabetima Máriaama áwátin-aimma ítátuwena iyápóma Irítabetini áyaqnoabaq máin-iyapogoma kanageq uráiyé. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Irítabetimma ógikaitanaboana ⁴² anókaq ááyama tiráiyé: “máqte-noiniti aúkápikemma emmá Áánûqtuma awaaméqá umákéna awíkaiya min-iyápómá marákánónama wemmá Áánûqtuma awaaméqá

umákéna awíkaiye! ⁴³ kemá nôraq uráunanawaq ketí uyátárai-nakoni anóama ketôpaqa iráiyô? ⁴⁴ taákoma emá tíwátennama kéitaitana tíyáqnoabaq iyápóma máywaigoma amuqá maréna kanageq uráiyé. ⁴⁵ uyátarai-nakoni watáama emmá timá ámikain-aimma áraimma pááq íniqtaba itáíq-itaiq ínónaboqa emá amuqá ké-maraane.” téna Irítabetima mirá tiráiyé.

Máriaani imá

⁴⁶ maamin-ímá Máriaama maará tiráiyé: “kemá ketirupikémmá uyátárai-nakon áwíqa múte kéyauyune.

⁴⁷ Áánûqtuma wemá kemmá mamá paá kéumatikáiyé.

weqtábábóana tirun-iyápógómá amuqá kémaráiyé.

⁴⁸ kemá paá wení mayái ínímánibo

wemá keqtábá aákaq matokáiyé.

⁴⁹ kekáqá anó-qtataaqa uyátá-maqma tarôq uráipoata

máqte-marabi-kayukama maa-kánáaráké

yemá keqtábámá téta

‘Áánûqtuma awaaméqá umákéna awíkaiye.’ téta tínóe.

Áánûqtuma wenáwíkoma aokarác kéiyé.

⁵⁰ yemá náayubi weqtábá ikatíqa móra-wayukati-kanaagaraq

káqo-kayukati kanaayábágárác

kéo-kayukama yemmá

wemá arummá kéumayikáiyé.

⁵¹ wemá wení akoqnáá-ayaamma arúqtuwena

waayúkama yetí yúma mamé kéuyeta

mirá onaae teq-qtátáákárác

wemá mamá pípêban umátuwaniye.

⁵² kateko-yáínái-nákáá umá

kíni-kayukama yetí akoqnáágaraq náápaakaraq-yibiqtatama

mamá paábaq yukéna

káqomma paá-wayukama

yemmá múte yaútaiye.

⁵³ ániibo yáayaba kéo-kayukama

wemá mamá íráqô-qtataaqnapo.

maqma ógikaimanibo

taíbaq-otamma makáa-kayukama

yetí iyáápima móra-yataaqa íma yiména

timá yíkaráiyé. ⁵⁴ ketáái títaubikokaq wemá timá

akoqnáá umákaimma

Áánûqtu paá matokáine.

Ítiráaeoma wení kaqtó-nakoma naayóbáqá

áwáqnaa uréna

⁵⁵ Áabaraakaraq wenánnágárác

arummá umáyikéna minnáyaba

aati-aatimá aúyánámmá ítame utáine.”

téna Máriaama íbí tiráiyé. ⁵⁶ Máriaama Irítabetite kau-mo-wíyómmá máqena anaaékaqa wenamáapaq yauwéqma kóuráiyé.

Iritabetima Yóáanemma marákáraiye.

57 Iritabetima iyápó marakání-kanaama yáwitana iyápóma inaamaí marákáraiye. 58 Iritabetin-anna-wayukagaraq móra-marukaq-wayukagaraq uyátárai-nakoma Iritabetimma nôrabi umákái-qtataaqtaba ítá-tuweta yimuqá marákáraae.

59 Áánûqtuni waayúkati yáaimma waréta abapaké kaumo-kánáaráqá min-iyápógóni áúma karánéta urááe. min-iyápógóni áwîqa aboán áwîkaq 'Tékáráiyae' téta áwîqa yamámineta uráámanibo 60 min-iyápógóni anóama téna "ímiye." tiráiyé. "ketáámá Yóáane téta áwîqa yamámenunatae." téna tiráiyé. 61 ánibo waayúkama tirááe: "mórama maamirán-áwîqá enawaammá íma wáiyé." téta tirááe. 62 mirá-timatuweta Tekáráiyama íma kanaaráq aamá ti-tatabóata yemá awaaméqá iyáánapo umátuweta aboámmá ítama aónaraae. 'nóin-awiraq maamin-iyápógómmá yamáminono?' téta tirááe. 63 ánibo Tékáráiyama aúba agayaí-yátááqá ítama maténa maará téna agatáiyé: "min-iyápógóni áwîqa Yóáane." titata yemá iyánáaq urááe. 64 ánibo é mikák Tékáráiyama aamá keqnáámá áaimma átama kétena Áánûqtuni áwîqa múte yaútaiye. 65 miráitata máqtemma wení móra-marukaq-wayukama ikatîq urááe. ánibo mi máqte-qtataaqo pááq i-wáigóni watáagoma Yúriabaqa anuáráaq-marupakaraq wéyáwé uráiyé. 66 máqte-kayukama maami-kátáámá ítáa-kayukama íyaqnoabaq netuq-yúyánámmá ítéta maará-tiraae: "anaaékaqa maan-iyápógómá náaraq umáwaq mániyo?" téta tirááe. ánibo uyátárai-nakoni akoqnááma wepí wáitataboata máqte-kayukama itaraae.

Tékáráiyani imá

67 min-iyápógóni aboámá Tékáráiyama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá ógikaitanaboana amunémá kuténa tiráiyé:

68 "ketáámá anómma uyátárai-naqa Íbaru-wayukati Áánûqtuma

wenáwîqa múte yauyónátae.
wemá wení waayúkama yíwáqnaa kéena
mamá paá kéumayikáiyé.

69 móra-nakoma akoqnáá umá
ketáái kúmiq-yataaqqa mamá
paábaq yuwánéna kukáiyé.
min-náqá wemá Áánûqtuni kaqtó-naqa Tébitin-
annabike náqiyé. naayóbáqá

70 Áánûqtuni aokaq-ámúné-wáyúkátí yáanapo
minnýaba Áánûqtu mirá-tiraine.

71 ketáái namuro-wáyúkágáráq
yaímma íyamma umátíkáa-kayukagaraq
yetí akoqnáábikema keqtáámá mamá
paábaq tiyuwánitae.

téna timá akoqnáá uráine.

72 ketáái títaubikoqtaba arummá umáyikena
wení anón-anon-aimma timá yarúmakaiqtabama
'aákaq maranúne' téna Áánûqtuma tiráine.

73 ketáái namuro-wáyúkábikémmá mamá
paá umátikenataa túawaaq
tuqmá mái-aimma akoqnáá umá
ketáái títaubikomma Áabaraamma timá ámikáiyé.
wemá paá tiyúwáitaqtaa wení mayáimá kémayetaa
ketáámá weqtábá ikatîqa íma éta
tirummá kámunanataa

75 wemá ketáái kateko-ámmá awítíkaraitaqtaa
wenáurakaqa arupú umátaa
ketáái túwarauna-kanaaraqtaama kémaunatae.

76 ánibo emá ketí pááqyan-iyapoma eqtábámá
'mú mikákáa anón-naqa

Áánûqtuma wení amuné-náré' téta tínoe.

anómma uyátárai-nakoni aakaqá

emá áqnáabaq kéoe.

wení aammá mamá yokaa kéumake

77 wení waayúkama timá yíminata

náayuwabi uyátárai-nakoma

yetí kúmiq-yataaqqa mamá

paábaq kéyuwena awikátuwainayuma

yemá yetí kúmiq-yataapikemma atóbanoe.

78 ketáái Áánûqtuma keqtáámá

arummá kéumatikenata kaayoné kéiyé.

wemá keqtáyábá atóbaigae téna miráurái-waigoma
aabaúma utaréna

kamá tágainikaa umá

79 ketááráqá Áánûqtuni márûpake

ómmá kamá kétagaiye.

náayuwabi íbêqa pui-yátáákóni

amakaq máawana

Áánûqtuni márûpake ókómá

kamá kétagainata

yemá kanaaráq káoneta

kaayoné-ákáq kanaaráq uréire ínoe."

téna Tékáráiyama tiráiyé.

80 anaaékaqa min-iyápógómá anómma aúkitana
wení aúgaraq arun-iyápógáráq akoqnáá urááiyé. ánibo
Yóáanema waayúkama íma máa-kaqmaapaq máqena
abarokáq Ítiráaeo-wayukati yúrikaq pááq umá iráiyé.

Máriaama Ítumma marákáraiye.

2 mi-kánáaráqá Títaa Ogáátatima móra ámáan-
aimma maréna máqte-kayukama yorau téta
yíwîqa agayaíkaae tiráiyé. 2 minnáma áqnáaba-kanaa-
ma yíwîqa matáámma mi-kánáaráqá Kiríniatima anó-
kamaani-naqa Tíriabaqa máqe-uráiyé. 3 miráitata
máqtemma aarawaamá yeqtí márûpaq wéyáwé uréta
yíwîqa mayánéna urááe.

4 Yótêbima Tébitini móra-annabike móra-naaemiye.
miráitana Yótêbima Náátárêtibake Kááiriri-maruqa
yuwéna Yúriabaq Tébitini márûqa Béqtaremubaqa
uráiyé. 5 ánáakoma Máriaama ámûkaraq máitata weté
kóuraaye. 6 yenákámá mi-márûpáq paá máayana
Máriaama iyápó akání-kanaama pááq uráiyé. 7 ánibo
purumakaakóni náupaqa Máriaama áqnáabaq-iyapo-
ma inaamaímá marákátuwena tabarááberake
múqmútuwena purumakaakóni aáwaq-ketibi ákáráiyé.
minná waayúkama ópake ya wái-námmá netuq-

wáyúkámá ógikuraawanaboana yenákátí waíyóyanamma íma wáqe-uraiye.

kaqtó-wayukama tipi-típi-kawaa-wayukama timá yímikaae.

⁸ mi-náúkápqá yaímma tipi-típi-kawaa-wayukama anó-marukoni áwábaq máeta nokáámma yeqtí tipitípiraq kawáá umátuweta máqe-uraae. ⁹ ániibo mórama uyátárai-nakoni kaqtó-naqa yeqtôpaq kúmitana uyátárai-nakoni tágama-yataakoma yekáqá tágaitata yemá ikatíq uráámanibo ¹⁰ kaqtó-nakoma timá yímikaiye: “keráwáqá ikatíqá íoro. ítáaro. kemá keráwáqtôpaq átê-wataama maméq keyunaboana wemá mamá máqte-kayukabima yimuqá marániye. ¹¹ mi-nókáámmá Tébitini márúkaqa móra-inikoma iyápóma marákáraiye. minnáma yauwéqma keráwáqá tiwirái-naré. wemá Káríqtoma uyátárai-nare. ¹² ániibo keráwáqá min-iyápómá aónanon-awaameqa maará íniye. minná keráwáqá aónáiyama min-iyápómá tabaráábebi múqmúyakaawana purumakaakóni aáwaq-tapepi waguréna máíye.” téna tiráíye.

¹³ kaqtó-nakoma mirá-timatuwaitata páátákáá taíbaq kaqtó-wayukama Áánûqtunopake pááq uréta wágáábaq máqei kaqtó-nakote ku máqe-uraae. ániibo yemá Áánûqtuni áwíqma múte yaúyeta ibí maará-tiraae:

¹⁴ “Áánûqtuma mú mikákáá uyáta-maqma anó-naapaakaraq wenáwíqá anókaq múte yaúyoro. ániibo maa-marábí-káyúkáyábá Áánûqtuma amuqá ké-maqyikaipoana kaayoné-yátááqá yeráwátê waíno.” téta tirááe.

kawáá-wáyúkámá Ítumma ko aónaraae.

¹⁵ yemá kaqtó-wayukama iyuwéta yauwéqma Áánûqtuni márúpaq kówata tipi-típi-kawaa-wayukama maará-tiraae: “uyátárai-nakoma timá tími-qtataaqa pááq i-qtátááqá Béquaremubaq uréta aónanunatae.” téta tirááe. ¹⁶ mirá-timatuweta yemá páátákáá kóuraae. ániibo yemá ko aónaamma Máriaayaa Yótêbima máayana iyápóma purumakaakóni aáwaq-tapepi waguré máqe-uraiye. ¹⁷ ániibo yemá min-iyápómá ko aónatuweta yemá Áánûqtuni kaqtó-nakoma min-iyápóyábá timá yímín-aimma tirááe. ¹⁸ tipi-típi-kawaa-wayukama ten-áímmá máqtemma náayuwabi itáa-kayukama yemá minnáyaba yúyánámmá itaraae. ¹⁹ yúyánámmá itaraamanibo Máriaama máqtemmo ten-áímmá itama arunóbátáá maréna netuq-áúyánámmá itama aákaq maréna máqe-uraiye. ²⁰ anaaékaqa tipi-típi-kawaa-wayukama yauwéqma kóureta máqtemma itéta aónaa-qtataaqtaba Áánûqtun áwíqá ibí múte yaútaae. kaqtó-nakoma timá yímí-qtataaqa miráuma pááq uráíye.

yemá Ítumma áwíqá yamámikaae.

²¹ anaaékaqa abapaké kaumo-kánáámmá yáwitata min-iyápógóni áuma kégaréta áwíqá ‘Ítue’ téta yamá ámikaae. Ítuma íma pááq uréna anóani áyáqnoaq máitana kaqtó-nakoma min-áwíqá yaráíne.

Tímioniyaa Áánaama Ítumma anó-monoq-naupaq aónaraaye.

²² anóakaraq wení iyápógaraq mamá íraqôniq umá aúgen-augen í-kánáámmá ánatagitata miráuma Mótetini ámáan-aikoma tiráiniq umátuweta anóayaa aboámá Yérútáárebaq min-iyápómá uyátárai-nakoma amíyeta awíqmeta urááye. ²³ uyátárai-nakoni ámáan-aipima agamatán-áikómá mirá-uraiye: “áqnáabaq-iyapoma inaamaímá marakéqa minná máqtemma uyátárai-nakoma anóayaa aboámá ámetao.” téna ámáan-aikoma tiráíne. ²⁴ yenákágáráqá anó-monoq-nakomma amí-yátááqá amíyeta urááyamma miráuma uyátárai-nakoni ámáan-aikoma maará-tiraine: “kaayaqá anómma máaraa-numawabi káqomma kaayaqá ápôq-numaratama mamé yíno.” téna ámáan-aiko tiráíne.

²⁵ ániibo móra-naqa Yérútáárebaq máqe-uraimma áwíqá Tímionie. wemá arupú-napoana Áánûqtaba áaqa kéikatenapoana wemá Ítiráaeo-wayukama atóba iyaba awé urái-naqiye. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá weté máena ²⁶ min-Áágómá wemmá timá akoqnáá umá ámikaiye: “Metáiyama uyátárai-nakoma timákáanana wíniye téna timá akoqnáá uráuna-naqa ení puínónakanaama íma pááq uráina wemmá aónainone.” téna tiráíne. ²⁷ miráitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Tímionimma timákáitana anó-monoq-naupaq uyábékaiye. ániibo Ítumma anóayaa aboámá awíqmeta ámáan-aikoma ti-qtátááríq íyeta óyana ²⁸ Tímionima Ítumma awíqtokena Áánûqtuni áwíqma múte kéyauyena maará-tiraiye:

²⁹ “uyátárai-nako, emá timá akoqnáá umákaana-aimma paá matokétaa íbêqa kemmá ení kaqtó-naqa tiyúwénaq kemá timuqá kémareq púyono. ³⁰ ketí túrapike atóbamatikai-yataaqa ³¹ máqte-marabi-kayukayopaq emá mamá yokaa óna-naqa íbêqa kemá káonaune. ³² uyátárai-nako, maami atóbamatikai-naqa emá mamá yokaa ónama ókóráá kamá tágama Yéqtaaeo-wayukayaba ení aammá keyiraatena ení-wayukama Ítiráaeo-wayukama anón-awíqá keyimiye.” téna Tímioni tiráíye.

³³ Ítumma aboáyáá anóama Tímionima tin-áíqtábá iyánaaq urááye. ³⁴ ániibo Tímionima yemmá íraqôniq kéumayikena min-iyápógóni anóama Máriaamma maará téna timá ámikaiye: “taíbaq Ítiráaeo-wayukayaba yíkama ánatanoqtabagaraq paá yiwiréta ínôqtabagaraq Áánûqtuma maamin-iyápómá awaaméqá umákana awíkaiye. wemá Áánûqtuni awaaméqá mánipoata taíbaq-wayukama wemmá áyóqa ayéta ³⁵ aúpáq-yúyánámmá abarokáq pááq íniye. ániibo mórama tokóru-yakaa-pugoma aru-qtátááqá ení ámáabopi agaibániye.” téna Tímionima Máriaamma timá ámikaiye.

³⁶ mórana Áánûqtuni amuné-ínímmá máqe-uraimma áwîqa Áánaae. wemá araaqnáe. naayóbáqá waamá maténa abapaké kaayaq-káritímáátímá awaikóté máqe-uráye. ³⁷ anaaékaqa awaikómá pukitana ketoqá paá máqe-uráye. áníbo abapaké kaumogáráq kaayaqté-kaayaqte-karitimaatima yáuráye. miráitana min-árááqnágómá anó-monoq-naupaqa íma awikátuwena wéwaine. wemá aáwaqa awetá-urena nunamummá kétena Áánûqtuni áwîqa wágáagaraq nokáákaraqa múte yauyéwaine. ³⁸ mi-kánááráqá Áánaagaraq waaqókáq iréna Áánûqtukaq 'tíkáíye' tiráye. anaaékaq mi-káyúkámá Yérútáárebaq awé uráiyana yauwéqma yiwíráníqtaba yemmá min-íyápóyábá timá yímikáye.

Yótêbima Náátárêtibaq yauwéqma uráye.

³⁹ yemá máqte-qtataaqa uyátárai-nakoni ámáan-aikoma tiráiniq umá ánatatuweta kanaarác yauwéqma Kááriribaq yeqtí naaópaqa Náátárêtibaqa kóuraae. ⁴⁰ mikáqá min-íyápógómá anómma auréna akoqnáá ínéna uráye. wemá itái-yátááqá wepímmá ógikaitana wemmá Áánûqtuma amuqá marákáraye.

Îtuma yuwaaqnógoma anó-monoq-naupaq uráye.

⁴¹ Îtumma anóayaa aboámá aati-aati-káritímáátírácá Yérútáárebaq utéta aokaq-kánáámá kótámaki-kanaae te-kánáámá aónéwaoyane. ⁴² Îtuma yuwaaqnógoma wení karitimaatímá tiyááka umá kaayapóana wegárác aokaq-kánáágóni áaimma waréta Yérútáárebaq utááe. ⁴³ anaaékaqa kótámaki-kanaama ánatagitata yauwéqma kóuraamanibo min-íyápómá Îtuma paá Yérútáárebaq máqe-uráye. áníbo anóayaa aboámá paá Yérútáárebaq Îtuma máiqtabama íaonaraaye. ⁴⁴ anóayaa aboámá téta káqo-kayukate uréire kéiyaa téta tirááye. miráitata anóayaa aboámá móra-wagaama uréire umá yeqtí aanábóyó-parabi móra-marukaq-wayukayopaqa abáá urááye. ⁴⁵ anóayaa aboámá abáá óyamanibo íaonaraaye. miráitata Yérútáárebaq yauwéqma uréta Îtumma abáá urááye. ⁴⁶ yenákámá abáá kéoyana kaumo-kánáámá yáwitata anaaékaqa aónáayamma anó-monoq-naupaq yirááti-wayukati aúkáapi máqe-uráye. áníbo Îtuma aamá temmá kéitena yemmá anónnáma yauwéqma yekárác ítama aónaraye. ⁴⁷ Îtun áama kéiteta yemá Îtuni itái-yátááqtábámá wemmá aamá itáawana yauwéqma tin-áitábágárácá ítama iyánáaq urááe. ⁴⁸ áníbo anóayaa aboámá Îtumma aónatuweta anómma iyánáaq urááye. anóama Îtumma timá ámikáye: "ketáaniko, emá nôraq itaawác kekárátámá mirá kéumatikaano? enabotê kekárátámá anómma umaayágitaka kerátámá eqtábá abáámá kéuye." téna Îtumma anóama tiráye. ⁴⁹ miráimanibo Îtuma yauwéqma maará téna timá yímikáye: "kenákámá nôraq itakawác keqtábámá tibáá kéoyo? aqá kemá ketiboní naaúpaqo mánunayabama kenákámá íyaq ítaraayo?" téna Îtuma tiráye. ⁵⁰ ááqibo Îtuma min-áímmá

tiqtábámá anóayaa aboámá áaimma íma ítama arú-taraaye.

⁵¹ áníbo Îtuma anóayaa aboátê kóureta Náátárêtibaq uréta aati-aatímá Îtuma anóayaa aboátí yáama wakáye. wenanóama aákaq íní-qtataaqa aúyánápi matokáye. ⁵² áníbo Îtuma anómma aúkítana wení itái-yátáákógárác wenáúgogaraq íráqôniq urááye. Áánûqtugaraq maa-márábíké-káyúkágárác aónaamma íráqôniq uráye.

nommá Peraí-náqá Yóáanema aamá tiráye.

3 Títaama Táíbiriati tiyááka umá móra-tiyaapaq-karitimaatimo kéimma Pótiátí Pááiratima Yúria-wayukati anó-kamaani-naqa máqe-uráye. áníbo mikánáárácá Érôtima anó-kinima Kááriribaq máqe-uráye. áníbo ábâkoma Píripima Itúria-marupakaraq Térékónáitibakaraq anó-kawaama máqe-uráye. Aráiténiamma anó-kawaa-naqa Áábiriniq-marukaq máqe-uráye. ² mú mikákáá anó-monoq-nakarátama Áánatiyaa Kááyapatima máqe-uraaye. mi-káyúkámá kawáámá máawana árimma mi-kánáárácá Yóáanema Tékaráiyama áanikoma waayúkama íma máa-kaqmaapaqa máitana Áánûqtuni aagómá Yóáanenopaq iráye. ³ miráitana Yóáanema máqtemma Yótaa-nomma wáin-aukapaq uréna aarawaamá yirummá mamá waeréta nommá peraíyana Áánûqtuma yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paá umáyikaikae téna watáama mó timá yímikáye. ⁴ Áánûqtuni watáama amuné-náqá Áítáiyama naayóbáqá agatáima maará téna wáíye: "waayúkama íma máa-kaqmaa-karaanobaqa móra-nakoma áyama kétiye. 'uyátárai-nakoni aammá yokaa oro. aammá mamá arupú oro. ⁵ aammá kubáutainabi maqma ógiraaro. anumá uyátaina-maruqa mamá márûte áráwáá oro. kaé káina-amma mamá arupú oro. aumáramaq uráina-amma mamá arútáá oro. ⁶ máqte-marabi-kayukama Áánûqtuma mamá atóbamayikani-arupu-yataaqa aónanoe.'" téna Áítáiyama naayóbáqá agatáine.

⁷ netuqyaa-káyúkámá Yóáaneqtaba nommá pétikaikaae téta yewana Yóáanema tiráye: "keráwáqá táí-iraakabayaakoni áráakawaqoe. náawaq títarác anaaékaqa áyamma í-yátááqá pááq íní-waigomma kanaarác kótámatuweraq péqmare kónaae téraq kéoo? ⁸ keráwáqti kúmiq-yataapike tirummá abarokác waerá íno-qtataariq oro. keráwáqá keqtúyánápi-kém-má 'Áabaraama ketibotááe.' ítero. téq áaimma átama ítero. kemá keráwáqá kétima-timune. Áánûqtuma kanaarác maamiráin-oqtamma mamá Áabaraani iyápó-annama aúrakaniye. ⁹ Áánûqtuni kukómá yaagóni ánúpi yokaa umá wáíye. itáaro. máqte-tagoma íarutama arammá iyáinatama kanaarác mi-támá ayáama irabí agatuwánóe." téna Yóáanema timá tága-yimikáye.

¹⁰ Yóáanema mirá-timatuwaitata yaímma-wayukama ítama aónaraae: "ketáámá náaraq ónúntaabiyo?" téta

ítama aónaraae. ¹¹ ánibo Yóáanema maará téna yauwéqma timá yímikaiye: “móra-nakoma kaayaqá kúberai-unamma makénama kanaaráq kúberai-unamma ímo makáina-nakomma mórama amíno. ánibo móra-nakoma taíbaq-aawaqo wáinanama mamá móraiq íno.” téna tiráíye. ¹² yaímma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq nommá peraínéta iréta tirááe: “yirááti-nako, ketáámá náaraq ónúnataabiyo?” téta Yóáanemama ítama aónaraae. ¹³ ánibo Yóáanema timá yímikaiye: “móneqa ókaraq uyátá-maqma íma máyáaro.” téna Yóáanema tiráíye. ¹⁴ miráitata yaímma ááiq-i-wayukagaraq Yóáanemama ítama aónaraae: “ketáágáráq náaraq ónúnataabiyo?” téta tirááe. ánibo Yóáanema timá yímikaiye: “keráwáqtí náápaatabama túma íma mamé uyéraq waayúkati móneqa íma máyáaro. keráwáqá otaa-káyúkámá íma mamá yawááq-umayikeraq móneqa máyáaro. keráwáqtí meyááq máaaráq umá máyáaro.” téna tiráíye.

¹⁵ aarawaatí yúyánákómá itó-uma akoqnáá itata yemá íyáqnoqaq maará téta yúyánámá kóita-yaita urááe: “Yóáanema Metáiyama yauwéqmataa tiwiraí-nárábí íyabiyo?” téta tirááe. ¹⁶ miráitana Yóáanema yauwéqma timá yímikaiye: “kemá nopí nommá péqtikanune. anaaékaqa móra-naqa yínímma wení akoqnáágoma ketí akoqnááma uyátáraiye. kemá íma íráqô-naqa máunaboqaq kemá kanaaráq wení aítauq-anaamma íma ayubónúne. wemá iragáráq Áánûqtuni Aokaq-Áágókáráq keráwáqá nommá pétkaniye. ¹⁷ wemá wení yáunapo wítima agáqtuwaniye. miráu-matuwena wení wítina-naupaq wítima áikuinimanibo táíq ínnama waráíma aati-aatimá káíq-kaiq in-írábí agatuwániye.” téna tiráíye.

¹⁸ Yóáanema yaímma káqon-aikaraq timá yúyánámá mamá itó kéena miráí-waigoma aarawaabímmá Metáiyaqtaba átê-wataama tiráíye.

Érôtima Yóáanemama ánnáma ámikaiye.

¹⁹ miráimanibo Yóáanema Érôtimma awááguraiye. yeqtí anó-kamaani-naqanibo Érôtima Erótiatikaq otaa-qtátááríq éna ábâkoni ánáaqa keyabitena yaímma táí-aaimma tarôq uráíye. ²⁰ miráitana Érôtima máqten-otaa-qtataariqo kéenama ókaraq uyátá-maqma anón-otaamma kuyéna Yóáanemama ánná-naupaq ákaraiye.

Yóáanema Ítumma nommá pérakaraiye.

²¹ aarawaamá nommá kéberaawana Ítugaraq nommá pékaiye. ánibo Ítuma nommá pétuwena nuna-mummá kétena máitana Áánûqtuni márûpaq agaro uráíye. ²² Áánûqtuni Aokaq-Áágómá máaraa umá Ítukaq kukáíye. ánibo Áánûqtunopake móra-aikoma ááyama maará-tiraiye: “emá ketáanimone. eqtábámá kemá timuqá ôriq umá kémarauone. ketíyakoma eqtábámá kanaa kéíye.” téna aagómá Áánûqtuni márûpake ááyama tiráíye.

Ítun áítaubikoni yíwîre.

²³ Ítuma wení mayaímá áaimma átáma matáima wení karitimaatimá miráuma kaumo-tíyáákámá uráíye. aarawaamá téta Ítuma Yótêbimma áanikowabiyaa téta tirááe.

²⁴ Yótêbima Érimma áanikoe.

Érima Máátáatimma áanikoe.

Máátáatima Aríbaemma áanikoe.

Aríbaema Mérekimma áanikoe.

Mérekima Yáánaimma áanikoe.

²⁵ Yáánaima Yótêbimma áanikoe.

Yótêbima Matáátiatimma áanikoe.

Matáátiatima Émotimma áanikoe.

Émotima Néamumma áanikoe.

Néamuma Étarimma áanikoe.

Étarima Náágaemma áanikoe.

²⁶ Náágaema Máátimma áanikoe.

Máátima Matáátiatimma áanikoe.

Matáátiatima Tímíenimma áanikoe.

Tímíenima Yótekimma áanikoe.

Yótekima Yóramma áanikoe.

²⁷ Yórama Yóáánaanimma áanikoe.

Yóáánaanima Arétamma áanikoe.

Arétama Terúbabeomma áanikoe.

Terúbabeoma Téyaatiomma áanikoe.

Téyaatioma Nérimma áanikoe.

²⁸ Nérima Mérekimma áanikoe.

Mérekima Áárimma áanikoe.

Áárima Kóutaamma áanikoe.

Kóutaama Éramaraamma áanikoe.

²⁹ Éramaraama Éramma áanikoe.

Érama Yótuamma áanikoe.

Yótuama Eriétamma áanikoe.

Eriétama Yóraamma áanikoe.

Yóraama Máátáatimma áanikoe.

³⁰ Máátáatima Aríbaemma áanikoe.

Aríbaema Tímionimma áanikoe.

Tímionima Yútaamma áanikoe.

Yútaama Yótêbimma áanikoe.

Yótêbima Yónamumma áanikoe.

Yónamuma Irááíakimma áanikoe.

³¹ Irááíakima Mériamma áanikoe.

Mériama Ménnamma áanikoe.

Ménnama Mátáatamma áanikoe.

Mátáatama Nétaanimma áanikoe.

Nétaanima Tébitimma áanikoe.

³² Tébitima Yétimma áanikoe.

Yétima Óbétimma áanikoe.

Óbétima Póáatimma áanikoe.

Póáatima Tárámonimma áanikoe.

Tárámonima Náátonimma áanikoe.

³³ Náátonima Aammínataamma áanikoe.

Aammínataama Ááraminimma áanikoe.

Ááraminima Ááranimma áanikoe.

Ááranima Étaronimma áanikoe.

Étaronima Pérêtimma áanikoe.

Pérêtima Yútaamma áanikoe.

34 Yútaama Yáakobomma áanikoe.

Yáakoboma Ááitekimma áanikoe.

Ááitekima Áabaraamma áanikoe.

Áabaraama Téraamma áanikoe.

Téraama Néomma áanikoe.

35 Néoma Térúkimma áanikoe.

Térúkima Aréumma áanikoe.

Aréuma Apéregimma áanikoe.

Apéregima Ébérimma áanikoe.

Ébérima Tíraamma áanikoe.

36 Tíraama Kénaanimma áanikoe.

Kénaanima Áárápáqáarimma áanikoe.

Áárápáqáarima Témimma áanikoe.

Témima Nóaamma áanikoe.

Nóaama Aráámekimma áanikoe.

37 Aráámekima Metúteramma áanikoe.

Metúterama Éñókimma áanikoe.

Éñókima Yérarimma áanikoe.

Yérarima Maaérierimma áanikoe.

Maaérierima Kénaanimma áanikoe.

38 Kénaanima Énotimma áanikoe.

Énotima Têtimma áanikoe.

Têtima Áátaamma áanikoe.

ánibo Áátaama Áánúqtumma áanikoe.

Tááqtaama Ítumma makáqma aónaraiye.

4 Áánúqtuni Aokaq-Áágómá Ítupimma ógikaitana Ítuma Yótaa-nopike yuwéna Aokaq-Áágómá wemmá awíqmena waayúkama íma máa-kaqmaapaq kóuraiye. ² mibáqá Ítuma kaayaqté-kaayaqte-tiyaakanaama máitana Tááqtaama wemmá makáqma aónaraiye. ánibo mi-kánááráqá Ítuma aáwaqa íma naráitanaboana anaaékaqa máqte-kanaama ánatagitana Ítumma áama yaráiyé.

³ ánibo Tááqtaama Ítumma timá ámikaiye: “emá Áánúqtuni áanikoma máema kanaaráq maan-óqtákóqtábá tinana waéqma yammá mamá aurao.” téna Tááqtaama mirá-timatuwaitana ⁴ Ítuma yauwéqma Tááqtaamma timá ámikaiye: “Áánúqtuni agamatá-kánnáágómá téna ‘yakómá wenamá matúq-matuq umá paá mái-auwaraimma íma amíniye.’” téna Ítuma tiráiyé.

⁵ ánibo Tááqtaama Ítumma awíqmena móra-anuma uyátárain-anuraq uténa páátákáá Ítumma máqtemma maa-marábí-márúqá aráátimatuwena ⁶ Ítumma timá ámikaiye: “máqtemma maamin-ákóqnáámá anó-awikaraq emmá aménúne. máqtemma maami-qtátááqá kennábóaq ánibo mora náawanabi aménááqá kanaaráq aménúne. ⁷ ánibo emá kekáq araayutaummá ayé ketiwíqqa múte yaúwínaqa maaminnáma máqtemma emmá aménúne.” téna Tááqtaama tiráimanibo ⁸ Ítuma yauwéqma Tááqtaamma timá ámikaiye: “Áánúqtuni watáama agamatán-áikómá maará kétiye. ‘emá uyátárai-nakokaq nuna-mummá té wenáwíqqa múte keyauye ení Áánúqtuma wenamá wení mayaímá mayaao.’” téna Ítuma tiráiyé.

⁹ mikáké Tááqtaama Ítumma awíqmena Yérútáarebaq anó-monoq-nakoni amutaq múma ákárena

tiráiyé: “emá Áánúqtuni áanikoma máema kanaaráq emá maakáké yaúme méma marabí metaao.

¹⁰ Áánúqtuni agamatá-kánnáágómá maará-tiraiye.

‘Áánúqtuma tínata wení kaqtó-wayukama emmá kawáá umákanoe. ¹¹ ánibo yemá emmá yeqtí iyáápi yáqtokaiyana mórama óqtakoma aítaupimma íma atarániye.’ Áánúqtuni watáama agamatán-áipí kétiye.” téna Tááqtaama tiráiyé. ¹² Ítuma yauwéqma Tááqtaamma timáména tiráiyé: “aamá maaráuma wáiyé. ‘uyátárai-naqa ení Áánúqtumma íma makáqma aónaao.’” téna Ítuma yauwéqma tiráiyé. ¹³ ánibo Tááqtaama máqte-qtataariq umá Ítumma makáqma aónawaaena óq-taoqta awé uráiyé.

Ítuma Kááiriri-marupaq áaimma átama mayaímá matáiyé.

¹⁴ anaaékaqa mirá-umatuwaitana Áánúqtuni Aokaq-Áágóní akoqnáaraq Ítuma yauwéqma Kááiriri-marupaq iráiyé. ánibo Ítuni watáagoma máqtemma min-áukápáq wéyáwé uráiyé. ¹⁵ aarawaatí monoq-náúpáq keyiraatena aamá timá yímitata máqte-kayukama wenáwíqqa múte yaútaae.

Náátárêtibaq-wayukama Ítumma anaaémma umákaraae.

¹⁶ Ítuma Náátárêtibaq uráiyé. naayóbáqá Ítuma pááqyan-iyapoma máenama mi-márúkák máq-uraipoana anómma aúráikaq uráiyé. ánibo Tabaatiráqá Ítuma monoq-náúpáq uyábékéna aati-aatimá mirá éwainiq uráiyé. Ítuma itó-urena Áánúqtuni watáama yorautínéna uráiyé. ¹⁷ ánibo yemá amuné-náqá Áítáiyani agamatá-kánnáámá Ítumma mayámíkaae. wemá aúba-wannaama agátarena agamatán-áikómá maará-tiraimma aónaraiye:

¹⁸ “uyátárai-nakoni Aokaq-Áágómá kekáq máiyé. wemá kemmá awaaméqá umátikéna áwáyoq-wayukabi

‘Metáiyayqtaaba átê-wataama mó tiyo.’ tiráiyé. ánnábi máa-kayukama yemmá watáama timá-yimeq paábaq ayúqyikanunayaba timátikaraiye.

yúramma karoparáina-wayuka

yúramma káonaiyata

náayubi ummaa-yátááqá kémayaayuma

mamá ayúqyikanunayaba

uyátárai-nakoma timátikaraiye.

¹⁹ minnámo pááq íni-kanaaraq

uyátárai-nakoma wení waayúkama

yauwéqma mamá atóbamayikani-kanaayaba

abarokáq timá-yimiyo timátikaraiye.”

téna naayóbáqá Áánúqtuni amuné-náqá Aítáiya agatáiyé.

²⁰ Ítuma aúba-wannaama aráapatuwena yauwéqma kawáá-náqá ámituwena wemá yiráátinena maraq máq-uráiyé. ánibo máqtemma monoq-náúpáq máe-kayukama Ítumma wenamá wemmá aayoq urááe.

²¹ ánibo Ítuma mikáq áaimma átama aamá timá yímikaiye. maará-tiraiye: “Áánúqtuni watáama aga-

matá-kánnáágómá íbèqa yorautúnama abarokák kéíye." téna tiráíye. ²² mirá téna timátúwáitata yemá Ítuni áwíqa múte yaúyéta Ítuma íráqôn-aimma tiqtábá yemá netuq-yúyánámmá ítéta iyánáaq urááe. miráí-manibo yemá tirááe: "nôraq kéíyo? maan-náqá Yótèbini áráaqa íyaq máraníyo?" téta tirááe. ²³ ániibo Ítuma maará téna timá yímikaiye: "áraine. keráwáqá keqtábá maará tínoe. 'tótáa-nako, enamááríq téq ónaiq umá mirá uwo. emá mirán-ááímmá Kápéranabaqa tarôq ónama minnâ ketáámá ítaraunataama emá mórai q umá maakáqá ení márúkakarq mirá-uwo.' téq keráwáqá tínomanibo ²⁴ kemá keráwáqá árainma ké-tima-timune. waayúkama yeqtí márúkake móra amuné-nákón áma íma kéitaane. ²⁵ kemá árainuramma keráwáqá kétima-timune. Íráíyani kanaaráqá taíbaq keqtoq-nóínímmá Ítiráaeobaq máawata mí-kánááráqá aabayámmá auyakítana kaumo-kárítímáátígáráq móra-tiyaamma-naikama móra-wiyomma aaqá íma yuráíye. ániibo máqten-aukapaqa anómma yáayaba urááe. ²⁶ miráímanibo mórama Ítiráaeobake-kayukayopaqa Íráiyama yíwáqnaa iyábá íuraine. ímiye. Áánûqtuma Íráiyamma Térabatibaq timákáitana Tááíranapaq-marupaq móra-inimma awaikómá pukítana ketoqá máin-inikonopaq uráímiye. ²⁷ miráitana Áánûqtuni amuné-náqá Íráítaani kanaarákáráqá netuqyaammá kárú-wayukama Ítiráaeobaq máqe-uraamanibo min-áúkáápímmá íma móra-nakomma íráqôniq uráíne. ímiye. Néímenima Tíriabake-nakoma wenamáa wení karígómá atóbamakaraine." téna Ítuma Yéqtaaeo-inikoqtaba tiráíye. ²⁸ máqte-kayukama monoq-náúpáq máe-kayukama min-áímmá ítáama yeqtábá titatabóata anómma íyaqtaba urááe. ²⁹ páátákáá yemá Ítumma yabítímá máápaq yukááe. yeqtí mi-márúqá móra-anuraq awíqmeta min-ánúgóní ámûrake áaimma átáma awéqtátuwaneta urááamanibo ³⁰ wení kanaamá íma pááq uráitanaboana yeqtí aúkáapike Ítuma yúqtúyuwena kóuraiye.

Ítuma móra-nakopike táí-aagomma watukáíye.

³¹ Ítuma Kápéranabaq Kááiriri-marupaq kukéna Tabaatiráqá aarawaamá yiráátiraiye. ³² ániibo yemá Ítun áagaama tewata tébakaq-wayukama iyánáaq urááe. minnáma Ítun áagoma akoqnááma wáitataboatae. ³³ monoq-náúpáqá móra-naqa máqe-uraimma wepímmá táí-aagoma máqe-uráíye. min-nákómá anókaq ááyama tiráíye: ³⁴ "Náátárètibake-naqa Ítuo, emá nóinawaq mayánéq ketááyôpaqa iráánô? keqtáámá mamá táíq umátikanetaawaq iráánô? kemá eqtábámá kéitaune. emá Áánûqtuni aokaq-náqóne." téna táí-aagoma wepí máí-nakoma tiráíye. ³⁵ miráitana Ítuma táí-aagomma awáágéna tiráíye: "emá paátí mááo. min-nákónôpakemma yuwé kóao." téna tiráíye. ániibo mi-tái-áágómá min-náqá yaúma waayúka aúkáapi iyaabóma marabí yubám-marena min-náqá ayuwéna íma mamá táíq umákaraiye. ³⁶ minnáyaba máqte-kayukama iyánáaq urááe. ániibo yeiyáá maará-tiraae: "maaminnáma

nóikaan-ainabiyo? miráuma náápaakaraq akoqnáá-garaq wái-nakoma táí-aagoqtaba watáama tináikáán-áímmá kítitata táí-aagoma waayúkama iyuwéta kégoe." téta tirááe. ³⁷ miráitana Ítuma tarôq i-qtátááqtábámá watáagoma min-áúkápáqá máqte-marupaq wéyáwé uráíye.

Pítaamma aítáako-araaqnama Ítuma mamá íráqôniq umákaraiye.

³⁸ Ítuma mi-mónóq-námmá yuwéna itó-uma Tááímonini naaúpaq uyábékaiye. Tááímonimma aítáako-araaqnagoma kokoq yámma karímá ákaraiye. ániibo Ítuqtaba áwáqnaa íkáae téta ááyaraae. ³⁹ miráipoana Ítuma min-arááqnaqóní amakaq ko itó-urena mí-karígómá awááguráíye. ániibo mi-kókóq yákoma ayúkaiye. miráitana min-arááqnaqómá páátákáá míkáq itó-urena yeqtí aáwaqa yokaa umáyíkaraiye.

Ítuma netuqyaa-káyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

⁴⁰ aabaúma kuperáné kéitana Tabaaqtimá ánatagítana waayúkama yeqtí aanábómá ókon-okokarima máyáa-kayukama Ítunopataa yiwíqmeta irááe. ániibo Ítuma máqte-kayukama móra-mora-yuma yemmá yínékuyena keqnáámmá mamá atóbamayikaraiye. ⁴¹ táí-aagoma máqte-kayukama iyuwéta kóuraae. ániibo mi-tái-áágómá maará téta ááyama tirááe: "emá Áánûqtumma áanikomone." téta tirááe. mirá-tiraamanibo Ítuma Metáíya máenaboana yiwáágéna íma iyúwáitata aamá tirááe.

Ítuma Yúria-marupaq Áánûqtuni átê-wataama kétena yiráátiraiye.

⁴² aabáyaanapimma nokáápaq yaúbatuwena mí-márúqá yuwéna móra-aukapaqa waayúkama íma máa-kaqmaapaqa nunamummá tínéna kóuraiye. ániibo aarawaamá aónatuweta wenôpaq urááe. ániibo Ítuma iyuwéna kóiyabae téta yáqtotoq urááamanibo ⁴³ Ítuma timá yímikaiye: "kemá Áánûqtuma yabíkáimaruqtaba átê-wataama kétima-timeq káqo-marupakaraq mó timá-yimenaq kéune. Áánûqtuma maaminnáyaba timátíkaraiye." téna Ítuma timá yímikaiye. ⁴⁴ ániibo Ítuma Yúria-wayukati monoq-náúpáq watáama timá yímikaiye.

Ítuma titana Pítaama netuqyaa-nóyááqá yaráíye.

5 móra-taoqa Kénétáaretíqa nokaayúkóní kegébabaqa Ítuma itó-uma máitata taíbaq-wayukama Áánûqtuni watáama itánéta ikúma yageq-yageq urááe. ² Ítuma aónaimma kaayaqá pááqyamma únópi-káárérátá únókóní áwábaq wáitana aónaraiye. ániibo noyááqa yaí-wáyúkámá únópi-káárémá yuwéta kúqômma tete urááe. ³ Ítuma móra-unopi-kaarebi uyátaraimma minnâ Tááímoni Pítaani únópi-kááré. ániibo Ítuma Tááímoniqtaba 'únópi-káárémá pááqyamma awétáme nékakaá mó maraa' tiráíye. ániibo Ítuma únópi-káárébi uyátáma máena aarawaamá watáama timá yímikaiye.

⁴ miráumatuwena Ítuma watáama timá yímituwena anaaékaqa Táiáimonimma timá ámikaiye: “únópi-káárémá yabitimáe non-aúkáapi uré kúqômma yúwé-nana kumínaa noyááqa yaa.” téna Ítuma Táiáimoniqtaba tiráiyé. ⁵ Táiáimonima yauwéqma tiráiyé: “íbêq-nokaamma ketáá máqtemma kamáa káetaa noyááqamaa únataamanibo mórama noyááqa íma yaráunataae. miráimanibo emá ténaboqa kemá kúqômma yúwáánana kumíniye.” téna tiráiyé. ⁶ yemá miráumatuweta taíbaq netuqyaa-nóyááqá aúyaqma yáqtóráawana kúqômma ummaa yamá yararáné uráiyé. ⁷ miráitata yemá yaímma yeqtí aanábómá móra-unopi-kaarebi máe-kayukama tíwáqnaa ígáae téta yááyaraae. ániibo yemá iréta noyááqa mamá kaayaq-únópi-káárégómá maqmá ógikaae. ániibo mi-kááyáq-únópi-káárégórátámá ummaa yamá únópi kumá yuberáyéta urááye. ⁸ Táiáimoni Pítaama miráimma aónawuena Ítuni aítaupi araayutaúmmá aténa maará-tiraiye: “uyátárai-nako, emá kemmá tiyuwé kóaa. kemá kúmiq-naqune.” téna tiráiyé. ⁹ Táiáimoni aónaimma máqtemma maami-nóyááqá yáqtóráataba aónawaaena ikatíq uráiyé. ániibo yaímma-wayukama wetê máqeo-kayukagaraq ikatíq urááe. ¹⁰ kaayaqá Yéberimma áanikoratama Yêmitiyaa Yóaanema yenákámá Táiáimonimma ábárawaaoboata yenákágáráqá iyánáaq urááye. ániibo Ítuma Táiáimonimma maará téna timá ámikaiye: “emá ikatíq íuwo. anaaékaqa emá waayúkama yáqtorainone.” téna Ítuma tiráiyé. ¹¹ mikáké yemá únópi-káárémá yabitimá áwábaq má kémareta yemá máqte-qtataaqa kéyuweta Ítuni anaaé wakááe.

mórama kárú-naqa Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹² Ítuma móra-marukaq máitana móra-naqa máqeuraimma kárú-karigoma áunobaq ógikai-nare. min-nákómá Ítumma aónatuwena óipake araayutaúmmá aténa nunamupí maará téna tiráiyé: “uyátárai-nako, kanaaráq emmá akáinaama ketí karímá kanaaráq mamá atóbamatikanone.” téna kárú-nakoma tiráiyé. ¹³ Ítuma ayáamma árútukena ánekuyena tiráiyé: “kemmá tíkáiyé. emá atóbagaao.” téna Ítuma tiráiyé. páátákáá é mikáq kárú-karigoma ánatamakaraiye. ¹⁴ ániibo Ítuma akoqnáa-aimma timá-amena tiráiyé: “móra-nakomma íma timá-amiyó. ímiye. emá uré anómonoq-nakomma enáúma mó-araate Áánúqtukaq naí-wámmá mó agamá ákúq uwo. miráuma Mótetimo tiráiniq uwo. miráinata waayúkama mikáq aónaaro ení karímá ánatagiye.” téta tinoé téna Ítuma tiráiyé. ¹⁵ miráitana Ítuma máqten-awaameq-yataariq in-áikómá ókaraq wéyáwé uráiyé. miráitata netuqyaa-káyúkámá Ítun áama yama kéitaawana karímá mamá atóbamayikaraiye. ¹⁶ miráimanibo anaaékaqa aati-aatimá Ítuma waayúka íma máa-kaqmaapaq uréna nunamummá mó téwae kéiyé.

móra-naqa áí-ayaamma táiq i-náqá Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹⁷ móra-taoqa Ítuma máena aarawaamá kéyiraatitaita yaímma Pérti-wayukagaraq ámáan-aimma yiráati-wayukagaraq maraq máqe-uráae. yemá máqten-auka-paqa Kááriribakemma Yúriabakemma Yérútáare-bakekaraq yama áikutaee. ániibo uyátárai-nakoni akoqnáágoma karí-wáyúkámá mamá atóbaikaae téna Ítupi wáqe-uráiyé. ¹⁸ ániibo yaímma-wayukama móra-naqa kúkutaaraq yaaguyaqméta irááe. min-nákóní ayááqtákoma aráakaguraiye. yemá min-náqá yaagumé naaúpaq utéta Ítun-amakaq maránéta urááe. ¹⁹ aarawaamá taíbaq aamma aúyakowata karínáqá maméta Ítunopaq uínón-amma íma wáqe-uráiyé. miráitata yemá naaúpaq utéta naanamubiké mú-kapotaraae. ániibo mi-kárí-náqá kúkutaaraq wayákareta aarawaatí aúkáapi múte yaagumá Ítuni aúbáq makááe. ²⁰ Ítuma yeqtí yirummá améta yikai-yátááqá aónawaaena tiráiyé: “ketí aanábógô, kemá ení kúmiq-yataaqa paábaq matukáune.” téna Ítuma tiráiyé. ²¹ yemá ámáan-aimma yiráati-wayukagaraq Pérti-wayukagaraq yeiyáa netuq-áímmá téta maará-tiraae: “maamin-náqá náawawaq wemá Áánúqtumma maamin-ákáyáámmá kétimakaiyo? móra-nakoma íma umaataráipoana kanaaráq íma kúmiq-yataaqa matuwániye. wé minná Áánúqtu wenamá wení mayáimíye.” téta tirááe. ²² Ítuma mi-káyúkátí yúyánápímmá aónatuwenaboana wemá yauwéqma timá yímikaiye: “keráwáqá nòraq itaráq tíyaqnoabaqa táí-tuyanamma móite-maite kéoo? ²³ nóin-ainaq tenúnô? ‘ení kúmiq-yataaqa mamá paá umátukaune’ ténú kemá téq ‘emá itó-uma kóaa’ tenúnô? ²⁴ miráinaq keráwáqá itaígáae téq kétune. maa-marábímmá Waayúkagoni Áráaqa náápaamma matokáipoana wemá kanaaráq kúmiq-yataaqa mamá paá íniye.” téna Ítuma wenamááríq wetábá tiráiyé. miráitana min-ayááqtámô aráakagi-nakoqtaba Ítuma maará téna tiráiyé: “kemmá emmá kétimamune. emá itó é ení kúku-taa-yagaraq mamé ení naaúpaq kóaa.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁵ miráitana min-ayááqtámô aráakagi-nakomma aarawaatí yúrikaq páátákáá itó-uráiyé. ániibo kúkutaa-yama waguréna máqeimma yawátámena wení naaúpaq kégoena Áánúqtuni áwíqa múte yaú-taiye. ²⁶ ániibo máqte-kayukama iyánáaq urááe. yemá Áánúqtuni áwíqa múte kéyuyeta yeqtí iyakoma iyánáaq kítata maará-tiraae: “íbêqa ketáámá óq-yataaqa kateko-yátááqá aónáunataae.” téta tirááe.

Ítuma Aríbaemma ááyaraiye.

²⁷ anaaékaqa Ítuma kéwana aónaimma móra-naqa táákiti-moneqa máyái-nakoma táákiti-moneq mayáipitipaq máitana aónaraiye. min-nákóní áwíqa Aríbae. ániibo Ítuma min-náqá timá ámikaiye: “emá ketinaae ya waraao.” téna tiráiyé. ²⁸ ániibo Aríbaema máqte-qtataaqa mipí kéyuwena Ítun anaaé wakáiyé.

²⁹ Aríbaema Ítumma anón-aawaqa wení-naaupaga agayákáitata yaímma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq yaímma káqo-kayukagaraq Aríbaeyaa Ítute máeta aáwaqa narááe. ³⁰ ániibo Pérati-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Ítuni iyápó-anna-wayukayaba netuq-áímmá téta maará-tiraae: “nôraq itarâq keráwáqá táákiti-noneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq aáwaqa kénnao?” téta yemá tirááe. ³¹ ániibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “waayúkama karímá íma matáa-kayukama tótaa-nakonopaqa íma kéoe. ímiye. paá karí-wáyúkámá tótaa-nakonopaqa kéoe. ³² kemá arupú-wayukama yirummá waeráigáae téq íma kukáune. ímiye. kemá kúmiq-wayukama yemá yirummá waeráigáae téq kukáune.” téna Ítuma tiráíye.

aáwaqa aammá auní-ááímmá

³³ móra-taoqa yaímma-wayukama yemá Ítumma maará téta timá ámikaae: “yemá Yóáaneni iyápó-annama aáwaqa awetá-ureta taíbaq-kanaama nunamummá tirááe. ániibo yemá Pérati-wayukati iyápó-annagaraqa móraiq kéoe. miráimanibo ení iyápó-annama paá nommá néta aáwaqa néta kéoe.” téta tirááe. ³⁴ Ítuma yauwéqma tiráíye: “mórama keráwáqti aanábó-nákómá keráwáqte maéna aaramá mayánéna kéinaq aáwaqa keráwáqá awetá-ino? ímiye. ³⁵ miráinana anaaékaqa min-ínímô mayáné i-náqá mamá paábaq yuwáiyana ókaraqa wení aanábó-wáyúkátéma íma mániye. mi-kánááráqá kanaarâq keráwáqá aáwaqa awetá-inoe.” téna Ítuma tiráímma waéqma itai-áípi téna wenamáárîq wetábá ‘aaramá mayáné iníkáá-náqúne’ téna tiráíye.

³⁶ Ítuma mórama waéqma itai-áíkárâq maará téna timá yímikaiye: “móra-nakoma wení naayómmá aqtábáá-kuberai-unamma yakákitanama aúgen-aq-torake yakáqma naayón-áqtábáá-únákáqá íma káraataiye. ímiye. íma aokarîq kéíye. mirá énama aúgementa kúberai-unamma mamá táíq umáginana aúgen-unakoma paá wáinana naayón-únákómá paábaq áikiniye. ³⁷ móraiq umá móra-nakoma mémegoni naayón-áúwárátíbi íma aúgema wááénima yaqmá káitiye. naayón-áúwárátíbi áítinanama aúgementa wááéni-nokoma naayón-áúwárátímá kabááqtuwena marabí atíginiye. miráinana méme áúwaratigogaraqa táíq umáginaiye. ³⁸ ímiye. íma aokarîq íniye. mémegoni aúgen-auwaratibi aúge-waaeni-nomma áítino. ³⁹ ániibo móra-nakoma naayó-kááéni-nómmá nátuwenama aúge-waaeni-noqtabama íma kákaiye. wemá maará téna kétiye. ‘naayó-kááéni-nómmá minná íráqône kétiye.’” téna Ítuma waéqma itai-áípi wení aúge-kataayaba tiráíye.

Tabaatirâq mayaímá mayaíyábá aammá aúkain-aimma.

⁶ móra-Tabaatiraqa wíti-yokoni aúkáapi Ítuma wení iyápó-annate uréire uráíye. ániibo wení iyápó-annama yaímma wítigoni arammá nánéta maté-

ta wítima iyáákaq makéta kategátúbatuweta narááe. ² minnáyaba yaímma Pérati-wayukama tirááe: “Tabaatirâqá aammá áumakaae. keráwáqá minná nôraq itarâq mirá kéoo?” téta tirááe. ³ Ítuma yauwéqma timá-yimena tiráíye: “Tébitima naayóbáqá tiráin-aimma íyaq yoráútaao? Tébitigaraq wení waayúkate yáamo yarái-kanaaraqtaba kétune. ⁴ Tébitima Áánûqtuni aokaq-náúpâq uténa Áánûqtuni aúbâq yammá waíma matáine. mi-támmá paá-wayukama naíyábâq aammá áúkaapoata anó-monoq-wayukama kanaarâq nánôe. miráimanibo Tébitima mi-támmá mamá kéne-na wení waayúkama yímítata naráane. keráwáqá min-áímmá íyaq yóráútaanabiyo?” téna Ítuma kétenama ókaraq ⁵ timá yímikaiye: “Waayúkagoni Áráaqa Tabaatigóni uyátárai-naqiye.” téna Ítuma wenamáárîq wetábá tiráíye.

ayáamma táíq urái-naqa Tabaatirâqá Ítuma mamá atóbaraiye.

⁶ káqo-Tabaatiraq Ítuma monoq-náúpâq uténa aarawaamá watáama timá yímikaiye. ániibo móra-naqa máqe-uraimma ayáánurapaq-ayaakoma aayákagena táíq umáguraiye. ⁷ ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq Ítumma aatómaq urááe. yemá Ítuqtaba téta “Tabaatirâqá karí-wáyúkámá mamá atóbaniyopoataa aónanunatae.” téta aatómaq urááe. mirá kéeta Ítumma aabi mayakánón-aqtaba abáá urááe. ⁸ miráitana Ítuma wenamáárîq mi-káyúkátí yúyánánóbáqá ítátuwenaboana téna ayáámmo aayákagi-nakoqtaba aúkáapi “yúbâq unitóaa” titana min-nákómá itó-uraiye. ⁹ ániibo Ítuma máqte-kayukati yúrapí karáqme kéyautena min-náqá timá ámikaiye: “ayáama arupú uwo.” téna tiráíye. ániibo min-nákómá ayáamma árútuwaimma ayáákoma arupú umáguraiye. miráitana Ítuma ítama yímónaraiye: “kemá keráwáqá ítama aónanaa kéune. Tabaatirâqá ketáámá íráqôn-aainaq tarôq ónúntaabi táí-aainaq tarôq ónúntaabiyo? waayúkama yíwáqnaa onatatá paá máno-kayukama ketáá mamá táwîq umáyikanunataabiyo?” téna Ítuma tiráíye. ¹¹ miráimanibo yemá anómma íyaqtaba urááe. mirá kéeta yeíyáa maará-tiraae: “ketáámá Ítuqtaba nôraqtaawaq umákanunataabiyo?” téta tirááe.

Ítuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyikaraiye.

¹² mi-kánáárâqá Ítuma nunamummá tínéna anubaq utáíye. mi-nókáámmá Ítuma Áánûqtukaq nunamummá tíq-tíq kéitana aaqá irákáíye. ¹³ aabaúmá utáitana aabáyaanapimma Ítuma wení iyápó-annama yááyaita-ta yewana tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyíkátuwena yíwîqa awaaméqá umátike tiwiráune tiráíye. ¹⁴ móra-nakoni áwîqa Tááímoniboana Pítaae téna áwîqa yamá ámikaiye. ániibo Áánaruma Tááímonimma ábâkoe. ániibo Yêmitiyaa Yóáane. ániibo Pírípíyaa Paatááromiyue. ¹⁵ ániibo Máátíyuyaa Tóamátie. ániibo Yêmitima Áápiatimma áanikoe. ániibo Tááímonin áwîqa

karuwaaq-náre. ¹⁶ ániibo Yúqtaatima Yêmitimma áanikoe. ániibo Yúqtaatima Itikááriotima anaaékaq Ítumma namuroiq umákáa-kayukati iyáápi kutarurîq uráine.

netuqyaa-káyákábí Ítuma mayaímá matáine.

¹⁷ mi-káyúkámá iréta wataáama kéitaawana Ítuma karímá mamá atóbamayikaraiye. aarawaabí waátáma táí-aagoma mái-kayukama Ítuma mamá íráqôniq umáyíkaraiye. ániibo Ítuma yeráwáqtê kukéna wení taíbaq-iyapo-anna-wayukate móra-arubaq kunitó-uma máqe-uraae. netuqyaamá aarawaamá Yúriabakema Yérútáárebakema únón áwábaqa waaqókák Tááyabakema Tááiranapaqa taíbaq-wayukagaraq mikák máqe-uraae. ¹⁹ ániibo taíbaq-wayukama Ítuma iyáánaipo ánekuiyana Ítuni akoqnáágoma mi-káyúkámá mamá íráqôniq umáyikaniye.

Ítuma amuq-yatááqtábámá tiráiyé.

²⁰ Ítuma wení iyápó-annama kéyimonena tiráiyé: “keráwáqá áwáyoqa máiyayuma timuqá máráaro. keráwáqá matúq-matuq umá mái-auwaraimma keráwáqtí minnáe.

²¹ keráwáqá íbêqa táayaba kéiyayuma annaékaqa ógiranoe. keráwáqá íbêqa ibiqá kéyaraayuma keqnáámmá wíráa ínóe.

²² itáaro. Waayúkagoni Áráakoqtaaba waayúkama keráwáqá íyamma umátiketa tiwétátuweta aamá timá pááqyaniq umátikanoe. yemá mirámô kéiyáqa keráwáqá timuqá maráinoe. ²³ timuqá kémareraq iráá yamá yaúmema-meta umá timuqá máráaro. keráwáqtí anó-meyamma Áánûqtuma wemô máipaq maq-tokáiyé. mi-káyúkámá keráwáqá mamá táíq kéu-matikaamma naayóbáqá yeqtí yítaubikoma miráuma mórai q umá Áánûqtuni wataáama yirááti-wayukama mamá táíq umáyíkarane.

²⁴ keráwáqá náayuwabi taíbaq ótamma ké-maraawanama keráwáqtí túwaraikoma íbêqa oyaaq kéimanibo anaaékaqa anómma táí-yataakoma keráwákáq yíniye.

²⁵ keráwáqá náayuwabi tímûqa yayiúmá annaékaqa táayaba ínóe. íbêqa náayuwabi wíráa kéiyayuma annaékaqa ibiqá yaránóe.

²⁶ máqte-kayukama keráwáqtábá íráqôn-aimma kétiyama atéráaro. naayóbáqá yeqtí yítaubikoma miráuma kaaqaari-ámúné-wáyúkámá mimórá-yatááriq umáyíkarane.

namuro-wáyúkáyábá tirummá yímero.

²⁷ óq-aimma Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “kemá keráwáqá kétima-timune. móra náayubi ketáama itéqa keráwáqtí namuro-wáyúkámá tirummá yímero. náayubi keráwáqá íyamma umátikaiya-kayukama mamá íráqôniq umáyíkáaro. ²⁸ náayubi keráwáqá uwaatagááriq umátikaneta íya-

kayukama keráwáqá yemmá mamá íráqôniq umáyíkáaro. ániibo keráwáqá akáyáámmá timá ti-wáágya-kayukama nunamummá timáyíkáaro. ²⁹ móra-nakoma táápáaraqo yumá tikaminaqa kanaaraq móraabaq-taapaama yimíyata tikamoro. ániibo móra-nakoma keráwáqtí kúberai-unamma mamayaínaqa ókaraq keráwáqtí wáqtôma áméro. ³⁰ máqtemma nói-qtababi itama káonaiyaqa itáiya-qtataaqa paá yímero. ániibo móra-nakoma keráwáqtí nói-qtataarabi maiyaíyaqa kanaaraq ‘yauwéqma timiyo’ téraq ítimakaaro. ³¹ keráwáqá miráiyaniq umá káqo-yuma mirá-umayikaaro. keráwáqá íráqôniq ónáae teniq umátikaiyaqa yemá íyaniq umá íráqôniq umáyíkáaro.

³² tirummá yímê-kayukama yenamáa keráwáqá yirummá timíyaqa Áánûqtuni íráqô-meyamma nóiqtabaq mayánéraq kéoo? paá kúmiq-wayukagaraq yirummá yímê-kayukama yemmá yirummá kéyime.

³³ mórai q umá waayúkama keráwáqá íráqôniq umátikaiyayuma keráwáqá yenamáa íráqôniq umáyikeqa Áánûqtuni anónnáma meyámmá tikái-qtataaqa nói-qtataaqta abáá kéoo? kúmiq-wayukagaraq mirá kéoe. ³⁴ ániibo keráwáqá móra-yataaqa waayúkaraq inaatimá matêqa anaaékaqa yauwéqma yiménúnatae téqa Áánûqtuni anónnáma meyámmá tikái-qtataaqa nóiqta abáá kéoo? kúmiq-wayukagaraq kúmiq-wayukaraq inaatimá kémayeta anaaékaqa yauwéqma mimórá-yatááqá paá kéyime.

³⁵ ímiye. keráwáqá keráwáqtí namuro-wáyúkámá tirummá yímera q mamá íráqôniq umáyíkáaro. keráwáqá waayúkama móra-yataaqta abaa inaatíya-qtataaqa paá yímikera anaaékaqa yauwéqma mayaiyábá íabaa oro. keráwáqá miráiyana anaaékaqa keráwáqtí anó-meyamma wáina q Áánûqtuma mú mikákáa anómma uyátárai-nakoni áanimaaaqa mánoe. táí-wayukagaraq Áánûqtuka q ‘tíkáiye’ íte-kayukagaraq Áánûqtuma paru-yatáákará q keyabi qiyikaiye. ³⁶ miráipoana keráwáqá waayúkayabama paru-yatááqá yímero. keqtibomá Áánûqtuma waayúkama paru-yatááqá yímini q umá mórai q umá keráwáqá yemmá keráwáqtí paru-yatááqá yímero.

waayúkama aónama yaináí-nákóráá umá aónama yaináí-ááímmá

³⁷ keráwáqtí yaináí-yatááqna pómá káqo-kayukama íma mamá kéyainaiyana Áánûqtuma keráwáqá íma mamá yaináino. káqó-nakoqtabama waabáqtí yúra qqa ‘wemá íma árútáyini q kéiyé’ ítero. min-áímmá tíyamma keráwáqá wemmá mamá yawááq kéu-makaae. káqó-yuma íma yawááq kéumayikaiyanama Áánûqtuma keráwáqá íma mamá yawááq umátikaniye. keráwáqá waayúkati kúmiq-yataaqa mamá paába q yuwé tiwikátuwaiyanama Áánûqtuma keráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paába q yuwéna awikátuwaniye. ³⁸ káqo-kayukama yimíyanama paá Áánûqtuma keráwáqá timíniye. keráwáqá ógiqma-awaata q mayánoe. kópi q unáápi aguyumá káiq-

towana ógiqmena kugúbainikaa umá móraiq umá yauwéqma ókaraq matéq kanaaráq umá mayánoe. mimórá-áwáátáq káqo-kayukama yímemma Áánûqtuma min-áwáátáq keráwáqá timíniye.”

³⁹ Ítuma káqomma mórama waéqma itaí-áikaráq timá-yimena tiráiyee: “mórama aamma íma aónarainakoma káqomma aamma íma aónarainaq aamma íma kanaaráq aráátiniye. móraiq umá mórama aúgaroq-nakoma káqomma aúgaroq-naqa íma kanaaráq awirániye. yenákámá yúgaropoata máka-nakama áitanobaq metáyóye. ⁴⁰ ániibo mórama itaí-yátááq máyái-nakoma wení itaí-yátááq arááti-nakomma íma kéuyataiye. máqtemma mayái-wáyúkámá itaí-yátááq ítama ánatetama yeqtí yirááti-wayukaraa aúranoe. ⁴¹ keráwáqá nõraq itaráq keqtíbâkoni pááqyamma otaa-qtátáátáqbámá aúrapi araatákaa umá túyánám-má kéitaamanibo keráwáqá anómma otaa-qtátáátáqbámá aúrapi mútûq-yaraa umá túyánámmá íma kéitaao? ⁴² nõraq itaráq keráwáqá tîbâkoqtabama maará kéteo. ‘ketíbâko, enaúrapike araatá-qtataaqa mamá paábaq yuwáao’ kéteo keráwáqá túrapimma mútûq-yama waímma íyaq káonaao? ureqáráaq-wayukaa, áqnáabaq keráwáqá túrapike mútûq-yama paábaq matuwéraq mikáké keráwáqá kanaaráq aónama arútáreq keráwáqá tîbâkoni aúrapike araatámma kanaaráq paábaq matuwánóe.

tái-yagoma tái-aramma kéiyaiye.

⁴³ Ítuma káqomma waéqma itaí-áímmá tiráiyee: “íráqô-tagoma tái-aramma íma kéiyaiye. móraiq umá tái-yagoma íráqôn-aramma íma kéiyaiye. ⁴⁴ waayúkama yaagóni aranókáá aónatuweta mikáq íráqô-tawabi tái-yawabiyo téta káonaae. ániibo píki-yagoni arammá waayúkama áwáabiq-annarakema íma arammá kégutoe. ániibo áwáabiq-annarakema wááeni-aramma íma kégutoe. ⁴⁵ miráuma íráqô-nakoma taíbaq íráqôn-aimma áyáqnobake mamá pááq kéimanibo tái-nakomma tái-aimma áyáqnobake mamá pááq kéiyee. mirán-áuyánámmá áyáqnoabaq ógikaitana óyaupike mamá abarokáq téwae kéiyee.” téna Ítuma tiráiyee.

kayaq-áuyánákáq naammá i-ááímmá

⁴⁶ móragaraq waéqma itaí-áímmá Ítuma tiráiyee: “nõraq itaráq keqtábámá ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako,’ kéteqanibo ketáama íma kéwaraao? ⁴⁷ móra-nakoma ketôpaq yéna ketáama iténa waráina-waigomma kemá wenáaimma abarokáq tiráátenune. ⁴⁸ minná min-nákómá miráuma móra-nakoma naammá ínena iníkáá uráiyee. min-nákómá maiqá uqmá mémánóbáq yuwéna maranóbáq anón-oqtakoni ámûraaq umá akoqnáá umákaiye. anón-oqtakoni ámûraaq akoqnáá-namma tarôq uráiyee. anaaékaqa anómma aaqá yuréna anón-nomma aúténa min-námmá awétárimanibo akoqnáá umákaitanaboana íma yawítiraiye. ⁴⁹ ááqibo móra-nakoma ketáama iténa íma wáráimma miráráá umá móra-nakoma paámararaq yón-agamoqnakaa-namma umá itó-

umakaraiye. anaaékaqa nommá auténa min-námmá páátákáá yawítituwaitana ‘pau’ titana yubákuraiye.” téna Ítuma waéqma itaí-áímmá tiráiyee.

ááiq-i-nakoni mayái-náqá Ítuma mamá atóbamakaraiye.

⁷ Ítuma min-áímmá aarawaamá timá yímíqma ánatatuwena Kápéranabaq koyaráiyee. ² Arómani ááiq-i-wayukati kawáá-náqá máqe-uraimma wemá mórama mayái-náqá ákaraiye. mi-káwáá-nákómá wení mayái-nákóqtábá ôriq umá ákainapoana mi-máyái-nákómá anó-karima mayéna puiné uráiyee. ³ ániibo ááiq-i-kawaa-nakoma Ítuqtaba máiyee-aimma ítátuwe-na yaímma Íbaru-wayukati anó-kayukama timáyikena Ítuma mó timá-amiyana ketí mayái-náqá ya mamá atóbáino tiráiyee. ⁴ miráitataboata mi-káyúkámá Ítunopaq iréta anegáq-naagaq kéeta akoqnáá umá ítama aónaraae: “wemá íráqô-napoa áwáqnaa ínónama íráqômiye ⁵ wemá keqtáá Íbaru-wayukama kaayoné-taa umátíkái-nare. wemá wenamáárrîq monoq-námmá umátikaraitaae.” téta tewana ⁶ Ítuma mi-káyúkátê yagaroqtamá uráiyee. naakóni waaqókáq itana ááiq-i-wayukati kawáá-nákómá yaímma aanábó-wáyúkámá watáama timá yímitata Ítunopaq uréta maará-tiraae: “uyátáraana-nako, emá kammáa íaao. kemá umaatamá íma kanaaráq uráunaboqa ketí naaúma íma yínóne. ⁷ ániibo kegáráqá túyánámmá itáunama íma íráqô-naqa máunaboqa enôpaqa íma ónúne. miráinaa emá paá aamá tinana ketí mayái-náqá keqnáámmá atóbáino. ⁸ kegáráqá anómma náapaamma matokáinakoni aménáápáq máunana mayáimá mayaa titaq kémayaune. ániibo kegáráqá ááiq-i-wayukama yíkarounata ketiménáápáq mááe. ániibo kemá móra-nakomma ‘emá kóaa’ túnanama kanaaráq kéiyee. ániibo móra-waigoqtaba téq ‘emá maabáq iyo’ túnanama kanaaráq wemá kéiyee. ketí mayái-nákóqtábá ‘emá maa-máyáimá mayaa’ túnanama kanaaráq mi-máyáimá kémayaiye.” téna titata má-tima-amikaae. ⁹ Ítuma min-áíqtábá iyánáaq umátuwe-na taíbaq-wayukama anaaé waqméta ye-káyúkámá waeréna maará téna timá yímikaiye: “kemá keráwáqá kétimatumune. Ítiráaeo-wayukati aúkáapimma mórama maamirá-náqá itáiq-itaiq umá arummá tímî-naqa íma aónaraune.” téna Ítuma tiráiyee. ¹⁰ ániibo ááiq-i-kawaa-nakoma timáyíkáitata ye-káyúkámá yauwéqma naaópaq uréta aónaamma mi-máyái-náqá atóbaguraitata aónaraae.

Nénibake maabu-náqá Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹¹ pááqya-kanaama anaaékaqa Ítuma móra-marupaq uráimma mi-márúkón áwíqqa Nénibare iyápó-anagaraq taíbaq-wayukagaraq Ítute urááe. ¹² mibáqá mi-márúkóni oqtaráq waaqókáq owata mórama pukáinaqa maméta irááe. mi pukáinakoni anóama kímora-iyapoma wenamá ákáraine. ániibo awaikógáráqá naayóbáq pukuráine. taíbaq mi-márúpáké aaramá waamá min-ínikótê irááe. ¹³ uyátárai-nakoma min-

ínímmá aónaimma arummá ôriq umágitana min-íníqóqtábá 'ibiqá íma yaraao' téna Ítuma tiráiyi. ¹⁴ áni-bo Ítuma waaqókáq uréna pukái-nakoni kúkutaayataq ayáamma ánekuitata waayúkama pukái-naqo mamé ye-káyúkámá itó-uma máqe-uraae. Ítuma maará-tiraiye: "maabugô, kemá emmá kétimamune. emá itóaa." téna titana ¹⁵ mi puki-nákómá itó-uma máena aamá áaimma átáma tiráiyi. miráitana Ítuma mi-mábúmá anóamma awíqma ámikaiye. ¹⁶ miráitata máqtemma aarawaamá ikatíq éta Áánûqtuni áwíqma múte yauyéta maará-tiraae: "ketáái aukáapimma mórama Áánûqtuni anómma amuné-náqá pááq kéiyi." téta ókaraq maará-tiraae: "Áánûqtuma wení waayúkama yíwáqnaa ínena iráiyi." téta tiráae. ¹⁷ maamin-áikómá Íqtuqtaba máqtemma Yúria-auka-paq uréire kéena máqten-auka-paq wéyáwé uráiyi.

Yóaanema Ítunopaq kaayaq-iyápó-ánnámá timáyíkaraiye.

¹⁸ máqtemma maami-qtátááqtábámá Yóaaneni iyápó-annama Yóaanemma mó timá ámikaae. ¹⁹ áni-bo Yóaanema wení kaayaq-iyápó-ánnámá yááyarena maará mó-tekao téna timáyíkáitata uyátarai-nakonopaq uréta maará mó-tiraae: "naayóbáqá téta móra-naqa yíniye tiráa-naraq iráá káqo-nakoqtaba awé ónúnataabiyo?" téta tiráae. ²⁰ mi-kááyáq-nákórátámá Ítunopaq iréta maará-tiraae: "Yóaanema nommá perai-nákómá kekárátámá enôpaq timátíkáitaka yúyana maará-tiye. eqtabá anaaékaq yíniye tiráa-naraq iráá káqo-nakoqtaba awé ónúnataabiyo?" téna tiyé téta Ítumma timá ámikaae. ²¹ mi-kánáaráqá taíbaq ókon-okomma karímá matáa-kayukama Ítu mamá atóbamayikaraiye. mi-káyúkábíkémá netuqá waátáma táí-aagomma watukáiyi. taíbaq yúgaroq-wayukama mamá yúramma karáq yíkaraiye. ²² Ítuma min-nákátí yáaraq maará téna yauwéqma tiráiyi: "kenákámá máqte-qtataaqa káoneka itááya-qtataaqtabama Yóaanemma mó-tima-amekao. yúgaroq-wayukama yúramma káonaawata yítauqa akúgurai-kayukama aammá uréire kéoe. kárú-wayukama mamá íráqôniq kéowata yaáqa atíragurai-kayukama aamá kéitaae. pukáa-kayukama itó kéowata áwáy-oq-wayukama Áánûqtuni átê-wataama kéitaae. ²³ itáiq-itaiq umá yirummá tímê-kayukama keqtábá íma ité-maqne kéetaboata yimuqá kémaraae.

²⁴ kaayaq-nákámá Yóaanen áamo mamé yéya-nakama kóyana aarawaamá Yóaneqtabama Ítuma maará-tiraiye: "naayóbáqá waayúkama íma máa-kaqmaapaq uráamma keráwáqá nóinawaq aónaneraq uráanabiyo? aqá mórama ómmá uwáama yoqmá awétátuwaínaq aónaneraq uráanabiyo? ²⁵ keráwáqá nói-qtataaraq aónaneraq uráanabiyo? aqá móra-nakoma íráqôn-un-akaqtowaq mamaré máitaraq ko aónaraao? yemá íráqôn-unakaqtoma umátoreta yineqá íráqô-qtataaqa mamáráa-kayukama yemá anó-kayukati naaúpaq kémae. ²⁶ miráimanibo keráwáqá nóinawaq aónaneraq uráanabiyo? keráwáqá móra amuné-náráq aónaneraq uráanabiyo? owé. kemá keráwáqá kétima-timune.

Yóaanema wemá káqon-amune-wayukama yemmá uyátaraiye. ²⁷ min-náqá Yóaneqtaba Áánûqtuni agamatán-áúbá-wánnáábímá maará-tiraine: "kemá ketáa-ma mamé kumíní-naqa timákáanana áqnáabaq keráwáqá túbáq wíniye. Áánûqtuma agamatán-áúbábí téna wemá ení aammá awírakaniye." téna kétiye. ²⁸ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune: "Yóaanema máqtemma maa-márábí máa-kayukama uyátaraimanibo Áánûqtu yabíkái-auka-paqa márû mikákáa kumáta-maqma mái-nakoma Yóaanemma uyátaraiye." téna Ítuma tiráiyi.

²⁹ Ítuma mirá-tin-aimma máqtemma aarawaagáráq táákiti-moneqa mayai-wáyúkágáráq ítaraae. yemá Áánûqtuni áaikoma arupú uráitata yemmá Yóane nommá péqyikaraimanibo ³⁰ Pérati-wayukagaraq ámáan-aimma yiráati-wayukagaraq Yóaanen ayáápike-ma nommá íma pékaae. miráitana yemmá Áánûqtuma íráqôn-amma yiráatimma yinaaéma umámikaae.

³¹ áni-bo Ítuma maará-tiráiyi: "maami-kánáaráqá nói-kayukawaq máae téraq awaaméqá ónúñô? yemá nóikaa-kayukawaq mááo? máqte-qtataaqa yemá íma yimuqá kémaraae. ³² yemá miráuma iyápóma márûpi áikuteta káqo-noiyapoyaba maará-tiraae.

'ketáámá keráwáqá káoyamma keyunataa keráwáqá imá íma kéyaae. ketáámá ibiq-ímá kétu-nataa keráwáqá ibiqá íma kéyaraae.'

³³ áni-bo Yóaanema nommá perai-náqá iráimma wemá aáwaqa aweté éna wááeni-nomma íma néna uráiyi. miráuraitaq keráwáqá 'aíboq-nare' téq tiráae. ³⁴ íbêqa Waayúkagoni Áráaqa kukéna aáwaqa néna nommá néna iqtábámá keráwáqá 'aónaaro. maan-nákómá aáwaqa ôriq umá néna wááeni-nomma ôriq umá ké-naiye. wemá táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq yetí aanábóe.' keráwáqá téq tiráae. ³⁵ miráimanibo waayúkama maará téta kéte. yemá itai-yátáákóni áráabitiaq mááo? ímiye. itai-yátáákóni áráabitimo máetama móra-nakoni áaikoma árain-aaimma wáinatama yemá 'árain-aine' téta itá-noe." téna Ítuma tiráiyi.

mórama kumari áráaq-inikoma Ítumma aítaukaq ákûq-matawemma pékaraiye.

³⁶ móra Pérati-nakoma ááyama awíqmena wetê aáwaqa má-naraaye. áni-bo Ítuma mi-Pérátí-nákóni naaúpaq uréna aáwaqa nánéna maraq máqe-uraiye. ³⁷ mórama kúmiq-inimma mi-márúkáqá máena itáimma Ítuma mi-Pérátí-nákóni naaúpaq máena aáwaqa kénaiye-aimma ítaraiye. miráitana mi-kúmiq-íníqómá mórama íráqôn-oqta-motorebima átê-akuq-matawemma wáitana mamé iráiyi. ³⁸ áni-bo min-íníqómá Ítuni anaaépaq aítupi ya itó-uma máena ibiqá yakáiyi. áni-bo kumari-íníqóni aqnugómá Ítuni aítaukaqtaa yaráqme kúmitana min-íníqómá wen-aqnótáurake aqnumá Ítun aítaukaqo kukáimma ayúnakatuwena wemá Ítuni aítaukoma kámoqnena ákûq-matawemma pékaraiye. ³⁹ mi-Pérátí-nákómá wení naaúpaqa Ítumma awíqme i-nákómá mirái-qtataaqa aónatuwena maará téna auyánámmá ítaraiye: "maamin-náqá

árainma Áánûqtuni amuné-náqô máenama kanaaráq maamin-íníková Ítumma ánekuiqtabama kéitena wenáaiqtabama itáníyô? maamin-ínímmá wé kumari-ínímiye.” téna Pérati-nakoma aúyánámmá itaraiye. ⁴⁰ miráimanibo Ítuma min-nákóní aúyánámmá iténa yauwéqma maará-tima-amikaiye: “Tááímonio, kemá móra-aimma yokáunaboq timá ámenaae.” titana áni-bo Tááímoni tiráiyé: “yirááti-nako, enaúyánámmá tiyo.” tiráiyé. ⁴¹ “itaao, kaayaq-nákórátámá mórama móneqa makái-nakonopake inaatimá móneqa matááyamma móra-nakoma taíbaq-moneqa (500) máyaitana káqo-nakoma móra-tiyaapaq-yatama (50) matáiyé. ⁴² min-nákórátámá yenákátí aqtábááma yauwéqma íma kanaaráq ámewaniq óyana min-nákómá yenákátí aqtábááma paá awikamá-yikena iyúkaiye. áni-bo yenákábíkémá náawawaq móneqa makái-nako-qtabama wemmá uyátá-maqma akáníyô?” téna Ítuma tiráiyé. ⁴³ Tááímonima yauwéqma maará-tiraiye: “min-námo anón-aqtabaama mamá paá i-nákówábiyaa ké-tune.” téna titana Ítuma timá ámikaiye: “arupú umá aúyánámmá itááne.” téna Ítuma timátuwena ⁴⁴ min-íníkovápaq kéwaerena Tááímonimma timá ámikaiye: “emá maan-ínímmá káonaano? kemá ení-naaupaq yú-naa emá ketáái áaimma waré títauqa tete í-nómmá íma tímikaanamanibo maan-íníková aúran-anokake títauqa tete umátikarena wení aqnótáurake ayúmma kokoq umátikaraiye. ⁴⁵ emá kemmá íma tímôqnama tótó umátikaraanamanibo kemá wágáabaqo ya máqe-unarake áaima átarena maamin-íníková ketítaukomma tímôqnemaimma paá kétimoqnaiye. ⁴⁶ emá matawémma ketiqnópímá ketáá éwaunaiq umá íma atíma pétikaraanamanibo wemá átê-kuyumma i-mátáwékáké títauqaq kébetikaiye. ⁴⁷ miráitaq kemá emmá kétimamune. maamin-íníková wení taíbaq-kumi-q-yataakomma paá tiwikamákeqa káyuwaunan-aboana keqtábá uyátá-maqma arummá kétimiye. áni-bo Áánûqtuma móra-nakoni kúmiq-yataaqa arekák umá matuwaínanama min-nákómá pááqyamma arummá kámiye.” téna Ítuma timátuwena ⁴⁸ min-íníkovámmá timá ámikaiye: “kemá ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq kématuweq kétéwikatuwaune.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁹ waayúkama aáwaqa naí-yááréráqá Ítugaraq máqeo-kayukama yeíyáá aamá maará téta kóté-yáté urááe: “maamin-náqá náawaq máena kúmiq-yataaqa mamá paábaq kéyuwena káwikatuwaiyo?” téta tirááe. ⁵⁰ ááqibo Ítuma min-íníkovámmá timá ámikaiye: “emá itáiq-itaiq umá yáq-toraana-yataakoma emmá kúmiq-yataapike yauwéqma káwiraiye. kaayoné-yátáápí wao.” téna Ítuma tiráiyé.

yaímma-noinimma Ítuni anaaé waqméta uréire urááe.

8 anaaékaqa Ítuma anó-marupakaraq pááqya-marupakaraq uréire kéena watáama Áánûqtuma yabíkái-marukoni átê-wataama aarawaamá timá yímikaiye. áni-bo yemá tiyááka umá kaayaq-iyápó-án-námá Ítuni anaaé waqmé uréire urááe. ² áni-bo yaím-ma-noinimma naayóbáqá Ítuma waátáma táí-aagom-

ma kéwaqtuwena karímá mamá paá kéumayikena urái-noinikaraq Ítuni anaaé waqmé uréire urááe. móra-inimma Máriaa Máátarini naayóbáqá min-íníkovámmá abapaké kaayaqá waátáma táí-aagomma Ítuma matukáine. ³ Tútaama káni Érótiini naaúpaqa kawáá-nákómá wenánáakoni áwíqa Yóánaama min-íníkovámmá Tútáánakaraq taíbaq káqo-noinikaraq Ítugaraq wení iyápó-annagaraq yeqti ótataba áwáqnaa urááe.

móra-nakoma yópi ánayumma yukáine.

⁴ móra-mora-marupake taíbaq aarawaamá ya yorupágowata Ítunopaq irááe. áni-bo Ítuma móra waéqma itái-áimmá timá-yimena tiráiyé: ⁵ “móra-nakoma ánayumma yópi mó-yukaiye. mó yúwáitana yaím-ma-anayukoma aapi kuqturáiyé. áni-bo min-ánáyúm-má waayúkama yítáupa yamá kéyatamowana nu-magómá áiqma nátukaiye. ⁶ áni-bo yaím-ma-anayumma óqta-marabi kuqturáiyé. mikáké áruma utarái-manibo óqta-maraboana maragóní anommá íma wáitana ánayumma aayámmá kamáguraiye. ⁷ yaím-ma-anayumma áwáábíq-anna-karaakoni ááipi kuqturáiyé. áni-bo áwáábíq-anna-karaakogaraq karúma ánayumma mamá táíq umátukaiye. ⁸ tébakaq-anayumma íráqô-marabi ku karútena móra-mora-waigoma taíbaq-aramma (100) itáiyé.” téna Ítuma tiráiyé. óq-aimma arúbama tiráiyé: “keráwáqá taáqa wáinaqa maamin-áimmá itáaro.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma waéqma itái-áimmá ti-wáigóní áaimma

⁹ yemá Ítuni iyápó-annama waéqma itái-áikóní áaiqtaba Ítumma ítama aónarae. ¹⁰ áni-bo Ítuma maará-tiraiye: “Áánûqtuma wenamááríq wemá yabíkái-marukoni aúpáq-áikóní áaimma keráwáqá tiráátiraiye. miráimanibo yaím-ma-wayukama waéqma itái-áimmá itánóe. miráinata yúramma aónanomanibo móra-yataaqa íma aónainoe. áni-bo yemá aamá itánó-manibo mi-wágóní áaimma íma itánóe.

ánayukoni waéqma itái-áikóní áaimma

¹¹ maami waéqma itái-áikóní áaimma maará-uráiyé. maamin-ánáyúm-má minná Áánûqtun áamiye. ¹² yaím-ma-anayumma aapimô kuqturáimma miráuma waayúkama aamá itáamanibo anaaékaqa Tááqtaama íréna mi-káyúkátí íyáqnobake mamá paábaq kéyuwaiye. Tááqtaama téna yemá min-áimmá itáíq-itaiq kéiyana Áánûqtuma yauwéqma yiwiráinabo téna Tááqtaama min-áimmá kématuwaiye. ¹³ yaím-ma-anayumma óqta-marabimo kuqturáimma miráuma waayúkama aamá itéta yimuqá makáane. miráuraa-manibo min-áikómá íma ánúqa yamá marabímá kukáiyé. yemá pááqya-kanaabi itáíq-itaiq kéowana mórama maqmá aónai-yataakoma makáqma yimónai-tatama páátákáá Áánûqtun-aagoma paábaq kégoiye. ¹⁴ mi yaím-ma-anayumma áwáábíq-anna-karaakoni áainobaqo kukáimma miráuma waayúkama aamá itá-tuweta aammá kéowana ókon-okomma ummaa-

yátááqá mónerabi maa-márábímá amuqá maraf-yátáákómá yúyánámmá mamá yawááq kéu-matuwaiye. miráitana yeqtí arammá íma arútama kéiyaiye. ímiye. arammá paá aayámmá kégamagiye. ¹⁵ miráimanibo ányumma íráqô-mararaqo kuqti-wáígómá miráuma waayúkama aamá itéta yáqtoqma akoqnáá urááe. miráo-kayukati íyakoma arupú éna íráqôniq umá akoqnáá uréta arammá íyáinikaa umá arammá kéiyaae.

ómmá tawegóni aménáápáq aúyoqma makááe.

¹⁶ waayúkama ómmá kúraqmareta tawegóni aménáápáqá atípáá aménáánóbákáráqá íma káuyoq-maraae. ímiye. yemá ómmá kúraqma yanaa yaareráq makáawata waayúkama mi-náúpáqô kéuyetama yemá min-ómmá aónanoe. ¹⁷ máqte-qtataaqa aúpáq wáiq-tataakoma anaaékaqa abarokáq íniye. máqte-qtataaqa waayúkama aúpáq makáíya-qtataakoma anaaékaqa abarokáq ínata waayúkama aónanoe. ¹⁸ keráwáqá atéqma arutéqa keráwáqá aamá ítama arutánóe. ánibo móra-nakoma móra-yataaqa matokáinanama Áánûqtu min-nákómá ókaraq amínímanibo káqo-nakoma móra-yataaqa íma matokáinanama kanaarácq min-nákómá téna pááqya-qtataaqa matokáúnáa tinnama minná Áánûqtu matuwániye." téna Ítuma waéqma itaí-áímmá tiráíye.

Ítumma anógararaq Ítumma ábâqawaayugarare.

¹⁹ mi-kánááráqá Ítumma anógararaq Ítuni ábâqawaayugararaq Ítunopaq irááe. iráamanibo taíbaq-wayukama iyáá umágowata yemá Ítunopaga kanaarácq íma úyôwaniq urááe. ²⁰ yaímma-wayukama Ítumma maará téta timá ámikaae: "enanógaraq enábâqawaayugararaq máápaq enawé kéeta emmá aónaneta kéoe." téta tirááe. ²¹ ánibo Ítuma yauwéqma maará-tiraiye: "aaramá waamá náayubi Áánûqtun áama itéta anaae waráiyayuma minná yemá ketinógaraq ketíbbâqawaayue." téna Ítuma tiráíye.

Ítuma anón-uwaama mamá karagébaraiye.

²² móra-taoqa Ítuma wení iyápó-annate únópi-káárébi uyátarena timá yímikaiye: "nokaayúkómmá meran-ábápáq wíyataao." téna tiráíye. mirá titata yemá únópi-káárébi kóuraae. ²³ únópi-káárégómá uyaaténa kégoitana Ítuma aúwaguraiye. ánibo anón-uwaagoma nokaayúpímá ôriq umá kéyoraitana nokómá únópi-káárébi káéogiraitata yemá únópi kumá yubékineta urááe. ²⁴ ánibo yemá Ítumma ko awáuturata tirááe: "kawáá-nákô, kawaa-nákô, ketáá kéyubekunatae." téta tirááe. ánibo Ítuma itó-urena uwááma yóráiwaigokaraq únón-iyámá metaikárácq yiwááguraiye. ánibo anón-uwaagogaraq únón-iyágógárácq kégaragebaitana nokómá waráa íuraiye. ²⁵ wení iyápó-annama Ítuma timá yímikaiye: "keráwáqti itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa náakaraq wáiyó?" titata yemá ikatîq éta iyánáaq urááe. ánibo yeíyáá maará-tiraae: "maamin-náqá náawabiyo? wemá

uwáágokaraq nokókárácq yiwáágítata wenáama kéwaraaye." téta tirááe.

aíbôq-nakopike Ítuma waátáma táí-aagomma watukáíye.

²⁶ anaaékaqa yemá Kerátínêti-marupaq irááe. Kááririri-maruqa nokaayúkómmá meran-ábápáq wáitana maan-ábápáqá mi-márúqá wáqe-uraiye. ²⁷ Ítuma únópi-káárémá yuwéna mi-márúkácq witana mórama mi-márúkáké-náqá mikácq iráíye. átáyaa-kanaama yáuraimma wáqtôma aneqá íma itokáíye. min-nákómá naaóqa íma maéwaimibo paá pukuráa-kayukati maiqnóbáqá maéwaine. ²⁸ taíbaq-yupaama waátáma táí-aagomma wemmá yáqtoqma akoqnáá uráíye. aati-aatimá waayúkama kawáá umákáreta ánnánapo ayáákaraa aítaukaqa ánná atáá umákewaone. miráimanibo min-nákómá ánnáma paá yaráqtúwaitana mitáí-áágómá waqma waayúka íma máa-kaqmaapaq ayuwéwaine. miráitana min-nákómá Ítumma aónatuwena wááqa kéyena Ítuni aítaupi waaqókácq marabí aipaq aguréna anókaq ááyama maará-tiraiye: "Ítuo, mú mikákáá anómma uyátárain-Aanuqtuma ánikoma kemmá nôraq umátikane kéono? tíqa í-yátááqá ítimiyo." mi-káátágómá mirá téna inaa-inaa tiráíye. ³⁰ ánibo Ítuma min-nákómmá maará téna ítama aónaraiye: "enáwîqa náawabono?" téna Ítuma titana ánibo wé tiráíye: "áaiq i-wayukamune." téna yauwéqma tiráíye. netuqyaamá táí-aagomma min-nákóni arunóbáq péqma máeta ³¹ Ítukaq inaa-inaa téta 'abeyúmmá íma wáí-maiqnobaqa mibáqá Áánûqtuma keqtáá táí-meyamma timíníqtaaiibo ítiyuwaikaae' tirááe.

³² mi-márúkóni waaqókácqá pááqyan-anubaq netuqyaa-pó ánnámá aúma naté utááe. miráitana mi-káátámá Ítukaq inaa-inaa téta yemmá iyuwáinata pó-annabi ko peránááe tewana Ítuma iyuwáitata kóuraae. ³³ ánibo mi-táí-áágómá min-nákópikémmá ayuwéta pó-anabitaá uyábékaae. péqmareta áitanobaq metaráamma anó-nokaayupi metaréta nommá nawíketa máqtemma pukááe.

³⁴ miráitata pógoni kawáá-wáyúkámá miráiq-tataaqa aónatuweta yemá péqmareta uréta anómaruparabi máqte-naukapaqa mó-tima-yimikaae. ³⁵ miráitata aarawaamá nôrabi o-qtátááqá ko aónaraae. ánibo mikáké Ítunopaq uréta waátáma wepí máqe-urai-nakomma ya aónaamma wáqtôma kéiyena aúyánákómá tágaitana wemá Ítuni aítaupi waaqókácq máitata aónatuweta aarawaamá ikatîq urááe. ³⁶ ánibo waayúkama mi-qtátááqô aónaa-kayukama náayuwabi aónayuma yemá min-nákómá atóbain-aimma tébakaq-wayukama timá yímikaae. ³⁷ ánibo Kerátínêti-aukapaq-wayukama Ítumma maará téta timá ámikaae: "emá keqtáá tiyuwé kóaa." téta tirááe. yemá ôriq umá ikatîq kéetaboata mirá-tiraae. miráitana Ítuma únópi-káárébi uyákébereta wení iyápó-annagaraq yauwéqma kóuraae. ³⁸ min-náqá táí-aagomma ayuwáinakoma Ítukaq inaa-inaa téna tiráíye: "kemá eté onááq kéune." téna tiráíye. miráimanibo Ítuma yauwéqma

kétimakena timá ámikaiye: ³⁹ “emá ení márûpaq yauwéqma uré Áánûqtuma mi-qtátááriqo umákáiqtabama wataáama mó tiyo.” téna Ítuma min-náqá timá ámikaiye. miráitana min-nákómá kóurena wení márûpaqa uréna máqte-qtataariqa Ítumo miráumakai-qtataaqtabama máqte-kayukama mó-tima-yimikaiye.

Ítuma kawáá-nákóní ayáámûkomma yauwéqma kátobamakena mórama Ítuni wáqtôraq ayáámma ánékuin-inimma mamá atóbamakaraiye.

⁴⁰ Ítuma yauwéqma naaópaq itata aarawaamá awé umá máqte-uraapoata anómma yimuqá marákáraae. ⁴¹ ániibo móra-naqa pááq uráimma min-nákóní áwíqqa Yááíratie. wemá móra monoq-náú-káwáá-náqíye. miráitana min-nákómá Ítuni aítaupi aipaq agéna kímo-ra-ayaamukoma miráuma tiyááka umá títaupake kaayáq-kárítímáátímá uráin-inaaruma pukáitanaboana wemá Ítukaq inaatitana wení naaúpaq uráiyé. ⁴³ Ítuma kó-mare kéwitata taíbaq-wayukama yageq-yageq urááe. ániibo móra-inimma mikáq máqte-uraimma min-íníkkómá inaaútamma ákáitana tiyááka umá kaayaq-kárítímáátímá máqte-uraiye. miráitana móra-nakoma mi-kárimá íma kanaarác atóbamakaraiye. ⁴⁴ min-íníkkómá Ítuni anaáepake iréna amakaq Ítuni kúberai-unakoni aqtórác ayáámma ánékukaiye. miráitana páátákáá min-ínááú-kárigómá ánatamakaitana ókaraqa karímá íma ákáráiyé. ⁴⁵ ániibo Ítuma ítama aónaraiye: “náawaq tineqá ayáámma ánekukaiyo?” téna tiráiyé. yaímma-wayukama téta ‘kemá ímiye’ kétimma ‘kemá ímiye’ kétimma urááe. ániibo Pítaama maará-tiraiye: “kawáá-nákô, taíbaq-wayukama itó-uma emmá ikúyakaraae.” téna Pítaama titana ⁴⁶ Ítuma tiráiyé: “móra-waigoma tineq ayáámma ánekukaiye. miráitaq kemá túnobaq maqmá aónáúnama ketí akoqnáama yaímma tiyuwéna kóuráiyé.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁷ min-íníkkómá mi-qtátááq káonenama aúpaq iyukaiye. miráitana wemá iyánáaq umárena Ítuni amakaq araayutaúmmá má atena mikáq máqte-kayukati yúrikaq Ítun-aneq ayáámma noiqtatabi ánékuin-aaimma má kétena wení karígómá páátákáá ánataguráiyé.” téna tiráiyé. ⁴⁸ ániibo Ítuma maará-tima-amikaiye: “ketiyáámûko, emá arummá itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakoma ení karímá mamá ánatamakaiye. kaayoné-yátáápí waao.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁹ aamá kétena máitana mi-mónóq-náúké-káwáá-nákóní mayái-náqá Yááíratikaq iréna timá ámikaiye: “enayáámûkoma áqa pukuráiyé. minnýyaba yirááti-nakomma ummaamá íamiyo.” téna min-nákómá tiráiyé. ⁵⁰ ááqibo Ítuma min-áimma ítátuwena yauwéqma timá-amena tiráiyé: “emá ikatíq íuwo. emá paá itáíq-itaiq inanamá ení iyápóma atóbéna itó-iniye.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵¹ ániibo Ítuma mi-káwáá-nákóní naaúpaq uyéna aarawaamá íma iyúwáitata min-náúpaqá íutaae. ímiye. Ítuma Pítaamma káwirena Yóáanemba káwirena Yémitimma káwirena min-ínáárúgóní anóaboamma kéyiwirena umá kára umá yiwíqmena Ítuma utáiyé. ⁵² ániibo máqte-kayukama

min-iyápóyábá ibiqá kéyareta máqte-uraae. miráimani-bo Ítuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “keráwáqá ibiqá íma yaráaro. min-iyápómá íma pukáiyé. wemá paá aúwaguraiye.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵³ ániibo mi-káyúkámá Ítumma akáyáámmá timáketa yemá ítaraae min-iyápómá pukuráitataboata wíráa urááe. ⁵⁴ miráimani-bo Ítuma min-ínáárúgóní ayáákaq múte káyaaq-torena tiráiyé: “inaarúo, itóaao.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵⁵ ániibo min-ínáárúgóní aágoma yauwéqma itana páátákáá itó-itana Ítuma yeráwáqtábá ‘aáwaqa áméro’ tiráiyé. ⁵⁶ ániibo min-ínáárúgóní anóayaa aboáma anómma iyánáaq uráayamanibo Ítuma akoqnáá-aimma timá-yimena ‘maami-qtátááqtábámá keráwáqá móra-waigomma íma timá áméro’ tiráiyé.

tiyááka umá kaayaq-wáyúkama Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíki-kayukama timáyikaraiye.

⁹ Ítuma tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnámá yááyama yorupamá yíkarena Ítuma akoqnáá-garaq náápaaakaraq yímikaimma yemá waátama mútûq táí-aagomma waqtukéta ókon-oko-karima mamá atóbamayikareta ígáae téna yímikaiye. ² mikáké mi-káyúkámá uréta Áánûqtuma yabíkái-kayukayaba mó kététa karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaigaae téna Ítuma timáyikaraiye. ³ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá máqte-qtataaqa ímáýaaro. yáumma amé uréire í-yátááqá íma mayéra kápiq-unamma íma mayéra nai-yátáákárác monekaraqa íma mamé uréire oro. kúberai-unamma kaayaqá íma mamé oro. ⁴ ániibo keráwáqá móra-naupaq uyábereqa paá min-náúpaq máéro. ⁵ ániibo mi-káyúkámá yeqtí-naupaq ímo tiwíqme wíyaqa keráwáqá timá tága-yimeraq tibíkáké obamá popoq umátuweraq kóeraq yauwéqma ókaraq íma oro.” téna Ítuma tiráiyé. ⁶ miráitana iyápó-annama máqte-marupaqa yemá kóureta átê-wataama Áánûqtuqtaba kétima-yimeta karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraae.

Érôtima Ítuni watáama ítaraiye.

⁷ káni Érôtima Ítuma máqte-qtataariq i-wáigóní watáama ítátuwaitana auyánákómá mibáq kóuráiyé. yaímma-wayukama téta ‘Yóáanema pukáipike itó-uraiye.’ téta tirááe. ⁸ káqo-kayukama tirááe: “Íráiyama pááq iyé tirááe.” ániibo tébakaq-wayukama tirááe: “mórama naayón-ámúné-náqá yauwéqma pukáipike itó-uraiye.” téta tirááe. ⁹ miráitana Érôtima maará-tiraiye: “kemá Yóáaneni aqnómmá arátukaunamanibo min-náqá náawaq máitaraq kemá weqtábá mirán-áimma kítauno?” timátuwena mikáké Ítumma aúrapi aónane uráiyé.

Ítuma taíbaq-wayukama (5,000) aáwaqa yímikaiye.

¹⁰ Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíki-kayukama yauwéqma iréta máqte-qtataariq on-ááimma Ítukaq má-tima-amikaae. ániibo Ítuma yiwíki-kayukama mibáq yiwíqmeta yenamá móra-marupaq Beqtáira-paq urááe. ¹¹ anaáekaqa taíganimma aarawaamá aó-

naraa-kayukama Ítun anaaé waqméta urááe. ánibo Ítuma káyimonena amuqá maqyíkátuwena yemma Áánûqtuma yabíkái-kayukayaba wataáama timá yímikaiye. ánibo mikákémá karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

¹² aabaúgómá kuperánéna kéitana kaayaq-ánná-wáyúkámá Ítunopaq iréta tirááe: “emá maa-káyúkámá timáyíkénata yaímma-maruparaa meraráipaq wéyáwé umá watéta aáwaqa abáá-uma naaro. maan-áúkápáqô máunataama waayúkama íma máa-kaqmaapare.” téta tirááe. ¹³ miráimanibo Ítuma maará-tima-yímikaiye: “keráwáqá kenamáárîq maami-káyúkámá aáwaqa yímero.” téna Ítuma tiráíye. ánibo yemá tirááe: “ketáámá netuq-ááwáqá íma makáunataae. móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákárâq makáunataae. ketáámá maami-káyúkátí aáwaqa ko meyánîq ónú-nataabiyo?” téta ítama aónaraae. ¹⁴ miráuma taibaq-wayukama (5,000) máqe-uraae. ánibo Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yímikaiye: “keráwáqá timá-yimiyata yemá áíkuma móra-tiyaapaq-tiyaaka-tiyaaka umá áíkuma máero.” téna tiráíye. ¹⁵ miráuma iyápó-annama mi-káyúkámá timá yímewata tenîq umá aarawaamá áíkuma máqe-uraae. ¹⁶ miráitana Ítuma móra-tiyaapaq-yamma kémayena kaayaqá kátútai-noyaakaraq maténa Áánûqtukaq aúramma múte káonena ‘tíkáiye’ tiráíye. ánibo mi-nóyáákárâq yakaráq mapámma wení iyápó-annama yímitata yemá mamá aarawaamá yímikaae. ¹⁷ ánibo máqte-kayukama namá kanaaráq owata iyápó-annama aqtó-áqtó-ááwáqá áiqma tiyááka umá kaayaq-únámma áíqturaae.

Pítaama abarokáq téna Ítuma Metáiyae’ tiráíye.

¹⁸ móra-taoqa Ítuma wenamá nunamummá kétena máitata wení iyápó-annama Ítute máqe-uraae. ánibo Ítuma iyápó-annama ítama yimónaraiye: “aarawaamá keqtábá náawae kéteo?” téna tiráíye. ¹⁹ ánibo iyápó-annama yawéqma tirááe: “yaímma-wayukama eqtábá Yóáanema nommá perái-naré kéte. ánibo yaímma-wayukama téta Iráíyae kéte. ánibo tébakaq-wayukama téta naayóbáq móra amuné-náqá pukáimma itó-uráiye kéte.” téta tewana ²⁰ Ítuma yawéqma tiráíye: “keráwáqá kenamáárîq keqtábámá náawae téraq kéteo?” téna ítáitana Pítaama yawéqma tiráíye: “emá Áánûqtuni Metáiyama yawéqma tiwirái-náqóne.” téna tiráíye.

Ítuma téna ‘pukéq yawéqma itó-onune’ tiráíye.

²¹ mirá-timatuwaitana Ítuma akoqnáá umá téna káqo-kayukama maamin-áímmá íma timá yíméro téna iyápó-annama aammá áunikaraiye. ²² Ítuma móragaraq timá yímikaiye: “Waayúkagoni Áráaqa áiqqa í-yátááqá mayáinata anó-kayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq ámán-aimma yirááti-wayukagaraq yemá yinaaemma umáketa ikamíyana pukéna kaumokánáámá ánatainana keqnáámma itó-iniye.” téna Ítuma wenamáárîq wetábá tiráíye.

²³ ánibo Ítuma wení iyápó-annama máqtemma maará téna timá yímikaiye: “náawabi ketinaae waránáae ténama wemá wenamáárîq wetábá awikátuwena wení kaapaq-yámá maména aati-aatimá mamé wíinna-nakoma tinaae waráino. ²⁴ náawabi wení aúwaraiqtaba aúyánámma iténa yáqtoqma akoqnáá ínna-waigoma wení aúwaraimma aúyoranimanibo náawabi keqtábá aúwaraimma yuwénama wení matúq-matuq umá mái-auwaraimma paá yáqtoraniye. ²⁵ itáaro. móra-nakoma wetábá máqte-qtataaqa maa-márábíké kémayenamanibo matúq-matuq umá mái-auwaraimma ímáyáimma wení oótakoma nôro umákaniyo? ²⁶ ánibo móra-nakoma keqtábágárâq yiráátén-aigtabagaraq agaeyábá énama Waayúkagoni Áráakoma wemá wetábá wení tágama-yataakaraq aboámá Áánûqtuni tágama-yataakaraq wení aokaq-káqtó-wáyúkágárâq kumínna-yupaama min-nákóqtábámá agaeyábá umákaniye. ²⁷ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. yaímma-wayukama maanámo itó-uma máa-kayukama íma pukéta Áánûqtuma yabíkái-kayukama aónainoe.” téna Ítuma tiráíye.

Ítun áúgoma mamá aokarîq uráíye.

²⁸ min-áímmá timátuwena anaaékaqa miráuma abapaké kaumo-kánáámá yáwitana Ítuma Pítaama káwirena Yóáanema káwirena Yémitima káwirena umáena anubaq nunamummá tínéna yiwíqme utáíye. ²⁹ nunamummá kétena máitana Ítun óikoma mamá aokarîq kéitana wení wáqtôgoma wayámma auréna miráuma ókáá kamá tágaraiye. ³⁰ ánibo kaayaq-nákórátá Ítute wataáama tirááye. min-nákámá Mótetiyya Iráíyae. ³¹ yenákámá tágama-yataakaraq kukéta máqte-qtataariq éna Ítuma Yérútáarebaq puíníqtaba wataáama tirááe. ³² Pítaagaraq kaayaq-nákátí yúrakoma yúgáibaaq itata yú wagínéta urááe. miráimanibo yemá waguréta máqeta anaaékaq itó-uma máeta Ítuni tágama-yataakaraq Mótetiyya Iráiyati tágama-yataaqa aónaraane. ³³ Mótetiyya Iráiyama Ítumma ayuwéta kóíye. kéoyana Pítaama Ítumma maará-tima-amikaiye: “kawáá-nákô, ketáámá maakáq máunataama minná íráqône. ketáámá kaumo-námma ónúnataae. móra-namma ení naané. móra-namma Mótetini naané. ánibo móra-namma Iráiyana naané.” téna Pítaama tiráíye. ánibo Pítaama íma ítama arútárenaboana min-áímmá tiráíye. ³⁴ Pítaama min-áímmá kétena máiqtaba móra-konnakoma yawááq-umayikaitata yemá yáaqtaba urááe. ³⁵ ánibo móra-aikoma maará téna mi-kónnápíké tiráíye: “maannáma ketáanine. kemá wemmá awaaméqá umákaraune. keráwáqá wenáama itáaro.” téna min-áíkmá tiráíye. ³⁶ min-áíkmá mirá-timatuwaitata yemá aónamma Ítuma wenamá máqe-uráiye. ánibo yemá yóyau kawaa urááe. mi-kánáaráqá mi-qtátááqô aónaaqtabama móra-nakomma íma timá ámikaae.

móra-iyapogopimma waátáma máin-iyapoma Ítu
mamá atóbamakaraiye.

³⁷ aabáyaama min-ánúma yuwéta kúmówana taíbaq-wayukama Ítumma aapaké kun aónaraae.
³⁸ ániibo mi-káyúkábikémmá móra-nakoma anókaq wááqa yumátuwená maará-tiraiye: “yirááti-nako, kemá inaa kétune. emá ketáanikomma aónaao. kemá wemmá wenamáa kímora-iyapoma ákáraune. ³⁹ ániibo mórama táí-aagoma min-iyápómá yáqtoqma akoqnáa uráitana páátákáa wááqa kéitana mamá aíbôriq kéu-makaitana óyaupikema wayán-ágáregómá ôriq kéiyé. mi-tái-áágómá áú-aiqa aména íma yuwéna kégoiye.
⁴⁰ kemá ení iyápó-annayaba mi-káátágómá matuwaígáae téq inaa túnnamanibo yemá kanaaráq íma kématuwaae.” téna Ítumma timá ámikaiye. ⁴¹ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqá aarawaamá maa-kánáaráq-wáyúkámá itáiq-itaiq íkéowanaboana keráwáqti týakoma táiq éna íkárutaiye. kemá náaraq umá kanaawaq keráwáqte maeraq keráwáqti um-maamá mayánúnô? mirá-timatuwena min-nákómmá timá ámikaiye: “ení iyápóma awíqme maabáq iyo.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴² min-iyápómá aapaqá kéiqtaba mi-tái-áágómá min-iyápómá mamá awéqtáma iyaabótukaiye. miráitana Ítuma waátáma aamá awáágútuwena min-iyápómá mamá atóbama aboámmá ámikaiye. ⁴³ minnáyaba máqte-kayukama Áánûqtuni anón-akoqnaama aónatuweta iyánáaq urááe.

Ítuma puíníqtaba kaumobáq tiráiyé.

ániibo mi-káyúkámá Ítuma máqteniq i-qtátááqtabá netuq-yúyánámmá kéitaawana Ítuma wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: ⁴⁴ “keráwáqá maanáímmô túnnama taákau makéra ítama arútáaro. pááqya-kanaabima anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa waayúkati iyáápi maránóe.” téna Ítuma tiráiyé.
⁴⁵ miráimanibo iyápó-annama min-áímmá íma ítaraae. min-áílkóní áaikoma yepímmá aúyokuraitataboata íma ítama arútáarae. miráitana yemá ikatíq éta Ítumma min-áílkóní áaiqtabama íma ítama aónaraae.

náawaq anómma máiyó?

⁴⁶ yemá iyápó-annama itó-uma ánateta aamá téite éta náawaq anómma uyátá-maqma máiyó tirááe.
⁴⁷ ániibo mirá-yúyánámmá iyápó-annati iyáqnoabaq wáitana pááqyan-iyapoma awíqmena má-ito-umakaraiye. ⁴⁸ ániibo Ítuma maará téna timá yímikaiye: “móra-nakoma ketíwíkaq maa-pááqyán-iyápómá áwáqnaa énama minná kemmá tíwáqnaa íniye. ániibo móra-nakoma kemmá tíwáqnaa énama minná kemmá timátíkítaq yúnna-waigomma Áánûqtuma áwáqnaa kéiyé. máqtemma keráwáqti aúkaápiemma móra-nakoma miráuma pááqyan-iyapora umá maénama wemá uyátá-maqma anó-naqa mániye.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-nako keráwáqá íma namuroíq umátikai-naqa
minná keráwáqti aanábóe.

⁴⁹ Yóáanema yauwéqma tiráiyé: “kawáá-nákô, ketáa móra-naqa aónáúnataama enáwíkake táí-aagomma kématuwaiye. miráimanibo wemá ketáái tinaaémma íma kéwaraipoataa ketáa aammá áunakaraunatae.” téna Yóáane tiráiyé. ⁵⁰ miráitana Ítuma timá ámikaiye: “keráwáqá min-nákómmá íma aammá áunakaaro. móra-nakoma keráwáqá namuroíq íumatikenama wemá minná keráwáqti aanábómiye.” téna Ítuma tiráiyé.

yaímma Taméria-wayukama mááqa aúyaketa Ítumma paábaq watukáae.

⁵¹ Áánûqtuma Ítumma awíqmena wenôpaq uwínî-kanaama waaqókáq uráiyé. miráitana Ítuma Yérútáarebaq ónáae téna mimórá aúyánámmá ítama yarútaiye. ⁵² ániibo Ítuma yaímma-wayukama timáyíkáitata aamá maméta áqnáabaq urááe. aamá maméta kó-kayukama Taméria-wayukati pááqyamarupaq uyábéketa Ítumma yokaa umákaneta urááe. ⁵³ miráimanibo mi-márúkáq-wáyúkámá Ítumma awíqmeta yeqti naaúpaq uwíyábá íma yíkaraiye. yemá ítaraae. Yérútáarebaq yeqti namuro-wáyúkámá máápaq witatabóata Ítumma íawikaae. ⁵⁴ kaayaq-iyápó-ánnámá Yémítiyaa Yóáanema min-ááímmá yenákámá aónatuweta Ítumma maará-tima-amikaaye: “uyátárai-nako, ketáa Áánûqtnopake iramá ááyaananataa mi-káyúkámá kun agamá kautíníyô?” téta tirááye.
⁵⁵ miráimanibo Ítuma waeréna min-nákámá min-ááíqtabá yiwááguraiye. ⁵⁶ ániibo yemá mikáké ôqmarupaq urááe.

móra-nakoma Ítun anaaé waráné i-naré.

⁵⁷ yemá aapaq maré kéowana móra-nakoma Ítumma maará-tima-amikaiye: “máqte-marupaq wíne innabáqá kegáráq anaaé waqmé ónúne.” téna tiráiyé.
⁵⁸ ániibo Ítuma wemmá makáqma aónanena timá ámikaiye: “abááq-iyákómá muríánóbáq kémaitana numagómá ánáamma umárena kéwaimanibo Waayúkagoni Áráaqa waénúna-namma íma wáiyé.” téna tiráiyé.

⁵⁹ ániibo Ítuma káqo-nakokaraq timá ámikaiye: “emá ketinaaé waraao.” téna titana min-nákómá maará-tiraiye: “kanaaráq tiyúwénaq ketibomá ko mamá uqtamá kátuwerabiyo?” téna tiráiyé. ⁶⁰ ániibo Ítuma timá ámikaiye: “ibáqyuwaa. yemá keqtábá íma itéta pukáa-kayukaraa-kayukama iyúwénata pukáiyakayukama uqtamáyíkáaro. ániibo emá uré Áánûqtuma yabíkái-kayukayaba átê-wataama mó-tima-yimiyo.” téna Ítuma tiráiyé.

⁶¹ ániibo keqnáámmá móra-nakoma tiráiyé: “uyátáaraana-nako, kemá enanae waránáa kéunamanibo emá kanaaráq tiyúwénaq ketí waayúkama tiyááma mó yímíqma máero timá yíkátuwero.” téna tiráiyé. ⁶² ániibo Ítuma maará-tima-amikaiye:

“waayúkama náayubi Áánûqtuni aakaq áaimma átáma wínéna kéimanibo aati-aatimá anaaépaq naayón-ááíqtábá waéqma káonaipoana Áánûqtuma yabíkái-kayukabimma kanaaráq íuwiniye.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá timáyíkaraiye.

10 anaaékaqa uyátárai-nakoma abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá ókaraq awaaméqá umáyikena kaayaq kaayaq umá timá yíkáitata áqnáabaq urááe. ániibo máqtemma anó-maruparabi pááqya-marupaqa Ítuma winé i-márúpáq timáyíkáitata kówana anaaékaq Ítuma wíníqtaba uráiyé. ² ániibo Ítuma mi-káyúkámá maará-tima-yimikaiye: “taíbaq aáwakoraa umá yópi ábuma karáimanibo taíbaq-mayai-wayukama íma mááe. miráinaq keráwáqá yókóni aboákáq nunamummá tíyana wemá Áánûqtuma yaímma mayai-wáyúkámá timáyikainata wení aáwakaa ko mamá ákuyikaino. ³ keráwáqá kóoro. ániibo ítáaro. akikérá umá máa-kayukati aúkáapi kaayoné-wámmá kokóri-araakaa umá timá-tikaunaq kégoe. ⁴ keráwáqá aapaqá yaímma-yataaqa títauq-anamma kápiq-unamma móneqa íma mamá oro. ániibo keráwáqá aapaqá íma aagamá waayúkate watáama tero. ⁵ móra-naupaqa uyábereq áqnáabaqa maará-tero. ‘maan-náúpáq-wáyúkábimma kaayoné-yátááqá waíno.’ téra tero. ⁶ ániibo móra-nakoni áyákoma kaayoné-ínna-naqa min-náúpáq máinaqa minnámo kaayoné-yátááqá waíno tíyan-aikoma min-nákópi yuwáiyanaq ko waíno. ááqibo móra-nakoma ímo mirá énama kaayoné-yátááqá waíno tíyan-aikoma yauwéqma keráwátôpaq yíno. ⁷ keráwáqá mimóránáúpáq áátuma máéro. ániibo min-náúpáq máiyata yemá aáwaqa timéta nommá timéta iyamma naaro. mayáiráq-nákómá kanaaráq wení meyámmá mayániye. miráinaq keráwáqá óq-naupaqa móra-mora umá íoro. ⁸ ániibo keráwáqá mera-márúkáq uyáberaiy-ata mi-márúkáq-wáyúkámá yeqti naaúpaq tiwíqme wíyaqa kanaaráq uréraq yemô timíyan-aawaqa naaro. ⁹ ániibo mi-márúkáq karí-wáyúkámá mamá kátobamayikeraq mirá kéeqa yemmá maará téraq timá yíméro. ‘Áánûqtuma yabítikani-waigoma keráwáqti waaqókáq maíye.’ timá yíméro. ¹⁰ ániibo keráwáqá móra-marukaq wíyata mi-márúkáq-wáyúkámá yeqti naaúpaq íma tiwíqme wíyaqa kanaaráq keráwáqá mi-márúkóni aakaq ko itó-uma máera maará-tero. ¹¹ ‘keráwáqti maa-márúkáké kaítôgoma ketáái tibíkáq aráápaimanibo ketáámá popoq umátuwaunanataa keráwáqti paq yauwéqma wiyé. atéráaro. Áánûqtuma yainai-kánáágómá keráwáqti táí-meyakaraq waaqókáq kéiyé.’ tero. ¹² kemá keráwáqá kétima-timune. mi-márúkómá keráwáqá íma tiwiráiya-marukoma Tótôma-marukoma uyátá-maqma anómma táí-aimma wánipoana aqtó-kánááráqá Áánûqtuma Tótôma-marukomma paru umáyikena íma tiwiráiya-marukomma íma paru umáyikaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

yaímma-marupaq-wayukama yirummá íma waéráa-kayukati tiruno.

¹³ Ítuma óq-aimma tiráiyé: “keráwáqá Ítiráaeo-marupaq-wayukao, ítáaro. Tiyórátini-wayukao, keráwákáq táí-yataaqa anómma pááq íniye. Beqtáira-wayukao, keráwákáq táí-yataaqa anómma pááq íniye. ániibo kemá keráwáqti márûkaq awaaméq-yátááríq únnaiq umá móra-nakoma Tááiranapaq Tááyabakaraq awaaméq-yátááríq énama kanaaráq naayóbáq yemá unáá káréqomma wáqtôraa yáútúma itoréta kanabí máeta yirummá waeráune téta yiráátiraae.

¹⁴ aarawaamá mamá yainánéna ínna-kanaaraqa Tááyabaq-wayukagaraq Tááiranapaq-wayukagaraq yemmá anónnáma táí-meyamma Áánûqtuma yimínimanibo keráwákáq uyátá-maqma anómma anónnáma táí-meyamma timíniye. ¹⁵ ániibo keráwáqá Kápéranabaq-wayukao, keráwáqá múte yaúmeq Áánûqtukaq uwínô? miráinomanibo keráwáqá paá Tááqtaani márûpaqa iyaabótuwanoe.” téna min-áimma Ítu tiráiyé.

¹⁶ Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “móra-nakoma keráwáqti táama itáina-nakoma minná ketáama kéitaiye. ániibo móra-nakoma keráwáqá anaaémma umátikenama minná kemmá anaaémma umátikaniye. ániibo móra-nakoma anaaémma umátikenama min-nákómá kemmá timátíkáitaq yúnna-naqa Áánûqtumma anaaémma kéumakaiye.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuni abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá yauwéqma irááe.

¹⁷ anaaékaqa abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá Ítuma timáyíkaraimma yauwéqma iréta yimuqá ôriq umá kémareta maará-tiraae: “uyátáraana-nako, ketáá enáwíqa yaúnanataa táí-aagoma waayúkabike paábaq yá-uraae.” téta Ítumma timá ámikaae. ¹⁸ ániibo Ítuma timá yimikaiye: ‘kemá Áánûqtuni márûpake Tááqtaama aabáyúraa yoqména páátákáá kuqtitaaq aónraune. ¹⁹ ítáaro. kemá keráwáqá akoqnáama tímikaunaboq keráwáqá kanaaráq iraaq-abayaakógáráq áwáábíq-uwabaaikokaraq títauqnapo yamá kárapaq Tááqtaani akoqnáama uyátánoe. ániibo móra-yataakoma kanaaráq íma mamá keráwáqá táíq umátikaniye. ²⁰ miráimanibo keráwáqá táí-aagoma keráwáqti táama itáiqtabama timuqá íma maránómanibo Áánûqtuma máipaq keráwáqti tiwíqa kágama-raibo minnáyaba timuqá máraaro.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma amuqá maréna Áánûqtuma aboákáq ‘tikáiyé’ tiráiyé.

²¹ mi-kánááráqá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Ítun áyáqnoqbaq mamá amuq-yatááqá pááq itana Ítuma maará-tiraiye: “ketiboó, ení márûpaq-wayukagaraq maa-marábí-káyúkágáráq uyátárai-nare. kemá minnáyaba ‘tikáiyé’ kétune. emá maami-qtátááqá itáiyátááqá itéta ‘aamá ítaraunatae’ kéte-kayukabima mamá áuyoqyike aamá íma itéta paá-wayukama kéyi-

raatene. owé. ketiboó, ení akaí-yátáákómá mirá-uraiye.

²² ketibomá máqte-qtataaqa ketiyáápitaa makáiyé. ániibo móra-nakoma kemmá áanikomma íma timónaraibo ketibomá wenamá kemmá áanikomma kétémonaiye. móraiq umá móra-nakoma ketibommá Áánûqtumma íma aónaraibo áaniko kemá kenamá káonaune. ániibo waayúkama náayuwabi áanikoma kemá yiráátenaaq únna-wayukama yegáráq ketibommá Áánûqtumma káonaae." téna Ítuma tiráiyé.

²³ yemá iyápó-annama yenámáa Ítute máawana yeqtópaq waeréna Ítuma maará-tiraiye: "náayuwabi keráwáqá aónaa-qtataaqtaba yemá yimuqá kémaraae. ²⁴ kemá keráwáqá kétima-timune. naayóbáqá taíbaq amuné-wáyúkáwábi taíbaq kíni-kayukama keráwáqá íbêqa aónaa-qtataaqa aónanaae temánibo yemá kanaaráq íaonaraae. ániibo keráwáqá íbêqa ítáan-aimma itánáae temánibo yemá íma ítaraae." téna Ítuma tiráiyé.

Tamériabake-nakoma namuro-nákómmá arummá umákaraiye.

²⁵ mikáké mórama ámáan-aimma yirááti-nakoma itó-urena Ítumma makáqma aónanena uráiyé. ániibo wé Ítumma timá ámikaiye: "yirááti-nako, kemá náaraq éraq matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánúnô?" téna ámáan-aimma yirááti-nakoma tiráiyé. ²⁶ ániibo Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: "nóinae ténawaq Áánûqtuni watáama agamatán-áikómá kétéyo? emá náaraq umá kéyorautono?" ²⁷ titana minnákó yauwéqma tiráiyé: "mútúq arummá káme ení akoqnáagaraq arun-iyápógógáráq máqtemma aúyánákáráq ení uyátárai-nakomma Áánûqtumma weqtábá akaíno. ániibo enamááriq eqtábá ákáníq umá enamakaq náawabi maína-waigoqtaba akaíno." téna agamatán-áikómá tiráiyé. ²⁸ ániibo Ítuma timá ámikaiye: "emá áraimma arupú umá téne. emá miráuma ténaiq emá kanaaráq matúq-matuq umá mánone." téna Ítuma tiráiyé.

²⁹ miráimanibo mi ámáan-aimmo yirááti-nakoma wenamááriq wenáwíqa mamá íráqôniq iyábá ákáitana timá ámikaiye: "ániibo ketimakaqô mái-naqa minná náawabiyo?" téna tiráiyé. ³⁰ ániibo Ítuma maará téna yauwéqma tiráiyé: "móra-nakoma Yérútáábake yuwéna Yérikobaq kukáiyé. ániibo moyá-káyúkámá aapaq aónatuweta máqte-qtataaqa yabímayeta ikámma taítawaa umákaraae. yemá miráumatuweta kóuraae. anaaékaqa min-náqá aapi máena wemá puíné uráiyé. ³¹ ániibo mi-kánááráqá móra monoq-káwáá-nákómá min-ámmá waqmé kukáiyé. Táméria-naqa aónawaena yuwéna kótámaqtuwena aan áwábake kóuraiye. ³² móraiq umá móra Aríbae-annabike-nakogaraq minápáq íréna min-náqá ya aónatuwena kótámaqtuwena aan áwábaq maréna kóuraiye. ³³ miráimanibo Támériabake móra-naqa ikámaraa-nakoni namuro-nákómá min-ápáq maréna min-náqá máikaq iráiyé. ániibo wemmá aónaimma áyáqnoabaqa aruqtábá umákaraiye. ³⁴ ániibo amakaq uréna matawékaraq

wááeni-nokaraq atíma náopi atáa-umakatuwena minnáká mûte yaúma wení ótiraa-kakoni ámûraaq abímmá ayákaraiye. ániibo awíqmena min-náqá waabá-káyúkámá kówate-yawate o-náúpáq mó ákarena yabírákaraiye. ³⁵ ániibo min-náúpáq wamaráayakake aabáyaanapimma mi kówate-yawate-nakoni aboámmá móneqa móra-wayukama ámíqtuwena maará-tiraiye: "emá maa-nákókáq yabíqma arútárenana yaímma ení móneqa maami-nákókáqô kóí-naqa kemá yauwéqma yéqa yaímma-meyamma yauwéqma aménúne." téna tiráine. ³⁶ íbêqa emá náaraq téq aúyánámmá kéitaano? kaumo-wáyúkámá maréta yewana moyá-káyúkámá ikámaraa-nakomma náawaq amakaq máitana áwáqnaa inikáámá uráiyó?" téna Ítuma tiráiyé. ³⁷ ániibo ámáan-aimma yirááti-nakoma maará-tiraiye: "min-nákómá arummá itana áwáqnaa ináré." titana Ítuma timá ámikaiye: "emá uré minnákómá iníq uwo." téna namuro-wáyúkáyábáqáráq wemmá Ítuma timá ámikaiye.

Máátaayaa Máriaae.

³⁸ yemá maré owana Ítuma wení iyápó-annate móra-marupaq uyábékaae. móra-inikoni áwíqa Máátaae. wemá Ítumma awíqmena wení naaúpaq uráiyé. ³⁹ Máátaani áúkoma wení áwíqa Máriaae. ániibo Máriaama íréna uyátárai-naqa Ítuni aítaupi maraq ya máena Ítun áama ítaraiye. ⁴⁰ miráimanibo Máátaama uri-uri kéena aáwaqa mamá yokaa kéitana aúyánákómá wéyáwé uráiyé. miráitana Máátaama Ítunopaq uréna maará-tiraiye: "uyátáraana-nako, ketúkoma kenamá tiyúwáitaq máeq aáwaqa mamá yokaa kéune. minnáyabama emá íyaq aúyánámmá kéitaano? emá Máriaamma timá áminana wemá ya tíwáqnaa íno." téna Máátaama tiráiyé. ⁴¹ miráitana uyátárai-naqa Ítuma Máátaamma maará-tima-amikaiye: "Máátaao, emá netuq-aúyánámmá kéite máqte-qtataaqtaba ummaa kéyaane. ⁴² miráimanibo móra-yataaqtaba íma wáitana abáá kéiyé. ániibo Máriaama íráqô-qtataaqa mayánéna kéiyé. Máriaanopake íráqô-qtataaqa íma paábaq matuwániye." téna Ítuma tiráiyé.

nunamummá tí-ááímmá

11 Ítuma móra-aukapaq nunamummá kétena máqe-uraiye. ániibo anaaékaqa nunamummá timá ánatatuwaitana mórama wení iyápó-annabike-nakoma maará-tima-amikaiye: "uyátáraana-nako, nunamummá tí-ááímmá keqtáá timá tiráátiyo. miráuma naayóbáqá Yóáanema wení iyápó-annama timá yiráátiraine." téna tiráiyé. ² ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye:

"keráwáqá nunamummá tínéqa maará tero.

keqtibotááo, emá yabíkáánna-marukaq máanana enáwíkoma aokaq wáiyé.

emá yabíkáánna-yataaqa maabáq kumíno.

ení márúkaqa enaúyánámmá wáranikaa umá maa-márábikáráqá enaúyánámmá waránataae.

³ íbêqa aáwaqtaba únnataama máqte-tupaama timiyo.

⁴ ketáái otaa-qtátááqá mamá paábaq kéyuwe awiká-tuwaao.

miráuma otaa-qtátáárîq umátíkáa-kayukama yeqtí otaa-qtátááqá paábaq mamá kéyuwetaa tiwikátukau-nataae.

emá keqtáá anómma makáqma aónai-yataaqa íma mamé iyo."

téna Ítuma wení iyápó-annama nunamummá timá yiráátiraiye. ⁵ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: "áni-bo keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma wení aanábómá máinaboana min-nákómá nokáámma uré-na wení aanábógómmá maará téna mó-tima-amikaiye. 'ketí aanábógô, kemmá aáwaqa timiyo.

⁶ ketí aanábó-nákómá ayáqtááqa-amma uréire éqéna ketôpaq yimmá aáwaqa aánnúna-yataaqa íma makáune.' téna tiráiyé. ⁷ ániibo naaúpaqo máitana yaqtabá ko itái-nakoma maará téna yauwéqma tiráiyé. 'kemmá ummaa-yátááqá ítime ítiwautuwo. oqtamá aúyakuraitana ketí iyápó-annagarataa túmá waguráunataae. kemá íma itó-ureq móra-yataaqa aménúne.' téna tiráiyé. ⁸ ániibo nôraq uráiyô? min-nákómá wení aanábóé téna íma itó-urena aáwaqa íaminiye. kemá kétima-timune. emmá agaemá íma inaaboaa ókaraq itaa-ittaa inanamá wemá itó éna máqte-qtataaqtataba ónna-yataaqa emmá amíniye. ⁹ ániibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá tíyana Áánûqtuma móra-yataaqa keráwáqá timíno. keráwáqá móra-yataaqtataba abáá kéeqa kanaarâq aónainoe. oqtarâq pagé-page tíyanama Áánûqtuma oqtamá ítikaniye. ¹⁰ máqte-kayukama Áánûqtukaq nuna-mummá tétama yemá mayáinoe. móra-nakoma nóiqtababi abáá énama wemá aónaniye. ániibo náawabi oqtarâq pagé-page tínanama Áánûqtuma oqtamá íyakaniye. ¹¹ keráwáqtí aúkáapikema móra-nakoni ánikoma aboáqtábá 'noyááqa timiyo' tinnama aboámá kanaarâq irakabayaammá amíníyô?

¹² ániibo ánikoma aboáqtábá 'kokóri-amuqa timiyo' tinnayaba kanaarâq aboámá áwáábîq-wamma uwabaaimmá amíníyô? minnâgaraqa ímiye. ¹³ ániibo keráwáqá táí-wayukamanobo íráqô-qtataaqa keráwáqtí iyápóma yimí-áímmá káonaae. miráinataa ketáá minnáyabataa káonaunataae. ketibotáá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakomma wekáq nunamupí itáiyana yemmá wení Aokaq-Áámá yimíniye." téna Ítuma tiráiyé.

yemá téta Ítuma Piétebugaraq mayáimá kémayaiye' tirááe.

¹⁴ móra-nakoma aamá íma téna máin-nakopike Ítuma táí-aama waqtukáiyé. ániibo mi-káátámá paábaq kóitana óyauqo aúyaki-nakoma aamá áaimma útáma tiráiyé. miráitata aarawaamá taíbaq iyánâq urááe. ¹⁵ ááqibo yaímma-wayukama maará-tiraae: "Piétebuma táí-aagoni kawáá-nápóana Tááqtaani akoqnáárake Ítuma waátáma kématuwaiye." téna tirááe. ¹⁶ ániibo yaímma-wayukama Ítumma makáqma aónaineta

Ítuqtaba mórama anón-awaameq-yataariq ínataa aónaano tirááe. ¹⁷ miráimanibo Ítuma mi-káyúkátí yúyánámmá aónatuwena maará téna mi-káyúkámá timá yimikaiye: "móra-marukaq-wayukama yaíkaaq uréta ááiqá íyana mi-márúqá íma íráqóniq umá paá wániye. móra-anna-wayukama yaíkaaq uréta wenikamé-wenikame étama min-ánná-wáyúkámá íma íráqóniq umá paá mánoe. ¹⁸ keráwáqá téq keqtábá Piétebuni akoqnáárake táí-aagomma kématuwaane kétéwaq minnáyaba kétune. ániibo Tááqtaani waayúkama yaíkaaq umá kaayaq-ánnáíq uréta ááiqá íyanama Tááqtaani akoqnáámá íma wániye. ¹⁹ móra-nakoma Tááqtaani akoqnáánapo táí-aagomma íma kanaarâq kématuwaiye. Ítiráaeo-wayukao, áraimma Piétebuma tíwáqnaa kéi-naqo waátáma kématuwaanana kanaarâq náawaq keráwáqtí iyápóma yíwáqnaa ínatawaq yemá táí-aama matuwánô? miráinata keráwáqtí iyápóma iyuwáiyata min-áímmá árainabi íbiyo téta ítama aónaaro. ²⁰ miráimanibo Áánûqtuni akoqnáárake táí-aama kématuwaunaboana minnáyaba Áánûqtuma yabíkai-waigoma keráwákáq áqá iráiyé.

²¹ Ítáaro. Tááqtaama mórama akoqnáá-nakoraa umá iyebó umátorena wení naaóq yabítuwena máinanama kanaarâq wení máqte-qtataaqa paá wániye. ²² miráimanibo káqomma uyátá-maqma akoqnáá-nakoma íréna min-nákótê ááiqá umá uyátename min-nákóní tokóruyakaa-puma wení iyebómá máqtepaq min-nákómá aúyánámmá itáíq-itaiq i-qtátááqá maténa máqte-qtataaqa yaímma káqo-kayukama yimíniye.

²³ Ítáaro. móra-nakoma ketí aanábómá ímo maéna-ma minná wemá ketí namuro-náqíye. móra-nakoma keté íma mamá áíkuyenama wemá ketí waayúkama mamá waqmé wéyáwé kématuwaiye." téna Ítuma tiráiyé.

waátáma yauwéqma iráiyé.

²⁴ óqa waéqma itái-áímmá Ítuma timá yimikaiye: "ániibo táí-aagoma móra-nakopike yuwéna paábaqo kégowenama kokoq-márábâq kóurena aagamá máni-maruptaba abáá kéiyé. mi-tái-áágómá máni-maruqa ímo aónénama wé maará kétiye. 'kemá yauwéqma maéwauna-naupaq ko mánune.' téna kétiye. ²⁵ ániibo mirá-timatuwena yauwéqma ko aónaimma naayóbáqô maéwai-namma kuyúqtuketa yokaa umákaae. ²⁶ miráitana mi-tái-áágómá uréna káqomma abapaké kaayaqá uyátá-maqma táí-aama ko yiwíkema min-nákópí ya máqe-uraae. ániibo naayóbáqá min-nákómá táíq umá máqe-urapoana íbêqa wemá uyátá-maqma anómma táíq umáguráiyé." téna Ítuma tiráiyé.

amuqá maraí-yátááqá mayáí-ááíné.

²⁷ Ítuma min-áímmá ti-kánáárâqá taíbaq aarawaamá máqe-uraae. ániibo móra-inimma mi-káyúkátí aúkáapi máin-inikoma maará téna ááyama tiráiyé: "móra-inikoma naayóbáqá marákáraitaa wení nááma naráána-

inikoma ké itaúnama wemá amuqá kémaraíye.” téna min-ínikómá tiráimanibo ²⁸ Ítuma maará-tiraiye: “mirá íma téaq maará tiyo. Áánûqtun áama itéta anaaé waraíya-kayukama yemá yimuqá kémaraae.” téna Ítuma tiráíye.

yaímma-wayukama ‘anómma awaaméq-yátááqá aónanaae’ téta tirááe.

²⁹ taíbaq-wayukama ayú yagéguyowana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “íbêqqa maa-kánáaráq-wayúkámá táí-wayukamoe. yeráwáqá móra anómma awaaméq-yátááqá aónanaae kéte. miráimanibo kemá móra anómma awaaméq-yátááqá íma yiráátenu-manibo kímora Yónaama anómma awaaméq-yátááqá yiráátenu. ³⁰ naayóbáqá Yónaama Áánûqtuni awaaméqá máena Nínibeq-wayukabi timá tágay-imikai-qtataaqa pááq uráíne. móraiq umá Waayúkaqoni Áráaqa Áánûqtuni awaaméqá íbêq-wayukabima pááq uráíye. ³¹ anaaékaqa Áánûqtuma aarawaamá mamá kéyainainana móra-inikoma kaapaq-áúkápáké (kúínima) itó-uma iréna íbêq-anna-wayukati táí-aaimma mamá pááq íniye. min-ínikómá maa-márágóní aqtóraké wemá iréna Tórómónima wení itaí-yátáákóní áaiqtaba timmá ya ítaraimanibo keráwáqá íbêq-kanaama íkeitaae. maakáqá Tórómónimma uyátáni-naqa maa máíye. ³² Áánûqtuma aarawaamá yainánéna ína-kanaaraqa Nínibeq-wayukama itó éta keráwáqti kúmiq-yataaqtabama awaaméqá ínoe. ániibo Nínibeq-wayukama Yónaama aamá timmá itéta yirummá waékáae. miráimanibo íbêqqa Yónaamma uyátáni-naqa maa máíye.” téna Ítuma tiráíye.

áúgoni ómmá

³³ waéqma itaí-áímmá Ítuma tiráíye: “waayúkama ómmá kúraqma yaaregóní aménáápárábi tawegóní aménáápáqá íma kémaraae. ímiye. yemá ómmá kúraqma abarokáq yaareráqá makáawata waayúkama min-náúpáqô kéyetama ómmá kamá tágaimma káonaae. ³⁴ túramma keráwáqti túgoni óné. ániibo túrakoma íráqôniq uráinanama keráwáqti máqte-tuyanamma táganiye. ániibo túrakoma táíq umágínanama keráwáqti máqte-tuyanamma kumayuqá aurániye. ³⁵ miráinaq keráwáqá yabíqma arútáaro. keráwápímô tágain-okoma kumayuqá auráinabo ³⁶ keráwáqti máqte-tuyanamma tágama wáinana móra-aukapaq-turapimma íma kumayuqá auráinanama kanaarq miráuma ókómá tirunóbáké kamá tágainikaa umá táganiye.” téna Ítuma tiráíye.

Pérati-wayukagaraq yirááti-wayukagaraq táí-aaimma tarôq urááe.

³⁷ Ítuma min-áímmá timátúwáitana móra Pérati-nakoma Ítumma ááyama awíqmena wení naaúpaqa aáwaqa naínéna uráíye. miráitana Ítuma aáwaqa naí-yááréráq ko máqce-uráíye. ³⁸ ániibo mi-Pérati-nákómá aónaimma Ítuma áqnáabaq ayáámma íma tete éna paá aáwaqa mamá kénaiqtaba aónawaaena Pérati-

nakoma iyánáaq uráíye. ³⁹ miráitana uyátárai-nakoma Ítuma timá ámikaiye: “keráwáqá Pérati-wayukama keráwáqti tirunóbáqá miráuma káápuwabi táápekoní amegaa-áúraraqá tete umá íráqôniq umátúwáanikaa uráíye. ániibo keráwáqti tirunóbáqá táí-aaikoma ógikaiye. ⁴⁰ keráwáqá aíbôq-wayukae. móra-nakoma Áánûqtuma amegaa-áúrarakárq arunóbákárqá íyaq tarôq kéíyo? ⁴¹ ániibo keráwáqti táápepi wái-qtataaqa yáayaba o-káyúkámá yimíyana mikáké máqte-qtataakoma tirunóbáqá íráqôniq umátikaniye. ⁴² keráwáqá máqtemma anónabi pááqyan-aawapikema yoráuma tiyáákabike kímora mamá Áánûqtumma kámemanibo aammá kárabaae. Áánûqtuma tirummá amí-ámmá yukáae. mi-kááyáq-yátááqá waránómma Áánûqtumma tirummá améq ámáan-aimma wáráaro. ⁴³ keráwáqá Pérati-wayukao, atéráaro. keráwáqá monoq-náúpáq aarawaati yúbáq máiyaba ôriq umá kékikaitana waayúkama áikuiyakaq ‘anón-nare’ téq miráó-maarao timá-tikaiyaba ôriq umá kékikaiye. ⁴⁴ keráwáqá atéráaro. keráwáqá miráuma pukáa-kayukama uqtamáyíkaraa-mararaama aúpáq maranóbáq wáitata waayúkama yúramma íma aónéta ámûraaq yítuqa yamáe uréire oníkáá-káyúkámá keráwáqá Pérati-wayukama mááe.” téna Ítuma tiráíye.

⁴⁵ mórama ámáan-aimma yirááti-nakoma Ítun áaraq yawéqma téna maará-tiraiye: “yirááti-nako, emá mirá té ketáágárq timá táwíq kéumatikaane.” téna tiráíye. ⁴⁶ ániibo Ítuma maará-tiraiye: “keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukao, atéráaro. keráwáqti ummaa-ámáán-áímmá aarawaati yímûraaqa mûte kémaraawata yemá mûte mayánôqtabama kammáa kámagoe. miráitaq keráwáqá móra tiyáánaq íma ánékuqma min-úmmáá-yátááqá mûte mayánóniq éq yíwáqnaa kéoe. ⁴⁷ keráwáqá atéráaro. keráwáqti tí-taubikoma naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamowaq keráwáqá mi-káyáukáyábá mararaakaqá íráqô-kuruma umá kéikuyikaae. ⁴⁸ keráwáqti tí-taubikoma naayóbáqá nôrabi uráá-qtataaqtaba paá mimórá túyánámmá kéitaae. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma uqtamá yíkátuweq yeqti mararaakaq íráqô-kuruma umáyikaraae. ⁴⁹ miráitana Áánûqtuma íráqômma itaí-yátáápike maará téna tiráine: “ketí amuné-wáyúkámá kemá awaaméqá umáyikeq timáyikanune. yaímma mamá táíq umáyike-ta yaímma yíkamma puínóe. ⁵⁰ miráiyata íbêq-kanaaraq-wayukama yeqti yítaubikoni anónnáma táí-meyamma mayánóe. áqnáabaq-kanaarake aqtó-kánáárqá Êboyaa Tékaráíyaama yíkakaane. Tékaráíyamma anó-monoq-naupaqa Áánûqtukaq amí-yáárégárq waayúkama máirakaraq aúkáapimma ikákaane. ketí amuné-wáyúkámá yíkaka-kayukayaba íbêq-kanaaraq-wayukama yemá anómma táí-meyamma mayánóe. ⁵² keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukama keráwáqá atéráaro. aamá ítama arutáí-óqtáraké kíma matokáamanibo íuyaberaamma aammá aúyakaawata káqo-yuma uyáberanaae temmá keráwáqá aammá káuyaraae.” téna Ítuma tiráíye. ⁵³ Ítuma min-námmá yuwéna máápaq kumá yaúbaita-

ta ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq Ítun-aubi maránôqtaba kammáa amáguraae. ániibo yemá máqten-aimma ítama aónaineta makáqma aónaraae. ⁵⁴ miráitata yemá Ítumma kawáa umá-tuweta máeta móra-aimma tínata Ítuni áubi maréta aamá ítama yaináneta urááe.

kaaqaari-ááíqtbámá atéqma máero.

12 netuqyaa taíbaq-wayukama titipáa umá waayúkama ámúraq-amuraaq éta yaímma yatámówaníq umá áikuma máqce-uraae. ániibo mi-kánáaráqá Ítuma wení iyápó-annama áqnáabaq maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá Péрати-wayukati pááqya-qtataakoma (yíqti) anómma auráiyábá atéráaro. Péрати-wayukati kaaqaari-yááíqtbá kemá ké-tune. ² máqte-qtataaqa aúpáq aúyoqma wáinna-yataakoma anaaékaqa abarokáq pááq íniye. máqte-qtataaqa yawááq umá wáinna-yataaqa anaaékaqa waayúkama aónainoe. ³ miráinaq keráwáqá máqten-aimma nokáa kumayupí máeq tíyan-aimma wágáama tínoe. ániibo keráwáqá máqten-aimma yaákareq timú-timun-aimma naaúpake tíyan-aimma máápaq máeta ááyama tínoe.

waayúkagoma kímora-yataaqtaba áaqa ikatíno.

⁴ ketí aanábó-wáyúkáo, kemá Ítuma keráwáqá maará téq kétima-timune. keráwáqti amegaa-túmá waayúkama tíkamma kanaaráq puínôqtabama ikatíqqa íoro. anaaékaqa mi-káyúkámá ókaraq móra-yataariqa kanaaráq íumatikanoe. ⁵ keráwáqá áaqa ikatínô-waigomma kemá tiráátenune. minnámô Áánûqtumma áaqa keráwáqá ikátéro. wemá wení náápaamma wáipoana anaaékaqa waayúkama iramá káiq-kaiq-irabi yaúma iyaabótuwaniye. owé. kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. wenáaqa ikátéro.

⁶ keráwáqá káonaae. waayúkama móra-tiyaapaq-nu-mama karogaro-mónéqá kaayakáké meyáníq kéoe. miráimanibo mórama pááqya-numagoqtabama Áánûqtuma íma awímmá kégamakaiye. ⁷ keráwáqtbá Áánûqtu máqte-qtataaqa kawáa kéenapoana keráwáqti tignótáuma wemá yoráutukaiye. keráwáqá ikatíqqa íoro. keráwáqá taíbaq pááqya-numagoni meyámmá uyátá-makuraae.

Ítun-awíqqa yai-ááímmá

⁸ ániibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma aarawaatí yúraqaq ketíwíqqa yéna ‘emá kennáé’ tína-waigomma waayúkagoni Áráakoma Áánûqtuni kaqtó-wayukati yúraqaq wemmá móraiq umákanune. ⁹ ániibo móra-nakoma aarawaatí yúraqaq keqtábá ‘kemá íma wenámúne’ téna mi wakaráinna-nakomma waayúkagoni Áráakoma weqtábá móraiq umá Áánûqtuni kaqtó-wayukati yúraqaq wemmá wakarakaníye.

¹⁰ Waayúkagoni Áráaqa móra-nakoma timá táíq umákainanama Áánûqtuma mi-kúmíq-yátááqá paábaq matuwéna awikátuwanimanibo wení Aokaq-Áágóqtábá móra-nakoma timá táíq énama min-nákóni

kúmíq-yataaqa Áánûqtuma íma paábaq matuwéna awikátuwaníye.

¹¹ taákaq máráaro. yemá keráwáqá ketinaae waráiy-ataba tiwíqmeta Íbaru-monoq-nauparabi kámááni-wayukati yúrakarabi anómma náápaakaraq matokáiya-kayukati yúraqaq tiwíqme wíyaqa keráwáqá ikatíqqa íma éraq ‘ketáámá nóine ténúnataabiyo’ téq ítero. ¹² Áánûqtuni Aokaq-Áágómá é mi-kánáábí tiráa tínna-aimma tínoe.” téna Ítuma tiráíye.

móneqa netuqyaa makái-nakoma aíbôqnaabooq uráí-waigoni waéqma itai-ááímmá

¹³ mi taíbaq-wayukabike móra-nakoma Ítumma maará-tima-amikaiye: “yirááti-nako, emá ketiwaammá timá amínana ketiborátái oótamma ketáa tímikaimma yaíkaaq umá kemmá timíno.” téna tiráíye. ¹⁴ ániibo Ítuma min-nákómma maará-tima-amikaiye: “nôraq íyo? náawaq keráwáqti táama ítama yainái-náqá kemmá awaaméqá umátikárai keráwáqti oótamma mamá yainái-náqá awaaméqá umátikaraiyo?” téna Ítuma tiráíye. ¹⁵ ániibo Ítuma maará-tima-yimena tiráíye: “keráwáqá atéráaro. atéqma keráwáqá máeraq móra-yataaqtabama íma túran-anna-aaro. keráwáqti árain-auwaraimma maa-márábín-ótámmá nôraq umá-yataarabi makáána-waigoqtabaie téna íma wáíye. ¹⁶ ániibo Ítuma mórama waéqma itai-ááímmá maará téna timá yímikaiye: “mórama móneqa taíbaq makái-nakoni yópímmá taíbaq-aawaqa áyóki uráíye. ¹⁷ wemá aúyánánóbáqá maará-tiraiye. ‘íbêqa kemá náaraq ónúno? ketí máqten-aawaqa mamá maránúnama anón-namma íma wáíye’ téna ¹⁸ aúyánánóbáqá timá-tuwena ‘kemá maará-onune’ tiráíye. ‘kemá ketí naam-má yawítima anón-namma umákeq min-náúpáqá ketí aáwaqa wítima kémareq ketí íráqô-qtataaqa min-náúpátáa mamá maránúne.’ téna aúyánámmá ítaraiye. ¹⁹ ániibo kemá keti-makómma maará téq timá ámenune. ‘timakô, taíbaq ení íráqô-qtataaqa taíbaq wáena netuqyaan-áúqá yáwiye. ániibo emá íbêqa aagamá mááo. emá aáwaqa né nommá né kée amuq-yatáápí mááo.’ téna aúyánánóbáq tiráíye. ²⁰ miráimanibo Áánûqtuma maará-tima-aminiye: ‘emá aíbôq-naqone. emá íbêqa-nokaa puínóne. ániibo máqte-qtataaqa yokaa umáraanama minná náawaq mayáníyô?’ téna tíniye. ²¹ miraráa umá waayúkama yeqtí máqte-qtataaqa yetábá maqma ayúmá kéguy-omanibo Áánûqtuni aúraqaqa áwáyoq-wayukama mááe.” téna Ítuma waéqma itai-ááímmá tiráíye.

taíbaq-auyanamma itai-ááímmá

²² Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqti tú-araiqtabama netuq-túyánámmá íma iteraq ketáámá nóinawaq nánúnataabiyo? ítero. ániibo keráwáqá keráwáqti túyabama netuq-túyánámmá iteraq ketáái túraqa nóinawaq yawááq-onunataabiyo? ítero. ²³ túwaraimma minná aáwaqa íma wáíye. ániibo keráwáqti túma minná íma unáákáqtôma wáíye.

²⁴ keráwáqá numagóqtábámá túyánámmá ítama aónaaro. yemá yómmá yoréta ánáyumma íma kéu-betaboata aáwaq-naupaqa íma mamá káikuyoe. yeqtí aáwaq-namma íma waéna máqte-qtataaqa maránõ-namma íma wáimanibo Áánûqtuma aáwaqa kéyimiye. keráwáqá aarawaamá numagómmá umaatamá uyátáraae. ²⁵ keráwáqtí aúkáapike náawaq netuq-áuyánámmá iténama kanaarácq wení pááqya-kanaama mamá ayátáákakaa umá paá mániyo? ²⁶ netuq-túyánámmá itéq keráwáqá móra pááqya-qtataariq íma ínómanibo nõraq itarácq keráwáqá yaímma-yataaqtabama netuq-túyánámmá kéitaa? ²⁷ keráwáqá wírááti-yataaqa yópí wái-qtataakaq túyánámmá ítáaro. yemá mayaímá íma mayéta wáqtõma íma tarõq kéoe. miráimanibo kemá keráwáqá kéti-ma-timune. keráwáqá kéitaae. naayóbáqá Tórómóni-ma miráuma íráqõ-qtataaqa taíbaq makáimanibo maami-kirááti-yátáákáá umá íráqõ-qtataaqa íma makáine. ²⁸ wé íbèqa námá-karaa-qtataaqa yópí wáitata aabáyaama káráma irabí káगतुवाae. ániibo miránámá-káráá-qtátááqá minná Áánûqtuma yaqnammá kéyabiyikayiye. miráinaq keráwáqá mikácq aónainoe. Áánûqtuma miráráá umá keráwákárácq yabítikaniye. keráwáqá keráwáqtí itáiq-itaíq umá mái-yataaqa pááqyamiye. ²⁹ miráinaq keráwáqá 'nóin-aawaraq nánúnataabi nói-nonaq nánúnataabiyo' téqa netuq-túyánámmá íma ítáaro. ³⁰ maa-márábímmá aamá íma itaí-wáyúkámá mi-máqté-qtátááqá mayáinõqtaba abáá kéoe. miráimanibo keqtibomá Áánûqtuma keráwáqá nóiqtataarabi mayánéq ommá wemá kéitaiye. ³¹ keráwáqtí túyánámmá Áánûqtuni aúyánákácq mórabi maréra kéitaiyana Áánûqtuma mirái-qtataaqa keráwáqá timíno.

Áánûqtuni márûpaqa íráqõ-qtataaqa mamá áikui-aaimma

³² ketí pááqya-tipi-tipi-anna-wayukao, ikatîqa íoro. keqtibomá Áánûqtuma wé keráwáqá yabíqtikanena kéiyé. ³³ keráwáqtí oótanaa máqte-qtataaqa waayúkarácq maráiyata meyáníq kéiyaq minnárake mónéqa matéra áwáyoq-wayukama yíwáqnaa éra yíméro. ániibo mónéq-unamma íma yararéna akoqnáá umá wái-unaqtaba abáá oro. ániibo Áánûqtunopaqa íráqõ-qtataaqa íma aúyokena paá wáni-qtataaqa mamá keráwáqá áikuyoro. ániibo Áánûqtunopaqa mórama moyá-káyúkámá waaqókácq íma kanaarácq kéuyowana táí-wakoma íma máqte-qtataaqa namá táíqa kéumatuwaiye. ³⁴ keráwáqtí íráqõ-qtataaqa wáimarupaqa keráwáqtí týakogaraq mi-márúpácq wániye.

mayái-wáyúkámá yokaa o-wáigóni watáama

³⁵ yokaa umá máero. keráwáqtí wáqtõma awarakácq umá itéraq tímûrannama umá kárutera ómmá kúraqma yokaa umá máero. ³⁶ keráwáqá miráuma yeqtí kawáá-nákómá aaramá íyáan-omaq-aawapaq kóuraitata mayái-wáyúkámá awé urááwana yawéqma iníkáá oro. ániibo mi-káwáá-nákómá oq-

tarácqá mamá pagé-page tínatama páátákáá oqtamá iyakanoe. ³⁷ ániibo kawáá-nákómá wení mayái-wáyúkámá ya yimónáinnama yúmá iwagurayana yimónáinnatama mi-máyái-wáyúkámá yimuqá maránóe. kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. mi-kánáárácq uyátárai-nakoma yeqtí kaqtó-nakoraa íniye. uyátárai-nakoma wenamááríq wení wáqtõma awarakáríq umá itokéna wení ámûrannama uréna wenamááríq timáyikainata aáwaqa naí-yáárérácq maraq máiyana wenamááríq aáwaqa márú-yiminiye. ³⁸ uyátárai-nakoma nokáan-aukaamma iréna ya yimónáinnama mi-máyái-wáyúkámá yokaa umá máqe-uretama yimuqá ôriq umá maránóe. ³⁹ keráwáqá maa-qtátááqtabá túyánámmá ítama arútáaro. naakóni aboámá áqnáabaqa 'moyá-káyúkámá yínóe' téna kanaarácq íma iyuwáinata naam-má yawítíyuweta uyáberano. ⁴⁰ keráwákárácq yokaa umá máero. keráwáqá túyánámmá itéq Waayúkagoni Áráaqa íma kumíniye tíya-kanaabi kumíniye." téna Ítu-ma tiráiyé.

tái-mayai-nakaraq íráqõ-mayai-nakogaraq yenákátí waéqma itaí-áimmaá

⁴¹ ániibo Pítaama maará-tiraiye: "uyátárai-nako, maa-mi waéqma itaí-áimma kenamá ketáawácq kétima-time máqte-kayukayabagararabiyo?" téna Ítumma ítama aónaraiye. ⁴² anibo uyátárai-nakoma Ítu tiráiyé: "náawaq aamá iténa akoqnáá umá yabíkái-kawaa-naqa máiyó? minnámo wemá wení mayáirácq kawáá umá arútáraitana wení kawáá-nákómá mayái-wáyúkárácq yabíqma máikae téna awaaméqá umákáitana wení kanaarácq aáwaqa kéyimiye. ⁴³ anaaékaqa wení uyátárai-naqa yawéqma yéna aónáinnama naayóbáqá timá ámikainaiqa wení mayái-nákómá éna-ma kanaarácq mi-máyái-nákómá amuqá marániye. ⁴⁴ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. wení anón-nakoma wení máqte-qtataaqaq min-nákómmá kawáá umákaniye. ⁴⁵ miráinamanibo mi-máyái-nákómá maará téna aúyánámmá áyáqnoabaqa itániye. 'ketí uyátárai-nakoma íma páátákáá yawéqma yíniye.' mirá-timatuwena mikáké áaimma átárena mayái-wáyúkáwábi mayái-nóinímmá tebûqa kéyimená anón-aawaqa kénena aíbõq-nomma naréna aíbõqnaaboq kéenama ⁴⁶ mi-káwáá-nákómá wení anón-nakoqtabama íma awé éna neginaagí ínna-kanaabi anón-nakoma yawéqma kumíniye. wení kawáá-nákómá timá áminíq íma itanabóana anó-nakoma wemmá yawááq umákéna karatábáyáá kutukáiyé.

⁴⁷ mórana mayái-nákómá wení kawáá-nákóni áaimma aónatukenamanibo mi-máyái-nákómá máqte-qtataaqa íma yokaa éna anó-nakoni aúyánámmá íma kéwaraipoana wení uyátárai-nakoma ôriq umá tebûqa kámena táíq umákaniye. ⁴⁸ áaqibo mi-máyái-nákómá wení anón-nakoni aúyánámmá íma iténa tinnaiq ínanama wení uyátárai-nakoma yaákarena tebûqa kámena táíq umákaniye. waayúkama taíbaq-yataaqa uyátárai-nakonopake matáiya-kayukama yemá keqnáámmá taíbaq-yataaqa yawéqma amínoe. ániibo

aarawaamá taíbaq-yataaqa uyátá-maqma anómma matétama kanaaráq uyátá-maqma anómma yawwéq-ma áméro.

Îtuni mayaígómá aarawaamá mamá yaíkaa q íniye.

⁴⁹ kemá maa-márábí-káyúkábíké táí-yataaqa agamá kautónaq kukáunana min-írágómá áaimma ataíkáae téq kemá kétune. ⁵⁰ kemá kímora-yataaqa keqtábá pááq ínimanibo minnáyaba ketiyakoma ôriq umá um-maa kéyaiye. ⁵¹ keqtábámá maa-márábí kaayoné-yátááqá mamé kukáiyé kéteo? ímiye. kemá maa-márábí aarawaamá mamá yataénááq kukáune. ⁵² áni-bo íbêkaraq anaaékakaraq móra-tiyaapaq-wayukama móra-naupaqa máqe-iya-kayukama yaíkaaq umá ketíwíqtaba kaayaq-ánnáíq ínoe. kaumo-yúmá kaayaq-waígómmá namuroíq umáyikayata kaayaq-wáimá kaumo-yúmá namuroíq umáyikanoe. ⁵³ yemá yaíkaaq umágéta aboámá áanikomma namuroíq umákainana áanikoma aboámmá namuroíq umákaniye. áni-bo anóama ayáámûkomma namuroíq umákainana ayáámûkoma anóamma namuroíq umákaniye. áni-bo móra-nakoni anóama min-nákóní ánáakomma namuroíq umákainana min-íníkmá awaaiómmá anóamma namuroíq umákaniye." téna Îtuma tiráiyé.

móra-yataaqa pááq íni-waigoni kanaamá

⁵⁴ Îtuma aarawaayábágáráq maará téna timá yímikaiye: "keráwáqá abutá konnámá utaitaq aónatuweq páátákáá keráwáqá maará kéte. 'aaqá yínéna iyé' tewanamá áraimma aaqá kéiyé. ⁵⁵ áni-bo keráwáqá itáawana anómma uwáama yórítaq keráwáqá maará kéte. 'íbêqa aaqá kániye' tewana áraimma mirá-teni q kéiyé. ⁵⁶ keráwáqá túyánámmá íma wáiq-kayukae. maa-márábín-áwáámékáráq aabayákáq-áwáámékáráq aónama kárutaamanibo nôraq itaráq íbêqa maa-kánááráq-áwááméqá íma aónama kárutaao?

aamá ítama yainánéna ínna-waigote aamá timá arupú okao.

⁵⁷ nôraq itaráq keráwáqá kenamááríq túyánámmá ítama arutéq arupú-aaimma mamá kéyainao? ⁵⁸ móra-nakoma emmá aabi mayakéna aamá ítama yainánéna i-nákótêma yagaroqtamá urékama kanaaráq kenákámá aapaq kéweka aamá timá arútaakao. mórai q umá Áánûqtuma emmá aabi mayakéna aamá ítama yainánéna kéinaama páátákáá wetêma yagaroqtamá urékama aamá timá arútaakao. wemá emmá yabitimáena aamá ítama yainái-wáyúkátí iyáápi mó-marainata aamá ítama yainái-wáyúkámá i-wáyúkátí iyáápi mamá maráiyata i-wáyúkámá mamá ánná-naupa q tikaíyábámiye. ⁵⁹ kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá kanaaráq í-uraapoa q ánná-naupakemma íma páátákáámá paábaqa yáwinoe. ánná-naupa q máyana keráwáqti kanaamá ánataniye." téna Îtuma waéqma itaí-áipí yainái-kánááyábá tiráiyé.

móra-nakoma arummá íma waeraína-nakoma pukíniye.

13 mi-kánááráqá yaímma-wayukama máeta Îtumma timámeta yaímma Káárirí-wayukayaba Áánûqtukaq agamá amí-yátááríq kéumakenama Pááíratima wení waayúkama yíakaiye mirá téta tirááe. ² áni-bo Îtuma yawwéqma maará-tima-yimikaiye: "keráwáqá túyánámmá itáamma maami-Káárirí-wáyúkámá káqo-Kaaririq-wayukama uyátá-maqma kúmiq-wayukaboata ummaa-yátááqá mái-waigoni áaine téraq keráwáqá kéteo? ³ áraimma kétima-timune. ímiye. áni-bo keráwáqá tirummá ímo waeréqa keráwákáráq máqtemma mórai q umá puínóe. ⁴ naayóbáqá tiyááka umá abapaké kaumo-wáyúkámá Táéróabaqa ayáqtááq-nakoma yawwítimena yíkamtata pukáama minná yeqti otaa-qtátáákmá káqo-kayukama Yérútáárebaq máa-kayukati otaa-qtátááqá uyátáraiye téraq túyánámmá kéitao? ⁵ kemá keráwáqá kétima-timune. áraimma ímiye. áni-bo keráwáqá tirummá ímo waeréqá keráwákáráq mórai q umá miráuma pukínóe." téna Îtuma tiráiyé.

yaagómá arammá íma íyái-waigoni waéqma itaí-áim-má

⁶ Îtuma móra waéqma itaí-áim-má maará téna tiráiyé: "móra-nakoma wení yópi píki-yama uqmakéna anaaékaqa arammá kutínéna iráimanibo mórama arammá íma itáitana aónaraiye. ⁷ miráitana min-nákómá maará téna mayaí-nákómmá timá ámikaiye. 'ítaao. kaumo-áúqá yáwitaq maami-píki-yágóní arammá kutónáae téq yunnamanibo arammá íma itáiyé. miráinaa emá ayáatuwaaao. paáyaba maragóní anom-má namá kánataiyé.' tínana ⁸ áni-bo mi-tókáq-máyáí-nákómá wení anón-nakomma maará téna timá ámikaiye. 'umaataráána-nako, íbêqa maan-áúqá yúwé-nana matáainaao. áaipikemma maramá agáúme kéyauteq purumaakaakóní ayámá abákáma agamoqá má kumaránúne. ⁹ yanaapáq-áúqá arammá iyáni-manibo arammá ímo iyáinaama ayáatuwanone.'" téna mi-máyáí-nákómá tiráiyé. téna Îtuma waéqma itaí-áipí tiráiyé.

Tabaatiráqá Îtuma móra-inimma mamá atóbaraiye.

¹⁰ Tabaatiráqá mórama yirááti-naupa q Îtuma aarawaamá watáama timá yímikaiye. ¹¹ áni-bo móra-inimma máqe-uraimma wepímmá waátáma min-íníkmá arunóbáq máena karíma ámikaimma tiyááka umá abapaké kaumo-áúqá máqe-uraiye. miráitana min-íníkmá arótááukoma yawékuraitana itó-uma arupú íowaniq uráiyé. ¹² Îtuma min-íníkmá aónatuwena áyamae iréna maará-tima-amikaiye: "aaragô, kemá ení karímá mamá paá umákaune." téna tiráiyé. ¹³ áni-bo min-íníkmá Îtumma kaayaq-áyáánápó wemmá ánekuitana páátákáá min-íníkmá itó-uma arupú umáguraiye. miráitana min-íníkmá Áánûqtun-awiqa múte yaútaiye. ¹⁴ Tabaatiráqá Îtuma

karí-ínímmá mamá atóbamakaiqtaba monoq-náúpqá-káwáá-nákómá Ítumma áyamma umákaraiye. miráitana kawáá-nákómá maará téna aarawaamá timá yímikaiye: “abapaké móra-kanaama mayaí mayánô-kanaama wáíye. áníbo móra-nakoqtaba karímá mamá paá íkáae téqa keráwáqá kanaarácq mayaí-kánáábí yero. mi-qtátááqtábámá Tabaatiráqá íma yero.” téna tiráíye. ¹⁵ áníbo Ítuma yauwéqma min-nákómmá maará téna timá ámikaiye: “keráwáqá túyánámmá íma wái-kayukae. Tabaatiráqá keráwáqá maará-máyáímmá kémayae. keráwáqá purumaakaakóní naaúpaq uréq purumakaanábi oótiraa-kamma nommá naígáae téq yiwíqme kéoe. ¹⁶ miráimanibo maan-ínímmá Áabaraan-annabiken-inimiye. Tááqtaama tiyááka umá abapaké kaumo-kárítímáátímá ánná umákáitana máqe-uraine. miráinaq Tabaatiráqá ánnámo kúyakaraamma kemá ayúbakanune.” téna Ítuma tiráíye. Ítuma mirá-timatuwaitata wení namuro-wáyúkámá yigaeyábá uráae. áníbo máqte-kayukama Ítuma íráqôniq i-qtátááqtábá yimuqá makáae.

pááqyan-anayukaraq (máqtaqti) anómma aurái-yátáákárácq (yíqtigaraq) yeqtí waéqma itaí-áímmá

¹⁸ Ítuma ókaraq maará-tiraiye: “Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa nói-qtataakaanaq umá wáíyo? kemá min-náyabama nóikaraq awaaméqá umá ténúnô? ¹⁹ wemá miráuma pááqyan-anayukaa (máqtaqti) uráíye. móra-nakoma min-ánáyúmmá maténa wení yópi uq-makáíye. áníbo anaaékaqa anómma auréna yaará uráitana numagómá amataqá máqe-uraae.” téna Ítuma tiráíye.

²⁰ ókaraq Ítuma maará-tiraiye: “Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtabama kemá nói-qtataakaraq maqmá ténúnô? ²¹ wemá miráuma anómma aurái-yátááq (yíqtima) maténa anó-tapepi makéna yammá tarôq í-kánágárácq makéna waékáíye. áníbo anaaékaqa mi-kánágómá máqtepaq itóqma anómma aúkáíye.” téna Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma pááqya-kayukarake áaimma átárena anaaékaqa taíbaq-wayukama yiwirániye. Ítuma téna tiráíye.

pááqyan-oqtama

²² Ítuma yaímma anó-maruparaa pááqya-marupaqa uréire uráíye. wemá aarawaamá káyiraatena watáama timá yímíqmena Yérútáárebaq wíné uráíye. ²³ áníbo móra-nakoma Ítumma maará-tima-amikaiye: “umaataráana-nako, Áánûqtuma keqtáá máqtemma yauwéqma íyaq tiwiráníyô?” téna tiráíye. miráimanibo Ítuma maará téna timá yímikaiye: ²⁴ “ímiye. keráwáqá tiyáátámma kuyéqa pááqyan-oqtabi ko péráaro. kemá keráwáqá kétima-timune. taíbaq-wayukama pááqyan-oqtabimma uyáberanomanibo ímiye. yemá kanaarácq íuraae.

²⁵ anaaékaqa naakóní aboámá itó éna oqtamá umá aúyatuwaniye. áníbo keráwáqá máápaq ya itó-uma máeq oqtaráq kéikameq maará téq ááyama tínoe:

“umaataráana-nako, emá keqtáá oqtamá ítikaao.” tíyana wemá yauwéqma keráwáqá maará timá-timíniye: “keráwáqá náakakenaq irááô kemá minná íaonaraune.” téna tíniye. ²⁶ áníbo keráwáqá maará timá áminoe: “ketáámá etê anón-aawaqa nétaa nom-má nétaa kéunaataa emá ketáái aapi itó-uma máe ke-qtáá tiráátéwaonamiye.” téq tínoe. ²⁷ miráinana naakóní aanábó-nákómá maará tíniye: “keráwáqá náakake-kayukawaq mááo minná kemá keráwáqá íma timónaraune. otaa-káyúkámá máabo nékaq máero.” téna tíniye. ²⁸ keráwáqá aónáiyata Áabaraama Ááíteki-ma Yáakoboma máqtemma amuné-wáyúkámá Áánûqtuma yabíkái-marupaq máinomanibo keráwáqá kenamááríq máápaq mánoe. mibáq máeq anómma ibiqá yaráiyana tíwáyaakake kóqá iyániye. ²⁹ taíbaq aarawaamá aabaú utaipáké íyata aabaú kupéráipake uyéta íya-kayukagaraq téba-tebaq-aukapake íya-kayukagaraq Áánûqtuma yabíkái-marupaq umáeta aáwaqa naínoe. ³⁰ áníbo yaímma-wayukama íbêqa írêqa kéye-kayukama maa-márábí pááqyan-iwiqa wáipoata áqnáabaq wínoe. áníbo íbêqa yaímma-wayukama áqnáabaqo kéo-kayukama maa-márábí anón-iwiqa wáipoata írêqa yínoe.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuma Yérútáárebaq-wayukayaba ibiqá yakáíye.

³¹ é mi-kánáábí yaímma Pérati-wayukama iréta Ítumma maará-tima-amikaae: “emá maa-márúqá yuwé káqon-aukapaq kóaa. Érótima emmá ikámma puínéna kéíye.” téta tiráae. ³² áníbo Ítuma yemmá maará timá yímikaiye: “keráwáqá uréraq Érótima min-ábááq-íyákómmá maará mó-tima-amero. ‘ítaao. íbêkaraq aabáyaagaraq kemá táí-aagomma matuwéq kemá karí-wáyúkámá mamá atóbamayikanune. anaaékaq kaumo-kánáárácq ketí mayaímá mamá ánatannune.’ ³³ íbêrabi aabáyaagaraq ayukágaraq Éró-tini márûpakemma kemá yuwéq kónaa kéune. yemá óq-marupaqa Áánûqtuni amuné-wáyúkámá íma yíkamma puyónáae kéte. ímiye. yemá paá Yérútáárebaq-wayukama aatuma amuné-wáyúkámá yíkamma puyónáae kéte.” téna yemmá iyóqa atáíye.

³⁴ Ítuma ókaraq timá yímikaiye: “Yérútááre-wayukaa, Yérútááre-wayukaa, keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma kébuyeq Áánûqtuma keráwáqtôpaq timáyíkáitata ye-káyúkátí yímûraapaq óqtatamma kéiyabotuwaee. taíbaq-kanaama kemá keráwáqá áiqma miráuma kokóregoma áráaqa áiqma aayan aménáápácq ákainikaa umá keráwáqá áiqma tikánáae téq kêtunamanibo minnáiyabama keráwáqá íma kétikaiye. ³⁵ miráitana Áánûqtuma keráwáqá waaqókákémá tiyúkaiye. kemá keráwáqá kétima-timune. kemmá ókaraq ítimonaiya-kanaaraqa maará tínoe. ‘maan-náqá uyátárai-nakoni náápaakaraq í-náqá kéíye. Áánûqtuo, íráqôniq umákaao.’” tínoe téna Ítuma tiráíye.

móra-naqa áiyayaamma itórái-naqa Ítuma mamá atóbaraiye.

14 móra-Tabaatiraqa Pérti-wayukati anón-nakote Ítuma aáwaqa ko-man naráiyé. ániibo yemá Ítumma kawáá-umatuweta máqé-uráae. ² móranaqa áiyayaamma itórái-naqa Ítun-amakaq iráiyé. ³ Ítuma min-náqá ónawaaena ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérti-wayukagaraq maará téna ítama aónaraiye: “ámáan-aikoma téna Tabaatiráqá karí-wáyúkámá mamá atóbamayikanunataabi íyabiyo?” téna ítama aónaraiye. ⁴ miráitana yemá ókaraq aamá ítiráae. miráitana Ítuma min-náqá mamá atóbamakatuwena timákáitana kóuráiyé. ⁵ ániibo Ítuma yemmá maará-tima-yimikáiyé: “keráwáqti aúkáapike móra-nakoni iyápógowabi purumaakaakómá maiq-nópímá kuturáinanama Tabaatiráqo íyaq múte atínakaniyo?” téna tiráiyé. ⁶ yemá min-áikáqá kanaaráq yauwéqma ítiráae.

móra-nakoma íma aúma mamé uwínoe.

⁷ Ítuma yimónaimma anón-aawakaq ye-káyúkámá kateko-ábíqtátáráq máiyaba urááe. miráitana Ítuma móra waéqma itaí-áímmá timá-yimena maará-tiráiyé: ⁸ “móra-nakoma aaramá iyaí-ómáq-ááwákáq ááyainaa wina-nákómá kateko-ábíqtátáráqá íma maraqá mááo. minnámo ááyai-nakoma enáwíqa uyátá-maqma anón-awíqa wáinna-nakomma kateko-ábíqtátáráqá akáné inayaba enókáá kateko-ábíqtátáráqá mánone. ⁹ ániibo enókáá kateko-ábíqtátáráqô márenana minnámo ááyaina-nakoma maará téna ‘emá maa-kátékó-ábíqtátámá maan-nákómmá ámínana wemá maíno’ tíniye. ániibo mikáq emmá anómma agae-yátááqá páaq ínaa emá agaeyábá umátuwe áwánobaq yinaaépaq kumánone. ¹⁰ miráinana móra-nakoma aaramá iyaí-ómáq-ááwákáq ááyainaa kéwema áwánobaq yinaaépaq ko maraq mááo. emá miráinanama minnámo ááyaitaa yénna-nakoma aónawaaena maará téna má-tima-aminiye. ‘ketí aanábógô, emá maakáq uyátá-maqma íráqôn-abiqtataraq ummááo.’ tíniye. mirá tínaama máqte-kayukama etê máeta aáwaqa naíya-kayukati yúrikaq ení anón-awíqa uwíniye. ¹¹ taákaq máráaro. móra-nakoma wení áwíqa mamé uwína-nakoma Áánûqtuma wenáwíqa márûte yuwániye. ániibo móra-nakoma wenáwíqa márûte yuwaína-nakoma Áánûqtuma wenáwíqa múte yaúma méyákáq akániye.” téna Ítuma tiráiyé.

waayúkama ááyama aáwaqa amí-ááímmá

¹² ániibo min-nákómá aaramá iyaí-ómáq-ááwákáqô ááyaitana i-nákómmá Ítuma maará timá ámikáiyé: “emá móra-aawaqo mamá yokaa kéema ení aanábó-wáyúkáwábi enábâqawaanabi ení móra-annawabi ení móra-marukaq-wayukama taíbaq-moneqa makáiya-kayukama íma yááyama aáwaqa yimiyo. miráinata emmá ááyaiya yeqti naaú winata ení aáwakaq anónnáma yauwéqma amíyábáe. ¹³ ímo miráinaama emá anón-

aawaqo yokaa kéema kanaaráq áwáyoq-wayukama yúgoma táiq uráinna-wayukawabi yítuqa táiq uráiya-kayukawabi yúgaroq-wayukama yááyama aáwaqa yimiyo. ¹⁴ yemá mirá-káyúkámá ení aáwakoni anónnáma íma kanaaráq yauwéqma amínoe. anaaékaqa arupú-wayukama pukáapike itó íya-kanaaraqa Áánûqtuma ení aáwakoni anónnáma yauwéqma amíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

anón-aawakoni waéqma itaí-áímmá

¹⁵ mi-káyúkátí aúkáapike móra-nakoma Ítute máena aáwaqa némái-nakoma min-áímmá ítátuvena Ítumma maará-tima-amikáiyé: “yemá Áánûqtuma yabíkái-marupaq máeta aáwaqa nainô-kayukama yimuqá ôriq umá kémaráae.” téna tiráiyé. ¹⁶ miráitana Ítuma min-nákómmá maará téna timá ámikáiyé: “móra-nakoma anón-aawaqo mamá yokaa ínena uráiyé. ániibo wemá taíbaq-wayukama min-ááwákáq yígáae téna yáayaraiye. ¹⁷ aáwaqa naí-kánáámá páaq itana naayóbáqô yáayarai-kayukama wení mayáí-wáyúkámá titata ko yáayaraae. min-nákómá maará téna timá yimikáiyé: “keráwáqá yero. máqte-qtataaqa yokaa umáguráiyé.” téna tiráiyé. ¹⁸ miráitana máqte-kayukamo yááyai-kayukama itó-uma ánáteta móramorama ‘ítaa ónúne’ tirááe. móra-nakoma maará-tima-amikáiyé. ‘kemá móra-yomma meyánîq umátukaunaboq mi-tómmá ko aónanune. timuqá marakáunaboq ení aáwakaq íonune.’ tiráiyé. ¹⁹ ániibo káqo-nakoma maará-tima-amikáiyé. ‘kemá tiyááka-purumakaamma meyánîq umákaunaboq kemá ko maqma aónanune. kemá timuqá marakáunaboq íonune.’ tiráiyé. ²⁰ ániibo káqo-nakoma maará-tiraiye. ‘kemá íbêq aaramá matáune. miráipoaq kemá kanaaráq íonune.’ tiráiyé. ²¹ miráitana mikáké mi-máyái-nákómá yauwéqma uréna wení anón-nakomma máqte-qtataaqtabama mó-tima-amikáiyé. ániibo naaúpaq anón-nakoma áyámma umátuvena wení mayáí-nákómmá maará-tima-amikáiyé. ‘emá uré maa-márúkóni anón-aparabi pááqyan-apaqa uréire kée áwáyoq-wayukama yúma táiq uráinna-wayukama yúramma karopágurainna-wayukama yítaukarerema uráá-kayukagaraq máqtemma yiwíqme ketí naaúpaqa iyo.’ téna tiráiyé. ²² anaaékaqa mi-máyái-nákóma maará-tiráiyé. ‘uyátárai-nako, kemá enáama waréq máqte-kayukama yiwíqme iráunamanibo yaímma-abiqtatama paá wáiyé.’ téna tiráiyé. ²³ ániibo anón-nakoma wení mayáí-nákómmá maará-tima-amikáiyé. ‘emá máqtemma anónapaq uré yókóni kuruwána-pakaraq uré yópímá máiya-kayukama aapaqô uréire kéiya-kayukagaraq yabitimáe iyo. ketí naakómá ógi-raikaae. ²⁴ kemá emmá kétima-amune. kemá máqte-kayukamo yááyarauna-wayukama ketí naaúkemma aáwaqa íma nánóe.’ téna tíniye.” téna Ítuma maami waéqma itaí-áípi tiráiyé.

**mórama Ítun anaaé waránáae tínna-waigoma
aúyánámmá ítama arútáyuwena waráino.**

²⁵ taíbaq aarawaamá Ítun anaaé waqmé kéowana Ítuma ko waeréna maará-tima-yimikaiye: ²⁶ "móra-nakoma ketôpaq yínénama aboámmá anóamma ánáakomma wení aánikoma ábâkomma ámánaakomma kemmá uyátá-maqma yeráwáqtábá akáinanama wemá kanaaráq ketí iyápó-annabi íma mániye. ²⁷ náawabi wení kaapaq-yámá maména tinaaé íwaraina-nakoma wemá ketí iyápó-annabi kanaaráq íma mániye. ²⁸ nôraq iyô? keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma mórama ayáqtáaq-namma umáe yanaa uwínénama kanaaráq min-nákómá áqnaáabaqa máena min-námmô íní-waigoni meyáqtábá aúyánámmá kéitaiye. wemá min-nákómá 'kanaaráq tíwáqnaa ínaq maamin-námmá umá ánatanune' téna aúyánámmá kéitaiyo? ²⁹ ániibo min-nákómá áqnaáabaq aúyánámmá ímo ítama aruténama anaaékaqa paá yaímma tarôq umárena min-námmá íma páátákáá umá ánatanena iné. ániibo máqte-kayukama min-námmô káonetama akáyáámmá timákaneta oné. ³⁰ yemá maará-tinoe. 'maan-nákómá naammá ínena áaimma átámaraimanibo páátákáá í umá kánataiye.' tínóe. ³¹ ítáaro. móra-kinima káqo-kinite ááiqa mó-inenamanibo áqnaáabaq-yataaqa máena aúyánámmá ítama kárutaiye. mi-kínimá wení áái-i-wayukama (10,000) yíkáitana ániibo káqo-kinima wení áái-i-wayukagaraq (20,000) yagaroqtamá yiwíqme iráiyé. miráitana áqnaáabaq-yataaqa mi-kínimá aúyánámmá ítaraiye. uyátá-maqma taíbaq-aaiq-i-wayukagaraq yiwíqmena i-kínimá ikámma watuwáni iyabiyo? ³² wemá yeráwátê kanaaráq ááiqa íma owánîq urénama wení namuro-wáyúkámá nékaq márariyaqta yaímma-wayukama timáyikainata uréta yááyama watáama timá móraraq maréta ááiqa mamá kaayoné ínóe. ³³ móraiq umá keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma wení máqte-qtataakomma anaaémma í umámenama kanaaráq wemá íma ketí iyápó-annabi mániye.

úmá íma kégaiye.

³⁴ umá íráqô-qtataare. miráimanibo umá ímo kaínataama náaraq onanataáwáq átêma ínáyô? ³⁵ mirán-úmá maragómmá íma íráqôniq umákanipoata yópímmá agamoq-yátáákáráq íma kémaraae. yemá paábaq-taa kéyuwaae. aamá itaí taáqa wáinaqa aamá ítáaro." téna Ítuma tiráiyé. úgómá átê iníkáá umá keráwáqá karuwaq umá máero.

tipi-típima aúyokura-waigoni waéqma itaí-áímmá

15 táakiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq Ítuni amakaq iréta watáama timá ítaraae. ² ániibo Péra-ti-wayukagaraq ámáan-aimma yiráati-wayukagaraq náru-narun-aimma téta maará-tiraae: "maan-nákómá kúmiq-wayukate yagaroqtamá aanábóiq umá uréire kéena yetê aáwaqa kénaiye." téta tiráae. ³ miráitana Ítuma maará téna waéqma itaí-áim-

má timá yímikaiye: ⁴ "keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma taíbaq tipi-típima (100) ákárainabike kímora-tipi-tipima aúyokinanama kanaaráq tipi-típigomma aboámá máqtepaq iyuwáinata móra-aukapaq máeta kénaiyana minnámo kímorama aúyoki-waigoqtabama abáá íniye. ániibo min-nákómá abáá éqéna awirániye. ⁵ ániibo mi-típí-típímá awirénama kanaaráq múte áiq-taabi ákátuwena awíqme kóiniye. ⁶ naaópaq awíqme wénama wení aanábó-wáyúkámá kéyaayena wení móra-marukaq-wayukagaraq yááyainata yama áíkuinoe, ániibo wemá maará-tima-yiminiye. 'keráwáqá ketê timuqá máráaro. ketí móra-tipi-tipima aúyokuraitaq abáá éqé awiráune.' téna mirá-tiniye. ⁷ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. móraiq umá Áánûqtuni márûpaqa taíbaq arupú uráá-kayukama yirukómá íráqôniq umáguraitaboata ókaraq íma yirummá waeránômanibo kímora-nakoma kúmiqnapoana arummá waeráinatama Áánûqtuni márûpaq weqtábá anón-amuq-yataaqa mamá pááq íniye.

móneqa aúyokurai-waigoni waéqma itaí-áímmá

⁸ móra-inikoma móneqa tiyáákama makáinabike kímorama aúyokurainanama min-íníkmá wení naaúpaq ómmá kúraqme uténa araatámma kuyútukena aónama arútatuwena abáá éqéna mayániye. ⁹ min-íníkmá mi-mónéqá maménama kanaaráq wení aanábó-wáyúkágáráq wení móra-naoq-wayukagaraq yááyainata ya áíkuinoe. ániibo maará-tima-yiminiye. 'keráwáqá kegáráq timuqá maráiyataao. mórama ketí móneqa aúyokuraimanibo kemá abáá éqé mayaúne.' téna tiniye. ¹⁰ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. mórama kúmiq-nakoma arummá waeráitatama móraiq umá Áánûqtuni kaqtó-wayukama yimuqá maránóe." téna Ítuma waéqma itaí-áipí tiráiyé.

**móra-mabugoma aboámmá ayuwéna kóurái-waigoni
waéqma itaí-áímmá**

¹¹ Ítuma Ítiráaeo-wayukama náru-narun-aimma tekáyúkáyábá maará-tiraiye: "móra-nakoma kaayaqá in-aamaí-iyápórátá yíkaraiye. ¹² ániibo maqné-iyápógómá aboáqtábá maará-tiraiye. 'ketiboó, emá móneqa yaíkaa umá kekárátámá timiyo. kanaaráq kemá mayánúna-yataakomma yaímma kemmá timiyo.' tiráiyé. ániibo aboámá wení máqte-qtataaqa yaíkaa umá yímikaiye. ¹³ ayáqtáá kanaama íma kóuraitana maqné-iyápógómá wení máqte-qtataaqa yokaa kéipike mórama ayáqtááq-marupaq ko máqe-uraiye. wemá mi-márúpáqá ko máena aweké-ááímmá tarôq éna wení móneqa yuqmá áyóki umátukaiye. ¹⁴ miráitana min-iyápógómá wení máqte-qtataaqa yuqmá ánatatuwaitana anaaékaqa áama yaí-yátááqá mi-márábímmá pááq uráiyé. ániibo min-iyápógómá móra-yataaqa íma makáiyé. ¹⁵ miráitana mórama maa-márábí-nákókáq mayaímá ko matáiyé. ániibo min-nákómá min-iyápómá timákaítana wení pó-kawaa umátuwe máqe-uraiye. ¹⁶ aáwaraa máqte-qtataaqa íma ámikaiye. máqtemma pó-annama aáwakoni átima

kénaawana min-iyápógómá min-ááwákóní átima nánáae téna aúyánámmá ítaraiye. ¹⁷ miráitana mikáq mi-mábúgóní aúyánákómá tágaitana maará-tiraiye. 'ketiboní máqtemma mayai-wáyúkámá taíbaq-aawaqa áyóki uráitata kénaae. miráitaq kemá maakáqá máeq táayabama kéune. ¹⁸ íbâqyuwaa. kemá ketibonôpaq kónune. ániibo kemá uréq ketibommá maará téq mó-tima-amenune. ketiboó, kemá Áánûqtun aúrakaraqa enaúrakakaraqa kúmiq-yataariq uráune. ¹⁹ íbêqa kemá íma íráqô-naqa máunaboa emá keqtábá ketí iyápóe íma tínóne. emá kemmá miráuma móra-mayai-nakaa umátikaa. ténúne téna mi-mábúgómá tiráiyé. ²⁰ ániibo wemá itó-uma aboánôpaq uráiyé. miráitana mi-mábúgómá nékaq kéwiqtaba aboámá aónaraiye. ániibo aboání áyakoma arummá ôriq umáitana aboámá uyaaté uréna áanikomma ko áyábaa uréna ámóqnaraiye. ²¹ ániibo áanikoma maará téna aboám-má timá ámikaiye. 'ketiboó, kemá Áánûqtuni aúrakakaraq enaúrakakaraqa kúmiq-yataariq uráune. kemá íma íráqô-naqa máunaboa emá kanaarâq ketí iyápóe ítinone.' tiráiyé. ²² aboámá wení mayai-wáyúkámá maará timá yímikaiye. 'keráwáqá uréraq ketí kateko-áyáqtááq-wáqtómá páátákáá mamé má kéiyakeraq ayáápkaraqa waatammá umákáaro. ániibo aítauq-anaakaraq mamé má-umakaaro. ²³ keráwáqá naatêq-púrúmkáámmá ikáme íyataa aáwaqa agamá kénetaa timuqá marakánúnatae. ²⁴ ketáanimma pukuráimanibo íbêqa keqnáámmá aúwaraiye. wemá aúyokuraimanibo ketáámá yauwéqma awiráunatae.' tiráiyé. ániibo mikáké áaimma átáma yimuqá makááe. ²⁵ ááqibo áqnáaen-iyapogoma yópáq máqe-uráiyé. anaaékaqa yauwéqma naaópaq min-áqnááén-iyápógómá naamátúpaq kéyena ítáimma kaapaúmna kététa imá yarááe. ²⁶ ániibo wemá móra-mayai-naqa ááyarena naaúpaqa nôraq kéo?' téna ítama aónaraiye. ²⁷ mayai-nákómá maará téna timá ámikaiye. 'enábâkoma yauwéqma iráitana enabomá móra naatêq-púrúmkáámmá ikákaiye. wemá wení áanikomma yauwéqma awíkaimma paá íráqôniq umá máitana awíkaiye.' téna timá ámikaiye. ²⁸ miráimanibo áqnáaen-iyapogoma áyamma umágitana naaúpaqa íutaibo máápaq máqe-uráiyé. aboámá máápaq kumá yaúbarena íráqôn-aimma timá ámikaiye. ²⁹ miráitana aboámmá maará téna timá ámikaiye. 'taíbaq-kariti-maatima ení mayáimá miráuma mayai-nákóráá umá paá-mayaima kémayaune. móra-kanaabima ení ámáan-aimma íma káratune. miráita emá paá pááqyan-omaqa íma timénaq ketí aanábó-wáyúkate timuráamuq íkémaraune. ímiye. ³⁰ miráimanibo enáanikoma ení máqte-qtataaqa kumari-nóinítí yúraq yuqmá ánataraiye. ániibo wemá miráumatuwena yauwéqma itaa weqtábá aúyánámmá ité naatêq-púrúmkáámmá ikamóne." téna tiráiyé. ³¹ aboámá maará téna yauwéqma timá ámikaiye. 'ketáaniko, aati-aatimá etê kerátámá móraraq kémauye. ániibo ketí máqte-qtataaqa minná ennámiye. ³² íbêqa kerátámá tíyakoma íráqôni kéinaka timuqá maráyáae. enábâkoma pukuráimanibo yauwéqma paá máiyé. aúyoku-

raimanibo íbêqa ketáámá wemmá aónaraunatae.' téna aboáma tiráiyé." téna waéqma itai-áipí Ítuma tiráiyé.

mayai-káwáá-nákómá táí-mayaima máyái-waigoni waéqma itai-áímmá

16 Ítuma wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: "mórama móneqa ôriq umá makái-nakoma wení kawáá-náqá ákaraiye. ániibo yaímma-wayukama móneqa ôriq umá makái-nakokaq iréta kawáá-nákóqtábá kaaqaari-áúbí maréta maará téna makákáae. 'ení mayairâq-káwáá-nákómá máqte-qtataaqa mamá móramara umátúwáiyé.' tirááe. ² ániibo min-nákómá mayairâq-káwáá-náqá ááyaitana mikáq itana maará-tima-amikaiye. 'enáama itáunama náaraq uráánô? emá ketí máqte-qtataaqa enayáápimo wái-qtataaqtabama wannaabí agamé má-timiyo. emá ókaraq íma kawáá-náqá mánone.' tiráiyé. ³ mi-káwáá-nákómá áyáqnoabaqa maará téna aúyánámmá ítama tiráiyé. 'kemá náaraq ónúnô? ketí anón-nakoma kawáá-máyáírákémá íbêqa watuwánéna iyé. ketí ako-qnáama íma wáipoaq kanaarâq yómmá íma yoránúne. káqo-kayukayaba aáwaqa tíméro téq inaa tennamá tigae íniye. ⁴ miráimanibo kemá móra-yataaqtaba túyánámmá itáunaboaq mi-qtátááríqo onatamá ketí anón-nakoma kawáá-máyáírákémá waqtuwáinatama waayúkama mamá aanábóiq onatamá yemá ti-wíqmeta yeqtí naaúpaq wínóe.' tiráiyé. ⁵ mi-káwáá-nákómá móra-mora-mayai-wayukama anón-nakoma anónnáma yímikái-kayukama yáyáitata irááe. móra-nakoma áqnáabaq itana kawáá-nákómá ítama aónaraiye. 'epímmá ketí anón-nakoni anónnáma náaraq umáq wáiyó?' téna ítama aónaraiye. ⁶ ániibo min-nákómá tiráiyé. 'tiyááka-tiyaakae (100).' tiráiyé. ániibo kawáá-nákómá maará-tima-amikaiye. 'emá maa-kán-náámá maté ení atábááyabama páátákáá maraq máe paá móra-tiyaapaq-tiyaakama (50) agayaa. tiráiyé. ⁷ anaaékaqa móra-naqa itana kawáá-nákómá ítama aónaraiye. 'ení atábááma náaraq umáwabiyo?' téna ítama aónaraiye. ániibo min-nákómá téna miráuma tiyááka-tiyaakama (100) matáune.' tiráiyé. ániibo kawáá-nákómá maará-tima-amikaiye. 'emá ení anón-náma maa-kánnáámá maté abapaké kaumo-tiyáákámá (80) agayaa.' tiráiyé. ⁸ mi-tái-káwáá-nákómá wenamááríq wenáúgoma áwáqnaa uréna wení anón-nakoma áwíqqa múte yaútaiye. miráuma aamá ítarai-nakoraama uréna wení anón-naqa makákáiyé. maa-marábí-káyúkámá yeiyáá maamirá-káyúkátê mayáimá kémayeta mirán-ááímmá komarumá éta Áánûqtuni waayúkama ópí uréire o-káyúkámá kéuyataae.

⁹ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. keráwáqá maa-marábí-mónéqnapó áwáyoq-wayukama yiméraq mamá aanábóiq oro. ániibo anaaékaqa móneqa mayai-kánáámá ánatainanama keráwáqá Áánûqtuma tiwíqmena aati-aatimá matúq-matuq í-márúkáq mútikaniye. ¹⁰ ániibo móra-nakoma pááqya-qtataaqa kawáá umá arútái-nakoma kanaarâq anó-qtataakaraq

yabíqma kárutaiye. ¹¹ maa-marábí-mónéqá íma yabíqma arutáiyana náawaq kanaaráq umá Áánûtuni óq-yataaqa kawáá ínô? ¹² ániibo emá káqowani minnáma íma yabíqma arúténanama náawaq emmá ennámá amíníyô? ¹³ móra-mayai-nakoma kaayaq-káwáánákáq mayaímá íma kanaaráq mayániye. ániibo móra-nakoma ítama táíq kéumakena káqomma ítama íráqôniq umákaniye. kaayaq-káwáánákáq itáíq-itaiq umá íma kanaaráq mánoe." téna Ítuma tiráiyé.

ámáan-aikaraq Áánûqtuma yabíkái-marukarare.

¹⁴ Péрати-wayukama móneqtabama ôriq umá keyikaitataboata Ítuma aábê-aimma timá ákaraae. ¹⁵ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: "keráwáqá waabá-káyúkátí yúrikaqa kateko-ááímmá tarôq keyiyata yemá keráwáqtí tíwíqqa mamé uíkáae kétemanibo Áánûtuma keráwáqtí tíyaqnoabaq káonaiye. mi-qtátááqá waayúkati yúrikaq anó-qtataaqa wáimanibo Áánûqtuni aúrikaqa paátataakaa keyiye.

¹⁶ Áánûqtuma naayóbáqá Áabaraamma timá ámikaiye. wení aráábitima netuqyaamá abarokáq umá mánoe. titata minnáyaba aati-aatimá yeráwáqá naíwámmá Áánûqtukaq ámikaataba Mótetigaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkágáragáq agatááe. Áánûqtuma wení aúyánápímmá minná Yóáaneni kanááyábá wáqeuraiye. ániibo Yóáaneni kanaaráké yéqéna íbêqa átêwataagoma Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba máqtemarabaqa wéyáwé uráitata máqte-kayukama keyikaitataboata mayánéta inaamu kéguoye. ¹⁷ itáaro. aabayákáragáq maa-márágáragáq ánatani-waigoma ummaamá keyaimanibo mórama ámáan-aikoni pááqyan-aqtoma ánatani-waigoma ummaa uyátá-maqma keyaiye.

aarukáqá mamá yataí-ááíqtábá Ítuma tiráiyé.

¹⁸ máqte-kayukama yínáaqa keyuweta káqon-inimmo kémayaamma yemá aarukáqá mamá keyataae. móra-nakoma naayóbáqá awaikómá ayúkain-inimma máyái-nakoma aarukáq-ámáámmá mamá keyawaaqiyé.

móneqa ôriq umá makái-nakaraq Aráátaratie.

¹⁹ naayóbáqá mórama móneqa ôriq umá makáinaqa máena aati-aatimá kateko-únákáqtómá kúbeke-na anó-moneq-awiqa yaan-únákáqtô áátuma umátokaiye. ániibo aati-aatimá kateko-ááwáq áátuma mamé má-naraiye. ²⁰ ániibo min-nákóní oqtaráqá naakóní waaqókáq mórama áwáyoq-naqa máqeuraimma min-nákóní áwíqqa Aráátaratie. min-nákóní áúraqa náomma kerémmá karái-nare. ²¹ min-áwáyóq-nákómá oqtaráqá máqeuraimma móneqa ôriq umá makái-nakoni yaaregóní aménáápáq aqtó-ááwáqá kuqtínama áíqma namá tímûtananae téna éwaine. ániibo iyákómá íréna min-nákóní aneke náomma umá-naraae. ²² anaaékaqa min-áwáyóq-náqá púitata Áánûqtuni kaqtó-wayukama yaaguméta mó ákááwana Áabaraate yagaroqtamá máqeuraiye. ániibo mi

móneqa ôriq umá makái-nakogaraq púitata maméta mó uqtamákaraae. ²³ ániibo móneqa makái-nakoma áitanobaq máena aíq-irayaba ôriq uráiyé. ániibo min-nákómá múte aónaimma Áabaraama nékaq máitana Aráátaratima amakaq máqeuraiye. ²⁴ móneqa makáinakoma maará téna ááyama tiráiyé. 'ketibomá Áabaraao! emá keqtábá arummá umátike Aráátaratimma timákénana ayáánaubiqa nopí márú yamátuvena timáábíraq maráinana yatí umátikaino. timáábíraq iramá kégaitana ôriq uma tíqa keyiye.' tiráiyé. ²⁵ miráitana Áabaraama maará-tiraiye. 'ketáaniko,' aákaq maraao. naayóbáqá emá paámó máema íráqô-qtataaqa matáánamanibo Aráátaratima ananna-yátááqá mayéwaine. íbêqa maa-márúkáqá Aráátaratimma áyákoma íráqôniq kéitana amuq-yatáápí máitaa emá aíqa í-yátáápí máane. ²⁶ óq-yataare. ketáágáragáq keráwáqáragáq aúkáapimma Áánûqtuma móra non-ómá áitaba uqmá kubáumakaiye. miráipoata maabáqó máa-kayukama maami non-ómá aqtátuweta keráwáqtôpaq ónáae temánibo yemá kanaaráq íuraae. ániibo yaímma-wayukama min-ábápáqá máa-kayukama non-ómá íma kanaaráq aqtátuweta ketáá máunabaqa yínoe.' téna Áabaraama tiráiyé. ²⁷ ániibo móneqa makái-nakoma maará-tiraiye. 'miráinaa ketiboó, kemá emmá ítama káonaune. emá Aráátaratimma timákénana ketiboní naaúpaq wíno. ²⁸ mibáq kemá móra-tiyaapaq ketíbâtiwaayuma yíkraune. ániibo Aráátaratima akoqnáá-aimma yepímmá móma tíno. yegáragáq maa áwáábíq-marupaq iréta yíqa í-yátááqá mayaíyábáé.' tiráiyé. ²⁹ miráitana Áabaraama maará-tiraiye. yemá Mótetini watáagaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraq ítaraamiye. iyúwénata yemá min-áímmá waqmá itáaro.' téna Áabaraama tiráiyé. ³⁰ ániibo móneqa makái-nakoma maará-tiraiye. 'ímiye. ketibomá Áabaraao, wé minná kanaaráq íniye. miráimanibo mórama pukáinabike itó-uma yetôpaqo wínatama yemá kanaaráq yirummá waeránóe.' tiráimanibo ³¹ Áabaraama maará téna timá ámikaiye. 'yemá Mótetin-aagaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraq ímo ítaretama kanaaráq móra-nakoma pukáinabike yauwéqma itó ínatama minnágaraq yirummá íma waeréta íma itánoe.' téna Áabaraama tiráiyé." téna Ítuma maamin-áímmá waéqma itaí-áípi tiráiyé.

tái-aaikoma waayúkagoni aúyánámmá ítama arummá amí-yátááqá mamá táíq kéumatuwaiye.

17 Ítuma maará téna wení iyápó-annama timá yímikaiye: "yaímma-yataakoma pááq énama aarawaamá mamá kúmiq-yataapi yuwáinimanibo náawabi yemmá mamá kúmiq-yataapi iyuwaína-waigomma weqtábá táí-meyamma anaaékaqa wániye. ² keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma káqo-nakomma mamá kúmiq-yataapi ayuwáné kéinaqa kanaaráq áqnáabaq min-nákómmá anón-oqtamma matéraq ánúwarapi ánná kútuweraq nopí yuwaíyana íma táí-aaimma mamá pááq íniye. ³ keráwáqá atéqma arútaaro.

enábâkoma kúmiq-yataariqo kéinaama emá wemmá aá awáágúo. ániibo wemá arummá waeraínaama emá wení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé awikamákaao. ⁴ wemá emmá mimórá táoqa abapaké kaayapáq otaa-qtátááríq umákéna abapaké kaayapáq enôpaqa yéna wemá maará téna 'kemá tirummá waeraúne' tínaama kanaaráq wení kúmiq-yataaqa aati-aatimá mamá paábaq yuwé awikátuwaao." téna Ítuma tiráiyé.

arummá amé itáíq-itaiq umá yabi-í-ááímmá

⁵ awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama uyátárai-naqa Ítumma maará téta timá ámikaae: "emá ketáái itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá mamá uyátá-maqma anókariq umátikaa." téta tirááe. ⁶ ániibo uyátárainakoma yauwéqma maará-tiraiye: "keráwáqti itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá paá pááqyan-anayukaa umá wáinaqa kanaaráq keráwáqá mi-tágómmá maará-tima-aminoe. 'emá áaipike enamááríq agíqme únópi koma karuyuwu.' tíyanama paá keráwáqti táama warániye.

mayai-nákóni áaimma

⁷ itáaro. keráwáqti aúkáapike móra-nakoma móra mayai-náqá meyámmá íma aména paá-mayai-naqa ákaraitana yómmá kéyorenawabi tipi-tipi kawaa umá-tuwe máqena anaaékaqa naaúpaq yauwéqma ínana wení kawáá-nákómá téna 'emá páátákáa maraq yamáe aáwaqa naao.' téna tíníyô? ⁸ ímiye. wé maará-tima-aminiye. 'emá ketí aáwaqa yokaa umátikare emá ámúranna umá arútare ketí aáwaqa ikámme má-timiyo. kenókáa aáwaraa nommá nátúwánaa emá anaaékaq aáwaraa nommá nánóne.' téna tíníye. ⁹ ániibo meyámá íma mayéna kaayóq-nákóqtábá wení kawáá-nákómá aamá wáráiqtaba 'tíkáiyé' tíníyô? ímiye. ¹⁰ miráinaq keráwákáráqá 'Áánûqtuma máqte-mayaiyaba ti-qtátááqá mamá ánatatuweqa kanaaráq keráwáqá maará tero. 'ketáámá paá-mayai-wayukamunataae. ketáá paá ketáái mayáimá mamá ánataraunatae' tero." téna Ítuma tiráiyé.

tiyááka-karu-wayukama Ítuma mamá atóba-mayikaraiye.

¹¹ Ítuma Yérútáárebaq urái-nakomma waqména kéwena Káárirí-aukaapikaraq Táméria-aukaapikaraq uráiyé. ¹² móra-marukaq witata tiyááka-karu-wayukama aapaq Ítumma ya aónaraae. ániibo yemá nékaq ya itó-ureta ¹³ anókaq ááyama tirááe: "Ítuma kawáá-nákô, emá keqtáa arummá umátikaa." téta tirááe. ¹⁴ Ítuma yemmá yimónawaaena maará-tima-yimikaiye: "keráwáqá uréraq anó-monoq-wayukaraq keráwáqti túma mó-yiraatero." téna Ítuma timá yimikaiye. ániibo mi-kárú-wáyúkámá aapaq kéowana yeqti yúgoma íraqôniq umáguraiye. ¹⁵ tiyááka-karu-wayukati aúkáapike mórama Táméria-nakoma aónaimma wení aúgoma íraqôniq umágitana yauwéqma Ítunopaq uréna anókaq ááyama Áánûqtuni áwîqa

múte yaútaiye. ¹⁶ mi-kárú-nákómá Ítuni aúbáq óípake marabí aténa 'tíkáiyé' téna tiráiyé. Támériabake Yéq-taaeo-nare. ¹⁷ Ítuma minnáma aónatuwena maará-tiraiye: "tiyááka-karu-wayukama atóbamayikarauna-manibo abapaké kaayaqté-kaayaqté Ítiráaeo-wayukama náakaraq mááo? ¹⁸ káqo-kayukama iréta Áánûqtun-awiqa íyaq múte yauyô? maamin-náqá wenamá káqo-mapake-nakoma wenamáawaq Áánûqtuni áwîqa múte yauwíyô?" téna Ítuma tiráiyé. ¹⁹ ániibo Ítuma min-náqá maará-tima-amikaiye: "emá itó-uma kóaa. keqnáámmá ení itáíq-itaiq umá yáqtoraanna-yataakoma emmá mamá atóbamakaraiye." téna Ítuma tiráiyé.

Áánûqtuma yabí íni-kanaama kumíniye.

²⁰ Pérati-wayukama Ítumma maará téta itama aónaraae: "Áánûqtuma yabíkái-maruqa nói-kanaararaq kumíníyô?" téta tewana Ítuma yauwéqma maará-tima-yimikaiye: "Áánûqtuma yabí íni-kanaama kumínatama aarawaamá yúrapikema íma aónainoe. ²¹ aónaaro. Áánûqtuma yabíkái-naqa maa máiyé aqá mera máiyé.' téta máqtemma ítinoe. ímiye. Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa keráwáqti aúkáapi wáiyé." téna Ítuma tiráiyé.

²² ániibo wení iyápó-annama maará téna timá yimikaiye: "anaaékaqa móra-kanaama pááq ínaqa keráwáqá ibiqá yaréq maará-tinoe. 'móra-kanaama Waayúkagoni Áráakoni-kanaama ókaraq páátákáa pááq ínaq aónanae tínômanibo íma aónainoe.' ²³ yaímma-wayukama maará téta keráwáqá timá-timinoe. 'merapaq aónaaro. maabáq aónaaro.' tínômanibo keráwáqá íma min-áímmá wáráaro. ²⁴ aabáyúma yoqmá ikáqmena aabayákáqá maan-áúkápáké móra-aukapaq wéyáwé inikáa umá Waayúkagoni Áráaqa kumíní-kanaararaq mórai q umá miráitata máqtemma aónanoe. ²⁵ miráimanibo áqnáabaq-yataaqa Waayúkagoni Áráakoma aíqa í-yátááqá taíbaq mamayáinata íbêq-kanaararaq-wayukama awéqtáma yuwánoe. ²⁶ naayóbáqá Nóaani kanaaráqá uráinikaa umá Waayúkagoni Áráaqa wení kanaaráqá mórai q íniye. ²⁷ Nóaani kanaaráqá yemá anón-aawaqa néta aíbôq-nomma néta aaramá mayéta kéowana Nóaama únópi-káárénóbáq uyábékuraiye. ániibo mikáqá anón-nomma auténa máqtemma aarawaamá yawááq-umatukaiye. ²⁸ keqnáámmá Arótini kanaarákáráqá mórai q urááne. yemá yokaa íeta anón-aawaqa néta aíbôq-nomma néta máqte-qtataaqa meyánîq éta máqte-qtataaqa káqo-kayukama kéyimeta meyámmá mayéta yómmá yoréta yemá naammá éta urááe. ²⁹ ániibo Arótima Tótômbaq yuwéna ópaq kóitana é mi táoq iragógáráq abááq-írágómá aabayápáké aaqá yumáena kumínikaa umáe kukéna aarawaamá máqtepaq kamá kaútukaiye. ³⁰ mórai q umá Waayúkagoni Áráaqa abarokáq kumíní-kanaararaq miráiniye. ³¹ mi-kánááráqá móra-nakoma márúpaq yaúbama máinana wení ótamma naaúpaq wáinnama kanaaráq naaúpaq uyábékéna wení ótamma ímayaino. mórai q umá móra-nakoma yópáqô máqe-inna-nakoma yauwéqma naaópaqa íwíno. ³² keráwáqá Arótinna ánáákoqtabama túyánámmá itáaro. (naayóbáqá

Áánûqtuma Tótômabaq Komóraabakaraq yawítima iramá agatuwáné kéena Arótiqtaba téna 'ení aara-iyápómá yiwíqme péqmare paábaq kóaa. ániibo yuwé inna-márúpáqá ókaraq waéqma íaonaao.' titata ké-gopike Arótimma ánáakoma anaaépaq waéqma aónénaboana mikáq óqtamma aúkéna pukáine.)
³³ náawabi wení paá máí-auwaraiqtaba akáinna-nakoma wení aúwaraimma aúyokiniye. ániibo náawabi wení aúwaraimma yuwénama kanaarác wení aúwaraimma mayániye. ³⁴ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. mi-nókáámmá kaayaq-nákórátá yagaroqtamá waguráiyapike Áánûqtuma móra-naqa awíqmayena káqo-naqa mikáq ayuwániye. ³⁵ ániibo kaayaq-ínílkórátá aáwaqa kágayaiyapikemma Áánûqtuma móra-inimma káwírena káqon-inimma ayuwániye. ³⁶ ániibo kaayaq-nákórátá yópí máraiypikemma móra-naqa Áánûqtuma káwírena káqo-naqa mikáq ayuwániye." téna Ítuma tiráiyé. ³⁷ miráitata yemá Ítuni iyápó-annama min-áímmá itáa eta maará-tiraae: "uyátárai-nako, mi-qtátááq náakaraq páaq ínáyô?" téta tewana Ítuma maará téna yauwéqma tiráiyé: "pukáa-kayukati arááq-yuma wáin-aukapaqa akikígómá yagáikuyoe." téna atékéraq min-áwááméqtábá aónama arútáaro. Ítuma tiráiyé.

aaragómá aamá ítama yaináí-nákóqtábá tíwáqnaa íkáae téna áayarai-waigoni waéqma itaí-áímmá

18 Ítuma wení iyápó-annama móra waéqma itaí-áímmá timá yíménata aati-aatimá íma yiwikéta nunamummá tíq-tiq kéyana Áánûqtuma yemmá yauwéqma timá-yiminiye. ² Ítuma maará-tiraiye: "móra-marukaqa aamá ítama yaináí-náqá máqe-uráiyé. ániibo min-nákómá Áánûqtun áaqa íma ikaténa waayúkayabagaraqa íma ikatíq uráiyé. ³ ániibo móra keqtoq-ínímmá mimórá-márúkákáq máqe-uráiyé. aati-aatimá min-íníkkómá aamá ítama yaináí-nákókák íréna maará má-tiraiye. 'ketí namuro-wáyúkámá kemmá mamá táiq kéumatikaae. emá kemmá tíwáqnaa umá aamá ítama yainaa.' téna tiráiyé. ⁴ áqnáabaqa aamá ítama yaináí-nákómá min-ínímmá íma áwáqnaa uráimanibo anaaékaqa maará téna aúyánánóbáqá tiráiyé. 'kemá Áánûqtuni áaqa íma ikatíq waayúkati yáakaraqqa íma kéikatunamanibo ⁵ maami keqtoq-íníkkómá kemmá ummaa-yátááq kétimipoaq áwáqnaa umá aamá ítama yainánúne. aati-aatimá yúwáanana yóyo kéinana tíbô ka-íyábábóaq áwáqnaa ónúne.' téna aúyánánóbáqá tiráiyé. ⁶ ániibo uyátárai-nakoma ókaraq maará-tiraiye: "keráwáqá maami ítama yaináí-táí-nákóní áama itáaro. ⁷ min-áímmá waayúkaraq íma yabíqma arútái-kawaa-nakoni watáae. miráimanibo aarawaamá Áánûqtuma wetábá awaaméqá umáyíkáikayukama aati-aati-nókáánábi aati-aati-wágáámá Áánûqtuqtaba ibiqá yaráyanama wemá áráwáábake-na yíwáqnaa íní iyabiyo? ⁸ owé. keráwáqá kétima-timune. Áánûqtuma yeráwáqá páátákáá yíwáqnaa íniye. áaqíbo anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa kumíní-kanaaraqqa maa-márábi-káyúkámá yirummá améta itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakaraq máiyánawaq yimó-

naniyo?" téna keráwáqti tirummá mamá akoqnáa iyábá Ítuma tiráiyé.

Pérati-nakaraq táákiti-moneqa mayái-nákóní waéqma itaí-áímmá

⁹ yaímma-wayukama téta 'ketáámá arupú-wayukama máunataamibo káqo-kayukama paá-wayukama mááe' téta yúyánámmá kéitaae. máqtemma mikáyúkátí waéqma itaí-áímmá Ítuma tiráiyé: ¹⁰ "kaayaq-nákórátámá nunamummá tíyéta anó-monoq-naupaq utááye. móra-naqa Pératibake-nare. káqo-naqa táákiti-moneqa máyái-nare. ¹¹ ániibo Pérati-nakoma itó-urena aúyánánóbáqá maará téna nunamummá tiráiyé. 'Áánûqtuo, kemá káqo-kayukaraa umá íma máepoq kemá ekák 'tíkáiye' kétune. yemá moyámmá kémayeta táí-aaimma tarôq kéeta aaraukákáq mamá kéyataae. miráimanibo kemá yemó oníqa íkéune. ániibo kemá maan-náqá táákiti-moneqa máyái-nakaa umá íma máeq ekák 'tíkáiye' kétune. ¹² máqte-totaaraqqa kaayaq táoqa aáwaqa aweté kéeq máqte-qtataaqo mayáunna-ma yoraúma tiyáákabike akáma emmá mórana ká-mune.' téna tiráiyé. ¹³ miráimanibo táákiti-moneqa mayái-nákómá nékaq ya itó-urena Áánûqtunopaq íma múte aónaraiye. wemá paá awaútena maará-tiraiye. 'Áánûqtuo, kemá kúmiq-naqune. emá arummá umátikaa.' téna tiráiyé. ¹⁴ kemá keráwáqá kétima-timune. táákiti-moneqo mayái-nákómmá wení naópáq yauwéqmena wimmá Áánûqtun-aurakaqa arupú-naqa máqe-uraimanibo Pérati-nakoma Áánûqtun-aurakaqa íma arupú umá máqe-uráiyé. itáaro. náawabi wetábá wení áwíqa múte yauwínna-nakomma Áánûqtuma mamá márúte yuwániye. náawabi wetábá wení áwíqa márúte yuwaína-nakoni áwíqa Áánûqtuma múte yauwíniye." téna Ítuma tiráiyé.

páaqya-noiyapoma Ítuma íráqôniq umáyíkaraiye.

¹⁵ yaímma-wayukama yemá páaqya-noiyapoma yiwíqmeta Ítunopaq irááe. yemá téta Ítuqtaba min-nóiyápórác ayáánapo yínêkuikaae tirááe. miráimanibo Ítuni iyápó-annama minná aónawaaeta mi-káyúkámá aamá yiwááguraae. ¹⁶ ániibo Ítuma iyápórawaqa yááyama amakaq íréna maará-tiraiye: "keráwáqá iyuwáiyata iyápóma ketôpaq íyaraq íma yaqtóráaro. Áánûqtuma yabíkái-marupaqa miráuma iyápóraa-kayukati minnáe. ¹⁷ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. iyápógomma aboámá aati-aatimá áwáqnaa kéipoana miráráá umá móra-nakoma páaqyan-iyapora íma aurénama Áánûqtuma yabíkái-marupaqa íma uyáberaniye. áraimma ímiye." téna Ítuma tiráiyé.

anó-nakoma máqte-qtataaqqa makáine.

¹⁸ móra anó-nakoma Ítumma maará téna ítama aónaraiye: "íráqô-yiraati-nako, kemá náaraq umáwaq aati-aatimá matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayánúnô?" téna ítama aónaraiye. ¹⁹ ániibo Ítuma maará téna tiráiyé: "nôraq itaawác keqtábámá íráqô-nako kéteno? Áánûqtu wenamáa íráqôniq kéiyé.

20 emá ámáan-aimma ítaraane. aaraukáqá íma yataiyo. waayúkama íma ikámma puyuwu. moyámmá íma mayaa. káqon-nakomma kaaqaarimá ítimakaa. emá enanó-enaboni aménáápáq mááo." téna Ítuma titana 21 anón-nakoma maará-tiraiye: "naayóbáqá kemá iyápóma máqe-uraunarake áaimma átáma min-ámáan-áímmá máqtemma anaaé wakáunamiye." téna tiráiyé. 22 Ítuma min-áímmá itáá ena maará-tima-amikaiye: "emá móra-yataaqtaba aqtóráríq urááne. ení máqte-qtataaqa waayúkama yímínata meyaníq kéiyaa mi-mónéqá mamá *wáyoq-wayukama yaímma yimiyo. emá miráumatuwena Áánûqtuni-marupaqa kateko-yátááqá maránóne. ániibo emá miráumatuwe ketinaae waraao." téna Ítuma timá ámikaiye. 23 miráitana min-ánó-nákómá min-áímmá itáá ena áyákoma ummaa yáguraiye. wemá móneqa ôriq umá makáinapoana wení móneqtaba ítama ummaa yaráiyé.

24 min-náqá aónawaaena Ítuma maará-tiraiye: "waayúkama taíbaq-yataaqa makáa-kayukama Áánûqtu yabíkái-marupaqa uwínóqtataba kammáa kámagoe. 25 káámoma oótiraakakoma waigóní aapi peránénama kammáa ainikáa umá miráuma móneqa taíbaq makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaqa uíníqtaba kammáa kámagiye." téna Ítuma tiráiyé. 26 waayúkama min-áímmá itáá eta maará-tiraae: "miráinanama kanaarác náawawaqa matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayáníyô?" téna tirááe. 27 ániibo Ítuma maará-tiraiye: "waayúkama móra-yataariqa kanaarác íma ínômanibo Áánûqtu kanaarác miráininiye." téna Ítuma tiráiyé.

28 Pítaama maará-tiraiye: "ítaao. ketáámá ketáái márûkaraq ketáái ótakaraqa yuwétaa enanaae kéwaraunataae." téna titana 29 Ítuma maará-tima-yimikaiye: "kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. máqte-kayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba naammá yuwéta aaramá ábâqawaamma aboámmá anóamma iyápóma yuwaíyanama 30 kanaarác Áánûqtuma íbêqa maa-kánááráqá uyátá-maqma taíbaq yauwéqma yimíniye. ániibo anaaéka-kanaama páaq ínatama yemá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánoe." téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma ókaraq wemá puyéna yauwéqma itó-iniqtaba kétiye.

31 Ítuma wení tiyáaka uréna títaupake kaayaq-nóiyápómá yiwíqma yíkarena maará-tima-yimikaiye: "ítáaro. íbêqa ketáámá Yérútáárebaq uyónúnatae. ániibo naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá Waayúkagoni Áráakoqtaba agatáan-aikoma áraimma páaq éna arammá iyániye. 32 yemá wemmá mamá Yéqtaaeo-wayukati iyáápi maránoe. ániibo yemá wemmá aábê-aimma timáketa áyoqa ayéta wirááti wirakánoe. 33 ániibo yemá tebûqa améta ikámma utánómanibo kaumo-kánááráqá itó-iniye." téna Ítuma tiráiyé. 34 miráimanibo wení iyápó-annama Ítuma min-áímmó timmá íma ítama arútaraae. Ítiráaeo-wayukati kínimma aónaigae téna timánibo min-áíkkóní áaimma aúyokuraitataboata íma ítama tágaraae.

móra aúgaroq-naqa Ítuma mamá atóbamakaiye.

35 Ítuma Yérikobaq waaqókáká úitana mórama aúgaroq-nakoma aakóní áwábaq máena móneqtaba aarawaamá yááyama ita-ita uráiyé. 36 min-áúgáróq-nákómá ítáimma taíbaq-wayukama kéyewana ítátuwe-na maará téna yaímma-wayukaraq ítama aónaraiye: "yemá nôraq kéoo?" téna tiráiyé. 37 ániibo yemá maará-tima-amikaae: "Ítuma Náátárêtibake-naqa kéiyé." téna tirááe. 38 ániibo min-áúgáróq-nákómá maará téna ááyama tiráiyé: "Ítuo, emá Tébitimma áanikomopo emá kemmá arummá umátikaa." téna tiráiyé. 39 áqnáabaq ye-káyúkámá maará téta aamá awááguraae: "emá paátí mááo." téna tirááe. miráimanibo min-aúgáróq-nákómá ókaraq ááyama maará-tiraiye: "emá Tébitimma áanikomopo kemmá arummá umátikaa." téna tiráiyé. 40 ániibo Ítuma waaqókáká ya itó-urena mará-tima-yimikaiye: "keráwáqá min-náqá ketôpaq awíqme yero." téna tiráiyé. min-áúgáróq-náqá waaqókáká itana Ítuma maará téna ítama aónaraiye: 41 "kemá emmá nôraq umákanuno?" téna tiráiyé. ániibo min-áúgáróq-nákómá maará-tiraiye: "uyátáraana-nako, kemá keqnáámmá túramma aónanaae téq ké-tune." téna titana 42 Ítuma maará téna timá ámikaiye: "karáqma aónaao. ení itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákómá emmá mamá atóbamakaiye." téna Ítuma tiráiyé. 43 miráitana páátákáá min-nákóní aúrakoma íráqôníq umágítana aúramma aónarena Ítun anaaé kéwarena Áánûqtuni áwíqqa múte yaútaiye. ániibo aarawaamá minnáraq aónawaaeta Áánûqtuni áwíqqa múte yaútaae.

Takíatini watáama

19 Ítuma Yérikobaq uyábékaimma 2 mikáq móra-naqa máqe-uraimma min-nákóní áwíqqa Takíatie. wemá táákíti-moneqa mayaí-wáyúkátí kawáá-nápóana móneqa taíbaq makáiyé. 3 ániibo Takíatima Ítumma aónainena uráimanibo wemá awaaraq-nápóana taíbaq-wayukabikema kanaarác Ítumma íma aónaraiye. 4 ániibo Takíatima taíbaq-wayukati yúbáq uyaaté uréna móra-yaraq uyátárena Ítumma aónainena uráiyé. ániibo wemá 'Ítuma maan-ákáká íniye' téna aúyánámmá ítaraiye. 5 Ítuma min-áúkápáq iréna múte aónatuwena maará-tiraiye: "Takíatio, emá páátákáá marabí kumuwo. íbêqa kemá ení naaúpaq mánune." téna Ítuma tiráiyé. 6 miráitana Takíatima páátákáá kukéna amuqá kémaraipeke Ítumma awíqmena wení naaúpaqa kóuraiye. 7 ániibo máqte-kayukama minnáma aónatuweta aamá awáágéta maará-tiraae: "Ítuma móra kúmiq-nakoni naaúpaqa ko kéwaiye." téna tiráámanibo 8 Takíatima itó-urena uyátárai-nakomma maará-tima-amikaiye: "uyátáraana-nako, emá itaao. íbêqa máqte-qtataaqa yaíkaaqa uréq áwáyoq-wayukama yiménúne. ániibo kemá móra-nakomma kaaqaarigóníq umákéq wení máqte-qtataaqa moyám-mô matáana-yataaqa kanaarác yauwéqma kaayaqte-kaayaqte-kanaarác aménúne." téna tiráiyé. 9 miráitana

Îtuma maará-tima-amikaiye: “íbêqa maan-náúpáké-káyúkámá Áánûqtu yauwéqma kéyiwiraiye. maan-nákógáráqá Áabaraan-annabikemanibo íbêqa arum-má waeráiyé. ¹⁰ minná Waayúkagoni Áráaqa iréna aúyokuraa-kayukama yibáá umá yauwéqma yiwiránáae téna uráiyé.” téna Îtuma tiráiyé.

tiyááka-wayukama meyáímmá matáa-waigoni waéqma itai-áiné.

¹¹ yemá min-áímmá ítátuwaawana Îtuma móra waéqma itai-áímmá timá yímikaiye. Yérútáarebaq waaqókák yitatabóata Áánûqtuma yabíkáin-aimma íbêqa abarokák ínítana kétiye téta yúyánámmá ítaráae. ¹² ániibo Îtuma maará-tiraiye: “mórama anónakoma móra ayáqtáaq-mapaq kínimma tarôq umákane owana kóuráiyé. anaaékaqa min-nákómá yauwéqma yíniye. ¹³ íurena min-ánó-nákómá wení tiyááka-mayai-wayukama yiwíkema móneqa tiyááka-wayukama yímika-yímika uráiyé. maará-tima-yímikaiye. ‘keráwáqá maami-mónéqnápó mayaímá mamá amuq-yáúmá kémayaiyaq yauwéqma yeno.’ téna tiráiyé. ¹⁴ miráitata wení márûkaq-wayukama yaímma íyamma umákaraae. miráitana wemá kóitata yaímma-wayukama timáyíkáawata anaaé waqmé urááe. ániibo yemá maará mó-tiraae. ‘maamin-nákómá ketáái kínimma máiyaba íkétikaitaae.’ téta tirááe.

¹⁵ min-nákómmá kínimma tarôq umákáawana máqena anaaékaqa yauwéqma iráiyé. ániibo wé maará-tiraiye. ‘naayóbáqá móneqa yímikaunna-wayukama yááyaiyata yero. móra-mora-yuma náaraq umáq amuq-yáúmá matááwáa aónanaae.’ téna tiráiyé. ¹⁶ áqnáabaq-nakoma iréna maará-tiraiye. ‘uyátáraana-nako, ema tiyááka-wayukama tímikaanna-monekake matéq mayaímá kémaye q amuq-yáúmá (200) matáune.’ téna tiráiyé. ¹⁷ ániibo kínima maará-tiraiye. ‘emá íráqô-mayai-napoa emá kateko-máyáímá matááne. emá pááqya-qtataakaraqa kawáá umá káru-taanaboaq íbêqa kemá emmá náápaamma kámunaboaq tiyááka-ano-marukaqa yabi ínóne.’ téna tiráiyé. ¹⁸ anaaékaq móra-nakoma iréna maará-tiraiye. ‘uyátáraana-nako, kemá ení tiyááka-wayukarake mayaímá matéq amuq-yáúmá (100) matáune.’ téna tiráiyé. ¹⁹ ániibo kínima maará-tiraiye. ‘móra-tiyaapaq anó-marukaq-kawaama yabi iyo.’ téna tiráiyé. ²⁰ káqo-mayai-nakoma iréna maará-tiraiye. ‘uyátáraana-nako, ení móneqa tiyááka-wayukama maa wáiyé. kemá móra-wannaabi atáá-umatuweq ákaraune. ²¹ kemá emmá aónáunama emá iragayá-náqá máane. móra-nakoma márái-qtataaqa emá paá kémaye. káqo-nakoma yómmá yoqmáráipikemma aáwaqa paá ké-mayaane. miráitaq kemá enáaqa kéikatune.’ téna tiráiyé. ²² ániibo kínima mi-máyái-nákómmá maará-tima-amikaiye. ‘emá táí-mayai-naqone. enáarake kemá emmá aabi mayakánúne. áraimma kétimonaane. kemá iragayá-náqá máepoaq káqo-nakoma márái-qtataaqa kémaye q káqo-nakoma yómmá yoqmáráipikemma aáwaqa paá kémayaune. miráwáq kéuno? ²³ ániibo nôraq itaawáq ketí móneqa móneq-

naupaqa íma tíkáraanaq yauwéqma yéqa amuq-yáúgaráqá íma mayáúnô? téna tiráiyé. ²⁴ mi-kínímá waaqókák itó-uma máe-kayukama maará-tima-yímikaiye. ‘keráwáqá min-nákóni ayáápike tiyááka-wayukama yabíma taíbaq matokái-nakomma áméro.’ téna tiráiyé. ²⁵ ániibo yemá maará-tima-amikaae. ‘uyátáraana-nako, wemá áqa taíbaq (200) matokáiyé.’ téta tewana ²⁶ mi-kínímá maará-tiraiye. ‘kemá keráwáqá kétima-timune. máqte-kayukama taíbaq matokáiyayuma yemmá ókaraq yiménúne. miráimani-bo móra-nakoma pááqyamma matokáinna-nakomma wení pááqya-qtataaqa ayáápike yabítuwanune. ²⁷ ániibo ketí anmuro-wáyúkámá keqtábá téta ketáái kínimma máiyaba ‘íkétikaitaae’ tiráá-kayukama yiwíqme maakák iréra ketúrakaq yíkamma púyoro.’ téna kínima tiráiyé.” téna Îtuma waéqma itai-áímmá tiráiyé.

Îtuma Yérútáarebaq anó-kiniraa umá uráiyé.

²⁸ Îtuma min-áímmá timá ánatatuwena áqnáabaq kéwena Yérútáarebaq uráin-amma arááyamaena uráiyé. ²⁹ ániibo Îtuma Béqtápégibaqa waaqókákáráq Béqtanibaqa waaqókákáráq iráimma min-ánúmá áwíqá Óribêti-anuraq iréna wení iyápó-annabike kaayaqá timáyíkáitata áqnáabaq urááye. ³⁰ Îtuma maará téna min-nákámá timá yímikaiye: “kenákámá mera-márúpáq uréka mórama naatéqá oótiraa-kamma ánnaraq kúyakaraabo aónaakao. naayóbáqá min-ótíráá-kákóni ámûraaqa íma ayááqmeta uréire uráámibo ánná ayútuweka awíqme yekao. ³¹ ániibo móra-nakoma kenákámá ítama aónéna ‘nôraq itakawáq min-ótíráá-kámmá ánná káyuboyo?’ tínakama kanaaráq kenákámá yauwéqma maará tekao. ‘uyátárai-nakoma maaminnáyaba itakaé tekao.’ téna Îtuma timá yímikaiye. ³² Îtuma kaayaq-nákámá timá yíkáitata yenákámá kóureta timá yímíniq umá mi-qtátáaqá wáitata aónaraaye. ³³ yenákámá uréta naatéqá oótiraa-kamma ánnáma káyuboyata min-ótíráá-kákóni aanábó-nákómá iréna maará-tima-yímikaiye. ‘nôraq itakawáq naatéqá oótiraa-kamma ánnáma káyuboyo?’ téna titata ³⁴ yenákámá maará-tiraae. ‘uyátárai-nakoma maaminnáyaba itakaé.’ téta timátuweta ³⁵ naatéqá oótiraa-kamma awíqmeta Îtunopaq iréta min-ótíráá-kákóni ámûraaq wáqtôma abákáreta Îtumma min-ámúráaq ákáawana máqeuraiye. ³⁶ ámûraaq máena kéwitata aarawaamá yeqtí unáákáqtôma maméta aapitáá wíqmakaae. ³⁷ Îtuma Yérútáarebaq waaqókák Óribêti-anubake kukáin-apataaq iréta máqtemma wení iyápó-annama anómma yimuqá makááe. Îtuma máqten-awaameq-yataariq itata káoneta minnáyaba anókaq ááyama Áánûqtuni áwíqqa múte yaútaae. ³⁸ yemá maará téta ááyama tirááe: “anó-kinima uyátárai-nakoni áwíkaq kéitana Áánûqtuma íráqôniq kéumakaiye. kaayoné-yátáaqá Áánûqtuni márúpaq wáinaq Áánûqtukaq anómma tágama-yataaqa wáiyé.” téta tirááe.

³⁹ ániibo yaímma Pérati-wayukama mi-táíbáq-wáyúkánóbáq máqeokake Îtumma maará téta timá ámikaae: “yirááti-nako, emá ení iyápó-annama ‘paátí

maero' timá yimiyo." téta tirááe. ⁴⁰ ániibo Ítuma maará téna yawéqma timá yímikaiye: "kemá keráwáqá kétéma-timune. paátí máiyanaama kanaaráq óqtakoma aamá ááyama tínoe." téna Ítuma tiráíye.

Ítuma Yérútáárebaq máa-kayukayaba ibiqá yakáíye.

⁴¹ Ítuma Yérútáárebaq waaqókákq iréna márúqa káonena ibiqá yakáíye. ⁴² Ítuma maará-tiraiye: "ketáama kaayoné-yátááqtábá keráwáqá itaígáae téq túnnamanibo keráwáqá íma itaraane. keráwáqti taákoma kanaaráq ikéitaiye. ⁴³ keráwáqá itáaro. anaaékaqa móra-kanaama pááq ínatama keráwáqti namuro-wáyúkámá iréta tíqa umá ikútiketa máqten-aukapaqa ikúma aúyatikanoe. ⁴⁴ keráwákárákq keráwáqti waayúkagaraq máqtepaq tíkamma ánatatuwanoe. yemá mórama keráwáqá íma tiyuwaiyaq paámá mánoe. íbêqa Áánûqtuma keráwáqá mamá atóbamatikani-kanaayabama túyánámmá íma itaapoata namuro-wáyúkámá keráwáqá máqtepaq tíkameqe yuwánóe." téna Ítuma tiráíye.

anó-monoq-naupaq máqte-qtataaqa makéta meyámá máyáa-kayukama Ítuma yíkamma wakáíye.

⁴⁵ Ítuma anó-monoq-naupaq uténa Áánûqtukaq amí-wámmá maméta meyanîq o-káyúkámá áaimma átáma yíkamma paábataa waqtukáíye. ⁴⁶ Ítuma maará téna mi-káyúkámá timá yímikaiye: "Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá maará-tiraiye. 'ketí naakómá paá nunamummá tí-námmá waíno.' tiráíne. mirá-tiraimanibo keráwáqá mamá moyá-káyúkátí-aúpáq-nákáá kéumatuwaae." téna tiráíye.

⁴⁷ aati-aatimá Ítuma anó-monoq-naupaq kéyiraate-na timá yímikaiye. ániibo uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq aarawaatí anó-kayukagaraq Ítumma ikámma puínón-aqtaba abáá-uraae. ⁴⁸ miráimanibo máqte-kayukama Ítun áama itáiyábá ôriq umá yíkáitataboata anó-kayukama ikamínón-amma íma abáá-uraae.

yemá Ítuqtaba 'náawaq náápaamma ámikaiyo' téta ítama aónaraae.

20 móra-taoqa Ítuma anó-monoq-naupaq watáama aarawaamá kétéma-yimena átê-wataagaraq Áánûqtutabagaraq timá yímikaiye. ániibo uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraq Ítunopaq irááe. ² yemá maará téta Ítumma timá ámikaae: "emá keqtáá timá-timiyo. emá nói-naapaanaq matokéyaq maami-máyáimá kémayaano? náawaq maami-náápáámmá ámikaiyo?" téta ítama aónaraae. ³ ániibo Ítuma maará téna yawéqma timá yímikaiye: "kegáráqá keráwákáq móra-aiqtaba ítama aónanaaq kéune. keráwáqá kemá timá tíméro. minná ⁴ Yóáanema nommá pégyikaitataaqa minná Áánûqtunawabi waayúkagowanawabiyo?" téna tiráíye. ⁵ ániibo yeiyáá aamá kóté-yáté kéeta maará-tiraae: "ketáá maará téqtaa minnáma 'Áánûqtunae.' tenanataámá Ítuma maará-tiniye.

keráwáqá nôraq itaráq itáiq-itaiq umá tirummá íma kámeo tíniye. ⁶ ániibo ketáá téqtaa minnáma paá 'waayúkati minnae.' tenatataámá máqte-kayukama keqtáá óqtatanapotaa tíkaminotaae. ániibo yemá Yóáaneqtaba Áánûqtuni amuné-naré téta kéitaapoata óqtatanapo tíkaminotaae." téta tirááe. ⁷ miráitata yemá maará téta Ítun-aaraq yawéqma tirááe: "Yóáanema nommá péráiq-qtataaqa náakakenaq iráiyô minná ketáá íaonaraunataae." téta tirááe. ⁸ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: "mórai q umá kegáráqá keráwáqá íma timá-timenune kemá nói-naapaanaq matokéribi mi-máyáimá kémayaune." téna Ítuma tiráíye.

tái-wayukama wááéni ara-tókákq yabiye-waigoni waéqma itái-áiné.

⁹ Ítuma mirá-timatuwena aarawaamá móra waéqma itái-áimá timá yímikaimma maará-tiraiye: "móranakoma wááéni ara-tómmá yoqmakáíye. ániibo minnákómá wááéni-aramma uqmá yaímma-wayukati iyáápi mi-tómmá maréna min-nákómá káqo-marabaq ko máqte-uraiye. ¹⁰ anaaékaqa wááéni-aramma ábuma-kaitana arammá kutí-kánááráqá móra-naqa timákáitana wááéni ara-tókákq yabikáa-kayukayopaq uráíye. anón-nakoma téna min-nákómmá yaímma mitópikén-ááwáqá amígáae téna timákáitana uráíye. ániibo wááéni ara-tókákq yabikáa-kayukama mi timákáitana i-náqá ikámma waqtúwáawana aáwaqa íma mayéna paá kóuráíye. ¹¹ keqnáámmá anó-nakoma káqo-mayai-naqa timákáitana uráíye. miráitata wekárákq ikámma waqtúwáawana aáwaqa íma mayéna paá yawéqme kóuráíye. ¹² ániibo keqnáámmá mikáq móra-mayai-naqa timákáitana uráíye. miráitata keqnáámmá ikámma yaúma paábaq iyaabótukaae. ¹³ miráitana wááéni ara-tókóni aboámá maará-tiraiye. 'kemá náaraq ónúno? ketáanikoqtaba ôriq umá tíkáin-iyapoma minná timákáanana wíniye. ániibo yemá min-iyápógón áama itánóe.' tiráíye. ¹⁴ miráitata wááéni ara-tókákqq mayái máyaa-kayukama aónaamma anónakoni áanikoma kéiqtaba yeiyáá maará-tiraae. 'maan-nákómá anaaékaqa aboání máqte-qtataaqa mayániye. mayaiyatao. maamin-náqá ikámma puyónatae. miráinataa maami-tómmá ketáá mayánúnatae.' tirááe. ¹⁵ ániibo mi-káyúkámá anónakoni áanikomma wááéni ara-tókóni áwábaq márúte yukéta ikámówana pukáíye. itáaro.

wááéni ara-tókóni aboámá mi-káyúkámá náaraq umáyikaniyo? ¹⁶ yókóni aboámá iréna wááéni ara-tókákqq mayái máyaa-kayukama yíkamma puyéna wááéni ara-tómmá mamá káqo-kayukama yimíniye." téna Ítuma tiráíye. ániibo waayúkama min-áimá itáá eta maará-tiraae: "wemá miráinabo áraimma ímiraino." téta tirááe. ¹⁷ miráitana Ítuma mi-káyúkámá yimónawaaena maará-tiraiye: "Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá wáin-aikoma nóin-aanaq wáíyo?

'maamin-óqtámmá mayái-wáyúkámá paábaq matúwáan-oqtakoma íbêqa

naakóní akoqnáá-abokaa kéiyé.¹⁸ maqte-kayukama maamin-óqtákóní ámûraaqo kuqtétama yemá ikámma púbuyaginoe. ániibo maamin-óqtákómá móra-nakoni ámûraaqo kuqténa-ma min-nákómmá ikámma púbuyama obamá aúq-tuwaniye.” téna Ítuma tiráiyé.¹⁹ ániibo ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-monoq-wayukagaraqa yemá itáamma Ítuma yeqtí yúbi maréna waéqma itaí-áímmá tiráiyé. miráitata é mi táoq Ítumma yáqtoraneta urááe. miráitata aarawatí yáaqa ikatéta Ítumma íma yáq-tokaae.

Ítuqtaba táákiti-moneqa Títaamma amíkáae téta ítama aónaraae.

²⁰ ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq uyátárai-monoq-wayukagaraq Ítumma aatómáq urááe. kuq-taruríq o-káyúkámá arupú-wayukaraa umá kaaqaari-áímmá timátuweta Ítumma wenáarake yáqtoqma anókamaani-wayukati iyáápi maréta aamá ítama yaináné-ta urááe.²¹ ániibo yemá maará téta ítama aónaraae. ‘yirááti-nako, ketáá kéitaunataae. enáagoma arupú kéitaaboa aarawaamá arupú-aimma kétéma-yimene. anó-kayukati anón-iwiqtabama íma ikatíq kéemanibo aarawaamá Áánûqtuni áaimma kényiraate árain-aimma kétéma-yimene.²² emá nóine téq aúyánámmá kéitaano? Títaamma” Arómani anó-kawaa-naqa táákiti-moneqa aménúnataabi iyabiyo?” téta Ítumma ítama aónaraae.²³ miráimanibo Ítuma mi-kaaqaari-áímmó temmá ítaraiye. miráitana maará-tima-yimikaiye:²⁴ móra-moneqa tiráátero. maannáma amakaráq áwíkaraq waímma náawabiyo?” téna tiráiyé. ániibo yemá maará-tima-amikaae: “Títaani amané.” téta tirááe.²⁵ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “móra-yataaqa Títaannamo wárainaqqa kanaaráq Títaamma áméro. ániibo Áánûqtuni móra-yataaqa wáinaqa kanaaráq Áánûqtumma áméro.” téna Ítuma tiráiyé.²⁶ miráitata Ítun áarakemma aarawatí yúbáqá Ítumma íma yáqtóráawaniq urááe. Ítuma min-áímmá yauwéqma timá yímiqtaba yemá taíbaq-yuyanamma itáa eta aamá íma téta paátí máqe-uraae.

waayúkama pukéna itóiyaba Ítumma ítama aónaraae.

²⁷ yaímma Táátûti-annabike-kayukama Ítunopaq irááe. yemá Táátûti-wayukama téta pukáa-kayukama íma itó-inoe. téwaone.²⁸ ániibo yemá maará téta Ítumma ítama aónaraae: “yirááti-nako, Mótetima naayóbáqá maamin-ámáan-áímmá agatáine. ‘móra-nakoma aaramá makáinna-naqa iyápóma íakena pukínanama kanaaráq ábâkoma min-ínímmá maténa awaaóní anónnáma móra-iyapoma marakániye.’ tiráine.²⁹ itaao. mórama ye wátánónáámá miráuma abapaké kaayaqá máqe-uraae. áqnáaekoma móra aaramá maténa iyápóma íma marakéna pukuráiyé.³⁰ anaaékaq ábâkoma min-ínímmá matáiyé.³¹ anaaékaqa mamá mikáq-ábákómá keqnáan-ínímmá maténa móraiq umá pukuráiyé. ániibo keqnáámmá móraiq umá abapaké móra-watanonaama mimórá-

ínímmá maténa iyápóma íma marakéna máqtemma pukurááe.³² miráitana min-íníkkógáráq pukuráiyé.³³ ániibo pukáa-kayukama itó-i-kanaaraqa min-íníkkó-ma náawani ánáaraq mániyo? abapaké kaayaq-wátánónáámá min-ínímmá matááne.” téta Ítumma ítama aónaraae.³⁴ minnáyaba Ítuma maará-tima-yimikaiye: “aaragáráq waagaráq íbêqa maa-kánááráqá mamá aaraukáqá káuraae.³⁵ anaaékaqa aarawaamá pukáiyapike Áánûqtuma itó-oro tínata itó étama yemá ókaraq aaraukáqá íma auránoe.³⁶ ókaraq íma puínoe. yemá miráuma kaqtó-wáyúkáráá umá maéta íma kanaaráq puínoe. Áánûqtuma pukáiyapike mamá itó-umayikanipoata yemá Áánûqtuni áráabitie.³⁷ ániibo Mótetigaraqa keqtáá tirááténataa pukáa-kayukama pukáiyapike itó-inoe téna tiráátiraitaae. pááqya-tabikemma iramó karáí-waigoni watáagoma maará-tiraiye. ‘uyátárai-naqa minná Áabaraani Áánûqtugaraq Ááitekini Áánûqtugaraq Yáakoboni Áánûqtue.’³⁸ Mótetima wení anáábútáama pukowana maamin-áímmá ítaraine. miráitana Áánûqtuma íma pukáa-kayukati Áánûqtuma máiyé. ímiye. wemá minná paá yú aréta máa-kayukati Áánûqtue. wení aúrakaqa máqte-kayukama paá yú aréta mááe.” téna Ítuma tiráiyé.³⁹ Ítuma mirá-timatuwaitata yaímma ámáan-aimma yirááti-wayukama maará téta yauwéqma tirááe: “yirááti-nako, emá íráqôn-aimma téne.” téta tirááe.⁴⁰ ániibo yemá ikatíq éta ókaraq Ítumma íma ítama aónaraae.

yauwéqma yiwirái-náqá Metáiyama náawabiyo téna Ítuma Pérati-wayukaraq ítama káonaiye.

⁴¹ Ítuma Pérati-wayukama makáqma aónéna maará-tima-yimikaiye: “nôraq itatawáq yemá Metáiyama Tébitimma áanikoe kéteo? ⁴² naayóbáqá agamatán-áúbábí Tébitima maará-tiraine. ‘uyátárai-nakoma ketí uyátárai-nakomma maará téna timá ámikaine. emá ketiyáan-urapaq márenaraq ⁴³ anaaékaqa kemá ení namuro-wáyúkámá mamá ení aítauq aménáápáq yíkáanata wínoe.’ téna Tébitima agamatá-kánnáábí mirá-tiraine.⁴⁴ Tébitima wenamááríq wemá ketí uyátárai-nare tiráimanibo náaraq umá Metáiyama Tébitini áanikoma máiyoy?” téna Ítuma tiráiyé.

ámáan-aimma yirááti-wayukati yáaimma

⁴⁵ máqtemma aarawaamá máeta Ítun áama ítaraae. ániibo Ítuma maará téna wení iyápó-annama timá yímiikaiye: ⁴⁶ “keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukayabama atéráaro. yemá ayáqtááq-unakaqtoma umáreta uréire íyábá ôriq umá kényikaiye. yemá téta waayúka ákuiyakaqa uyátárai-nare téta aarawaamá miráó-maarao timá-tikaigaae téta kéte. ániibo yemá monoq-náúpáqá aarawaatí yúbáq aokaq-ábíqtátámá yokaa umáyikayata anón-aawaqa naí-kánááráqá kateko-ábíqtátáráq maétaa aáwaqa nánátaae kéte.

⁴⁷ ketoq-nóinímmá yetí naammá íma meyaníq ínôwataboata máqtepaq kémayeta yemá kaaqaari téta ayáqtááq-nunamumma kéte. aamá ítama yaináí-kánááráqá yemá anómma táí-meyamma mayánoe." téna Ítuma tiráiyé.

keqtoq-íníkmá Áánûqtukaq amuqá marakéna moneqa ámikaiye.

21 Ítuma aónama kéyautena aónaimma moneqa ôriq umá makáa-kayukama Áánûqtukaq yimuqá marakéta moneqa maraí-yáwáápí moneqa má-makaae. ² ániibo Ítuma aónaimma mórama keqtoq-ínímmá awaikómá pukuráin-inikoma kaayaqá pááqya-monekarata moneq-yawaapi mó-makaiye. ³ Ítuma maará-tiraiye: "kemá keráwáqá áraimma kétéma-timune. maa-kéqtóq-íníkmá awaikómá pukuráin-inipoana wemá anó-moneqa yuwéna yaímma-wayukama uyátáiyé. ⁴ máqtemma maa-káyúkammá yemá taíbaq-moneqa makétaboata yaímma Áánûqtukaq yimuqá marakéta káme. miráimanibo maan-íníkmá íma taíbaq-moneqa makénaboana wemá máqtemma máyuwena aáwaqa meyaníq umá nání-moneqa íma matokáiyé." téna Ítuma tiráiyé.

"anó-monoq-namma táíq umáginiye." téna Ítuma tiráiyé.

⁵ yaímma-wayukama anó-monoq-naqtaba íraqôn-oqtakake min-námmá umáreta máqte-qtataaqa Áánûqtukaq yimuqá marakéta ámêqtaba tewana Ítuma maará-tiraiye: ⁶ "máqtemma maami-qtátááqá íbêqo aónaamma móra-kanaama pááq ínatama keráwáqti namuro-wáyúkámá íma móra-oqtamma yuwáiyana káqon-oqtakoni ámûraaqa wániye. máqtepaq yawítuwayiyana marabí kumíniye." téna Ítuma tiráiyé.

"taíbaq ummaa-yátááqá pááq íniye." téna Ítuma tiráiyé.

⁷ yemá Ítumma maará téta ítama aónaraae: "yiráátinako, náa-kanaararaq mi-qtátááqá pááq ínyô? áqnaabaqa nóin-awaameraq pááq ínataa aónétaa mi-qtátááqá pááq íné iyé ténúnataabiyo?" téta tirááe.

⁸ ániibo Ítuma maará-tiraiye: "keráwáqá yabíqma arútáaro. yemá keráwáqá kaaqaari téta makátébo. taíbaq-wayukama ketíwíkaq íréta maará-tinoe. 'kemá wemúne. maami-kánáámá íbêqa pááq kéiyé.' tínô-manibo keráwáqá íma yinaaémma ko wáráaro.

⁹ anaaékaqa webómá kéeta anón-aiiqa kéoe tíyanaimma itánómanibo kanaarácq íma ikatíqa oro. mirái-qtataaqa áqnaabaq pááq ínimanibo aqtó-kánáámá páátákáámmá íma pááq íniye." téna Ítuma tiráiyé.

¹⁰ móragaraq Ítuma maará-tima-yimikaiye: "móra-anna-wayukama káqon-anna-wayukama itó-uma áaiqa umáyikanoe. ániibo móra-kinini waayúkama itó-uma káqo-kinini wayúkate áaiqa ínoe. ¹¹ ániibo maa-márábímmá anómma márúma kéyinana yaímma-aukapaq-marabaqa aáwaqa ánataginata yáayaba kée-

ta anó-karima mayánoe. ániibo taíbaq anómma táiyataaqa aabayákáqá anón-awaameq-yataaqa pááq kéinana kéqokeq-yataaqa pááq ínna-waigoma keráwáqá mamá táaqa kamátikaniye.

¹² miráimanibo mirái-qtataaqa íma pááq uráinayaba yemá keráwáqá yáqtoketa mamá táíq umátiketa monoq-náúpáq mamá tíkareta aamá ítama yainéta mamá ánná-naupaq tikánoe. yemá téta ketíwíqtaba mamá káni-kayukararabi kámááni-wayukaraq ti-wíqmeta wínoe. ¹³ ániibo mirá íya-waigoma keráwáqá mamá keqtábá kámááni-wayukama timá-yiminoe. ¹⁴ miráinaq keráwáqá mi-kánááráqá átê-wataama Áánûqtutaba kanaarácq timá-yiminoe. ¹⁵ kemá kenamááríq arupú-aimma túyánákáq mamáráanana itaí-yátááqá timíniye. ániibo minnámo timá tíménna-aimma keráwáqti namuro-wáyúkámá kanaarácq íaratinoe. ¹⁶ keqtiómá keqtiómá keráwáqti móra-naegoma keráwáqti tibâqwaayuma keráwáqti aanábómá mamá keráwáqti namuro-wáyúkátí iyáápi mamá tikáiyata keráwáqá tíkamma keráwáqikémá yaímma puínoe. ¹⁷ kekákéné téta máqte-kayukama keráwáqá tiwáágínomanibo ¹⁸ keráwáqti tiqnótáugoma mórama íma múkiniye. íma tíkamma puínoe. ¹⁹ keráwáqá akoqnáá umá kéyaqtoraapoata keráwáqti túwaraimma paá mánoe.

"Yérútááre-maruqa táíq íniye." téna Ítuma tiráiyé.

²⁰ miráimanibo anaaékaqa keráwáqá aónáiyata áaiq-i-wayukama Yérútááre-maruqa yaikutíyaqa keráwáqá kanaarácq mikáq aónéq márúqa mamá táíq í-kánáámá pááq iyé tínoe. ²¹ mi-kánááráqá Yúriamarupaqa máruiya-kayukama péqmareta anubaq kóoro. ániibo yaímma-wayukama Yérútááre-marupaqa máiyakayukama mi-márúqá yuwéraq ôpaq kóoro. ániibo márúkoni aaumépaqa máiyakayukama ókaraq yauwéqma mi-márúpáqá íma úyoro. ²² maami-kánáámá anónnáma táí-meyamma mayáí-kánáábóana máqten-aimma Áánûqtuni watáama agamatá-kánáábímá wáin-aikoma abarokáq pááq éna arammá iyániye. ²³ mi-kánááráqá aaramá yímûkaraq máa-noinikaraq iyápóma náámma kéyime-noinikaraqa tirunô. anómma ummaa-yátááqá maa-márábímmá pááq ínatama mi-kánááráq Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuma áyamma umáyikaniye. ²⁴ yaímma-wayukama tokóru-yakaa-punapo yemá yíkamma képuyeta yaímma-wayukama namuro-wáyúkámá yemmá ánnáma yímituweta Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi mó-yikanoe. ániibo káqo-kayukati yítaukoma Yérútááre-maruqa yamá igáríq kéiyana mi-káyúkátí kanaamá ánataniye.

anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa Ítuma kumíniye.

²⁵ ókon-okomma awaaméq-yátááqá aabaúrarábi wiyókakaraq wiyókákáráqá pááq íniye. ániibo maa-márábímmá únókómá anó-iyama kémetainata máqten-anna-wayukati iyákoma táíq kéinata ikatíq ínoe. ²⁶ maa-márábí máqte-qtataaqa pááq ínena ínayaba taíbaq-yuyanamma kéiteta ikatíq kéiyana yú-

gabaaq ínata kekaaq ínoe. aabayákákémmá wiyókómá kanageq ínipoata yeqti aakakémá yaráqme wéyáwé ínoe. ²⁷ mi-qtátááqá pááq ínata káonaiyana Waayúk-agoni Áráaqa móra-konnakaq kumínimma anómma akoqnááqaraq tágama-yataakaraq kumíniye. ²⁸ anaaékaqa mi-qtátááqá áaimma átáma pááq ínaqa mi-kánááráqá keráwáqá itó-ureq múte aónaaro. Áánûqtuma yauwéqma tiwirání-kanaama íbêqa waaqókáq wáíye.” téna Ítuma tiráíye.

píki-yagoma-kanaama pááq íni-waigoni awaaméq yámiye.

²⁹ móra waéqma itai-áimma Ítuma maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá warímukaraq káqo-tagaraq aónaaro. ³⁰ aónáawana aúgen-anama amúmma máráitaqa ‘íbêqa yó-kánáámá iyé’ téq káonaae. ³¹ mórai umá keráwáqá aónáiyana mi-qtátááqá pááq ínaqa kanaarácq keráwáqá aónanoe. Áánûqtuma yabíkái-maruqa waaqókáq áaimma átáma yínéna kéíye.

³² kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. aarawaamá maa-kánááráqá íma pukáiyata máqtemma mi-qtátááqá Yérútáarebaq pááq ínoe. ³³ aabayákárácq maa-márágárácq ánatanimanibo ketáagoma íma ánataniye.

yemá iyápó-annama atéráaro.

³⁴ miráimanibo keráwáqá atéráaro. keráwáqá paá túraq wáni-qtataaqtaba taíbaq-tuyanamma itáabo. íma netuqá omáq-áawákáqá wááéni-nokaraq íma nánómanibo mirá-qtátáákómá mamá yawááq-umatikainanama kanaarácq uyátarai-nakoni kumíní-kanaagoma páátákáá keráwáqá yáqtoraniye. ³⁵ mirá-kánáámá maa-márábí máíya-kayukaraq waakákora umá pááq íniye. ³⁶ aati-aatimá keráwáqá kawáá umá-tuwe máero. miráinaq keráwáqá mirái-qtataaqa pááq ínna-waigomma kótanoqtabama Áánûqtukaq nuna-mummá tíq-tiq kéiyana akoqnááma timíno. Waayúk-agoni Áráakoni aúbáq kanaarácq itó-inoe.” téna Ítuma tiráíye.

³⁷ máqte-kanaaraqa Ítuma anó-monoq-naupaq aarawaamá keyiraatena nokáamma Óribêti-anuraq aúmá ko kéwaine. ³⁸ ániibo aarawaamá nokáapaq itó-uma Ítunopaq iréta wení watáama anó-monoq-naupaq yama itéwaone.

Yúqtaatima timá akoqnáá éna anó-kayukaraq Ítumma awíqma yiménúne’ tiráíye.

22 aokaq-kánáámá yammá paá irabí agamá naí-kánáámá áwíqa kótámaki-kanaama pááq inéna uráíye. ² uyátarai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Ítumma ikamínónaqtataba abáa-uraamanibo aarawaatí yáaqa ikátaae. ³ ániibo Tááqtaama Yúqtaatini áyáqnoq pékaima óq-awíqa Itikááriotie. wemá tiyááka umá abapaké kaayaq-iyápó-án-nábíkéné. ⁴ ániibo wemá Yúqtaatima uréna uyátarai-monoq-wayukagaraq anó-monoq-naupake kawáá-wáyúkágárácq watáama téna Ítumma mamá yeqti

iyáápi maránín-aimma mó-tiraiye. ⁵ miráitata yemá yimuqá kémareta yaímma-moneqa Yúqtaatimma amínón-aimma téite urááe. ⁶ ániibo yeqti yáaraq Yúqtaatima kanaararé timátuwena Ítumma awíqma iyáápi maránín-aqtataba abáa-uraiye. taíbaq aarawaamá Ítute íma yagaroqtamá máiyana-awaatare téna awé uráíye.

iyápó-annabike kaayaq-nákórátá kótámaki-aawaqa yokaa urááye

⁷ aokaq-kánáámá yammá paá irabí agamá naí-kánáámá pááq uráíye. mi-kánááráqá mórama tipi-tipinaateqa ikaméwaone. ⁸ miráitana Ítuma Pítaayaa Yóáanemma timáyíkáitata óyana maará-timayimikaiye: “kenákámá uréka kótámaki-kanaaraqa aawaqa móma yokaa iyataa naano.” téna tiráíye. ⁹ ániibo yenákámá maará-tiraaye: “kerátámá náakaraq aáwaq mó-yokaa óyúyô?” téta tirááye. ¹⁰ ániibo Ítuma maará-timayimikaiye: “ítáakao. kenákámá anó-maru-paqa Yérútáarebaq uyáberaiyana móra-nakoma anótawebi nommá yaqména kéinarake aapaqá kenákámá timónái-nakama kenákámá min-nákóní anaaé waqmé wíyana wemá ko peráinna-naupaq ko péráákao.

¹¹ min naakóní aboámma maará téka timá ámekao: “yirááti-nakoma eqtábá maará-tiye. ‘ketí iyápó-annate kótámaki-aawaqa nánúnnama umá aráqmata-namma náanaq wáíyo? tiyé téka timá ámekao.’ ¹² mirá tíyana yanaa móra amá aráqmatama anón-namma aáwaqa naí-yááregárácq abíqtátágárácq wái-namma tiráátino. miráinaka kenákámá min-náupácq kótámaki-aawaqa mamá yokaa okao.” téna Ítuma tiráíye. ¹³ ániibo min-nákámá uréta Ítuma tiníq umá aónatuweta yenákámá kótámaki-aawaqa yokaa urááye.

Ítuma wení iyápó-annama írêq-kanaaraqa aáwaqa yímikaiye.

¹⁴ kanaamá pááq umágitata Ítuma wení iyápó-annagaraq yaarerácq máqe-uraae. ¹⁵ ániibo Ítuma maará-timayimikaiye: “kemmá keráwáqtábá òriq umá tíkáiipoaq kótámaki-aawaqa áqnaabaq keráwátê ná-tuweq anaaékaqa tíqa í-yátááqá mayánúne. ¹⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. kemá kótámaki-aawaqa ókaraq íma nanúnamanibo kótámaki-kanaagoni awaaméqá pááq ínna-yupaama Áánûqtuma yabíkái-marupaqa ókaraq nánúne.” téna Ítuma tiráíye. ¹⁷ ániibo Ítuma móra-kaapuma maténa Áánûqtukaq ‘tíkáiye’ timátuwena maará-tiraiye: “keráwáqá maaminnáma matéraq yaímma timakaq oro. ¹⁸ kemá keráwáqá kétima-timune. wááéni-nomma ókaraq íma nánúnamanibo Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma pááq íni-kanaaraqa wááéni-nomma ókaraq nánúne.” téna Ítuma tiráíye. ¹⁹ ániibo keqnáámmá Ítuma yammá maténa Áánûqtukaq ‘tíkáiye’ timátuwena mapámma yímítuwena Ítuma maará-tiraiye: “maannáma ketúmiye. keráwáqtábáé téq kétimune. keráwáqá mirá kéeraq keqtábá túyánámmá itáaro.” téna Ítuma tiráíye. ²⁰ anaaékaqa yemá nátuweta keqnáámmá wááéni-nokaraq káápuma maténa maará-tiraiye: “maa-

káápúmá Áánûqtuni aúgemma anón-anon-aimma timá kéyarutikaitana ketí naaenápó mamá káraapaiye. miráitana ketí naaegómá keráwáqtábá kátigiye.

²¹ miráimanibo aónaaro. paá-tubi maránî-nakoma ketê aáwaqa naí-yááréráq máíye. ²² owé. Waayúkago-ni Áráaqa naayóbáqá Áánûqtuma timákárain-amma waránéna kéíye. miráimanibo min-nákóma kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maránî-nakoma anómma táí-meyamma wemá mayániye." téna Ítuma tiráíye. ²³ Ítuma mirá-timatuwaitata iyápó-annama yeiyáá wenita-wenita kéeta "náawaq mirán-ááímmá tarôq ínîyô?" tirááe.

iyápó-annama aamá téite kéeta 'náawaq áqnáabaq-naqa máíyo?' tirááe.

²⁴ ánibo iyápó-annama móra aamá téite kéeta náawabi yeqtí aúkáapimma uyátá-maqma anómma máíye téta téite kéowana ²⁵ Ítuma maará-tima-yimikaiye: "káqon-anna-wayukati anó-kinimma wení akoqnáarake waayúkama yabíqyíkarena maami uyátáraa-kayukama 'waayúkati aanábóé' téta yenamáárîq yetábá kéte. ²⁶ miráinaq keráwátê mórai q íuraiye. ímiye. keráwáqtí aúkáapimma uyátá-maqma anó-nakoma paá-nakorraa umá maíno. áqnáabariq umá maínna-nakoma wemá paá kaayóq-nákáá umá maíno. ²⁷ náawaq uyátá-maqma anómma máíyo? aáwaqa naíráqô máí-narabi mayaí-nákómá aáwaqa ikámmena máma ámínarabiyo? min-náqá aáwaqa naíráqô maraq máí-nakoma wemiye. miráimanibo kemá keráwáqtí aúkáapi kaayóq-nákóráá umá máune.

²⁸ taíbaq-kanaama kekáq táí-yataakoma pááq kéitaq keráwáqá ketê máqe uréq kemmá íma tiyúkaane. ²⁹ ketibomá Áánûqtuma wé yabíkái-maruqta náa-paamma kemmá tímikainiq umá keráwáqá mórai q umá kétimune. ³⁰ annaékaqa kemá yabíkáuna-maru-paqa aáwaqa naí-yááréráq máeq aáwaqa néq nommá néq ínoe. ánibo keráwáqá náápaakaraq-abitataraq maéq Ítiráaeobake tiyááka umá kaayaq-ánná-wáyúkátí aamá ítama yaináí-wáyúkámá mánoe." téna Ítuma tiráíye.

Ítuma téna Pítaaqtaba 'anaaémma umátikaniye' tiráíye.

³¹ Pítaamma Ítuma timá ámikaiye: "Tááímonio, Tááímonio, emá itaao. Tááqtaama keráwáqá makaténa ítama aónéna itana Áánûqtuma 'mirá-uwo' timá ámikaiye. ³² kemá Áánûqtukaq nunamummá tiráun-aboana áwáqnaa ínana ení itáíq-itaiq-yataakoma íma puíniye. anaaékaqa emá yauwéqma kekáq yéma kanaarácq enabáqâwaayuma mamá akoqnáá umáyikaa." téna Ítuma tiráíye. ³³ ánibo Pítaama maará-tima-amikaiye: "uyátáraana-nako, kemá etê án-ná-naupa q ónáae téq yokaa kéune. kemá etê puyónáae téq yokaa kéune." téna Pítaama Ítumma timá ámikaiye. ³⁴ ánibo Ítuma maará-tiraiye: "Pítaao, kemá emmá kétimamune. íbêq-nokaamma kokórigo-

ma áama ítirainaa emá té 'kemá Ítumma íaonaraune' té kaumobáq tinóne." téna Ítuma tiráíye.

kápi-unakaraq anón-unakaraq tokóru-yakaa-pugaraq yeqtí watáama

³⁵ maa-marábíké ummaa-yátááqá yeráwákáq pááq ínitanaapoana Ítuma maará-tima-yimikaiye: "naayóbáqá kemá móra-aukapaq keráwáqá timátikau-naq uráamma keráwáqá kápi-unamma anó-unamma títauq-anaakaraqa íma mamé uráamma mi-kánááráq móra-yataaqtabama uráanabi íyabiyo?" téna ítama aónaraiye. ánibo yemá yauwéqma maará-tiraae: "ímiye." téta tirááe. ³⁶ miráitana Ítuma maará téna timá yimikaiye: "íbêqa móra-nakoma kápi-unamma makénama paá mayaíno. anón-unamma makénama paá mayaíno. ánibo móra-nakoma tokóru-yakaa-puma ímo makénama wení kúberai-unamma mamá waayúkama keyimena minnárake móneqa maténa mórama tokóru-yakaa-puma mayaíno. ³⁷ Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá keqtábá maará kétiye. 'otaa-káyúkábí ákaraae.' tiráiniq umá maamin-áikómá kekáqô pááq ína-yaqtaaqtabama áraimma pááq éna arammá iyaíno. owé. máqten-aimma keqtábá timá agatáan-aikoma íbêqa arammá iyáné iyé." téna Ítuma tiráíye. ³⁸ ánibo yemá maará-tiraae: "uyátáraana-nako, emá aónaao. ketáámá tokóru-yakaa-puma kaayaqá matokáunatae." téta tirááe. ánibo Ítuma yauwéqma maará-tima-yimikaiye: "kínna kanaarácqíye." téna tiráíye.

Ítuma Keqtêmani-yopaqa nunamummá kétiye.

³⁹ Ítuma máápaq kumá yaúbarena aati-aatimá mirá éwainiq umá Óribêti-anuraq uráíye. ánibo wení iyápó-annama anaaé waqmé urááe. ⁴⁰ min-áúkápáq íréna Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: "keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá kétiyana keráwáqá makáqma aónai-yataakoma keráwáqá íma makáqma aónáíno." téna tiráíye. ⁴¹ mikáké Ítuma mirá-timatuwena wení iyápó-annama iyuwéna pááqyamma abákákáá uráíye. mibáq araayutaúmmá aténa nunamummá téna maará-tiraiye. ⁴² "ketiboó, emmá akáinaama kemmá tíqa í-yátááqá káápubikema ketôpake paábaq matuwao. ááqibo ketí túyánámmá íma waréaq enaúyánámmá waraao." téna Ítuma nunamupí tiráíye. ⁴³ ánibo mórama Áánûqtunopake kaqtó-naqa kukéna Ítumma mamá akoqnáá umákaraiye. ⁴⁴ Ítuma áúnobaq maqmá aónaimma ôriq umá ummaa yamágítana nunamummá akoqnáá umá kétitana áúnobakemma imutigómá naaegóráá nommá auména marabí kuqturáíye.

⁴⁵ nunamummá timátuwena itó-uma wení iyápó-annama máápaq uráíye. ánibo uréna aónaimma yemá yú waguráawana yimónaraiye. yeráwáqtí íyákoma ummaa yamágítataboata yúmá wagurááe. ⁴⁶ ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: "nôraq itarácq keráwáqá túmá wagurááô? keráwáqá itó-urera keráwáqá makáqma

aónai-yataakoma makáqma aónaiyaba Áánûqtukaq nunamummá tero." téna Ítuma tiráiyé.

Yúqtaatima Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi makáiyé.

⁴⁷ Ítuma aamá kétena máitata taíbaq-wayukama Yúqtaatini anaaé irááé. min-náqá Yúqtaati wemá min-nâ tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnábíkénápóana wemá Ítuni-amakaq iréna ámôqnanena uráiyé. ⁴⁸ miráimani-bo Ítuma maará-tima-amikaiye: "Yúqtaatio, Waayúkag-oni Áráaqa paá-aubi maré á/môqnané kéono?" téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁹ iyápó-annama Ítute máqeo-kayukama mi-qtátááqá áaimma átáma pááq íné immá aónatuwe-ta maará-tiraaé: "uyátáraana-nako, tokóru-yakaa-purake maami-káyúkámá yíkamonunataabiyo?" téna tirááé. ⁵⁰ ániibo iyápó-annati aúkáapike móra-nakoma uyátárai-monoq-nakoni mayái-náqá ikákéna ayáánurapake aáqa áaipike agáutukaimanibo ⁵¹ Ítuma minnâ aónatuwena maará-tiraiye: "ímira uwo." téna tiráiyé. ániibo Ítuma min-nákóní aákaq ayáámma ánékuitana min-áárárákómá keqnáámmá íráqôniq uráiyé.

⁵² uyátárai-monoq-wayukayabagaraq anó-monoq-naupaq-kawaa-wayukayabagaraq anó-kayukayabagaraq iréta Ítumma yáqtorane o-káyúkáyábá Ítuma maará-tiraiye: "keráwáqá tokóru-yakaa-pugaraq yaákáráq umá mamé iréq kemmá otaan-áráq yákéikuto?" téna Ítuma tiráiyé. ⁵³ máqte-kanaama kemá keráwáqte anó-monoq-naupaq máqe uráunamanibo kemmá íma tînêkukaane. miráimanibo maamin-áwáátáqá minnâ keráwákaráq kumayuq-yátáákóní akoqnáagaraq pááq iyé." téna Ítuma tiráiyé.

Pítaama téna 'kemá Ítumma íaonaraune' tiráiyé.

⁵⁴ Ítuma mirá-timatuwaitata yáqtoqma awíqmeta kóuraaé. yemá Ítumma awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaq urááé. ániibo Pítaama anaaé waqména uréna nékaq ko máqe-uraiye. ⁵⁵ kurumá umá yáútúmakaapapoana naamátúpaq iramá agamaréta yaímma-wayukama máawana Pítaama mibáq ya máqe-uraiye. ⁵⁶ móra-inikoma aónaimma Pítaama íraráq máitana min-ínímmá mayái ínípóana Pítaamma káonena maará-tiraiye: "maa-nákógáráq Ítute máqe-uraiye." téna tiráiyé. ⁵⁷ miráitana Pítaama 'ímiye' tiráiyé: "maan-íníkö, kemá Ítumma íaonaraune." téna tiráiyé. ⁵⁸ anaaékaqa pááqya-kanaama matáaena káqo-nakoma Pítaamma káonena maará-tiraiye: "egáráqá emá Ítun-annabikemone." téna tiráiyé. miráitana Pítaama maará-tiraiye: "maan-nákô, kemá ímiye." téna tiráiyé. ⁵⁹ anaaékaqa pááqyamma aayáqtaá-kanaama yáwitana móra-nakoma akoqnáá-aimma téna maará-tiraiye: "árainé. maan-nákómá Ítute máqe-uraine. wemá Kááriribake-naqiye." téna tiráiyé. ⁶⁰ ániibo Pítaama maará-tiraiye: "maan-nákô, minnámô tén-nama kemá íma káonaune." téna Pítaama kétitana páátákáá kokórigoma áama tiráiyé. ⁶¹ ániibo uyátárai-naqa Ítuma waéqma Pítaamma aónaraiye. naayóbáqá wemá maará téna Pítaaqtaba tiráine. 'mi-nókáámmá

kokórigoma áama íma tiráinaa kaumobáq té keqtábá íaonaraune tinóne.' tiráin-aimma Pítaama yauwéqma auyánámmá ítaraiye. ⁶² ániibo Pítaama máápaq kumá yaúborena ibiqá ôriq umá yakáiyé.

yemá Ítumma wíráa kéumaketa ikákáae.

⁶³ Ítumma yáqtóráa-kayukama aábê-aimma kėti-maketa ikákáae. ⁶⁴ yemá tabaráábenapo Ítuni aúrapi yawááq-umakareta maará téta ítama aónaraae: "emá amuné kutuwo. emmá náawa kéikamiyo?" téna tirááé. ⁶⁵ ókaraq-okaraq umá táí-aimma timá awááguraaé.

káánítôre-wayukati yúrakaq Ítuni aamá ítama yaíkáae.

⁶⁶ aaqá utamákaitata Ítiráaeobake anó-kayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq uyátárai-monoq-wayukagaraq mórabi áíkuteta yemá Ítumma awíqmeta yeqtí káánítôre-wayukaraq uréta maará-tiraaé: ⁶⁷ "emá keqtáá timá-timiyo. emá Metáiyabono?" téna Ítumma ítama aónaraae. ániibo Ítuma maará-tiraiye: "kemá keráwáqá timá tíménaqa íma ítama arutéq tirummá timínoe. ⁶⁸ ániibo kemá keráwákáq yaímma-aimma ítama aónaanaqa keráwáqá ketáaraqa íma yauwéqma tínoe. ⁶⁹ miráimanibo íbêkaraq anaaékakaraqa aati-aatimá Waayúkagoni Áráaqa máqten-akoqnaagaraq Áánûqtuni ayáánurapaq maraq mániye." téna Ítuma tiráiyé. ⁷⁰ máqtemma maará-tiraaé: "miráitaa emá enamáárîq Áánûqtumma áanikowabono?" téna Ítumma ítama aónaraae. ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: "keráwáqá mi kête. minnâ kemúne." téna Ítuma tiráiyé. ⁷¹ ániibo yemá maará-tiraaé: "ketáámá ókaraqa nóin-ainaqa itánátaawaq kéuno? wenóyaupike min-áímmá titaqtaa áqa ítátuwaunataae." téna tirááé.

Pááíratini aúrakaq Ítumma aamá ítama yaíkáae.

23 miráitata máqtemma itó-uma ánateta Ítumma awíqmeta Pááíratikaq urááé. ² yemá áaimma átáma aamá ítama yainéta maará-tiraaé: "ketáá maan-náqá aónáunataama ke-ánná-wáyúkábímmá túyánátáá mamá táitawaa kéiyé. táákiti-moneqa Tí-taamma amíyábá aammá káutikaitaaé. ániibo wenamáárîq wetábá téna 'kemá Metáiyama kínimune kėtiye.' téna tirááé. ³ ániibo Pááíratima Ítumma maará téna ítama aónaraiye: "emá Ítiráaeo-wayukati kínin-abono?" téna tiráiyé. ániibo Ítuma maará téna yauwéqma timá ámikaiye: "emá enamáárîq mi kéténe." téna tiráiyé. ⁴ miráitana Pááíratima uyátárai-monoq-wayukagaraq aarawaamá maará-tima-yimikaiye: "maan-nákóní otaa-qtátááqá íma káonaune." téna tiráiyé. ⁵ áaqiibo yemá akoqnáá umá maará-tiraaé: "wemá aarawaamá watáama kétima-yimitata Yúria-akapaq-wayukama yaíkáaq uréta ááíq urááé. Kááiriri-akapake áaimma átárena mirán-ááímmá tarôq umáena maa iráiyé." téna tirááé.

yemá Êrôtini aúrikaq Ítumma aamá ítama yaíkaae.

⁶ Pááíratima min-áímmá itáá ena maará téna yemá ítama aónaraiye: “maan-náqá Kááiribake-narabiyo?” téna Pááíratima tiráíye. ⁷ ániibo Pááíratima ítaraimma Ítuma min-áúkápáqá Êrôtima yabíkáin-aukapake-napoana Ítumma timákáitana Êrôtinopaq uráíye. mi-kánááráqá Êrôtima Yérútáárebaq máqe-uraine. ⁸ Êrôtima Ítumma aónatuwena amuqá ôriq umá kémarena naayóbáqá wemá Ítun áama ítátuwena ‘wemá aónanaae’ tiráíne. Êrôtima téna Ítuqtaba móra awaaméc-yátááríq ina q aónanaae tiráíye. ⁹ miráitana Êrôtima máqte-qtataaqtaba Ítukaq ítama aónaraiye. miráimanibo Ítuma íma móra-aimma yauwéqma Êrôtinomma timá ámikaiye. ¹⁰ uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Ítuni amakaq ya itó-ureta akoqnáá umá Ítumma aamá timákaraae. ¹¹ ániibo Êrôtigaraq wení ááiq-i-wayukagaraq Ítumma mamá aábê-aimma timáketa ánnánaiq kéumaketa yemá mórama íráqô-kaqtoma matéta Ítumma iyákátuweta Pááíratinopaq timákáawana yauwéqma uráíye. ¹² naayóbáqá Êrôtima Pááíratite namuroíq urááyane. ániibo íbêqa maan-áwáátáqá min-nákámá aanábómá aúkááye.

Ítuma Pááíratini aúbáq itó-uráíye.

¹³ Pááíratima uyátárai-monoq-wayukama kawáá-wáyúkámá aarawaamá yááyaitata ya áikutaee. ¹⁴ ániibo Pááíratima maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá maan-náqá ketôpaq awíqme iréq maará kéte ‘aarawaatí yúyánámmá mamá táíq kéíye.’ kéte ániibo min-áíqtábá keráwáqtí túrikaq wemá ítama aónaraune. ániibo itáaro. keráwáqá aamá ítama yaínáa-waigoni áaimma maami-nákópikémmá otaa-qtátááqá íma káonaune. ¹⁵ Êrôtigaraq miráuma otaa-qtátááqá íma aónaraiye. miráitana wemá ketôpaq timákáitana yauwéqma iráíye. itáaro. maan-nákómá móra-yataariq íuraipoataa íma ikámma puyónúnataae. ¹⁶ miráinaq kemá tebúqa ámítuweq timákáanana wíniye. ¹⁷ miráimanibo mórama maarán-ááímmá wáíye. máqtemma kótámaki-aawaqa naí-kánááráqá Pááíratima móra ánnábikenaqa ayúbákainana kóiniye. ¹⁸ ániibo máqtemma aarawaagáráq yemá maará téta anókaq ááyama tirááe: “min-náqá ikámínana képuinaa Baráábatima ayúbákénana ketôpaqtaa yíno.” téta ááyama tirááe. ¹⁹ Baráábatima móra-marukaq kámááni-wayukate ááíqa umátuwena móra-naqa ikámítana púitata ánnánaupaq ákáraane. ²⁰ ániibo Pááíratima ókaraq mikáyúkámá aamá timá yimikaiye. wemá Ítumma ayúwáanana kóikaae tiráímanibo ²¹ yemá maará téta ááyama tirááe: “kaapaq-yátáq ikámma aráápaa. kaapaq-yátáq ikámma aráápaa.” téta ókaraq-okaraq umá tirááe. ²² ániibo kaumobáq Pááíratima timá yimikaiye: “nôraq inábiyo? maamin-nákómá nóin-otaanaq kutáíyô? mórama otaa-qtátááqá wepímmá íma káonaunaboataa íma ikámma puyónúnatae. miráinaq kemá tebúqa ámítuweq ayúwáanana kóiniye.” téna

Pááíratima tiráíye. ²³ miráimanibo yemá uyátá-maqma akoqnáá anókaq ááyama téta ‘kaapaq-yátáq ikámma iyakaa.’ tirááe. ániibo yeqtí yáagoma Pááíratin áama uyátáraiye. ²⁴ miráitana Pááíratima aamá ókaraq íma téna yeráwáqá teníq uráíye. ²⁵ min-nákómá kámááni-wayukate ááíqa umátuwena móra-naqa ikámítana púitata ánnáma ámíkkaa-naqa yauwéqma awiránáae téta aarawaamá tewana Pááíratima ayúwáitana yetôpaq uráíye. ániibo aarawaatí yúyánámmá waréna Pááíratima Ítumma yeqtí iyáápi makáíye.

kaapaq-yátáq Ítumma ikámma itaae.

²⁶ yemá Ítumma awíqmeta kówana móra-naqa Tááimonimma Tairinibake-naqa yáqtokaamma min-nákómá íbêq wení naaópake iréna anó-marupaq wíne-na kéitata yemá min-nákóni ábúkaq kaapaq-yámá abákáawana aqména Ítuni anaae waqmé uráíye.

²⁷ taíbaq-wayukama Ítuni anaae waqmé kéowata taíbaq-noinimma ibiqá kéyareta yiruqtabá umákaraae.

²⁸ miráitana Ítuma waaréna maará-tima-yimikaiye:

“keráwáqá Yérútáárebake-noinine. keráwáqá ke-qtábámá ibiqá íma yáráaro. paá keráwáqtábábi keráwáqtí iyápóyaba ibiqá yáráaro. ²⁹ itáaro. anaaékaqa mi-kánáámá páaq ínatama keráwáqtí iyápóyaba ibiqá yaráíya-kanaaraqa maará tínoe.

‘aaramá íma kanaarác iyápóma ákáráiyamma anaamoq-nóínímmá iyápóma náámma ímo kámiya-noinimma yemá yimuqá maránóe tiráíne.’

³⁰ mi-kánááráqá anugóqtábá maará tínoe. ‘keráwáqá kítimera tímúraataa yama yawááq oro’ tínoe. ániibo pááqyan-anugoqtaba maará-tínoe. ‘keráwáqá keqtáá yawááq oro.’ tínoe. ³¹ íbêqa kemá íráqô-tagoma anomma wáinna-yagoqtabama mirá éqa keráwáqá aayámmá kamáguraina-yagoqtabama anaaékaqa náaraq ínô?” téna Ítuma mirá-tiraiye.

³² yemá káqo-nakaratagaraq otaamá kuyóyanakaboata yiwíqmeta urááe. mi-kááyáq-nákárátágáráq Ítukaraq mórabi yíkamineta urááe. ³³ yemá móra-marukaq uráámanibo mi-márúkóni áwíqa aqnón-ayaaqtaapare. mi-márúkák Ítumma ikámma kaapaq-yátáq iyakaraae. ániibo yemá otaa-nákárátágáráq yíkamma kaapaq-yátáq itaae. móra-waigomma Ítuni ayáánurapaq ikámma iyéta káqomma ayáánepaq ikámma iyaketa urááe. ³⁴ ániibo Ítuma maará-tiraiye: “ketiboó, emá yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé awikátuwaa. maami-qtátááríq owáígoni áaimma yemá íaonaraae.” téna Ítuma tiráíye. ániibo yemá aábêma yaréta Ítuni unáákáqtóma yáátáá urááe. ³⁵ aarawaamá itó-uma máeta karáqtuwe máqe-uraae. ániibo kawáá-wáyúkámá Ítumma akáyáámmá timáketa maará-tiraae: “wemá káqo-kayukama yíwáq-naa éwaimanibo wemá Metáiyamo máenama kanaarác wemá wenamááríq áwáqnaa íno.” téta tiraae. ³⁶ ááiq-i-wayukagaraq Ítumma aábê-aimma timákaraae. yemá waaqókák iréta ikaaq-wááení-nómá aminéta ³⁷ maará-tiraae: “árimma emá Ítiráaeo-wayukati anó-kinimma máema kanaarác enamááríq

áwáqnaa uwo." téta tirááe. ³⁸ aqnókáq agamáráa-waigoma maará-tiraiye: "maan-náqá Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-nare."

³⁹ mi-kááyáq-nákámô yíkamma ímaraa-nakaratabike móra-nakoma maará téna Ítumma áyoqa atáiyé:

"Metáiyawabono? kanaarácq emá enamááríq áwáqnaa kée kekárátágárácqá tíwáqnaa uwo." téna tiráiyé.

⁴⁰ miráitana káqomma móra-nakoma min-áímmá ítá-tuwena maará téna awááguráiyé: "emá wetê mórai q umá ummaa-yátááq kémayaane. emá Áánûqtuní áaqa íya kéikatenó? ⁴¹ kerátátí anónnáma um-maatamá mayaúye. miráimanibo maan-nákómá Ítuma otaa-qtátááríq íuraiye." téna tiráiyé. ⁴² min-nákómá ke-qnáámmá Ítumma timá ámikáiyé: "Ítuo, anaaékaqa emá anó-kinimmo auréma mi-kánáárácqá emá keqtábá aúyánámmá itaaó." téna tiráiyé. ⁴³ ániibo Ítuma yauwéqma timá ámikáiyé: "kemá áraimma kétimamune. íbêqa emá Áánûqtuma yabíbái-marupaqa ketimakaq mánone." téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma pukuráiyé.

⁴⁴ íbêqa aabaúgómá aúkáamaka kaitana aabaúmá pékitana máqte-marabaqa kumayuqá aúqma wáqeitana aabaúgómá kaumorácq kumáwéna énáikariq uráiyé. ⁴⁵ ániibo Áánûqtunopaqa aammá aúmareta oqtaráq anó-tabaraabema anó-monoq-naupaqa abikú-maraamma aúkáapike yakáqma kaayaq-átóiq uráiyé. ⁴⁶ ániibo Ítuma anókaq maará téna ááyama tiráiyé: "ketiboó, kemá ketí taáma enayáápi kémarauene." kétena Ítuma pukáiyé. ⁴⁷ áái-q-i-wayukati kawáá-nákómá mi-qtátááq pááq immá aónawaaena Áánûqtuní áwíqa múte yauyéna maará-tiraiye: "áraíne. maan-náqá arupú-nare." téna tiráiyé. ⁴⁸ máqte-kayukama yagutéta omáqá aónémáa-kayukama mi-qtátááq pááq immá aónatuweta yiruqtábá kéeta yaákaq keyabiteta naaúpaq kóuraae. ⁴⁹ máqtemma Ítuni aanábó-wáyúkágárácq yaímma-noinimma Kááriribake iréta Ítuni anaaé waqmé ye-nóinikárácq yemá nékaq ya itó-uma máeta máqte-qtataaqa pááq immá aónaraae.

yemá Ítuni arááq-auma óqtakoni muríánóbáq makááe.

⁵⁰ móra-naqa máqe-uraimma áwíqa Yótêbie. wemá Ítiráaeo-wayukati móra-maruqa Aarimaatéabake-nare. wemá íráqômma arupú-napoana káánítóre-naqiye.

⁵¹ miráitana wemá káqo-kaanitore-wayukati yúyánámá íma warénamanibo Áánûqtuma yabíkái-kanaama awé éwaine. ⁵² miráitana min-nákómá Pááíratikaq uréna Ítuni arááq-auma mayáníqtaba ítama aónaraiye.

⁵³ miráitana min-nákómá arááq-auma maména kukéna wayá-tábáráábénápó múqmútuwena móra-oqta-murianobaqa mó-utamakaraiye. mi-muríánóbáqá anmón-oqtamma kubaútuweta tarôq urááe. ániibo naayóbáqá móra-naqa íma uqtamákárapine. ⁵⁴ minnáma aokaq-kánáágóní kótámaki-aawaqa yokaa kéiyana Tabaatimá pááq inéna uráiyé.

⁵⁵ Kááriribake iréta Ítute ye-nóinímmá yemá Yótêbimma anaaé waqmé uréta mi-muríánóbáqá aónaraae. ániibo Yótêbima náaraq umáwaq Ítuni arááq-auma uqtamákaníyo téta minnágaraq ko aónaraae. ⁵⁶ yemá aónatuweta yeqtí-naaopaq yauwéqma kóureta átê-akuqa i-mátáwémmá Ítuni arááq-auraq pérakaneta mamá yokaa urááe. ániibo ámáan-aikoma tiráiniq umá Tabaatirácqá paá aagarááe.

Ítuma yauwéqma pukáipike itó-uráiyé.

24 Tótaaraqa nokáapaq yaúbatuweta aaranaamma Ítumma uqtamákaraa-murianobaqa urááe. yemá áqnáabaqa átê-akuqa i-mátáwémmá yokaa umaráapoata maméta urááe. ² yemá aónaamma óqtamma muríákóní ótaq aúyaqmaraan-oqtamma paábaq aukátukaae. ³ ániibo yemá mi-muríánóbáqá kumábéketa aónaamanibo uyátárai-naqa Ítuni arááq-auma íaonaraae. ⁴ yemá minnáyaba taíbaq-yuyanamma kéitaawana páátákáa kaayaq-nákórátá yimakaq itó-uraayamma yeqtí unáákáqtôrakemma aakáa kamá tágaraiye. ⁵ mi-nóinímmá ikatíq éta awaúteta yúramma marabí aónarae. miráitana mi-kááyáq-nákórátá maará-tima-yimikaaye: "pukáa-kayukati aúkáapimma nôraq itaráq paá mái-nakoqtaba abáá kéoo? ⁶ wemá maakáqá íma máibo wemá yauwéqma itó-umaguráiyé. naayóbáqá Ítuma Kááriribaq máena keráwáqá timá tímikain-aimma túyánámmá ítáaro. ⁷ wemá téna 'yemá Waayúkagoni Áráaqa kúmiq-wayukati iyáápi mamá yikáiyata yemá ikámma kaapaq-yátáq ímaraiyana kaumo-kánáámá ánatainanama itó-iniye.' tiráine." téta tirááye. ⁸ naayóbáqá Ítuma mirá-tiraipta yúyánámmá ítátuweta ⁹ yemá muríánóbáké yuwéta yauwéqma kóuraae. ániibo mi-qtátááq aónatuwe yeqtábámá tiyááka umá títaupake móra-iyapo-annagaraq yaímma paá-wayukagaraq mó-tima-yimikaae. ¹⁰ María Máátarini Yóánaama Maríaama Yémitimma anóama min-nóinímmá yemá máqe-uraae. min-nóinikárácq káqo-noinimma yetê máqeokake yemá Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama mó-tima-yimikaae. ¹¹ miráitana Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama téta paá aaramá uwáá-aimma kéte tiráamanibo min-áíqtábámá íma itáíq-itaiq umá yirumá yimikaae. ¹² miráitanamanibo Pítaama itó-uma muríánóbáqá aónanena uyaaténa uréna ko awaútena kúreq umá aónaimma paá tabaráábe-waqtoma múqmúyakaama wáqe-uráiyé. ániibo Pítaama yauwéqma naaúpaq ko máena minnáyaba taíbaq-auyanamma itaraiye.

kaayaq-nákórátá Eméati-apaq Ítumma aónaraaye.

¹³ mi táoq yeqtí aúkáapike kaayaq-nákórátá maréta móra pááqya-maruqa Eméati urááye. min-ákómá Yérútáárebaqa yuwéna Eméatibaq uráimma ayáqtááq (11 km) ayátáákakaane. ¹⁴ yenákámá kéweta aapaqá mi-qtátááq pááq iqtábá téite umáeta urááye. ¹⁵ yenákámá aapaq kéweta wenita-wenita utéta kéoyana Ítuma wenamááríq yimakaq iréna

yenákátê yagaroqtamá uráiyē. ¹⁶ miráimanibo Ítue téta yenákámá kanaaráq íaonaraaye. ¹⁷ ánibo Ítuma min-nákámá maará-tima-yimikaiye: “kenákámá nói-qtataaqtatabawaq aamá téite umáekawaq aapaqá kéoyo?” téna ítama aónaraiye. Ítuma mirá-timatuwaitata min-nákórátátí íyakoma ummaa yamágitana yóikoma waemmá amáguráiyē. ¹⁸ ánibo móra-nakoni áwîqa Kariopatie. wemá yawéqma maará-tiraiye: “taíbaqa ópaken-opake-kayukama Yérútaárebaqa máamanibo emá enamáa maami-qtátááqá Yérútaárebaq íbêqa pááq i-qtátááqá íyaq aónaraano?” téna tiráiyē. ¹⁹ mirá-timatuwaitana Ítuma maará téna min-nákámá ítama aónaraiye: “nói-qtataarabiyo?” téna titata yenákámá maará-tima-amikaaye: “mi-qtátááqá Ítuma Náátárêtibake-nakokaq pááq uráiyē. wemá Áánûqtuni amunénápóna wemá Áánûqtuni aúkarabi aarawaatí yúraqaq akoqnáá-aimma tiréna akoqnáá-mayaima maténa kéiyē. ²⁰ ánibo ketáái uyátarai-monoq-wayukawabi anó-kawaa-wayukama yemá kámááni-wayukati iyáápi mamá ákáraae. ánibo kámááni-wayukama ikámôwana púftata yemá kaapaq-yátáq níri amá íyakaarae. ²¹ miráimanibo naayóbáqá maará téqtaa tiruqtáá ámikaunae. wemá maamin-nákómá yawéqma Ítiráaeo-wayukama tiwiránénataa tiráine. ánibo móra-aikaraq wáiyē. máqtemma mi-qtátááqá pááq urái-waigoma minná íbêqa kaumokánáaráqá pááq kéiyē. ²² ánibo íbêqa keqtáábiké yaímma-noinimma Ítuni anaaé waráa-noinimma yaímma-aimma timá tíméwataa iyánáaq kéunataae. aabáyaanapimma nokáapaq yaúbatuweta muríánóbáqá uréta ²³ Ítuni aráaq-auma íaonaraae. ánibo yemá yawéqma iréta maará-tiraae: “ketáá yaímma Áánûqtunopake kaqtó-wayukama yimónáunataa kaqtó-wayukama maará-tiraae. Ítuma paá máiyē tirááe.” téta tirááye. ²⁴ ánibo keqtáábiké yaímma-wayukamma muríánóbáqá uréta aónaamma aaramô teníq umá paá wáqtôma aónaraae. yemá wemmá Ítumma íaonaraae.” téta tirááye.

²⁵ ánibo Ítuma maará téna min-nákámá timá yimikaiye: “kenákámá íma túyánámmá kéitaaye. naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá máqten-aimma tiráa-waigomma tirummá amíyábámá kenákátí tíyakoma yaáka-yaaka kéiyē. ²⁶ minná yawéqma ti-wirái-náqá Metáiyama áqnaabaqa áíqa í-yátááqá maména anaaékaqa wení tágama-yataaqa mayánîqtabama íyaq kenákámá ítaraayo?” téna Ítuma tiráiyē. ²⁷ mikáké áaimma átárena Mótetini watáagaraq yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkátí watáama Ítuma timá yimikaiye. máqtemma agamatá-kán-náágómá wemá Ítuqtaba tiráimma máqtepaq áaimma timá yimikaiye.

²⁸ óya-marupaq mi-káúmómá uráámanibo Ítuma miráuma abákákáá wínéna uráiyē. ²⁹ miráitata kaayaq-nákámá Ítumma timá yáqtoleta maará-tiraae: “emá kerátátê mááo. aabaúmá kumáberane ipóna pááqya-kanaabi aaqá enániye.” téta tirááye.

³⁰ anaaékaqa aáwaqa nánéta owana Ítuma yenákátê maraq máqe-uráiyē. ánibo Ítuma yammá maténa

Áánûqtukaq ‘tíkáiyē’ timátuwena mapámma min-nákámá yimikaiye. ³¹ Ítuma mirá-umatuwaitana min-nákátí yúrakoma tágamagitata Ítumma aónaraaye. ánibo Ítuma páátákáá aúyokena náakarabi kóitata min-nákámá íaonaraaye. ³² ánibo maará-tiraae: “kerátámá aapaq kéyuyana wemá watáama kétimatenarata agamatá-kánnaábikén-áimma áaimma titaka kétauyana kerátái tíyakoratama íraqôniq uráiyē.” téta tirááye.

³³ mirá-timatuweta é mi táoq itó-uma Yérútaárebaq urááye. ánibo yenákámá tiyááka umá títaupake móraiyapo-annagaraq yaímma yeqtí aanábó-wáyúkágárq áíkuma máawata yimónaraaye. ³⁴ mi-káyúkámá maará-tima-yimikaae: “árainē. uyátarai-nakoma yawéqma itó-umaguráiyē. Tááimonima wemmá aónatukáiyē.” téta timá yimikaae. ³⁵ miráitata min-nákámá máqte-qtataaqa aapaqô pááq itata aónááya-waigoni watáama téta wemá Ítuma yammá kítima yímitata kéneta mikáké wemmá aónááyan-aimma tirááye.

iyápó-annama Ítumma aónaraae.

³⁶ yemá min-áimma kététa máawana Ítuma yeqtí aúkáapi itó-uráiyē. ³⁷ miráitata yemá iyánáaq umáreta waátáwaq káonaunaa téta ikatíq urááe. ³⁸ ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá nôraq itaráq kégarateo? keráwáqá nôraq itaráq kaumo kááyaqtuyanamma kéitaa? ³⁹ keráwáqá tiyáánaa títauqa aónaaro. kemá Ítuma máune. tiyááma yuwaíyana ínaq maqmá aónaaro. kemmá túwaa tiyáátamma wáiniq umá waátágomma áúwaa ayáátamma íma wániye.” ⁴⁰ Ítuma mirá-timatuwena ayáánaa aíttauqa níri-abuma yirááitiraiye. ⁴¹ yemá ‘árainē’ téta yimuqá kémaretamanio yirummá íma améta yemá netuq-yúyánámmá kéitaawana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá yaímma-aawaqa maakáqá makááô?” téna ítama yimónaraiye. ⁴² ánibo yemá noyááqqa agamaráamma áméwana ⁴³ Ítuma mi-nóyááqá mamá naitata mikáq aónaraae.

⁴⁴ ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “kemá naayóbáq keráwáqtê máeq keráwáqá timá tímíqma ánatarauae. naayóbáqá Mótetini ámaán-aipinabi yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkátí agamatá-kánnaábimá Tébitigaraqa keqtábá tiráama minná máqten-aimmo tiráa-waigoma arammá iyaíno.” téna Ítuma tiráiyē. ⁴⁵ ánibo Ítuma iyápó-annati yúyánámmá mamá tágamayikaitata yemá Áánûqtuni agamatán-áúbámá yoráuma aónaraae. ⁴⁶ ókaraq Ítuma maará-tima-yimikaiye: “Áánûqtuni watáama agamatá kán-náágómá maará-tiráiyē. ‘Metáiyama yawéqma yiwirái-nákómá aíqa í-yátááqá mayéna pukáinabike kaumo-kánáaráqá yawéqma itó-iniyē. ⁴⁷ ánibo áwíqtabama máqten-anna-wayukabi kétéiyata yemá yirummá waeráiyana Áánûqtuma yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq matuwéna awikamayikaniye. maamin-áimma Yérútaárebake áaimma átáma téraq ⁴⁸ keráwáqá aónaraa-qtataaqtatabama min-áimma timá yíméro. ⁴⁹ itáaro. naayóbáqá ketibomá Áánûqtuma

akoqnáá umá tirái-qtataaqa keráwákáq kenamáárîq timákáanana kumíniye. ááqibo keráwáqá mi-márúkákáq máiyana Áánûqtuni akoqnáágoma keráwáqtôpaq kumíno." téna Îtuma tiráiyé.

Áánûqtuma Îtumma awíqmena wení márûpaq utáiyé.

⁵⁰ Îtuma wení iyápó-annama yiwíqmena Béqtanibaq uráiyé. wení ayáámma múte yaútena wení iyápó-an-

naraq waaroqá yímikaiye. ⁵¹ wemá Îtuma waaroqá kéyimitana Áánûqtuma Îtumma awíqmena wení márûpaq utáiyé. ⁵² miráitata yemá Yérútáárebaq yauwéqma uréta yimuqá makááé. ⁵³ ánibo taíbaq-kanaama yemá anó-monoq-naupaq máeta Áánûqtuni áwíqqa múte yaútaae.

Yóáane

Aagómá máiye.

1 maramá tarôq íma urái-tupaama Aagómá mi-kánááráqá máqe-uraitana Aagómá Áánûqtute maa-kááyáqá máqe-uraaye.
2 Aagómá Áánûqtugaraq máqe-uraayana Aagómá Áánûqtuma mimórámá máqe-uraiye.
 maramá tarôq íma urái-kanaama
3 Aanapó máqte-qtataqa abarokáq aúkáiye.
 wenamáárîq máqte-qtataqa abarokáq íaukaiye.
4 Aagómá áyaqnobake wemá kéqokeq-wamma aúwaraimma yímikaiye.
 miráipoata paá mááe.
 kéqokeq-karui-yataaqa tarôq uráiye.
 miráipoana paá wáíye.
 Aagómá wenáyaqnoabaqa aúwaraimma wáqe-uraitana min-áúwáraímmá waayúkagoni arunóbáqá óm-má tágama wáqe-uraiye.
5 maan-ómmá kumayupí tágagiye.
 kumayupí tágagitana maan-ómmá mú mikákáá akoqnáá-kumayuqa wáíye.
6 Áánûqtu móra-nakoma timákáraitana tágai-yataaqtaba timá yímikaiye. Áánûqtuni watáá-wataanaqa wemá máqe-uraiye. maa-nákónáwîqa Yóáane té-ta ááyaraae. **7** maan-nákómá tágai-nakoqtabama timá-yiminena iráíye. iráitata wenáarake máqte-kayukama yirummá amínoe. ááqibo maamin-áitábá iráíye. **8** Yóáane tágainaqa wemá íma máíye. paá tágagi-aimma mamé iráíye. **9** árai-tagainaqa mararáq yinana máqte-kayukaraqa tágaginiye. maannáyaba Áánûqtuni áraimma tágai-yataaqtaba téna tiráíye.
10 mararáqá Aagómá máqe-uraitana Aanapó maramá Áánûqtu tarôq uráimma aarawaamá Aamá kéiteta íma ítaraae.
11 Aagómá wení waayúkaraq iráimma mi-káyúká weqtábámá íawikaae.
12 miráimanibo yaímma óq-wayuka weqtábámá kéyikainata
 Áánûqtu yemma náápaamma yímikaitata wení iyápó aúkáae.
 maan-iyápó-ánnámá Áánûqtuni wenáwîkaq kéitaae.
13 yeráwáqá maqíkáraitama naaerákén-iyápóráá íma ákáraitimbo Áánûqtu maqíkáraiye. waayúkati yimuq-yatááqnapó íma ákáraitimbo Áánûqtu maqíkáraiye. aarawaabíké íma marákáraitana Áánûqtu wenamáárîq wení iyápó-annama maqíkáraiye.
14 Aagómá waékáimiye.
 Aagómá aúma wemá páaq uráiye.

mararáq kukéna watáíye.
 ketááráqá kukéna watáíye.
 mirái-nakoma wení tágama-yataaqa Yóáane ne-tuqyaa-káyúkágáráq aónaraae.
 Áánûqtuni kímora áanikoni tágama-yataaqa aónaraae.
 Aagómá aúgaraq-naqa wení tágama-yataaqa aboánôpake akoqnáá matáíye. maaminná tágama-yataaqa kaayoné-í-yátááqá ógikaima ôriq umá wáitana ááqibo maami-káayoné-í-yátááqá aati-aatimá paá wáíye.
15 Yóáane wetábá mirá téna wenáá-wenaa tiráíye: “Aagómá aúgaraq yínítabama mirá téq kemá Yóáane timá tímikaune. Aagómá naayóbágá máqe-uraimma maramá tarôq íma urái-kanaama máqe-uraiye. miráipoaq wenáaimma yaaguyaqmé kéyune. ááqibo íbêq-kanaayataba Aagómá aúgaraq-naqa tinaaépaq kéinnama aanibo tágagiyabama min-náqá tinaaépaq íma kéíye. tágagiyabama uyátarai-naqa ketúbáqá máíye.” téna Yóáane tiráíye.
16 min-áúgáráq-náqá arunábáqá kaayoné-yátááqá ógikaiye.
 kaayoné-yátááqá ógikaipike ketáá matáunatae.
 ayúgutaipike ketáá matáunatae.
 wení kaayoné-yátááqá ókaraq-okaraq umá ketáá ké-timitae.
 naayón-ámáán-áímmá yuwéna Áánûqtuma aúgen-amaan-aimma timá waéqma akoqnáá uráíye.
17 Áánûqtuma Móteti aammá aúmakain-aikaraa aammá yawítíqtukain-aikaraqa ámikaitana káqo-qtataaqa kaayoné umá aati-aatimá wái-yataaqa Ítuma mamé iráíye. **18** móra-nakoma Áánûqtuma íma aónéwaimiye. Áánûqtu wemá wenamá wení áanikoma máíye. wenamá kímora áanikoma ákáin-iyapoma aati-aatimá amakaq máitana áanikoma wenaboáqtábámá paá tiráátiraiye.
Yóáane nommá perái-nákómá nóinabi timá yímikaiye.
19 aanibo Yóáanenopaqa anó-monoq-wayukama Aríbaeti-annagaraq Yérútááre-wayukama timáyikaraae. Yérútáárebake yaímma-wayukati yíwîqa Aríbaeti-annama monoq-káwáá-wáyúkámá máqe-uraae. Yóáanenopaqa kukéta ítama aónaraae: “emá náawabono?” téta tirááe. **20** Yóáane wemá paá tiráíye: “kemá Metáíya íma máune.” téna tiráíye. **21** móragaraq Aríbaeti-annama Yérútáárebake ítama aónaraae: “ááqibo emá paá náawabono? Irááíya máano?” téta ítaraae. Yóáane tiráíye: “ímiye” tiráíye. Aríbaeti-annama

móragaraqa ítama aónaraae: “emá Áánûqtuni amuné-náqá máano?” téta ítaraae. Yóáane timá yímikaiye: “aaqáo” tiráiyee. ²² Aribaeti-annama áaqaanibo ítama aónaraae: “timá timiyo! é náawabono? timá tímicaataa ketáá timátíkaa-kayukata mó timá-yimenunatae. etábámá enamáárfq nóinae kéteno?” téta ítama aónaraae. ²³ wé Yóáane wetábá téna Áítáiyani wataáma yawéqma timá yímikaiye: “kemá paá aagómá kaqamáapaqa máune. ketáagoma pááqya-kanaama abarokáq kétaayaiye. uyátárai-nakoni aammá kaqamáapaqa mó tarôq oro! min-ánón-ámmá arupú oro!” mirá téna timá yímikaiye ²⁴ Pérati-wayukayopake óq-wayukama íréta móragaraq ítama aónaraae: ²⁵ “emá tirááne ‘kemá Metáiya íma máune. íma Írááiya máune. íma Áánûqtuni amuné-náqá máune.’ té emá timá tímikaanatae. ááqibo nōraq itaaq nommá kébeqyikaano?” tewana ²⁶ Yóáane timá yímikaiye: “paá nokáráqá kébeqyikaune. maa taíbaq-wayukati aúkáapimma móra-naqa máitata yeráwáqá íma ítaraamanibo wemá ²⁷ uyátárai-nakoma tinaaépaqa kéitaq ketí mú mikáq-náqá kemá wení maqné-náqá maqnégánópóaaqa wení aítuq-anaan-annama íma kanaaráq uwaénúnamiye.” téna Yóáane Béqtanibaqa timá yímikaiye. ²⁸ miráuraitana Yótaa-non-abapaqa mikáqá Yóáane nommá péqyikewaipaqa pááq uráiyee.

Áánûqtuni tipi-típi-araaq

²⁹ miráuma aabáyaama Yóáanen-opaqa Ítuma kéitana Yóáane Ítumma aónarena maará téna abarokáq tiráiyee: “aónaaro! maannáma Áánûqtuni tipi-típi áraakaa-naqa máiyee. wemá maa-márábi-kúmíq-yátááqá kebó-yátáákaráq mamá matuwána kukáiyee.” ³⁰ wetábámá keráwáqá timá tímikaune: “tinaaépaq uyátárai-nakoma kéitana ketí mú mikáq-náqá kemá naayóbáq pááq uráune wemá máqeurainana miráipoana wemmá yaaguyaqmá kéyune.” téna Yóáane tiráiyee. ³¹ Yóáane óqa tiráiyee: “áqnáabaqa kemá kenamáárfq íaonaraune.wemá náawabiyo? nóiqtaba kemá iráúnábô? nommá má kébeqyikaunaboata ááqibo miráuma Ítiráaeo-wayukama wemmá aónanoe. ³² Yóáane ókaraq tiráiyee: “kemá Áánûqtuni Aágoma kégumita aónaraune máaraa kukéna Aágoma wekáqá ku máqeuraiye. ³³ aaniibo kemá kenamáárfq wemmá íma ítaraunamanibo kemô nokáráqá péqyikao téna timátíkáí-nakoma mémá-kánáábímá timá tímikaiye. ‘emá aónenanamo Áánûqtuni Aágoma kumínama móra-nakoni aúraqa ku máinama anaaékaqa min-nákómá Áánûqtuni Aágogaraqa pérakaniye.’ tena ³⁴ kemá kenamáárfq aónareq tiráune. ‘min-náqá Áánûqtuni mú mikákáá-náqá máiyee.’” téna Yóáane tiráiyee.

Ítuma wení áqnáae-noiyapoma

³⁵ aabáyaama Yóáane wenanaae waráaya-nakarata-ma máeta ³⁶ áanibo Ítuma paá ureíre kéitata aónaraae. Yóáane abarokáq tiráiyee: “aónaakao! maannáma Áánûqtuni tipi-típi-araare.” téna tiráiyee. ³⁷ kaayaq-

nákórátá yegárágá itaarayapoata Ítumma anaaé ³⁸ waqmé kéoyana Ítuma waéqma yimónaraaye. maa-kááyáqá Ítuma ítama aónaraiye: “kenákámá nóiqtaba abáá kéoyo?” téna yenáká timá yímikaiye. aaniibo yenákámá tiráiyee: “Aráábaeo, náakaraq kéwaeno? teta (Aráábae wenáaimma yirááti-naqa máiyee.) ³⁹ Ítuma tiráiyee: “ketê iréka yaónaakao!” téna tiráiyee. miráimaniibo yenáká iréta Ítugaraqa mi-nókáámá máqeuraiye aabaúmá énaikaqa waaqókáqá kaayaqté-kaayaqte (4.00 kiroki) inéna uráiyee. ⁴⁰ yenákábiké móra-nakoma wemá Yóáane ítaraipoana Ítuma anaaéma wakáiyee wenáwíre Áánaru Tááímoni Pítaa wenábákoe. ⁴¹ Áánaru páátákáá awaaómmá Tááímoni ko aónatuwena timá ámikaiye téna “Metáiya kerátámá aónarauye” (Metáiya wenáaimma Áánûqtunopake mú mikákáá máinaqa). ⁴² Tááímoni Áánaru áwíqmena Ítukaqa uráiyee. Ítuma wemmá aónarena tiráiyee: “emá Tááímonio, Yóáanen áaniko, ení aúgen-awíqa Tépati wániyee.” téna tiráiyee. ááqibo paá Pítaa min-áwíqá ááyanunatae. Tépati wenáaimma “óqtamma” wáiyee. ⁴³ aabáyaama Kááririmarupaqa Ítuma uínéna kéena kóuraiye. Pírípima aónarena timá ámikaiye: “ketinaae waraao!” ⁴⁴ Pírípi Beqtáirapake kéiyee. mimórá-márúkáqá Áánaruyaa Pítaa yeqtí márúkare. ⁴⁵ anaaékaq Pírípi Natáánioomma aónarena timá ámikaiye: “móra-nakoma Móteti Áánûqtuni amuné-nákáráq naayóbáq wetábá agatáae mimórá-nákómá aónaraunatae. wemá Ítuma Yótêbi wení áanikoma Náátárêtibake máiyee.” Pírípi téna tiráiyee. ⁴⁶ Natáánio ikéitamma maará wemá tiráiyee: “Náátárêtibakenabiyo? aaqáo! mikáké iráqô-qtataaqa paá íma kéimiye.” téna tiráiyee. Pírípi timá ámikaiye: “enamáárfq iré aónaao!” téna tiráiyee. ⁴⁷ Ítunopaa Natáánio kéena Ítuma kónaiyee.wemmá kónonena Ítuma abarokáqá tiráiyee: “aónaaro! maan-nákómá Ítiráaeobake-nakoma máena wení agaemá íma wáiyee.” téna Ítuma Natáánioqtabama mirá-tiraiye. ⁴⁸ Natáánio ítama aónaraiye: “ketábámá náaraq umá ketí áaimma ítaraano?” téna tiráiyee. ááqibo Ítuma tiráiyee: “Pírípi emmá íma áayaraitaq yaa áménaapaqa máanaq túyánápí aónarunamiye.” téna tiráiyee. (mi-tágón-áwíqa “píki”). ⁴⁹ aaniibo Natáánio timá ámikena: “Aráábaeo, emá Áánûqtuni áanikoma máane. Ítiráaeo-mararaqa máqte-qtataakaqa anómma máane.” kétena tiráiyee. ⁵⁰ Ítuma yawéqma tiráiyee: “emá píki yaa áménaapaqa máanaqa aónaraune maará téqo túnnama min-náyabama kétima-timeno? múte anó-qtataaqa anaaékaq ôriq umá aónanoe.” Ítuma mirá téna ⁵¹ óq-aimma tiráiyee: “árainee. keráwáqá abaayámmá yawákinaqa abo Áánûqtuni márúpake wení kaqtó-wayukama wíyokakaa-kama taigani mú mikáq-náqá Waayúkagon-Araakaq wenôpaqa kuké ute íyaq aónanoe.” téna tiráiyee.

Ítuni áqnáaen-awaameqa

² kaumo-yúpáámá ánatagitata móra-innima iyakáneta Kááririmarukaq kéoe. pááqya márúkon-awíqa Kéinabare. Ítuma wenanóama mibáq

máqe-uráye. ² Ítuma wení iyápó-annagaraqa min-íníkoní waayúkagaraq awaíkoní waayúkagaraqa yááyaawata ya aónaraae. ³ wááéni-nomma ánatanena itana Ítuma anóama timá ámikaiye: “wááéni-nomma ánataguráye.” wenanóama titana ⁴ Ítuma yawwéqma tiráye: “aaragô! etábámá ketábámá nóinabiyo? ketí kanaamá íma pááq uráye.” téna tiráye. ⁵ wenanóama aáwaqa mamé kéye-kayukama maará téna timá yímikáye: “timá-timinaiqa-oro!” téna Ítuqtabama tiráye. abapaké móra óqta-tawema wáqe-uráae. Ítiráaeo-wayukati nommá peraf-ámmá yawítítukain-aiqtabama miráipoana min-óqtá-táwémá mibáq wáqe-uráae. móra-mora óqta-tawebima mórai-moraiq umá waaqókákáá kaayaqte-kaayaqte káápaa-tawebima yaqmá ógíqma wáye (113 aríta). ⁷ Ítuma tiráye: “mirá-oro! mi-táwérápi nommá yábóro!” wemá téna tiráye. aáwaqa mamé kéye-kayukama nommá yaqmá ógíqma ótaqa makááe. ⁸ Ítuma óq-aimma tiráye: “íbêqa yaím-ma yaqmá aáwakaq-kawaa-naqa mó ámêro!” téna titana mirá-uráae. ⁹ aáwakaq-kawaa-nakoma wemá namá aónaraitana naréna wááeni-none téna ítaraiye. ááqibo náakakenabiyo téna íma ítaraiye. aanibo aáwaqa mamé kéye-kayukama yemá ítaráae. iyakánéta on-íníkoní awaíkomá aáwakaq yabíkái-naqa ááyarena ¹⁰ timá ámikáye: “máqte-kayukama íraqô-waaeni-nomma áqnaábaq-taoqa yímituwaitana anaaékaqa yeráwáqá aáwaqa kénaawata paá-waaeni yimínoe. ááqibo emá íraqô-waaeni-nomma maráánama íbêqa kéyimine.” téna tiráye. ¹¹ maa-qtátááqô Ítuma miráuraimma nommá wááeni-nomma aúkáitana kéena maannáma Ítuni áqnaábaq-awaameqa Kéinabaqa Káárirí-marukaqa mirá-uráye. Ítuma wení iyápó-annama Ítuni tágama-yataaqa aónareta wemmá yirummá ámikáae.

Ítuma Káperanabaqa kóiyé.

¹² anaaékaqa mirá-umaqtuwaawata Ítuma wenanóagaraq wenábâkogaraq wení iyápó-annagaraqa Káperanabaqa urááe. mibáq pááqya-kanaama ko máqe-uráae.

anó-monoq-naupake (tépo) Ítuma táigo-qtataaqtabama kuyúqtukaiye.

¹³ ayú maqnánó-kanaama awaraq kéitata min-áyú maqnánéta owana wenáwíqa kótámakini-kanaama (páátoba) miráipoana Ítuma Yérútáárebaqa utáye. ¹⁴ anó-monoq-naupaqa waayúkama yetí puru-makaamá tipi-típima máama meyámmá maránéta iráawana Ítuma aónaraiye. óq-wayukama maraq máeta óqtama waékáae. ¹⁵ kéwaeraawana Ítuma ánnama maténa pú yoqmá tebúqa yímiqma waqtúwáitata pípéban umáqtukaiye. monoq-naupáké máqtemma purumakaakáráqá tipi-típigaraq pípéban umáguraae. óqtama waékáa-kayukati yaaremá waéqtukaitana yeqtí moneqa kugúbaguráye. ¹⁶ ááqaanibo máama meyámmámáráá-kayukama Ítuma timá yímikáye: “maéqé páapaq kóoro!” téna wemá tiráye: “ketiboní

naammá íma mamá meyá-námmá aúráaro!” téna Ítuma timá yímikáye. ¹⁷ Áánúqtutaba agatáinabi wení iyápó-annama yeráwáqá yúyánákáqá makááe. minnáma agatáimma mirá kétiye: “ení monoq-náútábámá tirupi irá kamáguráye.” téna agatáimma minná yúyánákáqá makááe. ¹⁸ anó-monoq-naupaqa kuyúqtúwáitaba Ítiráaeo-wayukama Ítumma ítama aónaraae: “nóin-awaameraq umá tiráátinonataabiyo? náápaamma matokéaq mirá kéono? náápaamma náawa ámikáyo? tiráátiyo!” téta ítama aónaraae. ¹⁹ Ítuma yawwéqma tiráye: “keráwáqô, yawítí-tuwaiyaqa maa-mónóq-námá kaumo-yúpáa maéqa kemá móragaraq múte itó-umaranune.” téna tiráye. ²⁰ Ítiráaeo-wayukama wenáama íma ítareta maará téta tirááe: “kanaarác ayáqtáá-kanaama maa-mónóq-námmá umá múte itó-uyakaraae. kaayaqte-kaayaqte-wayukati yíyiaamma naaikamá abapaké móra aúqa urááe (46 karitimaatimá). ááqibo miráinama kanaarác kaumo-yúpáámá enamáa múte itó-umaranono?”. Ítiráaeo-wayukama téta tirááe. ²¹ áánibo anó-monoq-naqtaba Ítuma tiráiyábô wenaúyatába tiráye. ²² anaaékaqa Ítuma pukáipikemo itó-urai-taoqa wení iyápo-annama wenáama yúyánákáqá makéta Áánúqtutaba agatáin-aikaraq Ítun-aagaraqa áráitabaae téta tirááe.

Ítuma waayúkati yáaimma kéitaiye.

²³ keqnáámmá kótai-kanaama itana Ítuma Yérútáarebaqa máqe-uraitata taíbaq-wayukama wení awaaméqá aónaraapoana wenáwíkaqa yirummá ámikáae. ²⁴ Ítuma wenamááríq yaímma-wayukati táiyaiqtabama ítaraiipoana yemmá wenáaiqtabama yaákarena yiráátiraiye. ²⁵ máqte-kayukati yirupimmá káonaipoana waayúkati yáaiqtabama káqowama wemmá kanaarác ítimaminiye.

Ítuyaa Níkótímati

³ ááqibo Pérti-wayukabikemma anó-nakoma Níkótímati ² Ítunopaqa nokáamma wemá íréna timá ámikáye: “Aráábaeo, emá timá-yiminaqa Áánúqtunopake máane. minná ketáá kéitaunatae. Áánúqtu etê ímo máránaama emá íma anómma uyáqtárain-awaameqa kanaarác ínóne.” téna Níkótímati tiráye. ³ Ítuma wenáaraq yawwéqma tiráye: “kemá áraimma kétima-amune. móra-nakoma íma móragaraq marakáinama wemá Áánúqtuni márúqa íaonaniye.” Ítuma mirá téna tiráye. ⁴ Níkótímati Ítumma timá ámikáye: “wemá náaraq umáwaq waayúkago ááyaqnobakemma yawwéqma marakániyo? wenanóani ááyaqnoabaqa móragaraq ku peráinana ámúkarariq umá máena móragaraq marakániyô?” téna Níkótímati Ítumma ítama aónaraiye. ⁵ Ítuma móragaraq tiráye: “kemá áraimma kétima-amune. móra-nakoma íma Áánúqtuni márúpaqa wemá uyáberen-amoenama wemmá nokárác Áánúqtuni Aágogaraq marakániye. ⁶ aúgoma aúgomma ákáráitana Aágoma aágomma ákáráimáye. ⁷ íma karatiyo! kemó timámu-

nayatabama keráwáqá móragaraq matikaíno! ⁸ uwáa-goma uwáa yoqmá wemá náabarabi ónááe tipáqá kéuiye. wenáama kéitaane. ááqibo náakakena kéuiyo? náakaraq kéiyo té íma káonaane. mimóraráa waayúkama Áánûqtuni Aágoma kémaqyikaiye." téna Ítuma tiráiyé. ⁹ Níkótímati ítama aónaraiye: "náaraq umá maami-qtátáákómá pááq ínáyô?" téna Níkótímati ítama aónaraiye. ¹⁰ Ítuma yauwéqma tiráiyé: "Ítirááeo-wayukati anó timá-yimi-naqa máanana ááqibo maami-qtátáákóqtábámá íyaq itaraano?" Ítuma óq-wataama tiráiyé: ¹¹ "kemá áraimma kétima-amune. ketáá kéitauna-yataaqtaba kétunanataa káonauna-yataaqtatabaa kétima-yimunatae. ááqibo keráwáqá ketáí táaraqa taákaq íma kémaraae. ¹² ímo itéq oweqa maamárábi-qtátááqtábá timá-timunama Áánûqtuni márûpaq-yataaqtabama timá-timunama náaraq umá itánô? ¹³ ááqibo áraimma móra-nakoma Áánûqtuni márûpaqa aati-aatimá íma utáiyé. paá kímora-nakoma Áánûqtuni márûpake kukáimma wenáwíqa Waayúkgon-Araaqune kemá. ¹⁴ kaqmáápaqa káápa-augaraq-iraakabayaamma Móteti tarôq uráimma múte yaútaiye. waayúkama iraakabayaamá káonaawana yemmá Áánûqtu yíwáqnaa uráiyé. móraiye umá Waayúkgon-Araaqqa múte yaúteta kaapaq-yátáqá iká-makaae. waayúkama wemmá káonaawanama yemmá Áánûqtu yíwáqnaa kéiyé. miráráá umá Waayúkgon-Araaqqa múte yauwínoe. ¹⁵ miráipoata yeráwáqá Áánûqtuni áanikoma yirummá amétama yemmá káqon-auwaraimma yímikaiye. ¹⁶ owé. Áánûqtu máqte-marabi-kayukayatabama ámáabopike ákaraipoana wení kímora áanikoma yímikaiye. yeráwáqá wenáanikoma yirummá amétama yeráwáqá Áánûqtuni ayáápike íma aúyoretama ípuinoe. wenáanikoma aúgen-auwaraimma yimínama máqte-kanaama yeráwáqá paá mánoe. yirun-iyápómá matúq-matuq umá mánoe. ¹⁷ Áánûqtu wenáanikoma aarawaamá yawááq umáikaiyabae téna íkukaiye. paá aarawaamá atóbamaikaiyaba timákáitana kukáiyé. ¹⁸ móra-mora-nakoma arummô amínanama Áánûqtu wemmá íma yawááq kéumakaiye. ááqibo móra-mora-nakoma íbêqa arummô ímo kámitanama Áánûqtu wemmá íbêqa yawááq kéumakaiye. miráipoana wemmá kímora Áánûqtuni áanikon-awikaqa arummá íkamitanama min-nákómá íkákaitana Áánûqtu wemmá yawááq kéumakaiye. ¹⁹ íbêqa Áánûqtu maannáyabama yawááq kéumaikaiye. ómmá anómma marabí tágaguraiye. ááqibo waayúkama kumayuq-yátááqtábá kéyikaitata ómmá yupayo umá tágaiqtaba íkéyikaiye. yeráwáqti yáaimma táigoni kéopoana ómmá yupayo iqtábá íkéyikaiye. ²⁰ móra-mora-nakoma táigo-qtataaqa kéenama ómmá yupayo iqtábá íkákaiye. wení mayáígómá abarokáq yínipoana ómmá yupayo ikáqá waaqókáq íkuminiye. ²¹ móra-mora-nakoma áraimma íráqô-qtataaqa kéenama ómmá kamá yupayo ikáqá yíniye. Áánûqtun anaaé kéwaraipoana wení mayáígómá ókáá kamá tágaginanana wemá yupayo iqtábá áaqa íkegaiye." téna Ítuma tiráiyé. ²² anaaékaq Ítugaraq wení iyápó-annagaraq

maréta Yúria-marukaq ko mááwana pááqya-kanaama mááwana mibáqá nommá péqyikaraae. ²³ Ínonibaq waaqókáqá Téiramaapaq taíbaq nommá wáqe-uraitata Yóáane mibáq nommá kébeqyikaiye. waayúkama nommá peráiyábá kéyikaipoata wekáqá yíq-yíq kéoe. ²⁴ Yóáane ánná-naupaqa íákaraabo. ²⁵ maakáqá Ínonibaq Yóáane wení iyápó-annama Ítirááéo-wayukagaraqqa nóbíq-naabiq-aimma kétee. Ítirááéo-wayukati nommá perái-ámmá yawíqtítukain-aiqtabama téta nóbíq-naabiq-aimma kétee. ²⁶ Yóáanen-opaqa íréta tirááe: "Aráábaeo, min-nákómá egáráq Yótaa-non-abaqa mimórán-nákómá wetábámá tímikaanatae.kanaaráqá wemá íbêqa nommá kéber-akaipoana máqte-kayukama wenôpaqa yageg-yageg kéoe. ²⁷ Yóáane maaráá téna yauwéqma tiráiyé: "máqte-qtataaqa wení márûpake Áánûqtu ámikaiipoana móra-nakoma kéqoqey-yataaqa paá íma mayánibo." Yóáane téna tiráiyé: ²⁸ "keráwáqá kenamááríq tiníq umá kemá timá tímikaune. kemá Metáiya íma máune. paá timákai-naqa wenáaraqa áqnáabaq téqa tiráune. wáqáábaqa maannáma timá tímikaune. ²⁹ ítáaro! móra-nakoma ánáakoma kémayaitana yenáká yimuqá kémaraaye. maannáyaba min-nákóni ábárawaoma awé kéena káonena wegáráqá amuqá kémarakaiye. miráráá umá Ítuqtaba tíyaqnoabaqa ógikaipike timuqá kémaqtuwaune. ³⁰ wenáwíkoma íbêqa uíno ááqibo ketíwíkoma paá kumíkáae. ³¹ móra-nakoma yanaaké kéena wenáaimma máqte-qtataaqtabama yanaamá wáiyé. káqo-nakoma marabíké kéena wemá paá marabí-qtátááqtábámá kétiye. móra-nakoma Áánûqtuni márûpakemo kéyena-ma ³² aónarena ítarai-qtataaqtaba Áánûqtuni márûpaqa wemá kétiye. ááqibo keráwáqá wenáaraqa taákaq íkemaraae. ³³ waayúkama wenáaraqa yáqtoqma akoqnáá urétama yíyaqnoabaqa mirá kétee. 'Áánûqtu árai-naqa máiyé.' yíyaqnoabaqa maami-káyúkámá mirá téta kétee. ³⁴ móra-nakoma Áánûqtu timákaraitana wemá Áánûqtuni watáama kétiye. Áánûqtuni Aágogaraqqa wenáayaqnoabaq aati-aatimá ógigqma wáiyé. ³⁵ aboámá wenáanikoma kaayoné umákana máqte-qtataaqa wení akoqnáaraq ámikaiye. ³⁶ móra náawawaq Áánûqtuni áanikoqtabama arummá aménama áanikoma wemmá aúgen-auwaraimma amíniye. móra náawawaq áanikoqtabama kaúbîq kéena aúgen-auwaraimma íaonaniye. wekáqá Áánûqtuni áyámma umá watúq-watuq umá wániye." Ítuma téna tiráiyé.

Ítuma Yúriabake kóiyé.

4 Yóáane netuqyaan-iyápó-ánnámá nommá péqyikaraiye. ááqibo Ítuma mú mikáq netuqyaan-iyápó-ánnámá nommá péqyikaraiye. Pératwayukama minná itaraapoana Ítuma Yúriabake itá-tuwena kóuraiye. Ítuma nommá íma péqyikaraiye. paá wení iyápó-annama yenamááríq waayúkama nommá péqyikaraae. Ítuma Kááriribaqa móragaraq yauweré uráiyé.

Îtuma Táméria-inikote wataá-wataa kétiye.

4 Îtuma Táméria-marukaqa aúkáapi kótáma-kuraiye. 5 móra márûqa Táméria-wayukati márûkaqa iráiyie. pááqya márûkon-awiqá Tékemabaq waaqókáq mi-márúqá Yáakoboma wenáanikoma Yótèbi ámikaiye. 6 mibáq nááyóbáqá Yáakoboni nommá yabí-máiqá wáqe-uraima íbêqa paá wáiyie. aanibo Îtumma ábô-kaitana nommá yabí-máikáqá ya máqe-uraiye. aáwaqa naí-kánáámá waaqókáq kéitata 7 wení iyápó-annama aáwaqa ko meyánîq ínéta kóuraae. móra-inikoma Támériabake nommá yabínéna iráiyie. Îtuma timá ámikaiye: “nommá tíminaq naano!” téna tiráiyie. 9 ááqibo maamin-ínikómá yauwéqma tiráiyie: “emá Ítirááéonaqopo kemá Táméria-inimune. nôraq itaawáq kekáqá noqtábámá kéteno?” mirá téna timá ámikaiye. 10 anaaékaqa Îtuma maará tiráiyie: “ááqibo emá Áánûqtunopake ámî-qtataaqtabama kéitaanama ekáqá náawabi noqtábámá ítama káonaiye emá kekáqá íténaq akoqnáá umá mái-nomma áméno.” Îtuma mirá téna timá ámikaiye. 11 Táméria-inikoma yauwéqma tiráiyie: “anóko, maa-nómmá yabí-máiqá mémá-nóbáqá wáiyie. ááqibo ení tawemá íma wáiyie. náakakenaq maami kúmi-nomma yabínónô? 12 ketáái títaubikoma Yáakoboma mú mikáq anó-naqa amé méqa kéono? wemá maami-nómmá yabí-máiqá tímikaiqtaae. wemá áanimaakaraqa wení tipi-típi-garaqa mipiké narááe.” min-ínikómá mirá téna tiráiyie. 13 Îtuma waéqma itaí-áímmá wemmá timá ámikaiye: “máqtemmo maampiké-nómmá naíyama óqa noqtábá yikániye. 14 máqtemma kemó yíména-nomma akoqnáá umá mái-nomma nétama anaaékaq ókaraq noqtábá iyikaniye. ááqibo kemó nommá amúnama arunóbáqá metiráá yubáma kumíniye. maami-métímá yubáma piri-piri téna kúminiye. máqtemma matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayétama matúq-matuq umá mái-yataaqa matáápoana arunóbáqá um-maa íyaniye.” mirá téna tiráiyie. 15 maamin-ínikómá timá ámikaiye: “anóko, mirá-nómmá timiyo! anaaékaq noqtábá ítikainaq keqnáámmá maakáqá noqtábámá yauweré íyenune.” wemá téna tiráiyie. 16 Îtuma yauwéqma timá ámikaiye: “enawaikómá ko ááyama timá amítuwe yauweré yekao.” Îtuma mirá-tiraiye. 17 maamin-ínikómá tiráiyie: “ketiwaikómá íma máiyie.” Îtuma akoqnáá umá tiráiyie: “áraine. enawaikómá íma máiyie kétene. 18 árainma kétune. emá móra-tiyaa-paq-naqa matáánamiye. áánibo íbêqa mayáánama minná enawaiqá íma máiyie. árainqtabama paá yaímma emá kétene. tébakaq kenamá tiráune.” téna Îtuma tiráiyie. maamin-ínikómá yauwéqma timá ámikaiye: 19 “uyátaráana-nako! Áánûqtuni amuné-náqá máane. maannâ aónanaa únnae. 20 itaa! ketáái títaubikoma maan-ánúrúqá nunamummá Áánûqtukaqa tirááe. ááqibo emá ení waayúkagaraq miráuma kétee. Yérútáárebaq mibáqá nunamummá mó tero!” téna wemá tiráiyie. 21 Îtuma minnáyaba óq-aimma tiráiyie: “aaragô, itaa! óq-kanaama yínaamoema mi-kánááyábá íma anuraqá íma Yérútáárebaq nunamum-

má tinóne. 22 emá ení waayúkagaraq nuna-muqtábámá íkéitaae. paá-wataama kétee. atóba-mayikai-yataaqa Ítirááeo-wayukarake kéipoana nunamummá-tí-yátááqtábá arupú umá ketáá kéitaunatae. 23 mi-kánáámá yíniye. árainma mi-kánáámá íbêqa wáiyie. waayúkama árai-nunamuqtabama yeráwáqá mûtûq yirummá améta Áánûqtuni árain-aikaraqa nunamummá ketibotáá Áánûqtukaqa tínoe. owé. ketibotáá Áánûqtu yeráwáqá mûtûq yirummá améta Áánûqtuni árain-aikaraqa téta mirá-káyúkábá Áánûqtuma kákaiye. 24 Áánûqtu wenamáárfq aágoma máipoana waayúkati yirunóbáqá aágoma Áánûqtu wenamá maqikáné iné. Áánûqtu aágoma máinapoana máqtemma yetí aágogaraq wekáqá nunamummá tínoe. aágogaraq tétama mûtûq yirummá ámiketa Áánûqtuni árain-aikaraqa nunamummá tínoe.” téna Îtuma tiráiyie. 25 maamin-ínikómá timá ámikaiye: “Metáiyá (Kárfqto) kumínayaba kéitaune. wemá kuména máqte-qtataaqa kéitaipoana máqte-qtataatabama timá-timinítae.” téna tiráiyie. 26 Îtuma abarokáq timá ámikaiye: “kemá kétima-amune minná kemúne.” téna tiráiyie. 27 mikáqá wení iyápó-annama irááe. iréta Îtuma maamin-ínikótê wataá-wataa kítitata wení iyápó-annama ya káoneta yáaqtaba urááe. yeráwápiké móra-nakoma íma ítama aónaraiye: “nóiqtaba kákaiyo?” téna “nôraq itaa wetê wataá kéteno?” mirá téna móra-nakoma ítiraiye. 28 miráitana min-ínikómá no-táwémá mikáq yuwéna anó-marupaqa uréna mibáq waayúkama timá yímikaiye: 29 “iréra! móra-nakoma ya aónaaro! wemá máqte-qtataariq naayóbákárq íbêkaraq kéuna-yataaqtaba wemá timá tímikaiye. wemá Metáiyawabiyo?” min-ínikómá téna tiráiyie. 30 ááqibo waayúkama anó-marupake yuwéta Îtunopaqa kéowata 31 mi-kánáárqá wení iyápó-annama waku-waku tirááe: “Aráábao, pááqyamibo paá naao!” téna tirááe. 32 ááqibo Îtuma yauwéqma timá yímikaiye: “ketí kaawéqá wáitaq abo keráwáqá maannáyaba íkeitaae.” Îtunopaqa kéowata 33 mi-kánáárqá wení iyápó-annama wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma urááe: “móra-nakoma aáwaqa maméta irááô?” wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma urááe. 34 Îtuma miráráá téna timá yímikaiye: “ketí aáwaqa miráuma wáiyie. kemá tímátikárai-nakoni aúyánámmá waránááre waqmá mayaímá tímikaimma mamá ánatanaare.” téna Îtuma tiráiyie. Támériabake-kayukama kéowana Îtuma yimónarena óqa waéqma itaí-áímmá tiráiyie: 35 “keráwáqá tiráama miráuma kétee. ‘kaayaqté-kaayaqte-wiyokoni mi-kánáágóni arupimmá yómmá anagánoe.’ abo kétune tú maréra! yómmá aónaaro! yókómá íbêqa anagégaiye. 36 íbêqa arammá kúqtín-nakoma wení ápêqa kémayaitana arammá watúq-watuq umá wánin-aramma kútúma ayúgutaiye. miráumaraa úbî-nakogaraq arammá kúqtín-nakogaraq yimuqá maráyóye. 37 tiráama áraine ‘móra-nakoma arammá ánayumma kéubitana káqo-nakoma arammá kútúma ayúgutaiye.’ 38 ááqibo keráwáqá arammá kútúma ayúma kúyoro téqa timá tíkaraune. ááqibo min-áráqtábámá keráwáqá íma uqmakéqa íma

kawáá urááe. káqo-yuma maamin-árakáqtábá ôriq umá mayaímá matááwaqa ááqibo keráwáqá paá ya ayúgéguyoe." téna Ítuma tiráíye. Ítuma mi-kátáagóní áaimma abarokáq Ítiráíye. mirá-uráíye. ánayumma wení watáama wáíye. waayúkama yókáá mááe. móra-nakoma Ítuni watáama waayúkati yirupi kéubitana anaaékaq káqo-nakoma wení iyápó-annabike íráqôn-aaimma arakáá waayúkati yirupiké aónaniye.

³⁹ maamin-ínikóní watáaboana netuqyaa Táméria-wayukama anó-marupake Ítuqtabama yirupi kéitaae. min-ínikó tiráíye: "wemá timá tímikáíye kemá máqte-qtataariq naayóbákáráq íbêkaraq kéuna-yataaqtaba wemá timá tímikáíye." téna máqtemma min-ínikó timá yímikáíye. ⁴⁰ miráípoana maami Táméria-wayukama Ítunopaqa kégumeta inaa-inaa tirááe: "ketáátê ya mááo!" téta tirááe. kaayaq-yúpáámá yéráwátê máqe-uraimma wení watáama tiráitata ⁴¹ óq-wayukama netuqyaa yirummá ámikaae. ⁴² anaaékaqa maamin-ínikómmá yemá timá ámikaae: "áqnáabaq emá té-nayababoqtaa Ítuqtabama tirummá ámikaunatae. íbêqa ketáá kenamááríq ítarounatae. tirupi kéitounatae maan-nákómá áraíne wemá máqtemma yirummá amíya-kayukama yeqtí atóbamaqyikai-naqa máíye." mirá téta tirááe.

⁴³ kaayaq-yúpáámá ánatagitana wemá iyuwéna Kááriribaqa kégoena ⁴⁴ Ítuma wenamááríq tiráíye: "Áánûqtuni amuné-nákómá wenamáápaqa íma anón-awíqa wáíye." téna tiráíye. ⁴⁵ Kááriribaqa itata mibáq-wáyúkámá wemmá yiqtábá yimuráámuq marákárae. yeráwáqá yenamááríq ayú maqnánó-kanaabimma Yérútáarebaq máqe-uraawana máqte-qtataariq kéiq-tataariq mibáq immá aónaraae. ⁴⁶ anaaékaq Ítuma môragaraq Kéinabaqa Kááririmarukaqa yauweré iráíye. mibáq áqnáabaqa nommá waéqma wááeni-nomma aúkáíye. móra-ano-naqa Káperanabake wenáanikoma karímá ákaráíye. ⁴⁷ Ítuma Yúriabake Kááriribaqa yináimmá ítátuwena miráípoana Ítunopaqa min-ánó-nákómá ko tiráíye: "ketáanima puiné kéibo. iré mamá atóbamakao!" téna min-ánókómá timá ámikáíye. ⁴⁸ maaráá Ítuma tiráíye: "paá kéqokeq-awaameqa íaonareq keráwáqá tirummá íaminooe." téna Ítuma tiráíye. ⁴⁹ anó-nakoma mibáq tiráíye: "anoko! ketí iyápómá puínabo kuké aónaao!" téna tiráíye. ⁵⁰ Ítuma timá ámikáíye: "kóaa! ení áanikoma paá máíye." téna tiráíye. miráuma min-ánó-nákómá Ítun áama ítama arupi maréna Ítunopake kóuráíye. ⁵¹ min-ánókómá kégumitata wení kaqtó-wayukama aapaq wenaitatán uréta timá ámikaae: "ení iyápómá íbêqa paá máíye." téta tirááe. ⁵² min-iyápógóní aboámá ítama aónaraiye: "nóin-aabauma wení kokoq yámma ánatayakaraiyo?" téna ítama aónaraiye. kaqtó-wayukama minnáma yauwéqma tirááe: "aabaúmá yotéqma móraitana kokoq yámma ánata-makaraiye." téta tirááe. ⁵³ min-ábáúmá mimórá-kanááráq Ítuma timá ámikáíye: "enáanikoma paá máíye." téna aboámá aákaq makáíye. aboágáráq máqten-araabanogaraq ábâqawaagaraqa yirupi kéitaae. ⁵⁴ áqnáabaq-awaameq-yataaqa Kéinabaq

wááeni-nokaq uráíye. ááqibo Yúriabake yuwéna Ítuma Kááriribaq mikáq keqnáámmá mi káqon-awaameqa uráíye.

Tabaati-yúpááyábámá

5 anaaékaq Ítiráaeo-wayukati óq-oniqtabama Ítuma Yérútáarebaq utáíye. ² Yérútáarebaq mibáq nokaayúkáká wenáwíqa Batétara waaqókáká tipitípigoni oqtaráqá wáíye. mi-nókááyún áwábaqa móra-tiyaapaq púgáqíq-nama wáqe-uráíye. ³ mi púgáqíq-naupaqa taíbaq-wayukama yipaq atááe. yaímma yúrama karoparáíye. yaímma yítauqa arúkeq-arukeqa urááe. yaímma yítauqa yabitimáguráíye. tébakaq-wayukama yíyíyaa-kareremma urááe. nommá karááq-to ínayabae téta awé urááe. áqnáabaq náawabi nommá karááqto ipí kukáitana wení áiyayaakoma akoqnáa íniye téta waayúkama yúyánápi ítaraae. ⁴ yúyánápi ké tiráama kaqtó-wamma Áánûqtunopake móra-morataoqa nommá waéqma uréire uráíye. ⁵ abo mórama karí-náqá kaumo-tíyáákágáráq abapaké kaumo aúqá (38 karitimaatímá) karí maéna máqe-uráíye. ⁶ Ítuma aúyánámmá ítaráíye min-nákómá karímá naayóbáq matáíye. ááqibo mibáq min-náqá aipaq atáitana aónatuwena Ítuma ítama aónaraiye: "emá atóbaiyaba kákaiyo?" téna Ítuma ítama aónaitana ⁷ karí-nákómá yauwéqma tiráíye: "anón-nako! yaímma-wayukama kemmá íma tiyáátoqma nokayúpímmá nommá karááqto ipímmá tikéwae íkéoe. kenamááríq minópímô kumónae téqo kéunama káqo-yu yenókáá ketí aammá kunaúyakewae kéoe." téna tiráíye. ⁸ Ítuma timá ámikáíye: "itóaa! itó éyaq ení yuwaiqá yawátama mamé minnágaraq uréire uwo!" téna akoqnáa umá tiráíye. ⁹ páátákáá min-nákómá kátobakena wení yuwaikáráq yawátamena kóuráíye. aanibo mitúpáámá Taabati-yúpáámá aagaí-yúpáámá wáqe-uráíye. ¹⁰ miráípoana Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá amíqmeta urááe: "íbêq-yupaama Tabaati-yúpááraré. emá ení yuwaikáráq íma mamé uréire uwo aagaí-yúpááraré!" téta timá ámikaae. ¹¹ wemá timá arútá-yimikáíye: "mamá atóbatikai-nakoma ení yuwaiqá yawátama mamé wao titaq mamé kéyune." téna timá yímikáíye. ¹² anó-monoq-wayukama ítama aónaraae: "min-nákómá timákáitaa mamé yénama náawabiyo?" téta ítama aónaraae. ¹³ ááqibo atóbainakoma íma ítama arútaráíye Ítuqtabama náawabiyo téna Ítuma taígani-kayukabike péqma yútúgitana atóbainakoma íaonaraiye. Ítuqtabama íma ítaráíye wé náawabiyo. ¹⁴ anaaékaq min atóbamakai-nakoma Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naopaqa Ítuma aónatuwena timá ámikáíye: "aákaq maraa! emá kátobaane. móragaraq ení kebó-yátááq kúmiq-yataaqa íma uwo! íbêqa pááqya-karima matááne. anaaékaq anópi wíyátábámá yabíqma arutaa!" téna Ítuma timá ámikáíye. ¹⁵ min atóbainakoma yuwéna Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá yímikáíye: "min-nákómá wenamááríq kemmá atóbamatikaraiye." téna Ítuqtabama timá yímikáíye. ¹⁶ karí kátobamayikena mirá-qtátááríq Ítuma kéinapoana Tabaati-yúpááráqá anó-monoq-

wayukama wemmá áaimma átáma waqma ikamíneta abáá-uraae. ¹⁷ ááqibo Ítuma yawéqma timá yímikaiye: “ketiboó, íbêqa mayaí kémayaitaqa miráipoana mayaímá mimórái q umá kémayaune.” téna tiráiyé. ¹⁸ min-áíqtábá Ítiráaeo anó-monoq-wayukama ókaraq-okaraq umá wemmá abáá-uma uréire urááe. Tabaatiráqá aammá aúmakaan-aimma araténa Áánûqtutaba “kenamáa ketiboé” téna tiráiyé. min-áikómá mamá wekáráq Áánûqtukaraq mórai q uráitata anó-monoq-wayukama abáá-uma ikamíneta urááe. ¹⁹ Ítuma maannáyaba yawéqma tiráiyé: “kemá túyánámmá ítama kateko umá keráwáqá kétima-timune. áanikoma wenamáa wenamáárí q máqte-qtataaqa íma íné imíye. paá aboámá kái-qtataaqa káonena minnáma áanikoma mimórái q kéiyé. ²⁰ aboámá áanikomma ôri q umá weqtábámá amuqá kímaraikaipoana kákaitana aboámá máqte-qtataari q kái-qtataaqtabama áanikomma káraatiye. ²¹ aboámá pukáipike kátobamakaitana paá áanikomma pukáipike mimórá miráuma kátobamakaiye. miráuma mórai q umá aúwaraimma aboámá ámikaitana paá áanikoma mórai q umá aúwaraimma mórá náawanabi ákái-naqa ámikaiye. ²² itáaro! aboámá máqte-kayukama yawááq íma umáyikaniye. ímiye! áanikoma yawááq-umayikai-aiqtaba wemmá ayuwáinana tíniye. ²³ miráipoana wé náayuwabi áanikoqtabama áwíqqa múte kéyauyowana miráuma mórai q umá aboán áwíkaa kéuwiye. náayuwabi áanikon-awíqqa múte íkéyauyowana miráuma mórai q umá aboámá wemmá timákái-naqa wenáwíkaa íkéuwiye. ²⁴ kemá túyánámmá ítama ôri q umá kateko umá keráwáqá kétima-timune. náawabi ketáama iténama kemmá timátíkárí-naqa arummá aménama aúgen-auwaraimma matúq-matuq umá mái-yataaqa kémayaiye. wemá íma yawáá kéena ímiye! arummá amína-nakoma áqnáabaq arun-íyápómá pukáipike itó-urena matúq-matuq umá paá mániye. ²⁵ kemá túyánámmá ítama ôri q umá kateko umá keráwáqá kétima-timune. mi-kánáámá yínatama áraine. mi táoqa áaimma kátenama mibáq yirun-íyápómá pukuráá-kayukama Áánûqtuni áanikon-aama itétama náayu-naayubi yirummá amétama yeráwáqá matúq-matuq umá paá mánoe.” Ítuma téna tiráiyé. óq-wataama timá yímikaiye: ²⁶ “áraine. ketibomá Áánûqtu wenamáárí q aúwarai-qtataaqa áqnáabaq pááq-urainapoana miráuma mórai q umá kemá áanikoma aúwarai-qtataaqa mórai q umá tirunóbáqá wáiyé. ²⁷ kemá Waayúka-Araakoma máunaboana ketibomá kemmá áanikoma akoqnáá-yataaqa tímikaitaq waayúkama mamá yainánúne. ²⁸ maannáyaba íma iyánáaq uwo! ááqibo mi-kánáámá yínatama yúma pukuráá-kayukama maiqnóbáq máetama áama itánópoata ²⁹ muriánóbákénábi maiqnóbákémá utá-tuweta uínoe. máqte-kayukama itó-inoe. yaímma íráqô-qtataari q uráá-kayukama paá matúq-matuq umá mánoe. tébakaq-wayukama táígo-qtataari q uráá-kayukama yawááq-uma-ikanune. ³⁰ kenamáa kenamáárí q máqte-qtataaqa íma onááq únnae. kemá tíkái-qtataari q íkeune. ááqibo timátíkái-nakoni ákái-

qtataari q kéune. miráipoana paá kéiteq ítama kéyain-aunana ketí yaináuna-yataakoma arupú kéiyé.” téna tiráiyé. ³¹ Ítuma óq-aimma tiráiyé: “keráwáqá kemmá kenamáárí q áraimmo timá tíménaqa tirummá íaminobo paá kaayaq-wáigóbi kaumo-wáigómô timá-timiyaatama mikáq itánúnatae. ³² ááqibo óq-nakoma ketibomá wemá ketáaiqtabama áraimma keráwáqá kétima-timitaq wenáama árain-aimma kétítaqtaa ketáá kéitaunatae. kenamáa ketábámá íketune. ³³ keráwáqá Yóáane nommá perai-nákónôpaqa taíbaq-wayukama timáyíkaraiye. mi-káyúkámá Yóáanema ítama aónaraawana wemá arupú umá yawéqma tiráiyé. ³⁴ paá-wayukama Yóáane máqte-uraipoana wenáyabama kemá túyánámmá íkéitaune. maamin-áímmô túnnaa keráwáqá tíwâqnaa umá atóbamatikaiyabae téq kétune. ³⁵ Yóáane wemá ókáá kamá tágaraitaq pááqya-kanaama keráwáqá min-ópi timuqá kémarae. ³⁶ Yóáane ketáaiqtabama akoqnáá umá ítaraiye. ááqibo óq-yataakoma ketí mayaímá mú mikáq akoqnáá umá keqtábámá kétee. mayaímá mamá ánataao téna ketibomá tímikaitaq maami-máiyáimô mayáunama áraimma ketibó timá tíkaraitaq káonaae. ketibomá mayao téna timátíkáitai q iráune. ³⁷ aanibo ketibomá timátíkáimma wenamáárí q káqoyu ketáaiqtaba timá yímikaiye. ³⁸ wenáama aati-aatimá íkéiteqa wenóikaqa aati-aatimá íkaoneqa kemmá timátíkárí-naqaq tirummá íkamepoaqa keráwáqá ketiboní aagómá watúq-watuq umá tirupi íma wáiyé. ³⁹ Áánûqtun áama agamatán-áipi ketáaiqtaba kétéiyé. keráwáqá anó-monoq-wayukamo maamin agamatán-aimma abáá-abaa kéeqa áaimma íkeitaabo watáama paá kéyorautoaqa min-aúgén-áúwáráimma mayánúne téq túyánámmá kéitaae. ááqibo paá key-orautoaqa keráwáqá min-aúgén-áúwáráimma íma yíniye. ⁴⁰ ókaraq-okaraq timá yímikaimanibo máqtemma keráwáqá ketôpaqa iréq maamin-áúwáráimma mayáitááqá íma kéitaae. ⁴¹ kemá íma keráwáqá ketábámá ketíwíqqa múte yaúyóro téqa íketune. ⁴² minná keráwáqá tímáimma káoneqa Áánûqtuni akaí-yátááqá tirupi íma wáiyé. ⁴³ ketiboní náapaakaraq mamé kéyune. ááqibo keráwáqá kemmá íkétiwiraae. móra-nakoma paá wení náapaakaraq mamé yínaqa keráwáqá wemmá awiránóe. ⁴⁴ keráwákaán uráá-kayukama náaraq umáwaq tirummá kanaarác timínô? kanaarác ítiminoe. keráwáqá yiyuwáiyata keráwáqá tíwíqqa wenámí-kenamin umá múte yaúyóro. ⁴⁵ kemá keráwáqá ketibon-áúbáqá túbi marániye ítero. Móteti tirummá umátikena tíwâqnaa íniye téq túyánámmá kéitaa Móteti wenamáa keráwáqá túbi marániye. ⁴⁶ keráwáqá Mótetima tirummô kámeqa kemmá tirummá tímínoe. ááqibo wení aúbabi keqtábámá agatáiyé. ⁴⁷ agatáimma tirummô íkámeqa náaraq umáwaq ketáama tirummá amínéq onábiyo?” téna Ítuma tiráiyé.

6 anaaékaq Ítuma anó-nokayukon áwíqqa Kááririb-aqa nopí-káárébi meran-ábápáq uráiyé. ² ááqibo Ítuma kégoitata karí atóbamayikain-awaameqa aónawaeta taíbaq-wayukama anaaé wakááe. miráitata

³ Ítuma anuraqá wení iyápó-annagaraq umáqe-uraae. ⁴ Ítiráaeo-wayukati kótámaki-kanaama waaqókárîq uráiyee. ⁵ Ítuma múte aónaimma taígani-kayukama wenôpaqa kéyewana káonena Píripiqtaba timá ámikaiye: “náakakena taíbaq-awaaqa meyánîq umá-taawaq maami-káyúkámá yiménúnataabiyo?” téna Ítuma Píripimma ítama aónaraiye. ⁶ Ítuma wemô miráini-qtataaqa ítáreboana paá Píripimma kumá yumá ítarena ⁷ Píripí yauwéqma Ítumma timá ámikaiye: “abapaké kaayaq-wiyókón arupi óqta-mayaima mamáta mórámora-nakoma móra-mutaaqa yínî-kaaweqa yiménúnatae.” téna yauwéqma tiráiyee. ⁸ Ítuni iyápó-annabike móra-waigon-awíqa Áánaru Tááimoni Pítaan ábâkoma Ítumma timá ámikaiye: ⁹ “móra-iyapogoma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaqá káqtútai-noyaakaraqa matokáiyee” téna “ááqibo káginagoma íma maami-máqtékáyúkábímmá kanaarâq íiniye.” téna Áánaru tiráiyee. ¹⁰ tiyáápaq-tiyaapaq-tiyaakagaraq-wayukama (5,000) máqe-uraawana íráqôn-aaepeqa netuqyaa wáitana wení iyápó-annama timá yímikaiye: “máqte-kayukama tíyata maraq máero.” téna tiráiyee. ¹¹ ááqibo Ítuma yammá maténa “Áánûqtuo, maan-ááwáqô timénayabataa timuqá kémarakaune” timátuwena mikâq-mikaq umá yímíqme uréna keqnáámmá káqtútai-noyaaqa maténa mikâq-mikaq umá yímíqme uráiyee. ¹² yeráwáqá kanaarâq umá mi-kááwéqá mamá yáawana wení iyápó-annama timá yímikaiye: “aqtó-átómá aítqma aikuyoro yaímma páabaq íyúwáaro.” téna tiráiyee. ¹³ waayúkama móra-tiyaapaq-yamma nátuweta aqtó-átómá tiyááka uréna títaupake kaayaq-kámáágúq-únámá aítquma ógiqmakaae. ¹⁴ waayúkama min-ánón-áwááméqá immá káoneta tirááe: “árainee. maan-nákómá Áánûqtuni amuné-náqá marabí ku máiyee.” téna tirááe. ¹⁵ Ítuma mi-qtátáábámô kéitenama anuraqá páátákáá wenamá utáiyee. wemmá awíqmeta koma yeráwáqti anón-naqa tarôq umá máena yabíqyikaikaae téna kétéwana Ítuma ítátuwena páátákáá yiyuwéna anuraq utáiyee. ¹⁶ Ítuma anuraq máitana aaqá enánéna yúmáran immá wení iyápó-annama yenamáa Káárirí-nokayukaq kukááe. ¹⁷ nopí-káárébí uténa aqtamá Káperanabaq wínéna urááe. Ítuma paá anuraq máena yeráwáqtpaqa íiraiqtaba aaqá ékáiyee. ¹⁸ akoqnáá-uwaa kéyoraitana nokómmá ôriq umá karááqto uráiyee. ¹⁹ ayau-yatáraké non aúkâapi warárituqme kéyeta nopí-káárébíké Ítuma non ámûraaqa yetôpaq kéitata aónaraae. yeráwáqá ikatîq urááe. ²⁰ ááqibo Ítuma timá yímikaiye: “kemíbo ikatîq íoro!” téna tiráiyee. ²¹ yeráwáqá Ítumma nopí-káárébí auwiránéna urááe. kéowana ááqibo páátákáá yeqti nopí-káárégómá min-ábápâq wínéna opáqá áqa írááe. ²² íbêqa iyápó-annama yuwéna nópi-káárébímmô kéowatama taígani-kayukama yimónaraae. óq-aabayaannapimma yeráwáqá mi-káyúkámá aónaraamma kímora nopí-káárébímmá iyápó-annama yenamáa máeta kóuraae. ²³ Ítuma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákárâq yímikai-marukaqa waaqókáqá Táíbíríati mibáké káqo-nopi-kaarema írááe. ²⁴ maa-táigáni-káyúkámá Ítugaraq wení iyápó-annagaraq aó-

naamma íma máawata miráitata yeráwáqá Káperanabaqa nopí-káárébí maréna Ítumma abáá ineta urááe.

Ítuma tirukóní-aawaqtabama watáá-wataa kétiye.

²⁵ “aanibo yeráwáqô Ítummo káonetama nokómmá meran-ábápâq máitata ítama aónaraae: “Aráábaeo, náa-taoraq maamibáqá yénabiyo?” téna Ítumma ítama aónaraae. ²⁶ Ítuma yauwéqma tiráiyee: “árainmma kétima-timune. keqtábámô tibáá kéomma kemô anón-awaameq-yataariq únnyataba íma tibáá kéobo ááqibo kemô tímúna-kaaweqa namá tímûqa yaitaq ókaraq kaawéqá timíkáae téqa tibáá kéoe.

kemá keráwáqti aawaqune.

²⁷ keráwáqá wáqena kabiránin-aawakoni mayaímá íma máyáaro. máqte-kabirani-qtataakoma íma mamá túbáqá máráaro! keráwáqá aawakoma watúq-watuq umá wánin-aawakoma kétékaiyo. kemá Waayúkgon-Araaqa ketôpaq ketibomá Áánûqtu wenáwíqa iká-makaipoana mirán-ááwáqá watúq-watuq umá wánin-aawaqa timénúne.” téna Ítuma tiráiyee. ²⁸ Ítumo kaawéqtábámô timá waayúkama íma ítama arútareta yeráwáqá Ítumma ítama aónaraae: “náaraq umá-taawaq Áánûqtuni mayaímá wení amuq-yatááqá kanaarâq mayanúnataabiyo?” mi-káyúkámá mirá téna Ítumma ítama aónaraae. ²⁹ Ítuma yauwéqma tiráiyee: “maami-máyáímá Áánûqtuni mayaíyé. keráwáqtabá timákáitana kúminakaq tirummá áméro.” téna Ítuma tiráiyee. ³⁰ waayúkama timá ámikaae: “nóin-anon-awaameqa inataawâq ketáámá emmá tiruqtáá aménúnataabiyo? ení mayaímá nóinabiyo? ³¹ ketáái tí-taubikoma kokoq-márúkâq karaaqtatááqá íma wáikaq Áánûqtuni aúbabimma miráuma maannáe. ‘aawaqa wiyôpake wemá yimíq-yimíq uráiyee.’” Áánûqtuni aúbabi mirá téna kétiye. ³² miráitana Ítuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “árainmma kétima-timune. maamin-ááwáqá wiyôpake Móteti wemá íyímikaiye. ááqibo Áánûqtunopake árai-kaaweqa ketibó íbêqa keráwáqá kétémiye. ³³ aawaqa Áánûqtunopake yuwéna maa-márâbí kuména maa-márâbí-káyúkámá aaramá waamá wemá yeráwáqti yirun-iyápógóni kaawéqá kéyimiye.” téna Ítuma tiráiyee. ³⁴ waayúkama inaa-inaa tirááe: “anóko, maamirá-kááwéqá aati-aati étaa keqtáámá timíkáae.” téna tirááe. ³⁵ Ítuma timá arúta yímikaiye: “kemá kenamáárîq matúq-matuq umá mái-aawaqune. náawabi-naawabi ketôpaqo yénama íma áa yániye. náawa-naawabi kemmá arummô timénama íma non-áá akániye. ³⁶ kemá keráwáqá kétéma-timune. kemmá kétémonetanibo íma keráwáqá kemmá tirummá kétéme. ³⁷ máqtemma ketibomá tími-qtataaqa ketôpaqta yínoe. náawabi-naawabi ketôpaqa yínaqa wemmá íma watuwánúne. ³⁸ ketúyánákâq tikáinaiq íonaq Áánûqtunopake kukáupo paá wemô timátíkái-nakoni auyánákâq kukémayaune. ³⁹ timátíkái-nakoma wení auyánámmá miráuma wáiyee. máqte-qtataaqa tímímma móra íyuwanunaboqa ááqibo ánatai-yupaama máqtemma

tími-qtataaqa múte itó-umayikanune. ⁴⁰ ketibon-áúyánákó mirá kéiye. máqtekomo kemmá ketáanima káoneq tirummô ketimeqa aúgen-auwaraimma matúq-matuq umá paá mái-yataaqa íbêqa áaimma átáma kéimma ánatai-yupaama yemmá múte itó-umayikanune." téna Ítuma tiráiyé. ⁴¹ Ítuma tiráipoana "kemá Áánûqtunopake árai-kaaweqa máune." téna titata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama tímú-timun-aimma kótéyáté urááe. ⁴² maan-áimma tíq-tiq umá tirááe: "maaminná Ítuma Yótêbin áanikobiyo? wenaboámá wenanóagaraqa ketáamá ítaraunataabiyo? nõraq itana 'Áánûqtunopake kukáune' kétéyo?" mi-káyúkámá téta tirááe. ⁴³ Ítuma yetí yúyánámmá ítátuwena timá yímikaiye: "keráwáqá íma náru-narun-aimma tero!" téna tiráiyé. ⁴⁴ óq-aimma Ítuma tiráiyé: "ketibomá timátíkái-nakoma wemô móra-nakoma ketôpaq yabiti máena yíniye. ááqibo ketibomá móra-nakoma íyabiti máena wemmá ketôpaq íma yíné iné. náawabi ketôpaq yin-náqá ánatai-yupaama wemmá múte itó-umakanune. ⁴⁵ Áánûqtuni wannabí Áánûqtu wení amuné-wáyúkámá agatááe. máqte-kayukama Áánûqtu yiráátiniye. minnýaba yemá náayubi ketibon áama itétama náayubi yemmô yirááti-qtataaqa ítama aruté-tama yeráwáqá ketôpaq kéeye. ⁴⁶ móra-nakoma ketibommá íaonaraane. kímora-naqa Áánûqtunopake kúmîn-nakoma wenamá ketibommá aónariye. ⁴⁷ áraimma kétéma-timune. náawabi arummá ketime-nama aati-aatimá matúq-matuq umá kémaiye. kemá matúq-matuq umá mái-aawaqune. ⁴⁹ keráwáqti tí-taubikotaa kaqmáapaqa yímikain-aawakon áwîqqa máánna Áánûqtunopake kúmitata nátuweta pukurááe. ⁵⁰ náawabi maakáq-ááwáqá Áánûqtunopake kúmin-aawaqa nénama wemá ípuiniye. ⁵¹ kemá kenamáárfq Áánûqtunopake kukáunama aati-aatí paá mái-aawaqune. náawabi maamin-ááwáqá nénama aati-aatí paá matúq-matuq umá mániye. min-ááwáqá tímunnama minná ketúmiye. maa-márábí-káyúkáyábáé téq kukáune. ááqibo ketúma yiménún-aboata yemá aúgen-auwaraimma mayánóe." téna Ítuma tiráiyé. ⁵² maami-qtatááqtabá anó-monoq-wayukama aamá móté-maté umá tirááe: "náaraq umá wenaúma tímínataaq nanúno?" téta tirááe. ⁵³ ááqibo Ítuma timá yímikaiye: "ítama arútáaro! Waayúkgon-Araakon aúma íma néqa wení naaegaráqá íma néqa aúwaraimma keráwáqá paá íma mayáinoe. ⁵⁴ náayu-naayubi ketúma néta ketí naaemá néta íya-kayukama aati-aatimá matúq-matuq umá mánopoata ánatai-yupaa máqtemma ketúma náiyáqa yemmá múte itó-umayikanune. ⁵⁵ ketúma kateko-ááwáqá wáitana ketí naaemá áraimma náiyátááqá wáiyé. ⁵⁶ náawanaawabi ketúmo néna ketí naaemô néna ína-waigomma wení aágoma tirunóbáqá mánipoaqa ketaágoma wenarunóbáqá mániye. ⁵⁷ máqten-auwaraimma ketibomá timátíkái-nakoma wenaúyánákárq kéena miráuma mórai q umá ketiboní paá mái-yataaqa keté wáiyé. miráipoana móra-nakoma ketúma nénama arunóbáqá ketí mái-yataaqa mayániye. ⁵⁸ maamin-ááwáqá Áánûqtunopake kukáiyé. títaubikotaa

kaqmáapaqa nátuweta pukurááe. mirán-ááwáqá íma wáiyé. ááqibo náawabi maamirán-ááwáqá nénama matúq-matuq umá mániye." ⁵⁹ Ítuma Káperanabaqa monoq-náúpáqá kéyiraatena mirá téna timá yímikaiye.

Ítuma paá matúq-matuq umá mái-wataagoni áaimma matokáiyé.

⁶⁰ ááqibo yaímma wení iyápó-annama maamin-áimma kéiteta yé tirááe: "maamin-áimma ummaamá kéyaiye. náawa kanaaráqá itané inábiyo?" téta tirááe. ⁶¹ Ítuma wenaúyánánóbáqá wení iyápó-annamo aamô karáán-aimma ítaraiye. miráitana wé timá yímikaiye: "maamin-áikómmá túyánámmá ítama yuwáneraq kéoo?" téna Ítuma timá yímikaiye. óq-aimma Ítuma tiráiyé: ⁶² "ááqibo keráwáqá aónáíyanamo Waayúkgon-Araqa naayóbáqô maéwai-marupaqa uínaqa nõraq íno? ⁶³ Áánûqtuni aágoma mái-yataaqa waayúkama yetôpaq kéyimiye. ááqibo túgotaa íma tíwáqnaa iné iné. maamin-áimma keráwáqá timá tímikaunama Áánûqtuni mái-yataakaraq wení aágogaraq paá máiyé. ⁶⁴ aanibo keráwáqti aúkápimma yaímma-wayukama yirummá íma ketime." téna Ítuma óq-aimma tiráiyé: ⁶⁵ "miráipoaq timá tímikaune minná ketibomá móra-naqa íma timákainena ínanama wemá ketôpaqa íma yíné iné." téna Ítuma tiráiyé. naayóbáqá Ítuma aónatukaiye yaímma-wayukama íma yirummá kámata anaáema íkéwareta kéo-kayukama ááqibo wemá webómô agayakánín-naqa wemmá aónariye. ⁶⁶ maamin-áimma ánatagitata taíbaq Ítuni iyápó-annabike ayuwéta yauwéqma kóurae. ááqibo kó éta íma wetêma ókaraqa uréire urááe. ⁶⁷ miráitana Ítuma min-ánnámá tiyááka naikamá kaayaq-wáyúkámá áqnáábaq yááyarena timá yímikaiye: "keráwákárqá tiyuwéra kégo?" téna Ítuma tiráiyé. ⁶⁸ Tááimoni Pítáa maará téna timá ámikaiye: "uyátáraana-nako, náawanoparaq ónúnataabiyo? aati-aatimá paá matúq-matuq umá mái-aimma ení áama matokááne. ⁶⁹ ááqibo ketáámá tirummá ámikaunatae. enamá emá Áánûqtuni katekomá aokaq-náqá máanataa ketáá kéitaukatae." téna Pítáa tiráiyé. ⁷⁰ Ítuma ye táaraq yauwéqma timá yímikena tiráiyé: "nõraq inábiyo? kemá kenamáárfq keráwáqá tiyááka umá kaayaqá ketúyánákó kétékaipoaq matáunama móra-naqa Tááq-taan-aagogaraq máiyé." téna tiráin-naqa ⁷¹ wemá Yúq-taati aboámá Tááimoni Itikáárioti wemá wenamá tiyáákagaraqa kaayaq-íyápó-ánnábikémá wemá anaáekaq namuro-wáyúkábí Ítumma awíqmena wíniye.

Ítuni ábâqawaama wenáaraqá íkéitaae.

7 anaáekaq Ítuma Káárirí aúkáapi márútamarutaba uréire uwáena uráiyé. Ítiráaeo anó-monoq-wayukama Ítumma ikamíneta owana Yúriabaq íuraiye. ² ááqibo Ítiráaeo-wayukati ayú maqnáno-kanaama áwîqa pórábónakaa-naupaq ayú maqnaráe mi-kánáámá waaqókárfq itanabóana ³ wení ábâqawaama timá ámikaae: "ení iyápó-annama mibáq

emô mayáana-mayaima aónanobo maa-márúqá yuwé Yúriabaqa waao. ⁴ móra-nakoma wé máqte-kayukama wemô náawabiyo téta wemmá aónaineta íyanama wé íma aúpáqá mirá íniye. ááqibo maami-qtátááriqô ínéma máqte-kayukati yúraqa itó-ure mirá kéinata em-má aónaaro." téta timá ámikaae. ⁵ áraine. wenábâqawaayugaraqa íma yirummá améta anaaémma íwakaae. ⁶ Ítuma timá yímikaiye: "ketí kanaamá íma pááq uráíye. ááqibo máqte-kanaama minná keráwáqti kanaamiye. ⁷ maa-márábi-káyúkámá keráwáqá íma webó káगतिकाe. ááqibo kemá yeqtí táigoniq on-ááímmá timá abarokáq kéunataboata kemmá webó káगतिकाe. ⁸ keráwáqá kenamáárfiq ayú maqnáíbbáq ko aónaaro. ketí kanaamá íma pááq uráipoaq kemá ígo-aonanune." ⁹ maamin-áímmá ánatagitana Kááriribaq wemá máqe-uráíye.

Ítuma ayú maqnaamá ko aónaraiye.

¹⁰ ááqibo áqnaabaqa ábâqawaayuma ayú maqnáíbbáq kówana wemá anaaékaq aúpáq utáíye. miráipoana waayúkama wemmá íanonoe. ¹¹ máqtemma Ítiráaeo-wayukama ayú maqnaapí weqtábá abáá urááe: "náakaraq min-náqá máíyo?" téta ítama aónaraae. ¹² waayúka-aukaapimma yaímma-wayukama wé kanaa-naré kétéwata yaímma-wayukama wé kaaqaari-naré kétéwata miráuma nóbiq-naabiq-aimma tirááe. ¹³ ááqibo waayúkama anó-monoq-wayukati yáaqa kéikatetaboata móra-nakoma íma abarokáq umá aá tiráíye. ¹⁴ ayú maqnaa-kánáámá ánatanena aúkáa-makaariqa itana Ítuma anó-monoq-naupaqa uténa aarawaamá kéyiraatena kétima-yimiye. ¹⁵ Ítiráaeo-wayukama yúyánámmá ítama netuqnaatúq kéeta tirááe: "náaraq umáwaq maamin-nákómá aúbabimma aónarenaawaq aúbama kéyorautiyo? wemá naayóbáqá íma tugarú tiráíye." téta tirááe. ¹⁶ miráitana Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: "kemô kétéraatunnama íma ketôpake íkeiye. paá timátíkái-nakonopake kéíye. ¹⁷ náawabi timátíkái-nakoni aúyánámmá itaínana wemá kemô aráátúnnyataba ítama aruténama Ánúqtunopakena kukáíyô ketááq maqmawa kéténo téna ítama arutániye. ¹⁸ náawabi wenáúyánápikén-áímmô ténama aanábógó wenáwíqa múte yauwínéna tíniye. ááqibo náawabi timátíkái-nakon áamo ténama wení watáama árain-aíne. aanibo watáama kaaqaari-áímmá arunóbáqá íma wáíye. ¹⁹ naayóbáq Móteti aammá aúmakain-aimma íyaq tímikainabiyo? ááqibo móra-nakoma keráwápíkémá íma maamin-áímmá yáqtoqma akoqnáá uráíye. nôraq itaráq kemmá tikaminera tibáá kéoo?" téna Ítuma tiráíye. ²⁰ aarawaamá yauwéqma tirááe: "epímmá kuti-áágómá wáíye. náayuq emmá ikamínéta kéowaawaq aibôqnaaboq-aikon-aimma kéteno?" téta tirááe. ²¹ Ítuma yauwéqma tiráíye: "Tabaati-yúpááráqá kemá móra anón-awaameqa únnayaba keráwáqá káoneq iyánáaqa kéoe. ²² maamináyaba Mótetima áumo karaí-ááímmá tímikaine. áraine. min-ááímmá íma Mótetikaqa pááq uráíye. wé tináábútáá títaubikokaqa

pááq uráíye. miráimanibo keráwáqá Tabaati-yúpááráqá pááqyan-iyapogon aúma karéwaone. ²³ keráwáqá Mótetini aammá aúkain-aaimma íraqôniq umá waqmá itánúnatae kéteo. keráwáqá Tabaati-yúpááráqô iyápótí yúmo karéwaomano. aónaaro! Tabaati-yúpááráqá kemá móra-naqa mútúq atúba-makaraune. ááqibo nôraq itaráq keráwáqá tíyamma kéumatikaa? keráwáqá íma túrakakemma aónama yaínáaro. máqte-qtataakon-aaimma arútárainayataaqtaba ítama yaínáaro." téna Ítuma tiráíye.

yé tirááe: "maan-náqá Káríqtowabiyo?"

²⁵ ááqibo yaímma Yérútáábake-noinin-aukaqa tirááe: "wé maamin-náráq ikamínéta kéoo? ²⁶ ááqibo aónaaro! wemá abarokáq aamá kétiye. ááqibo yé íma móra-aimma kétimakaae. áraine. máqtemma anó-kayukama yé ítaraae wé Metáiyabiyo? ²⁷ miráimanibo ketáá wemó yi-márúqá aónaraunatae. ááqibo Metáiyamo ínaqtaama móra-nakoma íma wemô kúmi-maruqa íanonaraiye." téta tirááe. ²⁸ Ítuma monoq-náúpáqá máena waayúkama kéyiraatena timá yímikaiye. wemá ááyataa umá tiráíye: "keráwáqá kemmá kétémoneraq kemô yúnna-maruqa aónaraune kéteo? miráimanibo kemá kenamáárfiq ke-túyánákáqá íkukaune. áraine. timátíkái-nakon aúyánápiké timátíkáitaqa kukáune. wenáaimma áraine. miráimanibo keráwáqá wemmá íanonaraae. ²⁹ ké kemá wemmá aónaraune. kemá wetê máqe-uraune. ááqibo wetê máunana wé timátíkáitaqa kukáune." téna tiráíye. ³⁰ miráitata yé wemmá ánná amínéta urááe. miráimanibo wení kanaamá íma pááq uráíye. miráitana móra-nakoma íma aneqá ayáámma ánékukaiye. ímiye. ³¹ taígani-kayukama aúkáapikemma yaímma-wayukama yirummá améta tirááe: "Metáíya yénama óq-anon-awaameqa mú mikáq anón-awaameqa íniyô?" téta tirááe.

yaímma i-wáyúkámá timáyikááwata Ítuma ánnáma ínéta urááe.

³² Ítuqtabama waayúkama netuqnaatúq-aimma káráán-aimma Péraati-wayukama ítátuwa utáárai-monoq-wayukagaraqa Péraati-wayukaqaraqa i-wáyúkámá timáyikááwata Ítuma ánná amínéta urááe. ³³ Ítuma tiráíye: "kemá keráwátê pááqya-kanaama mánunaboq kemá timátíkái-nakonopaqa kónune. ³⁴ ááqibo keráwáqá kemmá tibáá kéomanibo keráwáqá kemmá íkétimonaae. keráwáqá kenamáárfiq kemá máuna-marupaqa íma kanaarác uínoe." téna Ítuma tiráíye. ³⁵ miráitata yé Ítiráaeo-wayukama yeyáá aayó-aayo kététa tirááe: "wé náakaraq kóinaqtaa íanonanunataabiyo? wemá Karíki-marupaq íyaq uráíyô? káqomma Ítiráaeo-wayukama mibáq máapoana kémaena mibáq Karíki-wayukama timá yiráátiniyo? ³⁶ wé kétiye. 'keráwáqá kemmá kétébaaoe. miráimanibo keráwáqá íkétimonaae' ááqibo 'keráwáqá kemô máuna-marukaqa íma kanaarác uínoe.' téna kétiye. maamin-áíkkón áaimma nóinabiyo?" téta tirááe.

akoqnáá umá mái-nomma

³⁷ ánatainna-taoqa mú mikáq anó-taoqa ayú maq-naapí Ítuma itó éna waéqma itaí-áímmá ááyataa umá anón-aimma tiráiyē: “móra náawa-naawabi non-áámō akaína-naqa ayuwáyanawaq ketōpaq yíno kéyenawaq wemá naíno. ³⁸ Áánûqtuni áa agamatán-áúbábí kētiye. ‘arunóbáké matúq-matuq umá mái-noko me-tiráá yubátuwena kumíniye’ mirá kētiye.” téna tiráiyē. ³⁹ maamin-áímma Ítuma Áánûqtun-aagotaba kētiye. máqtemma náayubi wenáaraqo itétama Áánûqtuni aáma mayánoe. Ítuma pukáipike íma itó-uraipoana mi táoqa Áánûqtuni aáma íma yímikaiye.

⁴⁰ yaímma-wayukama min-áímmá kēiteta mamá tirááe: “wé maamin-náqá áraimma Áánûqtuni amuné-náqiyē.” téta tirááe. ⁴¹ yaímma-yu tirááe: “wemá áraimma Metáiyae” kētewata ááqibo yaímma-yuma “ímiye” kētewata “Metáiyaraatati wé miráuma Kááririmarupake íyine iné.” téta ⁴² “íyaq Áánûqtuni áa agamatán-áúbábí Metáiyaqtaba tiráinabiyo? móra-aaniko Tébitin-annabike Béqtaremubaqa Tébitini pááqyamarupake kēiyē.” téta tirááe. ⁴³ ááqibo miráitata Ítuqtabae téta máqtemma aaraukáqá mamá yáikaaq urááe. ⁴⁴ yaímma-wayukama aneq yáqtoraineta kéeta-manibo ááqibo móra-nakoma íma wenaneqá ko yáqtokaiye.

⁴⁵ miráitana anó-monoq-naupake i-wáyúkámá yauwéqma yewata uyátarai-monoq-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq min-í-wáyúkámá ítama yimónaraae: “nōraq itarác keráwáqá wemmá íawiqme irááo?” téta ítama yimónaraae. ⁴⁶ i-wáyúká yauwéqma tirááe: “móra-nakoma maan-nákó tiníq umá íketimiye.” téta tirááe. ⁴⁷ Pérati-wayukama yetábámá mirá téta timá yímikaae: “wemá keráwákárác tímioq-naayoq kēiyō? ⁴⁸ keráwáqá aónaraawaqtaawaq móra ketáábíkē uyátarai-monoq-wayukabi Pérati-wayukabikemma yirummá ámikaa íyabiyo? ⁴⁹ ímiye! paá maami-káyúkámá aá íma itaraa-kayukama Áánûqtuni áa Móteti agatáimma íma kēitaae. Áánûqtu yawááq-umayikaniye.” téta timá yímikaae. ⁵⁰ ááqibo yeráwápíkē móra-nakon-awiqá Níkótímati wemá naayóbác Ítunopaq ko aónariye wemá timá yímikaiye: ⁵¹ “ketáái Ítiráaeo-wayukati aammá aúkainaikoma móra-nakomma íma ketáá yawááq-umakaraanataa wemō naayóbácō nōrabi uráina-yataaqtaba tínataa itánatae.” téna Níkótímati tiráiyē. ⁵² yeráwáqá yauwéqma tirááe: “egárác Kááriribakenabono? emá Áánûqtuni aúba-wannaabin-aimma yorautíq-yorautiq umá aónaa! mipí móra Áánûqtuni amuné-náqá íma Kááririmarupake íma páác íniye.” téta tirááe.

aaraukáqá mamá káyataiyē.

8 máqte-kayukama yeqtí naaópataa wéyáwé umágoana Ítuma Óróbēti-anuraq utáiyē. ² aabáyaanapimma nokáápaq anó-monoq-nama kuru aúkánobaq wáipaq móragaraq yauwéqma kéuwitata

máqtemma wenōpaqa iráawana maraq máena aarawaamá káyiraatena timá yímikaiye. ³ móra-inikoma máqtemma aá itaí-wáyúkágárác Pérati-wayukagaraq min-ínímmá awíqmeta irááe. min-íníkmá aaraukáqá mamá káyainaitataboata yetúbác aúkáapi mú itó-umakaraae. ⁴ yé Ítuma timá ámiketa tirááe: “tirááti-nakotao, maan-íníkmá kiyaamoríqa kéena aaraukáqá mamá káyainaibo wemmá aónaaro! ⁵ aammá aúmakain-aipimma Móteti mirá téna timá tímikaitae. mirámō íyan-ininaukaqa óqtatanapo ikámóro téna timá tímikaitae. emá é nōina kéteno?” téta tirááe. ⁶ yé mirá téta wemmá makáqma aónaraae. yeráwáqá móra-aimma abáá-uma aá timákanetaboata mirá-tiraae. miráitana Ítuma aítaubitaukaq máqe-urena ayáánaubiqnapo marabí aúbama agatáiyē. ⁷ yemá ókaraq-okaraq umá itaa-itaá urááe. aanibo wé itó-urena timá yímikaiye: “waayúka-aukaapikemmo móranaakoma kúmiq-yataaqa kebó-yátááqá otaammá kuíqtataaqa íma wárainanama áqnáabaqa móra-oqtatama min-íníkmá aneqá iyaabóma ikamíno.” téna tiráiyē. ⁸ ááqibo keqnáámmá aítaubitaukaq máqe-urena ayáánaubiqnapo mararáqá aúbama agatáiyē. ⁹ yé miráuma itátuweta máqtemma máápaqtaa móra-mora yáubaguraae. máqtemma anó-kayukama áqnáabaqa kówata yinaaemma tébakaq-wayukama yáubaguraae. ááqibo Ítumma wenamá ayuwéta kóuraae. kówana wenamá min-íníkgárác máqe-uraiye. wemá Ítun aúbác itó-uma máitana ¹⁰ Ítuma itó-urena min-íníkmá timá ámikaiye: “maan-íníko, yé náakaraq mááo? móra-nakoma enōpaqa íyaq óqtatamma iyaabótukaiyo?” téna tiráiyē. ¹¹ min-íníkmá tiráiyē: “anó-nako, móra íma máiyē.” téna tiráiyē. ááqibo Ítuma timá ámikaiye: “kegárácá íma yawáác kéumakaune. emá kóaa. kóure anaaékaq íma móragaraq kebó-yátááqá uwo!” Ítuma maamin-íníkmá timá ámikaiye.

Ítuma maa-márábín-óné.

¹² anaaékaqa Ítuma keqnáámmá tiráiyē: “kemá maa-márábín-ómmúne. náawabi ketinaaémo warénama wemá matúq-matuq umá mái-omma kémayena kumayuqnóbác aati-aatimá íma uréire íniye.” téna tiráiyē. ¹³ Pérati-wayukama wemmá timá ámikaae: “emmá enamááríq timá waéqme uréire kéone. emō téna-yataaqa íma áraimiye.” téta tirááe. ¹⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyē: “kemá kenamááríq ketáayaba tenamá áraine. káqo-nakomo máena ketáayaba tinnama árain-aimma tíniye. kemá náakakenabi iréq náakarabi kemá ónúnama kēitaune. miráipoana ketáama árain-aimma wáiyē. ááqibo náakakenabi iréq náakarabi kemá ónúnama keráwáqá íkēitaae. ¹⁵ keráwáqá maa-márábí-káyúkámá paá maa-márábín-ááíqtábámá ítama káyainaabo kemá mórariq umá móra-nakoma íma yawáác kéumakaune. ¹⁶ kemá íma kenamá máune. tímátíkái-nakoma minná ketibomá ketimakaq máiyē. miráipoana kemō móra-yataaqa káyainaunama árain-aimma káyainaune. ¹⁷ Ítiráaeo-wayukati aammá aúkain-aipimma kētiye. kaayaq-nákórátámō móra-

aimmo tíyamma minná yenákámô nóinabi tíyamma árain-aíne. mirá téna kétiye. ¹⁸ kemá kenamááríq ketábá këtunama ketibomá timátíkái-nakoma ketábágáráq kétiye." téna Ítuma tiráíye. ¹⁹ yeráwáqá ítama aónaraae: "enabomá náakarabiyo?" téta ítama aónaraae. Ítuma yauwéqma tiráíye: "minnámo kemmô këtímonaama minná ketiboé. ááqibo kemmô këtí-moneqa minná ketibo aónainoe." téna tiráíye. ²⁰ Ítuma maamin-áímmá anó-monoq-naupaqa kéyiraatena waaqókák Áánûqtuma yimuqá marakéta áme-moneqa wáinaukapaqa timá yímikaiye. weni kanaamá íma iráipoata móra-nakoma íma ánná ámikaiye.

keráwáqá kemô kounabaqa íma kanaarác uínoe.

²¹ miráitana keqnáámmá Ítuma timá yímikaiye: "kemá kégounaboqa keráwáqá kemmá tibáá ino-manibo keráwáqá keráwáqtí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápi-kárác uínoe. kemá kónabaqa keráwáqá kenamááríq íma kanaarác uínoe." téna Ítuma tiráíye. ²² miráitata máqtemma Ítiráaeo-wayukama tirááe: "minná wenamááríqqa íyaq ikámma puínéna kéiyó? nôraq inábiyo wé tiráíye 'kemó kouna-marupaqa keráwáqá íma kanaarác uínoe?'" téta tirááe. ²³ ááqibo Ítuma óq-aimma timá yímikaiye: "keráwáqá na-pakémíbo kemá yanaapákémúne. keráwáqá minná maa-márábí-káyúkámóbo kemá maa-márábíké-náqá íma máune. ²⁴ miráitaq keráwáqá timá tímíqma ánata-raune. keráwáqá keráwáqtí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápi-kárác puínoe. keráwáqá tirummô timíyaqa náawabi MÁUNE. kegárác Áánûqtute mórabi máune. árainma keráwáqá keráwáqtí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápi-kárác puínoe." téna Ítuma tiráíye. ²⁵ yé timá ámikaae: "ááqibo é náawabono?" téwana Ítuma timá yímikaiye: "minná áqnáabaqa kemá nóine térabi timá tímikaune. ²⁶ netuqyaan-áímmá keráwáqtábá kenamááríq timá keráwáqá yawááq-umatikanaa únnae. ááqibo óq-aimma tenúne. máqten-aimma kemá marabí-káyúkámá këtíma-yimunama mútûqa timátíkái-nakoma wenôpake itáunama wemá aati-aatimá árainma kétiye." téna Ítuma tiráíye. ²⁷ aboáqtábá këtítata yemá íitaraae. ²⁸ miráitana Ítuma timá yímikaiye: "anaáekaqa kemá Waayúkaqon-Araakokaqo kaapaq-yátáqá múte yauyéqa mikáqá kemmá náawabi MÁUNE timónanoe. máqte-qtataariqo kéunama kenamáá íkeune. ímiye. kemá maami árain-aimmo túnnaama ketibomá këtiraatena timá tímín-aimma këtíne. ²⁹ maaminámo timátíkái-nakoma wemá keté máíye. máqte-qtataariqo únnayaba wemá amuqá kématikaipoana wemá kemmá ítiyuwaitaq kenamáa íureire kéune." téna Ítuma tiráíye. ³⁰ wemá aamô këtítama taíbaq-wayukama wemmá yirummá ámikaae.

Ítuyaa Áabaraama

³¹ móragaraq Ítuma Ítiráaeo-wayuka wemmô yirummá ámê-kayukayaba tiráíye: "keráwáqô ketáabimmo máeqa árainma keráwáqá ketí iyápó-annama mááe. ³² keráwáqô ketáabimmo máeqa keráwáqá máqten-

arai-qtataaqa aónéqa árain-aimma ítaraunama keráwáqá ánnábike ayútikaiyaqa kóinoe." téna Ítuma timá yímikaiye. ³³ mirá téta yemá timá ámikaae: "ketáámá Áabaraan-annabike-kayukataa máunatae. óq-wayukama keqtáámá íyaqtorewaone. 'keráwáqá ánnábike ayútikaiyaqa kóinoe' nôraq itaawáq kéteno?" téta tirááe. ³⁴ Ítuma yauwéqma tiráíye: "árain-aimma këtíma-timune. kúmiq-yataariqo i-nákómá otaammá kuína-nakokaraq minná otaammá kuína-yataakoma wemmá yáqtoqma ánná kámiye. ³⁵ yáqtorai-nakoma ábâqawaan aukáapimma íma máíye. ááqibo paá áanikoma ábâqawaan aukáapimma wemá aati-aatimá máíye. ³⁶ otaammá kuína-yataakoma keráwáqô yáq-torainaqo kemá áanikoma aati-aatimá ketiboté ké-maunaboqo kemô yabítuwanaqa kóinoe. miráipoana áraíne móra-nakogaraq móra-yataakaraq keráwáqá íma kanaarác yáqtoraniye. ³⁷ kemá ítaraune. Áabaraan-annama mááe. ááqibo kemô timátimuna-yataaqa íma kémaiyeq kemmá tímikamino-kanaayaba abáá kéoe. ³⁸ ketibonôpaq wái-qtataaqtataba aónareqa këtíma-timune. nóinainabi ketibonôpakemo itáama miráino." téna Ítuma tiráíye. ³⁹ Ítiráaeo-wayukama miráuma tirááe: "ketibotáá Áabaraama máíye." téta tirááe. Ítuma yauwéqma tiráíye: "Áabaraan-annama máeq oweqa wemô mayáimá máyáinikaa umá mayáiné oné. ⁴⁰ kemá árain-aimma Áánûqtunopake ítama timá tímikaunaboqa keráwáqá kemmá tímikameqa tibáá kéoe. Áabaraama mirá íuraiye. ⁴¹ keráwáqá Tááqtaama keqti-boní mayáimá ké-mayaabo!" téna Ítuma këtítata waayúkama agaren áaimma tirááe: "aguyáán-iyaporaá íma máunatae. Áánûqtu wenamá ketibotáá máíye." téta mikáyúkámá tirááe. ⁴² Ítuma timá yímikaiye: "Áánûqtuqtataba ketiboé téq oweqa kemmá túyánámmá tímíné oné. kemá Áánûqtunopake iréqa íbêqa maami máun-aboqa kemmá túyánámmá tímíné oné. kemá íma ketúyánápi-kémá kukáupo Áánûqtu timátíkítaq kukáune. ⁴³ nôraq itarác ketáama íma ítama kárutao? ketáama íkétikaipoaqa keráwáqá íma kanaarác ítama kárutaae. ⁴⁴ keqti-bomá Tááqtaama máitaq ákái-qtataariqo kéoe. Tááqtaama naayóbáqá áqnáabaqa káqo-nakomma ikákaiye. aboámá máíye. wepímmá árain-aimma íma wáitanaboana wemá aati-aatimá árain-aaikon-anaaema íkéwaraiye. wemô kaaqaari-áímmô kétena wenáabike mirá téwaine. maami-kááqáá-í-nákómá kaaqaarimô kétenama kaaqaari-áíkon aboámá máíye. ⁴⁵ ááqibo kemá árainma këtíma-timunaqanibo kemmá íma keráwáqá tirummá këtíne. ⁴⁶ kanaarác móra-waigoma keqtábá kúmiq-yataariqo kéone tíníyô? kemô árainmo këtíma-timunaqa nôraq itarác ketáama íkétitao? ⁴⁷ náawabi Áánûqtuni iyápóma máenama wemá Áánûqtuni áama këtíaiye. keráwáqá íma Áánûqtuni iyápó máepoqa íma wenáaraqa këtítae." téna Ítuma tiráíye. ⁴⁸ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama yauwéqma tirááe: "emá Táméria-napoa kuti-áágón áaraan-aimma kéteno? ketáámá árain-aimma këtunataabiyo?" téta anó-monoq-wayukama tirááe. ⁴⁹ Ítuma yauwéqma tiráíye:

“kuti-áágómá tirunóbáqá íma máíye. ááqibo ketibon áwíqá múte kéyauyune. áánibo keráwáqá ketíwíqá múte yauwínôqtaba kammáa kámagoe. ⁵⁰ kemá ketíwíqá íma múte yauyónáá kéune. ááqibo móra-nakoma ketíwíqá múte yauwínéna kéena wemá mamá kéyainikaiye. áraimma keráwáqá kétima-timune. móra-nakomo ketáama warénama wemá aati-aatimá ípuiniye.” téna Ítuma tiráíye. ⁵² anó-monoq-wayukama miráuma tirááe: “árain-uramma íbêqa itáunatae. epímá kuti-ááqómá arunóbáqá wáíye. Áabaraama pukuráitata Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq pukurááe. ááqibo emá kéténe ‘móra-nakoma ketáamo warénama ípuiniye.’ ⁵³ nôraq inábiyo? ketibotáá Áabaraamma pukítaa mú mikákáán-ánómmá emá máano? Áabaraama pukuráíye. Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq máqtemma pukurááe. emá náawana káureq kéteno?” téta tirááe. Ítuma yauwéqma tiráíye: “kemô ketíwíqo múte yauyéqqa minná ketíwíqá paátataaqíye. móra-nakomo ketíwíqo múte yauyénama minná ketibomiye. keráwáqô temmá minná keráwáqti ítóe. ⁵⁵ keráwáqá wemmá íaonaraabo kemá wemmá aónaraune. kemá téqa wemmá íma aónaraune tenamá keráwákáá ónúne. kaaqaari-náqá mánune. owé. kemá wemmá aónareqa wenáama matokéq mirá kéone. ⁵⁶ keqtítaubikoma Áabaraama kemá kukáuna-kanaama aónanipoana Áánûqtu aráátiraipoana ôriq umá amuqá makáíye. káonena amuqá makáíye.” téna Ítuma tiráíye. ⁵⁷ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá ámikaae: “emá íma móra-tiyaapaq-tiyaaka-auqa uráápo emá Áabaraamma náaraq umá aónaraano?” téta tirááe. ⁵⁸ Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “naayóbáq Áabaraamo íma máikaqa kemá kenókáá náawabi máqe-uraunama MÁUNE.” téna Ítuma timá yímikaiye. ⁵⁹ miráitata yemá óqtatamma múte matéta Ítumma iyaabóma ikamínéna urááe. ááqibo wemá aúpáq péqmarena anó-monoq-naupake yaákarena aa íwáimma yaúbaguraiye.

aúgaroq-nakoni watáama

⁹ Ítuma uréire kéena mórama aúgaroq-naqa aónaraiye. wemá naayóbáqá anóama kémarakaitanama aúramma karopáguraiye. ² máqtemma Ítuni iyápó-annama wemmá ítama aónaraae: “Aráábaeo, náawaq kúmiq-yataariq itanawáq anóama aúgaroq-iyapoma marákárainabiyo? maamin-nákóaq kúmiq-yataariqa urái anóaboawaq kúmiq-yataariqa uráíyô?” téta ítama aónaraae. ááqibo Ítuma maará téna timá yímikaiye: “maamin-nákóní kúmiq-yataakoma íma wemmá mamá aúgaroq-naqa aúkáiye. wenanóboyuti kúmiq-yataakoma íma wemmá mamá aúgaroq-naqa aúkáiyo mi-wágón áaimma miráuma íma wáíye. ímiye. maami-qtátáaqá Áánûqtuni maiyáígómá abarokáq maan-nákókáq páaq íniye. ⁴ íbêqa aabaúmá wáinagaraq timátíkái-nakoni mayaímá máyáanatao. miráipoana aaqô enáinanama móra-nakoma mayaímá iyaonena kanaarácq ímayaniye. ⁵ kemá maa-marábímô máunama kemá maa-marábín-ómmúne.” mirá téna Ítuma timátuwena ⁶ Ítuma mararácq wirááti wiqmaké-

na maramá abákátana wirááti-maragaraq mamá yogarí-karaariq umátuwena Ítuma yomá tarôq uráíye. tarôq umátuwena Ítuma mi-tónápó min-nákóní aúnaakaq pérakatuwena ⁷ miráitana Ítuma wemmá timá ámikaiye: “emá Táéróa-nokaayupi nommá koberaao.” téna tiráíye. maamin-áwíqá waéqma yarááe “timákáawana kóuraiye”. miráitana wemá uréna nommá kobékaiye. nommá pétuwena mikáké aúramma karáqma aónamaena yauwéqma iráíye.

⁸ ááqibo máqtemma wení márûpaq-wayukagaraqa wemmá káonaa-kayukagaraq naayóbáqá wemá aáwaqtaba aarawaamá ítama yimónéwaine téta yé tirááe: “nôraq inábiyo? aqá maamin-nákómá maraqô máena waayúkaraca áa kéyaitana aáwaqtabama itaaita ewainabiyo?” tewata ⁹ yaímma-wayukama tirááe: “owé. wemá maamin-náqíye.” téta tirááe. ááqibo yaímma-wayukama tirááe: “ímiye. wemá paá miráuma mórai q urái-naqíye.” tewana aanibo aanábógó wé tiráíye: “minná áraimma kemúne.” téna tiráíye. ¹⁰ yé timá ámikaae: “nôraq itanawáq aúramma kabárikaiyo?” tewana ¹¹ wé yauwéqma timá yímikaiye: “min-náqá Ítue téta áwíqá kéyaae. wemá yomá tarôq umátuwena túnáakaq tótaa umátikátuwena wé timá tímikena tiráíye ‘emá Tááéróa-nokaayupi nommá koberaao’ téna titaqá ááqibo kemá nommá kogéberaunana túrakoma íraqôniq kéitaq kéqoqeq-yataaqa íbêqa káonaune.” téna titata ¹² yé timá ámikaae: “min-náqá náakaraq máíyo?” tewana maará téna wemá tiráíye: “kemá paá íaonaraune.” téna yauwéqma tiráíye. ¹³ maamin-náqá naayóbáqá aúramma karopáguraimiye yemá Pérati-wayukaraq awíqmeta urááe. ¹⁴ mi-túpáámá Ítuma yomá tarôq umátuwena aúgaroq-naqa mamá aúramma tágayakaraiye mi táoqa Tabaa-ti-yúpááraré. ¹⁵ mikáq Pérati-wayukama ítama aónaraae: “enaúrakoma náaraq umá íraqôniq uráíyo?” tewana wé timá yímikaiye: “wemá túnáakaq yomá pétikaitaq nommá kobéqtuwe íbêqa kanaarácq káonaune.” téna timá yímikaiye. ¹⁶ miráipoana yaímma Pérati-wayukama tirááe: “Tabaa-ti-yúpáámá íma kawáá kéipoana maamin-nákómá Áánûqtunopake íiraiye.” téta tirááe. káqo-Perati-wayukama tirááe: “wemô kúmiq-araaq-naqa máenamoenama wemá náaraq umáwaq anón-awaameqa kanaarácq iné inábiyo?” téta timátuweta yaíkaa q umá kaayaq-ánnáe urááe. ¹⁷ miráitata min-nákómá keqnáámmá ítama aónaraae: “enaúramma wemá kékabarirakaitaa wetábámá nóineq tinóno?” téta ítama aónaraae. wé tiráíye: “wemá Áánûqtuni amuné-náqíye.” téna yauwéqma tiráíye.

¹⁸ ááqibo wemá naayóbáqá aúgaroq-naqa marákáraamanibo íbêqa kanaarácq káonaitata anó-monoq-wayukama minnáyaba yirummá íkámataboata anóboyuma yááyareta ítama yimónaraae: ¹⁹ “maamin-ná keqtáanabiyo? árainaq kenákámá aúgaroq-naqa marákáraayanabiyo? owé. kéteyamanibo náaraq umáwaq íbêqa wemá aúramma kanaarácq káonaiyo?” téta ítama yimónaraae. ²⁰ anóboyuma yauwéqma timá yímikaaye: “ketáanikorataboaka aónarauyama

anóama aúgaroqa marákáraiimiye. ²¹ ááqibo wé náaraq umá aúramma kanaarác káonaiyo? kerátá íma ítarauye. náawa aúramma mamá kabárirakaraiyo? kerátámá íaonarauye. wemmá ítama aónaaro! wemá anópoana wenamááríq aamá timá-timiniye." téta tirááye. ²² wenanóboyuma Ítiráaeo anó-monoq-wayukayataba yáaqa kéikatetaboata mirá-tiraaye. anó-monoq-wayukama yeráwáqá wágáábaq timá akoqnáá umákaae: "móra-nakoma Ítuqtaba Metáíyae tinnanaqa monoq-náupáké watuwánúnatae." ²³ min-náyababoata wenanóboyuma tirááye: "wemá anómibo wekác ítama aónaaro." téta tirááye.

²⁴ miráitata kaayaq táoqa keqnáámmá maamin-nákómá naayóbáqá anóama kémarakaitanama aúramma karopáguraimiye wemmá Pérati-wayukama ááyareta yé timá ámikaae: "emá Áánûqtun-awiqqa múte yauyuwo! ketáá káonaunatae maamin-náqá Ítuma kúmiq-yataariq i-náqiye." téta tirááe. ²⁵ minnáyabo min-nákómá yauwéqma tirááye: "wemá kúmiq-yataariq inárábi iyabiyo kemá íma ítarauye. kemá móra-yataaqa áraimma kéitaune. kemá naayóbáqá túgaroq-naqa máqe-uraunamibo íbêqa kanaarác káonaune." téna wé timá yímikaiye. ²⁶ yé ókaraq-okaraq itaa-itaa umá ítama aónaraae: "wemá emmá nôraq umákáraiyo? wemá náaraq umá aúramma kabárirakaraiyo?" téta ítama aónaraae. ²⁷ yauwéqma wé timá yímikaiye: "kemá keráwáqá timá tímikau-naqanibo íma kéitaae. nôraq itarác keráwáqá keqnáámmá itánéra kéoo? áqa keráwákárarác kékítaitaraq wení iyápó-annama auránéra kéoo?" téna yauwéqma tirááye. ²⁸ yé wemmá aá awáágureta tirááe: "emáaq wení iyápó-annama mááne. ááqibo ké ketáá Mótetini iyápó-annataa máunatae. ²⁹ Áánûqtuma Mótetima aamá ámikaiye minnáyaba kéitaunatae. miráimanibo min-náqá náakakena iráaiyo? ketáá íaonaraunatae." téta tirááe. ³⁰ min-nákómá yauwéqma timá yímikaiye: "keráwáqá anó-kayukamanobo wé náakakena kéiyó íaonaraunatae téq kétee. aanibo wemá wenamááríq ketúramma mamá kabáritikariye." téna tirááye. ³¹ yé timá ámikaae: "túyánámmá kéitaunatae. Áánûqtuma kúmiq-wayukati yáama íma kéitaibo paá wenaúyánámô ítama kaqtó umá máyáa-kayukama yetáama Áánûqtu kéitaye. ³² maa-márámô tarôq uráikanaarake íbêq-kanaarakaraq aúramma karoparáin-iyapoma marákáitana móra-nakoma íma kabárirakewaine. móra-nakoma íma kanaarác mirá-iniye. ³³ maamin-náqá Áánûqtunopake írenama wemá anón-awaameqa kanaarác íiniye." téna wé tirááye. ³⁴ yé akoqnáá umá tirááe: "nóinabiyo! emá kúmiq-yataapi paá marákáraa íbêqa ketáá kétiraa-tennataabiyo?" téta yé timátuweta min-náqá yabitimátukaae.

³⁵ Ítuma min-náqá yabitimátúwáan-aimma ítátuwe-na yaónatuwena tirááye: "emá Waayúka-Araakomma arummá káme iyabiyo?" téna ítama aónariye. ³⁶ min-nákómá yauwéqma tirááye: "anóko, wemá náawabiyo? timá tímínaq wemmá tirummá áméno." téna tirááye. ³⁷ Ítuma timá ámikaiye: "wemmá aónatukaane. minnâ

íbêqa eté watáá-wataa kéteq máune." téna Ítuma timá ámikaiye. ³⁸ uyátáraana-nako, kemá emmá tirummá kámune." timátuwena Ítukaqa araayutáúmmá aténa nunamupí Ítun-awiqqa múte kéyauyena timá ámikaiye. ³⁹ miráitana Ítuma tirááye: "maa-márábí kemá árain-aaiqtaba kaaqaari-ááíqtábá yainaiyábá kukáune. miráitata íkaonaa-kayukama kanaarác aónanoe. ááqibo káonaa-kayukama yúgaroq-wayukama auránóe." téna Ítuma waéqma itaí-áímmá tirááye. ⁴⁰ yaímma Pérati-wayukama wenamakaq máeta timá ámikaae: "kekáráqtáá túramma kégaropaiye. íyaq kéteno?" téta timá ámikaae. ⁴¹ Ítuma yauwéqma tirááye: "keráwáqô paá túgaroqo máeq oweqa keráwáqá íma kúmiq-yataakaraqa íineq oné. ááqibo íbêqa keráwáqá 'kanaarác káonaunatae' téq kétee. miráipoana keráwáqtí kúmiq-yataaqa paá wááye." téna Ítuma tirááye.

tipi-típigoni kurubí waéqma itaí-áímmá

10 Ítuma mirá tirááye: "áramma kétima-timune. náawabi móra-nakoma tipi-típigoni kurubí oqtabákémá íuyenamo óq-aukapakemmo uyénama maami uyábéráina-naqa moyá-náqá mááye. ² móra-nakoma oqtabákémô uyábéráina-naqa wemá tipi-típikawaa-nare. ³ kawáábóana oqtarác yabí-nakoma oqtamá kéiyakaiye. miráitata tipi-típima yeqtí kawáá-nákón áama kéitaae. wení tipi-típima yíwíq-yiwiqa yá-tuwena mi-kánóqá máápaq áqnáabaq kóitata anaaé waqmé kégumoe. ⁴ wení tipi-típima yiwíqma márúte yuwéna wemá áqnáabaq kégumitata wenáama kékítetaboata tipi-típi-annama anaaé wakááe. ⁵ káqowan anaaé íkewaraae. káqowan áama íiteta wenáaq ikátéta peréqé wínoe." téna Ítuma tirááye. ⁶ waéqma itaí-áímmá Ítuma timá yímimanibo yeráwáqá nóinainabiyo téta íma ítama arútaraae.

oqtayábámá Ítuma kétiye.

⁷ ááqibo Ítuma keqnáámmá timá yímikaiye: "áramma kétima-timune. kemá tipi-típigoni oqtamúne. ⁸ máqtemma áqnáabaqa ye-káyúkámá yeráwáqá moyámmá mayái-wáyúkáe. ááqibo tipi-típigoma íma yetáama kéitaae. ⁹ kemá oqtamúne. náawabi oqtarác wéna arummá tiména kurunóbáq uyáberaina wemmá kawáá umákanune. wemá uyábekena yaúbagure umá uréire kéena aáwaqtaba abáá umá mayániye. ¹⁰ moyá-nákómá moyámmá kémayena kékamena kéqokeq-yataaqa mamá táíq inéna kéíye. kemá yúnna-ma minnâ yeráwáqá matúq-matuq umá má-auwaraimma óqiqma yiménáae téq iráune." téna tirááye.

tipi-típigoni kawáá-náqá máune.

¹¹ óq-aimma Ítuma tirááye: "kemá íraqô-tipi-típikawaa-naqupo ketiyáánaubiqa aóna-mayaaro. íraqô-tipi-tipi-kawaa-nakoma wemá tipi-típi-annayabae téna puíniye. ¹² móra-nakoma paá meyáqtábá mayaímá kémayena wemá kawaa-náqá íma máena tipi-típima íma

yabíqma kárutaiye. áwáábiq-iyammo ínanama wemá iyuwéna péqmare kóinana áwáábiq-iyakoma tipi-típi-ma yúpuqma pípeban éqé kéyuwaiye. ¹³ wemá paá móneqtaba mayaimá kémayena tipi-típi-yatabama íma arummá kéumayikaiye. ¹⁴ kemá tipi-típigoni íráqô-kawaa-naqune. ketí tipi-típi-annama kéyimonau-nata kemmá kétimonaae. ¹⁵ móraiq umá ketibomá kemmá kétimonaitaq kemá wemmá káonaune. aanibo maami-típi-típi-ánnáyábáé téq ketí aúwaraimma yetô-paqa kéyimune. ¹⁶ ketí óq-típi-tipima íma maami-tíqnoábákémíbo minnágaraq kemá áqnáabaq kéweq yíwíqme onata ketáama itánoe. miráiyata kímora tipi-típi-annama máiyana kímora-kawaa-nakoma yabíqyikaniye. ¹⁷ ketí aúwaraimma kéyimune. minnágongon-aaiqtaba ketibomá keqtábámá kákaiye. miráinaq anaaékaq ketí aúwaraimma yauwéqma mayánúne. ¹⁸ móra-nakoma ketí aúwaraimma íma kanaarác matuwániye ímiye. kenamáárríq ketí aúwaraimma kéy-imune. kemá ketí akoqnáárake ketí aúwaraimma kanaarác yukéq ketí akoqnáárake kanaarác yauwéq-ma mayánúne. maamin-áímmá ketibonôpake matáune.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁹ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama maamin-áíqtábá keqnáámmá yaíkaa umá kaayaq-ánnáiq urááe. ²⁰ netuqyaa-káyúkámá tirááe: “kuti-áágómá wepímmá máitana wemá aíbôqnaaboq kéiyé. nôraq itarác wenáama kéitaa?” téta tirááe. ²¹ yaímma-wayukama tirááe: “maamin-áímmá íma aíbôq-nakon-aamiye. móra kuti-wákómá aúgaroq-nakoni aúramma mamá íyaq kanaarác kabárrakaniyo?” téta tirááe.

Ítiráaeo anó-monoq-wayukama Ítuma namuroíq umákáraae.

²² anaaékaq Yérútáárebaqa ayú maqnaí-kánáámá páaq uráiyé. mi-kánáámá naayóbáqá monoq-námmá yimuráámuq kémareta monoq-nákóni oqtamá itaae. mi-kánáámá yaugi-kánáámíye. ²³ Ítuma anó-monoq-naupaqa yítaubikoma Tórómóni-oqtaraqa uréire kéitaa. ²⁴ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama amakaq yagutéta timá ámikaae: “emá Metáiyamo máema kanaarác timá abarokác umá-timinonatae. náaraq umá-taoraq awé ónúnataabiyo?” téta timá ámikaae. ²⁵ Ítuma maará téna yauwéqma tiráiyé: “kemá timá tímíqma ánatatukaun-aqanibo keráwáqá íma tirummá tímikaae. máqte-mayaima ketibon áwíkaqa kémayau-nama ketáaiqtaba kétiraatiye. ²⁶ miráimanibo keráwáqá íma ketí tipi-típi-annama máepoaqa íma tirummá ketime. ²⁷ máqtemma ketí tipi-típi-annama ketáama kéitaaawaqa kemá yemmá kéimonaunata ketinaaéma kéwaraae. ²⁸ kemá matúq-matuq umá paá máí-auwaraimma kéyimune. miráipoata yemá íma aúyokinoe. móra-nakoma ketiyáápike yemmá íma yabítuwaniye. ²⁹ nói-qtataarabi ketibomô tímímma minná mú mikác anókaapoana móra-nakoma ketibon ayáápike yemmá kanaarác íyabítuwaniye. ³⁰ ketibotê kegáráq kerátámá kímoramuye.” téna Ítuma tiráiyé. ³¹ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama keqnáámmá óqtatama mamá ikamínétamo kéowanama ³² Ítuma

timá yímikaiye: “netuqyaammá íráqô-mayaima ketibonôpake tiráátiraune. keráwáqá nói-mayaiyabawaq óqtatamma iyaabóma tikaminera kéoo?” téna Ítuma tiráiyé. ³³ anó-monoq-wayukama yauwéqma timá ámikaae: “ketáámá íma móra íráqô-mayaiyabata óqtatanapo ikamónátaa kéunatae. ímiye. emá Áánûqtuma áyóqa káyaanatae. emá paá-naqanopo ‘kemá Áánûqtumune’ kétenaqtae.” téta tirááe. ³⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “‘tiráune keráwáqá Áánûqturaamoe.’ miráuma agamatámmá keráwáqti aammá aúmatan-aipimma íyaq agatáiyô?” ³⁵ wannaabímmá Áánûqtu yemmá timá yímikena mera-káyúkáyábámá Áánûqturaane. téna yeqtábá tiráine. Áánûqtuni watáama agamatá kátáámá aati-aatimá wení akoqnáama íma kanaarác aúyoraniye. ³⁶ ketibomá móra-aukapaq kékikena maa-márábí tímátíkaraiye. miráipoana ‘kemá Áánûqtun áanikomune’ túnnaa keráwáqá keqtábámá áyóqa káyaiye kéteo? ³⁷ ketiboní mayaimá ímo kémayaanaqa kanaarácqibo ketáaraqa tirummá ítíméro. ³⁸ ááqibo ketiboní mayaimá kémayaanaqa keráwáqá ketáaraqa íma tirummá ketimeq oweqa kemá mayaimá mayáunaraq káonera mi-máyáigómá tirummá kámara anaaékaq ítama arutánoe minná ketibomá tirunóbáqá máitaqa kemá wenarunóbáqá máune.” téna Ítuma timá yímikaiye. ³⁹ miráitata móragaraq yáqtoqma ánná aminéta ománibo wemá iyáápike akarupátuwena kóuraiye.

⁴⁰ keqnáámmá Ítuma yauwéqma uréna Yótaa-nomma atátuwe uréna naayóbáqá Yóáane nommá péqyikewaipaqa mibáq ko máqe-uraiye. ⁴¹ mibáq máitataka wenôpaqa aarawaamá netuqyaa irááe. iréta tirááe: “Yóáane íma móra-awaameq-yataariqa uráimanibo máqten-aiqtaba maami-nákótábá Ítuqtaba timá áraimma tiráiyé.” téta tirááe. ⁴² ááqibo mibáqá netuqyaa-káyúkámá Ítuma yirummá ámikaae.

Aráatarati pukuráiyé.

11 ááqibo móra-naqa karímá matáiyé. minákón-áwíqa Aráataratie. wemá Bétanibake Máriaa wenaúko Máátaa yeqtí márûpake kukáiyé. ² wemá mi Máriaa ákûq-nomma Ítun-aitaukaq pérakarena aqnótáunapo áyúnakarain-inikoma ayóbíyoma Aráatarati karímá matáiyé. ³ miráitata kaayaq-ánáánómá aamá yuwááyana Ítunopaqa win-áikómá mirá-tiraiye: “uyátáraana-nako emá maannáqtábá akái-naqa karíma kémayaiye.” téna tiráiyé. ⁴ Ítuma min-áímmá ítátuwena tiráiyé: “wení karímá puí-karímá íma wáiyé. paá Áánûqtuni tágama-yataaqa mamá páaq ínena kéipoana minná Waayúkagon-Araakon-awíqa múte yauwínoe.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵ Ítuma Máátaaqtabama wenaúkoqtabama Aráataratiqtabagaraqa Ítuma ôriq umá yeqtábáma kákaiye. ⁶ aanibo wemá Aráatarati karí máyáiyé-aimma iténa wé kaayaq táoqa ókaraq mibáq máqei-marupaq paá máqe-uraiye.

⁷ anaaékaqa wení iyápó-annama timá yímikaiye: “yauwéqma Yúriabaqa kónatae.” titata ⁸ wení iyápó-annama timá ámikaae: “Aráábaeo, íbêqa Ítiráaeo-wayukama óqtatanapo emmá ikamínéta kéoe. ááqibo

emá keqnáá-márúpáraq yawwéqma ónáae téq kéteno?" tewana ⁹ Ítuni-kanaama awaararîq kéitan-aboana yawwéqma tiráiyé: "íyaq tiyááka umá kaayaq-ábáúmá aaqá kamátágaraiyo? ááqibo waayúkagoma wágááma uréire kéenama maa-márábín-ókómá tágaraitana káonaipoana íma aítuqqa yurarániye. ¹⁰ miráimanibo waayúkagoma nokáámmo uréire kéetama ómmá yirunóbáqá íma tágaraitanapoata yítuqqa yuraránoe." téna tiráiyé. ¹¹ mirá-timatuwena anaaékaqa Ítuma timá yímikaiye: "ketáái aanábómá Arááatarati waguráiyé. ááqibo kemá ko itó-umakanune." téna tiráiyé. ¹² máqtemma iyápó-annama timá ámikaae: "uyátáraana-nako, aanibo wemá aú waguré-nama keqnáámmá paá mániye." téta tirááe. ¹³ Ítuma Arááatarati pukáiqtaba kítitata ááqibo wení iyápó-annama paá waguráitana kétiyaa téta yé tirááe. ¹⁴ miráitana 'Arááatarati pukáiyé' téna Ítuma abarokáq umá timá yímikaiye: ¹⁵ "ááqibo kemá keráwáqtábá túyánámmá kéiteqa timuqá kémarauone. kemá mi táoqqa íma wetê máqe-uraune. miráinaqa keráwáqá mikáqá tirummá timínoe. íbêqa wenôpaqa ónátae." téna tiráiyé. ¹⁶ Tó mááti wenáwíkon áaimma ábárawaoma wemá máqten-noiyapo-annayaba timá yímikaiye: "méwíyataa wegáraq ko púyonataao!" Tó mááti téna tiráiyé.

¹⁷ ááqibo Ítuma uráiyé. wemá uréna ítaraiye Arááatarati kaayaqté-kaayaqte-yupaama muríanóbáqá (máátíq-máatinobaq) máqe-uraiye. ¹⁸ Yérútáárebaqa waaqókáq Béqutanibaqa (3 km) wáiyé. miráuma íma ayáqtáákaqa wáiyé. paá awarakáqíyé. ¹⁹ ááqibo Ítíráaeobakemma netuqyaa-nóinínúkáqá Máátaayaa Máriaanopaqa irááe. yetiyóbímo púiqtabama yenákátí yíyaqa mamá íraqôniq ínéta irááe. ²⁰ Máátaama Ítumo in-áímmá ítátuwena aapaq ko aónaraiye. miráitana Máriaa paá yaákarena naaúpaqa máqe-uraiye. ²¹ ááqibo Máátaa Ítuma timá ámikaiye: "uyátáraana-nako, maakáqô máanaraka ketiyóbíma ípuinena iné. ²² íbêkaraqa kemá káonaune. aanibo emá nóiqtababi Áánûqtukaqo ítenanama emmá paá amíniye." téna Máátaa tiráiyé. ²³ Ítuma timá ámikaiye: "enayóbíma paá kanaaraq itó-iniye." téna tiráiyé. ²⁴ Máátaa timá ámikaiye: "kemá ítaraune. ánatai-yupaaraqa mitúpáámá máqtemma aarawaamá kéito-iyana wemá itó-iniye." téna Máátaa tiráiyé. ²⁵ Ítuma timá ámikaiye: "pukáipike itói-aaimma paá mái-auwarakaraqa kemúne. náawabi kemmá arummá tiména wemá puí-namanibo wemá paá itó-uma mániye. ²⁶ máqte-kayukama paá máetamo kekáq yirummó timíyamma yeráwáqá aati-aatimá ípuinoe. Máátao, emá min-náyaba auyánámmá kéitaano?" téna Ítuma tiráiyé. ²⁷ ááqibo Máátaa Ítumma timá ámikaiye: "owé, uyátáraana-nako, kemá ekáqá tirummá ámiqtukaune. emá Metáiyama máane. eqtábá Áánûqtun-aanikoma maa-márábímmá kumíniye téta naayóbáqá amuné-wáyúkámá tiráane." téna Máátaa timá ámikaiye.

Ítuma ibiqá yakáiyé.

²⁸ Máátaa mirá-timatuwena aúkoma Máriaa ko ááyariye. ko ááyama áwábaq uréna yaákarena timú-timun-aipike timá ámikaiye: "yirááti-naqa ya máena emmá kááyaiye." téna timá ámikaiye. ²⁹ Máriaa maamin-áímmô kéitenama páátákáá itó-uma Ítunopaqa uráiyé. ³⁰ Ítuma márúpaqa íma utáibo paá wágáábaqa Máátaa aónaipaqa máqe-uraiye. ³¹ máqtemma Ítíráaeo-wayukama Máriaagaraqa naaúpaqa máeta wenáyaqa mamá íraqôniq émáa-kayukama aónamma wemá iyánáaq umárena páátákáá máapaq yaúbagitata yemá anaaé waqméta kukááe. wemá pukái-nakoma muríanóbáq mójukaa-paq ibiqá márú-yaranenawaq kéiyaa téta waqmé kukááe. ³² Máriaa Ítu máipaqa irénama Ítumma káonena aítupei aipaqa aténa timá ámikaiye: "uyátáraana-nako, emá maakáqô máanarakaatati ketiyóbíma ípuine iné." téna tiráiyé. ³³ Ítuma aónaimma min-íníkmá ibiqá kéyaraitana Ítíráaeo-wayukama yimónaimma yegáraq ibiqá kéyaraawana arummá ôriq umágitana karagíqá wenarúnóbáqá yuráiyé. ³⁴ Ítuma timá yímikaiye: "keráwáqá náakaraq wem-má ákáraao?" téna titata yé timá ámikaae: "uyátáraana-nako, iré ya aónaao." téta tirááe. ³⁵ Ítuma ibiqá yaránéna kéiyé. ³⁶ miráipoata Ítíráaeo-wayukama tirááe: "aónaaro. weqtábá ôriq éna kákaitan-aboana ibiqá kéyaraiye." téta tirááe. ³⁷ ááqibo yaímma-wayukama tirááe: "wemá aúgaroq-nakon-auramma kabárirakaraiye. kanaaraq wemá óq-yataariq umákainana Arááatarati ípuiniyo?" téta tirááe. ³⁸ Ítuma keqnáámmá arummá ôriq kéitana min-náqá muríanóbáq mójukaapaq iráiyé. muríanôtaqa óq-tanapo ayá yumákaawana wáqe-uraiye. ³⁹ Ítuma tiráiyé: "keráwáqá min-óqtámá paábaq matúwáaro." titana Máátaa puki-nákóní ámánaakoma timá ámikaiye: "uyátáraana-nako, wemá pukitana kaayaqté-kaayaqte-yupaama kóuraiye. miráipoana íbêqa táí-akuqa kéiyé." téna Máátaa tiráiyé. ⁴⁰ ááqibo Ítuma timá ámikaiye: "emá arummá timéma Áánûqtuni tágama-yataaqa aónanone íyaq timá ámikauno?" téna Ítuma tiráiyé. ⁴¹ maamin-óqtámá aukáqtúwáawana Ítuma yanaa múte káonena tiráiyé: "ketiboó, ketáama itáánayaba timuqá kémarakaune. ⁴² áraine. kemá aónaraune. aati-aatié emá ketáama kéitaane. ááqibo máqtemma aarawaamá maakáqá itó-uraapoata itaígáae téq ké-tune. yeráwáqá emá timátíkaraane téta mikáq emmá yirummá amínoe téq kétune." téna Ítuma tiráiyé. ⁴³ mirá-timatuwenama wemá anón-aiq timá ááyariye: "Arááataratio! yaúbatuwe kumuwo!" téna Ítuma ááyariye. ⁴⁴ pukái-nakoma yaúbatuwena kukáiyé. wenaayáamma mórabi maqmá atáa-umakareta ánná-tabaraabenapo wenaítuqaq atáa-uma mórabi maqmá mórai q umá wenaqnókáqá keqnáámmá óq-tabaraabenapo útúyakraae. Ítuma timá yímikaiye: "wem-má uwáqtuwaqa ayuwáiyana kóino." téna Ítuma tiráiyé.

anó-monoq-wayukama Ítumma ikamínéta waayaímmá tirááe.

⁴⁵ minnáyaba taíganamma Ítiráaeo-wayukama Máriaamma aónaineta ye-káyúkámá Ítuma nòrabi i-qtátááqá káoneta yirummá ámikaae. ⁴⁶ yaímma-wayukama uyaatéta Pérati-wayukaraq uréta Ítuma nói-qtataarirabi immá mó-tima-yimikaae. ⁴⁷ aanibo Pérati-wayukagaraq anó-monoq-kawaa-wayukagaraq káánítóre-wayukama ya áikuteta káánítóre áwíqqa Táánítarani maará téta tirááe: “ketáámá náaraq ónú-nataabiyo? wé maamin-nákómá netuqyaa anón-awaameq-yataariqa kéiyee. ⁴⁸ ááqibo ketáá ayúwáananataa miráuqtenamo úinatama máqte-kayukama wekák yirummá kámiyatama Árómani-wayukama ketáái anó-monoq-namma ketáái waayúka-garaq yama mayáinoe.” téta tirááe. ⁴⁹ yepíké móra-nakon-awíqqa Kááyapati wemá maa-kárítímáátíráqá mú mikákáá anó-monoq-nakoma máena wé timá yímikaiye: “keráwáqá íma maami-qtátááqá aónaraae! ⁵⁰ maamináyaba keráwáqá íyaq túyánámmá kéitaa? maanná móra-naqo puyéna máqtemma aarawaamá yíwáqnaa ínímma minnâ kanaaráqiyee. móra-naqqa puínatama máqte-kayukama íauyoranoe.” téna tiráiyee. ⁵¹ áraimma wenááq-maqma ítiraiye. ímiye. wemá mú mikákáá anó-monoq-naqqa maa-kárítímáátíráqá máqeuraiye. miráínana Ítuma puyéna Ítiráaeo-wayukama yíwáqnaa íniye téna amunémá kégutena tiráiyee. ⁵² ááqibo íma paá ketáái wayúkayataba yíwáqnaa ínéna pukáiyee. ímiye. Áánûqtuni-iyapo-annama máqte-naukapaqo máa-kayukama mamá mórabi áikuyikane-na puíniye. ⁵³ aanibo miráitata mi táoqa Ítumma ikamínéta waayaímmá timáeta uréire urááe. ⁵⁴ miráitana Ítuma móragaraqa íma Ítiráaeo-aukaapimma uréire uráiyee. wemá mi-márúqá yuwéna kaqmáápaqa uréire uráiyee. kaqmáápaqa waaqókák móra-marukon-awíqqa Íparama mibáqá wení iyápó-annate máqeuraiye.

⁵⁵ íbêqa Ítiráaeo-wayukati kótamaki-kanaama awaaraq kéitataboata áwábake taígani-kayuka maréta Yérútáarebaq múma yirummá maqma tágaiyaqtaba utááe. ⁵⁶ yeráwáqá Ítuqtaba arútama aónaqteta kéuyoata anó-monoq-namatupaqa máe-kayukama aamá timá wenamí-kenamin urááe: “é náaran-auyanaaq kéitaano? kaawéqá naíbáq íyaq yíniyo?” téta wemmá ketaimma wemmá ketaimma urááe. ⁵⁷ missing?

Máriaa Ítun-aitaukaq akúq-matawema pérakaraiye.

12 abapaké móra-kanaama awaaraq kéitana kótamaki-kanaama pááq ínena uráiyee. Ítuma Béqtanibaq uráiyee. mi-márúqák Aráátaratima pukáipike mamá itó-umakaraiye. ² mikák yeráwáqá kaawéqá amínéta urááe. Máátaa aáwaqa kéikamitana Aráátarati yaareráqá Ítugaraq máqeuraiye. ³ Máriaa anón-oqtanawíqqa yaan-ákúq-mátáwémá maténa Ítun-aitaukaqa atímma pérakarena Ítun-aituqa we-

naqnótáurake ayúnakaraiye. miráitana átê-kuyukoma mi-náúpáqá ôriq uráiyee. ⁴ wení iyápó-annabike móra-naqa Yúqtaati Itikáarioti wemá Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápipimma anaaékaq maránéna wé Yúqtaati tiráiyee: ⁵ “nôraq itataawáq maamin-ákúq-mátáwémá íma kéyimetaa meyámmá matáunataabiyo? mipímmá kaumo-tíyááká-tíyááká-óqtámmá (300) wáiyee. ááqibo meyámmá matáunarakaatati mímeyámmá áwáyoq-wayukataa kanaarác yiménaqtaa únnae.” Yúqtaati téna tiráiyee. ⁶ áwáyoq-wayukama yimíyátábá ítiraiibo paá moyánápóana wemá moyámmá mamá wenamááríq moyámmá mayáinayaba tiráiyee. wemá mónekaq yabíkéna wenamááríq mayáinapoana wemá tiráiyee. ⁷ miráitana Ítuma tiráiyee: “wemmá min-ínikómmá ayuwáaro. minnâ maqtokéna kemmá uqta mátikaino-kanaaraqtaba kémaqtoraiye. ⁸ áwáyoq-wayukama keráwáqtê aati-aatimá mánobo kemá keráwáqtê aati-aatimá íma mánune.

anó-monoq-wayukama Aráátaratimma ikamínéta waayaímmá tirááe.

⁹ taíbaq Ítiráaeo-wayukama Ítuma Béqtani-maru-paqo máin-aimma itátuweta yeráwáqá mibáq urááe. yeráwáqá uráámanibo Ítuqtabae téta íuraabo Aráátaratimma aónainetae. Ítumo náawanabi pukáipike mamá itó-umakaimma aónaineta urááe. ¹⁰ miráitata anó-monoq-kawaa-wayukama ¹¹ Aráátaratiqtabae téta taíbaq Ítiráaeo-wayukama anó-monoq-wayukama iyuwéta yirummá Ítumma ámikaae.

Ítuma Yérútáarebaq anómma uyátárai-nakoraan umá uráiyee.

¹² óq-taoqa netuqyaa aarawaamá kótamaki-kanaaraq ayú maqnáiyama aónaneta ya máeta ítaraae. miráuma Ítuma Yérútáarebaq ínena kéiyee-aimma itátuweta ¹³ yeráwáqá kóbékáátágóní amamá akáteta utín-utin umá aapaké awiránéta urááe. wááqa yumáe kéweta tirááe: “atóbatikai-nako, ótáánao, yéna-nakoqtabama anómma uyátárai-nakon-awíqqa kéyennana Áánûqtu amuqá kémarakaiye. Ítiráaeo-wayukati mú mikák anómma yabíyikái-naqa (kíni) Áánûqtu weqtábá amuqá kémarakaiye.” téta tirááe. ¹⁴ Ítuma móra naatêq-ótíráákákóní ámûraq máena kéiyee. Áánûqtun-aama agamatá-kátáágó tiráiniq umá kéiyee. mirá kétiye: ¹⁵ “Tááíoni-maruko, áaqa ígáino! aónaaro. keráwáqtí mú mikák anómma yabíyikái-naqa kéiyee. naatêq-ótíráákákóní ámûraq máena kéiyee.” Áánûqtuni agamatá-kátáágó téna kétiye. ¹⁶ maamin-áimma Áánûqtuni agamatá-kánnáágó tiráimma áqnáabaq Ítuni iyápó-annama íma ítaraae. aanibo anaaékaqa Ítumma pukáipike Áánûqtuma tágama-yataapi mamá atóbamakaitata mikák yeráwáqá yúyánákák maréta tirááe. Áánûqtuni agamatá-kánnáágó tiráimma yaákaq urááe.

¹⁷ taíbaq Ítute máqeo-kayukama Ítuma Aráátaratimma ááyaitana utátuwena úin-aimma timá abarokák kéiteta nòrabi i-náikárác tirááe. ¹⁸ taíbaq óq-wayuka-

ma maami anón-awaameqa in-áímmá ítaraapoata yeráwáqá aapaq yaónaineta irááe. ¹⁹ minnýaba Pérati-wayukama yeiyáá téite urááe: “káonaao? ketáataa íma ítánoe. aónaaro! máqtemma maa-márábí-káyúkámá wenanaae kéwaraae.” téta Pérati-wayukama tirááe.

yaímma Karíki-wayukama Ítumma aónaneta abáá-uráae.

²⁰ yaímma Karíki-wayukama maréta Yérútáárebaqa aapinaammá tíyaqtaba ayú maqnaapi utááe.

²¹ yeráwáqá Píripikaq urááe. wemá Beqtáirapake Kááririri-marupaq iráíye. wemmá yeráwáqá ítama aónanaqtaa: “anóko, ketáámá Ítumma aónaqtáa kéyunnataae.” téta tirááe. ²² miráitana Píripi maréna Áánarukaq kéwena timá ámitata keqnáámmá mákanakama marétarata Ítukaq kéwetarata mó-tima-amikaaye. ²³ Ítuma yauwéqma tiráíye: “mi-kánáámá íbêqa kéyitatta kemá Waayúkagon-Araakoma anómma tágama-yataaqa káme. ²⁴ kemá áraimma kétima-timune. mórama wíti-yumma marabí íkumena ípuinama kímo-ra pááqyan-ayumma wenamáa wániye. minná wemá puínamanibo taíganimma uta-uta umá ôriq umá arammá iyániye. ²⁵ móra-nakoma wení aúwaraiqtaba ôriq umá akáinanama wemá wení aúwaraiqtaba maa-márábí mái-yataaqtaba íakainanama anaaékaq matúq-matuq umá aati-aatimá mái-auwaraimma maqtóráníye. ²⁶ náawa-naawabi kekáqô mayáimô mayanénama ketinaae waráino! kemá máuna-marukaqa ketí mayáimá matikái-náqá mániye. ketí mayáimá matikáina-nakoma ketibomá wenáwíqa múte yauwíniye.” téna tiráíye. Ítuma óq-aimma tiráíye: ²⁷ “íbêqa tíyakoma ummaa kéyaiye. áaqibo nóineq tenúno? ‘ketiboó, ketí ánatagina-kanaama íma yúwénana kumíno tenúno?’ ímiye. minnýaba paá kukáune. ²⁸ ketiboó, tágama-yataaqa enáwíkaq akoqnáa umá mamá maa-márábí-káyúkámá yiráátinonama enáwíqa anómma uyátamaqma mimórá mái-waigonamiye.” téna Ítuma mirá-timatuwaitana aagómá wíyôpake kukéna tiráíye: “kemá tágama-yataaga ketíwíkaq mamá múte yaú-taunna móragaraq múte yauyónúne.” téna maamin-áikómá tiráíye. ²⁹ waayúkama máqeo-kayukama min-áímmá ítátuweta tirááe: “wíyonaa kétiye.” téta kétewata yaímma-wayukama tirááe: “Áánûqtunopakekako kétiye.” téta mi-káyúká tirááe. ³⁰ Ítuma yauwéqma tiráíye: “aagómá wíyôpake keqtábá ítiraibo keráwáqtábá itaígáae téna tiráíye. ³¹ íbêqa máqtemma maa-márábí-káyúkámá Áánûqtu kéyainaiye. maa-mará áaikoni anó-naqa Tááqtaama íbêqa ikámma waqtuwániye. ³² aanibo kemá maa-márábíkémô múte itó éqa máqtemma yiwíqma ketôpaqtaa ónúne.” téna Ítuma tiráíye. ³³ wemá min-áímmô tiráimma minná náaraq umá puíníyo minnýataba yiráá téna tiráíye. ³⁴ áaqibo aarawaamá yauwéqma tirááe: “miráuma aammá aúmakaan-aipitaa ítaraunataa miráuma Metáíya paá matúq-matuq umá mániye. nôraq itaawáq Waayúkagon-Araakokaq múte

yauwínoe kéteno? náawawaq Waayúkagon-Araakoma máíyo?” téta ítama aónaraae. ³⁵ mirá téna Ítuma timá yímikaiye: “pááqya-kanaabi ómmá keráwáqtê mániye. keráwáqá ómmá wáinagaraq ókáká íma máíyanama keráwáqá kumayukómá yawááq-umatikaniye. móra-nakoma kumayuqnóbáqá uréire ínna-nakoma ‘náakaraq kéi náakaraq kéwiyo’ téna wemá kanaarác íkáonaiye. ³⁶ ómmá wáinaq ókómmá tirummá áméro! miráinaq keráwáqá ókón áráaqa mánoe.” téna Ítuma tiráíye. Ítuma min-áímmá timátuwenama yemmá iyuwéna aúpáq kóuraiye.

netuqyaa Ítiráaeo-wayukama Ítumma yirummá íamikaae.

³⁷ Ítuma netuqyaa anón-awaameqa yetúrakaqa imánibo yeráwáqá paá íma Ítumma yirummá ámikaae. ³⁸ netuqyaa-káyúkámá Ítumma yirummá íamikaapoata Áítáíya Áánûqtuni amuné-náqá wenáama áraine téna kéyiraatiye. Áítáíya naayóbáqá tiráine: “uyátáraana nako, náawaq ketáái táaraqa ítaraíyo? náawakaraq uyátárai-nakoma wení akoqnáama aráátitanawaq kanaarác aónaraíyo?” téna Áítáíya tiráíye. ³⁹ maami-qtátáatábábóata yeráwáqá kanaarác yirummá íma káme miráipoana Áítáíya tiráine: ⁴⁰ “Áánûqtu yeráwáqtí yúramma mamá karopamáyikena yúyánámmá mamá óqtakaa umátukaiye. miráitata yé íma yúramma káoneta yúyánámmá íma kéitaae. yeqtí yúrakakema íkáonaapoata yúyánámmá íma ítama káruteta kéopoata íma ketôpaqa waéqma íyaqa yemmá mamá atóbamayikanune.” téna Áítáíya naayóbáqá tiráine. ⁴¹ Áítáíya uyátáraana-nakoni tágama-yataaqa aónaraipoana weqtábá wenáaimma tiráíye.

⁴² áaqibo netuqyaa-káyúkámá yaímma Táánítarani-kaanitori-wayukagaraq wemmá yirummá ámikaa-manibo Pérati-wayukati yáaqa kéikatetaboata yeráwáqá yirummá áme-kayukama íma abarokác umá tirááe. abarokácô tíyatama monoq-náúpáké paábaq waqtuwánoe. ⁴³ yenamááríq yeráwáqtábá yetíwíqa múte yauwígáae kétetamanibo Áánûqtuni tágama-yataaqtabama abarokác umá íketee. ⁴⁴ áaqibo Ítuma yááyama tiráíye: “náawabi arummá kétimenama kenamáa kekáqá íma arummá kétimibo ketibomá timátíkái-nakokaraq arummá kámiye. ⁴⁵ náawabi kemá kétimonenama wemmá ketibomá timátíkái-naqa káonaiye. ⁴⁶ kemá maa-márábí-ómmá kukáune. miráipoana náawabi kekáqá arummá timénama wemá íma kumayupímmá mániye. ⁴⁷ móra-nakoma ketáama kéitena ketáama íkémayainama kemá kenamááríq wemmá íma yawááq-umakanune. aanibo maa-márábí yawááq-umayikanaaq íkukaune. ímiye. kemá aarawaamá yááyabo umáyikanaaq kukáune. ⁴⁸ náawabi kemmá anaaéma umátikenama ketáama ímayenama íbêqa yainai-yátááqá wemmá kéyainaiye. minnámo ánatai-yupaama máqtemma túnna-aikoma wemmá mamá yawááq-umatikanoe. ⁴⁹ kemá ketúyánápikén-áímmá íkétune. ímiye. ketibomá timátíkái-nakoma wenamááríq timá tímín-aimma kettunaboqa máqten-aimma kétima-timune. ⁵⁰ áaqibo

kemá itaraune. ketiboní watáama aati-aatimá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mamá paá kéiyé. miráitaqa máqten-aimma túnnama minná ketibó timá tîmin-aimma kétune.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma wení iyápó-annati yítuqqa tete uráiyé.

13 kótámaki-kanaama waagókárîq kéitana Ítuma maa-márábiké yuwéna aboánôpaqa uínî-kanaama yimmá itaraiye. maa-márábí máena wení aanábó-wáyúkáyábá ôriq umá kákaitana yeqtábá yikáiq-yikaiq umáe kéuyena wení puíni-kanaaraq uráiyé.

² Tááqtaama Yúqtaatin aúyánámmá waéqma Ítuni kutarurîq webó-náqá aúrâkaraiye. ááqibo aáwaqa kénaawana ³ Ítuma itaraiye máqte-qtataaqa Áánûqtuma wenayáapi ámikaitanaboana wemá Áánûqtunopake kukáunaboaq yauweré uyónúne téna aúyánámmá itaraiye. ⁴ aanibo Ítuma aáwaqa nai-yáárérâq máqeqikake itó-urena wení ámûraake aqtorai-wáqtómá ayúqma mikáq kéyuwena óíqa ayumí-wánáámá (táúrima) maténa ámûrana uráiyé. ⁵ káqomma wemá nommá táápepi atímakena wení iyápó-annati yítuqqa tete umáyíkarena ayumí-wánáánápó yítuqqa ayúnikanena uráiyé.

⁶ áqnáabaqa Tááímoni Pítaakaq yitana Pítaa tiráiyé: “uyátáraana-nako, ketítuqqa tete umátikane kéono?” téna Pítaa ítama aónaitana ⁷ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “íbêqa emá íaonaraanaq ónáa kéune. ááqibo anaaékaqa emá aónanone.” téna Ítuma tiráiyé. ⁸ Pítaa akoqnáa-aimma abarokáq tiráiyé: “emá íma ketítuqqa tete ínóne.” téna titana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “ááqibo kemô enáituqa ímo tete onaamá emá íma ókaraq ketí iyápó-annama mánone.” téna Ítuma tiráiyé. ⁹ Pítaa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, ketítuqqa wenamáa ítete é mútûq tiyáánaa tiqnókarâq tete umátikaao!” téna Pítaa timá ámikaiye. ¹⁰ Ítuma mikáq tiráiyé: “móra-nakoma máqten-aubakaraq nommá pétukenama íma óqa peránibo paá wenáitauqa tete íno. mútûq keráwáqtí túgogaraq tirunóbáqá íráqônîq uráibo kímora-nakone.” téna Ítuma timá yímikaiye. ¹¹ móra-naqa waéqma kutarurîq webómá aukái-naqa Ítuma aónatukaipoana tiráiyé: “kímora-nakone.”

¹² Ítuma wení iyápó-annati yítuqqa tete umáyíkátuwena wení ámûraaq aqtorai-wáqtómá mamá aqména yauwéqma yaarerâq umáena tiráiyé: “kemô umátikauna-yataaqtaba ítama kárutao? ¹³ keráwáqá keqtábá yirááti-nare kéte ‘uyátáraana-nako’ kéte kéoma minná áraine. miráipoana minná kemúne. ¹⁴ ááqibo kemá keráwáqtí títuqqa tete umátikaunama kemá yirááti-naqa uyátárauna-nakoma tete kéumatikaune. mórâiq umá keráwápipé káqowa-kaqowan-aituqa tete ínôqtaba ketiyáánaubiqa aóna-mayaaro. wenáitauq-wenaitauqa tete íné oné. ¹⁵ íbêqa keráwáqá umá tiráá túnnaiq kemá nôrabi umátikaunayaba mimórâiq umá keráwáqá íné oné. ¹⁶ éqtukena timámeno áraine. móra mayáimá máyái-nakoma aati-aatimá wení mayáimá mayákai-nakomma íma uyátá-maqma anómma kémaiye. móra-nakoma watáama mamé i-nákómá

timákáitana yi-nákómmá íma uyátá-maqma anómma kémaiye. ¹⁷ keráwáqá ítama arútama miráeq oweqa mikáq timuqá maránoe. ¹⁸ kemá nóinabi íma máqtemma keráwáqtábá ketí iyápó-annama máqtemma ye táaimma káoneq yiwíkaunama taíbaq-wayukabike yiwíkeq Áánûqtuni agamatá-kátáámá áraine téq kéyiraatune. min-ágámátá-kátáágó kétiye. ‘móra-nakoma ketí aáwaqa keté nai-nákómá wenáitagegunapo múte yaáqma tímûraaq yániye.’” téna Áánûqtuni watáa agamatán-áikómá mirá kétiye. Ítuma óq-aimma tiráiyé: ¹⁹ “mi-qtátááqá páaq íné kéitâq íbêqa aamá ké-tima-timune. mi-qtátááqá páaq ínaqa keráwáqá mikáq tirummá amínomma minná náawabi MÁUNE. ²⁰ akoqnáa umá kétima-timune. kemá timákauna-naqa náawabi awirénama kekárâq kétiwiraiye. náawabi kemmá tiwirénama timátikarai-nakokaraq káwiraiye.” téna ²¹ min-áimma Ítuma timátuwena amakó ôriq umá ummaa yágitana wé tiráiyé: “áraimma kétima-timune. keráwápipé móra-nakoma kemmá mamá namuro-wáyúkábí tikániye.” téna Ítuma tiráiyé. ²² wení iyápó-annama wenaúrapi-kenaurapi káoneta yúyánápi náawaqtaba kétiyo téta íaonarae. ²³ iyápó-annabike móra-naqtaba Ítuma ôriq umá ákái-naqa Ítun-amakaaq yaarerâqá máena áiqtaaraqa agebamá máqe-uráiyé. ²⁴ miráitana Tááímoni Pítaa aqnótâq yumátuwena ‘náawaqtaba kétiyaa wekâq itaao’ téna awaaméqá umá timá ámikaiye. ²⁵ Ítun-aiqtaabi agebaréna tiráiyé: “uyátáraana-nako, náawaqtaba kéteno?” téna ítama aónaitana ²⁶ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “kemá yammá aáwaq-anopi yamá atímma áménama minnáqíye.” téna Ítuma timátuwena yammá aáwaq-anopi yamá atíkena Yúqtaati Tááímoni Itikááriotini áanikoma ámikaiye. ²⁷ mikáq Yúqtaati min-áawáqá mamáyáitana Tááqtaama wepí yabékitana Ítuma timá ámikaiye: “nôrabi ínéma páátákáá mirá-uwol!” téna tiráiyé. ²⁸ máqtemma yaarerâqá máe-kayukabike móra-nakoma Yúqtaatima nóin-ainabi timá ámin-aimma íma ítama arútaraiye. ²⁹ Yúqtaati mone-ketima matórâiqtaba kétiyaa téta yaímma-wayukama tirááe: “kótámaki-kanaaraq-yataaraq meyánîq uwo kéti kéqoqeq-yataaraq áwáyoq-wayukama yimiyówaq” kétiyaa téta tirááe. ³⁰ Yúqtaati min-áawáqá kémayenama máápaqa kumayupí yáubaguráiyé.

aúgen-amaan-aimma

³¹ Yúqtaati ayuwéna kóitana Ítuma tiráiyé: “íbêqa Waayúkagon-Araakoni tágama-yataaqa mamá abarokáq kéumakena Áánûqtuni tágama-yataaqa Waayúkagon-Araakokaq kéumakaiye. ³² Waayúkagon-Araakoma Áánûqtuni tágama-yataaqa abarokáq mamé ínana wení tágama-yataaqa Áánûqtu waéqma wenamáárîq wepí páátákáá abarokáq mamé íniye. ³³ ketí pááqyan-iyáqo! kemá keráwáqté pááqya-kanaama mánune. keráwáqá tibáá-inoe. ááqibo keqnáámmá Ítiráaeo-wayukamma timá yímikaunaiq umá kemá ké-tima-timune. keráwáqá kenamáárîq kemá kóunabaqa íma kanaaráq uínoe. ³⁴ íbêq-kanaayaba kemá aúgen-amaan-aimma kétimune. kemá keráwáqtábá tíkáiniq

umá keráwáqá móraiq umá weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero. miráuma keráwákáráq káqowaqtaba kákaina káqowaqtaba kákaina tíkáiniq únnaiq umá máero. ³⁵ akái-yátááqá keiyáátaa wenámí-kenamin umá maíyata ketí iyápó-annae téta máqte-kayukama aónainoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma tiráiyé Pítaama anaaéma umátikaniye.

³⁶ Tááímoni Pítaa tiráiyé: “uyátáraana-nako, náakaraq kéono?” téna wé timátuwaitana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “kemá kouna-marupaqa íbêqa emá íma kanaarác tinaaéma waráínóne. ááqibo anaaékaq ketinaaéma waráínóne.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁷ Pítaa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, nôraq ínaraq enanaaéma íbêqa kanaarác íwaranuno? kemá eqtábáé téq áqa puyónúne.” téna Pítaa titana ³⁸ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “emá keqtábáé téaq áqa puiné kéono? kemá akoqnáá umá kétima-amune. kokóregoma áa tiné kéinaa emá keqtábá kaumobáqá ‘wemmá íaonaraune’ té wakaránóne.” téna Ítuma Pítaamma timá ámikaiye.

aboánôpaqa uí-ámmá Ítumiye.

14 Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “íma yuwaíyana tíyako ummaa yaíno. miráinaq Áánûqtukaq tirummá kámera q ááqibo kekákáráq tirummá tíméro. ² ketiboní naaúpaqa taígani-maqa wáiyé. ímo wárainaqá kemá keráwáqtábá wágáabaq timátikanaa únnae. kemá kóureqa keráwáqtí márûqa ko tarôq umá óqtaa umátikanune. ³ kemó kówéqa keráwáqtí márûqa ko tarôq umá óqtaa umátíkátuweq kemá yauwéqma iréq kenamááríq yatiwiranúne. kemá máuna-marupaqa keráwákáráq mánoe. ⁴ kemá ónáágo únna-maruqtaba aamma keráwáqá kéitaae.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye. ⁵ Tó mááti timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, náakaraq kóinono minná ketáá íaonaraunatae? náaraq umá-taawaq maamin-ámmá kanaarác aónanunataabiyo?” téna Tó mááti timá ámikaiye. ⁶ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “kemá kenamááríq ketibonôpaq wíámúne. kemá áraimma tí-ááímúne. kemá aati-aatimá paá matúq-matuq umá mái-aaimune. móra-nakoma ketibonôpaqa kéyena káqon-amma íma mamá awi íniye. ímiye. kemá kenamáamune. ⁷ kemmô kétimoneqa ketibokáráqá káonaae. íbêqake wemmá aónatukeqa wemmá keqtúrapike aónaraae.” téna Ítuma yauwéqma tiráiyé. ⁸ Píripi timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá enaboqtáá tiráátinana keqtáá kanaarác íno.” téna Píripi timá ámikaiye. ⁹ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “Píripao, kemá ayáqtáá-kanaama keráwáqtê máqe-uraune. emá íyaq kemmá timónaraano? náawabi kétimonena ketibokáráqá káonaiye. nôraq itaawáq ‘enaboqtáá tiráátiyo’ kéteno? ¹⁰ kemá ketibopí máunana wemá ketibomá kepí máiyé. minnáyaba íyaq kekáqá arummá kétimeno? aamô timá-timunama íma ketááq-maqma kétune. ketibomá kepí máena wení mayaímá ké-mayaiye. ¹¹ keráwáqá maan-áíkáqá tirummá áméro.

kemá ketibopí máunana ketibomá kepí máiyé. ááqibo ímo miráinaqa kemá máqtemma anón-awaameq-yataariq únnaa aónaraabo minnáyaba kekáq tirummá tíméro. ¹² kemá áraimma kétima-timune. móra-nakoma arummá timénama móraiq umá anón-awaameq-yataariq íniye. kemá ketibonôpaq uyátá-maqma anón-awaameq-yataariq íniye. ¹³ aanibo máqte-qtataaqtabama ketíwíkaqa nunamupí itáiyaaq kemá paá mirá-onune. miráonana ketiboní tágama-yataakoma kemá áanikokaqa yíniye. ¹⁴ ááqibo ketíwíkaqa nunamupí móra-yataariq uwó tíyaqa kemá paá mirá-onune.” téna Ítuma tiráiyé.

Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kumíniye.

¹⁵ Ítuma óq-aimma tiráiyé: “keráwáqô, keqtábá tikáinaqa ketí ámáan-aimma taákaq matokéra mirá-inoe. ¹⁶ ketibommá ítama aónanana wemá káqomma tíwâqnaa í-náqá wení Aokaq-Áágómá timákainana keráwáqtê ku matúq-matuq umá mániye. ¹⁷ Áágoma wení árain-aikoni áaimma máiyé. maa-márábí-káyúkámá wemmá íkaoneta íkéteta kéopoata wemmá íma kanaarác awiránóe. wemá keráwáqtê máipoana keráwápí mániye. ááqibo keráwáqá kenamááríq wemmá káonaae. ¹⁸ miráinaq kemá ítiyuwanaq keráwáqá kenamá anóbo íma máin-iyapogoraan umá íma mánobo kemá yauwéqma keráwáqtôpaq yenúne. ¹⁹ pááqya-kanaabi maa-márábí-káyúkámá kemmá móragaraq ítimonainobo kemmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma matokáunaboqa keráwákáráq miráuma mayáinopoaq miráinaqa kemmá timónanoe. ²⁰ mi-kánáámô yínaqa keráwáqá itánoe. minná kemá ketibopí máunaq aanibo keráwáqá kepí máápoaq kemá keráwápí máune. ²¹ náawabi ketí aúgen-amaan-aimma aákaq matokéna mirá énama wemá keqtábá ôriq umá kákaiye. keqtábámô ôriq umá akáina-nakoma ketibomá weqtábá ôriq umá akániye. kegáráq ketí tikaí-yátááqá aménúnaboqa kemá kenamááríq ketáaimma arááatenune.” téna Ítuma tiráiyé. ²² Ítuma óq-Yuqtaatimma timá ámikaiye íma Yúqtaati Itikáario-timibo: “uyátáraana-nako, náaraq umáwaq enáaimma keqtáá kétiraatetaa maa-márábí-káyúkámá íma yirááatenune kéteno?” téna Yúqtaati tiráiyé. ²³ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “náawabi keqtábá akáinanama kemá túnna-aimma aákaq matokéna mirá-iniye. ketibomá weqtábá akáinakama ketibotê kegáráq wenôpaq iréka wetê kerátá ya matúq-matuq umá máyuye. ²⁴ náawabi íma keqtábá akáinanama kemá túnna-aimma íma aákaq matokéna miráinipoaq wemmá ketáaimma íaraatenune. aamô kéitaamma íma ken-náe. ááqibo min-áímmá ketibó timátikarainakonopake kéiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma puínéna ákaq-aimma kétiye.

²⁵ wení iyápó-anamma Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqtê máeqa maami-qtátáqá timá tímikaune. ²⁶ Áánûqtuni Aokaq-Áámá tíwâqnaa í-náqá ketibomá ketíwíkaq timákainana kégumena wemá máqte-

qtataaqa kétéraatena wemá tímikauna-aimma túyánákáq mamá marániye. ²⁷ kaayoné-yátááqá keráwáqtê yuwáune. ketí kaayone-yátááqá keráwáqá kétémunne. maa-márábí-káyúkámá mirá-kááyóné-yátááqá iyokaa-qtataaqa kétémunne. íma yuwáiyana tíyako ummaa kéyainaraq íma ikatíqa oro! ²⁸ keráwáqá ítaraawaq timá tímikaune. minná 'kemá koureqa yauwéqma keráwáqtôpaq yenúne.' keqtábá tikáinaqa timuqá maránóe. kemá ketibonôpaqa ké-gounama ketibomá kemmá uyátá-maqma máiyé. ²⁹ íbêqa mi-qtátááqá íma pááq íné kéitaq paá aamá kétéma-timune. mi-qtátááqá pááq ínaqa mikáq tirumá tímínoe. ³⁰ kemá íma keráwáqtê ayaqtáá-kanaama watáá-wataa tenúne. maa-márágón áai-nakoma (Tááq-taama) kéimanibo wení akoqnáá-yataaqa kemmá íma kanaaraq uyátá-maqma yokáiyé. wení akoqnáarakem-ma kemmá ánná ítiminiye. ³¹ maa-márábí-káyúkámá tímónainoe. minná ketibonôpaqá ôriq umá kétékaita wemá máqten-aimma timá tímímma taákaq yokéq mirá kéune. itó-oro! maa-márúkáké yuwéqtaa kónatae." téna Ítuma tiráiyé.

ánnágon-aboma Ítumiye.

15 Ítuma wenamáárfiq ánnágon áaimma wení iyápó-annama timá yímikaiye: "kemá árain-annágon ábô máunana ketibomá yókón aboámíye. ² amagómá arammá íma iyáitanama akáma kéiyabo-tuwaiye. ááqibo arakarác-ámámá ayááma tágatukena amumá yaákarena aráka-araka égé yuwáitana anaaékaq óq-aupaqa arammá iyáníqtaba mirá kéiyé. ³ ketáa timá tímikaunaboq íbêqa keráwáqá aúgen-augen urááe. ⁴ kemá keráwápímmô máunaiq umá keráwáqá kepímmá mórai q umá máero. amagómá ábôraqa íaraaparenama wemá arammá íma iyániye. miráinaqa keráwákárác kekác íma máeqa keráwáqá arammá íma iyánoe. ⁵ kemá ánnágon-abomune. keráwáqá ánnágon-amamoe. miráipoana náawabi kepí máinaqa kemá wepí máenana wemá arammá netuqyaa iyániye. ááqibo kekáké yuwéq ókaqo maéqa keráwáqá móra-yataariqa kanaaraq íma ínoe. ⁶ móra-nakoma kepí ímo maínanama wemá amamó ayááma iyaabótúwáanikaa umá yuwáiyana aayákaginata máqtemma aúqma irabí agatuwánoe. ⁷ keráwáqá kepí maíyanama ketáagoma keráwápí máinaqa keráwáqá kemmá kenamáárfiq nunamupí máqte-qtataaqtaba itáiya-qtataakoma mamá pááq umátiminoe. ⁸ keráwáqá taiganin-aramma iyéqo ketí iyápó-annamo auráiyana ketiboní tágama-yataakoma múte yauwíniye. ⁹ ketibomá keqtábá ôriq umá kákaitaqa mórai q umá kemmá keráwáqtábá ôriq umá kétékaiye. ketí tikaí-yátááqá kón aúkáapi máero. ¹⁰ kemá ketiboní ámáan-aimma taákaq matokéq miráuraunaboq kemá wení akáí-yátááqá máune. mórai q umá keráwáqô ketí ámáan-aimma taákaq matokéq miráiyama ketí tikaí-yátááqá máinoe. ¹¹ kemá timá tímikaune. minná ketí timuq-yátááqá keráwáqá mayánoe. ketí timuq-yátááqá keráwápí ógiqma mániye. ¹² maamin-náma ketí ámáan-aimmibo. keqtábá tikáiniq umá we-

qtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero. ¹³ mú mikáq anómma akai-yátááqá íma wáiyé. minná móra-nakoma akáina-wayukayabae téna puíniye. káqo-nakoni akáí-yátááqá íma uyátá-maqma wáiyé. ¹⁴ kemá ámáan-aimma túnna-yataariq owéqa keráwáqá tikaí-kayukamoe. ¹⁵ mayái-nákómá wemá mayaímô ámi-nakomma nôrabi i-qtátááqá íma kéitaiye. miráipoana kemá íma keráwáqtábá ókaraq 'ketí mayai-wáyúkáké' téqa tenúne. máqte-qtataaqa ketibonôpake itáuna-yataaqa keráwáqá timá tímikaunaboq keráwáqtábá íbêqa 'kemmá tikaí-kayukae' kéténe. ¹⁶ keráwáqá íma kemmá máqte-kayukabike tikáimma íma tiwíkaabo kemá kenamáárfiq keráwáqá máqte-kayukabike tikáimma tiwíkaune. kemá mí-máyárfiq keráwáqá tímátíkaraunaboq keráwáqá koma matúq-matuq umá máí-aramma ko iyáiq-iyai q umá márai yana ketibomá keráwáqá nói-qtataaqtatabi ketíwíkaq itáiyana wemá tímíniye. ¹⁷ keráwáqá maami-qtátáárfiq oro! weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero." téna Ítuma tiráiyé.

máqtemma maa-márábí-káyúkámá Ítumma wení iyápó-annagaraq íyamma kéumayikaae.

¹⁸ óq-aimma Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: "maa-márábí-káyúkámá keráwáqtábá ítikaiyaqa minnáma taákaq máráaro! áqnáabaq ke-qtábá iyikaitata anaaékaq keráwáqtábá íkéyikaiye. ¹⁹ keráwáqá maa-márágóní waayúkamo márai yatama yemá keráwáqtábá yikániye. ááqibo kemá keráwáqá maa-márábíké tikáimma tiwíkaunapoana íbêqa maa-márágóní waayúkama íma mááe. miráipoana yemá keráwáqá íyamma kéumatikaae. ²⁰ timá-timuna-aimma taákaq máráaro! 'móra mayáimá máyái-nakoma aati-aatimá wení mayaímá mayákái-nakomma íma uyátá-maqma anómma kémaiye.' miráipoana yeráwáqô kemmá tikamma kéwaretama keráwákárác tikamma waránóe. yemá ketáamo kéiteta mirá étamo-etama yemá keráwáqtí táagaraq kéiteta mirá-inoe. ²¹ yemá tímátíkáin-nakomma íaonaraapoata ketíwíqtabae téta maami-qtátáárfiq umátikanoe. ²² kemá ímo iréqo aamá timá yímenatama yeqtí yigae-yátááqá íwane imánibo íbêqa yeqtí kúmiq-yataaqa íma kanaaraq aúpác yuwánóe. ²³ náawabi kemmá áyámma umátikaina-nakoma mórai q umá wemmá ketibokárác áyámma kéumakaiye. ²⁴ kemá anón-awaameqa káqo-kayukama ikéoni q umá kenamá yiráátiraunaboata yeqtí yigae-yátááqá íma wániye. ááqibo íbêqa yeráwáqá aónaretamanibo kemmá ketibokárác paá íyámma kéumatikaakarataae. ²⁵ ááqibo yeráqwátí agamatá-kánnáábí áraimma yíniye. 'yeráwáqá paáyaba kemmá íyámma umátikaraae.' ²⁶ akoqnáá umá tíwáqnaa ínín-naqa árain-aain-Aagoma ketibonôpake tímákáanana kumínama ketí árain-aimma má tínaq keráwáqá itánoe. ²⁷ keté keráwáqá áqnáabake mamé iráapoq keráwákárác keqtábá árain-aimma tínoe." téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye.

16 Ítuma ókaraq íyamma umáyikanoqtaba téna tiráiyé: “keráwáqá kemmá tirummô timí-yatááqá íyuwaigae téq maa-qtátááqtabá timá tímikaune. ² keráwáqá monoq-náúpáké waqtuwánóe. áraíne. mi-kánáámá yínanama keráwáqô tíkamiya-kayukama ‘Áánûqtuni mayáimá kémayaunatae’ téta tínoe. ³ ketibokáráq kekáráq ítimonaraapoata mi-qtátááríq umátikanoe. ⁴ ááqibo timá tímikaune. mi-kánáámá yínaqa timá tímítukaiqtae téq mikáq túyánámmá ítama taákaq ínoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Áánûqtuni Aokaq-Áámá kumíniye.

óq-aimma Ítuma tiráiyé: “áqnaabaqa keráwáqté máqé-uraunaboqa keráwáqá maami-qtátááqá íma timá tímikaune. ⁵ ááqibo íbêqa tímítikáitaq kukáuna-nakonopaqa kóune. miráitana keráwáqíké móra-nakoma ‘náakaraq kégonó’ téna íma ítama kétémonaiye. ⁶ kemá maamin-áímmá kétéunana keráwáqtí títakoma ummaa kéyáiyé. ⁷ paá árain-aimma kétima-timune. kemá kónanama íráqôniq umátikaniye. íma kónanama keráwáqtôpaqa Tíwáqnaa Í-náqá íyiniye. ááqibo kemá kowéqa Tíwáqnaa Í-náqá tímákáánana keráwáqtôpaqa kumíniye. kumínama ⁸ waayúkagoni kúmiq-yataaqtaba wemá yainániye. kateko-yatáákón áaimma má téna yaináí-yatáákón áaimma má téna íniye. ⁹ Tíwáqnaa Í-náqá yénama miráuma kaumo-yatááqtabá tíniye. minná áqnaabaqa yeráwáqá íma kemmá yirummá kétémpoata maami-kúmiq-yatáákóni táigon-aiiqtabama wemá yiráátiniye. ¹⁰ ketibonôpaqa kóunaboqa ókaraq ítimonanopoana kateko-ááiqtabá wemá tiráátiniye. ¹¹ maa-márágón áai-nakoma (Tááqtaama) yawááq-umatukaipoana yaináí-yatáákón áaiqtaba Tíwáqnaa Í-náqá tiráátiniye. ¹² kemá taígani-qtataaqtaba timá timenaa únmanibo íbêqa maamin-áikó keráwáqá mamá ummaa yamátikaniye. ¹³ wemá yénama Árain-aain-Aagoma máipoana wemá máqtemma árain-aain-aimma má téna taákaq mamá tikániye. wenamááríq wenááq-maqma ítinibo paá itáin-aimma títana anaaékaq pááq ínî-qtataaqtaba timá-timiniye. ¹⁴ nóin-ainabi ketôpakemmo kéitenama timá-timinipoana ketí tágama-yataaq wemá múte yauwíniye. ¹⁵ máqtemma ketibomá matokái-qtataaq minná kennámiye. miráipoaq kemá timá tímikaune. ‘nóin-ainabi keráwáqá timá-timinama ketôpake kémayáiyé.’” mirá téna Ítuma tiráiyé. iyápo-annama yiru-qtatáákómá anaaékaq waéqma yimuq-yatááqá aurániye. ¹⁶ Ítuma wení iyápo-annama timá yímikáiyé: “pááqya-kanaabimma keráwáqá kemmá ítimonainoe. ááqibo pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá tímónainoe.” téna Ítuma wení iyápo-annama timá yímikáiyé. ¹⁷ maannáyaba yaímma wení iyápo-annama ye íyáá tirááe: “wenáaimma nóiqtaba kétiyo? wemá kétématimiqtae. ‘pááqya-kanaabimma kemmá ítimonainoe.’ ááqibo ‘pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá tímónainoe.’ wemá ókaraq tiráiyé. ‘ketibonôpaq kóunaboqa kétiye.’” téta ¹⁸ wení iyápo-annama tirááe: “nôraq téna ‘pááqya-kanaabine’ kétiyo?” téta yeráwáqá kaumo kááyaq-yuyanamma ítaráe. wení iyápo-anna-

ma ókaraq tirááe: “nóin-aiiqtaba kétiyo? ketáá íma ítama kárutaunatae.” téta tirááe. ¹⁹ Ítuma aónaraimma yeráwáqá wemmá ítama aónaineta kéowana timá yímikáiyé: “keráwáqá kaumo kááyaq-tuyanamma kéiteq kemmá ítama tímónaineraq kéoo? kemô túnnama ‘pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá tímónainoe’ maamináyatababoqa keráwáqá wemmá kétéimma wemmá kétéimma kéoo?” téna Ítuma timá yímikáiyé. ²⁰ óq-aimma Ítuma tiráiyé: “árainma kétéimma-timune. keráwáqá íbiqá kéyareq keráwáqá mi-kánááráq ketoqá máiyana miráiyata mimórá táoqa maa-márábi-káyúkámá yimuq-yatáápi mánoe. keráwáqá tirumá ínomanibo anaaékaq tiru-qtatáákómá waéqma timuq-yatáápi mánoe. ²¹ aaragómá iyápo-annama akáínéna kéenama wení kanaamá kéitanaboana wemá arummá ôriq kéiyé. ááqibo anaaékaq iyápo-annama marákátuwenama amuqá kémarena wení aíqo éwai-qtataaq wemá káwikatuwaiye. ²² miráitaq íbêqa keráwáqá tirummá kéoe. ááqibo móragaraq keráwáqá kétémonaanana keráwáqtí títakoma kanaa íniye. keráwáqtí timuq-yatááqá náawabi móra-nakoma keráwáqíké ímatuwaniye. ²³ mi táoqo pááq ínaqa keráwáqá móra-yataaqtaba íma kekáq itánóe. árainma kétéimma-timune. keráwáqá móra-yataaq ketibokáq itáiyana ketíwíkaq wemá tímíniye. ²⁴ naayóbakáráq móra-yataaq ketíwíkaq íma ítama aónarae. íbêqa ítama aónera kéqokeq-yataaq kémayáiyana keráwáqtí timuq-yatáákómá ógiqma wániye. ²⁵ maami-qtatááqá taíganimma waéqma itái-áipi timá tímikaune. mi táoqa yínaqa íma waéqma itái-áipi timá-timenupo paá ketibotábámá abarokáq timá-timenune. ²⁶ ketibomá wenamááríq keráwáqtábábá kákaipoana mi táoqa keráwáqá ketíwíkaq itáiyáq ketibokáq ‘ítatikanune’ téq kéténe. keráwáqá keqtábámá tikáitababoqa kemá ketibonôpake kukáunaq tirummá tímikaipoana minnáyaba ketibomá keráwáqtábá kákáiyé. ²⁸ kemá ketibommá ayuwéq maa-márábi kukéq íbêqa keráwáqá tiyuwéq ketibonôpaq yauweré kégonne.” Ítuma mirá téna titata wení iyápo-annama timá ámikáae: “mi aónaao! íbêqa waéqma itái-áímmá íkétepo paá abarokáq kéténe. ³⁰ íbêqa ketáá káonaunatae. minná emá máqte-qtataaqtaba ítareboaa náawabi móra-nakoma paá íma awé kéonana emmá ítama káonaiye. minnáyabataa ‘Áánûqtunopake kukááne’ téqta ekáq tirummá kámunatae.” téta wení iyápo-annama tewana ³¹ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “íbêqa keráwáqá árainaq kéwareraq tirummá kétémeyo? ³² itáaro! mi-kánáámá kéyena íbêqa yábaaq kéipoaq keráwáqá móra-mora umágíyaqa kenamáa mánune. ááqibo kenamáa íma mánupo ketibó keté máiyé. ³³ kaayoné-yatááqá mayáigáae téq maami-qtatááqá timá tímikaune. maa-márábímmá tú-tiq-yataapi máinomanibo akoqnáá umá máero! maa-márábi-qtatáákón áaikoma kemá uyátamakuraune.

Îtuma tágama-yataaqtaba nunamummá kétéiye.

17 Îtuma maará-timatuwena yanaa wíyôpaq aúramma káonena tiráiyi: “ketiboó, íbêqa kanaamá pááq umáguraiye. tágama-yataaq enáanikokaq múte kéyauwinana tágama-yataaq ekáq áanikoma kanaarác múte yauwíniye. ² miráipooa emá náápaamma máqte-kayukatí anómma ámitukaane. ááqibo wemá yemmá tiména-wayukama matúq-matuq umá máí-auwaraimma kanaarác yimíniye.” téna Îtuma tiráiyi. ³ matúq-matuq umá máí-auwaraimma miráuma wáiyi. móra-nakoma ekárác kemá Îtu Káriqtokaraq káonaiye. emá enámáa árai-manikoe. ááqibo Îtu Káriqtomma emá tímákaanana kukáiyi. ⁴ Îtuma óq-aimma nunamupí tiráiyi: “mayáí mayaaó té tiména-mayaima mamá ánatatukaune. min-náyababoaq ení tágama-yataaq maa-márábí-káyúkámá kéyiraatune. ⁵ ketiboó, naayóbáqá maa-márámá íma pááq uráitaq kemá etê máeqa anó-tagama-yataaq egárác kegárác matokáuyane. ááqibo mirá-tágámá-yátááq íbêqa keqnáámma timiyo. ⁶ maa-márábí-káyúkámá tímikaana-wayukama enáwíkon áaimma yiráátiraune. naayóbáqá ení waayúkama máqte-uraamanibo kemmá tímikaanata enáaraq kéiteta mirá-uraae. ⁷ íbêqa yemá ítama káru-taae. minná máqte-qtataaq ketê wáimma timénaq matokáunama enôpake iráiyi. ⁸ irááti-yataaq timá tímikaanama yeráwáqá timá yímitukaunata yeráwáqá matááe. naayóbáqá etê máqte-uraune. enôpake yúnaa enamááríq timátikaraanata minnáyaba áraimma ítama arútaraanata yirummá tímikaae.

Îtuma yirummá ámê-kayukayaba nunamummá kétéimayikaiye.

⁹ kemmá yirummá tímê-kayukayaba nunamummá kétéimayikaune. kemá íma maa-márábí-káyúkáyábá nunamummá kétune. yemá áraimma enabóata paá tímikaana-wayukayaba nunamummá kétéimayikaune. ¹⁰ máqtemma kemá matokáunama ennámiye. mórai q umá máqtemma emá yokááná-yataaq kennámiye. tiména-wayukama yirummá timéta ketí tágama-yataaq múte yaútaae. ¹¹ íbêqa kemá íma maa-márábí máune. enôpaqa kéyunatama yeráwáqá maa-márábí mááe. mú mikác aokaq-kétibóo, emá enáwíkoní akoqnááraq tímikaanana enáwípi tímikaana-wayukama kawáá umá yabíqyikaa. miráinaka kerátámá úyaniq umá miráuma yeráwáqá kímorai q ígáae téq kétune. ¹² kemá yeráwáqtê máeqa enáwíkoní akoqnááraq tímikaanaq maamin-ákóqnááráké yemmá yabíqyikaraune. kemá yabíqyikaraunaboata máqtemma emá tímikaana-wayukabike mórama enayáápike iyukaune. paá kímora-nakoma aúyokurena Áánúqtuni agamatá-kánnáágómá tiráiniq umá áraimma iráiyi. ¹³ íbêqa enôpaq kéyunamanibo maa-márábí paá máeqa maa-qtátááqtábá kétunaboata timuq-yatááqá yirupi ké-mayaiyanama yimuq-yatááqá ógiqma wániye. ¹⁴ enáa-ma yímikaunatanamibo maa-márágóní waayúkama

kekáá umá íma máápoata yeráwáqá maa-márágóní waayúkama yemmá iyámma umáyikaraae. ¹⁵ tiména-wayukama eqtábá ‘maa-márábíkémá íma yiwíqma paábaq yuwaao’ téq íkéitaupo paá Táí-nakoqtaba kawáá umá ‘íráqôniq umáyikaa’ téq ítama káonaune. ¹⁶ kemá íma maa-márábí-náqá máunata yeráwáqá mórai q umá maa-márábí-káyúkámá íma mááe. ¹⁷ yeráwáqá aokaq-aokaq umá árain-aain-aipi mamá yikaa. enáagoma árain-aain-aimma wáiyi. ¹⁸ kemmá maa-márábímmô timátikáranai q umá yeráwáqá mórai q umá maa-márábí tímáyikaraune. ¹⁹ keráwáqtábááé téq kenamááríq mamá aokaq-aokaq kéune. miráipoata yeráwákárác mamá aokaq-aokaq umá árain-aain-aipi kanaarác mánoe.” mirá téna Îtuma nunamupí tiráiyi.

Îtuma wení iyápó-annati yáamo ítáa-kayukayaba nunamummá kétéimayikaiye.

²⁰ Îtuma ókaraq nunamummá tiráiyi: “yenamáa yeráwáqtábá íma maami-núnámúmma kétéimayikaupo ááqibo yeráwáqtí yáamo ítáa-kayukayabagaraq kétéimayimenata yirummá amínoe. ²¹ emá ketiboó, kepí maénaq kemá epí máunai q umá yeráwáqá mimórácí q umá kímora-nakora umá kerátábí máigaae téq kétune. ²² kemmá tímikaana-tagama-yataaq yímikaunaboata yeráwáqá kímora-nakora umá kerátámá máuyaniq umá mánoe. ²³ kemá yepí máunaa emá kepí máane. miráuma komaé-yamae umá mórabí íráqôn-aaiqtaba ánatatuwenata máigaae téq kétune. máiyata maa-márábí-káyúkámá aónanoe. minná emá timátikarema keqtábá ‘ákaraini q umá’ yeráwáqtábá ‘ákaraine’ téta tínoe. ²⁴ ketiboó, emá yeráwáqá kemmá tímíqtukaanaq yeráwáqá kemá máennabaq máigaae téq kétune. tágama-yataaq emô tímikaanama maa-márámá íma pááq uráitaama emá keqtábá ôri q umá ákaraine. miráinata yeráwáqá ketí tágama-yataaq yimónanaae téq kéune. ²⁵ kateko-kétibóo, maa-márábí-káyúkámá emmá íma aónaraabo kemá emmá aónaraune. maami-káyúkámá ‘é timátikaraane’ téta íbêqa kétémonaae. ²⁶ enáwíkoní áaimma yiráátiraune. ókaraq-okaraq yiráátimae q onúne téq miráuma keqtábá tíkáí-qtataaq yokáánama yeráwápí maínaq kegárác yeráwápí mánune.” Îtuma mirá téna nunamupí tiráiyi.

Yúqtaati Îtumma namuro-wáyúkátí iyáápi kéyimiye.

18 Îtuma mirá-timatuwena wení iyápó-annate Kí-taroni-kokubi ko atátuweta mórama yópi máqtemma utááe. ² Îtuma netuqyaa-túpáá wení iyápó-annate mi-tómmá wáipaq wéwainapoana Yúqtaati namuro-wáyúkátí iyáápi mmo Îtumma ma ayuwaí-nákómá wemá naayóbáqá mi-qtómmá aónaraine. ³ ááqibo Yúqtaati ááiq-wayukama yiwíqmena i-wáyúkágárác uyátáaraa-monoq-wayukabikekaraq Péraati-wayukabikegaraq yiwíqmena iráiyi. ááiq-yataakaraq maméta ókárác kúraqma mamé irááe.

⁴ Ítuma máqte-qtataaqa wenaneq pááq ínimma aónaraiye. miráitana wemá waaqókáq uréna timá yímikaiye: “keráwáqá náawaqtaba abáá inera kéoo?” téna ítama aónaitata yemá tirááe: ⁵ “ketáámá Ítumma Náátárêtibake-nakoqtabataa kábaa-unnatae.” tewana Ítuma tiráíye: “kemúne.” téna tiráíye. Yúqtaati namuro-wáyúkátí iyáápi Ítumma mayuwái-nákómá yeráwáqtê itó-uma máqe-uráiye. ⁶ Ítuma “kemúne” kêtítata yemá abákaq-abakaq umááe kéweta yinaaépake marabí ko wagéqé urááe. ⁷ keqnáámmá Ítuma ítama yimónaraiye: “keráwáqá náawaqtaba abáá inera kéoo?” téna titata yemá tirááe: “Ítuma Náátárêtibakene.” téna móragaraq tirááe. ⁸ Ítuma maará téna yauwéqma timá yímikaiye: “kemá timá tímítukaune. minná kemíye. ááqibo kenamá kemmá kêtibaaeqa iyuwáiyata tébakaqa kóoro.” téna timá yímikaiye. ⁹ Ítuma naayóbáq tiráíye: “máqtemma emá tímikaana-wayukabike mórama enayáápike iyuwaunana pukuráíye.” téna tiráímma min-áikómá íbêqa kímora-nakoma Yúqtaatikaq áraimma pááq kéíye.

¹⁰ mikáq Tááímoni Pítaa yáákáá-qtátááqá yabítiréna mú mikáq anó-monoq-nakoni mayai-nákómmá ikámma aáq aqtómá káratukaiye. maami-máyái-nákón áwíqa Mááarakatie. ¹¹ ááqibo Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “mi-táákáá-qtátááqá yauwéqma ánánobaqa maraao. ketibomá tímikai-kaapubike tútiq-yataaqa íyaq mayánúnô?” Ítuma mirá téna Pítaamma timá ámikaiye. ¹² minnáyataba ááiq-wayukagaraq i-wáyúkágáráq Ítumma yáqtoqma ánná atáá urááe.

Ítumma Áánatini aúbáq ítama káonaae.

¹³ áqnáabaq Ítumma awíqmeta Áánatikaq urááe. Áánati wemá Kááyapatimma ánáakon aboáé. mú mikákáá anó-monoq-naqa mi-káritímáátiráqá máqe-uráiye. ¹⁴ taákaq máráaro! Kááyapati wemá naayóbáq tiráíne: “móra-naqo puyéna máqtemma aarawaamá yíwáqnaa ínimma minná kanaaráqíye. móra-naqa puínatama máqte-kayukama íauyorano.” téna Kááyapati naayóbáq tiráíye.

¹⁵ Tááímoni Pítaayaa iyápó-annabike móra-waigote Ítumma anaáe waqméta urááye. yenákábiké móra-waigomma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aónama arútaraimiye. yenákábiké keqnáá-nákómá Ítugaraq anó-nakoni naaúpaqa utááye. ¹⁶ ááqibo Pítaa máápaq oqtaráq itó-uma máqe-uráiye. miráitana móra-waigoma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aónama arútarai-nakoma yauwéqma kukéna oqtaráq yabíkáin-inikoma márúmma timá ámituwena Pítaama awíqmeta uyábekaaye. ¹⁷ oqtaráq yabíkáin-inikoma Pítaamma timá ámikaiye: “egáráq min-nákóni iyápó-anawabono?” téna titana Pítaa yauwéqma tiráíye: “kemá ímiye.” téna tiráíye. ¹⁸ yaugiq itata máqtemma mayai-wáyúkágáráq i-wáyúkágáráq iramá agamaréta iraráq itó-uma máawana aanibo Pítaa yeráwáqtê ya itó-uma máena iramá káánuráiye. ¹⁹ mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítumma wení yirááti-yataaqtababi wení iyápó-annayataba ítama aónaraiye. ²⁰ Ítuma yauwéqma maará téna timá ámikaiye: “abarokáq umá

máqtemma maa-márábí-káyúkámá timá yímikaune. aati-aatimá monoq-náúpaqá anó-monoq-nama wáimarupi máqtemma Ítiráaeo-wayukama ya aikuyo-marupimma timá yímikaune. ketáayataba aupaq-áim-má ítiraune. ²¹ nôraq itaa kekáqá ítama káonaano? timá-yimunata ítaraa-kayukama ítama yimónaao. kemá túnna-aimma yeráwáqá ítararano.” téna Ítuma yauwéqma timá ámikaiye. ²² mirá-tin-aiqtaba móra-inakoma óyauga yuráqtuwena wemá akoqnáá umá tiráíye: “miráumawaq mú mikákáá anó-monoq-nakokaq timáminono?” téna titana Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “otaammá kuí-áimmô tiráán-aama máqte-kayukama timá yíminata ítáaro. ááqibo árainaimmo kêtun-aama nôraq itaawáq kêtikamono?” téna Ítuma timá ámikaiye. ²⁴ miráitana Ítumma ánná atáa-umakaamma paá wáinakaraq Kááyapati mú mikákáá anó-monoq-nakaq Áánati timákáitana uráiye. ²⁵ mimórá táoqa Tááímoni Pítaa iraráqá itó-uma máena kégaanitata ítama aónaraae: “egáráq wení iyápó-annabikenabono?” tewana Pítaa yauwéqma tiráíye: “kemá ímiye.” téna wakákáíye. ²⁶ móra-mayai-nakoma wemá Pítaa aárammo káratukain-annabiken-nakoma Pítaamma ítama aónaraiye: “egáráq Ítutema yópímmá máanaraq aónaraunabiyo?” téna ítama aónaitana ²⁷ Pítaa móragaraq wakaréna mimórá táoqa “ímiye” titana mikáq kokóregoma áa tiráíye.

Ítuma Pááiratini aúbáq kéitoiye.

²⁸ aaqá iraráitata Kááyapatinopake Ítumma awíqmeta anó-kamaani-nakoni naaópaqa urááe. kámááni-nakoni naaúpaqa íma uyábékaae. uyáberetama kótámaki-kanaaraq-aawaqa kanaaráq ínanao. ²⁹ miráipoana Pááirati kumá yaúbama yeráwáqtôpaq kukéna tiráíye: “nóiqtabawaq keráwáqá wenaúbimma kémaraao?” Pááirati ítama yimónaitata ³⁰ yeráwáqá yauwéqma ten-áikómá maará-tiraae: “wemá íma otaammô kúí-nakaa íma enópaqtaa awíqme má ayuwánáá únnatae.” téna tirááe. ³¹ ááqibo Pááirati timá yímikaiye: “keráwáqá kenamááríq mamá Ítiráaeo-wayukati aammá aúmakaan-aipi wemmá yaináaro!” Pááirati téna titata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama tirááe: “móra-nakoma ikamiyábámá ketáái mayaimá íma wáíye.” téna tirááe. ³² naayóbáq Ítuma náaraq umá puyónúnô tiráína-aikoma áraimma pááq inéna kéíye. ³³ Pááirati kámááni-naupaqa yauwéqma uyábékena Ítumma ááyarena ítaraiye: “emá Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkáána-naraq (kíni) máano?” téna ítama aónaitana ³⁴ Ítuma yauwéqma tiráíye: “keqtábámá enamááríraq enááq-maqma ítama káonaa waayúka naayóbáráq timá ámikaan-ainaq ítama káonaano?” téna Ítuma tiráíye. ³⁵ Pááirati yauwéqma Ítumma timá ámikaiye: “kemá Ítiráaeo-narabuno? ení waayúkagaraq uyátáara-monoq-wayukagaraq emá awíqmeta má tímikaae. emá nôraq uráánatabiyo?” téna Pááirati Ítumma ítama aónaitana ³⁶ Ítuma yauwéqma tiráíye: “ketí márúqa maa-márágónnámá íma wáíye. ketí márúqa maa-márágónnámô wáikakaa ketinaaémma wáraa-kayukama ááíqa éta íma kemmá

tiwíqma anó-monoq-wayukati iyáápi maráné oné. ímiye. ááqibo ketí márúqa maa-márágónnámá íma wáíye." téna Ítuma tiráíye. ³⁷ Pááíratí tiráíye: "emá anómma yabíkáána-narabono?" téna ítama aónaitana Ítuma yauwéqma tiráíye: "emá keqtábá anómma yabíkáána-nare kéténe. ketínóma matíkáítaq maa-márábí kukáunama árain-aain-aimma ténááq kukáune. máqtemma árain-aain-annama ketáaraq kéitaae." téna Ítuma tiráíye. ³⁸ minnýyaba Pááíratí yauwéqma tiráíye: "aanibo árain-aain-aimma nóinabiyo?" téna Pááíratí tiráíye.

mirá-timatuwena Pááíratí keqnáámmá kumá yaúba-ma anó-monoq-wayukayopaq kukéna tiráíye: "kemá otaammá kutáín-aaimma wepímmá ikáonaune. ³⁹ taákaq máráaro. keráwáqá móra-aaimma yokáapoaq móra-naqa ayúwáanana kótámaki-kanaaraq wíniye. miráinaq 'Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-naqa' ayúqtikanuno?" téna Pááíratí tiráíye. ⁴⁰ mikáq yeráwáqá anókaq timá ámikaae: "wemá ímiye. ketáá Baráábatiqtaba kétékaiqtaae." téta ááyaq-taa umá tirááe. Baráábati wemá otaammá kumá waayúka ikákéna moyámmá maténa i-náqíye.

19 miráitana Pááíratí timá yíkáitata Ítumma tebúqa ámikaae. ² ááiq-wayukama áwáábíq-annama kárama atoyumá aqnókáq kámokaa umá kuyákareta tokô-kaqtoma maténa anómma yabíkáinakokaa umá aneq abákaraae. ³ yemá ókaraq-okaraq umá iréta tirááe: "'Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkáinakooqtaba' máqtemma miráono-maraaono téra tíyaq-taa." téta timátuweta wemmá óyauqa yurákááe.

⁴ keqnáámmá Pááíratí kumá yaubarena timá yímikaiye: "aónaaro! otaa-qtátááqá wepímmá íma káonaunaboaq wemmá awíqma márúte máápaq keráwáqtôpaq kumónúne." téna Pááíratí timá yímikaiye. ⁵ Ítuma áwáábíq-annagaraq tokô-kaqtogaraq umátokainakaraq kumá kéyaubaitanama Pááíratí timá yímikaiye: "aónaaro! maan-náqá wemíye." téna timá yímikaiye. ⁶ uyátáara-monoq-wayukagaraq anó-monoq-naupaken-i-wayukagaraq wemmá káonetama anókaq ááyaqtaaa umá tirááe: "wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraaol! wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraaol!" téta tewana Pááíratí timá yímikaiye: "keráwáqá kenamáárríq wemmá awíkera kaapaq-yátáq ikámma aráápa máráaro! kemá aónáúnama íma otaammá kutáíye." téna Pááíratí titata ⁷ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama yauwéqma timá ámikaae: "wemá 'Áánúqtun áanikomune' tiráipoana minnýyaba ketáái aammá aúmatan-aikoma maan-náqá puíno kéténe." téta timá ámikaae. ⁸ ááqibo Pááíratí min-áímmá ítáimma wemmá ókaqma-aaq kamáguráíye.

⁹ Pááíratí yauwéqma kámááni-naupaqa uténa Ítumma ítama aónaraiye: "emá náakakéna iráánô?" téna ítáitana Ítuma aamá ítiráíye. ¹⁰ Pááíratí timá ámikaiye: "nôraq itaawáq íma ketáaraq yauwéqma kéteno? ketí akoqnáárake emmá kanaarácq ayúkeq kétéi akoqnáárake emmá kaapaq-yátáqá ikámma aráápa-yakunune. íyaq minná káonaano?" téna titana ¹¹ Ítuma

yauwéqma timá ámikaiye: "Áánúqtu ení akoqnáá-yataaqa ámikaiipoaa ení akoqnáárake kemmá kanaarácq mirá-umatikanone. miráipoana kemmá tiwíqmena enayáápi má márái-nakopi wái-kumiq-yataakoma ení kúmiq-yataaqa uyátá-maqma wáíye." téna Ítuma yauwéqma timá ámikaiye.

¹² min-áímmá ítátuwena Pááíratí Ítumma ayuwáinana kóinin-aiqtaba abáá kéitata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama anókaq ááyaqtaaa umá tirááe: "emá ayúwé-nana kóinaama Títaama" Arómani mú mikáq anó-naqa weni 'aanábómá' íma mánone. móra-nakoma wenamáárríq anómma yabíkái-nakon amé mékaan énama wemá Títaani webó-náqá mániye." téta tirááe.

¹³ Pááíratí yeráwáqô ten-áímmá ítátuwena Ítumma awíqma yainá-nákóní abíqtaráq óqtamma maréq-uraapimma Ítiráaeo-wayukati yáabimma Káábatae tekáq Pááíratí maraq máqe-uráíye. ¹⁴ taákaq máráaro. mi táoqa kótámaki-kanaaraq máqte-qtataaqa mamá óqtaa í-yúpáámiye. miráuma abaúgómá aúkáa-makaaq itana (12:00) Pááíratí timá yímikaiye: "aónaaro! keráwáqtí anómma yabíkái-naqa maannámiye." téna Pááíratí tiráíye. ¹⁵ min-áímmá ítátuweta waayúkama ááyaqtaaa umá tirááe: "nékaq akaao! nékaq akaao! wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraaol!" téta tewana Pááíratí akáyáámá timá wiráabe umákéna timá yímikaiye: "nóinabiyo! keráwáqtí anómma yabíkái-naqa kemá kaapaq-yátáq ikámma aráápa-makanuno?" téna titata uyátáara-monoq-wayukama yauwéqma tirááe: "Títaama wenamá ketáái anómma yabíkáimiye." téta tirááe. ¹⁶ ááqibo miráitana Pááíratí Ítumma yeqtiyáápi maréna kaapaq-yátáq ikámma aráápa-maraigaae téna yímikaiye.

Ítumma kaapaq-yátáq ikámma aráápa-makaae.

miráitata Ítumma awíqme yewana ¹⁷ wenamáárríq kaapaq-yámá aqména uráíye. ááqibo móra-anugon-awíqa "áqnón-ayaatane" ten-ánúrác kóuráíye. Ítiráaeo-wayukati yáabimma Kórakótá-anue. ¹⁸ mibáq Ítumma kaapaq-yátáq ikámma níri amá aráápa-makaraae. káqomma kaayaq-nákárátámá téba-tebaq kaayaq-káápáq-yátáq yíkamma níri amá aráápaq-mayiketa Ítumma aúkáapi ikámma kaapaq-yátáq aráápa-makaraae.

¹⁹ Pááíratí móra-aubama agamá kaapaq-yátáq aráápa-makáíye. min-áúbágómá mirá-tiráíye: "Ítuma Náátárêtibakene Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkáinare." wemá mirá téna agatáíye. ²⁰ min-áúkápáq Ítumma kaapaq-yátáq ikámma aráápa-makaraae. waaqókáq anó-marukapoata taígani-kayukama min-áúbámá yoráútaae. Pááíratí Ítiráaeo-wayukati yáabikaraq" Arómani-aipikaraq Karíki-aipikaraq agatáíye. ²¹ miráitata uyátáara-monoq-wayukama Pááíratimma timá ámikaae: "'Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-nare' té íagayaaol! emá maará té agayaaol. 'maan-nákómá Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkáuna-naqune tiráíye' té agayaaol!" téta tewana ²² Pááíratí yauwéqma tiráíye: "kemá agamaráuna-aubama minná agamakáune." téna tiráíye.

²³ áaiq-i-wayukama Ítumma kaapaq-yátáq ikámma níri amá aráapa-makatuwetama wení unáákáqtôma mamá yakáqma kaayaqte-kaayaqte-aqtoiq umáketa móra-mora umá yáatáá umátaae. wení aneke-káqtókáráq matáamma íma arááqtama-qtamma meyaké kumatamakuraine. ²⁴ wení aneke-káqtóyátábámá áaiq-i-wayukama ye íyáá téite urááe: “maaminnâ íma yakaráyaqtao! minnáraq aábêma kéyaananatanaa móra uyátainna-nakoma mayániye.” téta aábê yarááe. naayóbáq Áánûqtuni agamatá-kán-náábí tiráine. minná

“ketí unáákáqtôma mamá yátáá umáyeta ketí unáákáqtôraq aábê yamá móra uyátainna-nako mayániye.”

téna tiráiniq áaiq-i-wayukama mirá-uráae.

²⁵ áaqibo Ítuni kaapaq-yátágoní waaqókáqá wenanóagaraq wenanóani aúkogaraq wenáwîqa Máriáa Káropatin ánáako Máriáa Máátarinigaraq itó-uma máqe-uráae. ²⁶ Ítuma wenanóakaraq wení iyápó-annabike ôriq umá ákái-nakaraq mikáq itó-uma mááyana yimónatuwena wenanóamma timá ámikaiye: “aaragô, enánima maamiye.” téna Ítuma wení iyápó-annabike móra ákái-nakoqtaba timátuwena ²⁷ wení iyápó-annabike ákái-nakomma timá ámikaiye: “enanôma maamiye.” téna titana mikáké min-iyápó-ánnábíkénákómá Ítuni anóama awíqmena mó yabírákaraiye.

²⁸ íbêqa aónaimma máqte-mayaima wenaboámá ámikai-mayaima mamá ánatagitana Ítuma tiráiyé: “kemmá nonáá kékaiye.” téna tiráiyé. mirá kékímatuwenama máqtemma Áánûqtuni agamatán-áikómá pááq íniye tiráiniq umá ánatagitana áraimma mirá-uráiyé. ²⁹ tawebímmá wááéni-nokaraq waaqókáq wáqe-uráiyé. aináákáá-qtátááqnpó wááeni-nopi yamá atímma yátábi apiramá múte mamá Ítun óyaukaq makááe. ³⁰ wááéni-nomma yaímma nátuwena mirá téna tiráiyé: “maaminnâ ánatagiye.” mirá-timatuwena aqnómmá mamá awáutena pukuráiyé.

Ítumma kéuqtaae.

³¹ mi táoqa kótámaki-kanaaraq máqte-qtataaqa mamá óqtaa í-yúpáárápóata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama “aráaq-yuma íma kaapaq-yátáq wáikaae” téta tirááe. aabáyaama Taabati-yúpáábóata anón-aawaqa naí-yúpáárápóata “yúma kaapaq-yátáráq íma wáikaae” téta tirááe. miráipoata min-Ítirááéó-wáyúkámá Pááíratimma ko ítama aónaraae: “yítuqa ko akáma yúma mamá mó yúwáaro téaq timáyikaa.” téta tirááe. ³² Pááíratí áaiq-i-wayukama timáyikáitata iréta Ítute yíkamo-nakoratati yítuqa ya akátaae. ³³ áaqibo Ítukaq iréta aónaamma wemá pukuráitataboata wenaítuqa íma akátaae. ³⁴ aanibo áaiq-i-wayukabike móra-nakoma wení waqtáánápó Ítun arautapí atáqtúwáitana mikáqá nokáráq naaegáráq aumé kukáiyé. ³⁵ minnáma kemmá timónai-nakoma watáa tiráimma min-áímmô timá minná áraimma tiráiyé. kemmá timónai-nakoma wenamááírq aónaraimma minná áraine. miráinaq mikáq keráwáqá

tirummá amínoe. ³⁶ Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráiyé:

“íma móra wenayááqtáma akatínoe.”

Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráimma minná áraimma kéyipoana mi-qtátááqá pááq uráiyé. ³⁷ káqomma Áánûqtuni agamatá-kátáágómá kékíiyé:

“waayúkama agaibamáráa-naqa aónainoe.” min-áikómá mirá téna tiráiyé.

³⁸ anaaékaq Yótêbi Aarimatéabake-nakoma wenamááírq Pááíratíkaq Ítun aúma mamá mó uq-tamákaínayaba ítama aónaraiye. Yótêbi Ítun anaaé wárai-naqanibo wemá Ítiráaeo anó-monoq-wayukati yáaqa kéikatenaboana aúpáq mirá-uráiyé. Pááíratimma kanaaraq mayániye téna titana Yótêbi Ítun-auma mamá kóuráiyé. ³⁹ Nikótímaatigaraq Ítumma ko aónainena nokáamma urái-nakoma wemá káwekaa-qtataakaraq óq-yarake kugáqmatakaraqa mákama íráqôn-akuq-yataaqa ko maména uráiyé. taíganipoana miráuma óqtakoraan-ummaa (34 kg) yaráiyé. ⁴⁰ miráitata máqtemma Ítiráaeo-wayukati yáaimma pukáa-kayukama kéuqtaani umá Ítumma uqtamákaiyeta uráiyé. yenákámá Ítun-auma matétarata paru-baru-wáqtóráké máqte-qtataaqa mamá í-qtátááqnpógáráq múqmúma útúyuweta ákúq-matawekaraq umá uq-tamákaiyaqtaba mamá óqtae uráiyé. ⁴¹ Ítuma pukáimarukaqa mipímmá yómmá wáqe-uráiyé. mi-qtópímmá móra aúgen-oqtapi muríáímmá waayúkama uq-tamáykaima wáqe-uráiyé. min-óqtá-múríápímmá naayóbáqá móra-naqa íma uqtaráápine. ⁴² Ítiráaeo-wayukati máqte-qtataaqa óqtae í-yúpáá pááq íné kékítataboata Ítumma min-óqtá-múríápímmá mó uq-tamákaarae.

Ítumma uqtamákaraa-muriakare.

20 áqnáabaq-yupaama Tótaaraqa maí-nókáápáqá paá íma aaqá íraqma tágaraitana Máriáa Máátarini Ítumma uqtamákaraa-muriamma waípaq iráiyé. ya aónaimma muríán ótaken-oqtama paábaq matukááe. ² miráitana wemá uyaaténa yauwéqma Tááímoni Pítaayaa min-iyápó-ánnábíké Ítuma ôriq éna ákái-nakonopaq uréna timá yímikaiye: “yeráwáqá uyátárai-nakomma uqtamákaraa-muri-anobake mamá náakarabi ketáá íaonaunabaqtae wemmá ákaraae.” téna timá yímikaiye.

³ Pítaayaa káqon-iyapo-annabike Ítuma ôriq éna ákái-nakote mikáq yuwéta uqtamákaraa-muriamma waípaq uráiyé. ⁴ yenákámá móraiq-moraiq umá uyaatéyanibo káqon-iyapo-annabike Yóane wemá Pítaamma kótamaqtuwena uqtamákaraa-muriakaq wenókáá iráiyé. ⁵ awáutena kúreq umá aónaimma Ítumma útúyaka-qtataaqa paá mibáq wáqe-uraitana aónaimanibo íma kumábékuráiyé. ⁶ anaaékaq Pítaa íréna uqtamákaraa-murianobaq íma ko awé uráibo páátákáá kumábékuráiyé. wemá útúyaka-qtataaqa aónaimma mibáq wáqe-uraitana ⁷ aqnókáqô útúyaka-qtataakoma íma tébakaqa útúyaka-qtataakote wáqe-uráibo aokaq wenamááírq útúma wáqe-uráiyé. ⁸ Pítaan anaaépaq keqnáámmá

wenókáámô yin-iyápó-ánnábíké-nákómá mi-múriánóbáqá kumábékena “Ítuma pukáipike itó-uma kóuraiye” téna wemá arummá ámikaiye. ⁹ taákaq máráaro. yeráwáqá mi táoqa íma ítama arútaraae. Áánûqtuni agamatá-kánnáágó téna “wemá pukáin-abike itó-iniye” tiráine. ¹⁰ miráitata yenákámá yauwéqma naaópaq kóuraaye.

¹¹ pááqya-kanaabi anaaékaq Máriaa muríanôtaq itó-uma máena ibiqá yakáie. paá ibiqá kéyarena wemá awáutena uqtamákaraa-murianobaq kúreq umá aónaimma ¹² kaayaqá Áánûqtunopake kaqtó-nakorata-ma wayánúná káqtô mamarétarata Ítuni aúma wáqe-urikaq máqe-uraaye. aqnómmá wáqe-urikaq móra-naqa maraq máiten káqo-nakoma aítuqo wáqe-urikaq maraq maéta uráaye. ¹³ Áánûqtunopake-nakabike móra-nako tiráie: “aaragô, nôraq itaawáq ibiqá kéyaraano?” téna ítama aónaitana min-ínikómá yauwéqma tiráie: “yeráwáqá ketí uyátárai-nakomma maméta náabarabi wemmá mó-yukaawaq ikáonaune.” téna timá ámikaiye.

¹⁴ mirá-timatuwena Máriaa waéqma aónaimma Ítuma mikáq itó-uma máqe-uraiye. miráimanibo wemá íma Ítue téna aónaraiye. ¹⁵ Ítuma wemmá ítama aónaraiye: “aaragô, nôraq itaawáq emá ibiqá kéyaraano? náawaqtabawaq emá abáá kéono?” téna Ítuma ítama aónaitana Máriaa yó-káwáá-nákó kétéyaa téna aúyánámmá ítátuwena wemá Ítumma yauwéqma timá ámikaiye: “anóko, emá wenaúmo mamé mó-yukema náakarabiyaa tiráátinaq wemmá ko máyáano.” téna min-ínikó timá ámikaiye. ¹⁶ Ítuma wemmá timá ámikaiye: “Máriaao!” titana waéqma Ítumma káonena timá ámikaiye: “Aráábuni!” wenáaimma “tirááti-naqa tókáinare” téna timá ámikaiye. ¹⁷ Ítuma Máriaamma timá ámikaiye: “kemá ketibonôpaq paá ítaupo kemmá íyaqtoraa! ááqibo ketíbâqawaanopaq uréaq mó-tima-yimiyo. ‘kemá ketibogáráq keráwáqá keqtbogáráq ketí Áánûqtuma keráwáqti Áánûqtuma máipaq kéuyune.’” téna Ítuma timá ámikaiye. ¹⁸ Máriaa Máátarinima Ítuni iyápó-annama mó-tima-yimikaiye: “kemá uyátárai-nakomma aónaraune!” téna timátuwena wemá Ítuma timámin-aimma timá yimikaiye.

Ítumma wení iyápó-annama aónaraae.

¹⁹ mimórá-Tótáágóní áqnáabaq-yupaaraq aabaúma kupékinobaqa Ítuni iyápó-annama anó-monoq-wayukayaba yáaqa ikatétaboata máqeo-marukoni oqtamá umá aúyaqma akoqnáá umákaae. akoqnáá umákaamanibo Ítuma yúbáq ya itó-urena mirááo téna tiráie; “kaayoné-yátááqá karáwáqtê waíno.” téna ²⁰ timátuwena wenayáakaraq arautakáráq yirááténa itata wení iyápó-annama yeqti uyátárai-nakoma aónéta ôriq umá yimuqá makááe. ²¹ keqnáámmá Ítuma timá yimikaiye: “kaayoné-yátááqá keráwáqtê waíno. ketibomá kemmá maa-márábímô timátikárainiq umá keráwáqá móraiq umá maa-márábí kétimakaune.” téna ²² mirá-timatuwena yetôpaq aáma kéyimená tiráie: “Aokaq-Áámá máyáaro. keráwáqô waayúkati

kúmiq-yataaqa iyaabótuweqa ókaraq taákaq ímaraiyanama miráinata yeráwáqti kúmiq-yataaqa áraimma íma wániye. ááqibo yeqti kúmiq-yataaqa keráwáqá yáqtoqtoraiyatama yeráwáqti kúmiq-yataaqa áraimma paá wániye.” téna Ítuma tiráie.

²⁴ Ítuni iyápó-annabike móra-naqa Tómaáti wenáwíkon áaimma “ábárawaaoma” tébakaqtema íma máitana Ítuma mikáq iráie. ²⁵ miráitata tébakaq-noiyapo-annama ókaraq-okaraq timá ámikaae: “uyátárai-nakoma aónatukaunatae.” téta tewana Tómaáti maará téna yauwéqma timá yimikaiye: “ayááipimma níri-abuma íaoneq níri-apimma tiyáá-naubiqá íguyeq tiyáámma wataán-ápímmá íguyeq éqa íma tirummá aménúne.” téna Tómaáti timá yimikaiye. ²⁶ ááqibo abapaké kaumo-yúpáámá ánatagitana Ítuni iyápó-annama keqnáámmá naaúpaqa mááwana Tómaáti mikáq yetê máqe-uraiye. máqten-oqtama umá akoqnáá-umareta mááwana Ítuma yetúbáq ya itó-urena tiráie: “kaayoné-yátááqá keráwáqtê waíno.” téna timátuwena ²⁷ Tómaátimma timá ámikaiye: “ayáánaubiqá arúqma yúwénana ínaa tiyáámma aónaao. ayáámma arúqma yúwénana ínaa tirautapí kuyuwu. íbêkakemma arummá íámî-nakaan íyê arummá timiyo.” téna Ítuma Tómaátimma timá ámikaiye. ²⁸ Tómaáti yauwéqma tiráie: “ketí uyátáraana-nakoma ketí Áánûqtumone!” téna Tómaáti titana ²⁹ Ítuma timá ámikaiye: “kemmá kétimoneboaa arummá kétimene. kemmá ítimonaa-kayukama yirummá kétimeta yimuq-yatáápi mánoe.” téna Ítuma tiráie.

Yóóane agatái-kannaagon-aaimma

³⁰ Ítuma netuqyaa anón-awaameq-yataaqa wení iyápó-annati yúrikaq imánibo máqtemma maa-kán-náábímmá íagataune. ³¹ ááqibo Ítuma minná “Metáiyae. Áánûqtun Áanikoe.” téq keráwáqá tirummá kámeqa wenáwíkake matúq-matuq umá máiauwaraimma kanaarác mayánóe. miráipoaq maamin-áimma agataúne.

Ítuma pukáipike itó-uma kéitata wení iyápó-annama Tááíbiriati-nokayukaq aónaraae.

21 anaaékaq Táíbiriati-nokayukaq Ítuma wena-maaríq keqnáámmá ókaraq yiráátiraiye. maaminná náabarabi uráine. ² Tááimoni Pítáa Tómaáti wenáwíkon áaimma “ábárawaaoma” Natáánio Kéin-abaq Kááririri-marupakene Yéberí áanikoratagaraq káqomma kaayaqá Ítuni iyápó-annabike-karatagaraq máqtemma komáé-yamae umá máqe-uraae. ³ Tááimoni Pítáa tébakaqa timá yimikaiye: “kemá noyááq-amaataq kégoune.” téna titata tébakaqa tiráae: “ketáágáráqtaá etê ónúntaae.” téta timámíqtuweta yeráwáqá máqtemma kóureta nopí-káárébi ko uyáqta-ma máeta uráámanibo yeráwáqá mi-nókáámmá íma móra-noyaaqa yáqtokaae. ⁴ aabáyaanapimma aabaú utáné kéitana Ítuma mikáq non áwábaq itó-uma máqe-uraimanibo wení iyápó-annama “Ítue” téta íaonaraae. ⁵ Ítuma yááyama timá yimikaiye: “iyáqô,

yaímma-noyaaqa nanúna-yataaqtaa keráwáqá íyaq yáqtokaao?" téna titata yeráwáqá tirááe: "ímiye." téna yauwéqma tewana ⁶ Ítuma timá yímikaiye: "keráwáqti kúqómma nopí-káárégómá tiyáánuran-aukapaq yukéraq aónaaro. keráwáqá yaímma-noyaaqa yabiti-noe." téna titata yeráwáqá mi-kúqómá yukéta yabitemmá noyáákoma ógikaitataboata íma kanaaráq yabítirááe. ⁷ Pítaa aneq-wáqtómá itokéna émáipoana Ítuni iyápó-annabike móra-naqtaba ákái-nakoma kará-marena Pítaamma timá ámikaiye: "uyátárai-nakoe!" téna titana Pítaa ítátuvena wení óq-waqtoma mamá yatánáátá umá kéiyaipe nokaayúpi yáumeq-tagurena nokótaaqa yumáena Ítuma máipaq uráíye. ⁸ miráitata tébakaq-iyapo-annama nopí-káárébi íréta noyááqa ôriq éna ógikai-kuqomma yabítirááe. yeráwáqá non áwábakemma nékaqa ímiye (91 míta). paá waaqókápóana Ítuma non áwábake kanaaráq yáayama timá yímikaiye.

⁹ yeráwáqá paábaq ya aqtaréta aónaamma ira ámúraaqa noyáákaraq yakaráq wáqe-uraaye. ¹⁰ áaqibo Ítuma timá yímikaiye: "yaímma-noyaaqa yáq-toraiyama mamé yero." téna titana ¹¹ Tááímoni Pítaa nopí-káárébi uréna taíbaq (153) anó-noyaaqnatomma mi-kúqópímmá ógikaimma yabítimá áwábaq móte yukáimanibo mi-kúqómá iyarakuraiye.

¹² Ítuma timá yímikaiye: "aabáyaanapin-aawaqa yama nátuwero!" téna titata yeráwáqá aónaraae. wemá uyátárai-nare. tétaboata yúyánánóbáqá móra wení iyápó-annabike-nakoma íma "emá náawabono?" téna ítama íaonaraiye. ¹³ Ítuma íréna yammá máma yímikaiye. miráuma keqnáámmá noyáákaraq yímikaiye.

¹⁴ maaminnáma kaumobáq Ítuma pukáipike itó-urena wení iyápó-annama wenamáárfiq yiráátiraiye.

Ítuyaa Pítaama

¹⁵ aabáyaanapin-aawaqa nátuwetama Ítuma Tááímoni Pítaamma timá ámikaiye: "Tááímonio, Yóáanen áaniko, áqnaabaq maami-qtátááqtábámá mú mikákáán umá keqtábá kákaiyo?" téna ítama aónaitana Pítaa yauwéqma timá ámikaiye: "uyátáraana-nako, emá káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kétékaiye." téna titana Ítuma timá ámikaiye: "miráínaa ketí máqte-tipi-tipi-araaqa aáwaqa yimiyo." téna Ítuma tiráíye.

¹⁶ keqnáámmá kaayapáq Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: "Tááímonio, Yóáanen áaniko, kemmá emá ákáinaraq máuno?" téna ítama aónaitana Pítaa yauwéqma timá ámikaiye: "owé. uyátáraana-nako,

emá káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kétékaiye." téna titana Ítuma timá ámikaiye: "miráínaa ketí tipi-típiraq yabíqma arutaa." téna Ítuma tiráíye.

¹⁷ kaumobáq Ítuma Pítaamma ítama aónaraiye: "Tááímonio, Yóáanen áaniko, ketí aanábó máano? téna Ítuma kaumobáq ítama aónaitanaboana Pítaamma arummá ôriq kéíye. miráitana Pítaa timá ámikaiye: "uyátáraana-nako, máqte-qtataaqtaba káonaane. emá áraimma káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kétékaiye." Pítaa téna timá ámitana Ítuma yauwéqma tiráíye: "miráínaama ketí tipi-típima aáwaqa yimiyo. ¹⁸ kemá áraimma kétéma-amune. emá maabumô máema ení ámúrannama umááe. náakarabi ónááe ténabaq paá urááne. áaqibo anónuqma kéma kaapaq ayáámma árúqtuwe márenata yeráwáqá miráuma katuweta ámúrannama umá kátuweta emá 'íonaae' tinnamánibo yeráwáqá náakarabi emmá awíqmeta wí-noe." téna Ítuma Pítaamma timá ámikaiye. ¹⁹ Ítuma min-áipi Pítaama náarabi umá puínigtaba tiráíye. miráinana Áánûqtuni tágama-yataaqa múte yauwíniye. maamin-áímmá timátuvena Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: "tinaae waraao." téna Ítuma tiráíye.

²⁰ Pítaama waéqma káqomma móra iyápó-annabike Ítuma ôriq éna ákái-naqa náawabi kaawéqá naapi Ítumma áiqtaabi agebaréna tiráíye: "uyátáraana-nako, náawawaq emmá namuro-wáyúkátí iyáápi mará-náqá máíyo?" téna ítama aónarai-naqa yinaae waqmé kéíye. ²¹ Pítaama aónatuwenama Ítumma timá ámikaiye: "uyátáraana-nako, wemmá nôraq inábiyo?" téna Pítaa Ítumma ítama aónaitana ²² Ítuma yauwéqma tiráíye: "áaqibo paá máraining mi-kánááraq kemá yenúnama minná ení mayaiyábiyo? ení mayaimá paá ketinaae waraao." téna Ítuma timá ámikaiye. ²³ miráipoata timá uréire máqtemma yirummá ámê-kayukabi urááe. maamin-iyápó-ánnábíké-náqá "íma puíniye" téna timá uréire urááe. áaqibo Ítuma íma weqtábá puíniye téna timá ámikaibo wemá tiráíye: "paá máraining mi-kánááraq kemá yenúnama minná ení mayaiyábiyo?" téna tiráíye.

aqtoraré.

²⁴ iyápó-annabike-naqa mimórá maami-qtátááqtábá aónaraiipoana agatáíye. wemô tiráimma árain-aainaimma ítarauatae.

²⁵ paá taígani-qtataaqa Ítuma uráimanibo móramoramo agamaráyanama mútûq maa-márábímmá min-áúbágómá titipáá ínata yeráwáqá íma kanaaráq íraqôniq umá maránoe.

nôrabi urááqtaba (Apótoro)

Îtuma aáma tíménune téna árain-aimma tiráiyie.

1 Tíopiratio, naayóbáqá maami-kánnáábímmá watáama agatáunama minná Îtuma mi-qtátááqá tarôq uréna aarawaamá yiráátirai-qtataaqtaba agatáune. 2 naayóbáké áaimma átárena íbêq-kanaaraq Îtuma wenamáárîq awaaméqá umáyikena tímáyíkarai-kayukama yiwíkена aamá áúmatan-aimma kéyiraatiye. wemá mayaímá mamá ánataigae téna Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnáaraq timá yímikaiye. mikáké Áánûqtuma Îtumma awíqmena Áánûqtuma yabíkái-marupaqa utáiyie. 3 naayóbáqá Îtuma wenamáárîq aú-aiqa maténa pukáipoana anaaékaqa netuq-kánáámá wemá iyápó-annaraq wenaúma má-yi-raatiraiye. miráuma kaayaq-wáyúká ái-ayaa-kanaama (40 kanaama) Îtuma yetôpaqa uréna Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba timá yímikaiye. 4 mirá téna Îtuma yeráwáqtê aáwaqa nai-yáárérâq maraq máena timá yímikaiye. keráwáqá Yérútáárebaq íma yuwéraq kóoro. keráwáqá paá yaákareq aboámá 'tíménúne' téna timá akoqnáá tiráine. naayóbáqá Îtuma maará-tiraine: "kemá timá tímikaunna-yataaqaba awé oro. 5 Yóáane wemá aarawaamá nommá péqyikaraimanibo anaaékaqa pááqya-kanaabimma nommá peránómma Aokaq-Áágómá péqtikaniye." téna Îtuma tiráine. 6 áni-bo mi-kánáárâqqa iyápó-annama mórabi áíkuma máqe-uraae. yeráwáqá maará téta Îtuma ítama aónaraae: "uyátáaraana-nako, íbêqa emá káámááni yabíkáanna-yataaqa yauwéqma ketáámá Ítiráaeo-wayukama yimínónô?" téta yemá tiráae. 7 áni-bo wemá yauwéqma yeráwáqá timá yímikaiye: "maami-qtátááqá keráwáqti minná íma wáipoaq mi-kánááwábi mi-túpááyábámá itánóe. ímiye. ketibomá aúyánápí kéitana wenamá mi-qtátááqtabámá kéitaiye. 8 miráimanibo anaaékaqa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá keráwáqtê kumáinaq keráwáqá akoqnáama mayánoe. áni-bo keráwáqá ketáama maméq Yérútáárebakaraq Yúriabakaraq Támériabakaraq máqten-aukapaq-marabaqa mamé wéyáwé umá ínóe.

Îtuma aboání márûpaq utáiyie.

9 Îtuma wemá maamin-áímmá timá ánatatuwaitata wení iyápó-annama aónraawana aboání marûpaq Îtuma utáiyie. mórama waayá-kónnákómá awíqmena utáiyie. miráitata móra-konnakoma awíqmena kóitata yeráwáqá ókaraq wemmá íma aónaraae. 10 Îtuma aboání marûpaq kóitata yeráwáqá paá karáqtuwe máawana yeráwáqti yimakaqá kaayaq-nákárátá itó-

uma máqe-uraaye. yenákámá wayán-únákáqtôma umátoketa maará téta tiráaye: 11 "keráwáqá Kááiriri-wayukama nôraq itaráq itó-uma máeraq aabayápáqá karáqtuweraq mááo? maami Îtuma káonaawana Áánûqtuma wení márûpaq yauwéqma awíraitana kóiniq umá anaaéqa wemá miráráá umá yauwéqmena kumínaq aónanoe." téta yenákámá tiráaye.

iyápó-annama yeráwáqá téta 'Yúqtaatini mayairáqá móra-nakoma mayániye' tiráae.

12 miráitata yemá Óribêti-anuraq máqeta yuwéta Yérútáárebaq waaqókáq uréire uráae. 13 áni-bo yemá uréta naayóbáqá máqe-uraan-namma yanaammá aráqmata-naupaq máqtemma máqe-uraae. min-iyápó-ánnámá mibáq máqe uráa-yuti yíwíqa Pítaae. Yóáane. Yêmitie. Áánarue. Píripie. Tó máátie. Paatááromiyue. Máátiyue. áni-bo Yêmitima Áápiatimma ánikoe. áni-bo Tááímonima káámááni-ayubike karuwaaq-naré. Yúq-taatima Yêmitimma ánikoe. mirá-uraiye. 14 maami-káyúkámá yemá máqtemma móra-iyakaq maréta nunamummá tíq-tiq uráae. áni-bo yaímma aaranaammá Máriaama Îtuma anóama wení ábâqawaaraayugaraq máqtemma nunamummá tiráae. 15 mi-kánáárâqá Pítaama itó-urena máqtemma wení ábâqawaaraayuma Îtun anaaé wárâa-kayukati yúrikaq móra-aimma tiráiyie. mi-káyúkámá miráuma netuqyaammá (120) máqe-uraae. 16 Pítaama maará-tiraiye: "keráwáqá ketíbâqawaayuo, itáaro. naayóbáqá móra-aimma maará téna Aokaq-Áágómá Tébitini óyaukaq tiráine. maamin-nákómá Yúqtaatima aammá yiráátiqtata Îtumma yáqtokaae. min-áímmá Yúq-taatitaba arammá iyaíno. tiráimma íbêqa abarokáq kéiyie. 17 Yúqtaatima ketáátê yagaroqtamá máqe-uraimma wemá maami-máyáímá matáiyie." téna Pítaama mirá-tiraiye. 18 maamin-nákómá Yúqtaatima naayóbáqá wenamáárîq wení otaa-mónéqnapó maramá meyaníq uráine. min-áúkáqáqá wenamáárîq ikákuraine. ko yutákitana yarákéna áyaqa kugúbagitana pukuráine. 19 minnáyaba máqtemma Yérútáárebaq máa-kayukama ítaraane. miráitata min-áúkáqáqtabámá yeqti yábikemma Aaketáama miráuma 'naae-márábáré' kéte. 20 áni-bo Pítaama maará-tiraiye: "maamin-áímmá Táámupi agatáin-aikoma maará kétiye. 'wení naammá paá-namma wániye. móra-nakoma íma min-áúpáqá maíno.' téna kétiye. áni-bo ókaraq Táámuni wannaabí téna 'káqo-nakoma ayuwáiyana wení mayaímá mayaíno.' téna kétiye. 21 miráinataa íbêqa ketáámá móra-naqa uyátarai-

naqa Ítute uréire uráiya-kayukabike aónama awiránúnatae. ²² naayóbáqá Yóáanema áaimma átárena nomma waayúkama péqyikaraikake Ítuma mayaímá áaimma átáma maténa aqtórác itana Áánûqtuma yauwéqma wení márûpaq awíqmena úitata aónaraiya-kayukabike móra-naqa awiránúnatae. miráinana Ítuma pukáipike itó-urai-waigoni ketáátê watáama tíniye.” tená Pítaama tiráiyé. ²³ Pítaama mirá-timatuwaitata yemá kaayaq-náqá yiwíkaae. móra-waigon-awíqa Yótêbi Yátatie. wení káqon-awíqa Patáábatie. morá-nakon áwíqa Máátáiyatie. ²⁴ miráitata yeráwáqá nuna-mummá maará tétá tirááe: “uyátárai-nako, emá máqte-kayukati íyaqnoabaq kanaaráq káonaane. maa-kááyáq-nákábikémá náawanaq awiránónáa ke-qtáámá tiráátiyo. ²⁵ miráinana min-nákómá Yúqtaatini mayaírác mayániye. wemá mórama ení iyápó-annabi mániye. ániibo Yúqtaatima maami-máyáímá yuwéna puí-márúpáq kói-nakoni mayaírác mayániye.” tétá nunamupí tirááe. ²⁶ mi máka-nakoratama kanaaráq mi-máyáímá máyáawaniq urááyataboata yemá nuna-mummá kéteta yátáma maqmá akátémma Áánûqtuma mi-tátámá mamá Máátáiyatinopaq makáiyé. mikáké Máátáiyatima wemá uyátáitata wemmá awíqma tiyááka umá móra timáyikáan-annate yagaroq-tamá ákáraae.

Áánûqtunopake Aokaq-Áágómá kukáiyé.

2 Ítuma pukéna itó-urai-kanaarake áaimma átárena kaayaq-wáyúkágárác tiyááka-kanaaraq (áwíqa Péqtekoti-omaqa) yeráwáqá móra-naupaq yama áikutaee. ániibo ² anókaq áama ayéna akoqnáá uwáágoraa umá Áánûqtunopake kukéna maraq máanaupaqa ógikáiyé. ³ ániibo irautakáá-qtátááqá aónaraae. mi-qtátáákómá yabí-tábí umá móra-mora-yuti yiqnókác kukáiyé. ⁴ ániibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yepí máqtemma ógiqme uráiyé. mi táoqa yeráwáqá áaimma átáma óq-aipike Aokaq-Áágómá yímitata tirááe.

⁵ mi-kánáárácá yaímma Yérútáarebaq yamáa-kayukama yemá monoq-wáyúkábóata yemá máqte-marabake-kayukae. ⁶ maamin akoqnáá-uwaagoraan-aimma timá abarokác itata máqtemma aarawaamá mórabita áikutaee. miráitata yemá máqtemma móra-mora-yuma iyápó-annama yimónaamma óq-ain oq-aipike aamá kétéwata ôpake ya máe-kayukama yeqtáábike aamá kétéwataboata yimurere urááe. ⁷ ániibo yemá máqtemma iyánáaq umá kánateta yúyánámmá ôriq umá itéta tirááe: “yemá maami-káyúkámá máqtemma aamó te-káyúkámá Kááririmarupake-kayukamoe. ⁸ náaraq íyô? ketáá móra-mora-yutaama ketáái táabikenaq kéitaunataabiyo?” tétá tirááe. ⁹ ketáá máqtemma miráuma Páátíya-wayukama Mariya-wayukama Írama-wayukama Metapotémia-wayukama Yúria-wayukama Kaaparótia-wayukama Pááqtati-wayukama Étia-wayukama ¹⁰ Parítiya-wayukama Paapíriya-wayukama Íqtíbi-wayukama Aríbiya-wayukama Tairíni-marupaq waaqókáre Aróma-wayukama Íbarugaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Karíti-

wayukama Arébiya-wayukama itáunataama ¹¹ ketáámá káqo-kaqo-marupake yemmá máqtemma ketáái táabike watáama Áánûqtuni anó-qtataatriq iqtábá kéte. ¹² máqte-kayukama iyánáaq umá ánataraaanibo móra-nakoma mi-qtátáákón áaimma íma kanaaráq timá yímikáiyé. yemá yeíyáá maará tétá tirááe: “maami-qtátááqá nói-qtataakoni áainabiyo?” tétá tiráámanibo ¹³ yaímma-wayukama akáyáámmá tétá maará-tiraae: “yemá taíbaq-aipike tétá taíbaq aúgemma wááéni-nomma naréta neginaagí kéoe.” tétá tirááe.

Pítaama watáama tiráiyé.

¹⁴ miráimanibo Pítaama tiyááka umá móra-iyapo-annate itó-uma máena anókaq ááyama máqte-kayukama watáa timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, Yérútáarebaq máa-kayukama ketáama itéraq maami-wágóní áaimma keráwáqá ítama arútáaro. ¹⁵ keráwáqá túyánámmá itáama keqtááyábá ‘aíbôq-nomma naréta neginaagí kéoe’ téq kétémanibo íbêqa paá aabayaaraq (9 kirokaraq) kéuyawiye. ¹⁶ miráimanibo maami-qtátááqábá naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá Yóéroma maará-tiraine. ¹⁷ Áánûqtu tiráine.

‘aqtó-kánáámá waaqókáríq kéinaqa ketí Aágoni akoqnáama yúwáanana máqtemma aarawaabí kumíniye. miráinata keqtáanimaarabi keqtiáámûmaaqa amuné-áimmá tínoe.

keráwáqti awaayatí-wayukama yúramma karákéta kainapákáá umá aónaiyata keráwáqti anónuqma-wayukama kaimmá aónanoe.

¹⁸ mi-kánáárácá ketí mayaí-mákónábi mayaí-íníkom-má ketí Aágoni akoqnáama yíménata yeráwáqá amuné-áimmá tínoe.

¹⁹ kemá aabayákáqá awaaméq-yátááqá yiráátéq aménáápáqá maa-márábímmá awaaméq-yátááqá yiráátenune.

naaegógárác iragárác úmukaraq wánoe. ²⁰ uyátárainakoni anó-kanaama íma páaq uráinana aabaúgómá kumayuqá auráinana wíyokoma mamá naaemá aurániye.

²¹ mi-kánáárácá náayubi uyátárai-nakon áwíkaq yaíya-kayukama Áánûqtuma yeráwáqá yauwéqma yiwiráinata yemá wenná mánoe.’

téna Áánûqtuni amuné-nákomá Yóéro mirá-tiraine.” téna Pítaama tiráiyé. ²² Pítaama ókaraq tiráiyé:

“keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, maamin-áimmá itáaro. Ítuma Náátárêtibake-nakoqtaba aamá timá-timenaa kéune. ²³ wemá keráwáqti aúkáapi máitanama Áánûqtuma wepí taigani awaaméq-yátáákárác amuné-áikárác tarôq itaq keráwáqá kenamááríq aónaraae. naayóbáqá Áánûqtuma wenamááríq auyánámmá itarena maamin-náqá Ítumma keráwáqti tiyáápikaraq maréna keráwáqá áamáam-aimma arátê-kayukama iyáápi tímitaq wemmá kaapaq-yátác ikámôwana pukáiyé. ²⁴ miráimanibo Áánûqtuma min-náqá yauwéqma pukáipike múte itó-umakaraiye. ániibo wemmá aú-aíqa éna puí-yátáápike mamá paábaq

ayúkaiye. miráuma puí-yátáákómá min-náqá íma kanaaráq yáqtokaiye. ²⁵ Tébitima min-nákóqtábá pukáipike itó-iniqtaba maará téna tiráine.

'kemá máqte-tupaama uyátárai-nakoma ketí túbáq aati-aatimá máetaq aónaraunaboana wemá keti-makáq máipoana kemmá móra-yataakoma íma tiwe-qtániye.

minnýaba timuqá ôriq umá kémaraunana ²⁶ ketáagoma amuq-yatáákáráq tóyaupikemma anókaq ááyama kétiye.

²⁷ emá íma ketí tirun-iyápómá yúwénana puí-márúpáq wíniye.

ítaraunboana ketí túgogaraq aagániye. minná kemá ení Aokaq-náqá íma ayúwénana kabiraíno.

²⁸ matúq-matuq umá mái-apaq wí-ámmá kemmá tiráátiraanama kemá kété máeboa kepímmá timuq-yatááqá ógítikaraane.'

téna ketináábútáá Tébitima tiráine.

²⁹ ketíbbâqawaaraayuo, ketináábútáámá Tébitima puítata uqtamá karaane. wení mararaamá ketáátê íbêqa paá wáiyé. ³⁰ miráimanibo Tébitima Áánûqtuni amuné-náqá máenaboana kéitaitana Áánûqtuma árain-aimma akoqnáá umá maará-tiraine. mórama 'enánábíké-nákómá ení márúqa yabikái-yataaqa mayániye' téna Áánûqtuma Ítuqtaba Tébitimma timá ámikaiye. ³¹ naayóbáqá Áánûqtuma nôrabi ínena i-qtátááqá Tébitima aónatuwena Ítuma pukéna itó-iniqtaba tiráine. Ítu Káríqtoma wemá min-nákóqtábá Áánûqtu íma ayúwáitana puí-márúpáqá máena wení aúgoma íma kabiraráiye. ímiye. ³² Ítuma pukáipike Áánûqtuma mamá itó-umakaraiye. miráitaqtaa ketáámá aónareqtaa kétunatae. ³³ íbêqa wemá Áánûqtuni márúpaq uténa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá mayéna aboání aayáánurapaq máiyé. ániibo naayóbáqá Áánûqtuma téna 'Aokaq-Áámá aménúne' téna tiráiniq umá íbêqa aboámá Aokaq-Áámá keqtáábí atítikaraitaq íbêqa keráwáqá káonaae. ³⁴ Tébitima Áánûqtuni márúpaqa Áánûqtuni aayáánurapaq íma manimanibo wemá maará téna tiráine.

'uyátárai-nakoma ketí uyátárai-nakoqtaba maará-tiraine.

emá ketiyáánurapaq maraq mááo. ³⁵ ániibo anaaékaqa kemá ení namuro-wáyúkámá mamá ení aítáq aménáápáq yikánúne.'

téna Tébitima tiráine. maamin-áimmá téna anaaékaq Áánûqtuma Ítuni namuro-wáyúkámá yítábí mayuwánîqtaba amuné-áipí tiráiyé. ³⁶ miráinataa ketáámá máqtemma Ítiráaeo-anna-wayukama maaminnyabama ketáámá ítama arutáná-tae.maamin-náqá Ítumma keráwáqá kaapaq-yátáq ikámôwana pukáimma minná Áánûqtuma wemmá mamá anómma uyátárai-naqa Metáiyamma aúrakaraiye." téna Pítaama tiráiyé.

aarawaamá taibaq yirummá waeréta monoq-nómmá pékaae.

³⁷ yemá maamin-áimmá ítaawana min-áikóma yeqtí íyaqa atákáiyé. yeráwáqá Pítaakaraq yaímma iyápó-an-

nama maará téta timá yímikaae: "ketíbâtiwaayuo, ketáái túnabaro íbêqa ketáámá náaraq ónú-nataabiyo?" téta tiráae. ³⁸ Pítaa maará téna timá yímikaiye: "keráwáqá máqtemma móra-mora-wayukama tirummá waeréraq monoq-nómmá Ítu Káríqton áwíkaq kéberaiyanawaq keráwáqti kúmiqa mamá paá umátikaino. keráwáqá mirá kéiyanaawaq Áánûqtuma wení Aokaq-Áámá timíniye. ³⁹ naayóbáqá Áánûqtuma maami-qtátááqá keráwáqáq keráwáqti iyápógaraq yaímma nékaq máiya-kayukagaraq 'timénúne' téna timá akoqnáá uráine. owé. Áánûqtuma ketáái uyátárai-nakoma 'timénúne' ténaboana máqtemma yááyarai-kayukama Aokaq-Áámá yimíniye." téna Pítaama tiráiyé. ⁴⁰ ániibo Pítaama aayáqtáákaq watáama akoqnáá umá maará tiraiye: "keráwáqá atéráaro! keráwáqá íma arupú o-káyúkátí táí-aaikake nékaq mááero. yetí táí-meyamma anómma aurániye." téna Pítaama tiráiyé. ⁴¹ miráitata máqte-kayukama Pítaan áama ítáa-kayukama monoq-nómmá pékaae. mi táoqa taígani-kayukama yirummá waekáamma (miráuma 3,000) mórabi yorupamá yoráutaiye.

aúgemma Ítun aamá ítáa-kayukati íráqôn-aaine.

⁴² mi-káyúkámá íráqôniq umá timáyíkáan-annati yáama kéiteta yíbbâqawaayuma yíwáqnaa éta yeráwáqtê mórapike aáwaqa kéneta nunamummá tiráae. ⁴³ miráitana Áánûqtuma taíbaq-awaameq-yataaqa iyápó-annabi tarôq uráitataboata máqte-kayukama ikatíq uráae.

⁴⁴ máqte-kayukama Ítu Káríqtoqak itáiq-itaiq uráa-kayukagaraq mórabi máqe-uráae. ániibo yemá yeqtí máqte-qtataaqtabama mórabi maqma yaikáae. ⁴⁵ miráitata yemá yeqtí máqte-qtataaqa waayúkarag máráawata meyáníq kéowata móneqa matáae. mi-mónékáké yeqtí waayúkama móra-mora-yuma nóiqtababi o-qtátááqá meyáníq uráae.

⁴⁶ máqte-tupaama yemá máqtemma mórabi anó-monoq-naupaq uráámanibo yemá óq-naun oq-nauke Ítuma naayóbáqá yímikainikaa umá yammá wááéni-nokaraq mórabike naráae.yeráwáqá yimuqá kémareta máqtemma yímikaae. ⁴⁷ máqte-kanaaraqa yemá Áánûqtun áwíqa múte kéyauyowana káqo-kayukama yeqtí yáaimma yimónéta 'íráqôniq kéoe' tiráae. máqte-kanaabimma uyátárai-nakoma yawéqma yiwírái-kayukama ókaraq-okaraq yoráutaiye.

mórama aítáqqa táíq urái-naqa íráqôniq uráiyé.

3 móra-taoqa Pítaayaa Yóáanema anó-monoq-naupaq nunamummô téqo-kanaa énaikaq (3 kiroki) kéitata utááye. ² ániibo móra-naqa aítáqqa táíq urái-naqa mikáq awíqmeta utáae. min-náqá anóama miráuraimma marákárainé. máqte-tupaama anó-monoq-nakoni oqtaráqá aati-aatimá máitata min-óqtáyábá 'íráqôn-auramma aónaiye' téta tiráae. máqte-kayukama yemá wemmá káonaawana máqte-kanaaraqa móneqtaba waayúkarag inaa-inaa tiráiyé. ³ ániibo maamin-nákómá Pítaayaa Yóáanemma yumó-

naimma anó-monoq-naupaq uyáberaiyeta kéoyana min-nákómá oqtaráq máena yenákáráq yaímma-yataaqa timígáae téna ítama aónaraiye. ⁴ Pítaama mi kárú-nakomma aúrapí karáqma akoqnáá kéitana Yóáanegaraqa miráuma aúrapí karákáitana Pítaama maará téna tiráiyé: “emá kekárátá timónaao.” téna tiráiyé. ⁵ ániibo “móra-yataaqa yenákámá timíyéta kéoye” téna wemá waéqma yenákátí yúrapí karákáiyé. ⁶ miráimanibo Pítaama maará téna tiráiyé: “kemá mónéqa íma matokáunnamanibo kemá móra-yataaqa matokáunnama kanaaráq emmá aménúne. minná Náátárêtipake-naqa Ítu Káríqtom áwíkaq emá itó-uma aammá waao.” téna timá ámikaiye. ⁷ min-nákóní ayáákaq yáqtoqma itó-umakaitana páátákáá min-nákóní áiyayaakoma arupú umágéna akoqnáá uráiyé. ⁸ ániibo min-nákómá yaúmetameta kéena uréire éna yenákátí yinaae waqména anó-monoq-naupaq uténa wemá yaúmetameta kéena Áánûqtun áwíqa múte yaútaiye. ⁹ ániibo máqtemma aarawaamá min-náqá káonaawana uréire kéitata yemá Áánûqtun áwíqa múte yaútaae. ¹⁰ miráitata aarawaamá min-nákómá anó-monoq-nakoni íráqôn-oqtaraqa máena máqte-kayukaraq moneqtaba inaa-inaa téwai-nakoma aarawaamá íbêqa káonaawana atóbamagitata aónama iyánáaq kéeta taíbaq-yuyanamma itaraae.

Pítaama anó-monoq-naupaq watáama tiráiyé.

¹¹ maami aítuqa táíq urái-nakoma Pítaayaa Yóáaneti iyáákaq toto umá aarawaamá anó-monoq-namma ‘Tóromónini naamátûpare’ tenn-áukápáq uyaatéta yama áikutaae. ¹² Pítaa mi-káyúkámá kéyimonena maará téna watáama timá yímikaiye: “keráwáqá nôraq itaráq maami-qtátááqtábámá netuqyaa-túyánámmá kéitaa? nôraq itaráq kerátátí túrapimma kégararaao? keráwáqá túyánámmá ítáama kerátámá kerátátí akoqnáágaraq aokaq-ááikákénáq maamin-náqá mamá itó-umakarauyo? áraimma ímiye. ¹³ keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, Áabaraagaraq Ááiteki-garaq Yáakoboma yeráwáqá ketáái títaubikotaai Áánûqtuma wení mayái-iyápógón áwíqa múte yaútaimma Ítue. wemá min-nákómá keráwáqá awíqma ááíq-wayukati iyáápi máráawana anó-kawaa-nakoma Pááiratima aónaimma otaa-qtátááqá íma wáitan-aboana yauwéqma paá timákanena uráimanibo ímiye. keráwáqá wemmá tinaaeema umákaraane. ¹⁴ miráita keráwáqá wemá arupú éna Aokaq-náqá íráqôníq umá yainái-náqá aabi mayákaraae. keráwáqá waayúkama ikámma puí-náqá ayúkaamanibo ¹⁵ aúwaraikoni áainaqa wemmá ikákaae. miráimanibo Áánûqtuma wemmá pukáipike mamá itó-umakaraitaka yauwéqma kerátámá minnáyaba wení watáama timáe uréire kéuye. ¹⁶ miráitaka kerátámá weqtábá itáíq-itaiq kéuye. miráitana Ítun áwíkaqa maamin-náqá mamá akoqnáá kéumakaitaq keráwáqá wemmá káoneq ítama kárutaae. Ítuma wenamááríq kerátátí itáíq-itaiq í-yátááqá kétimitaka maami itai-yákáákómá maan-nákókáqá keráwáqá túraqaq íráqôn-akoqnáa-yataaqa abarokáq kéiyé.

¹⁷ áraine. ketíbâtiwaayuo, kemá ítáunnama maami-qtátááqá keráwáqáq keráwáqáq anó-kayukagaraq Ítu Káríqtomma íma ítama arútarepoaq keráwáqá miráuraane. ¹⁸ miráimanibo naayóbáqá Áánûqtuma maará téna wení amuné-wáyúkátí yóyaukaq tiráine. ketí timákai-naqa Káríqtoma aíqa í-yátááqá mayániye.’ tiráane. keráwáqá mirá kéowanaibeqa min-ááímmá abarokáq kéitana naayóbáqá Áánûqtuma tiráin-aikoma arammá kéiyaiye. ¹⁹ miráinaq túyánámmá waéqma itéraq tirummá waeraiyana Áánûqtuma keráwáqá kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna awikátuwaniye. ²⁰ miráiyana Áánûqtuma keráwáqá aúgen-akoq-naama tiména Ítumma Káríqtoma timákainana kerawaqtôpaq kumínimma Áánûqtuma naayóbáqá Ítumma awaaméqá umákaraine. ²¹ íbêqa wemá Áánûqtuni márûpaq máena Áánûqtuma máqte-qtataaqa keqnáámmá mamá aúgeniq íni-kanaayaba awé ínimma miráuma naayóbáqá Áánûqtuma wení aokaq-ámúné-wáyúkátí yóyaukaq tiráine. ²² Móteti maará-tiraine. ‘Áánûqtuma uyátárai-nakoma keráwáqáq tábâqawaayupike mórama amuné-náqá kekáá umá mamá timíniye. keráwáqá wenáama anaaé waqmá kéiteraqa keráwáqáqá tinná-yataakoni anaaé wáráaro. ²³ náayuwabi min-ámúné-nákón áama íma itáiyana Áánûqtuma yeráwáqá yíkaminata puínoe. miráinata yemá ókaraq Ítiráaeo-wayukate móragaraq íma mánoe.’ téna Mótetima tiráine. ²⁴ naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá maamin-áímmá tiráamma Táamuyogaraq yaímma anaaékaqo abarokáq uráa-kayukagaraq yeráwáqá maamin-áímmá tiráamma íbêq-kanaaraqa wáiqtaba tiráane. ²⁵ keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkátí iyápó-annama máae. keráwáqáq tináábútáábi Áánûqtuma aamá timá yarúmakai-qtataaqa matáa-kayukae. Áánûqtu maará téna Áabaraamma timá ámikaine. ‘ení iyápógokake máqtemma maa-márábí-káyúkámá kemá yemmá íráqôníq umáyikanune.’ tiráine. ²⁶ Áánûqtuma áqnáabaq wení iyápóma Ítumma timákaitana keráwáqá mamá íráqôníq kéomatikena keráwáqáq táiaipike mamá waétikanena iráine.” téna Pítaama tiráiyé.

Pítaayaa Yóáanema ánná yímikaae.

⁴ Pítaayaa Yóáanema yenákámá máqte-kayukabi watáama kéteyaqtaba anó-monoq-wayukagaraq monoq-náupáq-káwáá-nákáráq Tááqtûti-wayukagaraq mikáq iráae. ² ániibo anó-monoq-wayukama maamin-nákámá aarawaamá watáama kétima-yimeta Ítu Káríqtoma pukáipike itó-urai-waigoni watáama kétima-yimeta yaímma pukáa-kayukama itó-inoe’ téta tiráiyé. ³ miráitata yemá maamin-nákámá yáqtoqma ánná yiméta íbêqa énaikariq itata aabáyaamma aamá ítama yainánúnatae’ téta yiwíqmeta uráae. ⁴ miráimanibo netuqyaa-káyúkámá aaramá waamá yenákátí Ítuqtaba téyan-aimma itéta yirummá waekáamma yemá netuqyaa-káyúkáe (miráuma 5,000).

yenákámá káánitôre-wayukati yúrakag aamá ítama yaíkaae.

⁵ aabáyaamma anó-kayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq yaímma ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq máqtemma Yérútáárebaq áíkutaee. ⁶ ániibo máqtemma anó-monoq-wayukagaraq Áánatima Kááyápatima Yóáanegaraq Érékáánara yeráwákárq yeqtí móra-annagaraq yeráwáqá mórabita Yérútáárebaq áíkutaee. ⁷ mi-kááyáq-iyápórátámá yemá yeqtí yúbáq mamá itó-umayikareta yemá maará téta ítama aónaraae: “kenákámá náawan áwîkarabi akoqnááraq maami-qtátááq tarôq kéoyo?” téta tirááe. ⁸ ániibo Aokaq-Áágómá Pítaani arupimmá ógiraítana wemá maará téna tiráíye: “keráwáqá Ítiráaeo-wayukati anómma kawáá-wáyúkágárq waayúkati áaimma kawáá uráa-kayukagaraq keráwáqô, ⁹ kekárátá ítama aónéq ‘naayóbáqá maamin-náqá áítuqqa táíq uráimanibo nôraq itanawáq áítuqoma íráqôniq uráíyo’ téq keráwáqá kétémanibo ¹⁰ keráwáqá káonaiyata máqtemma Ítiráaeo-wayukama aónaaro. maamin-náqá wemá keráwáqti túbáq itó-uma mái-nakoma Ítu Káríqtoma Náátárêtibake-nakoni áwîkaq atóbama íráqôniq kéíye. min-náqá keráwáqá kaapaq-yátáq ikámôwana púitana Áánûqtuma wemmá yauwéqma itó-umakaraiye. ¹¹ maamin-náqá Ítuqtaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá maará kétiye. ‘keráwáqá mayái-wáyúkámá naammá inéq maamin-óqtáqtábá táí-oqtane téq tiráámanibo akoqnáá uráíta-ta naakóni áwáá moyakaq makéta káqon-oqtamma min-ámúráq kémaraae. íbêqa maamin-óqtákómá akoqnáá-oqtama káuráíye.’ kétiye. ¹² máqte-marabaqa Áánûqtuma íma káqon-awikaq keqtáámô yauwéqma tiwirániqtaama tiráátiraae. paá Ítun áwîkarapi akoqnááraq tímikáíye.

¹³ ániibo káánitôre-wayukama yemá Pítaayaa Yóáanema yimónaamma yenákámá íma ikatíqqa éta akoqnáá umá watáama tiráíye. miráitata monoq-káánitóre-wáyúkámá yenákámá yimónaamma naayóbáqá íma aúba-namma pékaaye. yenákámá paá Ítugaraq yagaroqtamá uréire uréta yaákaq urááe. ¹⁴ miráitata yemá aónaamma minnámo áítuqqa táíq uráimma mamá íráqôniq umákaayan-nakoma yenákátê itó-uma yagaroqtamá máitata aónawaeta káánitôre-wayukama yemá tínón-aimma íma wáitata ókaraq íma watáama tirááe. ¹⁵ miráitata yemá min-nákámá tímáykayata min-námmá yuwéta máápaq yaúbama mááyata yemá naaúpaqa watáama yeiyáá téite urááe: ¹⁶ “ketáámá maamin-nákámá nôraq umáyikanunataabiyo? yenákámá móra-awaameq-yataaqa tarôq óyata máqtemma Yérútáárebaq-inin-aukaqa yemá aónama ánatarapoata ketáámá minná kanaaráq íma mamá aúyoranunatae. ¹⁷ miráimanibo maamin-áikómá móragaraq anóniq umá máqte-kayukabi wéyáwé ínîpoaqtaa ketáá yenákámá yiwíkeq-taa ókaraq Ítuni áwîqa íma káqo-kayukama tímá yíméro téqtaa akoqnáá-aimma tímá-yimenunatae.” téta yemá tirááe.

¹⁸ ániibo yeráwáqá maamin-nákámá yiwíketa akoqnáá-aimma téta “kenákámá móragaraq maamin-náqá Ítun áwîkaqa káqo-kayukama íma tímá yímekao.” téta tirááe. ¹⁹ miráimanibo Pítaayaa Yóáanema yenákámá maará téta tirááye: “kerátámá Áánûqtun aúrakaqa arupú-aainaq tarôq óyú keráwáqti táawaq itáyúyô? keráwáqá kenamááríq yainái-wáyúkáráá umá máeqa tímá tíméro. ²⁰ kerátámá maami kateko-yátááq káoneka ítarauyatabama íma kanaaráq paátí máyubo abarokáq tímá-yimeyuye.” téta Pítaayaa Yóáanema tirááye. ²¹ máqtemma anó-monoq-wayukama akoqnáá umá iragárq-áímmá téta maamin-nákámá tímáykayata kóuraaye. miráitata yeráwáqá máqte-kayukati yáaqa ikatíq urááe. ániibo anó-monoq-wayukama maamin-nákámá ánná yimínônaqtaba abáá uwaeta íbáqyukaee. máqte-kayukama maamin-qtátááq tarôq kéoyata káoneta yemá Áánûqtun áwîqa múte yaútae. ²² ániibo áítuqqa táíq uráimma mamá íráqôniq umákaaya-nakoni-karitimaatima uyátá-maqma kaayaq-wáyúká áiyayaamma (40 karitimaatima) máqte-uraiye.

monoq-wáyúkámá akoqnáá umá nunamummá tirááe.

²³ iyuwáiyatama yauwéqma yenákátí aanábó-wáyúkámá máápaq uréta anó-monoq-wayukama ten-áimma máma tímá-yimikaaye. ²⁴ ániibo yemá maamin-áimma kéiteta yeráwáqá móra-iyakaq maréta nuna-mummá maará téta tirááe: “anó-nako, enamááríq wíyôkaraq maragárq únókárq tarôq kée máqte-qtataaqa arunóbáqá wáimma tarôq urááne. ²⁵ naayóbáqá ení Aokaq-Áágómá ketáái títaubikomma ení mayái-náqá Tébitimma maará téna tímá ámikáíye. ‘nôraq itatawáq Yéqtaaeo-wayukama íma Íbaru-wayukama íyamma yeráwáqá kéitatawaq nôraq itatawáq waayúkama aamá íma ítaraa-kayukaraa umá kéitao? ²⁶ maa-márábí yabíkái-kayukama (kíni) yeráwáqá yokaa umá ánateta anó-kayukama mamá áíkuyeta Áánûqtumma wení Metáiyakaraq namuroíq umákaraae.’ téna Aokaq-Áágómá Tébitini íbí tiráíye.

yemá nunamupí téite kéoe.

²⁷ áraain-uraane. kínima Érótigaraq anó-kamaaminaqa Pááqtati Pááíratigaraq yaímma Yéqtaaeo-wayukagaraqa Ítiráaeo-wayukate yeráwáqá yagaroqtaréta máqtemma Ítumma ení Metáiyama namuroíq umákáraae. ²⁸ miráimanibo yemá áikuteta emá túyánápíké tímá akoqnáá uráán-aimma abarokáq mamá pááq urááe. ²⁹ uyátaráana-nako, íbêqa emá itaa.maamin-áíqtaba yeráwáqá akoqnáá-aimma téta iragárq-áímmá kéte. ení watáama abarokáq ikatíq íma éqtaa tímá yiménúnayabataama tíwáqnaa uwo. ³⁰ ení ayáámma múte yaúte waayúkama mamá atóba-mayikeaq enamááríq ení Aokaq-náqá Ítumma wenáwîkaqa anón-awaameq-yataakaraq kateko-yátááríq uwo.” téta nunamupí tirááe. ³¹ miráitana yeráwáqá áíkuma máqeo-nakoma waráá-waraa kéitana yeráwápímmá Aokaq-Áágómá ógikáíye.

miráipoata yeráwáqá ókaraq íma ikatíqqa éta yeráwáqá akoqnáá umá Áánûqtuni watáama abarokáq áaimma átáma timá yímikaae.

yirummá ámê-kayukama máqtemma móra-iyakaq makááe.

³² máqtemma Ítukaq yirummá ámê-kayukama móra-iyakaq maréta móra-nakoma íma móra-yataaqtabama 'kennáe' téna tiráibo máqte-qtataaqa minná 'máqte-kayukati minnáe' téta yeráwáqá tirááe.

³³ ániibo timáyikarai-wayukama yeráwáqá Ítuma pukéna itó-urain-aimma téta wení akoqnáá-yataaqtabagaraq tirááe. miráitana máqtemma Áánûqtuma wení íráqô-yataa yímikaiye.

³⁴ ániibo yeráwápkémmá móra-nakoma íma aáwaqtabama áama yaráiyee. miráitata máqtemma yeráwáqti marawábi naammá waayúkararaq maráawata meyáníq urááe. minnárake móneqa matéta timáyikarai-wayukama yímikaae. ³⁵ ániibo timáyikarai-wayukama yemá móneqa matéta aqtóráríq o-qtátááqá íma makáá-kayukama yaímma yímikaae.

³⁶ ítáaro. móra-naqa máqte-uraimma wenáwíqqa Yótêbie. wemá Aríbae-annabike abarokáq uráimanibo timáyikarai-wayukama weqtábá Páánabati téta tirááe. min-áwíkon áaimma umá yíqtaiq í-árááre'. ³⁷ wení maramá Táiparatibaq wáitana waayúkararaq maráitata meyáníq urááe. minnárake móneqa maténa timáyikarai-wayukama má yímikaiye.

Áánánáyatiyaa Tapáírae.

5 móra-naqa máqte-uraimma min-nákón áwíqqa Áánánáyatie. ániibo ánáakon áwíqqa Tapáírae. miráitana Áánánáyatima wení yaímma-yataakaraq maragáráq yaímma-wayukaraq maráyata meyáníq ígáae tirááye. ² miráitana Áánánáyatima mikáké móneqa maténa yaímma wetábá aúpáq máráimma ánáakogaraq aónaraiye. tébakaq-moneqa iyápó-annati yítaupi má-makaiye. ³ ániibo Pítaama maará téna tiráiyee: "Áánánáyatio, nôraq itaawáq emá Tááqtaamma ayuwáánanawaq ení áyaqnoabaqa ógiraitaa emá Aokaq-Áágómmá kaaqaari-áimma timá ayuwé mi-máráráké enamáárríq yaímma-moneqa aúpáq makáánô? ⁴ maami-márámá ení maramá íyaq wáqe-uraiyo? anaaékaqa maami-márámá meyáníq kéowana móragaraq ení maramá íma wáqe-uraimanibo móneqa maténa ennámíbo mónekaraq arupú íma urááne. nôraq itaawáq mirán-ááimma tarôq uráano? emá morá-wayukama íma kaaqaari-áimma timákáraapo Áánûqtuma kaaqaari timákáraane." téna Pítaama tiráiyee. ⁵ ániibo Áánánáyatima maamin-áimma kéitena marabí yutákéna pukuráiyee. miráitata min-áimma ítáa-kayukama ôriq umá yáaqtaba urááe. ⁶ miráitata yaímma awaayatí-wáyúkámá wení arááq-auma tabaráábe wáqtôbi múqummeta mó-uqta-makaraae. ⁷ anaaékaqa aabaúgómá kaumotá kéitana Áánánáyatimma ánáakoma nói-qtarabi abarokáq im-má íma ítarena min-náúpáqá utáiyee. ⁸ ániibo Pítaama

maará téna: "Tapáírao, timá-timiyo. mararákémmá móneqa káginnaawaq enawaikótéma matááyô?" téna Pítaa titana Áánánáyatimma ánáakoma maará-tiraiye: "owé. kinnamiye." téna tiráiyee. ⁹ ániibo Pítaama maará téna timá ámikaiye: "nôraq itakawáq kenákámá aamá timá mórararaq marékawaq uyátárai-nakomi Áágómmá kémakateyo? emá itaao. enawaikómmá maaméta mó-uqtamakatuweta ye-káyúkámá yemá waaqókáq oq-taráq máanapoata yemá ekáráq maméta mó-uqta-noe." téna tiráiyee. ¹⁰ miráitana Tapáírama wemá min-áimma kéitena páátákáá marabí yutákéna pukuráitata awaayatí-wáyúkámá min-náúpáq utéta aónaamma Tapáírama pukuráitata yemá min-ínimma maméta awaikómmá uqtamákáraa-waigoni waaqókáq mó-uq-tamakaraae. ¹¹ miráitata máqtemma yirummá ámê-kayukama káikuyogaraq yaímma-waayukagaraq maamin-áimma kéiteta yeráwáqá yáaqa ôriq umá karáiyee.

ókon-okomma awaaméq-yátááqá abarokáq uráiyee.

¹² timáyikarai-wayukama aarawaatí aúkápimma netuqyaamá awaaméq-yátááqá ókon-okomma tarôq urááe. miráitata máqtemma itáiq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá móra-iyakaq maréta Tórómónini naamátûpare téta áwíqqa yaakáq ya áikutaee. ¹³ yaímma káqo-kayukagaraqa yemá ikatéta íma yeráwáqtê yagaroqtamá máqte-uraae. miráimanibo yemá aarawaamá maami-káyúkátí arupú-yaaímma aónaraae. ¹⁴ taíbaq-wayukama uyátárai-naqa Ítukaq itáiq-itaiq kéeta yeráwáqtê yagaroqtamá mórabi yorupamá yoráutaae. ¹⁵ miráitata máqtemma aarawaamá kari-wáyúkámá yíwíqmeta aakaq mó yíkaraae. miráinana Pítaama aakaq uréire kénana amakómá mi-kári-wáyúkámá yúgeqtaaq íniye. ¹⁶ yaímma aarawaamá máqte-maru-pakemma Yérútáare-marukoni waaqókáq-wáyúkágáráq yemá yama áikutaee. mi-káyúkámá yemá kari-wáyúkágáráq yaímma táí-aagoma yeráwápi mái-kayugaraq yíwíqmeta irááe. miráitata máqtemma mi-kári-wáyúkámá atóbageqe urááe.

Áánûqtuni kaqtó-nakoma iyápó-annama ánnábike paábaq iyúkaiye.

¹⁷ miráitata anó-monoq-wayukagaraq yaímma yeráwáqtê yagaroqtamá máa-kayukama yemá Táátûtiq-wayukaboata timáyikarai-wayukama anómma íyamma umáyikaraae. ¹⁸ miráitata anó-monoq-wayukama yemá íyamma itata timáyikarai-wayukama kárún-aaimma timáyiketa yáqtoqma ánná-naupaq otaa-káyúkágáráq yagaroqtamá yikáawata máqte-uraae.

¹⁹ miráimanibo nokáámma uyátárai-nakonopake kaqtó-nakoma ánná-naupake oqtamá ítuwena máapaq yiwíqma márúte kéiyuwena maará-tiraiye: ²⁰ "keráwáqá anó-monoq-naupaq uréraq maami máqtemma aúgen aúwarai-waigoni áaiqtaba ítáamma abarokáq máqte-kayukama mó timá yíméro." téna uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánûqtunopake írena

tiráiye. ²¹ yemá iyápó-annama maamin-áímmô kéite-tama aabáyaanapaq yaúbama iréta anó-monoq-naupaq watáama máqte-kayukama má timá yímikaae. áni-bo anó-monoq-wayukagaraq yaímma yeráwáqtê ya-garoqtamá máa-kayukagaraq káánítôre-wayukagaraq yaímma Ítiráaeobake anó-kayukagaraq yeráwáqá mórabi áíkutaee. miráitata yemá ánná-naupaq aamá yuwéta iyápó-annama yíwíqme yero." téta tirááe. ²² miráitata yaímma i-wáyúkámá ánná-naupaq uréta aónaamma min-náúpáqá iyápó-annama íma máqe-uraae. miráitata yemá yauwéqmeta anó-monoq-wayukaraq uréta maará-tiraae: ²³ "ketáámá ánná-nakoni oqtamá aónáunataama akoqnáá umá aúyaq-maketa ánná-wayukaraq yabi-í-wáyúkámá yemá máqten-oqtaraq yabíqtuweta máqe-uraae. miráitaqtaa ketáámá min-nákóní oqtamá íma aónáunataama min-náúpáqá móra-naqa íma máqe-uraiye." téta tirááe. ²⁴ áni-bo i-wáyúkátí monoq-káwáá-nákógáráq wayúkati yaímma anó-monoq-wayukagaraq yemá maamin-áímmá ítátuweta yeráwáqá netuq-yúyánám-má kéiteta maará téta tirááe: "mi-qtátááqá náaraq umá pááq uráiyó?" téta tirááe. ²⁵ miráitana móra-nakoma yeqtôpaq iréna timá yímikaiye: "ítáaro. maami-káyúkámá keráwáqá ánná-naupaq yíkáa-kayukama yeráwáqá anó-monoq-naupaq máeta máqte-kayukama watáama kétima-yime." téna wemá tiráaiye. ²⁶ miráitata yaímma i-wáyúkágáráq yeqtí anó-kawaa-nakogaraq yeráwáqá anó-monoq-naupaq uréta iyápó-annama yíwíqmeta iráamanibo íma yíkakaae. ímiye. yemá máqte-kayukati yáaqa kéikatetaboata yeráwáqá tíkaminooqtae téta ikatîq urááe.

iyápó-annama káánítôre-wayukati yúrikaq aamá tíyábá íma ikatîq urááe.

²⁷ miráitata i-wáyúkámá iyápó-annama yíwíqmeta káánítôre-wayukati aúkáapi máma yíkaraawata anó-monoq-makoma maará téna timá yímikaiye: "ketáámá akoqnáá-aimma téqtaa keráwáqtabámá Ítun áwîqa íma yamá máqte-kayukama timá yíméro' téqtaa ketáámá tiráunatae. miráimanibo keráwáqti watáago-ma Yérútáare-marupaq máa-kayukabimma wéyáwé umá anóniq kéitaq keráwáqá keqtááyábá maamin-náqá Ítumma ikámôwana pukáiyé téq keqtááyábá kaaqaari-túbí kémaraae." téna tiráaiye. ²⁹ miráimanibo Pítaagaraq yaímma timáiyíkarai-wayukama yemá maará-tiraae: "ketáámá Áánûqtun áama waránúnatae. maa-marábí-káyúkátí yáama íma waránúnatae. ³⁰ keráwáqá Ítumma kaapaq-yátáq ikámma puyówana ketibotáámá Áánûqtu mamá itó-umakaraiye. ³¹ Áánûqtuma Ítuma kun áwíqmena wení márûpaqa wení waaqókáq múma akáitana wétê máiyé. miráitana wemá keqtáámá kétiwirai-naqa áqnábariq umátikenataa wemá ketáái anómma máena Ítiráaeo-wayukagaraq ketáái táí-aaipike mamá waétikenaqtaa kúmiqataapike mamá paá kéumatikaitaae. ³² maami-qtátááqtabá ketáámá Aokaq-Áágógáráq aónarounatae. aarawaamá Áánûqtun-aimma wáraa-kayukama wení Aokaq-Áámá keyimiye. ³³ maamin-áímmá kéi-

taawana iyámma ôriq itata yíkama puyónúnatae tirááe.

'iyápó-annama kaayoné umáyíkáaro' téna Kamérioma tiráaiye.

³⁴ móra-naqa Kamérioma anó-monoq-naqa káánítôre-wayukati yúrapaq itó-uraiye. miráitana Kamérioma wemá naayóbáqá ámán-aimma yirááté-na timá yímikaipoana máqte-kayukama wenáwîqa múte yaútaae. áni-bo Kamérioma tiráaiye: "iyápó-annama paá máápaq iyuwáiyata kóoro." téna ³⁵ káánítôre-wayukama timá yímikaiye: "Ítiráaeo-wayukao, keráwáqá maami-káyúkámá nôrawabi umáyikanae téqa túyánámmá ítama arútáaro. ³⁶ Tiútatiqtabama táakaq máráaro. wemá tiráaiye. 'kemá akoqnáá-naqa máune' téna titata netuqyaa-káyúkámá (400) wenaanae kéwaraawata yeqtí namuro-wáyúkámá Tiútati-ma ikámôwana képuiqtaba wení máqte-kayukama yuwéta pípéban umá péqmare kóuraane. ³⁷ anaaékaqa kámááni-wayukama máqte-kayukati yíwîqa agataí-kánáaráq káqo-nakoma Yúqtaati Kááiriri-marupake-nakoma wemá miráuma 'akoqnáá-naqune' téna titata taíbaq-wayukama wenanaae wakáamanibo wemmá ikámôwana képuiqtaba wení waayúkama pípéban umá péqmareta kóuraae. ³⁸ miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. maami-káyúkámá paá iyuwáiyataq mááero. yeqtáaraqa taíbaq-wayukama wáraamma paá waayúkgon-ama wáinanama paá ánataginiye. ³⁹ miráimanibo yeqtáama Áánûqtunopake kukáinama keráwáqá íma kanaaráq aúyaqyikanoe. aúqyikaneeqo éq oeqa Áánûqtuni namuró aúráabo." téna Kamérioma tiráaiye.

iyápó-annama Ítun áwîkaq otaammá kéguykaawataboata yeráwáqá yimuqá makááe.

⁴⁰ miráitata anó-monoq-wayukama yemmá tebûqa yímíqtuweta ókaraq Ítun áama íma máqte-kayukama timá yíméro' timátuweta timáyíkarai-wayukama timá yíkáawata kóuraae. ⁴¹ Kamérioma wenáama waráiyata yeráwáqá káánítôre-wayukama iyuwéta kégoeta yeqtí yú-aiqa í-yátááqá Ítun áwîkake maétaboata yemá íma yiruqtabá urááe. ímiye. Áánûqtuma yemmá Ítun áwîkake yú-aiqa í-yátááqá mayaígáae téna yíwíkaiqtaba yemá yimuqá makááe. ⁴² miráitata máqte-tupaama anó-monoq-nauparabi waayúkati-naupaqa aarawaamá mamá áíkuyikareta Ítuma keqtáá yauwéqma tiwiránîn-nakoni átê-wataama íma yuwéta paá timá yímikaae.

abapaké kaayaq-wáyúkámá yiwíráawata urááe.

⁶ mi-túpáámá Ítun anaae wáraa-kayukama netuqyaa abarokáq urááe. miráitata yaímma min Ítiráaeo-wayukama Karíki-aimma ítaraa-kayukama Íbaru-aimma ítaraa-kayukaraq maará-tiraae: "máqte-tupaama keráwáqá Karíki-wayukati keqtoq-nóínímmá umaatamá aáwaqa íma yíméwata kémayaae." téta tirááe. ² miráitata Ítuni tiyááka umá timáyíkarai-

wayukama máqtemma Ítun anaáe wáráa-kayukama yááreta yeráwáqá maará-tiraae: “ketáámá Áánûqtuni mayaímá yuwéqtaa aáwaqa yaímma yímíqmetaa uréire onatáámá íarutaniye. ³ miráinaq tíbâtiwaayuo, abapaké kaayaq-wáyúkámá yiwíráaro. yemá ketoq-nóinímmá aáwaqa kanaarácq yimínoe. keráwápíkém-má aabapaké kaayaq-wáyúkámá aaraukácq yúrakaqa yepímmá Áánûqtuni Aokaq-Áágógárácq itái-yátáákógárácq ógikaina-wayukama yiwíráaro. yemá yetí mayaímá ketáámá yiménúnatae. ⁴ miráinata ketáámá kenamááríqtaa nunamummá kététaa aarawaamá Áánûqtun áama yiráátenunatae.” téta tirááe. ⁵ ániibo máqte-kayukama min-áíqtábá yimuqá makááe. miráitata yemá mórabi áikuteta abapaké kaayaqá yiwíkaae. móra-naqa Tíbeni wemá akoqnáá umá Áánûqtukaq itáíq-itaiq kéitana wepímmá Aokaq-Áágómá ógikai-nakagaraq Píripikaraq Parókaratikaraq Níkaanogaraq Tímonigaraq Paaménatikaraq mórama káqon-annabike-naqa Níkorautie. Níkorautima wemá Áátioki márûpakemma Yéqtaaeo-naqa áqnáabaqa máqe-uraimanibo anaáeqa wemá mórama Íbaru-naqa yama aúqma máqe-uraiye. ⁶ miráitata yemá maami abapaké kaayaq-wáyúkámá mamá iyápó-annati yúbácq itó-umayikareta iyááma yínêkuyeta nuna-mummá timá yikaraae. ⁷ miráitana Áánûqtun áagoma wéyáwé kéitana taíbaq-wayukama Yérútááre-auka-paqa iyápó-annagaraq yorupamá yorútaae. yaímma anó-monoq-wayukagaraq min-áímmá kéiteta Ítun anaáe áaimma átáma wakááe.

yaímma Íbaru-wayukama Tíbenimma aabi mayákaraae.

⁸ Tíbenimma Áánûqtuni íráqô-qtataakaraq akoqnáá-garaq ógikaitana máqte-kayukati yúrakaqa taígani awaaméc-yátáákácq ôriq uma tarôq uráíye. ⁹ miráimanibo yaímma-wayukama Tíbenimma aamá káwaageta namuroíq umákaraae. yeráwáqá Íbaru-wayukama Arómani-wayukati paá-mayaima mayéwao-kayukama máqe-uraane. yemá Tairínibakekaraq Érékánarabakekaraq Tirítibakekaraq Étiabakekarare. yemá Tíbenimma aamá timákaraamanibo wemá yeqtí itái-yátáácq uyátáraitana Aokaq-Áágómá aamá tínin-aimma aráátitana tiráíye. miráitata paá-mayai-wayukati monoq-náúké-káyúkámá yemá Tíbenimma íma uyátáawaniq urááe. ¹⁰ miráimanibo Tíbenimma Áánûqtuni Aokaq-Áágómá akoqnáá umá itái-yátáácq kámitataboata wenáaraqa yemá kanaarácq íma uyátáarae. ¹¹ miráitata mi-mónóq-wáyúkámá yeráwáqá yaímma-wayukama aúpácq yiwíráawata maará téta kaaqaari-áímmá tirááe: “ketáá kéitau-nanataa wemá Mótetikaraq Áánûqtun áwíkarácq timá táwíq uráíye.” téta yeráwáqá tirááe. ¹² ániibo yeráwáqá mirá téta aarawaagárácq anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq íyaqa timá atáráawata yeráwáqá Tíbenimma yáqtoqma awíqmeta káánítôre-wayukati yúrakaq urááe. ¹³ miráitata mi-mónóq-wáyúkámá yeráwáqá Tíbenimma kaaqaari-áúbí maránô-wayukama maará-tiraae: “aati-aatimá

maan-nákómá maan aokaq-námá ámáan-aiqtaba-garaq timá táíq kéíye. ¹⁴ ketáá kéitau-nana wemá maará-tiraiye. Ítuma Náátárêtabake-nakoma maan anó-monoq-naopaqa mamá táíq umátuwena Móteti naayóbácq ámáan-aimma tímikaitaama mamá waéq-ma tawíq íniye.’ téna tiráíye.” téta yemá kaaqaari-áímmá tirááe. ¹⁵ miráitata káánítôre-wayukama yeráwáqá máqtemma Tíbenini óipi aónaamma Áánûqtunopake kaqtó-nakoni óikora uráíye.

Tíbenimma káánítôre-wayukati yúrakaq watáama tiráíye.

⁷ ániibo uyátá-maqma anó-monoq-nakoma Tíbenimma ítama aónaraiye: “árainaq maamin-áímmá emá tiráánô?” téna tiráíye. ² ániibo Tíbenimma yauwéc-ma tiráíye: “ketíbâqawaayugaraq ketibóutaagaraq keráwáqá itáaro. naayóbácq ketináábútáámá Áabaraama Éraamuqa íurena paá Métápótémia máikanaaraqa tágama-yataaqa wáin-Aanuqtuma wekácq kukáine. ³ mi-kánáaráq Áánûqtuma Áabaraamma maará timá ámikaiye. ‘ení maragárácq ení waayúka-garaq iyuwé móra-aukapaq aúge-marama aráátenaaq únnabaq waa’ téna Áánûqtuma tiráíye. ⁴ miráitana Áabaraama wemá Káátía-maruqa yuwéna móra-maruqa Éraamubaq ko máqe-uraiye. ániibo anaáeqaq Áabaraamma aboámá pukitana Áánûqtuma wemá timákáitana maami íbêqa keráwáqô máa-mararaq timákáitana iráine. ⁵ mi-kánáaráq Áánûqtuma Áabaraamma íma móra-marama ákaq wemmá ámikaine. ímiye. miráimanibo Áánûqtu wemá aamá timá akoqnáá éna téna Áabaraaqtaba ‘anaáeqaqa maami-márámá matoké ení iyápó-annagaraq téna Áánûqtuma tiráine. miráimanibo mi-kánáaráq Áabaraama wemá iyápóma íma maqyíkaraitana Áánûqtuma akoqnáá-aimma tiráine. ⁶ Áánûqtu maará téna Áabaraamma timá ámikaine. ‘anaáeqaqa ení iyápó-annama káqo-kayukati marabí mánoe. ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá yiwíqma paá-mayaima kaayóq-wáyúkámá aúqyiketa miráuma netuqyaa-kárítímáátígóni (400) aúkáapi mamá táwíq umáyikanoe. ⁷ miráimanibo ení iyápó-annama anaáeqaqa paá-mayaima kaayóqá mamá yíme-kayukama ánnáma yiménata yeráwáqá mi-nóiyápómá mi-márúqá yuwéna kóinoe. miráinata yemá maami-márárácq kekácq nuna-mummá má-tinoe.’ téna Áánûqtu tiráine. ⁸ ániibo Áánûqtuma aamá timá yarúmarena mórama áuma karaí-áwáámécq Áabaraamma ámikaiye. miráitana anaáeqaqa Áabaraama móra-iyapoma Ááitekimma marákátuwena abapaké kaumo-kánáaráq áuma kárátaimma minná Áánûqtuni awaaméré. miráitana Ááitekima Yáakobomma aboaé. ániibo Yáakoboma tiyáaka umá kaayaq-ánnátí yiboámá ketáái tí-taubikomma yúma kárátaine. ⁹ miráitata títaupake kaayaq-ánnátí yiboámá yeqtíbákoma Yótêbimma kárún-aimma timáketa káqo-kayukama awíqma kéyimeta meyámmá matááe. miráitata Íqtíbibake-kayukama yemá Yótêbimma awíqmeta Íqtíbibaca kóuraamanibo Ááúqtuma paá wetê máqe-uraiye. ¹⁰ Áánûqtuma Yótêbimma áwáqnaa kéena

máqtemma wení ummaa-yátáápi ké mamá paá kéu-
makena kaayoné-yátáákáráq íráqôn-auyanama kínima
Péron aúbáq ámikaiye. miráitana Íqtîbibaqa kínima
Péroma Yótêbimma kawáá-yátááqá mayaména wení
naaúparabi máqtemma Íqtîbibaq-wayukaraq kawáá
umákaraiye. ¹¹ anaaékaqa mórana anómma
aayawaa-kánáámá abarokáq itana Íqtîbi-aukapakaraq
Kéinani-aukapakaraq anómma yáayaba urááe. mirái-
tata ketítaubikotaama yeráwáqá aáwaqa kanaarác
íma naawáníq urááe. ¹² miráimanibo Yáakoboma
Íqtîbi-marabaq aáwaqa wáíye ten-áímmá ítátuwena
wenáráábitima ketáái títaubikoqtaama áqnáabariq
umá meyaníq ínéta kukáane. ¹³ ániibo anaaékaqa
yeráwáqá ókaraq yawéqmeta Íqtîbi-marupaq
kúmôwana Yótêbima wení awaaútaáma timá
yímikaiye. 'kemá keqtîbâkoma Yótêbimune.' téna kéti-
meya-yimitana Íqtîbi-marupake-kinima Péromma timá-
amena 'ketiwaaútaáé' téna wegáráq Yótêbini yimó-
naraiye. ¹⁴ miráitana Yótêbimma aboámá
Yáakobonopaq aamá yuwéna máqtemma awaaútaáti
aara iyápóma miráuma abapaké kaayaq-tíyáákágáráq
móra-tiraapaq-wayukama (75) Íqtîbibaq kumígáae té-
na yáayaraiye. ¹⁵ miráitana Yáakoboma mi-
tínáábútáágáráq Íqtîbibaq kumáeta anaaékaqa mibác
pukurááe. ¹⁶ miráitana Yáakoboma aara iyápógaraq
Íqtîbibaq kumáeta yemá anaaékaqa mibác pukurááe.
mi-káyúkátí arááq-yuma maméta Tékemabaq mó uq-
tamáyíkarane. mi-márámá naayóbáqá Ábaraama
Émorini ánnábike móneqa yuwéna meyaníq urái-
marama Tékemabaq mó uqtamáyíkarane.

¹⁷ ániibo naayóbáqá Áánûqtuma nôrabi ínîqtaba
Ábaraamma timá ámikaimma mi-kánáámá íbêqa
waaqókáq uráíye. Ítiráaeo-wayukama Íqtîbi-marabaqa
netuqyaa-káyúkámá abarokáq umá máqe-uraae.
¹⁸ ániibo Íqtîbi-marabaqa mórana aúge-kinimma
abarokáq uréna wemá Yótêbimma wenaúyánámmá
íamikaiye. ¹⁹ miráitana min-nákómá ketáái tináábútáa-
ma makaténa kaaqaari-áímmá kétima-yimena anón-
ummaa-yataaqa mayiména yeráwáqti pááqyan-iyapo-
ma karaanóbáq yuwáiyana puígáae téna tiráíye.
²⁰ mimórá-kánááráqá Mótetimma anóama
marákariye. miráitana min-iyápómá íráqôn-
iyapoboana Áánûtumma ôriq umá ákaraiye. miráitana
Mótetimma anóayaa aboámá kaumo-wíyókóní
arupimmá yeqtí naaúpaq ákáreta kawáá umáketa
anóama náamma ámikaiye. ²¹ ániibo anaaékaqa Môte-
timma awíqmeta karaanóbáq mó ayúwáawana mái-
tana kínima Péromma ayáámûkoma Mótetimma awíq-
ma wení iyápóraa umá awíqme iréna awítaiye. ²² áni-
bo Mótetima Íqtîbi-marupaq máitata yirááti-wayuka-
ma wemmá íráqô-qtataaqa aráátewana wemá itai-
yátááqá kémayena akoqnáá-aimma kétena wení
mayáirákáráqá akoqnáá-naqa máqe-uraiye.

²³ ániibo Mótetima anómma auréna miráuma
kaayaq-wáyúká áiyayaa-karitimaatima maéna (40)wení
Ítiráaeo-wayukama ko yimónanena uráíye. ²⁴ mirái-
tana Mótetima aónaimma mórana Íqtîbi-marupake-
nakoma Ítiráaeo-naqa yáqtoqma ikákaiye. miráitana

Mótetima Ítiráaeo-nakomma áwáqnaa umá Íqtîbi-
marupake-naqa ikámma pukáíye. ²⁵ Mótetima
aúyánámmá itáimma wení waayúkama téta Áánûqtu-
ma wemmá akoqnááma amínana yawéqma tiwirání-
tae téta yúyánámmá itánóáa téna Móteti timánibo
Ítiráaeo-wayukama yemá íma yúyámámmá itaraae.
²⁶ móra-aabayaanaapimma Mótetima aónaimma
kaayaqá Ítiráaeo-nakoratama ááiqa kéoyana Mótetima
min-nákámá mamá paá umáyikanaae téna maará-
tiraiye. 'ááiqa íma okao. kenákámá kewátámóbo nôraq
itakawác ááiqa kéoyo?' téna Mótetima tiráíye. ²⁷ mirái-
manibo mi ááiqa i-nákómá Mótetimma taábaq káweq-
tatuwena maará-tiraiye. 'emá ketáái anómma máae
aamá ítama yainai-náqá emmá náawaq tarôq umáka-
rauyo?' ²⁸ énaimma emmá Íqtîbibake-naqa ikámma
puyétaanaiq umá íbêqa emá kemmá tíkama puíneq
kéono?' téna min-nákómá tiráíye. ²⁹ miráitana Móteti-
ma min-áímmá kéitenama péqmarena káqon-aukapaq
Míria-marabaq ko máqe-uraiye. mibác wemá aaramá
maténa iyápó kaayaqá inaamaí maqyíkariye.

³⁰ ániibo miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaa-karitima-
tima (40) yáwitana mi-kánááráqá Áánûqtunopake
kaqtó-nakoma Mótetinopaq waayúkama íma máa-
kaqmaapaq paaq uráimma Tááinai-anugoni waaqókáq
pááqya-tabike iramá karáíye. ³¹ miráitana Mótetima
min-írámá káonena wemá netuq-áuyánámmá ítátuwe-
na wemá min-írágóní waaqókáq uréna aónanaae téna
uráíye. ániibo Áánûqtuma abarokáq maará-tiraiye.
³² 'kemá Áánûqtue. enanáábútááti uyátarai-nakoma
kemá Ábaraama Ááitekigaraq Yáakobogaraq yeqtí
uyátarai-naqune.' téna Áánûqtuma tiráíye. miráitana
Mótetima ikatíq éna aqtete kéena ókaraq min-írágóm-
má íma aónaraiye. ³³ ániibo Áánûqtu maará téna
Mótetimma timá ámikaiye. 'emá aítuq-anaamma
ayúqtuwao. mi-máráráqá emá aítuq yáánama kemá
máunaboana aokaq márámíye. ³⁴ ketí-wayukama
Íqtîbibaq kemá aónáunnama mamá táwíq kéu-
mayikaawaq kemá yeráwáqti íbíq-áímmá kéiteq íbêqa
yemmá yíwáqnaa ónáá kéune. miráinaa emá íbêqa
itóaa. kemá Íqtîbi-marabaq emmá timákáanaa
wínóne.' téna Áánûqtuma Mótetimma timá ámikaiye.
³⁵ miráimanibo naayóbáqá Mótetima Ítiráaeo-wayuka-
ma taábaq awéqtátuweta maará-tiraane. 'náawaq
eqtábámá anómma máae aamá ítama yainao téna
timákaraiyo?' téta tiráa-nakomma íbêqa Áánûqtuma
anó-kawaa-naqa aúrákáitana Ítiráaeo-wayukama
yawéqma yiwirai-nákáá umá timákáitana uráíye.
pááqya-tabike iramá karáimma móra kaqtó-nakoma
Áánûqtunopake Mótetimma akoqnááma ámikaiye.
³⁶ miráitana Mótetima Íqtîbibake waayúkama yiwíq-
mena karogaron-únópikáráqá waayúka íma máa-kaq-
maapakaraq miráuma kaayaqté-kaayaqte-wayuka
áiyayaa-karitimaatima (40) yeqtí aúkápimma ókon-
okomma anón-awaameq-yataaqa tarôq uráíye. ³⁷ áni-
bo mi Mótetima wemá Ítiráaeo-wayukama maará timá
yímikaine. 'Áánûqtuma keráwáqti ánnábike móra-naqa
amuné-náqá aúranaimma Áánûqtu kemmá
timátikarainiq umá timákaniye.' tiráíye. ³⁸ naayóbáqá

Mótetima waayúkama íma máa-kaqmaa-marabaqa yaímma-wayukagaraq áikumareta máqe-uraane. wemá ketáái títaubikotetaa máitana kaqtó-nakoma Tááinai-anupike watáama timá ámikaine. wemá Áánûqtun áama matáimma min-áímmá aúwarain-aipoana ketáái títaubikomma tímikaiqtaama íbêqa ketáámá kémayaunatae. ³⁹ miráimanibo mi-kánááráqá ketáái títaubikoma yeráwáqá Mótetin áama íwakaabo yemá Mótetimma paábaq káweqtatuweta Íqtîbibaq wínóqtaba yúyánámmá ítaraane. ⁴⁰ miráitana yemá Mótetimma ábâkoma Éronikaq maará-tiraae. 'Éronio, emá móra-yataaqa tarôq umákenana mi-qtátáákómá ketáái Áánûqturaa umá ketáái túbáq kéwinaqtaa ketáámá minnáraq itáíq-itaiq ónúnatae. ketáái anó-nakoma Mótetima náakaraq kóuraiyo? íkéi-taunatae.' téta tirááe. ⁴¹ ánibo mi-kánááráqá yemá mórama purumakaakón áráaqa tarôq umáketa yeráwáqá yaímma naí-wámmá ikámma yeqtí kaaqaari-yátáákáq agamá ákûq umákaraae. maami-púrúmkáákón áráaqa yeráwáqti iyáápike tarôq umaráakaq yimuqá marakéta nunamummá mi-qtátáákáq tirááe. ⁴² miráitana Áánûqtuma mi-káyúkámá yeráwáqá anaéemma umayikáitata yeráwáqá máqtemma aabáyákáq wái-qtataaqa aabaúrúqá wiyokaqa wiyókáqá yekáq nunamummá tirááe. miráitana Áánûqtuni watáama agamatá-kán-náábí tirááe. 'keráwáqá Ítiráaeo-anna-wayukama keráwáqá Mótetigaraq yagaroqtamá miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaa-karitimaatigoni (40) arupimmá waayúkama íma máa-kaqmaapaq-marabaqa keráwáqá naí-wámmá ikámma agamá ákûq uráámma minná kekáráq mirá-uraanabiyo? ímiye.

Ítiráaeo-wayukao, keráwáqá kaayáqté-kayaaqte-wayuka áiyayaa-karitimaatigoni arupimmá kaqmáapaqa naí-wámmá ikámma agamá ákûq uráámma minná kekáq ímira-uraane.

kaaqaari-Áánûqturáá-náqá Móroki wení tabarááberake-namma keráwáqá yaagumá matááne.

⁴³ keráwáqá wiyókóní amammá tarôq umákeq min-nágónáwîqa Arébaana óq-yataakaraq tarôq umákeq yekáq nunamummá tiráánaboq Bébîrônibake nékaq óq-mapaq timátíkánaq kóinoe.'

wení amuné-wáyúkámá agatáá-kannaabimma Áánûqtu mirá-tiraine. ⁴⁴ ánibo naayóbáqá ketáái títaubikotaama waayúkama íma máa-kaqmaapaqa máqe uráá-kanaaraqa tabaráábe-nama Áánûqtunopakaraq wáqe-uraine. miráitana naayóbáqá Áánûqtuma Mótetiqtaba maami-námmá 'miráuma uwo' téna aráátitana Mótetima mirán-námmá tarôq uráine. ⁴⁵ anaékaqa ketáái títaubikotaama maami-tábáráábé-námmá yeráwáqá yaaguyaqméta Yótuatae kéweta káqo-kayukati maramá ketáái tináábútááti yúrikaq Áánûqtuma mi-káyúkámá watukáine. mi-marámá yíkamma kéwareta yeráwáqti maramá matááne. mi-kanááráqá tabarááberake umáta-monoq-namma maméta iráámma íbêqa paá wáqena Tébitini kanaarácq irááye. ⁴⁶ ánibo Áánûqtuma Tébitiqtaba ákáitana Tébitima 'Yáakobon-annagoni monoq-námmá yetí uyátárai-nakoqtaba mórama

umákanune' téna nunamupí ítama aónaraiye. ⁴⁷ miráimanibo Tébitimma áanikoma Tórómónima mi-námmá Áánûqtuni monoq-námmá tarôq uráine. ⁴⁸ miráimanibo mú mikákáá anómma uyátárai-naqa Áánûqtuma waayúkama umaráapi-namma íma kémáye. wemá miráuma Áánûqtuni amuné-nákómá Áítáíya maará-tiraine. ⁴⁹ 'uyátárai-nakoma maará-tiraiye.

ketí márûpaq aabayápáqá ketí yabíkái-tibiqtatae. ánibo maa-marámá ketí títauqa maqmá arage kéune. keráwáqá náaraq nanaq kemmá kanaarácq umátikano?

kemá náa-marukaraq máeraq aagánúnô?

⁵⁰ maami-máqté-qtátááqá ketiyáákoma íyaq tarôq uráíyo?'

téna Áánûqtu tiráine. Áánûqtuni amuné-nákómá Áítáíya agatáine. ⁵¹ keráwáqá aamá ítama yagu-yagu kée. keráwáqti tíyaqnoarabi túyánánóbáqá aamá íma itai-wáyúkáé. keráwáqá aati-aatimá Aokaq-Áágómmá kárate. keráwáqá mórai qumá keráwáqti tináábútááraa kéoe. ⁵² áraimma naayóbáqá ketí-taubikotaama nóin-amune-wayukawaq naayóbáqá máawatawaq keráwáqti tináábútááma íma mamá táíq umáyikáráanabiyo? áraimma mórama ímiye. anaékaqa arupú-naqa yínîn-nakoni watáama tekáyúkámá yíkakaane. ánibo íbêqa wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi máráawata keráwáqá wemmá ikámôwana pukááye. ⁵³ miráitaq keráwáqá Áánûqtuni áamáam-aimma wení kaqtó-wayukati iyáápike matáamanibo anaéemma ímo kéwaraae." téna Tíbenima ayáqtaáq-aimma tirááye.

Tíbenimma óqtatannapo ikámôwana pukááye.

⁵⁴ ánibo anó-monoq-wayukagaraq káánítôre-wayukagaraq yeráwáqá Tíbenini watáama kéiteta yemá íyamma itata yíwáyaa kaabu-kaabun urááe. ⁵⁵ miráimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Tíbenipimma ógikaitana wemá Áánûqtuni márûpaq múte aónaimma Áánûqtuni táqama-yataaqa káonena Ítuma Áánûqtuni amakaq ayáánurapaq itó-uma máitana aónaraiye. ⁵⁶ ánibo Tíbenima maará-tiraiye: "aónaaro! íbêqa kemá Áánûqtuni márûqa agaro umágitaaq aónáunnama Waayúkagon Áráaqa Áánûqtuni ayáánurapaq itó-uma mááye." téna Tíbenima tirááye. ⁵⁷ mirá titata mi máqte-kayukama yeráwáqti yaákaq káuyareta yemá anókaq ááyama tirááe. mikáké Tíbenimma yemá waqméta mórabí uyaaté urááe. ⁵⁸ ánibo yemá Tíbenimma anó-marukoni áwábaq awíqmeta mó ákáreta óqtatannapo ikákaae. áqnáabaqa káánítôre-yurakaq wenáúbimmo maráa-kayukama yemá yeráwáqti kúberai-unamma ayúqma mórama awaayati-nákóní amakaq makáámma min-nákón áwîqa Tóroe. ⁵⁹ ánibo yemá Tíbenimma óqtatannapo kéikamowana Tíbenima maará téna nunamummá tirááye: "uyátáraana-naqa Ítuo, emá ketí taáma mayaao." téna tirááye. ⁶⁰ miráitana wemá araayutaúmmá aténa anókaq ááyama maará tirááye: "uyátáraana-nako, emá maami-káyúkátí kúmiq-yataakoni anónnáma íma yimiyo." Tíbenima mirá kétena wemá pukurááye.

Îtun áama ítáa-kayukama Tóroma mamá táíq umáyikaraiye.

8 Tíbenimma ikámma púyôqtabama Tóron áyako ma kanaa uráiyee. ániibo mi-kánááráq-wáyúkámá Yérútáárebaq máeta Îtun anaaé wáráa-kayukama mamá táíq umáyikaraae. miráitata yeráwáqá péq-mareta Yúria-marupakaraq Táméria-marupakaraq kóuraae. ániibo máqtemma Îtuni iyápó-annama mikáq Yérútáárebaq máqe-uraae. ² yaímma-wayukama Áánûqtun áaimma íráqôniq umá wáráa-kayukama Tíbenini arááq-auma maméta mó kéuqtamaketa yemá ôriq umá anómma ibiqá yakááe. ³ ániibo Tóroma Îtun anaaé wáráa-kayukama yíkamena uréire kéena yeráwáqti naaúpake mórabi iyáákaq aaramá waamá yáqtoqma yiwíqmena ánná-naupaq mamá yíkariye. ⁴ miráitata Îtun anaaé wáráa-kayukama yaímma péq-mareta káqo-marabaq wéyáwé uréta mi-káyúkábímmá yemá átê-wataama Îtuqtaba timá yímikaae. ⁵ ániibo Píripima Táméria-wayukati márûpaq kukéna Áánûqtuma timákarai-nakoma Îtuqtaba watáama timá yímikaiye. ⁶ miráitata netuqyaa-káyúkámá Píripin áama itéta awaaméq-yátááriq immá káoneta taíbaq-wayukabikemma táí-aagoma ógikai-kayukabikema táí-aagoma anókaq wááqa kéyeta iyuwéta kóuraae. ániibo taíbaq-wayukama yítaiuqa táwîq urái-kayukagaraq iyáátámma akátai-kayukagaraqa wemá mamá atóba-mayikaraiye. minnáyaba wení waaqókák ya áikuteta watáama ítaraae. ⁸ miráitana Táméria-marabaqa mááe-kayukabimma anómma yimuq-yatááqá pááq uráiyee. ⁹ mi Táméria-marukaqa móra-naqa máqe-uraimma min-nákón áwîqa Tááímonie. wemá máqte-qtataariq kéena awéqa kétena wemá téna “kemá máqte-kayukati anómma máune.” téna kétitata ¹⁰ akoqnáá umá kériteta máqte-kayukama anó-kayukagaraq paá-wayukagaraq weqtábámá “anó-naqiye. maamin-náqá Áánûqtu timákaitana akoqnáágarag kukáiyee.” téta yemá tirááe. ¹¹ ániibo yemá akoqnáá umá ayáqtáá-kanaama wenáama kériteta máqten awaaméq-yatááqá tarôq kéritataboata yeráwáqá wenáama ítaraae. ¹² miraimanibo Píripima iréna átê-wataama Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtabagaraq Îtuma keqtáá yauwéqma tiwiránîn-nakoni áwîqtabagaraq má-tiraiye. miráitata mi-kánááráqá aarawaamá min-áímmá itáíq-itaiq éta monoq-nómmá pékaa. ¹³ ániibo Tááímonigaraq awéqa téwai-nakoma wegáráq maamin-áímmá kéitaitana Píripima wemmá monoq-nómmá pérakaraiye. miráitana Tááímonima Píripite máqe-uraiye. wemá aónaimma Píripima uyátá-maqma anón-awaameq-yataaqa tarôq kéitana wemá káonena iyánáq uráiyee. ¹⁴ ániibo Îtuni timáyíkarai-wayukama Yérútááre-marupaq máeta yeráwáqá ítáama yaímma Táméria-marupake-kayukama yemá íráqôniq umá Áánûqtun áama ítaraae. miráitata yemá kaayaq-nákámá Pítaayaa Yóánema timáyikaayata Táméria-wayukayopaq kóuraaye. ¹⁵ miráitata yenákámá Táméria-marupaq uréta Îtukaq yirummá âmê-kayukama Áánûqtuni Aokaq-Áámá yeráwáqá mayaígáae téta yenákámá nunamum-

má tirááye. ¹⁶ miráitata yeráwáqá paá Îtun áwîkaq monoq-nómmá kéberaawana Aokaq-Áágómá yeráwápímmá íma kukáiyee. ¹⁷ ániibo Pítaayaa Yóáanema yenákámá mi-káyúkáráq iyáámma makéta nunamummá kéteyata mi-káyúkámá Aokaq-Áámá matááe.

¹⁸ miráitana Tááímonima Pítaayaa Yóánema yimónaimma yenákámá máqte-kayukaraq iyáámma kánekuoyota mi-káyúkámá yemá Aokaq-Áámá matááe. miráitana Tááímonima yaímma móneqa maména yenákáyôpaq iréna maará-tiraiye: ¹⁹ “kenákámá maamin-ákóqnáámá kekáráq tímêkao. miráinaq kemá móra-nakoni aneq tiyáámma ánekuyonana wemá Aokaq-Áámá miráuma mayábute.” téna Tááímonima tiráiyee. ²⁰ miráimanibo Pítaama wemmá maará timá ámikaiye: “íbáqyuwaa. Áánûqtuma maaminnámo amínna-yataaqa ení mónekake meyáníq inanamá ení mónekogaraq egáráq puí-márûpáq kókaa. ²¹ enáyakoma Áánûqtuni aúrakaaq íma káru-taiipoana ketáái mayaímá kanaaraq íma yainánóne. ²² ániibo emá íbêqa maa mirái-qtataakoma anaaémma umakátuwe arummá waeraao. miráumatuwe Áánûqtukaq nunamummá kétinanawaq wemá mi-tái-áuyánámmá mamá paábaq yuwéna awikátuwaniye. ²³ áraimma kemá ení áyaqnobaq aónáunnama enáyapimma aúrananna aí-yatááqá ógikaitana kúmiq-yataakoma emmá yáqtoqma akoqnáá kéiyee.” téna Pítaa Tááímonimma timá ámikaiye. ²⁴ ániibo Tááímonima Pítaamma maará téna timá ámikaiye: “kenákámá uyátárai-nakokaq nunamummá kéliyanawaq maamin-áímmá timá-timeya-qtataakoma kemmá íma mamá táwîq íno.” téna Tááímoni tiráiyee.

²⁵ miráitata Pítaayaa Yóánema yenákámá akoqnáá-aimma téta naayóbáqá Îtuma timá yímikain-aimma timá yímiqtuweta yenákámá yauwéqma Yérútáárebaq utááye. ániibo aapaqá yenákámá kéuyeta taíbaq Táméria-marukaq-wayukabimma uyátárai-nakoni átê-wataama tirááye.

Píripima Ítíopiabake-nakomma átê-wataama Îtuqtaba timá ámikaiye.

²⁶ mórama uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma iréna Píripimma timá ámikaiye: “Píripio, emá itó-uma kaapaq ákák uréaq Yérútáárebake Káataq uráin-akaq waa.” téna tiráiyee. min-ákómá waayúkama íma máa-kaqmaapaq uráiyee. ²⁷ ániibo Píripima páátákáá wení oótamma yokaa kéena min-ápáq maréna uráiyee. ániibo min-ákáqá Ítíopiabake-naqa aónaraiye. wemá anókawaa-naqa Ítíopia-wayukaraq yabíkáin-inikoma Káánetini mayaíma matáiyee. miráitana máqtemma Káánetini mónekaq kawáá uráiyee. ²⁸ min-nákómá wení naaópaq yauwéqma wení oóti ayárepi kéwena Áítáyanama agatái-kannaama yoráutaiye. ²⁹ miráitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Píripimma timá ámikaiye: “emá páátákáá uyaaté uré oótigoma ayáremma kúma yabitimáena wi-wáígoní waaqókák waa.” téna tiráiyee. ³⁰ ániibo Píripima uyaaténa waaqókák uréna ítáimma maamin-nákómá Áánûqtuni watáama naayóbáqá Áítáiya agatái-kannaama yoráu-

tiye. miráitana Píripima maará téna min-náqá ítama aónaraiye: “maamin-áímmá emá yorautónama áaimma ítama kárutaano?” téna tiráiyé. ³¹ ániibo min-nákómá yauwéqma maará-tiraiye: “móra-nakoma maamin-áíkkóni áaimma kemmá kanaaráq ímo tirááti-naqa kemá náaraq umáwaq áaimma ítama arutánúnô?” téna tiráiyé. miráitana Píripimma maará timá ámikaiye: “emá kanaaráq ketê uyáqtama máinaka kóyo.” téna tiráiyé. ³² miráitana min-nákómá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí yoráútín-aikoma maará-tiraiye:

“yemá wemmá awíqme iréta tipi-típi áráaqa ikamínéta onikáá umá kaayoné uráitata min-náqá awíqmeta irááe.

maamin-nákómá aamá íma téna miráuma tipi-típi áráakoni áyáuma karanéta kéowana áama íma tinikáá uráiyé.

³³ miráitata yemá wemmá mamá márúte yuwéta wenáama yainaiyábá íma ítama arútaráae.

wenuwaraimma paábaq matúwáapoana náawaq wení iyápóyataba tíniyo?”

téna Áítáiyá agatái-kannaagoma tiráiyé. ³⁴ ániibo mikáwáá-nákómá Píripimma maará téna ítama aónaraiye: “timá-timiyo. náawaqtabawaq amuné-nákómá náawaqtabaq tiráiyô? wetábáq tirái káqo-nakoqtabaq tiráiyô?” téna tiráiyé. ³⁵ ániibo máqtemma maamin-áíkkómá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí tiráimma minná átê-wataama Ítuqtaba Píripima timá ámikaiye. ³⁶ ániibo yenákámá aapaqá mirá titeta wéqéta móra-nomma wáikaq urááye. mi-káwáá-nákómá maará téna Píripimma timá ámikaiye: “aónaao! nommá maa wáiyé. nói-qtataakowaq ketí aammá káuyaraitaraq kemá kanaaráq monoq-nómmá íma kéberauno?” téna tiráiyé. ³⁷ ániibo Píripima tiráiyé: “emá kanaaráq enarukaké Ítuqtaba itáiq-itaiq emá kanaaráq nommá peránóne.” téna tiráiyé. miráitana min-nákómá yauwéqma tiráiyé: “kemá tirummá amúnama Ítu Káríqtoma Áánûqtumma ánikoe.” téna tiráiyé. ³⁸ ániibo mi-káwáá-nákómá mirá titana oóti ayárekoma mikáq máqe-uraiye. ániibo Píripiyaa mikáwáá-nákómá nopí kukéta Píripima wemmá nommá péraakaraiye. ³⁹ nommá pérakatuweta nopíké yuwéta kéuyoyana páátákáá uyátárai-nakoni Aágoma Píripimma awíqmena kóuraiye. miráitana mi-káwáá-nákómá Píripimma ókaraq íma aónena wemá min-ápáq maréna wení naaópaq kégoena ôriq umá amuqá maqména kóuraiye. ⁴⁰ ániibo Píripima wemá móra-marukaq iráimma mi-márúkón áwíqqa Ááqtáátiq iráiyé. min-aúkápáq wemá uréire kéena átê-wataama Ítuqtaba waayúkama timá yímkaiye. anaaékaqa Tétaría-marukaq koyaraiye.

Tóroma arummá waeréna Ítun áama ítaraiye.

9 Tóroma akoqnáá-aimma téna Ítuma uyátárai-nakoni anaaé wáráa-kayukama yikamma puínéna uráiyé. miráitana wemá mú mikákáá anó-monoq-makonopaq uréna mó titana ² aúba-wannaabi Ítiráaeo monoq-wáyúkámá Tamáátikati-marupaq áikuma máa-

kayukayopaq agatáimma maará-uraiye: “móra-nakowabi aaragómá Ítun aammá kéwareta min-áímmá kéwaraiya-kayukama yeráwáqá yiwíqmena Yérútááre-marupaq máma ánnáma umáyikaniye.” téna tiráiyé.

³ miráitana Tóroma wemá maréna Tamáátikati-marukoni waaqókáq kéwitana páátákáá aabayápáké móra ókómá wenôpaq kamá yupayo uráiyé. ⁴ ániibo Tóroma marabí yutákurena kéitaitana aabayápíké móra aagómá maará téna tiráiyé: “Tóro, Tóro, emá nôraq itaawáq kemmá mamá táiq kéumatikaano?” téna tiráiyé. ⁵ ániibo Tóroma maará-tiraiye: “uyátáraana-nako, emá náawabono?” téna titana wemá tiráiyé: “kemá Ítue. emá kemmá mamá táwíq kéone. ⁶ miráimanibo emá itó-ure anó-marupaq uyuwo. anaaékaqa emá nôrabi ínónayaba móra-nakoma watáama timá-aminiye.” téna aagómá tiráiyé. ⁷ miráitata yaímma Tórote yagaroqtamá o-káyúkámá yeráwáqá itó-uma máeta aamá íma tirááe. ániibo watáama kítitata yeráwáqá itaraamanibo mi kátáámo ti-náqá íaonaraae. ⁸ ániibo Tóroma itó-urena aúramma karárai-manibo wenáurakoma kumayuqá aúkaiye. miráitata yaímma-wayukama wemmá ayáátoqmeta Tamáátikati-marupaq urááe. ⁹ ániibo kaumo-yúpáámá Tóroni aúrakoma kumayuqá aúkáitana mi-kánáárqá wemá aáwárábi nommá íma naráiyé.

¹⁰ ániibo Tamáátikati-marupaqa móra Ítun anaaé wáráa-naqa máqe-uraimma min-nákómá áwíqqa Áánánáiyatie. wemá Ítukaq itáiq-itaiq kéitana aúramma karákéna kaikáá umá aónaitana uyátárai-nakoma Ítuma tiráiyé: “Áánánáiyatio.” titana ániibo Áánánáiyati-ma tiráiyé: “uyátáraana-nako, kemá maa máune.” téna tiráiyé. ¹¹ ániibo uyátárai-nakoma Ítuma maará téna timá ámikaiye: “emá itó-uma arupú-apare téta ten-ápáq wao. Yúqtaatini-naupaqa uré mórana Táátiti-marupake-naqa máena nunamummá kítibo aónao. min-nákón áwíqqa Tóroe. ¹² ániibo min-nákómá maaráuma kaikáá umá aónaitana móra-nakoma wenôpaq iréna ayáámma ánekuitana wenuurakoma yauwéqma íráqôniq itana káonaiye. min-nákóni áwíqqa Áánánáiyatie.” téna uyátárai-nakoma tiráiyé. ¹³ ániibo Áánánáiyati maará téna yauwéqma tiráiyé: “uyátáraana-nako, taibaq-wayukama téta min-nákóqtábámá yemá máqtemma Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá Yérútááre-marupake kéyikamena mamá táwíq umáyikaraiye. téta tirááe. ¹⁴ miráitata wemá anó-monoq-wayukarake náapaamma matáipoana áwíqqa múte yaútai-kayukama yáqtoqma yiwíqmena ánná-naupaq mó-yikaniye.” téna Áánánáiyati-ma tiráiyé. ¹⁵ miráimanibo uyátárai-nakoma Ítuma tiráiyé: “emá paá wao. min-náqá ketí mayaí-náqíye. kemá wemmá awíkaunaboana anaaékaqa wemá ketí mayaímá kémayena ketáama káqo-kayukagaraq yeráwákáq yabíkáa-kayukawabi Yéqtaaeo-wayukagaraq keráwáqá Ítiráaeo-anna wayukagaraq mó timá-timiniye. ¹⁶ miráinaq kenamááríq wemmá ketíwíkake aú-aíqa ummaa-yátáákárq mayániq-qtataqtaba timá-amenune.” téna Ítuma tiráiyé.

17 miráitana Áánánáiyatima uréna naaúpaq uyábékéna Tóromma ayáámma ánekuyena maará téna tiráiyé: “ketíbâkoma Tóro, uyátárai-naqa Ítuma aapaqá wenamááríq ekáq abarokáq i-nákómá kemmá timátikaitaq enôpaq kéyune. miráinaa emá keqnáám-má aúramma káonenanama Aokaq-Áágómá epímmá ógiraniye.” téna tiráiyé. 18 páátákáá Tóroni aúrapike kumayuq-yátáákómá akakó aukákitanaraa mikáké wení aúrakoma tágagítana máqte-qtataaqa aónaraiye. miráitana wemá mikáq itó-uma monoq-nómmá pékaiye.

19 anaaékaqa Tóroma aáwaqa kénaitana wenaúgoma akoqnáá uráiyé. miráitana wemá yaímma-kanaama Ítumma wáráa-annate yagaroqtamá Tamáátikatiq máqe-uraiye.

Tóroma Tamáátikati-marupaq máá-kayukama Ítun áama timá yímikaiye.

20 Tóroma páátákáá Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naupaq uréire kéena Ítuni watáama kétima-yimena ‘maamin-náqá Ítuma Áánûqtuni áanikoe’ téna timá yímikaiye. 21 miráimanibo máqte-kayukama wenáama itéta iyánáaq umáreta tirááe: “maamin-náqá wemá Yérútááre-marupaq máeta Ítun-awíqa múte yaútai-kayukama yíkamma ánatatuwewaine. miráumatuwena íbêqa wemá maabáq Tamáátikati-marupaq iráipoana wemá ánnábi yiwíqmenata Yérútáárebaq anó-monoq-wayukaraq wínímma wemá maamin-náqíye.” téta tirááe.

22 miráimanibo Tóroma akoqnáá umá iragáráq-áímmá téna Ítuma keqtáái kúmiq-yataapike kėtiwire-nataa-naqa wenamá akoqnáá-naqa máiyé’ téna kétitata Tamáátikatiq máa-kayukama yemá iyánáaq umáreta aamá íma tirááe.

23 ániibo taíbaq-kanaama yáwitata móra-taoqa Ítiráaeo-wayukama mórabi áikuteta aamá téite éta Tóromma ikamí-áímmá tirááe. 24 miráimanibo Tóroma wemmá ikamínón-aimma temmá ítaraiye. miráitata Ítiráaeo-wayukama Tamáátikati-marukaqa kurugóni oqtaráqá wágááwabi nokáámma Tóroma kumín-nayabae téta yeráwáqá yabíqtuwe máqe-uráae. 25 móra-nokaamma Tóroni aanábó-wáyúkámá yemá ayáqtááq-annama matéta kámááguq-unakaq kúmareta mipí Tóromma awíratuweta ánnáraq yabitimá yuwáka-yuwaka kéowana Tóroma kurugóni aaumépaq metátuwena kóuraiye.

Tóroma Yérútáárebaq máqe-uraiye.

26 anaaékaqa Tóroma Yérútááre-marupaq uréna Ítumma wáráa-annate yagaroqtamá máiyaba ákáráimanibo wenáaqa ikatéta ‘maamin-náqá wemá áraimma íma Ítuni wáráa-annabikene’ téta yemá tirááe. 27 miráitana móra-naqa áwíqa Páánabatima Tóromma áwáqnaa umá awíqmena timáyíkarai-wayukaraq uréna Tóroni watáama kétima-yimena Tóroma Tamáátikati-marupaq kéwitana aapaqá Ítuma wemmá watáama timá ámitana wemá Tamáátikati-

marupaq Ítuni watáama timá yímikain-aimma timá tága-yimikaiye. 28 miráitana mikáké Tóroma Ítumma wáráa-annate máqten-aukapaq uréire kéena wemá ikatíqa íma éna Ítuma uyátárai-nakoqtaba wení watáama timá yímikaiye. 29 ániibo wemá mirá kéena yaímma Ítiráaeo-wayukama Karíki-aimma ítaraa-kayukati yúyánámmá mamá iráqóniq inéna kéitata yemá wemmá ikamínónaqtaba abáá urááe. 30 miráitata yaímma Ítuqtaba wenábâqawaaraayuma yeráwáqá min-áímmá itátuweta Tóromma awíqmeta Tétáriaq mó ayúwáawana mikáké wemá wení márûpaq Táátiti-marabaq kóuraiye.

31 miráitana mi-kánááráqá máqtemma Ítun áama kéitaa-kayukama Yúriabarabi Kááriribarabi Táméri-abakaraqa máa-kayukama yemá iráqóniq umá máqe-uráae. ááiq-yataaqa íma wáitata yeráwáqá iráqóniq umá máeta Ítun aamá ítaráae. miráitata yemá uyátárai-nakoni aménáápáq máawana Aokaq-Áágómá yepímmá mamá akoqnáá kéitana taíbaq-wayukama móra-iyakaq Ítun anaaé wakááe.

Pítaama Aríra-marupakaraq Yáapa-marupakaraq itó-umakaraiye.

32 Pítaama máqten-aukapaq uréire kéena Áánûqtun áama itáiq-itaiq kéo-kayukama kéyimonena móra-taoqa wemá Aríra-marabaq máeta Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá yimónanena uráiyé. 33 ániibo mi-márúkáqá móra-naqa máqe-uraimma min-nákóni áwíqa Iniatie. wení aúgoma akoqnáá íma wáitana abapaké kuumo-kárítimáátimá aammá íma kanaarácq uréire éna atípáaraq waguréna matúq-matuq uráiyé. 34 ániibo Pítaama min-nákóqtábá tiráiyé: “Iniatio, íbêqa emmá Ítuma Káriqtoma emmá mamá kátobamakaiye. emá itó-urewaq ení atípáama mamá arutaa.” téna Pítaa tiráiyé. mirá titana min-nákómá páátákáá itó-uráiyé. 35 miráitata yaímma aarawaamá Aríra-marabaq-wayukagaraq yaímma Téroni-marabaq máa-kayukagaraq yeráwáqá aónaamma maamin-náqá uréire kítata máqte-kayukama yirummá waeréta uyátárainakoma Ítun anaaé wakááe.

Pítaama Táábitaamma mamá itó-umakaraiye.

36 móra-maruqa Yáapare. mi-márúkáqá móra-inimma máqe-uraimma min-ínikón áwíqa Táábitaae. ániibo káqon-awíqa Karíki-aipimma Tókatie téta áwíqa yarááe. min-ínikómá Ítuqtaba itáiq-itaiq kéena wemá káqo-kayukama ôriq umá aáwaqa kéyimena máqte-qtataaqa yíwáqnaa uráiyé. 37 mi-kánááráqá min-ínikómá karímá mayéna púitata yaímma-noinimma wení arááq-auma matéta nopí tete umátuweta móra-naupaq yanáá makááe. 38 ániibo Yáapa-maruqa Aríra-marukoni waaqókáq wáitataboata yaímma Ítun áama itáiq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá itáamma maamin-náqá Pítaama Aríra-marupaq máiyé tirááe. miráitata yemá páátákáá kaayaq-nákámá timáyíkáawata yenákámá Pítaamma ko awíqmeta irááye. 39 ániibo Pítaama páátákáá yokaa kéena yenákátê yagaroqtamá

uráiyē. mi-náúpq itata yemá awíqmeta yanáá-náúpq utááē. miráitata yaímma keqtoq-nóinímmá naayóbáq Táábitaama aúwaraikaqa tarôq umá yímikain-unakaq-toma matokéta yeráwáqá ibiqá kéyareta Pítaamma aráátiraaē. ⁴⁰ ániibo Pítaama máqtemma aarawaamá timáyikáitata máapaq kówana wemá araayutaúmmá aténa nunamummá timátuvena waéqma maamin-íníkoní arááq-auma káonena tiráiyē: “Táábitaao, emá itóaaō.” téna tiráiyē. ániibo min-íníkoní aúramma káonena wemá Pítaamma aónatuvena itó-uma máqē-uráiyē. ⁴¹ miráitana Pítaama min-ínímmá áwáqnaa umá ayáátoqmena keqtoq-nóinímmá Áánúqtuni óq-aokaq-wayukama yááyarena Tókatimma yímikáiyē. ⁴² miráitana min-áikómá máqtemma Yáapa-aukapaq wéyáwē itata taíbaq-wayukama Ítun áama akoqnáá umá itáiq-itaiq urááē. ⁴³ ániibo Pítaama taíbaq-kanaama Yáapa-marabaq máena móra-naqa áwíqqa Tááimonini naaúpaq watúq-watuq uráiyē. ániibo min-náqá Tááimonima purumakaakóní aúwaratiraq unáákáqtôyaba yokaa kéema wení mayáiyē.

Áánúqtunopake kaqtó-nakoma Koníriatimma watáama timá ámikáiyē.

10 móra-naqa Tétaría-marupaq máqē-uraimma min-nákón áwíqqa Koníriatie. Koníriatima mórama Arómuq-marukaq tiyááka-wayuka áiyayaan-aai-i-wayukati anómma máena yeráwáqáq yabíkáitata yeráwáqtabámá Ítariq ánnáē téta tirááē. ² ániibo maami-Yéqtááéó-náqá Koníriatima wení móra-naoq-wayukagaraq Áánúqtun áama kéitena máqtemma áwáyoq-wayukama yíwáqnaa kéena aati-aatimá wemá Áánúqtukaq nunamummá tíq-tiq uráiyē. ³ ániibo móra-taoqa énaikaqa miráuma aabaúgómá karáákáq kumáwitana wemá kaikáá umá tágama aónaitana Áánúqtuni kaqtó-nakoma wenôpaq iréna tiráiyē: “Koníriatio.” téna tiráiyē. ⁴ ániibo Koníriati maamin-náqá káonena áaqa kégaitana wená tiráiyē: “umaataráana-nako, nóitabawaq kéteno?” téna wemá tiráiyē. ániibo Áánúqtuni kaqtó-nakoma tiráiyē: “Áánúqtuma ení nunamummá kéitena óqtamma íma makáa-kayukama yíwáqnaa kéonana minnýyaba Áánúqtu kéitáiyē. ⁵ íbêqa emá yaímma-wayukama timáyiké-natawaq Yáapa-marupaq uréta móra-nakoni áwíqqa Tááimonie. káqon-awiqa Pítaae. wemmá awíqmeta yero. ⁶ min-náqá Tááimoni Pítaa wemá móra káqo-Taaimonima purumakaakóní aúwaratiraq unáákáqtôma yokaa kée-nakoni naaúpaq únókóní áwabaq máiyē.” téna tiráiyē. ⁷ ániibo Áánúqtuni kaqtó-nakoma Koníriatimma mirá timámíqtuwena kóuráiyē. Koníriatima wení naaúpaqa kaayaqá mayáimá kémayaayanakarataragaraq káqomma móra-naqa ááiq-i-wayukabike Áánúqtun áama itáiq-itaiq i-nákáráq mi-káúmómá timáyikaitata yeráwáqá Yáapa-marupaq urááē. ⁹ óq-aabayanapimma yemá maréta Yáapa-marukoni waaqókáq kéowana min-náqá Pítaama naakóní ámuúraq aagaí-márúkáq umáena nunamummá kétitana wágáama aabaúgómá aáwaqa naí-kánáá uráiyē. ¹⁰ miráitana Pítaamma áama yaitana aáwaqa

nánéna itata yemá aáwaqa yokaa kéowana Pítaama móra-yataaqa kaikáá umá aónaráiyē. ¹¹ kaikáá umá aabayákómá agaro umágitana mórama miráuma anótabaraaberaa-qtataakoni kaayaqté-kaayaqte-aqtoraq móra-yataakoma yáqtokaitana marabí kukáitana aónaráiyē. ¹² miráitana mi-tábaráábégóní arupimmá máqtemma abááq-wáí-wáámmá irakabayaanábi numagáráqá mipímmá ógikáiyē. ¹³ mórama aagómá maará téna Pítaama timá ámikáiyē: “Pítaao, emá iré maami-kámmá ikámma naao.” téna tiráiyē. ¹⁴ miráimanibo Pítaama tiráiyē: “aaqáo ímiye. uyátáraana-nako, maami-kámmá ketáái aúmatan-aiqtaba Ítiráaeo-wayukama ketáá íma kénaunatae.” téna tiráiyē. ¹⁵ ókaraq aagómá keqnáámmá tiráiyē; “emá ‘aaqáo táí-yataare’ ítiyo. Áánúqtuma mi-kámmá naí-yátáaré téna tarôq uráinaama emá aammá aúmatan-aaware té ítiyo.” téna tiráiyē. ¹⁶ ániibo maami-qtátáákómá kuumobáq abarokáq uréna yawuéqma aabayápáq kóuráiyē.

¹⁷ ániibo Pítaa wemá máena maami-qtátááqá kaikáá umá aónai-qtataaqtabama taíbaq-auyanamma ítaráiyē. miráitata maami-káyúkámá Koníriati timáyikáitata ye-káyúkámá yeráwáqá yaímma-wayukama ítama aónaawata Tááimonini naammá yiráátewata yeráwáqá Tááimonini márúq-kurugoni oqtaráq ko máqē-uraaē. ¹⁸ ániibo yeráwáqá anókaq ááyama ítama aónaraae: “móra-naqa áwíqqa Tááimoni Pítaama keráwáqtē máiyō?” téta yeráwáqá tirááē. ¹⁹ miráimanibo Pítaa wemá paá máena maami-qtátááqá kaikáá umá aónai-qtataaqtaba aúyánámmá kéitaitana Áánúqtuni Aokaq-Áágómá tiráiyē: “Pítaao, kaumo-wáyúkámá emmá abáá kéoe. ²⁰ emá itó-urewaq yokaa uré kégume yeráwáqtē waaō. emá íma netuq-áuyánámmá itaaō. maami-káyúkámá kemá timáyikaunata irááē.” téna Áánúqtuni Aokaq-Áágómá tiráiyē. ²¹ ániibo Pítaa wemá kukéna timá yímikáiyē: “keráwáqá abáá-o-naqa minná kemíbo nôraq itaráq keráwáqá ketôpaqa kéyeo?” téna Pítaa tiráiyē. ²² ániibo yeráwáqá tirááē: “móra-naqa Arómuq-marupake ááiq-i-wayukati anómma kawáá-nákómá Koníriati wemá timátikaitata kéyunnatae. ániibo maamin-náqá Koníriati wemá Áánúqtun áama itáiq-itaiq kéitata weqtabá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá yimuqá kémaraae. miráitana mórama Áánúqtuni kaqtó-nakoma eqtábá timá ámitana wemá enóyaupiken-aimma itánéna kéiyē.” téta yeráwáqá tirááē.

²³ miráitana Pítaama mi-káyúkámá yiwíqma yíkáitata weté watúwáawana aabáyaa-aabayaanaapimma Pítaagaraq yaímma Yáapa-marupaq Áánúqtun áama itáiq-itaiq kéo-kayukagaraq mi-káyúkátē yagaroqtamá kóuraaē. ²⁴ ániibo aapaqá móra-nokaamma ko watuwéta óq-aabayaanaapimma yeráwáqá Tétaría-marukaq ko yarááē. miráitana Koníriatima wení aanábó-wáyúkátē yiwíqma wení naaúpaq áikuteta yiwé urááē. ²⁵ ániibo Pítaa Koníriatini naaúpaq uyáberanena kéitana Koníriatima awáutena amuqá makáiyē. ²⁶ miráimanibo Pítaama Koníriatimma mamá itó-umakatuwena tiráiyē: “Koníriatio, emá itóaaō. kemá kegáráqá emô ónnaiq

umá maa-marábí-náqúne." téna Pítaama tiráiyé.
 27 ániibo Pítaama wetê wataáama titéta mi-náúpáq uté-
 na aónaimma netuqyaa-káyúkámá áíkuma mi-
 náúpáqá máqe-uraawana aónaraiye. 28 ániibo Pítaa
 maará téna mi-káyúkámá timá yímikaiye: "ketáámá
 Ítiráaeo-wayukama íma káqo-kayukate yagaroqtamá
 kémayunataama keráwáqá ítaraae. miráimanibo
 Áánûqtuma kemmá timá-timena 'móra-nakoqtaba táí-
 naqiye ítiyo' téna Áánûqtu tiráiyé. 29 miráitaq kemá
 íma keráwáqtí táama araték 'aaqáo' ítiraunamanibo
 kemá paá keráwáqtí táama iték keráwáqtôpaq iráune.
 ániibo íbêqa keráwáqá ítama káonaune. keráwáqá
 nôraq ítaráq kemmá tááyaawaraq keráwáqtôpaq
 iráúñô?" téna Pítaa tiráiyé.

30 ániibo Koníriatima tiráiyé: "kekáq móra-yataaqa
 pááq uráimma íbêqa kaumo-kánáámá kényawiye. mi
 táoqa nunamummá-tí-kánááráqá aabaúgómá
 karáákáq kégumitaq ketí naaúpaq máeq nunamummá
 kêtunana páátákáá móra-nakoma ketimakaq yama
 itó-uraiye. ániibo min-nákóní unáákáqtôrakemmma tága-
 ma wayá-tábáráábéráá uráiyé. 31 miráitana min-
 nákómá maará-tiraiye. 'Koníriatio, Áánûqtuma ení
 nunamummá kéitena emá óqtamma íma makáa-
 kayukama yíwáqnaa kéonana minnýaba Áánûqtuma
 kéitaiye. 32 miráinaa emá íbêqa yaímma-wayukama
 timáyíkénatawaq Yáapa-marupaq uré móra-nakoni
 áwíqa Tááimonie. káqon-awíqa Pítaae. ániibo min-
 nákómá káqo-Taaimonite purumakaakóní aúwaratiraq
 yokaa kée-nakoni naaúpaq únókóní áwábaq máiyé.'
 téna min-nákómá tiráiyé. 33 miráitaq kemá páátákáá
 yaímma-wayukama timáyikaunata emmá koma
 awíráawaa íráqôniq umá kényenaqta ketáámá yagaro-
 qtamá áíkuma Áánûqtun aúrikaqa uyátárai-nakoma
 emmá wataáama timámîn-aimma keqtáá timá tímînaq-
 taa itánúnatae." téna Koníriati tiráiyé.

Koníriatini naaúpaqa Pítaama wataáama tiráiyé.

34 Pítaama áaimma átáma wataáama tiráiyé: "árain-
 ma kemá káonaune. waayúkama máqten-aukapake
 yemmá máqtemma Áánûqtuma mimóráíq kéu-
 mayikáiyé. 35 máqte-kayukama náayuwabi Áánûqtun-
 aaqa íkatéta wenaúrikaqa arupú-aaaimma tarôq
 oyúmá yemmá Áánûqtu kéyiwiraiye. 36 Áánûqtuni átê-
 wataama yukáimma minná Ítu Káriqtoma kêtitana ke-
 qtáámá kaayoné-yátááqá kêtimiqtama máqte-mara-
 bi-kayukati anómma uyátárai-nare. maamin-áímmá
 áqa keráwáqá ítaraane. 37 Yóáanema áaimma átáma
 wení wataáama kétena Kááiriri-marupaq nommá
 pégyikarena Ítuma wení wataáama tiráin-aikoma
 máqtemma Yúria-aukapaq wéyáwé uráiyé. 38 Ítuma
 Náátárêtibake-naqa wekáq Áánûqtuma wení Aokaq-
 Áágáráq wení náápaakaraq ámikáiyé. Áánûqtuma
 wetê máitanaboana máqten-aukapaq uréire kéena
 waayúkama Tááqtaani aménáápáq máa-kayukama
 mamá íráqôniq umáyíkaraiye. maamin-áíqtábágáráq
 keráwáqá ítaraae. 39 miráitaqta ketáámá máqtemma
 Ítiráaeo-wayukabimma máqten-aukapakaraq
 Yérútáábekaraq Ítuma máqte-qtataariq uráiqtaba

kétima-yimunatae. yeráwáqá Ítumma kaapaq-yátáq
 ikámôwana pukáiyé. 40 miráimanibo min-náqá
 pukáipike kaumo-kánáámá yáwitana Áánûqtuma
 wemmá mamá abarokáq itó-umakaraiye. 41 máqtem-
 ma Ítiráaeo-wayukama wemmá íma aónaraae. ímiye.
 wemá pukáipike itó-itaqta ketáámá wení wataáama
 timáetaa uréire ónúna-wayukataama Áánûqtuma ke-
 qtáá awaaméqá umátikenataa tiwíkai-kayukama wem-
 má káoneqta wetê aáwaqa naráunatae. 42 miráitana
 wemá akoqnáá-aimma téna 'maamin-áímmá máqte-
 kayukama maará téraq mó timá-yimero' tiráiyé.
 'Áánûqtu Ítumma náápaamma aména yúareta paá
 máiya-kayukagaraq pukáa-kayukagaraq wemá yetí
 yainai-náqá máiyé tero' tiráiyé. 43 miráitana naayóbáqá
 Áánûqtuni amuné-wáyúkámá agatáan-aikoma maará-
 uraiye. 'máqtemma náayuwabi wekáq itáíq-itaiq íya-
 kayukama wení akoqnáán-awikake yeráwáqtí kúmiq-
 yataaqa mamá paábaq yuwéna Áánûqtuma awiká-
 tuwaniye.' téta agatááne." téna Pítaama tiráiyé.

Íma Ítiráaeo-wayukamibo káqo-kayukama Áánûqtuni Aokaq-Áámá matááe.

44 Pítaa wemá maamin-áímmá máena kêtitana
 Áánûqtuni Aokaq-Áágómá maamin-áímmá ítáa-kayuk-
 abi kukáiyé. 45 miráitana yaímma Ítiráaeo-wayukama
 Ítuma yiwíkai-kayukama Pítaagaraq yagaroqtamá Yáa-
 pa-marupake iráa-kayukama yeráwáqá maami-
 qtátááqá káoneta maará-tiraae: "maami-káyúkámá
 yeráwáqá íma Ítiráaeo-wayukama máamanibo Áánûq-
 tuma Aokaq-Áámá paá kényimiye." téta yeráwáqá
 tirááe. 46 miráitana yeráwáqá ítáamma maami-
 káyúkámá óq-ain oq-aipike aamá kétena Áánûqtun-
 awíqa múte kéyauyowana Pítaa wemá tiráiyé:
 47 "ketááráá yemá Aokaq-Áámá kémayaapoata nom-
 má peráiyábámá náawaq kanaarác yemmá aammá
 aúnikaniyo? 48 keráwáqá yokaa kéeraq Ítun-awikaq
 monoq-nómá péráaro." kêtitana yemá Pítaamma
 yáqtóráawana yeráwáqtê yaímma-kanaama yagaroq-
 tamá máqe-uraiye.

Pítaani mayaígón áaimma Yérútáárebaq Ítun áama ítáa-kayukaraq timá yímikaae.

11 ániibo yaímma Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtun
 áama máyáan-aimma máqtemma timáyíkarai-
 wayukama yeqtíbâqawaayugaraq Yúriabaq máe-yuma
 mi-kátáámá ítaraae. 2 miráimanibo yaímma Ítiráaeo-
 wayukama yeráwáqá yúma karéta Ítuni anaáe wáráa-
 kayukati awaaméqá matáa-kayukama yeráwáqá ako-
 qnáá-aimma téta Pítaamma awáágúraae. 3 ániibo
 yeráwáqá maará téta tirááe: "emá Yéqtaaeo-wayuka-
 ma íma ketáágáráq yagaroqtamá máe-kayukati naaú-
 paqa máqe-uraannama yemá yúma kárataa-kayukate
 aáwaqa naráane. 4 miráitana Pítaa wemá áaimma átá-
 ma nôrawabi urái-qtataaqtaba kêtima-yimena maará
 téna tiráiyé:

5 "kema Yáapa-marupaq máeq nunamummá kéteq
 móra-yataaqa kaikáá umá aónúnana aabayámmá

agaro kéitana mórama tabarááberaa-qatataakoma wení kaayaqte-kaayaqte-aqtoraq móra-yataakoma yáqtokaitana marabí ketimakaq kukáiyé. ⁶ miráitaq kemá mi-tábáráábébi aónáunama taíbaq waí-wáámma iraakabayaakáá-kákógáráq abááq-númágógáráq mipí ógikaiyé. ⁷ miráitana móra-aikoma maará téna tiráiyé. 'Pítaao, emá maami-kámma yaímma ikámma agamá naao.' téna tiráimanibo ⁸ kemá maará-tiraune. 'aaqáo ímiyé. uyátáraana-nako, aúmatan-aigtaba íarutai-kamma kemá aati-aatimá íma kénaune.' téq tiráune. ⁹ áni-bo móragaraq aabayápáké móra watáagoma tiráiyé. 'emá íma aaqáo táí-yataare ítiyo. maami-kámma Áánúqtuma náí-yátáaré téna tarôq uráinaama aammá aúmatan-aaware té ítiyo.' tiráiyé. ¹⁰ miráitana maami-qtátáákómá kaumobáq pááq uréna maami-tábáráábégómá yauwéqma aabayápáq utáiyé. ¹¹ áni-bo kaumo-wáyúkámá Tétária-marupake Koníriatima timáyíkáitata ye-káyúkámá yeráwáqá naammá kéwau-na-nakoni waaqókáq ya máqe-uraae. ¹² miráitana Áánúqtuni Aokaq-Áágómá tiráiyé. 'emá Ítiráaeo-wayukati yáaiqtaba aúyánámma íma ité paá yeráwáqté waao.' titaq kéunata yaímma tibâqawaayuma miráuma abapaké móra-wayukama yeráwáqá keté yagaroqtamá yewaqtáa Koníriatini naaúpaq Tétária-marabaq uráunatae. ¹³ áni-bo Koníriati wemá tiráiyé naayóbáqá Áánúqtuni kaqtó-nakoma wení naaúpaq iréna timá ámikaiyé. 'yaímma-wayukama timáyíkénatawaq yeráwáqá Yáapa-marupaq urétawaq móra-naqa wení áwíq-uramma Tááimoni Pítaa wemmá koma awíqmeta yero. ¹⁴ maamin-náqá Pítaa wemá iréna wení watáama kétena Áánúqtuma emmá ení móra-naoq-wayukama yauwéqma tiwiránîn-aimma máma timá-timinyé.' téna Áánúqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé. Koníriatimma wemá timá ámikaiyé. ¹⁵ miráitaq kemá áaimma átáma Áánúqtun áama tén-ááqa mikáq Áánúqtuni Aokaq-Áágómá yekáq kukáimma miráuma áqnáabaqa keqtááráq kukáiniq uráiyé. ¹⁶ miráitaq kemá uyátárai-nakoma tiráin-aimma taákaq uráune. 'Yóaanema wemá no-núrápí péqtikaraipoana anaaékaqa keráwáqá Aokaq-Áágómá péqtikaniyé.' téna wemá tiráiyé. ¹⁷ miráitaqta naayóbáqá ketáámá Ítuma keqtáá yauwéqma tiwiránîn-nakoqtaba itáiq-itaiq kéunanata akoqnááma tímikainiqtaa umá maamin-ákóqnáámá Áánúqtu yeráwáqá yímikaiyé. miráitaq kemá paá-naqa máeq yetí aammá íma aúkaune. maami-qtátááqtábá Áánúqtuma íma timá yáqtorakanune." téna Pítaama tiráiyé. ¹⁸ áni-bo mikáyúkámá Pítaama tin-áimma kéiteta yeráwáqá Áánúqtuma yimuqá kémaraketa maará-tiraae: "árimma íbêqa Áánúqtuma Yéqtaaeo-wayukabima aammá awíqyikaitata yeráwáqá táí-yataakoma yinaaépariq éta matúq-matuq máí-auwaraima mayánóe." téna yeráwáqá tirááe.

Áátioki-marabaq áíkuta-kayukama íráqô-mayai matááe.

¹⁹ naayóbáqá Tíbenimma ikámôwana pukái-kanaaraqa yaímma-wayukama Ítun áama kéwareta

watáama Áánúqtuqtaba kéita-kayukama yíkamineta owata yeráwáqá péqmareta yaímma-wayukama Piní-tiabakaraq Tááiparati-marabakaraq Áátioki-marabakaraq urááe. miráimanibo yeráwáqá Ítiráaeo-wayukaraq yenamá áiqma Áánúqtun áama timá yímikaae. ²⁰ áni-bo yaímma átê-wataama Ítuqtaba ítaraa-kayukama péqmareta Tááiparatikaraq Tairíniq uráa-kayukama yeráwáqá Áátioki-marabaq uréta átê-wataama Ítuqtaba káqon-anna-wayukagaraq timá yímikaae. ²¹ miráitana Áánúqtuma wení akoqnááma keyimitata taígani Yéqtaaeo-kayukama táí-yaaimma yuwéta Ítuni anaaé kéwareta uyátárai-nakon-aama ítaraae.

²² miráitana maamin-áikómá Yéqtaaeo-wayukayaba máqtemma Yérútáare-aukapaq wéyáwé itaqtaa yeráwáqá kéiteta Páánabatimma Áátioki-marabaq timákáawana uráiyé. ²³ Páánabati wemá Áátioki-marukaq uréna maami-káyúkámá Áánúqtuma íráqôniq umáyímikái-kayukama keyimonena wemá amuqá kémarena maará téna timá yímikaiyé: "keráwáqá máqtemma móra-tuyanakaq maéraq uyátárai-nakoma Ítuni anaaé waqma wenáama ítáaro." téna tiráiyé. ²⁴ miráitana Páánabati wemá íráqôniq umá itáiq-itaiq kéitana Áánúqtuni Aokaq-Áágómá wepí ógikaitana mi-kánááráqá taíbaq-wayukama yirummá kámeta uyátárai-nakoma Ítukaq itáiq-itaiq urááe.

²⁵ áni-bo Páánabati Táátiti-marabaq Tóromma abááinena uráiyé. ²⁶ miráitana Páánabati wemá Tóromma awíqmeta yenákámá yauwéqma Áátioki-marabaq móra-karitimaatima ko máqe-uraaye. áni-bo yenákámá Ítumma wáráa-kayukama móra-iyakaq taíganimma kétima-yimeyata kéitaa-kayukayabama áqnáabariq umá "Káríqton-annae" téta yiwíqá yarááe. ²⁷ mi-kánááráqá yaímma Áánúqtuni amuné-wáyúkámá Yérútáarebakemma Áátioki-marabaq kukááe. ²⁸ miráitana yaímma Áánúqtuni amuné-wáyúkábikémmá móra-naqa áwíqqa Áágabaati wemmá Aokaq-Áágómá timá ámitana tiráiyé: "máqte-marabaqa aáwaqa íma wáinata anómma aayawaamá yánóe." téna tiráiyé. (áni-bo móra-naqa áwíqqa Karótiati wemá anó-kawaa-naqa máena Arómuq yabíkái-kanaaraqa maamin-ááyáwáámá pááq uráiyé.) ²⁹ miráitata yaímma Áátioki-marabaq Ítukaq itáiq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá Yúriabaq yeráwáqtí yíbâqawaayuma yimínéta urááe. ³⁰ miráumatuweta mi-yímí-yátááqá Páánabatiyaa Tóroti iyáápi marááyata maméta Yúriabaq anó-monoq-wayukaraq urááye.

Érôtima Yêmitimma ikámma képuýena Pítaamma án-ná umákaraiyé.

12 mi-kánááráqá kínima Érôtima yaímma Ítumma wáráa-kayukama móra-iyakaq yíkamitata pukááe. ² miráitana Érôtima wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata yeráwáqá Yêmitima Yóaanemmma ábâkomma yáqtoqma tokóru-yakaa-punapo ikámôwana pukáiyé. ³ miráitata Yúria-wayukama yemá minná káoneta yeráwáqá yimuqá kémaraawana

Érôtima óqa wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata yemá Pítaamma yáqtokaae. ániibo mi-kánááráqá wemá mirá kéitata Yúriabaq-wayukama yammá íma iqtoraí-kánááráqá yeráwáqti kótámaki-kanaaraqa anón-aawaqa agamá naí-kánááráqá mirá urááe. ⁴ miráitata mi-kánááráqá yeráwáqá Pítaamma yáqtoqma ánná-naupaqa ákátuwena kaayaqté-kaayaqte ááiq-i-wayukati iyáápi máráitata kawáá urááe. mi kaayaqté-kaayaqte-anna-i-wayukama miráuma kaayaqté-kaayaqte-i-wayukama yiwíqma-yiwíqma urááe. miráitana Érôtima aúyánámmá ítaraiye: “maami Ítiráaeo-wayukati kótámaki-kanaama ánatatama Pítaamma awíqma máqte-kayukati yúbáq aamá ítama yainánúne.” téna Érôtima tiráiyé. ⁵ miráitana Pítaama ánná-naupaqa ákaraae. miráimanibo Ítumma wáraa-kayukama móraiyakaq yeráwáqá akoqnáá umá nunamummá téta Áánúqtuba áwáqnaa ikáae téta tirááe.

Áánúqtuni kaqtó-nakoma ánná-naupake Pítaamma paábaq mamá ayúbákaraiye.

⁶ Érôtima Pítaamma aabi mayakánéna i-nókáámmá Pítaama kaayaq í-nákáti aúkáapi aúma watáiyé. yemá Pítaamma kaayaqá akoqnáá-annanapo (téini-annarake) kúyakaarae. miráitata yaímma-i-wayukama ánná-nakoni oqtaráq yabíqtuweta máqe-uraae.

⁷ páátákáá mórama uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánúqtunopake kúmítana mi-náupáqá wení tágama-yataakoma ókóráá kamá tágaraiye. anibo mi-káqtó-nákómá Pítaani ábûkaq ikámma awáturena tiráiyé: “emá páátákáá itóaa.” téna kítitana Pítaani ayáápike kaayaq-ánnágórátá yaráqmeta kuturááye. ⁸ ániibo Áánúqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé: “Pítaao, emá páátákáá ení aítuq-anaamma kégubere ení ámûranama mamá uwo.” tená timá ámitana Pítaama miráumatuwaitana Áánúqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé: “ení kúberai-unamma kémaye ketinaae waraa.” téna tiráiyé. ⁹ miráitana Pítaama mi-námmá yuwéna Áánúqtuni kaqtó-nakoni anaaé waqména uráiyé. Pítaama íma ítama aruténa kaináq káonaunaa timmá abarokáq kéwena aónaraiye. ¹⁰ ániibo yenákámá maréta kaayaq-óqtaráq yabíqtuweta máen-i-wayukama kumátamaqtuweta uyátá-maqma akoqnáá-oqtaraq kumóyana akoqnáá umá aúyaqmakaan-oqtagoma wenamááríq íguraiye. miráitata yenákámá mórapaq urááye. maré kéoyana mikáké Áánúqtuni kaqtó-nakoma páátákáá Pítaamma ayuwéna kouraiye.

¹¹ miráitana Pítaama wemá mikáq ítáimma kaimmá íma aónarenaboana wé tiráiyé: “árimma íbêqa Áánúqtuma wení kaqtó-naqa timákáitana wemá Érótni ayáápikekaraq Ítiráaeo-wayukama nôrawabi ónáae teq-qtátáápikekémá kemmá mamá paá umátikaiye.” téna Pítaama tiráiyé.

¹² ániibo Pítaama maami-qtátááqtábá aúyánámmá ítama ánatatuwena wemá móra-inimma Máriaama Yóaanema káqon-awíqa Mááki wení anóni naaúpaq uráiyé. ániibo min-náupáqá taíbaq-wayukama áikuma máeta nunamummá kíteta máqe-uraae. ¹³ ániibo Pítaama oqtaráq pagé-page kítitana mórama mayái-

ínímmá Aróta wemá Máriaamma áwáqnaa umá mayaímá kémayain-inikoma oqtamá íyakanena uráiyé. ¹⁴ ániibo min-íníkmá wemá Pítaan-aama kítitana wemá amuqá ôriq umá kémarena wemá min-óqtámá íma iyakaraiye. wemá paá yauwéqma naaúpaq yuaaté uréna máqte-kayukama timá-yimena tiráiyé: “maamin-náqá Pítaama máápaq ya máiyé.” téna tiráiyé. ¹⁵ ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá máqtemma tirááe: “negi-íní-móne. emá kaaqaari kéténe.” téta yeráwáqá kétéwana min-íníkmá akoqnáá umá árain-aimma kítitana yemá ókaraq tirááe: “Pítaani amakómá ya marániye.” téta tirááe. ¹⁶ miráimanibo Pítaama oqtaráq paá máena pagé-page tiráiyé. miráitata yemá oqtamá íteta Pítaamma aónatuweta yemá iyánáq urááe. ¹⁷ ániibo Pítaama wení ayáámma múte káruraitata yemá káoneta aamá móragaraq íma tirááe. miráitana Pítaama wemá ánná-naupake uyátárai-naqa Áánúqtuni kaqtó-nakoma mamá paábaq ayúwáin-aimma kítima-yimena tiráiyé: “keráwáqá maamin-áimma Yêmitigaraq tébakaq kítíbâqawaayuma timá yíméro.” téna wemá timátuwena iyuwéna móra-aukapaq kouraiye.

¹⁸ anaaékaqa aabáyaanapimma i-wáyúkámá anóm-ma ikatíq kéeta yeráwáqá maará-tiraae: “Pítaama náakaraq máiyó?” téta yemá tirááe. ¹⁹ miráitana Érôtima yaímma-wayukama timáyíkáitata Pítaamma abáá-omanibo yemá íma wemmá aónaraae. miráitana ááiq-i-wayukama yeráwáqá máqtemma Pítaakaq kawáá umátuwe máqeon-i-wayukama yíkamiyaba Érôtima tiráiyé.

miráitana anaaékaqa Érôtima wemá Tétaría-marabaq ko máqe-uraiye.

Érôtima pukuráiyé.

²⁰ Érôtima Tááyabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq aamá yiwáágúraiye. miráitata mi-káyúkámá yeráwáqá móraibo yorupamá Érótimma aónaneta urááe. ániibo áqnáabaqa yeráwáqá kínima Érótni naaúpaq yabíkái-kawaa-nakon áwíqa Paráátatae. wekáq min-áimma yemá timáméwana wemá Érótimma timá ámitana anón-anon-aimma mamá paá umákaraiye. miráimanibo yeráwáqti aawaqa Érótimma yabíkáin-aukapake meyáníq kéetapoata mirá-uraae.

²¹ móra-kanaama maréna Érótni kínin-unakaq-toma umátorena wení kínin-abiqtataraq máena máqte-kayukama akoqnáá-aimma timá yímikaiye. ²² miráitana máqte-kayukama yemá anókaq ááyama tirááe: “maamin-náqá wemá waayúkagoraan-aimma íma kítibo Áánúqturaan-aimma kítiye.” téta yemá anókaq ááyama tirááe. ²³ miráimanibo min-áimma ítarena wemá Áánúqtukaq íma yaagumá káonaitanaboana páátákáá mórama uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánúqtunopake kukéna Érótimma ikákaiye. miráitana Érótni pukáitana marikómá narááe.

²⁴ miráimanibo Áánúqtun áagoma akoqnáá umá máqte-marabaq wéyáwé umá anóniq uráiyé.

²⁵ ániibo Páánabaatiyaa Tóroma yenákáti mayaímá Yérútáare-marupaq mamá ánatatuweta yenákámá

Yóaanema káqon-awíqqa Máákima awíqmeta yenákáqtê Áátioki-marabaq yauwéqma kóuraaye.

Páánabatiyaa Tóroma timáyíkáawata Áánûtuqtaba waayúkarraq mó-tima-yimikaaye.

13 Áátioki-marukaqa Ítun-aama itáa-kayukama áikutaee. yepímmá yaímma Áánûqtuni yirááqti-wayukama amuné-wáyúkágáráq máqce-uraamma yeráwáqti yíwíqqa Páánabatie. Tímionie. wení káqon-awíqqa Abuqtákóé. káqomma Arútiama Tairíni-marukake-nakaraq Máánéoma Érótni ábârawaaogaraq Tórogarare. ² mi-kánááráqá Ítun-anna-wáyúkámá yemá aáwaqa awetá-ureta nunamummá tirááe. ániibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráíye: “keráwáqá Páánabatiyaa Tóroma aokaq timáyikaiyata mayaígáae téq yááyaraa-mayaima mayáatao.” téna tiráíye. ³ yemá aáwaqa awéta-ureta maamin-nákámá Páánabatiyaa Tóroti yineq iyáámma kéyinekuyeta nunamummá timáyikaayata mi-máyáíráq kóuraaye. Páánabatiyaa Tóroma Táíparatiq átê-wataama tiráíye.

⁴ ániibo min-nákámá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá timáyíkáitata Terútiama-marabaq kukááye. mikákémmá únópi-káárébi utéta móra-maruqa Táíparati únókóni kebóqyáa-marupaq urááye. ⁵ ániibo yenákámá maréta Tááramibaq Táíparati-marupaq uréta Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq Áánûqtuni átê-wataama mó-tima-yimikaaye. miráitana Yóáane Máákima mayaímá mataíye.

⁶ miráitata yeráwáqá Táíparati-marupaq uréire umá-tuweta Páábotiq urááe. ániibo mi-márúkáqá mórama Ítiráaeo-annabike-naqa máena awéqqa téna máqteniq i-nákómá wenáwíqqa Baa-Ítue. wení káqon-awíqqa Karíki-aipimma Érimatie. ⁷ miráitana Érimatima wemá anó-kamaani-naqa áwíqqa Tégiá-Póruma wení aanábónáqíye. ániibo min-ánó-káwáá-náqá Tégiá-Póruma wemá aá ítarai-naqíye. Áánûqtun áama itánénaboana Páánabatiyaa Tóroma wení naaúpaq yááyaitata yenákámá irááye. ⁸ miráimanibo maamin awéqqa tinnáqá Érimatima wenáiyabama íma yíkaraiye. miráitana Érimatima anó-kawaa-nakoni aúyánámmá mamá táwíq kéonana maami-kááyáq-nákátí wataama íma ítama arutáikae téna mirá-uráíye. ⁹ ániibo Tóroqtabama yaímma-taoqa Póroma téta tirááe. miráitana wepímmá Aokaq-Áágómá ógikaitana wemá maamin-náqá Érimatini aúrapí karákéna tiráíye: ¹⁰ “emá Tááqtaan-araaqa máane. emá máqtemma íráqô-qtataakoma mamá táwíq kée. namuro-náqá máane. emá táiyataariq é epímmá makatí-ááímmá ógikaiye. kaaqaari-áímmá kéte uyátárai-nakoni aammá mamá táwíq kéone. ¹¹ íbêqa uyátárai-nakoma emmá ikamíniye. enaúramma kumayuqá auráina móragaraq máqte-qtataaqa yaímma-kanaaraqqa íma aónanone.” téna Póroma kétitana páátákáá konnákóráá-qtátáákómá Érimatini aúramma yawááq-umatuwaitana wemá aammá íaonena paábaq uréire kéena waayúkama ayáákaq yáqtoketa aamá arááti-wayukayaba yibáá uráíye. ¹² miráitana anó-kawaa-nakoma maami-qtátááqá Érimatini aúramma karopágitana káonena

uyátárai-nakoni akoqnáayaba iyánáaq umárena Ítuqtaba itáíq-itaiq uráíye.

Páánabatiyaa Póroma Áátioki-aukapaqa Patíriamarabaq mayaímá mataáye.

¹³ ániibo Pórogarraq yaímma wení aanábó-wáyúkágáráq yeráwáqá Pááboti-maruqa yuwéta únópi-káárébi maréta Pégaabaq Paapíriya-marabaq urááe. miráitana mikáké Yóáane Máákima wemá yiuwéna yauwéqqa Yérútáárebaq kóuraiye. ¹⁴ miráitana yeráwáqá Pégaabaq yuwéta Áátioki-marabaq Patíriabaq urááe. ániibo Tabaati-yúpáámá yeráwáqá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq uréta yeráwáqte yagaroqtamá maraq máqce-urae. ¹⁵ ániibo anó-monoq-wayukama yeráwáqá agamatá-kánnáábiké Mótetini ámáan-aikaraq yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá agatáan-aikaraq yeráwáqá yoráuma ítátuweta anaaékaqa anó-monoq-wayukama yeráwáqá aamá yúwáawana Póroyaa Páánabatikaq kéyitata yeráwáqá maará-tiraae; “ketíbâqawaayuo, keráwáqá yaímma íráqôniq í-áímmá matokéqa keráwáqá maami-káyúkámá timá yíméro.” téta tirááe. ¹⁶ ániibo Póro wemá itó-uma ayáámma múte kéyauyena tiráíye:

“keráwáqá Ítiráaeo-anna-wayukao, yaímma káqo-kayukama Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtukaq nuna-mummá kéte-kayukama keráwáqá itáaro. ¹⁷ wenamá Áánûqtukaq Ítiráaeo-wayukama nunamummá tirááne. wemá ketáái títaubikomma yiwíkaine. wemá pááq umáyíkaraitataboata Ítiráaeo-wayukama Íqtíbibaqa máetama akoqnáá umá pááq urááe. ániibo wení anón-akoqnaanapo Íqtíbíbake yemmá yiwíkaine. ¹⁸ ániibo yeráwáqá kaaqamápaqa waayúka íma máa-marabaqa kaayaq-wáyúká áiyayaa tiyááka-karitimaatigoni (40) arupimma Áánûqtuma íraqôniq umá yíwáqnaa uráíye. ¹⁹ min-áúkápáqá Kéinabaqa abapaké kaayaqá anó-marukaq máa-kayukama Áánûqtuma mamá táwíq umáyikena yíkamma ánatatuwena yeráwáqti maramá Áánûqtu mamá Ítiráaeo-wayukama yímikaine. ²⁰ ániibo mi-márábáqá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá netuqyaamá taígani-karitimaatima (450) máqce-urae. anaaékaqa yainá-wáyúkámá yíkáraawata yeqti kawáá-wáyúkámá máqeta mórama Áánûqtuni amuné-náqá Táámuyoni kanaaraq iráíye. ²¹ ániibo mi-kánááráqá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá mórama yeráwáqti anó-kawaa-naqa (kínima) máikaae téta Áánûqtuma ítama aónaawana Áánûqtu wemá móra-naqa Tóroma Kítimma áanikomma awíqma yímikaitana wemá yeráwákáqá kaayaq-wáyúká áiyayaa tiyááka-karitimaatigoni (40) arupimma yeráwákáq yabíkáiye. ²² ániibo Áánûqtuma min-náqá Tóroma kéwatuwena wení anónnáma móra-naqa áwíqqa Tébitima Yétimma áanikomma awíqma Ítiráaeo-wayukati yabí-í-náqá (kínima) taróq umákaraiye. Tébitiqtaba maará téna waayúkama timá yímikaiye. ‘Tébitima Yétimma áanikomma káonaunana ketiyakoma íraqôniq kéíye. miráipoana wemá kanaaraq kemô tenna-máyáímá mayániye.’ téna Áánûqtu tiráíye. ²³ miráitana naayóbáqá Áánûqtuma timá akoqnáá uráíne.

'anaaékaqa Tébitin-annabike móra-naqa abarokáq uré-na wemá akoqnáá-naqa máena Ítiráaeo-wayukama puí-yátáápike mamá paá umáyikaniye.' tiráine. min-náqá Ítumma Áánûqtuma mamá pááq umákena Ítiráaeo-wayukama yímikaiye. ²⁴ ániibo naayóbáqá maa-márábímmá abarokáq Ítuma íma kukáitana móra-naqa Yóáanema Ítiráaeo-wayukama kétima-yimena 'keráwáqtí tirummá waeréra monoq-nómmá péráaro.' téna tiráine. ²⁵ miráitana Yóáane wení mayaímá mamá ánatani-kanaagoma waaqókáríq kéitana Ítiráaeo-wayukama maará téna timá yímikaiye. 'keráwáqá náawae téraq keqtábámá kéteo? maamin-nákóní awé o-náqá kemá íma máune. miráimanibo itáaro. móra-naqa ketinaae yínîn-nakomma kemá íraqô-naqa íma máunaboq kanaaráq wení aítuq-naamma íma múte mayánúne.' tiráiyé.

²⁶ ketíbâtiwaayuo, keráwáqá Ítiráaeo-wayukama Áabaraan-anna-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûtuqaq nunamummá kéte-kayukao, keqtááyábáé téna maami-kátáámá puí-yátáápike atóbamatikaniqtabataa Ítuma timákaitana tiráiyé. ²⁷ miráimanibo yaím-ma Yérútáárebaq máa-kayukagaraq yeráwáqtí anókawaa-wayukagaraqa yemá wemmá atóbamatikaninnaqa íma aónaraae. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá máqte-Tabaatiraqa aúba-wannaabike yoráuma timá yímemma íma itaraae. ímiye. yemá wemmá íma itaraamanibo Ítumma ikámówana Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagoma áraimma abarokáq uráiyé. ²⁸ mikáyúkámá wemmá ikámma puínôn-otaa-qtataaqa íma aónaraamanibo yemá Pááíratima paá Ítumma ikámma puíkáae tiráae. ²⁹ miráitata mi-káyúkámá naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráániq umá ánatatuweta Ítuni aráaq-auma kaapaq-yáráké mamá muríanóbáq uqtamákáraae. ³⁰ miráimanibo Áánûqtuma wemmá pukáipike mamá itó-umakaraiye. ³¹ ániibo Ítuma íma pukái-kanaama waayúkama Ítugaraq yagaroqtamá Kááiriri-marupakemma Yérútáárebaq utáa-kayukama yemá wemmá taíbaq-kanaama aónaraae. ániibo mi-káyúkámá íbêqa yemá máqtemma Ítiráaeo-wayukabimma maamin-nákóní áama timá yíméwata kéitaae. ³² miráitaqtae ketáámá keráwákáq maará téqtae Ítuni átê-wataama kétima-timunatae. naayóbáqá Áánûqtuma téna maami-qtátááqá ketáái títaubikomma yiménúne tiráimma ³³ mi aónaaro. maami-qtátááqá Áánûqtuma keqtáá yeqtí iyápo-annaraq abarokáq pááq uráiyé. Áánûqtuma Ítumma mamá itó-umakaraimma Áánûqtuni agamatá-kánnáábímmá naayóbáqá Táámupi tiráine.

'emá ketáanimone.

íbêq-kanaaraqa kemá enabomá káuraune.' tiráine. ³⁴ miráitana Áánûqtu wemmá pukáipike mamá itó-umakaitana íkabirarena ókaraq íma yauwéqma aúma íma kabiránîqtaba miráuma Áánûqtuma maará-tiraiye.

'kemá aokaq-yátáákáráq akái-yátáákáráq keráwáqá timénúnama naayóbáqá kemá Tébitimma aménúne téq timá akoqnáá uráunnae.'

tiráiyé. ³⁵ miráitana káqomma wannaabí agamatán-áipímmá Tébitima Áánûqtuqtaba tiráiyé.

'miráinae ení aokaq-náqá íma ayuwénana wenaúma kabirániye.'

téna Ítuqtaba tiráine. ³⁶ ániibo Áánûqtuma maa-márábí miráonae tí-qtátááqá wemá Tébitini ayáákaq mirá-uraiye. anaaékaqa Tébitima púitata wení aítaubikon-amakaq uqtamákáawana kabiraráiyé. ³⁷ miráimanibo Ítumma Áánûqtuma pukáipike mamá itó-umakarai-naqa wenaúgoma íma kabiraráiyé.

³⁸ miráinaq ketíbâqawaayuo, keráwáqá maamin-áim-má itama arútáaro. maamin-náqá Ítuma wemá keráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paá umátikaniye.

Mótetini ámáan-aikoma keráwáqtí kúmiqa íma mamá paá umátikena keráwáqtábámá 'arupú-wayukae' téna itiniye. miráimanibo maamin-nákómá Ítumma máqtemma yirummá ámê-kayukama yeráwáqtí kúmiqa mamá paá umáyikena yeráwáqtábámá 'arupú-wayukae' téna tiniye. ⁴⁰ miráinaq keráwáqá atéráaro. naayóbáqá Áánûqtuma wení amuné-náqá Áábakaakama timá ámitana wemá tirái-qtataama káubiq keráwákáq pááq íyábáé. wemá maará-tiraine.

⁴¹ 'ítáaro. keráwáqá akáyáán áráaq-wayukao, keráwáqá iyánaaq umáreq pukínoe.

kemá keráwáqtí aúkáapi ketí mayaímá kémayaunamanibo maami-qtátááqábá móra-nakoma minnágoni áaimma timá-timinimanibo keráwáqá íma itáiq-itaiq ínoe.'

téna Áánûqtuni amuné-nákómá tiráine." téna Póroma timá yímikaiye.

⁴² ániibo Póroyaa Páánabatima mi-mónóq-náupáké yaúbama kégumoyata aarawaamá maará-tiraae: "kenákámá yauwéqma iréka káqo-Tabaatiraqa maamin-áimma ókaraq keqtáámá timá tímekao." téta yeráwáqá tiráae. ⁴³ miráitata yenákámá monoq-náupáké yaúbama máapaq kégumoyata yaímma Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukama yemá Ítiráaeo-wayukate máa-kayukama yeráwáqá Póroyaa Páánabatiyaa min-nákátí yinaaeq waqmé uráae. miráitata yenákámá umá yíqtaaiq éta Áánûqtuni íraqô-qtataapi paá máero tiráiyé.

⁴⁴ ániibo káqo-Tabaatiraqa mi-márúkóní waaqókáké máqte-kayukama Áánûqtun-aama itánéta ya áikutaae.

⁴⁵ miráimanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama yemá aónamma maami taíbaq-wayukama mórabi káikuyowata yemá itama táwîq kéeta yemá Póroma timá yímînaimma timá márúte yukáae. ⁴⁶ Póroyaa Páánabatima yenákámá anókaq ááyana tirááye: "áqnaabaqa kerátámá Áánûqtun-aama timá-timikauyamanibo keráwáqá maamin-áikómá mamá tinaaeq kényuwa-ma minná keráwáqá kenamáárîq matúq-matuq umá mái-auwaraimma íma mayánóe. ániibo keráwáqá itáaro. íbêqa kerátámá tiyuwéka káqo-kayukayopaq yagaroqtamá kégouye. ⁴⁷ mirámô inaqa anómma uyátárai-naqa maará téna anón-anon-aimma keqtáá timá-timikaiye.

'kemá keráwáqá Yéqtaaeo-wayukabimma ókáá kamá tágaikaae téq keráwáqá kétima-tikaune. ániibo

máqte-marabake-kayukama yíwáqnaa umá kétima-yiminana anaaékaqa kemá yeráwáqá yauwéqma yiwiránúne.'

téna Áánûqtuma tiráíye." téta Póroyaa Páánabati tirááye.

⁴⁸ ániibo káqo-kayukama Yéqtaaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá kéiteta yeráwáqá min-áíqtábá Áánûqtun awíqqa múte kéyuyeta yimuqá makááe. miráitana máqtemma aarawaamá matúq-matuq umá máí-auwaraimma Áánûqtuma mayánóe téna awaaméqá umáyíkarai-kayukama yeráwáqá Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq urááe.

⁴⁹ miráitana máqtemma min-áúkápáq-márábáqá Áánûqtun-aagoma wéyáwé umá kanaaráq uráíye.

⁵⁰ ániibo yaímma Ítiráaeo-annabike anó-kayukagaraq yaímma Yéqtaaeobake anó-noinimma Áánûqtuqqaq nunamummá tiráa-noinimma mamá íyaqa atáráawata Póroyaa Páánabatima áaimma átáma mamá táwíq umáyiketa yeráwáqá máruupikemma paábáq waqtukááe. ⁵¹ ániibo yenákámá yítaukake yomá ayúqtuweeta 'móragaraq íma yauwéqma keráwáqá táí-aaipike nékaq kóyuye.' téta Aikónia-marabaq kóuraaye.

⁵² miráitata Ítun-anna-wayukama Áátioki-marabaq máa-kayukama yeráwáqá yimuqá kémaraawana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yeráwápímmá ógikaiye.

Póroyaa Páánabati yenákámá Aikónia-marabaq máqte-uraaye.

14 Aikónia-marupaqa yenákámá keqnáánîq umá Ítiráaeo-wayukati yirááti-naupaq uréta íráqôn-aimma tirááye. yeráwáqá maamin-áímmá kéiteta taíbaq Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítuqtaba itáíq-itaiq urááe. ² miráimanibo mi Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá íma itáíq-itaiq kéeta yeráwáqá yaímma Yéqtaaeo-wayukati yúyánámmá mamá táwíq umáyiketa Káriqton-annati yíbâqawaayuma ítama táwíq urááe. ³ miráimanibo yenákámá Aikónia-marupaqa ayáqtáá-kanaama máeta uyátárai-naoqtaba akoqnáá-aimma kéteyana Áánûqtuma Aokaq-Áágóni akoqnáámá kéyimitata yenákámá Áánûqtuni íráqô-qtataaqa wenamá wenôpake kéyitata áraikoniq uráíye. netuqyaamá awaaméq-yátááqá tarôq urááye. ⁴ ániibo Aikónia-marupake-kayukama aarawaamá yeráwáqá yaíkaaq umá kaayaq-ánnáq uréta yaímma Ítiráaeo-wayukayopaq owata tébakaqa Ítuma yiwíkai-kayukayopaq urááe.

⁵ anaaékaqa Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítiráaeo-wayukagaraq yeqtí anó-kayukagaraq yeráwáqá aarawaamá áíqma áíkuyikareta Póroyaa Páánabatima óqtatanapo yíkami-aimma tirááe. ⁶ ániibo Póroyaa Páánabati maamin-áímmá kéiteta yenákámá péqmareta kaayaq-márúpáqá Arítaraabakaraq Tébeq-aukapaq kóuraaye. ániibo mi-kááyáq-márúqá Araaikóniabaq anó-marukoni aúkáapi wáqte-uraaye. ⁷ miráitata min-áúkápáqá máa-kayukabimma yenákámá mi átê-wataama Ítuqtaba tirááye.

Arítaraabaq Póroyaa Páánabatima máqte-uraaye.

⁸ Arítaraa-marabaqa móra aítuqa táwíq urái-naqa máqte-uraiye. ániibo min-náqá aítuqa miráuma táwíq uráimma naayóbáqá anóama marákáraipoana wemá kanaaráq aammá íma uréire uráíye. ⁹ miráitana min-nákómá Póroni watáama kéitaitana Póro wemá maamin-nákóni itáíq-itaiq-yataakoma káonena wení aúyánápímmá téna 'maamin-nákóqtábá kanaaráq itó-uma uréire íniye' téna ítaraiye. miráitana Póroma wenaúrapí karákéna tiráíye: ¹⁰ "emá itó-uma aítuqa yamá arupú uwo." téna kétitana min-nákómá wemá páátákáá itó-urena uréire uráíye. ¹¹ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá Póron áama kéiteta máqte-o-kayukama maami-qtátááqá káoneta yeráwáqá yábikemma anókaq ááyama tirááe: "ketáái maníkomá wíyôpake waayúkaraa umá ketáárq kukááye." téta yeráwáqá tirááe. ¹² miráitata yemá Páánabatimma áwíqqa Tútie téta kéyamameta ániibo watáama tiráí-náqá Póromma Émitie téta áwíqqa yarááe. ¹³ yeráwáqá maníqá Tútikaq nunamummá tí-námmá anó-marukoni áwábaq wáqte-uraiye. ániibo mórama anó-nakoma Túti-ni áwíqqa múte yaúyewai-nakoma wemá wíraati-yataariq umáketa awai-púrúmakáámá mi-márúkoní kurubín-óqtárq itó-urena Póromma Páánabatigaraq ikámma yiménaae téna uráíye. ¹⁴ ániibo timáyíkarai-nakarata Póroyaa Páánabatima yenákámá maamin-áímmá ítátuweta mirákómmá íma ígáae téta íyamma ôriq itata yenákátí unáákáqtôma yaráqma mipí yuwéta uyaatéta máqte-kayukati aúkáapi uréta anókaq ááyama maará-tiraaye: ¹⁵ "maa-káyúkâd, nôraq itaráq keráwáqá maami-qtátááqá tarôq kéoo? kerátámá keráwáqtê mórai q umá maa-márábí-káyúkámúye. kerátámá paá keráwáqá Áánûqtuni átê-wataama kétimma-timuye. naayó-qtátáákóqtábá yetiwíqqa múte yaúyoqtabama minnábike waéqtikayaaka kerátámá iráuye. matúq-matuq umá máí-Aanuqtuma aabayákaráq maragaráq únókárq máqte-qtataakaraq máqte-kamma marabíkaráq nópíkaráq tarôq urái-naoqtaba timá-timeyaaka kerátámá iráuye. ¹⁶ naayóbáqá wemá iyúwáitata yeráwáqá máqte-marabake yeqtí yúyánákáq máqte-qtataaqa tarôq urááe. ¹⁷ miráitana máqte-tupaama wemá máqte-kayukati aúkáapimma yaímma-yataaqa kéyimitata mi-qtátááqá yemá aónaraae. ániibo Áánûqtu wemá keráwáqá aaqá kétimmitana keráwáqá yókáq-yátááqá mamá parú kéitaq yókáké-qtátááqá mamá kéneq keráwáqá timuqá kémaraae. ¹⁸ miráitana Póro wemá maamin-áímmá waayúkama kétima-yimitatamanibo yeráwáqá íma kéiteta yeráwáqá paá máqte-kayukabama aáwaqa agamá ákúq umáyikaiyaba yíkaraae.

Póromma óqtatannapo ikákáae téta tirááe.

¹⁹ yaímma Ítiráaeo-wayukama Áátioki-marabakekaraq Aikónia-marabake iráa-kayukama yeráwáqá waayúkati yúyánámmá mayéta Póromma óqtatannapo ikákáae. miráitata yemá Póroqtabama

pukaíyáa téta anó-marupakema yabitimá paábaq márúte yukáae. ²⁰ miráimanibo yaímma Ítun-anna-wayukama Póromma amakaq ya ikúyakaraawana Póroma itó-urena anó-marupaq yauwéqma utáiyé. ániibo aabáyaama Póroma Páánabatigaraq yenákámá Tébe-marabaq kóuraaye.

Póroyaa Páánabatima yenákámá Tíriabake yauwéqma Áátioki-marabaq irááye.

²¹ Póroyaa Páánabatima Ítuni átê-wataama Tébe-marabaq máa-kayukama kétima-yimeta Ítun-awikaqa netuqyaa-káyúkámá iyápó-annama mamá aúqyiketa anaaékaqa maréta Aritara-marabaq uréta mikákémmá Aaikóniabaq uréta Patíriyaa Áátiokaq urááye. ²² miráitata yenákámá mi kaumo-márábáq Ítun-anna-wayukati íyaqa mamá akoqnáá kéumayiketa maará téta yenákámá akoqnáá umá tiráiyé: “keráwáqá maamin-áímmá itáíq-itaiq umá yaqtóráaro. Áánûqtuma yabíkái-marupaqa uyáberanunataamanibo áqnáabaqa ketáámá ummaamá mamayéqtaae.” téta tirááye. ²³ ániibo máqten-aukapaqa Ítun-aama itáa-kayukama áíkuyo-kayukati aúkápikemma yaímma yetí anó-wayukama mamá tarôq umáyikaraaye. miráitata yenákámá aáwaqa awéta uréta Ítukaq nunamumá kéteta Ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá uyátarainakoma yemmá yíwáqnaa ígáae.” téta tirááye. ²⁴ anaaékaqa yenákámá Patíria-aukapaq kótámatuweta Paapíriya-marabaq urááye. ²⁵ miráitata yenákámá Pégaabaq átê-wataama timá yimiqtuweta anaaékaqa Aatáaria-marabaq kukááye. ²⁶ ániibo Aatáariabakemma yenákámá únópi-káarébí Áátioka-marabaq yauwéqma urááye. ániibo naayóbáqá mi-márúkákémmá Póroyaa Páánabatima yínêkuyeta nunamummá kéteta Áánûqtuni yíwáqnaa í-yátáákómá yenákáyôpaq máinata wení mayáimá mayaígáae téta tiráa-mayaima yenákámá mamá ánatatuweta irááye. ²⁷ yenákámá Áátioki-marukaq iréta Ítun-aama kéitaa-kayukama mamá áíkuyikaraaye. ániibo Áánûqtuma yenákátê yagaroqtamá nôrawabi urái-qtataaqtaba kétima-yimeta maará téta tirááye: “káqo-kayukabimma Áánûqtuma aamá awíqyikena oqtamá íyikaitata yemá Ítun-aama itáíq-itaiq kéoe.” téta yenákámá máqte-kayukama timá yímikaaye. ²⁸ ániibo yenákámá mi-káyúkátê taíbaqkanaama máqe-uraaye.

Yérútáarebaqa monoq-áímmá kéitaa-kayukama áikuma watáama tirááe.

15 yaímma Yúria-wayukama iréta Ítun-anna-wayukama maará téta watáama timá yímikaae: “keráwáqá Mótetini ámán-aimma íma waráiyata kerawáqtí túma káráriyanama kanaarác Áánûqtuma íma kúmiq-yataapike tiwirániye.” téta tirááe. ² yemá mirátimatuwaawata Póroyaa Páánabatima min-áímmá kéiteta yenákámá mi-káyúkátê ígamma éta akoqnáá umá aamá tirááye. miráitata yaímma yíbbáqawaaraa-kayukama Póroyaa Páánabatima timáyikaayata tébakaq-wayukate Yérútáarebaq uréta iyápó-anna-

garaq anó-kawaa-wayukama yekác watáama móma téite urááe.

³ ániibo Áátioki-marabaq Ítun-aama itéta áíkuyo-kayukama yeráwáqá mi-káyúkámá timáyikaawata ké-gomma yemá Pinítiabakaraq Tamériabakaraq urááe. miráitata mi-kááyáq-áúkápáqá yemá Ítun-anna-wayukaraq timá tágeta káqon-anna-wayukama Yéq-taao-wayukama Áánûqtuma yirummá mamá waériye téta timá yímikaae. miráitata yemá Ítun-anna-wayukati íyaqa mamá íráqôniq urááe. ⁴ miráitata yeráwáqá Yérútáarebaq yewata yaímma timáyikarai-kayukagaraq yetí kawáá-wáyúkágárác yemá kéyimoneta miráo-maarao timáyikaraae. miráitata Póroyaa Páánabatima yenákátê Áánûqtuma nôrawabi i-qtátááqtábámá watáama timá yímikaaye. ⁵ ániibo yaímma Pérti-wayukabike Ítun-anna-wayukama itó-uma maará-tiraae: “tiwirániqtaba yeqtí yúma kégareq yeráwáqá timá-yimiyata Mótetini ámaan-aimma wáráaro.” téta tirááe. ⁶ miráitata yaímma anó-monoq-wayukagaraq timáyikarai-wayukagaraq mórabi áíkute-ta min-áímmá timá uwákáae. ⁷ miráitata yemá taíbaq-aimma timátúwáawana Pítaama itó-urena maará téna timá yímikaiye: “ketíbbáqawaayuo, naayóbáqá Áánûqtuma kemmá tiwiréna átê-wataama káqo-kayukabi mó-ketima-yiminata yemá kéiteta Áánûqtukaq itáíq-itaiq ígáae téna tiwíkaiye. minnýaba keráwáqá ítaraae. ⁸ Áánûqtuma máqte-kayukati íyaqnoabaq káonaboana yíyaqnoabaq íráqôniq kéitana keqtáá kétéraatiye. miráitana wemá wení Aokaq-Áámá yeráwáqá kéyimimma miráuma naayóbáqá keqtáá tímikainiq umá kéyimiye. ⁹ Áánûqtuma wemá keqtáámá ôriq umá íma kétiraatenata yeráwáqá aokaríc imá kéiyé. ímiye. yeqtí yúma íkegareq yeráwáqá Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq kéowana wemá yeráwáqtí yirunóbáké kúmiq-yataaqa mamá paá kéumayikaiye. ¹⁰ miráitayeqtí yúma kégareqtaba keráwáqá nôraq itarác Áánûqtumma ágamma iníc kémakateo? miráitay maamin-úmmáán-ámáán-áímmá monoq-áímmá kéitakayukabimma íma yíméro. naayóbáqá ketítaubikotaa-ma yeráwákárác ketáágárác maamin-úmmáá yátááqá kanaarác umá íma wakáunatae. ¹¹ miráimanibo ketáámá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéunanata wení íráqô-qtataaqa wenamá wenôpake kéitana keqtáá mamá paá kéumatikenata tiwíkaipoana miraráá umá káqon-annama Yéqtaao-wayukama yiwíkaiye.” téna Pítaama tiráiyé.

¹² Pítaa wemá mirá téna kétitata yaímma áikutaa-kayukama yeráwáqá aamá íma téta yeráwáqá Póroyaa Páánabatima min-nákátí yúrapí karákáayata Áánûqtuma yenákátí iyáákaq máqtemma awaaméq-yátááqá tarôq umá káqon-annama Yéqtaao-wayukama yiráátin-aimma yenákámá tirááye. ¹³ ániibo yenákámá maamin-áímmá timá ánatatuwaayana Yêmiti wemá tiráiyé: “ketíbbáqawaayuo, keráwáqá ketáámá itáaro. ¹⁴ Tááímoni Pítaama wemá keráwáqá timá-timikaiye. áqnáabaqa Áánûqtu wemá wení yabíkái-qtataaqa yúwáitana káqon-annama Yéqtaao-wayukabimma kégumitana mi-káyúkábíkémmá Áánûqtu wemá yaím-

ma yiwíqma wení waayúkaiq uráiyē. ¹⁵ minnýaba naayóbáqá mórana Áánûqtuni amuné-náqá Émoti wemá agamatá-kánnáábí maará-tiráine.

¹⁶ ‘uyátárai-nakoma Áánûqtu wemá tiráiyē. anaáékaqá kemá yawéqma yénúne. miráinaq kemá yeráwáqá Tébitin-anna-wayukama aúgen-augen umáiyikanune.

miráitata yeráwáqá miráuma móra-namma aútú kamá wáinikaa umá yeráwáqá mááe.

miráipoaq kemá mi-námmá yawítima aúge-nakaa ónúnnama miráuma Tébitin-anna-wayukama mamá íráqôniq umá umáiyikanune.

¹⁷ miráipoana máqtemma káqon-anna-wayukagaraq yaímma ketábá yiwíkauna-wayukagaraq yemá uyátárai-nakoqtaba abáá-inoe.’

¹⁸ téna naayóbáqá uyátárai-naqa Áánûqtumma wenamááríq maamin-áímmá aúyánápi téna tiráiyē.”

¹⁹ miráitana Yêmiti wemá móragaraq maará téna tiráiyē: “káqon-anna-wayukama yeráwáqá Áánûqtuma yirummá káme-kayukama ketáá íma ummaan-ámáán-áímmá yeráwáqá yiménúnatae. ²⁰ minnýaba ketáá aúbama agamá yeráwáqá paá maará timá-yime-nunatae. ‘yeráwáqá yeráwáqti maníkáq awéqa timá-tuweta yeqtáaimma táwíq kéomayiketa miráráá íoro. miráuma aaraukáqá mamá yatai-ááímmá íma tarôq ígáae. miráuma yaímma waí-waakoni naaemá íma néta móra-wamma ánúwaramma ibibamá ikámaraiyē-kama naaemá íarena íma naaro.’ téqtaa timá-yime-nunatae téna Yêmiti tiráiyē: ²¹ “ánibo minnýaba Mótetini ámáan-aimma máqte-marupaqa monoqnáúpáqá Tabaati-yúpáámá yoráuma ítaraae.” téna tiráiyē.

yeráwáqá aúbama agamá káqon-annama Yéqtaeowayukama timáiyikaraae.

²² miráitata yeráwáqá yaímma iyápó-annagaraq yeráwáqti aúkápimma yeqtí anó-kayukagaraq awaaméqá umáiyikena yiwíkai-kayukagaraq máqtemma Ítukaq yirummá ámê-kayukama yemá yiwíkaae. minnámo yiwiráa-kayukama Póroyaa Páánabatite Áátioki-marupaq wígáae téta yiwíkaae. miráitata yeráwáqá kaayaq-nákámá Yúqtaatima móra-awíqa Paatáábati wegáráq móra-naqa Táératima yenákámá máqte-kayukati yúrikaqa íráqôn-ano-wayukae.

²³ maamin-áúbámá yetê mamé urááe:

“ketáámá keqtíbbáqawaayutaama timáiyikarai-wayukagaraq anó-kayukagaraq keráwáqá káqon-annama Yéqtaeowayukama ketíbbáqawaayuraa umá Áátiokiaukapaq Tíriyapakaraq Tírítibaq máa-kayukama keráwáqtábá wágáae téqtaa kétunatae. ²⁴ yaímma-wayukama keqtáábíkémá keráwáqtôpaq uréta yeráwáqá kaaqaari-áímmá téta keráwáqti túyánámmá mamá táiq kéoe-aimma ketáá itáunataamanibo keqtáábíkémá aamá yeráwáqá íma mamé uréta yeráwáqá paá kaaqaarigóníq kéoe. ²⁵ miráitata ketáámá minnýabataa aamá timá móra-akaq maréqtae keqtáábíkémá kaayaq-nákámá timáiyikaunataa yenákámá yagaroqtamá ketáá tíkái-nakama Páán-

abatiyaa Póroqaraq keráwáqtôpaq yeráwáqá kéoe.

²⁶ yenákámá ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoni mayairákémá puíyóyaqtabama íma ikatíqa kéoye.

²⁷ miráitaqtaa ketáámá kaayaq-nákámá Yúqtaatiyaa Táératí yenákámá timáiyikaunataa keráwáqtôpaq kéoyapoata yenákámá yenamááríq mimórá watáama agayáuna-aimma mó-tima-timiyaq itánoe. ²⁸ ánibo keqtáábímmá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá mimóráq-túyánámmá kétimitaqtaa ketáámá aamá timá móra-akaq maréqtaa ummaa-yátááqá keráwáqá íma mayánóe téqtaa ketáámá pááqyan-amaan-aimma paá agatáunatae. ²⁹ itáaro. maníkáq awéqa timátuweta yimíyan-aawaqa íma naínoe. waí-wáákóni naaemá íma néta móra-wamma ánúwaramma ibibamá ikámaraiyē-kama íma naaro. miráuma aaraukáqá mamá yatai-áímmá íma tarôq oro. mirá-qtataariq éqa keráwáqá íráqôniq ínoe. áre.” téta min-áúbábí tirááe. ³⁰ miráitata yemá maamin-áúbámá maméta Áátioki-marabaq kóuraae. Áátioki-marabaq kéwetama áikuma itáiq-itaiq kéo-kayukama maamin-áúbámá maméta móma yímikaae. ³¹ ánibo mi-káyúkámá yeráwáqá maamin-áúbágómá umá yíqtaaiq iqtábá yoráuma itátuweta yeráwáqá yimuqá ôriq umá makááe. ³² miráitata Yúqtaatiyaa Táératíma yenákámá Áánûqtuni amuné-nákórátámá yenákámá mi-káyúkábímmá ayáqtáákaq watáama téta Káríqton-anna-wayukati yirummá mamá akoqnáá umáiyikaraae. ³³ miráitata yenákámá Áátioki-marupaqa pááqyamma ayáqtáá-kanaama kémaeyata yetíbbáqawaayuma min-nákámá iyuwáiyáqtábá timá kaayoné umáiyikaraae. ³⁴ miráimanibo Táératí wemá yuwéna mibáq Áátioki-marabaq máqte-uráiyē. ³⁵ Póroyaa Páánabati yenákámá Áátioki-marupaqa netuqyaa-kánáámá taíbaq óq-wayukate yagaroqtamá kémaeyata Áánûqtuni watáama keyiraateta timá yímikaaye.

Póroyaa Páánabati yenákámá yatákááye.

³⁶ yaímma-kanaama yátáitana Póro wemá maará téna Páánabatimma timá ámikaiye: “kerátámá máqte-marabaq uréire umá Áánûqtuni watáama timá yímikauya-kayukama yeráwáqá íráqôniq umáwaq uyátárai-nakokaq itáiq-itaiq kéino téna tiráiyē.

³⁷ miráitana Páánabatima Yóáane Máákima awíqmena yenákátê wínéna uráiyē. ³⁸ miráimanibo Póroma maará-tiraiye: “naayóbáqá wemá Paapíriya-marukaqa tiyuwénarata wemá maami-máyáimá íma mayéna kóuraipoaka wemá kerátátê iwiniye.” téna tiráiyē.

³⁹ miráitana Póroyaa Páánabatima yenákátí yúyánákómá íma móraiq uráibo ôriq-oriq itata mikáké yaíkkaa urááye. miráitana Páánabatima Yóáane Máákimma awíqmeta yenákámá únópi-káárébi uréta Táiparati-marabaq kóuraaye. ⁴⁰ ánibo Póroma Táératimma awíqmeta kóyata Ítun-anna-wayukama maará-tiraae: “uyátárai-nakoni kaayoné-yátááqá kenákátê waíno.” téta tirááe. ⁴¹ ánibo Póroma Táératimma awíqmeta Tíríabakaraq Tírítíabakaraq kéwena Ítun-aa- itáiq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqti yúyánámmá mamá akoqnáá uráiyē.

Tímoti wemá Póroyaa Táératite yagaroqtamá uráiyie.

16 Póroyaa Táératima Tébe-marabakaraq Arí-taraa-marabakaraq uráiyie. ániibo mi-márúkákáq mórama Ítun-anna-naqa máqe-uraimma min-nákón áwîqa Tímotie. mórama Ítiráaeo-annabiken-inikoni ánikoe. min-íníkomá Ítukaq itáiq-itaiq miráimanibo aboámá Karíki-nare. ² miráitata yaímma Ítun-anna-wayukama Arítaraabakekaraq Aikónia-marupakekaraq yemá Tímotin áaikoma yeqtí yúrikaq íráqôniq uráiyie. ³ ániibo Póroma Tímotimma ketê wíkáae ténaboana wení aúma kárataiyie. Ítiráaeo-wayukama mibáq máaqtatae téna miráuraimanibo wení aboámá Yéq-taeo-naqa máetata máqte-kayukama aónaraae. Ítiráaeo-wayukayaba íyamma iyá téta wení aúma kárataiyie. ⁴ ániibo yeráwáqá anó-marupaq kéweta naayóbáqá Káríqton-annagaraq aúbabi agamá tiráan-aimma kétima-yimeta 'keráwáqá maamin-áímmá wáráaro' téta tiráae. ⁵ miráitana máqten-aukapake Káríqton-anna-wayukama yeráwáqá akoqnáá umá itáiq-itaiq kéowana móra-mora-taoqa taíbaq yorupamá mórabi yoráutaae.

Póroni kaikáá-qtátáaré.

⁶ yeráwáqá maréta Parítia-marabake Karétia-marabaq kéowana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Étia-maragoni aúkápimma Áánûqtun áama abarokáq mótiyaba íma iyúwáitata tiráae. ⁷ miráitata yeráwáqá maréta Mítia-marukaq uréta mikákémmá yeráwáqá Pitínia-marupaq wínéta kéowana Aokaq-Áágómá yeráwáqá yáqtokaiye. ⁸ miráitata yeráwáqá Mítia-marukaq kótámatuweta Taróqaati-marabaq uráae. ⁹ mi-nókáámmá Póroma móra-yataaq kaikáá umá aónaraiye. miráitana mórama Maaterónia-marupakenakoma itó-urena Póromma inaa-inaa tiráiyie: "emá Maaterónia-marabaq írewaq keqtáá tíwáqnaa uwo." téna kétitana aónaraiye. ¹⁰ ániibo Póroma mirá-qtátááqá káonaiqtaba páátákáá kemá Arúkegaraq ketáámá yokaa uréta aammá ónúna-aqtabataa abáa-uraunatae. miráitaqtaa ketáá utáunataama Áánûqtuma mi-káyúkábí átê-wataama mó-tima-yimero téna kétaayaiye téqtaa ketáá tiráunatae.

Aríriaama Káríqton-annama aúkáiye.

¹¹ ketáámá Taróqaati-marukakemma únópi-káárébi kéunanataa únópi-kááregómá maréna Tamáátarati-marabaq uréna káqon-aabayanapimma mikákémmá Niyáápori-marukaq uráunatae. ¹² ániibo mikákémmá ketáá mi-márúqá yuwéta Pírípaaibaq uráunatae. Maaterónia-wayukati anó-marukaqa naayóbáqá Arómani-wayukama yeráwáqá mi-márúkákáq ya máqe-uraane. miráitaqtaa mi-márúkákáq ketáámá yaímma-kanaama ya máqe-uraunatae. ¹³ ániibo Tabaati-yúpáámá ketáámá anó-marupakemma yuwéta máapaqa móra-nokoni áwábaq nunamummá ténaqtaa kéunanataa min-áúkápáqá yaímma-noinimma yemá mórabi áikuma máawaqtaa yeráwáqtê ketáámá

watáá-wataa tiráunatae. ¹⁴ ániibo mi-nóinípikémmá móra-inikoni áwîqa Aríriaae. wemá Táiyátáera-marapaken-inimma wemá karogaro-tábáráábémá yakáqma anó-kayukama kéyimena minnárake móneqa kémayena Áánûqtukaq nunamummá téwain-inikomma wemmá uyátárai-nakoma wení aúyánámmá mamá íráqôniq umákáitana wemá Póron áama ítaraiye. ¹⁵ ániibo min-íníkomá yaímma wení waayúkagaraq yeráwáqá Ítuqtaba nommá péqtuwaawana min-íníkomá maará-tiraiye: "kemá áraimma uyátárainakokaq itáiq-itaiq kéonaqa keráwáqá kanaaraq máqtemma ketí naaúpaq yero." téna titaqtáá ketáá wení-naupaq uráunatae.

Póroyaa Táératima yenákámá Pírípaaibaq ánná-naupaq máqe-uraaye.

¹⁶ móra-taoqa ketáá nunamummá tí-márúpáq kéweqtaa mórama paá-mayai-inaaruma aónaraunatae. ániibo wepímmá táí-aagoma máena mi táí-áágómá wemmá amuné-áímmá tiráiyie. anaaékaq abarokáq ínîqtataqtaba kétitata min-ínáárúgóní kawáá-wáyúkámá wení akoqnáárake móneqa mayéwaone. ¹⁷ min-ínáárúgómá Pórogaraq ketáái tinaae kéyena wemá anókaq ááyama tiráiyie: "maami-káyúkámá yemá mú mikákáá anómma uyátárai-nakoni mayái-wáyúkábóata yemá Áánûqtuma keqtáá kúmiq-yataapike tiwiránîqtaba watáama kétima-timetaae." téna min-ínáárúgómá tiráiyie. ¹⁸ máqte-tupaama min-ínáárúgómá min-áímmá timáe kéuwitana Póroma min-áímmá itáimma ábôgaitana wemá waéqma min-ínáárúmá káonena maará téna táí-aagoqtaba tiráiyie: "Ítuma keqtáái kúmiq-yataapike tiwiránî-nakon áwîkaq emá min-ínáárúgóní arunóbáké ayuwé paábaq kóaa." téna kétitana páátákáá táí-aagoma ayuwéna kóuraiye. ¹⁹ ániibo min-ínáárúgóní kawáá-wayukama aónaamma yemá móneqa mayéwaon-aaimma táí-aagoma ayuwéna kégoiqtaba mi-káyúkámá yemá Póroyaa Táératimma yáqtoqma yiwíqmeta máqte-kayukati yúbáq anó-kawaa-wayukaraq uráae. ²⁰ mikákémmá yiwíqmeta aamá itama yaináí-wáyúkáráq uréta maará-tiraae: "maamin-nákámá yenákámá Ítiráaeo-nakaboata ketáái márûqa mamá táwîq kéoye." téna yemá tiráae. ²¹ miráitata yenákámá keqtááyábá káqon-aaimma 'wáráaro' téna kéteyamaniibo ketáámá Arómani-wayukama min-ááímmá waráiyábá aammá áúkaiye." téna tiráae. ²² ániibo aarawaamá yemá máqtemma min-nákátí paá-yubi kémaraaqtaba aamá itama yaináí-wáyúkámá yemá Póroyaa Táératini kúberai-unamma ayúqtuweta máqte-kayukama 'tebûqa yíméro' tewata yemá maami-kááyáq-nákámá tebûqa yímikaae. ²³ miráitata yeráwáqá maamin-nákámá tebûqa yímítuweta yiwíqmeta ánná-naupaq móma yikáreta ánná-wayukati kawáá-nákóqtábá oqtamá umá akoqnáá uwo' téna tiráae. ²⁴ ániibo ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma wemá maamin-ákóqnáá-áímmá iténa wemá maamin-nákámá yiwíqma naaún-arunobaq yíkarena yenákátí

yítaukaqa akoqnáá-annanapo kúyikatuwena iyúwáita-ta min-náúpq máqe-uraaye.

²⁵ nokáamma Póroyaa Táeratima Áánûtukaq nuna-mumma timátuweta imá kéteyata ánná-wayukama yemá itaraae. ²⁶ mirá kéitana páátákáá anómma márúma yokéna ánná-wayukati naakóni ábo-tagoma karekókq uráiyé. páátákáá máqten-anna-wayukati iyáápike akoqnáá-annagoma máqtepaq yarákuraiye. ²⁷ miráitana ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma wemá itó-urena aónaimma ánná-nakoni máqten-oq-tagoma íguraiye. máqtemma ánná-wayukama kóuraawaa téna wení tokóru-yakaa-puma yabiréna wenamááríq wení ánúwaramma araránéna uráiyé. ²⁸ mirá kéitana Póroma anókaq ááyama tiráiyé: “emá enamááríq enaúma íma mamá táwíq uwo. ketáá máqtemma kanaaraq máunatae.” téna Póroma tiráiyé. ²⁹ ániibo ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma ikatíq kéitana ‘ómmá kúraqme yero’ titata ómmá kúraqma tágaraawana wemá uyaaténa Póroyaa Táeratiti yítaupi aiqá ya atákuraiye. ³⁰ ániibo mi-kawáá-nákómá Póroyaa Táeratimma yiwíqmena máápaq kumá yaúbarena maará téna timá yímikaiye: “kenákámá umaataráayanao, nôraq kéonanawaq Áánûqtuma kemmá mamá atóbatikaniyo?” téna wemá tiráiyé. ³¹ ániibo yenákmá maará téna timá ámikaaye: “emá Ítu Káriqtoqtaba itáíq-itaiq kéinana Áánûqtuma emmá kúmiq-yataapike káwirainana ení aara iyápógaraq mórai q oro.” téna tiráiyé. ³² miráitana yenákmá uyátárai-nakon-aama kétimameta máqtemma wení naaúpaq mákayukayabagaraq timá yímikaaye. ³³ mi-nókáámmá Póroyaa Táeratimma tebúqa yímíqmaraapimma yenákatí náomma nommá kumá tete kéumayikena min-nákógáraq máqtemma wení aara iyápóma yeráwáqá Ítuqtaba nommá pékaae. ³⁴ miráitana wemá Póroyaa Táeratima yawíqmena wení naaúpaq uténa aáwaqa yímítata naráaye. ániibo wemá wení móra-naoq-wayukagaraq wegáraq máqtemma Áánûqtun-aama itááqtaba yimuqá makáae.

³⁵ aaqá iráraitata aabáyaanapimma aamá ítama yainá-wáyúkámá yaímma i-wáyúkámá timáyiketa ‘min-nákámá timáyikénata kóotao’ téna máma timá ámikaae. ³⁶ miráitana ánná-wayukaraq kawáá-nákómá Póromma timá ámikaae: “aamá ítama yainá-wáyúkámá téna ‘kenákáyábámá iyúwénata kóotao’ téna tepóaka yaákare kóyuye.” téna timá yímikaiye. ³⁷ Arómani-wayukati ámáan-aimma téna “Arómani-wayukama tebúqa iyimero.” kétepoana Póroma maará téna timá yímikaiye: “kerátámá Arómani-nakamuyamanibo yemá kekárátábikémmá árain-aimma íma ítama yaíkkae. ímiye. aarawaatí yúrikaqa paáyaba kekárátámá tíkakaakarataae. miráitana yemá kekárátámá ánná-naupaq tíkaraae. ániibo íbêqa kekárátámá aúpáraq timátikanetaq kéoo? árainma ímira-inoe. yenamááríq iréta kekárátámá mamá máápaq márúte tiyuwánôkarataae.” téna Póroma tiráiyé. ³⁸ ániibo i-wáyúkámá maamin-áimmá maméta aamá ítama yainá-wáyúkáráq mó-tima-yimewata yemá min-áimmá itáamma Arómani-nakaboata ôriq umá ikatíq

uráae. ³⁹ miráitana yeráwáqá uréta min-nákámá mó-tima yiruqtabá umáyiketa máápaq iyúwáawata ‘mimárúqá yuwéka kóokao’ téna yeráwáqá tiráae.

⁴⁰ miráitana yenákmá ánnábike yuwéta Aríríiaani naaúpaq uráaye. mibáq yenákmá yaímma yíbâqawaaraa-kayukama yimónatuweta Ítuni watáama kétima-yimeta yeráwáqtí íyaqa mamá akoqnáá umáyiketa yenákmá kóuraaye.

Tetarónáikaq-wayukama Póroyaa Táeratima yíkamine-ta uráae.

17 Póroyaa Táeratima yenákmá maréta Áápîpori-marabakemma Aaporónia-marukaq uréta mikákémmá maréta Tetarónáikaq Ítiráaeo-wayukati monoq-námmá wái-marukaq uráaye. ² miráitana naayóbáqá Póro wemá mirá éwainiq umá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpqá kaumo-Tábáátígóni aúkáapimma wemá yeráwáqtê yagarogtamá maéna Áánûqtuni wannaabí agamatán-áimmá timá-yimikaiye. ³ ániibo wemá Áánûqtuni áaimma kétima-yimena “keqtáái kúmiq-yataapike tiwiránîn-nakoma wemá aú-tiqa mayéna pukéna itó-iniye” téna tiráimma “maamin-náqá wemá Ítue. wemá keqtáái kúmiq-yataapike tiwirániye.” téna Póro wemá tiráiyé. ⁴ miráitana mi-káyúkábikémmá yaímma-wayukama yeráwáqá Áánûqtqtaba kéteta yeráwáqá Póroyaa Táeratiti yinaae wakáae. yaímma Karíki-wayukama yeráwáqá Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq kéo-kayukama kaayaq-nákátí yinaae kéwaraawata yaímma anó-noinimma yeráwákáraq mirá-uraae.

⁵ miráitana yaímma Ítiráaeo-wayukati iyakoma táwíq kéteta yeráwáqá yaímma-wayukama oótamma íma makáa-kayukagaraq yaímma táí-wayukama timáyikaawata yeráwáqá márúqnobaq uréire kéeta anókaq ááyama aamá kéteta Yéitonini naammá yeráwáqá ya ikúteta Póroyaa Táeratima máqte-kayukati yúrikaq yiwíqmeta yinéta uráae. ⁶ miráimani-bo yeráwáqá íma mi-kááyáq-nákámá yimóneta yeráwáqá Yéitonikaraq yaímma yíbâqawaaraa-kayukama yáqtoqma yiwíqmeta kámááni-wayukaraq kéyeta yeráwáqá maará téna anókaq ááyama tiráae: “maami-káyúkámá yeráwáqá máqten-aukapaqa táí-aaimma tarôq umáe uréire kéeta íbêqa yeráwáqá maa-márúkáq ketáábí ya máae. ⁷ ániibo Yéitonima wemá mi-káyúkámá yiwíqmena wení naaúpaqa ma kéyikaiye. máqtemma yeráwáqá Arómani-wayukati yabíkái-nakoni ámáan-aimma kárateta tiráae: “káqomma yabíkái-naqa máimma áwíqa Ítue kéte.” téna tiráae. ⁸ aarawaagáraq kámááni-wayukagaraq yeráwáqá maamin-áimmá kéteta yeráwáqá máqtemma ôriq umá íyaqtaba uráae. ⁹ miráitana Yéitonigaraq wetê oq-wáyúkágáraq yeráwáqá máqtemma móneqa meyánîq umátúwáawata anó-kamaani-wayukama yeráwáqá iyúwáawata kóuraae. Póroyaa Táeratinopake nékaq máiyayq yetí móneqa yawuqma yimínoe.

Póroyaa Táerati yenákámá Péríabaq mayaímá matááye.

¹⁰ kumayuqá aúrátata nokáámma Póroyaa Táera-timma yíbâqawaaraa-kayukama yenákámá Péríabaq timáyikaayata mi-márúkákq uréta yenákámá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpqq uyábékaaye. ¹¹ áni bo Ítiráaeo-wayukama Péríabaq máa-kayukama yeráwáqá íráqôníq umá Áánûqtuni watáama itéa yaímma-wayukama Tetarónáíkaq máeta Áánûqtuni watáama íma itáa-kayukaraa yeráwáqá íma urááe. áni bo máqte-tupaama yeráwáqá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáámá kéyorauteta Póroni watáama 'árainabiyo?' téta yeráwáqá tirááe. ¹² miráitata taígani aarawaamá yaímma Karíki-wayukabike yaímma waagáráq anó-noinikaraq yeráwáqá Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq kéeta yirummá ámikaae. ¹³ Póro wemá Áánûqtuni watáama Péríabaq máa-kayukama kétéma-yimitata yaímma Ítiráaeo-wayukama Tetarónáíkaq máa-kayukama yeráwáqá itéa mi-márábákq uréta aarawaamá Póroni watáama kéita-kayukati yúyánám-má mamá tawíq umáyikaraae. ¹⁴ mirátata yaímma Káríqton-anna-wayukama yemá páátákáá Póromma únón áwabaq timákáawana kóitata Táeratiyaa Tímoti-ma Péríabaq paá máqe-uraaye. ¹⁵ áni bo Póromma aapaké awíqmeta ye-káyúkámá Áátenibaq nékaq mó-ayuweta yemá yawéqma Péríbaq kégowana Póro maará téna timá yímikaiye: "keráwáqá móma Táeratiyaa Tímoti-ma timá-yimiyatawaq yenákámá páátákáá ketôpaq yetao." téna timá yímikaiye.

Póroma Áátenibaq Ítuni watáama tiráíye.

¹⁶ áni bo Póroma Táeratiyaa Tímotiti yiwémá Áátenibaq máena aónaimma mi-márúkákqá yaataq ikúqma waayúka óiqa tarôq umáketa minnáraq nunamummá kétéwana Póroma minnáma aónaimma wení áyakoma táwíq uráíye. ¹⁷ miráitana wemá máqte-tupaama monoq-náúpqqá uténa Ítiráaeo-wayukagaraq Yéq-taeo-wayukama Áánûqtukaq nunamummá kéte-kayukagaraq yemmá akoqnáá umá watáama tiráíye. miráitana máqte-tupaama waabá-káyúkámá áiku-taawana yeráwáqti yúrikaq agarokákq watáama tiráíye. ¹⁸ áni bo yaímma yeqti yirááti-wayukama yetí tu-garukón áwíqa Epikúriyaa Atóika yemá Pórote kárún-aaimma tirááe. yaímma-wayukama maará-tiraae: "wemá aamá íma ítarai-nakoma waayúkama timónaigaae téna mirá kéíye. netuqyaan-áímmá tin-nákómá nóin-ainaq tinénaq kéíyo?" téta kétéwata yaímma-wayukama maará-tiraae: "wemá káqo-marupake kaaqaari maníkóní watáama kétiye." téta tiráá-manibo Póroma Ítuni átê-wataama kétéma-yimena Ítuma pukéna itó-uraiqtaba kétéma-yimitata yeráwáqá mirán-áímmá tirááe. ¹⁹ miráitata yeráwáqá Póromma awíqmeta káánítôre-wayukaraq uréta yemá maará téta tirááe: "emá aúgen-aimma máqtemma aarawaamá timá-yimen-aimma tinaqtaa itáano. ²⁰ maamin-áímmá ténaqtaa ketáá itáúnama aokaríq kéíye. miráinaa min-

áikoní áaimma tinaqtaa itáano." téta tirááe. ²¹ Áátenibaq-wayukagaraq káqo-marupake Áátenibaq yama kémae-kayukama yemá yeqti anó-kanaama yuwéta mikákq yama máeta máqtemma aúgen-aiqtaba kéiteta téte urááe.

²² áni bo Póroma káánítôre-wayukati áíkuma máa-marupaq Ériáápagatiq wenáwíqa itó-urena wemá tiráíye: "keráwáqá Áátenibaq-wayukao, keráwáqti maníkókákq akoqnáá umá nunamummá kétéwaaq káonaune. ²³ miráitaq kemá uréq keráwáqá nuna-mummá kéte-naupaq utéq aónaraunama keráwáqti maníkókákq agamá amí-yáreráqá móra áubama maará téq agamakááe. 'maaminnáma ketáá íma aónaraunanaq móra uyátárai-nakoe.' téq agamakéq min-náqá keráwáqá íma aónareq wekákq nunamummá paáyaba tiráamanibo íbêqa kemá min-nákóní watáama kétématimune. ²⁴ áni bo Áánûqtu wemá máqte-qtataaqa maa-márábi wái-qtataaqa tarôq uráíye. miráitana Áánûqtuma wenamáa wíyopakaraq mararákárákq anómma uyátá-maqma máíye. miráitana wemá waayúkama iyáápike umaráan-naupaqa íma kémaiye. ²⁵ áni bo Áánûqtu wemá móra-yataaqtaba íma aqtóráríq kéena móra-nakoni ayáákogaraq mamá tíwáqnaa íniye. téna íma kémaiye. ímiye. wemá wenamááríq máqte-kayuk-abimma aúgen-auwaraima kéyimena máqte-qtataakaraq aamá kéyimiye. ²⁶ miráitana kímora-naqa wemá tarôq uráitana wepíkémá mamá netuq-wáyúkámá abarokákq urááwana wemá mamá máqte-marabaq yíkaráíye. miráitana wenamááríq yeráwáqti máe-kanaama maréna yeráwáqti máa-maruqa kéyimena uráíye. ²⁷ áni bo Áánuqtuma miráuraipoata yeráwáqá wemmá abáá kétéwata wemmá aónainoe. miráitana Áánûqtuma keqtáá móra-mora-yutaa ketáái nékaq íma máíye.

²⁸ 'miráitaqtaa ketáámá wepí máeqtaa ketáámá tú aréqtaa uréire kéunataae.' miráuma naayóbáqá keráwáqti aamá ítaraa-kayukama yemá tirááe; 'ketáágáráká Áánûqtuni iyápó-annataa máunatae.' téta tirááe. ²⁹ owé. ketáámá Áánûqtuni iyápó-anna máeqtaama weqtábámá íma áwáarara kain-óqtánábi mónerabi óqtane. ítenatae. móra-yataaqa waayúkagoni ayáápikenabi auyánápiké tarôq umákáraiye téqtaa íma ténátae. ³⁰ naayóbáqá waayúkama aamá íma ítaraa-kanaaraqa yeráwáqá nói-qtataarabi mi-kánááráká tarôq kéowanama Áánûqtu wemá aamá minnáyaba yaináí-áímmá íma tiráíne. íbêqa wemá máqte-marupaq máa-kayukayabama téna 'keráwáqá keráwáqti táí-aaipike waéráaro.' téna kétiye. ³¹ miráitana Áánûqtu wemá móra-kanaama maréna móra-taoqa máqte-kayukama kateko-yátáákákq yeráwáqti yáaiqtaba aamá ítama yainánîn-naqa awíkaipoana weqtábá ketáá itáíq-itaiq ónúnataama min-náqá wemmá pukáipike mamá itó-uyakaraiye." téna Póroma Áátenibaq-wayukama tiráíye.

³² yeráwáqá itáamma maamin-náqá Ítuma wemá pukéna itó-urain-aimma Póroma kétéwata yaímma-wayukama yeráwáqá kéiteta wíráa kéowata yaímma yeráwáqá tirááe: "emá móragaraq maamin-áíqtábá

kétinaqtaa anaaékaqa ítáano." téta yerwáwáqá tirááe. ³³ miráitana Póro wemá mi-káyúkámá iyuwéna kóuráye. ³⁴ ániibo yaímma-wayukama Póroni anaaé kéwaraawata káánítôre-wayukapikemma móra-naqa áwíqqa Taeonítati wegáráq móra-inimma áwíqqa Aráá-mari wegáráq yaímma-wayukagaraq Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq urááe.

Póroma Kóriti-wayukabi mayaímá matáiyie.

18 anaaékaqa Póro wemá Áátenibaq yuwéna Kóriti-marabaq uráiyie. ² ániibo mórama Ítiráaeo-naqa wenáwíqqa Akíra wení márûqqa Pááqtati-baq naayóbáqqa Akíra wegáráq wení ánáakoma áwíqqa Patíra yenákámá Ítari-maruqqa yuwéna yaímma Ítiráaeo-wayukayaba Ítari-marupake anó-kawaa-nakoma áwíqqa Karótiatima téna máqtemma Ítiráaeo-anna-wayukama kóoro téna titata iráa-kayukayopaq uráiyie. ³ miráitana Póro wemá yenákátê kémaena naayóbáqqa kémayai-mayaima kémayena yíwáqnaa kéena tabarááberaq-namma urááe. ⁴ ániibo máqtemma Tabaati-yúpáámá Póro wemá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq uténa yeráwáqtê Ítiráaeo-wayukagaraq Karíki-wayukagaraq máitata móra-mora-yuma yemá itó-uma yeqtí watáama tirááe.

⁵ ániibo anaaékaqa Táeratiyaa Tímoti yenákámá Maaterónia-maruqqa yuwéna kégumoyana máqte-tupaama Póro wemá akoqnáá umá Ítiráaeo-wayukabimma min-áímmá kétima-yimena "Ítuqtabama keqtáá yauwéqma tiwiránîn-nare." téna timá yímikaiye.

⁶ miráimanibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqqa maamin-áímmá kéiteta yeráwáqqa áyoqqa káyeta weqtábá waáq táimma tirááe. miráitana Póro wemá itó-urena abíkáké kaitôma popoq umátuvena wemá tiráiyie: "keráwáqqa aúyokiyamma minná kanaaráq keráwáqtí minnáe. ániibo íbêqqa kemá keráwáqqa tiyuwéq káqon-annama Yéq-taeo-wayukayopaq kégoune." téna Póro timá yímikaiye. ⁷ ániibo Póro wemá iyuwéna móra Yéq-taeo-nakoni naaúpaq ko mánena uráimma min-nákón áwíqqa Títíá Yátati ániibo min-nákómá wemá Áánûqtukaq nunamummá tiq-tiq kéitana wení naammá Ítiráaeo-wayukati monoq-nákóní waaqókáq wáqeuraiye. ⁸ miráitana mórama Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naqa áwíqqa Karípu wegáráq máqtemma wení aara iyápógaraq yeráwáqqa uyátárai-nakoma Ítumma itáíq-itaiq kéowata yaímma Kóriti-wayukama yeráwáqqa Póron-aama kéiteta yeráwáqqa Áánûqtuqtaba kéiteta Ítuqtaba nommá pékaae.

⁹ ániibo móra-nokaamma uyátárai-nakoma wemá kainapákáá umá Póromma maará téna timá ámikaiye: "Póro, emá íma ikatíq íeáq maamin-áímmá iyuwáao. emá paá tiq-tiq umá timá-yimiyo. ¹⁰ kemá etê yagaroqtamá mánunaboana móra-nakoma íma emmá ikaména mamá táwíq umákaniye. ániibo maami-márúkáqqa ketí waayúkama taígani-kayukama mááe." téna Áánûqtuma tiráiyie. ¹¹ ániibo Póro wemá mi-márúkáqqa móra-karitimaatigaraq abapaké móra-wiyomma kémaena wemá mi-káyúkábímmá Áánûqtuni watáama timá yímikaiye.

¹² anaaékaqa Arómani kámááni-wayukama yeráwáqqa móra-naqa Kááriomma timáketa móra-marukoni naayón-áwíqqa Akááiya íbêqqa káqon-awíqqa Karíti mi-márúkáq anó-kawaa-naqa 'maao' téta tirááe. miráitana mi-kánááráqqa Ítiráaeo-wayukama yeráwáqqa ááíqqa Póromma kéumaketa awíqmeta kawáá-wáyúkáq urááe. ¹³ ániibo yeráwáqqa maará téta tirááe: "maamin-nákómá wemá máqte-kayukabimma téna "keráwáqqa Áánûqtukaq nunamummá tero." téna "wemá Ítiráaeo-wayukati yáaimma mamá táwíq kéiyie." téta yeráwáqqa tirááe. ¹⁴ ániibo Póro wemá watáama tínéna kéitana Káario wemá Ítiráaeo-wayukama timá yímikaiye: "maamin-nákómá wemá táí-aaimma tarôq éna móra ámáan-aaimma araténa uráinaqa minná kemá keráwáqqa Ítiráaeo-wayukati táama itánúnamanibo ¹⁵ mórama keráwáqtí tiwíkaraq yaímma keráwáqtí táaiqtabama íma maamin-áímmá maméraq kemmá máma timá-timiyaraq kemá aamá ítama yaináano." téna aamá itaama yainai-nákómá tiráiyie. ¹⁶ mirá téna aamá itái-nákómá wemá maami-káyúkámá yainai-náúpáké waqtúwáitata kóuraae. ¹⁷ ániibo mi-káyúkámá yeráwáqqa mórama Ítiráaeo-wayukati anó-kawaa-naqa monoq-náúpáqtbá wenáwíqqa Tóqtanimma yáqtoqma aamá ítama yainai-márúkóní waaqókáq tebúqqa ámikaae. aamá ítama yainai-náqqa Káario wemá minnáyaba taíbaq-auyanamma íma itaraiye.

Póroma yauwéqma Áátioki-marabaq iráiyie.

¹⁸ Póro wemá Kóriti-marabaqa netuqyaa-túpáámá kémaena wení ábâqawaaraa-kayukate íraqôníq umáyikena wemá mórama únópi-káárébi maréna Tíría-marabaq uráiyie. miráitana Patíragaraq Akíra yenákámá yagaroqtamá Pórogaraq urááe. ániibo áqnaabaqa Tékariabaq wemá mórama yanaan-áímmá ánatanena Ítiráaeo-wayukati yáaimma waréna wení aqnótáuma kárátaiye. ¹⁹ miráitana yeráwáqqa maréna Ipítiani-wayukati márûkaq uréna Póro wemá Patíragaraq Akíra yenákámá iyuwéna wemá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq uréna watáama akoqnáá umá timá yímikaiye. ²⁰ ániibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqqa téta 'Póro wemá yeráwáqtê ayáqtáá-kanaama kémaena wíniye' téta tiráámanibo Póroma yeráwáqtí yáama íma itaraiye. ²¹ miráitana Póro wemá tiráiyie: "Áánûqtu wemmá akáinanama wemá kanaaráq kemmá timátíkáinaqa keráwáqqa ya timónanune." téna timátuvena Póro wemá yauwéqma kúmítaqtaa ketáámá únópi-káárébi maréqtae Ipítiani-marama yuwéqtae kóuraunatae.

²² ániibo únópi-káárégómá maréna Tétaría-marabaq uráitana Póro wemá Yérútáarebaq uténa Ítun-aama kéitaa-kayukama 'mirá-maara oro' kétima-yimena timá íraqôníq kéumayikena wemá Áátioki-marabaq kóuráiyie.

Póroma yawwéqma kaumbárfiq umá aammá uréire uráiyé.

²³ ayáqtáá-kanaama Póro wemá Áátioki-marabaq máqena anaaékaqa wemá maréna káqo-kaqo-marupaqa Karétiabakaraq Parítiyabakaraq kéwena máqtemma Áánûqtun-aama kéita-kayukati yúyánám-má mamá íráqôniq kéena watáama timá yímikaiye. ²⁴ miráitana móra Ítiráaeo-nakon-awiqa Aapóro wení márûqa Érékáánaria mikáké maréna Ipítiani-marabaq uráiyé. ánibo min-nákómá wemá íráqôn-aimma kétena Áánûqtuni watáama agamatán-áímmá ítarena ²⁵ Ítuma ketáái kúmiq-yataapike kétiwiraiqtaba ítarena wení arukómá íráqôniq kéitana máqte-kayukama uyátárai-nakoni aammá waráíqtábá timá-yimikaimani-bo wemá paá Yóáanenin-aiqtaba nommá péqyikaraiye. Ítuma káqomma péqyikaiyaba íma ítaraiye. ²⁶ ánibo wemá akoqnáá umá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpápá máqte-kayukama Áánûqtuni watáama kétima-yimitata Patíragaraq Akíra yenákámá awíqmeta yenákátí naaúpaq uréta Áánûqtuni aammá waráá éta timá íráqôniq umá ámikaaye. ²⁷ anaaékaqa Aapóro wemá Karíki-marupaq wínéna kéitata yaímma Ipítiani-marupaq Áánûqtun-aama kéitakayukama yeráwáqá wemmá áwáqnaa umá aúbama agamá ámêwana wemá maména móma Karíki-marupaq Ítun-aama itáíq-itaiq kéo-kayukama yímikaiye. miráitana Aapóro wemá mi-márúkák uréna waayúkama Ítuqtaba itáíq-itaiq kéowana Áánûqtuma wení íráqô-qtataaqa wenamáa kéyimi-kayukabimma watáama kétena yíwáqnaa uráiyé. ²⁸ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá 'áraitama Ítuma ke-qtáái kúmiq-yataapike tiwiránîn-naqiye' téna yemmá yiráátiraiye. mirá kétena wemá máqte-kayukati yúrapimma akoqnáá umá Ítiráaeo-wayukati táí-aimma mamá paábaq yukáiyé.

Póroma Ipítianiq mayaímá matáiyé.

19 Aapóro wemá Koríti-marabaq máqte-uraimma mi-kánáaráq Póro wemá máqtemma anugómá ôriq in-áúkápáq uréna wemá Ipítiani-marukaq yayamá iráiyé. ánibo mi-márúkáká yaímma Ítun-aama kéita-kayukama ya yimónaraiye. ² ánibo Póro wemá yeráwáqá ítama aónaraiye: "naayóbáqá Áánûqtun-aama itáíq-itaiq kéo-kayukama keráwáqá Aokaq-Áámá matááô?" téna kítitata yeráwáqá tirááe: "aaqáo. ímiye. mórama Aokaq-Áámá wáiyé téta íma timá tímewaqtaa kétáámá íma ítaraunatae." téta yeráwáqá tirááe. ³ miráitana Póro wemá tiráiyé: "keráwáqá náaraq umáwaq pékaao?" téna kítitata yeráwáqá tirááe: "ketáámá Yóáanenin-aiqtaba nonápó pékaunatae." téta yeráwáqá tirááe. ⁴ ánibo Póro wemá tiráiyé: "naayóbáqá Yóáane wemá aarawaamá nonápó kébeqyikena tiráiyé: "keráwáqá tirummá yokaa kéeraq nommá péráaro. ánibo ketinaaémo yínîn-nakoqtaba itáíq-itaiq inomma min-náqá wemá Ítue." téna tiráine. ⁵ maamin-áímmá kéiteta anómma uyátárai-naqa Ítun-

awikaq nommá pékaae. ⁶ miráitana Póro wemá yekáq ayáamma arááparena nunamummá kítitata yeráwáqá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kukáiyé. miráitata yeráwáqá káqo-kaqon-aimma téta Áánûqtun-aama yemá amuné-áímmá tirááe. ⁷ ánibo mi-káyúkámá máqtemma miráuma tiyááka umá títaupake kaayáre (12).

⁸ miráitana Póro wemá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq uréna kaumo-wíyókóni arupimmá watáama kétena Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba timá yímikaiye. ⁹ ánibo yaímma-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá íma kéiteta yeráwáqá máqte-kayukati yúrapimma Ítun aammá waráíqtábá timá táwíq urááe. miráitana Póro wemá iyuwéna yaímma Ítun-aama kéitakayukama yiwíqmena káqomma yirááti-naupaq uráamma mi-naakón áwíqa Tiráánati-naupaqa yeráwáqá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba téite urááe. ¹⁰ ánibo Póro wemá kaayaq-kárítimáátimá máena miráráá kéiteta yaímma Étia-marabaq máa-kayukama Ítiráaeo-wayukagaraq yaímma káqon-annama Yéqtaaeo-wayukagaraq yeráwáqá máqtemma ketáái anómma uyátárai-nakon-aama ítaraae.

Tíbaani iyápó-annama

¹¹ Póroni ayáapimma mórama Áánûqtuma aokaríq umá anón-awaameqa tarôq uráiyé. ¹² miráitata yaímma-wayukama yeráwáqá Póroni óiqa ayumí-tábáráábémá maméta karí-wáyúkátí yineqá móma kémarawana yeráwáqá karígómá kánataitata yeráwáqá píkémmá táí-aagoma iyuwéna paábaq kóuráiyé. ¹³ mi-káyúkátí aúkáapike mórama Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naqa áwíqa Tíbaa wení abapaké kaayaq-iyápó-ánnámá yeráwáqá mayáimá táí-aagoma matuwáiyátábá wáqe-uráiyé. miráitata yaímma Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maami-máyáirák uréire kéeta yaímma-wayukabikemma táí-aama mamá paábaq yuwánétama yeráwáqá maará téta tirááe: "Póroma maamin-nákón áwíkaq akoqnáá-aimma kítitaaqta ketáái kéitaunataama min-náqá Ítun-awikaq paábaq kóao." téta yeráwáqá tirááe. ¹⁵ miráimanibo maami-tái-áágómá yeráwáqá maará téna timá yímikaiye: "kemá Ítumma aónéq Póromma káoneq uráipo keráwáqá náayuwabo?" téna yeráwáqá timá yímikaiye. ¹⁶ miráitata yaímma-wayukama yeráwáqá táí-aagoma mái-kayukama yeráwáqá itó-ureta maami-káyúkámá ááiqa kéumayiketa yeráwáqá unáákáqtóma yaráqma táíq kéowata táí-aagoma yíkamma ayáá ayíkáitata naae áráaq-wamma kóuraae. ¹⁷ ánibo anaaékaqa Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukama Ipítiani-marabaq máa-yuma máqtemma maami-qtátááqá kéiteta yáaqa karáiyé yeráwáqá uyátárai-nakon áwíqa múte yaútaae. ¹⁸ netuqyaammá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá máqte-kayukati yúraqaq iréta naayóbáqá nói-atataarabi tarôq uráaqtataaqtaba timá abarokák urááe. ¹⁹ miráitata yaímma-wayukama yeráwáqá maa-márábín-ámúné kéguteta awéqa téta uwaaqtagááníq éta awaaméq-yátááq tarôq kéo-kayukama yeráwáqá wannaamá

máqte-kayukati yúrikaq maméta irabí má-agataae. ániibo mi-kánnáágóní meýámmá mórabi komáé-ya-mae umá yoruparáamma móneqa miráuma netuqyaa-mónéqá (50,000) abarokáq uráíye. ²⁰ ániibo yeráwáqá mirá kéowana uyátárai-naqa Ítun-aagoma akoqnáá umá anóniq éna wéyáwé uráíye.

Ipítiani-marupaq anón-aaiqa urááe.

²¹ miráitana anaaékaqa Póro wemá auyánámmá ítaraiye: “kemá maréq Maateróniakaraq Karíkiq uréq mikákémmá maréq Yérútáárebaq uréq ániibo anaaékaqa Arómuq ónúne.” téna wemá auyánámmá ítaraiye. ²² miráitana kaayaqá wemmá áwáqnaa umá mayaímá kémayaaya-nakama Tímotiyaa Irááqtimma timáyíkáitata yenákámá maréta Maaterónia-marabaq kéoyana wemá pááqya-kanaama Étia-marabaq máqeuraiye.

²³ mi-kánááráqá yaímma-wayukama yeráwáqá Áánûqtun-aama timá táwîq kéeta uyátárai-naqa Ítuni aammá auyáraqtaba ááiqa urááe. ²⁴ ániibo móra-naqa máqe-uraimma áwîqa Timítarie. wemá áwáarara kain-óqtákáké máqte-qtataaqa tarôq í-naré. miráitana wemá máqte-qtataaqa tarôq umá Ááqtamima yeqtí maníq-íníkoní aman-náópáq téna makáíye. miráitana mi-máyáíráké móneqa maténa yaímma wení mayái-wáyúkámá yímikaiye. ²⁵ miráitana wemá mi-káyúkámá yiwíqma móraraq yíkarena maará téna tiráíye:

“waayúkao, keráwáqá máqtemma aónaraae. ketáái móneqa maami-máyáíráké paá kéena Póroni wataama táwîq kéumakaiye. ²⁶ ániibo maamin-náqá Póroma máqte-kayukati yúyánámmá mamá táwîq kéitaq min-nâ keráwáqá káoneq kéitaae. miráitana maami-qtátááqá wemá Ipítiani-marukaqa wenamáa íma mirá kéibo máqte-marabaq Étia-aukapaqa mirá kéena wemá maará téna kétiye. ‘maníqá ketáái tiyáápike tarôq únna-yataaqa minnâ íma Áánûqtue.’ téna kétiye.” téna Timítarima timá yímikaiye. ²⁷ ániibo Póroni wataágoma ketáái móneqa mayái-ámmá mamá táiq kéena máqte-kayukati yúyánákómá ketáái maníqá Ááqtamiqtabama máqte-kayukama yúyánám-má íma ítéta paá “tái-yataare.” téna tínoe. ániibo naayóbáqá Étia-wayukagaraq máqte-marabake-kayukama yeráwáqá maamin-ínímmá Ááqtamima ketáái maníqókáq nunamummá kétémanibo Póroma maamin-íníkoní áwîqa mamá táiq kéíye.” téna Timítarima tiráíye.

²⁸ ániibo yemá maamin-áímmá itáamma ôriq umá íyamma itata yeráwáqá anókaq ááyama tirááe: “ketáá Ipítiani-wayukama ketáái anómmá Ááqtamima máíye.” téta yemá tirááe. ²⁹ miráitana máqte-kayukama yemá anókaq ááyama kététa kaayaqá Maateróniabake-nakama yiwíqmeta iráan-nakama Káéatiyaa Ááritáákatima min-nákámá Pórogaraq yagaroqtamá uréire kéoya-nakaboata waabá-káyúkátí yúrikaq páátákáá yiwíqmeta urááe. ³⁰ miráitana Póroma waabá-káyúkátí yúrikaq wíneña kéitata yaímma Káríqton-anna-wayukama yemá wemmá yáqtokaae. ³¹ ániibo yaímma Étia-marabake anó-kamaani-wayukama yeráwáqá

Póroni aanábó-wáyúkábóata yemá téta Póroqtaba íma waabá-káyúkátí yúrikaqa wíno.” téta yeráwáqá tirááe. ³² miráitana waabá-káyúkátí yúyánákómá táiq umágu-raiye. yaímma-wayukama óq-aipike ááyama kétéwata yaímma-wayukama óq-yataaqtataba kétéwata yaímma-wayukama yemá “nóin-aaiqtabawaq ya áikutau-nataabiyo?” téta paá aíbôqnaaboq urááe. ³³ yaímma Ítiráaeo-wayukama yemá móra-naqa Érékáánaramma timákáawana maamin-náqá tíkáae téta máqte-kayukama ákaraae. ³⁴ ániibo aarawaamá aónaamma Ítiráaeo-nakoma maamin-áímmá kététaboata yeráwáqá Ipítiani-wayukama máqtemma maará téta tirááe: “Ááqtamima ketáái uyátárai-maniqa máíye.” téta ayáqtááq-kanaama mirá tíq-tiq urááe.

³⁵ anaaékaqa móra-naqa aúbama agayaí-nákómá aarawaakáráq timá yubínikena tiráíye: “keráwáqá Ipítiani-wayukao, máqte-kayukama yeráwáqá ítaraae. ketáámá Ipítiani-wayukama yemá yeqtí anómma maníq-íníkoní Ááqtamitini nunamu-nákáráq aokaq-óqtámmá aabayápáké kukáimma yemá kéyabiye.

³⁶ miráitana móra-nakoma íma maamin-áíqtábámá kaaqaari-áiné ítinibo keráwáqá paátí máero.

³⁷ keráwáqá maa-kááyáq-nákámá yiwíqme má yíkaraamanibo yenákámá íma ketáái aokaq-náupákémmá moyámmá mayéta maamin-ínímá Ááqtamima ketáái maníqókómá timá táiq íuraaye. ³⁸ ániibo Timítarigaraq yaímma wení mayái-wáyúkámá yemá móra-nakomma aamá timákaneta kéíyanama anó-kamaani-wayukama yemá maamin-áímmá ítama yainánóe. ³⁹ ániibo keráwápímmá móra-wataama wárainaq keráwáqá máqte-kayukama áikuteraq waabá-káyúkábí min-áímmá tero. ⁴⁰ íbêqa máqte-kayukama ketáá ááiqa owáníq kéunataamanibo maami-wágóní áaimma móra íma wáiniq kéunaboataa keqtáá ítama káonaiyaqtaama ketáámá kanaaráq aamá íma tenúnatae.” téna tiráíye. ⁴¹ aamá ítama aúbama agayaí-nákómá wemá maamin-áímmá kétéma-yimena máqtemma waabá-káyúkámá timáyíkáitata wéyáwé urááe.

Póroma Maateróniabakaraq Karíki-marukaraq uráíye.

²⁰ anaaékaqa maamin-áíkmá ánatagitana Póroma máqtemma Káríqton-anna-wayukama yááyama yiwíqmena iréna yeqtí íyaqa mamá akoqnáá umáyikena wemá Maaterónia-marabaq kóuraiye.

² ániibo wemá min-áúkápáq uréire kéena Ítun-anna-wayukabimma wemá wataama kétéma-yimena yeráwáqqtí yirummá mamá akoqnáá umáyikaraiye. miráitana mikákémmá maréna Karíki-marukaq uréna ³ mi-márúkáqá wemá kaumo-wíyómmá máqe-uraiye. anaaékaqa Tíria-marabaq wíneña kéitata Ítiráaeo-wayukama yemá Póroma ikamí-áímmá tewana íttu-wena únópi-káárébí mikáké wemá yawuwéqma Maaterónia-marabaq wíneña uráíye. ⁴ ániibo Tópaateri Píraatimma áanikoe. wemá Péría-marabake-nakoma Pórote yagaroqtamá uráíye. miráitana Tetarónáika-marabakemma kaayaq-nákárátámá Ááritáákatima Tekútue. ániibo Káéatima Tébe-marabakekaraq Tímoti-

garaq kaayaqá Étia-marabakemma Tíkikatiyaa Tarópi-ma yemá máqtemma Pórogaraq yagaroqtaamá kóuraae. ⁵ mi-káyúkámá yemá áqnaábaq uréta ke-qtááyábá Taróqaati-marabaqa tiwétáá urááe. ⁶ ánibo yammá irabí agamá nai-kánáámá yátámakitaqtaa kemá Arúkegaraq ketáámá Píripai-marabakemma yuwéqtaa únópi-káárébi maréqtaa Taróqaati-marabaq uréqtaa yeráwáqtê yagaroqtaamá mibáqá móra-Toq-taama máqe-uraunatae.

Póroma ákaq uréire uráiyé.

⁷ Tóqtaagoni áqnaábaq-kanaaraq ketááma aáwaaq kénaunanataa Póroma aabáyaama kóinenaboana aarawaamá watáama kétima-yimitana nokáan-aukaaniq uráiyé. ⁸ mi yanaa-náupáqá ketáá ákuma máeqtaa watáa-wataa túnna-naupaqa ómmá netuqyaa kúraqmakaae. ⁹ miráitana mórama maabunákóni áwíqá Yútikatie. wemá naammá yanaa-nákóni motôqakaqa máena Póroma watáama tin-áímmá Yútikatima itéq éna aúgáibaa itana aúma waguré máqena yanaa-nákóni motôqakake kuména marabí yutákuraiye. miráitata yemá kukéta aónaamma wemá pukuráiyé. ¹⁰ ánibo Póroma kukéna ámûraaq áyabaa uréna tiráiyé: “keráwáqá íma túyánámmá ítáaro. wemá íma pukáibo paá máiyé.” téna tiráiyé. ¹¹ ánibo Póroma yawéqma naaúpaq uténa Ítuma yímikainikaa yammá mapámma kénena móragaraq watáama kétima-yimitana aaqá iraráitana Póroma iyuwéna kóuraiye. ¹² miráitata yemá mi-mábú-náqá íráqôniq umá máitata yemá yimuqá maréta awíqmeta urááe.

Póroma Taróqaati-maruqa yuwéna Mairítati-marabaq uráiyé.

¹³ Póroma marabí tiyuwénata ‘Ááqtoti-marabaq kég-onabo ko tiwíráaro’ téna timá tímítaqtaa ketáámá únópi-káárébi maréqtaa Ááqtoti-marabaq uráunatae. ¹⁴ mikákémmá Póromma awíqmetaa ketáámá únópi-káárébi Mítírini-marabaq uráunatae. ¹⁵ mikákémmá ketáámá únópi-káárébi uréqtaa Kááíoti-marukaq ko watuwéqtaa mikákémmá mimórá táoqa Táámoti-marukaq uréqtaa Mairítati-marukaq ko yamá uráunatae. ¹⁶ ánibo Póro wemá maará téna aúyánámmá ítaraiye. wemá yaímma-kanaama Étia-aukapaqa íma máena páátákáá Ipítiani-maruqa kótámatuwena Yérútáárebaq ya-kánáámá (péqtakoti-omaqa) aónanena uráiyé.

Póroma Ipítianiq monoq-náupáq kawáá uráa-kayukama watáama timá yímikaiye.

¹⁷ Póro wegáráq wemmá áwáqnaa umá mayaímá kémayaa-kayukagaraq yeráwáqá Mairítati-marupaq máeta Póro wemá Ipítianiq Ítun-aama kéita-kayukati anó-kawaa-wayukama yááyaitata yemá wenôpaq irááe. ¹⁸ ánibo yemá wenôpaq kénywana wemá maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá kenamááríq kemmá kétimoneq ketáaimma aónaraane. kemá Étia-marabaqa karáwáqtê áqnaábaqa máqe-uraune.

¹⁹ miráitaq keráwáqá aónaraane. netuqyaa-túpáámá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá kemmá mamá táíq kéumatikaawaq kemá ôriq umá ummaa-yátááqá kémayeq kemá anómma uyátárai-nakoni mayaímá matáunae.” téna Póroma tiráiyé. ²⁰ miráitaq keráwáqá káonaae. kemá keráwáqá tíwáqnaa í-áímmá íma yáqtoqma akoqnáá éq kemá paá keráwáqá kétiraateq waabá-káyúkátí yúrakarabi naaúpaq timá tímikaune. ²¹ miráitaq máqte-tupaama kemá Ítiráaeo-wayukagaraq Yéq-taaeo-wayukagaraq maará téq timá yímikaunae: “keráwáqá keráwáqtí tirummá Áánûqtumma améraq keráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq kéyuweraq ketáái uyátárai-naqa Ítuqtaba itáíq-itaiq oro.” téq timá yímikaune. ²² keráwáqá ítáaro. íbêqa Aokaq-Áágómá kemmá tíwíqmena Yérútáárebaq kéwipoaq mórama nói-qtataarabi ketineqá abarokáq ínî-waigoqtabama kemá íma ítarauene. ²³ ánibo kemá kímora-yataaqtaba ítarauama Aokaq-Áágómá akoqnáá umá timá tímikaiye. ‘máqte-marupaqa uréire innamá emá ummaa-yátááq áátuqma kémaye ánnáma mayánóne.’ téna timá tímikaiye. ²⁴ miráimanibo kemá ketí túwaraiqtabama túyánámmá íma itéq yáqtoqma akoqnáá ikéune. minnáyaba kemá ketí mayaímá uyátárainakoma Ítuma tímikai-mayaima mayánúnama minná Áánûqtuni átê-wataama Ítuqtaba timá-yimenune.

²⁵ miráinaq keráwáqá ítáaro. naayóbáqá kemá keráwáqtí aúkáapi uréire kéeq Áánûqtuma yabíkai-qtataakoqtaba timá-timikaune. miráimanibo kemá itáunama anaaékaqa keráwáqá íma móragaraq kemmá tímónanoe. ²⁶ ánibo kemá Áánûqtun-auyanamma keráwáqá timá-timiyabama ikatíqá íma éq yáqtoqma akoqnáá íuraupo máqten-aimma keráwáqá timá-timikaune. miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma keráwáqtí aúkáapikemma wemá aúyokinimma minná íma kennámiye. ²⁸ ánibo keráwáqá yabíqma arutéraq yaímma tipi-típi-annagaraq Aokaq-Áágómá keráwáqábá yekáq yabíero téna keráwáqá tiwíkaiye. miráinaq keráwáqá Áánûqtuma wení naaenápó meyaníq umá yiwíkai-kayukagaraq keráwáqá keqtimááríq yabíqma akoqnáá oro. ²⁹ ánibo anaaékaqa kemá keráwáqá tiyuwéq kégonanama mórama táí-wayukama abááq-íyákóráá umá keráwáqtí aúkáapi iréta keráwáqtí itáíq-itaiq umá máí-yataaqa mamá táíq umátikanoe. ³⁰ ánibo yaímma keráwápikémmá keráwáqtí waayúkama yemá itó-uma kaaqaari-áímmá kéteta máqtemma Áánûqtun-aama itáíq-itaiq kéo-kayukama tiwíqma táí-akaq tikánóe. ³¹ minnáyaba keráwáqá yabíqma máero. keráwáqá túyánámmá ítáaro. kaumo-kárítimáátígóni arupimmá wágááwabi nokáámma maamin-áímmá keráwáqá timá tímikaunnama minnáyaba kemá tiqnumá kényaitaq maamin-áímmá kétune. ³² íbêqa kemá keráwáqá máqtemma Áánûqtuni ayáápi kétikaunaboana wení watáagoni kaayoné-yátáákómá keráwáqtê wáinana Áánûqtu wemá kanaaráq máqte-qtataaqa wení waayúkama yiménúne téna tiráiq-tataaqa keráwáqá timíniye. ³³ ánibo kemá móra-waigoni mónerabi unáákáqtôyabama íma túran-anna-

ma káune. ³⁴ miráitaq keráwáqá aónaraae. kemá ke-namáárîq ketiyáápike mayaimá kémayaunana móneqa abarokák kéita kemá aáwaqa meyaníq umá kéneq ketê yagaroqtamá máa-kayukama yiwáqnaa kéune. ³⁵ miráitaq kemá máqte-mayaima tiráátúnna máqtemma ketáama miráuma mayaimá kémayeqtaa káqo-yuma yeráwáqá íma akoqnáá íya-kayukama yiwáqnaa ónúntatae. ániibo Ítuma maará téna wemá tiráin-aimma keráwáqá túyánámmá ítáaro.

'keráwáqá paá móra-yataaqa mayéqa timuqá maranóe. ániibo móra-nakoma wení mi-qtátááqá yimé-nama yímíqma ánatenama wemá amuqá ôriq umá marániye.'

Ítuma tiráine." téna Póroma tiráiyé.

³⁶ ániibo wemá maamin-áímmá timátuwena wemá arayutaúmmá aténa máqte-kayukate nunamummá tiráiyé. ³⁷ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá Póromma yáqtoqma kámoqmeta ibiqá ôriq umá yakáae. ³⁸ ániibo Póro wemá téna keráwáqá móra-garaq íma tóikaqo timónanoe tin-áíqtábá yemá ibiqá kéyareta awíqmeta únópi-káárébi móma ayúwáawana kóuraiye.

Póroma únópi-káárébi maréna Yérútáárebaq uráiyé.

21 ketáámá timá íráqôniq umáyikeqtaa únópi-káárébi maréqtaa Kóti-marukaq uréqtaa ániibo óq-aabayaanaapimma ketáámá maréqtaa Aróti-marukaq uréqtaa mikákémmá Páátaraaq uráunatae. ² miráitaqtaa mi-márúkákémmá mórama únópi-káárégómá Pinítiabaq wínéna kéitaqta ketáámá mipí maréqtaa Pinítiabaq uráunatae. ³ ániibo ketáámá Táiparatibaq káoneqtaa móra-aukapaq maréqtaa Tiríabaq uréqtaa únópi-káárégómá Tááyabaq oótamma móma yuwanéna kéitaqtaa mibáq uráunatae. ⁴ ániibo mi-márúkákáq ketáámá yaímma Káríqton-anna-wayukama kéyimoneqtaa yeráwáqtê yagaroqtamá abapaké kaayaq-yúpáámá máqe-uraunatae. miráitana Aokaq-Áágómá Káríqton-anna-wayukati yúyánámmá mamá akoqnáá kéitata yeráwáqá Póroqtabama wemá Yérútáárebaqa íma wíno téta tiráae. ⁵ ániibo ketáámá yeráwáqtê máqetaa kégounanataa máqte-kayukama yeráwáqtí aara iyápógaraq maréta kéyewaqtaa máqtemma únón áwábaq ya áikuma nunamummá tiráunatae. ⁶ miráitata yeráwáqá keqtáá timá íráqôniq umátíkáawataa ketáámá únópi-káárébi kóúnatataa yeráwáqá maréta yeqtí naaópaq kóuraae.

Tétaría-marabaqa amuné-áímmá Póromma Áágabaati-ma timá ámikaiye.

⁷ ániibo ketáámá únópi-káárébi maréqtaa Tááyabaq yuwéqtaa móra-maruqa Tórameti koyamá uráunatae. miráitaqtaa ketááí tîbâqawaaraa-kayukama timá íráqôniq umáyikeqtaa yeráwáqtê yagaroqtamá kímora-yupaama máqe-uraunatae. ⁸ mikákémmá maréqtaa Tétaría-marabaq uréqtaa móra-naqa áwíqa Píripi wemá mórama Yérútáárebake abapaké kaayaqá Áánûqtuma yiwíkai-kayukabikemma wemmá mayairáq

yiwáqnaa min-áúkápáq uráane. ⁹ miráitata min-nákóni kaayaqtê-kaayaqte-noinaaruma wení ayáámûmaaqa yeráwákaráq Áánûqtuni watáama amuné-wáyúkáráá umá tiráae. ¹⁰ ániibo ketáámá Tétaría-marabaq yaímma-kanaama kémayunanataa mórama Áánûqtuni amuné-náqá áwíqa Áágabaati wemá Yúria-marabake yuwéna Tétaría-marabaq kukáiyé. ¹¹ miráitana wemá kukéna Póroni amûrannama maténa wení ayáákaraa aítaukaqa atáá kéena tiráiyé: "Aokaq-Áágómá kétiye. 'maamin-ámúránágóni aboámmá Yérútáárebaqa Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamiráuma atáá umá káqon-anna-wayukama yimínóe.' téna Aokaq-Áágómá kétiye." téna Áágabaati tiráiyé. ¹² ániibo ketáámá maamin-áímmá kéiteqtaa ketáágáráq yaímma aarawaagáráq Póroqtabama "wemá Yérútáárebaq íma wíno" téqtaa tiráunatae. ¹³ ániibo Póro wemá maará téna tiráiyé: "nôraq itaráq keráwáqá ibiqá kéyareraq ketí tirummá mamá táwíqa kéoo? kemá íma ánnáma mayaiyábámá yokaa kéupo? kemá *érútáárebaqa Ítuni áwíkaqa puyónáá kéune." téna Póro *emá *aiye. ¹⁴ ániibo ketáámá íma káqomma túyánámmá itéqtaamanibo maará téqtaa ketáámá tiráunatae. 'kanaarâq uyátarai-nakoni aúyánákáq mi-qtátááqá abarokák íniye.' téqtaa tiráunatae.

¹⁵ anaékaqa mi-márúkákémmá ketáái oótamma yokaa umá maméqtaa Yérútáárebaq uráunatae.

¹⁶ miráitata yaímma Káríqton-anna-wayukama Tétaría-marabakemma yeráwáqá keqtáá tiwíqmetataa owaqtáá ketáámá mórama naayóbáqá *q-itaiq kéinaqa Náátonini-naupaq auráunatae.

Póro wemá Yêmitimma aónaraiye.

¹⁷ ketáámá Yérútáárebaq yaayamá kéyunanataa yaímma ketibâqawaaraa-kayukama yeráwáqá yimuqá kémareta keqtáámá tiwíkaae. ¹⁸ ániibo aabáyaanaapimma Póro wemá Yêmitimma aónane kéitaqtaa yaímma Káríqton-annabike anó-wayukama yeráwáqá Yêmitigaraq yagaroqtamá máqe-uraae. ¹⁹ ániibo Póro wemá íráqôn-aimma téna Áánûqtuma Yéqtaaeo-wayukabimma íráqô-qtataariq umáyikáin-aimma wemá timá yímikaiye.

Póroma anó-monoq-wayukati yáama iténa anó-monoq-naupaq uráiyé.

²⁰ yeráwáqá maamin-áímmá kéiteta yeráwáqá Áánûqtumma yimuqá marakéta tiráae: "taígani-kayukama Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá Ítukaq itáiq-itaiq kéeta akoqnáá umá ámáan-aimma kéwaraae." téta yeráwáqá tiráámanibo ²¹ yaímma-wayukama yeráwáqá maará téta tiráae: "Póro wemá Ítiráaeo-wayukama Yéqtaaeo-wayukabi máa-kayukayabama Mótetini ámáan-aimma yuwéraq túma íma karéraq Áánûqtuni awaaméqá íma mayéraq naayón-ááímmá ímáýáaro. téna kétiye." téta yaímma-wayukama tiráae. ²² miráitata emá yénna-aimma yeráwáqá ítaraapoqtaa "ketáámá nôraq ónúntabiyo?" téta tiráae. ²³ ániibo emá ketáá timá ámenaiqtaa uwo. kaayaqtê-

kaayaqte-wayukama yeráwáqá yanaan-áímmá téta mi-yánáán-áímmá ina-kanaama yiqnótáuma karánóe. ²⁴ ániibo emá mi-káyúkámá yiwíqme anó-monoq-naupaqa uréwaq kúmiqa mamá paá í-yátááqá tarôq kée-waq mi-káyúkágáráq mirá kéumayikewaqa yemá meyámmá Áánûqtukaq amí-wámmá yímínatawaq yeqtí yiqnótáuma anaaékaqa kégaraiyata máqte-kayukama yemá emmá káoneta maamin-áímmá eqtábá tiráamma minná “kaaqaari-áiné” téta kététa eqtábámá “árainma Mótetini ámáan-aimma kéwaraiye” téta tínoe. ²⁵ ániibo káqon-annama Yéq-taaeo-wayukama Áánûqtun-aama kéita-kayukama aúbama agamá kéyimeeta maará téta yemá tirááe: “yeráwáqá yabíqma arutéta maníkóni amammá tarôq umáketa amíyan-aawaqa waí-wámmá ánûwaramma ibibamá ikamí-yamma naemá íma naaro. mirá kéeta yeráwáqá aaraukáqá íma mamá yataéro.” téta agatááe. ²⁶ ániibo Póro wemá maami-káyúkámá yiwíqme yeráwáqá kúmiq-yataaqa mamá paá inéta wemá anó-monoq-naupaqa uténa anó-monoq-wayukaraq nói-tupaawaq yeráwáqá kúmiq-yataaqa mamá paá matuwáinata yeráwáqá Áánûqtukaq óq-ami-yataaqa agamá ákûqa umákanunataabiyo?” téna ítama aónaraiye.

Ítiráaeo-wayukama anó-monoq-naupaqa Póromma yáqtokaae.

²⁷ anaaékaqa abapaké kaayaq-yúpáámá yanáán-áíqtábá ánatanena kéitata yaímma Ítiráaeo-wayukama Étia-marabaq máa-kayukama yemá aónaamma Póro wemá anó-monoq-naupaqa máitata máqtemma Póroqtaba yemá téta íyamma ôriq kéitata wemmá yáq-tokaae. ²⁸ miráitata yemá anókaq ááyama téta “keráwáqá Ítiráaeo-wayukama keqtáá yama tíwáqnaa oro. maamin-nákómá wemá máqten-aukapaq uréire kéena wemá Mótetini ámáan-aimma mamá táiq kéena ketáái anó-monoq-naupaqa káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama yiwéqmena kéuwiye.” téta yemá ááyama tirááe. ²⁹ miráitata naayóbáqá Ipítiani-marabake-naqa Tarópima wemá Pórote yagaroqtamá máitata yemá aónatuweta Póro wemá min-náqá awíqmenaqa aokaq-mónóq-náupáq táwí éna utaiyáá téta mirá-uraae. ³⁰ ániibo máqtemma Yérútáárebake-kayukama yemá anó-monoq-naupaqa uréta Póromma áyábaa umá yáq-tometa máápaq kégumeta anó-monoq-nakoni oqtamá máqtepaq auyareqeta yukááe. ³¹ miráitata yem* Póromma kéikamowata yaímma-wayukama maréta i-wáyúkátí anó-kawaa-naqa móma timá ámikaae. ³² ániibo wemá wení i-wáyúkámá yiwíqmena kéyitata Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá i-wáyúkámá kéyimoneta yemá móragaraq íma Póromma ikákaae. ³³ ániibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma Póroni amakaq iréna i-wáyúkáyábá timáyíkáitata yemá Póromma yáq-tokaawana i-wáyúkátí kawáá-nákómá téna “maamin-nákómá wemá nôraq uráiyoy?” téna ítama aónaraiye. ³⁴ máqte-kayukama yeráwáqá óq-aimma kétéwana yaímma-wayukama káqon-aimma kétéwana anó-kawaa-nakoma wemá maamin-áikóni áaimma íma ité-

na wemá i-wáyúkámá timáyíkáitata Póromma awíqmeta yeráwáqá-naupaqa urááe. ³⁵ miráitana Póro wemá mórama naakóni oqtaráq kéwitata Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá Póromma ikamínéta kéowata i-wáyúkámá yeráwáqá Póromma yaaguyaqméta kóuraae. ³⁶ miráitata netuqyaammá aarawaamá yinnaae waqméta kéweta ikámma púyóro.” téta tirááe.

Póroma wení watáama timá yímikaiye.

³⁷ Póromma awíqmeta naaúpaq uwínéta kéowana Póro wemá i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoqtabama “mórama watáama timá ámena kéune.” téna tiráiyé. ániibo i-wáyúkátí kawáá-nákómá téna Póroqtabama “emá kanaarácq Karíki-aimma tinónô? kemmá timá-timiyo. ³⁸ naayóbáqá móra-nakoma Íqtíbibake miráuma náápaamma awétama taígani-kayukama (4,000) yiwíqmena kaqmáápaqa waayukáma íma máa-marabaq uráimma minná íma eyábono?” téna ítama aónaraiye. ³⁹ ániibo Póro wemá tiráiyé: “ímiye. kemá Ítiráaeo-naqa ketí márûqa Táátiti minanó-marupake kemá watáama aarawaamá timá-yimenaqa kéune.” téna anó-kawaa-naqa timá ámikaiye. ⁴⁰ ániibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma “kanaarácqíye” téna kététa Póro wemá min-nákóni oqtaráq itó-uma ayáamma múte yaútena waayúkama yaákare maéra wemá máqte-kayukabimma Íbaru-aipike watáama maará téna timá yímikaiye:

22 “ketíbâqawaayuo, ketibôutaa, kemá watáama ténáaq kéupo keráwáqá itáaro. keráwáqá kemmá yainané kéoe.” téna Póroma tiráiyé. ² miráitata yeráwáqá itáamma Póro wemá Ítiráaeo-wayukati yáama Íbaru-aipike watáama kététa yeráwáqá yaákare uyátá-maqma maamin-áimma itaraae. ³ ániibo Póro wemá tiráiyé: “kemá Ítiráaeo-naqa ketinóma kemmá Táátati-marukaq maqtíkáitaq kemá Yérútáárebaq iréq anómma káureq Kaméirioe. wemá yiráati-nakoma kemmá naayóbáqá ketáái títaubikoni amáan-aimma timá tímikaitaq kemá akoqnáá umá Áánûqtun-aama íbêqa keráwáqá wáraaniq umá kemá kéwaraune. ⁴ miráitaq kemá Ítun aammá itáiq-itaiq kéo-kayukama kéyikameq aarawaamá yiwíqme máma ánná-naupaqa yíkarane. ⁵ ániibo mú mikákáá anó-monoq-naqa wení anó-monoq-wayukagaraq yemá maami-qtátááqtábá aónaretama ‘árainé’ téta tínoe. naayóbáqá yeráwáqá aúbama agamá tímêwaqa kemá maméq Tamáátikati-marabaqa Ítun-aama kéita-kayukama koma yiwíqme yenata Yérútáárebaqa yemá yútiqa mayéta ánnáma ínoe téq uráunae.

Póro wemá Káríqton-annama aúkáin-aimma tiráiyé.

⁶ miráitaq Póro kemá maréq Tamáátikati-marukoni waaqókáq kéunana aabaúgómá miráuma wágáá aúkáammakariq kéitana páátákáá aabayápiké móra ókómá wenôpaq kamá yupayo uráiyé. ⁷ miráitaq kemá marabí yutákure kéitaunana móra-aikoma aabayápáké maará téna tiráiyé. ‘Tóro! Tóro! emá nôraq itawáq kemmá mamá táwíqqa kéono?’ tiráiyé. ⁸ ániibo kemá

tiráune. 'uyátaráana-nako, emá náawabono?' téq kétunana wemá yawéqma tiráiyé. 'kemá Ítuma Náátárêtibake-nakoma kemmá mamá táwíqqa kéone.' tiráiyé. ⁹ miráitata yaímma ketê yagaroqtamá uráa-kayukama yemá maamin-ómmá káonetamanibo watáamo timá tímîn-naqa íma aónaraae. ¹⁰ miráitaaq Póro kemá tiráune. 'uyátaráana-nako, kemá nôraq ónúnô?' kétunana uyátarái-naqa Ítuma tiráiyé. 'emá itó-uma Tamáátikati-marabaq kéwinana móra-nakoma kéma emmá mayaímá aménúnna-yataaqtaba watáama timá áminiye.' téna wemá tiráiyé. ¹¹ miráitana min-ókómá ketí túramma mamá kumayuqá aúraitaaq kemá máqte-qtataaq íma kanaarácq umá aónáunata yaímma ketê yagaroqtamá o-káyúkámá yemá tiyáákaq yáqtoqma tiwíqmeta Tamáátikatiq urááe.

¹² ániibo mi-márúkácqá móra-naqa máqe-uraimma áwíqqa Áánánáiyatie. wemá íráqôniq umá ketáái amáan-aimma kéitena kéwaraitata Ítiráaeo-wayukama Tamáátikati-marukaq kémae-kayukama yemá weqtábá 'íráqô-nare' téta tirááe. ¹³ min-nákómá wemá ketimakaq íréna maará-tiráiyé. 'Tóro, ketíbáko, emá kanaarácq aúramma kararánóne.' téna kététaq kemá páátákáá túramma kégarareq wemmá aónaraune. ¹⁴ ániibo wemá tiráiyé. 'ketáágárácq ketáái títaubikoni Áánúqtuma emmá awíkema wení áaimma aónaika. téna wenamááríq wení óyaupike watáama emmá timá ámikaiye. ¹⁵ miráina emá maamin-áimmá kéite aónáanna-yataaqtabama máqte-kayukama timá-yiminone. ¹⁶ ániibo emá nôraq itawácq paá máano? itó-uma Ítun-awikaq nommá kéberewaqaq wenáwíqqa kéyenanawaq ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwániye.' téna wemá tiráiyé.

Áánúqtuma Póromma káqon-annama Yéqtaaeo-wayukabi timákaraiye.

¹⁷ ániibo anaaékaqa kemá yawéqma Yérútáarebaq uréq anó-monoq-naupaqaq nunamummá kéteq mórama kainapákáá umá uyátarái-naqa Ítumma aónáunana wemá timá tímikaiye. 'páátákáá emá maami-márúqá yuwéwaq kóaa. emá maami-márúkácqá kémae ketáama timá yíminamanibo yemá maamin-áimmá íma itánóe.' téna tiráiyé. ¹⁹ ániibo Póro kemá tiráune. 'uyátaráana-nako, kemá kenamááríq máqtemma monoq-náupácq uréire kéeq enáama kéita-kayukama kéyikameq yáqtoqma ánnáma kéumayikaunata yemá kemmá timónaraae. ²⁰ ániibo naayóbácqá ení átê-wataama tirái-naqa Tíbenimma ikámôwana pukáimma mi-kánáaráqá kemá máeq mi-káyúkátí kúberai-unamma matokáunata ikákaane.' téq kétunana wemá tiráiyé. ²¹ emá paá kéwinaq kemá emmá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukabi timákaana waao.' téna Ítuma timá tímikaiye." téna Póroma tiráiyé. ²² ániibo Ítiráaeo-wayukama yeráwácqá maamin-áimmá kéitetamanibo Yéqtaaeo-aiqtabama yeráwácqá anókaq ááyama maará téta tirááe: "wemmá ikámma púyoro. mirán-nákómá wemá maa-márúkácqá íma mániye." téta tirááe. ²³ miráitata máqte-kayukama yeráwácqá yeqtí kúberai-unamma ayúqma paábaqtaaq kéyuweta mé móyuweo

téta obamá apákáma yukááe. ²⁴ ániibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma i-wáyúkámá timáyíkáitata yemá Póromma awíqmeta naaúpaq múma ákareta tebûqa kámeta 'nôraq itatawácq Ítiráaeo-wayukama emmá maamin-áiqtábá kéteo?' téta yeráwácqá tirááe. ²⁵ miráitata yemá ánnánapo Póromma yaataq atáa umákareta tebûqa kámewana Póro wemá kawáá-nákómá maará téna ítama aónaraiye: "keráwácqí amáan-aikoma téna Arómani-wayukama aamá íma ítama yainéq paá tebûqa yíméro ténawaq keráwácqí amáan-aimma wáiyó?" téna ítama aónaraiye. ²⁶ ániibo kawáá-nákómá maamin-áimmá kéitena wemá maréna i-wáyúkátí anó-kawaa-nakomma móma timá ámikaiye: "emá maamin-nákómá nôraq umákanewaqaq kéono? maamin-naqá wemá Arómani-naqiye." téna timá ámikaiye. ²⁷ ániibo anó-kawaa-nakoma Póroni amakaq íréna "emá Arómani-naraq máano?" téna kétéitana Póro wemá "owé" téna tiráiyé. ²⁸ miráitana anó-kawaa-nakoma tiráiyé: "kemá anó-moneqa meyaníq umátuweq kemá Arómani-naqa máune." téna titana Póroma tiráiyé: "kemá ketinóma maqtíkáitaaq kemá Arómani-naqa máqe-uraune." téna tiráiyé. ²⁹ miráitata máqtemma Póromma tebûqa ikamítáae téta yemá péqmareta kégowana anó-kawaa-nakoma itáimma Póro wemá "Arómani-naqune" téna kétéitana kawáá-nákómá ikatíq uráiyé.

Póro wemá káánítôre-wayukati yúrikaq uráiyé.

³⁰ ániibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma Ítiráaeo-wayukama yemá nôraq itatawácq maamin-nákóqtábámá maamin-áimmá kéteo?" téna wemá ítama arútanena móra-taoqa wemá ánnáma ayúqtuwe-na uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq káánítôre-wayukagaraq áikutaawana Póromma awíqmena yeqtí yúrikaq uráiyé.

23 Póro wemá káánítôre-wayukati yúrapí karákéna tiráiyé: "ketíbâqawaayuo, keráwácqá itáaro. kemá Áánúqtuni aúrikaqaq íráqôniq umá uréire kéeq ketáaiqtaba netuq-túyánámmá ikémayaune." téna tiráiyé. ² ániibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma Áánánáiyati wemá yaímma-wayukama timáyíkáitata Póroni óyauqa yurákááe. ³ miráitana Póro wemá tiráiyé: "enaúraqa miráuma aúgemma naakaqá ayam-má péqmaraanikaa kéimanibo ení arunóbácqá miráuma kabirai-qtátáákáá kéipoana Áánúqtuma emmá ikamíniye. ániibo emá enamááríq makaq amáan-aimma kéware. aamá kéyainemanibo emá maamin-amáan-áimmá kárate waayúkama timáyikaanata yemá ketóyauqa kéyuraraae." téna tiráiyé. ⁴ miráitata yaímma Póroni amakaq máa-kayukama yemá tirááe: "emá Áánúqtuni mú mikákáá anó-monoq-naqa timá táíq kéumakaane." téta yemá tirááe. ⁵ ániibo Póro wemá tiráiyé: "keráwácqá ketíbâqawaayuo, itáaro. wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa áraimma máiyó? miráitana Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá maará téna kétiye. 'emá ení anó-kawaa-nakoqtabama íma timá táíq umákaao.' tiráimma minná kemá itaraune." téna tiráiyé.

⁶ ániibo Póro wemá káánítôre-wayukama yimónaimma yeráwáqá yaímma Pérati-wayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq máawana wemá káánítôre-wayukayaba maará téna tiráíye. “keráwáqá ketíbâqawaayuo, ítáaro. kemá Pérati-naqa máeq Pérati-nakoni áanikomune. miráitaq kemá pukáa-kayukama yauwéqma itó-inoe téq kemá itáíq-itaiq kéune.” téna tiráíye. ⁷ Póro wemá mirá téna kítitata yaímma Pérati-wayukagaraq Tááqtuti-monoq-wayukagaraq yeráwáqá unitíqá tirááe. ⁸ miráitata Tááqtuti-wayukama yeráwáqá kéte. pukáa-kayukama yeráwáqá yauwéqma íma itó-iyana yeqtí yimammá íma wáitana Áánûqtuni kaqtó-wayukama yeqtábá íma mááe kéte-watamanibo Pérati-wayukama mi-qtátááqtábá itáíq-itaiq kéoe. ⁹ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá anókáe ááyama kétéwana yaímma Pérati-wayukabike ámáan-aimma yirááti-wayukama yeráwáqá maará téta tirááe: “ketáámá maamin-náqá aónáúnataama wení otaa-qtátááqá íma wáipoana Áánûqtunopake móra-nakowabi mórama aágobi wepí watáama titana áraimma íyaq kétéyo?” téta yemá tirááe.

¹⁰ ániibo yeráwáqá anókariq umá unitíqá kététa Póromma máka-ayaakaq yabitimá uréire kéeta aúma mamá yararáawaniq kéowana i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma aónaimma wemmá áaqa kégaitaba wemá yaímma i-wáyúkámá timáyikáitata yeráwáqá mi-káyúkátí aúkáapike Póromma awíqmeta yeráwáqti-naupaq kóurae. ¹¹ ániibo nokáámma uyátárai-naqa Ítuma Póroni amakaq iréna timá ámikaiye: “enáyakoma íráqôníq kéina emá akoqnáá umá Yérútáárebaqa ketáama timá-yimennaiq umá Arómuq-wayukama timá-yimiyo.” téna timá ámikaiye.

Ítiráaeo-wayukama Póromma ikamínéta téta urááe.

¹² óq-aabayaanaapimma Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá áikuteta mórama yanaan-áímmá timá aúwáayakaq maréta Póromma ikamínéta urááe. miráitata yeráwáqá aáwaqa íma néta awetá umá máeta Póromma ikátuweta nainéta urááe. ¹³ Póromma ikamí-áímmá tiráá-kayukama miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaamma naikamá taígani-kayukama maamin-áímmá timá akoqnáá urááe. ¹⁴ miráitata yemá uyátárai-monoq-wayukararabi anó-kayukaraq uréta tirááe: “ketáámá mórama aáwaqa ínéqtaa awetá umá máeta Póroma ikátuweqtaa mikáq aáwaqa nanúnatae téqtaa timá aúwáayakaq maráúnatae.” téta tirááe. ¹⁵ miráinaq keráwáqá kawáá-wáyúkágáráq káánítôre-wayukagaraq aamá yuwáiyana i-wáyúkátí anó-kawaa-nakaq kéwinaq wemmá maará téraq timá ámero. ketáámá móragaraq maamin-náqá Póron-aama itánáqtaa kéune tíyana wemá timákainana kéyinaqtaa ketáámá aapaq yabikéqtaa ikámóno.” téta tirááe.

¹⁶ ániibo Póromma ámánaakoni áanikomama anaugómá maamin-áímmá itátuwena wemá maréna i-wáyúkátí naaúpaq uréna Póromma maamin-áímmá timá ámikaiye. ¹⁷ miráitana Póro wemá i-wáyúkátí kawáá-nákóqtábá tiráíye: “emá maan-íyápómá awíqme anó-kawaa-nakaq winanawáq wemá anó-kawaa-naqa

watáama timá ámino.” téna tiráíye. ¹⁸ ániibo i-wáyúkátí kawáá-nákómá maamin-íyápómá awíqmena anó-kawaa-nakaq kéwena wemá tiráíye: “ánná-nakoma Póro wemá téna maan-íyápómá awíqme anó-kawaa-nakaq winanawáq wemá emmá watáama timá áminiye. téna titaq kemá awíqme kéyune.” téna i-wáyúkátí kawáá-nákómá tiráíye. ¹⁹ ániibo anó-kawaa-nakoma min-íyápómá awíqma ayáákaq yáqtoqma móma áwábaq ákárena wemá tiráíye: “emá nói-kataawaq timá-timinono?” téna min-íyápómá ítama aónaraiye. ²⁰ miráitana min-íyápógómá tiráíye: “Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá akoqnáá umá yanaan-áímmá timá aúwáayakaq maréta aabáyaama eqtábá Póromma awíqme káánítôre-wayukati yúraqa kumínaqtaa ketáámá móragaraq maamin-áímmá ítama wemmá aónanunatae.” ²¹ tiráamanibo emá yeqtí yáama íma itao. mi-káyúkámá miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaamma naikamá taígani-kayukama yemá yanaan-áímmá timá akoqnáá kéeta Póromma ikámma puínéta aáwaqa íma néta paá máeta íbêqa yeráwáqá aúpaq yokaa kéoe.” téna tiráíye. ²² ániibo anó-kawaa-nakoma wemá maamin-íyápómá timákáitana kégoitana wemá tiráíye: “maamin-áímmá emá timá-timenna-aimma káqo-yuma íma timá-yimiyo.” téna timákáitana kóuraiye.

Póromma timákáawana anó-kawaa-naqa Pírikikaq uráíye.

²³ ániibo ááiq-i-wayukati anó-kawaa-nakoma kaayaqá kawáá-nákárátámá yááyama timá yímikaiye: “kenákámá ááiq-i-wayukama taígani-kayukama (200) kéyiwirekawaq ániibo kaumo-wáyúkágáráq tiyáákama oóti ámúraaq wínó-kayukagaraq yaímma taígani-kayukama (200) paromá matóráiyaraq nokáámma aúwai-kanaaraq keráwáqá Tétária-marabaq oro. ²⁴ miráinaq keráwáqá Póromma móra-otima wemmá amíyana wemá min-ótíbí máinaq keráwáqá kékén umá awíqme anó-naqa Pírikikaq móma ayúwáaro.” téna timá yímikaiye. ²⁵ miráitana wemá móra aúbama maará téna agatáíye:

²⁶ “kemá Karótiatima kemá maamin-áúbámá anó-ka-maani-naqa Pírikikaq agamá kámeq wágááe téq kéténe. ²⁷ Ítiráaeo-wayukama yemá maamin-náqá ikamínéta kéowaq kemá itáúnna wemá Arómani-naqune’ téna kétéqtaba kegáráq ketí ááiq-i-wayukagaraq ketáámá Ítiráaeo-wayukati iyáápike maamin-náqá awíkaunatae. ²⁸ miráitaq kemá nóin-aaiqtabawaq yeráwáqá maamin-áímmá kéteo téq kemá maamin-náqá awíqme káánítôre-wayukati yúraqa uráune. ²⁹ ániibo wemmá ikámma puyéta ánnáma amí-yátááqá wemá íma tarôq uráibo paá yeráwáqti ámáan-aikaraq naayón-ááíqtabá yeráwáqá mirá-uráae. ³⁰ miráitaq kemá itáúnna yeráwáqá akoqnáá-aimma timá aúwáayakaq maréta maamin-náqá aúpaq ikámma puínéta kéowaq kemá páátákáá timákáunana wemá enôpaq kéwepoata mi-káyúkámá yeráwáqá maamin-áímmá enaúraqaq tínoe.” téna Karótiati wemá aúbama agatáíye.

31 miráitata ááiq-i-wayukama yeráwáqá Póromma awíqmeta Áátiparááti-marukaq ko watéta 32 ániibo mikákémmá yaímma marabí uráan-i-wayukama yeráwáqá yawéqmeta yeqtí-naopaq kéyewata yaímma oóti ámûraaq uráan-i-wayukama yemá Póromma awíqmeta Tétária-marabaq urááe. 33 mirátata yaímma oóti ámûraaq uráan-i-wayukama yemá maamin-áúbámá maméta anó-kawaa-naqa móma kámeta Póromma awíqmeta wení aúraqa urááe. 34 ániibo anó-kamaani-nakoma wemá maamin-áúbámá káone-na wemá Póromma ítama aónaraiye: “emá náakake-narabono?” téna kítitana Póro wemá tiráiyé: “kemá Tirítia-marabakena” téna kítitana 35 ániibo anó-kawaa-nakoma tiráiyé: “maamin-áímmá eqtábá tiráá-kayukama yeráwáqá maakáq íyaqa maamin-áímmá ítama yainánúne.” téna wemá yaímma-wayukama timáyikáitata yemá Póromma awíqmeta Érótoni kámááni-naupaqa móma ánná umákáawana máqe-uraiye.

Ítiráaeo-wayukati anó-kawaa-wayukama Póromma aabi mayákaraae.

24 anaaékaqa móra-tiyaapaq-kanaama yátáitata anó-monoq-naqa Áánánáyati wegáráq yaímma anó-kayukagaraq mórama yeráwáqti yáama waeránin-naqa áwíqa Tetúratí yeráwáqá máqtemma Póromma aabi mayakánón-aimma anó-kamaani-naqa Pírikikaq tirááe. 2 ániibo anó-kamaani-nakoma Póromma ááyaitana kéyitana Tetúratí wemá maará téna kaaqaari-áímmá tiráiyé:

“anó-nako, emá keqtáá íraqôniq umá tíwáqnaa kéonaqtaa ketáámá ááiqqa íma kéeqtaa ení auyánákáqá máqte-marukaqa móra-yataqa íma abarokáq kéiyé. 3 miráitaqtaa ketáámá minnýaba emmá ítama íraqôniq kéeqtaa timuqá kémarauatae. 4 miráimaniibo emmá watáama timá yáqtoraiyabama ení paru-yátáákáq emá ketáái watáama awaaraq-áímmá itánóne. 5 maamin-nákómá máqte-tupaama wemá ááiqqa kéena máqte-marabaqa Ítiráaeo-wayukati aúkaapimma wemá táí-aaimma tarôq kéena wemá áqnábariq umá keqtáá Ítiráaeo-wayukabikemma wemá Náátáréti-wayukaraq yabíkéna yúyánámmá mamá táwí kéumayikaiye. 6 miráitana wemá ketáái anó-monoq-naupaqa kúmiq-yataqa tarôq kéitaqtaa ketáámá wemmá yáqtokaunatae. 7 miráimanibo ááiq-i-wayukati anó-kawaa-naqa Arítíati wemá iréna maamin-náqá akoqnáá umá awíqména kóuraiye. 8 miráitana Arítíati wemá téna ‘maamin-náqá aabi mayakánéqa keqtááyábámá enôpaq oro.’ téna wemá timá tíkaraiqtaae. miráipoaq emá maamin-náqá enamááríq ítama káonenana weqtábá ketáama ‘árainé’ tíya emá aónanone.” téna Tetúratí wemá tiráiyé. 9 máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq yemá téta maamin-áímmá “árainé” téta yemá tirááe.

Póro wemá Pírikikaq watáama tiráiyé.

10 ániibo anó-kamaani-nakoma wemá Póroni aúrapí aayóq uráitana Póro wemá watáama tiráiyé:

“kemá aónaraunama emá netuqyaa-túpáámá maami-káyúkátí anó-kawaa-naqa mááe. aamá ítama kéyainanaq kemá akoqnáá umá yawéqma tenúne. 11 ániibo emá enamááríq maami-káyúkámá ítama yimónao. kemá Yérútáárebaqa monoq-námmá peránáaq uráunama títaubake kaayaq-yúpáámá kéyataiyé. 12 miráitata Ítiráaeo-wayukama yemá íma kítimonawaq kemá móra-naqa unítíq-aimma ítimayikeq ániibo kemá máqte-kayukati yúyánámmá mamá táwíq íma kéeq yeráwáqti anó-monoq-naupaqa yirááti-naupakaraq íma anó-maruqa mamá táwíqa íma uráune. ímiye. 13 ániibo íbêqa maami-káyúkámá máqten-aimma kétémanibo íma kanaaraq abarokáq yiráátin-aimma kéte.” téna Póroma óq-aimma tiráiyé: 14 “miráimanibo kemá móra-yataaqtaba emmá timá-amenunama minná aammá uyátárai-nakoma tirááitiraiye. íma máráa-kayukama min-áqtábá ‘kaaqaari-áíné’ kéte. kemá Ítiráaeo-wayukabikemma yatáqma kémaeq naayóbáqá ketáái títaubikoni Áánûqtukaq anaáe kéwáreq kemá máqtemma ámáan-aima kéwáreq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí watáama agamatá-kán-nábímmá wáitaq kemá itáíq-itaiq kéune. 15 miráitata yeráwáqá maami-káyúkámá Áánûqtuqtaba awé oníq umá kegáráq Áánûqtumma awé kéeq kemá Áánûqtuqtaba wemá pukáa-kayukama mamá itó-umayikaniye. téq kemá itáíq-itaiq keune.

16 ániibo ketirukómá íraqôniq kéena arupú kéitaq kemá Áánûqtugaraq aarawaatí yúraqaqa kemá ketáaiqtaba netuq-túyánámmá íma kémayaune.

17 ániibo kemá Yérútáárebaq yuwéq káqo-kayukate yagaroqtamá máqe-uraune. mibákémmá kemá yawéqma ketí márúkaq iráunnama kemá Áánûqtukaq amí-yátááqá maméq iréq móneqa ketí waayúka íma makáa-kayukama yímikaune. 18 ániibo kemá mirá kéeq anó-monoq-naupaqa máeq ketí kúmiq-yataqa mamá paá i-yátááríq kéunatama taíbaq-wayukama keté íma áikuteta unítíq-aimma íma wáqe-uraiye. 19 miráitamanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama Étia-marabaq kémaae-kayukama yeráwáqá máqe-uraae. yemá kemmá aabi matikánétama yemá maakáq enaúraqaq irétawaq ókaraq yeqtí watáama itáaro. 20 ániibo mi-káyúkámá min-áímmá íma timá-amiyaama maanámo máa-kayukama iyúwénatawaq káánítôre-wayukati yúraqaqa itó-uraunata otaaq-tátááríq íuraane tiráan-aimma timá-amero. 21 miráimanibo kímora-yataqa kemá maará téq tiráune. ‘Áánûqtu wemá pukáa-kayukama yawéqma mamá itó-umayikanitaq kemá minnýaba itáíq-itaiq kéune téq tiráunayaba yemá minnýaba kemmá aabi kématikaae.’” téna Póroma tiráiyé.

22 ániibo anó-kawaa-naqa Píriki wemá uyátárainakon aammá itáíq-itaiq on-ááímmá aónéna wemá tiráiyé: “i-wáyúkátí anó-kawaa-naqa Arítíati wemá maakáq yínna-yupaama kemá keráwáqti táama ítama yainánúne.” téna anó-kamaani-naqa Píriki wemá tiráiyé. 23 ániibo anó-kawaa-nakoma yaímma-wayukama timáyikáitata yeráwáqá Póromma awíqma ánná-naupaqa móma ákáreraq akoqnáá-aimma íma téraq

wemmá ayuwáiyana paá uréire kéinaq wení waayúka-ma iyuwáiyata paá yama káoneta aáwaqa wemmá áméro." téna tiráiyé.

Píriki Póromma kaayaq-kárítímáátímá ánnáma umákaraiye.

²⁴ Píriki wegáráq wení ánaakoni áwíqqa Tarútira wemá Ítiráaeo-annabiken-inimiye. miráitana Píriki yaímma-taoqa wemá Póromma ááyaitana Póro wemá iréna Ítuma keqtáá yauwéqma tiwiránîn-nakoqtaba itáíq-itaiq kéo-waigoni áaimma timá ámikaiye.

²⁵ miráimanibo Póroni watáagoma arupú áaiqtaba téna ketáái túma yabi-iyábágáráq Áánûqtuma ketáámá mamá yainánîq-kanaayabagaraq wé tiráiyé. Píriki wemá maamin-áímmá kéitena ikatíq uráiyé. miráitana Píriki wemá Póromma timá ámikaiye: "anaaékaqa aamá tí-kánáaráqá emmá ááyaanaa aamá máma tínópo emá kóaa." téna timákaraiye. ²⁶ miráitana Píriki wemá Póroqtaba "yaímma móneqa timíniye" téna wemá Póromma taígani-tupaama timákaitana kégoitana wemá awé umá máqe-uraiye.

²⁷ anaaékaqa kaayaq-kárítímáátímá kéyataitana Pótitati Péqtati wemá Pírikini-maruqa mayéna wemá anó-kawaa-naqa maínna-kanaaraq Píriki wemá Ítiráaeo-wayukama yimuqá maráigáae téna Póromma paá ánná-naupaqa ayúwáitana máqe-uraiye.

²⁵ kaumo-yúpáámá kéyataitana anó-kamaani-naqa Péqtati wemá Tétaría-marabake maréna yauwéqma Yérútáarebaq uráiyé. ² miráitata uyátarái-monoq-wayukagaraq Ítiráaeo-wayukati kawáá-wáyúkágáráq yeráwáqá Póromma aabi mayakánôn-aimma anó-kamaani-nakokaq maméta urááe. ³ yemá anó-kamaani-nakaq inaa-inaa tirááe: "emá keqtáá tiwáqnaa éaq emá maamin-náqá timákénanawaq wemá Yérútáarebaq yíno." téta yemá aapaq kéwinaraq aúpáké atíqtuweta ikamónáae téta tirááe. ⁴ ániibo anó-kamaani-naqa Péqtati wemá tiráiyé: "Póro wemá Tétaría-marabaq ánná-naupaqa máipoaq kemá mibáq yauwéqma ónúne." téna wemá tiráiyé. ⁵ miráinata keráwáqtí anó-kayukama yemá ketê yagaroqtamá mibáq uréta min-nákóní otaa-qtátááqá wáinatama yemá Póromma aabi mayakánoe." téna anó-kamaani-nakoma tiráiyé.

⁶ ániibo Péqtati wemá Yérútáarebaqa tiyááka-kanaama yeráwáqtê maéna wemá Tétaría-marabaq uréna móra-taoqa wemá aamá ítama yaináí-náúpáq máena wemá yaímma-wayukama timáyíkáitata yemá Póromma ánná-naupake awíqmeta irááe. ⁷ ániibo Ítiráaeo-wayukama yemá Yérútáarebake ye-káyúkámá iréta máqten-aimma téta Póroni aúbi makáámanibo árain-aimma íma anó-kamaani-naqa timá ámikaae. ⁸ ániibo Póro wemá tiráiyé: "kemá mórama otaa-qtátááqá íma tarôq éq ániibo Ítiráaeo-wayukati ámáan-aimma íma mamá táwíqqa kéeq yeráwáqtí monoq-námmá íma mamá táíq kéeq Arómani-wayukati anómma yabíkái-naqa íma awáágúraune." téna Póroma tiráiyé. ⁹ ániibo Ítiráaeo-wayukayaba yimuqá kémarena Péqtati wemá Póromma awíqma Ítiráaeo-wayukati iyáápi maráinaya-

ba wemá maará téna Póromma timá ámikaiye: "Póro, emá kanaaráq Yérútáarebaq kéwinaraq mibáqá kemá enáama ítama yainánúnô?" téna tiráiyé. ¹⁰ ániibo Póro wemá tiráiyé: "íbêqa kemá maami-náúpáq itó-urauna-ma maammi-náúmmá Arómani-wayukati yabíkái-nakoni íráqôn ámáan-aikaraq ketáámá ítama keráwáqá yainánóe. ániibo emá káonaane. kemá Ítiráaeo-wayukabimma mórama otaa-qtátááqá íma tarôq uráune. ¹¹ kemá mórama kemmá tíkamma puí-yátááríq uráanatama minná kanaaráq tíkaminoe. miráimanibo yeráwáqá kaaqaari-áímmá tétama kemmá yeqtí yiyáápi yimíníqtabama móra-nakoni náapaamma íma wáiyé. minnýyaba kemmá Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma yúraqa ketáámá yainániye." téna Póroma tiráiyé. ¹² ániibo Péqtati wemá maamin-áímmá kéitena wení káánítôre-wayukagaraq watáama timátuvena wemá Póromma timá ámikaiye: "emá anómma yabíkái-nakoma enáama ítama yainániye ténnaboia emá kanaaráq wekáq wínóne." téna tiráiyé.

Póro wemá káqomma yabíkái-naqa Aagarípaani aúrakaq uráiyé.

¹³ yaímma-kanaama kóitana anómma yabíkái-naqa (kíni) Aagarípa Peníti wení anaanoágáráq yenákámá maréta Tétaría-marabaq uréta Péqtatimma yaagumá téta timá ákaraaye. ¹⁴ miráitata yenákámá Tétaría-marabaqa ayáqtáá-kanaama kémaeyana anó-kamaani-nakoma Péqtati wemá mi yabíkái-naqa Aagarípaamma Póroqtaba maará téna tiráiyé: "naayóbáq Píriki wemá móra-naqa Póromma ánná-naupaqa ákáraimma wemá íbêqa paá máiyé. ¹⁵ miráitaaq naayóbáqá kemá Yérútáarebaq máunata Ítiráaeo-wayukati uyátarái-monoq-wayukama yemá téta 'maamin-náqá aabi mayakéta ikamíyana puíno.' tirááe. ¹⁶ ketáámá Arómani-wayukataama maamiraráa kéunatae. áqnáabaq móra-nakoni aúbímmô maráina-waigoma wenáama ítátuvena aúbi maráin-aiqtaba wemá kanaaráq tíniye. anaaékaqa ayúwáananataa yainánúnatae. ¹⁷ miráitata yemá maréta maakáq kéyewaqa kemá íma ayáqtáá-yupaama máqe-ureq kemá aamá ítama yaináí-náúpáq káqon-aabayaanaapimma kemá yaímma-wayukama timáyíkaunata Póromma ánná-naupake awíqmeta irááe. ¹⁸ miráitata mi-káyúkámá yama itó-uraamanibo yemá Póromma aabi mayakái watáama íma tirááe. ímiye. ¹⁹ yemá paá yeráwáqtí monoq-nááqtábá kététa mórama pukurái-naqa wenáwíqqa Ítue wetábá tirááe. Póroma wemá téna maamin-náqá 'paá máiyé' téna kétiye. ²⁰ miráitaaq kemá maamin-áímmá itáúnnaama ummaa kéyitaaq kemá Póroqtaba maará téq tiráune. 'emá kanaaráq Yérútáarebaq kéwinaraq maamin-áímmá ítama yainánúnô?' téq kemá tiráunamanibo ²¹ Póro wemá téna Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma ketáama ítama yainániye.' téna kététaq ayuwáunana wemá ánná-naupaqa máiyé." téna Péqtati wemá timá yímikaiye. ²² ániibo anómma yabíkái-naqa Aagarípa wemá tiráiyé: "kemá kenamááríq maamin-nákón áama

itánáaq kéune." téna kítitana Péqtati wemá téna "maamin-áímmá aabáyaama itánóne." téna tiráiyé.

²³ káqon-aabayaanaapimma kínima Aagarípaa wegáráq Peníti yenákámá anómma yabíkái-kayukati unáákáqtóma yenákátí yineqá umátoreta yaímma i-wáyúkátí anó-kawaa-wayukagaraq yaímma anó-kayukagaraq yeráwáqá móra-naupaq áíkuma máeta Péqtati wemá yaímma-wayukama timáyikáitata yemá Póroma ánná-naupake ko awíqmeta irááe. ²⁴ ániibo Péqtati wemá tiráiyé: "kínima Aagarípaa, ketáágáráq máqte-kayukao, maamin-náqá aónaaro. Ítiráaeo-wayukama aarawaamá Yérútáárebaq kémaae-kayukagaraq yaímma maabáqá Tétaría-marabaq máa-kayukagaraq yeráwáqá téta 'maamin-náqá wemá paá íma mánibo ikámínana puíno' téta yemá ketúraqa ááyama tirááe. ²⁵ miráimanibo kemá maamin-náqá aónáúnna wemá mórama otaa-qtátááqá tarôq éna puíní-qtataaqa íma wáitana wemá wenamááríq téna Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma ketáama ítama yainániye.' téna kítitaq kemá 'wekák wakúyakaanana wíniye.' tiráune. ²⁶ miráitaq kemá weqtábá aúbabi agatúwáanana Arómani anómma yabíkái-nakokaq wíñin-aimma íma itaraune. miráitaq kemá wemmá awíqme kínima Aagrípaa, emá anómma yabíkáana-waigokaraq yaímma-yuti yúrakakaraq kéyunaboq keráwáqá wenáama kéitaiyaq anaaékaq kemá wení otaa-qtátááqá kanaanaraq agayánúne. ²⁷ miráinaq kemá móra-nakomma ánnábimmo Arómuq timákaanana kéwinaq wemmá aamá mayákáan-aimma kemá íma aúba-wannaabi agáyáanama minná íma arupú íniye." tena anó-kamaani-nakoma Péqtati wemá tiráiyé.

Póro wemá Aagarípaani aúrakaq watáama tiráiyé.

²⁶ ániibo Aagarípa wemá tiráiyé: "Póro, emá íbêqa ení watáama tiyo." téna kítitana Póro wemá ayáámma múte yaútena wenaúbi máráanaiqtaba tínéna itata waayúkama yaákama máqeuraae. Póro mirá téna: ² "anó-kawaa-naqa Aagarípaa, emá ketáái áaiqtaba kéitaanaboq kemá timuqá ôriq umá kémareq kemá anaúrakaq watáama ténáaq kéune. miráitaq kemá emmá watáama timá-amenunama minná Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá keqtábá kaaqaari-áímmá téta túbi kémaran-aimma timá-amenune. ³ miráita emá Ítiráaeo-wayukama ketáái táaikaraq ketáámá watáama túnnatama minná emá káonaane. minnáyaba emá ketáama ítama íráqôniq éwaq emá íma ábókariq uwo.

⁴ ániibo Ítiráaeo-wayukama yemá máqtemma ketáaimma aónaraae. naayóbáqá kemá pááqyan-iyapogoma ketí-wayukate yagaroqtamá kémaeqa kemá Yérútáárebaq uréire uráune. ⁵ miráitata naayóbáqá yemá kemmá timónaraapoata yemá kanaanaraq ketáaimma timá-aminetama minná kanaanaraq íye. miráitata yemá aónaraane. naayóbáqá kemá Pérati-wayukati yáaimma kéwaraunata min-ááikómá akoqnáá umá ketáái monokóní áaimma uyátáraiye.

⁶ miráitaq kemá íbêqa itó-uma máunata yemá kemmá

aabi kématikamma maamin-áikóní áaimma mirá-uraiye. naayóbáqá Áánûqtuma ketáái títaubikomma akoqnáá-aimma timá yímikaitaq minnáyaba kemá itáiq-itaiq kéune. ⁷ ániibo ketáái títaubake kaayaq-ánná-wáyúkámá yeráwáqá wágáawabi nokáámma Áánûqtukaq nunamummá tíq-tiq umá awé kéone. ániibo anómma yabíkáana-nako, kemá itáiq-itaiq kéunata Ítiráaeo-wayukama yemá kemmá aabi matíkaraae. ⁸ keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, Áánûqtuma pukáa-kayukama mamá itó-umayikaniqtaba nôraq itaráq íma tîñô?

⁹ naayóbáqá kemá kenamááríqá Ítuma Náátárêtibake-nakon áwíqqa mamá táiq uráune.

¹⁰ miráitaq kemá Yérútáárebaq uyátárai-monoq-wayukabikemma akoqnáama matéq netuqyaammá Áánûqtuni waayúkama yáqtoqqa Yérútáárebaq ánná-naupaq kéyikeq yaímma-wayukama yíkamiyata púyoro téq tiráunae. ¹¹ miráitaq kemá máqte-tupaama yeráwáqáqí monoq-náupáq uréq ánnáma kéyimeq Ítuni anaáemo wáráan-aimma yuwaígáae téq uráune. minnáyaba kemá káqo-marabaq uréire umá Ítuni anaáe kéwaraa-kayukama mamá táiq umáyikaraune.

Póro wemá Káríqton-annama aúkain-aimma tiráiyé.

¹² miráitaq kemá uyátárai-monoq-wayukabike náapaamma kémayaunata yemá timátíkáawaq kemá maréq Tamáátikati-marabaq uráune. ¹³ miráitana wágáama aabaúgómá aáwaqa nai-kánáa kéita kemá aónáúnana aabáyákákémmá ókómá kamá yupayo uréna keté yagaroqtamá uráa-kayukati yineqá ókómá kamá yupayo uráiyé. ¹⁴ ániibo máqtemma ketáámá marabí yutákureqtaa kéitaunana móra-wataagoma Íbaru-aipikemna maará téna tiráiyé. 'Tóro! Tóro! emá nôraq itawáq kemmá mamá táwíqqa kéono? kemmá apupé kée emá ketí-wayukama mamá táiq kéumayikaanabo emá enamááríq aú-aiqa mayánóne.' téna min-áikómá tiráiyé. ¹⁵ ániibo Póro kemá tiráune. 'uyátáráana-nako, emá náawabono?' tiráune. ániibo uyátárai-nakoma wemá tiráiyé. 'kemá Ítue. emá kemmá mamá táwíqqa kéone.' téna tiráiyé. ¹⁶ miráimanibo íbêqa emá itó-urewaq kemá enôpaq iráunapoq kemá emmá awírána emá ketí mayái-náqá mááe. emá íbêqa kéite aónána-yataaqtabama máqte-kayukama kítimayiminaq ániibo anaáekaqa abarokáq ínî-qtataaqtabagaraq emmá arááatenune. ¹⁷ miráinaq emmá timákáana Ítiráaeo-anna-wayukayaqtaba káqo-wayukayaqtaba kawáá onúne. ¹⁸ minnáyaba emá yeráwáqáqí yúramma mamá tágamayikenata yemá kumayuq-yátááipikémmá yuwéta yeráwáqá waéqma tágama-yataakaq maéta Tááqtaani akoqnááipikemna yuwéta kekák itáiq-itaiq kéiyaq kemá yeráwáqáqí kúmiqa mamá paá umáyikáanata yemá Áánûqtuma yiwíkai-kayukagaraq aokaríq umá yagaroqtamá mánoe.' téna Ítuma tiráine." téna Póroma tiráiyé.

Póroma wení mayaígón áaimma tiráiyé.

¹⁹ ániibo emá anómma yabíkáan-naqa Aagarípaa, kemá Áánûqtunopake-tataaqa káoneq kemá íma wenáama arátaune. ²⁰ miráitaq kemá áqnáabaqa Tamáátikati-marabakemma Yérútáarebaq uréq mikákémmá máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq Yéq-taeo-wayukabimma Áánûqtuni átê-wataama kétima-yimunata yeráwáqtí kúmiq-yataapikemma waéqma yeráwáqá Áánûqtukaq yirummá ámiketa íraqôn-aaimma íyábá timá yímikaune. ²¹ kemá mirá kéunata minnáyaba Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá monoq-náúpáké kemmá yáqtoqma tíkamineta urááe. ²² ániibo ketirummá akoqnáá wáqe-urena Áánûqtuma kemmá tíwáq-naa uréna kemá máqte-kayukagaraq yaímma anókayukati túrapi watáama tiráiyé. miráitaq kemá íma káqon-aaimma kétupo kemá naayóbáqá Mótetigaraq yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yeráwáqá maará téta tirááe. ²³ Áánûqtunopake tiwiránîn-nakoma wemá aú-aiqa maténa keqtaámá áqnáabariq umá pukáipike itó-urena wemá Ítiráaeo-wayukagaraq Yéq-taeo-wayukabimma aúwaraimma tágama-yataakaraq timá-yimíniye. 'téta yeráwáqá tirááe.' téna Póroma tiráiyé.

²⁴ Póro wemá mirá téna kétitana Péqtati wemá tiráiyé: "Póro! emá aíbôqnaaboq kéone! emá ení taíbaq itái-yátáákómá emmá mamá aíbôqnaaboq kéiyé." téna Péqtati tiráiyé. ²⁵ ániibo Póro wemá tiráiyé: "anó-nako, kemá íma aíbôqnaaboqa kéune. kemá paá túyánámmá kéiteq kétune. ²⁶ Aagarípaa, ketáama itaao. emá maami-qtátááqtabámá káone kéite uráanaq minnáyabama kemá íma ikatíqa éq watáama kétunama maami-qtátááqá íma aúpáq abarokáq uráiyé. ²⁷ anómma yabíkáana-naqa Aagarípaa, emá Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáama kéitaano? kemá itáunama emá yetáama itáiq-itaiq kéone." téna Póroma tiráiyé. ²⁸ ániibo anómma yabíkái-nakoma Aagarípaa wemá Póromma maará téna timá ámikaiye: "emá maamin-áwáaraq-yúpáawáq kemmá mamá Káríqton-anna-naqa káutikaano?" téna tiráiyé. ²⁹ ániibo Póro wemá tiráiyé: "awaaraq-yúpáawábi ayáqtáaq-yupaama minná kanaaraq íye. miráimanibo kemá Áánûqtukaq maará téq nunamummá kétune. egáraq yaímma-wayukama keráwáqá maamin-áimmá kétuna itáakayukama keráwáqá Ítun anaaé waqma ketê mórai q umá kétikaiye. miráiyana maamin-ánnábi keráwápímmá íma wániye.

³⁰ Póro wemá mirá téna kétitana anómma yabíkái-naqa Aagarípaa Penítigaraq yaímma-wayukagaraq yeráwáqá itó-uma máápaq kóurae. ³¹ miráitata yeráwáqá máápaq máeta maará téta tirááe: "maamin-náqá wemá mórama ikámma puyéta ánnáma améta ínín-úmmáá-yátááqá íma tarôq uráiyé." téta tirááe. ³² ániibo Aagarípaa wemá Péqtatimma maará téna timá ámikaiye: "maamin-náqá Póro wemá 'Arómani-wayukati anómma yabíkáan-nakoma ketáama ítama yainániye' téna íma tinnarakaa wemmá timákáanana

paá yauwéqma kóine iné." téna Aagarípaa kínima wé tiráiyé.

Póroma únópi-káárébi maréna Arómuq uráiyé.

²⁷ ániibo yeráwáqá aamá timá móra-akaq maréta keqtaá timátikaawaqtaa únópi-káárébi maréqtaa Arómuq Ítari-marupaq kéunanata yeráwáqá yáqtoqma Pórogaraq yaímma ánná-wayukagaraq anómma i-wáyúkátí kawáá-náqá áwíqqa Yúriati wení ayáapi yíkaraae. miráitana maamin-náqá i-wáyúkátí kawáá-nákóqtabámá Arómani-wayukati i-naré. ² ániibo kemá Arúkegaraq ketáámá mórama Áátaráamítíq únópi-káárégómá Étia-marupaq kéwitaqtaa ketáámá mipí uyáqtama uráunatae. ániibo móra-naqa áwíqqa Ááritáákatima wemá Tetarónáikaqa Maateróniabakenakoma wegáraq yagaroqtaamá ketáátê iráiyé. ³ ániibo óq-abayaanapimma ketáámá Tááíranapaqa ko yamá uráunatae. miráitana Yúriati wemá Póromma mamá íraqôniq kéumakena ayúwáitana uréire kéena wení aanábó-wáyúkámá yimónaraiye. ⁴ ániibo ketáámá Tááíranapakemma únópi-káárébi maréqtaa kéunanata uwáágoma keqtaá mamá táwíq kéitaqtaa íyórai-aukapaq maréqtaa Táíparatibaq uráunatae. ⁵ miráitaqta ketáámá únókóni aúkáapi maréqtaa Tirítibaq uréqtaa mikákémmá Paapíriya-marupaq uréqtaa ániibo mikákémmá Mááíraqa Arítia-marabaq uráunatae. ⁶ ániibo mi-márúkákémmá mórama i-wáyúkátí anókawaa-nakoma wemá Érékánaraa-marabake únópi-káárégómá maréna Arómuq Ítari-marupaq wíne kítana wemá timátíkáitaqtaa ketáámá mipí uyáqtama uráunatae.

⁷ miráitaqtaa ketáámá mi-únópi-káárébiimmá yaákare kéweta yaímma-kanaama máqe-uraunatae. miráitana móra-marupa Nááitatíq kényunanata mikákémmá anón-uwaagoma keqtaá mamá táiq kéiqtaba mikáké maréqtaa Karíti-marukoni íyórai-aukapaq waaqókáq Táárámóniq uráunatae. ⁸ ániibo mikákémmá maréqtaa únókóni áwabaq kégumunana-ta min-áúkápáqá anón-ummaa-yataaqa kémayeqtaa ketáámá maréqtaa Áráátia-marukoni waaqókáqá únópi-káárémá marái-márúkáq yayamá iráunatae. ⁹ ániibo netuqyaa-túpáámá kényataitana Ítiráaeo-wayukati aáwaqa aweté i-kánáámá yátamakítata mimórá-kánáámá uwáágoma ôriq umá kéyorena únókómá yeráwáqá mamá táiq uráiyé. miráitana Póro wemá maará téna timá yímikaiye: ¹⁰ "máqte-kayukama itáaro! íbêqa ketáámá kéonanataama taíbaq-yataaqa aúyoranimanibo miráuma únópi-káárégáraq oótakaraq yenamá mi-qtátááqá íma aúyoraiyobo ketáámá waayúkagaraq aúyoranunatae téq kemá kéitaune." téna Póro wemá tiráiyé. ¹¹ miráimanibo i-wáyúkátí anókawaa-nakoma wemá únópi-káárémá awéqtameta uréire kéo-kayukati yáama kéitena Póronaama íma itaraiye. ¹² ániibo min-áúkápáqá únópi-káárémá marái-márúqá uwáágo ôriq kéena íma íraqôniq uráitata mi-káyúkámá yeráwáqá aamá timá móra-akaq maréta Karíti-aukapaqa Pinítibaqa únópi-

káárémá maraí-márúqá uwáá kéyorai-kanaama íraqôniq uráitata yeráwáqá mibáq wínéta urááe.

únópímmá anón-uwaama yokáiyé.

¹³ anaaékaqa uwáágoma mamá pááqyaniq kéitata yeráwáqá yúyánámmá ítáaniq umá únópí-káárémá maméta Karíti-aukapaq maréta urááe. ¹⁴ miráitata yeráwáqá únópí-káárébí maréta pááqya-kanaama kéowana Karíti-marukake uwááma áwiqa anón-uwaama yokáiyé. ¹⁵ miráitana min-úwáágómá únópí-káárémá mamá táíq kéitana ketáámá íma kanaaráq yáqtoqma awíqmeqta uráunatae. ¹⁶ miráitaqta mikákémmá ketáámá maréqta pááqya-marukaqa Kótaq uréqta íyórai-aukapaqa ketáámá anón-ummaayataaqa matáunatae. ketáái pááqya-unopi-kaarema anón-unopi-kaarenobaq múte makáunatae. ¹⁷ miráitata únópí-káárébí mayaímá kémayaa-kayukama yeráwáqá únópí-káárémá yáqtorai-yataaqa yabítiréta ánnáma atáá umá akoqnáá kéeta yeráwáqá téta únópí-káárégómá tíwíqmenata Aríbiya-aukapaq wíniye téta yeráwáqá tabaráábera-qtataaqa ayútuwaawana mi-káárégómá únókóní ámûraaqa mayaqména uréire uráiyé. ¹⁸ miráimanibo anón-uwaagogaq únókógáráqá keqtáámá tiwéqta mena uréire kéitata yeráwáqá káqon-abayaanapimma áaimma átáma oótamma mamá iyaabítaaq urááe. ¹⁹ ánibo óq-taoqa yeráwáqá iyáápikekemma únópí-káárémá mamá íraqôniq i-yátááqá mamá iyaabítaaq urááe. ²⁰ miráitaqta netuqyaa-túpáámá ketáámá aabaúwábi wiyóqá íma káonaunataama 'náakaqta máuno?' téqta anón-uwaama kéyoraitaqta ketáámá íma paá máituyanamma itaraunataamibo "táíq ónúntae" téqta tiráunatae.

²¹ ánibo netuqyaa-túpáámá máqte-kayukama aáwaqa íma néta máawana Póro wemá yeráwáqá aúkáapi itó-urena tiráiyé: "keráwáqá maami-káyúkámá ítáaro. naayóbáqá keráwáqá ketáama kéiteqa Karítibaq yuwéq íma uráiyakakaa maamiráuma umma-yátááqá íma mayéqta máqte-qtataaqa íma aúyoranena iné. ²² miráimanibo kemá timá-timunna-aimma ítáaro. keráwáqá ketáámá móra-naqa íma aúyoranibo kímora-yataaqa únópí-káárémá wenamá aúyoraniye. ²³ ánibo kemá Áánûqtukaq nunamummá kéteq wekák itáíq-itaiq kéunana nokáámma Áánûqtuni kaqtó-nakoma ketimakaq yama itó-urena tiráiyé. ²⁴ 'Póro, emá íma ikatíq éwaq anómma Arómaninakoma Títaama wenaúrakaq koma itóaa. ánibo maami-káyúkámá máqtemma yeráwáqá únópí-káárébí máa-kayukama eqtábá Áánûqtuma kawáá íniye.' téna tiráiyé. ²⁵ minnáyaba waayúkama keráwáqá íma ikatíq oro. kemá Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq kéunapoana Áánûqtu wemá tínna-yataaqa kanaaráq tarôq íniye. ²⁶ minnáyaba ketáámá páátákáá únópí-káárémá maméqta móra-marukaq onúnatae." téna Póroma tiráiyé.

²⁷ ánibo tiyááka umá títaubake kaumo-nókáámmá kéyatatata uwáá kéyorena ánibo móra-nokaama títaubake kaayaqté-kaayaqtekomma yeráwáqá

Meriteréinia-unokoni áwabaqa nokáan-aukaama únópí-káárébí mayaímá mayáa-kayukama yúyánámmá ítáama maami-káárégómá "móra-marukaq kéwiye" téta yeráwáqá yúyánámmá ítarae. ²⁸ miráitata yeráwáqá ayáqtaaq-annaraqa umma-yátááqá abíku-mareta únópí yúwáawana kúmímma waaqókáríq uráiyé. miráitaqta ketáámá maréqta móragaraq pááqya-kanaama kéweta min-ánnámá únópí yúwáawana kúmímma waaqókáríq éna kegébaraq kukáiyé. ²⁹ ánibo únópí-káárébí mayaímá kémayaa-kayukama yeráwáqá ótakaq ya kumayániye téta yeráwáqá óriq umá ikatíq urááe. miráitata yeráwáqá páátákáá únópí-káárémá yáqtoqma akoqnáá i-yataaqa mi-káárégóní ayárepaqa kaayaqté-kaayaqte umma-yátááqá yáqtoq-mareta máiyana aabaúma utáikáe téta yeráwáqá nunamummá tirááe. ³⁰ miráitata únópí-káárébí mayaímá kémayaa-kayukama yeráwáqá yuwéta péqmareta kóineta únópí-káárégóní aipakémmá umma yamá yáqtorai-yataaqa karikaa uréta pááqya-unopi-kaarema mémánóbáq yubéqtukaae. ³¹ miráitana Póro aónarena wemá i-wáyúkátí kawáá-nákáráq yaímma i-wáyúkágáráq timá yímikáiyé: "maamin-únópí-káárébímmá mayaímá kémayaa-kayukama yeráwáqá íma máiyaaq minná máqtemma keráwáqá táwíq ínoe." téna Póroma tiráiyé. ³² ánibo i-wáyúkámá yeráwáqá maami-káárégóní ánnáma kárátuwaawana uráiyé.

³³ aabaúma utána kéitana Póro wemá maami-káyúkámá aáwaqa naígáe téna wátáama tiráiyé: "máka-tiyaapari umá títaubake kaayaqté-kaayaqte miráuma ayáqtaá-kanaama ketáá ikatíq umá aúyokeqta aáwaqa íma naráunatae. ³⁴ miráitaq kemá akoqnáá umá keráwáqá kétéma-timune. keráwáqá yaímma paáaawaqa mamá kénaiyanawaq min-ááwákómá keráwáqá mamá akoqnáá íniye. minnáyaba keráwáqá ítáaro. keráwáqá túma íma ayáá atikaniye." ³⁵ Póro wemá mirá kéténa yeráwáqá yúrikaqa yammá maténa Áánûqtumma amuqá marakéna nunamummá kéténa Póro wemá yammá naráiyé. ³⁶ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá iyakoma íraqôniq kéitata aáwaqa mamá narááe. ³⁷ miráitaqta ketáámá taígani-kayukama (miráuma 276) mi únópí-káárébímmá máqte-uraunatae. ³⁸ ánibo mi-káyúkámá yeráwáqá aáwaqa mamá nátuweta anaaékaqa yeráwáqá únópí-káárébímmá aáwaq-unamma mamá únópítáá iyabótúwáawana únópí-káárégómá ummaamá íma yéna oyaaq umá uráiyé.

únópí-káárémá táíq uráiyé.

³⁹ aabaúma utamá kégaitata únópí-káárébí mayaímá kémayaa-kayukama yeráwáqá márúqa káonetaamanibo maramá íma aónarae. miráitata yeráwáqá min-áúkápáqá íraqôniq umá únópí-káárégóní márúqa wáitana íraqôniq umá kegébama wáitata yeráwáqá min-áúkápáq wínéta urááe. ⁴⁰ miráitata yeráwáqá mi únópí-kááréráqá ánnáma kúma akoqnáá umaráan-annama kárátuwaawana únókóní ámûraaq wáqé-uráiyé. miráitata yeráwáqá aweqtaí-

yátaráqá ánnáma kúma akoqnáá umaráan-annama kégaréta ániibo taabaráábema múte abíkumaraawana uwáágoma yiwíqmena únókóní kegébabaq uráíye. ⁴¹ miráitana mi únópí-káárégómá maréna únókóní kegébanobaqa aipaké koma aguréna maranóbáqá akoqnáá uráíye. miráitana anón-uwaama yokéna maamin-únópí-káárégóní ayáemma mamá táwíq uráíye.

⁴² ániibo i-wáyúkámá yeráwáqá yaímma ánná-wayukama péqmareta kóinoe téta yeráwáqá yíkamine-ta urááe. ⁴³ miráimanibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma wemá Póromma áwáqnaa kéena íma mirá-inoe téna wemá yaímma-anna-wayukama timáyíkáitata yeráwáqá nokótáaqa yubáméta únókóní kegébabaq urááe. ⁴⁴ ániibo yaímma-wayukama únópí-káárégóní yaa aqtóráq yáqtoqma mayaqméta nokegébábaq urááe. miráitaqtaa máqte-kayukama íráqôniq umá máqte-uraunatae.

Póroma Mórota-marabaq máqte-uraiye.

28 ketáámá máqtemma mi-nókóní kegébabaq iréqtaa ketáá itáunama mi-márúkón áwíq Móróta-marabare. ² miráitata mi-márúkáké-káyúkámá yeráwáqá keqtáámá mamá íráqôniq kéowana ániibo aaqá yéna yaugiqá kéitata yeráwáqá iramá agamakéta min-íraráqá keqtáá tiwíqma tíkawaqtaa máqte-uraunatae. ³ ániibo Póro wemá móra ira-átáámá mamá irabí agamakáitana móra-iraakabayaakoma min-írátáábí máqena kokoqá kéiqtaba min-írákábáyáákómá Póroni ayáákaqa ya útúraiye. ⁴ ániibo mi-márúkáké-káyúkámá aarawaamá yeráwáqá aónaamma maamin-írákábáyáákómá Póroni ayáákaqa ya útúrena upúkáiye. miráitata mi-káyúkámá yeráwáqá maará téta tirááe: “áraimma maamin-nákómá wemá yaímma-wayukama únópí yíkamitata pukáawana ketáái maníkómá íráqôn-aaimma tarôq í-nákómá wemá maami-nákóqtábámá íma paá mániye. téna maami-qtátááqá tarôq kéíye.” téta yeráwáqá tirááe. ⁵ miráimanibo Póro wemá maamin-írákábáyáámmá iranóbáq awéqtáma kéyuwena paá máqte-uraiye. ⁶ ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá Póromma awé umá karákéta iqtórainana wemá puíniye téta temmá Póroni aneqá móra-yataaqa íma abarokáq kéiqtaba yeráwáqá téta “maamin-náqá wemá maníkóe.” téta yúyánámmá itaraae.

⁷ min-áúkápáqá mórama maramá wáqte-uraitana mi-máraráqá yabíkái-naqa áwíq Púbiria wemá keqtáámá mamá íráqôniq umátíkáitqtae ketáámá kaumoyúpáámá wení-naupaqa máqte-uraunatae. ⁸ ániibo Púbiriamma aboámá anó-karima kokoq-kárimá mayéna waguráitana Póro wemá min-nákóní naaúpaqa uténa min-nákóní aneqá ayáamma aráápare nunamum-má kétitana min-nákómá atóbaraiye. ⁹ Póro wemá mirá kéitata mi-márúkákémmá netuqyaammá karíwáyúkámá yeráwáqá kéyewana Póro wemá mamá atóbamayikaraiye. ¹⁰ miráitata mi-káyúkámá yeráwáqá keqtáámá íráqôniq umá tíwáqnaa kéetata

ániibo yaímma-yataaqa keqtáá kétémetata tíwáqnaa umá móma únópí-káárébi tiyúkataae.

Póroma Arómuq yayamá iráíye.

¹¹ ániibo mi-márúkáké ketáámá kaumo-wíyómmá maéqtae anaaékaq ketáámá maréqtae morama únópí-káárémá Érékánara-marabakemma anón-uwaama yóráitana mi-márúkáké ya máqte urái-kaarebiqtae uyáq-tama uráunatae. miráitana únópí-káárégóní aikaqá Tútíe téta yeráwáqti maníkóní ábárawaao-aanikoratati yimammá tarôq umákáawana wáqte-uraiye. ¹² ániibo ketáámá min-únópí-káárébi maréqtae Tírakuti-marukaq yayamá iréqtae mi-márúkáké kaumoyúpáámá máqte-uraunatae. ¹³ miráitaqtae mi-márúkákémmá ketáámá min-únópí-káárébi maréqtae Arégiuma-marukaq yaútúma yayamá iréqtae mikákémmá anón-uwaama yóráitaqtae maréqtae Putíoriq anó-marukaq ko yamá uráunatae. ¹⁴ ániibo mi-márúkáké yaímma Káríqton-anna-wayukama kéyimonatata yemá keqtáá yáqtóráawata abapaké kaayaq-yúpáámá yeráwáqte maéqtae Arómuq uráunatae. ¹⁵ ániibo Arómuq yaímma ketíbâqawaayutaama Ítun-aama kéitaa-kayukama yeráwáqá itáamma keqtááyábámá kéye téta kétéwata yemá máqtemma maréna mi-márúkáké áwíq kaumo-áúwái-náúpáqá mááketi-marukaraq wenáwíq Áápiatibaq iréna keqtáámá aapaq ya kétémonaawaqtae Póro wemá yemá kéyimonena wemá Áánûqtumma amuqá marakéna akoqnáama matáíye.

Póroma Arómuq Áánûqtuni watáama tiráíye.

¹⁶ ániibo ketááma Arómuq yayamá kéyunanata kámááni-nakoma Póroqtae wenamá móra-naupaq máinana móra i-nákómá wekáqá yabíkáiye.

¹⁷ ániibo kaumo-yúpáámá kéyataitana Póro wemá Ítiráaeo-wayukati kawáá-wáyúkámá yááyaitata yemá máqtemma ya áíkutaawana wemá maará téna tiráíye: “keráwáqá ketíbâqawaayuo, itáaro. kemá íma táí-aaimmá tarôq kéeq Ítiráaeo-wayukama ketáái tí-taubikon-aaimma mamá táíq íma uráunamanibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá Yérútáárebaqa kemmá ánnáma umátiketa Arómani-wayukati iyáápi kemmá tíkaraae. ¹⁸ miráitata Arómani-wayukama yeráwáqá aamá ítama yaíkaamanibo kemá móra-yataaqa tarôq kéeq puyónúnna-aaimma íma tarôq uráunata yemá kemmá tiyuwánéta urááe. ¹⁹ miráimanibo Ítiráaeo-wayukama yemá ímiye téta maamin-áímmá arátéwáq óqa kemá aamá ténúnna-aaimma íma wáqte-uraiye. miráitaq kemá anó-kamaani-wayukama yááyaanata yeráwáqá ketáama ítama yaínánóe. téq kemá tiráunamanibo ketí-wayukama yeráwáqá móra-yataaqtáa aabimmá íma mayikánúne. ²⁰ ániibo kemá maamin-áíqtábá keráwáqá tááyama kétéma-timune. miráitaq Ítiráaeo-wayukama keráwáqá kéiteq awé uráaqtataqtáa kemá itáíq-itaiq kéeq awé uráune. miráitana minnáyaba maamin-ánnágómá kemmá yáqtoqma akoqnáa kéíye.” téna Póroma tiráíye. ²¹ ániibo

yemá tirááe: “Ítiráaeo-wayukabikemma móra-nakoma ení watáama íma aúbabimma agamá timá-timenata ániibo móra ketíbâqawaayutaama iréta ení watáama íma téta emmá íma timá táwîq urááe. ²² miráitaqtaa ketáámá enóyaupiken-aimma itánáqtaa kéune. ániibo ketáámá itáunataama máqte-kayukama yemá uyátárai-nakoni aammá kéwaraa-kayukama keráwáqtabágárâq yatáqma-yataapi mááe.” téta tirááe.

²³ ániibo Ítiráaeo-wayukati kawáá-wáyúkámá yeráwáqá mórama kanaamá maréta Ítiráaeo-wayukama yemá máqtemma aarawaamá Póroni márúpaq irááe. miráitana Póro wemá aabáyaanapike áaimma átárena énaikaqa wemá watáagon áaimma timá kétagena Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba Ítuqtabagaraq watáama tiráiyee. miráitana wemá Mótetini ámáan-aimma kétena yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá wannaabí agamakáan-aimma kítitana maamin-áikómá yeqtí yúyánámmá mamá íráqôniq kítitana yeráwáqá Ítuqtaba itáiq-itaiq ínoe. ²⁴ miráitana yaímma-wayukama wenáama kéitaawata yaímma-wayukama wenáama íma ítama arútaraae. ²⁵ miráitana yeráwáqá yenamáárîq óq-yuyanamma itéta kégowana Póro wemá áqnáabaqa maará téna tiráiyee: “Áánûqtuni Aokaq-Áágómá árain-aimma keráwáqá yúbi-kayukayaba téna Áánûqtuni amuné-náqá ketáái títaubikoma Ááítáiyani óyaukaq tiráine.

²⁶ emá maami-káyúkábí kéweaq maará téaq timá-yimiyo.

keráwáqá aamá itánómanibo áaimma íma itánoe. keráwáqá túramma aónainomanibo móra-yataaqa íaonainoe.

²⁷ maami-káyúkátí íyakoma akoqnáá umáguraitataboata yaákoma aamá itaíyábá yíbôgaitata yemá yúramma karoparááe.

miráitana yúrakoma móra-yataaqa íkáonaitana yaákoma móra-yataaqtaba íkéitaitataboata yúyánámmá íkéitaae.

yemá ketôpaqa íma ko yáútúmeta mamá íráqôniq umá tikaaó téta íkéye.’

téna agamatán-áúbábí Áítáiyama tiráine. ²⁸ Ítiráaeo-wayukama yúbi máin-aiiqtaba maami íráqô-mayaima Áánûqtuma keqtáá yauwéqma tiwiránî-kataama minná Áánûqtu wemá káqon-anna-wayukabi yúwáitana kéwiye. ániibo ketáámá maamin-áimmá timá-yimenatataa yemá itánoe. ²⁹ Póro wemá mirá téna kítitana Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá yenamáárîq aamá téite urááe.

³⁰ ániibo Póroma mi-márúkâq máena kaayaq-kárítímáátígóní arupimmá móra naammá meyaníq uréna yaímma-wayukama wení-naupaq keyewanama wemá mamá íráqôniq umáyikaraiye. ³¹ miráitana wemá akoqnáá umá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba watáama kétena uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma watáama máqte-kayukama timá yímikaiye. miráitana wemá maamin-áimmá waayúkama abarokâq akoqnáá umá timá-yimiyabama móra-nakoma aammá íma aú-nakaraiye.

Arómani

Póroni mayaígón áaimma

1 kemá Póro mayaí-nákómá Ítu Káríqtoni mayaírá Áánûqtuma aúyatikarena tááyaraitaq min-áúbá-wánnáámá agatáune. kemá Póroma Áánûqtuni íráqô-kataama tin-áímmá timá tímikaune. **2** Áánûqtuni amuné-wáyúkábí wení aúba-wannaabi naayóbáqá mimórá-íráqô-kátáámá Áánûqtuma akoqnáá umá tiráíye. **3** maamin-íráqô-kátáámá Áánûqtuni áaniko-qtabama wáqe-uraitana Tébitin-annabike pááq uráíye. maa-márábi-káyúkúrámá pááq uráimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágógáráq Áánûqtun áanikoma máqe-uráíye. **4** áanikoni akoqnááqaraq imaamugáráqá yirááténa pukáapike kímora itó-umakaraiye. **5** kemá Póroma Ítumma tirummá kámunana Áánûqtu wení mayáimá kétimitaq Ítumma wekáq kémaiyaune. waayúkama máqte-marabake Ítumma yirummá kámeta anaaé kéwaraaqtaba Áánûqtuni íráqô-kataama kemá timá yimunaiq umá **6** keráwáqá Arómuq-marupaq máa-yuma Áánûqtu tááyaraimma Ítu Káríq-tonamoe.

7 keráwáqá Arómuq-marupaq máa-yuma keráwáqtábá tááyaraitaq Áánûqtun-aama wáráa-kayukama kemá keráwáqtôpaq kágayaune. Áánûqtumma ákái-kayukao, Áánûqtuma ketibotáámá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoqaraq yenamá yenáktí íráqô-qtataakaraq yeqtí kaayoné-yátáákáráq keráwákáq paá waíno.

Póroma amuqá maréna nunamummá tiráíye.

8 áqnáabaq ketí Áánûqtuqtabama Ítu Káríqton áwíkaq timuqá kémarakaune. maragáráq-maragaraq-wayukama keráwáqtí itai-yátááqtábámá ítama ánataqtukaapoq keráwáqtábámá timuqá kématikaune. **9** nunamupí maamin-áímmá túnnama Áánûqtuma wenamááríq ítaraimma árain-aíne. Áánûqtuni íráqô-kataama tirukakékáráq kétimayimeq weqtábá kéune. wení íráqô-kataama wenáanikoqtabama wáíye. Áánûqtuma ítaraiye máqte-tupaama keráwáqtábá nunamupí kétune. **10** aati-aatimá nunamupí Áánûqtumma ítáanana akáinanama ketí aammá awíqtikainaq yayamá keráwáqtôpaq yenúne. ayáqtááq-kanaama yénáae téq uráune.

11 miráitaq keráwáqtábámá ôriq umá kemá kétékitaq timónanaq kéune. miráinaq kemá yaímma-yataaqa timénáá kéune. Áánûqtuni íráqô-qtataaqa keráwáqtê keqtirupi wamá akoqnáá íkáae téq kéyune. **12** minná Áánûqtukaq aati-aatimá túyánámmá itáíq-

itaiq í-yátááqá keráwáqá tíwáqnaa kéinana keráwáqtí itai-yátáákómá kemmá tíwáqnaa kéinama itáíq-itaiq í-yátááqá keráwáqtôpaq akoqnáá kéena ketíyápiqtaa akoqnáá íkáae téq kéyune.

13 ketúnabaro, keráwáqá maamin-áímmá ítama arútáaro. netuqyaa-túpáámá kemá túyánámmá kéitaune, keráwáqá óq-wayukama Yéqtaaeo-wayukama Ítu Káríqtonopaq yíwíqme yénáae téq kéyune. miráimanibo máqte-tupaama yaímma-yataakoma kemmá yáqtoraitaq paá kémaune. **14** máqte-marabaq-wayukama watáama Ítuqtaba ketí aqtábáama wáíye. minná márûkaq-wayukagaraq karaanóbáq-wáyúkágáráq aamá ítaraa-kayukagaraq íma ítaraa-kayukagaraq mikátáámá yemmá timá-yimenune. **15** miráimanibo ketíyakoma iyánáaq kéitaq keráwáqá Arómuq-marupaqa íráqô-kataama timá-timenaae téq kéune.

íráqô-kataama Áánûqtuni akoqnáae.

16 miráimanibo Áánûqtuni íráqô-kataayaba kemá tigaemá íkéune. íráqô-kataayaba nõraq inábiyo? minná Áánûqtuni íráqô-kataama wení akoqnáama wáipoana máqte-kayukama kanaarácq mamá atóbamayikaniye. áqnáabaqa Ítiráaeo-wayukama anaaékaq Yéqtaaeo-wayukama maamin-íráqô-kátáánápó atóbamayikaniye. **17** miráinana Áánûqtuni íráqô-kataagaraq waayúkagoni arupú-aaimma abarókáq pááq kéíye. waayúkagoni áaimma arupú umá minnáyataba yúyánámmá itáíq-itaiq umá yabíqme kéuyoe. Áánûqtuni aúba-wannaabi miráuma kétiye: “móra-nakoma Áánûqtuqtaba aúyánámmá itáíq-itaiq umá yabíqme uwínanama matúq-matuq umá mái-yataaqa Áánûqtu amíniye.” téna kétiye.

waayúkaurakoni agaemá

18 maa-káyúkámá Áánûqtuma yinaaéma kéumamepoana Áánûqtuni áyámma wení márûpake kégumiye. kebó-yátááqá tarôq kéo-kayukama yeqtí kúmiqtababoana Áánûqtuni árain-aimma yayamá pááq íkeiye. **19** Áánûqtuni máqten-aaimma íma aúpáq wáíye. miráipoana Áánûqtu yemmá yiráátiraiye. **20** Áánûqtumma ketáámá kanaarácq íma aónanunataamanibo wemá tarôq urái-qtataaqnapo kanaarácq káonaunatae. maa-márámá pááq urái-kanaarake wení watúq-watuq umá wái-akoqnaama kanaarácq káonaunatae. miráinata yeqtí kúmiq-yataaqa íma aúpáq yuwéta maará tínoe “ketáá íaonaraunatae” ítinoe. **21** Áánûqtuqtaba ítaretamanibo wení áwíkaqa íma yaaguyabéta wekáq “tíkáiye” ítiraae. **22** “itai-wáyúkámá

máunatae" téta tiráamanibo yeráwáqá áá íma ítaraa-kayukama yayamá máqe-uraae. ²³ matúq-matuq umá mái-Aanuqtuma yiwikáqtuwetamanibo wenamí-kanamin umá waayúka-amakaraq waíwaakon-amakaraq áwáábiq-wakoni-amakaraq yekáq iraa-yutáumá mamá téta uyátá-maqma "íráqô-qtataare" téta yúyánápi tiráae.

²⁴ áá íma ítaraa-kayukama páaq kéopoana Áánûqtuma iyúwáitata yenamáárîq yetáaimma kéwaraae. yeráwáqti yikái-yátáákó yabititata kebó-yátááqá tarôq uráae. yúnapogaraq kebó-yátáárîqá uráae. ²⁵ yaím-ma-wayukama miráitata Áánûqtuni árain-aimma wenamí-kanamin umá kaaqaari-áímmá wakáae. mi-qtátááqá Áánûqtu tarôq uráiqtataakaq yiraayutáumá amá yetíwîqa múte yaútaamanibo tarôq urái-nakon áwîqa ímiye. áaqibo Áánûqtuma wenáwîqa múte yaúma watúq-watuq umá waímo. árainma waíno.

²⁶ otaa-qtátáárîq oqtábábóana Áánûqtu iyúwáitata yenamáárîq kéweta yetúnapo yigae-yátááqá mamá páaq uráae. miráitataa aaragógárâq aarukáq-ááímmá íma wakáae. paá yetúraqa íarutainama kéwaraae. ²⁷ mimoráiq umá waamá aarukáq-ááímmá paábaq mamá kéyuwaamanibo káqo-waqtaba kéyikáiq-tataboata yirunóbáqá iraráá karáíye. yigae-yátááqá káqowa-kaqowamma mamá paá uráae. miráipoata yetúnobaqa ókon-okomma táí-ummaa-yataaqa páaq íno-waigoni ápêqa yeqtí kúmiq-yataakoqtabama wáqe-uráíye.

²⁸ miráimanibo Áánûqtuni auyánámmá yeráwáqá íma yáqtórâawana Áánûqtuma iyúwáitata yetúyánápi ké waqmá kéitaae. kebó-yátáárîqo kéomma kéqoke-kaqoke-kebo-yataaqa tarôq kéoe. ²⁹ waátâ-aaímma aráárgan-aaímma táí-aaímma iyáábúq-aaímma aweké-ááímmá ááíqa í-ááímmá komarummá í-ááímmá waayúkayaba ítama táíq í-ááímmá ógikaae. anaaépaq-aimma tí-ááímmá ³⁰ waayáímmá tí-ááímmá Áánûqtuqtaba iyámma umákai-yataaqa aamá aratéta yeqtúma mamé uí-yátááqá yeqtí yúyánápi ké aúgemma otaa-qtátááqá mirán-ááímmá ógikaae. anóbon-aa-kárate. ³¹ áá íma itaí-wáyúkâá yeqtí anóna-anon-aimma arátaae. waayúkayataba íyaqa íkeyimeta kaayoné-yátááqá íyimikaae. ³² Áánûqtuni ámáan-aiko téna: "máqtemma mirán-ákáq maíyanama puí-yátááqá yeqtí ápêqa waíye." mirá téta ítaraae. yeráwáqá móragaraq miráute kéuyeta máqte-kayukama miráute kéuyeta waraí-yátááqá kéyikáíye.

Áánûqtuni yaináí-yátááqá kanaa kéíye.

2 ketí aanábô, óq-wayukama kéyainaa? móra-nakoma wení kúmiq-yataaqa íma aúpáq yuwániye. óq-wayukati yenáánamanibo yemô oníq umá emá móraiq kée miráuma enamáárîq yawááq kéone. ² Áánûqtu óq-wayukama náayubi maamirá-qtátáárîq o-káyúkâá yáínáímma ketáá káounaunatae. wemá kanaa kéíye. ³ áaqibo ketí aanábô, óq-wayukama yaináánaiq umá móraiq umá emá enamáárîq kéyainaae. "Áánûqtuni yawááq-iyataapike kótanune" téq enaúyánápi má kéteno? ⁴ aqá Áánûqtuni

paru-yátáákómá waayúkama íma iyúwáí-yátááqá waayúkayataba yaákarena awé-í-yátááqá enaúyánápi má pááqya-qtataariq kéteno? enáaimma waéqma tinanamá Áánûqtu wení kaayoné-yátááqá emmá kanaaráq uíniye. ⁵ enaákoma akoqnáá umá óq-takaa umágitaa enáimma íma mamá kéwairaane. ení yaináí-yátááqá anókariq kéinana mi-túpááyábá Áánûqtuni áyámma í-yátáákárâq yaináí-í-yátáákárâq páaq ínaama ení yaináí-yátááqá íbêqa anókariq kéone. ⁶ máqte-kayukama aókâq-aokaq máqte-qtataariq kéo-qtata Áánûqtuma yeqtí ápêqa yimíniye. ⁷ yaím-ma-wayukama tágama-yataakaraq yíwîqa uí-yátáákárâq paá matúq-matuq umá máí-yataakaraq abáá-umae kéuyeta íráqô-qtataariq kéopoana yemmá matúq-matuq umá máí-yataaqa Áánûqtu yimíniye. ⁸ yaím-ma-wayukama yenamáárîq yetábá yúyánámmá itéta kateko-ámmá íbâq kéyuwaapoata yemmá Ááúqtuma moyáqá yéna áyámma umá nommá atíqtuwainikaa umá ayáuyikaniye. ⁹ máqte-kayukama waátâ-yataariq uráíyanama áqnáabaq Ítiráaeo-wayukama mámikaqa Yéqtaaeo-wayukama yemmá yú-tikaraq yíkarâq mayá-noe. ¹⁰ áaqibo máqtemma arupú-amma waráíyanama áqnáabaq Ítiráaeo-wayukama mámikaqa Yéqtaaeo-wayukama yemmá tágama-yataakaraq yíwîqa anóm-ma uí-yátáákárâq kaayoné-yátáákárâq Áánûqtu yimíniye. ¹¹ máqte-kayukama Áánûqtu mimoráiq umá yainániye.

¹² Mótetini ámáama Yéqtaaeo-wayukama íma yímikáíye. ámáan-aimma íma matéta yemá kúmiq-yataaqa umáe kéuyeta yeráwáqá puínoe. Mótetini ámáama Ítiráaeo-wayukama yímikáimma kúmiq-yataariq umáe kéuyianama ámáan-ainapo yainániye. ¹³ ámáan-aimma paá kéiteta Áánûqtuma "íráqô-kayukae" téna íkétimanibo ámáan-aimma waráíyanama Áánûqtun-aurakaq íráqô-kayukama mamá aúqyikaniye. ¹⁴ Yéqtaaeo-wayukama ámáan-aimma Móteti íma yímikáimanibo yeqtí yúyánápi ké téta yaím-ma-taoqa Ítiráaeo-wayukati ámáan-aimma wakáae. miráitata yenamáárîq yeqtí ámáan-aikaq máae. ¹⁵ Ítiráaeo-wayukati ámáan-aimma wakáapoata árain-aimma yirááténa yirupi aúba-wannaaraa ágamá ké-maraiye. yaím-ma-taoqa yúyánákómá yeqtí kúmiq-yataakoma yeqtúbi kémaraitana káqo-taoqa yúyánákómá kanaaráq kéumayikáíye. ¹⁶ Áánûqtuni íráqô-kataayaba kemá abarokáq kétunama miráuma maami-túpáámá Áánûqtu Ítu Káríqtoni óyaupike máqte-kayukati aúpáq-yááímmá mamá yainániye.

Ítiráaeo-wayukaraq ámáan-aikaraq

¹⁷ emánô? kemmá Ítiráaeo-naqune té kétimati-mene. Ítiráaeo-wayukati ámáan-aimma auyánápi kéwarema Ítiráaeo-nakoma máíye. emá Áánûqtuqtataba weganoq-kanoq-áímmá abarokáq kéténe. ¹⁸ Áánûqtuma mirá-uwo ti-qtátááqá emá ítaraane. ámáan-aimma yoráuma ítaraanaboaa arupú-amma ítaraane. ¹⁹ yúgaroq-wayukati yabí-í-náqá kumayuqnóbâq máa-kayukati ókâán umá máema ²⁰ áá íma ítaraa-kayukagaraq iyápogaraq yeqtí yirááti-naqa

máema ámáan-aipi mútûq itai-yátáákárâq árain-aikaraq ítama arútarema ²¹ waayúkama keyiraatena-manibo nóraq ítáâq irááténaiq umá enamáárîqa ímîra-keono? emá “moyámmá ímáýáaro” abarokâq kétemanibo emá moyámmá kémaiyaane. ²² emá “aaraukáqá íyataaero” abarokâq kétemanibo emá mirá kéono? emá yaataq ikúqma amammá tarôq uráâqtataakoma keyiwaagonamanibo yemmá kâqokayukati monoq-nákáá-náópákémmá emá kémayaaano? ²³ ámáan-aiqtaba enaúma mamé kéuyona-manibo Áánûqtuni ámáan-aimma íma kéware wekáq agaemá makáane. ²⁴ miráitana Áánûqtuni aúba-wannaabi Ítiráaeo-wayukaraq kétiye: “keráwáqá táigóqtataaqa kéopoata Yéqtaaeo-wayukama kêtimon-etaboata Áánûqtuni áwîqa yamá akáyáámmá kétee.” téna aúbabi kétiye.

²⁵ Ítiráaeo-wayukati ámáan-aimma warétama íráqôqtataaqa yúma kará ínomanibo ámáan-aimma yúma íkáratainikaa ínoe. ²⁶ Yéqtaaeo-wayukama yúma íkarataamanibo ámáan-aikoma waréta yemmá yúma kárataakaa-kayukama Áánûqtu keyimonai íyabiyo?

²⁷ Yéqtaaeo-wayukababoata keráwáqá Ítiráaeo-wayukama yawáâq-umayikanoe. paá túma kárataama Mótetini ámáan-aimma keráwáqá agatáimanibo íkéwaraae. áâqibo Yéqtaaeo-wayukama túma íkarataama maamin-ámáán-áímmá kéwaraae. ²⁸ náawaq áraimma Ítiráaeo-naquramma máíyo? náawaq aúma káratai-naqa áraimma máíyo? Ítiráaeo-naqa paá amegaarâq-áúma íma máíye. ²⁹ aaqáo. Ítiráaeo-naqa arunóbákéqtábá áraimma Ítiráaeo-naqiye. arunóbáqtábá Áánûqtun Aágoni mayaimá wáitana-manibo ámáan-aikake íma páâq kéíye. min-nákómá arunóbáqá Áánûqtun Aágoni mayaimá wáitana wenáwîqa maa-márábí-káyúkátí yúraqaq anómma íwáimanibo Áánûqtun-aurakaq wenáwîqa anómma wáíye.

tái-yaaikoma íráqôn-aaimma íma yawáâq-íniye.

3 Ítiráaeo-naqa máena uyátá-maqma kéqon-naqa íráqôniq kéumakaiyo? yúmo kará-í-yátáâqá kanaarárábíyô? ² owé. máqten-aukapaq kanaarâq wáíye. Áánûqtuma wení wataáama Ítiráaeo-wayukama áqnáabaq iyáâpi yímikaitata abarokâq Áánûqtun-aaimma kéitaae. ³ yaímma-wayukama itáíq-itaiq umá íyabikaamanibo Áánûqtu mimóráíq umá wemá yímikain-aimma aratínô? ⁴ túyánámmá íma ítáaro! miráuma máqtemma kaaqaari-wáyúkámá máamanibo Áánûqtuma wemá yímikain-aikaq yabíqma matúq-matuq umá mániye. Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye: “máqten-aimmo tinnamá kateko umá yiráátiniye. emmá yaináíyaama uyáqtanone.”

téna min-áúbábí kétiye. ⁵ ketáái otaa-qtátáâqô abarokâq kéinana Áánûqtuni kateko-yátáâqá tiráá tî-nataama nóinae téqtaa tenúnataabiyo? otaa-qtátáárîq kéonanataa Áánûqtuma keqtáámmá táigoma timínîq-taae. mirá téqtaa tenúnataabiyo? mirá téta yaímma-wayukama kaaqaari kéte. yekáá kéunataae. mirá téq-

taa tenúnataabiyo? ⁶ aaqáo. Áánûqtu kateko umá íyainenama náaraq umá maa-márábí-káyúkámá kanaarâq yainániyô?

⁷ kaaqaari-áímmá tenanamá Áánûqtuni árain-aikoma máqte-kayukayopaq anómma abarokâq íniye. abarokâq ínatama nôraq ínata “kúmiq-nare” tînô? yaímma-wayukama yúyánápí mirá kéte. ⁸ mimórá-wáyúkámá mirá téta: “otaa-qtátáárîq ónâtae. mirá kéonataa Áánûqtuni íráqô-qtataaqa páâq íniye.” téta yaímma-wayukama wakutéta ketí wataáama mirá ké-tune kéte. yeqtí ápêqa yawáâq umá wániye.

áraimma móra-nakoma kateko-náqá íma máíye.

⁹ ketáámmá Ítiráaeo-wayukama uyáqtaraunataabiyo? ímiye. kúmiq-yataakoni akoqnáabi máqtemma móraiq umá máunatae. ¹⁰ Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá kétiye:

“áraimma móra-nakoma katekó-náqá íma máíye.

¹¹ kímora áâ ítarain-naqa íma maéna Áánûqtuqtaba abáá-i-naqa íma máibo

¹² máqte-kayukama Áánûqtuma yinaaéma umákaraae.

máqtemma otaa-qtátáâqá tarôq éta íma móra-nako íráqô-qtataaqa tarôq kéíye.

áraimma kímora-naqa íma máíye.

¹³ yeráwáqtí yimóyarokoma agaro umáguraimma waayúka utái-máikáá kéitata yimáábírake waéqma kaaqaari-áímmá téta yóyauq-ananaakake puí-áímmá irakabayaakóní waatâikaan-aimma kéte.

¹⁴ yeqtí yóyaukaqa íma ikkaq-áímmá ógiqma wáíye.

¹⁵ waayúkama yíkamma puí-yátáâqá otaa kéoe.

¹⁶ aati-aatimá yawití-wáátí kéeta yeqtábábóata waayúka yimuqá márâniq íkeoe.

¹⁷ kaayoné-áímmá íma waréta

¹⁸ Áánûqtuqtaba yáaqa íkeigaitata íma kéitaae.”

téna Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá kétiye.

¹⁹ áâqibo ketáá kétaunatae. ámáan-aikoma téna máqte-kayukayataba ámáan-aikoni aménáápáqá máqe-uraae. miráráá umá óq-yoyauqa aúyakaitata máqte-kayukama Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûqtuni yainá-yátáâpí máqe-uraae. ²⁰ móra-nakoma ámáan-aimma kéitaitana kateko-náqá Áánûqtun-aurakaq kanaarâq ímanibo ámáan-aikoma paá máqtemma ketáái kúmiq-yataaqtabama kêtiraatiqtaae.

maamin-ákâq móra-nakoma yayamá kateko umá mániye.

²¹ íbêqa ámáan-aikoni-kanaama yátamakitana Áánûqtuni kateko-yátáâqá abarokâq uráíye. maami-kátékó-yátáâqá miráuma wáíye. ²² Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááré. máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq óq-wayukagaraq wekáq yirummá améta Áánûqtuni kateko-yátáâqá mamé kanaarâq mayánoe. naayóbáqá Áánûqtuni ámáan-aikogaraq amuné-wáyúkágárâq mimórá-ái tiráae. Ítiráaeo-wayukagaraq óq-wayukagaraq máqtemma kúmiq-yataariq uráápoa-

ta mimórá-yáínái-wátáámá tirááe. ²³ máqte-kayukama kúmiq-yataariq uráápoata máqtemma Áánûqtuni tágama-yataaqtaba aqtóráríq umá mááe. ²⁴ ááqibo Ítu Káríqtoma mamá paá umáyikaniye. Áánuqtuni íráqô-qtataakoma paá yímikaiye. ²⁵ Áánûqtu Ítumma paá yímikaiye. ánibo Ítuma pukáipoana wení naaegómá máqtemma yirummá ámekaa-kayukati kúmiq-yataakoni yigaemá mamá paábaq yuwániye. wenáanikoma paá yiména waayúkaraq katekoíq ínôqtabama Áánûqtu yiráátiraiye. naayóbáqá taígani kúmiq-yataaqtaba Áánûqtu íma yainéna táígoma íy-imikaimibo ²⁶ íbêqa waayúkaraq katekoíq ínôqtabama kéyiraatiye. waayúkama máqtemma Ítukaq yirummá ámê-kayukama wé mamá kateko-wáyúkámá káuqyikaiye.

²⁷ ámáan-aimma waráinaiyataba aúma mamá uí-yátááqá paá íniye. arummá áminayaba kateko-yátááqá uíniye. ²⁸ miráuma kéitaunatae. ámáan-aikakema waayúkama kateko umá íma kanaarácq mánomanibo yirummá Ítumma améta kateko umá mánoe. ²⁹ Áánûqtu Ítiráaeo-wayukama paá yenamáa yeqtí Áánûqtuwaq máiyó? Yéqtaaeo-wayukati Áánûqtu-garaq máiyó? owé. máiyé. ³⁰ Áánûqtu wenamá mimóráe. Ítiráaeo-wayukama yirummá amíyaqtabama Áánûqtu katekoíq umáyikaniye. mórai q umá Yéq-taeo-wayukama yirummá amíyaqtabama katekoíq umáyikaniye. ³¹ ámáan-aimma paábaq ketáá yuwáná-tae kétiyo? aaqáo. áraimma ímiye. tirummá amé-taaboqtae ámáan-aimma ketáái kúmiq-yataaq kéyi-raateqtae waránátae.

Áánûqtu Áabaraaqtaba "kateko-náre" tiráiyé.

⁴ miráinataa ketítaubikotaama Áabaraama we-qtábámá nóineq tenúnataabiyo? ² máqte-qtataariq oi-qtátááqtabá kateko-náqá íma aúrakaraiipoana aúma mamá kanaarácq íuwiniye. ³ Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye: "Áabaraama Áánûqtukaq arummá aména auyánápí itáiq-itai q umá yabíkáipoana Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá máq-uráiyé." téna kétiye. ⁴ móra-nakoma wení mayairáqtabá ápêqa matáibo íma paá ámikaiye. ⁵ ááqibo káqo-nakoma wení mayairákéqtabámá ímibo paá itáiq-itai q umá yabi-í-yátááqtabámá Áánûqtuma kateko-náqá pááq umákaraiye. mirá kéumayikaiye. ⁶ minnýyaba Ítiráaeo anó-naqa Tébiti naayóbáqá téna áraimma tiráine. móra-nakoma Áánûqtun-aurakaq katekon-náqá maénama wení mayaiyábámá íbáqyuwena ôri q umá amuqá min-nákómá marániye. ókaraq Tébiti miráuma Áánûqtun-aubabi íbí tiráine: ⁷ "maa-káyúkámá yeqtí otaa-qtátááqá Áánûqtu mamá paábaq yuwéna awikáqtukaitata yeqtí kúmiq-yataaq Áánûqtu mamá yawikágutaitata yimuqá ôri q umá kémarae.

⁸ móra-nakoma kúmiq-yataaqtabama uyátárai-nakoma wenáúbi q íma kémaraitena abo min-nákómá amuqá ôri q umá kémaraiye!" Tébiti mirá téna íbí tiráine. ⁹ maami amuq-yatááqá paá Ítiráaeo-wayukama yúma káraa-kayukabimma

yenamáa yeráwápínáq wáiyó? káqo-yuma yemá náayuti yúwaq íma káratanaabiyo? Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá téna kétiye tiráunai q umátae ketáá kéitaunatae. Áabaraama Áánûqtukaq arummá aména itáiq-itai q umá yabíkáipoana Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá máq-uráiyé. ¹⁰ aanibo nói-kanaabinaq Áabaraama kateko-náqá Áánûqtun-aurakaq máq-uráiyó? áqnáabaraq aúma káratái anaaékarabiyo? áqnáabaraq aúma íkaratai-kanaama wáq-uráiyé. ¹¹ aúma káratin-abuma matáimma wení itáiq-itai q umá yabi-í-yátáákóní awaaméqá aúma íkaratai-kanaaraq wáq-uraimma maami-kátékó-yátááqá áqnáabaraq Áánûqtukaq itáiq-itai q umá yabíkáipoana matáiyé. miráipoana Áabaraama máqte-kayukayaba Áánûqtuma yirummá aména yúma íkarataa-kayukayaba yiboaráá-náqá aúkáiye. yeráwáqá wekáá umá Áánûqtukaq itáiq-itai q umá yabíkéta kateko-yátááqá kanaarácq mayánéta wenáráaqa aúkáae. ¹² mimóráiq umá yúma káratana-kayukama yeqtibomá máimanibo miráuma íma yúma káratanae. Áabaraani áaimma áqnáabaraq aúma karáí-ááimma wáq-uraitana yeráwáqá itáiq-itai q umá mórai q umá yabíkáipoata yeqtibó máiyé.

Áánûqtu yímikain-aimma itáiq-itai q umá yabi-í-wáyúká mayánoe.

¹³ Áánûtuma Áabaraamma "wenáráabitigaraq máqte-marukaq yiménúne." téna timá akoqnáá umákaine. ámáan-aimma wárai qtababoana Áánûqtu minná yímikain-aimma ítiraimibo Áabaraama itáiq-itai q umá yabi-í-yátááqtabábóana weqatábá "kateko-náre" téna Áánûqtu mirá-tiraiye. ¹⁴ mirá-uráiyé. ámáan-aimma kéwaraa-kayukama Áánûqtuma yímikain-aimma kanaarácq mayétama ketáái itáiq-itai q umá yabi-í-yátáákárácq Áánûqtuma yímikain-aikaraq pááq ínana ketáái yabi-í-yátááqá yayamá paátataakaa íniye. ¹⁵ ámáan-aimma Áánûqtuni áyamma mamá kumínibo ámáan-aimma íma wáinana waayúkama ima kanaarácq aratíyanama Áánûqtuma áyamma umákanoe. ¹⁶ Áánûqtuma yímikain-aimma wenáaimma itáiq-itai q umá yabi-í-yátááqá wáiyé. miráipoana Áabaraan-araabitaraq mi yímikain-aimma Áánûqtu wenamáakoni íráqô-qtataapike kanaarácq paá yímíqtukaiye. itáiq-itai q umá yabi-í-yátáákárácq Áabarakaa-kayukama ámáan-aimma kéwaraa-kayukagaraq itáiq-itai q umá yabíkáa-kayukagaraq Áánûqtuma yímikain-aimma mayánoe. miráuma máqte-qtataaq Áánûqtuqtaba yabíkái-qtataaq Áabaraama yetiboé. ¹⁷ mirá téna Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétiye: "netuqyaa-márúpáq taígani-kayukati yiboámá káurakaune." téna kétiye. Áabaraama wení itáiq-itai q umá yabi-í-yátááqtabábóana ketibotáámá Áánûqtun-aurakaq máiyé. mimórá-Áánûqtu pukái-qtataaq mamá itó-uma paá kéumayikaitana íma abarokácq urái-qtataaqtaba tiráimma pááq kéoe. ¹⁸ Áánûqtuni íráqô-qtataaqtaba Áabaraama awé ún-nataama íma pááq owáníq kéiyé. min-íráqô-qtátááqtabá awé únnaataama arummá aména anaaékaq taígani-marupake-kayukati yiboámá pááq

uráiyē. minnáma Áánûqtuni wanaagó kétiye: “epíké-ánnámá taígani pááq yínoe.” téna kétiye. ¹⁹ Áabaraama waaqókáq tiyááka-wayukati ááyayaa-kanaama (100 karitimaatiraq) máqe-uraitana wenaúgoma pukáí-nakaa uráitana ítaraiye. ánáakoma Térain-augogaraq mórai q uráimanibo Áabaraama itáíq-itai q umá yabi-í-yátááqá aboámá auránîqtaba yáqtoqma akoqnáá uráiyē. ²⁰ wení yabi-í-yátááqá íma yukáimanibo Áánûqtuma ámikain-aimma íaratena paá awé uráiyē. yabi-í-yátááqá arunóbáqá ógíqma akoqnáá uráitana Áánûqtukaq “tíkáiyē” tiráiyē. ²¹ Áánûqtu nóinabi tímá akoqnáá uráimma kanaarác miráitana Áabaraama íta-ma ánataqtukaiye. ²² miráipoana Áabaraama wení itáíq-itai q umá yabi-í-yátááqá Áánûqtun-aurakaq kateko umá máqe-uráiyē. ²³ mi-kátáámá “Áánûqtun-aurakaq kateko umá” wenamáa weqtábá ítiraiye. wemá Ítuma pukáipike itó-umakarai-nakoma wekác tirummá kámunanaboanataa keqtááyábáqá itáiyē. ketáámá Áánûqtukaq tirummá améqtaama Áánûqtun-aurakaq kateko umá mánunatae. ²⁵ ketáái kúmiq-yataaqtaba Ítuma ikámôwana pukáiyē. ketáá mamá katekoíq kéumatikaipoanataa pukáipike itó-umakaraiye.

Áánûqtun-aurakaq kateko-wáyúkámá mánoe.

5 Áánûqtu mirá-tiraimma itáíq-itai q umá yabíqma kateko umá mánunataa kaayoné-yátááqá Áánûqtugaraq ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtokaq tirummá améqtaa matáunatae. ² Áánûqtuni íráqô-qtataapi Ítu Káríqto ketáámá tiwíqmenataa uráiyē. mipí ketáái itáíq-itai q umá yabi-í-yátáákárác máeqtaa timuqá kémaranatae. íráqô-qtataaqtaba awé kéeta Áánûqtuni tágama-yataaqaa yainánúnatae. ³ ketáá íta-ma ummaa kéyetaamanibo timuqá kémaranatae. miráipoana ketáá kéitaunatae. ketáái akoqnáá umá yáqtorai-yataaqaa ummaa-yátáákón anaaé yíniye. ⁴ Áánûqtuni akaí-yátááqá ketáái akoqnáá umá yáqtorai-yataakon anaaé yínataama Áánûqtuni akaí-yátááqá ketáá kémayetaa Áánûqtuni tágama-yataaqaa yainánúnayataba awé ónúnatae. ⁵ mi-qtátááqá awé éta ítama táíq íkeunatae. miráinana Áánûqtuma wení akaí-yátááqá ketirupiqtáá ayáutikainaqtaa Áánûqtun Aágoma tirunóbáqá timínénataa makáiyē. ⁶ mi kenamáárîq tíwáqnaa í-yátááqtabátáá kanaarác íurau-nataamanibo kúmiq-wayukayaba Ítu Káríqto wemá pukáí-tupaama pááq uráiyē. ⁷ móra-nakoma kateko-nákóqtábá puyéna áwáqnaa íyábá ummaa ôri q umá kéyáiyē. yaímma-taoqa móra-nakoma kateko-náqtabá áwáqnaa ínena puínimanibo ⁸ Ítu Káríqto kúmiq-wayukataa tíwáqnaa ínena keqtááyátábá pukáiyē. keqtááyábá Áánûqtuni akaí-yátááqá anóni q umá tirááti-raiqtaae. ⁹ pukáipoana ketáá mamá katekoíq kéumatikaipoanataa Áánûqtuni áyamma íni-waigoni anónnáma uyátá-maqma keqtáa tiyuwáinaqtaa paá mánunatae. ¹⁰ naayóbáqá Áánûqtuni namuro-wáyúkámá máqe-uraunataamanibo íbêqa katekoíq kéumatikaimma wenáanikoma pukáitaqtaa wení aanábótáá pááq umá máunatae. katekoíq kéu-

matikaimma wenáanikoma paá máena keqtáá ti-wirániye. ¹¹ ááqibo íma ánataguraiye. minná Áánûqtuqtaba Ítu Káríqtoma ínîqtababoana oyaaq-yátáápi kémaunanataa Áánûqtu wení aanábómá aúqtikaraiqtaae.

Áátaayaa Ítu Káríqtoqtaba

¹² kímora-nakoma kúmiq-yataaqaa maa-márábí mamé uráitana maami-kúmiq-yátáápi ké puí-yátááqá mamá pááq uráiyē. minnáyababoana puí-yátááqá máqte-kayukaraq iráiyē. miráuma máqtemma kúmiq-yataari q uráapoana máqte-kayukama anónuqma kégeta képuyoe. ¹³ ámáan-aimma íyimikai-kanaaraqa kúmiq-yataaqaa wáqe-uráiyē. ááqibo mi-kánáaráqá ámáan-aimma íma wáqe-uraitana móra-naqa ámáan-aikaq íma yáíkaiye. ¹⁴ ááqaanibo Áátaama wení kanaaráké Móteti kanaarác itáimma máqte-kayukama puí-yátáákóni akoqnáábi máqe-uráae. Áátaani kúmiq-yataakaa íuraa-kayukagaraq máqtemma puí-yátáákóni akoqnáábi máqe-uráae. Áánûqtu mirá-uwo ítirai-qtataari q umá Áátaama kúmiq-yataari q uráiyē.

Áátaama anaaékaq Ítuma yíni-waigoni amakáá umá máqe-uráiyē. ááqibo yenákámá mórai q íuraaye. ¹⁵ Áánûqtuma paá yímikai-qtataaqaa tímitaama Áátaani kúmiq-yataakaa íuraaye. áraíne. Áátaani kúmiq-yataaqtababoata taígani-kayukama pukááe. Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqaa uyátá-maqma anóni q uráitana wemá paá yímikai-qtataaqaa taígani-kayukaraq Ítu Káríqtoma wenamáakoni íráqô-qtataapano uyátá-maqma mirá-uráiyē. ¹⁶ miráuma íráqô-qtataaqaa Áánûqtuma tímíqtaama móra-nakoni kúmiq-yataaqaa mórai q íuraaye. móra-nakoni kúmiq-yataakon anaaéma yaináí-kánáaráqá yawááq-i-yataaqaa paá wániye. ááqibo Áánûqtuma yímî-qtataaqaa taígani-kumiq-yataakon anaaéma yaináí-kánáaráqá yawááq-i-yataaqaa íma wániye. ¹⁷ áraíne. móra-nakoma kúmiq-yataari q uráipoata máqte-kayukama puínoe. ááqibo káqo-nakoma Ítu Káríqtoma áraimma uyátá-maqma anó-qtataari q uráiyē. máqte-kayukama Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqaa ôri q umá tímínaqtaa kateko-yátáákárác tímínaqtaa mayéqtaama mi-káyúkámá Ítu Káríqtoma nôrabi umátikaraiqtababoana akoqnáá-nakaa umá paá mánoe.

¹⁸ áánibo kímora kúmiq-yataakoma máqte-kayukama yawááq-uraimanibo kímora kateko-yátáákómá máqte-kayukama paá umáyikena matúq-matuq umá máí-yataaqaa kéyimiye. ¹⁹ kímora-nakoma Áátaama Áánûqtuni watáama ítarena ímiraurai poana netuqyaammá kúmiq-wayukama pááq urááe. mórai q umá kímora-nakoma Ítuma Áánûqtuni watáama ítarai poata netuqyaammá kateko-wáyúkámá auránoe.

²⁰ ámáan-aikaraq netuqyaa-kánáámá kúmiq-yataari q umá anómma pááq urááe. ááqibo kúmiq-yataari q umá anómma pááq uráawana Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqaa uyátá-maqma anómma pááq uráiyē. ²¹ mirá-uráiyē. kúmiq-yataakon akoqnáá-ma puí-yátááqá mamé iráimanibo Áánûqtuma we-

namáakoni íráqô-qtataakon akoqnáama kateko-yátááqá mamé iráitana matúq-matuq umá máiyataakaq keqtáámá uyátárai-nakoma Ítu Káríqto kétéwiraiqtaae.

Ítu Káríqtokaq arummá aména paá máiyataariq íniye.

6 miráuma nóinae téqtaa kétunataabiyo? Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa anómma páaq íniipoata kúmiq-yataakoni akoqnáábinaq má-nunataabiyo? mirá tenúnataabiyo? 2 miráimanibo ímiye. kúmiq-yataaqtaba pukuráunatae. miráipoana kúmiq-yataakoni akoqnáábinaq tikáinaiq umátaa ketáá mánuno? ímiye. 3 ááqibo minnáma kéitaunatae. ketáá nommá pékaana-wayukataama yagaroqtamá Ítu Káríqtoni puí-yátáápi nommá peránátae. 4 miráuma nommá peréqtaa waayúka utái-máíqnoábq maranóbq peréqtaa wení puí-yátááqá miraráá onanataá miráuma tirupí yaímma mórabi pukáunatae. miráumaqtuweqtaa Ítu Káríqto keqtááyábá pukaípike wenaboání tágama-akoqnaanapo akoqnáá umá itó-umakaraitaqtáa mórai q umá aúgemma máiyataaqa ketáá mayánátae.

paá matúq-matuq umá Ítugaraqtaa mánunatae.

5 wegáráq-kegaraqtaa yayamá mórai q éqtaama pukáinikaa umá tirupí puyéqtaa itó-umakarainikaa umá tirupi itó-unatae. 6 ókaraq áraimma kéitaunatae. ketáái naayón-ááímmá Ítu Káríqtogaraq yagaroqtamá kaapaq-yátáq pukuráunatae. miráumaraa ketáái naayón-ááímmá yawítíqtukaiye téqtaa kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama íbêqa íma máunatae. 7 aónaaro. kébuyenama móra-naqa kúmiq-yataakoni akoqnáábike paá kéumakaiye. 8 Ítu Káríqtogaraq tirupi kébuyeqtaama áraimma kéitaunatae 'wetê paá mánune' téqtaa 9 áraimma ketáá kéitaunatae. Ítu Káríqto pukáípike itó-uraimma ókaraq ípuiniye. puí-yátáákóni akoqnáágoma wemmá íyuyata-maqma wáíye. 10 marabí kímora-taoqa kúmiq-yataaqtaba pukáimani-bo íbêqa wení paá máiyataaqa Áánûqtukaq kúmiq-yataapike nékaq kémaiye. 11 keráwáqá miráumaraa kúmiq-yataakaq pukáiniq umá kúmiq-yataapike nékaq maéraq Ítu Káríqto wegáráq keráwákárq yagaroqtamá itéraq ítama arútáaro. 12 tirunóbqáq kebó-yátáákóni akoqnáágoma íma yabi íno. túnobaqa tikáina-yataaqa íwaraaro! 13 otaa-qtátáákóqtábámá keráwáqtí tí-tiyaakaraq túranaa tóyaukaraq íma mamá páaq íno. ááqaanibo pukáápike itó-onikaa umá nórabi íya-qtataaqa Áánûqtuqtaba mirá-umakaaro. kateko-yátááqá oí-yátááqáq keráwáqá máqtemma kenamááqíq Áánûqtukaq áméro. 14 kúmiq-yataakoni akoqnáábi keráwáqá íma mánomanibo Áánûqtuma wenamáakoni akoqnáábi máero. Ítiráaeo-wayukati ámáan-ai-kanaaraq ímáamanibo Áánûqtu wenamáakoni íráqô-kanaaraq mááe.

kateko-yátáákóni akoqnáábi kaqtó-wayukama má-natae.

15 abô Ítiráaeo-wayukati ámáan-aimma ketáá íma kéwaraunaboanataa Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataapi maéqtaa kúmiq-yataariq onúnataabiyo? ímiye. 16 áraimma íyaq kéitao? keráwáqá kaqtó kéeq "wenanaae kéwaraunatae" téqa móra-tuyanakaq maréq wení kaqtó-wayukama mánoe. kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama máeqa puí-yátáákó kétéwiraiye. aammá itái-yátáákóni kaqtó-wayukama máawana kateko-yátáákó kétéwiraiye. 17 naayóbqá kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama máqe-uraamanibo íbêqa árai-qtataakoma itareta yirummá amíqtuketa kéwaraae. minnáyaba Áánûqtukaq kemá "tíkáiye" ké-tune. 18 kúmiq-yataapike paá umáyikaraimanibo kateko-yátáákóni kaqtó-wayukama yayaráe. 19 waayúkati yúyánámmá kéwareq ké-tune. naayóbqáq kebó-yátáákq ókaraq-okaraq otaammá kuí-yátáákq ketúgoma ámikaaniq umá miráuma íbêqa katekoíq umá kaqtó-yataakaraq túgoma améqa keráwáqá Áánûqtuqtaba aokaríq umá máero.

20 kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama máqe-ureta kateko-yátááqábá ítaraae. 21 aanibo mi-qtátááqíq óna-yataaqtaba íbêqa agae kéíye. íráqô-qtataaqa mipíké matáánô? mi-qtátáákómá aqtóráríq ínata puí-noe. 22 ááqibo íbêqa kúmiq-yataapike paá umátikaitaq Áánûqtuni kaqtó-wayukama mááe. minnágon anónnáma keráwáqtí máiyataaqa Áánûqtukaq paá wáinana min-áqtóráqá matúq-matuq umá paá máiyataaqa wániye. 23 kúmiq-yataakoni anónnáma timínímma puí-yátááqé. ááqibo Áánûqtu paá yími-qtataaqa matúq-matuq umá paá máiyataaqa ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtote wáíye.

aaraukátí watáae.

7 ketúnabaro, ámáan-aikoma arupú umá kéitaapoana kemá ténáq únna-aimma ítama kánataae. mi táoqa wemó puíni-tupaama waabámmá ámáan-aimma waráinoe. 2 ámáan-aikaq aaragómá awaikómá paá máinanagaraq wenanaae waráino. ááqibo puínanama aaragómá ámáan-aikake awaikóni anaae waráiyábá téna paá umákaniye. 3 mirá-uraiye. wenawaikóma paá máinanagaraq káqon-naqa mayáinama kumari-ínnímí mániye. ááqibo awaikómá puínanama ámáan-aiko paá umákaniye kétiye. puínanama káqon-naqa kanaarq mayániye. 4 ketúnabaro, keráwáqtábámá miráumaraa wáíye. Ítu Káríqton-uma máápoaq ámáan-aimma keráwáqtábá pukuráíye. íbêqa keráwáqá ámáan-aikonna íma máawana káqon-awaiqa kanaarq mayáyanama min-náqá pukáípike itó-uraimma wennámá mááe.

wennámá ketáá máunaboaqtaa Áánûqtukaq kátobaunatae. 5 ketúgoni akaí-yátááqá waréqtaama ámáan-aiqtataboana ketáái kebó-yátáákómá páaq uráíye. kúmiq-yataaqa túbiqtaa wáqe-uraitanaboana puí-yátááqá mamá páaq uráíye. 6 ááqibo áqnáabaqa

ámáan-aiqtabama ánná-wayukaraa umá máqe-uraawana íbêqa ketáámá ámáan-aipike ayúqtíkaraiqtae. naayón-ámáán-áímmá agamatán-ámáán-áíkáká íma kaqtó kéunataamanibo aúgen-api Áánúqtun Aágogaraq kaqtó kéunatae.

ámáan-aikaraq kúmiq-yataakaraq

⁷ minnáyaba nóinae tenúnataabiyo? ámáan-aimma táí-yataaqa wáíyo? aaqáo. ááqibo ámáan-aikoma kúmiq yataakon áaimma ítiraatinaqa íanonane. ámáan-aikoma ímo téna “káqo-wannayaba egaamá íao!” tínaqa kemá egaa-áiyábá íma itánúne. ⁸ ááqibo maami-kátáámá kéitaunanama egaa-í-yátááqá túyánánóbáq yabékaiye. ámáan-aimmá íma wáikaqa kúmiq-yataaqa íma pááq kéíye. ⁹ ámáan-aimma íma ítaraunaraq kemá paá máune. ááqibo ámáa-kataama kéiteqa kúmiq-yataaqa kepí abarokáq pááq éna tirááti-raitaq ¹⁰ kemá tirúnóbáqá pukáune. mi-kátáámá ámáan-aipike máí-yataaqa mamá abarokáq íuraimanibo kepí puí-yátáákóní aammá mamá pááq uráíye. ¹¹ miráitana kúmiq-yataakoma kemmá makaténa ámáan-aimma yéna kúmiq-yataaqa puí-ápi matíkaraiye.

¹² ámáan-aimma mi-kátáámá ámáan-aipikekaraq aokaq-yátááqá arupú umá íráqô-qtataare. ¹³ íráqô-qtataakoma tíkamitaraq tirunóbáqá pukáúnô? áraimma ímiye. íráqô-qtataaqnapo kúmiq-yataakoni áaikoma tíkamita tirunóbáqá pukáune. miráuma kúmiq-yataakon áaimma abarokáq uráimma tiráátiraiye. táwí-yataaqiye. maami íráqô-kataama ámáan-aipike mamá puí-yátááqá pááq ínena kéíye. miráitana kúmiq-yataakon áaimma abarokáq kétéraatimma anómma táwí-yataare.

waabá-káyúkátí kaayaq-ááímmá wáíye.

¹⁴ ítáaro. ámáan-aimma Áánúqtunopake aágotabae. ááqibo kemá marabín-nákómá paá máune. kúmiq-yataakon áaikoni kaqtó-naqa máqe-uraune. ¹⁵ mayáuna-waigoni áaimma íma ítaraune. tíkáina-yataariq ónááqa íma mirá kéunamanibo ímo tíkái-qtataariq paá kéune. ¹⁶ kemá mi-qtátáárfiq únna-waigon áaimma íketikaitaq miráunai-yataakoqtaba kemá kéténe: “ámáan-aimma arupú-aine.” téq kéténe. ¹⁷ miráimanibo maami ítíkái-qtataaqa kenamá ímira-keunamanibo kúmiq-yataakoma kepí wáina wé mirá kéíye. ¹⁸ minná kéitaune. kemá marabín-nákómá íráqô-qtataaqa kepí íma wáíye. íráqô-qtataariq íyábá kétékaimanibo íma kanaaráq mirá kéune. ¹⁹ íráqô-qtataaqa tíkáiniq ónáae túnna-yataaqa ímira-keunamanibo táigo-qtataaqa ítíkáiniq ónáae túnna-yataaqa paá mirá kéune. ²⁰ táigo-qtataaqa ítíkáiniq ónáae túnna-yataaqa paá mirá kéunama kenamá ímira-keunamanibo paá kúmiq-yataakoma kepímmí wáina mirá kéíye.

²¹ miraráá umá wáíye. íráqô-qtataakoma tíkáiniq ónáae túnnamanibo táigo-qtataakoma kekáq wáíye. ²² ketúnobaqa Áánúqtuni ámáan-aiqtaba ôriq umá

kétikaiye. ²³ Áánúqtuni ámáan-aimma yúyánápi wáitana kétékaimanibo ketúgoni kágon-aaimma wáitana Áánúqtuni ámáan-aikote ááíqa kéoye. áaimma ketúnobaqa wáimanibo kúmiq-yataakoni áaimma wáitana kemá wení kaqtó-naqa mamá káutikaiye. abô tirunô túyánákó awígíq kéíye. tirunóbáqá kúmiq-yataakon áaimma puí-yátáápi tiwíqme kéuwimanibo náawa maamin-ááíq-yátáápike tirunóbáqá mamá paá umátikaniyo? ²⁵ Áánúqtukaq “tíkáíye” kéténe Ítu Káríq-toma ketáái uyátárai-nakoma wemá mamá paá umátikaniye. miráumaraa wáíye. kemá Áánúqtuni ámáan-aimma paá ketúyánánápi kanaaráq miráuma waráunamanibo ketúgoma kúmiq-yataakoni áaimma paá kéwaraiye.

kúmiq-yataapike atóbatikenataa aúgen-aagoma Ítu Káríqto timíníqtae.

⁸ Ítu Káríqtote yagaroqtamá máena-wayukayaba yawáaq-umayikai-yataakoni ápêqa íma wániye. ² nôraq inábiyo? aúgen-aagonapo kúmiq-yataakon áaipike puí-yátáápi tiwíqme kéuitana Ítu Káríqto yem-má paá umáyíkaraiye. Aágoma paá máí-aagoma Ítu Káríqtopi máena umáyíkaraiye. ³ kúmiq-yataaqa ketáái túnobaqa Áánúqtu yawáaq-uraiye. miráipoana wenáanikoma ketáái túrakaraq timákaraimma arunóbáqá kúmiq-yataakoni áaimma urái-naqa ke-qtáaráa-náqá timákaraiye. miráitana kúmiq-yataakoma maqtuwáikáae téna timákaraiye. naayón-ámáán-áíkó kanaaráq ímaqtukaibo Áánúqtu maqtukáíye. waayúkati áaimma aqnúniq uráápoana ámáan-aikoma yawéqma kárayikaiye. ⁴ ámáan-aikoni mirá-maara í-yátááqá mútúq miráuma ánataniqtaba keqtáábí Áánúqtu wenáanikoma timákaraiye. keqtáábí íma ketúraqtaa wakáábo Áánúqtuni Aágoma wakááwana ámáan-aikoni mirá-maara í-yátááqá miraráá umá wenáanima keqtáábí mirá-uraiye. ⁵ mi-káyúkámá yú-goma timá yíminiq kéeta yetúgoni akaí-yátááqá yeqtí yúyanámmá kéyaqtoraiye. ááqibo mi-káyúkámá Áánúqtuni Aágoma timá yíminiq kéeta Aágon-aaikoma yeqtí yúyanámmá kéyaqtoraiye. ⁶ túgoma ákáinaiq umá túyanámmá kéwaraiyana anaaékaq puí-yátááqá pááq íniye. ááqibo Áánúqtuni Aágoma ákáinaiq umá kéwaraiyana matúq-matuq umá paá máí-yataakaraq kaayoné-yátáákógáráq pááq íyóye. ⁷ morá-nakoma aú-goma ákáiniq umá aúyánámmá kéwaraitana Áánúqtuma webó kágayakaiye. wemá Áánúqtuni áama íkéwarainanama maamin-áímmá áraimma kanaaráq íma warániye. ⁸ mi-káyúkámá yetúgon áaimma kéwaretama Áánúqtuma íma yimuqá kanaaráq marakánoe.

⁹ keráwáqá Áánúqtuni Aágoma tirunóbáqá paá máinaqa túgon áaimma kéwareqa íma mánobo Aágoma kétéma-timitaq mááe. náawabi min-Áágómá Ítu Káríqtopi wáiniq umá wepímmá íma máinaqa Ítu Káríqtonna íma máíye. ¹⁰ ááqibo keráwáqá Ítu Káríqto keráwápi paá máinaqa Áánúqtun-aurakaq kateko umá mánoe. áraimma kúmiq-yataakoma tirunóbáqá ikámma képutana Aágoma keráwápi paá máí-yataaqa ké-

timiye. ¹¹ Áánûqtuni Aágoma Ítumma pukáipike mamá atóbamakaiye. miraráá umá Áánûqtuni Aágo-ma keráwápí mánipoana maamin-Áánápó keráwápím-má ketúgoma paá mái-yataaqa timíniye. Áánûqtuni Aágoma mamá wení iyápó-annae kéumatikaitaae. ¹² miráuma ketúnabaro, ketáái anónnáma wáimma túgon áaimma warái-yátááqá íma wáiiye. ¹³ túgon áaimma kéwaretama képuyomanibo Aánapo ketúgon áaimma warái-yátááqá ánatama paá mánoe. ¹⁴ maa-káyúkámá Áánûqtuni Aágoma tíwíqme wí-naqa Áánûqtuni áanimaqa mánoe. ¹⁵ móra paá-mayai kaqtó-nakoni aágoma mamá áaqa ikatíniye. miraráá umá Áánûqtuni Aágoma keráwápímmá íma máiiye. Áánûqtun Aágogaraqa wenáanimaqa mááe. Aágoma mamá wenáanimaqa káutikaitaqa ááyeqtaa: “apáo, ketiboó!” téqtaa kétunatae. ¹⁶ Áánûqtuni Aágogaraq ketáái aágogaraq yagaroqtaamá kéteye. Áánûqtun-araabitima máunatae. ¹⁷ wenáráabititaa máun-aboanataa wemá waaroqá timátikainaqtaa wenáama wení áráabitiyaba wáipoaqaqta mayánúnatae. máqte-qtataaqa “Ítunnae” téna makái-qtataaqa Ítugaraq yagaroqtaamá ketáái minnáe. móra bi Ítuni aú-aiqa urái-qtataaqa yaímma mayéqtaa Ítuni tágama-yataaqa yainánúnatae.

anaaékaq tágama-yataaqa wániye.

¹⁸ túyámámmá kéitaune. tú-tiqtabaqaqta íbêqa kéu-nataamanibo anaaékaqa keqtaábímmá Áánûqtuni anómma tágama-yataaqa pááq ínipoana ketáái tú-tiqq mikáq pááqya-qtataakaa umáginiiye. ¹⁹ maami-qtátááqá Áánûqtu tarôq umákai-qtataakoma Áánûqtu wenáanimaqa abarokáq yiráátiniq-kanaayaba awé kéoe. ²⁰ máqte-qtataaqa Áánûqtu tarôq umákai-qtataakoma yigáe íkéetamanibo Áánûqtu yawááq-uraiye. ááqibo anómma íráqô-qtataaqa kumíníqtaba minná awé kéoe. ²¹ máqte-qtataaqa Áánûqtuma tarôq umákai-qtataakoma móragaraq íarowaq nániye. Áánûqtuni áráabititi anómma umáyikaiya-taoqa pááq ínata mórabike máqtemma tarôq umákai-qtataakoma yaímma mayánoe. ²² ketáái kéitaunatae. máqtemma tarôq umákai-qtataakoma karagikáráq yumá aaragómá iyápó akánéna iníkáá umá karagiqyá kéoe. ²³ tarôq umákai-qtataakoma yenamáa ímiye. ketáámá Áánûqtuni Aágogaraq Áánûqtu wení áqnáabaq-yataaqa tímikaitaqaqta karagiqyá kéyeqtaa awé kéu-natae. Áánûqtu wenáráabiti mamá aúqtikenata abarokáq anómma paá umátikainaqta ketááráq mütúq pááq umá ánataniye. ²⁴ kumíníqtabataa kéiteq-taa íráqô-qtataaqaqta awétáá uráunaboqaqta ketáámá atóbaraunatae. awé únnai-yataaqa íkaone-taamanibo paá awé kéunatae. náawa awé urái-qtataaqa yayamá itanawáq kanaarác aónaniyo? máqte-kayukama kanaarác íaonanoe. ²⁵ ááqibo íma káonauna-yataaqaqtabataa awé kéonanataa kumíníqta-ba kéiteqtaa paá yaákama awé kéunatae.

²⁶ waabámmá aqnúníq kéopoana Áánûqtuni Aágo-ma kuma tíwáqnaa íniqtae. nunamummá-tí-yátááqá kanaarác íkéitaunatae. miráipoana Áánûqtuni Aágo-

ma watáama ketáái íkéitauna-yataaqaqtabataa nunamupí ítama káonatikaitaae. áyaqa kétimenataa keqtaáyábá ayaqtaá-karagiqya kéiiye. ²⁷ Áánûqtu waabá-káyúkátí yáaimma káonena Aágoni aúyánámmá kéitaiye. Áánû-tuni aúyánákáq máena Aágoma Áánûqtuni waayúkayaba ítama káonamayikaiye.

²⁸ arútama itáaro! Áánûqtuqtaaba ôriq umá yíkái-kayukama máqte-qtataaqa yayamá íráqôniq umá abarokáq íniye. mi-káyúkámá wenôpaq yáayama kéyikaiye. ²⁹ naayóbáq máqte-kayukabike yiwíkaimiiye. nôraq itana yiwíkainabiyo? miráinata yemá wenáanikoraa umá máiyana wenáanikoma áqnáabaq yiwáaómá mániye. ³⁰ miráitana mi-káyúkámá Áánûqtu naayóbáqá aokaq yiwíkена anaaékaq yááyaraiye. yáá-yarena kateko-wáyúkámá aúqyikena wení tágama-yataaqa yeréwáqtê yáikaaq uráiiye.

Áánûqtuni akai-yátááqá Ítu Káríqtopi wáiiye.

³¹ mi-qtátááqtaábá kéiteta ókaraq nóine kanaarác tenúnataabiyo? ketáái min-áúkápáq Áánûqtu máena tíwáqnaa kéitanataama náayuwaq ketáái namuro-wáyúkámá kanaarác máno? ³² wenamááríq wenáanikoqtaaba “ketáanine” téna íma yáqtokaimanibo keqtaáyábáe téna tímikaiye. wenáanikoma tímínikaq umá máqte-qtataaqa ókaraq paá tímíníqtaabiyo? ³³ Áánûqtuma yiwíkai-kayukama náawaq yúbi maráníyô? yeqtábá Áánûqtu wenamááríq tiráiiye: “yigáe-yátááqá íma wáiiye.” mirá téna yáikaiye. ³⁴ móra-nakoma yemmá kanaarác yawááq-umayikaniyo? Ítu Káríqto min-nákómá pukáimanibo paá mái-yataaqaq atóbamakaitana Áánûqtuni ayáánurapaq máiiye. mibáq wemá Áánûqtukaq kéitatikaitaae. ³⁵ miráinana nóinaq Ítu Káríqtoni akai-yátááqá kanaarác yáikaaq umátikaniqtaabiyo? aweké kuí-yátááqá otaam-má kuí-yátááqá yáama yaí-yátááqá ótaqaq í áona-yataaqa unítíqqa tí-yátááqá ááiqqa í-yátááqá máqtemma Ítu Káríqtoni akai-yátááqá kanaarác íma yáikaaq umátikaniqtae. ³⁶ miráuma agamatán-áipí téna kétiye:

“máqte-tupaama keráwáqtaábá ketáái puí-yátááqá waaqókáq kéiiye. tipí-típi ikámónikaa umá ketáái móraiq kéumatikaae.”

téna kétiye. ³⁷ minnáyataba Ítu Káríqtogaraq ke-qtááyábá uyátá-maqma kákaiye. ³⁸ túyánápí akoqnáá umá kéitaune. Ítu Káríqtoni akai-yátááqá máqtemma ketáámá íma kanaarác maqtuwániye. puí-yátáárábi paá mái-yataarabi kaqtó-wayukama Áánûqtuni márû-pakenabi maa-márábíké anónarabi íbêqa paá wái-qtataarabi anaaékaq yíni-qtataarabi máqtemma akoqnáá-yataarabi ³⁹ yanaapáq-yátáárábi aménáápáq-yátáárábi tarôq uráiq-qtataarabi Áánûqtuni akai-yátááqá ketáágáráq yenákatí aúkáapimma máqte-qtataakoma matúq-matuq umá íma kanaarác yainániye. maami akai-yátááqá Áánûqtu tímikaitaa-ma ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoqaq tímikaitaae.

Póro Ítiráaeo-wayukama áyamma umáyikaraiye.

9 wataama túnnama áraine. kemá Ítu Káríqton-
aboaq yaqaroqtamá kaaqaari-áímmá íkétune.
Áánûqtun-Aagoma ketúyánámmá awíkai-
áímmá íkétune. ² ketí wataama miráuma wáiyie. anóm-
ma tú-tiqa kéiyie. ketí Ítiráaeo-wayukayaba
túyánákómá netuq kéiyie. ³ aammá wáinaqa
nunamupí ítama aónaanana kemá Ítu Káríqtonopake
maqtuwáinaq waéqma miráinaqa ketí túbâqawaama
yíwáqnaa onata umáyikaanata paá mánoe. ⁴ yemma
Áánûqtu yiwíkai-kayukama wenáanimaqa aúqyíkema
wení táqama-yataaqa yaímma yímikaiye. wení anóna-
anon-aimma yeráwáqtê téna ámáan-aimma yímikaiye.
árain-akaq Áánûqtun-aama itéta wekác nunamupí ké-
tee. akoqnáá umá árain-aimma yímitata matááe.
⁵ máqten-annabike títaubikoma anókoni yeqti
áraabitie. Ítu Káríqto mimórá-ánnábíké iréna máqte-
kayukaraq mú mikákáá anómma máiyie. matúq-matuq
umá Áánûqtun-awiqa múte yauyónátae. miráuma paá
waíno!

Áánûqtu wení aaraawaamá yiwíkaiye.

⁶ Áánûqtuma yímikain-aimma aúyokuraiye íkétune.
máqtemma Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuma yiwíkai-
kayukama íma mááe. ⁷ mórai q umá Áabaran-annabike
máqtemma Áánûqtun-araabiti íma mááe. Áánûqtu
Áabaraamma timá ámikaiye: “Áítekin-annama
yenamá enáwíkaraq mánoe.” téna timá ámikaiye.
⁸ paá marákárainia-iyapoma Áánûqtun-araabiti íma
mááe. máqte-kayukama Áánûqtuni akoqnáá-arain-
aikaq maqyikaraimma Áánûqtun-araabitie. minná
⁹ Áánûqtuma yímikai-kataama mirá umá wáqe-uraiye:
“móra-taoqa enôpaqa yenanamá Téraima áanikoma
marakániye.” téna Áánûqtu Áabaraani ánáakoma timá
ámikaiye.

¹⁰ óqa ímibo áre. Arébékani aapaatáraq-iyaporati
yiboamá ketáái títaubikoma mimórá Áíteki Téraini
áanikoma máqe-uraiye. ¹¹ Áánûqtu mi-kááyáq-
iyápóbíké wetábá ákáimma móra awíkaiye. mayáiyábá
íawikaibo paá wetábá ákáimma awíkaiye. Arébekaam-
ma Áánûqtu timá ámikaiye: “áqnáekoma anaaékoni
kaqtó-naqa mániye.” téna Áánûqtu timá ámiqtuwait-
ana anaaékaq min-iyápórátámá máqyíkariye.
yenákámá táí-yataarabi íráqô-qtataariqa íuraayamani-
bo Áánûqtuma awíkai-waigoma paá ááyariye.
¹³ miráuma Áánûqtuma agamatán-áípi kétiye:
“Yáakoboqta kétéikaibo Étaumma komá yumáka-
raune.” téna agamatán-áípi kétiye.

¹⁴ nóinae tenúnataabiyo? Áánûqtu wení yaináí-
yátááqá kae kááeq uráiyô? ímiye. mirá íuraiye. ¹⁵ aani-
bo Áánûqtu Mótetimma timá ámikaiye: “móra-nako-
qta tikáinaqa tíyaqa aménááqa tíyaqa aménúpo.
móra-nakoma tikáinaqa tirummá umákanaaqa tirum-
má umákanune.” Áánûqtu mirá téna tiráiyie. ¹⁶ Áánûq-
tuma áyaqa yiména waayúkati yikaí-yátááqtaábá íma
wáimanibo Áánûqtuni akaí-yátááqtaábáe. ¹⁷ agamatán-

áípi Áánûqtuma Péromma (kíni) timá ámikaiye: “ketí
akoqnááma aónéta ketíwíqqa máqte-marabaq itaígáae
téq emá múte itó-umakaraune.” téna timá ámikaiye.
¹⁸ miráitana Áánûqtu móra-nakoqta akáinaqa
áyaqa aménáe ténama amínimanibo káqo-nakoma
akáinaqa aúyánámmá mamá akoqnáá umákanae té-
nama mirá-iniye.” téna timá ámikaiye.

Áánûqtuma áyamma kéumatikenataagaraq áyaqa tímikaiqtae.

¹⁹ móra-waigoma mirá té kemmá ítama aónanone:
“miráinanama Áánûqtu nôraq itana waagóqtábámá
agaemá wániye kétiyo? náawa wení akaí-yátááqtaábá
ímiye tinónô?” té ítama aónanone. ²⁰ ááqibo ketí
aanábô náawa Áánûqtuqtaabama emá kanaarác waéq-
ma-aimma tinónô? maráké kaqmá táápeqa tarôq
umarái-waigoma mirá téna íkétiyie: “nôraq itaaq kem-
má miráuma tarôq umátikaraano?” téna íkétiyie.

²¹ tarôq oí-nákómá akáinanama mará maténa kaqmá
kaayaq-táápéqá tarôq íniye. mórama íráqômma
káqomma kogonaagó íniye. miráínama íarutaniyo?

²² miráuma mórai q umá Áánûqtu waayúkayaba
tarôq uráiyie. Áánûqtu wení áyamma í-yátááqá yokaa
umá tiráátinenataa kéiyie. miráinata máqte-kayukama
wení akoqnááma aónanoe. mi-káyúkámá áyamma
umákka-yuma kogonaagó-táápéqá yubákinikaa umá
yubamínéna kéimanibo yaákama paá awé kéiyie.
nôraq itana? ²³ wení anómma tágama-yataaqa ke-
qtáábí yiráátíyaqta kákaipoana awé kéiyie. ke-
qtááyábá wení áyaqa tiráátiraitana íráqô-taapekaa
wení tágama-yataaqa ketáárác atítaiye. áyaqa yirááti-
kayukama wení tágama-yataaqa matáá-yuma yokaa
umáyikaraiye. ²⁴ ketáámá tááyari-kayukatae. íma
paá Ítiráaeo-wayukabike yenamá tááyariibo Yéq-
taaeo-wayukabike tááyariye. ²⁵ Áánûqtuni agamatá-
kánáábímmá min-áúbábí Otía mirá téna kétiye:

“móra-wayukama íma ketí-wayukama máamanibo
anaaékaq yerawáqtaábá ‘ketí-wayukama mááe’ téq
yááyanune. maa-káyúkáyábámá kemá íkétikaimanibo
paá ‘kétikaiye’ téq tenúne.

²⁶ mi-márúpáq timá yímikaunama ‘ketí-wayuka íma
mááe’ mibáq íbêqa ‘paá máí-Aanuqtuma wení áani-
maare’ yerawáqtaábámá mirá tínóe.”

téna Otía-aubabi kétiye. ²⁷ Áítáiya naayóbáqá Ítiráaeo-
wayukayataba akoqnáá umá tiráiyie: “Ítiráaeo-wayuka-
ma paá taíganimma miráuma nópíké-gébáráá uráá-
manibo yeráwápíkémá pááqyamma kúmiq-
yataapike atóbamayikaniye. ²⁸ uyátárai-nakoma
páátákaáá ítama yainéna marabí-káyúkámá anónná-
ma yimíniye.” téna Áítáiya tiráiyie. ²⁹ minnáyataba
naayóbáqá Áítáiya mirá téna tiráine: “uyátárai-nakoma
Áánûqtu máqten-akoqnaagaraq íma yaímma-annamo
yiyuwaínana máí-yataama Tótómabaq-wayukaraa
Komóraabaq-wayukaraa umá ketáá yayamá pááq ónú-
natae.” téna Áítáiya naayóbáqá tiráine.

Ítíráaeo-wayukama kateko-áqtábá mirá-uraae.

³⁰ Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtun-aurapi kateko-áqtábá íma abáá uráámanibo paá aónaraae. maami-kátékó-ámmá aónaraamma Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataare. ³¹ ááqibo Ítíráaeo-wayukama Áánûqtu yiwíkai-kayukama ámáan-aipike kateko-ámmá abáá uráámanibo ámáan-aimma íma kanaarác kateko-ámmá íaonaraae. ³² nôraq itatác yauwékáao? miráipoana yúyánápímmá íráqô-qtataariq kéowana kateko-ákác mayíkáitata máqe-uraae. ááqibo paá Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorai-iyana kateko-ákác mayikániye. Ítíráaeo-wayukama aukákáan-oq-takaqa yíttauqa yurákaane. ³³ Áánûqtuni agamatán-áipí aukákáan-oqtaba kétiye:

“aónaaro! Tááíoni-marupaq aukaí-óqtámá makáuene. maamin-ótákác yíttauqa yurákáamanibo wemmá itáíq-itaiq ínná-nakoma ítama táíq íiniye.”
mirá téna agamatán-áipí kétiye.

Ítíráaeo-wayukama Áánûqtuni kateko-ákác íwakaae.

10 ketúnabaro, Ítíráaeo-wayukayatabama ôriq umá kêtikaitaq Áánûqtu kúmiq-yataapike atóbamayikaikaae téq nunamupí kêtune. ² kemá yeráwáqá yimónaraune. Áánûqtuqtaba ôriq umá abáá kéomanibo yeráwáqtí aakómmá arábaraiye. ³ Áánûqtun-aurapi kateko-wáyúkámá mamá aúqyíkaraiqtabama íma ítaraabo yenamáa káqon-amma yenamááríq awíqma waranáta urááe. miráitata yeráwáqá Áánûqtuni kateko-yátáákóní aménáápáqá íma máqe-uraae. ⁴ íbêqa Ítu Káríqtogaraq íréna ámáan-aimma mamá ánataqtukaiye. miráipoana máqte-kayukama yirummá amétama Áánûqtuni kateko-yátááqá yaímma ké-mayaae.

Áánûqtu máqte-kayukama kúmiq-yataapike mamá paá umáyikayataba kákaiye.

⁵ Áánûqtuma kateko-yátááríq o-káyúkáyábá téna ámáan-aimma kéwaraaqtaba Móteti agatáiye: “morá-nakoma náawabi ámáan-aimma kéwarena wení paá mái-yataaqa mipíké kémaiyaie.” mirá téna agatáiye. ⁶ ááqibo itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa Áánûqtuni kateko-yátááqá náawabi matáitana agamatán-áúbá-wánnáábí weqtábá kétiye: “íma enamáaraq maará té ítiyo Ítu Káríqtoma Áánûqtuni márûpake náawaq kanaarác umawíqme kumíníyô? ⁷ aménáápáq puí-márúpáq náawaq kanaarác kuména Ítu Káríqtoma múte yawíníyô?” mirá té maami-négí-náágí-wátáámá túyánápí íma waíno. agamatán-áúbá-wánnáábí mirá kétiye. ⁸ aúba-wannaabi óqa kétiye: “Áánûqtuni watáama ení waaqókác máena enóyaukarakarag enarupi wáíye.” mi-kátáámá Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba ketáá abarokác kêtunatae. ⁹ enóyaukakemmo témo “Ítu Káríqto uyátárai-nakoe” tinnamá “Áánûqtu wemmá pukáipike atóbayakaraiye” té arummá amínanama ení kúmiq-yataapike Áánûqtu atóbamakaniye. ¹⁰ abo tirukakéqtáá ítéqtae Áánûqtu-

ma keqtáá kateko-wáyúkámá káutikaiqtaae. ketáái itáíq-itaiq í-yátááqá tóyaupikeqtae tennatáámá ketáái kúmiq-yataapike atóbanunatae. ¹¹ Áánûqtuni agamatán-áipí kétiye: “náawabi wekác arummá amína-waigoma mamá táíq umáketa agaerác íma mayaká-noe.” téna kétiye. ¹² maa-kánáámá máqte-kayukayaba wáíye. Áánûqtun-aurakaq Ítíráaeo-wayukama Yéqtaaeo-wayukama móraiq kéoe. máqte-kayukayataba Áánûqtuma mimórá uyátárai-nakoma máena máqtemma wekác nunamupí wanáwíqa yáíyanama wení íráqô-qtataakoma yimíniye. ¹³ agamatán-áúbá-wánnáábí kétiye: “máqte-kayukama nunamupí uyátárai-nakon áwíqa áyayamma yeqtí kúmiq-yataapike mamá atóbamayikaniye.” téna agamatán-áipí kétiye.

¹⁴ ááqibo Áánûqtukaq yirummá ímo améta náaraq umá kanaarác wemmá ááyano? mi-kátáámá íma ítareta náaraq umá yirummá amínô? mi-kátáámá abarokác íma timá-yimiyamma náaraq umá itánô? ¹⁵ miráuma Áánûqtuni kaqtó-wayukama íma timáyikainanama mi-kátáámá náaraq umá abarokác timá-yimino? agamatán-áipí mirá téna kétiye: “Áánûqtuni átê-wataama wení kaqtó-wayukama mamé keyewanaboana yíttauqaagoma abô íráqôníq kéíye!” téna agamatán-áipí mirá kétiye.

Ítíráaeo-wayukama paá yaímma aúge-kataama wakááe.

¹⁶ aúge-kataama íma máqte-kayukama kéitaae. Áatáíya Áánûqtuni watáa-naqa naayóbáqá mirá téna: “uyátáráana-nako, nôraq umáyuwa mi-kátáámá ketáá abarokác timá-yimunataa kéitaa?” mirá téna Áitáíya tiráine. ¹⁷ miráuma mi-kátáábíké kêteta itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa kéíye. Ítu Káríqtoqtaba abarokác timá-yimunabike mi-kátáámá kéíye.

¹⁸ itáaro. kemá mirá téq ítama káonaune. mi-kátáámá árainaq yeráwáqá íma ítaraao? itaraae. árainae. átê-wataama kéte-kayukayaba óq-wataama agamatán-áikó kétiye:

“yeráwáqtí yáama máqte-marabaq itaraae. yeráwáqtí watáagoma kótamaqma maragóní aqtórácá uráíye.” téna agamatán-áúbá-wánnáábí kétiye. ¹⁹ ókaraq emmá ítama káonaune. Ítíráaeo-wayukama árainaq itaraao? Móteti wenamááríq áqnábariq umá yauwéqma tiráine:

“óq-wayukayaba maramá ímaina-wayukama mamá aúqyíkáan-ayataba koyukayúmna ínoe. aíbôq-wayukayaba mamá aúqyíkáan-ayataba yeqtábá tíyámma ínoe.”

téna Móteti min-áíkaq tiráine. ²⁰ Áitáíya wemá íma ikatíq éna abarokác mirá tiráine:

“kemmá ímo tibáá-uraa-kayukama timónaraae. kemmá ímo ítana aónaraa-kayukaq yemá kemmá kenamááríq yiráátiraune.”

téna Áitáíya tiráine. ²¹ ááqibo Ítíráaeo-wayukayaba tiráine: “túnnaiq íma éta aamá arátaa-kayukabimma ayáqtáaq-yupaa yetôpaq tiyáámma arúqtukaune.” té-

na Áítáíya Ítíráaeo-wayukayaba wenôpaq yikáinata yínôqtaba tiráine.

Ítíráaeo-wayukama Áánûqtu áyaqa kéyimiye.

11 kemá ítama káonaune. Áánûqtu wení waayúkama waqtukáiyô? aaqáo ímiye. kemá kenamááíriq Ítíráaeo-wayukabike Béqtiamaanin-annabike máune. ketítaubikoma Áabaraae. ² Áánûqtu wení waayúkama íwaqtukaiye. yemma áaikakemma yiwíkaiye. mi-kátáámá Áánûqtuni wannabí Iráíyaqtaba kéitaae. wemá Ítíráaeo-wayukayaba Áánûqtukaq nunamupí akoqnáá umá inaa-inaa tiráine:

³ “uyátaráana-nako, ení amuné-wáyúkámá yíkamma yuwéta monoq-náupáké yaaremá yawítíyuwaawaq kenamáa máunata tikamineta kéoe.” Iráíya nunamupí Áánûqtukaq mirá tiráine. ⁴ nóine ténaq Áánûqtu timá ámikaiyo? mirá-tiraiye: “ketábá taígani-kayukama (7,000) iyuwaúnata paá mááe. kaaqaari-máníkókák wénáwíqa Béoma wekák yiraayutáúmmá íma atéta nunamummá ítiraae.” téna Áánûqtu timá ámikaiye. ⁵ íbêqa mimóráiq kéiyé. yaímma pááqya-kayukama wení áyaqa yiména Áánûqtu yiwíkaiye. ⁶ yeráwáqá nôrabi uráá-qtataaqa ímira-uraapoana paá wení áyaqa yiména yiwíkaiye. miráinanama waayúka nôrabi uráa-qtataaqa Áánûqtu yiwiráinana áyaqa yimí-yátááqá íma wániye.

⁷ nôraq ínyô? Ítíráaeo-wayukama abáá kéo-qtataaqa íaonaraae. paá yaímma pááqya-kayukama Áánûqtu yiwíkai-kayukama aónaraamma wenaúrapi kateko umá máqe-uraae. tébakaq-wayukama Áánûqtuma yááyaiqtaba aibôriq urááe. ⁸ Áánûqtuni agamatán-áipí kétiye:

“yirukáráq yúyánákáráq Áánûqtu mamá ummaa yamá yíkaraiye.

paá íbêkaraq yúranapo íma kanaarác aónama arutéta yaáqnapo íma kanaarác ítama kárutaae.” téna kétiye. ⁹ maa-káyúkámá Áánûqtuqtaba aibôriq uráapoata Tébiti mirá téna kétiye:

“anón-onikaqa yiyuwáiyata waakápi amá máero. kúqôpi péráinikaa oro.

¹⁰ yúramma keropáinaqa iyuwáiyata íma aónama arútáaro.

yeqtí ummaa-yátáákóní aménáápác awáuma máero.” téna Tébiti agamatán-áipí tiráine.

Áánûqtu káqo-kayukama yiwíkaiye.

¹¹ íbêqa yeráwáqá ítama káonaune. Ítíráaeo-wayukama Áánûqtuni aamá íma waráiyana pááqyan-iwiqa matúq-matuq umá yamá-yiminiyo? ímiye. kúmiq-yataariq uráapoana Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtu yiwíqma Ítíráaeo-wayukama íyama ígáae téta atóbamayikaraiye. ¹² Ítíráaeo-wayukama kúmiq-yataariq on-ááímmá káqo-yuraq íráqô-qtataaqa Áánûqtunopake iráiyé. Áánûqtunopake-qtataaqa taígani wáipike Ítíráaeo-wayukama pááqyamma matáapoana Yéqtaaeo-wayukaraq netuqyaammá yimíkaiye. miráuma Ítíráaeo-wayukama kateko-

wáyúkámá Áánûqtun-aurapi máiyana Áánûqtuma uyátá-maqma íráqô-qtataaqa yimíniye.

kúmiq-yataaqa maqtuwéna Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtu atóbamayikaraiye.

¹³ íbêqa karáwáqá Yéqtaaeo-wayukaraq tenúne. kemá Áánûqtuni watáama waayúkaraq mamé uréire únna-naqa máeqa mi-máyáiyátábá timuqá kéma-raune. ¹⁴ miráinaqa ke ánná-wáyúkámá yeráwáqô komá yumá yíkáanatama yaímma kúmiq-yataapike atóbano? ¹⁵ Ítíráaeo-wayukama Áánûqtu yiwíkaitata káqo-marabi-kayukama Áánûqtuni aanábómá aúkáae. Ítíráaeo-wayukama yiwiráinanama yeqtábá nói-qtataaraq wániyo? miráráá umá minná pukáa-kayukama paá máanikaa ínoe.

¹⁶ áqnáabaq-yamma Áánûqtukaq améq oweqa tébakaq-yamma Áánûqtuqtaba aokaríq umá aurániye. mimóráiq umá yaagóni ánúqo Áánûqtukaq améq oweqa mûtûq-yagoma amagarác wennámiye. ¹⁷ itáaro. uqmatán-óribetí-yágóni amamá ayáatuweta káqomma abááq-óribetí-yágóni amamá ayááma arúbamakaae. awaaméq-áímmá nóinabiyo? minná keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama abááqá óribetí-yaraa umá mááe. íbêqa Ítíráaeo-yagoni anommá mimórábí yaímma keráwáqtí amabiqtáá kéuiye. ¹⁸ miráipoana amamô ayáatuwaa-kayukama pááqyan-awiqa íyíméro. weganokanoqá íma oro. keráwáqá paá amamóe. amagómmá ánúkoma íyaqtokaibo ánúkoma amagómmá yáqtokaiye.

¹⁹ ááqibo keráwáqá tínoe: “ánibo amagómmá keqtáá tiwiráníqtaba ayáátukaae.” téq tínoe. ²⁰ owé. Áánûqtukaq íma itáiq-itaiq uráapoana yeráwáqá ayáátukaae. Áánûqtukaq túyánámmá kámepoaq keráwáqá paá mánoe. minnáyataba weganokanoq-túyánámmá íma itáaro. minnáyataba keráwáqá ikatíq oro. ²¹ Ítíráaeo-wayukama áqnáaen-amama Áánûqtu íma yukáiyé. túyánámmá itáamma Áánûqtu keráwáqá tiyuwáníyô? ²² mikác Áánûqtu áwáábíqa kéna kaayoné kéena im-má káonaunatae. yirummá aati-aatimá amê-kayukayataba kaayoné umáyikaniye. ááqibo yirummá íma amê-kayukayataba áwáábíqa kégaimanibo keráwáqtábá kaayoné kéiyé. ááqibo keráwáqá Áánûqtukaq tirummá íma amê-kayukama paá kéiyana keráwáqtábágárác wemá áwáábíqa kániye.

²³ ááqaanibo Ítíráaeo-wayukama waéqma yirummá amê-kayukama yaayamá paá kéiyana Áánûqtu móragaraq keqnáámmá wení kaayoné-yátááqá yeráwáqá yimíniye. ²⁴ Áánûqtu óq-yataariq kéena keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama áwáábíq-oribeti-yarake ayáátukaamma uqmakáan-oribeti-yaraq arúbaraae. Ítíráaeo-wayukama maaminnámo uqmakáan-oribeti-yaraa umá máeta ayáátukaan-amama mimórá-yaráq yauwéqmena áaikaqa oyaq umá Áánûqtuma kanaarác aráapaniye.

máqte-kayukama Áánûqtu wenáyaqa yímikaiye.

²⁵ keráwáqá aúpáq-áráin-áímmá timá-timenune. minná Ítiráaeo-wayukama yaímma Áánuûqtuqtaba komá yéta matúq-matuq umá íma mánoe. mi-kánáámá mamé kéowana Yéqtaaeo-wayukabike máqtemma yiwíkai-kayukama Áánûqtunopaqa yínoe. minnágón anaaéma tébakaq Ítiráaeo-wayukama atóbamayikaniye. minnáma itéqa “ketáá itai-yátááqá ítaraunatae” téq tífábámá ókaraq mirá ítigaae.

²⁶ máqtemma Ítiráaeo-wayukama miráuma atóbayikaniye téna Áánûqtuni agamatán-áipí kétiye: “Tááíoni-marupake mamá paá umáyikani-naqa yíniye. máqtemma táígoniq uráiya-qtataaqa Ítiráaeo-wayukabike matuwániye.

²⁷ yeqtí kúmiq-yataaqa matuwáníq-kanaaraq anóna-anon-aimma yeráwáqtê tenúne.” téna agamatán-áipí kétiye. ²⁸ Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni átê-wataama waqtukáapoata minnágoma keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama tíwáqnaa itaq Áánûqtuni aanábómá aúkáae. Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni namuro-wáyúkámá aúkáae. miráimanibo Áánûqtuma naayóbáqá Ítiráaeo-wayukama yiwíkaimma áyaqa yiména áqnáabaq-annabike anó-kayukayaboboana aati-aatimá yeqtábá kákaiye. ²⁹ yiwíkai-kayukama wení íráqô-qtataaqa kéyiména Áánûqtuma íma aúyánámmá waéqma kéitaiye. ³⁰ keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama naayóbáqá Áánûqtun-aama arátaamanibo íbêqa Ítiráaeo-wayukama Áánûqtun-aama arátaapoata keráwáqá Áánûqtuma áyaqa tímimma matáae. ³¹ mimórái q umá áyaqa matáapoata Ítiráaeo-wayukama íbêqa Áánûqtun-aama arátaamanibo anaaékaq Áánûqtuma áyaqa yimí-qtataaqa mayánoe. ³² máqte-kayukama Áánûqtuni ámáan-aimma aráta-kayukama Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq wemá mórai q umá yawáaq-umayikaraimanibo yemmá paru-yátáákómá mórai q umá yimíniye.

máqtemma íráqô-kataama Áánûqtukaq tenúnatae.

³³ Áánûqtuma wenáaimma uyátá-maqma abo anóne. wení itai-yátááqá mórama aráati-nakoma íti-ma-amena íraatiraimma mémánóbáqá únókáá kubáutaiye. mimórái q umá wení itai-yátááqá yirááti-nakoma waqmá ítaraimma mémánóbáqá únókáá kubáutaiye. ³⁴ Áánûqtuni agamatán-áipí kétiye:

“náayuwaq uyátárai-nakoni aúyánámmá kanaaráq ítaraao? náayuwaq kanaaráq aráátino?”

³⁵ náawaq móra-yataaqa ámikaitana wení anónnáma ámikaqa ‘yauwéqma aménúne’ téna tiráiyó?” téna kétiye. ³⁶ uyátárai-nakoma máqte-qtataaqa wenayáanapo tarôq uráiyé. wenôpake tarôq éna wetábá máqte-qtataaqa paá máae. Áánûqtukaq máqtemma tágama-yataaqa matúq-matuq umá waíno. miráuma waíno.

ketáá ketúma Áánûqtukaq aménátae.

¹² miráinataa ketúnabaro, keqtaáyábá Áánûqtu áyaqa taígani-tupaa tímikaipoaqtae keráwáqá tirun-áímmá kétima-timune. Áánûqtukaq keráwáqti túma aiqta-táúráá umá wekáq améro. keráwáqti túma Áánûqtukaq aiqta-táúráá umá amiyábá wáiyé. karáwáqti túyánámmá túgoni akai-yátááqá paá améro. keráwáqá weqtábá kanamááríq timuqá marakéq agamá amé-wao-qtataakaa umá wekáq paá améro. ánibo wemá keráwáqá miráumatikena wemá keráwáqtabá mirá téna tíniye: “minná íráqône.” téna tíniye. Áánûqtuma paá-wayuka íma máipoaqtae wekáq mirá-onatae. minnáma keráwáqti árai-monoq-yataare. ² káqo-kayukama nôrabi íyamma yimémekaa íinomanibo Áánûqtu keráwáqti túyánámmá waeráino. keráwáqti táimma waéqma Áánûqtuqtaba aokaríq umá aúráaro. miráiyataba Áánûqtuni aúyánámmá kanaaráq itánoe. aúge-tuyanapike Áánûqtu tímikaimma íráqô-qtataaqtabagaraq Áánûqtu amuqá kémarai-qtataaqtabagaraq mútûq páaq umá ánatagurai-qtataaqtabagaraq itánoe. mi itai-yátááqtabámá kímora-amma wenamáa wáimma minná Áánûqtu túyánámmá kéwaeraiye.

³ Áánûqtuma íráqô-qtataakoma kemmá tímikaipoaq máqtemma keráwáqá móra-mora kétima-timune. íuy-ata-maqma túyánápímmá “kemá uyátaraune” ítero! ímiye. keráwáqá máqtemma Áánûqtu wenamáakoni íráqô-qtataapike keráwáqti yáqtorai-yataaqa móra-mora tímimma minnáyaba ítama arútaaro. ⁴ ítaaro. mimórá-áúráqá netuqyaan-aúkápáqá wáimanibo máqten-aukapaqa móra-mayaima wáiyé. ⁵ mimórái q umá aarawaamá netuqyaammá máunataamanibo yegáráq-kegaraqtae Ítu Káríqtogaraq kímora-turaa umá kéitaunatae. ketáámá máqtemma móra-mora yagaroqtamá aokaq-aokakémá máunatae. ⁶ miráinata Áánûqtu wenamáakoni íráqô-qtataapike móra-mora umá mayaímá tímítaqtae kémayaunatae. móra-nakoma wení aokaq-máyáimá Áánûqtu ámikaimma waabá-káyúkati yúrikaq Áánûqtuni watáae téna wáinanama arukaké ítama yáqtorai-yataakaraq tíno. ⁷ ánibo Áánûqtunopake aokaq-máyáimá kaqtó-í-yátááqá wáinana minnáyaba kaqtó íno. óq-mayaima yiráátinena-ma maannáyaba yiráátino. ⁸ móra-nakoma wení aokaq-máyáimá umá yíqtaai q íkáae téna wáinanama tímá-yimino. móra-nakoma maqtokái-qtataaqa yaináinama ôrikaa umá yaináino. káqomma anó-nakoma náapaakaraq máena wemá akoqnáá umá mayaímá mayáino. óq-nakoma waayúkararaq kaayoné-yátááqá yimikenama minnáyaba amuqá maráino.

⁹ ítaaro. keráwáqti tíyaqa yimí-yátááqá árai-qtataari q umá waíno. waátá-yataaqa yiwáágóro. íráqô-qtataakoma yáqtoqma akoqnáá oro. ¹⁰ tirukaké káqowa-kaqowaqtabataa keráwáqá tikaíno. Ítu Káríqto uráini q umá keráwáqá tirummá améra ábâqwaayuraa umá máero. keráwáqti káqowa-kaqowan-aama yaaguyábóro. keqtíbâqawaayuyabama uyátá-maqma anóniq umá túyánámmá itera q timuqá maqyíkáaro.

11 keráwáqtí mayaíyábámá akoqnáá umá maiyéraq piruq náaruq íma oro. akaí-yátáákómá ógigma wáinaq uyátárai-nakoma kaqtó umá áméro. 12 keráwáqá awé uréq ikáonaa-qtataaqtabama timuqá máráaro. awéké kuí-yátááqtábámá yaákare awé oro. nunamummá aati-aatimá tíq-tiq oro. 13 ábâqawaraayuma móra-yataaqtaba yeráwáqá abáá íyaqa keráwáqtí oótamma yeráwáqtê yainéra namuq-wáyúkámá keráwáqtí oq-tamá íyikaaro! 14 náayuwabi mamá táíq umátikaiya-kayukama Áánûqtukaq yeqtábá tero: “íma mamá yawááq-umayikaa. ímibo yemmá mamá íráqôniq umáyikaa.” téraq tero. 15 yimuqá maráiya-yutema yagaroqtamá timuqá máráaro. ibiqá yaráiya-yutema yagaroqtamá ibiqá yáráaro. 16 máqte-kayukama mimórá-ááimmá yíméro. kaayóné umá yíméro. keráwáqtí túma íma mamé úyóro.

17 móra-nakoma mamá táíq umátikai-naqa anónnáma íma mamá táíq umákaaro. ímiye. máqte-tupaama waayúkama mamá íráqôniq í-yátááqtábá túyánákáq máráaro. 18 máqte-kayukagaraq kaayoné-yátáápi wenáú-kenau umá maqmá aónaaro. 19 ketí aanabô, móra-nakoma mamá táíq umátikai-naqa anónnáma íma túyánámmá umákanomanibo Áánûqtuma ayuwáiyana wení áyamma í-wáigóní anónnáma umáyikaniye. Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétéiye: “anónnáma yawéqma yiménúne uyátárai-nakoma kétéiye.”

téna agamatá-kánnáábí kétéiye. 20 miráinaq Áánûqtuni agamatá-kánnáágó tínnaiq oro. minná

“ení namuro-nákómá áama kéyainama aáwaqa amiyo. noqtábá kéinaama paá amiyo. mirá éma aqnókáq iráama káiq-kaiq iníkáá umá wení agaemá íniye.”

téna Áánûqtuni agamatá-kánnáágó kétéiye. 21 Tááq-taani áaikomma íma uyátaino. ímibo íráqô-qtataaq-napo táí-aaikomma uyátáaro.

kámáániti yáaimma wáráaro.

13 máqte-kayukama kámáániti yáaimma wáráaro! máqte-kamaanima Áánûqtu iyúwáita maáwana kámááni-wayukama Áánûqtu yikáitata mááe. 2 náayubi kámáániti yáaimma aratétama Áánûqtukaraq móraiq umá káratemanibo yetôpaqa yenamáárríq yaináí-yátááqá mamá abarokáq ínoe. 3 otaa-qtátáárríq o-káyúkámá anó-kamaaní-wayukama mamá yáaqa kégamayiketamanibo íráqô-qtataariq o-káyúkámá mamá yáaqa íkegamayikaae. keráwáqá anó-kamaaní-wayukati yáaqa íyaq kéikateyo? miráinaq íráqô-qtataariq kéyana yemá karáwáqá tikaq káraru-inoe. 4 yemmá Áánûqtuni mayaí-wáyúkábóata keráwáqá tíwáqnaa ínéta kéoe. ááqibo otaa-qtátáárríq éqa ikatéro. miráipoata áraimma yeqtí akoqnáárake táí-yataariq kanaarác umáqtikanoe. yeráwáqá Áánûqtuni mayaí-wáyúkábóata Áánûqtuni áyamma otaa-qtátáárríq o-káyúkámá kéumayikaae. 5 minnáyatapa keráwáqá paá wáráaro. wenamá Áánûqtuni áyaqtaba iwaimanibo wemá áyamma mayéna keráwáqtí túyánákómá mamá yawááq umátikaniye.

6 minnágoni aáimma táákitima meyáníq kéoe. ítama arútáaro. anó-kamaaní-wayuka yeqtí kanaarác o-máíyáama Áánûqtuni mayaímá kémaiyaee.

7 keráwáqtí aqtábááraq mayánéta íyaqa yemmá meyáníq oro. waabáq-táákítígárráq ení oótakoni táákitigaraq mayáníq oro. anó-kamaaní-wayukama yeráwáqtábá anóne téra mi máqtemma yemmá yikaq káraruyoro.

móra-nakoma áyaqa ámîn-nakoma ámáan-aikoni anaáé kéwaraiye.

8 keráwáqá íma móra-nakoma aatábááma éraq kímora-aatabaama aati-aatimá taákaq maráaro. minná keráwáqá káqowa-kaqowamma yirummá yíméro mirámô éqa ámáan-aimma kéwaraae. 9 ámáan-aikoma mirá-tiraine: “aaraukáqá íma mamá yataiyo. awekémá íkuyuwu. moyámmá íma mayao. egaa íao.” máqtemma maamin-ámáán-áímmá káqon-amaan-aikaraq kímora-auwayaapi wáiyee. minná: “enamáárríq arummá aménaiq umá káqo-kayukama móraiq umá arummá yimiyo.” téna wáiyee. 10 náayubi arummá ámî-nakoma otaammá móra-nakokaq íkeguyakaiye. miráitana arummá amí-yátááqá áraimma minnáe. naayón-ámáán-áíkárráq Ítuni watáagaraq kéwaraiye.

ketáámá arupú-akaq uréire ónátae.

11 nôrabi íni-qtataaqtabama kéitaapoaq keráwáqá yokaa éraq túbanaaq oro. ketáámá kuqtiwiránî-kanaama waaqókáq kéiyee. Ítukaq tirummá ámikauna-kanaataama waqókákáá uráimanibo íbêq-kanaama waaqókáq awaararíq kéiyee. 12 awé uráuna-kanaataama kumayukáá aúqma kánataitana keqtáámá kuqtiwiránî-kanaagoma aaqá iráqma tágainikaa umá waaqókárríq kéiyee. kumayuq-yátáápké-qtátáárríq únna-yataaqa yuwánátae. ánibo akoqnáá umá tirukákéqtáá iráqma tágama-yataapi yokaa ónátae. 13 ketáámá arupú umá tágama-yataapi máae-kayukaraa umá uréire ónátae. kebó-yátááqtábámá neginaagí-nomma naíyábá kumari-yátááqtábámá námô-yataaqtaba máqtemma yuwánátae. 14 máqtemma kúmikomma uyátani-qtataaqa uyátárai-nakoma Ítu Kárríqtonopake máyaaro. keráwáqá kúmiq-yataariq ónáae tíya-qtataaqa íma wáráaro.

Ítukaq náawaq arummá ámînnarabi íámînarabiyo?

14 yaímma-wayukama itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtabama kéitetamanibo paá aqnúníq kéoe. miráiya-kayukama áikutaiyapi uyáberanomanibo íma nóbíc-naabiq-aimma tero. 2 yaímma-wayukama itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa akoqnáá kéeta kéqo-keq-yataaqa paá kénaae. miráimanibo káqo-kayukama itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa aqnúníq kéetaboata amaqa íkénaae. 3 kéqo-keq-yataaqa nai-nákómá amaqa ínai-nakoma pááqyan-awíqa íamamiyo. we-qtábá kúmiq-yataariq kéiyee ítiyo. Áánûqtuma min-nákárráq paá auwirániye. 4 móra náawaq káqo-nakoni kaqtó-nakoqtaba timá táíq kéumakaiyo? wení

mayáimá akoqnáá umá mayáinanabi kumówinanabi minnáma wení anókoma Áánûqtu wenamáa tîniye. miráinana áraimma wemá akoqnáá umá mayániye. wení anó-nakoma kanaarâq áwâqnaa ínanaboana akoqnáá umá mayániye.

⁵ yaímma-wayukama móra-yupaagoma tébakaq-yupaagoma “uyátá-maqma anómma wáiyé” yúyánápímmá kéte. káqo-kayukama “máqte-tupaayaba mimórâiq kéiyé” kéte. móra-mora-wayukama itáiq-itaiq i-yátááqá yúyánápímmá akoqnáá umá itáaro. ⁶ móra-nakoma móra-yupaayataba aúyánápímmá “uyátá-maqma-kanaae” kétena wemá “uyátárai-nakoni anó-kanaae” téna mirá kéiyé. min-nákómá kéqo-keq-yataaqa nainákómá Áánûqtuma wení anómma uyátárai-koqtaba kéiyé. aáwaqtaba Áánûqtukaq “tíkáiye” téna kénaiye. anibo káqo-nakoma kéqo-keq-aawaqa íma nainákómá Áánûqtuma wení anómma uyátárai-nakoqtaba kéiyé. aáwaqtaba Áánûqtukaq “tíkáiye” téna kénaiye. anibo káqo-nakoma kéqo-keq-aawaqa íma nainákómá Áánûqtuma wení anómma uyátárai-nakoqtaba kéena Áánûqtukaq “tíkáiye” téna íkenaiye. ⁷ ketáá kenamáayababoaqtaa íma paá máetaa kenamáayababoaqtaa ípukaunataamanibo paá máunataama uyátárai-nakoqtabataa máunatae. ⁸ miráimanibo ketáá puyúnataama uyátárai-nakoqtabataa képuyunatae. paá máunataabi púyonataama ketáámá uyátárai-nakoqtabataa máunatae. ⁹ taákaq máráaro. Ítuma pukéna itó-uma paá máqe-uraimma “keráwáqtí uyátárai-naqune” téna kétiye. miráuma paá máa-kayukagaraq pukáa-kayukagaraqti uyátárai-nare. ¹⁰ keráwáqá nõraq itarâq keráwáqtí tîbâqawaaraa-kayukayaba timá táiq kéumayikao? nõraq itarâq tîbâqawaaraa-nakomma pááqyan-awíqa kéyamameyo? ketáágárâq máqtemma Áánûqtuni aúbaq itó-onanataa keqtáámá wemá yainániye. ¹¹ Áánûqtuni agamatá-kánnáágó kétiye:

“uyátárai-nakoma mirá kétiye.

‘kemá paá máeq áraimma kêtune.

máqte-kayukama ketúbâq yiraayutáúmá ayéta keqtábá Áánûqtue’ tinoe.”

agamatá-kánnáágó mirá kétiye. ¹² miráinataa máqte-kayukataa ketáái táaimma Áánûqtukaq timá uwaénúnatae.

tîbâqawaaraa-kayukama íma mamá táiq umayíkáaro.

¹³ abo káqoyu-kaqoyuyaba kúmiq-yataariq kéoeaimma íbâqyuwanatae. miráinataa tîbâqawaaraa-kayukati yítaupi atarái-yátááqá aaremá íma maqyikétaa kúmiq-yataapi íma mamá yikánatae. ¹⁴ Ítu Káriqtote yagaroqtaráunaboq kéitaune. wenamáárîq máqte-qtataakoma íma táiq kéiyé. ááqibo móra-nakoma wenaákaqa “táiq kéi-qtataare” ténama wetábá áraimma táiq kéiyé. ¹⁵ mirá-uraiye. nõin-aawarabi náana-waigoma tîbâqawaaraa-nakomma otaammá kéguyakeq íma kaayoné umá Íturaa umá kémaae. Ítu Káriqtoma wetábá pukáinaqa aáwakakema íma mamá táiq umákaaro. ¹⁶ keráwáqá íráqô-qtataaqa máyáaqtabama íma yuwáiyata waayúkama akáyáámá

timátíkáaro. ¹⁷ itáaro. Áánûqtuni márûpaqa aáwaqa naréq nommá naréq íyábá íma wáiyé. ímiye. Áánûqtuni márûpaq kateko-ááikárâq kaayoné-yátáákarâq amuq-yatáákarâq minnýaba wáiyé. mi-qtátááqá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kétimiqtuae. ¹⁸ abo náawabi Ítu Káriqtokaq kaqtó kénana miraráá umá Áánûqtuma weqtábá amuqá marakáinata waayúkama téta “wemá kanaa-naré” tinoe.

¹⁹ miráinataa mi-qtátáákómá kaayoné-yátááqá mamé yínîqtaba ketáámá maqma ónanatae. káqowa-kaqowamma yíwâqnaa umá akoqnáá umá itáiq-itaiq íwáyúkámá ketáámá auránúnatae. ²⁰ aáwaqtabae téq Áánûqtuma nõrabi urái-yataaqa íma yawítítuwaaro. máqten-aawaqa naí-yátááré. ááqibo nõinabi keráwáqá naa-qtátáákómá móra-nakoma néna wenaúyánápímmá kúmiq-yataariq kéenama minná otaammá kéguiye. ²¹ ááqibo keráwáqá amaqa nérabi aíbôq-nomma nérabi mamá kéqoqey-yataariq o-wáigómá mamá tîbâqawaama mamá kúmiq-yataapi kéiyuwaamma mirá íoro. ²² maami-qtátááqqtábá itáiq-itaiq o-qtátááqá yaqtóráaro. maami-qtátááqqtábá nõituyanabi itáamma Áánûqtu wenamáa itáino. keráwáqá nõrabi o-qtátáákómá íma yawáaq-umatikainaq timuqá maránoe. ²³ ááqibo móra-nakoma aáwaqtaba kaayaq-áúyánámmá iténa naí-wáigómá wenamáárîq yawáaq kéumakaiye. taákaq máráaro. keráwáqá nõrabi o-qtátáákómá keráwáqtí itáiq-itaiq íyátááqíké íkéitaqa kúmiq-yataariq kéoe.

15 ketáámá náayuwabi akoqnáá umá itáiq-itaiq kéuna-yutaama itáiq-itaiq í-yátááqqtábá aqnúnîq kéo-kayukama yíwâqnaa ónátæ. yemá ummaa-yátááqí mái-yataama yíwâqnaa éqtaa keqtáá tikáina-yataariq íonatae. ² ketáái túyánámmá káqo-yuraq maréqtaa yíwâqnaa onanataá yeráwáqá akoqnáá ínoe. ³ Ítu Káriqtoma wenamáárîq paá wetábá amuqá maranî-qtataariq íuraine. ímibo Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá maará téna Ítuqtaba kétiye: “keráwákâq yemá tíyoqa áyáan-aikoma kemmá tîkakaiye.”

téna kétiye. ⁴ naayóbâq aúba-wannaabi agatáan-aikoma íbêq-kanaaraqa keqtáá kêtiraatiqtae. Áánûqtuma wení aokaq-áúbábíkémá keqtáámá umá tíqtaaiq kítaqtaa ketáámá tú pukáipaqa awé kéunatae. ⁵ Áánûqtuma keráwáqtí yáqtorai-yataakoni áaimma keráwáqá tíwâqnaa kéinaq keqtábá kákaina máqtemma móra-mora-yutema móra-tuyanakaq maréq kanaarâq mánoe. miráuma Ítu Káriqtoma keqtáámá miráigaae téna tirááqtiqtae. ⁶ mirá éqa máqtemma keráwáqá móra-toyaukaq maréq Áánûqtumma ketáái uyátárainakoma Ítu Káriqtoni aboámá wenáwíqa kanaarâq múte yawúinoe.

átê-wataama Yéqtaaeo-wayukama kéitæe.

⁷ Ítuma keráwáqá íráqôniq umátíkáiniq umá móraiq umá móra-mora-yuma mamá íráqôniq umáyíkáaro. mirá éqa Áánûqtun-awíqa keráwáqá múte yawúinoe. ⁸ Ítuma minnýaba Ítiráaeo-kayukati kaqtó-naqa aúkáiye. miráipoana Áánûqtuni áagoma naayóbâqá

Ítiráaeo-wayukama yúma kárataa-kayukaraq abarokáq páaq uráiyé. ⁹ ókaraq Ítuma kaqtó-naqa aúkáimma Yéqtaaeo-wayukama íma Ítiráaeo-wayukamibo Áánûqtun-awíqa wení paru-yátáákóqtábá kanaarác múte yauwínoe. Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá kétiye:

“maaminnáyaba kemá Yéqtaaeo-wayukati aúkáapikemma ‘tíkáiyé’ tenúne.

ibí enáwíqa múte yauyónoe.”

téna ¹⁰ keqnáámmá agamatá-kánnáágómá maará kétiye:

“Yéqtaaeo-wayukao, keráwáqá Áánûqtuni waayúkate timuqá máráaro.”

téna ¹¹ ókaraq maará kétiye:

“Yéqtaaeo-wayukao, keráwáqá máqtemma uyátárainakoni áwíqa múte yauyónoe.

máqte-kayukao, wenáwíqa múte yauyónoe.”

téna kétiye. ¹² ániibo naayóbáqá Áánûqtuni amunénáqá wenáwíqa Áítáiyama wemá tiráine:

“Yétin-annabike móra-naqa páaq éna minnáyaba páaq ínimma Yéqtaaeo-wayukaraq yabíqyikaniye.

miráinata Yéqtaaeo-wayukama weqtábá íkáonaamanibo paá awé ínoe.”

téna tiráine. ¹³ keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtukaq itáiq-itaiq urááe. Áánûqtu tirunóbáqá mamá mirá kéumatikaipoaq keráwáqá íkáonaamanibo kanaarác paá awé ínoe. Áánûqtukaq itáiq-itaiq kéyana amuq-yatáákárác kaayoné-yatáákárác wemá timíno. Aokaq-Áágóní akoqnáárake keráwáqá Ítuqtaba ôriq umá kékikainaq awé umá máero.

Póroni kawáá-máyáimá

¹⁴ ketíbâqawaayuo, kemá kéitaunama keráwáqá íráqô-qtataakaraq itái-yatáákárác keráwápímmá ógiqma wáipoaq keráwáqá Ítu Káriqtoqtaba móra-mora-yuma kanaarác wenarááté-wenaraate ínoe. ¹⁵ miráimanibo yaímma-wataama maamin-áúbábí keráwáqtôpaq agayáunama akoqnáá umá tiráune. kemmá mami-máyáimá Áánûqtu tímikaitapoaq miráuma timá taákaq kéune. ¹⁶ Yéqtaaeo-wayukayataba Áánûqtuma kemmá Ítuni anó-monoq-naqa aútkaraiye. kemá Áánûqtuni watáama timá-yimuna-naqune. Yéqtaaeo-wayukama min-áímmá kéiteta miráráá umá Áánûqtukaq amí-yatáákáá kéinatama yeqtí yúgaraq yúyánákárác Áánûqtukaq Aokaq-Áágómá yemmá mamá Áánûqtuqtaba aokaríq umáyikainana Áánûqtu yemmá yiwirániye. ¹⁷ miráitaq kemá Ítu Káriqtoqaraq yagaroqtamá mi-máyáimá ketáaraq Áánûqtuma kanaarác ínîqtaba timuqá kémarauene. ¹⁸ paá Ítu Káriqtoma nôrabi uráinaiyaba ketáanapo ketí mayáinápógárác uráiqtabama kemá Yéqtaaeo-wayukama timá-yimenune. ¹⁹ miráonata yemá kéiteta anón-awaameq-yataaqa káoneta Aokaq-Áágómá yemá mamá Áánûqtuma tinnaiq ínoe. miráitaq kemá Yérútáábake Irirkamabaq mútûq átê-wataama Ítu Káriqtoqtaba ketí máqten-akoqnaarake timátuweq uráune. ²⁰ ániibo Ítu Káriqtoni áwíqa íma yaráamarabaqa kemá mibáqá wenamáa átê-wataama móma timá-yimiyaba kékikaiye. mirá éqa átê-wataama

káqo-yuma abarokáq timá yímîkaiyapaqa kemá waabá-káyúkáráq íma timá-yimenune.

²¹ minnáyaba agamatá-kánnáábí maará téna kétiye: “yemá náayuwabi íma timá-yimikaa-yuma yemá aónanoe.

yemá náayuwabi íma ítaraa-yuma

yemá ítama arutánoe.”

téna kétiye.

Póroma Árómuq wíniye.

²² miráitana ketí mayáigómá keráwáqtôpaq íyábámá kemmá kéyaqtoraiye. ²³ miráimanibo maan-aúkápáqá ketí mayáimá ókaraq íma wáiyé. ayáqtáá-kanaama kemá keráwáqá timónaiyaba ôriq umá kékikaiye.

²⁴ miráipoaq kemá keráwáqá étaba timónanu íyabiyo? Árómuq kótamaqma wéqa keráwáqá yá-timonateq

Tipéini-marabaq ónúne. ániibo kemá keráwáqá timuqá kémareq kékimonaiyaq kemá keráwáqtê pááqya-

kanaama ko matáá-onaq keráwáqá Tipéini-marabaq kanaarác timátíkaiyaq kónunamanibo ²⁵ íbêqa kemá

Yérútáárebaq uréq Áánûqtuni waayúkama ko mamá yíwáqnaa ónáá kéune. abo yemá yenamáárfiq

Maateróniapakekaraq Karíkipakekaraq Áánûqtun-

aaraq móra-iyakaq márâa-kayukama Yérútáárebaq

aamá téite umá móra-akaq maréta áwáyoq-wayukama yíwáqnaa umá móneqa paá yimínéta kéowaq kéune.

²⁶ missing? ²⁷ yemá yimuqá kemáreta mirá kéomma áraimma yemá yemmá anónnáma aqtábáaraq kéyime.

ániibo Yéqtaaeo-wayukaraq Áánûqtuni máqtemma íráqô-qtataaqa Ítiráaeo-wayukabike yemmá

kéyinaapoata Yéqtaaeo-wayukama yeqtí oótamma

Ítiráaeo-wayukagaraq yaínáaro. ²⁸ ániibo kemá ketí

mayáimá maakác ánateq Yérútáárebaq kónune. mímonéqá Maateróniapakekaraq Karíkipakekaraq mamá

áikumaraamma mamá yiménúne. miráumatuweq

anaaékaqa Tipéini-marabaq uréq mikákémmá

keráwáqtôpaq Arómuq ónúne. ²⁹ kemá túyánámmá kéitaunama anaaékaq kemá keráwáqtôpaq yenúnama

Ítu Káriqtoma anómma íráqô-qtataakoma

keráwáqtábá timíniye. ³⁰ ketíbâqawaayuo, kemá

Yérútáárebaq kégonaaq keráwáqá akoqnáá umá

nunamummá timátíkáaro téq keráwákác inaa kékune.

kemá Ítu Káriqtoni áwíkaqa keráwáqá akoqnáá umá

ítama káonaune. Aokaq-Áágómá mamá ketáámá

móra-mora-yuma tikáipoaqtaa keráwáqá kemmá

tikánôpoaq ítama káonaune. ³¹ nunumummá tíyana-

ma Yérútáárebaq ketáái átê-wataama awéqtátuwaa-

kayukabikemma tú-tiqa í-yatááqá íma mayánúne.

nunamummá kékíyanawaq Yérútáárebake Áánûqtuni

waayúkama yemmá kemá nôrabi únnayaba yikániye.

³² Áánûqtumma akáinaqa kemá amuq-yatáákárác

ógiqma keráwáqtôpaq iréq keráwáqtê yamáeq

aagánúne. ³³ íbêqa Áánûqtuma ketáái kaayoné-

yatáákón áaikoma wemá máqtemma keráwáqtê

wáino.

miráo-maarao-aimma

16 ketáái tímanaqa Píbima wení wataáma timá-timenune. wemá Tékeriabaq Áánûqtun-aama móra-iyakaq maréta kéitaa-kayukaraq wení mayaímá wáiyé. ² uyátárai-nakoni anaaé kéwaraa-yuma móra-mora-waigoqtaba yíkainiq umá keráwáqá wemmá awíráro. yaímma-yataaqtaba immá wemmá áwáqnaa umá áméro. wemá kemmá tíwáqnaa uréna taíbaq-wayukagaraq yíwáqnaa uráiyé. ³ Ítu Káríqtoqtaba keté mayaímá mayáaya-nakama Patírayaa Akíra ye aúkátôpaq ketí miráoyo-maaraoyo-aimma yuwaúnana wimmá yíméro. ⁴ yenákámá íurayana ketí túwaraimma mamá paá umátikaraayopoq ípukaune. yenákáyábámá kemá “tíkáiyé” kétunata máqtemma Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûqtun-aama kéitaa-kayukama “tíkáiyé” kéte. ⁵ yenákátí naaúpaq Áánûqtun-aama kéitaa-yuyabama ketí miráo-maarao-aimma yuwaúnana yeráwáqtôpaq wimmá yíméro. tíkáin-aanabo-naqa Ipáineti wemá áqnaábariq umá Étia-marabakemma Ítu Káríqtokaq arummá ámikainakonopaq ketí miráono-maaraono-aimma yuwaúnana wimmá áméro. ⁶ Máriaa wemá akoqnáá umá keráwáqti aúkáapimma mayaímá kémayaininikonopaq ketí miráo-maarao-aimma yuwaúnana wemmá áméro. Aaqtarónikatigaraq Yúniatigaraq yenákámá ketimáápoke-nakarataama yenákámá móra-taoqa keté yagaroqtamá ánná-naupaqa máqé-uraayane. yenákámá máqtemma yiwíkai-kayukama yimónama íráqôniq kéeta yenákámá áaimma átáma Ítu Káríqtoni anaaé kéwaraayaq anaaékaqa kemá mirá-uraune. abo yenákáyôpaq ketí miráoyo-maaraoyo-aimma yuwaúnana wimmá yíméro. ⁸ Aapariati wemá uyátárai-nakoqtaba kemmá tíkáin-aanabonapoq wenôpaqa miráono-maaraono-wataama yuwaúnana kéwiye. ⁹ Abáánati wemá Ítu Káríqtoqtaba keté móra-mayai-naqa ketí aanábó-náqá Titáákitigaraq yenákáyôpaqa miráoyo-maaraoyo-wataama yuwaúnana kéwiye. ¹⁰ Apériti wemá Ítu Káríqtoqtaba aú-aiqa matáimma Eritááburati máqtemma wení aara iyápógaraq yeqtôpaqa miráoro-maaraoro-wataama yuwaúnana kéwiye. ¹¹ Ítiráaeo-naqa ketimáápoke Erótionigaraq máqtemma Naatítatini aara iyápógaraq uyátárai-nakoni waayúkama yeqtôpaq miráoro-maaraoro-wataama yuwaúnana kéwiye. ¹² Taraipínayaa Taripóta yenákámá uyátárai-nakoqtaba akoqnáá umá mayaímá kémayaayaq-nakagaraq tíkái-ketimanaaqa Péti wegáráq uyátárai-nakoqtaba akoqnáá-mayaima matáitaq yeqtôpaq miráoro-maaraoro-aimma yuwaúnana kéwiye. ¹³ Árúbati wemá mórama Áánûqtuma wetábá aúyakai-nakaraq anóama minná ketinóraa umátikaraiopoq yeqtôpaq kemá miráoyo-maaraoyo-aimma yuwaúnana kéwiye. ¹⁴ Atíkaritagaraq Périgoni-garaq Émitigaraq Paataróbaatigaraq Émaatigaraq yaímma ketíbâqawaayuma yeráwáqtê Áánûqtun-aaraq móra-iyakaq áikutaawaq yeqtôpaqa kemá miráoro-maaraoro-aimma kétima-yikaune. ¹⁵ Pirááro-gatigaraq Yúriagaraq Nériati wení ámanaakogaraq

Orípatima máqtemma Áánûqtuni waayúkama yeráwáqtê áikutaawaq yeqtôpaq kemá miráoro-maaraoro-aimma kétima-yikaune. ¹⁶ keráwáqá móra-mora-yuma tibâqawaaraa umá wenayáá-kenyaamma yiméq tótó umáyikáaro. máqtemma kéqokeq-kaqokeq-marabaq Ítuqtaba áikuta-kayukama keráwáqá miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaae.

¹⁷ ketíbâqawaayuo, waayúkama káqon-aimma tiráátétaa Áánûqtuni waayúkama mamá yaíkaaq ígáae téta tíya-kayukabikemma nékaq máero. keráwáqti itáiq-itaiq í-yátááqá mamá awígíioq iyábámá atéqma máero. ¹⁸ mirá-káyúkámá yemá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoqtabama íma yúyánámmá kéitaamanibo yemá paá yeqtí yúyaba yúyánámmá kéitaae. watáagaraq átê í-áímmá téta táí-aaimma íma ítaraa-kayukama mamá maqtawémma éta makáqma káonaae. ¹⁹ máqte-kayukama keráwáqá Ítu Káríqtoq timummá anéq yáqtoraiyaba kéitaae. miráitaq kekáráq tirumuqá kématikaune. keráwáqá nóinabi íráqô-qtataaqa aónaigaae téq kétunnamanibo táí-yataaqtabama aónéq mirá kéomma íma maraígáae téq kétune. ²⁰ abo Áánûqtuma ketáái kaayoné-yátáákón áaikoma Tááqtaamma yatámma keráwáqti títaukoni aménáápq yawarápaqtuwaniye. ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni paru-yátáákómá keráwáqtê waíno.

²¹ Tímotima Ítuqtaba keté móra-mayai-nakoma wení miráoro-maaraoro-aimma keráwáqtôpaq kéyuwaiye. Arútiagaraq Yéitonigaraq Totípaterigaraq ketimáápoke Ítiráaeo-wayukama keráwáqtôpaq miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaae.

²² Téqtiati kemá Póroni óyaupike wataáma matéq maamin-áúbámá keráwáqtôpaq kágayeq kemá uyátárai-nakoni áwíkaqa miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaune. ²³ kemá Káéatini naaúpaq kémaiyyunana ánibo Áánûqtun-aama kéitaa-kayukama wení naaúpaq ya káikuyoe. miráitana Káéati wegáráq yeráwákaráq miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaae. Erááqtati wemá maa-márúkáqá mónékaq kawáá urái-nakogaraq keqtíbâqawaaraa-naqa Kawóqtati yenákámá miráoro-maaraoro-aimma keráwáqtôpaq kétimatikaaye. ²⁴ Ítu Káríqtoma ketáái uyátárai-nakoni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. miráuma waíno.

aqtó-núnámúné.

²⁵ ketáámá Áánûqtun-awíqa múte yauyónátae. íbêqa Póro kemá maamin-áúbágóni aqtóráq kéyune. Ítu Káríqtoqtaba átê-wataarakemma kemá kétima-timinata Áánûqtuma keráwáqá kanaarác mamá akoqnáá-wayukama aúqtikaniye. abo kemá keráwáqá Ítu Káríqtoqtaba aúpq-áímmá timá tímikaune. Áánûqtuma matúq-matuq umá mái-nakoma maamin-áímmá naayóbáqá aati-aatimá aúpq makáine. ²⁶ miráimani-bo anaaékaqa wení amuné-wáyúkátí yóyaukaq mamá abarokác uráiyé. miráitana íbêqa wemá keqtáá timátikaitaqtae ketáámá maamin-áúpq-wátáámá máqte-kayukabi túnataa yemá kéitaae. wé máqte-kayukama Ítu Káríqtoqtaba itáiq-itaiq kéeta wenáama waraígáae téna kéitaiye. ²⁷ Ítu Káríqtoma wenáainapo

Áánûqtukaq wenamáa áá ítarai-manikoma tágama-
yataaqa matúq-matuq umá waíno. miráuma waíno.

1 Korítiani

1 kemá Póroma keráwáqá Ítu Káríqtoma mamá Áánûqtuqtaba aokarîq umátikarai-kayukayopaq kágayaune. keráwáqá Áánûqtu wení waayúkama auraiyábá kákaitana táayaraiye. **2** máqtemma máqtenaukapake náayuwabi Ítu Káríqtokaq nunamummá kéte-kayukayopakaraq kágayaune. wemá yeráwákáráq ketáái uyátarai-nare. **3** íráqô-qtataakoma kaayoné-yátáákáráq ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátarai-naqa Ítu Káríqtonopake keráwáqtê waíno. **4** Áánûqtuni kaayoné-yátáákáráq arummá amíyátáákáráq anómma íráqô-qtataare. minnýaba wemá Ítu Káríqtoma keráwáqá tímikaiye. minnýaba kemá wekác “tíkáiye” kétune. **5** wemá taígani íráqô-qtataaq keráwákác mirá-uraiye. Ítu Káríqtokaq ketáái itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba Áánûqtu tíwáqnaa uráiye. miráitaq íbêqa keráwáqá minnýaba ítama kétagaae. keráwáqá kétagaapoaq óq-wayukama kanaarác minnýaba timá-yiminoe. **6** min-íráqô-qtátááqtábá Ítu Káríqtoma keráwákác mirá-umatikaniye téq naayóbácá timá tímikaunama íbêqa áraimma abarokác uráiye. **7** miráuma Áánûqtuni Aokaq-Áábíké máqten-iraqo-qtataaq keráwáqá matáamma íbêqa uyátarai-naqa Ítu Káríqtoma abarokác ínîqtaba keráwáqá awé kéoe. **8** keráwáqá awé kéiyana wemá keráwáqá tíwáqnaa umá akoqnáá kéinaq itáiq-itaiq ínoe. mi-kánááráqá ketáái uyátarai-naqa Ítu Káríqtoni íráqôn-annabi máapoana keráwáqtí túbi íma makáiye. **9** minnýaba Áánûqtuma aati-aatimá aákaq makéna mirá kéie. keráwáqá wenáanon-annabi máigaae téna táayaraiye. **10** miráimanibo ketíbâqawaayuo, uyátarai-naqa Ítu Káríqton-awikaq keráwáqtábá inaa kétune. minná kímora-tuyanakaq máero. keráwáqá íma káqo-kaqo-tuyanamma itánômanibo paá mimórá aúqma máero. **11** maará téq kétune. ketíbâqawaayuo, keráwáqtábá unítíq ááiq-aimma keráwáqtí aúkápimma kéte téta Karóini waayúkama timá tímikaae. **12** yaímma-yuma téq “kemá Póronnae” kétemma yaímma-yuma téq “kemá Pítaanae” kétemma yaímma-yuma téq “kemá Ítu Káríqtonnae” téq keráwáqá kéte. **13** Ítu Káríqtoni aúgoma taíganinaq wáiyoe? ímiye. wenaúgoma mimórá wáiyoe. Póroma kaapaq-yátáq keráwáqtábáwáq pukáiyoe? ímiye. keráwáqá Póron-awikaq nommá pékaao? aaqáo ímiye. **14** kemá maaminnýaba timuqá kémarane. kemá paá kaayaq-nákámá Karípugaraq Káeatigaraq nommá péqyikaraune. **15** miráuma móra-waigoma “Póron-awikaq nommá pékaune” téna íma kanaarác tîniye. íbêqa

káqomma taákaq immá Tépanati wení aara iyápogaraq nommá péqyikaraune. káqo-yugaraq nommá péqyikaranuno? íma taákaq kéune. **17** miráimanibo Ítuma kemmá íma tímátikena tiráiye: “uréwaq nommá péqyikaa.” téna ítiraiye. ímibo wemá átê-wataama waabá-káyúkámá timá yiménúnayaba tímátikaraiye. kemá mibác keráwáqtê máeqa keráwáqá íma ítama táganon-aimma íma timá tímikaune. máqte-qtataariq kaapaq-yátáq Ítuma pukéna keqtááyábá uráimma ítama tágaigaae tépoaq kemá Áánûqtuni akoqnáágoqtaba keráwáqá ítama tágai-aimma timá tímikaune. **18** mi-kátáámá kaapaq-yátáqtábá neginaagí-aimma yaímma kéte. mi-káyúkámá min-áímmá kéte-yuma yemá yawítikinon-apaq uráin-amma kéwaraae. miráimanibo ketáámá maami-káyúkámá Áánûqtuma kátobamatikaiqtae mi-kátááyábá kétunatae. minná “mi-kátáámá Áánûqtuni akoqnáágoni awaaméré.” téqtaa kétunatae. **19** Áánûqtuni watáama agamatá-kán-náágómá min-ákóqnááyábá maará kétiye: “kemá itai-wáyúkátí yúyánámmá yawítíma mamá abarokáqtáá ónune. minnámo itai-wáyúkátí yúyánámmá paá kaaqaari-yúyánané.” téna Áánûqtuma kétiye. **20** íbêqa keráwáqá ítama aónanune. minná min-ítáiwáyúkámá yemá náakaraq mááo? mi-káyúkámá kaaqaari-yúyánáqtábámá agatáa-kayukama náakaraq mááo? mi-káyúkámá keráwáqtí túbác itó-uma máeta téta “íbêq-kanaama itai-wáyúkámá maa-márábí mááe” tíráa-yuma náakaraq mááo? ketáámá Áánûqtuni itai-yátááqá káonaunanataama waayúkati itai-yátáákómá paátataakaa kéie. **21** mi-káyúkámá yemá yúyánápmá téta “ketáámá itai-wáyúkáe” téta te-yúmá Áánûqtuma wení itai-yátáákáké yemmá íma iyúwáinata wení aúyánámmá íma kanaarác mayánoe. ááqanibo Áánûqtuma wení itai-yátáákáké keqtáá atóbamatikarenataa amuqâ kémaraiye. máqte-kayukama átê-wataama Ítuqtaba itáiq-itaiq étama yemmá atóbanoe. maamin-átê-wátáámá ketáámá Ítuqtaba abarokác waabá-káyúkábí túnnatataa ítama kétagaae. maamin-áímmá íma ummaa-áímmá wáipoata yaímma-wayukama náayuwabi yemá téta “ketáámá itai-wáyúkáe” téta te-yúmá min-áíqtábámá “neginaagí-aie” téta kéte. **22** Karíki-wayukama itai-yátááqtábá itánáae téta kéowata Ítiráaeo-wayukama awaaméq-yátááqá aónanae téta kéoe. **23** miráimanibo ketáámá waabá-káyúkáráqá maará téqtaa kétunatae: “Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq keqtááyábá pukáiyoe.” téqtaa kétunatae. min-áíkmá káqomma íma Ítiráaeo-wayukabimma neginaagí-aikaa kéitana Ítiráaeo-

wayukabi íkarutaiye. ²⁴ miráimanibo máqtemma náayuwabi Áánûqtuma yááyaraimma yemá Ítiráaeo-wayukagaraq káqo-kayukagaraq kéitaae. minná Ítu Káríqtoma Áánûqtuni akoqnááqaraq itai-yátáákóni awaaméré. ²⁵ yaímma-wayukama Áánûqtuni watáaya-ba téta “neginaagí-aíne” téta kétémanibo Áánûqtuni watáagoma móragaraq marabí-káyúkátí yúyánámmá uyátáraiye.

²⁶ ketíbâqawaayuo, Áánûqtuma keráwáqá tááyaina-yupaama mi-kánááráqá keráwáqá nói-mayaiyaq mayáínô? paá arekák umá-yuma keráwápíkémhá waayúkati yúrikaqa itai-wáyúkámá máqe-uraae. paá arekák umá-yuma keráwápíkémhá keráwáqtí keqti-boni akoqnáama matááe.

²⁷ ímibo Áánûqtuma marabí-káyúkábíkémhá mamá paá-wayukama matáíye. mirá kéena waayúkama náayuwabi yemá yúyánápi téta “ketáámá itai-wáyúkáé” téta kéte-yuma yigaae-yátááqá yímikaiye. mi-káyúkámá yeqtí akoqnáama íma wái-yuma Áánûqtuma mamá kéyimena mi-káyúkámá náayuwabi yemá yúyánápi téta “ketáámá akoqnáá-wayukae” téta kéte-yuma yigaaeráq mamá yíkaraiye. ²⁸ yemá maará téta kéte: “Áánûqtuma máqte-kayukati aúkáapikemma paá-wayukama yiwíkaiye. mirá kéena waayúkama náayuwabi yemá paá-wayukama yiwéqtatuwaamma yiráátinena uráíye. minná Áánûqtun-aurakaq waayúkama yeqtí yúma maméta kéuyo-kayukama yemá paátataakaa kéomanibo paá-wayukama wemá uyátá-maqma itai-yátááqá yímikaiye. ²⁹ miráuma Áánûqtunopaq máqte-kayukama íma kanaarác yúma maméta úi-ááímmá tínoe. ³⁰ aúge-tuwaraitaama ketáámá Ítugaraq yagaroqtáunataama min-áúwáráímmá Áánûqtuma keqtáá tímikaiqtaae. Áánûqtuma keqtáá Ítuma tímikaiqtaae. túyánákárác watáagaraq wení aúyánákác ketáámá itai-wáyúkámá aúkáunatae. Ítuma keqtááyábá íráqôníq umátikenataa Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá aúkáiye. Ítuma keqtáámá Áánûqtuqtaba aokaríc umátikenata ketáái kúmiq-yataapike tiwíkaiqtaae. ³¹ minná yababoana Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétiye:

“waayúkma yemá akoqnáá-aimma tínétama uyátárainakoma nórawabi keqtáá umátíkáiqtatabataa wenaúma manéna úino.”
téna kétiye.

² ketíbâqawaayuo, kemá áqnaabaq keráwáqtô-paq iráunama Áánûqtuma aamá keqtááyábá aúpác yokaa umátíkaraiqtatabataa arupú umá tímá tímikaune. watáama tímá tímikaunama keráwáqtábá ítama tágaikaae téq abarokác tiráune. ² mi-kánááráqá kemá keráwáqtê máqe-uraunama yaímma-yataaqtaba túyánámmá itaiyábá ítikaraimanibo paá Ítu Káríqtoma keqtááyábá pukáiqtataba íturaune. paá minná yaba wenamáa kemá túyánámmá itaiyábá tíkaraune. ³ áraimma kemá keráwáqtê máqe-uraunama arupú umá kéitaaq ateqte umá ikatíc kéeq tiyáátamma ayúkáune. ⁴ kemá karáwáqtê máeqa íma ítama táгаа-wataanapo keráwáqá yabiténáq uráune. ímiye. miráimanibo Áánûqtuni Aágoma ketí watáama tiráátimma minná

arupú-aíne. ⁵ Áánûqtunopaken-akoqnaayaba itáíq-itaíq ígáae téq kemá tímá tímikaune. waayúkama paá yeqtáama itáíq-itaíq íma ígáae téq tímá tímikaune.

⁶ itai-yátáákómhá itáíq-itaíq umá yáqtoraiyabama ketáámá waayúkaarikaa kéunatae. maa-marábí-káyúkátí itai-yátááqtábá téte onikáá umá íma mórai q kéiye. maa-marábí anómma yabíkáa-kayukati itai-yátáákóráa umá mórai q íkeiye. mi yabíkáa-kayukama pááqya-kannaabi yemá ánataginoe. ⁷ maami itai-yátááqtábátáa túnnama minná Áánûqtunopakene. itai-wátáámá aúpác-ámmá Áánûqtu naayóbáqá maa-marámá íma wáikaqa wemá Áánûqtuni tágama-yataaqtaba keqtáárác yáikaaq íyábá tarôq uráine.

⁸ maa-marábí anómma yabíkáa-kayukama yemá aati-aatimá maamin-áqtábámá íma tágama arupú kéoe. yemá tágama arupú urétaraa tágama-yataakoni uyátárai-naqa wemmá íma ikamíneta oné. miráimanibo yemá íma tágama arupú étama ááíq-i-wayukama Ítuqtaba “kaapaq-yátác ko aráápamaraaro” tirááe.

⁹ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí wení tágama-yataaq íma arupú kéitena mirá kétiye: “máqte-kayukati yúrakoma íaonai-yataakaraq máqte-kayukati yaákoma íitaa-qtataakaraq wááe.

waayúkati yúyánápi mmá aati-aatimá íma yabérai-qtataaq wáíye.
maami-qtátááqá Áánûqtuma waayúkama náayuwabi weqtábá o-yúmmá yokaa umáyíkaraine.”

téna kétiye. ¹⁰ Áánûqtuni Aokaq-Áágóni akoqnáánapo maami-qtátááqá keqtáámá tiráátiraiqtaae. Aokaq-Áágómá máqtemma aúpác aúyoqma wáí-qtataaqtabagaraq kéitaiye. ¹¹ itáaro. móra-waigoni aúyánámmá paá wení aágoma kéitaiibo. mórai q uráimanibo anómma uyátá-maqma minnáe. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wenamáa wenaúyánámmá kéitaiibo. ¹² íbêqa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kémayaunaboq-taa Áánûqtuma tímikai-qtataaqtabataa kanaarác itánúnatae. maa-marábín-áágómá ímatunatae. ¹³ ímibo Áánûqtuma tímikai-qtataaqtabataa ítama tágareq-taa óq-wayukama kéyiraatunatae. Aokaq-Áágóni watáabi árain-aikoma Aokaq-Áágónópáké abarokác kétéunatae.

¹⁴ waayúkama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá íma matáa-kayukama maami tímikai-qtataaq Áánûqtuni Aágonopake kúmímma íma kémayaae. mi-káyúkámá yetôpaqa maami tímikai-qtataakotaama neginaagí-yataakaa kéiye. maami-qtátááqtábámá yemá íma kanaarác ítama táganoe. paá Aokaq-Áágóni akoqnáánapo ketáámá kanaarác ítama táganunatae. ¹⁵ mi-káyúkámá náayuwabi Aokaq-Áágómá matáa-kayukama máqte-qtataakon áaimma ítama kétégaapoana kanaarác yainánoe. miráimanibo yemá náayuwabi Áánûqtuni Aágoma íma matáa-kayukama keqtáámá náayuwabi Áánûqtuni Aágoma matáuna-yutaama yemá íma kanaarác yainánoe. ¹⁶ minná yaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá mirá kétiye:

“uyátárainakoni aúyánámmá náawa ítama ánatatukaiyo?

náawa kanaarác uyátárainakoma aráátiniyo?”

mirá téna kétimanibo Ítu Káríqtoma wenamááríq we-naúyánámmá ketáámá káonaunataamanibo waayúkama wení Aokaq-Áágómmá íma matáa-kayukama íma kanaarác káonaae.

3 ketíbâqawaayuo, áqnaabaq kemá Korítiani-marupaq iráunama kemá watáama iyápóraa umá timá tímikaune. kemá miráuraunama minná keráwáqá Ítu Káríqtoqtabama taíbaq íma ítaraawaq Áánûqtuni Aágoqtaba miráitaq kemá keráwáqá waayúkaarikaa umá íma kanaarác timá tímikaune. keráwáqá áráábi-iyaporaá uráamma ² keráwáqti aáwaqa paá náamma wáqe-uráiyé. keráwáqá kamááma naawaí-kánáámá íaukaae.

yaímma keráwápikémmá íbêkaraq waayúkaariqti watáama keráwáqá íma kanaarác kéitaae. íbêkaraq maa-márábí-káyúkáráá umá aqnú-káyúkábóaq keráwáqtabámá kemá téq “kamááma naawaí-kánáámá íaukaae” téq kêtune. keráwáqá keiyáá unítíq ááiq-aimma kéteq káqowa-kaqowamma koyukaayúm-ma kéumayikeq kéowana keráwáqti túgoma ákáinaiq kéowana keráwáqti táaikoma mamá maa-márábí-káyúkáráá kéoe. ⁴ keráwápikémmá móra-nakoma téna “kemá Póronnae” tínana káqo-nakoma téna “kemá Aapóronnae” tínama keráwáqá áikuteq mirá temmá maa-márágóni áaimma kémayaabo.

⁵ náawaq Aapóroma máiyó? náawaq Póroma máiyó? wetê-ketema kerátámá paá kaqtó-wayukae. abo Áánûqtuma ketáái watáanapo Ítu Káríqtoma itáiq-itaiq iyábá keráwáqá tíwáqnaa kéiyé. móra-mora-yutaama uyátárai-nakoma tímikai-mayaitaa kémayaunatae.

⁶ minnágoma maará-uráiyé. keráwáqá miráuma yópi ánayu-qtataakaa umá mááe. kemá ayummá uqmaráunana Aapóroma ánayu-qtataapi nommá atí-makaimanibo Áánûqtuma keráwáqá mamá anómma káuqtikaae. ⁷ miráitana ayummá ukái-nakaraq nommá atítai-nakaraq yenákámá paáyabae. miráitana Aokaq-Áágóqtabá mamá anómma káuqtikai-naqa Áánûqtuma wenamáae. ⁸ ayummá ukái-waigogaraq nommá atítai-waigogaraq yenákámá yeqtí mimórá-máyáírákémhá móra-mora meyámmá mayáyóye.

⁹ kerátámá mákagoratama Áánûqtuqtaba mayaímá kémayuyaka keráwáqá miráuma Áánûqtuni yómáramá mááe.

keráwáqá miráuma Áánûqtuqtaba ketáámá naammá umáraunaikaa umá mááe. ¹⁰ Áánûqtuma kemhá iráqóniq umátíkaraitapoq kemá arúkárác ábokaraq kanaarác amá akoqnaá uráune. mikákémhá káqo-wama mitáyama kéiyé. máqtemma naammá uráiya-yuma ábotaraq maqmá atáá-uráiya-yuma atéqma arútáaro. ¹¹ Ítu Káríqtoma wenamááríq wemá ábone. itáaro. waayúkama mayaímá kémayetama mimórá-ábómmá arúbama iétama yemá Áánûqtuni naammá íma tarôq kéoe. ¹² kanaamá abarokác ínana wemá keqtáámá mamá yaináinata máqtemma aónanoe. minná yaím-ma-yuma akoqnaá-namma uráawata yaímma-yuma iyáátámma ayúqma urááe. yaímma-yuma yeqtí mayaímá Ítu Káríqtokaq matáamma miráuma waayúkama iráqô-qtataaqa minná óqtanapo naammá

uráánikaa urááe. ánibo yaímma-yuma yeqtí mayaímá Ítu Káríqtokaq matáamma miráuma waayúkama paáyanapo naammá uráánikaa urááe. Ítuma yawwéqma kumína-yupaama wemá máqte-kayukati mayaígómá “paá wániyo?” téna maqmá aónaniye. miráráá umá iragómá naapi kúraqma maqmá aónaniq umá wemá “paá wániyo?” téna ketáái mayaímá maqmá aónaniye. ¹⁴ máqte-kayukama Ítu Káríqtokaq mayaímá ké-mayaa-kayukama yeqtí mayaígómá paá wáinatama yemá iráqô-meyamma mayánoe. ¹⁵ miráimanibo móra-nakoma wení mayaígómá íma paá wáinanama wení máqte-qtataaqa íwániye. miráráá umá wení naammá kamágítana wení máqte-qtataaqa kamáginíye. wemá wenamááríq yawarápaginiqtaba yáubaginimma miráuma waayúkama naammá kaitata yoqmáána-toqmaana umá yáubaanikaa umá yáubani-manibo iráqô-meyamma íma mayániye.

¹⁶ máqtemma keráwáqá yagaroqtamá Áánûqtuni naammá máamma keráwáqá íyaq ítaraao? ánibo Áánûqtuni Aágoma keráwáqte yagaroqtamá Áánûqtuni naaúpaqa kémaimma keráwáqá íyaq aónaraao? keráwáqá áraimma aónaaro. ¹⁷ miráiyata náayuwabi Áánûqtuni naammá mamá táiq étama Áánûqtu yekárác mamá táiq umáyikaniye. keráwáqá Áánûqtuqtaba aokaríq umá naammá máápoana wemá miráráá íniye. ¹⁸ maaminnáyaba yaímma-wayukama íma iyuwáiyatawaq keráwáqá makátéro.

yaímma keráwápikémmá túyánápímmá téq “kemá maa-márágóni áaimma áá ítarauna-naqune” téq mirá-túyánámmá kéitaa? mirámô kéeqa keráwáqti túyánámmá Áánûqtukaq kémarreraq wenôpake itaí-yátááqá yimmá itáaro. mirá kéeraq maa-márábí-káyúkámá iyuwáiyatawaq yemá keráwáqtabá “neginaagí-wayukae” téta timá tíkáaro. ¹⁹ áraimma maa-márábí-káyúkátí itaí-yátáákómá Áánûqtun-aurakaq neginaagí-yataare. wení watáama agamatá-kán-náágómá maará kétiye:

“min-ítáí-yátáákómá maa-márábí-káyúkábíké keyimma minnánapo Áánûqtuma waakápi kémayikaiye.” téna ²⁰ ókaraq kétiye:

“uyátárai-nakoma aónaimma maa-márábí-káyúkátí yúyánákómá paátataare.” téna kétiye.

²¹ miráuma túma mamé uí-áímmá téq móra-waigoqtabama “kemá wenámúne” téq ítero. Áánûqtuma keráwáqá máqte-qtataaqtataba ommá áqa kétimiye. ²² kemá Póroma Aapórogaraq Pítaagaraq keráwáqá tíwáqnaa iyábámá Áánûqtuma keqtáámá keráwáqá tímítukaiye. keráwáqá tíwáqnaa iyábámá maa-márábí-qtátááqá tímikaiye. máqte-qtataaqa naayóbác abarokác uráí-qtataakaraq anaaékaq abarokác ínî-qtataaqtabagaraq keráwáqti minnáe. aúwaraiikaraq puígárác minnágaraq keráwáqti minnáe. ²³ ánibo keráwáqá Ítu Káríqtona máawana ánibo Ítu Káríqtoma wemá Áánûqtunnae.

4 miráipoaq keráwáqá Aapórogaraq kegáráqtabá túyánámmá ítátimekaratama minnáyaba taákaq máráaro. kerátámá paá Áánûqtuni mayaí-nákámúye.

Áánûqtuma wení aúpáq-áráin-áímmá wenáaimma abarokáq mamá ígáae téna kekárátá timátíkarai karataae. ² Áánûqtuma móra-nakoma wení mayaímá mayaíkáae téna ááyaitanama min-nákómá Áánûqtuma nóinabi timámîniq umá mirá íno. ³ ániibo ketí mayaígóqtábá keráwáqtí túyánápímmá óq-wayukati yúyánápíkaráq nóinabi téq túyánámmá kéitaunamanibo kemá minnýabá íma kamuqá kéitaune. ketí mayaígómá táiraq urái írágôniq kéiyó? kemá kenámááríq minnýabá íma kéitaupo. ⁴ miráimaniibo uyátárai-nakoni mayaígóqtábá otaammá kepímmá wáinanama minnýabá íma kéitaupo. uyátárai-nakoma wenamá kemá kéyainaiye. ⁵ miráinaq waayúkati mayaígómmá uyátárai-nakoma íkukainaraqa íyainaaro. mi-qtátááqá íbêqa kumayupí wáimma anaaékaqa ópitáá mamá abarokáq íniye. máqte-kayukati yikáí-yátááqá mamá abarokátáá íniye. miráumatuwena Áánûqtu wemá mi-káyúkámá náayuwabi íráqô-meyamma mayáiya-kayukama íráqô-kataama timá-yiminiye.

⁶ mi-qtátááqá Aapórote kerátámá keráwáqtábá árain-aimma arutáinaiq ínôqtaba kerátá tiráátúyamma yáqtoqqa akoqnáá ígáae téka keráwáqtôpaq ká-gayauye. kímora tiráátí-nakon-awiqa íma múte yauyéraq weqtábámá “kemá wenné” téq ítero. ketúyánápímmá téq “kemá Áánûqtuni waayúkati aúkáapimma anómúne” téq ítero. ⁷ itáaro. keráwáqtí máqte-qtataaqa Áánûqtuma tímikaiye. miráuma keráwáqá mi-qtátáákóní áaimma íma máamma nôraq itaráq keráwáqtí túma mamé kéuyo?

⁸ keráwáqá tirun-iyápóyábá aáwaqa matáapoqaq íbêqa “ketáámá mútûq-aawaqa matáunatae” téraq ké-teo? keráwáqtí táaikoma Aapórote kerátátí táaikoraa íkeibo keráwáqtí táaikoma taíbaq oótakaq yabíkáa-yuti yáaikoraa kéiyé. miráimanibo árainma mi-kánááráqá keráwáqá yabi-í-wáyúkámá maíyakama Aapórote kerátágáráq mibáq yabiyéyúye.

⁹ maa-márábí-káyúkátí yúrikaqa keqtáámá náayubi Áánûqtuni timátíkarai-kayukataama yeqtí yinaaépaq aqtróráqtáá kéyunatae. ketí túyánápímmá Áánûqtu wemá mirápáq kéiyé. ánná-wayukama yiwíqmeta uréire uwáéta pááqya-kanaabi yíkamoniq umá ketáámá miráráá umá máunatae. miráráá umá waabá-káyúkátí yúrikaqa keqtáá tikamiyatama waayúkagaraq Áánûqtuni kaqtó-wayukagaraq itó-ureta taayoq ínôq-taae. ¹⁰ keráwáqá “Ítu Káríqtoqtaba itáuna-wayukama máunatae” téq keráwáqtí túma mamé uí-áímmá kéte-watama keqtááyábámá waayúkama téta: “yemá Ítu Káríqtoqtaba neginaagí-wayukae.” téta kéte. keráwáqá akoqnáá owaqtaamanibo ketáámá aqnúnîq kéunatae. mirá téraq keráwáqá túyánápímmá kéitao? keráwáqá anó-tiwíqa kéyaamanibo ketáámá ímiye. ímibo ketáámá tigaae kéiyé. ¹¹ min-ábáúrúqá ketáái aáwaraa nommá íwáitana ketáái unáákáqtôgaraq yararéqé uráiyé. ketáái naa márúqa íwáitataboata waayúkama keqtáámá iyákáá umá yítayukama tikama wáráawaq-taa naaóq-naaóq uréire kéunatae. ¹² miráuma ketáámá mayaímá kémayeqtaa ketáái tiyáákakemma

akoqnáá umá kémayaunatae. mi-máyáírákémhá ketáámá aáwaqa meyánîq ónúna-meyaqtaa kémayaunatae. waayúkama keqtáá timá táiq kéumatikaawaq-taama ketáámá yemmá timá íráqôniq kéumayikau-natae. yemá keqtáámá tú-tiqa kétimewaqtaama ketáámá minnágoni anónnáma yemmá íkeyimunatae. ¹³ yemá keqtááyábá táí-aimma kétima-tikaawaqtaama ketáámá kaayoné-áínápó yemmá yawéqma kétimayikaunatae. yeqtí yáaikoma ketááráqá mirá kéoe. min-ná ketáámá paátataaqa miráuma námô-yataakoni ámúraq yamá kéweta aáwakoni áti-yataaqa umá iyabótúwáanikaa umá yemá ketááráqá mirán-ááímmá tarôq kéumatikaawaqtae.

¹⁴ ketí tikáin-iyapo-anna, maamin-áúbámá kemá kágyaunama keráwáqá tigaaeráq matikáikónîq íkéune. ímiye. kemá keráwáqá tíwáqnaa ígónîq umá kágyaune. ¹⁵ Ítuqtaba keráwáqtí tiráátí-wayukama taígani máamanibo taákaq máráaro. keráwáqtí ke-qtiboráá-náqá Ítu Káríqtoqtaq itáiq-itaiq íyábá kímora máiyé. Ítuqtaba átê-wataama tíyábá timá tíkaraiipoq keráwáqtí keqtiboráá-náqá Ítuqtaba kemá máune. ¹⁶ miráitaq kemá inaa kétima-tikaune: “keráwáqá ketiyáánaubíqa máyáaro.” téq kétima-tikaune.

¹⁷ keráwáqtôpaqa máqtemma maami-qtátááqtábá timá-timikaae téq Tímotimma tímákáunana kéwiye. Tímotima wemá Ítuqtaba timá-yimuna-wayukati aúkáapike-nare. ániibo wemá Ítuqtaq itáiq-itaiq uráiyé. wemá kemmá tikáin-iyapoma Ítu Káríqtoqtaba akoqnáá umá itáiq-itaiq umá kéyaqtoraiye. wemá keráwáqtôpaq wénama ketáaimma Ítu Káríqtoqtaba máqtemma Áánûqtuni waayúkama móraabi áiku-taawaq tiráun-aikaraq keráwáqá taáqa yorániye.

¹⁸ watáama kemá itáunama minná yaímma keráwápíkémhá téq “kemá anó-naqune” téq keqtí túyánápímmá kéte. Korítiani-marupaqa keqtábámá “yawéqma íyaq wíniye” téraq túyánámmá kéitao? ¹⁹ miráimanibo pááqya-kanaabimma uyátárai-nakoma akáinaqa kemá Korítiani-marupaqa ónúne. miráinaq kemá min-ánó-káyúkámá koma kéyimone. maqmá yimónanune. árainma yemá Áánûqtuni akoqnááma matáá paá watáawaq kéteo? ²⁰ Áánûqtuni yabíkái-qtataaqa paá-wataama íma wáiyé. ímibo akoqnáá-yataare.

²¹ miráinaq kemá náaraq umá keráwáqtôpaqa yénúnô? kemá keráwáqá agamá kautónáaraq yokaa umá yénú keráwáqtí táí-aiipike waeréraq kaayonéwaq umátikanaaraq onúnô?

⁵ yaímma-wayukama timá tímêmma keráwáqtí aúkáapimma “anómma kúmiq-yataaqa wáiyé” tirááe. mi-kúmiq-yátáákómá itáiq-itaiq íkéo-kayukati kúmikoma anómma uyátáraiye. min-áikómá mirá-uraiye. keráwápíkémhá móra-nakoma wenaboání ánáakomma yabítaiye. ² mi-qtátááqá keráwáqtí aúkáapimma pááq kéitaqa náaraq umá keráwáqá itáí-yátááqtábámá túma mamé uí-áímmá tínô? keráwáqtí tirummá innayaba tigaaeyábá awáutuweráq máero. keráwáqtí aúkáapikemma mi-kúmiq-náqá waqmá paábaq ayúwáaro.

³ uyátarai-naqa Ítuni áwíkaqa min-nákómá aboání ánáakomma kumari-ááímmá tarôq i-nákómá kemá wemmá áqa yáíqtukaune. keráwáqá máqte-kayukama yááyama áíkuyoro. ánibo kemá túyánánápógáráq nunamunápógáráq keráwáqtê yagaroqtamá mánune. ketáái uyátarai-naqa Ítuni akoqnáábi áíkuyonunatae. ⁵ miráinaq keráwáqá mi-kúmíq-náqá áwíqma Tááq-taani ayáápi máráaro. miráiyana min-nákóní aúgoma Tááqtaani ayáápi puínanama anaaékaqa Ítuma wení kumíní-kanaaraqa min-nákóní arun-iyápómá mamá itó-uyakaniyo? ketáámá Ítuqtaba yawéqma awiraíkáae téqtaama Tááqtaama ayúwáananataa min-náqá awíkema táí-meyamma amíniye.

⁶ ímiye. keráwáqtí túma mamé uí-áímmá paátataare. mi pááqya-qtataaq kara-káyúkátí yammá kamá itóq-ma anóniq i-qtátááq áwíq yíqtie. ⁷ táí-yiqtima iyaabótúwáaniq umá mi-tái-kúmíqá iyaabótúwáaro. miráiyatama tébacaq-yuma táígoma íma auránoe.

ítáaro. Ítu Káríqtoma Áánûqtuni tipi-típi-araaq ketáái kúmiqtaboata ikákaamma mi-táíqómá íma kémayaunatae. ⁸ miráinaqtaa Áánûqtuni aammá waráiyábámá ketáámá anómma aúqma waayúkaarikaa ónatae. yammá táí-yiqtirake kaqmá agamaráiya-tamma íma nanúnataamanibo yammá áraimma íráqôniq ínna-yamma nanúnatae. maamin-áwááméq-áíkoní áaimma maará kéiyee. ketáámá naayón-ááímmá táíqokaraq áyámma í-yátáákáráq paábaq yuwánúnatae. ánibo ketáámá Áánûqtuma aammá íráqôkaraq árain-aikaraq mayánúnatae.

⁹ kemá keráwáqtôpaqa maamin-áímmá áqa agatáune. mi-káyúkámá yemá táí-aaimma ókaraq-okaraq umá tarôq o-káyúkáyôpakemma nékaq máaro. ¹⁰ miráimanibo ketáagoni áaimma minnáe. mi-káyúkámá náayuwabi Ítukaq íma itáíq-itaiq o-yúmá nékaq íma máaro. kebó-yátááq tarôq kéeta oótaqta-ba keyikaitata yetábá ummaatamá mayaíyábá kéoe. yeráwáqtí yúyánámmá Áánûqtukaq ikémaraabo káqo-qtataakaq uyátá-maqma yíkái-qtataakaq yúyánámmá kémaraae. miráimanibo miraráá-káyúkámá mirán-ááíkaráq taígani íma mááe. miráinaq keráwáqá máqtemma mirá-káyúkábikémmá nékaq máineqa keráwáqá maa-márábikémmá yuwéraq kóoro! ¹¹ ími-bo ketáagoni áaimma maará kéiyee. mi-káyúkámá yemá téta “ketáámá Ítu Káríqtoqtaq itáíq-itaiq kéunatae” téta kétémanibo yemá táí-aaimma tarôq kéobo yeqtôpakemma nékaq máaro. yemá kumari-ááímmá tarôq éta egaamá káeta ummaatamá mayaíyábá éta yeqtí yúyánámmá áqnáabaq Áánûqtukaq ímaretamanibo káqo-qtataakaq yúyánámmá maréta taígani wááéni-nomma kéneta aíbôqnaaboq kéetabi óq-wayukaraq táí-aaimma yimínéta miráiya-kayukatema aáwaqa paá inaaro.

¹² mi-káyúkámá Ítu Káríqtoqtaba íma mórabi áikuta-kayukama yemá yaináiyábámá minná íma ketí mayaímíye. miráimanibo mi-káyúkámá Ítu Káríqtoqta-ba mórabi ketáátê áikuta-kayukama yemmá yaináaro. yeráwáqá maamirá-kúmíq-yátááríq kéiyaaqtaama ketáámá yemmá yímáamma yiméqtaa akoqnáá

umáyikanatae. ¹³ mi-káyúkámá náayuwabi Ítu Káríq-toqtaq itáíq-itaiq íma kéo-yuma Áánûqtuma yemmá yaináiyee. miráimanibo keráwáqá mi-tái-náqá keráwáqá áikutaiyapikemma paábaq matuwéraq keráwáqtôpakemma nékaq ákáaro.

⁶ ánibo móra keqtíbâqawaama Ítuqtaba otaam-má kutikaínaqa Ítukaq itáíq-itaiq íma kéiyaa-kayukayopaq yúbimma íma máráaro. ímibo wemmá yaináiyábá Áánûqtuni waayúkayopaq uréraq tero. ² anaaékaq-kanaaraqa Áánûqtuni waayúkama máqtemma maa-márábí-káyúkámá yabíqyíkareta yainánoe. minnáyabama íyaq itaraao? miráinaq mi pááqyan-otaaqtabama kenamááríq maqmá aónama yaináaro. ³ móra-yupaama yínna ketáámá Áánûq-tuopake kaqtô-wayukagaraq maa-márábí-qtátáákáráq yainánúnatae. íyaq itaraao? miráinaq keráwáqá íbêqa pááqyan-otaaqta yaináaro. ⁴ miráinaq nôraq ítaréq keráwáqá Ítukaq íma itáíq-itaiq kéo-kayukabikemma yainá-nákókáqá uréraq ítama káonaao? ⁵ keráwáqá mirámô oqtábá “tigaeyátábá oro” téq ítama káonaune. keráwáqtí aúkâapikemma móra-waigoma kaayaq-wátátí aúkâapimma íyaq máenawaq kanaarácq mamá yenákámá yatí umáyikaniyo? keráwáqtí aúkâapikem-ma kímora mirá-nákómá itái-yátáákáráq íyaq máiyoo? ⁶ keráwáqá Ítu Káríqtoqtabama keqtíbâqawaaraan-naqa yainá-nákókáqá awíqme kéomanibo yainá-nákómá wemá Ítuqtabama keráwáqtí tibâqawaaraan-naqa ímaiye. ⁷ mirá éqa keráwáqá mórabi íma maéq keráwáqtí táaikoma Ítu Káríqtoqtaba kárabaiye. miráu-ma min-ótáámmá enábâqawaama kuyakáinama kanaarácq kémayewaqa minnáyaba aamá íyaq tinónô? emá ayúwénanawaq wemá ení moyámmá ké-mayainaawaq minnáyabama waabá-káyúkámá íyaq timá-yiminono?

⁸ miráimanibo keráwáqá otaammá kéguyeqa keráwáqtí tibâqawaayugaraq mamá komarummá umá kémayaae. kemá mirán-áímmá kéitaune. ⁹ mi-káyúkámá keráwápikémmá náayuwabi mirá kéo-yuma íráqô-qtataakoma Áánûqtuni márûpaqa íma yaímma mayánoe. minnáyaba kaaqaari-áímmá téq “keqtábá íma wáiyee” téq ítero.

yeráwáqá náayuwabi Áánûqtuma káqo-yuti yiménáápáq akáiya-yuma yemá íráqô-qtataaq Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. kumari-ááímmá tarôq éta yeqtí yúgoma waagómá mamá waagótê kumari-ááímmá tarôq étama yemá íráqô-qtataakoma Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. ¹⁰ mi-káyúkámá náayuwabi taíbaq-otamma mamá áíkuyaba yikáina-yugaraq yemá náayuwabi taíbaq wááéni-nomma naa-yúgarácq yemá náayuwabi óq-wayukayaba táí-aaimma timá yíkâa-yugaraq moyá-káyúkágáráq yemá máqtemma íráqô-qtataaq Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. ¹¹ yaímma keráwápikémmá mirákómá kéomanibo Ítuma teteráá umátikena keráwáqtí kúmiqa mamá paábaq yukáiyee. wemá keráwáqá tiwíkema Áánûqtuqtaba aokaq-wayúkámá aútkaraiye. ánibo íbêqa Aokaq-Áágómá Ítu Káríqtoqtaq keráwáqá mamá kateko-wáyúkámá

Áánûqtun-aurakaq aútikaraiipoana Áánûqtuma keráwáqá kanaarâq tiwirániye.

¹² yaímma-wayukama mirá kéte: “íbêqa kemá naayón-ááikómá atáá umá yáqtokaimma paá umágúne. íbêqa kemá ónááe tenna-yáqtáárîqa kanaarâq ónúne.” téta kéte. owé. miráimanibo yaímma-aaikoma keqtááyábá íma mamá íráqôniq umátikaraiqtaae. áraíne. minná kemá ánná-nakoraa umá naayón-ááínápó íma kéyaqtoraamanibo óq-aaikoni ánná-nakoraa íyábá íkétikaiye.

¹³ yaímma-yuma mirá kéte: “aáwaqa tíyakoqtaba wáitana tíyakotaama aáwaqtaba wáíye.” téta kéte. min-áímmá áraimanibo anaaékaqa Áánûqtuma tinnakanaaraqa aáwakogaraq tíyakogaraqtaa mi-kááyáqá íma wáyoye. maakáqá maa-márábítáá ketáámá aáwaqa naíyábátáá íma máunatae.

áni bo ketáái túgoma kebó-ááíqtábá íma wáíye. ímiye. ketáái túma uyátárai-nakonnae. áni bo wemá keqtirunóbáqtáá kémaiye. wemá wení aánapogaraq wení áainapogaraq ketáái tirunóbáqtáá maqmá ógitikaniqtabataa kákaiye. ¹⁴ taákaq máráaro. Áánûqtuma uyátárai-nakomma pukáipike mamá itó-umakena aúgen-auwaraimma ámikaiye. wení akoqnáánapo ketáágárâq mamá itó-umatikenataa aúge-tuwaraimma timíníqtaae. ¹⁵ keráwáqá móra-mora-yuma móra-aayapaq túma Ítu Káríqtoni aúma mááe. minnáyaba keráwáqá kéitaanabiyo? miráinaq kemá móra-aayapaq túma Ítuni aúrake mamá aakaq-nóínítí yúraqa arúbannuno? aaqáo ímiye. ¹⁶ náawabi móra-waigoma wenaúma mamá aakaq-ínikóní aúgote yagaroqtaimma wemá min-ínikótê mamá mimórâ káuraaye. minnáyaba íyaqa ítaraao? minnáyabama Áánûqtuni wannaabí agamatán-áíkkómá kétiye:

“kaayaq-wáígórátámá mamá mimórámá auráyóye.” téna kétiye.

¹⁷ miráimanibo móra-waigoma uyátárai-nakote yagaroqtai-wáíggómá wení aágoma Ítuni aágote yagaroqtamá mimórâ káuraiye. ¹⁸ miráuma kebó-ááíkkóqtábámá nékaq máero. káqo-kumiq-yataaqa kenamáárîq keráwáqti túgoqtaba íma wáimanibo kebó-yátáárîq í-ááíkkómá keráwáqti túgoqtaba wáíye.

¹⁹ Áánûqtuma Aokaq-Áággómá ketáái tirunóbáqtáá makáiqtaqtae ketáámá Aokaq-Áággóní anó-monoq-nakaa umá kémaunatae. minnáyaba keráwáqá kéitaanabiyo? íbêqa keráwáqti túma íma keráwáqti minnáe. ²⁰ ímiye. keráwáqá Ítu Káríqtoma meyánîq uráíye. mónekakemma íma meyánîq uráimanibo uyátá-maqma anó-qtataaqnapo meyánîq uráíye. keráwáqá wení naaenápó meyánîq uráíye. miráipoaq keráwáqti túnapo Áánûqtukaq yaaguyábóro.

⁷ keráwáqá aúbama agamá kemmá itaapoaq íbêqa kemá yawéqma timá-timenune. owé. waagómá íma aaramá mayánîmma íráqô-qtataare. ² waagómá aaramá mayánîmma minnágaraq íráqô-qtataare kêtune. abo min-nákkómá wemá aaramá íma matáinanama káqon-inikoma wemmá yabitíniye. áni bo aaragógárâq waamô mayánîmma minnágaraq íráqô-qtataare. ³ awaikkómá ánáakomma waayúkati aa-

raukaq-ááímmá amínana ánáakoma awaikkómá waayúkati aarukaq-ááímmá amíno. ⁴ inaarúggómá waamô máyáimma wenaúma íma wennámíbo awaikkónamiye. mórai q umá awaikkómá wenaúgoqtaba íma amuqá maráinaiq ínîmanibo wenaúma ánáakonamiye. ⁵ awaikkógárâqá ánáakogaraq kenákáti túma wenamé-wename íyábámá “aaqáo” íma tekaa. miráimanibo kenákámá téka pááqya-kanaabimma nékaka máeka uyátárai-nakokaq nunamummá téyaae tékama íráqône. mikáké pááqya-kanaabimma nunamummá timátuwekama móragaraq yawéqma yagaroq-taakaa. mirámô íyanama Tááqtaama timónáinama kenákáti túraqa náápaamma mamá yabiyéka aqnúnîq íma íyana wemá kenákámá íma makáqma timónaiye. ⁶ kemá Póroma min-áímmá tinnama kemá keráwáqá íma kéwakutunamanibo ⁷ kemá maará téq túyánámá kéitaune. minná keráwáqá máqtemma kekáámô íyama íráqômanibo Áánûqtuma keqtáá móra-mora-yutaama káqoniq-káqoniq umá tarôq umátikaraiqtaae. miráitana wemá keqtáá móra-mora-yutaama káqo-káqon-aaimma tímikaiqtaae.

⁸ waayúkama aarukárîq íuraa-yugaraq ketoqnóíníqtábággárâqá maará kêtune. minná aarukárîq íma ínômma íráqômanibo kemá miráunaiq oro. ⁹ miráimanibo aati-aatimá yemá yúyánápímmá yeqtúma arúbanoqtaba itáíya-yuma yemmá iyuwáiyatawaq aarukárîq oro. aarukárîqo ínômma yúranannamo aiyábá uyátá-maqma íráqône.

¹⁰ aarukárîq uráa-yuyabama maará kêtune. minná ánáakoma awaikkómá íma yuwaíno. mi-kátáámá íma ketáamibo uyátárai-nakoma wakúyikaraiye. ¹¹ ááqibo wemá awaikkómá ayuwénama wemá óq-wamma ímayaino. anaaékaqa aaranaamá yaímma-taoqa yeqti-waikkókâq yawéqmeta kéoe. mórai q umá waagómá anáakomma íma waqtuwaíno.

¹² waayúkama aarukárîq uráa-yuyabama mórama ketí túyánápíkkén-áímmá tenúne. min-áímmá uyátárainakoni watáama ímibo ketí watáae. minná waagómá wemá Ítukaqa itáíq-itaiq i-nákkóná ánáakoma Ítukaqa íma itáíq-itaiq kéinanama wemá anáakomma íma waqtuwaíno. min-íníkkómá wetê mánena kéinanama wemá min-ínímmá maráino. ¹³ mórai q umá aaragómá Ítukaq itáíq-itaiq in-íníkkóní awaikkómá Ítukaq íma itáíq-itaiq kéinanama wemá awaikkómá íma waqtuwaíno. min-nákkómá wetê mánena kéinanama wemá minnáqá maráino. ¹⁴ miráuma íma itáíq-itaiq i-nákkóní ánáakoma itáíq-itaiq in-ínípóana awaikkómá Áánûqtuqtaba aokarîq umá aúkáíye. mórai q umá aaragó íma itáíq-itaiq in-íníkkóní awaikkómá itáíq-itaiq i-náppóana ánáakomma Áánûqtuqtaba aokarîq umá aúkáíye. mórabí yagaroqtamá máiyana keráwáqti iyápógaraq kanaarâq kéiteta Áánûqtuqtaba yemá aokarîq umá kanaarâq auránoe. iyápóyabama íma mirá kéiyatama iyápóma Áánûqtuqtaba aokarîq umá íma mánômanibo áraimma mirá kéíye. ¹⁵ miráimanibo móra-waigoma itáíq-itaiq íma ínna-waigoma kóinena inaqa ayuwáiyana koíno. abo Áánûqtuma keqtááyábá unítíqa íma téqtae kaayoné-yátáápí mánunayabataa

kákaiye. ¹⁶ aaranaanô, keqtiwaiqmaáqa keráwáqtê máetama anaaékaqa yemá Ítu Káríqtoq itáiq-itaiq inô? waayanaanô, keqtináaqmaaqa keráwáqtê máetama anaaékaqa yemá Ítu Káríqtoq itáiq-itaiq inô? máqtemma ketáámá íma itaraunatae. ¹⁷ uyátárai-nakoma móra-mora-yutaama káqo-kaqon-aimma tímikaiqtaae. mi táoqa Áánûqtuma emmá ááyaraimma aokarîq uráánanabiyo? mi táoqa Áánûqtuma emmá aúyaqmakaimma aarukárîq íyaq uráánanabiyo? minnáyaba kemá máqte-kayukama náayuwabi Áánûqtun-aama itánéta áíkuyo-yuraq maamin-ámáán-áímmá kétéma-yimune. minná mi táoqa uyátárai-nakoma keráwáqá tááyainama máenawaatariq umá máero. ¹⁸ móra-waigoma wenaúma káratainaraqo Ítuma wemmá ááyainanama máqe-urainiq umá mórai q umá maíno. ááqibo wenaúma íma káratainaraqo Ítuma wemmá ááyainanama máqe-urainiq umá mórai q umá maíno. ¹⁹ yúmo karáí-ááímmá íma anó-qtataaqiye. ímibo Áánûqtun-aama waráí-ááímmá anó-qtataaqiye. ²⁰ miráitaq kemá móragaraq kétune. máqtemma keráwáqá mi táoqa uyátárai-nakoma tááyanimma máenawaatariq umá máero. ²¹ emá kaqtó-mayaima ánná-nakoraa umáwaq matáano? minnáyaba taibaq-auyanamma íma itaao. ááqibo móra-waigoma emmá paá umákainaama paá kóaa.

²² itáaro. náawabi kaqtó-mayaima ánná-nakoraa umá kémayainana uyátárai-nakoma wemmá ááyainanama min-nákómá paá umáginin-naqiye. miraráá umá paá umáginiiye. minná wemá kúmiq-yataakoni akoqnaágoni aménáápáqá íma máiiye. uyátárai-nakoma wemmá ááyaitanama wemá Ítu Káríqtoni ánná-nakoraa mayáimá kémayaiye. ²³ itáaro. uyátárai-nakoma keráwáqá meyánîq uráipoaq móragaraq keráwáqá káqo-nakoni ánná-wayukama íma aúráaro.

²⁴ ketíbâqawaayuo, ókaraq kétéma-timune. maannáe. mi táoqa Áánûqtuma keráwáqá tááyainanama máqe-uraanawaatariq umá min-ááímmá kéwareraq máiyanaawaq wemá keráwáqá tíwáqnaa íniye.

²⁵ mi-káyúkámá náayuwabi aarukárîq íma uráayuyabama wakúyikarain-aimma uyátárai-nakonopakemma íma matáune. paá túyánápiké tenúnamanibo uyátárai-nakoma wení kaayoné-yátáápiké itaí-yátááqá kemmá tímikaitaq túyánámmá kéitaunama árain-aine. maannáe. ²⁶ íbêq-awaabiq-yatababoaq ummaa-yátááqá ínîqtabagarapoaq keráwáqá máenawaatariq umá máero. ²⁷ ketíbâqawaaraa-nako, enánáakoma máinaama wemmá íma waqtuwaa. áni-bo enánáakoma ímáinaama mórayabama íma abáá-uwo. ²⁸ miráimanibo móra-waigoma aarukárîqo ímmá íma kúmiq-yataariq kéiiye. mórai q umá inaarúgómá aarukárîqo ímmá wemá kúmiq-yataariq íkéiiye. miráimanibo itáaro. aarukárîqo o-káyúkábímmá taígani ummaa-yátááqá kéwaitaq kemá keráwáqá ummaa-yátááqá uyátá-maqma mayáiyábá íkétikaiye.

²⁹ maannáyaba taákaq máráaro. ketáá mánuna-kanaama íma ayáqtáá-kanaae. miráipoaq keráwáqtí tínaaqmaati túyánámmá áqnaáabaq íma ítama miráimanibo áqnaáabaq keráwáqá kenamááríq uyátárai-

nakoni aúyánákóni aménáápáq máráaro. ³⁰ Áánûqtunni mayáiráqá akoqnaá éraq keráwáqtí tiru-qtátáárábi timuq-yátáárábi keráwáqtí oótamma ³¹ meyánîq kéeq oótamma mayáiyábá íma yaqtóráaro. abo maa-máráamá pááqya-kanaabi ánataniye.

³² íbêq-kanaagoni ummaa-yátááqtabámá keráwáqá netuq-túyánámmá itaíyábámá íkétikaiye. waagómá náawabi aarukárîq íma uráí-waigoma wemá uyátárai-nakoni mayáiráq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaimanibo ³³ waagómá náawabi aarukárîq uráí-waigoma wemá kaayaq-nákáyábá amuqá maqyikánîqtaba maqmá káonaiye. wemá íbêq-ummaa-yataaqtabama netuq-aúyánámmá kéitena wenánáakokaq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaiye.

inaarúgómá náawabi aarukárîq íma uráí-waigoma wemá uyátárai-nakoni mayáiráq wenaúyánámmá kémariye. wenaúgogaraq wenaúyánákókáráq wení aagogaraq uyátárai-nakoqtabama aokarîq umá kémariye. miráimanibo aaragómá aarukárîq uráin-inikoma wemá íbêq-ummaa-yataaqtabama netuq-aúyánámmá kéitena wenawaikókáq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaiye.

³⁵ kemá maamin-áímmá túnnama keráwáqá tíwáqnaa íkáae téq kétéma. maamin-áímmá keráwáqá íma yáqtoraikaae téq kétéma. keráwáqtabá maaráigaae téq kétéma. maanná keráwáqtí túyánámmá uyátárai-nakokaq matuwéraq keráwáqtí túyánámmá íma kaayapí yaináaro.

³⁶ móra-waigoma keráwápikémmá wenaúyánápímmá téna "ketáaikoma tíkain-inaarugokaqa íraqônîq íkéumakaiye." mirá ténawaq aúyánápímmá kéitaiyo? arummá ôriq umá min-ínáarúgóqtabá kéinanama wemá wemmá mayáino. wemô min-ínáarúmá mayáinama íma kúmiq-yataariq íniye. ³⁷ óq-nakoma wenaúgoni akai-yátááqá íma waréna inaarúgóqtabá arummá íma amíniye. miráuma min-nákómá wení ákain-inaarugomma íma mayénama wegáráq íraqônîq kéiiye. ³⁸ miráuma móra-waigoma wení ákain-inaaruma ímayakaimma minnáyaba túyánápí kétéma: "mirán-ááikómá itaí-yátáákómá uyátá-maqma wáiiye." téq tuyánámmá kéitaune.

³⁹ aaragómá náawabi aarukárîq uráin-inikoma wemá awaikótê yarúma máitana wení puínî-kanaama pááq íniye. awaikómá pukínanama wemá paá umáginiiye. áni-bo wemá óq-nakoni ánáqa auráiyábá akáinanama min-nákómá uyátárai-nakokaq arummá amína-naqa maíno. ⁴⁰ miráimanibo maará téq túyánámmá kéitaune. min-íníkómá aarukárîqo ókaraq íma énama wemá amuqá uyátá-maqma marániye. kemá min-áúbámá kágyeqa túyánápímmá kétéma: "Áánûqtuni Aágoma ketê máiiye." téq túyánámmá kéitaune.

8 íbêqa kemá aáwaqa yaaráa-qtátáárábi óqtakaa-qtataakoma amíyábá yauwéqma timá-timenune. kéitaunatae. maami-tááyábábi óqtakaa-qtataaqtabama yaímma-wayukama téta: "yemá yeqtí akoqnaáma wáiiye." téta kéte. miráipoana maami-qtátáákómá

aáwaqa káyimenata yúyánápímmá téta: “íbêqa maami-qtátáákómá íráqôniq umátikaniye.” téta kéte. keráwáqá máqtemma maaminnáyabama téq “máqtepaq kéitaunatae” téq kéte. owé. maaminnáyaba máqtepaq ítaraipoaq keráwáqti túyánápímmá téq “kemá aamá ítarauna-naqune” téq weganokanoq-áim-má kéte. maami-qtátááqtabá itáiyana min-ítáiyátáákómá keráwáqá íma mamá akoqnáá íniye. ímibo káqo-yuyaba tirummá yiméq mirá óqtabama keráwáqá mamá akoqnáá umátikaniye. ² itáaro. yaímma-wayukama yúyánápímmá téta “kéitaune” téta-manibo yemá máqtepaq íma kéitaae. ³ paá mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtukaq áraimma yirummá ámê-kayukama yemmá yenamáa Áánûqtuma káyimomena íráqôniq kéumayikaiye.

⁴ minnáyaba nóine téqtaa tenúnô? aáwaqa Áánûqturara-qtataaqa amiyama nanúnataabiyo? ketáámá máqtemma kéitaunatae. maami-qtátááqá yaawábi óq-takoma íma kanaarácq akoqnáá umátikanoqtaae. kímora-nakoma kanaarácq akoqnáá umátikaniqtaae. Áánûqtue. ⁵ yaímma óq-wayukama itáiq-itaiq ommá maannáe. taigani akoqnáá-wamma abaayákárábi marabímmá mááe. yemá keqtáá íráqôniq umátikanoqtaae. óq-wayukama maami-qtátáákáq nunamummá kétémanibo ⁶ ketáámá kéitaunatae. kímorama máqten-akoqnaagaraq máimma wemá Áánûqtue. wemá ketibotááe. wemá máqte-qtataaqa wetábá tarôq uráiyee. ánibo kímora uyátárai-naqa máimma wemá Ítu Káríqtoe. wení akoqnáánapo máqte-qtataaqa abarokácq uráiyee. wemá keqtáámá túwaraimma kétémiqtaae. ⁷ maami-qtátááqtabá máqte-kayukama íma ítaraae. yaímma mi-káyúkábíkémá ayáqtáákanaama íma ítaraae. yaímma mi-káyúkábíkémá ayáqtáákanaama yaatarábi óqtakake taróq uráa-qtataakomma yemá aáwaqa yímikaae. miráuma íbêkaraqa yemá aáwaqa mi-qtátáákómá yiméwaaon-aawakaan-aawaqo kénetama yemmá yigae kététa netuq-yúyánámmá kéitaae.

⁸ miráimanibo keráwákárácq ketêgaraqtae kéitaunatae. mirái-mirain-aawaqa naíyábámá Áánûqtun-aurakaqa paátataare. ketáámá minnágaraq kéitaunatae. yaatakénábi óqtakake tarôq o-qtátáákómá íma aúwaraimma wááe. miráuma yekácq aáwaqa amí-ááwákómá naanataámá keqtáámá íráqônirabi táigoniq íumatikaniqtaae. ⁹ maamináyaba atéráaro. Ítu Káríqtotabobaq keráwáqá paá kéumagomanibo min-ááwáqá mamá naíyamma mirámô éqa keráwáqti tîbâqawaaraa-naqa makatínô? ¹⁰ keráwáqti tîbâqawaaraa-nakoma Ítun-aama itáiq-itaiq iyábá aqnúnîq kéena min-ááwáqá kénenama wemmá agae kénana netuq-áuyánámmá kéitena tíniye: “kemá arupúwaq uráuno? kemá otaanácq kutáuno?” téna wení auyánápímmá tíniye. ¹¹ maamirá-qtátááq abarokácq ínana keráwáqti tîbâqawaaraa-nakomma otaammá kéguyakaae. keráwáqti itái-yátáákómá wení auyánámmá yabitimá kényawaaq owana mamá wemmá agae kéiyee. ¹² Ítuma weqtábá pukáipoaq keráwáqá keráwáqti tîbâqawaaraa-nakoni auyánám-

má yáqtoreq íma kanaarácq arutáinaiq éqa mamá táwîqo éqa Ítukaraq mamá táwîqa kéoe. ¹³ maamirán-ááwáqá kemô naanamá ketîbâqawaaraa-nakoma mamá agae kéitana kúmiq-yataariq umákaiyaba ítareqa kemá ínanune.

⁹ kemá Póroma ayúqma paá uráuna-naqune. kemá timátíkarai-naqa máeq ketúrapikemma ketáái uyátárai-naqa Ítumma aónaraune. Koríntianimarupaqa ketí mayaímá weqtábá matáunayababoana keráwáqti túwaraikoni áaimma waékáiyee. ² kemá Áánûqtu timátíkaraimma keráwáqá aónaraamanibo yaímma óq-wayukama minnáyaba íma káonaae. keráwáqá kenamáárîq kemá timátíkarai-naqa keqtábá awaaméq mááe. ³ yaímma-wayukama kemmá maará téta ítama káonaae: “egárácq Páánabatigaraqa nõraq ítanawácq kenákátî táaikoma káqoniq kéenawaq tébakaq timáyíkaraa-yuti yáaikoraemma íkéiyoo?” téta kétéwaqa kemá maará téq yawuéqma kétéma-yimune: “kerátámá tikáinakama yeráwáqô oníq umá paá kanaarácq mirá-oyuyee. ⁴ kerátámá náápaamma átê-wataama túyata ítáa-yuraqa aáwaqtababi noqtábá ítama aónayuya-naapaamma matokáú iyabiyo? owé. kerátámá mirá kéuyee. ⁵ kekárátá tikáinakama Ítukaq itáiq-itaiq ínna-inimma kanaarácq awiráyúyee. tébakaq timáyíkarai-yugaraq uyátárai-nakoni ábâqawaayugaraq Pítaagaraq mirá kéoe.

⁶ ááqibo Páánabatite kerátámá tiyáánapo mayaímá kémayeka kerátátî mayáírákémá méyámmá matéka kerátái aáwaqa meyánîq kéuyee. kerátá miráiyaba tikáinakama mirá-máyáimá yuwáyúyee.” mirá téq yawuéqma yemmá kétéma-yimune. ⁷ itáaro. ááiq-i-wayukama óq-mayaigaraq meyáqtabá íma kémayaae. yemá mirá kéoo? ímiye. kámááni-wayukama yemmá áqa meyánîq uráapoata óq-mayaigaraq íkemayaae. móraiq umá yómmá yorái-nákómá wemá yópíkén-ááwáqá kénaiye. miráitana tipi-típi-kawaa-nakoma wemá náána-nomma kaqmq kénaiye.

⁸ maamin-áimá túnnama íma paá ketúyánápíkén-áimá kéténe. ímibo Mótetini ámáan-aikogaraq mirá téna kétiye:

⁹ “purumakaakómá ení yópímmá mayaímá kémayainaama aáwaqa amiyo.” téna kétiye. maamin-áimá paá purumakaakóqtabá wáíwaakoqtabawaq wáiyoo? ímiye. ¹⁰ waayúkagoqtabagaraq wáiyee. waayúkama náayuwabi yómmá yoráiyayuma yópíké aáwaqa máyáaro.

¹¹ waayúkama marabí íráqôn-anayumma umaráanikaa umá Páánabatite kerátámá Áánûqtuni átê-wataaama keráwáqti aúkáapi uqmaráuyee. miráinaka kerátámá keráwáqtabá mirá-máyáimô kémayekama kerátámá keráwákáq aáwáqtababi naaqtábá ítama aónai-naapaamma yokáuyo? owé. yokáuyee. ¹² mi-káyúkámá náayuwabi anó-monoq-naupaqa mayaímá máyáa-yuma aáwaqa mipíké kémayaae. ánibo mi-káyúkámá amí-yááréráqá wáí-waamma agáyáa-yuma yaímma-aawaqa uyátárai-nakokaq ámépikemma kémayaae. móraiq umá uyátárai-nakoma wenamáárîq maanná wakúyakaraiye. mi-káyúkámá Áánûqtuni átê-

wataama waabá-káyúkátí yúbáq tíya-yuma waayúka-
ma yemmá aáwaqa yímero. káqo-kayukama yemá
maami-náápáámmá keráwáqtábá matáamanibo Páán-
abatite kerátámá maami-náápáámmá keráwáqtábá
uyátá-maqma anómma matáuye.

miráimanibo kerátámá aati-aatimá keráwákáqá
aáwaqtabama unáákáqtôyabama waí-náqtábámá
kéqokeq-yataaqtabama íma ítama káonaue. maan-
náyaba keráwákáqá íma ítama káonaue. minnâ
kekárátámá keráwáqá mamá íráqôniq ínôqtaba ítama
aónaiyaba íkétikaikaratae. keráwáqá kekárátá mamá
íráqôniq umátikanoqtaba mirá kéuyaka keráwáqá
miráiyabama íkétikainanama keráwáqá Ítu Káríqtoni
anaaémma waraíbíkémá mamá paábaq tiyuwánoe.
15 íbêqa keráwáqá minnâyaba ítáae. minnâyababoq
kemá aati-aatimá keráwáqtôpakemma tíwáqnaa í-
yátááqá ímataune. íbêkaraqa keráwáqá tíwáqnaa
ínôqtabama íma ítama káonaue. áraimma kemá
keráwákáqá átê-wataama Ítuqtaba timá-timenunama
anó-qtataapoq kemá ítima-timenama puíyábá
kétikaiye.

16 waabá-káyúkáráq maamin-átê-wátáámá ténú-
nayabama kemá íma kanaaráq túma mamé uyónúne.
mirá ónúnayaba Áánûqtuma kemmá wakútikaraitaq
wení aménáápáq máune. kemá mi-kátáámá ímo ten-
namá táí-meyamma mayánúne.

17 miráimanibo Áánûqtuma wakútikarainiq kéeq we-
naúyánámmá kéwareq mirá kéune. mikáké uyátá-
maqma ketúyánámmá kéwareq mirá kéonanama
wemá amuqá kémarena íráqô-meyamma timíniye.
18 nói-meyanaq kemá mayánúnô? maannáe. átê-
wataama kétéma-timunayabama kemmá yagumá
íráqôniq kéiyé. ápêqa keráwápké íma mayéq paá kété-
ma-timune. kemá keráwápké meyámmá mayánú-
nayaba Áánûqtunopake náapaamma matáunamanibo
keráwákáqá íma ítama káonaue.

19 kemá íma móra-nakoni paá-mayai-naqa kémau-
namanibo kemá kenamáárîq máqte-kaykayabama
yeqtí paá-mayai-naqa auráiyábá kétékaitaq mirá
kéune. waayúkama Ítu Káríqtoq yabitimáe wíyábá
mirá kéune. 20 Ítiráaeo-wayukama Ítukaq yabitiyábá
kétékaitaq kemá Ítiráaeo-nakaa káuraune. naayóbáqá
kemá yeqtí ámáan-aikoni aménáápáq máqe-urauna-
manibo íbêqa ímiye. yemá Ítu Káríqtoq yabitiyábá
kétékaitapoq kemá móragaraq min-ámáan-áikóní
aménáápáq máa-kayukaraa káuraune. 21 íbêqa kemá
káqon-amaan-aikoni aménáápáq máunama Ítu
Káríqtoni ámáan-aine. waayúkama náayuwabi naayón-
ámáan-áikóní aménáápáq íma máa-yuma Ítukaq
yabitiyábá kétékaitapoq kemá Ítu Káríqtoni ámáan-
aimma íma matái-nakaa káuraune. mirá kéeq Áánûqtu
ámáan-aimma íma awétátukaune. 22 aqnúnîq o-
káyúkámá wekâq yabitiyábá kétékaitapoq aqnú-nákáá
káuraune. Ítunopaqa íyana atóbamayikaniye. 23 maa-
mi-máqté-qtátááqá Áánûqtuni átê-wataayaba mirá
kéune. ánibo yaímma-wayukama áaimma átáma
Ítukaq itáiq-itaiq kéowanama kemmá íráqôniq kéu-
matikaiye.

24 itáaro. máqtemma waayanaammá uyaatéta uyáq-
tanoqtaba móra-mora-yuma maqmá káonaamanibo
kímora-nakoma uyátana amuq-yatááqá kémayaiye.
Ítuqtabama máqtemma keráwáqá miráráá-oro.

25 mórama aábêma yain-nákómá wemá wenaúgoni
akaí-yátááqá íkéweraimanibo wenaúgomma arááti-
tana wení wakúyakainiq kéiyé. wemá mirá kéena
amuq-yatááqá kanaaráq mayánîmanibo itáaro.
ketáámá anómma matúq-matuq umá mái-amuq-
yataaqqa uyátaiyaba maqmá káonaunatae. 26 miráitaq
amuq-yatááqá mayáiyábá akoqnáá kéune. kemá paá-
tataaqtaba mayaímá íkémayaune. 27 ímiye. kemá
ketúgomma mamá akoqnáá kéeq ketúgomma mamá
ketúyánámmá waránîniq kéune. miráipoaq óq-
wayukaraq abarokáq timá-yimeqa kemá kenamáárîq
min-ámúq-yátááqá íma arábaano.

10 tíbâqawaayuo, kemá Ítiráaeo-tibaqawaaraa-
kayukama aammá arábarainiq umá arábaiya-
ba íkétikaiye, Áánûqtuma yemmá taíbaq awaaméq-
yátááqá yímikaine. ketáái títaubikoqtabataama taákaq
kéo? yeráwáqtábá Áánûqtuma konnámá yíkáitata mi-
kónnákóní aménáápáq kéweta urááe. ánibo óq-taoqa
yemá máqtemma karogaron-únópi aráqma urááe.
2 yemá Mótetini anaáe kéwaraaqtaba kon-
nánápógáráq únónápógáráq yemmá péqyikaraaye.
3 ánibo yemá máqtemma Áánûqtunopake kúmîn-
aawaqa narááne. 4 ánibo yemá máqtemma Áánûqtu-
ma yímî-nomma narááne. óq-taoqa Áánûqtuma óq-
tamma yímî-tata min-óqtápíké nommá narááwana
anaaékaqa min-óqtákómá yetê íráiyé. min-óqtákóní
áaimma minnâ Ítu Káríqtoe. 5 miráimanibo taíganim-
ma mi-káyúkábíkémá yeqtábá Áánûqtuma amuqá
íma maqyíkaraiye. miráitana wemá yemmá mamá
mibáq kokoq éna aayá-márábáq puqyíkaraine. yeqtí
aráaq-yugoma mi-máraráq kugúbaguraine.

6 maami-kékén-áimmá kéitera q táwî-yataaqtabama
ítikaino. maa-káyúkámá miráoniq íoro. 7 yaímma
amammá óqtakakekaraq yaatakékáráq tarôq
umákaan-amakaq nunamummá tirááne. yemá
uráaniq íoro. óqtakakaraq yaarakáráq nunamummá
tirááqtaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábím-
má kétiye:

“waayúkama omáq-ááwákáq maraq máqeta mikáké
itô-ureta akáyáánîq éta yimuqá makááe.”
téna kétiye. 8 yeqtí kebó-yátááqtabábóata nóinaq
páaq uráiyó? taígani-kayukama (23,000) mimórá táoqa
pukááne. ketáámá yemá uráaniq umá íma mirá-
onatae. 9 yaímma-wayukama Áánûqtumma aú pukái-
paq awé í-yátááqtabá yemá makáqma aónaawana
yeráwákáqá nóinaq páaq uráiyó? irakabayaakómá
yúpuitata pukááne. miráinaq maami-kékén-áimmá íta-
ma arútáaro. 10 yaímma-wayukama Áánûqtuma
wakúyikaiqtabama nárún-narún-aimma tewanamá
yekáqá nóinawaq páaq uráiyó? Áánûqtuma wení
kaqtó-wayukabike móra-waigomma timákáitana mi-
yúmá yawítíyukaine. miráinaq maami-kékén-áimmá
ítama arútáaro. 11 máqtemma maami-qtátááqtabá ke-

qtáá tiráátinoqtaba agatááne. kékén-áímmá téta agatááne.

ítáaro. maa-márágómá ántai-awaataq kéwiye. 12 yaímma keráwápíkémá ketúyánápímmá téq: “aati-aatimá kemá mi-káyúkáráá íma kéune.” téq kéteqa maannáyaba taákaq máráaro. egáráq kúmiq-yataariq kanaarácq ínóne. 13 miráimanibo Tááqtaama emmá káqo-kayukama uyátá-maqma makátîniq umá íma makatîniye. emá Áánûqtukaq kamuqá itaao. wemá wenamáárîq wenáama kéwaraipoaq keráwáqá Áánûqtukaq kanaarácq kamuqá itánoe. emá mirámô inanamá Áánûqtuma Tááqtaama íma ayuwáinana emmá makaténa uyátaniye. ímiye. Tááqtaama keráwáqá makatínéna kéinanama Áánûqtuma keráwáqá pékinon-amma tiráátiniye. minnýababoq keráwáqá makatí-yátáákómá kanaarácq uyátanoe.

14 miráimanibo tíkái-tibaqawaaraa-kayukao, amam-má óqtakakenabi yaataké tarôq uráa-qtataakonopakemma aati-aatimá nékaq máero. aati-aatimá mi-qtátáákókáqá “íráqôniqtaa umátikaa” téraq ítero. 15 yaáqa ítaraa-kayukaraa umá kétimatumune. miráinaq maamin-áímmá tenúnayaba túyánámmá ítama tágaaro.

16 ítáaro. Áánûqtuma keqtáá íráqôniq umátíkáiqtaba wekácq “tikáiyé” téqtaa naúnanapo ketáámá mórabi yagaroqtamá Ítu Káríqtoni naaegógárácq wenaúgogaraq kéyagaroqtaunatae. 17 áraimma ketáámá máqtemma móra-mora-yutaama mimórá-yákákémá móra-mora-aayapaq mayáunataama mimórá-áúmá mamá kéyagaroqtaunatae. 18 keráwáqá minnýabama kétégaao? abo Ítíráaeo-wayukati áaikaq aónaaro. yemá Áánûqtukaq amí-yáárérácqá ámikaan-amaqa kéneta yemá nunamummá kététa miráuma yemá Áánûqtute móra-bi kéyagaroqtae. 19 miráimanibo kemá mirá íkétune. minná ketáámá óqtanabi yaagóní amakácq ámên-amaqo naanataámá ketáámá miráuma mi-qtátáákácq nunamummá mimóráíq umá kétéunatae. ímiye. min-námô túnna-waigon áaimma íwáiyé. maamin-ámámmá yemá paátataapoana móraíq umá amaqa yekácq yímemma minnágaraq paátataare. 20 miráimanibo ítáaro. waayúkama náayuwabi óqtanabi yaagóní amakaq nunamummá te-yúmá yemá amí-ááwáqá kutiwákókácq kéyime. ániibo keráwáqá kutiwákógárácq yagaroqtaíyábá íkétikaiye. miráipoaqtaa ketáámá kaayaq-káápúbíké íma nánátae. ímiye. 21 miráuma ketáámá uyátarai-nakoni yaarerákékárácq kutiwákóní yaarerákékárácqá íma nánátae. 22 uyátarai-nakoma ke-qtáámá áyámma umátikani-qtataariraq ónúnayabataa kétékaiyo? ímiye. ketáámá wemmá uyátá-maqma akoqnaá kéunatabiyo? ímiye. 23 maan-áímmá áraíne. minná ketáámá naayón-ááíkkóní aménáápákémá yubíqtuweqtaa kóuraunataamanibo máqte-qtataakoma íráqôniq íkéiyé. keqtááyábámá máqte-qtataakoma íma aammá aúkaimanibo máqte-qtataariq kéunanataa íma tíwáqnaa kéoe. Áánûqtuni waayúkama mamá akoqnaá umá itáíq-itaiq í-wáyúkámá aúqyikaiyaba kétékaiipoana 24 maannáma taákaq máráaro. aáwaqa naíyanabi máqte-qtataariq íyama

káqowa-kaqowaqtaba mirá-umayikaaro. mi-qtátáákómá keráwáqtabá íráqôniq umátikaina-yataaqtaba yenamáa íma mirá ínômanibo mi-qtátáákómá óq-wayukayaba íráqôniq umáyíkái-qtataaqtaba mirá-oro. 25 amaqa aáwaqa meyánîq í-márúkácq maráiyamma paá kéneraq netuq-túyánám-má íma ítáaro. 26 paá maannáyaba taákaq máráaro. “maa-márágárácq máqte-qtataakaraqa maa-márábí wáimma uyátarai-nakonnae.” mirá téna Tébitima ibí naayóbácq tiráíne. 27 miráuma íma itáíq-itaiq kéokayukama eqtábá téta: “emá ketê aáwaqa koma nánóne.” téta mirá tíyaama paá koma naao. aáwaqa yemá amíyamma paá kénéwaq netuq-áuyánámmá íma itaao. 28 miráimanibo móra-waigoma eqtábá téna: “maan-ááwáqá amakókácq ámên-aaware.” téna tínaama ínaao. kemá téq min-ááwákómá emmá mamá táíq íniye íketune. ímibo 29 min-nákómá emmá timámí-waigoqtaba kemá maará kéténe. mirán-ááwáqá kénénanama min-nákómá netuq-áuyánámmá itániye.

kemá min-ááíqtábámá paá umágupepoaq nôraq itarácq óq-nakoni auyánákóqtábá mirá kéuno? 30 kemá maará téq emmá yauwéqma timá-amenune. kemá “tikáiyé” téq Áánûqtukaq amaqa naanayábámá ten-namá mikáké min-ámáqá íyaq nanúnô? kemá naan-namá waayúkama kemmá íyainaaro. móra-waigoma wení itáíq-itaiq í-yátááqá aqnúnîq ínna-waigoma auyánápí téna “minnáma táigonîq kéiyé” tínaqa kemá íma nanúne. miráinaq keráwáqá maamin-ámáán-áímmá wáráaro. 31 minná keráwáqá máqte-qtataaq kénéq máqte-qtataariq kéiyata káqo-yuma kétémoneta yemá Áánûqtuni tágama-yataaqa aónáaro. 32 mi-qtátáárîq keráwáqá kéeqa óq-nakoma mamá kúmiq-yataariq umákáama mi-qtátáárîq íoro. Ítíráaeo-narabi Karíki-narabi Ítukaq itáíq-itaiq ína-narabi íma makatéraq mamá kúmiq-yataariq umákáaro. min-ámáán-áímmá kemá kéwaraune. ketáainapo káqo-yuma yimuqá maráiyábá maqmá káonaune. áqnáabaq kenamáárîq ketábá íráqôniq íma kéunamanibo áqnáabaqa káqo-yuma íráqôniq kéumayikaune. miráunama netuq-wáyúkámá yiwíráanata Ítukaq itáíq-itaiq kéiyana atóbamayikaniqtaba kétékitaq mirá kéune.

11 kemá Ítunopake mayáunaiq umá keráwáqá ketôpake máyáaro. 2 kemá tiráátirauna-yataaqa taákaq maké mirá óqtabama kemá timuqá kémarauene. 3 maannáyaba taákeq umáe úyóro. Ítu Káríqtoma wemá keráwáqá waayanaaqti tiqnómmá máitaq keráwáqá keqtínáaqmaati yiqnómmá mááe. Ítu Káríqtoma Áánûqtuni aménáápácqá máiyé. minnágoni áaimma maará-uraiye. keráwáqá waamá Ítu Káríqtoni náápaakoni aménáápácqá máawata ke-qtínáaqmaaq keráwáqti náápaakoni aménáápácq mááe.

4 ketáái áaimma maará-uraiye. waagómá waabá-káyúkárácq nunamummá kétenabi Áánûqtuni amuné-áímmá kétenama wení aqnómmá kámoqnapo aqtóráimma wemá wení aqnóqtábá agaemá kéiyé.

min-ááikóni áaimma minnae. waagómá Ítu Káríqtoni aménáápáq kémaiye téna kétiraatiqtaae. ⁵ miráimanibo aaragómá waabá-káyúkáráq nunamummá kétenabi Áánûqtuni amuné-áímmá kétenama wení aqnóm-má íma yawááq umárimma wení aqnóqtábá agaemá kéíye. minná Ítiráaeo-wayukati yáaine. mirámô immá aaragómá wenawaikóni náápaakon aménáápáq kémaiye téna kétiraatiqtaae. aaragómá wení aqnómmá íma yawááq énama aqnótáuma karéqéna yuwaíno. ⁶ miráuma aaragómá wení aqnómmá íma yawááq íyábá íma akáinanana waagóni náápaakoni aménáápáqá ímanenama wení aqnótáuma waatí yiqnótáuraa umá karaíno. miráimanibo wemá miráuma aakaq-nóinikáá umá karaíyábámá agaemá ínanama wení aqnómmá tabaráábenapo yawááq íno. ⁷ Áánûqtuma waamá wetábá wekáá umá tarôq uráipoana waamá Áánûqtuni tágama-yataakoni amammá máíye. aaragómá waagóni tágama-yataakoni amammá máíye.

⁸ Áánûqtuma waamá aaragókáké íma tarôq uráíye. ímibo Áánûqtuma aaramá waagókáké tarôq uráíye.

⁹ ániibo Áánûqtuma waagómá aaragómá áwáqnaa íyábá íma tarôq uráibo Áánûqtu aaragómá waagóm-má áwáqnaa íyábá tarôq umákaraiye. miráuma wenawaikóni tágama-yataakon amammá máíye.

¹⁰ miráuma aaragómá wení aqnómmá yawááq immá minná aaragómá waagóni náápaakon-amenaapaq máí-awaamere. ániibo kaqtó-wayukama Áánûqtunopaq kanaarác aónanoe. ¹¹ ááqibo maannáyaba kéitaune. Áánûqtun-aurakaq waagómá aaragóqtábá kéitana aaragómá waagóqtábá kéíye. ¹² maamin-áímmá áraíne. áqnáae-kanaaraqa Áánûqtuma aaramá waagókáké tarôq uráimanibo íbêqa waagómá aaramá kémaqyikaae. miráuma yenákámá mákakoratama máqte-qtataakaraq Áánûqtunopake kéye.

¹³ minnáyaba keráwáqtí aúkápimma téite oro. aaragómá nunamummá kétena wení aqnómmá íma yawááq immá íráqô-qtataarabiyo? ¹⁴ waagómá ayáqtááq-aqnotaumo wáimma íráqô-qtataarabiyo?

¹⁵ miráimanibo aaragóni ayáqtááq-aqnotauma wení tágama-yataaqa íyaq wáíyo? maannáyaba Áánûqtuma wemmá ayáqtááq-aqnotauma ámikaiye. minná minnánapo wení aqnómmá kanaarác yawááq íniye. ¹⁶ móra-waigoma kemá itáuna túyánámmá íma itáina-waigo-qtabama maará téq kétima-amune: "maamin-ááíqtábámá máqtemma ketáámá Áánûqtun-aama áíkuma itáuna-yutaama kéwaraunatae." téq wemmá kétima-amune.

¹⁷ íbêqa kemá íma arútái-qtataakoqtabama agayánúne. minná yaímma-aikomma Áánûqtuqtaba wenaitaatá kéeqa keráwáqá pááqyamma írágôniq kéomanibo uyátá-maqma táigoniq kéoe.

¹⁸ áqnáabaqa kemmá maará téta timá tímikaae. keráwáqá wenaitaatámo kéeqa keráwáqá yatáqma nékaq-nekaq kéumageq íma mimórá-túyánákáké kémaae tirááe. túyánámmá kéitaunama maamin-áímmá keráwáqtábá temmá yaímma árain-aine. ¹⁹ óq-aikaraq kemmá timá tímikaae. minná keráwáqá yatáqma móra-mora uráipoata anómma arupú-wayukama

yemmá máqte-kayukama kanaarác abarokác yimónanoe. ²⁰ óq-aikaraq itáunama keráwáqá uyaaté páátákáá aáwaqa ketábá kémayaae tirááe. yemá téta yaímma-yuma yemá aáwaqa íma kanaarác ké-mayaawata yaímma-yuma taíbaq aíbôq-nomma kénaae tirááe. min-áímmá árain-aimmo ínanama minómáqá uyátárai-nakoqtaba taákaq íma maránôn-omaqiye. ²² keráwáqtí aáwaqa nánó-namma móra-mora wáíye. íyabiyo? keráwáqá áwáyoq-wayukama yigaemá yímêwata yeqtí aáwaqa íma wáipoana keráwáqtí táaikoma Áánûqtuni waayúkama áíkuyo-yuyaba táigoniq kéíye. minnáyaba keráwáqtí túma mamá múte yauyónúnô? ímiye.

²³ aqtó-kánááráqá uyátárai-nakoma wení iyápó-anama yammá yímikaiqtaba wenamáárfiq kemmá timá tímikaiye. minnáyaba kemá áqa timá tímikaune. minókáámmá Yúqtaati wemmá waéqma namuro-wayúkátí iyáápi makáitana uyátárai-nakoma Ítuma yammá matáíye. ²⁴ áqnáabaqa wemá "tíkáiye" Áánûqtukaq timátuwena yammá kégitena timá yímikaiye: "maannáma ketúgomma keráwáqtábá kétimune. mirá kéeraq naíyamma keqtábá taákaq máráaro." tena timá yímikaiye. ²⁵ móraiq umá anaaékaqa káápuma aúgemma anón-anona-aimma ketí naaenápó timá yarúmaqtakoni awaaméré. keráwáqá kéneraq aati-aatimá keqtábá taákaq máráaro." téna timá yímikaiye. ²⁶ keráwáqá maami-támmá kéneq maami-káápúbíké kéneq íyaqtabama óq-wayukama uyátárai-nakoni pukáiqtaba kétima-yimiyanawaq wemá yauwéqma kumíní-kanaaraq wíniye. ²⁷ móra-waigoma maami-támmá kénena maami-káápúbíké kénena uyátárai-nakoni aúyabagaraq naaeýábágáráq wenaúyánápímmá téna "maaminnáma pááqya-qtataare." téna tiwáigómá kúmiq-yataariq kéíye. ²⁸ miráipoata máqtemma maami-tákáráq maami-káápúbíkékáráq nánétama áqnáabaq yemá yenamáárfiq arútaraiyaqtaba maqmá aónatuwetaao. ²⁹ móra-waigoma kénenama wenaúyánápímmá Ítu Káríqtoni aúgoqtaba íma itáinama Áánûqtuma wemmá mamá yawááq-umakaniniq kéíye. ³⁰ miráuma kénawatapoata Ítu Káríqtoni aúgoni áaikaq yeqtúyánámmá íma maréta yaímma keráwápíké aqnúnîq kéowata taíganimma karímá kémayaawata yaímma-yuma pukááe.

³¹ ketáámá aati-aatimá kenamáárfiqtae arútaranayabataa maqmá aónaanataama Áánûqtuma keqtáámá yainéna táí-meyamma ítiminiqtaae. ³² taákaq máráaro. uyátárai-nakoma keqtáámá yainánéna ínna-keqtáá mamá arupú ínîqtaba mirá-íniye. wení aapaqtábá ketáámá arupú-wayukataa aúkáananataama Áánûqtuma keqtáámá tébakaq maa-marábí-káyúkágáráq íma yawááq umátikaniqtaae.

³³ ketíbâqawaayuo, keráwáqá uyátárai-nakoni omáq-ááwáqá nánéqo yama móra-áíkuteqa keráwáqá móra-mora-yuma móra-mora-yuti yiwé oro. ³⁴ móra-waigoma áama ôriq umá kéyainana íma kanaarác awé ínénama wení naaúpaqa uréna aáwaqa koma naíno. mirá kéeq móra-áíkuiyamma Áánûqtuma keráwáqá íma yawááq íniye.

kemá kerawáqtôpaqo yéqa óq-yataaqtaba ámáan-aimma mó-tima-timenune.

12 ketibâqawaayuo, ibêqa kemá Áánûqtuni Aokaq-Áágónôpake kéqokeq-akoqnaagoma timá-timenaq kéune. ² keráwáqá kéitaae. keráwáqí itáiq-itaiq í-kánáamá íma pááq uráikaqa keráwáqá yaatakénábi óqtakake tarôq uráa-qtataaqa íma aúwarai-qtataaqaq Tááqtaama yabititaq nunamummá tirááe. maami-qtátáákómá keráwáqá yabitimá yeqtôpaq ³ yukáipoaq maaminnáyaba keráwáqá ítama aru-táigáae téq kétune. nánawaq Áánûqtuni Aágoma áraimma wáiyô? ítáaro. móra-waigoma téna “Ítuqtaba akááyáámmá tero” tinnama wemá Áánûqtuni Aá-gokake íma kétiye. miráimanibo móra-waigoma téna “Ítuma uyátárai-nare” tinnama ketáámá káonaunatae. Aokaq-Áágómá wemmá áwáqnaa kéiyee.

⁴ móra-nakaraq káqon-nakaraq yemmá Áánûqtuni Aágoma kéqokeq-akoqnaama kéyimimanibo maami-máqté-qtátááqá yemmá yímimma mimórá-Áókáq-Áágónópáké kéiyee. ⁵ uyátárai-nakoqtaba waayúkama kéqokeq-mayaima kémayaamanibo yeqtí uyátárainakoma mimóráe. ⁶ miráuma Áánûqtuma kéqokeq-wayukaraq ókon-okomayaima kémayaimanibo máqte-kayukaraq mimórá-Áánûqtumá mirá kéiyee. ⁷ móra-mora-yuraqa Aokaq-Áágómá mi-qtátááqá Ítuni waayúkayaba íráqôniq kéumayikena mirá kéiyee. ⁸ yaímma-wayukaraq Aokaq-Áágómá Áánûqtuqtaba itai-yátááqá kéyimená óq-wayukaraq maa-márágóqtábá itai-yátááqá kéyimiye. ⁹ Aokaq-Áágómá anómma itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa yaímma-wayukaraq kéyimená óq-wayukaraq karímá atóba-mayikai-akoqnaama kéyimiye. ¹⁰ ánibo Aokaq-Áágómá yaímma-wayukaraq akoqnáama yímítata yemá anón-awaameq-yataariq kéoe. yaímma-wayukaraq akoqnáama yímítata Áánûqtuni watáama waabá-káyúkáráq kéte. yaímma-wayukaraq akoqnáama yímítata táí-aagoma mayaímá kémayaitanama yemá kéitaae. óq-wayukaraq akoqnáama yímítata yemá óqain-oqaipe watáama kanaarác kéte. ánibo óq-wayukaraq akoqnáama yímítata yemá min-áímmá kanaarác kéwaeraae. ¹¹ maami-máqtén-ákóqnáámá mimórá-Áókáq-Áágómá kéyimiye. Aokaq-Áágómá móra-mora-yuyaba aokaq-aokaq-máyáímá mayaíkáae ténama akoqnáama ámikaiye.

¹² maamin-áwááméq-áímmá ítáaro. waayúkagoni aúgoma mimórá-yátááqánibo weqtábámá taíganin-aayapaq wáiyee. Ítu Káríqtoni aúgaraq ketáágáráqá mirátáá kéunatae. minná wemá kímora-auma máitaaqta ketáámá móra-mora-yutaama kímora-aayapaq máunatae. ¹³ ánibo ketáámá máqtemma mimórá-Áókáq-Áánápó pékaunataama ketáámá mimórá-túráa aúkaunatae. Ítiráaeo-wayukagaraq Karíki-wayukagaraq mi-káyúkámá náayuwabi ánná-wayukaraa umá mayaí kémayeta meyámmá íma máyáa-yugaraq mi-káyúkámá náayuwabi paá umágureta meyámmá máyáa-yugaraq máqtemma ketáámá mimórá-Áókáq-Áágómá matáunatae.

¹⁴ maan-áwááméq-áímmá ítáaro. aúgoma wení taíganin-aayapaq wáiyee. ¹⁵ aítaukoma watáama kanaarác kétenama maará téna tíníyô? “kemá ayáámma íma máune. miráitaq kemá móra-aayapaq-auma íma máune.” ténaq mirá-tiniyo? ímiye. ¹⁶ aáarakoma wetáama kannarác kétenama maará téna tíníyô? “kemá aúramma íma máune. miráitaq kemá móra-aayapaq-auma íma máune.” ténaq mirá-tiniyo? ímiibo aáarakoma móra-aayapaq-auma wáiyee. ¹⁷ ítáaro. máqten-augoma aúranaatuqma wáinanama náaraq umáwaq aúgoma kanaarác aamá itáníyô? ánibo máqten-augoma aáaranaatuqma wáinanama náaraq umáwaq aúgoma kanaarác ákúq umá itáníyô? ¹⁸ Áánûqtuma móra-mora-aayapaq-auyabama wáinaraq wáikaae téna makáiyee. ¹⁹ kímora-aayapaq wáinanama minná íma mútúq-aumiye. ²⁰ ímiye. taíganin-aayapaq wáimanibo mimórá-áumíye.

²¹ aúrakoma ayáákoqtabama maará téna íketimamiye: “kemá eqtábá íkéune.” téna íkétitana aqnókmá aítaukoqtaba “kemá eqtábá íkéune.” téta íkéteye. ²² ímiibo aaqáo. yaímma-aayapaq-tuyabataama maará téqtaa ketáái túyánápímmá kétunatae: “aqnúniq in-áúkápáré.” téqtaa kétunataamanibo mi pááqyan-aayapaq mútúq-tugoqtabataa mayaímá kémayaiye. ²³ yaímma-aayapaq-tutaama aónaiyaba íma íráqôniq kéimanibo min-ááyápáq íráqôniq umá kawáá kéunatae. ²⁴ yaímma óq-aayapaq-tutaama unáákáqtôrakemma íma yawáá kéeqtaa miraráa umá íkéyabiyunatae. Áánûqtuma aúma tarôq kéenama yaímma-aayapaqtabama aúyánápímmá téna “yemá ôriq umá íráqône.” téna tiráimanibo mimórá-ááyápáqtábá ketáámá téqtaa “yemá paá pááqyane.” téqtaa túyánápímmá kétunatae. Áánûqtumma máqten-aayapaqa yaaguyabiyábá kákaiye. ²⁵ miráuma aúgoni móra-mora-aayapakemma yemá ááiqa íkéomanibo yemá paá weníkawaa-wenikawaa kéoe. ²⁶ móra-aayapaq tú-tiqa kéitanama tébakaq-aayapakaraq yú-aiqa kéiyee. móraiq umá móra-aayapaq tugoma íráqô-qtataaqa kémayaitanama mútúq-tugoma amuqá kémaraiye.

²⁷ íbêqa ítáaro. keráwáqá máqtemma Ítu Káríqtoni aúyawaaqa mááe. móra-mora-yuma móra-mora-aayapare. ²⁸ móraiq umá Áánûqtuma móra-mora-yuma mayaímá wení waayúkayaba kéyimiye. áqnáabaqa timáyíkarai-yuwe. mikáqá Áánûqtuni amuné-áímmá te-yúwé. mikákémmá yirááti-yugaraq anón-awaameq-yataariq o-yúgáraré. yaímma-yuma karímá mamá atóbamayikaa-yugaraq yaímma-yuma yemmá Áánûqtukaq nunamuqtábá áikuyo-yuma yíwáqnaa o-yúwé. yaímama kawáá-wáyúkágáráq óqain-oqaipe watáama te-yúwé. ²⁹ máqtemma timáyíkarai-yuwabiyo? máqtemma Áánûqtuni amuné-áímmá te-yúwábiyo? máqtemma yirááti-wayukabiyo? máqtemma anón-awaameqa tarôq kéoyuwabiyo? ímiye. ³⁰ máqtemma karí-wáyúkámá mamá atóbaayuwabiyo? máqtemma óqain-oqaipe watáama te-yúwábiyo? máqtemma maan-áípíké aamá waérayuwabiyo? árainuramma ímiye.

³¹ miráimanibo keráwáqá uyátá-maqma-yataaqa Aokaq-Áágómá kényimiqtaba tikáinama minná íráqô-qtataare. íbêqa kemá mú mikákáá anómma amí-yátááqtábá keráwáqá timá-timenune. minná arummá amí-yátááaré.

13 kemá waayúkati yáagaraq Áánûqtunopake kaqtó-wayukati yáagaraq kêtunamanibo Áánûqtuni arummá amí-yátááqá ímateq káqo-yuma tirummá ikéyimenama ketáagoma miráuma yubákurai-kaoyakoma áama áyáinikaa íniye.

² Aokaq-Áágómá kemmá Áánûqtuni amuné-áímmá ténúnayaba akoqnáama tímikaitaq máqte-qtataaqtaba kéiteq máqtemma aúpáq-yátááqtábá ítama tágareqanibo óq-wayukama tirummá íma yímênnama minná kemá paátataakaa-nare. Aokaq-Áágómá kemmá tíwaqnaa ínaq itáíq-itaiq kéeq anumá kanaaráq aweqtánúnamanibo kemá waayúkama tirummá íma yímênnama minná kemá paátataare. ³ áwáyoq-wayukaraq ketí máqten-otamma yiménúnamanibo káqo-kayukama tirummá íma yimúnama kemmá íráqôniq ikéumatikaiye. owé. yemmá iyúwáanata kemmá tíkamma ketúma irabí agamá kautínômanibo káqo-kayukama tirummá íma yímikaananama minná-goma ketí tíwíqqa íma mamé uwíniye. ⁴ mi-wágómá náawabi káqo-yuma arummá amínanama yaákare kanaaráq awé íniye. kaayoné-náqá máena íma koyukaayún-naqa máíye. kárún-aimma íma kétiye. wenamááríq wenaúma íma múte kéyauwiye. ⁵ mi-wágómá káqo-kayukayaba arummá kényimena yemmá íma anón-aimma téna agamá kégautiye. áqnáabaq wetábá ákái-qtataaqtaba auyánámmá íma kéitaiye. wemá pááqya-qtataaqtabama áyámma ikéena káqo-yuma wemmá otaammá kuyákáaqtabama íma aákaq kémaraiye. ⁶ min-nákómá náawabi arummá kényimena waayúkama kúmiq-yataariq kéowanama amuqá ikémaraimanibo yemá arupú kéowanama amuqá kémaraiye. ⁷ náawabi áraimma arummá yímî-waigoma wemá aú-aiqa kémayena ummaa-yátááqá anómma kémayenamanibo arummá paá kényimiye. maami-qtátááqtábámá aati-aatimá yaákarena awé kéíye. min-nákómá aati-aatimá Áánûqtukaq itáíq-itaiq íyábá yokaa kéena waayúkati íráqô-naiimma aónaiyaba yokaa kéíye. wemá íma aónaraimma íráqô-qtataaqa abarokáq ínîqtabama paá awé kéíye. ⁸ Áánûqtuni Áá-goma keqtáámá arummá amí-yátááqá tímikaiqtaama watúq-watuq umá wániye. Áánûqtuni amuné-áímmá tí-ákóqnáámá tímikaiqtaama ánataginiye. óqain-oqaipeke watáama tí-ákóqnáágáráq tímikaiqtaama ánataginiye. itaí-yátáákógáráq ánataginiye. ⁹ abo íbêqa ketáámá paá yaímma árai-qtataaqtabagaraq paá yaímma Áánûqtuni amuné-áíkáráq kéitaunataamanibo ¹⁰ anaaékaqa itaí-yátááqá mútûq keqtáábímmá abarokáq ínna-yupaama maami pááqyana-itai-yataakoma paá panane umáginiye. ¹¹ kemá pááqyan-iyapoma máeqa kemá pááqya-noiyapoti watáama tiréq pááqya-noiyapoma yúyánámmá ítáaniq umá túyánámmá ítaraunae. miráimanibo íbêqa kemá

anómma káureqa pááqya-noiyapoti yáaimma paábaq yukáune.

¹² íbêkaraq ketáámá árai-qtataaqa kanaaráq íma aónaunatae. íbêqa miráuma táíq urái-kaapopikaa umá íma abarokáq káonaunataamanibo anaaékaqa aúgenauwaraimma mayéqtaama máqte-qtataaqa ketáái túbáqá abarokáq aónama táganunatae. íbêqa kemá paá pááqgamma káonaune. miráimanibo mikánááráqá Ítu Káriqtoma keqtábá ítama tágatukainikaa umá máqte-qtataaqtaba ítama táganune.

¹³ maannáyaba taákaq máráaro. kaumo-yátáákómá watúq-watuq umá wániye. minná itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá iyé. íráqô-qtataaqa íma káonaunayataaqtabataa awé iyé. tirummá amí-yátááqtábá iyé. miráimanibo maami-káúmó-yátáápíkemmá mú mikákáá anó-qtataaqa minná tirummá amí-yátááqtábá wáíye.

14 miráuma áqnáabaqa Áánûqtunopake tirummá amí-yátááqá mayaiyábá tikaíno. mikáké keráwáqá óq-yataaqa Aokaq-Áágómá timínîqtaba tikáinaqa Áánûqtuni watáama waabá-káyúkáráqá tí-ákóqnááyábá tikáino. ² abo mi-káyúkámá náayuwabi Aokaq-Áágónôpake óqain-oqaipe te-yúmá paá Áánûqtukaq kétéwanaboana yeqtí yáagoma keqtáámá íma tíwáqnaa kéíye. min-aúpáq-áímmá keqtáámá íma kanaaráq ítama táganunatae. Áánûqtuni Áá-goma wenamáa kéitaiye. ³ miráimanibo mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni watáama timá tágaa-yuma mikátáánápó kanaaráq mamá óq-wayukama akoqnáá éta mi-kátáánápó yemmá kanaaráq umá yíqtaaiq éta yimakakî kéumayikaae. ⁴ min-nákómá náawabi óqaipeke watáama timmá wemá paá wenamááríq wetábá mamá akoqnáá kéíye. miráimanibo min-nákómá náawabi Áánûqtuni watáama abarokáq timá tágainnama wemá Ítuqtaba áikuyo-kayukama mamá akoqnáá kéumayikaiye. ⁵ keráwáqá óqaipeke watáama tíyábá kétékaimanibo minnágoma uyátá-maqma Áánûqtun-aama waabá-káyúkáráq tíyábá kétékaiye. timá tágaimma uyátá-maqma anó-mayaimanibo móra-waigoma óq-aipike watáama kétéinana káqonakoma min-áímmá waeráinama minnágoma Áánûqtuni waayúkama kanaaráq yíwáqnaa íniye.

⁶ ketíbâqawaayuo, keráwáqtôpaq iréq kemá óqaipeke watáama timá-timenunama keráwáqá tíwaqnaawaq kéuno? ímiye. paá árain-aimma kemá abarokáq túnnama keráwáqá tíwáqnaa kéíye. paá yaímma itaí-yátááqá tirááténawabi Áánûqtuni watáama waabá-káyúkáráq keráwáqtí táabike túnnama keráwáqá tíwáqnaa kéíye.

⁷ ítáaro. kaapáumma yemá timá táíq íyatama tébakaq-yuma yemá náaraq umáwaq kaapáumma tînô? ⁸ mórai q umá ááyama-aimma waayanaammá íma ítama arutétama yemá náaraq umáwaq ááikaqa yokaa ínô? ⁹ keráwáqá óqaipekemmo watáamo temmá miráráa kéíye. keqtáagoma áaimma íma wáíye. káqo-yuma keqtáagoni áaimma íma kéitaawana min-áíkkómá paá uwáá kéyokiye. ¹⁰ maa-márábímmá taí-

ganin-aimma wáitana móra-mora-aikoni áaimma wáimanibo ¹¹ kemá min-áíqtábá íma ítama arutéqa maará téq tenúne: “min-nákómá watáama tin-náqá wemá óq-marabake-nare.” téq tenana wegáráqá ke-qtábá mirá téna mimórá-áímmá tíniye.

¹² miráitaq keráwáqtábá maará téq kétima-timune. Aokaq-Áágómá akoqnáama timiyábá òriq umá kétékainaqá Áánûqtuni waayúkama mamá akoqnáá umáyikaiyaba tikaíno. ¹³ móra-waigoma keráwápikémá óq-aipike watáama kéténaqa min-áímmá waeraí-ákóqnááyábá Áánûqtukaq nunamupí ítama aónaaro. ¹⁴ keráwárabi kemá óq-aipike nuna-mummá tennamá ketirun-iyápógómá Áánûqtukaq nunamummá kétimanibo ketúyánápímmá miráuma yawáápi móra-yataaqa íma wáinikaa kéiyé.

¹⁵ miráinaq náaraq ónúnô? maará ónúne. minná nunamummá ténááqa ketí tirun-iyápógáráq ketí túyánánápógáráq tenúne. Áánûqtun-awíqa íbí múte yauyónááqa tirun-iyápógáráq túyánánápógáráq tenúne. mirámô onatamá waayúkama arupú umá ítama táganoe. ¹⁶ abo keráwáqá tirun-iyápógáráq waayúkama íma itáiyanaipike kéteq Áánûqtun-awíqa múte yauwíyatama tébakaq-yuma náaraq umáwaq téta keráwáqtí táayabama “miráuma waíno” tínô? ¹⁷ keráwáqá íraqôn-aimma téq Áánûqtuqtaba timuqá marakánéq óq-aipike kemá óq-wayukama umá yíq-taiq íma kéoe. ¹⁸ kemá Póroma kenamáárfiq óqain-oqaipeke watáama tenúna-akoqnaama máqtemma keráwáqá uyátá-maqma matéq Áánûqtukaq “tikáiyé” kéténnamanibo ¹⁹ Áánûqtuni waayúkama mórabi áikutaawaqa yeráwáqá ítama tágáigaae téq kétune. miráipoana móra-tiyaapaq awaaraq-wátáámá ketáabiqtaa wái-waigoma tafbaq-aipimma (1,000) uyátá-maqma abarokáq íraqóniq kéiyé.

²⁰ ketíbâwaayuo, túyánápímmá iyápóraa umá íma ítama máero táí-yataaqtabama miráuma iyápógoma íma itáinikaa oro. miráimanibo ketúyánápímmá waayúkaarikaa umá ítama máero. ²¹ ketáái ámaan-aikoma agamatá-kánnáábíkémá kétéiyé:

“kemá óq-aipikemma namuq-wáyúkátí yóyauqnapo ketí waayúkama timá-timenune. miráimanibo íbêkaraq ketí waayúkama ketáama íma itánoe.” téna uyátárai-nakoma kétéiyé. téna yainánîqtaba kétéiyé.

²² óqain-oqaimma minná Ítukaq íma itáíq-itaiq kéokayukayaba Áánûqtuni awaaméré. miráimanibo Áánûqtuni amuné-áímmá waabá-káyúkátí yúbáq tenanatáámá Ítukaq áqa itáíq-itaiq kéokayukama yíwáq-naa kéiyé. ²³ áqnáabaqa kékén-áímmá timá tímeno. keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma mimórá táoqa óqain-oqaipeke áíkuma watáama kétéyanama maará-qtátááqá kanaarác pááq íniye. itáíq-itaiq íma ínna-nakoma keráwáqá áíkuyopi irénama wemá keráwáqtábámá téna “aíbôq-wayukae” tíniye. ²⁴ miráimanibo wemá kéinaqa Áánûqtuni watáama abarokáq tíyanama wemá ítama kétégena wení kúmiqtaba wenamáárfiq wetábá maqmá aónaniye. ²⁵ wení aúpáq-áuyánáqtábá kétéyanama wemá kéitenama awáutena óipi yawááq-urena Áánûqtukaq nunamummá tíniye.

keráwáqtábámá téna “árimma Áánûqtuma yeté máiyé” tíniye.

²⁶ ketíbâqawaayuo, miráuma maannâ íraqôn-amaan-aíne. keráwáqá mórabi áíkuteqa náawabi Áánûqtun-awíqa íbí múte yauyénabi náawabi yiráátinabi náawabi árain-aimma Áánûqtuma wemmá ámîqtaba tinnawabi náawabi óq-aipike watáama kéténana kéqo-wama min-áímmá waeraínama mi-máqté-qtátáárfiq íyamma Áánûqtuni waayúkama umá yíq-taiq éra itáíq-itaiq kéokayukama mamá akoqnáá umáyikáaro. miráráá oro.

²⁷ keráwápikémá yaímma-yuma óqain-oqaipeke watáama tínéqa paá kaayaq-wáígóbi kaumo-wáígómá tíno. móra-mora-yuma áqnáabaqo tinnawáigoma awé kéiyana wemá tíma ánatatuwainaro. miráinana káqo-wama min-áímmá kéwaerena áaimma timá tágaino.

²⁸ miráinana mórama min-áíkkóni áaimmo kanaarác waeránîn-naqa ímo máinama óqain-oqaipekemma mórabi áíkuiyakaqa ítero. ímibo mi-káyúkámá paá yúyánánóbáqá óqain-oqaipekemma Áánûqtukaq tero.

²⁹ keráwápikémá yaímma-yuma Áánûqtunopake watáama matétama paá kaayaq-wáígóbi kaumo-wáígómá tíno. tébakaq mi-kátááyábá yúyánámmá itáaro. ³⁰ minnámo itáiya-kayukabikemma móra-nakomma Áánûqtuma min-áíqtábá aúge-qtataaqa aráátinanama watáamo tinnanakoma paatí kémaena min-nákómmá ayuwáinana wemá aráátinna-wataama tíno. ³¹ abo máqtemma keráwáqá watáama tinnókanaama waíno. mirámô íyamma máqte-kayukama yiráátima aruténa umá yíqtaaiq íniye. ³² mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni watáama waabá-káyúkágáráq tíyábá akoqnááma matétama yemá yeqtí yúgoni akaíyátááqá íwáráaro. ³³ abo taákaq máráaro. Áánûqtuni áaimma íma ánáamma karáníbo wenáaimma wepáq-wepaq umá kaayoné-yátááqíye.

³⁴ aaragóqtábámá ketáái áaikoma maará kéiyé. ketáámá mórabi áíkuteqtaama aaragómá ááyama-aimma íma kété. Ítiráaeo-wayukati ámaan-aikoma téna “aaragómá yaákareta máero.” kétéiyé. ³⁵ yeqtí naaúpaqa yiwaikókáq ítama aónaaro. ketáái áaimma kéwareta ketáámá mórabi áíkuyunaraqtaama aaragómá ááyama-aimma íkété. ³⁶ maannâ taákaq máráaro. áqnáabaqa Áánûqtuni watáagoma Korítianimarupake íma iráiyé. keráwáqá kenamá Áánûqtuni watáama ímareqa íkéwaraae. ímiye. keráwáqá paá keráwáqtí ámaan-aimma kéwaraae.

³⁷ miráinana móra-waigomma Aokaq-Áágómá wení arunóbáqá ógirainawabi mórama akoqnááma maténa Áánûqtuni amuné-náqá máenama maannáma aónáino. kemá uyátárai-nakoni ámaan-aimma ká-gayaune. ³⁸ wemá maamin-ááímmá íma waráinaqa wenáama íma itáaro.

³⁹ ketíbâqawaayuo, móragaraq kemá kétima-timune. Áánûqtuni watáama waabá-káyúkátí yúbáqá tíyábá tikaíno. yaímma-yuma óqain-oqaipeke watáama tínéta kéiyayaqa íma yubínikaaro. miráimanibo máqte-qtataaqa wepáq-wepaq umá arupú íno. ⁴⁰ missing?

15 ketibâqawaayuo, min-áté-wátáámá Ítuqtaba keráwáqá timá tímikaunama taákaq makéq yáqtokaae. ² mi-kátáánápó keráwáqá paá itáiq-itaiq kéíyanama Áánûqtuma keráwáqá atóbamatikaniqtaba tíwáqnaa kéíye. káqon-aikoma keráwáqá mamá iráqôniq íma umátikaniye.

³ miráuma áqnáabaq árain-aimma matáunnama keráwáqá tímikaune. maannáe. Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá téna “Ítu Káríqtoma kukéna ketáái kúmiqtaba puíniye” kétitana wemá mirá-uráiye.

⁴ wemmá uqtamákaawana kaumo-yúpáámá kóitana Áánûqtuma wemmá itó-umakaraiye. mi-kátáámá weqtábá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétimma miráuma abarokáq páaq uráiye. ⁵ wemmá Pítaama káonaitata mikáké títaupake kaayaqá Ítuni iyápó-annama wemmá aónaraae. ⁶ mikákémmá anaaékaqa taígani-kayukama (500) yegáráq mimórá táoqa wemmá aónaraae. mi-káyúkábíkémmá taígan-ímma íbêkaraq paá máawatamanibo yaímma pukuráae.

⁷ anaaékaqa Yémiti wemmá aónaitata mikákémmá máqtemma timáyíkarai-kayukama wemmá aónaraae. ⁸ kemá írêqa wemmá aónatuweq páátákáá waéqma uráune. ⁹ máqtemma timáyíkarai-kayukabikemma kemá márú mikákáá maqnémúne. mi-káyúkámá Ítuqtaba mórabi áikutaa-kayukamma kemá yawítíyikanaaq maqmá aónaraunaboq kemá timáyíkarai-nakoqtabama kemá íma kanaaráq íráqônaqune. ¹⁰ Áánûqtuni íráqô-qtataakoma paá mirá kéumatikaitapoq kemá timátíkarai-naqune. min-íráqô-qtátáákómá wenôpake tímikaimma íma paáyabae. abo kemá tébakaq timáyíkarai-kayukama uyátá-maqma kemá mayaímá matáune. miráimanibo kenamá kemá ímataupo. ímiye. Áánûqtuni íráqô-qtataakoma kepíké mirá-uráiye. ¹¹ anó-qtataaqa Áánûqtuma watáama tin-náqá ímáíye. máqtemma timáyíkarai-kayukama waabá-káyúkáráqá ketáámá mimórá-ááín áátuqma kétunatae. miráimanibo anó-qtataaqa maará kéíye. keráwáqá mi-kátáámá itáiq-itaiq uráae.

¹² ketáámá téqtaa “Ítu Káríqtoma pukáipike itó-uráiye” kétunatae. miráitaq keráwápíké yaímma-yuma nôraq itatawáq téta “máqte-kayukama pukáapikemma íma itó kéoe” téta kéteo? ¹³ máqte-kayukama pukáapikemma íma itó kéíyanama Áánûqtuma miráuma Ítu Káríqtomma íma mamá itó-umakaraiye. ¹⁴ áni-bo Ítu Káríqtoma pukáipike íma itó-urainanama ketáái táagoma paátataaqa wáitana keráwáqá itáiq-itaiq í-yátáákáráqá paátataare. ¹⁵ ketáámá téqtaa “Áánûqtuma Ítu Káríqtomma pukáipike mamá itó-umakaraiye” téqtaa túnnataama kaaqaari-áínáq kétunataabiyo? maamináyaba túyánámmá ítama arútáaro. abo máqte-kayukama pukáapike íma itó-uraiyanama Áánûqtuma Ítu Káríqtomma pukáipike íma itó-umakaraiye. ¹⁶ máqte-kayukama pukáapike íma itó kéíyanama Ítu Káríqtoma íma itó-uráiye. ¹⁷ abo íma itó-urainanama keráwáqá itáiq-itaiq í-yátááká arábitana keráwáqá kúmiq-yataaqa paá wáíye. ¹⁸ Ítu Káríqtoma íma itó-urainatama yemá wekáq itáiq-itaiq uréta

pukáa-yuma yemá yawítíguraae. ¹⁹ ketáámá Ítu Káríqtoqtaba awé kéeqtaa íkáonanataama paá maa-márábín-áúwáráíqtábá káqo-kayukama keqtááyábá yirummá oro.

²⁰ miráimanibo árainmma Ítu Káríqtoma pukáipike itó-uráiye. máqtemma pukáa-kayukabikemma wemá áqnáabariq umá pukáipike itó-urena matúq-matuq umá máí-auwaraimma matáíye. ²¹ kímora-naqa Áátaama wemá kúmiq-yataariq uráitababoaqtaa ketáámá képuynataamanibo óq-naqa Ítu Káríqtoma wení akoqnáágoma puí-yátáákómmá anómma uyátá-maqma wáiqtababoaqtaa ketáámá pukáanabikeqtaa kanaaráq itó-onunatae.

²² ketáámá máqtemma Áátaan-annabike íraunayababoaqtaa ketáámá képuynataamanibo Ítu Káríqtokaq aúge-tuwaraimma kémayaunatae.

²³ ketáámá móra-mora-yutaama Áánûqtuma awaaméqá umákai-kanaaraqa keqtáámá mamá itó-umatikaniqtaae. Ítu Káríqtoma áqnáabaq itó-uráiye. áni-bo wení yawuqma kumíní-kanaaraq wení waayúkama yemá pukáapike itó-inoe. ²⁴ Ítu Káríqtoma aamá tínana máqte-kamaanigaraq máqte-naapaakaraq máqten-akoqnaagaraq ánataginoe. mikánááráqá maa-márágóni aqtó-kánáámá páaq íniye. Ítu Káríqtoma wení waayúkama aboámá Áánûqtumma amíniye. ²⁵ wemá wenamá anómma yabi í-náqá (kíni) máinana wení namuro-wáyúkámá Áánûqtuma wenáitauq aménáápáqá mamá yikáina-awaataq wíniye. ²⁶ írêq-namuro-yataaqa minná puíyé. áni-bo puí-yátááká Ítuma yawítíyuwaniye. ²⁷ minnýaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá kétéiye: “Áánûqtuma máqte-qtataaqa Ítu Káríqton aítuq aménáápáqá makáíye.”

téna kétéiye. Áánûqtu wenamá Ítu Káríqtoni náapaakon aménáápáqá íma mániye. abo Áánûqtu wemá máqte-qtataaqa Ítuni náapaakon aménáápáqá paá kémaraiye. ²⁸ máqte-qtataaqa ánikomma ámikain-naqa Áánûqtuma máqte-uráiye. áni-bo máqte-qtataakoma Ítuni náapaakon aménáápáqá wáinana ánikoma wenamá aboámá Áánûqtuni náapaakon aménáápáqá mániye. mi-kánáámá páaq ínanama Áánûqtuma mú mikákáá uyátárai-nakoma máqte-kayukati máqte-qtataaqa mániye.

²⁹ timá tíméro. pukáa-kayukama íma itó íyatama waayúkama nôraq itaráq nommá pukáa-yuyabama képeraao? ³⁰ owé. nôraq itatawáq waayúkama yemá keqtábámá íyámma kéumatikaa? ³¹ ketibâqawaayuo, Ítu Káríqtoma ketáái uyátárai-nakoma keráwákáq nôrawabi umátíkaiqtabama kemá keráwáqá ketí túma mamé kéuyune. minnýaba máqte-tupaama kemmá tókamineta maqmá káonaae. ³² itáaro. Ipítiani-marupaq kemá áwáábíq-wakote ááíqa uráunama nôraq itaráq mirá-urauno? ketáayababoaq mirákómmá uráune. pukáa-kayukama ímo itó íyaqtaama ketáámá maa-márábí-káyúkáráá umá maará téqtaa tenúnataabiyo? yemá maará téta kéte: “aabáyaama puyónúnaboaqtaa omáqá agamá kéneqtae.” téta kéte. mirá téqtaa tenúnataabiyo? ímiye.

³³ óq-wayukama íma iyuwáiyatawaq keráwáqá makátero. keráwáqtê táí-wayukama aanábóiq umá ureíre kéetama yemá keráwáqtí íráqôn-aaimma mamá táíq ínoe. ³⁴ miráinaq túyánámmá ítama káruteraq kúmiq-yataaqa ókaraq íoro. tigaemá kéitapoq keráwáqá kétima-timune.

³⁵ miráimanibo yaímma-wayukama maará téta ítama aónanoe: “náaraq umáwaq pukáa-kayukama itó kéoo? yeqtí yúgoma náaraq ínáyô?” téta ítama aónanoe. ³⁶ aibôq-wayukama mirá téta ítama káonae. ítáaro. keráwáqá ányumma uqmáráawanama áqnáabaqa ányukoma íma puínanama ándôqa íma utániye. minnáyaba keráwáqá káonae. ³⁷ anaaékaq ándôqa utái-qtataakoma íma kéubobo paá ányumma keráwáqá kéuboe. ³⁸ mikáké Áánûqtuma min-ánáyúkómmá matoráikáae téna ítáin-auma kámiye. ókon-okon-anayukomma ókon-okoma yúma kéyimiye. ³⁹ máqten-augoma íma mimóráiq kéíye. waayúkati yúma wáitana wáíwaakon-auma wáitana numagón aúma wáitana noyáákoni aúma wáíye. ⁴⁰ yanaammá óq-yuma wáitana maakáqá maa-márábímmá óq-yuma wáíye. yanaammô wáin-auraqa tágama-yataaqa wáitana maa-márábí wáin-auraqa óq-tagama-yataaqa wáíye. ⁴¹ aabaúgóní tágama-yataaqa wáitana wíyókoni óq-tagama-yataaqa wáitana wiyókóní óq-tagama-yataaqa aokaq-aokaq wáíye.

⁴² mórai q umá waayúkama pukáapike itó íyamma yeqtí yúgoma waéqma ôriq íniye. naayón-áúgómá ányukaa kéíye. yemá uqmáráawata marabí kúpuyoe. aúgen-augoma naayón-áúráké utaréna íma ókaraq puíniye. ⁴³ aráaq-auma marabí máráawana kégabiraimanibo aúgen-augoma itó-urena tágama-yataaqa kémayaiye. aráaq-auma marabí máráamma akoqnáama íwáimanibo itó-urenama anón-akoqnaama kémayaiye. ⁴⁴ min-áumá marabí uqtamáráa-waigoma amakóráa kéimanibo itó-urenama aágoraa kéíye. maa-márábí wáin-augoma amakóráa kéitana amanna kuyena áápariq kéíye. miráinana min-áúgómá anaaékaqa puíniye. óq-auma Áánûqtute wáin-augoma aágoraa kéitana amanna íkuyena áápariq íkéíye. maan-áúgómá íma puyéna watúq-watuq umá wániye. ⁴⁵ minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kán-náágómá kéíye:

“áqnáae-Aataama kémai-nakoma káuraiye.”
téna Áataani aúgoma maa-máráyábá aúwaraimma Áánûqtuma ámikaine. miráimanibo Ítu Káriqtoma irêq-wayukama aúwaraimma yímikaimma wemá matúq-matuq umá máí-auwaraiqtaba páaq uráíye. ⁴⁶ min-áúwáráímmá maa-máráyábá áqnáabaqa iráíye. min-áúwáráímmá aágoqtaba anaaékaqa iráíye. ⁴⁷ áqnáabaq-nakoma marabíké iráimanibo káqo-nakoma Áánûqtuni márûpake iráíye. ⁴⁸ mi-káyúkámá maragónnámá máa-yuma áqnáae-nakoraa umá mááe. ániibo wemmá mararáké Áánûqtuma tarôq umákaraine. mi-káyúkámá Áánûqtuni márûkonnama máa-yuma min-náqá Áánûqtuni márûpake wekáá umá mááe. ⁴⁹ íbêqa ketáámá min-náqá mararáké tarôq uráí-nakaa umá máunataamanibo anaaékaqa

ketáámá min-náqá Áánûqtuni márûpake-nakoraa umá máunatae. ⁵⁰ ketíbâqawaayuo, keráwáqá kétima-timune. minná amakógárâq naeagarâq Áánûqtuni márûpaqa íma kanaarâq wániye. ítáaro. nóinawabi pukína-yataakoma matúq-matuq umá máí-auwaraimma íma kanaarâq mayánoe.

⁵¹ íbêqa kemá aúpâq-yátááqá timá-timenune. ketáámá máqtemma ketáái tógoma íma puínimanibo ketáámá máqtemma mamá waeránúnatae. ⁵² páátákáa aúrakoma aúnááqtaaka yiníq ínana kaqtô-nakoma Áánûqtunopake aqtó-kánáárâq werôqa yí-naqtaa ketáámá máqtemma mamá waeránúnatae. werôqa kéyinatama pukáa-kayukama áqnáabaqa itó-inoe. móragaraq íma puínoe. ⁵³ ketáái táaimma íbêqa kenaarâq yawítiginimanibo ketáái aúge-taaimma waeráinama íma kanaarâq yawitíniye. ⁵⁴ puí-áúwáráíkmá waéqma ípuí-auwaraimma aurániye. ketáái táaikoma kanaarâq pukéna waéqma aati-aatimá ípuiniye. mi-kánáárâq Áánûqtuni watáama agamatá-kánáábí wáin-aikoma abarokâq páaq íniye:

⁵⁵ “wemá puí-yátáákmá uyátáraiye.
miráuma puí-yátáákmá keqtáámá íma uyátainana puí-yátáákmá akoqnáagoma keqtáámá íma kanaarâq túpuiniye.”
téna kéíye. ⁵⁶ kúmiqtababoana puí-yátáákmá keqtáá túpuinin-akoqnaama matokáíye. ániibo ámáan-aikoqtababoana kúmiq-yataaqa mamá abarokâq awíqme kéin-aikoma keqtáámá kéyainaiye. ⁵⁷ áaqiibo miráipoqtaqa Áánûqtukaq “tikáíye” kéteqtaqa wenáwíqa múte yauyónátae. ketáái uyátárai-naqa Ítu Káriqtoma timákaraitaqtqa íbêqa ketáámá puí-ákóqnáagóní aménáápâq íma máunatae.

⁵⁸ miráuma ketíbâqawaayuo, akoqnáa umá máeraq káqo-kayukama íma iyuwáiyatawaq keráwáqá mamá aqnúníq umátíkáaro. uyátárai-nakoni mayáimá mamé kéuyeraq maannáma taákaq máráaro. keráwáqtí mayáirákémmá íráqôn-aramma iyániye.

16 íbêqa móneqa yorupamá Áánûqtuni waayúka-ma yimíyábá tenúne. Karétia-marabaq-wayukama Ítuqtaba mórabí áíkuma máa-yuma timáyikaunata náaraq umáwabi yorupáiyábá yiráátunnata kéyorupaae. keráwákárâq mórai q umá yorupaaro. ² máqte-Totaagoni áqnáabaq-yupaama keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma keráwáqtí meyápíké yaímma akáma paábaq kémaraiyan-awaataq yenúne. miráiyamma kemá yamáraanaraqa ketáámá íma yorupánúnatae. ³ mikáké yaímma waayanaammá mimónéqá maméta Yérútáárebaq wíndôqtaba aúyaq-maraaro. aúbama agamatéraq yeráwáqtábámá keráwáqtí náapaamma matááe téraq timáyikay-atawaq kekâq íyaraq kemá Póroma yemmá Yérútáárebaq timáyíkáanata oro. ⁴ keráwáqá keqtábá íyaqa kemá uréq yemmá ko yiwíqme Yérútáárebaq onúne.

⁵ áqnáabaqa Maaterónia-marabaqa kótámaqtuweq mibákémmá keráwáqtôpaq kuma timónanune. ⁶ kemá keráwáqtéma mibáqá yaugiq-kánáábínâq mútûq-kanaawaq koma mánunoo? íma itáunamanibo kemá keráwáqtê yaímma-kanaama koma kémaenaq

mikákémmá timátikaiyaq ónaae tenna-márúpáq kóonune. ⁷ kemá yénúnnama keráwáqtê paá pááqya-kanaama máiyataba íkétikainamanibo uyátárai-nakoma akáinaqa kemá keráwáqtê yaímma-wiyomma má-nune.

⁸ Péqtakoti-awaataq-kanaama kótámaki-aawaqa ná-tuwaiyana kaayaqtê-kaayaqte-wayukagaraq tiyááká-wayukae áiyayaa (50)-kanaama maakáqá Ipítiani-marukaq má-nune. ⁹ ketí mayaiyábámá maakáqá taí-ganimma Áánûqtun-aama itaiyábá kékikaimanibo miráuma taíganimma yegáráq ketí namuro-wáyúkáé.

¹⁰ Tímotima wemá Kórítiani-marukaq yínaqa naaú-paqa awíqma ákareraq íráqôniq umákaaro. abo wemá kemá únnaiq umá uyátárai-nakoni mayaimá ké-mayaiye. ¹¹ máqtemma keráwáqá wemmá tikaq akéraq amuq-yatáápí timákaiyana ketôpaq yíno. ketíbâqawaaraa-kayukate yagaroqtamá yínîqtaba awé kéune. ¹² ketáái tíbâqawaaraa-naqa Aapóromma káqo-tibaqawaayute yagaroqtamá keráwáqá ko timónaikaee téq wekák inaa tiráune. miráimanibo Aapóroma téna Áánûqtuma íbêqa íkákaiye tiráiyee. miráipoana wemá kanaarác winénama wemá pááqya-kanaabi keráwáqtôpaq wíniye.

¹³ kanageq umáwaq keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá yáqtóráaro. inaamu kéyeraq ikatîqa íoro. ¹⁴ nôrawabi kéeqa káqo-yuma kaayoné-yátááqá yiráátero.

¹⁵ ketíbâqawaayuo, Tépanatiqtabama taákaq makáá íyabiyo? wegáráq wení aara iyápógaraq máqtemma Karíki-wayukabimma áqnáabaqa yemá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq urááe. yemá Áánûqtuni waayúkama yíwáq-naa íyábámá akoqnáá umá mayaimá mamá mirá-

uraae. ¹⁶ ánibo kemá akoqnáá umá keráwáqá kétimatumune. minná mirá-káyúkágáráq yetê kaqtó-mayaima kémayaa-kayukagaraq uyátárai-nakoqtaba yeqtí yáaimma wáráaro.

¹⁷ Tépanatigaraq Potunáatigaraq Ékigaraq kemmá Ipítiani-wayukati-marupaq iréta timónaraaqtabama timuqá kémaraune. kemá keráwáqá timónanaaq uráunamanibo keráwáqá íma mikáqá máawapoq kemá yemmá kéyimone timuqá makáune. ¹⁸ keráwáqtábá aati-aatimá mirá-umatikaaniq umá yemá kemmá ti-wíketa ketí túyánákómmá mamá áráwáá umátikaraae. miraráá-káyúkámá aati-aatimá yemmá tikaq múte yíkáaro.

¹⁹ Áánûqtuni waayúkama Étia-marabaqa máqten-aukapakemma mórabi áikutaa-yuma keráwáqtábá miráo-maarao-aimma kétimatikaae. Akírayaa Patíra ye-áúkákárác Áánûqtuni waayúkama yenákátí naaú-paqa yama áíkuyo-yugaraq keráwáqtábámá ôriq umá miráo-maarao-aimma kétimatikaae. ²⁰ máqtemma Ítuqtaba tíbâqawaaraa-kayukama keráwáqtábá miráo-maarao-aimma kéte. keráwáqá wenáóna-wenaona kéeqa tíbâqawaaraa umá tótó oro.

²¹ íbêqa kemá Póroma tiyáánapo aqtó-wátáámá ká-gayaune. ²² móra-waigoma uyátárai-nakomma arummá íma amínama wemmá yawááq íno. uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma wení íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. ²³ ketí kaayoné-yátáákómá keráwáqá náayuwabi Ítunnama máa-yubaq kéyuwaune. miráukemá Póroe.

Tóqtanima agatáiyee.

2 Korítiani

¹ kemá Póroma móragaraq Tímotima ketáái tíbâqawaaraa-nakonopaq kágayaune. wenô-pakaraq Áánûqtuni máqte-kayukama mórabi áikuma Korítiani-marupaqa máa-kayukayopakaraq máqtemma Áánûqtuni waayúkama Karíki-marabaq máa-kayukayopakaraq kágayaune. kemá Ítu Káríqtoni timátíkarai-naqa máunana minnýaba Áánûqtuma kemmá aúyakaiye.

² ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátárai-naqa Ítu Káríqtogaraq yenákátí iráqô-qtataakoma kaayoné-yátáákárq keráwáqá timíyóye. ³ ketibotáámá Áánûqtuma wenáwíkararaq uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma wenáwíkararaq múte yaúyóro. ketibotáámá Áánûqtuma wení paru-yátáákómá keqtáámá kétémenataa wemá keqtáámá timakakí kéumatikaiqtaae. ⁴ ketáámá tú-tiqa kéitanama wemá keqtáámá timakakí kéumatikaitaaboqtaa ketáámá mórai umá káqo-yuma yeqtí yú-aiqtabama yimakakí kéumayikaunatae.

⁵ ketáámá Ítuni tú-tiqa mórai umá kémayaunataamanibo wegáráq keqtáámá timakakí kéumatikaiqtaae. ⁶ keráwáqá tíwáqnaa iyábámá ketáámá tú-tiqa kéiyé. mórai umá waayúkama keqtáámá tíwáqnaa oníq umá miráuma keráwáqá tíwáqnaa kéiyé. miráipoana keráwáqá keqtááráá éq keráwáqtí tú-tiqa kéinaqa kanaarq itáiq-itaiq umá máeraq awé umá túma pukáinabaq kanaarq máero. ⁷ miráuma ketáámá keráwáqtábá iráqô-qtataaqa abarokáq ínítqabama ketáámá íma yuwéqtaa paá awé kéunatae. ketáámá itáunataama keráwáqá keqtááráá umá tú-tiqa mayéq timakakí-yataaqa mayánoe.

⁸ ketáái tíbâqawaayuo, ketáái tú-tiqa maakáqá Étia-marabaq mayáunayabataama timá-timenaqtaa kéune. mi-tútiqtábámá ketáái akoqnááma kanaarq íureqtaaboqtaa túyánápímmá “puyónúnatae” téqtaa tiráunatae. ⁹ owé. túyánápímmá téqtaa “íbêqa puyónúnakanae” téqtaa tiráunataamanibo maará téqtaa ketáámá itaraunatae. ketáámá kenamááríq ketáái akoqnáárake miráiyaba íma maqmá aónanatae. ímibo ketáámá Áánûqtuni akoqnáánapo mirá-onatae. wemá pukáa-kayukama mamá itó-umayikena aúwaraimma kéyimi-naqiye. ¹⁰ Áánûqtuma keqtáámá puí-yátáápipé mamá paá kéumatikaiqtaae. ániibo wemá ókaraq mamá paá umátikaniqtaae. owé. aati-aatimá katáámá íbêkaraq íma káoneqtaama wemá tíwáqnaa iyábátáá awé kéunatae. ¹¹ keráwáqá máqtemma keqtááyábámá nunamummá timátíkáaro. netuq-wáyúkámá keqtáámá tíwáqnaa iyábá Áánûqtukaq itáiyana netuq-wáyúkágáráq “tíkáiye” wekáq anaaékaq tínoe.

¹² ketúyánápíqtáámá kéitaunatae.

keráwáqtábágáráq máqte-kayukayabagaraq ketáámá aati-aatimá íma makáqma timónaraunatae. minnýaba ketirunóbáqtáá iráqôniq kéiyé. min-árúpú-yátáákárq árai-qtataakaraq Áánûqtunopake wakáunatae. aati-aatimá áá ítaraa-kayukati yinaae íma wakáunataamanibo paá itái-yátááqá Áánûqtunopake wakáunatae.

¹³ abo ketáámá aúpáq-áímmá íma keráwáqtôpaq kágayaunataamanibo ketáámá arupú umá kétéunaboqtaa keráwáqá ítama kanaarq táganoe. ¹⁴ yaímmama áqa ítama kétagaae. uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma kumínaqa keráwáqtí táaiqtaba timuqá maránáá kéune. ániibo keráwáqá ketáaiqtaba timuqá maraígáae téq kéténe.

¹⁵ keráwáqá kétéaiqtaba timuqá maránôpoaq kemá keráwáqtôpaqa nôraq itarábi íma yúnnyaba timá tíména keráwáqá ítama tágaigaae téq kéténe. keráwáqá kaayapáq ko timónaiyaba ôriq umá kétéikaiye. ániibo keráwáqá yagaroqtamá timuq-yatááqá mayaígáae téq kéténe. ¹⁶ kemá Maaterónia-marabaqa ónááqa ko timónateq uréq mibákémmá yauwéqma kéyeqa yá-timonateq yenaq mikáké kemmá Yúria-marabaqa tíwáqnaa éq timátikaigaae téq kéténe.

¹⁷ kemá nôraq itaráq keráwáqtôpaqa íma uráuno? minnýabama kemá kaayaq-túyánánáq ítarauno? ímiye. kemá miráuma maa-marábí-káyúkámá náayuwabi yeqtí yóyaukakemma “owé” timátuwetamanibo yúyánápímmá “aaqáo” téta teníraq kéuno? ímiye. keráwáqá káonaae. kemá miráráá-náqá ímáune. ¹⁸ Áánûqtuma ketáama kéitainana min-áíqtábámá aati-aatimá keráwáqá kaayaq-túyánámmá íma kéitae. kemá “owé” téq túnnama aati-aatimá wenáaimma owé-aatuqmae. ¹⁹ Táeratiyaa Tímotigaraq ketáámá keráwáqá abarokáq timá-timeqtaa “Ítu Káríqtoma Áánûqtuni áanikoe” téqtaa tiráunatae. aati-aatimá Ítuma “owé” tin-áímmá anaaékaqa waéqma “ímiye” ítiraunataamiye. aati-aatimá owé-aatuqma-aimma miráuma wáino tiráunataamiye. ²⁰ Áánûqtuni timá akoqnáá umákain-aiqtaba ketáámá keráwáqá timá tímikaunataama mi-máqtéqtábá Ítu Káríqtoma “owé” kéiyé. Ítukaqa yemá máqtemma áraimma abarokáq pááq kéiyé. miráitababoqtaa Áánûqtukaq maará téqtaa kétéunatae: “miráuma wáino.” téqtaa Áánûqtun-awiqa múte kéyauyunatae.

²¹ taákaq máraaro. Ítu Káríqtokaq ketáái itáiq-itaiq í-yátáákárqá keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátáákárqá min-nákómá mamá akoqnáá í-náqá Áánûqtue. keqtáá

aúyaqmakena ²² wení awaaméqá keqtáábí makáimma minná wení Aokaq-Áágóé. miráuraiqtaba ketáámá wennátáá máunatae.

²³ Korítiani-marabaqa nôraq itaráq keráwáqtôpaqa íma uráuno? minnáyaba kemá timá arútátimenune. keráwáqá mamá timuqá íma maraíyábámá kemá íuraune. Áánûqtuma maamin-áíqtábámá kéitaiye. minná árain-aíne. ²⁴ keráwáqtí kúmiq-yataakon áaiqtabama akoqnáá-aimma timá-tikaiyabataama keqtáá íkétikaiqtaae. ímibo ketáámá keráwáqá mamá miráumatikaanaqtaa keráwáqá timuqá maránômma keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá áqa akoqnáá kéiyé.

2 miráuma kemá keráwáqá mamá tirummá umátikaiyaba íma kékikaitaq keráwáqtôpaqa íma ya timónaraune. ² keráwáqá kemmá mamá timuqá matikánô-kayukaboq kemá keráwáqá mamá tirummá umátikaiyaba íkétikaiye.

³ keráwáqá kemmá timuqá matikai-wáyúkábóaq miráitaiq kemá keráwáqtôpaq uréq tirummá í-yátááqá mayaíyábá íkétikaiye. minnáyaba naayóbáqá aúbama keráwáqtôpaqa agatáune. kemá keráwáqtábá itáunnama kemá timuqá ímaráanaqa keráwákáráq timuqá íma maránoe. ⁴ kemá keráwáqtôpaqa maamin-áúbámá kágyaunanama ketirunóbáqá ummaa kéyaitana tirummá kéitanaboana tiqnumá yaráiyé. keráwáqá tirummá ma timíyábá íma kékikaimanibo keráwáqtábá “ôriq umá kékikaiye” téq kemá paá timá-timenaq uráune.

⁵ keráwáqtí aúkápikemma mi-kúmiq-nákómá kekáráq yaímma keráwápíkékáráq mamá tiruqtatáápitáá káutikaiqtaae. ⁶ keráwáqá kékima-timunaqanibo keráwáqá taíganimmá máqtemma ímibo taíganimmá wemmá táí-meyamma ámikaae. miráoqtabama wemá anón-agaema matáiyé. ⁷ íbêqa wení kúmiq-yataaqtabama tiwikátuweraq wemmá umá aítaiq oro. keráwáqá wení kúmiq-yataaqa íma paábaq yuwáiyana wení agaeyábámá wemá puíníyô?

⁸ miráuma íbêqa kemá inaa téq kékima-timune. minná ókaraq wemmá kaayoné umákáaro.

⁹ min-áúbámá naayóbáqá agatáunama min-áúbánápó keráwáqá maqmá timónaraune. kemá itánaaq uráune. keráwáqá kemá wakútikaraunairaq ínô? ánibo keráwáqá mirá-uraae. ¹⁰ miráinaq íbêqa wení kúmiqtaba tiwikamákaiyaqa kegáráq wení kúmiqtabama tiwikamákanune. Ítu Káríqton-aurakaqa keráwáqtábá itáimma kemá wení kúmiqtabama kékikaukae. ¹¹ abo ketáámá máqtemma Tááqtaama ákáiqtataaqtabama káoneqtaa wemá íma ayúwáananataa keqtáámá uyátaniye.

¹² kemá Tároqaati-marupaq uráunana uyátarainakoma taígani-kayukama mamá yiwíraitata Ítuqtaba átê-wataama túnnama itaraae. ¹³ miráimanibo Tááítati íma máqe-uraitapoq kemá netuq-túyánámmá kéiteq maará téq tiráune: “wemá náakaraq máiyô? kéteq yemmá maará téq timá yímikaune: “kemá kégoune” timátuweq Maaterónia-marabaq kóuraune.

¹⁴ Áánûqtukaq “tikáiyé” tero. Ítu Káríqtokaq yagaroq-taráunanataa Áánûqtuma ketáámá tíwíqme kéwitaq-

taa Tááqtaamma uyátái-akoqnaama ketáámá yáikaq kéunatae. ketáái tóyáunapoma Áánûqtu wetábámá máqten-aukapaqa kékima-yimiye. átê-akuq-yataakaa umá mi-kátáágómá yaímma wéyáwé kéiyé. ¹⁵ mi-káyúkámá náayuwabi itáíq-itaiq kéowana Áánûqtu yemmá yawéqma yiwírimma yekáqá ketáámá miráuma átê-kuyumma i-qtátáákáá kéunataamanibo mi-káyúkámá náayuwabi aúwaraimma Áánûqtute íma máyáa-yuraqa ketáámá táí-kuyumma i-qtátáákáá kéunatae. ¹⁶ itáíq-itaiq kéo-kayukaraq ketáámá atê-kuyumma aúwaraiqtaba kéunataamanibo íma itáíq-itaiq o-yúráqá puíyábá kabirai-kúyúmmá kéunatae. abó anó-mayaiye. ketáámá maami-máiyáiyábá áraimma kanaarác íma uráunatae. miráimanibo ¹⁷ yaímma óq-wayukama maamin-áímmá tíyábámá móneqa mayaíyábá kékikaiye. mirákómmá ketáámá íkéunatae. ímibo Áánûqtuma keqtáámá aúyaqtikena timátikaraiqtaae. ketáá wenaúrakaq kémaunatae. Ítu Káríqtoma ketirunóbáqtáá máiqtababoqtaa ketáámá watáama túnnataama paá arupú-aikaraq kékunatae.

3 ketáámá kenamááíqtae ketáái tíwíqqa múte kéyayunataabiyo? keqtááyábámá keráwáqá mirá téraq kéteo? káqo-kayukama yeqtí íráqôn-aaiqtaba aúbama agamá yímíqme uréire oníqtáá íkéunatae. ² keráwáqá kenamááíq aúba-wanaaraa uréq ketáái táaiqtabama kékimayime mááe. ketáái táaikoma miráuma keráwákáqá aúba-wanaaraa uráunataa máqte-kayukama káoneta kéyoraute. ³ keráwáqtí táainapoma miráuma Ítu Káríqtoni aúba-wanaaraa kéoe. min-áúbátáá ketáámá agatáunataama paá aúba-yatanapo íma agatáunataaibo matúq-matuq umá máí-naqa Áánûqtuma wení Aokaq-Áágóní akoqnáánapo agatáunatae. ketáámá óqtan-auba-wanaaraqa íma agatáunataaibo keqtí tirunóbáq agatáunatae.

⁴ Ítu Káríqtoqtababoqtaa maaminnáyaba ketáámá Áánûqtun aúbaqa akoqnáá kéunatae. ⁵ nói-qtataarabi únnataama íma paá kenamááíqtae mirá kéunataamanibo Áánûqtu wenamáa wení kaqtó-wayukama máiyaba keqtáámá mamá yokaa kéumatikaiqtaae. ⁶ wemá wenamáa akoqnááma kékimitaqtaa ketáámá káqo-yuraqa wení aúgen-anona-anon-aimma kékima-yimunatae. min-áúgén-ánóná-ánón-áikómá naayóbáqá Mótetini anón-anon-aimma íkéiyé. ímibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá agatáiyé. keráwáqá káonaae. ámáan-aimma agamatán-áikómá puí-yátááqá mamé kéimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá aúwaraimma kékimiqtaae.

⁷ ókárác Áánûqtunopake Mótetini ámáan-aimma óq-takaq kubáuma agatáin-aikoma puí-yátááqá waayúkaraq mamé iráine. minnágoma Áánûqtunopake áwáárara kaitatapóata Ítiráaeo-wayukama yemá Mótetini óípimma íma kanaarác aónaraae. min-ókómá ayuména putikuraitatagaraqa yemá Mótetini óípimma íma kanaarác aónaraae. ⁸ miráuma Aokaq-Áágóní mayaímá kéinama uyátá-maqma anómma tágama-yataaqa íyaq mayáníyô? owé. ⁹ itáaro. anómma tágama-yataakaraq ámáan-aikoma puí-yátááqá mamé iráitana min-ámmá Áánûqtun-aurakaq kateko-

iyábámá anómma uyátá-maqma tágama-yataakaraq yíno. ¹⁰ aúgen-anon-anon-aikoma uyátá-maqma áwáárara kaitana naayón-ámáán-áikóní tágama-yataaqa íbêqa íwaiye. ¹¹ min-ókómá Mótetini ámáan-aikogaraq pááqya-kanaabimma putíkuraimanibo aúgen-okoma Ítu Káríqtogaraq kéimma watúq-watuq umá wániye.

¹² Ítuqtaba íma káoneqtaa awé kéeqtaaboaqtaa ááyama-aimma tíyábámá íma ikatíqa kéunatae. ¹³ Mótetima wenóíqa tabaráábenapo yawááq uráíye. tágama-yataaqa putíkitanaboana Ítiráaeo-wayukama minnáma íma kanaaráq aónaraae. miráráámmá ketáámá íkéunatae. ¹⁴ Ítiráaeo-wayukama yaáqa íwaitana paá máqe-uraae. ¹⁵ íbêkaraqa naayón-ánón-ánón-áímmá yemá yoráutaamma miráuma tabaráábegoraa umá yeqtí yúyánámmá yawááq kéíye. ámáan-aimma yorautíyamma Ítu Káríqtona wenamá mi-qtátááq tabarááberaa umá yeqtí yúyánákáké kanaaráq matuwániye. ¹⁶ miráimanibo waayúkama waéqma uyátárai-nakon-aama itáama mi-tábáráábémá matúwáitata yemá kanaaráq árain-aimma kéitaae.

¹⁷ Aokaq-Áágómá ketáá matáunataama wemá uyátárai-nakoma wenamááríq ketirunóbáqtáá máíye. uyátárai-nakoni Aágoma ketirunóbáqtáá kéberaitana ketáái túyánákómá naayón-ámáán-áípké paá kéumagiye. ¹⁸ ketáái toípikemma tabaráábema kématuwainikaa umá Áánúqtuni tágama-yataaqa ketáámá kanaaráq aónanunatae. mirá éqtaa ketáámá óíqa aónai-kaapokaa umá wení tágama-yataaqa káqoyuma kéyiraatunatae. ketáámá Áánúqturaa umá uyátá-maqma káureqtaa tágama anóniq umáe kéuyunatae. uyátárai-nakoma keqtáámá miráuma waéqtikenataa wegáráq Aágogaraq ketirunóbáqtáá kémaeyamma mimórámá mááye.

4 Áánúqtuni paru-yátáákómá íraqóniq kéumatikaitaqaaboaqtaa ketáámá maa-máyáíma wemá tímikaitaqa kémayaunatae. miráitaqtaa ketáámá áráwáá íkéunatae. ² mi-qtátááq íma arupú éna íma árai-qtataaqtabama mirá íkéunatae. ímiye. aati-aatimá ketáámá waayúkama íma kémakatunatae. yaímma-wayukama yimuqá maqyikaíyábámá Áánúqtuni watáama íkéwaeraunataamibo paá árain-aimma tágama kétima-yimunatae. ketáái mayáiyábáqáráq Áánúqtun-aurakaqa waayúkama yemá tigaeyábá íma ígáae téq kétune. ³ min-áté-wátáágón áaimma ketáá túnnataama Mótetini óípi yawááq uráinikaa umá yawááq immá Áánúqtunopake nékaq máa-yuyaba mirá kéíye. miráuma yemá min-ókómá min-áípké yimá íma kanaaráq aónanoe. ⁴ ánibo Tááqtaama maa-márábí uyátárai-nakoma wemá árain-aimma aónaiyaba yeqtí yúramma mamá karopamá yíkaraiye. miráipoaqta itáiq-itaiq íma kéo-kayukama min-ókómá yekáq tágaimma íma kanaaráq aónanoe. Ítu Káríqtoni tágama-yataakoma íma kanaaráq aónanoe. ánibo Ítu Káríqtoma wemá Áánúqtugaraq mimóráé. ⁵ waabá-káyúkátí yúrikaq Ítu Káríqtoqtaba kétunatae. ketábátáámá íkétunatae. abo ketáámá paá kaqtó-wayukataama Ítuqtabagaraq keráwáqtábáqáráq

mayaímá kémayaunatae. ⁶ Áánúqtu tiráíye: “ókómá yuwaíyana kumayuqnóbáqá tágaino.” téna tiráitana ketáái tirunóbáqá kumayuqá aúkaimma Áánúqtuni ókómá kétagaiye. wení ókáráq tágama-yataakaraq Ítu Káríqtoni óíkaq ketáámá mamá karátíkítaqtaa káonaunatae.

⁷ miráimanibo anómma tímikai-qtataaqa Ítu Káríq-toma maami-túráqtáá máunaraq tímikaiqtaae. ketáái tógoma miráuma mararáké-táápéqá tarôq umáranikaa kéíye. ketáámá káonaunatae. ketáámá mara-táápékáá umá ketúgoma aqnúníq kéipoana akoqnáágoma ketirunóbáqtáá Áánúqtunopake kéitana keqtááyábá keqtááyôpakemma íkéíye.

⁸ ketáámá máqten-aukapakemma tú-tiqa matáunamanibo keqtáámá íma yatákáae. ketáái taíbaq-umaamma matáunataamanibo íma aónarauna-yataaqtabataa ketáámá paá awé kéunatae. ⁹ waayúkama keqtáámá táíq kéumatikaaqtaamanibo keqtááyôpakemma Áánúqtuma íma keqtáá tiyúkaíqtaae. ¹⁰ ímibo ketí túrake abugómá Ítuqtaba kétima-timiye. abo min-ábúgómá óq-wayukagaraq Ítuqtaba kétimayimiye.

¹¹ máqte-tupaama Ítuqtabama ketáámá púyôwaniq kéunatae. miraúma ketáái tútiq-yataaqtabama waayúkama Ítuni mái-akoqnaama káonaae.

¹² ketáámá puyónúna-waaqokaq kéyunaboaqtaa keráwáqá aúwaraimma Ítunopake kanaaráq mayánoe. ¹³ owé. ketáámá Áánúqtuni watáagoma agamatá-kán-náábí tiráiniq umá ketáái táaikoma itáiq-itaiq iyábámá mórai qéíye. maará kétiye:

“kemá itáiq-itaiq kéepoaq tiráune.”
téna mirá kétiye. miráuma ketáámá miráráá umá máunatae. itáiq-itaiq kéeqtaaboaqtaa kétunatae. ¹⁴ itáaro. Áánúqtuma náawabi uyátárai-naqa Ítu Káríqtomma pukáipike mamá itó-umakaraimma wemá Ítute keqtáágáráq pukáanabikeqtaa mamá itó-umatikanoqtaae. keqtáágáráq keráwáqáráq wenôpaqa Áánúqtuma tiwéqmenataa uwíniye. ¹⁵ ketáámá nôrawabi kéeqtaama keráwátábátáá túyánámmá kéitaunatae. máqte-kayukama náayuwabi Áánúqtuma wení íraqô-qtataakomma yímî-kayukama weqtábá yimuqá kémareta wení tágama-yataaqtaba tínoe.

¹⁶ miráuma ketáámá íma áráwáá kéunatae. ketúgoma máqte-tupaama uyátá-maqma aqnúníq kéimanibo ketirun-íyápógómá uyátá-maqma akoqnáá kéíye.

¹⁷ áraimma ketáái ummaa-yátáákómá maa-márábímmá pááqyamma wáena ayáqtáá-kanaaraq íma wániye. ketáái ummaa-yátááqá maa-márábíqtábámá watúq-watuq umá wái-tagama-yataaqtaba yokaa kéumatikaiqtaae. mi tágámá-yátááqtábábóaqtaa ketáái ummaa-yátááqtábámá íbêqa “pááqya-qtataare” kétunatae. ¹⁸ miráitaqtaa waayúkama kanaaráq aóna-qtataaqtabama ketáámá túyánámmá íma kéitaunatae. abo mi-qtáatáákómá pááqya-kanaabi paá ánataginiye. miráimanibo waayúkama kanaaráq íma aóna-qtataaqtabama túyánámmá kéitaunatae. abo mi-qtátáákómá Áánúqtuni márúpaq watúq-watuq umá wániye.

5 ketáái túgoma miráuma tabaráábe-naupaq páaqya-kanaabi máunaikaa kéiyé. ketáámá kéitaunatae. tabaráábe-namma ánataginaqtaama ketáámá Áánûqtunopake aúge-namma mayánúnatae. min-áúgé-námmá waayúka imá tarôq ínômanibo Áánûqtuma tarôq umákaimma aúge-tutaama wení márûpaq mayánúnataama matúq-matuq umá mánoe. ² íbêq-kanaaraq maami-túrâqtáá máeqtaama taáma kémareqta aúge-tuyabataa tikaíkâae téqta kétunatae. ³ ketáámá Áánûqtuni márûpaqo úyônánataama ketáái tirun-iyápógómá óq-tuwaratitaa mayánî-manibo ⁴ íbêqa maa-túrâq máeqta ketáámá Áánûqtuni márûpaq uwíyábámá ôriq umá kêtikaitaqta anómma taáma kémaraunatae. íbêq-tugotaama puínana anaaékaqa ketáái tirun-iyápógóqtábátáá íráqôm-ma uyátâ-maqma óq-auwaratima mayánîqtaba kêtikaitaqtae. ketáái puí-túgótáámá káqon-auwaratigote wenamí-kenamin iyana aúge-tuwaratigotaama matúq-matuq umá mániye. minnáyaba ketáámá timuqá kémaraunatae. ⁵ miráuma Áánûqtuma keráwáqá maaminnáyaba mamá yokaa kéumatikaiye. wení Aokaq-Áágómá awaaméqá tímikaipoaqtaa miqtátáákómá yínîqtabama akoqnáá umá kanaaráq itánúnatae.

⁶ miráuma puíyábámá ketáámá íma ikatîq kénunatae. ketáámá káonaunatae. íbêq-turaq máeqtaama ketáámá uyátárai-nakokaq ímáunatae. ⁷ ketáái túrapikemma íma káonaunataamanibo ketáámá Áánûqtukaq itáiq-itaiq únnataama maami-qtátááqtábá “árainé” téqta kéitaunatae. ⁸ miráuma puíyátááqtábámá ketáámá ikatîqa íkénunatae. owé. ketáámá maa-tútáámá paábaq yuwéqta uyátárainakote ko yagaroqtaanatáámá keqtáámá uyátâ-maqma íráqôniq umátikaniqtae. ⁹ miráimanibo ketááma maa-márâbí mánunataabi wení márûpaq mánunataama wekâq mamá timuqá marakánâqta kénunatae. ¹⁰ itáaro. mi-kánáámá yínaqtaama ketáámá máqtemma Ítu Káríqtoni yaináí-ábíqtátágóní aúbâq itónunatae. mi-kánáárâqá ketáámá móra-mora-yuma meyámmá mayánúnatae. íráqôn-aiqtaba maa-túrâqá tarôq únnataama íráqô-meyamma mayánúnataama táí-aiqtaba maa-túrâqá tarôq únnataama táí-meyamma mayánúnatae.

¹¹ itáaro. min-ákóqnáá-yáínáí-kánáámá yínîpoaqta ketáámá waayúkayaba ikatîq kéeqta káqo-yuma timá-yimiyaba maqmá káonaananataa Ítuma yeqtí kúmiq-yataapike yemmá yiwirániye. Áánûqtu ketáaimma aónatukaiye. keráwákárâq ketáaimma keréwáqti tirukaké kéitaae. ¹² móragaraq ketáái tíwîqa múte kéyauyunataabiyo? ímibo keráwáqá keqtááyábá timuqá maraígâae téqta kétunatae. ániibo mikáyúkámá máqten-aiqtaba kêteta mirá-oyuyaba kanaaráq yawéqma timá-yimigaae téqta kétune. mikáyúkámá móra-waigomma aónaawana yeqtí yúrakâq íráqôniq éna kéitaawana yeqtí yaákaq íráqôniq kêtata wenáama yemá kéitaae. miráimanibo wenarunóbákémmô yin-ááímmá aónama arútáaro. ¹³ yaímma keráwápíkémmá téq ketáái táagoma

Áánûqtaba paá “neginaagí-aíne” kétémanibo ketáámá mirá téqta keráwáqtábátáá túyánámmá kéitaunatae.

¹⁴ ketáámá nôrawabi únnataama Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákómá mamá mirá-umatikaiqtaqta mirá kénunatae. Ítu Káríqtoma máqtemma keqtááyábá pukáitaqta kéitaunatae. ketáái táí-aaikoma mimórâ táoqa wemá képuitana ánataguraiye. miráuma máqte-kayukama paá yenamáárîq yetábá mamá íráqôniq íyábámá Ítuma mirá íma ígâae téna kétiye. ¹⁵ ímibo máqte-kayukama wemmá amuqá marakaígâae téna kétiye. yeráwáqtábámá wemá puítana Áánûqtuma wemmá pukáipike mamá itó-umakaraiye.

¹⁶ naayóbâqá ketáámá Ítu Káríqtomma íma aónaraunaraqtaama maa-márâbí-káyúkárâá umá wemmá aónaraunatae. miráimanibo íbêqa kéitaunataama wemá keqtárâá umá waayúkama íma máqe-uraiye. ániibo ketáámá maa-márâbí-káyúkárâá umá waayúkati táí-aainabi íráqôn-aiqtabama ítiraunatae. ímibo ¹⁷ móra-waigoma Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq kéitanama Áánûqtuma wení arunóbâqá mamá aúgeniq kéumakaiye. wení naayón-ááíkkómá ánatagitana aúgenauwaraimma áaimma átâma kémayaiye.

¹⁸ naayóbâqá waayúkama Áánûqtuni namuro-wáyúkámá íma máqe-uraakaqa Áánûqtuma maami-máqte-qtátááqá mirá-uraiye. minná wemá waayúkama wekâq yawéqma yiwíqmena uwíyábá Ítu Káríqtomma tímákárâiye. mikáké wemá káqo-yuma wekâq yawéqma yiwíqme íyábá keqtáámá aúyakaiye. miráitana ketáái táagoma maará-uraiye. ¹⁹ waayúkama Áánûqtukaq yawéqma yiwíqmena íyábá Áánûqtuma Ítu Káríqtoni arunóbâqá máitana maa-márâbí kukáiyé. náayuwabi yemá maamin-áímmá itáa-yuma Áánûqtuma yeráwáqti kúmiqtabama íma agayániye. ániibo mikátáámá keqtááyábá “kanaaráq tínoe” téna Áánûqtuma kamuqá íttímikaitaqtae. ²⁰ márûqtabamaruqtabama kemmá Ítu Káríqtoma tímátikaraitaq maamin-áímmá kétune. ketí tóyauqnapoma Áánûqtuma keráwáqá kétaayaiye. Ítu Káríqton-awikaq téq máqtemma kétima-yimune: “kúmiq-yataapike waeréraq Áánûqtukaq yawéqma yero.” téq kétima-yimune. ²¹ abo Ítu Káríqtoma kúmiq íma wáinana Áánûqtuma ketáái kúmiq-yataaqa mamé wemmá ámikaiye. miráuma ketáámá Ítu Káríqtogaraq móra-biqta Áánûqtun-aurakaqa kateko umá kanaaráq mánunatae.

⁶ ketáámá Áánûqtuni mayáí-wáyúkámá keráwákâq inaa kétunatae: “maamin-íráqó-qtátááqá Áánûqtuma keráwáqá kêtimmá paábaq íma yúwáaro.” téqta kétima-timunatae. abo Áánûqtuma wení watáama agamatá-kánnáábímmá maará kétiye:

“íráqô-kanaaraq keráwáqti táama ítaraune. mikánáárâq kemá keráwáqá aúyatikareq keráwáqti kúmiq-yataapike tiwiráiyábámá kemá tíwâqnaa uráune.” téna Áánûqtuma wení watáama agamatá-kánáábímmá kétiye. itáaro. íbêq-kanaaraq Áánûqtu keráwáqá

tiwiránéna yokaa kéiyé. owé. íbêq-yupaama keráwáqtí kúmiq-yataapike tiwiránáae téna kéiyé.

³ miráuma maami-qtátáákómá Áánûqtunopakemma waayúkama mamá yáináimma mirá-qtátááríq íma kéunatae. mirámô onayábátáámá waayúkama ketáái mayaiyábámá téta “yemá aammá kárabaae” téta íma kanaarácq tínoe. ⁴ abo ketáámá Áánûqtuni mayai-wáyúkámá máeqtaa ketáámá nôrawabi onayábátáámá Áánûqtuma mamá amuqá maraíkáae téqtaa kétunatae. ketáámá tú-tiqa kémayeqtaa ummaayátáákárácq matáunatae. ⁵ yemá keqtáámá tebûqa kétumetataa ánná-naupaq tiwíqma tíkaraaqtaae. taígani-kayukama áikuteta keqtáámá íyámma umátikaraaqtaae. ketáámá kamáa káeqtaa taígani-nokaamma túmá íma waéqtaa taíbaq-yupaama aáwaqa íma naráunatae. ⁶ miráimanibo ketáái táaikoma kúmikaraq íma wáqe-uraiye. ketáámá kaayoné kéeqtaa waayúkayaba yaákare yiwé uráunatae. tirummá áraimma yímikaune. Áánûqtuma keqtáá íráqôniq umátikenataa wení Aokaq-Áágómá itai-yátáákárácq akoqnáágarácq tímikaiqtaae. ⁷ ketáámá árain-aimma tiráunanataa ketáái arupú-aaikoma iyebórácq uráitaqtaa namuro-wáyúkámá tiyááneparabi tiyáánurapaqtaama ááikaa uráunatae. ⁸ yaímma-taoqa waayúkama keqtááyábá íráqôn-aimma kéteta yaímma-taoqa táaimma tiráae. yaímma-taoqa ketáái tíwíqa múte kéyauyeta yaímma-taoqa timá tigaerácq tíkaraaqtaae. ketáámá árain-aimmo kétunataama yaímma-wayukama kaaqaari-áíqtábá túbi marétataa ketáái táayabama “makatí-áíné” téta tiráae. ⁹ waayúkama yemá tíwíqa ítaretanibo keqtááyábámá téta “yeqti yíwíqa íma wáiyé” téta tiráae. yemá keqtááyábámá “képuyoe” téta tiráamanibo ketáámá maakácqá wamá máunatae. yemá keqtáámá ayáa atíkaraqtaamanibo ketáámá íma tíkamma pukáaqtaae. ¹⁰ ketáámá tiruqtabátáá uráunamanibo mimórá táoqa uyátárai-nakoqtaba timuqá kémaraunatae. móneqtabama ketáámá áwáyoq-wayukaraa máunataamanibo watúq-watuq umá wáiyataaqtabama waayúkama mamá oóta-kayukaraa umáyíkarauatae. ketáái oótamma íma wáimanibo máqte-qtataaqa Ítu Káríqtokaqa ketáái minnáe.

¹¹ Korítiani-marupaq ketíbâqawaayuo, maamin-áimma keráwáqtôpaq agayáunataama ketáái tirunóbákéqtáá kéwiye. ¹² ketáái tibâqawaayuo, keráwáqtábámá ketáámá tirummá timí-yátááqá íma yáqtokaunataamanibo keqtááyábámá keráwáqá tirummá timí-yátááqá yáqtokaae. ¹³ ketáái iyápógoqtaba túnnaiqtaa umá maamin-áimma kétima-timunatae: “keráwáqtí tiyáamma keqtááyôpaq áruqtuwerácq ketáámá keráwáqtábá tirummá tímunnaiqtaa umá keráwáqá keqtáámá tirummá tíméro.” téqtaa kétunatae.

¹⁴ íbêqa ókaraq kétima-timunatae. minná itáíq-itaiq íma kéoyutema yagaroqtamá mayaimá mayaiyábámá íma maqmá aónaaro. íráqô-qtataakaraq kúmiq-yataakogaraqa mórabi íma kanaarácq yagaroqtamá wíyóye. mimórá táoqa tágama-yataakaraq kumayuq-yátáákárácq mimórácq íma íyóye. ¹⁵ mórariq umá

Ítuyaa Tááqtaama náaraq umáwaq mimórá-yúyánákácq maraíyóyô? móra-waigoma Ítukaq arummá ámí-waigoma náaraq umáwaq arummá íma ámí-nakotema yagaroqtáníyô? ¹⁶ ketáámá matúq-matuq umá mái-Aanuqtuni anó-monoq-namma máunatae. ketáámá Áánûqtuni anó-monoq-nakotaama óqtakara-bi yaataq tarôq uráa-qtataakotetaa kenaarácq anón-anon-aimma tenúnataabiyo? ímiye. abo Áánûqtuma wenamááríq naayóbácqá agamatá-kánnáábimma tíráine:

“kemá yeqti yirunóbácq maéq yeráwáqtê uréire ónúne. kemá yeqti Áánûqtu máenata yemá keti waayúkama mánoe.”

téna kétena ¹⁷ káqon-aimma tiráine:

yeqti aúkâpikemma yuwéraq yetôpake yatáqma nékaq máero. yaímma-yataaqa óqa uyátárai-nakokaq amíyamma íma ánekuiyaqa kemá keráwáqá tiwiránúne.

¹⁸ kemá keqtibomá máenaq keráwáqá ketáanimaara-bi ketiyáámúmaaqa auránoe.”

téna Áánûqtuma tiráine.

⁷ keti tíkái-tibaqawaayuo, mirá téna tiráimma keqtáárácq anómma timá akoqnáá umákain-aimma tímikaiqtaae. miráipoaqtaa ketáámá ketáái túgonabi tirun-iyápógómmá mamá táíq í-qtátáákónôpakemma waeránátae. Áánûqtuma wetábá íkatíqtaa únna-naqa máimma weqtábá aokaríq umá máiyabaae téqtaa ketáámá mánatae.

² móragaraq kétima-timunatae. keráwáqtí tiyáamma keqtááyôpaq yaíkááro. ketáámá keráwáqá íma mamá táíq umátikeqtaa tú-tiqa í-yátááqá íma tímikau-natae. aati-aatimá ketáámá keráwáqá íma komarummá uráunatae. ³ mirá téq túnnama keráwáqá íma tigaaerácq mamá kétikaunamanibo mirá téq túnnama kemá ketirummá keráwákácq kétimeq maamin-áimma naayóbácqá timá tímikaunnae. ketáágárácq keráwákárácq puyónúnataabi tú wamá mánunataama mimórá-túyánákácq áikuma mánatae. ⁴ kemá keráwáqtábá kamuqá kéiteq keráwáqtí túma mamé kéuyune. keráwáqá kemmá umá tíqtaaiq kéoyukae. keráwáqtábábóaq kemá tú-tiqa kéitaqa timuqá kémaraune.

⁵ Maaterónia-marabaqa ketáámá tú-tiqa ôriq umá matáunatae. miráitana ketáái túgoma íma kanaarácq aagaráiyé. máqten-aukapaq ummaayátááqá wáqe-uraiye. amegaa-túrátáámá áaiq-yataaqa abarokácq kéitana tirunóbátáámá íkatíqa í-yátááqá mirá-uraimanibo ⁶ Áánûqtu kégumena mi-káyúkámá náayuwabi yú-tirabi ummaayátááqá kémayaa-yuma yíwáqnaa kéiyé. Tááítati yayamá irénaboana kemmá umá tíqtaaiq uráiyé. ⁷ wemá íma paá yi-wáígómá mirá-uráibo wení watáagoma keráwáqtábá ti-wáígómá kemmá umá tíqtaaiq uráiyé. wemá keqtáá timá tímimma wemá keráwáqtê máitaqa keráwáqá wemmá umá aítaaiq kéeq keqtábá aónanaqtaa kéune téq tewana wemá timá tímikaiye. mi-kúmiq-yátááqá abarokácq páaq uráiqtabama keráwáqá tiruqtabá uráae téna timá tímikaiqtaae. keráwáqá keqtábá tiruqtabá umátikáan-

aimma wemá kétima-timitaqa kemá timuqá makáune. ⁸ ketí aúbama mi-kúmiqtábá naayóbáqá agatáunama min-áúbámá minnýabagaraq tiruqtábá uráamanibo minnámo yuwáunana uráimma minná íráqône. pááqya-kanaama kemá min-áúbámá yuwaíyábámá tiruqtábá uráunamanibo íbêqa kemá kéitaunama keráwáqtí tirummá í-yátáákómá íma ayáqtáá-kanaaraqa wáqe-uráíye. ⁹ íbêqa kemá timuqá kémarauone. nôraq itaráq timuqá kémarauono? keráwáqá íma timuqá máráaqtatabiyabo keráwáqá waeréq aúgenamma matáataboqaq kemá timuqá makáune. keráwáqtí tirukómá Áánûqtumma ákáiniq kéitapoqaq keráwáqá tiruqtábá urááe. miráuma ketáámá keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá íma mamá táíq uráunatae. ¹⁰ arummá í-yátááqá Áánûqtuma mamá abarokáq i-wáíqómá waayúkama keqtáámá tirummá mamá kéwaeraiye. miráí-waigoma Áánûqtuma keqtáámá kanaaraq tíwáqnaa íniye. minnýabama ketáámá timuqá kémarauonatae. miráimanibo ketáámá maa-marábí-káyúkáráá umá tiruqtábátáá onnamá minnágoma keqtáámá tíkamma puíníqtae. ¹¹ keráwáqtí tú-tiqtababoana íráqô-qtataariqa keráwáqtábá Áánûqtuma umátíkáimma aónaaro. tú-tikakemma nói-qtataarabi abarokáq iqtábámá túyánámmá itáaro. arútama yabi-í-wáyúkámá aúkááe. keráwáqtí otaammá íma wáítaq tiráátiyabataa urááe. keráwáqá iyánáaq kéeq náayuwabi otaammá kutáa-yuyabama tíyamma umá yíkaraae. keráwáqá kemmá timónaiyabama wagéatikeq urááe. otaammá kúyo-yuma keráwáqá yemmá anónnáma táí-meyamma yímikaae. miráuma minnágoma keráwáqtí íráqôn-aaimma kétiraatinataa keráwáqtí tigaae-yátááqá íkewaiye.

¹² min-áúbámá kemá agatáunama miráuma íma kúmiq-narabi otaammá kutái-waigoqtaba agatáupo keráwáqtábá agatáune. min-áúbámá keráwáqá key-orauteqa Áánûqtun-aurakaqa áraimma itáamma keráwáqá keqtáá tirummá tímikaaqtae. ¹³ minnýaba ketáámá umá yíqtaaiq kéunatae.

Tááítati wemá keráwáqtábá tááugaa kétenama amuqá kémaraitaqttaa ketáágáráqá timuqá uyátamaqma makáunatae. íbêqa keráwáqtábámá wemá kaayaq-áuyánámmá íkéitaiye. ¹⁴ taígani-taoqa keráwáqtí tumá mamé uyúnnayabama íbêqa keráwáqá wemmá aráátiraamma keráwáqtábá kemá túma mamé uyúnnama íma arábaraune. kéma túma maméq uyún-aikoma áraimma abarokáq uráíye. ¹⁵ ániibo Tááítatima wenáama yaguyaqtukáaqtaba aákaq matokéna keráwáqtábá arummá kétimiye. keráwáqá wemmá awíqme keráwáqtí naaúpaq uréq tikaq múte ákaraae téna kétiye. ¹⁶ keráwáqtábá kamuqá kéitatuwepoqaq kemá timuqá ôriq umá kémarauone.

⁸ ketáái tibâqawaayuo, ketáámá Áánûqtuni íráqô-qtataakoma wení waayúkama maakáq Maateróniabaq áikuyo-yuraq miráíqtaba timá-timenaqtaa kéunatae. ² mi-káyúkámá yemá anómma makatí-yátááqá mayéta yútiq-yataaqa taiganimma matááe. miráimani-

bo yemá Ítuqtabama yimuq-yatááqá ógiqma kémayaae. yemá ôriq umá áwáyoqa máqe-uraamanibo yemá aáwarabi unáákáqtôma íma makáawata itaretaboata yíwáqnaa í-yátááqá áwáyoq-wayukama Yérútáárebaq máa-yubaq yúwáawana uráíye. ³ yeqtí oótapikemma taíbaq keyime. mirá kéeta ketáá yemmá yimónáunataama yemá aqtóráríq o-qtátáákáráq keyime. minnarakemma yemá anónnáma yauwéqma íma mayaígóníq umá keyime. ⁴ áraimma yemá yeqtí món-erabi oótamma Yérútáárebaq áwáyoq-wayukama yimíyábámá keqtááráq inaa téta ítama aónaraae. ⁵ áaqibo yemá taíbaqo yímemma ketáámá íma yimónaraunatae. áqnaabaqa yemá yenamááríq yetábá uyátarai-nakomma ámíqtuweta mikákémmá yenamááríq yetábá Áánûqtuma akáiniq íyábá keqtáámá tímikaae. Tááítatima wemá keráwáqá koma kétimonenama keráwáqá píkémmá keráwáqtí amí-yátááqá Áánûqtuni waayúkayaba Yérútáárebaq máayuyaba wemá áaimma átama áíkaiye. íbêqa maamin-áúbámá keráwáqtôpaq maména kéwiye. miráuma maami-máyáimá mamá ánataikaae téqtaa tímá ámikaunatae. miráuma wemá keráwáqtí amí-yátááqá mamá yorupáina-waigoma keráwáqtí amí-yátáákómá keráwáqtí tirukaráq keyime téna yiráátiniye.

⁷ keráwáqtí íráqôn-aimma anóne. ániibo Ítukaq itáíq-itaiq umá keyaqtoraae. íráqôn-aimma kétéwana keráwáqtí itái-yátáákómá anóne. keráwáqá tirummá keqtáá tímêqtaboqaq arútái-qtataariq ínéq kéoe. keráwáqá taíbaq matáawaqtaa keráwáqtí paru-yátááqá uyátá-maqma yimígáae téqtaa kétéunatae.

⁸ minnýaba kemá keráwáqá íma kéwakutunamani-bo kemá máqtemma Áánûqtuni waayúkama maakáq paá yimónáunama taígani-qtataaqa miráuma keyime-waq kemá keráwáqá tirummá yimíyábá makáqma kétimonaune. ⁹ Ítu Káríqtoma keráwáqtábá arummá tímímma káonaae. wemá máqte-qtataaqa makáimani-bo keráwáqá mamá íráqôníq umátikaniqtabama wemá áwáyoq-naqa maa-marábímmá aúkaiye.

¹⁰ írêq-karitimaatiraqa keráwáqá áqnaabariq umá Ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá Yérútáárebaq máa-yuma yíwáqnaa ínéq túyánámmá itaraae. miráitaq yetôpaqa aáwakaraq monekaraq yúwáawana uráíye. miráitaq íbêqa maará kéténe. ¹¹ nóinawabi áaimma átáreq mamá ánataaraaqtabama taákaq maráaro. minná íráqô-qtataare. miráinaq nôraq umáwaq kanaaraq keráwáqá yimínô? mútûq yímero. ¹² waayúkama náaraq umáwabi mútûq yímemma minná íráqône. ketáámá nôraq umáwabi matoráunataama Áánûqtuma káonena íma matoráuna-yataaqtabataama minná "yímero" téna íketiye.

¹³ maamin-áímmá tennayábá keráwáqá taíbaq yimíyatawaq tébakaq Áánûqtuni waayúkama pááqyamma yimínoe téq íma kéténe. ¹⁴ ímiye. máqte-kayukama náaraq umáwabi mútûq yimínêtama yímero maa-kánááráqá keráwáqá Korítianiabaq-wayukama taíbaq kématoraamanibo Áánûqtuni waayúkama Maateróniabaq máa-yuma yemá yenamááríq aáwaqtababi moneqtaba kéoe.

anaaeékaqa yemá taíbaq mayáíyaqa keráwáqá tíwáqnaa íyábá íyatama yemá keráwáqá tíwáqnaa ínoe. miráráa umá keráwáqá wenáwáqnaa-wanawaqnaa oro. ¹⁵ Áánûqtuni agamatá-kánnáábí maará téna kétiye:

“min-nákómá náawabi taíbaq mamá áikui-waigoma mórama áábátákáríq íkétana min-nákómá náawabi pááqyamma mamá áikui-waigoma umaatamá ké-maiyaiye.

téna mirá kétiye. ¹⁶ Áánûqtuma Tááítatimma mamá keráwáqtábá arummá timí-náqá aúrakaraiye. min-náyaba kemá Áánûqtukaq timuqá kémaraune.

¹⁷ ketáámá Tááítatiqtaba maamin-áúbámá maména keráwáqtôpaq wíkáae téqtaa kétunanataa wemá ôriq umá kákaiye.

¹⁸ ketáámá Tááítatite yagaroqtamá móra tibâqawaaraa-naqa timákaunanataa mibâq kéwiye. wemá Áánûqtuni átê-wataama waabá-káyúkárâq kêtítataboata taígani Áánûqtuni waayúkabikemma wemmá wenóíkaq káonaae. ¹⁹ Ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá yemá wemmá ketáátê wiyábámá taígani-kayukabike aúyarakarae. wemá áwáyoq-wayukama itáíq-itaiq kéo-yuma Yérútáárebaq máa-yuyaba amí-yátááqá yorupaiyábámá wemá Tááítatima áwáqnaa íniye. miráinata ôq-wayukama Áánûqtuni waayúkama wenáwáqnaa-wenawaqnaa ínéta aónéta Áánûqtun-awíqa múte yauwínoe.

²⁰ kaayaq-nákórátá yagaroqtamá mamé kéwiyatama waayúkama téta “maami-táíbâq-mónéqá yuwáunanataa wimmá íarutainiq únntae” téta kanaarâq ítinoe. ²¹ Áánûqtun-aurakakaraq waayúkati yúrakakaraq arútáiniq ónâqtaa kéunatae. miráitaqtaa maami-kááyâq-nákátê yagaroqtamá wíniimma káqomma móra-naqa ketáámá kétimakaunatae. taígani-taoqa wemmá makáqma aónáunataama wemá aati-aatimá yíwáqnaa íyábámá ôriq umá kákaiye. íbêqa wemá keráwáqtábá kamuqá kéitenaboana uyátá-maqma yíwáqnaa íyábá kákaiye.

²³ Tááítatima ketíbarawaama keráwáqá tíwáqnaa íyábá ketê mayáimá yagaroqtamá kémayaiye. ániibo káqomma maa-kááyâqá tibâqawaaraa-nakama yenákámá Áánûqtuni waayúkama áikuyo-yuma timáyikaayata kéoye. min-nákámá miráuma Ítu Káríq-toni tágama-yataakoni amammóye. ²⁴ yemmá keqtirummá yimígónîq umá yímero. mirámô íyatama máqtemma keráwátábatáá túma maméqtaa uyúnataama minná “áraine” téta tínoe.

⁹ Áánûqtuni waayúkama Yérútáárebaq yíwáqnaa íyábámá kemá keráwáqtábá íkétune. ² keráwáqá yíwáqnaa ínéq oqtábámá kemá kéitaune. kemá keráwáqtábámá Maaterónia-wayukaraqa túma mamé uí-áímmá tiráune. maará téq timá yímikaune: “ketáái tibâqawaayuma Karíki-marabaq Korítiani-marupaq máa-yuma yemá írêq-karitimaatiraqa yíwáqnaa ínéta yokaa uréta paá yokaa umáae kéuyoe.” téq timá yímikaune. keráwáqá yíwáqnaa ínéq yokaa uráataboana yemá mamá yíwáqnaa íyábámá yíkaraiye. ³ íbêqa kemá kaumo-wáyúkámá timáyikau-

nata keráwáqtábatáá tú mamé uí-áímmá túnnayabataa “árainabiyo?” téta itáneta kéoe. keráwáqá keráwáqtí amí-yátááqá yokaa umá mánoe téq timá yímikaune. ⁴ miráinata anaaékaqa Maateróniabakekayukama yemá ketê yagaroqtamá uréta timónáiyamma keráwáqá yokaa íuraiyanama ketáái tigaemá anómma wániye. ketáámá keráwáqtábámá túma mamé uí-áímmá timá yímikaunatae. miráimanibo keráwáqá yokaa ímo uráiyana keráwáqtí tigae-yátáákómá ketáái tigaemá uyátá-maqma anómma wániye. ⁵ miráuma maami tibâqawaaraa-kayukama áqnáabaqa keráwáqtôpaq íyamma minná íráqône. mímónéqtábá yiménúne téq timá akoqnáá uráamma yemá keráwáqá tíwáqnaa umá mamá yorupánoe. miráuma yokaa kéinaraq kemá ko yamá ónúne. amí-yátááqá áqa yokaa uráiyana Yérútáárebaq máa-yuma yemá “keqtáá timínéq kéoe” téta itánôwaqtaa ketáámá keráwáqá íma tiyárekaq yoráunaqtaa mirá kéoe. ⁶ taákaq maannáyaba máráaro. náawabi yópi pááqyan-anayumma uqmaréna-waigoma pááqyan-aawaqa mayániimanibo náawabi taíbaq-anayumma uqmaréna-waigoma taíbaq-aawaqa mayániye. ⁷ miráinaq keráwáqá móra-mora-yuma nôraq umáwabi yimínéqa yiméraq móra-waigoma káqo-wamma ayárekaq íma yoraíno. náawabi yimiyábá amuqá márái-waigoma Áánûqtuma weqtábá kákaiye. ⁸ keráwáqá nói-qtababi íya-qtataaqtabama taíbaqtuyanamma íma itáaro. Áánûqtuma keráwáqá nói-qtataaqtababi o-wáíqómá uyátá-maqma timíniye. miráipoaq keráwáqá aati-aatimá káqo-kayukama kanaarâq yimínoe. ⁹ Áánûqtuni wataama agamatá-kánnáábí mirá téna kétiye:

“wemá áwáyoq-wayukama taígani kéyimitana wení kaayoné-yátáákómá watúq-watuq kéiyé.” téna Áánûqtuqtaba kétiye.

¹⁰ waéqma itái-áímmá itáaro. ánayumma úbî-waigomma Áánûqtu wemmá ánayumma kámiye. mikáké ánayumma úbî-waigoma anaaékaqa aáwaqa mamá kénaiye. miráráa umá Áánûqtuma keráwáqáqá timínaq keráwáqá kanaarâq kaayoné-yátáákómá ubínoe. mikákémmá kaayoné-yátáákómá taíganin-aramma páaq ínoe. ¹¹ Áánûqtuma keráwáqá umaatamá timínaq keráwáqá aati-aatimá káqo-yuma yimîqma kanaarâq ínoe. miráuma mi-káyúkámá yemmá keráwáqá yíwáqnaa o-yúmá Áánûqtukaq “tikáiyé” téta keráwáqtí amí-yátááqá yemmá yimênatataama tínoe. ¹² káqo-yuma yimiyábámá mirá-uraiye. keráwáqtí amí-yátááqá Áánûqtuni waayúkama Yérútáárebaq máa-yuma yíwáqnaa íyana keráwáqtí amí-yátááqáqá yeqtí yimuq-yatáákómá yuwáaqma wéyáwé íniye. mirá-iyaqtabama yemá taígani-taoqa Áánûqtukaq “tikáiyé” téta tínoe. ¹³ miráinata ókaraq keráwáqtí amí-yátáákómá yemmá yirááténama minná Ítukaq keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá árai-qtataare. keráwáqá yemmá kéyimiyaatama káqo-yugaraq Áánûqtukaq “tikáiyé” tínoe. keráwáqtábá yemá téta “átê-wataama kéitepoaq mirá kéoe” téta tínoe. ániibo taíganimma keráwáqá yíwáqnaa oqtábámá yemá Áánûq-

tun-awiqqa múte yauwínoe. ¹⁴ anómma íraqô-qtataakoma Áánûqtuma keráwápí makáitataboata yemá máqtemma keráwáqtôpaq yínéta kéoe. yemá keráwáqá yirummá kétimeta keráwáqtábá nunamum-má tínoe. ¹⁵ Áánûqtuni anómma timí-yátááqtábámá wekáq “tíkáiye” ténátae.

10 kemá Póroma íbêqa Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákáráq kétima-timune. kemá nékaq máeqa akoqnáá-aimma kétima-timunamanibo kemá keráwáqtê máeqa aqnún-áímmá kétima-timune téta yaímma-yuma kéte. ² kemá keráwákáq inaa kétune. keráwáqtôpaq onnamá kemá keráwáqá akoqnáá-aimma mamá timá-timiyabama íoro. kemá akoqnáá-aimma keráwáqá kanaanárq kéitaune. ániibo yaímma keráwáqá kémá téta keqtááyábámá “maa-márábín-ááímmá kéwaraae” tiráámma min-áímmá íma áraíne. ³ ketáámá maa-márábíqtáá máunamanibo maa-márábín-áímmá íma kéwaraunatae. miráuma maa-márábí-káyúkámá ááíqa kéowaqtaama ketáámá ááíqa íkéunataae. ⁴ ketáái iyebógómá maa-márábí-káyúkátí iyebógóráá íma uráíye. táigo-qtataakoni tí-kúrúmmá yawitíníqtaba ketáái iyebógómá Áánûqtuni akoqnáárake kéíye. ketáámá unítíq-aikaraq ⁵ yúma mamé uí-áíkáráq kéywarapaunatae. máqte-qtataakoma Áánûqtumma aónaiyabama aapi aúyaráímma ketáámá kéywarapaunatae. máqte-tuyanamma yatámma yáqtoqmataa mamá Ítu Káríqto tiníq umá kéwaraunatae. ⁶ yemá náayuwabi yeqtí yóyaukakemma téta “ketáámá Ítu Káríqton anaaé kéwaraunatae” kététemanibo wemá tiníq íma o-yúmmá ketáámá yemá táí-meyamma yiménáqtáa yokaa kéunatae.

⁷ Korítiani-marupaqa keráwáqtí túrakaqa nói-qtataarabi abarokáq uráíqtabama aónaaro. min-nákómá náawabi téna “kemá Ítu Káríqtonnamune” tinnawaigoma maannáyaba aákaq maráíno. ketáágáráq Ítu Káríqtonnamunatae. ⁸ kemá Áánûqtuma náápaamma tímikaiqtaba túma mamé uí-áímmá ôriq umá túnnama paá taákaq maráaro. kemá keráwáqá mamá akoqnáá ónáápoaq mirán-áímmá kétune. aati-aatimá kemá keráwáqá íma mamá yawarapanaaq mirán-áímmá kétune. ániibo ketááyabama tigaemá íkeune. ⁹ min-nákómá téna “Póroma wení aúba-wannaanapo keráwáqá mamá ikatíq umátikanena kéíye” tinnama minná íma árain-aimma kétiye. kemá itáunama yaímma-wayukama keqtábá téta “wení aúba-wannaagoma anómma akoqnáá-aimma kétimaniibo wemá paá páaqyamma aqnún-náqá máitana wenáagoma íma kateko kéíye” téta keqtábá kéte.

¹¹ mi-káyúkámá yemá keqtááyábá maará téraq timá yímero: “Korítiani-marupaqa yemá íyamma yeráwáqtí yáaikoma miráuma népaq máeta aúbabi agatáánîq íniye.” téraq timá yímero.

¹² mi-káyúká yemá yetábá anón-aimma téta yeqtí yúma maméta uyátáaniq umá ketáámá íma miráonunatae. yemá yenamááríq yeqtí ámáan-ainapo yetábá maqma káonaae. neginaagí kéo. ¹³ ketáámá túma mamé uí-áímmá ókaraq-okaraq umá tíq-tiq umá íma tenúnatae. ketáámá Áánûqtuni ámáan-ainapo

ketábátáa kenamááríq maqma káonaunanataa keráwákáq wení átê-wataama tíyábá keqtáámá Áánûqtuma mayaímá tímikaiqtaae. ¹⁴ aati-aatimá ketáái náápaamma Áánûqtuma tímikai-waigoni ámûraapaqtaa íkéunataamibo Korítiani-marupaqa keráwáqtôpaq uráunataama Áánûqtuni náápaakon aménáápáq uráunatae. ¹⁵ miráitaqtaa ketáámá yaímma-yuma keráwáqá mayaímá máyaaqtabama ketáái túma íma múte maméta kéuyunatae. ímibo keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakoma anóniq ínnama aónanaqtaa kéunatae. ániibo Áánûqtuni ámáan-aimma keqtááyábá waráiyanaama keráwáqá tíwáqnaa umátaa átê-wataama mamé wéyáwé íyábátáa keqtáámá kétékaiqtaae. ¹⁶ keráwáqá tíwáqnaa íyaqtaama átê-wataama Ítuqtaaba uyátá-maqma népaq-marabiqtaa kanaanárq timá-yimenunatae. káqo-nakoma áqa waabá-káyúkátí yúbáq timá yímikaina-marukaqa timá-yimiyabama ketáámá íketikaiqtaae. ániibo káqo-wama matáina-mayaiyabama ketáámá túma mamé uí-áímmá ítenunatae. ¹⁷ náawabi aúma mamé uí-áímmá tinnama uyátárai-nakoqtaaba tíno. ¹⁸ abo mi-káyúkámá náayuwabi yeqtí yúma maméta úyô-yuyabama Áánûqtuma íma kákaiye. mi-káyúkámá náayuwabi uyátárai-nakon-awiqqa maméta úyô-yuyaba wemmá kákaiye.

11 ániibo íbêqa áráwáá umá yaímma-wataama itáaro. yaímma óq-wayukama téta “min-áímmá neginaagí-aine” tínoe. ² minnáe. waagómá ánáakoqtaaba kárún-aimma tímákáinikaa umá Áánûqtuma keráwáqtábámá káqo-yuti minnáma maíyábá íma kétékaiqtaq kemá kárún-aimma kétima-tikaune. keráwáqá paá Ítu Káríqtomma wenamá wenná maíyaba kétékaiye. miráuma aúgen-inaarugoma waatê íma yagaroqtaréna awaikókáq áqnáabaq winíkáá umá keráwáqá mamá Ítu Káríqtomma aménáá kéune. ³ naayóbáqá irakabayaakómá Íbima kaaqaari-áínápó wemmá makákáine. mimórá-tái-yátáákómá keráwáqá mamá waéqma keráwáqtí túyánámmá Ítu Káríqtonopake mamá paábaq yuwaíyábá táaqa kégaiye. ⁴ min-nákómá Korítiani-marupaqa wemá waabá-káyúkátí yúbáqá ketáámá Ítu Káríqtoqtaaba timá-timunaíqtaa íma tiráibo wemá óq-aimma kétiye. wenópake máyáan-aikoni áaikoma ketáámá timá-timunaqtaa kéitaa-aimma keráwáqtí taákoma agaro kéíye. ⁵ mi-káyúkámá téta “Áánûqtuma keqtáá tímátikaraiqtaae” téta kétémanibo yeqtí yáagoma ketáagoni ámûraaq wíyábámá íma itáíq-itaiq kéune. ⁶ kemá íraqôn-aimma waayúkati yúbáq íma kétunamanibo itái-yátááqá ketáámá kémayaunaqtaa keráwáqá máqtemma minnáyaba ítama kététagae. waabá-káyúkátí yúbáqá taígani-tupaama taígani-qtataaqtabataa timá tímikau-natae.

⁷ kemá keráwáqá waabá-káyúkáráq kétima-timeqa moneqtaaba keráwáqá íma ítama aónaraapoqaq minnáyaba keráwáqá páaqya-tiwiqa kéyamatimeo? kemá ketí túma mamé kuképoaq keráwáqtí túma múte mamé kéuyune. minnáyabama kemá otaanáq

kutáuno? ⁸ Áánûqtuni waayúkama káqo-kaqo-marabaq mórabi áikuyo-yuma keráwáqtôpaq kéyunaatama yemá kemmá móneqa yoqmá tiwáqnaa éta tímikaae. ⁹ kemá keráwáqtê máeqa aáwaqa nanúnayababi naammá waénúnayabama keráwákáq íma ítama aónaraune. Maaterónia-marabake tîbâqawaaraa-kayukama yemá kemmá tímikaae. mirá-oqtabama kemá keráwáqá íma mayaímá timéq arátikaraune. miráitaq aati-aatimá kemá keráwáqá íma mamá káratikaune. ¹⁰ mútûq árain-aaikomma kemá Ítu Káríqtonopake matáunagaraq kétimatumune. Áánûqtuma náapaamma tímikaiqtaba túma mamé uí-áikón áaimma Karíki-wayukama ketôpake ímayano. ¹¹ nôraq itaráq maamirán-áímmá kétuno? miráitaq kemá keráwáqá tirummá íyaq kétimuno? ímiye. Áánûqtuma káonaitaq kemá keráwáqá tirummá kétimune. ¹² miráimanibo kemá keráwáqtôpakemma móneqa íma mayánúnama mirá-onayabama mi káqo-kayukama náayuwabi waabá-káyúkáráq watáama te-yúmá yemá áraimma íma kanaaráq mirá tínoe. minná “ketáái mayáigómá yeqtí mayáigótê mórariq kéiyé” téta árain-uramma íma kanaaráq mirá tínoe. ¹³ yemá kaaqaari-tímáyikárái-káyúkámóe. keráwáqá kémakate-ta yemá Ítu Káríqtoni tímáyikarai-kayukaraa kéoe. ¹⁴ minnáyabama keráwáqá íma iyánáaq oro. Tááqtaama wemá waayúkati yúrikaqa mórama Áánûqtunopake kaqtó-nakaa kanaaráq aurániye. ¹⁵ miráinata Tááqtaani mayái-wáyúkámá yemá waayúkati yúrikaqa tímáyikaraa-kayukaraa kanaaráq auránoe. abo íma iyánáaq oro. anaaékaqa yeráwáqá anónnáma táí-meyamma mayánoe.

¹⁶ naayóbáqá kemá maará téq timá tímikaune. yaímawayukama téta ketáayabama neginaagí-aine tirámanibo keráwáqtí túyánápímmá mirá téqo kéiteqa paá neginaagí-nakon-aama itáaro. íbêqa túma mamé uí-áímmá pááqyamma tenúne. ¹⁷ maamin-áímmá kemá uyátarai-nakoni náapaakon aménáápáqá íma kágayaune. miráuma Korítiani-marupaq keráwáqtí aúkaápiemma mi-négínáagí-nákómá wetábá taíbaqaimma ôriq umá kétiye miráráá umá kemá tenúne. ¹⁸ óq-wayukama mi-qtátááqá mayáiyatababi mi-qtátáárîqo í-yatabama yeqtí yúmo mamé uíyaqa kegáráq ketúma mamé uyónúne. ¹⁹ keráwáqá neginaagí-wayukati yáama kanaaráq kéitaapoaq ketáagaraq itáaro. ²⁰ káqo-nakoma keráwáqtábá wení ánáná-wayukaraa máigaae téna tin-nákón áama keráwáqá kéitaae. aáwaqa kámeq wemmá ayúwáawana keráwáqtí túyánámmá kéyabitiye. wemmá ayúwáawana wenaúma maména kéuyena anaaékaq keráwáqtí tóíqa yuraapániye. ²¹ kemá aqnún-náqá máepoaq keráwákáqá miráíyaq kéumatikauno? miráimanibo íbêq-kanaaraqa máqte-kayukama yeqtí yúma maméta kéuyoe. miráinaq íbêqa kegáráq neginaagí-nakora umá túma maméq uyónúne. ²² mi-káyúkámá náayuwabi yeqtí yúma maméta úyômma yemá Íbaru-wayukabiyo? kegáráq Íbaru-naqune. yemá Ítíráaeo-wayukabiyo? kegáráq Ítíráaeo-naqune. yemá Áábaraan-anna-wayukabiyo?

kegáráq Áabaraan-annabike-naqune. ²³ yemá Ítu Káríqtoni kaqtó-wayukabiyo? kemá mi-máyáiyábámá uyátá-maqma íráqôniq kéune. itáaro. taígani-taoqa minnáyaba ánná-naupaqa máqe-uraune. taígani-taoqa ketúraqa yatarakekaraq tebúqa yimí-ánnárákékáráq tíkakaae. miráuraamma taígani-tupaaboqa kemá kanaaráq minnáyabama íma yorautónúne. taígani-taoqa tebúqa tímikaaqtabama púyôwaniq uráune. maaminnáyaba túma mamé uí-áikómá neginaagí kéimanibo ²⁴ káqo-kaqo-kanaaraqa Ítíráaeo-wayukama móra-tiyaapaq-yupaama tebúqnapo taíganimma (39) túma yurákáae. ²⁵ káqo-kaqo-kanaaraqa kaumoyúpáámá yáánápó tíkakaae. móra-taoqa óqtanapo iyaabóma tíkakaae. kaumobáq únópi-kááréíbímmá máunana yokíkáiyé. móra-taoqa únókón ámûraaqa móra-wagaagaraq nokáákaraq paá mayaqmé uréire uráunama mibáqá kuti-nópiímmá nommá ôriq umá aúgípimma paá aqtaráune. yaímma-taoqa moyá-káyúkámá yáqtoqma tiwíkaae. yaímma-taoqa ketí waayúkama Ítíráaeobakemma tíkamma kéwaraawata óq-taoqa Yéqtaaeo-wayukama tíkamma wakááe. anómarupakaraq kaqmáápaqa waayúkama íma máamarabakaraq únópitábáqáráq íkatíq kéunata kaaqaarítíbáqáwááráá-káyúkágáráq yemá kemmá mamá íkatíq umátikaraae. ²⁷ kemá ketí mayáimá matéq kammáa uráune. yaímma-taoqa kemá túmá íma waéq aáwaqtababi noqtábámá táayaba uráune. taígani-tupaama aáwaqa áraimma íma naráune. kemá yaugíqtábá kéunana ketí unáákáqtôgaraqa íma wáqeuraiye. ²⁸ máqte-tupaama ókon-okokayukama Ítuqtaba áikuyoqtabama kemá taíbaq-tuyanamma ítaraune. ²⁹ yeráwápiké yaímma-yuma aqnúnîq kéowaqa yeráwáqtábábóaq kegáráq aqnúnîq kéune. ánibo yaímma-yuma yemmá yíwíqma kúmiq-yataapi mamá kéyikaawanama minnáyabama kemmá tíyamma kéiyé. ³⁰ Tamáátikati-marupaqa anómma yabíkái-naqa (kíni) Arétatima wení kawáá-wáyúkámá tímáyikáitata máqten-aukapaq yabíkéta kemmá yáqtoraneta urááe. miráimanibo ketí aanábó-wáyúkámá kamáágupi tiwítikareta ánnáma kúmaketa motóqapike yabitimá márû-kurugoni aaumépaq tiyúwáawaq péqmareq kóuraune.

kemá túma mamé uí-áímmá tennamá maami-qtátáákómá keráwáqá tiráátimma kemmá mamá aqnún-nákáá káuqtikáiyé. Áánûqtuma uyátarai-naqa Ítu Káríqton aboámá kétaimma maami-qtátááqtábá kemá kaaqaari-áímmá íma kétune. wenáwîqa watúq-watuq umá múte yaúyóro.

12 ketí náapaaqtaba túma mamé uí-áímmá neginaagí-yataaqanibo paá móragaraq tenúne. íbêqa ketí kaikáá qtátááqtábáqáráq uyátarainakonopake awaaméq-yátááqtábáqáráq tenúne. ² kímora-naqa Ítun anaae kéwarai-naqa aónaunana wemá páátákáá Áánûqtuni mú mikákáá yanaamárúkáq yaúmena utáiyé. min-nákómá wenaúrararaq utái paá arun-iyápóaq utáiyó? kemá íma kéitaunamanibo Áánûqtu wenamáa kéitáiyé. minnámo pááq uráimma naayóbáqá títaupake kaayaqte-kaayaqte-kar-

itimaatima kégoiye. ³ ókaraq kétune. wemá wanaú-garaq máqe urárani íyaq wenaúgaraq máqe uráraniyo? kemá íma kéitaune. Áánûqtu wenamáa kéitaimanibo kemá itaúnama áraimma wemá páátákáa Áánûqtuni mú mikákáa íraqô-marukaq utáiyé.

⁴ mibáqá ítarai-qtataaqtabama watáanapo kanaaráq íma tewánîq uráiyé. maami-qtátááqtábámá maa-márábí-káyúkámá yeqtí yóyaukakemma íma tero. ⁵ miráuma min-nákóqtábámá túma mamé uí-áímmá kétupo kenamáárîq ketábámá ítenune. mi-qtátáákómá keráwáqá tiráátimma kemá aqnúnîq únna-yataaqtaba yenamáa mi-qtátááqtábá túma mamé uí-áímmá tenúne. ⁶ kemá ketábá túma mamé uí-áímmá tenamámá kemá neginaagí-nakaa íma ónúne. ímiye. árain-ain-aatuqma tenúne. ááqibo kemá túma mamé uí-áímmá íma tenúne. watáama téq nôrawabi únna-yataakoma waayúkama mamá ketí árain-aimma kéiyiraatiye. kemá ketí árain-aiikoqtabama íma uyátá-maqma máunaboq ketí túma íma mamé uyónúne. kemá ketábá túma mamé kéuyonatama waayúkama yeqtí yúyánápímmá tétama “wení árain-aiikoqtabama uyátá-maqma wemá anómma máiyé” téta tínomanibo min-áímmá íma áraíne.

⁷ kemá anómma íraqô-qtataaqa aónaunayabama ketí túma mamé uíyábámá Áánûqtumma íma kákaiye. miráuma wemá kemmá tútiq-yataaqa tímikaitana ketúraqa areriyagoni áwáyaakora káiyé. miráuma mórama Tááqtaani kaqtô-nakoma kemmá tebûqa tímínikaa káiyé. kemmá mamá aménáápáq tíkáitaq máunaboq ketí túma kanaaráq íma mamé uyónúne. ⁸ kemá uyátárai-nakomma maami-qtátááqá matuwaíkáae téq kaumobáq ítama aónaunamanibo ⁹ wemá maará téna kemmá yawéqma timá tímikaiye: “wenamáa ketí íraqô-qtataakoqtaba emá kéone. miráitaa emá aqnúnîq kéonanama ketí akoqnáágoma emmá íraqôniq umákaitana akoqnáá pááq káiyé.” téna yawéqma timá tímikaiye. miráinaq kemá aqnúnîq únayabama túma mamé uí-áímmá kétenana Ítu Káríq-toni akoqnáágoma kemmá yaútûma ánáakutikaniye. ¹⁰ Ítu Káríqtoqtabama aqnúnîq íyábámá kemá timuqá kémaraune. kemá yikárarán-áímmá kémaye q tú-tiqa kémayaune. ókon-okomma ummaa-yátááqá kémayaune. waayúkama kemmá mamá táiq kéumatikaae. taíbaq áwáábîq-yataaqa abarokáq pááq kéimanibo máqtemma mi-qtátááqtábá Ítu Káríq-totababoq itó-uma akoqnáá kéune. mirái-qtataakoma ketôpaq yiqtábámá kemá timuqá kémaraune. kemá aqnúnîq únna mikákémmá mi-kánáárâq kemá akoqnáá-naqa káuraune.

¹¹ kemá neginaagí-nakaa kéumanibo keráwáqá kemmá mamá túma mamé uí-áímmá kétima-tikaiye. keqtábá túma mamé uígónîq-wayukama umá máero. kemá íma anó-naqa máunamanibo mi-kááqáárí-tímáyíkárái-káyúkátí yiménáápáqá íma máune. ¹² keráwáqá kétimonaawaq kemá máqte-qtataariq únna-waigoma áraimma tímáyíkarai-kayukati yáaimma keráwáqá kétiraatiye. ánibo Áánûqtuma kekáké anónawaameq-yataakaraq anó-mayaigaraq kémayaitaq

keráwáqá aónaraae. ketí namuro-wáyúkámá kemmá mamá táiq kéumatikaamanibo kemá paá miráuqte kéuyunaq aónaraae. ¹³ káqo-kaqon-aukapakemma Áánûqtuni waayúkama mórabi áikuyo-yuti aúkápikemma kemá keráwáqtábá márú mikákáa pááqyan-iraq umátíkarauno? kemá keráwákáqá meyáqtábá íma ítama tímonaraunapoq min-náyabawaq keráwáqá tirummá kéiyó? kemá keráwáqá íraqôniq umátikaunayaba keráwáqá ítama aonéq “ketí kúmiqa paábaq matuwéq tiwikátúwáaro” téraq tenúne?

¹⁴ íbêqa kemá kaumobáq umá keráwáqá ko tímónanaaq yokaa kéune. ánibo keráwáqá kemmá yaímma-yataaqa tíméq tíwáqnaa ínôqtabama íma ítama aónanune. keráwáqtí moneqtabama kemmá íma kétikaiye. ímiye. Ítukaq itáiq-itaiq ínôqtaba kemmá keráwáqtábá kétikaiye. itáaro. ketáámá iyápóanaaqtabama yinóboyuma “aáwaqa yímero” téqta íkétunataae. ímibo yinóboyuma aáwaqa yeqtí iyápóanaamma “yímero” téqtaa kétunaqtae keráwáqá ketí iyápóraa umá mááe. ¹⁵ keráwáqá tíwáqnaa íyábámá ketí máqte-qtataakaraq ketábáqáráq keráwáqá tíménúne. miráiyabama kemá timuqá kémaraune. kemá miráuma keráwáqá ketirummá kétimenaqa keráwáqá kemmá keráwáqtí tirummá paá pááqyamma kanaaráq tímínô?

¹⁶ yaímma keráwápíké maará téta tínoe: “áraíne. Póroma keqtáá yama kétimonenama meyámmá íma matáiyé. ááqibo wemá auyánákárâq-nákómá máena keqtáámá makáqma tiwíkaítae.” téta tínoe.

¹⁷ keráwáqá kéitaae. maamin-áímmá íma árain-aimmiye. mi-káyúkámá yemmá ketí aúbagaraq keráwáqtôpaq tímáyikaunata maméta o-yúmá yemá keráwáqá makáqma tiwíkaao? ímiye. ¹⁸ kemá Tááítatimma keráwáqtôpaq wíkáae téq inaa tiráune. ánibo kemá óqa tîbâqawaaraa-naqa tímákaunana wetê yagaroqtamá uráiyé. Tááítatima keráwáqtôpakemma yaímma-yataaqa wetábáwáq matáiyó? ímiye. wetê ketéma mimórá-Áókâq-Áágóni anaáe kéwarauyana kerátái táaikoma mimóráiq káiyé.

¹⁹ keráwáqá túyánámmá itáamma kerátámá keráwáqtí túbáqá anónná-aimma teyúyô? kerátá ímiye. kerátámá nóinainabi Ítu Káríqtoma “tekaa” tin-áímmá kerátámá kétima-timuye. ánibo kerátámá Áánûqtun-aurakaq kétima-timuye. kerátái tíkáin-aanabo, kerátámá máqte-qtataariq úyamma keráwáqá tíwáqnaa íyábá mirá kéuye. ²⁰ kemá mibáq ko yamá onnamá keráwáqtí táaikoma kemmá tíkáiniraq umá máiyaraq tímónanuno? keráwáqá kemmá tímónaneq túyánámmá itáan-iraq umáwaq máeraq ónúno? min-náyaba kemá netuq-túyánámmá kéitaune. keráwáqtí aúkápimma ááiq-aikaraq kárún-aikaraq tíyamma í-yátáákárâq auyababa í-ááikárâq tikararán-áikárâq káqowa-kaqowamma timá táiq umákai-aikaraq mimáqtén-ááímmá keráwápímmá wáinaraq ko aónanuno? yaímma-yuma yeqtí yíwîqa múte kéyauyeta máqtemma mimórá-túyánákâq íyaq máiyaraq ko aónanuno? ²¹ keráwáqtôpaq onnamá Áánûqtun-aurakaq

keráwáqtábámá tigaeyábáwáq ónúnô? keráwáqtábá kemá taíbaq-tuyanamma kéitaune. yaímma keráwápikémá náayuwabi kebó-áímmá tarôq éq túranannama aráaqtabama keráwáqtí kúmiq-yataapikemma íma waékáiyaqa kemá tiruqtabá ôriq umá umátikanune.

13 íbêqa kaumobárîq umá keráwáqá yama timónanaaq kéune. Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí téna kímora-nakoma káqo-nakomma aúbi maráinaqa kaayarábi kaumo-yúma mikáq máiya-yuma mimórá-áín áátuqma tero. ² keráwáqtôpaqa kaayapárîq umá uráunama kemá kékén-áímmá timá tíkaraunama móragaraq keráwáqtôpaq ónáá kéeq kékén-áímmá kétima-tikaune. minná kemá keráwáqtôpaqo móragaraq wéqa kúmiq-yataariq kéo-kayukama paru-yátááqá íma yiménúne. ³ Ítu Káríqtoma ketáarake watáama áraimma tínaraq itánáae téraq kéteo? Ítuma wemá íma aqnún-náqá máimanibo keráwápímmá akoqnáá-nare. ⁴ owé. miráimanibo wemmá kaapaq-yátáq arááparaamma aqnún-náqá máqe-uraimanibo Áánûqtuni akoqnáárakemma móragaraq wemá paá máíye. ketáámá Ítuma aqnúnîq uráiniq umá mórai q umá aqnúnîq kéunataamanibo keráwáqtábámá Áánûqtuni akoqnáárake wetê yagaroqtamá mánunatae.

⁵ miráuma kenamáárîq maqmá aónaaro. maamináyataba abáá umá aónaaro. minná itáiq-itaiq í-yátááqá yáqtoqma akoqnáá urááo? Ítu Káríqtoma áraimma keqtí tirunóbáqá máíye téraq kéitaa? weqtábá keráwáqá ímo ítareqa keráwáqá aammá arábaraae. ⁶ miráimanibo ketáámá íma aammá arábaraunatae. minnýaba keráwáqá itaíkáae téq kétune. ⁷ keráwáqá otaammá íma kuígáae téqtaa ketáámá Áánûqtukaq nunamummá kétunatae. yaímma-yuma téta keqtááyábámá “aammá arábaraae” kéte. aammá ketáá íma arábáúnayabataa minnýaba keráwáqá

tiráátenaqtaa ketáámá nunamummá íketunatae. ímiye. keráwáqá arutaígáae téqtaa minnýaba ketáámá nunamummá kétunatae. ⁸ ketáámá kenamáárîq árain-aikoma kanaarâq íma awéqtátuwanunatae. ketáámá paá kanaarâq mirá-onunatae. ⁹ keráwáqá akoqnáá kéowaqtaama minnýabama ketáámá timuqá kémarauantaamanibo ketáámá aqnúnîq únnayabagaraqtaa timuqá kémarauatae. miráitaqtaa Áánûqtu keráwáqá mútûq mamá íraqôniq umátikaniqtabagaraqtaa nunamummá kétunatae. ¹⁰ minnýaba kemá nékake maamin-áúbámá keráwáqtôpaq kágayaune. miráinaq kemá keráwáqtôpaqo ko yamá kéonanaa keráwáqtí táaikoma kemá keráwáqá táí-meyamma timígónîq umá kemá itiraatino. keráwáqá mamá akoqnáá íyábá uyátárainakoma wení náápaamma tímikaiye. min-náápáámmá keráwáqá mamá táíq umátikayaba ítímkaiye.

¹¹ ketíbâqawaayuo, íbêqa ketí watáama timé ánatanune. keráwáqá mútûq íraqôniq umá auráiyátábá maqmá aónaaro. ketáama kéitera q mimórá-túyánákáq máero. kaayoné-yátáákógárâq máero. áni-bo Áánûqtuma arummá amí-yátáákárâq kaayoné-yátáákóní áaimma máena keráwáqtê yagaroqtamá mániye.

¹² ye-wátánónáárâá umá káqowa-kaqowamma tiyáámma wenamí-kanami kéeq tótó kéumayikeraq miráo-maarao-aimma timáyíkáaro. Áánûqtuni waayúkama máqtemma maakákémmá yemá keráwáqtábá “miráo-maarao” téta kétimatikaae.

¹³ uyátárainakoma Ítu Káríqtuni íraqô-qtataakogaraq Áánûqtuni akai-yátáákógárâq Aokaq-Áágóní aanábórâá-qtátáákómá keráwáqtê yagaroqtamá waíno. ¹⁴ missing?

kemá Póroma
Tímotigarare.

Karétiani

1 kemá Póroma Ítuma timáyíkarai-naqa waayúka-ma kemmá íma tááyaraabo aboámá Áánûqtuma wemá Ítumma pukáipike itó-umakarai-nakoma wemá maami-máyáiráqá tááyaraie. **2** ketíbâqawaayuma ketê máe-yute ketáámá maamin-áúbábí keráwáqá Karétiani-marabaq áikuyo-kayukayopaq miráoro-maaraoro-aimma kéyuwaunatae. **3** ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátárai-naqa Ítu Káríqtogaraq yenákátí íráqô-qtataakaraq kaayoné-yátáákáráq keráwáqá tímêtaao. **4** Ítu Káríqtoma Áánûqtuma keti-botáái aúyánámmá kéwarena wení aúwaraimma yuwéna ketáái kúmiq-yataapike meyánîq uráie. wemá mirá éna íbêqa maa-márábí wái-tai-aaipe keqtáá mamá paábaq tiyuwánénataa mirá-uráie. **5** mirá-nataa ketáámá Áánûqtun-awiqa aati-aatimá múte yauyónatae. miráuma wáino.

6 keráwáqô, miráonaaiqtabama kemá iyánáaqa kéune. Ítu Káríqtoni íráqô-qtataapike Áánûqtuma keráwáqá tááyaraimanibo keráwáqá páátákáá wemmá káyuweq káqon-ate-wataama kéitaae. **7** miráimanibo káqon-ate-wataama óqa íma wáie. ímiye. yaímma-wayukama keráwáqti túyánámmá mamá táiq kéeta Ítu Káríqtoni átê-wataama mamá waéq nááeq kéoe. **8** miráimanibo ketáá keráwáqáq móra átê-wataama timá tímikaanataabi móra Áánûqtuni márûpake kaqtónakoma tínna átê-wataagoma minnâgogaraq ketáámá naayóbáqá tiráunna átê-wataagoma íma móraiq ínna-ma minnâ kanaarâq móra-nakoma mirá énama wemá áita-marupaq puíno. **9** naayóbáqá ketáá tiráunnaiq umá keqnáámmá íbêqa kêtunatae. ániibo móra-nakoma átê-wataama timá-timina-waigoma naayóbáqá itaraanaikaa ímo ínanama min-nákómá áita-marupaq puíno. **10** maami-kátááyábámá waayúkama keqtábá yikání íyabiyo? ímiye. Áánûqtuma kákaiqtapoaq maamin-áímmá kêtune. waayúkama keqtábá yikáina-yataariq kéeqa kemá káqo-mayaima mayánúmanibo Ítu Káríqtoni mayai-náqá íma mánune.

11 máqtemma ketíbâtiwaayuo, kemá arupú umá kétima-timune. maamin-átê-wátáámá keráwáqá naayóbáqá timá-tímikaunama móra-nakoma íma mamá páaq uráie. **12** min-áímmá móra-nakopike íma matáune. móra-nakoma íma tiráátiraiye. áraimma ímiye. Ítu Káríqtoma wenamáárfiq kemmá tiráátiraiye. **13** naayóbáqá kemá nôrabi uráunna-aaimma minnâ keráwáqá itaraane. kemá Ítiráaeo-wayukati monoq-áímmá wakáune. paru-yátáákómá kepímmá íma wáitaq Ítukaq yirummá ámê-kayukama keráwáqá itaraae. kemá móra-iyakaq maréta áikuyo-kayukama mamá táiq umáyikaraune. **14** ketimatoq áa-yuti aúkápimma

kemá taíbaq-wayukama uyátáreq Ítiráaeo-wayukati yáaimma kéwaraune. kemá ketí títaubikoni máqten-aaimma warámáaq akoqnáá kéune.

15 miráimanibo naayóbáqá ketinóma íma matíkarai-tanama mi-kánáaráqá kemmá Áánûqtuma aúy-atikaraine. wení íráqô-qtataapi wení mayaímá mayaíyábá tiwikaiye. **16** wemá wenáanikoma kemmá tiráátiraimma minnâ íma Ítiráaeo-wayukamibo Yéq-taaeo-wayukabi átê-wataama mó-tikaae téna tiráátiraine. wemá kemmá tiráátiraimma móra-nakoma íma ítama aónaraunae. **17** kemmá uyátéta áqa timáyíkarai-kayukayopaq Yérútáárebaqa íma uráunamiye. ímiye. kemá Arébiya-marabaq uráunamiye. ániibo anaaékaqa Tamáátikatibaq uráunamiye. **18** anaaékaqa kaumokárítimáátimá yáwitaq Pítaate watáama ténáaq Yérútáárebaq utáunamiye. ániibo wetê tiyááka umá móra-titaupaq-kanaama máqe-uraunamiye. **19** timáyíkarai-kayukama kemá móra íyimonaraune. Yêmitima uyátárai-nakoni ábâkoma wenamá aónaraune. **20** min-áímmá íbêqa keráwáqôpaqo agayáunama Áánûqtuma káonaitaq kemá keráwáqá kaaqaarimá íkétima-timune. **21** anaaékaqa Tíriamarabaq Tirítia-maragoni páaqya-marupaqa kemá uráunamiye. **22** miráimanibo Yúriabaqa Ítukaq itáiq-itaiq o-káyúkámá ketí tóikaqa ítimonaraae. **23** yemá miráuma aamá kéitaane: “naayóbáqá maamin-nákómá tíkamataa uq-téwaimanibo naayóbáqá arummá aména itáiq-itaiq í-yátáákómmá mamá táiq éwai-qtataakoni átê-wataama íbêqa kétima-yimiye.” téta kéitaae. **24** minnâyaba yemá Áánûqtun-awiqa múte yaútaae.

2 kemá tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-kariti-maaita maéq anaaékaqa Páánabatite keqnáámmá Yérútáárebaq utáuyane. kemá Tááítatimma awíqmetaa wegáráq utáunatae. **2** Áánûqtuma kemmá tiráátitapoaq uráunae. maamin-átê-wátáámá Yéq-taaeo-wayukama tiráunama minnâ kemá Yérútáárebaq anó-kayukama Ítuqtaba áikuyikareq yemmá kéyiraatune. kemá maará téq túyánámmá kéitaane: “maami-máyáímá íbêqo mayáunagaraq naayóbáqô matáunagaraqa kanaararé tînô?” téq ítama káonaune. **3** Tááítati ketê mái-naqa Karíkibake-nare. miráimanibo wenaúma karánátaae téta móra-yuyanakaq íma makááe. **4** itáaro. yaímma-wayukama ketáái tibâqawaayuti aúkáapi aúma karánéta aúpáq ya-kéberaae. mi-kááqááí-wáyúkámá yemá abu-wáyúkábóata abú yamá káonaae. yemá ketáái táaimma naayón-ááípké keqtáá paábaq mamá kétéyuwetataa Ítu Káríqtogaraq mamá táiq éta Ítiráaeo-wayukati naayón-ámáán-áim-

má keqtáá mamá yagaroqtánáae téta irááe. ⁵ ketáámá yemmá yíkáiniq íkéunatae. miráitaqtaa átê-wataagoni árain-aimma keráwáqtábá kéyaqtoraunatae. ⁶ ánibo mórama anón-iwiqa wáiyé tíya-kayukama ketí átê-wataaraqa móra íráqô-qtataaqa íma maqmqá arúbaraae. anón-iwirabi pááqyan-iwiqo wáikayukayabama minnáyaba paátataare kéténe. Áánûqtuma waayúkagoni áwíqtaba aúyánámmá íma kéitaiye. árainma ímiye. ⁷ Áánûqtuma Pítaamma Ítíráaeo-wayukabaq timákarainiq éna móraiq umá kemmá timátikena “Yéqtaaeo-wayukabi átê-wataama mó tiyo” téna timátikaraiye. ⁸ owé. Áánûqtuma Pítaamma Ítíráaeo-wayukabi mayáimá mayaíkáae téna timákaraiye. móraiq umá Áánûqtuma akoqnáárake “Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi mayáimá mayaao” téna kemmá timátikaraiye. ⁹ Yêmitigaraq Pítaagaraq Yóáanegaraq anó-kayukagaraq yemá kemmá Áánûqtuma aokaríq umá mayáimá tímímma aónaraae. miráitata yemá Páánabatite kekárátámá iyáámma tímikaakarataae. miráomma ketáái awaamépóaqtaa móra-tiyakaq makáunatae. minná yemá Ítíráaeo-wayukati aúkáapi mayáimá mayáiyáqtaa ketáámá Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi mayáimá mayánúnatae. ¹⁰ kímora-yataaqa keqtáámô itáan-aimma téta maará kéte: “keráwáqá áwáyoq-wayukayaba túyánámmá itéraq yíwáqnaa oro.” téta tirááe. mi-qtátááqtabá kemmá kékikaitaq kemá yíwáqnaa ónááq yokaa uráune.

¹¹ Pítaama Áátiokiq itaq wenaúbáq Pítaama íarutainiq kéiyé téq wemmá timá ámikaune. ¹² naayóbáqá Yêmitima timáyíkáikayukama íuraawana Pítaama Yéqtaaeo-abaqawaayute aáwaqa naráiyé. miráimanibo mi-káyúkámô kéyemma yetê ókaraq aáwaqa ínaraiye. miráimanibo yúma kárátaa-kayukati yáaqa ikátaiye. minná yúma íkárataa-kayukagaraq yúma kárátaakayukama íma yagaroqtamá kémaae. ¹³ tébakaq Ítíráaeo-abaqawaayugaraq Pítaamo iníq kéowana Páánabatigaraqa yeqtáaqa kéikatenaboana kaayaq-yóyáúkáá-káyúkáráá umá ókaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq aáwaqa ínaraae. ¹⁴ kemá yemmá yimónáunama átê-wataaraqa íma arupú umá uréire kéowaq yúrikaq Pítaamma maará téq timá ámikaune: “emá Ítíráaeo-nakomanibo Yéqtaaeo-nakoraa uráne. náaraq umáwaq Yéqtaaeo-wayukama mamá Ítíráaeo-wayukati yáaimma waránô?” téq tiráune. ¹⁵ áraine. ketáámá Ítíráaeo-anna-wayukabike pááq uráunatae. Yéqtaaeo-anna-wayukama kúmiq-wayukabike íma pááq uráunatae. ¹⁶ miráitaqtaa ketáá káonaunatae. Ítíráaeo-kayukati ámáan-aimma paá wáráaqtaba móra-nakoma Áánûqtun-aurakaq kateko umá íma mániye. ímibo paá Ítukaq itáiq-itaiq umá arummá aménama Áánûqtun-aurakaq kateko umá mániye. owé. ámáan-aimma paá wáráaqtaba Áánûqtun-aurakaq kateko umá íma mánunatae. ímibo paá Ítuqtaba itáiq-itaiq kéipoaqtaa Áánûqtun-aurakaq kateko umá mánunatae. ¹⁷ miráimanibo ketáámá Ítu Káríqtokaq tirummá kámunaboqtaa minnáake Áánûqtuma “kateko-wáyúkáé” tínataama anaaékaqa ketáá miráuma Yéqtaaeo-anna-wayukama kúmiq-wayukaraa umá

maéqtaa ketáámá ketábátáá aónaraunatae. Ítu Káríqtoma ketáái kúmiq-yataakoma mamá pááq uráiyô? aaqáo. ketáá mirá-tenunataabiyo? árainma ímiye. ¹⁸ itáaro. keqnáámmá yauwéqma Mótetini ámáan-aimma waránúnô? aaqáo. ímiye. kemá min-ámáán-áimmá waréqa Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá íma mánune. min-ámmá íarutain-ane. ¹⁹ Mótetini ámáan-aikoma kemmá aúwaraimma íma tímikaitapoaq yawítítukaune. mútûq-amaan-aimma kemá íma kanaarác wakáune. kemá kúmiq-yataariq onanamá Mótetini ámáan-aikoma téna “puínône” kétiye. miráitana ámáan-aikoma keqtáá tikamma képuimanibo Áánûqtuma aúwaraimma kékimitaae. ketí aúpáq-áimma itáaro. minná ²⁰ kaapaq-yátáqá Ítuma ketí kúmiq-yataaqtaba pukáipoaq kemá wetê mibáq máqeurauke. miráitaq kemá Póroma ámáan-aikoqtaba wetê pukuráune. miráimanibo íbêqa kemá íma máupo Ítu Káríqtoma ketí tirunóbáqá máiyé. min-náqá Póroe tenáqá íma máiyé. ketí túwaraimma minnáe. Ítu Káríqtoni aúwaraimma kepí kémaiye. ketúgoma paá wáimanibo íbêqa Áánûqtuni ánikokaq itáiq-itaiq umá paá kémaune. ketí kúmiq-yataaqa wáitanama minnáyaba puyónúmanibo keqtábá pukuráiyé. ketúgoma íma pukuráimanibo wenaúgoma pukuráiyé. miráipoana íbêqa ketúgoma paá wáiyé. keqtábá kákaitana keqtábá pukuráiyé. ²¹ Áánûqtuni paru-yátááqá íma paábaq kématuwaune. ámáan-ainapo Áánûqtun-aurakaq kateko umá máyanama kanaarác Ítu Káríqtoma pukáimma minná paátataaqtaba pukíné uráimiye.

3 neginaagí Karétiaq-wayukao, keráwáqtábá Ítu Káríqtoma pukáitaq keráwáqtí túrikaq tirááiraune. íbêqa náawaq keráwáqá mamá aíbôqnaaboqa káutikaiyo? ² kemá keráwáqá kímora-yataaqtaba timá tíméro. Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá náaraq umáq matááo? ámáan-aimma wáráaqtaba matááo? ímiye. átê-wataama Ítu Káríqtoqtaba itáiq-itaiq okákénáq matááo? owé. ³ nôraq itaráq íbêqa neginaagí kéoo? áqnáabaq Áánûqtuni Aokaq-Áágóni áwáqnaa í-yátááqá matáamanibo íbêqa ámáan-aikaraq puí-yátáákárác íyaq yauwéqma mirá íno? ⁴ naayóbáqá keráwáqá ummaa-yátááqá pááq uráimma minná keráwáqá paá min-úmmáámá matááo? kemá túyánámmá itáunama keráwáqá paá-ummaama íma matááe. ⁵ nôraq itanawác Áánûqtuma keráwáqá wení Aokaq-Áágómá tiména keráwáqtí aúkáapi anón-awaameq-yataaqa tarôq uráiyô? keráwáqá ámáan-aikoni mayáimá máyáaqtaba mirá-uraiyo? ímibo wení átê-wataama itéq anaaé wáráaqtabae téna mirá-uraiye.

⁶ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí Áabaraaqtaba maará-tiraiye: “Áabaraama Áánûqtukaq itáiq-itaiq itanabóana Áánûqtun-aurakaq kateko umá máqe-uraine.” téna tiráine. ⁷ miráinaq keráwáqá aónainoe. yemá náayuwabi Áánûqtukaq itáiq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá étama yemá Áabaraani árainiyapoma mááe. ⁸ naayóbáqá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráine. Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûqtukaq

itáiq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá íyanama yeráwáqtábá Áánûqtuma téna “kateko-wáyúkáé” tíniye. miráitana naayóbáqá Áánûqtuma Áabaraamma timá ámikaine: “epíkémámá máqte-marabaq-wayukama íráqôniq umáyikanune.” téna Áánûqtuma Áabaraamma timá ámikaine. ⁹ Áabaraama Áánûqtukaq itáiq-itaiq kéitana Áánûqtuma wemmá íráqôniq umákaraine. mórai q umá máqtemma itáiq-itaiq okáyúkámá Áánûqtuma íráqôniq umáyikaniye. ¹⁰ máqtemma ámáan-aikoni aménáápáqô kémae-kayukama yúyánápiimmá téta “minnárake Áánûqtun-aurakaqa kateko umá mánunatae” tétama min-ámáan-áikómá yemmá yawááq-umayikaniye. Áánûqtuni agamatá-kánnáábí mirá kétiye: “máqte-kayukama ámáan-aimma agamatá-kánnáábí wáin-aimma íma mútûq waráíyanama yemmá yawááq umáyikaniye” téna agamatá-kánnáágó kétiye. ¹¹ ketáámá káonau-natae. móra-nakoma ámáan-aimma mútûq íma kanaarác kéwaraiye. miráipoana ámáan-ainapo Áánûqtun-aurakaq móra-nakoma kateko umá íma kanaarác aurániye. Áánûqtuni agamatá-kánnáábí ókaraq maará kétiye: “min-nákómá weni itáiq-itaiq í-yátááqnpó Áánûqtun-aurakaq kateko umá matûq-matuq umá mániye.” téna agamatá-kánnáábí kétiye. ¹² ámáan-aimma Ítukaq itáiq-itaiq í-yátááqtbámá íma wáiyé. móra-nakoma Mótetini ámáan-aimma íwarenama min-nákómá puíniye. ókaraqqa agamatá-kánnáágómá maará kétiye: “móra-nakoma máqten-amaan-aimma mútûq warénama wemá kanaarác aúwaraimma mayániye.” téna agamatá-kánnáágó kétiye.

¹³ ketáámá ámáan-aimma mútûq íma kanaarác kéwaraunaboanataa Áánûqtuma keqtáámá yawááq kéumatikaiqtaae. miráimanibo keqtáámá íma yawááq-umatikena wemá Ítu Káríqtoma keqtááyábámá yawááq-umakaraiye. miráitana Ítu Káríqtoma keqtááyábá yawááq-i-naqa kaapaq-yátáq aúkaiye. min-náyaba Áánûqtuni agamatá-kánnáábí maará kétiye: “móra-nakoma yaataq aráápenama wemá yawááq-inare.” téna kétiye. ¹⁴ miráitana Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukuráiyé. wemá miráuraipoaq keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtuma Áabaraaqtaba timá akoqnáá umákaimma keráwákárác kanaarác mayánoe. miráitana Áánûqtu timá akoqnáá umákaimma áraimma pááq uráiyé. minnáyaba keráwáqá káonaae. abo Ítu Káríqtokaq keráwáqá itáiq-itaiq uráámma keráwáqôpaq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá iráiyé.

¹⁵ itáaro. kaayaq-nákórátá móra-iyakaq marétama aamá timá yarúmaraiyanama káqo-nakoma óq-aimma íma maqmá aráápaino. wemá mi-kátáábiké íma yaímma mayáino. ¹⁶ Áánûqtuma Áabaraate aamá timá yarútaimma mirá-uraiye. kanaarác Áánûqtuma téna anaaékaqa íráqô-qtataaqa pááq íniye tiráiyé. mi timá akoqnáá umákai-qtataaqa Áabaraamma kámena weni iyápógaraq ámikaine. wemá máqte-noiyapoe ítiraine. wemá netuq-nóiyápóyábá ítiraine. ímiye. wemá paá kímora-iyapoyaba téna maará tiráine: “ení iyápóe” tiráine. min-íyápómá Ítu Káríqtoe. ¹⁷ ketáagon áaim-

ma maará-uraiye. mi-kánáaráqá Áánûqtuma Áabaraamma timá akoqnáá umákarai-kanaaraqa Mótetini ámáan-aimma íma wáqe-uraine. mi-kánáaráké ayáqtáá-kanaama (430 karitimaatimá) kóuráiyé. mikáké Mótetini ámáan-aimma pááq uráiyé. mi-kánáámá pááq uráimma Áánûqtuma Áabaraate aamá timá akoqnáá uráimma íma waékáiyé. ¹⁸ ániibo Mótetini ámáan-aimma waráinapo keqtáámá kanaarác ayúqtikenataama Áánûqtuma Áabarate timá yarútain-aikoma naayóbáq ánatagine iné. miráimanibo maamin-ámáan-áinápó íma kanaarác káyutikaiqtaae. ímibo keqtáámá paá Áánûqtuma Áabaraate aamá timá yarútaimma itáiq-itaiq í-nápó káyutikaiqtaae.

¹⁹ abo nóraq itanawác ámáan-aimma wáiyó? wemá maará-uraiye. kúmiq-yataakoni áaimma abarokác tirááatenataa mirá-uraiye. Ítu Káríqtoma pááq uráikaq min-ámáan-áimmmá kéwaraunatae. Áánûqtuma naayóbáqá timá akoqnáá umákarain-iyapoma Ítu Káríqtoe. Áánûqtuni kaqtó-wayukati yóyaupikekaraq min-ámáan-áimmmá maa-marábí iráiyé. Áánûqtuni kaqtó-wayukanapogaraq Mótetini óyaupikekaraq min-ámáan-áikómá Áánûqtunopake kukéna waayúkáyôpaq iráiyé. ²⁰ miráimanibo Áánûqtumo Áabaraate aamá timá yarúmaraitanama kaqtó-wayukanapo mikátáámá íma wáqe-uraiye. ímibo Áánûqtuma Áabaraamma wenóikaraq káonena timá ámikaiye. ²¹ miráitana ámáan-aikogaraq Áánûqtuma Áabaraamma timá akoqnáá umákarain-aikogaraq namuroíq kéoyo? áraimma ímiye. miráimanibo keqtáámá ámáan-aikoma íma kanaarác káyutikaiqtaae. ímibo ámáan-aikoma paá mirá-iniye. ²² ámáan-aikoma keqtáámá kékén-áimmmá kétimatimiqtaae. kúmiq-yataakoma máqte-kayukama ánná kúyikaraiye. Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá minnáyaba kétiye. miráipoaqtae ketáámá paá Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq kéeqtaama min-áúwáráíqtábá Áánûqtu Áabaraamma timá akoqnáá umákaraimma kanaarác mayánúnatae.

²³ naayóbáqá Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq í-yátááqá íma pááq uráikaqa ámáan-aikoma ánná kútikaraiqtaae. ániibo ketáámá ánnáábí máqetaa mi-kánáarákémámá áaimma átáma Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq kéunatae. ²⁴ owé. ámáan-aikoma ketáái kawáá-nákáá uréna ketáái tirááti-nakaa umáe kéwitana mi-kánáaráqá Ítu Káríqtoma iráiyé. mi-wágóni anaaékaqa Ítukaq itáiq-itaiq kéeqtaama Áánûqtun-aurakaq kateko-wáyúká máunatae. ²⁵ íbêqo Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq í-kánáámá wáipoana ámáan-aikoma ókaraq ketáái kawáá-nákáá éna tirááti-nakaa umá íma máiyé. ²⁶ abo itáiq-itaiq í-yátááqnpó Ítu Káríqtokaraq mórabi yagaroqtamá Áánûqtun-araaqa keráwáqá mááe. ²⁷ Ítukaq mórabi yagaroqtamá nommá perai-wáyúkámá wenáaimma kémayaae. ²⁸ miráipoana mi-máqte-káyúkámá mimóráiq umá mááe. Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq íma meyámmá máyáa-kaqto-wayukagaraq paá iyúwáa-kayukagaraq waagógárác aaragógárác máqtemma Ítu Káríqtomma mórabi yagaroqtamá mimóráiq umá mááe. ²⁹ Ítu Káríqtoni waayúkamo máeqa kanaarác keráwáqá

Áabaraani árain-iyapo-annama maéq Áánûqtuma Áabaraamma timá akoqnáá umákarain-auwaraimma mayánoe.

4 kemá ókaraq timá-timenune. iyápógoma maabumá máqe-urai-kanaaraq wemá miráuma mayai-nákóráá umá máqe-uraiye. miráimanibo aboání máqte-qtataaqa wennáé. 2 wemá paá kawáá-wáyúkágáráq anó-kayukagaraqti yiménáápáq máena aboámá timákaraina-kanaaraq wíno. 3 ketáágáráq miráuma Áánûqtuni iyápóraa umá máeqtaama mi-kánááráq máqtemma maa-márábín-ámáán-áikóni aménáápáq máqe-uraunatae. 4 kanaagómá umágitanama Áánûqtuma wení áanikoma timákáraiye. aaragómá marákáitana Ítiráaeo-wayukati ámáan-aikoni aménáápáq máqe-uraiye. 5 mi-káyúkámá min-ámáán-áikóni aménáápáké ayúqyikanena kukáiyé. miráurairoaqa ketáámá kanaarác Áánûqtun-araaqa mínunatae. 6 íbêqa wení iyápó-annama mááe. miráitana Áánûqtuma wenáanikoni Aágomma timákáitana ketáái tíyaqnoabaq min-Áágómá maará kétiye: “apááô, ketiboó” téna tirupiké kétiye. 7 miráitaq keráwáqá ókaraq mayai-wáyúkáráá umá íma mááe. ímiye. keráwáqá wenáanimaare. ániibo keráwáqá Áánûqtuma tiwiráinaq wení iyápó-annama máeqa kanaarác keráwáqá wení máqte-qtataaqa mayánoe. áanikka máiyana Áánûqtuma wení máqte-qtataaqa timíniye. 8 áraine. naayóbáqá keráwáqá Áánûqtuqtabama íma itarepoaq maníkóni aménáápaq máqe-uraamanibo 9 íbêqa keráwáqá Áánûqtuqtaba kéitaae. abo kemá maará-tenuno keráwáqá Áánûqtuma kéitaiye. nôraq itanawáq naayón-ámáán-áíqtábámá keráwáqá kétékaiyo? min-ámáán-áikómá íma keráwáqá tíwáqnaa íniye. keqnáámmá ánná-mayairaa mayánéraq kéoo? 10 keráwáqá nôraq itaráq aokaq-yúpáámá aokaq-wíyóqtábábi kéqokeq-kanaayababi naayón-ámáán-áikóqtábámá omáqá kémayaao? 11 keráwáqá kemmá ummaamá ketime. miráitaq ketúyánápímmá ketí mayáigómá keráwáqá wáimma paátataakaa ínabo téq kéténe. 12 ketíbâtiwaayuo, kemá keráwáqá inaa-inaa kéténe. minná kekáá umá ámáan-aipikemma ayúqtikaraikaq máero. kemá Ítiráaeo-naqa ámáan-aipike ayúqtikaraimanibo keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama aati-aatimá ámáan-aikopike ayúqtikaraane.

keráwáqá kemmá móra otaammá íkutikaraae. 13 naayóbáqá ketúgoma akoqnáá íuraimanibo kemá ketí áqnaabaq-kanaama keráwáqá átê-wataama timá tímikaune. minnáyaba taákaq kémaraae. 14 kemá karímá kémayeqa keráwáqá mayáigóni ámûraaq mamá túnnae kámatikaunamanibo kemmá íma tinaaemma kéumatikaae. tibô íkamatikaraae. ímiye. mórama Áánûqtuni kaqtó-narabi Ítu Káríqtonabi wenamáárîq kawáá umákáinikaa umá kemmá keráwáqá kawáá umátikaraae. 15 ketábá keráwáqá timuqô marái-yátááq náakaraq wáiyó? kemá abarokáq keráwáqá íraqôn-aaiqtaba kéténe. minná keráwáqá keqtábá ôriq umá kétékaiipoaq keráwáqá túramma kubíqma kemmá timínóaa kéténe. 16 nôraq íyo? íbêqa kemá keráwáqá arupú umá timá tímikaunaboqaq kemá

keráwáqá namurowáq aúkáúnô? 17 áraine. yaímma-wayukama yemá keráwáqá íraqôn-aimma kétémateta keráwáqá timíqmi kéo. kemmá kétiweqtatuweq yeqtí yinaae waraígáae téta kéoe. 18 íraqôn-aimma káqowa-kaqowamma yíwáqnaa iyábá timá-yime-nunataama minná kanaarác íye. ániibo ketáá mórabi ímo máeqtaama min-ááímmá íma yúwáaro. 19 ketí pááqya-noiyapo, ókaraq kemmá tíqa kéena miráuma aaragómá iyápóma marakáné itana aíqa inikáá umá tíqa kéiyé. kemá tíqa í-yátááqá kémayaanana kanaarác Ítu Káríqtoma keráwáqá tíyaqnoabaq wenáaimma pááq umá ánataniye. 20 tirunô kemá keráwáqá íma máune. kemá keráwáqá káqon-aimma ténáá kéune. íbêqa kemá keráwáqá táaiqtaba taíbaq-tuyanamma kéitane.

21 keráwáqá ámáan-aikoni aménáápáq mánaae tíya-kayukama íbêqa kemmá timá tíméro. keráwáqá ámáan-aimma íyaq kéitao? 22 agamatá-kánnáábí minnáyaba kétiye. Áabaraani áanikoratama kaayaré. morá-inikoma paá-mayaima ánná-mayairaa matáin-inikoma móra-aanikomma marákáraiye. káqon-inimma áwîq-inikoma móra-aanikomma marákáraiye. 23 paá-mayaima ánná-mayairaa matáin-inikomo marákárain-iyapoma minná anóama aaraukátí yáaikaqa marákáraine. ániibo káqon-inikomo marákárimma minná anóama Áánûqtuma timá akoqnáá uráikaq marákáraine. 24 waéqma itái-áímmá mikátáágóni áaimma wáiyé. mi-kááyáq-ínikórátámá miráuma kaayaq-áímmá Áánûqtuma waayúkate timá yarúmakaine. mórama timá yarúmakain-aimma Táinai-anubake iráiyé. min-áikáké iyápó-annama paá-mayai ánná-mayairaa-kayukama auránoe. Égaama miwágóni awaaaméré. 25 Táinai-anuma Arébiya-marupaq mikáq Mótetima ámáan-aimma matáine. Yérútáarebaq-wayukama íbêkaraq Mótetini ámáan-aikoni aménáápáq ánná-mayai-wayukaraa umá máápoana Égaama yeqtí awaaaméré. íbêq-Yerutaarebaq wení awaaaméré. 26 ániibo Térai Áabaraani áwîq-inikoma Ítu Káríqtoqaq itáiq-itaiq o-káyúkátí yinóae. aúge-Yerutarebaqa wení awaaaméré. 27 Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá maará kétiye:

“aaragô, keráwáqá anaamoq-nóínímmá timuqá máráaqtaba anókaq ááyama tero. keráwáqá iyápóma marakáiyábá tíqa íuraipoaq timuqá máráaqtaba anókaq ááyama tero. paá máa-noinimma yeqtí iyápógoma yiwaiqá máa-noiniti-iyapoma uyátá-maqma taíbaq mánoe.”

téna kétiye. 28 ketíbâtiwaayuo, keráwáqá Ááitekima Térain áanikote móraiq kéoe. Áánûqtuma Áabaraamma timá akoqnáá umákaraiqtataboqaq keráwáqá wení iyápó-annama káuraae. 29 Égaani áanikoma aaraukác-ááikákémô marákárimma wemá naayóbáqá wenábâkoma Ááitekimma mamá táiq umákaraine. Ááitekimma Áánûqtuni Aágokake marákáraine. minnáyaba Ááitekimma awaaómá awááguraine. íbêkaraq min-ááímmá paá wáiyé. minná mi-káyúkámá Mótetini ámáan-aiktaba yúyánámmá itáa-kayukama Ítukaq

itáiq-itaiq iyábá yúyánámmá ítáa-kayukama kéyiwaagoe. ³⁰ Áánûqtuni agamatá-kánnáágó nóinaeq tiráiyoy maará kétiye:

“ánná-mayairaa matáin-inikaraq áanikogaraq paábaq watuwaao.

áwîq-inikoni áanikoma wenamáa

min-íníkoní máqte-qtataaqa mayániye.”

téna kétiye. ³¹ tîbâtiwaayuo, mórai q umá ketáámá paá ánná-mayairaa-mayai-inikoni áráaqa íma máunatae. ímibo ketáámá Ítuni waayúkataama áwîq-inikon-araaqa máunatae.

⁵ Ítu Káríqtoma keqtáa naayón-ámáán-áipíké ayúqtikaraiqtae. ayúqtikarai-kayukaraa umá paá máero. minnáyaba Ítuma máigaae téna kétiye. miráitana keráwáqtí ayúqtikarai-qtataaqa yaqtóráaro. móra-wayukama yeqtí yímáan-aikoni aménáápáqá iyuwáiyata íma matiyúwáaro. ² Ítáaro. kemá Póroma keráwáqá kétima-timune. ániibo keráwáqá iyuwáiyata káqo-yuma keráwáqtí túma karáiyana kanaanaraq Ítu Káríqtoma íma kanaanaraq tíwáqnaa íniye. ³ keráwáqá máqtemma iyuwáiyata túmo karánómma kemá kékén-áímmá kétima-timune. máqten-amaan-aikoma Táinai-anubaken-amaan-aimma mútûq íwaraqa puínoe. ⁴ ániibo keráwáqá ámáan-aimma paá waráiyana Áánûqtun-aurakaq kateko umá íma auránoe. ímiye. paá mirá éqa Ítu Káríqtonopake Áánûqtuni paru-yátááipíké nékaq mánoe. ⁵ Aokaq-Áágóní akoqnáarake ketáá Ítukaq itáiq-itaiq umá yáqtoraananataa Áánûqtuma keqtááyábá “kateko-wáyúkááé” tîníqtaba awé kéunatae. ⁶ ániibo ketáámá Ítu Káríqtogaraq móra bi yagaroqtamá maéqtaama aúmo karáí-ááikáráq aúma íma karáí-ááikáráq minná paátaare. ániibo Ítu Káríqto-kaq itáiq-itaiq éqtaa tirummá amí-yátááqá minná anó-qtataare.

⁷ áqnáabaqa Ítukaq itáiq-itaiq uráamma minná kanaa urááe. náaraq umá mirá-uráiyoy? ⁸ Áánûqtuma keráwáqá tááyaraimma íbêqa keráwáqô wáráa-tuyanamma Áánûqtun-aimma íma wáiyey. ⁹ ítáaro. yemá maará kéte: “pááqya-qtataaqa (yíqti) kara-káyúkátí yammá agayái-kánábí makáiyana yakómá itorániye. ¹⁰ miráráá umá móra-nakoma keráwáqtí túyánámmó mamá táiq i-nákóní áwîqa kemá íma ítraunamanibo Áánûqtuma wemmá yawááq-umakaniye. keráwáqá ketê móra bi yagaroqtamá uyátárai-nakogaraq máapoana keráwáqtí túyánákómá ketí tiráátúnna-yataakaq yauwéqma yínoe. minnáraq túyánámmá kéitaune. ¹¹ yúma káráaro téq waayúkama kétima-yimuno? aaqáo ímiye. mirá ítunnayabawaq yemá kemmá mamá íyaq táiq kéumatikaa? kemá abarokáq téq “túma káráaro” tenatamá Ítiráaeo-wayukama mi-kátáámá kaapaq-yáyábá íbêkaraq íma awétátuwanoe. ¹² yemá mi-káyúkámá keráwáqtí túyánámmá mamá táiq kéo-kayukama kemá yemmá maará timá-yimenaq kéune: “kenamáárîq keráwáqtí tíwáa-kakamma ko káráaro.” ténáá kéune.

¹³ ketíbtíwaayuo, Áánûqtuma keráwáqá ayúqtíkaiqtae téna tááyariye. keqtáa ayúqtíkaraipoaq keráwáqtí tikaí-yátáákómá íma wáráaro. miráimanibo

keráwáqá ayúqtíkaraipoaq wenáwáqnaa-wenawaqnaa umá weqtábá kákainna weqtábá kákainna oro.

¹⁴ máqten-amaan-aimma móra bi miráuma wáiyey:

“keráwáqá kenamáárîq tirummá onikáá éraq móra bi q umá keráwáqtí timakaq maíya-kayukama tirummá yíméro.”

miráuma wáiyey. ¹⁵ miráimanibo keráwáqá keiyáá unítíqa téq ááiq éqa kanaanaraq keráwáqá atéráaro. abo keráwáqá mútûq áíkuyo-kayukama máqtemma táiq umáginoy. ¹⁶ miráimanibo kemá maará téq kétima-timune. keráwáqá Aokaq-Áágóní áaimma wáráaro. ániibo keráwáqá mirá éqa kanaanaraq keráwáqtí túgoni akaí-yátááqá íma wáráaro. ¹⁷ ketáá káonaunatae. mitái-ááikómá Aokaq-Áágómá mamá márúte yuwánéna kéiyey. mi-kááyáq-wáíqórátamá namuroíq kéoyey.

miráonaae tíya-qtataaqa aati-aatimá keráwáqá íma miráinoe. ¹⁸ keráwáqá Aokaq-Áágóní anaaémo waréqa keráwáqá ámáan-aikoni aménáápáq íma mánoe. ¹⁹ waayúkati táí-yaaimma áqá aónatukaae. wé maará kéiyey. kebó-yátááqá táí-aaaimma waátá-yuyanamma wáiyey. ²⁰ óqtakakaraq yaatakáráq nuna-mummá tí-ááímmá kéte. uwaatagáán-ááímmá aá awááqí-yataaqa unítíqa tí-yátááqá kárún-aaaimma tí-yátááqá áyamma í-yátááqá akáyáámmá tí-yátááqá we

ánnáma mamá yataí-yátááqá ²¹ aúran-anna aiyátááqá taíbaq aíbôq-nomma naí-yátááqá máqte-qtataakoma mirá kéoyey. keqnáámmá kékén-áímmá kétima-timune. máqte-kayukama miran-ááímmó tarôq étama Áánûqtu yabíkái-marupaqa íma uwínoe.

²² miráimanibo Aokaq-Áágópíké maarán-ááímmá pááq kéiyey. tirummá kéeqtaa timuqá kémareqtaa kaayoné-yátááqá tirunóbáqá wáiyey. ²³ ketáámá túma pukáipaq awé kéunatae. íraqôniq kéunatae. arupú umáe kéuyunatae. itáiq-itaiq umá kéyaqtoraunatae. káqo-yuma tikaq múte kéyikaunatae. ketáái túgoni akaí-yátááqá kéyaqtoraunatae. min-íráqô-qtátááqáqtábámá aammá aúmatan-aimma íma wáiyey.

²⁴ máqtemma Ítu Káríqtoni waayúkama yemá táí-aaaimma yetúgoni akaí-yátáákaráq kaapaq-yátáq aráá-parainikaa uráitataboata ókaraq ikéwaraae. ²⁵ ketáái aúgen-auwaraimma Aokaq-Áágótê yagaroqtamá wáiyey. min-Áókáq-Áágómá Áánûqtuni waayúkama mamá aakaraakaq íno. ²⁶ ketáái tíwîqa íma múte yawíyataa ketáái tîbâqawaayuma íyamma íma umáyikeqtaa yeqtábá íma koyukaayúmna ono.

⁶ ketíbtíwaayuo, keráwáqá aónáiyana móra-nakoma kúmiq-yataariq í-náqá keráwáqá Ítu Káríqton-aaaimma warané kéiya-kayukama kaayonébáké wemmá mamá arútáyakaaro. keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma kawáá umáyíkáaro. Tááqtaama keráwákaráq makáqma aónaiyabae. ² keráwáqá keráwáqtí tîbâqawaayuma ummaa-yátááqáqtábá kammáa kaíyaqa yíwáqnaa oro. mirán-ááikáké keráwáqá Ítu Káríqton-amaan-aaaimma weqtábá kákainna weqtábá kákainna í-ááímmá kéwaraae. ³ ániibo móra-nakoma téna “kemmá anó-tiwîqa wáiyey” tînimanibo wenáwîqa íma wáitana wetábá wenamáárîq kaaqaari kétiye. ⁴ ketáá móra-mora-yu-

taati mayaígómmá táí-mayaiyababi íráqô-mayaiyabiyo téqtaa maqmá aónaanataao. mirá énama móra-nakoma wení mayaígómá íráqôniq itana wemá kanaaráq amuqá maréna káqo-nakoni mayaímá íma aónama yainániye. ⁵ máqte-kayukama móra-mora-yuma yeqtí mayaímá iyááqtâ kumá máyáaro.

⁶ móra-nakoma Áánûqtuni aammá warái-áímmá matáina-nakoma wení oótakake arááti-nakomma áwáqnaa umá amíno.

⁷ keráwáqá kaaqaari-túyánámmá wáraabo. móra-nakoma Áánûqtumma kanaaráq íma makatíniye. nói-qtataarabi marabí uqmaráiyamma mimórá-yátááqá utániye. ⁸ itáaro. uqmakáa-kanaagaraq aáwaqa ábu kaí-kánááqómá miráráá kéíye. abo móra-nakoma wenaúgoni akaí-yátááqá warénama wení aqtó-kánááráqá puí-yátááqá mayániye. ánibo móra-nakoma Aokaq-Áágóní akaí-yátááqá warénama aqtó-kánááráqá matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayániye.

⁹ miráinaqtaa ketáámá íráqôn-aaimma waraíyábámá íma tîbôkariq ónátae. minnýaba íma tîbô kégaítana-ma anaaékaqa íráqô-meyamma mayánúnatae.

¹⁰ miráinaqtaa ketáámá aammá abáá éqtaama kanaaráq ketáámá máqte-kayukaraq íráqôniq umáyíkáánataao. anó-qtataaqa wáipoaq ke-qtíbâqawaayuma Ítu Káríqtoqtaba áqnáabariq miráráá umáyíkáánataao.

aqtó-áímmá

¹¹ kemá kanamáárîq anón-aubama keráwáqtôpaq ketiyáánapo awaaméqá umá agamaráunama aó-

naaro. ¹² mi-káyúkámá keráwáqtí túma karánáae téta yemá nôraq itatawáq akoqnáá kéoo? yemá paá waayúkati yúrakaqa anón-iwiqa mayánáae téta kéte. Ítiráaeo-wayukama yemá ikatíq kéeta Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukái-nakomma itáíq-itaiq umá waráá-nataama minnýaba tú-tiqa íyábááé téta yemá íkéyíkaiye. ¹³ miráitata yemá keráwáqtí túma keréta keráwáqá uyátetaboata kanaaráq yíwíqa múte yauwí-noe. ábo yemá yúma káráa-kayukama yenamáárîq mútûq-amaan-aimma íma kéwaraae. ¹⁴ aaqibo kemá káqo-qtataakoni áwíqa íma múte yauyónúnamanibo Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukáitapoq wenáwíqa wenamáa múte yauyónúne. miráipoana maa-márábín-ááímmá pukái-qtataakoraa umá túyánápí wáíye. kemá yátááqtábámá pukái-nakoraa kéune. ¹⁵ aúma karáí-ááíkáráq aúma íkarai-aaikaraqa minná paátataaqiye. Áánûqtuma keqtáá mamá aúge-kayukama aútikaniq-taama minnáma anó-qtataaqiye. ¹⁶ minnýaba máqte-kayukama uyátá-maqma min-ánón-ámáán-áíkámmá kéwareta Áánûqtuni kaayoné-yátáákáráq wení paru-yátáákáráq yetê máqtemma Áánûqtuni árai-kayukate waíno. ¹⁷ íbêkaraq anaaékararaq móra-nakoma móragaraq ummaa-yátááqá kemmá íma timíno. ketúraq abumá wáena máqte-kayukama kéyiraatimma minná kemá Ítu Káríqtoni mayái-náqúne. ¹⁸ ketíbâtiwaayuo, ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma wení íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. miráuma waíno. kemá Póroe.

Ipítiani

1 maamin-áímmá kemá Póroma Ipítaini-maru-paq-wayukama náayuwabi Ítuma Metáíyan-aa-ma akoqnáá umá kéyaqtoraa-yubaq kágayaune. máqte-kayukabi Metáíyaqtaba abarokáq timá yiménúnna minnáyaba Áánûqtuma kemmá timátíkaiye.

2 maamin íráqôn-aaimma ketibotáámá Áánûqtu ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtote yeqtôpake kumé-na maamin íráqôn-aikaraq kaayoné-yátáákáráq yeqtôpake kúmîmma keráwáqá mayaígáae téq tímikaune.

3 Áánûqtuma ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoni aboámá múte yauwí-náqiyé. wemá anón-iraqo-qtataaqa keqtáámá umátikenataa minnâ wenáanim-ma keqtáábí wenôpake timátíkáitana kukáiyé.

4 Áánûqtuma maramá íma tarôq uréna keqtááyábá mamá wenáanikoni iyápó-annaraa umátikaraiqtaae.

ketáámá Áánûqtuni ákái-yataaqa tirunóbáqá máin-aboana ketáámá kúmikaraq otaakáráq íma wáimma-wayukaraa umá mánunatae.

5 Áánûqtuma wemá ákáitabae téna keqtáámá Ítu Káríqtoni-annabi pááq umátikenataa tiráiyé.

6 miráipoana Áánûqtuni íráqô-qtataaqtataba wenáwîqa yaaguyaqmá ónatae. maamin-íráqô-qtátááqá Áánûqtu ketáá paá timénataa wenáanima ákáin-iyapoma kuménata tíwáqnaa íyábá uráiyé.

7 Ítuma wemá puyénaboana wení naaemá aqtíma wemá ketáái táwí-meyamma mamá paá umátikenataa íbêqa Áánûqtuma ketáái kúmiq-yataaqa mamá paá umáyikena miráiqtaba íbêq-awaataqa ketáái kúmiq-yataaqtataba íma puyónúnatae. Áánûqtuma keqtááyábá íráqôniq kéumatikaiqtaae.

8 Áánûqtuma áa iténa maamin-íráqô-qtátááqá wemá paá tímikaiqtaae.

minnáyaba anónna-anonna íma kanaaráq aménúnatae.

9 Ítu Káríqtoqtataba anaaékaqa keqtáámá wení aúpq-yátááqá tiráátiraiqtaae. minnâ

10 Ítu wení kanaamô pááq ínana wé mamá yabi íniye. máqte-qtataaqa mamá yorupáinana wemá ebíkáqá yabi íniye. wemá máqte-qtataaqa máqte-kayukagaraq Áánûqtuni márûpaqa maa-márágáráq wení náapaamma mamá yabi íniye.

11 wenamá wení aúyánámmá waqména wemá áqnáabaqa akoqnáá-aimma keqtáámá Ítiráaeo-wayukabi timátikenataa móra tiwiráin-náqá wení Metáíyama keqtááyôpaq wemá timákaraiye. **12** miráitana ketáámá áqnáabaq-kayukama Metáíyaqtaba awétáá uráunatae. Áánûqtuma keqtááyábámá wení tágama-akoqnaa-

yataaqa maa-márábí-káyúkámá yirááténa wemá miráigae téna tiráiyé. **13** íbêqa keráwáqá náayuwabi ímo Ítiráaeo-wayukama wemá keráwákáráq tiwirániye. keráwáqá wení árain-aimma itéra maamin-áikómá kanaaráq pukáiyapike tiwíqtuwaniye. itéra "árain-aine" téraq min-áímmá yáqtokaae. Áánûqtuma wení awaaméqá keráwákáq maréna minnâ wení Aokaq-Áágómá akoqnáá-aikaraq téna timáyíkaraiye.

14 Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Áánûqtuni awaaméqá máena minnáyaba ketáámá mamá Áánûqtuni máqte-qtataaqa wemá akoqnáá-aikaraq wení waayúkabi téna matáunatae. Áánûqtu wení waayúkama ayúqma ánatayikena téna yeráwáqá wení tágama-akoqnaa-yataaqtataba wenáwîqa yaaguyabínoe.

15 miráiyaba keráwáqá uyátárai-nakoma Ítumma itáiq-itaiq umá yáqtóráama itareq keráwáqá mikáyúkámá Ítun-aama waqmá kéwaraa-kayukama tirummá yímêma itareq **16** minnáyaba aati-aatimá kemá Áánûqtukaq "tíkáiyé" téq keráwáqtábá kêtune. keráwáqtábámô nunamummá kéteqa **17** kemá ketáái anómma kateko-kétíbótáá wení Aokaq-Áágómá keráwáqá amíyátábá kêtune. mirámô inaqtama keráwáqá áaimma yayuwé mi-qtátááqá Áánûqtuqtataba abarokáq aónanoe. miráinaq keráwáqá Áánûqtumma aanábóráá aónama minnáyaba keráwáqtábá kemá nunamupí kêtune. **18** maénamo keráwáqá ítama arútátukera nóiqtaba Áánûqtuma keráwáqá yááyama minnáyabagaraq nunamupí kêtune. minnâ keráwákáráq Ítun-aama máqtemma kéwaraa-kayukagaraq wemá yááyama anón-apeqa anaaékaqa Áánûqtu kanaaráq yimíniye. **19** Áánûqtuma wení akoqnáágo-ma ketáágáráq máqtemma kéitaa-kayukayabimma anóniq umá wáiyé. wení anó-akoqnaama kémayena **20** mimórá akoqnáánápó Áánûqtu Metáíyamma pukáipike atínakaraiye. Áánûqtu Ítumma mamá ayáánurapaq wení yabíkái-marupaqa ákáraiye.

21 Metáíyama wenáwîqa máqte-kamaanikaraq abo máqte-naapaakaraq mú-maqma máiyé. íbêqa máqte-kawaa-wayukagaraq máqten-akoqnaagaraq wenáménáápáq wáitana abo anaaékaqa mamá mimórá íniye.

22 Áánûqtu máqte-qtataaqa wenáménáápáqá aítaupi makáiyé. Áánûqtu pááq umá wení tiwiránín-naqa máqte-qtataaqa anón-naqa wekáqô itáiq-itaiq umá wáráa-kayukati aúrakaraiye.

23 maami itáiq-itaiq umá wáráa-kayukama yeráwáqá wenaúraa íyana wemá aqnókáá íniye.

maami itáiq-itaiq umá wáráa-kayukama Ítuma wenáagoma yetirunóbáqá ógikaiye. máqte-qtataaqa

Áánûqtu tarôq umákainama máqtemma Ítu Káriq-toma ógikaae.

2 keráwáqá íma Ítiráaeo-annabike-kayukao, kúmiqa akátuwe Áánûqtuni ámáan-aimma akatépoaq Áánûqtuni aúrikaq pukáa-wayukaraa umá máqe-uraae. ² naayóbáqá maa-márágón áaimma wakááne. Tááqtaama waátá-aaikoni kawáá-nákó maéna abo wemá waayúkama Áánûqtuni ámáan-aimma akáte-kayukama yeráwáqtí yúyánámmá Tááqtaama yabítiráíye. ³ naayóbáqá ketáámá máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq Tááqtaani aammá waréqtaa abo tógoma iqtábáé téqtaa miraráá uráunatae. tógoma wenápáq koyágu-yayagu umá táwî-aaimea pááq uráunatae. miráíqtaba Áánûqtuma keqtááyábáqá aatáá ti-wááguraiqtaae. ⁴ ááqibo

Áánûqtuni paru-yátááqá ôriq kéena wemá ke-qtááyábá ôrikaa umá kákaiye.

⁵ ketáái kúmiqtaboana anónná táwî-meyamma mamé yínaqtaa puyónúnataamanibo Áánûqtu wení ti-wiránîn-naqa tímikaiqtaae.

abo minnáyabama wekáq náawabi warénama íbêqa wemá íma puyíníbo Áánûqtu ókaraq aúwaraimma wemmá amíniye. itáaro. Áánûqtuni paru-yátááqábábóana íbêqa ketáámá itaa puyónúnatae.

⁶ Áánûqtu yagaroqtamá wení tiwiráin-náqá Ítute min-nákámá keqtááyábá naayóbáqá tirááye:

“anaaeáq yemmá kerátámá atínikeka yabíkáin-akoq-naama Áánûqtuma yabíkái-marupaqa yiméyúye.” téta tirááyamma íbêqa pááq uráíye.

⁷ miráitana Áánûqtu máqte-kayukati yináábútáábi yiráárómmá wení íánatai-iraqo-qtataaqa yiráátiniye. minná wení íráqô-qtataaqa mimórá íráqô-qtataaqa wení tiwiráin-náqá Ítuma keqtáámá timénataa tiráá-tiniye.

⁸ keráwáqá wemmá itáiq-itaiq uráápoata Áánûqtuni íráqô-qtataaqa keráwáqtí kúmiq-yataapikekararaq puí-yátáápíkégáráq tiwikaiye.

Áánûqtuni íráqô-qtataakoma íma mayaíráké mataáae. ímiye. Áánûqtu keráwáqá ákaq paá tímikaiye. ⁹ Áánûqtuni íráqô-qtataaqa anónnáma étama aarawaamá yetúyánápí “ketáái táaimma uyátáraiye” téta yetúma múte yauwínômanibo

¹⁰ Áánûqtu paá aá tiqtábá aúgeniq umátikaraiqtaae.

ketáámá áaimma átáma Ítute mánae téqtaama íráqô-mayaimo Áánûqtumma ákáinaikaa umá maami-máyáimá aúyaqtikaraiqtaa íbêqa mayánatae.

¹¹ túyánámmá itáaro. keráwáqô matíkaraamma Yéq-taeo-wayukamoe. mi-káyúkámá íma Ítiráaeo-wayukae. Ítiráaeo-wayukama yeqtúma waayúka iyáákaq káráma yemá keráwáqá íma kárata-kayukama tááyaraae.

¹² taákaq máráaro. naayóbáqá keráwáqá Ítiráaeo-annabike Ítuma Metáyanopake nékaq máqe-uraae. máqte-kayukama yeqtí aúkaapike Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuma timáyikaraimanibo keráwáqá mi-kánááráqá Áánûqtuni timú-timun-aimma Ítiráaeo-wayukate wení akoqnáa-aikaraq keráwáqá íma yaímma kéyainaae. keráwáqá íma móra-yataakaq awé uréq

abo íma Áánûqtunna máqe-uraae. ¹³ miráimanibo íbêqa Áánûqtuni aara iyápóraa umá mááe. Ítuni naaénápó keráwáqá yabítitaq Áánûqtuni waaqókáq irááe. ¹⁴ mirá téqtaa kétunatae.

Ítu Káriqtoma kaayoné-yátáákón áaine.

miráitana wemá Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq mórabi mamá áikuyikaraiye.

Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítiráaeo-wayukagaraq yeráwáqtí aúkaapimma naayóbáqá kurumá íma kanaaráq aónai-kuruma Ítuma íbêqa mi-kúrúmmá yawarápatukaiye.

wemá yeráwáqtí kaayoné-yátááqá aúkáíye.

¹⁵ wemá pukáimma Ítiráaeo-wayukati anón-nakoni ámáan-aimma wemá yawarápama ánatatukaiye.

wemá Ítuma Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukati aúkaapi kaayoné-yátááqá mamá yíkaraiye.

wemá aúgekaa-kama tarôq uréna íma kaayaqibo kímora tarôq éna pááq uráíye.

¹⁶ kaapaq-yátáq wenaúma keqtááyábá tiména Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq mórayubi yíkaraiye. miráitana ketáámá máqtemma Áánûqtu tiwikai-kayukatae.

Ítuma yeráwáqtí kaayoné-yátááqá aúkáíye.

¹⁷ wení kumína-kanaaraq íráqôn-augen-aimma mayaína minnáe. keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtuni népaq-awaataq máqe-uraamanibo ketáámá Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni waaqókáq máqe-uraunatae.

Áánûqtuni kaayoné-yátááqá máqtemma keqtáábí maména tímikaiqtaae.

¹⁸ Ítu Káriqtoma keqtáábí kuménataaboana keráwáqá Yéqtaaeo-wayukagaraq ketáámá Ítiráaeo-wayukagaraq mimórá-Aókáq-Áágómá mamá matéq-taa ketibotáámá Áánûqtunopaqa yagaroqtamá kanaaráq yenúnatae.

¹⁹ miráinaq keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama íma namuq-wáyúkáráá umá káqo-kayukati marabáqá mááe. ímiye. íbêqa keráwáqá yabíkái-qtataakoni aménáápáqá keqtááráá éq keráwáqá Áánûqtuni ánná-wayukaraa mááe.

²⁰ naakáá umá Áánûqtuni timákai-kayukagaraq wení amuné-wáyúkágáráq yeráwáqá mitáyaraa umá máawaq keráwáqá mitáyaraa umá mááe. min-nákóní ábomma Ítu Káriqtoe. ²¹ Ítuma ábokaa kéiteqtaa ketáámá wekáq timammá amúnanataa wemá keqtáá máqtemma yagaroqtamá tíkaraiqtaae. miráitaqtaa ketáámá yagaroqtamá Áánûqtuni aokaq anó-monoq-nakaa kéunatae. ²² Ítuma keráwáqá anó-monoq-namma kéitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá min-ánó-mónóq-náúpáq kémaiye.

3 kemá Póroma keráwáqá Yéqtaaeo-wayukataba ánná-naupaqa máune. keráwáqábábóana Ítu Káriqtoma kemmá ánná-naupaqa tiyúkaiye. ² é paámi itéq kemmá Áánûqtuma yaímma wení íráqô-qtataaqa tímikaiqtaba tíwáqnaa ónúne. ³ paá min-áúbábí áqa agayéq kemá timá tímikaunama Áánûqtuma wení aúpáq-yátááqá tiráátiraiye. ⁴ min-áúbámá yoraúma

itéq kemô áaimma átáma itánúnayaba Áánûqtuni aúpáq-yátááqá wení timákarai-naqtabae.

⁵ naayóbáqá máqe uráá-kayukama min-aúpáq-yátááqtabá íma ítaraane.

miráimanibo íbêqa Áánûqtuni aokaq timáyíkarai-kayukagaraq wení amuné-wáyúkágáráq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yiráátiraiye.

⁶ min-áté-áimmá minnáe. min-ánó-qtátááqá Ítuma pááq umátíkaraiqtaayaba Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtunopake keqtáaráá umá kanaaráq mayánóe.

yeráwáqá mimórá-ánnámá ketáátê mááe. máqten-arain-aimma Áánûqtu akoqnáá umá timá tikaraiqtaama yemá ketêtaa íbêqa kanaaráq mayánóe. ⁷ Áánûqtuma kemá Póromma mamá mórama wení timáyíkarai-kayukabi tikaraitaq miráipoaq átê-wataama Ítuma keqtááyábá umátíkarain-aimma kêtune.

Áánûqtuma wení íráqô-qtataapike yaímma tíména wení akoqnááqo kepí mayaí kémayaiye. ⁸ kemá Áánûqtuni waayúkama yeráwápíké anómma íma máune. ímiye. kemá paá yinaae kéune. miráimanibo Áánûqtu kemmá máqte-kayukabike yabititaaq minnáyaba timuqá kémarauene. kemá Yéqtaaeo-wayukama abarokáq timá-yimikaae téna kateko-yátááqá Ítu Káríqtoqtaba kemmá Áánûqtuma timátíkaraiye. mikátékó-yátááqá Ítuqtaba uyátá-maqma anómma wáipoata ketáái watáayaba minnáma íma kanaaráq tenúnatae. ⁹ Áánûqtu wení aúpáq-yátááqtabá kemá máqten-aayapaq-wayukama timá-yimikaae téna kemmá timátíkaraiye. naayóbáqá maamin-aúpáq-yátááqá máqte-kanaaraqa Áánûqtuni aúyánápí aúyoqma wáqe-urena wemá máqte-qtataaqa tarôq urái-nare.

¹⁰ miráimanibo wemá íbêqa akoqnáá-wayukagaraq náápaa-kayukagaraq ketáámá Ítun anaaé kéwarauna-wayukanapo yemmá wení itái-yátááqá kényiraatiye.

¹¹ maa-márámá íma tarôq uréna Áánûqtuma nói-qtataarabi maa-márábímmá pááq íniye téna aúyánámmá ítaraaiye. íbêqa wemá abarokáq ketáái uyátárainakoma Ítu Káríqtoma wení mayaíráké mamá pááq kéiye. ¹² íbêq-kanaama ketáámá náayubi Ítu Káríqtonaama wáraanna-wayukataama Áánûqtute watáa-wataa kanaaráq tenanataá Áánûqtu keqtáámá ítátikaniqtaae. ¹³ abo kemá kaarabútimo wéqo tútiqo matáunayabamibo keráwáqá Ítumma íma ayuwéraq yáqtóráaro. kemá maami-tútíq-yátááqtabá keráwáqá uyátá-maqma akoqnáá ígáae téqa kémayaune. keráwáqô akoqnáá umá máiyana Áánûqtu keráwáqtabá amuqá matikániye.

¹⁴ ketibotáámá Áánûqtuma wení aúpáq-aúyánámmá kemá túyánámmá kéiteq wekáq tiraayutaúmmá káyaone. ¹⁵ máqten-annama maa-márábikáráq Áánûqtuni márûpakaraq yeqtíwíqa yeqtí náápaakaraq Áánûqtuma yímikaiye. ¹⁶ Áánûqtuma wení akoqnáábike tirunóbáqá wení Aokaq-Áágómmá mayaígáae téqa keráwáqti tíyaqa akoqnáá umátikeq minnáyaba nunamupí keráwáqtabá kêtune. ¹⁷ Ítumma itáiq-itaiq umá mái-yataaqa yáqtoraigaae téqa Ítuma tirupi máetaq minnáyabagaraq nunamupí kêtune. yaayánûkoma marabí wiqména kúmikaa umá

keráwáqti itáiq-itaiq í-yátáákómá miráuma Ítuni akaí-yátáápáqá wiqmá kumíniye. ¹⁸ Ítuma náaraq umáwabi méyábáq uyáténa mémánóbáq kubaúma keqtááyábámá kákaitaq keráwáqá minnáyábá ítama tágaigaae téq nunamupí kêtune. ¹⁹ ketáámá wení akaí-yátááqtabámá íma ítátuweqtaamanibo wenáaimma tíménaqtaa ógiqma mayaígáae téqa keráwáqtabá nunamupí kêtune.

²⁰ Áánûqtuni akoqnáá-yataakoma ketáábímmô kéinanama maamin-ákóqnáá-yátááqá mú kéuyatamaqtikainanataa ketáái túyánákáráq ketáái inaa tí-yátáákáráq uyátá-maqma íniye.

²¹ ketáámá Áánûqtuni ánnábike-kayukama Ítu Káríqtoqtabama wekáq "tíkáiye" téqtaa wenáwíqa aati-aatimá matúq-matuq umá múte kéyauyunatae. áre.

4 kemá Póroma waayúkati yúrikaq itó-uma Ítuqtaba abarokáq timá yímikaunayababoaq kemá ánná-naupaqa paá máune. miráimanibo keráwáqá maamirái-qtataaqa Ítumma akáinaiq kéiyaaq kemá minnáyaba tikaíkáae téqa kêtune. ² abo íma otaa-káyúkáráá aúráaro. kaayoné umá máaro. yaímma-wayukamo íkarutaiyamma paá yeráwáqá yikáaro. ³ keráwáqá kaayoné-yátááqá anónna-anonna yiména móraí Áánûqtuni Aokaq-Áágóní aménáápáqá paá máero. ⁴ ketáámá mimórá-túyáwáákáráq mimórá-Áókáq-Áágópí kémaunatae. kímora íma aónaraunayataaqa awé ónúnayabataa Áánûqtu táayaraiye. ⁵ kímora uyátárai-naqa ketáámá matéqtaa ketáámá máqtemma wekáq tirummá kámunatae. ketáámá máqtemma móraiq umá Áánûqtuni Aokaq-Áágógáráq kéberaunatae. ⁶ ketáámá mimórá-kéfbótáá máiye. wemá Áánûqtuma máena káqomma akoqnáá-naqa wekáá umá íma máiye. wemá uyátá-maqma máqte-qtataakaqa máiye. wemá keqtáábí máipoata káqo-kayukama wení akoqnááqomma ketáái mayaíbí yemá káona. ⁷ Áánûqtuma tirááténataa wemá keqtááyábá ôriq umá akáitana Ítu Metáiyamma tímikaiqtaae.

⁸ Áánûqtuni aúba-wannaagoma maará kétiye:

"wemá uyéna ánná-naupake-wayukama taígani kuyátúrena waayúkaraq amuq-yatááqá yímikaiye." mirá téna Tébitini ibí kétiye. ⁹ abo wemá meyábáq utáiyé. min áaimma yaímma-kanaama maa-márabí máqe-uraiye. ¹⁰ min-nákómá kukáimma wemá mimórá-nákómá anaaékaqa utáiyé. wení náápaamma maa-márabí-káyúkámá yiráátiniqtaba wemá utáiyé.

¹¹ wemá wenamááríq téna "keráwápíké yaím mama timáyíkarai-kayukama maíyata abo yaím mama Áánûqtuni amuné-wáyúkámá maíyata ínoe." téna "yaím ma-wayukama waayúkati yúrikaq itó-uma máeta átê-wataama tîno-kayukama maíyata ínoe." téna "yaím ma yirááti-wayukama maíyata ínoe." téna tiráiyé. ¹² waayúkama yokaa umáyikai-aimma uyátárainakotaba mirá-umatikanoe. maami-máyáímá nóinabiyo? mi-máyáímá minnáe. Ítu Káríqtoqqaq yirummá améta taígani-kayukama kuyátúmeta yíwáqnaa umá yeqtí itáiq-itaiq í-yátááqá akoqnáá umáyikanoe. ¹³ maami yirááti-wayukati watáanapo kétima-timiyantaa Áánûqtuma keqtáámá wenáanikomma aónayaba

tiráátiniye. wekáq ketáái itáíq-itaiq í-yátááqtábá yirááti-wayukati watáagoma tiwáqnaa ínîqtaae. mi-kánáámá ketáámá yagaroqtamá áikuiyona-yupaama mi táoqa Áánûqtuma keqtáámá timátimiq-timatimiq umá kėti-raatinanama ketáái tirun-iyápógómá itóqma Ítu Káríq-toni áaimma mayéna anóniq íniye. ¹⁴ mi táoqa ókaraq iyápóraa ketáái túyánákómá íma wániye. mi táoqa uwáágoma yaayánama waéráinikaa umá ketáámá káqo-kaqon-aiqtaba íma waéránátae. ímiye. ketáái tirun-iyápógómá itóqma anóniq ínataa táwî-wayukati makáqma aónai-yataakaraq kaaqaari-áikáráq ketáámá íma itánúnatae. ¹⁵ ímiye. aaqáo. miráimanibo ketáámá árain-aimma téqtaa Ítuni akaí-yátáákáráq óq-wayukayaba tikánîqtae. miráinaqtaa ketáámá itóqma Ítun aúyawaakaa onanataá wemá aqnókáá íniye. ¹⁶ Ítuma íbêqa máqtemma wekáq itáíq-itaiq umá máa-kayukama yagaroqtamá wenaúyawaakaa umá aráá-payikanena kéiyee. máqten-aayapaq yabíkéna móra-mora-aukapakemma weqtábá-weqtaba akaiyátábá Ítumma yokaa kéumakaae.

¹⁷ íbêqa akoqnáá umá uyátárai-nakonopake timá-timune. keráwáqá Yéqtaaeo-wayukaraa umá yeqtí aíbôq-yuyanakaraq íma máaro. ¹⁸ yeqtí yúyánámmá paá kumayupí wáiyee. yemá koáráaq-wayukaboata Áánûqtunopake nékaq mááe. ¹⁹ yeráwáqá máqte-tawí-kiyaamoq-yataaqa tarôq kéeta minnýaba íma yigaaebí kémaraae. ²⁰ maamirá-qtátáákáá-qtátááqá Ítuma Metáiyama wenôpake keráwáqá íma ítaraae. ²¹ ímiye. keráwáqá Ítun-aama kéitaawana wemá árain-iraqo-qtataaqa keráwáqá tiráátiraiye. ²² keráwáqqtí naayón-ááímmá keráwáqqtí tógoma ákáin-aaikaraq naayó-páái-únákáqtóráá umá tiwáábáq kabiraimmá maamirán-ááímmá keráwáqá paábaq matúwáaro. ²³ minnámo matuwéqa aúgen-unakaq-toraa umá aúge-tuyanakaraq aúgen-aaikaraq kúberaaro. ²⁴ mirámô éqa káqomma íraqô-kanokaa umá kúberanoe. aúgemma káqo-naqa aúqma keráwáqqtí táaimma aokarîq umá kateko umá Áánûqtun-aaikoraa umá waíno. ²⁵ miráinaqa kaaqaari-áímmá ítero. aati-aatimá pááq ínî-qtataaqtaba árain-aimma tero. ketáámá mimórá-túgóní waayúkaboqtaa wenamí-kenamin umá paá árain-aiqtaa tennatao. ²⁶ abo keráwáqá táyamma ínaqa íma kúmiq-yataariq oro. abo íma táyamma yuwákaiyana waíno, ímiye. mimórá-yúpáámá aabaúma íma kupékainaqa

²⁷ abo táyammo íq-ia kéiyamoena Tááqtaama tirunóbáqá yaberániye.

²⁸ keráwáqqtí aúkáapike móra-nakoma moyá-nákómá máqce-urenama íma ókaraq moyámmá mayaíno. íma miráinimanibo wemá mayaí ko mayaíno. wení ápéqta-ba kamáa káena mayaí kémayena anaaékaqa móra-yataaqa íma makáiya-kayukama yemmá kanaarâq yíwáqnaa íno.

²⁹ tóyaupike táwî-aimma íma yuwákeraq tero. miráimanibo paá mi-kátáámá waayúkama umá yíqtaaiq ínîn-aimma táyana keráwáqqtí táagoma yemmá íraqôniq umáyikaniye. ³⁰ Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá ummaa-yátááqá íma áméro. keráwáqqtí matúq-matúq

umá táí-meyakaraq puí-yátáákáráq mipíkemma keráwáqá Áánûqtuma tiwíkaitana wení Aokaq-Áágómá keráwáqqtí tiwirái-yátáákómmá káraapaiye. ³¹ táwî-toiqa makéq máqten-aimma temmá paábaq iyaabótúwáaro. íma tíyan-aimma aayaqtáá umá téraq káqo-kayukayaba mamá táíq umáyikai-tuyanamma íma itáaro. ³² anónna-anonna umá íraqôniq oro. anónna-anonna tíyaqa áméro. abo taákaq oro. Ítuni áwîkaq Áánûqtuma keráwáqqtí otaammá paábaq matukáiqta-ba keráwáqá miráráá umá anónna-anonna otaammá paábaq matúwáaro.

5 aboámá wení iyápó-annama yíkainiq umáaraa Áánûqtu keráwáqqtábá kákaiye. keráwáqá wení iyápó-annaboq wenáikaa umá keráwáqqtí táaimma mamá pááq oro. ² Ítu Metáiyama keqtáá tirááténa ákáiniq umá keráwáqá káqo-kayukayataba tikaíno. minná Ítu Metáiyama keqtááyábá ákáitana wenaúwaraimma tímikaiqtaae. Ítiráaeo-wayukama yeráwáqqtí kúmiq-yataaqtaba móra íraqô-kamma ikámma Áánûqtukaq ámikaane. íbêqa ketáái kúmiq-yataaqtabama Ítuma ketáái amí-yátááqá Áánûqtukaq máqce-urena Áánûqtu min-ámí-yátááqtábá amuqá makáine.

keráwáqqtí aúkáapimma kebó-yátááqátábá káqo-kayukati máqce-qtataaqtaba túranannama aiyábámá maami-kááyáq-yátááqtábá íma tero. Ítumma waráiyakayukama maamirái-qtataaqtaba íkéte. ⁴ kebó-áímmá aábê-aikaa umá ítero. ímiye. paá keqtóyauqa ógaaq-ma Áánûqtuqtaba "tíkaiye" tero.

⁵ maaminnyaba taákaq máráaro. maa-káyúkama kebó-yátáárîq kéo-kayukagaraq káqo-kayukati minná-ma máyáa-qtataaqtaba yúrananna káa-kayukagaraqa yeqtí anónnáma Áánûqtuni tiwirái-nákómá yabíkai-marupaqa íraqôn-apeqa íma wániye. yemá miráuma waayúkama yeqtí kamuqá óqtakakenabi yaataké tarôq umáka-qtataaqa kéita-kayukaraa mááe. yemá máqtemma Áánûqtuma yabíkai-marupaqa íma uyáberanobo Áánûqtuma yemmá anaaépariq umáyikaniye. ⁶ yaímma-wayukama yeqtí kaaqaari-áímmá keráwáqá íma iyuwáiyata makáqma aónaaro. mi-káyúkámá maami-táwî-yátáárîq kéiya-kayukama Áánûqtuni áyamma mayánóe. ⁷ keráwáqá nékaq maamirá-káyúkábikémmá máero. ⁸ naayóbáqá keráwákáráq kumayuq-yátáákáráq táwî-yataakaraq tirunóbáqá wáqce-uraimanibo íbêqa uyátárai-nakoma tirunóbáqá máitaq abo keráwápí ómmá ógiqma mááe. miráuma ókón árakaa umá máaro. ⁹ ókómmá máqten íraqôn-aaikaraq arupú-aaikaraq árain-aaikaraq abarokáq mamá pááq kéiyee.

¹⁰ nói-qtataakoq uyátárai-nakomma amuqá ké-marakaiyaa minnýaba abáá oro. ¹¹ mi-qtátááqá waayúkama kamayupí kéo-qtataaqa keráwáqá tinaaemma umáyíkáaro. miráimanibo keráwáqá yiráátero. yemá otaammá kúyo-kayukama mááe. ¹² táwî-yataaqa waayúkama kumayupí aúpáq oqtábá paá watáayaba kemá tigaaeyô kéténe. ¹³ ópí maami-táwî-yátááqá aónama kétageta kanaarâq aónáiyana paábaq kumayukóráá umá koinanama ókómó anó-

naraq wení márûqa kémayaiye. ¹⁴ miráipoata maan-áímmá ten-áímmá kéitaunatae.

“keráwáqá túmô wáe-kayukao, itó-oro. pukáapike itó-magiyana Metáiyama ómmá timíniye.”

téna Áitáiya Áánûqtuni amuné-nákómá naayóbáqá agatáine. ¹⁵ abo keráwáqá nói-qtataaqtatabi ommá atéráaro. íma aíbôq-tuyanakaraq mánomanibo aá itaí-wáyúkáráá umá máero. ¹⁶ íbêq-yupaama táwî-kanaaboaq keráwáqtí túwaraa-kanaama yabíqma arutéraq íma táwî-táwî oro. ¹⁷ íma aíbôq-yataariq ínô-manibo uyátárai-nakoni aúyánámmá abáá umá pááq oro. ¹⁸ íma aíbôq-nomma néraq neginaagí ínômanibo Áánûqtuni Aokaq-Áánápó mamá ógiraaro.

¹⁹ keráwáqá mi-qtátááqá uyátárai-nako Áánûqtuma káqo-kayukayaba umáyikena keráwáqtábáqáráq umátikena i-qtátááqábá íbí anónna-anonna umá tíq-tiq oro. nunanummá íbí tero. uyátárai-nakokaq tirukakékáráq umá tóyaupikemma kaapáupikekaraq tero. ²⁰ ketáái uyátárai-nako Ítu Káríqton áwîkaq keti-botááma Áánûqtukaq “tíkáiye” téraq máqte-qtataaqtaba oro.

²¹ Ítu Káríqton-aama kéitera q keráwáqá móra-mora-yuma weqtábá-weqtaba umá yetiménáápáq máero.

²² aaragô, keráwáqá uyátárai-nakon áama wáráanikaa umá keráwáqtí tiwaiqmááti yáama wáráaro.

²³ ketáámá itáíq-itaiq umá kéuna-yutaama Ítu Káríqton aúraa umá máunanataa wemá aqnókáá máitana miráráá umá ánáakoma aúráitana wenawaikómá aqnókáá umá máiyie. aamô itáa-kayukama Ítun aúraa owana wemá yemmá pukáapike kéyiwiraiye. ²⁴ Ítun-aama itáa-kayukama wení náápaakoni aménáápáqá mááe. miráráá umá ánáakoma wenawaikóní náá-paakoni amenáápáq máiyie.

²⁵ yiwaikô, Ítu Káríqtoma wekáq yirummá amê-kayukayaba ákáitana yeqtábá pukuráiyie. miráráá umá keráwáqá yiwaiqmááqá keráwáqtí tínaaqmaataba tikaíno.

Ítu Káríqtoma wekáq yirummá amê-kayukayaba pukéna

²⁶ wení watáanapo mamá aokarîq umáyíkaraiye. yeqtí kúmiq-yataaqa paábaq kématuwena tete umáyíkaraiye.

²⁷ miráuraiqtaba wení waayúkama anaaékaqa wenaúrikaq kanaarâq itó éta yemá tágaginoe.

unáákáqtôraq paaigómá kááraa-kaaraa íéna íma kaabú-káábú iníkáá umá wení waayúkama tágaginoe.

wemmá wáráa-kayukama aokarîq éta máqten-otaakaraq íma waínna miráráá-kayukayaba Ítumma kákaiye.

²⁸ yiwiqmááqá yeráwáqtí yúyaba yíkáiniq umá mórai q umá yetináaqtaba yikaíno. máqtemma yetúgoma íma kéyiwaagoe. ímiye. abo aáwaqa améta íráqôniq umá kéyabiye. miráuma móra-nakoma wenamáárîq wetábá ákáiniq umá wenánáakoqtaba akaíno. ánibo Ítuma wenaúgaraq kéyabiye. wenaúma nóinabiyo? ketáámá wekáq tirummá amúnna-wayukataama wanaúma máunatae. ³⁰ ketáámá Ítu Káríqton aúma máqte-

tuyawaaqa máunatae. ³¹ minnáyaba Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye:

“waagómá wenanóboama kéiyuwena wenánáakote yagaroqtániye.

maa-kááyáq-nákámá mimórâ-yúmá auráyóye.”

téna Mótetima Áánûqtuni aúba-wannaabi agatáine.

³² maamin-áímmá aúpáq áaikaraq wáiyie. móra-nakoma wenánáakote kétibo aúpáq-áímmá mirá téna Ítu Káríqtoma wení anaaéma kéwaraa-kayukayaba kétiye.

³³ miráráá umá keráwáqá móra-mora-nakoma wetábá ákáinikaa umá ánáakoqtaba akaíno. ánáakoma awaikón áama yaaguyaqmá itaíno.

6 iyápô, uyátárai-nakon-aama kéwareraq keráwáqtí tinóboyuti yáama wáráaro. minnáma aanaúramma paá wáiyie. naayóbáqá Mótetima maará téna agatáine:

² “keráwáqtí tinóboyuti yáama yaaguyaqmá itáaro.” minnáma áqnáabaq ámáan-aimma timá móra akoqnáá umákain-aimma Áánûqtu timá tímikaiye. minnáe:

³ “miráráá íyana máqte-qtataakoma íráqôniq umáqtkinaaq maa-márâbí ayáqtaá-yupaama mánoe.” téna Áánûqtuma timá akoqnáá uráine. ⁴ yiboáo, íma keráwáqtí iyápóma mamá áyamma í-yátáápi aúqyíkáaro. ímibo keráwáqá uyátárai-nakoma tiráá-tinikaa umá keráwáqtí iyápóma yiráátero. yemá táwî-otaama kéguiyamma yemmá táí-meyamma yímero. keráwáqá mirámô éqa yemmá anaúrikaq mamá yiráá-timayikanoe.

⁵ mayái-wáyúkáo, keráwáqtí kawáá-wáyúkátí yáama wáráaro. tirukaké yáama yaaguyaqmá wáráaro.

keráwáqá Ítu Káríqtokaq mayái kémayeraq miráráá umá keráwáqtí kawáá-wáyúkárâq mayái yikáiniq umá íráqôniq umá máyáaro. ⁶ móra-nakoma íma yabikáinaq keráwáqá aati-aatimá íráqô-mayaima máyáaro.

⁷ keráwáqá paá waayúkayaba yimuqá marakáimáyáimá íma mayánômanibo uyátárai-nakoqtaba amuqá marakáimáyáimá máyáaro. ⁸ taákaq márâaro. íráqô-qtataariq keráwáqá kéomma mimórâ-yátááqá anónnáma uyátárai-nakonopake mayánoe. maamin-áímmá máqte-kayukayabama áraine. mi-máyáiwáyúkámá ápéqa máyáakaraq mi-máyáiwáyúkámá íma ápéqa máyáakaraq máqte-mayai-wayukayabama maamin-áímmá áraine. ⁹ kawáá-nákô, keráwáqtí mayái-wáyúkáyábámá mórai q oro. keráwáqá yemmá íma ikatí-áímmá tero. taákaq oro. uyátárai-nakoma Áánûqtuma yabíkái-marupaq wemá yeráwáqtí uyátárai-nakaraq keráwáqtí uyátárai-nakaraq mimórâ máena wenaúrikaqa paá-wayukagaraq anó-kayukagaraq íma mááe. ímiye. máqte-kayukama mimórâ-áúyánákâq kéyainaiye.

¹⁰ keráwáqtí tébakaq-kanaama maa-márâbimmô máeqa uyátárai-nakoqtaba akoqnáá-wayukama aúráaro. ¹¹ keráwáqtí akoqnááma uyátárai-nakonopake máyáaro. wení akoqnááake matéqa weyukáá mayéq keráwáqá Tááqtaama makáqma yabitiné innayaba keráwáqá akoqnáá umá kanaarâq itó-inoe. ¹² itáaro. ketáámá íma waayúkate ááiqá kéu-

natae. ketáámá maa-márábímmá anókogaraq yeqtí náápaakaraq kumayupíqtábá ááiqa kéunatae. ketáái ááiqa waátáma ketúrapike íma kanaarác káonetaa yetê ááiqa kéunatae. ¹³ mirá kéibo Áánûqtun áaimma weyukáá mayéraq mi-táwí-kánaámá yínnama keráwáqá imaamu-wáyúkáráá umá kanaarác itó éq íma yawautínoe. ¹⁴ miráuma keráwáqá itó umá imaa-mu kuyéqa Áánûqtuni árain-aimma tímûranna kuyéq wení arupú-yataaqa títaaraq tiraaqá kuíyana waátá-akoqnaagoma keráwápímmá íma kanaarác kobérániye. ¹⁵ maami íráqô-kataama kaayoné-yátááqtábá aítuqo ánáakuyonaikaa umá mi-kátáámá taákaq máráaro. ¹⁶ maamirá éq keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa túbáqá keráwáqtí weyukóráá umá akoqnáá ínaq itó oro. keráwáqtí uyátá-maqma itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa Tááqtaama uyátanena ínnama aúyaqtikaniye. ¹⁷ keráwáqá pukáapike ató-batikaniqtaba Áánûqtu akoqnáá umá timá-timena maamin-áímmá yaqtóráaro. maamin-áráín-áímmá tiqnókáq kámokaa kúbereq abo tokóruraa-puma múte yaúyoro. keráwáqtí tokóruraa-puma minnáe. Áánûqtun-aama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tímikaiye.

¹⁸ nunamummá tíq-tiq oro. nunamummá kéteraq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá ayuwáiyana keráwáqá nóin-ainabi tínômma tiráátiniye. nunamummá kéteraq túbanaaq umá yokaa umá máero. máqtemma itáíq-itaiq kéo-kayukayabagaraq ¹⁹ keqtábágárác nunamummá tíq-tiq oro. kemá tóyauqa ógaraanama

Áánûqtuma árain-aimma arupú-aikaraq timínîqtaba minnáyaba nunamummá tero. kemá itó-uma waayúkati yúbáq Áánûqtuni aúpáq-yátááqá wení Metáíya Ítuqtaba tenúnnayaba Áánûqtukaq nunamupí timá áméro. ²⁰ kemá waayúkati yúbáq kéteq ikatíq íma ónúnnayaba minnáyabagaraq nunamupí tero. miraráámô Ítu Káríqtoqtaba tiráunaboq íbêqa kaarabútibi akoqnáá-annanapo (téininapo) atáá umátíkáawaq máune.

²¹ Tikikati wemá min-áúbá-wánnáámá keráwáqtô-paq maména wíniye. wemá ketí máqte-qtataaqtaba kemô únnayaba móma timá-timiniye. wemá ketáái íráqô-tibaqawaaraa-naqa máena wení mayáíráq uyátárai-nakoqtaba yáqtoqma akoqnáá kéíye. wemá máqte-qtataaqa maabáq wái-qtataaqtaba timá-timiniye. ²² keráwáqá keqtááyábá itánôqtaba keráwáqtí tíyaqa umá tíqtaaiq ínîqtaba wemmá timákaraune.

²³ maami kaayoné-yátáákárác akai-yátáákárác keti-botáá Áánûqtuyaa uyátárai-naqa Ítu Káríqtogaraq yeqtôpake kéitaq keráwáqá mayaígáae téq kêtune. keráwáqtábá itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakaraq ketáái máqte-tibaqawaaraa-kayukagaraq mayaígáae téq kêtune. ²⁴ keráwáqá keráwáqtí akai-yátááqá uyátárai-naqa Ítu Káríqtoqtaq íma aúyatikeq keráwáqá máqtemma Áánûqtuni íráqô-qtataaqa mayaígáae téq kágayaune.

kemá Póroe.

Pirípiani

1 maa-páátímá Pórogaraq Tímotite kerátáyôpakene. kerátámá Ítu Káríqtoni kaqtó-nakae. kerátámá náayuwabi Píripai-marupaq Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéo-yubaq kágayauye. yeráwákáráq mi-káyúkámá náayubi Áánûqtuni waayúkama mórabi áikuyo-yubaq yabíkáa-kayukayopakaraq maami-páátímá kágayauye.

2 Áánûqtuma ketíbotáámá uyátárai-naqa Ítu Káríqtogaraq yenákátí íráqô-qtataakogaraq kaayoné-yátáákógáráq yenákámá keráwáqá máqtemma tímetaao.

3 kemá keráwáqtábá túyánámmá kéiteq keráwáqtábámá Áánûqtukaq “tíkáiye” kéteqa **4** kemá Áánûqtukaq nunamummá kéteq timuqá kémaraune. **5** íbêq-awaataqa Áánûqtuni átê-wataama tí-máyáímá mamá kemmá tíwáqnaa urááwapoq kemá timuqá kémaraune. **6** ánibo maaminnáyaba kéitaune. Áánûqtuma keráwáqtí íráqôn-aaimma áaimma átáma miráurena wemá miráumae kéuwinana mi-kánááráq Ítu Káríqtoma yauwéqma kumín-awaataq keráwáqtí íráqôn-aaikoma mútûq páaq umá ánataníye. **7** kemá aati-aatímá keráwáqtábá túyánámmá kéiteq ketirummá keráwáqá timúnna arútáiniq kéíye. abo keráwáqá máqtemma Áánûqtuni íráqô-qtataakomma keráwáqá ketêgaraq yáikaaq kéunatae. kemá Ítuqtaba átê-wataama áraíne téq akoqnáa umá túnnama keráwákáráq kegáráq Áánûqtuni íráqô-qtataakomma yáikaaq umá matáunatae. naayóbáqá kemá ánná-naupaqa máqe-uraunaboq íbêkaraq kemá ánná-naupaq máunama keráwákáráq kegáráq Áánûqtuni íráqô-qtataakomma yáikaaq umá matáunatae. **8** Áánûqtuma ketáama itáimma áraíne. ánibo kemá kétima-timunama keráwáqá ketirukaké kétimunnama miráuma Ítu Káríqtoni arukakékáa umá keráwáqá kétimune.

9 kemá keráwáqtábámá Áánûqtukaq maará téq kétune. keráwáqtí tirummá amí-yátáákómá anóniq umáe uwíyábá kétikáíye. Áánûqtuni árain-itai-yataaqa mayaígáae téq kétune. nóinawabi íráqóniq éna nóinawabi táíq ínayabama yainaígáae téq kétune.

10 keráwáqá miráiyatabama mú mikákáa íráqô-qtataaqa kanaaraq mayánoe. keráwáqá mú mikákáa íráqô-qtataaqa mayáiyana Ítu Káríqtoma yauwéqma kumíní-kanaaraqa keráwáqtí kúmikaraq tigaemá í-yátáákáráq Áánûqtun-aurakaqa íwaniye. **11** ímiye. keráwáqá wenamá Ítu Káríqtonopake árain-iraqo-qtataaqa yi-qtátááqnpó keráwáqá ógiranoe. min-íráqô-qtátááq keqtáa kétimitabataa ketáámá Áánûqtuni tágama-yataaqtaba kéteqtaa wanáwíqa múte kéyauyunatae.

12 ketíbâqawaayuo, keráwáqá maaminnáyaba itaígáae téq kétune. kemá maakáqá ánná-naupaq máunanaboana átê-wataagoma Ítuqtaba wéyáwé uráíye. **13** miráuma anómma yabíkáa-kayukati kawáa-wáyúkágáráq yaímma káqo-kayukagaraq máa-yuma yemá máqtemma kéitaamma kemá Ítu Káríqtoni kaqtó-napoq ánná-naupaq máune. **14** kemá ánná-naupaq máunataboata taiganimma Áánûqtuni waayúkama yeqtí Ítukaq itáíq-itaiq í-yátáákómá uyátá-maqma akoqnáa uráíye. íbêqa yemá waayúkati yúbáq itó kéeta átê-wataama akoqnáa umá kéteta ikatíq íkéoe.

15 yaímma-wayukama kárún-aimma tímátiketa yemá anón-iwíqa mayaíyábá káyikaitataboata Ítuqtaba átê-wataama kétémanibo óq-wayukama Ítuqtaba íráqóniq ónáae téta kéte. **16** Áánûqtuma kemmá wenáama mayaiyuanúnayaba mi-máyáímá tímikaitata yemá minnáyaba kététaboata yeqtí yirukaké kéte. **17** mikáqó-káyúkámá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq í-yátáákaké íkete. áaqibo yemá kemmá kárún-aimma kétimatikaae. kemmá tú-tíqa í-yátááqá arúbama tímínôqtabama yimuqá kémaraae. **18** áaqibo yemá waabá-káyúkátí yúbáqá Ítuqtaba átê-wataama itáíq-itaiq kéeta tíyanabi paá yeqtí yóyaukake min-áté-wátáámá Ítuqtaba tíyamma minná íráqô-qtataaqa wáitaq kemá timuqá kémaraune. **19** owé. kemá timuqá paá maráiq-maraiq ónúne. keráwáqá keqtábá Áánûqtukaq nunamummá kétéwana Ítu Káríqtoma kemmá tíwáqnaa kéíye. miráiq-tataaqtataboq kemá kéitaunama Áánûqtuma kemmá tiwíqma paá ayúqtikaniye.

20 uyátárai-nakoni mayaímá mayaíyábámá kemá tigaemá íyábá íkétikáíye. kemá tú wamá máenawabi púyónama íbêkaraq aati-aatímá Ítu Káríqtokaq íma ikatíq éq yaaguyabíyábá kétikáíye. **21** ketí túyánápímmá aúwaraimma nóinabiyo? minná Ítu Káríqtoqtaba miráiyaba kéune. puí-yátááqá nóinabiyo? minná uyátá-maqma íráqô-qtataare. **22** kemá maa túráqô matúq-matuq ónúnnama maannáyaba wáíye. Ítu Káríqtoqtaba íráqô-mayaima mayaíyábá wáíye. miráinaq kemá nánawaq aúyaq-maranuno? paá tú wamá mánu puyónúnô? **23** kemá maami-kááyáqá íráqô-qtataakoni aúkâapimma máune. kemá Ítu Káríqtote Áánûqtuni márûpaqa umma mánunayaba kétikáíye. mirámô onanamá kemmá íráqóniq íniye. **24** miráimanibo keráwáqtábámá kemá íma púyónama minná íráqône. **25** kemá máananama keráwáqá íráqóniq umátikaniye. minnáyataboq kemá itáunnama kemá íma árúqa puyónúne. miráuma keráwáqá tíwáqnaa kéonana keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákómá uyátá-maqma anóniq

kéinaq keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqtábá timuq-yatáákáráq uyátá-maqma anóniq íniye. ²⁶ miráuma keráwáqá kemmá ókaraq kétimoneqa ánná-naupake kúmônayaba Ítu Káriqton-awíqa kanaarácq múte yauwínoe.

²⁷ íbêqa keráwáqtábá maannáma anó-qtataare. keráwáqtí táaimma Áánûqtuni átê-wataarake máyáaro. mirá kéiyaq kemá keráwáqtôpaq ímo yéqa keráwáqtí íráqôn-aiiqtaba itánúne. itáiq-itaiq í-yátááqátábámá akoqnáá kéeraq keráwáqá máqtemma mimórátúyánákácq máero. átê-wataama Ítuqtaba kéyaqtoreraq keráwáqá máqtemma mimóraráá umá máeraq Ítuni namuro-wáyúkámá webó agayíkáaro. ²⁸ keráwáqtí namuro-wáyúkáyábámá ikatíq íoro. akoqnáá oro. mirámô kéiyatama keráwáqtí namuro-wáyúkámá timónaiyamma keráwáqá yemmá kanaarácq uyátáawaniq ínoe. taákaq máráaro. móra-waigoma yemmá uyátánimma wemá Áánûqtue. ²⁹ Áánûqtuma keráwáqá Ítu Káriqtoni kaqtó-wayukama máigaae téna aúyaqtikaraiye. miráipoaq keráwáqá wekácq itáiq-itaiq kéowana Ítuqtababoaq tú-tiqa mayaiyábágárácq Áánûqtuma keráwáqá aúyaqtikaraiye. ³⁰ keráwákárácq kegáráqtaá mimórátúyánákácq kéunatae. minná Áánûqtuni aakótê Tááqtaani aakótê ááíqa kéoye. miráinaq kemá ááíqa únaga aónaaniq umá miráuma ááíqa oro. miráitaq kemá ááíqa paá íq-íq kéune.

² keráwáqtí túwaraikoma Ítu Káriqtoqtaba mamá akoqnáá kéumatikaiyo? wení akai-yátáákómá keráwáqá timakakí kéiyó? wení Aágomma aanabóráá umá kémayaa? Ítun anaáemo káqowa-kaqowamma kaayoné kéumayikaa? keráwáqtí tirummá káqowa-kaqowamma kéyimeo? ² mirámô kéeqa kemá maará téq keráwákácq inaa kétune. máqtemma keráwáqá mimórátúyánákácq máeraq mimórátúyánákácq yagaroqtaaro. kemá káonaune. keráwáqtábá timuqá kématikaune. ³ aúyababa íoro. keráwáqtí túma íma mamé úyôro. ímibo móra-mora-yuti aménáápácq máero. aati-aatimá káqowaqtabama túyánápmá téraq “wenáwíkomma ketíwíkomma uyátá-maqma wáíye” téraq tero. ⁴ kenamááríq keráwáqtábá íma yabi ínômanibo káqo-yuyabagaraq yabíqyíkáaro. ⁵ keráwáqtí túyánákómá Ítu Káriqtoni aúyánákáá íno. ⁶ wenáaikoma Áánûqtuni áaikote mórai q kéíye. wemá Áánûqturaa umá máqe-uraimanibo min-náápámmá íma yáqtokaiye. ⁷ ímiye. wení anó-tagama-yataaqa paábaq yukéna kaqtó-naqa aúkáiye. wemmá aaragómá marákáitana paá maa-márábín-nákáá aúkáiye. ⁸ wemá Áánûqtugaraq waayúkagaraq yeqtí yiménáápácq wetábá wenamááríq maréna máqe-uraiye. wemá Áánûqtun-aama waréna puí-yátááqá máyáitata kaapaq-yátácq ikámôwana pukuráíye. ⁹ miráimanibo wemá aamá itáitanaboana Áánûqtu wemá pukáipike mamá itó umákátuwena mú mikákáá yanaa-márúpácq akéna wemmá máqten-awíqa uyátá-maqma yanaan-áwíqá ámikaiye. ¹⁰ miráinaq máqtemma Áánûqtuni-marupaqa máa-yugaraq máqtemma maa-márábí máa-yugaraq máqtemma maa-márágóni aménáápácq máa-yugaraq min-áwíqá kéiteq Ítuni

aúbácq yiraayutaúmma ayánoe. ¹¹ ánibo máqten-oyaukoma téta “Ítu Káriqtona uyátárai-nare” téta tínoe. miráinata máqtemma wenaboámá Áánûqtun-awíqa múte yauwínoe.

¹² tikáin-aanabo, ketáama wáráaro. kemá keráwáqté máqe-uraunaqa ketáama wakááe. íbêqa kemá keráwáqtôpake yatákuraanaqa uyátá-maqma ketáama waqmá arútaaro. keráwáqtí kúmiq-yataapikemma Áánûqtuma keráwáqá tiwíkaiqtaba káqo-yuma yiráátéraq Áánûqtuma mi-qtátááqábá amuqá íma márái-qtataariq íyábámá ikatíq oro. ¹³ taákaq máráaro. Áánûqtuma tirunóbácq máena wenáuyánákácq miráin-oqtaba tiwáqnaa kéíye.

¹⁴ nôrawabi kéeqa nárún-narun-aimma íma téraq nóbíq-aimma ítero. ¹⁵ waayúkama íma waátá-yataariq í-ááímmá aónaa-kayukaraa keráwáqá oro. keráwáqá waayúkama yeqtí áaikoma waátá-yataariq éna kaé-kaiyuti aúkáapimma máamanibo keráwáqá Áánûqtuni iyápóma yeqtí otaamá íma wáiniq umá miráuma máaro. wiyókómá aabayákácq kamá tágainikaa umá keráwáqtí táaikoma ókáá umá maa-márábímmá kamá tágaino. ¹⁶ keráwáqá maa-márábí-káyúkámá matúq-matuq umá má-auwaraiqtaba watáama kétima-yimeqa keráwáqá miráuma wiyókóráá umá táganoe. miráinana Ítu Káriqtona kumínaqa keráwáqtábá timuqá maránúne. miráinaq kemá itánama máqtemma ketí mayaiógómá paátataakaa íma íniye.

¹⁷ ketúgoni naegómá Áánûqtukaq amí-yátáákáá umá aqti íniyô? keráwáqtábámá kemá puyónúnô? mirámo ínaqa kemá timuqá kémareq keráwákárácq Áánûqtukaq “tikáíye” tenúne. ¹⁸ keráwákárácq timuqá kémareq kemá puyónayabama Áánûqtukaq “tikáíye” tígáae téq kétune. ¹⁹ uyátárai-naqa Ítumma akáinaqa kemá Tímotimma timákáanana keráwáqtôpaq pááqyakaanaabi wíniye. miráinana wemá keráwáqtábá kemmá mamá kanaarácq kétima-timena umá tíqtaaiq íniye. ²⁰ maakácq wemá wenamá ketí tíyaqa kéyainena keráwáqtábá aúyánámmá kéitaiye. ²¹ tébakaq-wayukama paá yenamááríq yetábá yúyánámmá kéitaae. mi-máyáimá Ítu Káriqtoqtaba mayaiyábámá íma yúyánámmá kéitaae. ²² Tímoti wení íráqô-mayaiyabama keráwáqá kéitaae. átê-wataama waabá-káyúkátí yúbácq tíyábámá kemmá tiwáqnaa kéíye. miráuma áanikoma aboámmá áwáqnaa íníkaa umá ketê mayaimá kémayaiye. ²³ ketineqá nói-qtataarabi pááq íné ínata timá-timiyaaq kemá Tímotimma timákáanana keráwáqtôpaq wíniye. ²⁴ ánibo kegárácq keráwáqtôpaqa pááqyakaanaabi wiyábámá kemmá kétikaiye.

²⁵ keráwáqá Ipaaparoráitatimma ketôpaq timákáawana iréna íráqóniq umá kemmá kawáá umátikaraiye. ábâkoma awaaómmá áwáqnaa íníkaa umá kemmá tiwáqnaa uráíye. wemá ketê mayaimá kémayena ketê yagaroqtamá Áánûqtuni watáama téna ááíqa uráíye. íbêqa keráwáqtôpaq kemá wemmá yauwéqma timákanaa kéune. ²⁶ wemá máqtemma keráwáqá timónaiyabama ôriq umá kákaiye. keráwáqá weqtábámá karí kémayaiye téq itaraataboana

wemá netuq-áúyánámmá ítaraiye. ²⁷ áraimma wemá anó-karima mayéna púyôwaniq uráiyé. miráimanibo Áánûqtuma wemmá paru-yátááqá ámitana ípukaiye. kekáráq Áánûqtuma paru-yátááqá tímikaitana wemá íma pukáitaq kemá íma tirummá í-yátááqá arúbama matáune. ²⁸ miráiniq Ipaaparoráitatimma keráwáqtôpaq tímákáanana yawéqma wíniqtabama kemmá ôriq umá kêtikáiyé. keráwáqá wemmá káoneqa timuqá kémariyanama mi-wágómá kemmá mamá timuqá matikáinaqa keráwáqtábámá netuq-túyánámmá ítanune. ²⁹ uyátárai-nakoqtaba tíbâqawaamma weqtábámá “íyo” kéteraq timuqá máráaro. máqte-kayukama náayuwabi Ipaaparoráitatima iníq o-yúmá tikaq múte yíkáaro. ³⁰ wemá mayaímá Ítu Káriqtoqtaba kémayena púyôwaniq uráiyé. áqnáabaqa wenaúma aúgugu íyábámá íma aúyánámmá ítaraimanibo wemá kemmá tíwáqnaa uráiyé. keráwáqá kenamááríq kemmá miráuma íma kanaarq tíwáqnaa owáníq oqtábámá wemá kemmá tíwáqnaa uráiyé.

3 ketíbâqawaayuo, uyátárai-nakoqtabama ôriq umá máráaro. naayóbáqá keráwáqtôpaq agatáuna-aimma móragaraq kétima-timunnamanibo minnáyabama íma tíbô kégaiye. ánibo min-áikómá keráwáqá íraqôniq kéumatikáiyé.

² kékén-áimmmá kétima-timune. iyákoqtábá atéráaro. mi-káyúkámá yemá ummaa-yátááqá mamá paá kéeta túma karáiyamma “keráwáqá atóbanoe” téta maqmá káonaae. ³ ketáámá áraimma túma kárataunna-yutaae. Áánûqtuma katáái táabikemma waátá-yataaqa kárama paábaq yuwéna keqtáámá wení Aokaq-Áágómá tímikiqtababoanataa ketáámá árai-karataunna-yutaae. wení Aokaq-Áágóni akoqnaárakemma ketáámá Áánûqtukaq nunamummá kêtunatae. miráitaqtae Ítu Káriqtonopake tágama-yataaqa kémayaunatae. miráitana yúma karáiyátáákómá keqtááráqá paátataakaa kéiyé. ⁴ náawabi aúyánápímmá téna “Áánûqtuma káráta-tuyababoana mamá paá umátikaniye.” tenama wemá íkárutaiye. ítáaro. kemá máqte-qtataaqa aúgoqtabama miráumatukaune. ⁵ ítáaro. kemá ketinóma kemmá matíkáitaqa kemá Ítiráaeo-naqa máqe-uraune. inaau-náupáqá kemmá matíkáraitana abapaké kaumokánáámá yátáitata ketúma kárataane. ánibo kemá Péqtiamaanini ánnábike-naqune. ketítaubikoma yemá Íbaru-aimma tirááwaq kegáráq Íbaru-aimma tiráune. ámáan-aiqtabama kemá Péрати-naqa máeq máqten-amaan-aimma kemá wakáune. ⁶ ámáan-aimma waráiyábámá kemá karuwaaq kéeq minnáyababoaq Áánûqtuni waayúkama náayuwabi Ítuqtaba mórabi áikuyo-yuma kemá yemmá yíkamonaaq maqmá aónaraune. owé. ámáan-aikoma waayúkama mamá íraqôniq kanaarq umáyikaniyaa-awaataq kemá íraqôn-naqa máqe-uraune.

⁷ miráimanibo máqtemma mi-qtátááqtabámá naayóbáqá “íraqô-qtataare” téq ítarauamanibo íbêqa Ítu Káriqtoaboaq mi-qtátááqtabámá “paátataare” kêtune. ⁸ mi-qtátáákómá máqte-qtataakoqtabagaraq yeqtábámá “paátataare” kêtunamanibo Ítu Káriqto-

qtabama ketí uyátárai-nakoma máena mi-qtátááqtabá wenamá “anó-qtataare” kêtune. min-nákóqtabámá máqtemma káqo-qtataakoma “araatá-qtataare” téq paábaq yukáune. Ítu Káriqtomma wenamá matéq ⁹ weté yagaroqtamá mánaa kéune. naayóbáqá Áánûqtun-aurakaqa ketí íraqô-mayainapo kateko ónúnyaba maqmá aónaraunamanibo íbêqa kemá Ítu Káriqtoqaq itáiq-itaiq umá yáqtorauanapo Áánûqtun-aurakaq kateko umá máune. ámáan-aimma waráuna-waigoma kemmá mamá Áánûqtun-aurakaq kateko íumatikarai-bo Áánûqtu keqtáámá Ítu Káriqtoqaq itáiq-itaiq únayabataa kateko-yátááqá paá kétimiqtatae. ¹⁰ íbêqa kemá Ítu Káriqtote áqnábáriq umá yagaroqtánáq kéune. min-ákoqnaágómá wemmá pukáipike mamá itó-umakaraimma min-ákoqnaágóqtabá itánáq kéune. Ítuni aú-aíqa yáikaaq umá mayánáq kéune. ánibo wemá máena pukáiniq umá ketí kúmiqa íma wáiniq umá mánaa kéune. ¹¹ ánibo kemá túyánámmá itáunana kegáráq pukáanabike itó-ureq aúge-tuwaraimma mayáune.

¹² kemá téq “Áánûqtun-aurakaqa áqa kateko umá mútûq ánataguraune” téq ikétune. ímibo Ítu Káriq-toma kemmá áqa wetábá matáiniq umá kemá mikátékó-ááimmmá ketábá mayánaae téq maqmá aónaqte kéune. ¹³ ketíbâqawaayuo, “kemá áqa Ítuqtaba uyaatimá uyátáraune” téq íma kêtune. ímibo maami-mórá-yátááqtabá maará kéune. minná tinnaépaq yukáuna-yataaqtatabama kétéwikaq túbáq wáiq-tataaqtataba mayánaae téq únnama ¹⁴ kemá móma móra-nakoma uyaatimá uyátainiq umá kemá amuq-yatááqtabá uyaatéq ánatai-aqtoraq ónáae téq tiyááqtâma kuyúnna koma kéyauweraune. min-ámúq-yátááqá wáimma aúwaraimma Áánûqtuma keqtáámá “umma máyáaro” téna Ítuqtabama táayaraiq-tatae.

¹⁵ ketáámá máqtemma náayuwabi Ítuni yiráátinna-aiqtaba waayúkaarikaa umá mirá-onatae. minnáyaba keráwáqá káqo-tuyanamma itáiyana Áánûqtu keráwáqá abarokáq tiráátiniye. ¹⁶ miráinaqtae íbêqawaataqa min-áimmmá waráunataama waqmé wíq-wiq ónátaae. ¹⁷ ketíbâqawaayuo, kemá miráunaiq umá keráwáqá mirá-oro: miráinaq keráwáqá mi-káyúkámá yemá ketáá miráunaiq umá miráó-kayukati yáaimma wáráaro. ¹⁸ taígani-taoqa maamin-áimmmá tímá tímikaunama íbêqa tiqnumá kéyaitaq ókaraq kétima-timune. minná taígani-kayukama Ítu Káriqtoni namuro-wáyúkámá máeta Ítuma yeqtábámá kaapaq-yátáq nôrawasi umáyikaraiqtabama paábaq awéqta-ma kéyuwaae. ¹⁹ yemá yawítígino-marupaq wínoe. yeqtí aáwaqa awetáwaata umá naan-áikómá Áánûqtuni amáákaq kéuwiye. Áánûqtun-aurakaqa yigaemá í-yátááqtabámá yemá yeqtí yúma maméta kéuyoe. yemá yeqtí yúyánámmá mimórá maa-marábí-qtátáákáq áatuqma kémaraae.

²⁰ ketáái naa márûqa Áánûqtuni márûpaq wáiyé. keqtáá atóbatikanin-naqa uyátárai-naqa Ítu Káriqtoma kumíniqtaba awé kéunatae. wemá Áánûqtuni márûpakemmo kuménama ²¹ ketáái túma waerániye.

ketáái aqnú-tútáámá mamá wenaúraa tágama-yataakaraq aútikaniqtaae. mirámô ínîmma mimórá-ákóqnááraké máqte-qtataaqa wení náápaakoni aménáápáqá kémaraiye.

⁴ ketíbâqawaayuo, keráwáqá kemmá tíkáin-aan-aboma máawaq keráwáqá timónaiyabama ôriq umá kétékaiye. keráwáqá kemmá mamá timuqá kématikeq ketí mayaígóqtábámá amuq-yatááqá mááe. ketí tíkáin-aanabo-wayukao, Ítukaq itáíq-itaiq umá máeraq yaqtóráro.

² Yúóriaoyaa Tíqtikio, ókaraq uyátárai-nakoqtaba kenákámá ke-ánáánóráá umá máakao.

³ ketíbârawaao, egáráq mi-kááyáq-íníkáórátámá yíwáq-naa uwo. yenákámá ketí yagaroqtamá Ítuqtaba átê-wataama tí-máyáímá matááye. ketáámá máqtemma Kérémeqtigaraq yagaroqtamá tébakaq mimórá-máyáímá máyáa-yugaraqtaa yagaroqtamá mayaímá matáúnatae. ániibo máqtemma yeqtíwíqa matúq-matuq í-áwíq-wánnáábí wáiyé.

⁴ aati-aatimá uyátárai-nakoqtaba timuqá máráaro. móragaraq kétupo timuqá máráaro. ⁵ máqte-kayukama iyuwáiyatawaoq yemá keráwáqtí kaayoné-ááimá aónaaro. taákaq máráaro. uyátárai-nakoma íma nékaq máiyé. ⁶ kéqokeq-yataaqtabama netuq-túyánámmá íma ítáaro. Áánûqtukaq nunamummá kéteqa nóiqtababi íyaqtaba wemmá kétimamaraq “tíkáiyé” téraq wekáqô ítama káoneqa tero. ⁷ miráinaq keráwáqá máeq Ítu Káríqtoqkaq kamuqá kétéiyana Áánûqtuni kaayoné-yatáákómá keráwáqtí túyánákarábi túraqa yabítikaniye. mi-kááyóné-yatáákómá ketáái ítai-yatáákómá uyátá-maqma wáipoaqtaa ketáámá árain-uramma mi-wágóní áaimma íma kanaarác itánúnatae. ⁸ ketíbâqawaayuo, maannáma ketí aqtó-watááe. min-arái-qtatáákárác mi múte yawí-yatáákárác arútai-qtataakaraq otaammá íma wái-qtataakaraq tirunóbáqtáá íráqôniq i-qtatáákárác Áánûqtuma keqtááyábá yaaguyabíkáae tí-qtatáákárácá mi-qtatááqtábámá keráwáqá túyánámmá ítáaro. ⁹ mi-qtatááqtábá tiráátiraunama taákaq makéraq mirá-oro. watáarake keráwáqá kétéiraateq nói-qtataarirabi uráunarakekaraq tiráátiraune. kemá tiráátiraunaiq íyanama Áánûqtuni kaayoné-yatáákómá keráwáqtê wániye.

¹⁰ uyátárai-nakoqtaba miráunama kemá timuqá kémaraunaq keráwáqá keqtábá tirummá kéumatikaae. naayóbáqá keráwáqá kemmá tirummá umátikaraa-manibo kemmá tíwáqnaa ínôqtabama aammá íma

wáqe-uraiye. ¹¹ kemá paá móneqtabama íma kétune. ímiye. kemá taíganiqtababi pááqyaqtabama kanaarác timuqá maránúne. ¹² kemá áwáyoq-naqa máeq oótannaqa máqe-uraune. taíganin-aawaqa naíyábábi táama yaíyábámá kemá kéitaune. kemá nóiqtababi onnamá uyátá-maqma maréribi máqte-qtataaqa íma maréq ónúnyabama kéitaune. ¹³ Ítu Káríqtoma kemmá akoqnáama kétémiqtababoq máqte-qtataaqa ketúraq pááq ínayabama akoqnáá umá kanaarác mánune.

¹⁴ miráimanibo kemá taígani-ummaa-yataaqa kémayaunaqa keráwáqá kemmá tíwáqnaa uráamma minná íráqô-qtataare. ¹⁵ kemá ketí áqnáabaq-yupaa-ma waabá-káyúkátí yúbáqá Ítuqtaba átê-wataama tiráunaq keráwáqá Pirípiani-wayukama kéitaae. minná kemá Maaterónia-marabake yuwéq kéunaqa keráwáqá kenamá tíwáqnaa umá móneqa tímikaae. tébakaq Áánûqtuni waayúkama áikuyo-yuma yemá kemmá íma tíwáqnaa urááe. ¹⁶ owé. óq-taoqa kemá Tetarónáikaq máunaq miráráá umá tíwáqnaa urááe. ¹⁷ kemá móneqtaba íma ítama káonaunamanibo keráwáqá kemmá tíwáqnaa uráápoana Áánûqtuma íráqô-meyamma tímíniye. ániibo minnýaba timuqá kémaraune. ¹⁸ Ipaaparorátitima keráwáqtôpake amí-yatááqá kemmá tímítaq íbêqa kemá nóiqtababi kéunama kémayaune. átê-kuyumma in-ámí-yatááqá Áánûqtukaq ámêwana wemá amuqá kémarena máyáinikaa umá keráwáqtí amí-yatáákómá mirá-uraiye.

¹⁹ ketí Áánûqtuma Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakokake máqte-qtataaqtabagaraq keráwáqá ommá tímíniye. ²⁰ Áánûqtuma ketibotáámá wení tágama-yataaqa wáimma watúq-watuq umá wení tágama-yataaqa wániye. miráuma waíno. ²¹ Áánûqtuni waayúkama náayuwabi Ítu Káríqtonnama máa-yuyopaqa miráo-maaroo-aimma kétéimayikaune. ²² tábâqawaaraa-kayukama ketê máa-yuma keráwáqtôpaq miráo-maaroo-aimma yúwáawana kéwiye. máqtemma Áánûqtuni waayúkama maabáq máa-yuma miráo-maaroo-aimma kéte. ániibo yemá náayuwabi Títaani anómma kámááni-naupaqa mayaímá máyáa-yuma yemá keráwáqtôpaq miráo-maaroo-aimma ôriq umá kétéimatikaae.

²³ uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakoma keráwáqtí taágote yagaroqtamá waíno. kemá Póroma Tímotigarare.

Koráátiani

1 min-áúbámá kemá Póroma mórama Ítu Káríq-toni timáyíkarai-kayukabike-naqa ketáái tíbâqawaaraa-naqa Tímotigaraq kágayauye. ² Áánûqtuni waayúkama Koráátai-marupaqa Ítu Káríqtoqtaba kerátáái tíbâqawaayuma yemá Ítukaq itáiq-itaiq umá kéyaqtoraa-yubaq kágayauye. Áánûqtuma keti-botáámá kaayoné-yátááqá wení íráqô-qtataakokaraq keráwáqá timíno.

³ kerátámá aati-aatimá Áánûqtuma ketáái uyátárain-naqa Ítu Káríqtoni aboákáqá nunamummá keráwáqtábá kéteka “tíkáiye” kétuye. ⁴ Áánûqtuma wení márûpaq keráwáqtí meyámmá tíkáitana wáitaq awé oqtábámá ketáámá ítaunatae. abo keráwáqá Ítu Káríqtoqtaq akoqnáá umá itáiq-itaiq kéeq keráwáqtí tirummá Áánûqtuni waayúkama yímêqtabama kerátámá kéitauye. ⁵ áqnáabaqa keráwáqá árain-aimma min-áté-wátáámá Ítuqtaba matáamma minná íráqô-meyaqtaba Áánûqtuma keráwáqá timínîtaq ítaarae. abo Áánûqtuma keráwáqtábá min-íráqô-meyámmá wení márûpaq tîkaraiye. ⁶ maamin-áté-wátáágómá máqte-marabaq wéyáwé kéiyé. minná Áánûqtuni íráqô-qtataakoma máqten-aukapaq wéyáwé kéitana keráwáqtí áukáapikaraq wéyáwé kéitaraq keráwáqá áqnáabaq kéitaraq tágama ítaarae. ⁷ ketáái tíkái-tibaqawaama Ipááparatima kerátái mimórá-máyái-nákómá wemá keráwáqá tiráátiraiye. wemá Ítu Káríqtoqtaq itáiq-itaiq umá kéyaqtoraa keráwáqá tíwáqnaa kéiyé. ⁸ ánibo Aokaq-Áágómá keráwáqá arummá tímí-qtataaqtaba kekárátámá timá tímikaiye.

⁹ miráitana wemá kekárátámá timá tímikaitakaboaka kerátámá Áánûqtukaq nunamummá aati-aatimá keráwáqtábá kétuye. Áánûqtuma keráwáqtí túyánápímmá wení aúyánánápó maqmá ógitikainaq miráigaae téka kerátámá nunamummá kétuye. Áánûqtuma wení Aágoni itái-yátáákáráq ítama tágai-yataakaraq maqmá ógitikaikaae téka kétuye. ¹⁰ miráinaq keráwáqá Áánûqtumma ákái-kayukaraa umá kanaarácqá mánoe. ánibo keráwáqá aati-aatimá Áánûqtumma amuqá maránî-qtataariq ínoe. miráinana Áánûqtuqtaba keráwáqá íráqô-mayaima kémayaiyana mi-wágómá íráqôn-aramma iyániye. miráinana Áánûqtuqtabama keráwáqtí itái-yátáákómá uyátá-maqma anómma aurániye. ¹¹ Áánûqtuni tágama-akoqnaabike keráwáqá akoqnáá ínôqtaba nunamummá kétuye. miráinata waayúkama keráwáqá mamá táiq kéu-matikaiyaqa keráwáqá paá Ítukaq itáiq-itaiq umá túma pukáinabaq mánoe. ¹² keráwáqtí timuq-yatáákákém-má Áánûqtukaq “tíkáiye” tero. wemá wení yabíkái-

marupaqa ópí yáikaaq ínôqtaba keráwáqá mamá yokaa umátikaraiye. máqtemma Áánûqtuni óq-wayukate yáikaaq ínoe. ¹³ abo wemá keqtaámá kumayukóni akoqnáábikemma tiwíqmenataa wení ákáin-aanikoni yabíkái-qtataakoni aménáápáq tiwíqmenataa utáiyé. ¹⁴ wení áanikoma keqtaámá mamá umátíkai-tanataa ketáái kúmiq-yataaqa Áánûqtuma mamá paábaq yuwéna awikátukaiye.

¹⁵ Áánûqtumma ketáámá íma kanaarácqá aóna-nunataamanibo Ítu Káríqtoma wemá wekáá kéiyé. itáaro. naayóbáqá Áánûqtuma Ítu Káríqtomma tarôq umákarena máqte-qtataaqa anaaékaq tarôq uráiyé. ¹⁶ Ítu Káríqtoni akoqnáarakemma Áánûqtu wíyôpaq wái-qtataakaraq maa-márábí wái-qtataakaraq tarôq uráiyé. ketáámá mi-qtátááqá kanaarácqá káoneqtaa íma kanaarácqá káoneqtaa únna-yataaqa wemá tarôq uráiyé. yabíkái-marupakaraq akoqnáá-yataakaraq uyátáaraa-kayukagaraq yabíkáa-kayukagaraq náapaamma matokáa-kayukagaraq máqtemma wemá tarôq uráiyé. Áánûqtuma máqte-qtataaqa Ítu Káríqtonapo tarôq uréna Ítu Káríqtoqtaba tarôq uráiyé. ¹⁷ miráitana Ítuma máqte-uraitana anaaékaq máqte-qtataaqa tarôq uráiyé. ánibo máqte-qtataaqa wení akoqnáánapo yáqtoqma yagaroqtaráiyé. ¹⁸ Áánûqtuni waayúkama áikuyo-yuraqa Ítuma yeqtí yiqnómmá máitata yemá wení aúma mááe. wemá máqte-qtataakoni áqnáabariq umá máiyé. abo wemá pukáipikemma áqnáabariq umá itó-urai-nare. owé. máqte-qtataaqtabama wemá áqnáabaq-nare.

¹⁹ miráuma Áánûqtuma wení máqten-aaimma Ítu Káríqtoqtaq wáikaae téna tiráiyé. ²⁰ ánibo Áánûqtuma Ítu Káríqtonapo mayaímá kémayena máqtemma maa-márábí wái-qtataakaraq máqtemma wíyôpaq wái-qtataakaraq yauwéqma mamá wenôpaqtaa kéiyé. Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq púitana wení naeégómá aqtímena kukáimma miráuma Áánûqtugaraq waayúkati aúkáapimma kaayoné-yatááqá mamé iráiyé. naayóbáqá Áánûqtuma yeqtábá namuq-nákáá uráine.

²¹ naayóbáqá keráwáqá Áánûqtunopakemma nékaq máeq keráwáqtí máqte-tai-aaimma tarôq kéeq keráwáqtí táí-tuyanakakemma Áánûqtuni namuro-wáyúkámá máqte-uraae. ²² miráimanibo íbêqa wení áanikoma pukáikakemma Áánûqtuma keráwáqá mamá wení aanábóiq uráiyé. wemá keráwáqtábá miráuraipoaq keráwáqá Áánûqtuqtabama aokarîq éq wenáurakaqa tigaemá íma wáinaq wenôpaq kanaarácqá wínoe. ²³ miráimanibo keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqá yáqtóráaro. Áánûqtuma keráwáqá abáumma ánûqa yamá akoqnáá umátikaraiqaq máaro. min-íráqô-

qtátááqá Áánûqtuni átê-wataagoma “timénúne” téna timá akoqnáá umákain-aipekemma káqo-yuma íma iyuwáiyatawaq kerawáqá yabitero. maamin-átê-watáámá máqte-marabaq kétima-yimewaq kemá Póroma min-átê-watáágóqtábá kaqtó-naqa aúkáuene.

²⁴ miráitaq íbêqa kemá keráwáqtábá tú-tiqa mayáunayaba timuqá kémaraune. Ítu Káríqtoni aú-aiqa wení waayúkayaba matáimma kemá mórariq umá kémayaune. wení waayúkama yemá mórabi áíkuyo-yuma yemá wenaúma mááe. ²⁵ Áánûqtuma wení waayúkama náayuwabi yemá mórabi áíkuyo-yuyaba kemmá mamá kaqtó-naqa aútkaraiye. maami-máyáimá keráwáqá tíwáqnaa ónúnnayaba kemmá tímikaiye. miráuma wení watáama máqten-aukapaqa “timá-yimiyo” téna timátíkaraiye. ²⁶ abo maamin-áimma kétima-yimiyatawaq waayúkama yemá naayóbáké yéqéna íbêq-kanaaraqa Áánûqtuni aúpáq-áúyánámmá aúyôqmakaimma itánoe. miráimanibo íbêqa min-áúpáq-áúyánámmá abarokáqtáá uráitata wení waayúkama kanaarác abarokác káonaae. ²⁷ maami tágama aúpáq-áúyánámmá máqte-kayukayaba wáimma keráwáqá íma Ítíráaeo-wayukama timá-time-nunayaba Áánûqtuma kemmá aúyaqtikena tiwíkaiye. maannáe. Ítu Káríqtoma tirunóbáqá máena Áánûqtuni tágama-yataaqa yáikaq ínôqtaba tiyúwáitaq awé kéoe. ²⁸ miráitaqtae ketáámá Áánûqtuni watáama máqtemma waabá-káyúkátí yúbáq kétunatae. ketáámá kékén-áimma kéteqtaa Áánûqtunopake itaí-yatáákárác kényiraatunatae. miráinataama máqte-kayukati yáaikoma Ítu Káríqtoqtaba mútûq abarokác umá ánataikaae téqtaa mirá kéunatae. ²⁹ maamin-náyaba kemá mayaímá kémayaune. Ítu Káríqtoma kemmá máqten-akoqnaama tímikaitaq min-ákóqnááráké mayaímá kémayaune.

² kemá keráwáqtábá akoqnáá umá mayaímá kémayaunayaba itaígáae téq kétune. miráitaq kemá Áréórátía-marupaqa túbâqawaaraa-kayukagaraq káqo-kayukama ketóikaq íma káonaa-yuyabagaraq kemá yeqtábá mayaímá akoqnáá umá kémayaune. ² mirá kéeq yeráwáqtábámá ikatîqa íma ígáae tépoaq kemá mirá kéune. keráwáqá keráwáqtí tirummá amí-yatáákákémmá waayúkama mórabi yabitimá ya áikuigaae téq kétune. ániibo Ítu Káríqtoqtabama keráwáqá ítama akoqnáá ígáae téq kétune. miraráá umá keráwáqá kémaeq Áánûqtuni aúpáq-áúyánáqtábámá ítatuwaigaae téq kétune. min-áúpáq-áúyánámmá minná Ítu Káríqtoma wenamáárîq wemiye. ³ Ítuma wemá miráuma kíraa umá máena Áánûqtuni máqten-itai-yataakomma ítukaiye.

⁴ miráitaq kemá kétima-timune. waayúkama kaaqaarigón-únítîq-áimma téta yemmá íma iyuwáiyatawaq keráwáqá makátéro. yaímma-taoqa yeráwáqtí yáagoma íraqóniq kéibo atéráaro. ⁵ kemá ketúgogaraq yagaroqtamá keráwáqtê íma máunamanibo kemá keráwáqtábá túyánámmá kéitaune. keráwáqá mórabi akoqnáá umá Ítu Káríqtoqtaq itaíq-itaiq kéowaq kemá keráwáqá kétimoneq timuqá kémaraune. ⁶ keráwáqá áqnáabaqa Ítu Káríqtomma keráwáqtí uyátárai-naqa

awíkeq mimóráiq uráániq umá wetê yagaroqtamá matúq-matuq umá máaro. ⁷ keráwáqá wepímmá ánûqa yamá akoqnáá umá máaro. miráinaq keráwáqtí táaimma wenámûraaq taróq oro. ketáámá tiráátirau-na-yataaqa yáqtoqma akoqnáá uréraq Áánûqtukaq “tíkaiye” tero.

⁸ keráwáqá yaímma-wayukama íma iyuwáiyatawaqa yemá keráwáqtí ánûqa Ítu Káríqtopi yaráamma yaákáma yúwáaro. mi-kááqáárí-áikómá paá waayúkati yúyánápiké kéiyé. miráinaq keráwáqá yemmá íma iyuwáiyatawaq keráwáqá yabitero. min-áimma waayúkagaraq maa-márábí-tái-wákógárác kényiraate. Ítu Káríqtonopakemma íma kéiyé. ⁹ maanáyaba itáaro. Áánûqtuni mútûq-aaikoma Ítu Káríqtopi wáiyé. ¹⁰ ániibo Áánûqtuma mútûq-tuwaraimma tímikaitaq keráwáqá Ítu Káríqtote yagaroqtamá mááe. máqten-akoqnaagaraq máqte-naapaakaraqa wennáimye.

¹¹ Ítu Káríqtoqtaq itaíq-itaiq oqtábámá waayúkama keráwáqtí túma íma kárataae. ímibo Ítu Káríqtoma keráwáqtí kúmiqa paábaq káratukaiye. ¹² ániibo keráwáqá Ítuqtaba nommá pékaamma miráuma Ítu Káríqtoni aúma uqtamákáawana yauwéqma itó-urain-awaameqa matááe. abo Áánûqtuma Ítu Káríqtomma mirá umákaraiipoaq keráwáqá Áánûqtuni akoqnáágo-ma kanaarác ínitaaq itaíq-itaiq urááe. ¹³ naayóbáqá keráwáqtí kúmiqtababoana Áánûqtuma keráwáqá yawááq-uraiye. naayóbáqá keráwáqá Ítíráaeo-wayukama íma máepoaq keráwáqá Áánûqtunnama íma máqe-uraae. miráimanibo íbêqa keráwáqtí kúmiqa Áánûqtuma mamá paábaq yuwéna awikátuwena wemá keráwáqá Ítu Káríqtote yagaroqtamá aúgen-auwaraimma tímikaiye. ¹⁴ ániibo Áánûqtuma ketáái kúmiqa mamá paábaq yuwéna awikátuwena maamin-ámáán-áimma ketáámá aratúnnayabataama íma yorauténa yukáiyé. ketáái aqtábááma wení agamatá-kánnáábí wáimma ikátuwena kaapaq-yátáq ketáái kúmiqa paá umátuwena “keráwáqtí aqtábááma ánatagiye” tiráiyé. ¹⁵ wemá tái-wakoni kawáá-wákára máqte-tai-akoqnaagaraq mamá paábaq yukáiyé. Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukéna maami-tái-ákóqnáámá uyátáraitata waayúkama mi-tái-ákóqnáágóní kaaqaari-ááimma aónaraae.

¹⁶ miráinaq keráwáqá aáwaqa néq nommá néq iyábámá waayúkama íma iyuwáiyatawaq yemá ámáán-aimma tarôq oro. anón-aawaqa aokaq-kánáárácá naíyábábi aagaí-kánáágóní ámáán-aiqtabama keráwáqtí naayón-ááimma íma wáráaro. maamin-ááimma minná paá anaaékaqa árain-auwaraimma yínî-waigoni amané. árain-auwaraimma Ítu Káríqtonopake kéiyé. ¹⁷ missing? ¹⁸ miráinaq keráwáqá waayúkama íma iyuwáiyatawaq yemá mirán-ámáán-áimma keráwáqtábá tarôq oro. yemá téta “keráwáqá Áánûqtunopake kaqtó-wayukati náapaakoni aménáápáq máeraq mi-káqtó-wáyúkárác nunamummá tero” tíyaqa íma mirá-oro. yemá keráwáqtí aúkáapikemma yeqtí kaikáá-qtátááqtábá tíyan-aimma keráwáqá íma itaíq-itaiq oro. mi-káyúkámá yemá paáyaba yeqtí yúma maméta kéuyeta

paá yeqti yúyánápikén-áímmá kéte. ¹⁹ yemá Ítu Káriq-toma wenamáa ketáái tiqnómmá wemma ayúwéta kégoe. min-áqnókákémmá mūtúq-augoma akoqnáama kémayaiye. ánibo min-áumá máqtemma Áánûqtuni waayúkama Ítu Káriqtoqtaba mórabi áikuyo-yue. ketáái tiyáátâkogaraq amakógárâq mórabi arúbaraayaniq umá miráuma Ítuma itáiq-itaiq kéokayukama mórabi arúbama kéyaqtoraitana Áánûqtuni akoqnáarake min-áúgómá akoqnáa umá páaq kéiyee.

²⁰ miráitana keráwáqti naayón-ákómá Ítu Káriqtoma kébuitanama min-ákógárâq pukáiyee. íbêqa maa-márágóni táí-wakoni akoqnáábikemma keráwáqá paá kéumagoe. miráitâq nôraq itarâq keráwáqti táaimma ayúwáawanawaq maa-márábí-káyúkati yáaikoraama kéiyoo? keráwáqá nôraq itarâq yemá maará téta kéte-waqa kaqtó kéoo? minná ²¹ “maannáma íma ánekuyoro. minnáma ínáaro. maami-káqó-qtátááqá íma ánekuyoro.” téta kéte-waqa nôraq itarâq kaqtó umá kéitaa? ²² maami-qtátáákómá paátataakaa umá ánataginiye. maamin-ámáán-áikómá paá waayúkati ámáán-aine. ²³ mirán-ámáán-áikómá waayúkati yúrakaqa íraqôniq kéiyee. miráitana maamin-ámáán-áímmô waraiyábámá íma oyaaq kéipoana yaímma-wayukama yúyánápímmá téta: “maamin-ámáán-áímmá waréqa kemá íraqô-naqune.” téta yúyánápímmá kéte. ááqibo yemá ímiye. miráimanibo ketáái túgoni akaí-yátááqá íma waránáae téqtaama maamin-ámáán-áikómá ketáa íma kanaarâq tíwáqnaa kéitaae. ketáái túgomma tebúqa ámênataama íma warániye.

³ Ítu Káriqtoqtaboqa keráwáqá itó-uma aúgetuwaraimma matááe. miráinaq Áánûqtuni márûpaq Ítu Káriqtoma máipaqtaba túyánámmá itáaro. mibâq wemá Áánûqtuni ayáánurapaq náapaan-abitaraq maraq máiyee. ² paá maa-márábí wáiq-tataaqtaba túyánámmá íma itánômanibo mibâq wáiq-tataaqtaba túyánámmá itáaro. ³ taákaq máráaro. keráwáqti naayón-áikómá pukitana keráwáqti aúgenauwaraiyama Ítu Káriqtote yagaroqtamá Áánûqtuni márûpaqa aúpâq wáiyee. ⁴ keráwáqti árai-tuwaraimma Ítu Káriqtomiye. ánibo wemá kumínaqa keráwáqá wetê yagaroqtamá wení tágama-yataapi mánoe.

⁵ keráwáqti túgoma kúmiq-yataariq ínéta kéomma yíkamma utátúwáaro. miraráa-qtátááqá maannáe. kebó-yátááqá táí-tuyanamma itai-yátááqá túranannama aí-yátááqá táwí-aimma tarôq ínôqtaba tikaí-yátááqá káqo-yuti minná mayaiyábá tikaí-yátááqá mirá-tikáiyátááqá ikámma utátúwáaro. mi-qtátáákómá Áánûqtuni márûpaqa kémayaiyoana egaamá aí-yátáákómá miráuma óqtakarabi yaataqá nunamummá tenikáa kéiyee. ⁶ máqtemma mirá-qtátáárîq o-wáigómá Áánûqtuma yemmá mamá áyamma kéumayikaiye.

⁷ naayóbáqá keráwáqá mirá-qtátáárîq kéeq mirá kéokayukate yagaroqtamá máqe-uraae. ⁸ miráimanibo íbêqa mirá-qtátááqá keráwáqti pakemma nékaq yúwáaro. tíyamma íoro. káqo-kayukama táiq umáyikayabama túyánámmá íma iteraq káqo-kayukama táí-aimma ítima-yikaaro. námô-yataakoni watáama ítero. ímiye. maami-máqté-qtátááqá keráwáqti pakem-

ma nékaq yúwáaro. ⁹ keráwáqá móra-mora-yuma kaaqaari-áímmá ítero. keráwáqti naayón-ááímmá miráuma aútún-únákáqtôraa umá ayúqma paábaq yukéq ¹⁰ aúgen-aaímma mamá kúbekaae. maamin-áúgên-náqá keráwáqíyee. miráinaq keráwáqá Áánûqtuqtaba taibariq-taibariq umá kéiteq uyátá-maqma íraqôniq umá wekáa umá mánoe.

¹¹ keráwáqá aúgeniq ommá maará kéiyee. ókaraq waayúkama íma yataínoe. Karíki-wayukagaraq Ítiráaeo-wayukagaraq yemá náayuwabi yúma kárataayugaraq yúma íma kárataa-yugaraq keráwáqá máqtemma mórâiq umáyikanoe. Ítu Káriqtoma máqtemma ketáái tirunóbáqá máiqtababoqtaa karaanóbáq-wáyúkágárâq namuq-wáyúkágárâq ánná-wayukagararabi paá umáguraa-kayukagaraq yemá keráwáqti túyánápímmá mimórâiq umá mánoe. Ítu Káriqtokaq máqtemma itáiq-itaiq o-yúti yirunóbáqá wemá máiyee.

¹² keráwáqá Áánûqtuma wetábá aúyaqmakai-kayukama mááe. wemá keráwáqá arummá kétimiye. ánibo keráwáqá Áánûqtuni waayúkama kaayoné oro. keráwáqá keráwáqti tíwîqa káqo-yuti yiménáápâq maréraq káqo-yuyabama túma pukáinabaq awé umá máaro. káqo-yuyabama tirummá umáyikáaro.

¹³ keráwáqti aúkâapimma móra-mora-yuma yíwáqnaa kéeraq móra-mora-yuma otaammá kuíyaqtabama mamá paábaq yuwéraq tiwimmá kamátuwaaro. uyátarai-nakoma keráwáqti kúmiqa mamá paábaq yuwéna awimmá kégamatuwaiye. miráinaq keráwáqá káqo-yuti kúmiqa mórâiq umá mamá paábaq kéyuweraq tiwimmá kamátúwáaro.

¹⁴ máqtemma mirá-qtátáárîq kéeraq keráwáqá káqowa-kaqowamma tirummá yímero. káqowa-kaqowamma tirummá kéyimeqa íraqôniq umá kémaeq máqte-qtataaqtabama keráwáqá mi-mórábí mááe. ¹⁵ Ítu Káriqtoni kaayoné-yátáákómá ayuwáiyana keráwáqti tirunóbáqá yabíqtikaino. Ítu Káriqtoma wenaúgoma kímorama wáitâq keráwáqá aokaq-aokaq ááyápâq mááe. miráinaq mimórâ-túráa umá mayaímá máyáaro. ánibo Áánûqtuma weqtábá “timuqá kémaraunatae” téraq tíq-tiq umá timá áméro.

¹⁶ Ítu Káriqtoni watáagoma ayuwáiyana keráwáqti tirunóbáqá wáino. morá-mora-yuma Áánûqtuni itai-yátáákókárâq yiráátero. ánibo Áánûqtukaq íma tero. Áánûqtuni watáabike imá kéteraq Áánûqtukaq nuna-mummá íbí tero. Áánûqtuma nôrawabi urái-qtataaqtaba íbí tero. mirá kéeraq keráwáqti túyánápímmá wekáq “tikáiyee” tero. ¹⁷ máqten-aimma kéterabi máqte-qtataariq kéeqa Ítu Káriqton-awikaq mirá kéeraq mórâiq umá aboámá Áánûqtukaq “tikáiyee” tero.

¹⁸ aarukâq-nóinínô, keqtiwaiqmáati yáama wáráaro. min-áímmá Ítu Káriqton anaaé kéwaraa-kayukati yáaine.

¹⁹ aarukárîq uráa-kayukao, keráwáqti tínááqmaaqa tirummá yímero. kaayoné umáyikáaro.

²⁰ iyápó-anaano, aati-aatimá keqtinóboyuti yáama kéwareraq kaqtó oro. miráiyamma Áánûqtuma amuqá marakánoe.

²¹ yiboáo, keráwáqti iyápóma tikararán-áímmá tíq-tiq umáyikaiyatama yemá timuqá matikaiyábá íma maqma aónanoe.

²² mayái-wáyúkáo, keráwáqá maa-márábí-káwáá-nákómmá anaaé waréraq kaqtó oro. yemá keráwáqá kétémonaiyarabi íma timónáiyakaqa yemá timá-timiyaniq oro. keráwáqti mayáigómmá yemá yimuqá maraígáae téraq mirá-oro. keráwáqá uyátárai-naqa Ítumma tirummá kámepoaq íraqô-mayaima máyáaro. ²³ keráwáqti máqte-mayaima íraqôniq umá mayánôm-ma paá waayúkayaba ímibo uyátárai-nakoma wenamááríq weqtábá mayáimá íraqôniq oro. ²⁴ taákaq máráaro. uyátárai-nakoma íraqô-meyamma timíniye. wení waayúkayaba yikarai-meyamma keráwáqá mayánoe. miráinaq maannáyaba taákaq máráaro. Ítu Káríq-toma wemá keráwáqti árai-kawaa-naqa máitaq keráwáqá wekák mayáimá kémayaae. ²⁵ maannáyabagaraq taákaq máráaro. máqte-kayukama otaammá kuyétama táí-meyamma mayánoe. abo Áánûqtuma máqte-kayukama móraiq umá kéyainaiye.

⁴ kawáá-wayukao, keráwáqti mayái-wáyúkámá arupú umá yaínáaro. keráwáqá taákaq maqméra úyoro. keráwáqti kawáá-nákáráq máimma minná Áánûqtue. ² nunamummá tíq-tiq oro. túbanaaq umá máeraq nunamummá kéteqa Áánûqtukaq "tíkáiye" tero. ³ keqtááyábágáráq nunamummá timátíkáaro. kemá Áánûqtuni watáama waabá-káyúkátí yúbáq túnayababoaq maakáqá kemá ánná-naupaq máune. keráwáqá nunamummá kétéyanawaq kemá Ítu Káríq-toqtaba aúpáq-áímmá timá-yimenuna-amma Áánûqtuma kemmá tiráátiniye. ⁴ ániibo keráwáqá Áánûqtumma nunamupí ítama káonaiyanawaq kemá wení watáama mamá abarokák ónúnyaba tíwáqnaa íniye.

⁵ keráwáqti táaikoma Ítukaq íma itáíq-itaiq kéokayukaraqa keráwáqá itái-wáyúkámá máaro. abo keráwáqá Ítuqtaba yemmá timá-yiminoqtaba yokaa oro. ⁶ keráwáqti táagoma átê éna miráuma aáwapi umá yoqmáráawana átê inikaa íno. yemá keráwáqá ítama aónáiyaka keráwáqá yemmá yawéqma timá-yiminoqtabama arutáin-aimma timá yímero.

⁷ ketáái tíkái-tibaqawaama Tíkikati wemá keqtábá keráwáqá timá-timiniye. wemá uyátárai-nakoqtabama ketáátê mimórá-máyáimá kémayena wení mayáimá akoqnáá umá itáíq-itaiq kéena kémayaiye. ⁸ kemá wemmá keráwáqtoqpaqa maamin-áúbámá maména wíkáae téq kétéimakaune. wemá keqtááyábá keráwáqá kétéima-timena umá tíqtaaiq íkáae téq kéténe. ⁹ káqonaqa Onetímatima timákáanana wetê yagaroqtamá

wíniye. Onetímatima wemá tíkái-tibaqawaama máena Ítukaq akoqnáá umá itáíq-itaiq kéimma wemá keráwáqti márûpakene. wemá Tíkikatigaraq yenákámá máqte-qtataaqa maakáqá kekák pááq i-qtátááqtábámá timá-timiyoye. ¹⁰ Ááritáákatima wemá ketê ánná-naupaq máena keráwáqtoqpaqa miráo-maaroo-aimma kétéima-tikaiye.

ániibo Máákima Páánabatima anaugómá miráo-maaroo-aimma keráwáqtoqpaq kéyuwaiye. Mááki wemá keráwáqá yama timónáinaqa wemmá awíqme keráwáqti naaúpaqa ákáaro. ¹¹ Ítu Yátati wegáráq miráo-maaroo-aimma kétéima-tikaiye. mi-káúmó-wáyúkámá yemá yenamáa Ítiráaeo-wayukabike Ítukaq itáíq-itaiq kéo-yubikemma Áánûqtuni yabíkái-qtataaqtaba ketê mayáimá kémayaae. yemá kemmá ôriq umá tíwáqnaa uráae.

¹² Ipááparatima wegáráq keráwáqti márûpake-nakoma miráo-maaroo-aimma kétéima-tikaiye. wemá Ítu Káríqtoni kaqtó-nakoma máena keráwáqtoqpaq aati-aatimá Áánûqtukaq nunamummá kéténe. wemá keráwáqtoqpaq akoqnáá umá máeq Áánûqtuni aúyánámmá waqma ánatatuwaigaae téna nunamummá kéténe. ¹³ kemá káonaune. keráwáqtoqpaqáráq Ítuni waayúkama Áréorátia-marupakaraq Áíráápori-marupaq máa-yuyabagaraq Ipááparatima akoqnáá umá mayáimá kémayena Áánûqtukaq nunamummá tiráiyeye.

¹⁴ Arúke tíkái-toqtaa-nakaraq Tímatigaraq yenákámá keráwáqtoqpaq miráo-maaroo-aimma kétéima-tikaiye.

¹⁵ ketáái tibâqawaaraa-kayukama Áréorátia-marupakaraq min-ínímmá Nípagaraq yeqtoqpaqa miráo-maaroo-aimma kétéima-yikaunatae. min-íníkoní naaúpaqa Ítuni anaaé kéwaraa-kayukama mórabí káikuyoye. ¹⁶ keráwáqá maamin-áúbámá yoráutuwaawatawaq anaaékaqa Ítukaq itáíq-itaiq kéo-yuma Áréorátia-marupaq áikuyo-yuma yorautígáae téq kéténe. kemá yeqtoqpakaraq agatáune. keráwáqá Koráatái-marupaq máa-yuma yeqti aúbagaraq yorautígáae téq kéténe.

¹⁷ Aákipatimma maará téq kétéima-amune. minná Áánûqtuma ámikái-mayaima mamá ánataao.

¹⁸ íbêqa kemá Póroma ketiyáánaipo kenamááríq maanná kágayaune. miráo-maaroo-aimma Póro kemá kéténe.

kemá ánná-naupaq ánnáma (téini) kútikaawaq máunayabama íma tiwímmá kamátíkáaro.

min-íraqó-qtátáákómá Áánûqtunopake wenamáa kéena keráwáqte waíno.

kemá Póroma Tímotigarare.

1 Tetaróniani

1 Áánûqtuni waayúkayopaqa Tetarónáikaq maa-páátímá Tímotiyaa Táératigaraq Pórogaraq ketáá kágayaunatae. ketibotáámá Áánûqtukakaraq uyátárai-naqa Ítu Káríqtokakaraq tirummá ámê-kayukayopaq ketáá kágayaunatae. Áánûqtuma wenamáa wení íráqô-qtataaqa wení kaayoné-yátááqá keráwáqtê waíno.

2 aati-aatimá keráwáqtábátáá Áánûqtukaq “tikáiyee” kéteqtaa ókaraq-okaraq nunamupí keráwáqtí tíwíqqa yamá kétima-tikaunatae. **3** keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákómá keráwáqá mamá íráqôn-aaimma káuraitaq tirummá amí-yátááqtábábóaq keráwáqá kamáa kááe. keráwáqtí tíyaqa ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma akoqnáá uréq awé kéoe. ketáá mirái-qtataaqtaba taákaq matokáunaboaqtaa nunamupí ketibotáá Áánûqtukaq keráwáqtí tíwíqqa kéyaunatae.

4 tibâqawaayuo, Áánûqtuma keráwáqtábá wetábá keráwáqá tíwíkaitaqtaa ketáá kéitaunatae. **5** ketáá Áánûqtuni átê-wataama keráwáqtôpaq maméqtaa íráunama minná paá-aaimma íma timénúnatae. miráimanibo átê-wataama anón-awaameq-yataariq kéeqtaa akoqnáágararaq Áánûqtuni Aokaq-Áágókáráq keráwáqtôpaq mamé íréqtaa ketáái tirunóbáqá itáíq-itaiq kéunatae. keráwáqtí aúkáapi miráuma tíwáqnaa ónáqtaa únna-aaimma kenamááríq káonaae. **6** mikáq keráwáqá ketáái táaikaraq uyátárai-nakon áaikaraq kéwaraae. Áánûqtun-aama itáawana keráwáqá taíbaq ummaa-yátááqá paá kéimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá mamá timuqá kématikáiyee. **7** miráitaq yirumá ámê-kayukama Maateróniapaq-wayukagaraq Karíkípaq-wayukagaraq timáeta urááe. **8** aamá keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtórâa-qtataaqtabama máqten-aukapaq timáeta wéyáwé urááe. miráitaqtaa ketáámá Tetarónáikaq-wayukayabama ókaraq aamá ténúnamma íma wáiyee. **9** máqtemma nékaq máikayukama keráwáqá keqtáá íráqôniq umátíkáaqtabama yemá aamá téite kéoe. keráwáqá naayó-máníkóní anaáe waráí-ámmá yuwéq áraimma paá mái-Aanuqtuni mayáimá matááe. **10** wení áanikoma Ítuma pukáipike aboámá múte itó-umakaraitaq Áánûqtunopake kumínítaq weqtábá íbêqa awé kéoe. minnáyaba máqtemma keráwáqtábá kéte. Áánûqtuni áanikoma Ítuma wenamáa Áánûqtuni áyámma íní-qtataapike keqtáá mamá paá umátikáiqtaae.

2 ketíbbâqawaayuo, ketáá keráwáqtôpaq uráunataama ketáái mayáigómá íma paátataakaa itaq aónaraae. **2** Píripaibaq tíqa í-yátááqá áqa matáunataama aónaraae. anaáékaqa Tetarónáikaq yaímma-wayukama átê-wataama Áánûqtunopake má-tima-

yimiyabama íma yíkaraimanibo ketáái Áánûqtuma tíyaqa mamá akoqnáá uráiyee. **3** ketáá keráwáqá aamá timá-timunataama kaaqaari-áímmá íma wáiyee. káqo-kayukama íma makaténáqtaa uráunatae. **4** ímiyee. aati-aatimá Áánûqtuma ákáin-aaimma ketáá kétunatae. keqtáá maqma aónatuwenaboana wení átê-wataama tígáae ténataa tímikáiqtaae. Áánûqtu áqnáabaqa keqtáyábá amuqá matikáikáae téta kéunataamibo waayúkama ímiyee. Áánûqtu wenamááríq ketáái tíyaqnoabaqa káonaiyee. **5** ketáái táagoma keráwáqá íma komarummá kéiyee. aúran-anna aí-áímmá íma mamé uráunatae. mi-qtátááqá Áánûqtu káonaiyee. **6** ketáái tíwíqqa keráwákáráq káqo-kayukagaraq múte yauwígáae téqtaa íketunataamanibo **7** áraíne. ketáámá Ítu Káríqtoma awaaméqá umátikarí-kayukataae. minnáyaba ketáámá náápaakaraq keráwákáqá aáwaqtababi móneqtaba ítama aónawaimanibo ketáámá íma inaa tiráunatae. ketáámá keráwáqá íma mamá akoqnáá uráunataamibo kaayoné umá anóama wení iyápóma mamá kaayoné umákáiniq umatíkaraunatae. **8** ketáá keráwáqtábá tíkáitaqtaaboataa Áánûqtuni átê-wataama keráwáqá timénáqtaa uráunatae. paá wenamáa ímibo ketáái túwaraimma keráwáqtábá puyéqtaa tíwáqnaa ónaqtaa uráunatae. miráuma keráwáqtábátáá tíkaraiqtaae. **9** ketíbbâqawaayuo, ketáá kamáa káeqtaa mayáitáá matáunama íyaq táakaq makááo? wágáágararaq nokáakaraq átê-wataama kétima-timetaama ketáái móneqtaba aáwatabagaraq kamáa aráunatae. miráitaqtaa keqtábá keráwáqá íma óq-mayaima tímikau-natae.

10 keráwákáráq Áánûqtugaraq keráwáqtí túbaq ketáá maúna-aaimma aónaraae. íráqô-qtataakaraq arupú-yataakaraq kateko-yátáákáráq keráwáqá itáíq-itaiq kéoe. **11** aboámá wení iyápóma kawáá umákáinikaa umá ketáámá keráwáqá móra-mora kawáá umatíkaraunatae. **12** keráwáqá umá tíqtaaiq uráunatae. keráwáqá tiruqtabá kéowata ketáámá keráwáqtí tíyaqa mamá paru uráunatae. mirá-qtátááríq éq Áánûqtukaq timuqá marakánôqtaba ketáá timá táakaq uráunatae. Áánûqtuma keráwáqtábá wemá yabíkái-kanaagaraq wení tágama-yataakaraq yainaígáae téna tááyaraibo miráuraa umá máero.

13 keráwáqtábámá ketáámá aati-aatimá Áánûqtukaq “tikáiyee” kétunatae. Áánûqtun áama timá-timunataa itareq matááe. paá-wayukati watáama íma matáábo watáama Áánûqtunopake matáamma minná áraíne. Áánûqtukaq tirummá ámê-kayukabi wení aúyánámmá

kémaraiye. ¹⁴ ketíbâqawaayuo, móraiq umá keráwákáq pááq i-qtátááqá Áánûqtuni waayúkaráq Yúriabaqa pááq urááe. Ítiráaeo-wayukama Ítu Káríq-toni waayúkama Yúriabaq mamá táíq umáyikaraaniq umá móraiq umá keráwáqtí waayúkama keráwáqá mamá táíq kéumatikaae. ¹⁵ maami Ítiráaeo-wayukama uyátárai-naqa Ítumma ikaméta Áánûqtuni amuné-wáyúkámá naayóbáqá yíkameta keqtáámá mamá táíq kéumatikaae. yemá Áánûqtumma namuroíq kéumake-ta máqte-kayukama namuroíq kéumayikaae. ¹⁶ Yéq-taaeo-wayukama íma Ítiráaeo-wayukaraq ketáámá abarokáq kêtunaboataa Áánûqtuma yiwiráiyábáe téta yemá ketáái aammá aúyareta aráqtukaae. miráitata yemá aati-aatimá kúmiq-yataariq kéomanibo íbêqa uyátá-maqma anómma kéopoana Áánûqtuni áyámma í-yátááqá yekáq kárapaiye.

¹⁷ ketáá keráwápike paábaq wéyáwé umágeqtaa keráwáqá tiyúkaunatae. keráwáqtábá túyánámmá itáíq-itaiq kéeta keqnáámmá keráwáqá ya timónaiyaba kamáa káunatae. ¹⁸ ketáámá keráwáqtôpaq yauwéq-ma ónataa uráune. kemá Póroma ó-taoq o-taoq keráwáqtôpaq yauwéqma ónááq únmananibo Tááq-taama íma tiyúwáitaq uráune. ¹⁹ minná keráwáqtábáe. kenamá ketáámá weganokanoqá kée-ta timuqá kémarauaboata íbêkaráq anaaékaráq uyátárai-naqa Ítuma kumínaqtaama wení aúbáq itó-onunatae. minnáyaba ketáámá keráwáqtábámá uyátá-maqma túma mé-uyonunatae. ²⁰ owé. keráwáqtábóaqta ketááma weganokanoq éqtaa timuqá kémarauunatae.

³ watáama keráwáqtábá íma ketáá kéitaqa ayáqtáá-kanaama awé íyábá ôriq umá ummaa kéyaipoataa ² Tímotimma keráwáqtôpaq timákarau-natae. ketáá tébakaqa Áátenibaq máqte-uraunatae. Tímotima ketáái tíbâqawaaraaboana Áánûqtuni mayaímá ketáátê kémayena wemá átê-wataama Ítu Káríqtoqtaaba abarokáq kétima-yimiye. keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá mamá akoqnáá ígáae téqtaa timákarau-natae. ³ miráiyana keráwápike mmá morá-nakoma yauwéqma naayón-ááímmá waráiyabama ímira-igaae téqtaa kêtunatae. maami Ítiráaeo-wayukama keráwáqá mamá táíq umátikanomanibo Áánûqtu mitái-yátááqá mayaígáae téna tiwíkaitaq keráwáqá kéitaae. ⁴ naayóbáqá keráwáqtê máeqtaa “annaékaqa tíqa í-yátááqá mayánóe” téqtaa timá tímikaunatae. íbêqa keráwáqá káonaawana mi-qtátááqá pááq urááe. ⁵ ayáqtáá-kanaama kanaarác awé íonune. miráitaaq kemá Tímotimma timákáanana uréna keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá aónaniye. ketúyánápímmá ítama aónaraune: “Tááqtaama keráwáqá makáqma aónarai íyabiyo? ketáá paá-mayaitaa matáunataabiyo?” téq túyánápímmá ítaraune.

⁶ miráitana Tímotima keráwáqtôpaq uréna íbêqa yauwéqmena ketôpaqtaa iráiyae. wemá íráqô-kataama keráwáqtábá má-tima-timikaitaae. keráwáqá itáíq-itaiq kéeq waayúkama tirummá yímêqtaba má-tiraiye. aati-aatimá keqtááyábá íráqôniq umá túyánámmá kéiteq keqtáá timónaneq kéowaqta ketáágáráqá timó-

nanaqtaa kéunatae. ⁷ ketíbâqawaaraayuo, ketáái um-maa-yátáárabi ketáái tíqa í-yátáárabi mi kátáagoma umá tíqtaaiq uráitaae. keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá yáqtokaawanaboana keqtáámá umá tíqtaaiq uráitaae. ⁸ keráwáqá uyátárai-nakoni aammá kéyaqtoraapoataa íbêqa paá maéqtaa kanaarác agaabánúnatae. ⁹ íbêqa ketáá keráwáqtábá Áánûqtukaq “tíkáiye” téqtaa kanaarác kéteqtaa timuq-yatááqá tímêqtabataa Áánûqtukaq “tíkáiye” kêtunatae. ¹⁰ wágáágaraq nokáakaraq keráwáqá timónanataa Áánûqtukaq tirukaké nunamupí kéitaunatae. keráwáqá ya tímónéqtaama itáíq-itaiq í-yátááqá okaraq kanaarác tiráatenunataabiyo?

¹¹ ketáái ketibotáámá Áánûqtuma uyátárai-nakoma Ítugaraq keqtáámá tiwiráigáae téta keráwáqtôpaq wiyóye. ¹² uyátárai-nakoma mamá keráwáqá móra-mora ábâqawaaraa-kayukama tirummá yimínôqtaba uyátá-maqma anómma aútikaniqtabataa kéitaunatae. ketáá keráwáqá tirummá tímunnaiq umá anaaékaqa káqo-yuma tirummá yimínoe. ¹³ miráinana keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá Áánûqtu mamá akoqnáá íyábá kétékaiqtaae. anaaékaqa uyátárai-naqa Ítuma wení aokaq-wáyúkágárác kumínô-kanaaraqa keráwáqá Áánûqtun aúraq arupú umáginoe.

⁴ ketíbâqawaaraayuo, Áánûqtuma ákáiinaiq umá mái-aaimma keqtáábiké matéq keráwáqá min-ákáq kémaaemanibo íbêqa uyátárai-nakoma Ítun áwíkaq uyátá-maqma anókaq mirá-oro. ² ketáá tímá-timunna-yataaqa uyátárai-naqa Ítuni náapaakaraq máena keráwáqá kéitaae. ³ keráwáqá aokaríq umá máeq kumari-ááímmá íma tarôq íyábá Áánûqtumma kákaiye.

⁴ waamá keráwáqá móra-mora-yuma íráqôniq umá aokaríq umá aaramô máyaaqtabama keráwáqá kéitaae. ⁵ póiyakaa umá aaramá íma yabitero. tébakaqa waamá Áánûqtuqtaaba íma ítareta miraráá kéoe. yemá aaramá káoneta yiráá kéyoqnaae. ⁶ keráwáqtí tíbâti-waaraamma aaramá mayaíyábámá íma kumari-ótáámmá kuyíkáaro. naayóbáqá keráwáqá tímá tímikaunatae. akoqnáá umá maami-qtátááqá ketíma-timunatae. uyátárai-nakoma mirá-qtátááríq ínna-waigoni anónnáma táí-meyamma amíniye. ⁷ Áánûqtuma keqtáá tááyaraimma ananna-ááímmá waraígáae téna íma tááyaraiqtaae. ímiye. wemá paá aokaq-ááímmá waraígáae téna tááyaraiqtaae. ⁸ miráitana móra-nakoma maamin-ááímmá anaaéma umáke-nama paá móra-waigomma íma anaaéma kéumakaibo Áánûqtuma anaaéma kéumakaiye. Áánûqtuma wenamáa wení Aokaq-Áágómmá keráwáqá kétimiye.

⁹ Ítukaq yirummá ámê-kayukama keráwáqtê máe-kayukayopaqa yemmá ákáiqtaba íma kágayaune. Áánûqtuma wenamááríq áqa keráwáqá káqowa-kaqowamma arummá amí-aaimma tirááti-matukaiye. ¹⁰ keráwáqá Maaterónia-marupaq máa-tibaqawayuma tirummá kámemanibo tíbâqawaaraayuo, uyátá-maqma anókaq mirá-oro. ¹¹ yaákare maéra keráwáqá ketíyáápike mayaímá máyáaro. paá-wayukaraa umá máero. kenamááríq keráwáqtí táaimma waréraq káqo-

yuti yáaiqtabama íma tuyánámmá ítáaro. mánoqtaba túyánámmá ítáaro. naayóbáqá mirái-qtataaqtaba ketáá keráwáqá timá tímikaunatae. ¹² mirán-áímmá waráiyatama Ítukaq íma yirummá amíya-kayukama íráqôniq umá yúyánámmá ítátikanoe. keráwáqá yekáqá móra-yataaqtaba íma tímikaiye téqa ítama aónanoe.

¹³ ketíbâqawaaraayuo, pukáa-kayukayabama áraimma ítama arutaígáae téqtaa kétunatae. miráinaq keráwáqá káqo-kayukaraa umá Metáiyaqtaba íma awéta keráwáqá tiruqtabá ínoe. ¹⁴ Ítuma pukéna keqnáámmá ító-uraitaqtaa minnýaba kéitaunatae. mórai q umá anaaékaqa Áánûqtuma Ítukaraq wekáq yirummá améta pukáiya-kayukagaraq mayánéna yíniye.

¹⁵ maannáma uyátárai-nakoni yiráati-aimma keráwáqá kétima-timunatae. uyátárai-nakoma yawwéqma ínî-kanaaraqa ketáá paá máuna-wayukataama áqnáabaqa íonunataamanibo pukáiya-kayukama áqnáabaq wínoe. ¹⁶ Áánûqtuni weróq-anabike áama kétinata Áánûqtunopake uyátárai-kaqtonakoma anókaq áyama náapaakaraq tínana uyátárai-naqa Ítuma Áánûqtuma yabíkái-marupake kumíniye. Ítukaq yirummá améta naayóbáqá pukáiya-kayukama áqnáabaqa ító-inoe. ¹⁷ ánibo ketáámá mi-kánáaráqá náayubi tú aréqtaa máanna-wayukataama yemmá konnákáq wenaitaatá máqtemma Ítukaq wíyôpaq wenaitaatán ónúntae. mikáké wetê matúq-matuq umá aati-aatimá Áánûqtuni márûpaq mánunatae.

¹⁸ maamin-áímmá téqtaa móra-mora-yuma umá yíq-taiiq oro.

⁵ tîbâqawaaraayuo, maami-qtátááqá pááq í-kánááyábá kéitaapooqtaa ketáámá aúbabi ókaraq agamá íma timá-timenunatae. ² uyátárai-nakoma kumínî-kanaama miráuma “íkuminiye” tíyaq-kanaaraq moyá-nákómá nokáa inikáa umá kumíniye. ³ waayúkama maará téta “íbêqa íráqô-kanaaboataa íráqôniq umá máunatae” tínómanibo mi-kánáaráqá páátákáa anómma táí-kanaama pááq íniye. miráuma aaragómá iyápóma marakáné kéitana aú-aiqa inikáa ínata máqte-kayukama péqmareta íma kanaaráq kóinoe. ⁴ ááqibo keráwáqá tîbâqawaaraayuo, maami-qtátááqátábámá kumayuq-yátáápímmá íma máapoana moyá-nákóráa umá íma iyánaaq ínoe. ⁵ máqtemma keráwáqá wágáa-wayukama Áánûqtuni ópí kémaae. nokáa-kayukama kumayupí máenikaa umá ketáámá íkémaunatae. ⁶ miráinaqtaa ketáámá yú waguréta máe-kayukaraa umá íma mánatae. káqo-kayukaraa iyéqtaa túbanaaq umá máeqtaa awé ónatae. ⁷ nokáámma yúmá wagí-kánáaráqá yaímma káqo-kayukama aíbôq-nomma kénaae. ⁸ miráimanibo ketáámá wágáa-wayukama máunaboqtaa ítama táganatae. ketáái ítáíq-itaiq umá yabi í-yátááqá kaayoné-yátáákáráq ketáái mórama weyukáa umá kúberanatae. akaq pukónúnabiketaa Ítuma yawwéqma

atíqtikaniqtaae. minnýaba ketáámá yáqtoqma akoqnáá éqtaa óqta-kamoqa móra-nakoma aqnókáq kúberainikaa umá keqtáa atíqtikaniqtabataama kúbeqtoranatae. ⁹ Áánûqtuma wení áyamma í-yátáápíkémá tíqa í-yátááqá timíyábátáa wemmá íkakaimanibo uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma mi-qtátáápíké múte atíqtikaniqtabataa kákaiye. ¹⁰ ketáámá wetê má-nunayabataa Ítuma keitááyábá pukáiyé. pukáipoaqtaa ketáágáráq ípuyonunatae. ¹¹ Ítuma kumína-kanaaraqa maa-márábímmá ketáámá Káríqton-annagaraq pukáa-kayukawabi paátáa máuna-wayukama ketáámá wetê ko mánunatae. miráinaq móra-mora-yuma umá yíqtaaiq éra yíwáqnaa umá íbêqa keráwáqá mirá-onikaa oro.

¹² ketíbâqawaaraayuo, keráwáqá náayubi keráwáqítí aúkáapikemma mayaímá mayáa-kayukati yiménáápáq máero. uyátárai-nakoma yemmá awaaméqá umáyike-na keráwáqá tiwíketa tiráatigae téna yíkaraiyo yeqtí yiménáápáq máero. ¹³ yeqtí íráqô-mayaitababoata yemmá tikaíno. móra-mora-yuma móra-mora-yute miráinaq kaayoné umá máero.

¹⁴ tîbâqawaaraayuo, ketáámá akoqnáá umá kétima-timunatae. aúkáapike iyááqtámma íkuiya-kayukama timá-yimiyata “atéráaro” yigae-yigae éta ikatíq íya-kayukama yíwáqnaa oro. máqte-kayukama íma tiyáágáréqtaa ínomanibo kaayoné umáyikáaro. ¹⁵ táiyataariq umátikaiyaqa anónnáma íma táí-yataariq umáyikáaro. ímiye. aati-aatimá móra-mora tîbâqawaayuwabi káqo-kayukama mamá íráqôniq umáyikáaro.

¹⁶ keráwáqá aati-aatimá timuqá máráaro. ¹⁷ aati-aatimá nunamummá tíq-tiq oro. ¹⁸ aati-aatimá Áánûqtukaq “tikáiyé” tero. keráwáqá Ítuni waayúkama máqte-miran-aimma tarôq iyábá Áánûqtuma kákaiye.

¹⁹ Áánûqtuni Aokaq-Áágóní aammá íma auyáráaro. ²⁰ Áánûqtuni amuné-áímmá íma tinaaéma umáyikáaro. ²¹ máqte-qtataaqa maqmá aónatuwera íráqô-qtataaqa yenamáa matóráaro. ²² máqtemma táí-yataapikemma atéqma tinaaéma umáyikáaro.

²³ Áánûqtuma kaayoné-yátáákómá áaipoana keráwáqá wemá mamá aokaríq umá ánatatikaniye. keráwáqá aráákaq maéq tigae-yátááqá íma mayánôm-ma túbinabi túyánápímmá tirun-iyápógówábi íma mayaígáae Ítu Káríqtoma kumínî-kanaayaba téqtaa kéunatae. ²⁴ Áánûqtu keráwáqá táayaraimma miráuma máiyana wemá keráwákáq mirá-umatikaniye.

²⁵ tîbâqawaaraayuo, keqtáágáráq nunamummá timátikáaro.

²⁶ máqtemma Áánûqtukaq yirummá amíya-kayukama kaayoné umá tótó umáyikáaro.

²⁷ uyátárai-nakoni náapaakake kemá kétima-timune. keráwáqá maan-áúbámá máqtemma yirummá amê-kayukabi yoraútoro.

²⁸ maamin-íráqô-qtátááqá uyátárai-nakoma Ítu Káríqtote wenamáa keráwáqtê waíno.

2 Tetaróniani

¹ kemá Póroma Táeratigaraq Tímotigaraq ketáámá maamin-áúbámá keráwáqá náayuwabi Tetarónáikaqa ketibótáámá Áánûqtukaq ketáái uyátárai-nakonopaq yagaroqtamá máa-kayukayopaq agatáunatae. ² ketibotáámá Áánûqtuma uyátárai-naqa Ítu Káríqtogaraq keráwáqá paru-yátááqá kaayoné-yátáákáráq timíyóye.

³ ketáái tibâqawaaraayuo, ketáámá máqte-tupaama keráwáqtábá Áánûqtukaq nunamupí “tíkáiye” mayaígáae téqtaa kétaunatae. ketáá mirá únnataama minná keráwáqtí itáíq-itaiq umá mái-yataakoma anóniq kéitana keráwáqtí tirummá yimí-yátáákómá anónna-anonna uyátá-maqma anóniq kéiye. ⁴ minnáyaba ketáámá keráwáqtábá ketáái túma maméta Áánûqtuni watáama kéita-kayukati yúraqa kéuyunatae. ániibo keráwáqá keráwáqtí tú-tiqa í-yátáápi máeq keráwáqtí namuro-wáyúkámá keráwáqá mamá táíq umátikane kéomanibo keráwáqá keráwáqtí itáíq-itaiq umá mái-yataaqa yáqtoqma akoqnáa kéowaqtaa minnáyaba ketáámá keráwáqtí túma mamé kéuyunatae.

⁵ keráwáqtí táaimma Áánûqtuma maaráuma tirááti-raiye. wemá ketáái arupú-aaimma mamá kéyainaiye. ániibo Áánûqtuma wemá yabíkái-maruqtaqa keráwáqá tú-tiqa í-yátááqá kémayaapoana Áánûqtuma wemá yabíkáin-aukapaqa tikáinaq mánoe. ⁶ Áánûqtuma arupú-aaimma miráuma tarôq kéena keráwáqá náayuwabi ummaa-yátááqá mamá ketime-kayukama yemmá táí-meyamma yimíniye. ⁷ miráitana wemá maamin-úmmáa-yátááqá mamá paábaq kéyuwena aagaí-yátááqá keráwáqá keqtáágáráq timíníqtaae. wemá mirá kéinana uyátárai-naqa Ítukaraq wení akoqnáa-kaqto-wayukagaraq yeráwáqá Áánûqtuma yabíkái-marupake yuwéta kumá abarokáq umá anóniragaraq mamé kumínoe. ⁸ mi-kánááráqá waayúkama náayuwabi yemá Áánûqtuqtaqa íma itéta uyátárai-naqa Ítuqtaqa átê-wataama íma kéitaayuma yemmá táí-meyamma Áánûqtu yimíniye. ⁹ minnámo táí-meyammo mayánô-kayukama yemá uyátárai-nakoni anómma tágama-yataakonabi wení aúrakaqa nékaq maéta yemá Tááqtaani-marupaqa matúq-matuq umá ákaq máeta anónnáma táí-meyamma mibáq mayánóe. ¹⁰ mi-kánááráqá Ítu Káríqtoma wemá yauwéqma kumíní-kanaaraqa máqtemma aarawaamá Áánûqtun áwíqa múte kéyauwiyata yaímma aarawaamá weqtábá itáíq-itaiq kéo-kayukama yemá yimuqá kémaraiyaqa keráwáqá mi-káyúkátí aúkáapimma mánoqtaqa minná keráwáqá ketáái táama itáíq-itaiq kéoe.

¹¹ minnáyaba ketáámá aati-aatimá keráwáqtábá nunamummá tíq-tiq kéunatae. keráwáqá yááyai-wayukama Áánûqtuma keráwáqtí táaimma ánatagina-ma mayaígáae téqtaa nunamupí keráwáqtábá kétunatae. minnáyaba Áánûqtu keráwáqá táayaraiye. wemá kanaarácq wení akoqnáama keráwápímmá íráqô-qtataaqtaba túyánámmá itánôqtaqa maqma ógirainana keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-mayaigoma ánataniye. ¹² minnáyaba keráwáqá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni áwíqa múte kéyauyeq yaímma wení tágama-yataapike mayánóe. ketáái Áánûqtuni paru-yátáákógáráq uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákómá keráwáqá mamá íráqôníq umátikaniye. keráwáqá áraq tiwikátukaao?

² tibáqawaaraayuo, íbêqa ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma yauwéqma kumíníqtaqa kétunatae. miráinatama ketáámá wetê yagaroqtamá áikuyonunatae. tibâqawaraa-kayukao, óq-aaimma keráwáqá timá-timenunatae. ² yaímma-wayukama téta “uyátárai-nakoma kumíní-kanaama áqa pááq uráíye” kéte min-áímmá timáeta uréire íyan-aaimma íma itáaro. yemá téta “uyátárai-nakoni kanaamá pááq uráíye téta aúbama keqtááyábá agatáae” tíyaqa min-áímmá íma itáaro. ³ keráwáqá yaímma-wayukama íma iyuwáiyatawaq yemá keráwáqá makátéro. maami-kánáámá anaaékaq abarokáq íniye. áqnáabaqa taígani-kayukama aamá íma itéta kárate-kayukama Áánûqtumma namuroíq kéumakaiyana Tááqtaama abarokáq yínímanibo anaaékaq aítabaq wíniye. ⁴ wemá máqtemma aokaq-yátáákómá namuroíq umákena miráinana wemá wenamááríq wenáwíqa múte kéyauyena mimáqté-qtátááqá mamá táíq kéena wemá Áánûqtuni anó-monoq-naupaqa ko marácq máena wemá maará téna tíniye: “kemá Áánûqtumune.” téna tíniye.

⁵ naayóbáqá kemá Póroma keráwáqtê máeq maaminnáyabama keráwáqá timá-timikaunae. miráimanibo keráwáqá áraq tiwikátukaao? ⁶ maami yíníqtataakoni aammá íbêqa káuyaraiye. náawabi íbêqa abarokáq íma pááq i-qtátááqá keráwáqá káonaae. miráipoana anaaékaqa Áánûqtuma wemá Tááqtaamma kanaamá ámikai-kanaaraq yayamá abarokáq íniye. ⁷ keráwáqá káonaae. Áánûqtumma ááíqa umákai-yataakoma áqa aúpáq mirá kéimanibo mamá pááq iníqtataaqa abarokáq ínanama min-náqómá Tááqtaani aammá aúyarena Áánûqtuma paábaq awikániye. ⁸ mitúpáámá táí-nakoma pááq ínanama Ítuma paátataaqa “pu” timátúwáinikaa umá wení aárake min-náqá ikámma puíniye. miráinana anómma uyátárai-nakoma wení tágama-yataakaraq abarokáq yayamá íréna mi-

tágamá-yátáákákémmá minnámo ámáan-aimma aratéwai-nakomma mamá táiq umákaniye. ⁹ minnámo maami-tái-nákómá abarokáq yayamá yínimma wení akoqnáaraq yayamá yíniye. kaaqaari-ááikákémmá wemá netuqyaammá akoqnáa-mayaima mayéna awaaméq-yátááqá tarôq íniye. ¹⁰ miráinana máqtemma kaaqaari-áikóní áaikoma máqtemma aúyokino-kayukama yiráátiniye. miráinata máqtemma mi-káyúkámá yemá árain-aimma kákaiyanama Áánûqtumma yirummá amiyanama yemmá Áánûqtuma yawéqma yiwiránimanibo yeráwáqá íma kéyikaipoata yemá aúyokinoe. ¹¹ minnáyaba Áánûqtuma iyuwáinata kaaqaari-áímmá itáiq-itaiq ínoe. ¹² miráinata máqte-kayukama yeráwáqá árain-aimma íma itáiq-itaiq umá yirummá améta yemá táí-aaimma tarôq iyábá yikáina-wayukama Áánûqtuma yainánî-kanaaraq wemá yemmá yawááq íniye.

¹³ tîbâqawaaraayuo, ketáái uyátárai-naqa Ítu Káriq-toma keráwáqtábá arummá kêtimitaqtataa minnáyabataa ketáámá keráwáqtábámá Áánûqtukaq nunamupí “tíkáiye” tíq-tiq ónatae. ániibo naayóbáqá Áánûqtuma keráwáqá yawéqma tiwiránéna awaaméqá umátikaraine. wení Aokaq-Áágóní akoqnáánapo keráwáqá mamá wení waayúkaiq umátikaraiye. miráitaq keráwáqá árain-aimma itáiq-itaiq kéopoana Áánûqtuma keráwáqá yawéqma tiwirániye. ¹⁴ ketáái uyátárai-naqa Ítu Káriqtoni tágama yataaqa timínéna kéena maaminnámo ketáámá keráwáqá átê-wataama timá-timuna-aikake Áánûqtuma keráwáqá táayaraine. ¹⁵ miráinaq tîbâqawaaraayuo, keráwáqá itó-uma akoqnáá uréraq maami Áánûqtuni watáama ketáámá tóyaupikenabi aúbabikemma keráwáqá tiráátúnnataama yáqtoqma akoqnáá uréraq anaáe wáráaro. ¹⁶ ketibotáámá Áánûqtuma wemá keqtáá arummá kêtimenataa wenamáa wení íráqô-qtataaqnapo ketáái tíyaqa mamá kaayoné kéiyé. miráitana wemá keqtáá itáiq-itaiq umá máí-yataaqa tíwáqnaa kéitaqta ketáámá Áánûqtuma keqtáá mamá wení íráqônîq ínîqtaba awé kéunatae. ¹⁷ ániibo yenákámá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káriqtogaraq ketibotáámá Áánûqtugaraq kanaaráq tíwáqnaa kéeta keráwáqtí tíyaqa mamá akoqnáá kéeta keráwáqá íráqôn-aaimma mayéta íráqôn-aimma tínoe.

3 keráwáqá ketáái tîbâqawaaraayuo, Áánûqtukaq nunamummá tíyana keqtáámá tíwáqnaa kéinana ketáái táagoma máqten-aukapaqa páátákáa wéyáwé éna keráwáqtí aúkáapi Áánûqtun áagoma anón-awiqá uíniq umá káqon-aukapaqa anón-awiqá uíno. ² miráinaq keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá kêtiyana keqtáámá ôriq umá táí-aaimma tarôq o-káyúkátí iyáápiemma mamá paá umátikainatao. keráwáqá káonaae. taíbaq-wayukama yemá Áánûqtuqtabama íma itáiq-itaiq kéoe.

³ miráimanibo uyátárai-nakoma wemá aati-aatimá keqtáá kéyaqtoraiye. minnáyaba wemá keráwáqtí tíyaqa mamá akoqnáá kéeta ketáámá weqtábá itáiq-itaiq kéonanataa wemá kanaaráq keráwáqá yabíqtikarainana Tááqtaama keráwáqá íma yabítiniye.

⁴ ketáái uyátárai-nakoma wemá ketáái túyánámmá mamá kétagaitaqtataa ketáámá itáunatama keráwáqtábá máqte-qtataaqa tarôq oro téqta timá-timunna-yataaqa kanaaráq mirá kéopoaq anaáekakaraqa keráwáqá paá mirá áátuqma ínoe.

⁵ uyátárai-nakoma keráwáqá mamá Áánûqtukaq tíkáiniq ínîqtaba keqtáámá kêtikaiye. minnágaraqa Ítu-ma aíqa í-yátááqá kémayena matáin-akoqnaama mimórá-ákóqnáámá keráwáqá mayáinôqtaba keqtáámá kêtikaiye.

⁶ tîbâqawaaraayuo, ketáái uyátárai-naqa Ítu Káriq-toni áwîlkaqa ketáámá keráwáqtábá maará téqtaa kêtune. ketáái tîbâqawaaraa-kayukama yemá iyáátan ayúbayuy-wayukabake nékaq máero. maamin-áímmá ketáá keráwáqá timá-timunna-aimma itaiyábá anaáemo íkéwaraa-kayukayopakema nékaq máero. ⁷ ketáái táaimma íráqônîq umá kéwareq keráwáqá aónaraae. ániibo naayóbáqá ketáámá keráwáqté yagaroqtamá máeqtaama tiyáátan ayúbayuy íuraunatae. ⁸ ániibo ketáámá mórama keráwáqtí tiyáápiemma aáwaqa paá íma matáunataamibo ketáámá meyaníq umáta naráunatae. ketáámá kamáa káinagaraq wágááwabi nokáámma mayáimá mayáiq-mayaiq kéeqtaa keráwáqá mórama ummaa-yátááqá keqtááyábá íma tímikaunatae. ⁹ ketáái náápaamma anónîq wáiyé. miráipoana aáwaqtaba ketáámá ítama aónanena keráwáqá tímikainomanibo ketáámá kanaaráq keráwáqtôpake aáwaqa íma máyáawaniq uráunatae. ketáámá paá keráwáqtábá ketáái táaimma aónéq waráigáae téqtaa mirákómmá uráunatae.

¹⁰ naayóbáqá ketáámá keráwáqté yagaroqtamá máeqtaama ketáámá maará téqtaa keráwáqá min-ámáán-áímmá timá-timikaunatae “móra-nakoma wemá mayáimá ímo mayáinataama wemmá íma ayúwáananataa aáwaqa nániye” téqtaa tiráunatae.

¹¹ nôraq itaqtaawáq ketáámá maamin-áímmá tiráunataabiyo? miráipoata yaímma-wayukama keráwáqtí aúkáapiemma yemá mayáimá íma mayéta yemá paá omáqá kémaeta yeráwáqá móra-mayaima íma kémayaae. ímiye. yemá paá máeta yemá káqo-kayukayabama netuq-áímmá kéte. ¹² ániibo ketáái uyátárai-naqa Ítu Káriqtoni áwîlkaqa ketáámá mi-káyúkámá ámáan-aimma kêtima-yimunatae. yemá yaákare kaayoné umá máeta mayáimá kémayetama yemá kanaaráq yeráwáqtí aáwaqa mayáinoe.

¹³ miráimanibo keráwáqá tîbâqawaaraayuo, keráwáqá íráqôn-aaimma tarôq iyábámá íma tîbôma kaíno. ¹⁴ ániibo móra-nakoma náawabi maamin-áímmá keráwáqtôpaq aúbá agamá túnna-aiqtaama íma itái-naqa keráwáqá min-nákônôpakema nékaq máiyana wemá agaeyábá íniye. ¹⁵ min-nákóqtábámá “keráwáqtí namuroé” téraq íma túyánámmá itéraq paá weqtábámá “ketáái tîbâqawaae” téraq ketáá túnna-aimma timá aákaq oro.

¹⁶ uyátárai-nakoma wenamáárîq wemá áyaqa mamá kaayoné í-yátáákóní áaine. máqte-kanaama wemá keráwáqá máqte-qtataaqtabama tíyaqa kaayoné í-yátááqá timíniye. uyátárai-nakoma keráwáqté máqte-

tupaama maíno. ¹⁷ Póroma kemá tiyáánapo maamin-áímmá “miráo-maarao téq kemá Póroma” kéteq ká-gayaune. maannáma minná kenamáárîq Póro kemá

aati-aatimá ketí aúbabimma maamirán-áwááméqá ké-maraune. ¹⁸ ketáái anómma uyátárai-naqa Îtu Káríq-toni íráqô-qtataakoma máqtemma keráwápi waíno.

1 Tímoti

1 kemá Póroma Ítu Káríqtoni timátíkarai-nakoe. Áánûqtugaraq Ítu Káríqtogaraq ketáái kúmiq-yataapike kanaaráq tiwiránîn-nakoratae. min-íráqô-qtátááqtábá ketáá awé kéunataama minnâ Ítu Káríq-toe. Áánûqtugaraq Ítu Káríqtogaraq yenákámá kem-má timátíkarai-nakoma tiwíkaaye. íbêqa Tímoninopaq kágayaune. kerátámá mimórâ itáíq-itaiq í-yátááqá yáikaaq kéuyapoana wemá áraimma ketáanikaa kéiye. Tímotio, ketiborátámá Áánûqtugaraq kerátái uyátárai-nakogaraq yeqtí íráqô-qtataakogaraq paru-yátáákárâq yeqtí kaayoné-yátáákárâq emmá amígáae téq kéitaune.

3 Ipítiani-marabaq emmá máikaae téq kéitaune. Maaterónia-marupaq kéweqa minnýataba emmá akoqnáá umá timá ámikaune. yaímma-wayukama Ipítiani-marabaq máa-yuma káqo-qtataaqa kéyiraatebo emá timá yímínata ímira-oro. **4** emá timá yímínata yeráwáqtí maníqá paábaq kéyuweta yeqtí yítaubikoni taíbaq-yiwiqa paábaq yúwáaro. mi-qtátáákómá waayúkama mamá unítípi yíkáitata yemá Áánûqtuni aammá aónáiyatabama íma wááe. **5** paá itáíq-itaiq éq-taama Áánûqtumma kanaaráq aónanunatae. ketáá wekâq áraimma itáíq-itaiq éqtaama káqo-yuma tirum-má yimíyábátáámá ketáái tirunóbáqá otaakárâq íma wáíye. Áánûqtun-aurakaq agaemá íma wáíye. **6** yaímma-wayukama íráqôn-apake yuwéta paábaq kóureta neginaagí-aimma téite urááe. **7** yeráwáqá Áánûqtuni ámáan-aimma yirááti-wayukama auránéta kéomanibo yemá ten-áikómmá íma kétagaae. yeráwáqá "itáíq-itaiq kéune" tena-áikómmá íma kétagaae.

8 ketáámá kéitaunatae. Áánûqtuma ákáiniq umá wení ámáan-aimma ketáámá kéwareqtaama ámáan-aimma íráqô-qtataare. **9** taákaq márâaro. ámáan-aimma íráqô-kayukayaba íma tarôq uráimanibo ámáan-aimma táí-wayukama náayuwabi ámáan-aimma aratínéta o-yúyábá tarôq uráíye. mi-yúmá yeqtí yinóbo-yuwabi káqo-kayukama yíkamma képuyeta **10** yemá kebó-yátááqá aaragárâq waagógárâq iyápô-garaq tarôq kéowana iyápôma moyámmá ké-mayaawana yeqtábá ámáan-aimma tarôq uráíye. mi-yúmá kaaqaari-áímmá téta káqo-yuyaba kaaqaari-áímmá téta yegárâq arupú-aiqtaba awéqtátuwaa-kayukayaba ámáan-aimma tarôq uráíye. **11** arupú-aimma minnâ átê-wataama kemmá Áánûqtuma tíkáae téna tímikaiye. min-átê-wátáámá Áánûqtuma keqtáá íráqôniq umátíkái-nakoni tágama-yataakoqtaba wáíye.

12 kerátái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma wení mayaímá mayánúnayaba kemmá akoqnáámá umaatamá tímikaiye. minnýaba kemá wekâq "tíkáiye"

kétune. wemá kemmá aúyatikarena keqtábá itáíq-itaiq kéipoaq kemá kanaaráq wení mayaímá mayánúnayaba kemá timuqá kémarauene. **13** naayóbáqá kemá wení waayúkama mamá táíq umáyikeye wemmá timá táíq umákeq áyoqa atáunamanibo Áánûqtuma wení paru-yátáákómá kemmá tímikaiye. áraimma kemá nôrawabi únna-yataaqtabama mi-kánáárâqá íma tágama arútáraunanaboana wení paru-yátáákómá tímikaiye. **14** kerátái uyátárai-nakoma wení íráqô-qtataaqnapo kemmá yawáaq-umatikaraiye. itáíq-itaiq í-yátáákárâq arummá amí-yátáákárâq Ítu Káríqtonopake kemmá maqmá ógikaiye. **15** maamin-áímmá kemá tenúnna minnâ áraipoaq keráwáqá máqtemma min-áímmá matériaq yáqtoqma akoqnáá oro. Ítu Káríqtoma waayúkati kúmiqa maqtuwánîqtaba maa-márábímmá kukáíye. kúmiq-wayukati aúkâapikemma kemá mú mikákáá táwî-naqune.

16 miráimanibo kemá táwîgoma ôriq uráunamanibo Áánûqtuma kemmá wení paru-yátáákómá tímikaine. mirá únnyaba Ítu Káríqtoma wení íráqô-qtataaqa mûtûq pááq urái-qtataakoma kemmá kanaaráq timíniye. miráipoata káqo-kayukama yemá aónaamma Áánûqtuma kaayoné kemmá kéumatikainatama yemá áaimma átáma Ítuqtaba itáíq-itaiq ínoe. yeráwákárâq matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayánoe.

17 Áánûqtuma matúq-matuq umá yabi í-náqíye. wemá íma kanaaráq puíniye. ketáámá wemmá íma aónanunataamanibo wemá wenamáa maníqíye. aati-aatimá matúq-matuq umá máigaraq yaagumá tágama-yataakogaraq wekâq mááye. miráuma waíno.

18 Tímotio, ketí iyápô, maamin-áímmá yáqtoqma akoqnáá ikáae téq kemá kétune. naayóbáqá eqtábá amuné-áímmá tirááne. Tááqtaamma ááíqa umákanonama min-áímmá minnâ ení iyebómíye.

19 itáíq-itaiq umá máí-yataaqa yáqtoqma akoqnáá uréwaq Áánûqtun-aurakaqa agaemá í-yátááríqa íma uwo. yaímma-wayukama Áánûqtun-aurakaq yí-gaeyábá o-yúmá yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqá yawítíyukaiye. **20** Áíménéiyatikaraq Érékáánaragaraq yenákátí itáíq-itaiq í-yátááqá yawítíkuraitaq kemá yenákámá Tááqtaani ayáápi iyuwáune. mibâq máeta yenákámá Áánûqtuqtaba timá táwîq íumakain-aimma mayáyóye.

2 áqnáabaqa keráwáqá máqte-kayukayaba nuna-mummá tígáae téq kéitaune. keráwáqá nuna-mummá kéteqa Áánûqtukaq nóiqtababi iyámma íta-ma aónaaro. wekâq nóiqtababi káqo-yuma íyaqtabagaraq ítama káoneraq "tíkáiye" téraq káqo-yuyaba tero. **2** yabíkâa-kayukagaraq kámááni-wayukagaraq

yeqtábá nunamummá tero. mirá éqa ketáámá kaay-oné-yátáápi arupú-aaikaraq Áánûqtugaraq waayúkati yúrikaqa kanaaraq mánunatae. maaminnáma íráqô-qtataaqa wáitana atóbamakai-nakoma Áánûqtukaq amuq-yatááqá kéwaiye. ³ missing? ⁴ miráipoata nuna-mummá kétenanataa káqo-yugaraq yeqtí kúmiq-yataapike atóbaigaae téna kéitaiye. miráinata yemá árain-aikaraq máqtemma árai-qtataakaraq aónanoe. ⁵ kímora maníkáá-náqá máimma minná Áánûqtue. min-nákómá waayúkagaraq Áánûqtugaraq mamá mórabi áikuyikaimma minná wenamáa Ítu Káríqtoe. ⁶ keqtáá kúmiq-yataapike ayúqtikanenataa Ítuma min-náyaba pukaiye. wemá pukáimma mi-kánááráqá Áánûqtuma awaaméqá umákaitana minnágoma keqtáá tiráátiraimma Áánûqtu máqte-kayukama kúmiq-yataapike yiwíqma paábaq yikéna wetábá wenôpaq yiwíránáae téna kéiyé. ⁷ minnáyaba Áánûqtuma kemmá káqo-kayukama Áánûqtuqtaba íma ítaraa-kayukay-opaq timátíkaraiye. kemá kaaqaari-áimma íma kétupo árain-aimma kétune. yeqtí yúrapaq kemá itó-ureq Ítukaq itáiq-itaiq í-yábágáráq árai-qtataaqtabagaraq kétima-yimune.

⁸ miráitaq máqten-aukapake-kayukama aokaq-wayúkáráa umá Áánûqtukaq nunamummá tígáae téq kétune. mirá étama yeqtí iyáámma Áánûqtukaq múte yauyéta yemá unítíqa íma téta iyámma íma oro.

⁹ ókaraq aaramá unáákáqtôma ínômma máqte-kayukama yúramma atáá-umayimi-unakaqtoma íumatoraignae téq kétune. ¹⁰ min-nóinímmá náayuwabi Áánûqtumma yirummá ámê-yuma yemá káqo-yuma íráqôniq umáyíkáaro. ¹¹ yemá mayánétama yaákareta máeta yirááti-nakomma mamá yikaq ákáaro. ¹² kemá aaragómá waagómmá yiráátéta yabíqyikayibama íma kétima-yikaune. yemá paá yaákareta máero.

¹³ taákaq máráaro. Áánûqtuma Áátaamma áqnáabaq tarôq umákéna anaaékaqa Íbimma tarôq uráiyé.

¹⁴ naayóbáqá Áátaamma ímibo Íbimma Tááqtaama makátítana wemá Áánûqtuni ámáan-aimma arátaiye.

¹⁵ miráitana aaramá yemá iyápóma maqyikétama Ítukaq akoqnáá umá itáiq-itaiq kéeta káqo-yuma yirummá kéyimeta Áánûqtukaq yimuqá marakánáae tíyanama yemmá Áánûqtuma wetábá wenôpaq yauwéqma yiwíráníye.

3 kemá túnna-aimma minná árain-aime. móra-nakoma Ítuni waayúkati kawáá-náqá mánena íráqô-qtataare. ² Ítuni waayúkama móra-iyakaq maréta itáiq-itaiq kéo-kayukati kawáá-nákómá wení otaammá íma waíno. wemá kímora-inimma maráino. táwí-aikomma íma ayuwaínana wemmá yabírakaino. waayúkati aúpáq-áimma íma timá abarokáq íno. káqo-yuma nóiqtababi iyaqtabama auyánámma itáino. wemá pááqyamma íyimena taíbaq kéyimena namuq-wayúkámá yiwíqma wení naaúpaqa yikaíno. mirá éna wemá íráqôniq umá yirááti-naqa maíno. ³ wemá íma aibôq-nomma néna neginaagí umá waayúkama áyámma umáyikéna wenamááríq íma yáqtoqma akoqnáá énamanibo wemá paá kaayoné íno. mónekaqa auyánámma íma maráino. ⁴ wení aara iyápóraq ako-

qnáá umá yabíkáinata wení iyápó-annama wenáama wáráaro. ⁵ miráuma móra-nakoma wení aara iyápóma íma kawáá umá aruténama Áánûqtuni waayúkaraqa náaraq umá kanaaraq káwáá ínáyô? ⁶ miráuma aúgemma áaimma átáma itáiq-itaiq ínna-nakoma kawáá-náqá íauraino. mirá éna aúma mamé uíyábáé. Tááqtaama mirá éna Áánûqtuni aammá yúwáitana wemmá Áánûqtuma yawááq-umakaraine. ⁷ káqo-kayukama itáiq-itaiq kéo-yubikemma aamá íma kéitaa-kayukabikemma wemmá yemá yikaq múte ákáaro. yemá weqtábá táí-aimma timákaiyanama Tááqtaani waakápi amáginiye.

⁸ móra-iyakaq maréta itáiq-itaiq kéo-kayukabike yíwáqnaa í-wayúkámá máqte-kayukati yúrikaqa íráqôniq umá máero. máqte-kayukama kanaaraq yekáq kamuqá itánoe. yemá aibôq-nomma néta neginaagí íyoro. yemá auyababa íyoro. ⁹ árain-aimma akoqnáá umá yáqtoretawaq Áánûqtuni aúrikaq yigaemá íyoro. ¹⁰ miráuma áqnáabaqa yemá mi-káyúkámá maqmá aonaiyata yemá uyátetama yíwáqnaa í-wayúkámá kanaaraq máinoe. ¹¹ yeqtí yínáaqmaqa yemá máqte-kayukati yúrikaqa íráqôniq oro. yemá waayúkati yáama íma timá waéqmeta uréire oro. yemá táwí-aikomma ayuwaíyana íma yabíqyikáaro. yemá kaaqaari-áimma téta moyámma íma máyáaro. ¹² móra-iyakaq maréta itáiq-itaiq kéo-kayukabike yíwáqnaa í-nákómá wemá kímora-inimma maréna wení aara iyápóraq yabi íno. ¹³ mi yíwáqnaa í-wayúkámá íráqôniq umá mayaímá mayaíyatama máqte-kayukama yemmá yikaq yikánoe. Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq í-yátááqtábá wení akoqnáagaraq tínoe.

¹⁴ maamin-áúbámá kágayeqa kemá emmá pááqya-kanaabi yaónanae téq kéitaune. ¹⁵ miráimanibo pááqya-kanaabimma kemá íma yennamá maan-áúbágómá Áánûqtuni waayúkama nórabi ínô-qtataaqtaba emmá kétima-amiye. matúq-matuq umá máí-Aanuqtuni waayúkama minná Ítuqtuba móra-iyakaq maréta máa-kayukaae. yemá árain-aikomma kéyaqtoraae. ¹⁶ Ítuma ketáái itáiq-itaiq-yataakon áaine. min-ánó-qtátáákómá keqtáámá táaqa karáiyé. minná

¹⁷ maa-marábí-káyúkámá wemmá wayúkaraa umá aónaraawana Aokaq-Áágómá wemmá kanaaraq umákáitata Áánûqtunopake kaqtó-wayukama wemmá aónaraae. máqten-aukapake-kayukama itó-uma ánateta weqtábá tirááe. waayúkama wekáq itáiq-itaiq urááne. anaaékaqa Áánûqtuma wemmá awíqmena wení márúpaqa utáiyé.

4 Aokaq-Áágómá timá kétagaiye minná yaímma-wayukama anaaékaqa itáiq-itaiq í-yátáápikém-má yuwéta waeránoe. yemá kaaqaari-áágóni anaaé waréta waátágoa yiráátinnaiq ínoe. ² maaminnámo yirááten-aimma kaaqaari-wayúkábiké kéiyé. maamikááqáári-áimma yirááten-aimma yuyánápímmá kubaútônika umá wamá akoqnáá éna kawaamá yóip-

imma kubaúma péqmaraanikaa kéiyé. ³ yemá téta “aaramá mayikaímá minná otaamiye.” kététa yaímma-aawaqtaba “íma naaro” kéte. miráimanibo Áánûqtuma min-ááwáqá naíyábá tarôq uráitata Ítuni waayúkama yemá Áánûqtukaq “tikáiyé” téta kénaae. yemá árai-qtataaqa kéitaae. ⁴ máqte-qtataaqa Áánûqtuma tarôq uráimma minná íraqômiye. yaímma mirán-ááwáqá íma awéqtátuwanomanibo paá kémayeraq Áánûqtukaq nunamupí “tikáiyé” tero. ⁵ Áánûqtuni watáama yorauté wekácq nunamummá tígógárácq mi-kááyácq-yátáákómá mamá aáwakomma aokarícq umá íraqômma káuqyikaiye.

⁶ emá maamin-áímmá enábâqawaayuma timá-yimema Ítuqtaba emá wení íraqô-mayai-naqa mánone. mirá éma mi-qtátááqtábá emá áqa ítama arútare wakáanaa akoqnáá umá itáíq-itaiq ínóne. ⁷ miráimanibo paá-wataagaraq mi-máníq-áímmá íma Áánûqtuqtaba paábaq yuwaao. Áánûqtun-aaimma ítama tágaao. ⁸ enaúgomma mamá akoqnáá ínônnama minná paá pááqya-qtataaqa wáibo ení arun-iyápómá mamá akoqnáá ínônnama minná anó-qtataare. minnágoma aúwaraimma íbêkaraq anaaékakaraq emmá amíniye. ⁹ maamin-áímmá árain-aimmibo matéwaq itáíq-itaiq uwo. ¹⁰ matúq-matuq umá mái-Aanuquma ketáámá weqtábá kamuqá kéiteqtaaboaqtaa kamáa kááeqtaa akoqnáá umá kémayaunatae. wemá mimórá-wáígómá keqtáámá Tááqtaani ayáápike ké-matiyuwaiqtaae. máqte-kayukama kémaiyyuwanmanibo itáíq-itaiq kéo-yuma áqnáabariq umá kémaiyyuwaiye. ¹¹ maamin-áímmá akoqnáá umá aarawaamá yiráátiyo. ¹² eqtábámá yemá téta “maabumá pááqyan-iyapoe” tînômanibo emá Áánûqtun-aaimma waráíyaama iyúwénatawaq yemá emmá aayoq oro. ániibo íraqô-kataagaraq íraqôn-aaimma kényiraatewaq káqo-yuma arummá yiméwaq Ítuqtaba akoqnáá umá itáíq-itaiq kéewa q kúmiq-yataariq íuwo. ¹³ kemá yénúnnama emá Áánûqtuni watáama waayúkati yúbáqá kény-orautewa q kétima-yime yiráátiyo. ¹⁴ Áánûqtuma móra-yataaqa emmá ení mayaiyábámá ámikaiye. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yemá tiráámma Ítuni waayúkama móra-iyakaq maréta máe-yuti kawáá-wáyúkámá iyáánapo emmá ánekukaa-tupaama matáane. miráuraipoaa mi ámíkai-qtataaqnapo emá mayai mayaa. ¹⁵ minnáyaba emá aúyánámmá ítama akoqnáá uréwaq mirá uwo. máqte-kayukama ení íraqôn-aaimma káonaiyana anókariq umá anómma aurániye. ¹⁶ aati-aatimá ónna-yataakaraq yirááténayataaqtabagaraq yabíqma arutaao. mirá kéinana Áánûqtuma emmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma aména káqo-kayukama náayubi enáama itáíya-yugaraq yemmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma yimíniye.

⁵ anónuqmagopimma aamá íma ma maránô-manibo enaboráá umá watáama timá aménaiq umá tíma-amiyo. awaayati-wáyúkágárácq enábâkokaa umá mirá-umayikaa. ² aaragókárácq enanókaa umá mirá-umayikaa. inaarú-anaamma enámánaakokaa umá íraqôn-aaimma mirá-umayikaa.

³ ketoq-nóinímmá áraimma yenamáa máe-yuma yemmá tikaq múte yíkáaro. ⁴ miráimanibo ketoq-nóinímmá wení iyápóabi wení arááráómá máetama yemá wemmá kawáá-umakaaro. miráuma Áánûqtuma tiniq umá yemá anónnáma yeqtí yinóboyugaraq yirááráókárácq mirá-umayikaaro. ⁵ árai-ketoq-noinimma yemmá kawáá-umayikai-wayukama íma máawana yúyánámmá Áánûqtukaq káme. wágáawabi nokáámma yemá Áánûqtukaq nunamupí yíwáqnaa íyábá tíq-tiq kéoe. ⁶ miráimanibo mi-kétóq-íníkkómá wemá paá aábê kuye íyábámá aúyánámmá ítai-waigoma wemá aúwaraimanibo Áánûqtun-aurakaq pukuráaraq-naraa kéiyé. ⁷ min-nóinímmá maamin-áímmá timá yimí-natawaq anaaé warétama íraqôniq umá mánoe. ⁸ ániibo móra-nakoma wemá wení móra-anna-wayukagaraq áqnáabaq wení naaúpaq máe-yuma íma yíwáqnaa énama wemá itáíq-itaiq umá mái-yataapike kéwaeraiye. itáíq-itaiq íma kéi-nakoma táwí-naqanibo min-nákkómá wemá uyátá-maqma táwí-naqa máiyé.

⁹ yíwáqnaa íyábá móra ketoq-íníkkómá wení karitimaatimá netuqyaammá (60) uráina-waigomma yíwáqnaa ínítqaba wenáwíqa agayaa. min-íníkkómá kímoranakare téna máqe-uraina-inimma máino. ¹⁰ wení iyápó-annama íraqôniq umá yirááténa namuq-wáyúkámá wení naaúpaqa yiwíqma yikéna Áánûqtuni waayúkama yítuqqa tete umáyikena yíwáqnaa kéena kéqokeq-wayukama yeqtí ummaa-yátááqá wái-yuma yíwáqnaa uráina-waigon-awíqa agayaa.

¹¹ aúge-ketoq-noiniti yíwíqa íagayaa. yeqtí yúyánákkómá ôriq ínataboata yeráwáqá waamá óqa mayéta yeqtí yúyánámmá waagópí akoqnáá umá amínoe. mirá kéeta Ítu Káríqtonopake waeráiyata ¹² waayúkama yeqtábá tínoe: “yemá Ítuqtaba itáíq-itaiq í-yátááqá íma yáqtoqma akoqnáá kéoe.” téta tínoe. ¹³ minnágaraq maamin-áúgé-kétóq-nóinímmá iyáátámma íkuyeta naaúqtaba-naauqtaba uréire kéeta káqo-yuma nôrawabi o-qtátááqtábá timáeta kéeneta naaúqtaba-naauqtaba kényautoe. yeráwáqá íma tewain-áíkkárácq paá kétépoana ummaa-yátáákkárácq ááiq-yataaqa pááq íniye. ¹⁴ miráitana minná íraqôpoata aúge-ketoq-noinimma yemá kanaarácq óqa waamá matéta iyápóma maréta yeqtí naa márúkaq yabí éro kéténe. miráinaqtaa ketáái namuro-wáyúkámá maamináyatabama aamá íma timá-tikanoqtaae. ¹⁵ yaímma ketoq-nóinímmá itáíq-itaiq í-yátááppíkémá áqa yuwé-ta waéqma Tááqtaani anaaé kéwaraae. ¹⁶ miráimanibo móra-waigoma ketoq-íníkkóni naaúpaq máina-waigoma wemá Ítukaq itáíq-itaiq kéenama ketoq-íníkkómá yabíqma íraqôniq umákkaino. miráinana Ítun anaaé kéwaraa-kayukama móra-iyakaq maréta máayuma yemá mi-kétóq-íníkkómá íma áwáqnaa ínôbo káqomma náayubi yenamáaraq máe-ketoq-noinimma yemmá yíwáqnaa ínoe.

¹⁷ Ítuni waayúkabimma kawáá-wáyúkámá íraqôniq íyaqa keráwáqá yemmá yagaroqtamá yaaguyábôro. áqnáabaqa náayubi yemá Áánûqtun-aama timá-yimeta yiráátiraiya-yuma yaaguyábôro. ¹⁸ minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáággómá maará

kétiye: “móra-iyakoma ení mayaímá kémayain-aama aáwaqa paá amiyo.” ánibo “mayai-nákómá wení meyámmá meyaníq oro.” téna kétiye. ¹⁹ móra-nakoma kawáá-nákóní aúbi maráinaama wenáama íma itaao. kaayarábi kaumo-wáyúkámá yemá mimórá-áímmá téta aúbi maráiyaama min-áímmá itaao. ²⁰ ánibo wemá yaímma otaammá kutáinaama waayúkati yúrakaq min-áímmá timá uwaa iyo. mirá éma máqte-kayukama mamá kékén umáyikanone.

²¹ Ítugaraq Áánûqtuma wení aokaq-káqtó-wáyúkátí yúrakaqa emá maamin-ámáán-áímmá waraíkáae téq kétima-amune. móra-nakoqtabama “ketí aanábóé” ítiyo. ímiye. maamin-ámáán-áímmá minná máqte-kayukayaba mórariq kéiyé. ²² íma kabe-kabe umá móra-nakoma uyátárai-nakoni mayaímá mayaiyábá aneqá ayáánapo ánekuyuwu. abo min-nákómá kúmiq-yataariq kéinaama weté yagaroqtamá kúmiq-yataakoqtaba íma mánone. ²³ karímá netuqyaa-kánaámá kémayema paá non-úrámá íma nanónnamanibo yaímma wááéni-nomma áyapike aíqa ínítqtabama naao.

²⁴ yaímma-wayukati kúmiq-yataaqa abarokáq itaqtáá aónatuwaunanataa anaaékaqa móra-nakoma aúbi kémaraiye. miráimanibo yaímma-wayukati kúmiq-yataakoma aúpáq wáqena anaaékaqa abarokáq kéiyé. ²⁵ mórariq umá yaímma íráqô-mayaigoma abarokáq wáiyé. ánibo yaímma íráqô-mayaigoma páátákáá íma abarokáq kéimanibo maaminágogaraq máqte-tupaama aúpáq íma wániye.

6 yeráwáqá kaqtó-wayukama náayuwabi meyam-má íma mayéq paá-mayaima máyáa-yuma yeráwáqti kawáá-nákómá múte yikaq ákáaro. miráiyanaama móra-waigoma íma kanaaráq Áánûqtun-awiqtababi ketáámá yiráátúnna-yataaqtaba timá táiq ínoe. ² yeráwáqti kawáá-nákómá Ítuqtaba itáiq-itaiq kéi-naqa weqtábámá yeráwáqá táwî-tuyanamma íma íta-yakaaro. miráimanibo yeráwáqá kawáá-wáyúkágárq Ítuqtabama yewátánónaráá kéoe. kawáá-nákómá itáiq-itaiq o-yúma wekáq mayai máyáa-yuyabama ôriq umá kákaibo wení mayairáq akoqnáá oro.

emá maamináyaba kéyiraatewaq timá-yimiyo. ³ náayubi káqon-aikomma kéyiraatetama yemá ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káriqtoni watáagote mórariq íkeeta ketáátê yagaroqtamá mórabi íma Ítuqtaba itáiq-itaiq kéoe. ⁴ ímiye. móra-nakoma mirái-waigoma wemá wenaúma mamé kéuyena móra-yataaqtaba íkétaiye. wemá paá áyan-aiqtaba kákaiye. wemá káqo-kayukama kárún-aimma timá-yikena unítipi mamá kéyikaiye. miráitata waayúkama wenáyôq-wenayoqa ayéta káqowa-kaqowaqtaba kamuqá íma kéitaae. ⁵ ánibo mi-káyúkámá yúyánámmá móragaraq íma kéitaae. árain-aikoma yúyánámmá íma itétaboata unítiq-ain-aatuqma kéte. yemá yúyánámmá itáamma monoq-áikómá paá “móneqa ôriq umá mayai ámiye” téta kéteta taígani-qtataaqa mamaréta mánoe.

⁶ áraíne. móra-nakoma oótamma mamá álkuiyataba íma akáinanama monoq-áikómá kanaaráq taíbaq-yataaqa wemmá amíniye. ⁷ mi-kánaáráqá ketinótaama

kématikaawataama nói-qtataaraq matokéqtaa abarokáq uráunataabiyo? móra-yataakaraq ímiye. ketáámá púyôna-taoqa nói-qtataaraq matokéqtaa kanaaráq ónúnataabiyo? móra-yataaqa ímiye. ⁸ minnáyabataa ketáámá unáákáqtôwabi aáwaqa kémayeqtaama kanaaráq umátikaniqtaae tenúnatae.

⁹ náayuwabi taíbaq-otamma maraiyábá yíkái-yuma Tááqtaama yemmá kémakatiye. waayúkama mirán-áíbóq-yátááqtábágárq áwáábíq-yataaqtabagaraq kéyikainanama Tááqtaama yemmá yabitimáe kukéna yawarápamayikaniye. ¹⁰ móneqtaba ôriq umá akáin-nakoma taígani táwî-yataakoma áaimma kátaiye. yaímma-wayukama mónekoni anaaé wáraa-yuma yeqti itáiq-itaiq í-yátááqá Ítuni aapakémmá yukáawan-oboana yeqti ummaa-yátáákówábi yirummá í-yátáákómá taíbariq kéiyé.

¹¹ emá Áánûqtun-amopo maami-qtátáápiékémmá nékaq mááo. Áánûqtun-aurakaq katekoíq umá maqmá aónaao. Áánûqtun aammá waraao. Ítukaq itáiq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá uwo. káqo-kayukama arummá yimiyo. ení mayairáq máewaqa kaayoné umá mááo. ¹² itáiq-itaiq umá máí-yataaqa yáqtoqma akoqnáá ínônama yaímma-taoqa ááikaa uráimanibo minná íráqô-qtataaqtaba wáiyé. minnáyataba maami-íráqôn-ááíqá uwo. íráqôn-anonnama mayaiónnama minná matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayaao. emá taíbaq-wayukati yúbáq itó-ure “uyátárai-nakoni aammá waránúne” ténana mi-kánaáráqá Áánûqtuma emmá matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayaikáae téna emmá áayaraine. ¹³ Áánûqtuma aúwaraikon áaimma wenaúrakakaraq Ítu Káriqtoni wetábá wení áaiqtaba akoqnáá umá Pótíatí-Páiratini aúbáq tirái-naqa wenaúrakakaraq kemá emmá wakúyakaraune. ¹⁴ emá maamin-ámáán-áímmá kéwarewaq miráuma akoqnáá kéinana kerátái uyátárai-naqa Ítu Káriqtoni kumínî-kanaaraq wíno.

¹⁵ Áánûqtuma Ítumo kumínî-kanaayataba tíniye. Áánûqtuma máqtemma íráqô-qtataakon áaikaraq wenamá máqte-qtataakomma yabíkái-naqiye. máqtemma anómma yabíkáa-kayukati yabíkái-naqiye.

máqtemma uyátáraa-kayukati uyátárai-naqiye.

¹⁶ wemá wenamá íma puí-náqiye.

wemá ópí máin-aukapaq móra-waigoma waaqókáqá íma kanaaráq yíniye.

móra-nakoma wemmá íma aónarena móra-nakoma íma kanaaráq aónaniye.

yaaguyabí-yátáákárq akoqnáagaraq íma ánatena wekáq waíno.

miráuma waíno.

¹⁷ oótamma taíbaq maráa-kayukama maará téq timá-yimiyo: “keráwáqti taíbaq-otaqtabama keráwáqti túma íma mamé úyoro. aati-aatimá mónekoma íma tíwáqnaa ínibo keráwáqá túyánámmá minnáraq ímaranomanibo Áánûqtukaq túyánámmá máráaro. wemá máqte-qtataaqa keqtáá mamá timuqá maraiyátááqá kétimiqtaae. ¹⁸ maará té yemmá timá-yimiyo: “káqo-yu íráqôníq umáyikeraq aati-aatimá keráwáqti

oótamma káqo-yute yainánôqtaba yokaa umá máero.” téaq timá-yimiyo. ¹⁹ mirá étama anaaékaqa yemá íráqô-qtataaqa mayánômma minná min-áúwáráímmá áraimma aati-aatimá matúq-matuq umá mániye.

²⁰ Tímotio, ení itáíq-itaiq umá mái-yataaqa Áánûqtuma emmá ámikaimma yabíqma arutaa. paá-wataa-garaq kaaqaari-áíkáráq yirááten-aipikemma nékaq

maéwaq min-áíqtábámá unítíqa ítiyo. yaímma-wayukama kaaqaari-áímmá yirááteqtabama “itáf-yátááré” kétémanibo yeráwáqá kárabaae. ²¹ yaímma-wayukama kaaqaari-áíqtábá itáíq-itaiq kéetaboata Ítukaq itáíq-itaiq ínôqtabama íbáqyukaae.

Áánûqtuni íráqô-qtatakoma keráwáqtê waíno.

2 Tímoti

1 kemá Póroma Áánûqtuma kemmá aúyakaiye. kemá Ítu Káríqtoqtaba timátíkarai-naqune. Ítu Káríqtomma wennábóaqtaa ketáámá matúq-matuq umá mái-auwaraimma áaimma átáma Áánûqtuma ke-qtáámá timá akoqnáá umátíkaraiqtaba waabá-káyúkábímmá kétune. ² kemá ketáanikaa umá tíkái-naqa Tímoninopaq maamin-áúbámá kágayaune. keti-borátámá Áánûqtugaraq kerátái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma yenákátí íráqô-qtataakaraq paru-yátáákáráq kaayoné-yátáákáráq emá mayaíkáae téqa kétune.

³ Áánûqtukaq kemá téq “timuqá kémaraune” kétune. kéma Áánûqtun-aurakaq tigaemá íkéitaq wení mayaímá títaubikoma waráanikaa umá kemá ké-mayaune. wágááwabi nókáámma wekácq nunamupí “tíkáiye” kéteq eqtábágáráq nunamummá kétune.

⁴ ení aqnuyábámá taákaq yokécq emmá aónaiyaba ôriq umá kétékaiye. miráinaq kemá timuqá maqmá ánata-nune. ⁵ kemá itáunama Ítuqtaba itáiq-itaiq umá ako-qnáá ónnama móraiq umá Yúnitima enanógaraq Aróitima enarááróógáráq yenákámá itáiq-itaiq urááyaniq kéone. ⁶ ánibo mi-kánááráq kemá tiyáám-ma emmá ánekukauna-taoqa emá Áánûqtunopake-qtataaqa matáánama minnáma yáqtoqma akoqnáá uwo téq kétima-amune. ⁷ Aokaq-Áágómmá Áánûqtu-ma emmá ámikaimma keqtáámá mamá ikatíq í-yátááríq íkéiye. ímiye. Aokaq-Áágómmá keqtáámá ako-qnááma tímítaqtaa ketáámá waayúkama tirummá yiméqtaa ketábátáá túgoni akaí-yátááqá íkewarau-natae.

⁸ káqo-yubaq uyátárai-nakoqtaba timá-yiminema ikatíq íma éwaq kemmá uyátárai-nakoni ánná-nako-qtabama íma agae-agae uwo. ímiye. Áánûqtuni átê-wataayaba emmá táí-yataaqa waayúkama amíyamma paá matéwaq Áánûqtuni akoqnááyaba kamuqá itaao. ⁹ Áánûqtuma ketáái kúmiq-yataapike tiwíkenataa ke-qtáámá mamá wení waayúkataa aúkáiye. ketáámá íráqô-qtataariq únnayabataa íma tiwíkaitaaiibo wemá wenamááríq íráqô-napoana wemmá paá kákaitan-aboana tiwíkaiqtaae. maa-márámá íma abarokácq uráitanama naayóbáqá Áánûqtu wenaúyánápímmá wení íráqô-qtataakoma Ítu Káríqtopitaa tímikaine. ¹⁰ miráimanibo Ítuma keqtááyábá pukái-naqa ketáámá aóna-raunaboqtaa íbêqa Áánûqtuni íráqô-qtataaqa káonaunatae. Ítu Káríqtoma puí-yátáákóní akoqnááma mamá paábaq yuwéna aúgen-auwaraimma tiráátiraiq-taae. minnáma matúq-matuq umá mái-auwaraiqta-bataa Áánûqtuni átê-wataabiqtaa kétunatae. ¹¹ kemá waabá-káyúkábí átê-wataama kéteq yiráátenunayaba

Áánûqtuma timátíkaraiye. ¹² miráurairiqtababoaq íbêqa kemá ánná-naupaq tútiq-yataapi máunamanibo íma yukáune. kemá itáiq-itaiq únna-naqa Áánûqtuqtaba kéitaunayaba kemá itáunama mi-máyáímá wemá tímikaimma kanaarácq wemá kawáá kéinana Ítuma kumínî-kanaaraq wíniye. ¹³ abo árain-aimma aráátún-nama yáqtoraa. min-áímmá kéwarewaq káqo-yuma áyaqa kéyime Ítuqtaba itáiq-itaiq uwo. ketáái itáiq-itaiq í-yátáákáráq tíyaqa amí-yátáákáráq Ítu Káríqtogaraq yagaroqtamá máeta ketááyôpaq kéyeye. ¹⁴ min-náyaba Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá tirunóbáqá máiye. emmá áwáqnaa ínakawaq min-íráqô-kátáámá yáq-toraa.

¹⁵ emá kéitaane min-nákámá Pigératiyaa Emáágénit-igaraq máqtemma Étia-marupake-kayukama yemá yinaaemma umátíkaraae. ¹⁶ uyátárai-nakoni paru-yátááq Onetíporatigaraq wení aara íyápóbi waíno. itaao. Onetíporatima agae-agae íma éna taíbaq-yupaa-ma ya kétimonena timuq-yatáapí matíkaraiye. ¹⁷ wemá Arómuq yayamá íréna kemmá tibáá éq éna ánná-naupaq maakácq máunaraq ya tímónaraiye. ¹⁸ emá kétaane ôriq umá kemmá íráqôniq umátíkaraiye. Ítuma kumína-yupaama uyátárai-nakoma wemmá paru-yátáapíké yaináino.

2 emá ketáaniko, akoqnáámo Ítu Káríqtoma wení íráqô-qtataapike ámímma mayaa. ² máqten-aimma waabá-káyúkábí yiráátúnnaema emá áqa ita-raune. min-áímmá matéwaq náawanabi emá kamuqá itáiyimina-wayukama yimiyo. miráinata yemá kanaarácq káqo-yuma maamin-áímmá yiráátinoe.

³ emmá íráqôn-aaiq-i-nakokaa umá aú-aiqa íno. ⁴ abo áái-q-i-nakoma wení anó-kawaa-nakoma amuqá maraíkáae téna mirá kéiye. minnáyaba wemá waayúk-agaraq móneqtabagaraq wenaúyánámmá mamá awígíôq íkeiye. ⁵ itaao. móra-nakoma uyaatí-ámáán-áímmá íwarenama wemá kanaarácq íma uyaatimá uyátana amuq-yatááqá ímayaniye. ⁶ móra káqon-aimma itaao. móra-nakoma akoqnáá umá yómá yoráina-waigoma wemá uyátá-maqma íráqôn-aawaqa yópíké mayaíno. ⁷ kemá timá-amuna-aiqtabama aúyánámmá itaao. abo uyátárai-nakoma áwáqnaa ína máqten-aimma itánóne.

⁸ átê-wataama Ítu Káríqtoqtaba aúyánápí mayaa. Ítuma wemá Tébitin-annabike abarokácq uréna pukáipike Áánûqtuma wemmá mamá itó-umakaraiye. miráitaq kemá waabá-káyúkábí átê-wataama weqtábá timá yímikaune. ⁹ kemá átê-wataama Ítuqtaba waabá-káyúkábí túnnayataboata ánnáma tímikaamanibo Áánûqtuni wataama íma ánnáma ámikaae. íbêqa

kemá ámáan-aimma arátî-nakaa umá tú-tiqa ké-mayaune. ¹⁰ mi-káyúkámá Áánûqtuma wetábá aúyaq-makai-kayukayaba kemá mirá kéeq tú-tiqa mayánúne. Ítu Káriqtoma yeráwákáráq yíwíqma Áánûqtumma yauwéqma amínata yemá tágama-yataaqa matúq-matuq umá mayánoe. ¹¹ maannâ árain-aine.

ketáámá wetê yagaroqtamá puyéqtaama wetê yagaroqtamá mánunatae.

¹² ketáámá kanaaráq tú-tiqa mamé kéuyeqtaama anaaékaqa wetê yabíqma mánunatae.

ánibo ketáámá wemmá tinaaémma umá áménanataama

wegáráq mórai q umá keqtáámá anaaémma umátikaniqtaae.

¹³ wemá wení áaiqtaba íma kanaaráq paábaq awétátuwanipoana

ketáámá kúmiq-yataariq únnataama wemá itáiq-itaiq umá akoqnáá-naqa

paá kémaiye.

¹⁴ maamin-áimmá ení waayúkama timá-yimiyo.

kékén-áimmá uyátárai-nakon áwíkaq timá-yimiyo. paá aayabámá áaiq-aimma ítero. mirámô o-wáigómá íma móra-waigoma áwáqnaa kéibo aamá itáa-kayukama paá mamá táiq kéumayikaiye. ¹⁵ ení mayáirákémmá Áánûqtumma mamá amuqá marakáigóníq umá maqmá aónaao. mayái-nákómá wení mayáiyábámá wenaúyánánóbáqá kanaaráq téna “kemá íraqô-mayaima kémayaune” tinikáá umá mááo. Áánûqtuni watáagoni áaimma arupú umá yiráátíyo. ¹⁶ emá aíbôq-aikoma Áánûqtuqtaba íma wáin-aipikemma nékaq mááo. ¹⁷ aíbôq-aikoma náomma kamá anóniq inikáá kéiyee. yirááte-kayukama yeráwápi kéké maami-kááyáq-nákámá aíbôq-aimma yiráátéyamma Áíménéyatiyaa Pairíqtatima min-nákámá mááye.

¹⁸ yenákámá árain-amma yuwéta yaímma itáiq-itaiq kéo-kayukati yúyánámmá mamá táwíq kéoye. min-nákórátámá téta “ketáámá áqa atóbaraunatae” tiráiyee.

¹⁹ miráimanibo Áánûqtuni árain-aikoma akoqnáá-nakaa umá íma kutíniye. wení ábôqtaraq wáin-aubagoma maará kétiye: “uyátárai-nakoma náayuwabi wení waayúkama máaqtabama kéitaiye” ánibo “náawabi téna ‘kemá uyátárai-nakon-amune’ ténama wemá kúmiq-yataapikemma waeraíno.” téna min-áúbágómá kétiye.

²⁰ itaao. anó-naupaqa ókon-okomma táápeqa kéwaiye. yaímma áwáarara kain-óqtákáké tarôq owata yaímmama yaataké tarôq owata yaímmama mararáké tarôq urááe. yaímma-taapeqa aati-aatimá aáwaqa maqnéta ánibo yaímma íraqô-taapeqa paá móra-mora anón-aiqtaba aáwaqa maqnarááe. ²¹ miraráá umá móra-nakoma kaaqaari-áíqtábá íma iténa kúmiq-yataakoqtaba nékaq máina-waigoma wení uyátárai-nakoma aokaq-máyáimá kanaaráq amínana mayániye. ²² aúranannama káe táí-auyanamma kéitaannama paábaq iyabótuwewaqa kateko-yátááqtábágáráq Ítuqtabagaraq aúyánámmá itaao. káqo-yuma arummá kéyimewaqa kaayoné-yátááqá yimiyo. náayuwabi uyátárai-nakoma ôriq umá yemmá yíwáqnaa íkáae

tíya-yuti aanábóiq umá mááo. ²³ miráimanibo aamá íma itaraa-kayukama yeqtí unítíq-aipikemma nékaq mááo. emá itaraane mirán-áikómá áaiq-yataaqa mamá abarokáq kéiyee. ²⁴ uyátárai-nakoma áwáqnaa ína-nakoma wemá áaiq-aimma íma tínimanibo wemá paá máqte-kayukama kaayoné umáyikaino. wemá íraqômma yiráátí-naqa máena máqte-tupaama aamá yauwéqma kétena timá tágayimiyaba yokaa íno. ²⁵ mi-káyúkámá náayuwabi wenáama aratíya-yuma wemá kaayoné umá mamá arútáyikainatama anaaékaqa Áánûqtu ayuwéta yemá yeqtí kúmiq-yataapikemma yuwéta árain-aqtabawaa miráimma waránô?

²⁶ naayóbáqá Tááqtaama yemmá waíwaakaa umá yáqtokaitata wenaúyánámmá yemá wakááne. miráitaita yemá Tááqtaani wakápike péqma yutínoe.

3 aákaq maraao. aqtó-kánáaráqá taibaq ummaa-yátááqá abarokáq íniye. ² waayúkama paá yetábá yúyánámmá itánoe. yemá táibaq-otamma mamá áikuyaba yikáinata yeqtí yúma maméta uwínoe. yemá káqowa-kaqowamma áyoqa ayánoe. yeqtí yinóboyuti yáama íma itánoe. káqo-yuma yemmá nóinawabi yimíyaqtabama yemá téta “paátataare” tínoe. Áánûqtumma yemá yikaq íma múte akéta ³ kaayoné íma ínoe. yemá káqo-yuma íma paru-yátááriq umáyikanomanibo kaaqaari-áimmá káqo-yuyaba tínoe. yemá áwáábíqá kéta áaiqa ínoe. íraqóniq í-yátábámá ítama táiq kéeta ⁴ káqo-yuma makatínoe. yemá áwáábíq-araaq-wayukama máeta yeqtí yúma maméta anókariq umá wínoe. yemá yeqtí yúyánámmá Áánûqtukaq íma maránôbo yemá paá yeqtí yúgoma mamá yimuqá maraíyábá yúyánámmá maránoe. ⁵ yemá téta monoq-wáyúkámá máamanibo Áánûqtuni watáama íma mayéta itáiq-itaiq ínoe. mirá-káyúkábíkémma nékaq mááo. ⁶ yaímma-wayukama aaranaammá netuqyaammá kúmiq-yataariq éta yikaí-yátááriq o-yútí naaúpaq uréta makatínoe. ⁷ maamin-nóinímmá káqo-kaqon-aiqtaba kéitaamanibo árain-aiqtabama íma kanaaráq kéitaae. ⁸ mi-káyúkámá yemá miráuma Yáanayaa Yáábarama Mótetimma yinnaaémma umákáraayaniq umá maami-káyúkáyábá emmá timá-amune-yuma yemá árain-aiqtaba íma keyikaiye. yeráwáqtí yúyánákómá táiq kéitata Áánûqtukaqa itáiq-itaiq í-yátáápíkémma paábaq yuwéta kégoe. ⁹ missing?

¹⁰ ánibo emá kemá aráátúnna-aimma wakáane. ketáaimma aónaraane. emá káonaanaq kemá Ítukaq itáiq-itaiq kéunaa emá kétéimone. mórai q umá kemá únnai q uráane. emá káonaanaq kemá kaayoné-náqá kémaeq káqo-yuma tirummá keyimune. emá kemmá timónaraanaq ¹¹ waayúkama táwígoni q umátíkáamma paá matáune. kemá tú-tiqa mayáunama emá timónaraane. maami-máqte-tútíqá í-yátááqá Áátiok-ibakaraq Aikóniabakaraq Arítaraabakaraq matáunama aónaraanamanibo uyátárai-nakoma tíwáqnaa itaq íma pukáune. ¹² máqtemma náayubi Ítu Káriqtogaraq yagaroqtamá móraabi katekoíq ónnáe tíya-yuma waayúkama mamá táiq umáyiketa yemá káqo-yuma kémakateta yenamáári q yetábágáráq makatínoe.

13 missing? 14 miráimanibo emá árain-akaq emmá aráátiraunataa itaraane. minnýaba paá máeq itáiq-itaiq umá akoqnáá uwo. emmá aráátiraa-yuyabama emá kéyumonaane. 15 minnágaraq káonaane. emá pááqyamma máegaraq Áánûqtuni aokaq-wátááyábá wannaabí agamatán-áímmá aónaraanae. maaminnámo agamatán-áíkkómá emmá itaí-yátááqá kanaarác amíniye. miráinata waayúkama Ítu Káríqtoqtaba itáiq-itaiq íyanama mín-itáí-yátáákkómá yemmá Áánûqtunopaq yiwíqme uwíniye. 16 máqtemma wannaabí agamatán-áíkkómá Áánûqtunopake kéyena árai-qtataakoqtaba kítiraatiqtaae. íma arupú-yataakoqtabama kanaarác kítiraatenaa waayúkama Áánûqtun-aurakaq katekoíq ínôqtaba yiráátiniye. 17 maaminámo agamatán-áíkkómá Áánûqtuni mayái-wáyúkkámá máqtemma íráqô-mayaima mayánôqtaba yokaa kéumayikaiye.

4 Áánûqtun-aurakakaraq Ítu Káríqton-aurakakaraq kétima-amune. Ítu Káríqtoma máqtemma waayúkama pukáa-kayukagaraq yúwaraa-kayukagaraq máqtemma yainániye. Ítuma kuma keqtáárác yabi ínipoaq akoqnáá umá emmá kétima-amune. 2 átê-wataama Ítuqtaba waabá-káyúkkátí yúrikaq kétéwaq káqo-yuma íma iyúwénata emmá timá yaqtóráaro. íráqômma watáa te-wáí-kánááwábi táí-kanaarakaraq paá átê-wataama abarókác tiyo. eni waayúkama íma arupú kéiyaama mamá arútáykáao. miráinaawaq arupú ínôqtaba umá yíqtaaiq kéewaqa kaayoné umá yiráátíyo. 3 mi-kánáámá ínatama waayúkama árain-aimma íma itánômanibo yemá paá yeqtí yúyánákkómá innaiq kéiyata káqo-kaqo-yiraatiwayukama yemá itánáae tíyan-aimma timá-yimiyata itánoe. 4 yemá árain-aimma yuwéta paá-aiqtaba itánoe. 5 miráimanibo emá enamááríqqa yáqtoqma akoqnáá uwo. aú-aiqa paá kémayewaqa átê-wataama waabá-káyúkkátí yúrikaq timá-yimiyo. máqte-qtataaqa Áánûqtuma wení mayái-nákkóqtábá mayaíkáae téna timá mirá uwo.

6 ketábá-kánáággómá waaqókkáráq kéita kemá Áánûqtukaq amí-yátáákkáá ónúne. íbêq-kanaama yemá kemmá tíkamiyaq puyónúne. 7 kemá Ítuqtaba íráqôn-aaiqa uráune. mín-ááíkkómá ánatagitaq kemá wekác itáiq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá uráune.

8 miráipoana uyátaina-nakoni amuq-yatááqá kerátái uyátárai-nakoma kemmá timíniye. mín-ámúq-yatááqá minná Áánûqtun-abaq katekoíq ónúne. kerátái uyátárai-naqa arupú umá yainái-nákkómá mín-ámúq-yatááqá wemá kumína-yupaama kemmá timíniye. kegárác tébakaq-wayukama wemá kumíníqtaba ôriq umá kéyikaitata awé o-yúmá yekárác íráqô-meyamma timíníqtaae.

9 emá ketôpaq páátákkáá yínônayaba maqmqá aónaao. 10 abo Tímatima wemá maa-márábí-qtátááqtabá aúyánámmá mayéna kemmá tiyuwéna Tetarónáíkaq kóuraiye. Karétenima wemá Karétiani-marabaq kóuraiye. ánibo Tááítati wemá Taamétia-marabaq kóuraiye. 11 Arúke wenamá ketê máíye. emá Máákimma ko awíqme etê yekaa. miráinana wemá mayáímá áwáqnaa umá kanaarác mayániye. 12 kemá Tíkikatimma Ipítiani-marabaq timákaunana kóuraiye. 13 emó kéyema ketí kúberai-unakaraq mamé iyo. Káápatini-naupaqa Taróqaati-marukaq ketí kúberai-unamma makáupo. ketí wannaagárác mamé iyo. méme aúwaratirake-kannaama minnýatabama kemmá ôriq umá kétikaiye.

14 Érékkáanara wemá áwáarara kain-óqtá-máyáí-nákkómá kemmá mamá táíq umátíkaraiye. uyátárainakoma minnýaba táí-meyamma anónnáma amíniye. 15 emá enamááríq mín-nákkóqtábámá atéqma arutaa. mín-átê-watááámá túnna-aikotaama wemá mamá anómma áyámma uráíye.

16 áqnáábaq-yupaama kemá aabi matíkkáawaq yawwéqma túnna-yupaama móra-waigoma ketê íma máqe-uraiye. ímiye. máqtemma kemmá tiyuwéta wéyáwé uráamanibo Áánûqtu minnýaba yemmá táwí-meyamma yimíyábá íyimikaae téq kétune.

17 miráimanibo uyátárai-nakoma ketê máena kemmá akoqnáá umátíkaraiye. miráitaq kemá waabá-káyúkkátí yúrikaqa maamin-átê-watááámá Ítuqtaba kanaarác timá yímikaupo máqtemma náayubi Áánûqtuqtaba íma itaraa-yuma mi-kátáámá ítaraae. anón-abaaq-putiraa-kakoni (arááyane) óyaupike kemmá witíkéna uyátárai-nakoma kawáá umátíkaraiye. 18 móraiqa umá uyátárai-nakoma waátá-yataapikemma tíwíkéna wení yabíkkái-marupaqa tíwíqme uwíniye. wenáwíqqa múte matúq-matuq umá yaúyóro. miráuma waíno.

19 Patírayaa Akírama ye-áúkkáráq Onetíporatini aara iyápóyabagaraq keráwáqtpaqa miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaune. 20 Korítiani-marabaq Írááq-tima máqe-uraiye. Tarópima wemá karímá máyáitapoaq kemá wemmá Mairítati-marukaq ayuwéq íraúne.

21 yaugíqá íurainaraq emá ketôpaq páátákkáá maqmqá aóné iyo. Yúburatigaraq Púretigaraq Aráínatigaraq Karótiagaraq yemá máqtemma keqtíbbáqawaayuma enôpaq miráono-maaraono-aimma kétimakaao.

22 enaágote uyátárai-nakoma maíno.

Áánûqtuni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. kemá Póroe.

Tááítati

1 kemá Póroma Áánûqtuni mayai-náqá kemá Ítu Káríqtoma timátíkarai-naqune. Áánûqtuma wetábá aúyáq-makai-kayukayopaq timátíkaraiye. yemá yeráwáqti itáíq-itaiq í-yátááqá yíwáqnaa kéunata akoqnáá kéoe. yemá árainai-aiqtaba kéiteta Áánûqtuma akáinaiq ínôqtaba yíwáqnaa kéune. **2** matúq-matuq umá mái-auwaraimma ketáámá awé kéunataama wenáaimma mimórá-áráín-áíné. minnýaba Áánûqtuma naayóbáqá timá akoqnáá umákain-aimma timátuwena wemá aati-aatimá kaaqaari-áímmá íketiye. **3** Áánûqtuma awaaméqá umákai-kanaaraq wení átê-wataama keqtáá tímikaiqtaae. ketáái atóbamatikai-naqa Áánûqtuma min-áté-wátáámá waabákáyúkábí timá-yimenunayaba kemmá wakútikaraiye. **4** Tááítatima ketáaniko, ketibotáámá Áánûqtugaraq keqtáá yawéqma tiwiraíyábá kukáin-naqa Ítugaraq yenákáti íráqô-qtataakogaraq kaayoné-yátáákókáráq emmá ámétaao.

5 Tááítatio, Karíti-marupaqa emá máqte-qtataaqa mamá arupú íkáae téq kemá emmá ayúkaune. máqtemma móra-mora-marupaqa Ítuni waayúkama móra-iyakaq maréta kémae-yuti kawáá-wáyúkámá yiwiraíkáae téq emmá ayúkaune. **6** yemá mi-káwáá-wáyúkámá yeqtí otaammá íma waéna yemá kímora-inimma máráaro. yeqtí iyápó-annama Ítuqtaba itáíq-itaiq umá máero. min-iyápó-ánnámá yeqtábámá tawí-aiqtababi ámáan-aimma arátéqtaba waayúkama yúbi kanaarácq íma maráiyano-o-iyapoma máero.

7 kawáá-nákómá Áánûqtuni mayaiyábá kawáá kéiye. minnýaba wemá arupú umá uréire kéina kúmiq-yataariq íma íno. wenaúma íma maména uíno. wemá páátákáá áyamma íma íno. wemá taíbaq aíbôq-nomma íma naíno. wemá íma áwáábíq kaíno. wemá moneqtabama aúyánámmá íma itaíno. mirá ínimani-bo **8** wemá namuq-wáyúkámá yíwáqnaa umá wení naaúpaq yiwíqma yikaíno. íráqô-qtataaqtaba wemá akaíno. wení aúgomma yáqtoraino. wemá máqte-qtataariq ínénama aúyánámmá ítama arútátuwena miraíno. wemá íráqômma yainai-náqá maíno. wemá Áánûqtuqtaba aokaríq umá maíno. **9** wemá árain-aimma kemá emmá aráátúnna yáqtoqma akoqnáá íno. miraínana wení yirááti-yataakoma arupú ínana káqo-kayukama umá yíqtaaiq éna wemá árain-aimma paábaq awétátuwaiya-kayukama yetáama kanaarácq aúyaqtuwaniye.

10 táíbaq-wayukama kemá yiráátúnna-aimma waránôqtaba kaúbíq kéowaq minnýaba kemá tirumá kéiye. yemá paá-aimma kéteta káqo-kayukama makáqma kéyiwiraae. yaímma maami-káyúkábímmá

paá-aimma téta yúma karaí-áímmá kéte. **11** yetáama timá aúyaraao. abo waagógárácq aara iyápógaraq yeqtí itáíq-itaiq umá mái-yataaqa yemá mamá kéyawarapaae. móneqa mayánáae tétaboata yemá íma tewáín-áíkáráq kéteta kéyiraate.

12 Karíti-marupakemma mórama yeqtí amuné-nákómá maará téna tiráine: “Karíti-marupa-wayukama yemá aati-aatimá kaaqaari-áímmá kéte. yemá táwí-wayuka maéta pirúq náaruq íkákáá umá mááe. paá aáwaqa naíyábá yúyánámmá kéitaae.” téna tiráine.

13 mirámô tiráimma minná árainiye. miraínaa emá Karíti-wayukati íarutain-aiqtaba akoqnáá umá timá-yimeaq yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqá arupú umáyikaao. **14** yaímma Ítiráaeo-wayukama kaaqaari-áímmá timá-yimen-aiqtabama yemá íma iyúwénata itáaro. itáíq-itaiq íkéo-kayukati yúyánápi-kén-ámáan-áímmá yemá íma iyúwénata wáráaro. **15** mi-káyúkámá náayubi yeqtí yúyánákómá íráqôniq kéitanama máqte-qtataakoma yúrakaaq íráqôniq umá abarokácq kéiye. miraímanibo mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuqtaba íma itáíq-itaiq o-yumá yeqtí yúyánákómá miraúma waátáara kéiye. yeqtí yúyánákómá námôma kauraiye. yigaemá iyátábámá íkéitaae. **16** yemá téta “Áánûqtuqtaba kéitautanae” kétetamanibo yeráwáqá nôrawabi o-qtátáákómá keqtáá tiráatimma yeráwáqti yáagoma paá kaaqaari-áíné. táwí-aaikaraq kéeta Áánûqtuni ámáan-aimma kárate. yemá máqtemma íráqô-qtataariq kanaarácq íkéoe.

2 Tááítatio, emá arupú ína-yataaqtaba yiráátiyo. **2** anónuqma-wayukama timá yímínatawaq yemá taíbaq aíbôq-nomma íma naaro. timá yímínatawaq yemá karuwaq éta yúyánámmá ítama arútáaro. timá yímínatawaq yemá itáíq-itaiq umá maétawaq yíbâqawaaraa-kayukama yirummá yimí-yátáápi Ítukaq yáqtoqtoraaero.

3 araaqná-noinikaraq timá yímínatawaq yemá nôrawabi íya-qaqtaapimma Áánûqtuni áaikaraq yiráátero. yemá waayúkama mamá táíq umáyikai-aimma íma tero. yemá aíbôq-nokoní akoqnáágon aménáápáqá íma máero. min-arááqnáqómá yemá paá íráqô-qtataaqtaba yiráá tíyata **4** yemá aúgen-noinimma yeqtiwaikónábi yeqtí iyápó-annama yirummá amí-áímmá yiráátero. **5** yemá aúgen-noinimma yúyánámmá ítama arutéta Áánûqtun-auraraq íráqôniq iyábá yiráátero. yeqtí yúgomma yáqtoraaero. yemá yiwai-kóqtábá íráqôn-inimma maéta yeqtí iyápó-annayaba íráqôn-inimma maéta kaayoné iyábá yiráátero. yemá yeqtiwaikómá akáina-yataariq oro. aúgen-noin-

imma máqtemma mi-qtátááríqo íyatama káqo-kayukama Áánûqtuni átê-wataayaba íma timá táíq umátikanoqtaae.

⁶ móraiq umá emá awaayatí-wáyúkámá akoqnáá umá timá yímînatawaq yeqtí yúgomma yáqtoqma akoqnáá oro. yemá yeqtí yúraqa akoqnááama mamá yabiyéro. yeqtí yúgoma kanaarác wakúyakaiyanawaq abo yeqtúgoma yetáama wáraaro. ⁷ Tááítatio, emá enamááríq íráqôn-akaq kémae-qtataakoní awaaméqá mááo. yemmá yiráátinama árain-aaikoma yúwénana abarokác waínaa karuwaq uwo. ⁸ ení wataáama arupú umá áraimma tinatamá móra-waigoma minnýatataba íma kanaarác timá táíq umákaniye. miráinana móra-waigoma ení wataágoqtaba timá táíq énama wemá agaeyábá íniye.

⁹ mayái-wáyúkámá pááqyan-iwiqa wáitata meyám-má íma máyáa-kayukayabama maará téaq timá-yimiyo. yemá paá yeqtí kawáá-nákón áama waréta máqte-qtataariq íyaqtabama yimuqá maqyíkáaro. mi-máyái-wáyúkámá Ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá agaren áaimma ítero. ¹⁰ yemá moyámmá íma máyáaro. yemá máqte-tupaama yeqtí kawáá-nákóní anaaémma kéwaraiyatama waayúkama yetáaimma kéyimonetama “atóbamatikai-naqa Áánûqtuqtaba yirááten-aimma íráqô-qtataare” téta tínoe.

¹¹ Áánûqtuma wení íráqô-qtataaqa pááq uráinapoana máqte-kayukama kúmiq-yataapike yiwíqma paábaq yíníqtaba Ítumma timákaraiye. ¹² Ítuma tirááténataa “máqte-tupaama Áánûqtuqtaba taákaq máráaro.” téna tiráíye. ketáái tógoma akáina-yataaqa warái-ááimma paábaq yúwáaro. minnýabagaraq Ítuma tiráátiraiqtaae. mirá íyonunataamanibo ketáámá íráqôn-akaq kémaunayabataa tiráátiraiqtaae. mirá éqtaama ketáámá maakác maa-marábí máeqtaama ketáái túraq yabíkéqtaa Áánûqtun-aama kéwarau-natae. ¹³ íbêqa ketáámá mi-qtátáákómá keqtáá mamá íráqôniq umátikani-qtataaqtataba awétáá kéunatae. minnáe. ketáái anón-Aanuqtuma keqtáá yauwéqma tiwíkai-naqa Ítugaraq wení tágama-yataapi yenákámá abarokác íyóye. ¹⁴ Ítuma wenamááríq wenaúma yúwáitata ikámôwana wemá kaapaq-yátác pukuráíye. wemá miráuraiqtaba keqtáámá ketáái kúmiq-yataapikemma tiwíkaipoaqtata Áánûqtuqtabama kanaarác aokaríq umá mánunatae. Áánûqtuma wenamáa wenná auránúnayabataa wemmá kákaiye. abo ketáámá wení íráqôn-auyanamma waréqtaa timuqá kémareqtaa mirá ónúnayabataa wemmá kákaiye.

¹⁵ maamin-áimma yemá náayuwabi Ítuqtaba itáíq-itaiq kéo-yuma timá-yimiyo. yemmá umá yíqtaaiq kée-waq mamá arupú umáyikaa. emá mirámo ínônnayaba mútúq-naapaamma matáane. miráinata máqte-kayukama emmá yikaq ákáaro.

3 itáíq-itaiq kéo-kayukama maamináyaba timá yaákaq umá yimiyo. máqte-kayukama yemá yabikáa-kayukati yiménáápác paá máero. timá yímînatawaq máqtemma arupú-mayaima mayánôqtaba yokaa umá máero. ² timá yímînatawaq káqo-kayukayaba táí-aimma ítero. unítíq-aimma ítinomani-

bo kaayoné umá káqo-kayukama yemmá múte yeqtímûraapaq yíkáaro.

³ móra-taoqa ketáámá máqtemma neginaagí uráunatae. ketáámá maararáá uráunatae. Áánûqtuni aamma íma wakáunataamanibo waátágoni aamma wakáunatae. aati-aatimá ketáái tógoni akái-yátááqá maréqtaa yaímma waátá-yataaqtataba timuqá makáunatae. yaímma-wayukati yineqá táwí-yataaqa pááq íyátábámá tíkaraiqtaae. káqo-yuti mi-qtátááqtabá ketáámá túrananna uráunatae. káqo-kayukama keqtáámá ítama táíq umátíkaawaqtaa ketáágárác yemmá ítama táíq umáyikaraunatae.

⁴ miráitana atóbamatikai-naqa Áánûqtuma wení kaayoné-yátáákárác akái-yátáákómá keqtááyôpaq irááyamma ⁵ Áánûqtuma keqtáámá waátágoni aapaké tiwíkaiqtaae. ketáámá kateko-yátááríq únnyabataa íma tiwíkaiqtaamanibo wení paru-yátáápiké keqtáá yauwéqma tiwíkaiqtaae. keqtáá tete umátíkáaraq-naraa umá ketáái kúmiq paábaq matukáíye. miráitaaqta ketáámá aúge-tuwaraimma Aokaq-Áánápó matáunatae. ⁶ Ítuma keqtáá yauwéqma tiwíkai-nakoqtaba Áánûqtuma wení Aokaq-Áágómá keqtáámá ôriq umá tímikaiqtaae. ⁷ Áánûqtuma wení íráqô-qtataa-qnepo ketáái kúmiq paábaq matuwéna awikátukaiye. wenaúraq ketáámá kateko-wáyúkámá aúkáunatae. abo Ítuma pukáitababoaqtaae ketáámá wení íráqôn-aanimaakaa umá maéqtaa aboání máqte-qtataaqa mayánúnataama matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayánúnatae. ⁸ maamin-áimma áraipoaa emá ókaraq-okaraq umá yiráátikaae téq kétune. miráinata itáíq-itaiq kéo-kayukama waayúkama yíwáqnaa í-máyáimá kémayeta íráqôniq umáyikáaro. ⁹ timá yímînatawaq yemá yeqtí yítaubikoni yiwíqtabama paá-aimma ítero. timá yímînatawaq yemá ámáan-aiqtabama unítíq ááiq-aimma íteta nóbíq-naabiq-aimma ítero. mirá kéowanama yaímma-kanaama paá-aukaapi keyawitata waayúkama íma yíwáqnaa kéoe. ¹⁰ móra-waigoma Ítuqtaba móra-iyakaq maréta kémae-kayukama yatác yikanena maqma aónáinaama emá min-nákómá mórabarabi kaayapác timá ááqa yórenana íma itáinaama min-nákómá anaaémma umá ameyaq wenôpakemma nékaq mááo. ¹¹ abo miraráá í-nákómá wení aúyánákómá kaé kááitana wení kúmiq-yataakoma tiráátiqtaama wemá íkarutaiye.

¹² kemá Ááqtaminabi Tíkikati wemmá enôpaq kétéimakaune. wemá enôpaq ko yamá wínaama Nikáá-poritibaq emá yínônayaba maqma aónaao. mibáqá yaugi-kánáábimma kemá ko mánune. ¹³ Tínatima ámáan-amma ítarai-nakaraq Aapóroqaraq yenákámá ayáqtaáq-amma áaimma átáma wíyéta kéiyaama yenákámá nóiqtababi íyamma yíwáqnaa umá yimiyo.

¹⁴ kerátái waayúkama timá yímînatawaq yemá káqo-kayukama nóiqtababi íyamma yíwáqnaa oro. kerátái waayúkama káqo-kayukama yíwáqnaa íyábámá yeqtí íráqôn-aaimma yiráátero. itaao. yaagómá íráqôn-aaimma wáiq-tagoma íráqôn-aramma kéiyaiye. móraiq umá waayúkama yemá íráqôn-aaimma wái-yuma yemá íráqô-mayaima kémayaae.

¹⁵ máqtemma náayuwabi ketê maakáq máa-yuma yemá miráono-maaraono-aimma enôpaq yúwáawana kéuwiye. ketáái miráo-maarao-aimma ketáái

aanábómmá itáiq-itaiq umá ketáátê yagaroqtamá ké-mae-yubaq yuwáunanataa kéuwiye.
Áánûqtuni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno.
kemá Póroe.

Pírímoni

1 kemá Póroma Tímotiqte maan-áúbámá agatuwáúyana Pírímoni enôpaqa kéwiye. Ítu Káríqtoqtaba ánná-naupaqa máeq wataáma ká-gayaune. kemá átê-wataama tiqté kénaukata min-náyaba yáqtoqma ánnáma tímikaae. Tímotima ketíbâpoaqtaa wetê kerátámá Pírímonimma enôpaq kágayaue. emá móraiqa umá kerátáqtê mayáimá ké-mayaane. **2** kerátámá aamá yuwéka Áápiagaraq Áákipatigaraq máqtemma Ítuqtaba móra-iyakaq maréta ení-naupaqa áikuyo-kayukama miráo-maara-aimma kétima-yikauye. Áápiama ketáái tímanaakotaa, Áákipatio, miráuma Ítuni ááiqtaba ááiqqa i-káá-náqá máqtemma keráwáqtôpaq kágayaune. **3** Áánûqtuma ketibotáámá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtote yemá yimuqá matikéta yeqti kaayoné-yátááqá yeqti íráqô-qtataakaraq timíno.

4 Pírímonio, kemá ketí Áánûqtukaq nunamummá kéteqa eqtábá timuqá ôriq umá kémareq kétune. **5** emá uyátárai-naqa Ítukaq itáiq-itaiq umá wení waayúkayopaq enarummá kéyimenaq minnáyaba timuqá kémarakaune. **6** ení itáiq-itaiq ónnayabama kemá nunamummá kétune minná káqo-kayukama Ítuqtaba itáiq-itaiq o-yúma yagaroqtaréta íráqô-qtataaqtaba íyaqtama ketáámá Ítu Káríqtoqtabama kanaaráq ónúntae. **7** owé. ketíbâko, emá Áánûqtuni waayúkama arummá amí-yátááqá mamá akoqnáa kéone. minnáyaba kemá anó-timuq-yataaqa ké-mayaune. arummá ámê-kayukama amuqá maqyikáana-yataakoma kemmá mamá akoqnáa kéumatikaiye.

8 kemá móra itai-yátááqá emmá ítama káonaune. Ítu Káríqtoma ketí anó-napoaq kemá kanaaráq eqtábámá akoqnáa-aimma téq yabírákaraanaa móra-yataariq ikáae kétune. **9** kemá Póroma Ítu Káríqton-aama kétunna-nakoma kemá Ítuqtabae téq íbêqa ánnáma kéune. miráimanibo kemá eqtábámá minná mayaao maannâ mayaao íma timákanune. kemá paá eqtábá kétikaipoaq ekáq móra-yataaqtaba ítama aónanune. **10** abo Onetímatiqtaba emmá ítama káonaune. wemá miráuma ketí iyápóboana kemá wení aboámúne. ánná-naupaqa kemá wemmá awíqma Áánûqtuni waayúkabi má ayúkaune. **11** naayóbáqá wemá íma íráqô-mayai-naqa enaúrakaqa máqe-uraimanibo íbêqa wemá ketúrakakaraq enaúrakakaraq íráqôníq kéíye. kanaaráq emmá áwáqnaa kéena kemmá tíwáqnaa kéíye.

12 kema átê-wataama íbêqa kéteq minnárake ánnáma matáune. kemá maamibáq máunaboa emá kanaaráq íma tíwáqnaa ínóne. miráitaq kemá ení kayóq-náqá Onetímattimma ôriq umá timuqá ké-

marakaunana wemá maakáq máena kawáá kéu-matikaiye. miráinana wemá minnáyaba ení márûqa mayániye. miráinaq emá áqnaabaq kanaararé ítiren-abimma kemá Onetímattimma íma yáqtoranune. kemá tíwáqnaa íyábámá emmá akoqnáa-aimma ítimakannune. miráinaa emá enamááriq íráqô-qtataapike kemá tíwáqnaa ínóne. miráitaq kemá yauwéqma timákaunana enôpaq kéwiye.

15 áraíne. naayóbáqá Onetímattimma emmá ayuwéna péqmarena kóuraipoana íbêqa wemá ókaraq íma ení kayóq-náqá mánibo wemá miráuma ketáái aanábóe. miráipoana ení aanábómá auréna wemá kanaaráq aati-aatimá etê mániye. **16** Onetímattimma wemá mórama meyámmá íma mayéna paá kayóq-náqíye. miráimanibo wegáráq miráuma Ítu Káríqtoqtabama ákáinaabaqawaaraa-naqiye. kemá weqtábámá timuqá kémarakaunaboa emá weqtábámá amuqá marakánóne. wemá keqnáámmá ení kayóqá mayánimanibo íbêqa wemá Ítu Káríqtoqtabama enábâqawaamiye.

17 minnáyaba egáráq kegáráq mimórá-túyánámmá waínakama Onetímattimma yauwéqma timákáanana miráuma wemá enôpaq kemmá tiwiráanaiq umá yauwéqma awiránóne. **18** ánibo wemá yaímma otaammá kuyákárimma epímmá wení aqtábááma wáinaama ketôpaq aamá yúwénana ínaq kenamááriq kemá aqtábááma yauwéqma emmá aménúne. **19** maamináímmá kemá kenamááriq ketiyáápike kágayaune: “kemá Póroma anónnáma aménúne.” téq kágayaune. emá ení aúwaraimma kekáqá aqtábááma wáíye. minnáyaba taákaq maránúnô? **20** owé. ketíbâko, kemá emmá ítama aónáúnaiq uyátárain-akoqtabama uwo. minnáyaba kerátámá Ítu Káríqtoni ábâqawaaraa umá máuyapoa emá ketí tirummá mamá amuqá marakao. **21** kemá maamin-áímmá yuwaúnana enôpaq kéwimma minná kemá kéitaune. kemá eqtábá maamin-áímmá túnnama waránóne. ánibo emá ketáama pááqyamma íma kéwaraapo emá áráimma kéwaraane. **22** ánibo emá ení naaúpaqa móra-maruqa kemmá mamá yokaa umátikao. emá uyátárainakokaq nunamupí keqtábá kétepoana itaúnama Áánûqtuma kemmá enôpaq timátikainaq íréq emmá yakáoneq etê mánune.

23 Ipááparatima aamá yuwéna miráono-maaraono téna amí-áímmá enôpaq yúwáitana kéwiye. Ítu Káríqtoni anaaé kéwaraipoana wegáráqá ketê ánnábi máíye. **24** máqtemma maa-káyúkámá mimórá-máyáimá ketê kémayaae Máákima Áárititáákatima Tímatimma Arúkema yegáráqá miráono-maaraono-aimma enôpaqa yúwáawana kéwiye.

²⁵ uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íraqô-qtataakoma
keráwáqtê waíno.

kemá Póroe.

Íbaru

1 taíbaq-marupaqa taígani-aipaqa naayóbáqá Áánûqtu watáama títaubikoma timá yímikaiye. wení amuné-wáyúkábí timá yímikaiye. ² íbêqa írêq-yupaama Áánûqtuma watáama wení áanikopi timá tímikaiqtaae. wenáanikaraq máqte-qtataaqa maragaráq wíyôkaraq tarôq uráimma Áánûqtu maami máqte-qtataaqa wenáanikoma ámikaiye.

³ Áánûqtu ómmá máitana wenáanikoma wenáuyawaare. Áánûqtu wenáanima wenáaimma matáitana wení watáagoma akoqnáá kéitana mútûq máá-marabima wení akoqnáágoni aménáápáqá wáiyé. kúmiq-yataaqa mamá paábaqa mamá tiyuwénataa wemá áqnáabaq uyátárai-nakoni ayáánurapaqa maráq máqe-uraiye.

áanikoma Áánûqtuma wení márûpake kaqtó-wayukama uyátáraiye.

⁴ Ítuma aboánáwíkaqa matáitana maamin-áwíqá áqnáabaq máiyé. Áánûqtu wení márûpake kaqtó-wayukama yetíwíqa anaaépaq mááé. ⁵ mórama kaqtó-nákóqtábá wenôpaqa Áánûqtu mirá-tiraiyo?

“emá ketáanikoe.
íbêq-yupaama kemá tiráunaboa
ketáaniko emmá mamá pááq urááne.
kemá enaboúne.
emá ketáanimone.”

téna mirá Áánûqtu móra kaqtó-nakoma wení márûpaq timá ámikaiyo? ímiye. ⁶ Áánûqtuma wení áqnáabaq-iyapoma áwíqmena maa-márábí kúmitana agamatán-áípi wé tiráiyé:

“Áánûqtu wení máqtemma kaqtó-wayukama wení márûpake wekák yiraiyutaúma áyáaro.”

téna Áánûqtu tiráiyé. ⁷ Áánûqtuni agamatán-áúbá-wánnáábí kaqtó-wayukayaba wení márûpaqa kétiye.

“wení kaqtó-wayukama uwááraa káuqyikena marabí-káyúkáyábá yíwáqnaa íyábá ira utakáá káuqyikaiye.”

téna ⁸ áaqibo wenáanitaba kétiye:

“Áánûqtuo, ení akoqnááma máqte-tupaa watúq-watuq kéiyé.
ení maa-mará yabíqma íráqôniq umá kémaene.

⁹ íráqômma yanaí-yátáákón áaimma kákaimanibo táwíqtaba íma kákaiye.
miráipoana ení Áánûqtuma

mú mikákáá uyátárai-nakoma íráqô-maqtawema aqnókáqá atí-akarainikaa umá emá mamá múma anón-amuq-yataapi máqe-uraane.”

téna tiráiyé. ¹⁰ aúba-wannaabi ókaraq kétiye:

“uyátárai-nako, áqnáabaq-kanaama maa-mará tarôq umá wíyômma enayáápike tarôq umákaane.

¹¹ wíyôkaraq maa-márágáráq mamá táwítawaa umáginibo

emá aati-aati-yúpáámá paá mánone.

wíyôkaraq maa-márágáráq mamá naayón-únáákáqtôraa umáginana

¹² unáákáqtôma yatánáátá umáginikaa

waéqma ínóne. áaqibo

emá íma waéqma miráinonamanibo

matúq-matuq umá paá mánoe.”

mirá téna Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye. ¹³ abo Áánûqtu wení kaqtó-nakoma mórama wé téna timá ámikaiyo?

“emá ketiyáánurapaq maraq mááo.

abo anaaékaq ení namuro-wáyúkámá

ení aménáápáqá maránúne.”

Áánûqtuma móra kaqtó-nakoma mirá téna timá ámikaiyo? imiye. ¹⁴ máqte kaqtó-wayukama Áánûq-

tunopake aágoma mááé. máqtemma náayuwabi

wenáamo yabiyína-waigo yiwiránî-kayukama yemmá

yíwáqnaa ínéna kétima-yikaiye.

Áánûqtu ketáámô tiwiránîqtaama anó-qtataare.

2 maami árain-aimma ítánataa yáqtoqma akoqnáá éta íma yuwákétaa ketáá kónunatae. yuwé-

ta Áánûqtuni aipiké paábaq kóyabae. ² Áánûqtuni márûpaq kaqtó-wayukati watáama árainmma wáqe-uraiye. abo náawabi maamin áama ímo itáina-nakoabi

ímo waráina-waigoma wení ápéqa mamá táigoma umákena pááq íniye. ³ abo ketáámô ketáái anómo

kuqtiwiránîqtaama íma yáqtoqma ketáái táigon-anon-

nama kanaaráq yuwíqtuwe kónunataabiyo? uyátárai-

nakoma wenamááríq áqnáabaq timá-timenataa

maaminámo kuqtiwiránîqtaba wenáama itáíya-

kayukama ketáá timónama áraine timá tímikaiqtaae.

yeráwáqá timónamataa áraine tíyana ⁴ Áánûqtuma

anó-maiyaiqokaraqa timónamataa áraine tíno. Áánûq-

tuni akoqnáá-aikogaraq kéqoke-kaqoke mamá pááq

uráitana Áánûqtuma ákáimma wení Aágoma yaímma

aarawaamá mamá yímikaiye.

Îtuma ketáá kuqtiwiráni-waigoni wenáúwáyama máiye.

5 Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukayaba téna weni aúge-marayabataa túnnayaba “yabíyéro” ítima yímikaiye. 6 Áánûqtuni aúba-wannaabi móra-nakoma Tébiti ibí mirá téna:

“o Áánûqtuo, waayábámá nóina téa q aúyánápímmá kéitaano?
waayúka-araaqtaba nóina téa q weqtábámá kéyabi eno?”

7 pááqya-kanaama waayúkati áwíq a Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukati yíwíkon i yinaaépaq makááne.

emá anómma tágama-yataaqa káme.
waagónáwíqma múte kéyauyone.

8 emá máqte-qtataaqa wenaítaupi maráánana wemá mi-máqte-qtátáákáq yabíkáiye.”

téna tiraíye. áraimma Áánûqtuma máqte-qtataaqa wenaítaupitaa makáimanibo ketáámá íma íbêqa káonau-natae. waayúka-araakoma maa-márábí yabíkáiye.

9 ááqibo Îtuma káonaunatae. wemá Áánûqtuni márûpaq kaqtó-wayukati yiménáápáqá wenáwíq a pááqya-kanaama wáqe-uraiye. aú-tiqtababoana Áánûqtuma tágama-yataaqa aména anón-awíq a ámikaiye. miráuma Áánûqtuni íráqôniq umá Îtuma máqte-kayukayaba pukéna íráqôniq umáyikaraiye. 10 Áánûqtuma máqte-qtataakon i áaimma máena maami-máqte-qtátáákáq tarôq uráíye. wemá taígani-kayukama yiwíqma tágama-yataaqa yimíniqtaba kákaiye. miráitana anón-autiliq a aménama maamin-áú-tíqtábámá yíwíqme wíyátáákáq mútûq pááq umá Îtuma ámikaimma áqnáabaq-kanoqa yauwéqma kuqtiwirániqtabataa kumíniye. Îtuma wenamá waayúkama Áánûqtunopaqa yabíkáá-yuma 11 we mamá íráqôniq umáyíkaraiye. miráuma-yikarai-naqa íráqôniq umá yíkarai-kayukaraq wegáráq yagaroqtamá yiboámá mimóráé. miráipoana Îtuma maami íráqô-kayukayaba “ketúnabaro” téna yááyama tíyátábá minnáyaba íma agaé kéíye. 12 agamatán-áipí mirá téna:

“Áánûqtuo, enáwíqtabama ketúnabakaq ténúnama áiqma kuqtááyan-aukaapimma enáwíqma múte yaúma ibí tenúne.”

téna kétiye. 13 óq-wataama téna:

“Áánûqtu kemá weqtábá onana wé tiwíqma mamá aakaq tíkániye.”

ókaraq téna:

“kemá Áánûqtuma tímikaini-iyaporawate máune.”

téna kétiye. 14 miráuma maamin-iyáporáwáqtábá yeráwáqá yúgaraq naagáráq máapoana Îtuma yeráwáqti yúraa umá waayúkati yáaikaa umá páá máqte-uraimma puínéna uráíye. miráuraimma Tááqtaama mamá táwíq-umaqtuwanune téna aúgaraq naagáráq kukáiye. Tááqtaani akoqnááake aarawaamá pukááe. aarawaamá puíyábá ikatíq uráimanibo Îtu puyéna waayúkati watúq-watuq umá ikatíyátáákáq puí-yataaqtaba umáyikaraiye. 15 missing? 16 miráuma Áánûqtuni kaqtó-wayukama yíwáqnaa

íkeimanibo Áabaraani áráabitima yíwáqnaa kéíye. 17 minnágon áaimma máqte-qtataakoma mórai q umá wenaúnabakaa uráíye. yeráwáqti mú mikákáá anómonoq-naqa Áánûqtu áwáqnaa umá auránipoana wé mamá wenaúnabakaa aúqyíkaraiye. wenaúnabakaa káuqyikaipoana waayúkayaba yabi-í-náqá áyaqa yímena yeqti kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna awikáqtuwaniye. 18 wemá wenamááriq makáténa áiqyataaqa matáipoana íbêqa kanaaráq wemmô makatíya-kayukama kanaaráq yíwáqnaa íniye.

Îtuni anón-awikoma Mótetin-awíq a uyátáraiye.

3 Îtu Káriqtobi ketúnabaro, Áánûqtuni márûpaqtaba yááyarai-kayukama Îtumma aónaaro! wenamá ketáái mú mikákáá anómonoq-naqa mániqtabae téna timákaraiye. ketáái itáiq-itai q umáe uí-yátáákáq matáunanataa minnáyaba timákaraiye. 2 wemá kanaaráq aammá waqma Áánûqtukaq itáiq-itai q umá yabi íniboana Áánûqtu mi-máyáiyábá wemá mamá pááq umákaraiye. Móteti miráurainiq umá Áánûqtuni waayúka aúkáapi itáiq-itai q umá yabíkáiine. 3 itáaro. awaaméq-áiné. anón-awíq a naammô umáraini-waigoma áwíq a mú mikáq uyátá-maqma naakóni áwíre. mimórai q umá Îtuma weni tágama-yataaqa uyátá-maqma Mótetini tágama-yataare. 4 máqten-naama wáati tarôq oné. ááqibo Áánûqtu wenamá máqte-qtataaqa paá tarôq uráíye. 5 abo Móteti Áánûqtuni waayúkama aúkaapimma máqte-uraiye. wemá Áánûqtuni mayái-nákómá máena wemá Áánûqtuni anaaékaq-wataama tiráíye. 6 ááqibo Îtu Káriqtoma itáiq-itai q umá yabi-í-yátáákáq áanikokaa Áánûqtun-annagoni naakáq yabíkáiye. ketáámá íma ikatíq owéta ketáá Áánûqtun awé éqtaama ketáámá Áánûqtuni naakáá umá kémaunatae.

aammá íma itáíya-wayukama íma agaí-yátáákáq mayánoe.

7 Áánûqtuni Aágoma mirá kétiye:

“Áánûqtuni áama íbêqa kéitema

8 íma áyapimma aráápaaro. ááqibo naayóbáqá ketíyaqa koko-márúkáq Áánûqtuma ámiqtukeqa mibáq wemmá makáqma urááe.

9 mibáq ketítaubikoma kemmá makaténa maqma káonaae. abo kaayaq-wáyúká-káritímáátímá (40 karitimaatiráqá)

keráwáqá máqtemma kemá mayáuna aónaraae.

10 miráipona kemá tíyámma kéitaq tiráune ‘yeráwáqô itáa-yuyanamma aati-aatimá táwí-yuyanamma kéiteta ketáaimma íkéitaae’ téq tiráune.

11 kemá ítama moyáqá kéyeqa

árain-aimma tiráune téna

‘yeráwáqá áraikapoq íma ketôpaqa uyábéqma aagamá mánoe.’ téq tiráune.”

téna Áánûqtuni Aágoma kétiye. 12 ketúnabaro, atéáaro. móra-nakoma keráwápi k é íma arummá táwí-

goni aúyánápi íma íno. Áánûqtu paá mái-nakoma máqtemma káonena waéqma wekác íkewaraiye. ¹³ ááqibo máqte-tupaama wenáwaqnaa-wenawaqnaa ímmá íbêqa maamin íbêq-yupaa paá wáíye. miráitana kúmiq-yataakoni kaaqaari-áímmá tirummá mamá akoqnaá umá óqtakaa íumaginiye. ¹⁴ áqnáabaq Ítuqtaba kéonanataa tiwirániqtaae. aqtó-kánáaráqá Ítuma tiwiráinaqtaa Ítu Káriqtote yagaroqtamá mánunatae. ¹⁵ Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá kétiye: “Áánûqtun áama íbêqa keráwáqá kéiteqa ketirupimmô maréqa íma mamá óqtakaa oro. keqnáámmá títaubikomma Áánûqtumma íma awéqtaqtuwaaro!” téna aúba-wannaabi kétiye. ¹⁶ ááqibo náawaq Áánûqtun áama kéitena íma kéwaraiyo? máqte-kayukama Móteti yíwíqmena Íqtíbibake irái-yuma yeráwáqá ítaraae. ¹⁷ kaayaqté-kaayaqte tiyááka (40)-karitimaati-bimma Áánûqtu náayuyabq íyámma umáyikaraiyo? wemá kúmiq-yataariq o-káyúkámá íyámma umáyikaraiye. kokoq-márúpáqá púyôwana kokoq-márúpáqá máqe-uraa-kayukayaba Áánûqtuma áyámma umáyikaraiye. ¹⁸ Áánûqtuma náayuyabawaq yanaan-áímmá téna “ketí aagai-márúpáqá íuyabereq aagamá mánoe” tirááyô? mi-káyúkámá wenáámo aratê-kayukayaba tiráíye. ¹⁹ miráitaaqta ketáá kéitane yemá Áánûqtun-aama yirummá íkámepoana minnáyaba wení aagai-márúpáqá íma uínóe.

Áánûqtuni aarawaamá aagaímô mayánôqtae.

4 Áánûqtuni akoqnáá árain-aimma uyábéqma wetê aagánúnayataba maamin-aráin-áímmá íma ánataginiye. miráipoana atéráaro. móra-nakoma keráwápiké mi aagai-yátáaqá íma mayáinabo. ² naayóbáqá Mótetini waayúkama Áánûqtuni íráqô-kataama itéq oniq umá ítama ketáábikeqtae Áánûqtuni watáama ítaraunatae. yeráwáqá ítaraamanibo maamináyaba íma yúyánámmá ítaraapoana Áánûqtu íma yíwáqnaa kanaarác uráíye. ³ ketáámá tirummá améqtaama Áánûqtute uyábéqma káágaunatae. naayóbáqá Áánûqtuma min-áágáiyábá wemá tiráíye: “kema ítama moyáqá kéyeqa árain-aimma tiráune téna ‘yeráwáqá áraikapoq íma ketôpaqa uyábéqma aagamá mánoe.” téq tiráune. maa-márámá tarôq umáqtúwáitana wení mayaímá ánatagitana mirá téna tiráíye. ⁴ Áánûqtun aúba-wannaabi téna: “abapaké kaayaq-yúpáámá Áánûqtu wení mayaímá yáqtorena aagaráíye.” téna kétiye. ⁵ mimórá-wátááyábá we kétiye: “yeráwáqá áraikapoq íma ketôpaqa uyábéqma aagamá mánoe.” téna kétiye. ⁶ áqnáabaq-wayukama Áánûqtuni átê-wataama yirummá íamiketaboata Áánûqtute yeráwáqá íma uyábereta aagaímá matáámiye. ááqibo óq-wayukama Áánûqtu “kanaararé” titata uyábéqma wetê kanaarác aagaránoe. ⁷ ááqibo móra-kanaama páaq éna mi-kánááyábámá íbêq-yupaama Áánûqtuma

mirá téna ááyaraiye. mirá-timatuwena anaaékaq ne-tuq-káritímáátírácá Áánûqtu Tébitikaaq timá ámitana Tébiti mirá téna:

“Áánûqtun áamo íbêq-yupaama keráwáqá kéiteqa ketirupimmô maréqa íma mamá óqtakaa oro!”

téna Tébiti tiráíye. ⁸ Yótuama wení waayúkama yiwiráinatamo Áánûqtuni aagaíraq miráinana Áánûqtuma káqon íbêq-yupaama íma tíniye. ⁹ miráinaqtaa ketáá kéitaunatae. Áánûqtuni waayúkayabama móra-aagai-kanaama páaq ínanama náawabi Áánûqtute umma aagánimma wení mayáiyábá Áánûqtuma wení mayáiyábá aagaráinikaa umá aagániye. ¹¹ ketáá íma yeráwáqá naayóbáqá uráániq umá aammá aratéqtae íma yeráwákáá táwíq umágéqtae íuyabekanikaa íonatae. ááqibo tirummá améqtae akoqnáá éqtaama uyáberanunatae. Áánûqtute umma aagánunatae.

¹² Áánûqtuni watáama aagaraq akoqnááqaraq máíye. púráámá kaayaq-átóbákékáá Áánûqtuni watáagoma áa kénaiye. minnágoma waayúkati aáogaraq arun-iyápógóni aúkáapi kábamiye. mimórai q umá minnágoma arúbaraikaraq abikugúgóni aúkáapi kábamiye. miráipoana Áánûqtuni watáagoma máqte-tuyanakaraq máqten-akai-yataaqa kéyainaiye. ¹³ íma móra-yataakoma Áánûqtuni aúrapi yawáá kéíye. máqte-qtataaqa abarokác wenamá abarokác páaq kéíye. maami-kátáágómá tinikáá umá Áánûqtukaqa máqte-qtataaqa páaq éta abarokác mirá-inoe.

Ítuma ketáái mú mikákáá anó-monoq-nakoe.

¹⁴ máqte-qtataaaqtae ketáá téqtae tirummá améqtae mimórá-yátáaqá yáqtoqma akoqnáá ónátae. ketáái anómma mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítuma Áánûqtumma áanikoma wemá Áánûqtunopaqa uyábékaiye. ¹⁵ ketáái mú mikákáá anó-monoq-nakoma ketáái aqnú-qtátááqtaábá aruqtabá umátikaninakaa máíye. wemá makáqma keqtááráá uráimanibo kúmiq-yataaqa íma uráíye. ¹⁶ miráinaqtaa akoqnáá umá Áánûqtun amakaq ónátae. wetêma anómma íráqô-qtataaqa wáíye. wemá aruq-qtatáákárác kaayoné-yátáákárác ketáámá kéonanataa timíniqtae. miráipoaqtae akoqnáá umá timuq-yatáápi kéné maqtaá wení anómma íráqô-qtataakaq ónátae.

mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítuma kanaarác yauwéqma tiwirániqtae.

5 máqtemma mú mikákáá anó-monoq-nakoma máqte-kayukabike móra-nakoma wé timákana wení mayaímá Áánûqtun-aiyataboana waayúkama yíwáqnaa íniye. wemá móra-mayaima máqten-amuq-yataaqa Áánûqtukaq aména waayúkati kúmiq-yataaqa yuwéna mamá paá umáyikaraiye. ² paá-wayukama kaayoné umá yímikaiye. aamá aratí-wáyúkágárác áá ítai-wayukagaraq áyaqa kéyimiye. ³ mú mikákáá anó-monoq-nakoma wenamááríq aqnú-qtátááríq uráipoana wemá wení kúmiq-yataaqtabama amuq-

yataáqá Áánûqtukaq ámiqtuwenao. ⁴ móra-nakoma wenamááríq wenáwíqa múte kéyauyena íma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aayubíniye. ááqibo Áánûqtuma min-nákómmá ááyena Éroni Mótetini ábâkoma wemmá ááyarainikaa uráíye.

⁵ maamiráitana Ítuma mú mikákáá anó-monoq-nakoma ayúkaiye. miráitana Áánûqtu mi-máyáímá aména timá ámikaiye:

“emá ketáanimone.

íbêq-yupaama kemá enaboámá aúkáune.”

téna timá ámikaiye. ⁶ mamá óqa téna móra-taoqa tiráíye:

“emá anó-monoq-wayukama matúq-matuq ínóne.

Merekítarekiraa anó-monoq-nakoraa matúq-matuq umá mánone.”

téna tiráíye. ⁷ naayóbáqá Ítuma waayúkaraamo maa-márábímô máenama wemá Áánûqtukaq nunamupí ítama aónaraiye. Áánûqtu kanaarácq wemó puína-taoqa awiránitana Ítuma anókaq nunamupí téna ááyama ibiqá yakáíye. wenáúyánámmá Áánûqtumma ámikena Áánûqtuni aménáápáqá makáipoana Áánûqtu wení nunamummá ítaraiye. ⁸ Ítuma Áánûqtun áanikoma máqe-uraimanibo áiqnapo Áánûqtuni aammá waráiyábá ítama ánataraiye. ⁹ wekácq mútúq mamá páácq uráíye. áqnáabaq-naqa Áánûqtunopaq yauwéc-mataa tiwiráníqtaba máena wenanaae waráiyakayukama matúq-matuq umá Áánûqtunopaq yauwéc-ma umánoe. ¹⁰ abo Áánûqtu wemá mamá páácq umárena mú mikákáá anó-monoq-nakoma Merekítareki wekáá uráíye.

ketáá íma áráabi-iyapora onataao.

¹¹ Ítuma ketáái anó-monoq-naqtaba yaímma tiráunatae. keráwáqá yaákare túyánámmá kéitaapoana ketáámá taígani-qtataaqtaba kétunataamanibo ímiye. ¹² íbêqa keráwáqá kanaaráa máekaq aúba-wayukama aayúbóro ááqibo keráwáqá kenamááríq óqa aúba-naqtaba kéoe. keráwáqá Áánûqtuni áqnáabaq-wataagomma ikéitaae. akoqnáa-aawaqa íma páácq uráimanibo íbêqa paá anóani náaqtaba kéoe. ¹³ móra-waimo náámma náinama iyápóraa éna íráqô-qtataaqtababi táwí-yataaqtaba aúyánámmá íma kanaarácq itániye. ¹⁴ akoqnáa-aawaqa waayúkauraqti aáware. waayúkama yúyánámmá yokaa étama átê-yataakaraq táwí-yataaqtabagaraq kéiteta íráqôn-aikaraq kaaqaari-áikárácq yúyánápímmá kanaarácq kéitaae.

ketáái aamó itai-yatááqá yáqtoqma akoqnáá ónátae.

⁶ áqnáabaq timá-timena tirááti-yataaqa Ítuqtaba ítátukainaboqtaa mé wíyaqtaakoma yokaa ónátae. ítáaro. móra-nakoma naakóni ábômma íma ókaraq-okaraq umá atáíye. ábômma ayáánaiq umáraa mayaípkémmá íma Áánûqtuqtaba waéqma Áánûqtuma tirummá améqtaa ókaraq-okaraq íma kéutau-nataamanibo kímorabaq kémiraunatae. ² maami

máqté-maqte-nomma peraiyátábámá ayáamma maraiyátábámá pukáiyapike atóbamayikaiyatabama Áánûqtuni matúq-matuq umá yainai-yatááqtabámá maamirá-qtatááqtabámá kéitaapoana aati-aatimá túyánámmá ítanatae. ³ ááqibo mé wíyaqtaakoma yokaa ónátae. Áánûqtuma “kanaararé” tínaqtaama ko yokaa ónúntae. yaímma-wayukama Áánûqtun-aabike paábaq arábaguraae. ⁴ naayóbáqá Áánûqtuni ómmá yúyánápímmá páácq urááe. yímikai-qtataaqtaba Áánûqtunopake páácqamma matukááe. Áánûqtuni Aágoma yetirunóbáqá mamá yáikaiye. Áánûqtuni átê-wataama akoqnáágoma yíníqtaba ítaraae. Áánûqtun-aabike maa-káyúkámá móragaraq yeqtí mayaíbikémmá íma Áánûqtuqtaba waéqma kanaarácq aúgeniq íinoe. kanaarácq mirá étama áraimma ókaraq Ítu Káríq-toma wemmá kaapaq-yatácq abarokácq ikákaanikaa kéopoana wení aagaí-yatááqá móragaraq uíniye.

⁷ ítáaro. awaaméc-áiné. mararácq aaqá kéyitana íráqóniq umá kéwaiye. abo mi-márágómá íráqôn-aawaqa yíména aarawaamá yíwáqnaa kéíye. Áánûqtu mararácq íráqóniq kéumayikaiye. ⁸ maragómá áwáábíq-yataakaraqo námagaraa-karaqo wáinanama íma íráqô-marama wáíye. Áánûqtu aúyánápí táíq ínana mamá kanaarácq íumakena anaaékaq iragómá káginiye. ketáámá mararáa umá máunatae.

⁹ ketí aanábô, ketáá mirá téqtaamanibo keráwáqti íráqôn-aimma kéitaunatae. yauwécma kuqtiwirániqtaba keráwáqá uyátá-maqma íráqô-qtataaqa matááe.

¹⁰ Áánûqtuma aati-aatimá waayúkaraqa arupú-yataariq kéíye. wemá keráwáqti íráqôn-aaiqtabama íma awímmá kániye. keráwáqti wemmá amí-yatáápkémmá keráwáqá wení waayúkama yíwáqnaa kéoe. owé. keráwáqá paá yemmá yíwáqnaa uqté kéuyowana Áánûqtuma minnýabama íma awímmá kégaiye. ¹¹ keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma keráwáqti karuwaaq-yatáákárácq itáíq-itaiq í-yatáákárácq yáqtoqma akoqnáa oro. mirá kéíyanama keráwáqá awé kéo-qtataakoma áraimma abarokácq íniye. ¹² keráwáqá kaúbíq-wayukaraa iyábá ketáá ikétikaiqtaamanibo aamá itai-wáyúkaráa umá yaákare awé umá máero. miráiyana naayóbáqá Áánûqtuma yimínín-aimma timá yíkaraiqtaba wení iyápó-annama keráwáqá miraráa umá mayánoe.

Áánûqtuni akoqnáá árain-aiqtaba ketáá waqma akoqnáá umá kanaarácq ónátae.

¹³ naayóbáqá Áánûqtuma Áabaraamma árain-aimma akoqnáa umá timá ámikaiye. íma móra-awikoma Áánûqtun-awikoma uyátá-maqma wáipoana Áánûqtu wenamááríq wenáwíqa yamá akoqnáa umá tiráíye. miráitana Áánûqtu maamin-áráín-áímmá Áabaraamma timá ámikaiye:

¹⁴ “ketí waaroqá améc

ayáqtáaq-iyapo-annama aménúne.”

téna timá ámikaiye. ¹⁵ Áabaraama yaákama awé uráipoana anaaékaq Áánûqtuni árain-aimma matáíye.

¹⁶ móra-nakoma áraimma yanaan-áímmá kémayena wemá mú maqma uyátárai-nakonin áwíqtaba kéíye.

kémaiyenama min-áikómá mamá káqo-yuti yáama mamá káraapamayikaiye.

¹⁷ mayánô-kayukaraq Áánûqtuni akoqnáá-arain-aimma “íma waeránúne” téna kéyiratena wení yanaan-áikáráq árain-akoqnaa-aikaraq mamá aráápapa uráiyie. ¹⁸ mi-kááyáq-áikómmá íma kanaarácq waeráyóye.

Áánûqtu kaaqaarimá kanaarácq íma tíniye. miráinaqtaa akoqnáá-aimma maéqtaa Áánûqtunopaq weté uyábéqma aagamá mánunatae. Áánûqtuni yanaan-áikómmá akoqnáá umátikainaqtaa ketáámá awé únna-yataaq waaqókáríq immá kéiteqtaa kéyaqtorounatae.

¹⁹ ketáámá awé únna-yataakotaama akoqnáá umá aráápai-yataare. óqtakoma móra-yataaq nokaqá aráápai-itana ító íníkka miráráá umá ketáái akoqnáá aráápai-nakoma tirun-iyápmá káraapaiye. mú mikákáá anó-monoq-nakoma aokaq-náúpáqá anó-tabaraabe-oqtagoni anaépaq uyábéráiníkka umá Ítuma umátikenataa Áánûqtunopaq wenokáá áqnáabariq umá uyábékaiye. Merekítarekiraa umá pááq uráimma matúq-matuq umá mú mikákáá anó-monoq-naqa mániye.

Merekítareki mú mikákáá anó-monoq-nakoe.

7 Merekítareki wemá anómma yabíkái-nakoma (kíni) Téiramapaq máqe-uráiyie. wegárácq mú mikákáá Áánûqtuni anó-monoq-nakoe. naayóbáqá Áabaraama máqtemma anómma yabíkáa-kayukama yíkamena yauwéqma wení márûpaqa kóuráiyie. aakaq aúyaqma Merekítareki Áabaraamma aónena waaroqá ámikáiyie. ² abo Áabaraama Merekítareki tiyáák-abikemma móra ámikáiyie. Merekítareki wenáwîqa kaayaq-ááiné. mórama kateko-yátáákóni anó-nakoni káqon-awíqa Téiramapaq-ano-naqa wenáaimma kaayoné-yátáákóni anó-naqa wáiyie. ³ Merekítarekini anóaboagaraq iyápo-annagaraq íma mááe. anóama marákarai-kanaagaraq puínî-kanaayatabama móra-nakoma íma ítaráiyie. wemá Áánûqtun ánikoraa umá máena wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa matúq-matuq umá máiyie.

⁴ aónaa! maamin-náqá mú mikákáá anómma máqe-uráiyie. áqnáabaq-annabike anó-nakoma Áabaraama Merekítarekima áapike máyáimma tiyáák-abike mórama ámikáiyie. ⁵ anó-monoq-wayukama Aríbae-annabike tiyáákabike mórama Ítiráaeo-wayukabike maténa yeqtí amáamma mirá téna timá yímikáiyie. mimórá-máráráké-káyúkábíké yemá áwîkaamanibo yeráwákárácq Áabaraani iyápo-annama mááe. ⁶ Merekítareki Aríbae-annabike íma máimanibo Áabaraama Áánûqtu wení árain-aimma timá ámikáinakoma wepíké maténa Merekítareki waaroqá ámikáiyie. ⁷ minnnáma ketáámá ítaqtukaunatae. waaroqá ámikáinakoma anómma uyátá-maqma móra-waima matáíniq umá máiyie. ⁸ anó-monoq-wayukayataba Aríbae-annabike yemá móra tiyáák-abike matáámanibo yeráwáqá puyí-wáyúká áátuqma mááe. ááqibo Merekítareki móra tiyáákabike matáiyie. weqtábá Áánûqtun aúba-wannaabi kétiye wemá paá

máiyie. ⁹ maamin-áimma waéqma áaimma miráuma wáiyie kêtunatae. Áabaraama wemô meyanîq móra tiyáákabike éna Aríbae wepí mamá meyanîq uráiyie. ¹⁰ Merekítareki mi-túpáá Áabaraama aonéna Aríbae aboán ayááqtaqi máqe-uráiyie.

aúge anó-monoq-nakoma naayó anó-monoq-nakoma paá umáyíkaráiyie.

¹¹ naayóbáqá Ítiráaeo-wayukama amáan-aimma Aríbae-annabike maténa anó-monoq-wayuka máqe-uráae. yé mayáí máyáamma kúmiq-yataaq íma matukáápoana mórama anó-monoq-naqa Merekítarekiraa pááq uráimma wé mamá Éroniraa umá máqe urááyô? ímiye. ¹² abo anó-monoq-wayukamo waeráiyana miráipoana amáan-aikaraq waerániye. ¹³ Ítuqtaba mi-kátáá-wátáá Áánûqtu tiráimma wemá káqon-annabikene. wenánnábikémá móra-nakoma anó-monoq-naqa íma máiyie. ¹⁴ ketáá aónaqtukaunatae. wemá Yútaa-wayukabike móra-an-nama máqe-uráiyie. abo Mótetima wení watáabi anó-monoq-wayukayataba min-ánnátí yíwîqtaba ítiráiyie.

Merekítarekikaa Ítuma anó-monoq-nakoma matúq-matuq umá máiyie.

¹⁵ káqon anó-monoq-naqa Merekítarekiraa pááq kéipoana uyátá-maqma abarokácq pááq kéiyie. ¹⁶ amáakaraq wenánnagaraq miráipoana íma anó-monoq-nakoma máqe-uráiyie. máátoqo mái-yataakoni akoqnááyaba miráipoana wemá anó-monoq-nakoma ayúkáiyie. ¹⁷ weqtábá Áánûqtuni aúba-wannaabi téna: “Merekítarekiraa anó-monoq-nakoraa matúq-matuq umá emá mánone.” téna kétiye. ¹⁸ naayón-amáámmá íma mamá arútaáwaniq owana Áánûqtu paábaq yuwéna ¹⁹ Mótetini amáamma ítama arútaáwaniq máqte-qtataaq mütúq pááq iyábá íma kanaarácq uráiyie. miráipoana Áánûqtu aúgen-amma uyátá-maqma íraqôn-amma wé itáimma minnánapo wemmá waaqókácq ketáámá kanaarácq yenúnatae.

²⁰ anó-monoq-wayukaraq naayóbáqá Áánûqtuni yanaan-áimma yeté íma wáqe-uraimanibo Áánûqtuni yanaan-áimma íbêqa wáiyie. ²¹ Áánûqtuni yanaan-áinápó Ítuma anó-monoq-nakoma aúkáitana maami yanaan-áimma Áánûqtu timá ámikáiyie: “kemá uyátarai-nakoma yanaan-áimma kêtunama ketúyánápíké íma waeránúne. emá anó-monoq-nakoma matúq-matuq umá mánone.” téna timá ámikáiyie. ²² miráuma Ítuma aúgemma anóna-anon-aiqtaba akoqnáá-awaameqa máiyie. ²³ naayóbáqá waamá púyo-kanaagaraq máqe-uraapoata netuqyaan-ánómónóq-wáyúkámá máqe-uraamanibo pukuráawata yeqtí mayáimá paá íma máqe-uráae. ²⁴ ááqibo Ítuma anó-monoq-naqa matúq-matuq umá máipoana wení mayáimá aati-aatimá tíwáqnaa kéiqtae. ²⁵ Áánûqtunopaq kéyewana Ítuma tíwáqnaa kéiyie. aarawaamá Áánûqtuni waaqókácq Ítun áwîkaq íyana yemmá Ítuma kanaarácq matúq-matuq umá yiwirániye. nunamupí

Áánûqtukaq ítáinana tíwáqnaa íniqtabae téna Ítuma matúq-matuq umá máiyee.

Ítuma mú mikákáá anó-monoq-nakoma kanaaráq tíwáqnaa íniqtaae.

²⁶ maamiráuma mú mikákáá anó-monoq-nakoma kanaaráq tíwáqnaa íniqtaae. Ítuma kateko-yátááqtábá aokaq-náré. agaemá í-yátááqá wepí íma wáiyee. kebó-yátáákáráq kúmiq-yataakaraq íuraiye. wemma kúmiq-wayukabike ókaq yaráqma Áánûqtu akéna wenáwíqa máqtemma uyátá-maqma Áánûqtuni márûpaqa Áánûqtu makáiyee. ²⁷ wemá óq-ano-monoq-wayukaraa íma máqe-uraiye. óq-ano-monoq-wayukama máqte-tupaama yeqtí kúmiqtabagaraq waayúkagoni kúmiqtabagaraq máqte-tupaama Áánûqtukaq ámiqma kánataae. áaqibo Ítuma íma mirá kéiyee. Ítuma ámiqma ánataitana wenaúma máqte-kayukayaba kí-morabaq uráipoana keqnaammá ókaraq agamá amuq-yatááqá íbêqa ketáámá kanaaráq kéyuwunataae. ²⁸ naayóbáqá Mótetini ámáan-aikoma anó-monoq-wayukama yááyama yegáráq kateko-yátááqtábá mûtûq íma pááq urááe. anaaékaqa Áánûqtuni yanaan-áímmá wáitata wenáanimma ááyama kateko-yátááqtábá wegáráq mûtûq pááq uráimma matúq-matuq umá máiyee.

Ítuma árai-monoq-naopaqa anó-monoq-nakoma máqe-uraiye.

⁸ minnáyaba kêtunatae. mú mikákáá anó-monoq-nakoni yanaa-nákóní ayáánurapaq-amakaq Áánûqtuni márûpaqa Ítuma maraq máqe-uraiye. paábaq-yataaqa Áánûqtu wenamáa íni-qtataaqtaba Ítuma árai-monoq-naupaqa Áánûqtuni márûkaqa mú mikákáá anó-monoq-nakaa kaqtó kéiyee. min-áráí-mónóq-námmá maa-márábí móra-nakoma íma tarôq umákaimanibo Áánûqtu wenamáa tarôq umákaiye. ² missing?

³ máqtemma mú mikákáá anó-monoq-wayukama yenamáa ááyama améta waiwaamma Áánûqtukaq agatááe. ketáái mú mikákáá anó-monoq-nakoma wegáráq amíni-qtataaqa mirá íno. ⁴ Ítuma maa-márábí máinanama móra anó-monoq-nakoma íma pááq íniye. nôraq itanábiyo? Íbaru-wayukati anó-monoq-wayukama ámáaqtabama agamá amuq-yatááqá paá kéoe. ⁵ maa-márábí anó-monoq-wayukama yeqtí mayaímá paá amammá Áánûqtuni márûpaq-yataaqtabama wááe. miráuma naayóbáqá Mótetima monoq-námmá tabarááberaq-namma wé inéna itana Áánûqtu timá ámikaiye: “amammá yabíqma aruté máqte-qtataaqa tarôq umá anuraqá árátúnna-amamma emá waraa.” téna Áánûqtu timá ámikaiye.

⁶ mimórai q umá maa-márábí anó-monoq-wayukati mayaímá Ítuni mayaímá wáqe-uraimma paá-amane. mi-máyáigómá káqo-monoq-wayukati mayaímá uyátáraiye. wemá anóná-anon-aikoni aúkáapi-naqa máiyee. min-ánóná-ánón-áíkkómá anaaékaq íréna

naayón-ánón-áíkkómá uyátáraiye. akoqnáá-arain-aikoma naayón-ákóqnáá-áráin-áímmá uyátáraiye.

aúgena-aikoma naayón-áímmá uyátáraiye.

⁷ árai-kataama Áánûqtu Mótetimma timá ámikaimanibo min-áqnáábáq-áímmá arútágitana ókaraq árain-aimma Áánûqtu íma pááq umá tiráiyee. ⁸ abo Áánûqtuma aarawaatí aqnúníq í-yátááqá pááq owana minnáyaba óqa tiráiyee:

“uyátárai-nakoma kétune.

‘ítáaro! mi-kánáá pááq ínaq

aúgemma anóná-anon-aimma

Ítiráaeo-wayukagaraq Yúta-wayukagaraq téite ónúnatae.

⁹ maamin-áímmá yetítaubikote

Íqtíbibake yeqtí yiyáákaq yáqtoqma

yiwíqmeq kéweq maamin-áímmá téite

únna-aíqtaa íma wániye.

maami anóná-anon-aíqtabama

yeráwáqá íma matúq-matuq umá

íma yabíqma itáíq-itaiq uráipoana

yemmá íyimonaraune.”

téna uyátárai-nakoma tiráiyee. ¹⁰ naayó-kánáámá

ánatainana aúgemma anóná-anon-aimma Ítiráaeo-wayukate téite ónúnatae:

“ketí aúgen-amaan-aimma yirupí yiménúnama

yeqtí yúyánápi agamaránúne.

kéq kenamáa yeqtí maníkkómá máenata

yeráwáqá ketí waayúkama mánoe.

máqtemma kemmá yeqtúyánápi

ítama ánatawuanoe.

¹¹ miráipoana yeráwápi ké móra-nakoma

íma móra-mora-naqa mamá aráátinimanibo

íma móra-mora aúnbakaq mamá téna

‘emá uyátárai-nakoma aúyánámmá itaa.’

téna ítiniye.

máqtemma paá-wayukagaraq anó-kayukagaraq

kemmá akoqnáá umá timónanoe.

¹² yeqtí kúmiq-yataakaraq kebó-yátáákáráqtábámá túyánámmá

móragaraq íma itánúne.

yeqtí táí-yataaqtabama tíyaqa kéyimune.”

téna Áánûqtu tiráiyee. ¹³ wemá aúgemma anóná-anon-

aimma téna áqnáabaq-aikoma naayómmá aúkuraiye.

máqte-qtataakoma mamá naayómmá aúkínana

pááqya-kanaabi aúyokiniye.

naayó mú mikákáá anó-nakoma amí-yátááqá maqmá waiwaakoni naaebíké ámikaiye.

⁹ áqnáabaq anóná-anona Áánûqtuma tiráiyee.

ámáan-aikoma monoq-ámáan-áíqtábámá anó-

monoq-naqtaba Áánûqtunopaqtaba iténa tiráiyee.

² anón-owa-namma umá yaúmakaae. móra anó-nam-

ma aráqmata-naupaqa wáqe-uraiye. mipí aokaq-

yátááqá ókáráq yaaregáráq aáwakaraq Áánûqtuma

áméma wáqe-uraae. mimórá aráqmata-naupaqa

“paábaq Áánûqtuqtaba” téta tirááe. ³ anó-tabaraabe

min-áraqmátá-náúpákáráq móra pááqyan-araqmata-naupakaraq aúkápimma wáqe-uráye. mi-pááqyám-má “aati-aatimá paábaq Áánûqtu wenamáaqtabae” téta tiráae. ⁴ mipí ákûq-umumma í-yáárégáráq Áánûqtu ni anóná-anon-aimma óqtan-anaakaraq íraqô-kaapaa-anagaraq mútûq-aayapa yawááq umá ánáákumakae. kétébi kaumo-yátááqá wáqe-uraae. minná íraqô-kaapaa-taapepimma wíyôpaken-aawaqa Áánûqtu Móte-timma ámitana Éroni yátágoma wekáq árumma utamá ána yaitana kaayaq-óqtá-kánnáábí Móteti agatáye. ⁵ ketímûraaqa íraqô-kamma Áánûqtunopake yirááténa yeqtí yááyakoma ámûraaqa kúmiqa paá umáyikaraiapaqa yaí káqmareta móra-mora umá máqe-uraae. maami-káqá mútûq-aaimma íma timá ámiqma ántaraiye.

⁶ mi-qtátááqá yokaa-yokaa uráitana anó-monoq-wayuka oqta-áwáátáq-náúpáqá aati-aatimá monoq-máyáiyátábá uyákéberae. ⁷ mú mikákáá anó-monoq-nakoma wenamá naaúnurapaq kanaaráq uyákéberaiye. máqte-karitimaatima kímora-yupaa wemá uyábékéna naaégáráq maména maami amuq-yatááqá Áánûqtukaq ámikaiye. miráuma aarawaatí kúmikaraq wení kúmikaraq paá umáyikaniye. ⁸ mútûq yokaa ínóqtaba Áánûqtuni Aágoma kétiraatiye. anón-owa-namma wení mayaígáráq paá wáimma Áánûqtunopakaraq íma agaro umá oqtamá ítaiye. ⁹ maamin-ówá-mónóq-námmá awaaméqá maa-kánááyábá nóinaq tiráátiniqtaabiyo? minná káqo-kaqo-kamma ikámma Áánûqtukaqa ámiqtukaiqtaba káqo-qtataaqa agayétama íma yetirummá mamá kanaaráq yokaa ínoe. ¹⁰ maamirá-qtátááqá aáwaqa néta nommá néta aiyábámá nommá peréta iyábámá paá amáamma wáae. mirái-yataaqa naayón-ámááqtábámá wáitata Áánûqtu anaaékaq íraqômma uyátá-maqma-amma waékáye.

Ítu Káríqto keqtááyábá naaemá ámikaiye.

¹¹ Ítu Káríqto wemá íraqô-qtataaqtaba íbêqa wenókáá máena mú mikákáá anó-monoq-nakoma minnáyaba kukáye. árain-owa-namma wemá kéena uyátá-maqma anóne. waayúka iyáánaipo íma tarôq uráae. maa-márábí tarôq í-yátááqá íwaimanibo árai-monoq-naupare. ¹² Ítu Káríqto Áánûqtunopaqa uyábéráima kímora-taoqa máqtemma keqtááyábá uyábékuraiye. méme-naaegaraq purumakaa-nááégáráq ímataibo ímiye. wení naaegómá wenamá maténa ketáái kúmiqa mamá yawéqma matúq-matuq umá máiyaba tiwiráníqtaae. ¹³ naayóbáqá mémegoni naaégáráq purumakaakóní naaégáráq purumakaakón áráaqa irábí agáyáawana wení kaitogoma waayúkabaq popoq umá waayúkati paákaq yúmá tete umáyikena ¹⁴ áaqibo íbêqa Ítu Káríqtoni naaegómá tirunóbáqá mú mikákáá anómma tete kéiyé. Ítu Káríqto táí-yataaqa wepí íma wáitana Áánûqtun Aágoma matúq-matuq umá kémaitana wení akoqnáama ámikaipoana Ítuma wenaúma Áánûqtukaq amí-yátááqá mútûq pááq umá máí-yataaqa ámikaiye. ketáái mayaímá íma Áánûqtunnama wáitana minnáya-

ba wení naaegómá ketirutáá kéiyé. miráinaqtaa mayaímá paá máena-Aanqtun-opake kanaaráq mayánatae.

Ítu Káríqto wení naaegómá aúgen-anona-anona mamá akoqnáá kéiyé.

¹⁵ Ítuma wení naaegóbóana aúgen-anona-anona wenôpake pááq uráiyé. miráuma yaímma náayuwabi Áánûqtu yááyarai-yuma wení matúq-matuq umá máí-waaroqa akoqnáá umá tétama yemá kanaaráq mayánoe. Ítuma puyéna waayúkama yeqtí táwí-yataaqa aménáápáqá naayón-ánóná-ánón-áímmá pááq éna yeqtí táwí-yataapike yemmá yáinikena wakúyikaraiye.

¹⁶ ítaaro. móra-nakoma wení máqte-qtataaqa náataorabi amínénama wannaabí kágamaraiye. waayúka ma ítatuweta min-nákómá puínata mi-kánnáámá yorautí-yátááríq ínoe. paá máinanama íma pááq ínimanibo anaaékaq wemá puínana mamá pááq íniye. ¹⁸ miráráá umá paá-naaegogaraq naayón-ánón-ánón-áímmá pááq uráimma waayúkama amí-wámmá ikákae. ¹⁹ naayóbáqá Móteti waayúkama amáan-aimma timá-yimena purumakaakóní naaégáráq nokáráq popoq umá ákû-ayaunapogaraq tipi-típigoni karogaron-áyáúnápógáráq yamátuwena amáan-aikokaraq waayúkagaraq yemmá popoq umáyikaraiye. ²⁰ miráuma tiráiyé: “naaenápó anóná-anon-aimma Áánûqtu maamin-áwááméqá waqmá mamá akoqnáá íniye.” téna Móteti tiráiyé. ²¹ mimórai q umá Móteti naaegógáráq owá-nákáq máqte-monoq-yataakaq popoq uráiyé. ²² amáan-aikaq taígani-qtataaqa naaenápó mamá kuyúqtukaiye. naaegómá wenamá aqtímena kúmiqa mamá Áánûqtu yuwéna awikáqtukaiye.

Ítu Káríqto wenamáárfíqa ketáái kúmiqa kémaq-tuwaye.

²³ kuyúqtuwaiyaba maamiráuma amí-yátááqá naaegógáráq umáqtukaamanibo mirái-qtataaqa paá amammá árai-qtataaqa Áánûqtuni márûkaq wáiyé. Áánûqtuni márûkaq-yataaqtabama uyátá-maqma íraqômma amí-yátááqá ítama aónaraiye. ²⁴ ketáá itánatae. Ítu Káríqto aokaq-náúpáqá waayúka íumakaa-naupaqa árai-nakoni amakaqa uyábékaimanibo Áánûqtuni márûpaqa wenamáárfíq uyábékaiye. uyábékéna íbêq-kanaama wemá Áánûqtunopaqa keqtááyábá itó-uma máiyé. ²⁵ Íbaru-wayukati mú mikákáá anó-monoq-naqa naaúnarupaqa móra-tawigoni naaegógáráq mamá móra-mora-karitimaatiraq uyábékaiye. áaqibo Ítu Káríqto wenaúma netuqyaa-kánáámá wetábá ímikaine. ²⁶ abo wemá netuqyaa-kánáámá mirá énamoena netuqyaa-kánáámá maramá tarôq urái-kanaaraq aú-aiqa mayániye. awaaraq-kánáábí ánatai-kanaama aqtóráríq kéinana Ítu Káríqto kúmiqa matuwánípoana kímora-taoqa kuména wenaúma ikámikáae téna yímikaiye. ²⁷ máqte-kayukama kímora-taoqa púyonanataa Áánûqtu anaaékaq máqtemma yainániye. ²⁸ mimórai q umá Ítu Káríqto

máqte-kayukati kúmiqa matuwánîqtaba kímora-taoqa wemá wenaúma ikámikáae téna yímikaiye. marabí yauwéqma móragaraq kúmiqtaba ikuminibo wení waayúkama weqtábá awé umá máraiyana kumma yi-wirániye.

naayóbáqá amé-wao-qtataaqa Áánûqtukaq anó-monoq-wayukama ámiqma kúmiqa íma kanaarâq maqtukááe.

10 naayón-ámáámmá Mótetini-kanaama árain-amaanakoni amakáá umá pááq íniqtaba min-ámáákóní mayaímá íma ánataraíye. mórariq umá taítawaa-wamma ikámma Áánûqtukaq ókara-okara umá máqte-karitimaatima ámitana naayón-ámáákómá íma aarawaamá mamá mûtûq arupú umá pááq umá ánatanoé. ² aaqáo. áamáakoma íma mûtûq arupú éna pááq umá ánataginata íma óqa amí-yátááqá agayánoe. abo waayúkama yeqtí kúmiqa paábaq koínata agaeyátábá íma íyapimma pááq ínata-moetama máqtemma taítawaa-wamma ókara-okara íma agamá ámiqma ánataginoé. ³ máqte-karitimaati-ma amí-yátááqá kágayaawana yeqtí kúmikoma paá yaákaq kéíye. ⁴ mémegoni naeagógárâq puru-makaakóní naeagógárâq kúmiqa íma kanaarâq maqtuwánoe. ⁵ miráitana marabí kuména Ítu Káríqto Áánûqtuma timá ámikaiye:

“emmá amí-wámmá agayái-yáárérâq agamá amíyábá kúmiqa kématuwaiqtaba emmá íkákaiye. móra aúma yokaa umá tímikaiye. ⁶ missing? ⁷ abo ké mirá téq kétune. ‘Áánûqtuo, emá nóinawabi tiráánaiq ónááq minnýyaba kukáune. mi-kátáámá naayón-ámáán-áímmá agamatá-kánnáábí keqtábá tiráimma mirárâá umá kemá máeq mirá kéune.”

téna Ítu Káríqto Áánûqtumma timá ámikaiye. ⁸ áqnáabaq tiráíye: “taítawaa-wamma ikámma amí-yátááqá agayái-yakaraq máqtemma taítawaa-wamma amí-yátááqá agayái-yáárérâq améta kúmiqa matuwaiyábá emmá íkákaiye.” téna tiráíye. ááqibo naayón-ámáápi “ámikai-kamma agáyáaro” tiráíye. ⁹ anaaékaq ókaraq téna: “nóinawabi tiráánaiq ónááq minnýyaba kukáune.” téna tiráíye. miráitana Áánûqtu naayóbáqá ámikai-kamma paábaq yuwéna mamá Ítu Káríqtoma kímora amí-yátááqá aúgeniq uráíye. ¹⁰ Ítu Káríqto Áánûqtukaq téna “nóiqtababi tinnamá mirá-onune.” téna tiráipoana wenaúma ámiqma minnýyabae téna ketáái kúmiqa kímora-taoqa maqtukáíye.

Ítu Káríqtoma kúmiqa kanaarâq maqtukáíye.

¹¹ Íbaru anó-monoq-wayukama máqte-tupaama mayaiyátábá kéeta taígani-taoqa amí-yátááqá Áánûqtukaq kámebo maa mirá umá amí-yátáákómá íma kanaarâq kúmiqa maqtukáíye. ¹² ááqibo Ítu Káríqto kímora-taoqa íraqô-qtataaqa ámiqma kúmiqa matúq-

matuq umá matuwéna Áánûqtuni ayáánurapaqa maraq máqe-uraiye. ¹³ mibáqá wé awé umá maínana Áánûqtu wení namuro-wáyúká mamá áitauqa aménáápáqá yíkaraiye. ¹⁴ kímora amí-yátááqá wemá aarawaamá yeqtí kúmiq-yataaqa matuwéna yemá mûtûq arupú umá paá ánatayikena Ítuma uréna miráumaraa matúq-matuq umá yeqtí kúmiq-yataapike kéwakuyikaiye.

¹⁵ Áánûqtun Aágoma timá abarokâq umáqtuwena áqnáabaq tiráíye:

¹⁶ “mi-kánáámá áqnáabaq ánataginana aúgemma anóná-anon-arain-aimma yeráwáqtê maránúne. minnáe. ketí aúgen-amaan-aimma yirupí yiménúnama yeqtí yúyánápi agamaránúne.”
téna Áánûqtun Aágoma tiráíye. ¹⁷ mirá-timaqtuwena óqa mamá téna: “yeqtí kúmikaraq táwî-yataaqa okárâq móragaraq íma túyánámmá ítáyikanune.”
¹⁸ abo Áánûqtu kúmiqa matukáipoana kúmiq-yataaqtaba ketáái agamá amé-waona-yataaqa ókaraq íma yayániye.

ketáámá Áánûqtukaq tirummá améta wení waaqókaq ónúnatae.

¹⁹ miráuma ketúnabaro, Ítuma pukáipoana naaúnurapaq Áánûqtunopaq máena ketáámá abáqtikainaq-taa kanaarâq uyáberanunatae. ²⁰ Áánûqtunopaq aúgen-amma matúq-matuq umá máiyataba mamá pááq umá tabaráábebi yarótámaraa umá keqtáá tímikaiye. wenaúma tabarááberaa umá wáíye. ²¹ ketáái mú mikákáá anó-monoq-naqa Áánûqtuni waayúkama kéyabiyepoaqtaa ²² ketáámá agaemá tirunóbáqá íma waínaqtaa áraimma tirummá améqtaa ketáái araaqtá-ma iwái-nokaraq tete umátuweqtaa maamin-áwááméq-yátáákárâq Áánûqtunopaq waaqókâq ko mánátae. auyánámmá ámiqma wetê awé-í-yátááqá akoqnáá umá ógiqma wenôpaqa ko mánátae. ²³ Áánûqtu itáíq-itaiq umá yabi ínipoana wení árain-aimma yabíqma káonaunaboanataa íraqô-qtataaqa awé únna-yataaqa minnýyabataa ketáá yáqtoranatae. ²⁴ ketáá wenaóna-wenaona umá yabíqma maéqtaa káqowa-kaqowamma kaayoné-yátááqá yiráátima yíwáqnaa iyábá íraqô-mayaima mayánátae. ²⁵ yaím-ma-wayukama oníq umá íma mórabi yorupamá miráumaraa íma mánátae. uyátárai-nakoni kanaagómá waaqókáríq kéipoana aamá timá yokirétaa móra-akaq mirá-onatae.

ketáámá tirummá ámiqma akoqnáá ónátae.

²⁶ ketáámá Áánûqtuni árain-aimma itareqtaamanibo aati-aatimá kebó-yátáákárâq kúmiq-yataakaraq pááq éqtaama mórama agamá amé-wao-qtataakaa umá kúmiq-yataaqa matuwánîqtaba íma wáíye. ²⁷ maamin-náyaba yuwé táaqa káinaq Áánûqtuni yainái-yátáárfiq éna wení namuro-wáyúkámá máqtemma anón-irabi kautínoe.

²⁸ Mótetini kanaarác ámáan-aiko téna kaayarábi kaumo-wáimô tétamo móra-nakoma ámáamma aratínnama wemmá timá móra-akaq maréta ikáq-tuwanoe.

móra-nakoma Mótetini ámáamma mamá paábaq-paabaq ínatama íyaqa íameta wemmá ikáqtuwanoe.

²⁹ móra-nakoma Áánûqtuni áanikoma márúte aménáapác yuwáinatama wení anónnáma uyátá-maqma anómma wániye. Áánûqtuni anóná-anon-aiqtabama áanikoni naaegómá maan-nákóní táwî-kumiqa matukáitana wemá iténa “páaqyan-awiqa yéna anón-awiqa íkéyaiye” mirá téna maamirán-áuyánáná kéitaiyo? Áánûqtun Aágoni kaayoné-yátááqá wemá timá agaebi mayákaraiyo? maamináyaba túyánápi máráaro. móra-nakoma Mótetini ámáan-aikoma araténa anómma anónnáma mayánimanibo maamin-nákóní anómma uyátá-maqma táigon-anonnama yayániye.

³⁰ min-nákómá tiráimma ketáá kéitaunatae. minná: “anónnáma ápéqa yimí-yátááqá ketí mayaímá wáiyé. anónnáma yeqtí meyámmá yawéqma yiménúne.” téna tiráiyé: “uyátárai-nakoma wení waayúkama yainániye.” téna tiráiyé. paá mái-Aanuqtu ayáápi yáq-torainaqtaama ³¹ minnáyaba ikatíqa ôriq umá ónátáe.

ketirutáá Áánûqtukaq ámiqma yáqtoqma maígáae.

³² Íbaru-wayukao, keráwáqtí naayó-qtátááqtábá túyánámmá itáaro! mi táoqa Áánûqtuni ókómá túyánápi tágaitana taígani-qtataaqtaba tíqtaba éq anómma tú-tiqtaba urááe. ³³ yaímma-taoqa máqte-kayukati yúrapí mamá itó-umatiketa táwî-aimma timátiketa mamá táiq umátiketa ínômanibo yaímma-taoqa aarawaatê mimórai q umá yíwáqnaa íyábá yokaa urááe. ³⁴ keráwáqá tiruqtabá ánná-naupaq máiyakayukama keráwáqá aónéra móra uyátá-maqma íráqô-qtataaqa matúq-matuq umá mái-yataaqa umá-tokaae. miráipoata yeráwáqtí máqtemma maa-marábí wái-qtataaqa aúqmayetaa timuqá maqmá máqeuraae. ³⁵ abo ikatíq íoro! anaaékaq anón-apeqa wániye. ³⁶ paá waqmá Áánûqtu wemô ínna-yataaqa minnámo máena-yataaqa paá mikáq yáqtoqma miráiq-mirai q oro. anaaékaq wemá timá akoqnáá umákai-qtataaqa keráwáqá mayánoe. ³⁷ Áánûqtun aúba-wannaabi téna:

“páaqya-kanaama móra-nako kumónáe tinná-nakoma kumíniye. páátákáá kumíniye.

³⁸ ketí kateko-wáyúkámá yirukárác yúyánákárác yiméta mánoe. áaqibo yaímma ketí waayúkabikemmo tinaaémo umátimetama yeqtábámá íma timuqá maqyikánúne.”

téna Áánûqtun-auba-wannaabi mirá kétiye.

³⁹ ketáámá aamá íma itáa-kayukaraa umá íma waéqma Áánûqtunopake aúyokonunatae. ímiye. ketáámá itáiq-itai q umá yabíqma máraananataa kuqtiwiránîq-taae.

matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá

11 Áánûqtuqtaba aúyánámmá itáiq-itai q umá yabi-í-yátááqá minnáe. máqte-qtataaqa ketáámá Áánûqtukaq awé únayaba íkáonaunayataaqa ínîqtabataa awé kéunatae. ² naayóbáq-wáyúkámá Áánûqtuma matúq-matuq umá yabíyéwana Áánûqtu yeqtábámá yimuqá maqyíkaraiye.

³ matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá ketáámá kéitaune. Áánûqtu maa-marágárác wíyôkaraq wenáanapo tarôq umákaiye. miráuma íbêqa káonau-na-yataaqa kanaarác ítaa aónéwauna-yataaqqapo tarôq uráiyé.

Éboyaa Ínokiya Nóaa

⁴ matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá Ébo agamá amé-wao-qtataaqa Áánûqtukaq ámikaiye. Ébo wení amí-yátááqómá Kááinani amí-yátááqómá uyátáraiye. matúq-matuq umá yabíkaiqtaboana Áánûqtu wenáyábámá amuqá marákariye. Ébo wení kateko-ááíqtábámá wení Áánûqtu wenamááíq amuqá marákariye. Ébo pukuráimanibo wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá ketáá túyánákáq taákaq makáunatae.

⁵ Ínoki wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá wemá waéqma kágoniq umá ípukuraiye. wemmá Áánûqtu múte awíq-mataipoana móra-nakoma abáá-imanibo íkaonaiye. Áánûqtuni aúba-wannaabi weqtábá Áánûqtu amuqá marakéna naayóbáq múte awíq-mataiye. ⁶ móra-nakoma wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá íma wáitana Áánûqtuma íma kanaarác amuqá kémarakaiye. móra-nakoma Áánûqtunopaq wé íyábá kákaitana kaayaq-yátááqá Áánûqtuqtaba aúyánápi mayáigáae. minnáe. Áánûqtuma áraimma maéna Áánûqtu máqtemma weqtábá abáá íyana yeqtí ápéqa yimínata aúyánápi mayáigáae.

⁷ Áánûqtu Nóaamma nói-qtataaqtaba páaq íniye timá ámikaiye. Nóaa matúq-matuq umá yabíkaiipoana Áánûqtuni watáama iténa wakáiyé. anón-unopi-kaare tarôq uráiyé. únópi-káárébi wemá wení aara-iyápotê uyábereta anó-nomma aúgípíke Áánûqtu yeráwáqá yiwíkaiye. matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá Nóaa wenamá máipoana maa-marábí-káyúkámá iyuwéna yawááq umá yíkaqtukaiye. Nóaa wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá weqtábá kateko-kánóre Áánûqtu tiráiyé.

Áabaraama

⁸ Áánûqtu Áabaraamma áyáitana wemá watáama wakáiyé. wení naakumó yuwéna Áánûqtuma tin-áúgé-márúkáq uráiyé. Áánûqtu aúge-naakumo akoqnáá

umá téna aménúne tiráipoana Áabaraama kóuraiye. wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana wemá waqmá náakaraq yamáune téna íma ítaraiye. ⁹ min-áúgé-márúqá Áánûqtu téna aménúne tiráipaqa ko máqe-uraiye. mikák kárágáaqa máqe-uraiye. Ááitekipikaraq Yáakobogaraq owá-náúpáqá máqe-uraae. yenákámá mimórá akoqnáá árain-aimma Áánûqtu timá yíkaraiye. ¹⁰ Áabaraani anó-maruqa Áánûqtu ámúraaq-aaikaraq matúq-matuq umá ámúraaq tarôq íniye.

¹¹ Térai Áabaraani ánáako araaqná kagéna iyápóma íma kanaarácq marákáawaniq énanibo Áánûqtu akoqnáá-arain-aimma timá-yikena iyápóma yiménúne tiráiyé. Áánûqtuni máqten-aimma Áabaraama aúyánápi ítaraiye. wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana Áabaraama abóará ayúkaiye. ¹² anónuq-ma kágipike min-iyápómá marákáraiye. min-ánnábíké taígani Ibaru-wayukama pááq uráamma miráuma wíyókáá éta kegébaraa urááe.

¹³ Áabaraani ánnáma matúq-matuq umá yabi-í-yátáákárácq pukurááe. maamin-íráqó-qtátááqá Áánûqtu árain-aikaraq akoqnáá umá timá yímikaitata mikáyúkámá íma aónaraabo pááq ínítqaba nékaq aónéta yimuqá makááe. yúyánápi téta: “kárágáaqa ya máunatae. pááqya-kanaama maa-márábí kémaunatae.” téta yúyánápi tirááe. ¹⁴ yemá mirá-káyúkámá yúyánápi téta yeqti árai-maruqtaba abááiq-abaaq ommá íaonarae kéitaunatae. ¹⁵ yemá íma yeqti naakumoyábámô yúyánámmá itétama yeqti naakumóbáq yawwéqma kanaarácq uwínoe. ¹⁶ ááqibo uyátá-maqmanakumoyaba abáá umá mayánéta Áánûqtuni márúkaa-nakumoe. yeqtábámá Áánûqtu íma agaé umáyikena téna yeqti Áánûqtu máune. yeqtábá anómaruqa yokaa-yokaa umá yíkaraiye.

¹⁷ naayóbáqá Áánûqtu Áabaraama makaténa wenáanikomma Ááiteki “ikámma agamá amé-wao-qtataakaa uwo” titana Áabaraama wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana wemá yokaa éna amíné uráiyé. Áánûqtuni akoqnáá-arain-aimma “Ááitekipikemma taíganin-anna-wayukama máqe-uraae” téna

Áabaraama timá ámikaimanibo wemá yokaa-yokaa éna wení iyápó ikámma

agamá amé-waonikaa umá amíné uráiyé.

¹⁹ aúyánápi téna “Áánûqtu ketáanikomma Ááiteki puínabike kanaarácq itó-iniye.” mimórá-áúyánámmá itáiqtaba Ááiteki pukáipike Áabaraama awíkaiye.

Ááitekiyaa Yáakoboyaa Yótêbi

²⁰ Yáakoboyaa Ítauqtaba wenaboámá Ááiteki akoqnáá-arain-aimma waaroqá timáyikena: “anaaékaqa yimuq-yatááqá maayáyóye.” téna timá yíkaraiye. wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana anaaékaqo pááq ínítqaba kanaarácq timá yíkaraiye.

²¹ mimóráiq umá Yótêbi wenáanikorata Yáakoboma móra-mora waaroqá timá yímíqtuwena anaaékaq

pukáiyé. wení uréire iyátárácq aagebéna Áánûqtukaq taígani íráqô-qtataaqa Áánûqtuqtaba “tíkaiye” tiráine. paá wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana wenáanikoni kanaa-yúpáámá kanaarácq “tíkaiye” timá yíkaraiye.

²² Yótêbi wemó wení puí-kánáá awaarácq itana Ítiráaeo-wayukayaba Íqtíbike yéta tiráiyé. miráuwomaraauwo-aimma wení ayáátamma náarabi uqmá utáníqtaba tiráiyé. wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana tiráine.

Móteti

²³ Mótetimo kaumo-wíyópi pááq itana wenanóboma wemmá yabírákaraae. yenáká yabíraketa aónáayamma kínna íráqôn-iyapoma máqe-uraipoana anómma yabíkái-nakoni ámáamma inaamaí-iyápómá máqtepaq yíkamini-waigoni ámáamma íma waqmá íma ikatíq urááye. yenákáti matúq-matuq umá yabi-í-yátáákárácq máqe-uraaye.

²⁴ Móteti múte anómo káurena wemá Péro Íqtíbi mimárúkóni anó-naqa wení ayáámukoma Móteti wenáanini ítígáae téna áaqa íkaraiye. wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáákómá anómma aúkaiye.

²⁵ wemá íma kúmiq-yataakaraq kebó-yátáákárácq abáá éna awaaraq-yúpáámô amuq-yatáápipimmá mániqtaba kéiyé. ímiye. Áánûqtuni waayúkate yeqti yútikaraq ínítqaba uyátá-maqma kákaiye. ²⁶ aúyánápi ítama Metáiyaqtabama agaémô éna uyátá-maqma Íqtíbimarabi-qtataaqa íráqômma wáqe-uraiye. miráipoana Móteti wení anaaékaq ápéqtaba mayániye.

²⁷ wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana Móteti Íqtíbipake koéna anómma yabíkái-nakoma áyamma umákaiqtaba íma ikatíq uráiyé. íma ko yawwéqma íniye. Áánûqtumma wenamáárríq aonarenaboana uráiyé. ²⁸ naayóbáqá Móteti kótai-kanaagoni aammá wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápi tiráiyé. Ítiráaeo-wayukama naaemá oqtarácq popoq umákaiyanama puí-káqtó-nákómá Áánûqtunopake yeqti áqnáabaqaanikomma íikaminiye.

²⁹ aaq íráqma-taoqa Ítiráaeo-wayukama anó-karogaro-nomma káqnáma kokoq umágitata matúq-matuq umá yabi-í-yátáákárácq aqtamá kóta-maqtuweta kówana yetinaae waqmá ommá Íqtíbimayukama aqtánáae temánibo nokómá mamá yawááq-umaqtukaiye.

³⁰ Ítiráaeo-wayukati matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana Yérikotiqa yawarápama kumá-uraiye. abapaké kaayaq-yúpáámá Ítiráaeo-wayukama yaútu-yautu umá uréire owana yawarápama kumá-uraiye.

³¹ móra-taoqa mórama aakaq-nóinímmá Aréaabi timá-yimi-kayukama Áánûqtuma íkewarai-kayukama yíwáqnaa umá yíkaraimanibo wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqtábábóana Áánûqtuqtaba íma ítarakayukama yetê íkakaae.

³² ókaraq ténú? Akítianiqtabama Péraikiqtabama Táamutoniqtabama Yépataaqtabama Tébitiqtabama Táamuyoqtabama aamá itaí-wáyúkáyátábá óq-wataagoni kanaamá íma wáiyé.

³³ taígani-marukaq ááiqa éta
yeqtí matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana
ááiqtaba uyátáraae.

kateko-ámmá wakáápoata
Áánûqtuni íráqô-qtataaqa
wení akoqnáa-arain-aikaraq timá yímimma
yemmá matááe.

arááyakoni óyauqa aúyaqtuweta

³⁴ iramá putíqtuweta

waqtáámmá yigaibánôpikemma yiwíkaiye.
yemá aqnúnîq umá máqe-uraamanibo
yemá akoqnáa-wayukama aúkááe.
akoqnáa umá kárágáaq-wayukati ááiq-wayukama
uyátáraae.

³⁵ matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana yaímma
aaramá yeqtí pukáá-kayukama pukáápike yauwéqma
matááe. yaímma-wayukama yíkamoata pukááe.

Áánûqtuma anaaéma umá améta abo yeqtí namuro-
wáyúkámá iyuwéta ikoinopoata yúyánápi téta
puíyapike itó-uma matúq-matuq umá mái-yataaqa
uyátá-maqma mayánoe.

³⁶ yaímmama yimíqmiq-áímmá yeqtí namuromá
kéteqtaba matéta ánná matááe.

yaímmama ánná atáá-ataa umá
ánná-naupaqa yíkaraae.

³⁷ káqomma óqtatama iyaabóma yíkameta
waqtáánápo yigaibamá ábákaaqa urááe.

tipi-típigoni áuwaratigaraq
mémegoni áuwaratigaraq kéyauteta
ánnábi kémaae-kayukama

yú-aiqa kémayaa-kayukama
otaammá kuyíkaraa-kayukama máqe-uraae.

³⁸ yemá mú mikákáá íráqô-kayukama
maa-marábí káyúkaráa íuraae.

kaqmáapakaraq anubakarácq uréire kéeta
muriánóbákárácq kekoq anóbákárácq
mipí yúwataae.

³⁹ abó! náaraq kanaawaq yeqtí matúq-matuq umá
yabi-í-yátááqá wáqe uráiyô! ááqibo Áánûqtuni íráqô-
qtataaqa akoqnáa-arain-aimma timá yímikaitata yemá
ímataae. ⁴⁰ Áánûqtu káqon-augen-auyanamma ke-
qtááyábámá mamá pááq uráipoana maami itai-
wáyúkámá naayóbáqá kémaeta ketáágárácq mûtûq
pááq umá ánataginoe. Áánûqtuma wenaúgen-
auyanamma miráuma wáiyee.

Ítuma túyánámmá amétaa miráráa ketáá ónátae.

12 ketáá nôraq kéuno? maami-ááráwáámô
naayóbáqá máqe-uraama yeqtí áaimma paá
keqtáábáq ôriq umá taígani-kayukama ikúma yaútu-
ma konnákáá kéoe. máqte-qtataakogaraq wéyáwé
umágitana kúmikogaraq yáqtoqma yatítínaraimma
maami-qtátááqá paábaq koíno. ketáái tíyaqa yáqtoq-
ma akoqnáa éqta uyaatí-yátáápike kúmiqtabama
uyátáananataa páátákáá uyátá-maqma ónátae. ² Ítu
Káríqtokaq túraqtaa karácqma arupú umá minnáyaba
ónátae. ketáái matúq-matuq umá yabi-í-yátáákón
áaimma áaipakaraq aqtóbákárácq Ítuma máiyee. kaa-

paq-yámá yínipoana íma ayúkuraiye. ímiye. Áánûqtuni
amuq-yatááqá anaaékaq mayánipoana wemá kaapaq-
yaráq agaemá íyéna aúyánápi íitaraiye. íbêqa Áánûq-
tuni ayáánurapaq wemá maraq máiyee.

Áánûqtu ketáámá áyámma umátikenataa arupú-am-
ma tiráátiraiqtaae.

³ ítáaro. kúmiq-wayuka wemmá awáákéta aíqa
mayámíkaamanibo Ítuma wení matúq-matuq umá
yabi-í-yátááqá Áánûqtutaba uyátá-maqma anómma
ayúkaiye. Ítumma túyánápi maréra aqnúnîq éra íma
yuwaaro! ⁴ keráwáqá kúmiqtaba ááiqa ománibo min-
áíqtábámá keráwáqti naegómá íma kukaiye.

⁵ Áánûqtu mamá timá akoqnáa ámiqma keráwáqá mi-
kátáámá tiwikarácq? Áánûqtu nóinabi máqtemma
wenáanimaaqa maamináyaba timá tímikaiyo?

“ketáanimaaro,

uyátárai-nakoma táigoniq umátikena
yíkaniqtaba atéáro!

emmá aáqa yoráinayaba
íma komá yamátuwe kóaa!

⁶ aúyánákáq itaao.

uyátárai-nakoma maa-káyúkámá

náyubi táigoniq uráamma

mamá arútáyikena

yeqtábá ôriq umá kákaiye.

máqtemma wenáanimaaqa tebûqa yímuniye.”

téna tiráiyee. ⁷ keráwáqá yabíqma akoqnáa éra Áánûq-
tuma ayuwáiyana keráwáqtoqpaq yíno. keráwáqti tú-
tiqa wáitana Áánûqtu wenáanikokaa umá mamá káru-
taiye. máqtemma yiboámá yeqtí yáanima mamá káru-
taiye. ⁸ móra-iyapogoma aboámá íma táigoniq uráam-
ma arútáyikaraune ténama wemá arain-aanima íma
máamanibo aguyáan-iyapoma máiyee. ⁹ ítáaro! ketáái
marabí-kétibótáa ketáámá táigoniq únnayabataa
mamá kárutatikaawaqtae yeqtíwíqqa múte kéyauyu-
natae. aágoni aboámá wenaménáápáq uyátá-maqma
ôriq umá mánátae. abo wenópake matúq-matuq umá
mái-yataaqa kémayaunatae. ¹⁰ paá pááqya-kanaama
keráwáqti marabí-kétibótáa táigoniq únnayabataa
mamá kárutatiketa yetáákaqa katekoîq kéoe. ááqibo
Áánûqtu ketáái íráqô-qtataaqtataba tíwáqnaa umáe
kéuiye. wení aokaq kateko-yátááqá keqtááyátábá akái-
nana yainánipoana wemá keqtáámá táigoniq umátike-
nataa mamá kárutatikae. ¹¹ ketibótáa táigoniq
umátikenataa mamá arútátikanipoaqtae mi-
kánáárácq timuqá ikémaraunatae. ááqibo anaaékaq
arútáyikai-kayukama kaayoné-ápéqá mayéta yetí
kanaaraqá kateko umá mánoe.

ketáá tiyáátama kumá akoqnáa ónátae.

¹² keráwáqti tiyáámma akáginaq múte arútáaro!
keráwáqti tiraayumá yátaginaq akoqnáa oro! ¹³ aam-
má arupú umá oro. miráinata waayúkama yiraayumá
yátagina-yuma aapaké íma waeránómanibo mamá
atóbanoe.

14 máqte-kayukate kaayoné-yátááqá abáá oro. kateko-wáyúkámá mamá ayúboro. kaayoné-yátáákáráq kateko-yátáákáráq maaminná iyoreq uyátárai-nakoma íma kanaaráq aónanoe. 15 móra-nakoma Áánûqtuni íráqô-qtataapike waékiyabama atéráaro! móra-nakoma ikaa-q-ánáyúkáá waayúkabi uwaaq-yátááqá mamá ayubiyábá atéráaro! 16 Étáu pááqyan-aawaqa mamé íréna wení áqnáaekoni waaroqá aboánôpake máqtepaq meyanîq uráiyé. Íbaru-wayukao, keráwáqtí áqnáaekoni waaroqá Áánûqtunopake pááqya-qtataaqtaba íma wanamí-kenami oro. Étáu uráinikaa íoro. 17 túyánámmá itáaro. anaaékaq Étáu wenábóání waaroqá móragaraq ákáráimanibo wenaboámá káubiq éna íamikaiye. wemá miráiqtaba íma kanaaraq waéqma ibiqá ôriq umá yáráimanibo áqnáaekoni waaroqá íma kanaaráq matáiyé.

ketáámá íráqôn-anubaqa áwîqa Tááíoni yaayáqinoe.

18 keráwáqá ánekuqma Tááíoni-anubaq Ítíráaeo-wayukaraa íma ya áíkutaee. aokaq-ánúbóata waayúka-ma íanekuinoe. Tááíoni-anubaq iragáráq kumayukómá aabutámmá auréna tutúwáá aqa yéna abotáyákáráq 19 wíyonaaraa-aagaraq móraiqtaba téta íma ya áíkutaee. mi táoqa waayúkama wíyon-aama kéiteta ókaraq íma itai-yááqá yawíkáiye. 20 móra-aimma yé ítaraama mirá-uráiyé: “móra-nakobi wáíwaakoma min-ánúrâq ánekuiyama máqtemma óqtatanapo iyaabóma yíka-monatae.” téna min-áímmá tiráiyé. min-áíqtábá waayúka yáaqa ôriq umá karááe. 21 mi yáaqa kái-yátááqá aónaawana Móteti tiráiyé: “kegaráq táaqa kaitaqá ateqte kéune.” téna Móteti tiráiyé. íbêqa miraráá íyábá íma yagáikuyoe.

22 ááqibo itáaro. mi-máqte-qtátááqtábá íma ya áíkutaee. Tááíoni-anubaq paá mái-Aanuqtuma wení márûkaqa wení Yérútáárebaqa taígani-taigani kaqtó-wayukagaraq yorupamá minnýyaba Tááíoni-anubaq yimuq-yatáápiké ya áíkutaee. 23 Áánûqtuni márûkaq agamaréna yepáq yorupamá áikugowana Áánûqtu máqte-kayukati yaináí-náqá wenôpaqa ya áíkuteta áqnáaema kateko-wáyúkámá mútûq pááq umá ká-nateta yetôpaqa ya áíkutaee. 24 Ítuma aúkáapi-naqa aúgemma anóná-anon-aiqtaba akoqnáá umá tiráinakoma wenôpaqa ya áíkuteta wení naaegómá popoq umá naaeráq ya áíkutaee. Ítuma wení naaegón áaikoma uyátá-maqma íráqô-qtataaqa tiwíqmenataa Éboni naaegómá kótámakuráiyé.

ketáá ateránatae.

25 aamá tinná-nako tinn-aimma íkéite-keite íoro. min-nákómá wenáagaraq maa-márábí-káyúkáyábá Áánûqtuma timáyikena yaímma wemmá íkéite-ikeite umá máeta íbekuraae. miráitata móra aamá tinná-nakoma Áánûqtuni márûpake tinn-aimma íkéite-ikeite umá uyátá-maqma ókaraq íbékonunatae.

26 naayóbáqá wemá téna wenáagoma maramá waráá-waraa uráimanibo íbêqa óqa akoqnáá árain-aimma tiráiyé. minná: “paá íma maramá waraa ónúnamanibo maa-márágáráq yanáá-márúkáráq kímora-taoqa waráá-waraa ónúne.” téna tiráiyé. 27 kímora-taoqa miráuma tiráátiraiqtáae. minná paá máqtemma tarôq urái-qtataaqa waráá-waraa umá aweqtánímanibo tébakaq íaonaraa-qtataaqa paá wánoe.

28 aúge-maruqa keqtáá tiména íma kanaaráq waráá-waraa ínipoaqtáa minnýyaba “tikáiyé” tenúnatae. “tikáiyé” Áánûqtukaq tinnaiq ónátae. ketáaikotaa wemá akáinaiq ónátae. ketáái Áánûqtuma anón-iraraa umá máqtemma táigo-qtataaqa kánímma miraráá máiyé. abo wenáwîqa múte yaaguyabéqtae kaayoné umá maéqtae nunamummá ténátae.

túnabakaa umá tikáinaiq umá máero.

13 Ítu Káríqtokaq túnabakaa umá tikáinaiq umá aati-aati máero. 2 túyánámmá ítama kárágáaq-wayukama íráqônaiq umá naaópaq yíkáaro. yaímama maamiráamá íyamma íma ítareta kaqtó-wayukama Áánûqtunopake yíyamma mirá-inoe. 3 ánná-naupaq-wayukama keráwáqá yeqtí aúkáapikaa máerá yemmá túyánámmá itáaro. yútiq-wayukagaraq karí-wáyúkágáráq yeqtí aúkáapikaa máerá túyánámmá itáaro.

4 ye-áúkákáq máqtemma mamá kanaa ónátae. ánaakogaraq awaikógáráq weqtábá-weqtaba yabíqma matúq-matuq umá ónátae. anu-ánû uréire étamo ye-áúkákô yainéta íyámma ápéqa anaaékaq Áánûqtu yimíniye.

móneqtabama pááqyan-awíqa yamámiyo. keráwáqtí máqte-qtataaqa kenamááríq yimuq-yatáápí máaro. aanibo téna Áánûqtu timá tímikaiqtáae: “kenamáaraq íma tiyuwánúne.” téna timá tímikaiye. 5 missing?

6 ketáá árain-arutaa maéta ténátae:

“uyátárai-nakoma kemmá tiwáqnaa í-naré. ké íma ikatíq ónúne.

marabí-káyúkámá keqtábá nôraq kanaaráq umátikano?” téqtae tenúnatae.

naayóbáqá anó-kayukati yáaimma waránátae.

7 naayóbáqá anó-kayukama Áánûqtuni watáama timá tímikaama minnýyaba túyánámmá itáaro. náaraq umá máeta puyéta uráanabiyo yauwéqma túyánám-má itéra yeqtí matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá mimórai q umá oro. 8 énaikaraq íbêkaraq matúq-matuq umá Ítu Káríqto mimórai q umá máiyé. 9 ókon-okomma yirááti-yataakaraq káqo-kayukati yirááti-yataakaraq kateko-ápiké íma yuwáiyana tiwíqma áwabaqa tikaíno. Áánûqtuni íráqô-qtataaqqnapo ketáái timammá akoqnáá umá pááq-umaginoo. wenámáakoni íráqô-qtataaqqnapo uyátá-maqma íráqônaiq kéibo aáwakon-aimma ímiye. áamáamma aáwakoni áamáamma waayúkama íma yíwáqnaa kéiyé.

áme-wao-qtataaqtaba Áánûqtu kákaiye.

¹⁰ anó-monoq-wayukama naayóbáq agamá amé-wao-qtataaqa owá-náúpáqá amí-yááréráqá matáá-manibo aúgemma amé-wao-qtataaqa íma kanaaráq mayánoe. ¹¹ mú mikákáá anó-monoq-nakoma waiwaakoni naaemá aokaq naaúnurapaq Áánûqtunopaqa máqce-uraimma mamá uyábékema kúmiqtabama agamá amé-wao-qtataaqa Áánûqtukaq ámikaiye. ááqibo waiwaakoni aúma máápaqa kuru aaumépaq agatááe. ¹² miráuraaniq umá Ítuma wegáráq máápaqa kuru aaumépaq púitana wení naaenápó waayúkati kúmiqa maqtukáiyé. ¹³ wemá miráurainiq umá íbêqa matáin-agaema wegáráq ketáámá Íbaru-wayukati kuru aaumépaq wemmá wáqma ko mayánátae. ¹⁴ ketáái árain-ano-maruqa maa-márábí íma wáiyé. Áánûqtuni kateko-márúqá yínîqtaba awé umá máunatae. ¹⁵ aati-aatimá amé-wao-qtataakaa umá ketáá timuqá maréqtaa Ítuqtabama wenáwîqa múte yamá Áánûqtukaq ténátae. aati-aatimá Ítun áwîkaq tóyaupike "tíkáiyé" ténátae. ¹⁶ íráqôniq íyábá ítiwikaaro! wenáwaqnaa-wenawaqnaa íyábá ítiwikaaro! miráráá umá amé-wao-qtataaqtaba Áánûqtuma kákaiye.

¹⁷ keráwáqtí anó-kayukati aammá wáráaro! yeráwáqá nóiqtababi tíyaniq oro. anaaékaqa yeqtí mayáimá máqce-qtataariq urááqtaba Áánûqtukaq timá-amenatae. miráipoana aati-aatimá keráwáqtí timakómá yabíkáiyé. keráwáqá waráiyana yimuq-yatáápi yabítikanoe. íma waráiyana tirummá íyéta íyabítikanoe.

nunamummá tíwáqnaa-tiwanaae.

¹⁸ keqtááyábá nunamummá tíq-tiq oro. ketáái túyánámmá Áánûqtukaq arupúma umá wáiyaba kéitaunatae. máqce-tupaama kateko-yátááqá tíkainaiq ónúnatae. ¹⁹ mi-qtátááqá akoqnáá umá mirá-oro téna miráiyataba awaaraq-kánáábí kemmá Áánûqtu móragaraq keráwáqtôpaq wakútikaniye.

²⁰ ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma Áánûqtu wemmá pukáipike itó-umakaraiye. Ítuma tipi-típigoni íráqô-kawaa-naqa ááyena wé pukáitababoana Áánûqtuni anóná-anon-aimma matúq-matuq umá umá-nataqtukaiye. kaayoné-yátááqtabá Áánûqtu máena ²¹ máqtemma íráqô-qtataaqa wení auyánáqtabá íyamma kanaaráq timíniye. Áánûqtu Ítu Káríqtonapo keqtáábimá máqtemma íráqô-qtataaqa akáinaiq íniye. Ítu Káríqtokaq Áánûqtuni tágama-yataaqa matúq-matuq umá wáiyé. miráuma waíno.

yaímma-aqto-aine.

²² ketúnabaro, maamin-áipíké akoqnááma mamá awé umá ítama oro. maamin-áúbá agatáuna íma ayáqtaáq-aubae. ²³ kemá timá-timena kéune. ketáái tíbâqa Tímoti ánná-naupake ayúbákaawana abo awaaraq-kánáábí yínakama ketê máinaqa keráwáqá ko timónayuye.

²⁴ keráwáqtí anó-kayukagaraq Áánûqtuni waayúkagaraq yeráwáqá ketí watáa yímero. Ítari-wayukama keráwáqá yetáama timá tíkaraae. ²⁵ Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa keráwáqté waíno!

Yêmiti

1 min-áúbá-wánnáámá kemá Yêmitima Áánûq-tuyaa uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni mayái-nákómá agatáune. Áánûqtuni Ítiráaeo-wayukama máqte-marabaqa wéyáwé umá máa-kayukayopaq ká-gayaune.

² ketíbâqawaaraa-kayukao, káqo-kaqon-ummaa-yataaqa keráwáqtôpaq paá umátikainaq abo keráwáqá paá yaákama máero. maamin-úmmáá-yátááqá keráwáqtôpaq ínama keráwáqá uyátárai-nakon-aama yáqtoqma akoqnáá éqa miráráá íyana keráwáqtí tirukómá uyátá-maqma akoqnáá aurániye. minnýaba áqa káonaae. ³ missing? ⁴ keráwáqá yáqto-tukeq keráwáqtí íráqôn-aaimma uyátá-maqma anóniq ínaqa móra íráqô-qtataaqa Áánûqtuqtaba íma ayawáá yánoe. ⁵ keráwápíké móra-nakoma akoqnáá umá íráqôn-auyanaqtabamo kéenama Áánûqtukaq ítama aónáinana wemmá amíniye. Áánûqtuma wení íráqô-qtataapike amuqá maqmá keráwáqá máqtemma timínéna kéiyé. ⁶ keráwáqá minnýabamo ítama káoneqa íma kaayaq-túyánámmá itéraq tínômanibo paá wekáq tirummá áméro. waayúkama kaayaq-yúyánámmá únómmá uwáágoma awekárááq inikáá umá mi-káyúkámá mááe. ⁷ miráráá káyúkámá kaayaq-yúyánámmá wáina-yuma yemá uyátárai-nakonopake íma móra-yataaqa mayánoe. ⁸ ímiye. yemá paá aati-aatimá yíkái-qtataaqtataba íma kéitaae.

⁹ móra-nakoma íma oótamma makáina-nakomma Áánûqtuma wení aúyánámmá wekáq kémaraiipoana min-áwáyóq-nákómá kanaaráq amuq-yatáápí mániye. ¹⁰ Áánûqtuma móra oótamma makái-nakomma wenáwíqa mé kumínanama minnýabama anaaékaq wemá amuqá marániye. taákaq máráaro. oótamma aati-aatimá íma wániye. ímiye. wíráati-yataakoma ayákama púínikaa umá oótamma paá naenómá augéna kabiráginiye. ¹¹ aabaúmá kéutena aaqá ké-gautowana áápepaaqa kokoq umá kááyakena wíráati-yataakon arammá popoq marabí kéiyé. mirá kéitana-ma íma íráqô-qtataaqa pááq umá wániye. móraiq umá min-nákómá taíbaq-otamma makáina-nakoma wení oótaqtaba kéinana páátákáá wenaúwaraimma ánataginiye.

¹² ummaa-yátááqô móra-nakokaq yínnama wemmá íma uyátainanama wenarukómá íráqóniq íniye. uyátárai-nakon áaimma miráuma yáqtoqma akoqnáá énama anaaékaq amuq-yatááqá mayániye. min-ámúq-yátááqáqá uyátárai-nakoma akoqnáá umá tiráiyé: "mi-káyúkámá keqtábá yíkáina-wayukama amuq-yatááqá yiménúne." téna tiráiyé. ¹³ yaímma makatí-yátááqá keráwáqtôpaq yínaqa túyánápímmá maará

umá ítero: "maami-mákátí-yátááqá Áánûqtuma timákaitana iráiyé:" téqa ítero. máqte-kayukama Áánûqtumma íma kanaaráq makatíyana Áánûqtuma aati-aatimá máqtemma íma kémakatiye. ¹⁴ móra-nakomma makátimma wení táwî-auyanakoma wem-má kéyabitiye. ¹⁵ táwî-yuyanakoma yemmá yabitínata kúmiq-yataariq pááq ínoe. abo yeqtí kúmiq-yataariq étama puínoe.

¹⁶ ketí tíkái-tibaqawaaraa-kayukao, táwî-auyanamma ayuwáyanama keráwáqá makatíniye. ¹⁷ máqten-iraqo-qtataaqa máqten-amuq-yataakaraq Áánûq-tunopake keqtááyôpaq kéiyé. Áánûqtuma wemá ókóní áaine. miráimanibo aabaúráá wíyokaa íma máiyé. aabaúgógáráq wíyokogaraq yenákámá yáutu-yautu kéoyapoata máqten-imamma waéqma kéyautoe. miráimanibo Áánûqtu íma waékaipoana wení ópí móra-amamma íma wáiyé. ¹⁸ Áánûqtuma keqtááyábá wení iyápó-annaraa ígáae téna wení árain-aimma tímikaiqtaae. wení máqte-annabike ketáámá áqnáae-iyapo-annaraa umá máunatae.

¹⁹ tíkái-tibaqawaaraa-kayukao, maan-áímmá taákaq máráaro. keráwáqá máqtemma aati-aatimá watáaya-ba itéraq yokaa oro. miráimanibo keráwáqtí táama kéteqa áqnáabaqa túyánápí itéq tero. íma páátákáá tíyamma oro. ²⁰ keráwáqá tíyamma máyáama íma Áánûqtuni aammá kéwaraae. ²¹ keráwáqtí táwî-aaimma paábaqtaa iyaabótúwáaro. keráwáqá kenamáárfiq Áánûqtuni aménáápáq maréraq mi-kátáámá wemá ke-qtirupi máráin-aimma wáráaro. maamirán-áínápó Áánûqtuma keráwáqtí tirun-iyápógómmá awiráinana ípuiniye.

²² keráwáqá Áánûqtun-aama íma paá taáqnapo itánômanibo yaaguyaqmá nóinabi tinnaiq oro.

²³ náawabi Áánûqtun-aama iténa ímo miráinana wemá kaapópíké wenóíqa aónainikaa íniye.

²⁴ wenóíqo aónatuwena koénama wenóíqtabama aónaimma awikátukaiye. ²⁵ áá ítarai-nakoma Áánûqtun ámáan-aimma aónaimma minná íráqô-kaapore. maamirán-ámáan-áímmá wenamáa túyawaa tuqmá-yátááqá kétimiqtaae. máqtemma áá itáa-wayukama Áánûqtun ámáan-aimma kéwaraae. yeráwáqá nóinabi itáama íma kéyuwikaae. yeráwáqá aati-aatimá aanaúramma waqmá mirá kéopoata yemá máqte-qtataariqo kéetama yimuqá kémaraae.

²⁶ móra-nakoma wenaúyánápí téna "kemá Áánûqtuni aammá kéwaraune" timánibo wenamáábíma íma kawáá ená wemá wetábá kaaqaari-áímmá kétiye. wenaúyánákómá Áánûqtuqtaba íma arupú kéiyé.

²⁷ arupú-auyanamma Áánûqtuqtaba minnáe. keqtoq-

íníkáráq iyápógarag yetínóbo pukáiyamma yíwáqnaa oro. abo keráwáqá táwî-aaigtaba nékaq máero.

2 ketíbâqawaaraa-kayukao, Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq umá yaqtóráaro. wemá tágama-yataaqa ógikai-nakoe. keráwáqá oótamma makáa-kayukayaba íráqôniq kéumayikaamanibo áwáyoq-wayukayaba tinaaémma kéumayikeq ommá táwî-aaimma paá kéoe. 2 itáaro. móra-nakoma keráwáqá áíkuma máan-aukaapimma íráqôn-unakaqtogaraq wíráati-yataakaraq maréna kéinana móra-nakoma yakáq-yakaq-unakaqtoma maréna kéinaqa 3 máka-nakama móraiq íráqôniq paá umayíkáaro. keráwáqá oótamma makáin-naqtabama téq “emá maan-íráqôn-ábíqtátáráq maráq mááo” itéraq ániibo áwáyoq-naqtabama “emá merapáq itó-uma mááo” abo “marabí maraq mááo” téraq ítero. 4 keráwáqá maamirán-áimma téq oweqa keqtúyánápíké táwî-aaimma kéyainaae.

5 ketíbâqawaaraa-kayukao, itáaro. oótamma íma makáa-kayukama Áánûqtuma “íráqô-meyamma yiménúne” téna tiráiyé. wení yabíkái-marupaq yeqtí yíwíqá máikaae téna minnýyaba máqtemma wekáq yirummá ámê-kayukama wemá akoqnáá umá timá yímikaiye. 6 miráimanibo keráwáqá oótamma íma makáa-kayukayaba tinaaémma kéoe. itáaro. nói-kayukawaq keráwáqá táigomma umátiketawaq ti-wíqmeta túbimma maránô? yemá oótamma makáa-kayukae. 7 yemá Ítu Káríqtoni íráqôn-awiqtaba táwî-aimma kéte-kayukae.

8 keráwáre maamin-ámáán-áimma tirummá amíyátábá Áánûqtuni aúba-wannaabi agatáimma keráwáqá maamin-áimma wáráaro. mirá téna “keráwáqá ketábáráá tíkáiniq umá káqo-kayukayaba tikáino.” téna kétiye. 9 keráwáqá oótamma makáiyakayukama yetíwíqá múte kéyauyeq áwáyoq-wayukati yíwíqá íma múte yaúyomma keráwáqá kúmiq-yataariq kéoe. 10 náawabi kímora-amaan-aimma akátinnama wemá otaammá kéguye. 11 Áánûqtu téna “kumari-áimma íma tarôq oro” wemá ókaraq téna “waayúkama íma yíkamma púyôro” téna tiráiyé. abo íma kumari-áimma éqo waayúkama yíkamma púyômma Áánûqtun-aurakaq tigaemá kéiyé. kímora ámáán-aimma íma waráanayataboaba Áánûqtun ámáán-aimma emá aká-taane. 12 min-ámáán-áimma káqo-kayukayaba tirummá amíyanama min-ámáán-áikómá timátikainaqtataa túwawaaq tuqmá Áánûqtun-aurakaq tigaemá íma éq-taa kónunatae. keráwáqá máqten-aimma tíyakaraq máqte-qtataariq o-káráq min-ámáán-áimma wáráaro. anaaékaq Áánûqtu min-ámáán-áikáq keráwáqá yainániye. 13 keráwáqá káqo-kayukama íma paru umáyikaiyanama Áánûqtuma keráwáqá wení paru-yátáápíkémmá ítiminiye. miráimanibo keráwáqá káqo-kayukama paru umáyikaiyanama Áánûqtuma wení paru-yátáápíké mirá-umatikaniye.

14 tíbâqawaaraa-kayukao, ketáámá paá tóyaukaken-aimma téqtaa “ketáá Ítukaq itáíq-itaiq umá kéyaq-toraunatae.” téqtaa kêtunataamanibo ketáámá nóinnabi wemá tiníq ítaa únnama ketáái watáama íma arupú-áiné. 15 yaímma keqtiwarááni keqti-

naanorááni Ítukaq yirummá amíya-kayukama yeqtí unáákáqtóaa yeqtí aáwakaraq íma wáinaqa

16 maamin-áimma téraq “keráwáqá tíyaqa yaáka máero. tú yawááq umá kokoq í-únákáqtó kúberera íráqôniq umá aáwaqa naaro” téraq mirán-áimma íma timá yíkáaro. maamirán-áimmô kétemma íma yíwáq-naa kéoe. 17 keráwáqá itáíq-itaiq-yataakoma móraiq kéiyé. keráwáqá itáíq-itaiq-yataakoma káqo-kayukayaba íma éta paátataakaa wáiyé. 18 yaímma keráwáqá kéte “emá itáíq-itaiq í-ááimma mayánaq kemá káqo-kayukayaba íráqô-qtataariq kéune” téna tínoe. kemá Yêmitima yawéqma tenúne: “móra-nakoma wení itáíq-itaiq í-yátááqá wáinama káqo-kayukayaba íráqô-qtataaqa ínnama wení itáíq-itaiq í-ááimma ketáámá káonaunatae. 19 keráwáqá téq “Áánûqtuma wemá wenamáa árai-manikoma máiyé” temmá kéte. árain-aimanibo waátáikogaraq mimórá-áimma ítama ikatíq umá aqte kéoe. 20 aíbôq-wayukao, keráwáqá kétémonaune. itáíq-itaiq kéomanibo minnýyaba íma éta keráwáqá itáíq-itaiq-yataaqa paátataakaa kéiyé.

21 maamin-kátáámá taákaq máráaro. naayóbáqá ketáái títaubikoma Áabaraama Áánûqtumma amuqá amígáae téna wemá Áánûqtu timá-amin-aimma mirá-uraine. minnáe. wenáanikoma áwíqá Ááiteki wemmá óqta-taareraq wayakéna ikamínéna itana Áánûqtu téna “aaqáo” tiráine. Áabaraama miráráá uráiqtababoana Áánûqtun-aurakaq arupú uráiyé. 22 keráwáqá kéitaa? Áabaraama itáíq-itaiq uráiqtababoana Áánûqtuma timá-amin-aimma mirá-uráiyé. Áabaraama wemá minnýyaba uráiqtaboq-taa ketáámá téqtaa “Áabaraama wení itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa anómma máqe-uráiyé.” téqtaa kétaunatae. 23 miráitana Áánûqtuni aúba-wannaabi maará kétiye:

“Áabaraama Áánûqtun-aama itáíq-itaiq umá itaraipoana

Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá máqe-uráiyé. abo weqtábámá ‘Áánûqtuni aanábóé’ tiráae.”

mirá téna Áánûqtuni a*ba-wannaabi kétiye. 24 miráitana móra-nakoma paá óyauk*ke téna “kemá Ítukaq itáíq-itaiq umá kéyaq-toraune” ténama Áánûqtun-aurakaq wemá íma kateko-náre. ímiye. min-n*kómá Áánûqtun-aama timá-amin-aimma mirá kéenama wemá Áánûqtun-aurakaq kateko-náre.

25 móraiq umá naayóbáqá mórama aakaq-nóiníqtábá wenáwíqá Aréaabie. maami-Y*qtááéó-íníkomá min Ítiráaeo-kaqto-wayukama Yótua timáyíkái-kayukama yemmá maan-íníkomá yíwáqnaa uráiyé. yemmá káqon-amma yiráátitata min-áimma waráiyata yeqtí namu*o-wáyúkámá íma yibáá éta yíkaminoe. min-íníkomá aakabá yáutu-yautu-inimma máqe-uraimaniboa wemá Yótuaní timáyíkái-kayukama yeqtí namuro-wáyúkábíké nékaq mayuwénaboana Áánûqtun-aurakaq wemá kateko-ínímmá aúká*ye. 26 itáaro. aúgoma aáma íma wáinanama aráákagurain*ue. móraiq umá itáíq-itaiq o-káyúkámá káqo-kayukayaba *áqôniq íumayikaama yeqtí itáíq-itaiq-yataaqa aráaq-yuraa *áiyé.

3 ketíbâqawaaraa-kayukao, netuqyaammá keráwápíkemmá aúba yirááti-wayukama íma aúráaro. Áánûqtu aúba yirááti-wayukama pááqya-paru-yataakaraq yainániye. ² ítáaro. máqte-kayukataa nóinabi téqtaa túnnayaba íkarutaunatae. ketáá itaa arútáanama ketáái kateko-yát*áqá ánataginimanibo ketáámá máqtemma ketáái kateko-yátááqá únnayabataama íkánatagiye. móra-nakoma wení kateko-yátááqá ánataginana wenaúyawaakoma máqten-aayapaq arupú umá yabi íniye. ³ ketáámá oótima yabi ténátaama wení óyauipi akoqnáá-annama (téini) kégu-maraunatae. mirá únnayabatama wíinna-ayapaq ketáá yabi tenanataá min-ánón-ótímá wíkáae téqtaa kéunatae. ⁴ ketáámá anón-unopi-kaarema yabi ténátaama móra-nakoma áwíqme wí-yátáráq kéyaqtoraiye. uwáama kéyoraitanamanibo mi-tátánápó móra-nakoma nopí-káaré má wíinna-ayapaq wíkáae téna miráitana kéwiye. ⁵ mórai qumá amáábíyataba wáíye. pááqyamma wáimanibo netuq-áímmá kégarena ketúta múte kéyauíye. miráipoaq keráwápíkemmá netuqyaammá yirááti-wayukama íauraaro. ítáaro. pááqyan-autamma ínna-waigoma máqte-karaamma kanaarác kamá iqtubíniye. ⁶ timáábígoma miráuma íraráá kéíye. káqo-kaqo-tai-aimma kanaarác tíniye. timáábígotaama táí-aimma kítitanama máqte-tugotaa táwíq umákenna ketáái íraqôn-aaimma mamá táwítawaa umátuwaigaae téna mirá kéíye. min-íramá timáábígotai táí-aimma Tááqtaanopake kéíye. ⁷ abááq-wámmá waayúkama kanaarác awíma kaayoné umáyikanoe. numagárác abááq-wákárác táiwakaraq noyáákaraq máqtemma awíma kaayoné kéoe. ⁸ miráimanibo máqte-kayukama amáábíma íma kanaarác awíma kaayoné umákanoe. ketáái yabi í-yátááqá aménáápáqá íma máitana táwí-yataakoma uwaatagáákáá-qtátááqá ógikaiye. ⁹ ketáái timáábínapo ketibotáa uyátárai-nakon-awiqa ketáámá múte kéyauyeqtaa ketáái timáábínapo káqo-kayukama yiwéqnéqtaa kéunataama yemmá keqtáaráá umá Áánûqtu wetábá wekáá umá tarôq uráíye. ¹⁰ mimórátóyáúpíkétáá íraqôn-aikaraq táwí-aikaraq kêtunataamanibo miráráátáá únnataama táwí-aaine. ¹¹ ketíbâqawaayuo, poqnokómá non-úrákógárác únókógárác mi-mórábíké íkégumiye. ímiye. ¹² mórai qumá ina-yágó íma eqá káyubiye. túti-annagoma íma konnóqa káyubiye. ímiye. unókómá íma non-úrámá káyubiye. mórai qumá mimórátóyáúpíké íraqôn-aikaraq táwí-aikaraq kêtunataamanibo táwí-aaine. miráipoaq netuqyaammá keráwápíkemmá yirááti-wayukama íma aúráaro.

¹³ móra itaí-nákómá wení íraqôn-aaimma tiráátínaq-taa kanaarác aónanunatae. wemá óq-wayukati aménáápáqá máena wenaúma íma múte yauyéna-manibo wení mayaimá íraqôniq kéitaqtaa ketáámá káonaunatae. ¹⁴ keráwáqô, keráwáqti tíyaqnobaaqá táítiyamma kémaraao? keráwáqá kárún-ainaq te-káyúkáwáq kémaeyo? aúyabayaba-wayukawaq kémaeyo? keráwáqá mirámô kéeq oweqa keráwáqtabá téq “kemá áá ítarauna-naqune” ítero. maamin-áímmá

kaaqaari-áiné. ¹⁵ maamin-áímmá Áánûqtunopake íma kégumimanibo maa-márábíké paá kéíye. Tááqtaayaa táí-aagonopake kéíye. ¹⁶ waayúkama yetíwíqa mamá anóniq íkáae téta kárún-aaimmo kététaama abo unítíqa tíyanama káqo-kaqomma táwí-aaimma pááq íniye. ¹⁷ miráimanibo itaí-yátááqá Áánûqtunopakemma minnáe. mútúqa íraqôniq umá wáena táígokaraq íma wáíye. min-ítaí-yátááqá kaayonégárác parugárác wáíye. aamá ítama akoqnáá kéíye. máqte-kayukama íraqôniq kéumyikena arupú keena íma kaayaq-óyáúríq kéíye. Áánûqtuni itaí-yátáákómá miráráá kéíye.

¹⁸ mi-káyúkámá kaayonégárác kémaeta yeqtí kaayoné-yátáákómá wéyáwé ínata kaayoné-yátáákóni arammá waayúkama Áánûqtun-auraaq kateko-wayúkáe.

4 ááikaraq unítíq-aikaraq náakakenaq kéíyo? ke-qtirunóbáké kéíye. mi-qtátááqá keqtúgoma tíkáimma keqtúyánámmá kéyabitenapoana ke-qtirunóbáqá aati-aatimá ááíqa kéíye. ² keráwáqá maa-mi-qtátááqtabá kétikaimanibo íma kanaarác mayánôpoaq keráwáqá waayúkama yikamiyataba yokaa kéoe. káqo-kayukati táitawaa-yataaqtaba keráwáqá túrananna káamanibo íma mayépoaq unítíq-aimma kéteq ááíqa kéoe. ítáaro. keráwáqá Áánûqtukaq íma ítama káonepoaq keráwáqá tíkáí-qtataaqa íkemayaae. ³ keráwáqti táwí-tuyanakake Áánûqtukaq ítama káoneqa keráwáqá íma wenôpake mayánoe. keráwáqá kenamá keráwáqtabá máqte-qtataaqa ítama káonaae. ⁴ waayúkao, itáíq-itaiq-yataaqa íma kéyaqtoraae. maa-márábí-qtátáákóni aanábómá máeq Áánûqtuni namuro-wáyúkámá mááe. móra-nakoma téna “kemá maa-márábí-qtátááqá kétikaiye” tinnama aati-aatimá mirá kétena wemá Áánûqtuni namuro-náqá káukiye. ⁵ Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá téna kétiye: “Áánûqtuni Aágoma ke-qtáábí makáimma wemá miráuma kárún-aimma tin-nákóráá uráíye.” téna íma paátataakaan-aaine. ⁶ miráimanibo Áánûqtuma wení íraqô-qtataapike akoqnáá umá timá tímikaiqtaae. wení aúba-wannaabi mirá téna kétiye:

“yetúma múte yaúyo-kayukama

Áánûqtuma yemmá waéqma yinaaéma kéumayikemananibo

yetúma íma múte yaúyo-kayukaraq

wení íraqô-qtataapike kéyimiye.”

téna kétiye. ⁷ miráipoaq keráwáqá kenamááríq Áánûqtun aménáápáq maréq wenáama wáraaro. Tááqtaamma awéqtáiyana keráwáqtpake péqmarena paábaq uyaa timáginíye. ⁸ Áánûqtunopaq waaqókák íyanama wemá keráwáqtpaq waaqókák yíniye. keráwáqá kúmiq-yataariqo kéeqa paábaq tinaaéma umáméro. ⁹ keráwáqti kúmiqtaba íma timuqá maréqanibo paá ummaa-tírúkárác máero. minnáyaba íma wíráa ínômanibo tiruqtábá oro. ¹⁰ uyátárai-nakoni aménáápáq maíyana wemá keráwáqá múte yauyíniye.

¹¹ ketíbâqawaaraa-kayukao, keiyáá móra-mora-yuma móra-mora-yute táwí-aimma yeqtábá ítero. náawabi wenábâqawaaraa-naqa kéyainenama táwí-

aimma weqtábá tinnana wemá Áánûqtun ámáan-aimma kényainenama táwî-aimma weqtábá kétéye. wemá ámáan-aimma kényainenama wemá téna “kemá ámáan-aikoma uyátáraune.” téna kétéye. ¹² itáaro. Áánûqtuma wenamá ámáan-aimma kétémitaamanibo keráwáqá kenamáárîq keqtí ámáan-aimma timínéqtaa kéoe. Áánûqtuma wenamá wemá kanaaráq aúwaraimma timénataa wenamá kanaaráq ánatatikaniqtaae. keráwáqá “Áánûqtumune” téraq kéte? abo íma tibâqawaaraa-kayukama yaináaro. ¹³ keráwáqá maan-áikáámô téq oweqa “íbêq-kanaaraq ketáámá maabáq ónúntaae. aabáyaama ketáámá mibáq ónúntaae. ketáámá kímora-karitimaatima mibáq maéqtaa netuq-mónéqá páaq ónúntaae.” maamiraráá téq oweqa keráwáqá ketáama itáaro. ¹⁴ keráwáqá nói-qtataaraq aabáyaama páaq ínimma íma itaraae. keráwáqá túwaraimma konnákóráá umá páaqya-kanaama maéna kóiniye. ¹⁵ keráwáqá maará téraq tero: “uyátarai-nakomma akáínaiq umá ketáámá paá máeqtaa ketáámá maamirá éqta merará éqta ónúntaae.” miráá téraq tero. ¹⁶ miráimanibo íbêqa keráwáqá túma múte kényauyeq keráwáqá miráino-qtataaqtabagaraq íma miráino-qtataaqtabagaraq paá kéte mirá kéeq Áánûqtuni amenáápáq íma maíyamma minná táwî-aaine. ¹⁷ itáaro. móra-nakoma íraqôn-aaimma aónarena mirá íma ínnama min-nákómá kúmiq-yataariq kéiyé.

⁵ íbêqa keráwáqá ótamma makáa-kayukao, ketáama itáaro. mi-kánáámá yínnama keráwáqá táwîq-totiqá maréq ibiqá yaránóe. ² keráwáqá ótamma kabiréna unáákáqtôma kawaanogómá kégarainana ³ akoqnáán-otamma naenómá augéna keráwáqá tiráátinoqtaae írámô árainikaan-aíqa miráráá umá táí-meyamma keráwáqá yíniye. kenamá keráwáqá taíganin-otamma káikuyoe. ⁴ keráwáqá yópímmô mayaímá máyáa-kayukama makáqma yíwíkeq yemmá íma meyáníq kéopoata yeráwáqá anókaq ááyataa umá keráwáqá táwî-aaiqtaaba kéte. yeráwáqá ááyataa-aikoma Áánûqtuni aápi ko kéberaitana wemá uyátarai-naqa máqten-akoqnaagaraq máiyé. ⁵ maa-márábí keráwáqá taíganin-otamma káikuyeq taíganin-aawaqa naréqa íma kammáa káeq mayái matááe. keráwáqá mirá kéeq mimórá táoqa yaímma-wayukama timáyíkáawata waayúkama yíkakaae. ⁶ missing?

⁷ keqtíbâqtiwaama Ítuqtaba mááe. miráinaq uyátarai-nakomo kumiyábá awé uréraq tú pukáinabaq máero. móra-nakoma yómmá yoqmakéna aaqá íyábá aú pukáipaq awé iníq umáraa máero. ⁸ keráwáqá tú pukáinabaq awé oro. mi-qtátááqá yínnama íaonanobo paá akoqnáá umá awé oro. uyátarai-nakomo kumí-kánáámá waaqókárîq kéiyé.

⁹ keqtíbâqawaayuo, móra-nakoma Káríqton-annabike-nakoqtabama táwî-tawaa-aimma weqtábá ítero. mirámô éq oweqa Áánûqtuma keráwáqá yainánaq tigaeyábá ínoe. taákaq máráaro. uyátarai-nakoma

ketáái yainánaq waaqókáq kéyena yokaa umá yaberániye. ¹⁰ keqtíbâqawaayuo, Áánûqtuni amuné-wáyúkámá naayóbáqá uyátarai-nakon áwíkaq tirááne. yetáaiqtaba wannaabí agatáamma min-ááímmá wáraaro. yeráwáqá yú pukáipaq yeqtí yíqa í-yátáápi awé urááe. ¹¹ mi-káyúkámá yáqtoqma akoqnáá umá yú pukáipaq awé uráa-kayukama yeqtábá kétaunatae: “yeráwáqá Áánûqtuma íraqóniq umáyíkaraiye.” téqtaa kétaunatae. min-nákómá Yóbu weqtábá itaraae. naayóbáqá Tááqtaama wemmá táwîq kéumakaitana Yóbu Áánûqtumma íma anaaémma ámikaimanibo aú pukaráipaq awé uráine. anaaékaqa Yóbu anónuqma aúráitana Áánûqtuma wemmá áwáqnaa uráiyé. uyátarai-nakoma wení paru-yátááqá wáitana wenarukómá keqtáyátábá ôriq kéiyé.

¹² ketíbâqawaayuo, itáaro. keráwáqá árain-aimma akoqnáá umá kéteqa íma Áánûqtuni márûkoni áwíkarraq maa-márágón áwíkarraq káqo-kaqo-qtataakon áwíkarraq yamá keráwáqá akoqnáá-aimma ítero. keráwáqá yauwéqma kéteqa paá “owé” abo “ímiye” tero. móra-yataakon áwíkaq kéteqa túyánápi kéteqa “mi-qtátáákómá akoqnáá umátikaniye” tíyamma minnáyaba Áánûqtuma keráwáqá yainániye.

¹³ keráwáqá móra-nakoma árupunaa íyana ummaa-yátáápi máenama nunamummá tíno. keráwáqá móra-nakoma amuqô kémarenama uyátarai-nakon áwíqa múte ibí timá yauyíno. ¹⁴ keráwáqá móra-nakoma karímô kémayenama itáiq-itaiq o-yúti kawáa-wáyúkámá yeqtábá yígáae téna yáyainata yeráwáqá nunamummá má kétémaketa matawémma uyátarai-nakon áwíkaq marakánoe. ¹⁵ ánibo yeráwáqá Ítuqtaq itáiq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá kéeta nunamummá tíyanama miráuma mi-kári-náqá auwiráiyana Áánûqtukaq íniye. miráinana uyátarai-nakoma wemmá móragaraq atóbayakaniye. min-nákópímmô kúmiq-wáinanama uyátarai-nakoma wení kúmiq-yataaq paábaq matuwéna awikátuwaniye. ¹⁶ keráwáqá kúmiq-yataaqtaba móra-mora-yuma móra-mora-yute abarokáq timá páaq oro. wetê-kete nunamummá tero. miráinana Áánûqtuma keráwáqá atóbatikaniye. min-nákómá Áánûqtun-aurakaq kateko-naré wemá nunamummá timmá akoqnáá kéiyé. ¹⁷ Iráiya paá keqtáará-kánóré. wemá nunamupí “aaqá íyuwo” téna titana maa-márábí kaumo-káritímáátígáraq abapaké móra-wiyopimma aaqá íuraiye. ¹⁸ ókaraq nunamummá titana aaqá wíyôpake kuména keqnáámmá yópíké aáwaqa utaráiyé.

¹⁹ keqtíbâqawaayuo, keráwáqá móra-nakomma árain-aipike yabitimátuwaiyanama mórama itáiq-itaiq umá maína-nakoma yauwéqma awíqme yíno. ²⁰ minná taákaq máráaro. náawabi mórama kúmiq-nakoma wení táwî-aaipe waéqma ayuwáinana mi-kúmíq-nákóni arun-iyápógómá mamá íraqóniq kéumakena íma puínana Áánûqtuma wení taígani kúmiq-yataaq paábaq matuwéna awikátuwaniye.

1 Pítaa

1 kemá Pítaama keráwáqá máqtemma káqo-kaqo-marabaq namuq-wáyúkáráá umá Pááqtati-marabaq máa-yugaraq Karétia-marabaq máa-yugaraq Kaaparótia-marabaq máa-yugaraq Étia-marabaq máa-yugaraq Pitínia-marabaq máa-yugaraq máqtemma keráwáqtôpaqa kágayaune.

2 ketibotáámá Áánûqtuma wenaúyánápíké keráwáqá wetábá aokarîq umá máigaae téna aúyaqtikaraiye. Aokaq-Áágómá keráwáqtí tirunóbáq kémayaitapoaq keráwáqá aokaq-wáyúkámá káuraae. Ítu Káríqtoma keráwáqá wení naaenápó tete umátíkaraiqtaba keráwáqá wanáama wáráaro. wení íráqô-qtataakekaraq wení kaayoné-yátáákékáráq uyátá-maqma taibaq ókaraq-okaraq keráwáqá timíno.

3 Áánûqtuma uyátárain-naqa Ítu Káríqtomma aboákáq wení anó-paru-yataaqtaba “tíkáiye” kétunatae. wení paru-yátááqnápómá aúgen-auwaraimma matéqtaa íma aónáunayabataa íráqô-qtataaqa yínîqta-ba kanaaráq awé ónúnatae. Áánûqtuma Ítu Káríqtomma pukáipike mamá itó-umakaraiqtataboqa ketáámá miráuma kanaaráq akoqnáá umá awé ónúnatae. **4** miráuma kéitaunatae. anón-iraqo-qtataaqa keqtááyábá Áánûqtuma wení márûpaq tíkaraiqtae. maami-qtátáákómá íma kabiréna íma aqnúnîq éna ínî-qtataaqa wáiyé. **5** wení akoqnááqaraq Áánûqtuma keqtáá Ítukaq itáiq-itaiq únna-yutaa yabí tíkarainanataa min-áwáátáqá Ítuma yauwéqma kumíniye. mi-kánáágóní aqtó-kánááráqá Ítu Káríqtoma yokaa kéonanataa kukéna keqtáámá wetábá tiwiránîqtae.

6 miráinaq keráwáqá minnýaba timuqá kanaaráq maránoe. paá pááqya-kanaabimma keráwáqtí tú-tiqa í-yátáákáráq ummaa-yátáákáráq maa-márábímmá mayánoe. **7** maamin-úmmáá-yátáákómá keráwáqtí íráqôn-aaikomma maqmá timónaniye. miráuma áwáarara kain-óqtákómmá iranápó agamakéta námô ai-wáíggómmá mamá paábaq kéyuweta áwáarara kai-wáíggómmá máráníq umá miráráá umá keráwáqtí itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba Áánûqtuma maqmá timónaniye. keráwáqtí itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa uyátá-maqma anómma áwáarara kain-óqtákóqtábámá wáiyé. áwáarara kain-óqtámá waayúkama yawarápatuwanoe. keráwáqá maqmá timónatuwainama Ítu Káríqtoma kukénama keráwáqá matúq-matuq umá yaaguyabí-yátáákáráq tágama-yataakaraq timíniye.

8 kemá Pítaama kenamáárîq Ítumma aónaraune. keráwáqá maa-márábímmá íma aónaraamanibo wemmá keráwáqá tirummá káme. ibêkaraqa keráwáqá wemmá íma káonaamanibo wekák itáiq-itaiq kéoe.

miráiqtapoaq keráwáqá timuq-yatáákáké kétagaae. ániibo min-ánó-tímúq-yátááqátábámá kanaaráq móra-aimma íma tenúnatae. **9** keráwáqtí itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtataboqa áqa íráqô-meyamma kémayaae. keráwáqá itáiq-itáiq umá yáqtoraaqtataboana Áánûqtuma keráwáqtí tirun-íyápógómmá wení márûpaq awíqmena uíyábá kákaiye.

10 naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá Áánûqtuma wení íráqô-qtataaqa timínîqtae téta yemá tirááne. Áánûqtuma náaraq umáwaq keqtáámá ti-wiráníyô téta yemá abáá íq-iq urááne. **11** Ítu Káríqtoni Aágoma yeráwápí wáitata yemá min-Áágóqtábá ítama aónaraane: “náawaq kukénawaq maa-márábí-káyúkámá mamá atóbamayikaniyo? náa-taoraq wemá kumíniyô?” téta yemá ítama aónaraane. ániibo naayóbáqá yemá amuné-áímmá Ítu Káríqtoqtaba tirááne: “Metáiya kukéna anómma aú-aíqa í-yátááqá mayániye. anaaékaqa Áánûqtu wemmá pukáinabike mamá itó-umakainana anómma tágama-yataaqa mayániye.” téna Aágoma timá yímikaine. **12** Áánûqtu wení amuné-wáyúkáráqá yeqtí kanaaráqtábámá íma tiráimibo anaaékaq-yupaayaba tiráine. min-ámúné-wáyúkámá keráwáqtábáqáráq ketáái íbêq-kanaayabagaraqta tirááne.

íbêqa yeráwáqá náayuwabi Ítuqtaba átê-wataama te-yúmá Aokaq-Áágómmá Áánûqtuma timáyíkáitata wení mimórá-wátáámá kéte. owé. mi-kátáámá ketáámá áqa kéitaunanataa yemá Áánûqtunopake kaqtó-wayukama yemá itaiyábámá ôriq umá keyikaiye.

13 miráinaq keráwáqtí túyánáímmá íráqôn-aaiqtaba yokaa oro. kamuqá kéiteraqa máero. Ítu Káríqtoma yauwéqma kumínî-kanaaraqa Áánûqtuma wení íráqô-qtataake keráwáqá timínímma minnýaba awé oro. **14** wení árain-iyapora umá Áánûqtun-aama wáráaro. keráwáqá keqtúgoni akai-yátááqá íma wáráaro. mi-tíkái-yátááqá keráwáqá wakáamanibo íbêqa arútarain-aqtaba keráwáqá kéitaae.

15 Áánûqtuma keráwáqá táayarai-naqa wemá árain-iraqo-qtataaqtabama aokarîq umá máiyé. miráinaq máqtemma keráwáqtí táaimma Áánûqtuqtaba mamá aokarîq oro. **16** Áánûqtuni watáama agamatá-kán-náagómá kétiye:

“kemá aokarîq kéunaboaq keráwáqá aokarîq umá máero.”

téna Áánûqtuma wení agamatá-kánnáábi kétiye.

17 keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá kéteqa “ketibotááo” téq tiráámanibo wemá máqte-kayukama mimóráiq umá keyainaitana minnýabama móra-waigoma íma wení aanábómá máiyé. íbêqa máqten-

aukapaq wéyáwé kéeq keráwáqtí naa márúkakemma yuwéq népaq mááe. íbêq-kanaama waátá-kanaama wáinaqa keráwáqtí táaiqtaba atéráaro. Áánûqtumma amuqá mamá íma marakaíyábámá keráwáqá ikatíq oro.

¹⁸ keráwáqtí títaubikoni áamáan-aikaraq yáaikaraq yeqtí aménáápáq máqe-uraamanibo keráwáqá mi-qtátááqá kéwareq Áánûqtun-auraraq kanaarác íma kateko umá máqe-uraae. Ítu Káríqtoma keráwáqá meyaníq uréna maamin-áqnún-ámáán-áikóní aménáápákémmá keráwáqá tiwíkaiye. wemá mónekakekaraq áwáarara kain-óqtákákékáraráq keráwáqá meyaníq uráiyó? ímiye. ¹⁹ wemá wení naaenápó keráwáqá meyaníq uráiyé. tipi-típi-araakaa umá abumá íma wáimma Áánûqtukaq amí-yáárérác máráanikaa umá Ítuma miráráá umá máqe-uráiyé.

²⁰ maa-márámá Áánûqtu íma tarôq urénama ákaq téna "Ítu Káríqtoma mirá-íniye" tiráine. íbêqa ketáái kanaamá aqtó-kánáárácáq Ítu Káríqtoma abarokác uráiyé. wemá keráwáqtábámá kukéna pukáipike itó-uráiyé. ²¹ Ítu Káríqtotababoq keráwáqá Áánûqtumma kamuqá itáyaminoe. wemá Ítu Káríqtomma pukáipike mamá itó-umakarena tágama-yataaqa ámikaiye. miráipoaq keráwáqá Áánûqtukaq itáíq-itaiq kanaarác kéeq matúq-matuq umá mái-auwaraimma íbêqa íma káoneqa kanaarác awé ínoe. ²² keráwáqá Ítu Káritomma anaaé wakáaqtababoana keráwáqtí tirun-íyápógómmá Ítuma mamá íráqôniq umá pááq uráiyé. keráwáqtí tirun-íyápógóní abumá íma wáiyé. íbêqa keráwáqtí tábqawaaraa-kayukama áraimma kanaarác tirummá yimínoe. miráuma tirun-íyápórakémmá keráwáqá móra-mora-yuma tirummá yímero. ²³ itáaro. keráwáqá aúgen-auwaraimma áqa matááe. min-áúwáráikómá íma waayúkagoni ánayukakemma pááq uráiyé. min-ánáyúkómá anaaékaqa puíniye. ímibo keráwáqtí aúgen-auwaraimma Áánûqtuni matúq-matuq umá mái-wataama min-ánáyúkákémmá pááq uráiyé. ániibo keráwáqtí aúgen-auwaraikogaraq matúq-matuq umá mániye. ²⁴ min-náyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí kétéiye: "máqte-kayukama ókáráákáá kéoe.

ánibo yeqtí tágama-yataakoma ón-arakaa kéoe. ókómá aayámmá kamágitana ókóní arakómá apibí umá kégumawiye.

²⁵ miráimanibo uyátárain-nakoni watáagoma watúq-watuq umá wáiyé."

téna Áánûqtuni wannaagómá kétéiye. uyátárai-nakoni watáagoma nói-kataabiyo? Ítuqtaba átê-wataama ketáámá timá tímikauna-aine. mi-kátáánápó keráwáqá aúgen-auwaraimma kémayaae.

2 miráinaq máqte-tawi-yataaqa paábaq yúwáaro. kaaqaari-áímmá ítero. kaayaq-tóyáúqá íma wáinaraq karun-áímmá ítero. anón-aimma íma téq agamá káútdô. ² miráimanibo keráwáqá aqnún-íyápógómá náaqtaba áama yainikáá umá keráwáqá máero. keráwáqá íráqô-naananoqtaba táa yánimma minná Áánûqtuni watáae. keráwáqá miráuma wení watáama kénaamma keráwáqá ábu kamá yokaa ínoe. miráiyen-

aboana Áánûqtuma keráwáqá tiwiráinana keráwáqtí tirun-íyápógómá íma puíniye. ³ minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétéiye:

"keráwáqá uyátárai-nakoni kaayoné-yátáákómá mamá aónaraae." téna Áánûqtuni watáagoqtaba kétéiye.

⁴ Ítu Káríqtoni aúraqaq yero. wemá Áánûqtuni-nau-paq matúq-matuq umá mái-aboqtama máiyé. waayúkama wemmá awéqtátukaamanibo Áánûqtuma wemmá aúyárákáitana Áánûqtun-aurakaqa anón-nare.

⁵ Áánûqtuma keráwáqá ayuwáiyanaawaq wemmá keráwáqnápó wení anó-monoq-namma tarôq umáraino. keráwáqá matúq-matuq umá mái-arukaa umá máeq Áánûqtuqtaba aokaríq umá anó-monoq-wayukaraa umá mánoe. mi-qtátááqá Ítu Káríqtoma mamá íráqôniq umá pááq uráí-qtataaqa Áánûqtukaq amínoe. Ítuma mirá-uráiqtababoana Áánûqtuma keráwáqtí amí-yátááqtábá amuqá marániye. ⁶ Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétéiye:

"aónaaro. kemá Tááíoni-marukaq óqtamma kéma-raune.

min-íráqón-óqtámmá matáunama

wenámûraaq naammá yemá ínoe.

náawabi min-óqtákák itáíq-itaiq ínanama

Áánûqtuma wemmá íráqôniq umá kainayabama

wemá agaemá íma íniye."

téna Ítukaq itáíq-itaiq íyátábá kétéiye. ⁷ mi-káyúkámá

Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéoyuma weqtábá téta

"áraimma anón-iraqo-qtataare" téta kété. miráimanibo

náayuwabi Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq íma íya-yuma

yemá yawarápanoe. Áánûqtuni watáama agamatá-

kánnáábí kétéiye:

"min-óqtámmá naammá o-káyúkámá paábaq

awéqtátuwaamma

yemá mamá akoqnáá-oqtamma aúrakareta

wenámûraaq naamma kéoe."

téna ókaraq kétéiye:

⁸ "wemá yítauqa mamá yurarái-óqtámiye.

wemá waayúkama mamá márúte yuwánîn-oq-tamiye."

téna kétéiye. Ítuma óqtapoata waayúkama yemá yí-

tauqa yuraránoe. Áánûqtun-aama íma warétama

Ítumma awéqtátuwetama yemá yawarápanoe. mirá-

qtátááqá Áánûqtun-aama íma kéwaraa-kayukaraqa

abarokác íniye.

⁹ miráimanibo Áánûqtu keráwáqá aúyaqmakain-an-

nama mááe. keráwáqá miráuma anómma yabíkái-

nakoni anó-monoq-wayukaraa umá mááe. keráwáqá

Áánûqtuqtaba aokaríq umá máan-annae. keráwáqá

taígani-kayukabikemma Áánûqtuma keráwáqá anóm-

ma kateko-yátááqá keráwáqtábá mirá-umatikaiqtaba

maa-márábí-káyúkámá timá-yimigaae téna keráwáqá

tiwíkaiye. wemá keráwáqá keráwáqtí waátágoni ku-

mayu-ááikáké tááyama wení tágama-yataakoni ókác

keráwáqá tíkaraiye.

¹⁰ naayóbáqá keráwáqá íma Áánûqtuni waayúkama máqe-uraamanibo íbêqa keráwáqá Áánûqtuni

waayúkama mááe. naayóbáqá Áánûqtuni paru-yátáákómmá íma matáamanibo íbêqa wení paru-yátáákómmá kémayaae.

¹¹ tikái-kayukao, keráwáqá káqo-kaqo-marabaqa namuq-wáyúkáráa umá mááe. kemá inaa kétima-timune. keqtúgoni akaí-yátáákóni anaaé waraiyábámá nékaq máaro. waayúkámá náayuwabi yeqtí yúgoni akaí-yátááqá kéwaraawana yeqtí yúgoni akaí-yátáákógáráq yeqtí yirun-iyápógógáráq ááiqa kéoe. ¹² keráwáqá Áánûqtukaq íma itáiq-itaiq o-káyúkátí aúkáapimma máeqa íráqôn-aaimma wáraaro. mirámô kéiyatama keráwáqá kétimonetama yainai-kánáámá yínatama yemá íbêqa waátá-yataariq kéo-qtataaqtabama túbimma íma maránoe. ímiye. yemá keráwáqtí íráqôn-aaiqtaba Áánûqtukaq “tikáiyé” téta tínoe.

¹³ uyátárai-nakoma mirá-tiraiqtaba keráwáqá náapaakoni aménáápáq máaro. anómma yabíkái-nakoma maa-máráráqtábá áqnáae-naapaamma matáipoaq wenáama wáraaro. ¹⁴ anómma kámááni-wayukama yeqtí yáama wáraaro. anómma yabíkái-nakoma yemá timáyíkáitata yemá náayuwabi waátá-aaima tarôq o-yúmá táí-meyamma kéyime yemá náayuwabi íráqôn-aaima tarôq o-yúmá yeqtí yíwíqa múte kéyauyoe. ¹⁵ Áánûqtuni aúyánámmá waraiyanama keráwáqtí íráqôn-aikoma min-áíbóq-wáyúkámá náayuwabi keráwáqá túbi maránéta íyamma yeqtí yóyauqa aúyaraniye. ¹⁶ keráwáqá Áánûqtuni aúyánákáké paá umáguraamanibo otaa-qtátáárîq oqtábámá íma paá umáguraae. paá wení kaqtó-wayukayaba mirá-umaguraae. ¹⁷ máqte-kayukama tikaq múte yíkáaro. keráwáqtí tîbâqawaaraa-kayukama tirummá yímero. Áánûqtumma timuqá íma marakaíyábámá ikatîq oro. miráinaq anómma yabíkái-nakomma yaaguyábóro.

¹⁸ kaqtó-wayukao, keráwáqtí kawáá-wáyúkátí náapaakon aménáápáq máeraq yemmá múte tikaq yíkáaro. yemá kaayoné kéetabi áwáábiqa kégaiyaqa keráwáqá paá yemmá yaaguyábóro. ¹⁹ táí-kawaa-nakoma keráwáqá táí-tu-tiqa í-yátááqá kétiminaqa taákaq máráaro. keráwáqá tú-tiqa Áánûqtuni aúyánámmá wáraaqtaba kémayaapoana Áánûqtuma keráwáqá íráqôniq umátikaniye. ²⁰ miráimanibo keráwáqá otaammá kuíyata tú-tiqa í-yátááqá timíyamma Áánûqtuma minnáyabama íma íráqôniq umátikaniye. miráuma paá keráwáqá arutáiyaqtaba tú-tiqa timíyaq keráwáqá paá kémayaiyanama Áánûqtu keráwáqá íráqô-meyamma timíniye.

²¹ Ítu Káríqto keráwáqá tááyarena “tú-tiqa kemá mayaúnaiq umá mayánoe” téna tiráiyé. mirá-itanapoana Ítu Káríqtoma wenamáárîq keráwáqtábá aú-aiqa paá matáimma keráwáqtí awaaméqá wemá máiyé. ánibo wemá keráwáqtábá wenanaae waraígáae téna kétiye. ²² Ítu Káríqtoma aati-aatimá kúmiq-yataariq íuraiye. wení óyaupikemma kaaqaari-áikómá aati-aatimá íma iráiyé. ²³ yemá wemmá anón-aimma téta agamá kégautowanama wemá yemmá anónnáma íma anón-aimma téna agamá káutaiye. wemá aú-aiqa kémayenama mi-káyúkámá wemmá ayáá ayákáa-yuma íma iyáábûqa yíkaraiye. ímiye.

wemá Áánûqtuma kateko-náqá arupú umá yainai-nákóqtábá kamuqá ítaraiye. ²⁴ Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukáimma ketáái kúmiq-yataakaraq ketáái táí-meyamma wenaúraq matáiyé. wemá mirámô uráimma keqtááyábámá kúmiq-yataariq iyábámá pukáa-kayukaraa ígáae téna ákaraiye. keqtááyábá Áánûqtunaurakaq mútûq kateko iyábá ákaraiye.

ánibo íbêqa ketáái kúmiq-yataaqtabama Ítu Káríqtoni abunápo keqtáámá mamá atóbamatikaraiqtaae. ²⁵ keráwáqá naayóbáqá tipi-típima aúyokinikaa umá keráwáqtí aammá íma wáitaq uréire uráamanibo íbêqa keráwáqá yawéqma tipi-típi-kawaa-naqa wemá keráwáqtí tirun-iyápógómmá yabíkái-waigonopaq irááe.

3 keráwáqá aarukáríq uréna-iniko, keráwáqtí tiwaikóni náapaakoni aménáápáq máero. enawaikómá Áánûqtun-aayaba íma kéwarenama ení íráqôn-aimma káonena anaaékaqa wemá Áánûqtun-aayaba itáiq-itaiq ínyô? enáaikoma árimma íráqôniq kéinaamma enáaiqtaba týyábá íma ínóne. ² miráinata yemá emmá aónaiyamma emá Áánûqtumma amuqá marakaíyábá kéinanama yemá enáaiqtaba otaammá íma wáinata aónanoe. ³ keráwáqá ketúraqa áwáarara kain-únákáqtówábi konaarirímá íma umátóráaro. ayáqtáá-kanaama keráwáqá tiqnótáugomma mamá íráqôniq kéeq tiyáápimma waatammá kéeq anón-oqtan-awíqa yaan-únákáqtómá kémareq ommá paá amegaa-túrátábá konaarirímá kéoe. ⁴ ímibo keráwáqá kenamáárîq keqtí tirunóbáqtábá konaarirímá oro. kaayoné kéeraq áráwáá umá máero. mikónáárírgómá aati-aatimá wáinana Áánûqtuma maamináyaba kákaiye. ⁵ min-nóinímmá naayóbáqá yemá Áánûqtuqtaba aokarîq umá máeta weqtábá kamuqá itáyamikaae. mirá o-wáigómá yemmá mamá waayúkati yúrikaqa íráqôniq umáyíkaraiye. ⁶ Térima awaikómá Áabaraani anaaé wakáiniq umá yemá yeqtíwaikóni yinaae wakááe. Térima Áabaraaqtaba “ketí uyátárai-nako” tiráine. keráwáqá aarukáríq uráa-noinimma keráwáqtí táaikoma íráqôniq kéinaq ummaayátááqá kémayeq ikatîq íma ommá keráwáqá miráuma Téraomo ayáámûmaakaa kauraae.

⁷ keráwáqá aarukáríq uráiya-kayukama keráwáqtí tínaaqmaate kémaeqa yemmá múte tikaq yíkáaro. aaranaammá yeqtí yúgoma waatí yúgoqtabama uyátá-maqma aqnúnîq kéimanibo yemá Áánûqtuni íráqô-qtataakokaraq matúq-matuq umá máiyuwaraikaraq waatê mimóráiq umá mayánoe. keráwáqtí tínaaqmaaq íma múte tikaq yikáiyanaama keráwáqtí nunamukómmá Áánûqtukaq akoqnáá íiniye.

⁸ maamin-áqtó-áikáráq kétima-timune. keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma keqtirummá kéyimeraq mimórá-túyánákák máero. tíyaqa kéyimero. ánibo keqtíwíqa íma yanaa máráaro. ⁹ waayúkama mamá táiq kéumatikaiyaqa anónnáma yemmá mamá táiq íu-mayikaaro. yemá keráwáqá táí-aimma kétimatikaiyaqa anónnáma yemmá táí-aimma íma timá yíkáaro. ímibo yemmá íráqôniq umáyíkáaro miráin-

oqtaba keráwáqá Áánûqtu tááyaraiye. mirá kéiyana
Áánûqtu keráwáqá íráqôniq umátikaniye. ¹⁰ Áánûqtu-
ni wannaagómá kétiye:

“náawabi wemá íráqôniq umá máena
wemá amuqá maqmá máiyaba kákainanama
tái-aimma íma téna

wení óyaupikemma kaaqaari-áímmá íma yíno.

¹¹ wemá tái-aimma tarôq í-yátáápi-kémmá waeréna
íráqôn-aimma tarôq íno.

káqo-kayukate kaayoné umá mái-amma abáá éna

wemá min-ámmá waqména uwíq-uwíq íno.

¹² miráitana uyátárai-nakoni aúrakoma

arútáiniq o-yúmá kéyimonena

minnáyabama amuqá kémaraiye.

uyátárai-nakoma yeqtí nunamummá kéitaimanibo

táwí-aimma tarôq o-yúyôpakemma waeréna

áyamma kéitana anaaéma kéumayikaiye.”

téna kétiye.

¹³ keráwáqá arutáiniq iyábá karuwaaqá kéiyatama
waayúkama yenamáa keráwáqá íma mamá táiq
umátikanomanibo ¹⁴ yaímma-taoqa keráwáqá arutá-
niq iyataboq tú-tiqa kémayaiyana Áánûqtuma
keráwáqá íráqôniq umátikaniye. miráinaq
waayúkayabama íma ikatíqa éraq netuq-túyánámmá
íma itánômanibo ¹⁵ Ítu Káriqtoma Áánûqtuni aokaq-
náqá múte tikaq kákeraq keqtirummá wemmá áméro.
yaímma-wayukama keráwáqá itáiq-itaiq í-yátááqtábá
ítama timónáiyaq yemmá timá-yiminoqtabama aati-
aatimá yokaa oro. ¹⁶ keráwáqá itáiq-itaiq í-yátááqtábá
kétima-yimeqa kaayoné kéeraq keráwáqá ítama aó-
naiya-yuma yemmá múte tikaq yíkáaro. keráwáqá nói-
nawabi arutáiniq uréqa paá taíbaq-tuyanamma íma
itánoe. keráwáqá Ítu Káriqtoni íráqôn-aimma
kéwaraiyatama yaímma-wayukama keráwáqá íráqôn-
aiqtaba kaaqaari-áímmá tíyamma anaaékaqa yemá
yigaeyábá ínoe. ¹⁷ otaammá kúyoqtabama tú-tiqa
mayái-yátááqá minná íma arútái-qtataaqa wáimanibo
Áánûqtuni auyánákómá téna “arútái-qtataaqtabama
tú-tiqa máyáaro” kétimma minná íráqô-qtataare. ¹⁸ Ítu
Káriqtoma otaammá íma kutáimanibo yemá wemmá
aú-aiqa ámikaae. miráimanibo ketáámá kúmiq-
wayukayataba wemá pukáiyé. keqtáámá yawéqma
Áánûqtunopaq tiwíqmenataa uwíníqtaba wemá paá
kímora-taoqa pukáiyé. wenaúgoma pukáimanibo wení
aágoma aúgen-auwaraimma matáiyé.

¹⁹ Ítuma pukáipike itó-urenama wemá min-áámá
púitata ánná umákaraapaq kukéna Áánûqtuni watáa-
ma abarokáq timá yímikaiye. ²⁰ min-áámá minná
naayóbáqá Nóaani kanaaráqá Áánûqtun-aama íma
anaae wakáa-kayukati yaáe. mi-kánáaráqá Nóaama
únópi-káárémá tarôq kéitanama Áánûqtuma aú pukái-
paq awé umá máqe-uraimanibo waayúkama yeqtí
kúmiq-yataapikemma íma waékááe. anaaékaqa nom-
má aúgítata abapaké kaumo-wáyúkámá yenamáa
nommá aúgipikemma atóbaraae. tébakaq pukurááe.

²¹ min-nókómá minná Ítuqtaba nommá peraígóní
amané. ketáámá Ítuqtaba nommá peráunataama min-
nágoma káqo-yuma kéyiraatimma Nóaagaraq wení

aara iyápóma atóbaraanikaa umá keqtáámá Ítuma
mamá kátobamatikaiqtaae. Ítuqtaba nommá peraímá
paá túma tete iyábá íma wáiyé. ímibo minnágoni
áaimma minná ketáámá Áánûqtukaq nunamummá
túnnataama Áánûqtun-aurakaq tigaemá iyátábáámá
ketáái kúmiq-yataaqa íkéwaiye. Ítu Káriqtoma
pukáipike itá-urairtaboana Ítuqtaba nommá per-
aígómá keqtáámá mamá kanaaraq atóbatikaniq-
taae. ²² íbêqa Ítu Káriqtoma Áánûqtuni márúpaq máe-
na wemá Áánûqtuni ayáánurapaq maraq máiyé.
mibákémmá máqtemma Áánûqtuni kaqtó-wayuka-
garaq máqtemma náapaakaraq máqten-akoqnaa-
garaq wemá kéyabiqyikaiye.

⁴ Ítu Káriqtoma keráwáqá aú-aiqa matáiyé.

miráinaq keráwáqá tú-tiqa mayánôqtaba
yokaa oro. keráwáqá Ítu Káriqtoni anaaé
kéwaraaqtaboq tú-tiqa matáawana kúmiq-
yataakoni akoqnáágoma keráwáqá íma kéuyataiyé.
² miraúma íbêkakemma Áánûqtuni auyánámmá
kéwaraaq máero. keráwáqá túgoni akái-yátáákóní
anaae miráuma íwaraaro.

³ naayóbáqá keráwáqá Áánûqtukaq íma itáiq-itaiq o-
káyúkámá miráoniq umá mirá-uraae. kebó-yátááríq
keráwáqá urááe. keráwáqá aíbôq-nokakemma aíbôriq
urááe. keráwáqá aábêguyé kéeq aíbôq-nomma taíbaq
nánôqtaba maqmá aónaraae. keráwáqá óqtakaa-
qtataarabi jaará-qtátáákáqá nunamummá tiréq
ókon-okomma tái-yataariq urááe. ⁴ íbêqa Ítukaq íma
itáiq-itaiq kéo-yutema keráwáqá yeráwáqá tái-aiqta-
ba yagaroqtaiyábámá íma kékaitanaboana yemmá
mamá iyánáaq kéumayikaae. miráitata yemá
keráwáqá anón-aimma kékimatiketa agamá kégautoe.
⁵ miráimanibo anaaékaqa yemá yeqtí táwí-aiqtaba
Áánûqtukaq aamá maránóe. Áánûqtuma yú waráa-
kayukagaraq pukáa-kayukagaraq yaináníqtaba yokaa
kéiyé. ⁶ miráitanaboana Ítu Káriqtoma pukáa-kayuka-
ma ánná umáyíkaraapaq kukéna átê-wataama timá
yímikaiye. yemá pukáawata wemá yemmá mórai-
q umá máqte-kayuka umá yainániye. miráimanibo Ítu
Káriqtoma yeqtôpaq kukéna timá yímikaiye. mirá-
urairtaba yemá kanaaraq mánoe. Áánûqtuma wení Aá-
gopi paá kémáiniq umá mórai-
q umá yemá yaágopi aú-
gen-auwaraikaraq kanaaraq mánoe.

⁷ máqte-qtataakoma ántai-kanaagoma aqtóráíq
kéiyé. túbanaaq umá máeraq arupú umá túyánámmá
ítáaro. mirá kéeqa Áánûqtukaq nunamummá
kanaaraq tíq-tiq ínoe. ⁸ keráwáqá móra-mora-yuma
tirummá ôriq umá yimínôqtaba taákaq máráaro.
keráwáqá áqnáabariq umá miráiyáqtaba keráwáqá
otaammá oyaaq umá matuwéq tiwikátuwanoe.
⁹ keráwáqá móra-mora-yuma yemmá yiwíqmera-
q keráwáqá naúpaq kéweraq minnáyaba timuqá
máráaro.

¹⁰ Áánûqtuma keráwáqá móra-mora-yuma aokaq-
ákóqnáámá tímikaiye. miráinaq min-ákóqnáárákém-
má keráwáqá waayúkama yíwáqnaa kéeraq miráuma
Áánûqtuma keráwáqá tímikai-qtataaqa yetê yaináaro.
¹¹ náawabi Áánûqtuqtaba watáama waabá-káyúkátí

yúbáq tinenama Áánûqtuni watáa-aatuqma tíno. náawabi kaqtó éna Áánûqtutaba mayaímá ké-mayenama Áánûqtuni akoqnáárake kaqtó íno. miráuma Ítu Káríqton-awikaq máqte-qtataariq ínôqtaba keráwáqá kéiyata waayúkama Áánûqtuni áwíqa múte yaúyóro. tágama-yataakaraq akoqnáá-yataakaraqa wennámá watúq-watuq umá wáiyé. miráuma waíno.

¹² íbêqa tíkái-aanabo, tú-tiqa í-yátáákómá iraráá kégena keráwáqá maqmá timónaraimma minnýyaba íma ikatíq oro. ímibo tú-tiq-yataakoma yínîqtaba kéitaae. ¹³ keráwáqá Ítu Káríqtoni aú-aiq-yataaqa yainánôqtaba timuqá máráaro. ániibo wemá tágama-yataakaraq kumínaqa keráwáqá timuq-yatááqnpó ógiranoe. ¹⁴ keráwáqá Ítu Káríqtoni anaaé wáraaqtaboabaqa waayúkama keráwáqábá timá táíq íyamma Áánûqtuma keráwáqá íraqôniq umátikaniye. miráitana Áánûqtuni Aágogaraq tágama-yataakogaraq keráwákáq kéwaiye. ¹⁵ ketáama maannáyaba íma wáiyé. minná waayúkama yú-tiqa mamá yímikeq yíkamma kúpuyeq moyámmá kémayeq káqo-kayukama ummaa-yatááqá yimiyábámá mirá-yútiq-yatááqátábámá íma kétune. ímiye. aati-aatimá keráwáqá mirá-qtataariq íoro. ¹⁶ miráimanibo keráwáqá Ítu Káríqton-annabi máatababoabq tú-tiqa í-yatááqá kémayeqa minnýyabama netuq-áimmá ítero. ímibo. yemá Ítu Káríqtoni áwíqtababoata keráwáqá tú-tiqa í-yatááqá kétimiyaqa keráwáqá Áánûqtuni áwíqa múte yaúyóro.

¹⁷ Áánûqtuma maa-marábí-káyúkámá yaináí-kánáaráqá áqnáabaqa wemá wení waayúkama yainániye. miráinana Áánûqtuni yaináí-yatáákómá ke-qtáaráq áaimma atáinanama mi-káyúkámá náayuwabi wení átê-wataama íma itáíq-itaiq kéo-yuraq nói-qtataaraq páaq ínîyo? minnýyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétéye:

“Áánûqtuma íraqô-kayukama mamá atóbamayikan-imma

íma oyaaq kéimanibo
mi-káyúkámá náayuwabi kúmiq-yataariq éta
Áánûqtukaq itáíq-itaiq íma kéo-yuraq
nói-qtataaraq páaq ínîyo?”

téna kétéye. ¹⁸ missing?

¹⁹ miráinaq keráwáqá náayuwabi Áánûqtuni aúyánámmá wáraaqtaboabq tú-tiqa kémayeqa arutáina-yataariq íq-iq oro. keráwáqá kenamáárîq tarôq umátikarai-nakomma améraq weqtábá kamuqá itáaro. wemá wení timá akoqnáá umákain-aimma aati-aatimá mirá kéiyé.

⁵ Ítuni waayúkabimma kawáá-wáyúkámá máa-yugaraq íbêqa kemá kétima-timune. keráwáqá oníq umá kemá Ítuni waayúkaraqa kawáá-náqá máune. Ítu Káríqtoma aú-aiqa matáimma kemá aóna-raune. ániibo wemá yauwéqma kumínaqa kegáraq wení tágama-yataaqa yáikaaq umá mayánúne.

² Áánûqtuni tipi-típiraa-kayukama wemá keráwáqá tímikaimma yabíqyíkáaro. mirá kéeraq minnýyaba timuqá máráaro. Áánûqtuma tímikai-mayaima kémayeraq paá móneqtaba íma mi-máyáímá mayánômanibo

karuwaaq umá máyáaro. ³ kawáá umáyíkaiyaq-kayukama yemmá íma akoqnáá-aimma téq wakúyikanomanibo keráwáqá máqte-qtataaqtabama yeqtí awaméqá máiyatawaq yegaráqá keráwáqá íyaniq umá móraiq oro. ⁴ miráinana anómma kawáá-náqá Ítuma kumínaqa keráwáqá anómma yabíkáa-kayukati íraqô-meyamma kámokaa umá áwáarara káina-kamoqa mayaíyana mi-kámókóni áwáarara káina-yataakoma íma ayumíniye.

⁵ maabugô, keráwáqá waayúka-uraqti náapaakon aménáápáqá máero. keráwáqá máqtemma keqtí tíwíqa márúte móra-mora-yuti timénáápáq maréraq móra-mora-yuti kaqtó-naqa máaro. minnýyaba Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétéye:

“mi-káyúkámá yeqtíwíqa yanaa múte yaúyo-yuma Áánûqtuma kéyiweqtaimanibo
mi-káyúkámá yeqtíwíqa márúte yúwáa-yuma yemmá Áánûqtuma wení íraqô-qtataakomma kényimiye.”

téna kétéye. ⁶ miráinaq keráwáqá kenamáárîq Áánûqtuni akoqnáá-ayaakoni aménáápáq maráiyana wemá tiráikanaaraqa keráwáqá múte yauwíniye. ⁷ wemá keráwáqá áyaqa kétimiye. miráinaq keráwáqá wemmá ayuwáiyana keráwáqáqí taíbaq-tuyanamma paá mayániye.

⁸ arútaama kéitera q yokaa oro. áwáábîq-araayakoma uréire kéena wemá upúqma nánîq-qtataaqtaba abáa iníkáa umá keráwáqáqí namuro-náqá Tááqtaama mirá kéiyé. ⁹ miráipoaq keráwáqá itáíq-itaiq í-yatááqátábámá akoqnáá kéeraq wemmá awéqtátuwaaro. taákaq máráaro. Ítuqtaba keráwáqáqí tibâqawaayuma mimóráyú-áíqá í-yatááqá yeqtí itáíq-itaiq í-yatááqátábá kémayaae. ¹⁰ keráwáqá maami-tú-tíqá í-yatááqá páaqyakanama paá máyáaro. miráitana mikáké Áánûqtuma íraqô-qtataakoni áaikoma keráwáqá mamá akoqnáá umátikena abaúmna ánûqa yamátikaniye. wemá keráwáqá mamá mútûq íraqôniq umá ánataniye. Áánûqtuma wení watúq-watuq umá tágama-yataaqa Ítu Káríqtogaraq yagaroqtamá yáikaaq ígáae téna keráwáqá tááyaraiye. ¹¹ Áánûqtukaq máqten-akoqnaama wáiyé. miráuma waíno.

¹² Táeratima maamin-áwáaráq-áúbámá kennámá agatáiyé. Ítuqtaba wemá ketí tima-tíbaqáwáámíye. maamin-áúbágómá keráwáqá umá tíqtaaiq ínîqtaba keráwáqátôpaq yuwáuyana kéwiye. mi-kánáágómá Áánûqtuni íraqô-qtataakoqtaba árain-aimma kétéye. miráinaq keráwáqá maami-kánáágómá yaqtóráaro.

¹³ keráwáqáqí tibâqawaaraa-kayukama maakáqá Pébírôníkkaa-marukaq máa-yuma keráwáqátôpaq miráo-maarao-aimma yúwáawana kéwiye. Áánûqtuma keráwáqá aúyakainiq umá mimóráíq umá yemmá aúyakaiye. ketáanikoma Máákigaraq keráwáqátôpaq miráo-maarao-aimma yúwáitana kéwiye. ¹⁴ keráwáqá wenaóné-wenaone kéeqa móra-mora-yuma tiyáama wenamí-kanamin éraq tótó umáyíkáaro.

kaayoné-yatáákómá keráwáqá máqtemma náayuwabi Ítu Káríqtoni waayúkabi máa-yubaq waíno. kemá Pítáae.

2 Pítáa

1 kemá Tááímoni Pítáa mórama Ítu Káríqtoni kaqtó-naqa máunana kemmá wemá timátíkáitaq mi-káyúkámá yemá náayuwabi ketáátê mimórá itáíq-itaiq umá yáqtorai-i-yataaqa matááe. ketibotáámá Áánûqtugaraq keqtáámá mamá atóbamatikanin-naqa Ítu Káríqtogaraq yenákámá kateko kéoyaqtababoaq-taa ketáámá itáíq-itaiq umá yáqtorai-i-yataaqa ké-mayaunatae.

2 Áánûqtuni íráqô-qtataakoma taíbaq uyátá-maqma wení kaayoné-yátáákókaráq mayaígáae téq kêtune. maami-kááyáq-yátááq Áánûqtugaraq ketáái uyátárain-naqa Ítu Káríqtoma yenákátí uyátá-maqma itái-yátáápiké kéíye.

3 Áánûqtuma wení aokaq-ákóqnááraké ketáámá we-qtábá aokaríq umá mánatae túnnataama kétimiqtae. áqnáabaqa wetábá wení itái-yátááqá keqtáámá tímikaiqtae. wemá keqtáá tááyaraitana wení arútái-qtataakoma keqtáámá wenôpaq yabítiráíye.

4 mikákémmá keqtáámá wení anómma timá akoqnáá umákain-aimma tímikaiye. maami timá akoqnáá umákain-ainapoma ketáái túgoni akaí-yátááqá waraíyábá puí-yátááqá yínaqtaama ketáámá yubíq-tuwe kóonunatae. maami puí-yátááqá minnáe. Áánûqtunopakemma nékaq mánoe. Áánûqtuma keqtáámá wení aokaq-ááikákékaráq tímikaiqtae. **5** miráuma keráwáqá itáíq-itaiq kéeraq yaqtóráaro. keráwáqí itáíq-itaiq í-yátáákómá arutáina-yataakaq arúbainana arutáina-yataakoma itái-yátáákáká arúbaaro. **6** ániibo keráwáqí itái-yátáákómá maan-ááikáká arúbaaro. min-nâ keráwáqí túgoma íráqô-tuyanamma mamá arutáiyana waráino. mirá kéeq keráwáqá akoqnáá umá máaro. ániibo keráwáqá mirá kéeraq Áánûqtuqtabama aokaríq umá máaro. **7** mirá kéeraq Ítukaq itáíq-itaiq o-yúmá tirummá yímero. ániibo mirá kéeraq káqo-yugaraq tirummá yímero.

8 keráwáqá maami-qtátááqtábámá anóniq-anóniq umáe kéuiyanama ketáái uyátárain-naqa Ítu Káríqto-qtabagaraq keráwáqí itái-yátáákómá uyátá-maqma anóniq umá abarokák íniye. minnáyababoaq keráwáqá káqo-yuma mamá íráqôniq kéumayikaiyana keráwáqí íráqôn-aaikoma arammá íma abarokák íniye. **9** náawabi wemá mirá íma ínna-waigoma wemá miráuma aúramma karoparáin-nakoma nékaq wáí-qtataaqa íma aónai-nakaa kéíye. wemá Ítu Káríqtoma wení arunóbáqá tete umáraa wení kúmiq-yataaqa watúwáiqtabama awimmá kégamatuwaiye. **10** miráinaq ketíbâqawaayuo, keráwáqí íráqón-aainapo Áánûqtu áraimma keráwáqá tááyarena aúyaq-makainiq umá káqo-yuma yiráátinoqtaba maqmá aó-

naarao. mirámô keráwáqá éqa aammá íma arábanoe. **11** miráinaq Áánûqtuni watúq-watuq umá wái-maru-paq keráwáqí uínô-kanaama páaq ínana keráwáqá kanaarác paá uínoe. mibáqá ketáái uyátárain-naqa ke-qtáá mamá atóbamatikanin-naqa Ítu Káríqtoma kéyabi-íye.

12 miráinaq kemá maami-qtátááqtábámá keráwáqá ókaraq timá taáqa yoránúne. keráwáqá áqa itareq árain-aimma matáaqtaba kéyaqtoraamanibo **13** kemá maa-márábímmá máeqa kemá keráwáqá taáqa timá yoránáae téq túyánámmá kéitaune.

14 kemá itáunama maamin-námmá pááqya-kanaabimma mamá paábaq maránúne. maamin-nám-má ketí túmiye. minnáyaba uyátárain-naqa Ítu Káríq-toma timá tímikaiye. **15** miráuma kemá maami-qtátááqá wannaabí kágayaunama kemá púyônaqa keráwáqá íma tiwimmá kaaro.

16 ketáámá áqa keráwáqá Ítu Káríqtoqtaba wení akoqnááyaba timá tímikaunatae. ketáámá keráwáqá timá-timeq wemá yawéqma kumíniye. miráunama min-áímmá íma maníqá wáimanibo min-áíkkómá áraimma páaq ínîn-aíne. ketáámá kenamááríq Ítuni anó-qtataaqa aónaraunatae. **17** ketáámá wemmá aó-naunana tágama-yataakaraq yaagumá Áánûqtuma aboánôpake matáíye. ániibo aamá mú mikákáá yanaapác tágama-yataapike kemá itáunana wemmá timá ámikaiye: “maamin-náqá kenamáa tíkái-ke-taanikoe. weqtábá timuqá kémarauene.” téna aagómá tiráíye. **18** ketáámá Áánûqtuqtaba aokaq-ánúrácá weté mibáq yagaroqtamá máqe-urauna-yutaa min-áágómá Áánûqtuni márúpake timmá itaraunatae. **19** maami-qtátááqá ketáámá káoneqtaa itareqtaaboaqta Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáama naayóbáqá tirááqtabataa akoqnáá umá itáíq-itaiq kéunatae. yeqtí yáayabama túyánámmá itáaro. minnáma miráuma ketáái kumayuq-márábí ómmá kamá tágainikaa kéíye. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráan-aimma yorautiq-yorautiq kéíyanawaqa iraqtaíraqtama nokáápaq áwáarara kai-kíyókógárác tirunóbáqá kamá táganiye. **20** ááqibo maannáma taákaq máráaro. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráan-aikon-aaimma Áánûqtuni agamatá-kánnáábí wáimma máqte-kayukama yenamá íma kanaarác itánoe. ímiye. **21** mi-kátáámá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráamma yeqtí yúyánápikémmá íma tirááne. ímiibo Aokaq-Áágómá yemmá yíwáqnaa itata Áánûqtuni aúyánápiké tirááne. miráipoata máqte-kayukama yenamá wenáimma íma kanaarác itánoe.

2 Áánûqtuni amuné-wáyúkátí kanaaráqá yaímma kaaqaari-ámúné-wáyúkágáráq máqe-uraane. móraiq umá keráwáqtí aúkáapimma kaaqaari-yíráátí-wáyúkámá yínoe. íma árai-kataama maméta yínoe. maamin-áinápó yemá keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáq-torai-yataaqa yawarápanoqtaba maqmá aónanoe. anó-nakoma kaapaq-yátáq yeráwáqá mayánîq uráiqtabama wemmá mamá aúyoqtuwanoe. yemá mirá kéeta yemmá páátákáá yawarápaginiye. ² miráimanibo taígani-kayukama yeqtí kebó-yátáákóní aammá waránoe. waayúkama kebó-yátááqátábóata yemá Ítuni árain-akoqtaba timá táíq ínoe. ³ mi-káyúkámá keráwáqtí móneqtaba keyikainataboata yeqtí yúyánápíké kaaqaari-áímmá tínoe. miráimanibo naayóbáqá Áánûqtuma mirá-káyúkámá mamá yawááq-umayikaraiipoana yemmá Áánûqtu yawarápaniye.

⁴ ítáaro. kaqtó-wayukagaraq Áánûqtunopake kúmiq-yataariq owana Áánûqtuma yemmá áitanobaq mamá iyúkaiye. mibáq yemá kumayupí ánná kúyikaitata mááe. yemá mibáq matúq-matuq kéiyana-awaataq yainai-kánáámá kumíniye. ⁵ mi-káyúkámá naayóbáqá Nóaani kanaaráqá yegáráq Áánûqtuni yainai-yátáápíkémmá íma yubíqtuweta kóuraane. ímibo waayúkama táíq umá máqe-uraawanaboana Áánûqtuma maa-márábímmá nonápó mamá yawááq-uraiye. maami-nómmá aúgipikemma paá Nóaagaraq abapaké kaayaqá wení aara iyápógaraq Áánûqtuma mamá atóbamayikaraine. Nóaama waayúkama Áánûqtuni watáama arutáinaiq ínôqtaba timá yímikaitaboana Áánûqtu wemmá mamá atóbamakaraine.

⁶ anó-maruqa Tótômabakaraq Komóraabakaraq Áánûqtuma iranápó yawarápatukaine. waayúkati táí-aaiqtababoana wemá mirá-uraine. mirámô uráimma táí-aaimma tarôq o-káyúkáráqá nóinawabi abarokáq ínîqtaba awaaméqá wáena keyiraatiye. ⁷ mi-kánááráqá Áánûqtuma Arótimma mamá atóbamakaraine. Arótima íráqô-napoana waayúkama maami-kááyáq-márúkáqá kebó-yátáárîq oqtábámá wemá ôriq umá arummá umáyikaraine. ⁸ min-íráqón-náqá Arótima wemá mi-káyúkátí aúkáapimma máitana Áánûqtun-aurakaqa wení otaammá íma wáqe-uraimma mi-táí-wáyúkátí táwî-aaimma máqte-tupaama káonena kéitena wemá mamá aú-aiqa matáine. ⁹ miráimanibo uyátárai-nakoma íráqô-kayukama yemma makáqma aónai-yataakoma yaútûraa kéumayikaitanama wemá mamá atóbamayikaniqtaba kéitaiye. wemá táí-wayukama yemmá táí-meyamma yímíqme kéuwinana min-áwáátáqá yainai-kánáámá yínîqtaba kéitaiye. ¹⁰ áqnáabaqa wemá mi-káyúkámá táí-kebo-yataaqtaba yúránánámá káeta Áánûqtuni náapaaqtabama yeqtí yúyánápímmá téta “paá pááqya-qtataare” téta te-yúmá yemmá áqnáabaqa táí-meyamma yimíniye.

maami-kááqáá-rí-yíráátí-wáyúkámá íma ikatíqá éta yeqtí yúma múte keyauyoe. yemá tágama-yataaqa Áánûqtunopake máyáa-yuma yemmá anón-aimma téta agamá kautiyábámá íma ikatíq kéoe. ¹¹ kaqtó-

wayukama Áánûqtunopakemma yeqtí akoqnáágoma uyátá-maqma anómma kaaqaari-yíráátí-wáyúkáyábámá wáimanibo yemá uyátárai-nakon aúbáqá anón-aimma téta agamá kautínôqtaba kaqtó-wayukama uyátárai-nakoni akoqnáágoma mú mikákáá uyátá-maqma wáipoana wení kaqtó-wayukama yeqtí akoqnáágomma wenaúbáqá aráatiyaba ikatíq kéoe. ¹² maami-káyúkátí yáaikoma miráuma abááq-wáiwákóní yáaikoraa kéiyee. yeqtí yúwaraikoni áaikoma minnáe. yáqtoketa keyikamoe. yemá íma itáa-qtataaqtaba anón-aimma téta agamá kégautoe. ániibo yemá abááq-wáiwákóráá umá yemá yawarápaginoe. ¹³ yemá yeqtí táí-aaiqtabama yú-tíqá í-yátááqá mayánoe. yemá yeqtí yúgoni akaí-yátááqá kéweta yeqtí kebó-áímmá abarokáq tarôq kéoe. mi-káyúkámá yemá kaayaq-yóyáúkáráq máa-yuma keráwáqté yagaroqtamá aáwaga kéneqa keráwáqtí tigae-yátááqá yemá mamá kétimewata keráwáqtí aáwakaqtabama táwî-aaimma ôq-waayukama kéte. ¹⁴ yemá paá aaranaatê kúmiq-yataariq kéeta yemá yeqtí yúgoni akaí-yátááqá waránôqtabama aati-aatimá íma kanaaráq yimuqa yaráiyee. yemá aqnú-káyúkámá yemmá makátêwata yetê yagaroqtaréta yeqtí táí-amma kéwaraae. yemá aúyababa-araaq-wayukama máawana Áánûqtuma yemmá yawááq kéumayikaiye. ¹⁵ yemá arupú-amma yuwéta aammá arábaraae. íbêqa yemá Pótorimma áanima kaaqaari-ámúné-náqá Péiraani aammá kéwaraae. min-nákómá wemá otaammá kúyôqtabama móneqa mayéwaine. ¹⁶ minnáyabama Áánûqtuma wemmá aamá awáágúraiye. wemá oótiraa-kakomma waayúkati yáama ámitana mikákómá Péiraamma aa urápíké watáama timá ámikaine. ániibo Péiraamma timá ámínanawaq wení aíbôq-aaimma “yuwáino” téna mi-kákómá timá ámitana tiráine. ¹⁷ miráimanibo maami-táí-wáyúkámá keráwáqtí aúkáapimma yeqtí aíbôq-aaimma íma keyuwaee. maiq-nómmá káqnáginikaa umá mirá kéoe. konnámá uwáá yoqmá móra-mara íníkáá umá yemá mirá kéoe. kumayupí maragómmá mémánóbáqá Áánûqtuma yeqtí márûqa yokaa kéumayikaiye. ¹⁸ yemá yeqtí táí-aaiqtabama anókaq ááyama téta yúma mamé uí-áímmá kéte. yemá náayuwabi táí-amma paábaq yuwánéta maqmá aónaa-yuma yemá yúránánámá aí-áímmá téta makáqma keyimonaae. ¹⁹ yemá yú awaatuqmá paá umáginon-aimma kétémanibo kúmiq-yataakoni akoqnáágoni aménáápáqá ánnawayukaraa umá mááe. ítáaro. móra-yataakoma waayúkagomma uyátana wení akoqnáágoni aménáápáq yiwíqma yíkáimma mi-káyúkámá íma yú awaatuqmá paá kéumagoe. ímiye. yemá mi-qtátáákóní ánná-wayuka mááe. ²⁰ waayúkama ketáái uyátárai-naqa mamá atóbamatikanin-naqtaama Ítu Káriqtomma kéitetaboata táwî-aaikoma yemmá yaútûma ikúyikainabike yubíqtuweta kóíya-yuma móragaraq maami-táwî-ákkómá íma ayuwáiyana yemmá uyátaino. ²¹ mi-káyúkámá náayuwabi yemá Áánûqtuni arútáin-aqtaba íma itáa-yuma yemmá uyátá-maqma taíbaq paru-yátáákómá keyimiye. yemá wení arútáin-

aqtaba kététemanibo wení aokaq wakúyikarain-
aipikemma yinaaéma kéo-kayukayabama paru-
yátááqá íyiminiye. ²² mi-kátáámá naayóbáqá tiráan-
aimma yeráwáqtábá wáiyie. minná

“iyákómá yeqtí múmá yauwéqma kéiyie.

ánibo pógoma nommá pétuwetama
yauwéqmeta yobí kowammá wáékááq-waekaaq
kéoe.”

téna min-áimmá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétiye.

³ ketí tíkáin-aanabo, maaminnáma ketí anaaékaq-
aubae. maami-kááyáq-áúbánápómá arutáinaiq
ínôqtaba kemá keráwáqá túyánámmá ítama arupú
ígáae téq kétune. ánibo ketáái uyátárai-naqa ketáa
mamá atóbamatikanin-naqa Ítu Káríqtoma wení
timáyíkarai-kayukati yáanapo keráwákáq timá
tímikain-aimma taákaq maraígáae téq kétune. ² miss-
ing?

³ áqnáabaqa maannáyaba taákaq máraaro. aqtó-
kánááráqá yaímma-wayukama paá yeqtí yúgoni akaí-
ááímmá waránoe. yemá keráwáqá aábê-aimma timá-
tiketa ⁴ maará téta tínoe: “wemá ‘yauwéqma
kumónúne’ téna aamá timá akoqnáá umákaimma
íyabiyo? náakaraq máiyó? ketibotáámá áqa puyéqéta
owana máqte-qtataakoma maramá pááq kéitana
wáqe-uraimma móraiq umá wáiyie.” téta yemá tínoe.

⁵ miráimanibo maami-káyúkámá naayóbáqá Áánûqtu-
ma aamá kétitana maa-márámá pááq uráiqtabama
yemá yaákaq ínôqtabama íma kéyikaiye. nokáké
maramá tarôq umaráitana maragómá nopíké utaráiye.
⁶ naayóbáqá maramá tarôq umákaitana ayáqtáá-
kanaama kóitana anaaékaqa Áánûqtuma nommá
yúwáitana auténa maa-márámá yawááq-urena miráu-
ma naayó-márágáráq wení táí-wayukagaraq yawará-
patukaiye. ⁷ íbêqa Áánûqtuma wemá yainai-kánáyábá
awé kéiyie. wemá maa-márágáráq wíyôpakaraq
wakúyikainata mikáq máiyana min-áwáátáqá yainai-
kánáámá pááq íniye. mi-kánááráqá wemá maa-
márágáráq wíyôpakaraqa iranápó yawarápatuwainata
tái-wayukama yemmá yainéna mamá yawarápa-
mayikaniye.

⁸ tíkáin-aanabo, maannáyabama íma tiwimmá kaaro.
ítaaro. móra-wagaagaraq taígani-karitimaatima
(1,000) uyátárai-nakotema móraiq kéiyie. wetábámá
taígani-karitimaatigaraq (1,000) móra-wagaagaraq
móraiq kéiyie.

⁹ uyátárai-nakoma wení timá akoqnáá umákain-
aiqtabama íma káwikaiye. yaímma-wayukama mirá té-
ta yúyánámmá kéitaamanibo wemá íma káwikaiye.
ímibo wemá aú pukáipaq awé i-náqíye. ánibo wemá
waayúkayaba yeqtí kúmiq-yataapike waeraígáae téna
yiwé kéiyie. yemmá yawarápaiyabama íma kákaitan-
aboana Áánûqtuma yiwé kéiyie.

¹⁰ miráimanibo uyátárai-nakoni yainai-kánáágómá
miráuma moyán-nákáá umá “íma kumíniye” téq
túyánámmá itáiyana-awaataq kumíniye. mi-kánááráqá
wíyômma anókaq áama káayena panane umáginíye.
aabaúgógáráq wiyókágáráq wíyôkogaraq iramá kamá
káuma ánataginoe. maa-márágáráq máqte-
qtataakaraq maa-márábí wáimma iramá kamá káuma
ánataginoe.

¹¹ keráwáqá itáiyana máqte-qtataakoma miráuma
ánataginimma íbêqa keráwáqtí táaikoma náaraq
íníyô? Áánûqtuqtaba aokaq-wáyúkámá wenáwíkaq
máqte-qtataariq oníq umá keráwáqá mirá-oro.

¹² keráwáqá mi-kánááyábá awé kéeqa mi-kánááyábá
kumíkáae téraq keráwáqtí mayáigómmá mirá-oro. mi-
kánááráq wíyômma iramá kamá káuma ánataginana
aabaúgógáráq wíyôkogaraq wiyókógáráq iramá kamá
yaeq-yaeq umáginíye. ¹³ miráimanibo “aúge-kiyokaraq
aúge-maragaraq wániye” téna Áánûqtuma keqtáámá
timá akoqnáá umátikaraiqtaae. mibáqá máqte-
qtataakaraq máqte-kayukagaraqa Áánûqtun-aurakaqa
kateko umá mánoe.

¹⁴ ketí aanábó-wáyúkáo, keráwáqá mi-kánáámá awé
kéeqa móra-mora-yuma kaayoné-yátáápí máero.
Áánûqtumma ôriq umá timuqá marakaiyábá maqma
aónaaro. kúmiq-yataariq í éq otaammá íkuinoqtabama
maqma aónaaro. ¹⁵ taákaq máraaro. ketáái uyátárai-
nakoma keráwáqá mamá atóbamatikaniqtaba kákai-
tana wemá aú pukáipaq awé kéiyie. ketáái tíkái-
tibaqawaaraa-naqa Póroma maaminnáyabama
keráwáqtôpaq Áánûqtuni itái-yátáápíkémá áqa
agamá tímikaiye. ¹⁶ Póroma wení máqten-aubabimma
uyátárai-nakoni yauwéqma kumínî-kanayaba ká-
gayaiye. yaímma-yataaqa agatái-waigoma ítama tá-
gaiyabama íma oyaaq kéiyie. yaímma-aama íma itáa-
kayukama yemá Ítukaq itáiq-itaiq íyábámá íma ako-
qnáá kéeta wenáagomma wáeqma kaaqaari kéte.
káqon-aikaraq Áánûqtuni watáama agamatá-kán-
náábímmá kaaqaari tiráae. mirá kéeta yemá
yanamáárfiq yeqtí yúraqa yawarápai-yataaqa ma-
makáae.

¹⁷ ketí aanábó-wáyúkáo, keráwáqá áqa minnáyaba
kéitaae. miráinaqa atéráaro. Áánûqtuma keráwáqá
abaúmá ánûqa yamátikai-qtataapikemma káqo-
kayukama íma iyuwáiyatawaq yemá yeqtí otaakáráq
íarutainiq íya-qtataaqnapoma keráwáqá íyabitero.

¹⁸ ímibo uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íráqô-qtataako-
qtabagaraq itái-yátááqtábágáráq ítame uíq-uíq oro.

wekáqá tágama-yataaqa íbêqa aati-aatimá wáimma
watúq-watuq umá wániye. miráuma waíno.
kemá Pítaae.

1 Yóáane

1 Aagómá maa-márámá íma pááq uráitana wemá máqe-uraiye. ketáá wenáama ítareqtaa wemmá ketáái túrannapotaa aónareqtaa tiyáákakeqtaa weneqá ánêkukaunatae. Aagómá wenáaimma matúq-matuq umá mái-auwaraimma wáiyie. 2 maami matúq-matuq umá mái-auwarai-naqa wemmá ketáá aónaraunaboqtaa ketáá keráwáqá kétima-timunatae. Ítu Káríqto matúq-matuq umá maí-auwarai-naqa naayóbáqá aboátê máqena wanamáárîq kumma tiráátiraiqtaae. 3 miráipoana ketáá móra-tuyanakaq ketibotêtaagaraq wanáaniko Ítu Káríqtogaraq yokéqtaa nóinabi aónareqtaa ítarauna-yataaqa timá tímikau-natae. ketáámá kétima-yimunataama minnâ keráwákárâq mimórâ-túyánákâq maraígáae téqtaa kêtunatae. 4 keráwáqtí timuq-yatáákómá mútúq pááq íniye téqtaa maami-qtátááqá keráwáqtôpaq kágayau-natae. 5 ketáámá maamin-áímmá Áánûqtuni áanikonopake ítareqtaa keráwáqá kétima-timunataama minnâ mirá-uraiye. Áánûqtuma ómmá máiyie. wepímmá móra pááqyamma íma kumayuq-yatááqá wáiyie. 6 abo ketáá téqtaa “Áánûqtugaraq móra-tuyanakaq kémaraunatae” tennatáámánibo ketáá kumayuq-ápí Áánûqtu íma máikaq uréire kéeqtaa minnâ kaaqaarimá kéteqtaa íma árain-apimma kémaunatae. 7 aanibo ópí tágaipin-amma Áánûqtu máikaq uréire kéeqtaa miráonataama ketáámá kímora-tuyanakaq maqmá yáátáá kéumayaunanataa áanikom Ítuni naagómá ketáái kúmiq-yataaqa tete umá kêtirunóbáqtáá mamá aúgen-auge kéumatikaiqtaae. 8 “kepíqtáá íma kúmiq-yataaqa wáiyie” tennatáámá minnâ kenamáárîqtaa ketáái tíyakomma kaaqaari kétima-kaunanana árain-aain-aimma kepíqtáá íma wáiyie. 9 ketáá Áánûqtuma paá timá ámenunataama, nói-kumiq-yataarirabi ketáámá uráunataama miráinana wemá ketáái kúmiq-yataaqa mamá awikáq-tuwainanama ketáái kúmiq-yataakoni anónnáma íma paá wániye. Áánûqtu aati-aatimá yabíqma kateko umá máinapoana ketáái tái-yataaqa wemá tete umá tirunóbáké paábaq kématuwena aúgen-auge kéumatikaiqtaae. 10 Áánûqtu maará kéliye. “máqte-kayukama kúmiq-yataariq urááe.” téna kéliye. ááqibo ketáá téqtaa “kúmiq-yataariq íuraunatae” téqtaama aanibo min-áímmá minnâ “Áánûqtuma kaaqaari-naré” téqtaa kêtunanataa Áánûqtuni watáagoma kepíqtáá íma kéwaiye.

2 pááqya-noiyapo, kúmiq-yataariq íigaae téq kemá maami-qtátááqá kágayaune. ááqibo kúmiq-yataariq íyana móra-nakoma tíwáqnaa ínînaqa Ítu Káríqtomiye. wemá wenamá íma kúmiq-

yataariq uráibo kateko-yatáákón áai-nakoboana ketáái táayabo ínînaqa máiyie. 2 kenamá ketáái kúmiq-yataaqtapa ípukaibo máqtemma maa-márábi-káyúkátí kúmiq-yataaqtapa pukáiyie. miráipoana Ítuma ketáái kúmiq-yataakoni ápéqa máiyie. 3 Áánûqtuni ámáan-aimma itéqtaa miráonataama ketáámá árainma kanaarâq aónanunatae. Áánûqtumma káonaunatae. 4 móra-nakoma téna “kemá wemmá aónaraune” téna-manibo wenámáan-aimma iténa mirá íkéena wemá kaaqaari-náqá máitana árain-aain-aimma wepímmá íkéwaiye. 5 ááqibo móra-nakoma wenámáan-aimma iténa mirá kétinama wepímmá Áánûqtuni akaí-yatááqá ógíqma pááq umá wániye. 6 móra-nakoma téna “kemá wepí kémaune” ténama wemá Ítu Káríqtoma máqe-urainikaa mórai q umá maíno. 7 tikái-kayukao, kemá maan-ámáan-áímmá íma aúgen-amaan-aimma kágatimune. ááqibo maaminnâ naayón-ámáan-áímmá kágatimune. keráwáqá naayóbáké ítameq utáámibo 8 maamin-aúgên-ámáan-áímmá árainma Ítupi miráurainikaa umá íbêqa keráwáqá mirá kéliye. kumayuq-yatáákómá kéyatamakitana ókómá keráwáqá ógíqma pááq umá wáipoana mirárárá umá maamin-ámáan-áímmá aúgema wáiyie. minnâ árain-okoma íbêqa keta-gaiye. 9 móra-nakoma téna “kemá ókóní aapí kémaune” kétenamanibo Ítu Káríqtomma arummá amînaqa áyamma kéumakenama wemá paá kumayupí máiyie. 10 ááqibo wení ábâkoraa-naqa Ítu Káríqtomma arummá amî-nakomma kákainanama ókóní-aapi kêmaitana wemá waayúkama otaa-qtátáárîq íkéumayikaiye. 11 ááqibo wení ábâkoraa-naqa Ítu Káríqtoni aanábómá áyamma kéumakenama kumayupí kémaiyie. kumayuq-yatáákómá aúramma kégaropamakaipoana wemá náakarabi uréire kéena íkaonaiye. 12 pááqya-noiyapo, Ítu Káríqtoma keráwáqtábá pukáipoana keráwáqtí kúmiq-yataaqa áqa mamá yukéna awikátukaiye. 13 ketibóutaa, áaimma áqtaraikake máqe-urainaqqa Ítu Káríqtomma wemmá káonaapoqa keráwáqtôpaq kemá kágayaune. maabuibóákao, keráwáqá mamá Táí-nakomma márúte yukáápoaq kemá keráwáqtôpaq kágayaune. pááqya-noiyapo, keráwáqá ketibotáá Áánûqtumma káonaapoqa keráwáqtôpaq kemá kágayaune. 14 ketibóutaa, áaimma áqtaraikake máqe-urainaqqa Ítu Káríqtomma wemmá aónaraapoqa keráwátôpaq kemá agatáune. maabuibóákao, Áánûqtun áabi keráwáqá akoqnáá uréq Táigo-nakoma uyáqtá-maqma máápoaq keráwáqtôpaq kemá agatáune. 15 maa-márágón áaikokaraq maa-márábi-qtátáátábáqáráq ítikaino. móra-nakoma maa-márábin-ámmá kéwarai-

tanama ketibotáái akaí-yátááqá arupimma íma wáíye. 16 wenaúgon amuq-yatáákáráq aúrananna aí-yatáákáráq aweké kuí-yatáákáráq Áánûqtunopake íma iráibo mirái-qtataaqa maa-márábíké-qtátááré. 17 máqtemma maa-márágóni waayúkama yúrananna káetama maami-qtátáákáráq maa-márágóni waayúka-garaq paábaq yátamakinoe. ááqibo móra-nakoma Áánûqtun aúyánámma warénama matúq-matuq umá paá mániye. Ítu Káríqtoni webóé. 18 pááqya-noiyapo, maannáma aqtó-kánááráq íye. keráwáqá ítaraae. Ítu Káríqtoni anómma webó-náqá íniye. íbêqa netuqyaa Ítu Káríqtoni webó-wáyúkámá áqa irááe. miráitqtaa káonaunatae. mi-kánáámá aqtó-kánááráq íye. 19 Ítu Káríqtoni webó-wáyúkámá yaímma keqtáábíké kóuraamanibo yeráwáqá íma keqtááráa umá máqe-uraae. yeráwáqá keqtáágáráq móra-yuyanakaq marétaraatati ketáátê máneta oné. ááqibo tiyuwéta keqtáábíké káouraapoata íma ketáái árai-kayukama kétiraateq-tae. 20 ááqibo keráwáqá máqte-kayukabike Aokaq-nákómá tiwíkaipoaq máqte-qtataaqa áraimma kéitae. 21 árain-aain-aimma íma kéitaawapoaq ikagatimunabo árain-aain-aimma keráwáqá áqa kéitaawapoaq kemá kágatimune. keráwáqá kéitae. árain-aipikemma móra kaaqaari-áímmá íma kanaaráq pááq kéíye. 22 nááwaq kaaqaari-náqá máíyo? “Ítuma íma Káríqtoma máíye” téna aboáqtábágáráq áaniko-qtatabaraq wakaráina-naqa wemá kaaqaari-náqá Ítu Káríqtoni webó-naré. 23 náawabi Áánûqtuni áaniko-qtataba wakaráinama Áánûqtu wetê ímaipoana kéqo-keq-yataariq íumakaniye. náawabi áanikomma arummá kámenama aboámá wetê máíye. 24 aamá áaimma áqtaraikake ítaraamma tirupi yuwáiyana maíno. tirupi yuwáiyana kémainaraq keráwáqá mórabi áanikopikaraq aboápikáráq mánoe. 25 Ítu Káríqto timá akoqnáa umá tiráíye. “matúq-matuq umá máí-auwaraimma timínénataa keqtáámá timá akoqnáa umátíkaraiqtaae. kaaqaari-wáyúkámá keráwáqá árain-apike 26 tiwíqma paábaq tiyuwánéta kéoe. minnýaba kemá kágatimune. 27 ááqibo Aokaq-Áágómmá tímikaitana paá keráwápi ku máipoaq keráwáqá káqomma tirááti-naqtaba ítikaniye. wenamá máqte-qtataaqtataba kétiraatena kétima-timenataa aanibo nóinabi kétiraatena kétima-timenataa iqtáámá árain-aain-aimma wáíye. kaaqaari-áímmá íma wáíye. ááqibo Aokaq-Áágó nóinabi tiráátiniq umá Ítu Káríqtopi máero. 28 pááqya-noiyapo, Ítu Káríqtopi kémaiya wemá yínaqtaa wemmá káoneqtaama mikáq wenaúbáq tigae-tigae íeqtaa kanaaráq itó-uma mánunatae. 29 keráwáqá aónaraae. Áánûqtupimma kúmiq-yataaqa íma wáíye. kateko-yatáákón áaimma máíye. mórai q umá kateko-yatáákón áai-kayukama yeráwáqá Áánûqtu aúgemma maqyíkáráíye.

Áánûqtun-araabitie.

3 keqtááyábá akaí-yatááqá abó “íráqõne” téqtaa ketáámá wenáráabitie tenúnatae. miráipoata yeráwáqá Áánûqtuma íkaonaapoata maa-márábíkáyúkámá ketáágáráq ítimonaraaqtaae. 2 tíkáí-

kayukao, íbêqa Áánûqtuni áráabitiaa máunataamani-bo anaaékaq nóikaakanaq mánunataabiyo? íbêqa ketáa íma ítaraunataamanibo ketáa ítaraunataama wemmá aónaraunaboqtaa weráa umá mánunatae. mikáq wenáaimma mútûq kanaaráq aónanunatae. 3 máqtemmá wekáq yirummá kámeta awé íya-kayukama Íturaa-kayukama yeráwáqá kúmiq-yataakon-aaq íkatéta nékaq mááe. 4 móra-nakoma kúmiq-yataariq kéena wemá aamá aúmatan-aimma kéyawitiye. kúmiq-yataaqa maannámiye. Áánûqtuni ámáan-aimma yawiténama kúmiq-yataaqa mi wáíye. 5 keráwáqá aónaraae. wemá aúgaraq-naqa aúkaimma wemá ketáái kúmiq-yataaqa matuwáinayataba kukáíye. Ítupimma íma kúmiq-yataaqa wáíye. 6 morá-nakoma Ítu Káríqtopimmo kémaenama kúmiq-yataariq íma umáena wíniye. ááqibo kúmiq-yataariq umáena kéwenna wemmá íma ítarena íaonaraiye. 7 pááqya-noiyapo, móra-nakomma íyuwaiyanawaq árain-apike tiwíqma paábaq tiyuwáino. náawabi kúmiq-yataariq ímaena wína-nakoma Ítuma kateko umá máinikaa umá mániye. 8 náawabi kúmiq-yataariq umáena wína-nakoma wemá Tááqtaani áaimma kémayaiye. Tááqtaama áqnáabaq áaimma áqtáraikake aati-aatimá kúmiq-yataariq umáena kéuiye. miráipoana Áánûqtun-aanikoma Tááqtaani mayaímá matuwáinayataba kukáíye. 9 ááqibo náawa-naawanabi Áánûqtuma marákáraitana aati-aatimá íma wení kúmiq-yataariq umáena kéuiye. Áánûqtuni kateko-yatáákón ayu-qtatááqá wepí máipoana wemmá Áánûqtu marákáraitana kúmiq-yataariq íma kanaaráq umáena kéuiye. 10 miráinaqtaa náayubi Áánûqtuni áráabiti máewata náayubi Tááqtaani áráabiti máiyamma yimónanunatae. náayubi íma kateko umá máeta kúmiq-yataariq umáe uyetáma yemá Ítumma yirummá ámekayukayaba íkéyikaitata yeráwáqá Áánûqtuni áráabiti íma mááe.

weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.

11 maamin-áímmá áqnábake minnámo ítaraamma weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá mánatae. 12 ketáa íma Kááinaraa umá mánatae. anómma Táinakoni iyápómá wenábâkomma ikákaimma nôraq itanawáq wemmá ikákaiyo? minná wení mayaígómá táígoni itana ábâkoni mayaígómá íráqõniq itanabóana ikákaiye. 13 ketíbâqawaayuo, maa-márábíkáyúkámá íyammo kéumatikaiyama íma iyánáaq oro. 14 máqtemma Ítun anaaé wáráa-kayukama keqtáámá kéticaipoaqtaa aónaraunataama tirun-iyápómá puí-yatáákómmá yátamaqtuweqtaa matúq-matuq umá máí-auwaraiqtaa yabékuraunatae. ááqibo náayubi Ítun anaaé wáráa-kayukayaba íkeyikaipoata yemá puí-yatáápi paá mááe. 15 móra-nakoma náawabi Ítun anaaé wáráin-abakoraa-naqa áyámma kéumakenama aúyánápi ikámma púimma wemá yíkaminakaa-nare. keráwáqá aónaraae. waayúkama yíkamiya-kayuka matúq-matuq umá máí-auwaraimma ímatokaae. 16 maaminná nóinabi akaí-yatáákón áaiqtaba tirááti-raiqtaae. Ítu Káríqtoma keqtááyábáé téna pukáíye.

miráinaqtaa ketáámá ketáái aanábó-yátábátáá kanaarác puyónátae. ¹⁷ móra-nakoma náawabi áwáq-naa í-yátááqá matokáinama Ítun anaaé wáráa-kayuk-abike móra-nakoma náawabi áwáqnaa í-yátááqábá kákaitana aónaraimanibo weqtábá wenáyakoma aúyakuraitana íamikaímma Áánûqtuni akaí-yátááqá wepímmá kémaiyo? ¹⁸ ketí pááqya-noiyapo, ketáái tikaí-yátáákómá watáama paá tóyaukaken-aimma íwaino. ketáái tikaí-yátááqá áráimma yiráátéqtaa máqte-qtataariq ónátae.

Áánûqtun aúbáq ikatîq íena itó-uma akoqnáá umá mániye.

¹⁹ máqte-qtataariq onna-yátáákótáá ketáái tikaí-yátááqá áráimma yiráátéqtaa miráona-yataakotaa Áánûqtun aúbáq akoqnáá umá kanaarác itó kéunatae. ²⁰ ketáámá kenamáárîq ketúyánákótáá ketúbi maránimma minnýabagaraq Áánûqtuma kéitaiye. Áánûqtu ketúyánákótáá uyátá-maqma máitaqtaa káonaunatae. wemá máqte-qtataaqtaba kéitaiye. ²¹ tikaí-kayukao, ketúyánákótáá ketúbi ímarainaqtaama Áánûqtuni aúbáq akoqnáá umá kanaarác itó-onunatae. ²² wenámáan-aimma kéiteqtaa miráon-aboanataa aati-aatimá amuqá maráina-yataariq-aatuqma onanataámá nói-qtataaqtababi itána-yataaqtaa wenôpake paá mayánúnatae. ²³ maaminná wení ámáan-aimma mirá-uraiye. áqnaabaqa wenáanikoma Ítu Káríqtokaq tirummá áméro. ááqibo “káqomma weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.” téna Ítuma wemá timá tímikainiqtaa ónátae. ²⁴ náawabi maami-kááyáq-ámáán-áikárátá kéitena miráina wemá Áánûqtupi kémainana Áánûqtu wepí kémaiye. Áánûqtu wení Aágoma timá tímikaiqtaama “Áánûqtu keqtáábí kémai íyabiyo” téna kétiraatiqtaae.

Áánûqtuni árain-aagogaraq waátâgaraq.

4 tikaí-kayukao, íma máqten-aagokaqa tirummá áméro. maqmá aóna-aona umá aonáiyana Áánûqtunopake kéi-nare. netuqyaammá kaaqaari-áikáráq-wáyúkámá maa-márábímmá uréire kéoe. táiaagoma yirunóbáqá máitana mipíké táiaimma kéiye. ² miráuma aágoma Áánûqtunopakenabiyaa maqmá aóna-aono oro. maamin-áágómá téna “Ítu Káríqtoma aúgaraq-naqa aúkéna Áánûqtunopake kukáiyé” ténama wemá Áánûqtunopake kéiye. ³ ááqibo maamin-áágómá téna “Ítu Káríqtoma aúgaraq-naqa aúkéna Áánûqtunopake íkukaiye” ténama wemá waátâe. Áánûqtunopake íirena wemá Ítu Káríqtoni anómma webó-nákónôpake kéiye. minnýaba “keráwáqá atéráaro” téq timá tímikaunaae. “Ítu Káríqtoni webónáqá yíniye” tiráunama áqa ya máiyé. ⁴ pááqya-noiyapo, keráwáqá Áánûqtu matíkaraiipoaq wenáráabiti mááe. keráwápí mái-nakoma uyátá-maqma maa-márábí-náqá máipoana keráwáqá maamin-tái-áágómá yemmá uyátámakuraae. ⁵ yemá Ítu Káríqtoni webó-wáyúkámá maa-márágóni waayúkamoé. maa-máráqóni waayúkama máapoata yeráwáqá aamá

temmá maa-márágóni waayúkama kéitaae. ⁶ ááqibo ketáámá Áánûqtu matíkaraiipoaqtaa wenáráabiti máunatae. náayubi Áánûqtumma aónaa-kayukama ketáái táama kéitaae. aanibo náayubi Áánûqtuma íma maqyíkárai-kayukama ketáái táama íkeitaae. miráitaqtaa káonaunatae. móra-nakoma árain-aagogaraq-narabi kaaqaari-áágógáráq-narábiyo.

Áánûqtuma akaí-yátáákón áaine.

⁷ tikaí-kayukao, ketáámá weqtábá kákaina weqtábá kákaina ónátae. akaí-yátááqá Áánûqtunopake kéiyé. náawabi káqowaqtaba ákain-nakoma wemmá Áánûqtu marákáitana Áánûqtumma káonaiye. ⁸ Áánûqtuma akaí-yátáákón áaimma máipoana náawabi káqowaqtaba íakaina-nakoma Áánûqtumma íkáonaiye. ⁹ kímora wenáanikomma maa-márábí timákaitana aúgen-auwaraimma keqtááyábá mayaígáae téna kukáiyé. ¹⁰ ketáá káonaunatae. áraimma akaí-yátááqá ketáái tikaí-yátááqá Áánûqtuqtaba íwáimanibo wení uyátá-maqma akaí-yátááqá keqtááyábá áraimma akaí-yátááqá wáiyé. minná wemá wenáanimma timákáitana kumma kaapaq-yátáráq képuyena ketáái kúmiq-yataaqa meyánîq kéumatikaiqtaae. maaminná áraimma akaí-yátááqá wáqe-uraiye. ¹¹ tikaí-kayukao, Áánûqtummo miráráá umá kákaina mórai q umá ketáá weqtábá kákaina weqtába kákaina ónátae. ¹² móra-nakoma íma Áánûqtumma aúrapike aónaraimanibo ketáá weqtábá kákaina weqtábá kakáina onanataámá Áánûqtu kepíqtáá kémainanama wení akaí-yátáákómá kepíqtáá mútûq pááq umá ánataginiye. ¹³ Áánûqtu wení Aokaq-Áámá tiyúwáitaqtaa yáátáá umá ké-mayaunaboanataa wepí kémaunanataa wemá kepíqtáá kémaiye. ¹⁴ ketáámá Ítu Káríqtomma aónareqtaaboataa timá tímikaunatae. aboámá wenáanima Ítumma timákáitana maa-márábí-káyúkámá táayabo ínenataa kukáiyé. ¹⁵ náawabi Ítuqtaba “Áánûqtun-aanimiye” téna arummá kámena tin-nákópí Áánûqtuma máitana wemá Áánûqtupi máiyé. ¹⁶ ketáámá káoneqtaa tirummá kámunatae. Áánûqtu keqtááyábá ôriq éna kákaiye. Áánûqtuma akaí-yátáákón-áaiipoana akaí-yátááqá máiyé. miráipoana náawabi akaí-yátááqá kémaina-nakoma minná wemá Áánûqtupi kémainana Áánûqtuma wepí kémaiye. ¹⁷ yainá-yúpááráq onanataámá táaqa íkáinanataa akaí-yátááqá kepíqtáá mútûq pááq umá ánataginiye. ááqibo maa-márábíkáráq káqowaqtaba Ítuma ákáiniq umá mórai q umá káqowaqtabataa tikaíkáae. ¹⁸ akaí-yátááqá wárainanama áaqa íkaniye. ááqibo akaí-yátááqá mútûq pááq umá ánataguraitana ikatîq-yataaqa páabaq waqmá kéyuwaiye. móra-nakopimma ikatîq-yataaqa wárainanama agaegóni anónnáma táiapeqtaba awé íniye. ááqibo náawabi ikatîq kéenama wení akaí-yátááqá mútûq íma pááq uráiyé. ¹⁹ áqnaabaqa Áánûqtu keqtááyábá ákaraiipoaqtaa ketáá weqtábátáá kanaarác tikaíkáae. ²⁰ móra-nako téna “Áánûqtutaba kétikáiyé” kétenamanibo wemá ábâkoraa-naqa áyámma kéumakena wemá min-nákómá kaaqaari kétiye. wemmá káonenama wení ábâkoraanataba íkákainana-

ma Áánûqtumma íaonai-waigoma Áánûqtutaba kanaarâq akániyo? ímiye. ²¹ Ítu Káríqtoma maan-ámáán-áímmá tímikaiqtaae. náawabi Áánûqtuqtaba kákainanama wenanaae wárâa-kayukayabagaraq akaíno.

Ítumma arummá ámîn-nakoma maa-márâbi-qtátááqá márúte kéyuwaiye.

5 máqtemma náayubi Ítuqtaba “Káríqtoe minná-ma Áánûqtu tímákaraiye” téta tíya-kayukama minná Áánûqtu maqyíkárâiye. náayubi aboáqtábá yikáínatama aboá maqyíkárâi-kayukagaraq kéyikaiye. ² ketáá káonaunatae. minná ketáámá Áánûqtuqtaba tikáínaqtaa wení ámáan-aimma taákaq maréqtaama ketáá wenárâabitiyabataa tikaíkâae. ³ ketáá Áánûqtuqtabataa tikáínaqtaama wení ámáan-aimma matóránátae. maamin-ámáán-áímma íma ummaa kéyaiye. ⁴ máqtemma Áánûqtu maqyíkárâi-kayukama maa-márâbi-qtátááqá kanaarâqá márúte ibâq kéyuwaae. ketáái tirummá amí-yátáákómá maa-márâbi-qtátááqá uyátá-maqama kétémiqtaae. ⁵ náawaq maa-márâbi-qtátááqá kanaarâq márúte kéyuwaiyo? móra náawabi “Ítuma Áánûqtun-aanikoe” téna arummá ámîn-nakoma wemá maa-márâbi-qtátááqá uyátewae kéiyee.

Áánûqtuma áanikoqtaba abarokâq kétéiyee.

⁶ Ítu Káríqtoma nokárâq naegárâqtábá iráiyee. wenamáa noqtábá íraibo nokárâq nae-yátábágárâq iráiyee. káqomma Aokaq-Áágómá Ítu Káríqtomma káonena kétéiyee. ááqibo Aokaq-Áágómá árain-aain-aine. ⁷ kaumo-yátáákómá Ítuqtaba árain-aimma kété. yeráwâqá Aokaq-Áágógárâq nokárâq naegógárâq wááe. árain-aimma Ítuqtaba kététa mimórâ-yúyánákâq makéta kété. ⁹ ketáámá nóinainabi waayúkama temmá tirummá kámunatae. ááqibo Áánûqtu nóinainabi tiráin-aikoma waayúkama tiráán-aimma uyátá-maqma kétena maamin-áímmá Áánûqtuma tímátukaimma minná wenáanikoqtaba tiráiyee. ¹⁰ maamin-áímmá Áánûqtuma tímátukaimma máqtemma Ítumma arummá ámê-kayukabi wáiyee. náawabi Áánûqtu tin-áíkáq íma arummá aménama Áánûqtuqtaba “wemá kaaqaari-naré” kéténa Áánûqtu nóinainabi áanikoqtaba tin-áímmá arummá íámíqmena kéuiye. ¹¹ ááqibo minná árain-aimma Áánûqtu tímá mirá-uraiye. matúq-matuq umá mái-auwaraimma

Áánûqtu tímikaiqtaama maamin-áúwáráímmá áanikopi wáiyee. ¹² náawabi móra-nakoma áanikomma arummá aménama wemá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayániye. náawabi áanikomma arummá íkámenama matúq-matuq umá mái-auwaraimma imayaniye.

matúq-matuq umá mái-auwaraine.

¹³ keráwâqá náayubi Áánûqtun-aanikon-awikaq tirummá ámê-kayukabaq kemá maa-qtátááqá agatáune. matúq-matuq umá mái-auwaraimma árainma itareq matáapoaq keráwâqtábá agatáune. ¹⁴ wenáúyánákâq maréqtaa ketáámá Áánûqtukaqtaa nóiqtababi itáananataama ketáá árainma káonau-natae. wemá ketáái táaraq itániye. ¹⁵ ketáái táaraq kéitaiqtaa ketáá káonaunatae. nóiqtababi wekáq itáananataama wemá áqa kétémiqtaae. ¹⁶ ábâkoraa-nakoma kúmiq-yataariq kéinaa káonema mi-kúmiq-yátáákómá yawáaq umá matúq-matuq umá mái-yataapi ikewinaqa keráwâqá Áánûqtukaq itáiyana matúq-matuq umá puí-yátáápikémmá Áánûqtuma mamá wemmá aúgen-auwaraimma amíniye. móra-kumiq-yataakoma matúq-matuq umá puí-yátáápí áwíqmena wíniye. minnáyaba “nunamummá tiyo” íketune. máqtemma otaammá kuí-yátááqá minná kúmiq-yataare. ááqibo ókon-oko-kumiq-yataakoma íma mamá puí-yátáápí áwíqme wíniye. ¹⁷ máqtemma otáá-qtátááqá minná kúmiq-yataare. ááqibo ókon-oko-kumiq-yataakoma matúq-matuq umá puí-yátáápí íma kéuiye. ¹⁸ ketáá káonaunatae. náawabi Áánûqtu matíkarâi-nakoma kúmiq-yataaqa íma umáena kéiyee. aanibo Áánûqtun-aanikoma wemá kawáá kéu-matikaiqtaaboana Táí-nakoma wemmá íma kanaarâq táí-yataariq kéumakaiye. ¹⁹ ketáá káonaunatae. Áánûqtun árâabititaa máunataamanibo tébakaq-wayukama máqtemma maa-márâbi-qtátáákárâq Táí-nakoma nôrabi ónááe ti-qtátááqá mirá kéumayikaiye. ²⁰ ááqibo káonaunatae. minná Áánûqtun-aanikoma iréna tiráátiraiqtaae. náawabi árain-Aanuqtuma máima ketáámá árain-Aanuqtupi wenáanikoma Ítu Káríq-topi máunatae. maaminná árain-Aanuqtugaraq maaminná árain-auwaraimma matúq-matuq umá mái-auwaraine. ²¹ pááqya-noiyapo, kaaqaari Áánûqtunopakema nékaq máero. kemá Yóáane.

2 Yóáane

Yóáane páátima monoq-wáyúkámá máa-marukaqa áwíkaan-inikoma páátibi agamá kááyaiye.

¹ kemá móra anó-monoq-nakonopake áwíkaan-inikokaq áwíkai-iniko ení iyápógaraq árain-aain-aikaraq kemá keráwáqtábá kékikaiye. íma kemá kenamáamibo máqtemma aarawaamá árain-aain-aimma ítaraa-kayukama keráwáqtábá ôriq éna káyikaiye. ² maami árain-aimma keqtáábí wáena taákaq-taakaq ínipoana aati-aatimá keqtáábí watúq-watuq umá wániye. ³ ketibotáá Áánûqtuma áanikogaraq Ítu Káríqto yeqtí aokaq íráqô-qtataakaraq arummá yimí-yátáákáráq kaayoné-yátáákáráq keqtáábí wáiro. miráinata maami-qtátááqá árain-aain-aikaraq akaí-yátáákáráq mayánátae.

⁴ kemá itáunama maamin-nóiyápómá árain-amaan-aimma kéwaraawaq timuqá ôriq umá kéwaraune. miráuma ketibotáá timá tímikainiqtaa umá kéwaraae. ⁵ tíkáin-iniko, móra ámáan-aimma kágayaune. íbêqa aúgen-amaan-aimma íkagatimupo maaminnáma naayóbáqá áaimma áqtaraikake Ítunopake ítaraae. minnâ káqowaqtaba kákaina káqowaqtaba kákaina ónátae. ⁶ akaí-yátáákómá mirá kéiyee. minnâ Áánûqtun ámáan-aimma waránátae. mimórâ-ámáán-áimmá áaimma áqtaraikake ítaraae. minnâ weqtábá kákaina weqtábá kákaina ónátae. ⁷ miráipoata netuqyaa-

káyúkámá keqtáá kaaqaari-áimmá timá-timinetaa maa-márábí uréire kéeta ye mirá kéte "Ítu Káríqto íma aúma mamá pááq íné kukáiyee." téta waayúkama kaaqaari kéketa yemá Ítumma webómá kágáyakaae. ⁸ atéqma máero! keráwáqá íma mi-qtátááqá yúwáaro. ketáámá maaminnáyabataa mayaímá matáunaboaq íráqô-qtataaqa Áánûqtu timá akoqnáá umá timínna-yataaqa íma mayáínoe. ⁹ morá-nakoma Ítu Káríqtoni arááti-yataapi íma maéna ááqibo áwábaq kóinanama Áánûqtu mibáq wetê íma máiyee. móra-nakoma Ítu Káríqtoni arááti-yataaqa ítarena Áánûqtugaraq áanikogaraq mibáq wetê máiyee. ¹⁰ móra-nakoma keráwáqtôpaq iréna "Ítuma Áánûqtunopake aúgaraq íkukaiye" téna tin-náqá wemmá íma keráwáqtí naaúpaqa íawiqme iréraq miráono-maaraono téq íti-makaaro. ¹¹ aanibo keráwáqá mirá timákeqa keráwáqá wení ábárawaao máeqa wení táí-yataapi mánoe.

¹² kemá netuqyaan-áimmá agamá timá-timenaq únnamanibo kemá íma wannaabímmá agayánúne. paá kenamááríq uréq wenóíkaq-wenoikaq káoneqtaa tóyaupike timá-timenunaboana ketáái timuq-yatáápíqtáá mánunatae. ¹³ ketímanaakoni iyápóma yiwíkaan-noiyapoma keráwáqtábá miráo-maraao téta kékimatikaae. áqa kínnae.

kemá Yóáane.

3 Yóáane

1 móra anó-monoq-nakonopake Káéatikaq tíkái-naqa Káéatio, náawanabi kemmá árain-aain-aikaraq ôriq umá kétékaiye. **2** tíkái-nako, kemá nuna-mummá timákaunana máqte-qtataakaraq enáugogaraq íráqôniq umá mirá kéitakaa kemá aónaraunama enarun-íyápógómá íráqôniq kéiyé. **3** yaímma Ítun anaaémo kéwaraa-kayukama uréire éq éta má-tima-timemma “emá árain-aimma kéwaraane” téta tewapóaq kemá emmá timuqá ôriq umá ké-marakaune. **4** árain-aipimmo ketí iyápó-annamo ítaraanata uréire kéiyanaama kemmá íma móra-yataakoma mamá timuq-yatáákómmá uyátá-maqma wániye. **5** tíkái-nako, maa-káyúkámá naayóbáqá íkeyi-monaanamanibo ááqibo íráqôniq umá yabíqyíkaraane. **6** yemá máqtemma yirummá ámê-kayukama emá íráqôniq umá yabíqyikaanayaba timá yímikaiye. emô íráqô-qtataaqa kényime. timáyikaanayaba Áánûqtun-aurakaqa íráqôniq kéiyé. **7** uyátárainakotabae téta uréire kéowatamanibo oótanaa óq-tamma paá Ítuma arummá ámê-kayukabike matááe. óq-wayukabike íma matááe. **8** ketáá kenamáárîq yiwíq-mataa ketáái waayúkaiq umátaa árain-aikoni mayaímá yegárâq kémayaunatae. **9** kemá káqon-aubama agatuwáunana Ítun-anaaemo wárâa-kayukabaq wimánibo Tiótarapima wemá wenáakaq waabá-káyúkátí yúrakaqa “anómma mánaae” ténaboana ke-

qtáámá ítiwirainenataa kéiyé. **10** kemô yéqa má-tima-timenune wemá yaímma-yataariq kéitaba wemá táí-aimma keqtábá kétena Ítuni aamô maméta yekáyúkámá íkeyiwiraiye. óqo yeqtí naaúpaqo yiwíqmeta íné o-káyúkámá mamá aammá káunikena “íma yiwíqme yero” téna aammá áunikaraiye. óqo yiwíqmeta íné o-káyúkámá yemmá monoq-wáyúkábiké kéwaqtuwaiye. **11** tíkái-nako, táí-yataakoni amé mékaan íuwo. paá íráqô-qtataakoni amé mékaa uwo. ááqibo íráqô-qtataariq o-káyúkámá minná keráwáqá Áánûqtun-araaqa mááe. aanibo táígo-qtataariqo íya-kayukama minná yeráwáqá Áánûqtuma áraimma aati-aatimá íkaonaae. **12** Timítarima máqte-kayukati yúrakaqa íráqô-naqa máitana wení íráqô-mayaima wenáaiqtaba kétéraatiye. ketáámá mórai q umá íráqô-aimma weqtábá kétéunataama minná árain-aimma túnna-taama keráwáqá ítaraae. **13** kemá taíganin-aimma agayánáaq únnaamanibo íma kenamáárîq kemá wannabí agayánúne. **14** miráitaq kemá túyánámmá itáúnama páátákáá timónéq aanibo keráwákárâq mi-qtátátábá mórabi máeqtaa watáá-wataa tenúnatae. **15** kaayone-yátááqá keráwáqtê wáino. ketáái aanábórâq ketí miráoro-maaraoro-aimma móra-mora-yuma timá yímero. kemá Yóáane.

Yúti

1 kemá Yútie. kemá Ítu Káriqtoni mayái-nápóaq kemá Ítuni ábâkoma Yêmitimma ábâkomune. kemá maami-páátímá Áánûqtuma yáayarai-kayukay-opaq kágayaune. mi-káyúkámá náayubi ketibotáámá Áánûqtuma wení akái-yátáápí kémaewana Ítu Káriq-toma yabíq yíkaraiye.

2 Áánûqtuma paru-yátáákáráq tiména kaayoné-yátáákáráq tiména akái-yátáákáráqá keráwáqá timíniye. mi-qtátáákómá keráwáqtôpaq ókaraq-okaraq páaq íniye. minnýyaba ôriq umá keráwáqtábá kêtikaiye.

kaaqaari-áímmá yirááti-wayukati yáaimma.

3 ketí aanábó-wáyúkáo, áqnáabaqa kemá túyánám-má ítátuweq keráwáqtôpaq aúbama agamá Áánûqtuni yauwéqma máqtemma tiwíránénataa iqtábá min-áímmá agayánáá kéunamanibo keráwáqtí itáíq-itaiq umá mái-yataaqa Áánûqtuma wení waayúkama tímikaimma minnýyaba yáqtoqma akoqnáá ígáae téq kemá keráwáqtôpaq kágayaune. minná **4** yaímma-wayukama keráwáqtí aúkáapi aúpáq yamááwaqtaa ikáonau-natae. mi-káyúkámá íma Áánûqtuni waayúkama mááe. Áánûqtuma wenámáakoni íráqô-qtataaqtaba yemá aagómmá mamá kéwaeraae. yemá mirá kéopoataa yeqtí táí-yaaimma paátataare ténátaae. Ítu Káriqtoni ketáái kawáá-náqá ketáái uyátarai-nakoma wemmá yemá káwetatuwaae. naayóbáqá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí téna mirá-káyúkámá Áánûqtuma mamá yawááq-umayikaniye. **5** keráwáqá maamin-áímmá ítama arútaraamanibo kemá keqnáámmá timá taákaq ónúne. uyátarai-nakoma Ítíráaeo-wayukama Íqtíbibake yauwéqma yiwikaimanibo anaaékaqa mi-káyúkámá wekák arummá íma ámikaa-kayukama yemmá yíkamitata puqmá ánataguraae. **6** taákaq máráaro. naayóbáqá Áánûqtuni kaqtó-wayukama yaímma móra-awaataq yimuqá maqmá íma máq-uraabo Áánûqtuni marúpake yuwéta kóuraae. uyátá-maqma anón-naapaamma mayánáae téta owana yemmá Áánûqtuma kumayuqnóbáqá aménáápáq mibáq akoqnáá-annama kú-yikaraiye. Áánûqtuma anó-kanaaraqa wemá yemmá mamá yawááq-umayikaniye. **7** táí-wayukama Tótômabakaraq Komóraabakaraq káqomma waaqókáq móra-marukaq-wayukayabagaraq taákaq máráaro. mi-márúpáké-káyúkámá Áánûqtuni kaqtó-wayukama oníkáá éta kumari-ááímmá tarôq kéowanaboana aati-aatimá matúq-matuq umá káíq-kaiq inírábí kautínoe. máqtemma kaaqaari-áímmá yirááti-wayukama Áánûq-

tuma yeqtí táí-meyamma yimíníqtaba máqte-kayukaraq abarokáq timá kétagaiye.

8 miráuma mirá-káyúkáma máqte-maqte kaikáá umá káonaawana minnágoma mamá íyaqnoabaqa yíkáiniq itata yeqtí yúbima táí-yaaimma mamá tarôq kéoe. Áánûqtuni náápaqtabama pááqya-qtataarabiya téta yúyánámmá kéitaae. Áánûqtunopaq-wayukayaba aamá timá márúte táíq kéumayiketa kéoe. **9** uyátá-maqma anó-kaqto-naqa Mááíkoroma wegáráq íma mirá-uraiye. Tááqtaate wenáubi-kenaubi maréta Móte-tini arááq-auma náawaq mayáníyô téta minnýyaba tirááye. áaqibo Mááíkoroma wemá náapaakaraq-naqa íma kanaaráq máenaboana Tááqtaama timá márúte yukáimanibo wemá tiráine: “uyátarai-nakoma emmá timá márúte táíq umákaniye.” téna Mááíkoroma tiráiyé. **10** miráimanbo mi kaaqaari-áímmá yirááti-wayukama móra-yataakoni áaimma íaonaraa-qtataakoqtabagaraq táí-aimma kéte. aónaa-qtataaqa aónaraamma miráuma pó-iyakoni yáaikaa umá káon-aae. ániibo mirán-ááíkkómá yemmá mamá táíq kéu-mayikaiye. **11** táí-meyamma ôriq umá mayáinoe. Kááinani áaikaan-aaaimma kéwaraae. yemá waayúkama yiráátéta paá meyáqtábá yeqtí yúma yíméwata kéqoke-tai-aaaimma tarôq éta Béiraaraa kéoe. Áánûqtuni anaaéma íwaretá Kóraama miráurainikaa kéeta mirá-qtátááríq kéeqtaboata yemá táíq kéumagoe. **12** aanábómá áíkuteraq mórabike aáwaqa kéneqa mi-kaaqaari-áímmá yirááti-wayukama yigaemá íma wáiniq umá táí-yataariq aborokáq kéopoata anannayátááqá yemá yubáirainikaa úma mááe. yeqtí yúyaba-aatuqma yúyánámmá kékíteta uwáágoma konnámá mamá paábaq yúwáitana aaqá íma yiníkáá umá mááe. yeqtí watáagoma miráuma aaqá íma yiníkáá kéu-magiye. miráuma yaagómá arammá iyái-kánááráqá arammá íma íyáinikaa umá mááe. yemá miráuma yaamá aayákagitatapoata ánûkaraq áaipike yayú-tuwaanikaa umá mááe. yeqtí watáagoma miráuma arammá íma íyáinikaa kéumagiye. **13** únókkómá anóniyaraa kémetaitana yeqtí otaa-qtátáákkómá ananna-agaregóráá umá ámúraaq mayaqaq iníkáá umá mááe. ániibo yemá miráuma aabayákáké wiyókkómá paá uréire umáginikaa kéoe. yeqtí yirááti-yataakoma arupú umá íma káyiraate. yeqtí márúqa anó-kumayuqnobaq Áánûqtuma yeráwáqtábáé téna yíkaraine minnýyaba mi-káyúkáma mibáq matúq-matuq umá mánoe.

tái-meyamma yemá mayánóe.

14 Énôkima abapaké kaayaq-nápóana wemá Áátaani anaaé pááq-urena wemá mirá-káyúkáyábá naayóbáqá amuné kuténa wemá maará-tiraine: “aónaaro. uyátárai-nakoma wení taíbaq netuqyaa aokaq-káqtó-wáyúkátê kumíniye. 15 wemá máqte-kaaqaari-aimma yirááti-wayukama ítama yaíqtuwena tái-meyamma yimíniye. waayúkama yinaaéma umáketa yeqtí tái-yuyanamma wáraa-kayukama wemá mamá anónnáma tái-meyamma yiména kúmiq-yataariq uráa-waigoni anónnáma tái-meyamma yiména tái-aimma téta Áánûqtumma timá táiq uráapoana anónnáma tái-meyamma yimíniye.” téna Énôkima tiráine. 16 máqtemma mirá-káyúkámá náru-narumma kéteta káqo-kayukayaba kaaqaari-yúbí kémareta yeqtí tái-yuyanakomma anaaé kéwaraae. yúma maméta kéuyeta yaímma-wayukama matawémma umátuweta yimíqmíq kéeta yemmá yikái-qtataaqa kémayaae.

keráwáqtí tirummá amí-yátááqá yáqtoqma akoqnáá oro.

17 miráimanibo ketí aanábô, taákaq máraaro. keráwáqá keqnáámmá Ítu Káríqtoma yiwíkai-kayuka timá tímikaan-aimma taákaq máraaro. 18 yemá maará téta keráwáqá timá tímikaane: “anaaékaqa aqtó-kánáámá pááq ínata yaímma-wayukama aábê-aimma tíma-tikanoe. mi-káyúkámá tái-yataaqtaba kéyikainataboata yemá mirá-inoe.” téta Ítuma yiwíkai-kayukama tirááe. 19 yemá mi-káyúkámá otaa-káyúkáe. yeqtí yúgoni akái-yátááq áátuqma kéwareta Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá íma kéwaraae. 20 miráimanibo

keráwáqá ketí aanábô, aati-aatimá keráwáqtí itáiq-itaiq umá yabi-í-yátááqá mamá akoqnáá umáe úyoro. mirá kéeraq aati-aatimá Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnáágaraq nunamummá tero. 21 ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma paru-yátááqá matokáipoana matúq-matuq umá mái-auwaraimma timíniye. maamin-áúwáraíqtábá awé uréqa Ánûqtuni akái-yátáápi máero.

22 yaímma-wayukama Áánûqtuqtaba kaayaq-yúyánámmá itáaqtaba keráwáqá paru-yátááqá yímero. 23 yemá miráuma irabikáá mááe. ánibo keráwáqá páátákáá yauwéqma yiwiráaro. keráwákáráq irabí tíwíqme wíyábámá káqo-kayukayaba táaqa kégaina-manibo paru-yátááqá paá yímero: miráimanibo yeqtí yúrananna aí-yátáákómá mamá yeqtí unáákáqtóma námô ainikáá kéobo minnýaba yeqtí unáákátôgaraq kúmiq-yataatabagaraq ítama táiq umáyíkáaro.

nunamummá té Áánûqtun-awiqa múte yawíyé.

24 Áánûqtuma kanaarác keráwáqá kawáá umátíkarainaq keráwáqá íma paábaq kumáwinoe. wemá kanaarác kúmiq-yataaqa íma waéna wení tágama-yataapi tikániye. miráinaq keráwáqá timuqá ôriq umá maránóe. 25 Áánûqtu-aatuqma wenamá ketáá yauwéqma tiwiránín-naqa Ítu Káríqtoni mayáiráké ketáái uyátárai-nare. Áánûqtuma wení áwíqa múte yauyónátaae. wení tágama-yataakaraq wení anó-qtataakaraq wení akoqnáá-yataakaraq wení náa-paakaraq áaimma átárai-kanaarake íbêq-kanaaraq anaaékakaraq aati-aatimá paá mánoe. miráuma waíno.

Arébárétiani

1 naayóbáqá maamin-áikómá áupáq wáqe-uráye. miráitana Ítu Káríqtoma mamá abarokáq pááq uráye. minnáma Áánûqtuma Ítumma aráátiraiye. Ítuni mayái-wáyúkámá keqtáámá tiráátínana mi-qtátááqá anaaékaqa pááq íniye. wemá keqtááyábá ítama arutaígáae téna tímikaiqtaae. móra kaqtó-nakoma Áánûqtunopake wemá timákáitana kemá Yóáanekaqa kukáye. kemá Ítuni mayáinápóana wemá watáama timá tímikaiye. **2** ánibo kemá Yóáanema kemá mi-qtátááqá máqtemma aónatuwe abarokáq Áánûqtun-aama timá kétagaune. mi-kátáámá Ítu Káríqtoqtaba “áraine” kétune. **3** náayubi yoraútína-nakoma itáiyakayukagaraq Áánûqtuni maami-ámúné-áímmá yeráwáqá nónabi tinná éta yeqtábá Áánûqtuma amuqá kémayikaiye. abo mi-kánáámá awaaraq-kánnáábí pááq ínanama Áánûqtu “mirá ónúne” tiráiqтатаaqa miráinima wemá paá mirá-iniye.

Yóáanema abapaké kaayaq-áyú-wáyúkábá watáama agatáye.

4 kemá Yóáanema abapaké kaayaq-áyú-wáyúkámá Étia-aukapaq máa-kayukayopaq maan-áímmá kágáyaune. íbêqa Áánûqtuma máiyé. naayóbákáráqá máqe-uráye. anaaékaqaq wemá paá maéna wení íráqô-qtataaqa kaayoné-yátáákáráq keráwáqá Áánûqtuma Ítu Káríqtogaraq tímikaaye. abapaké kaayaq-áágógáráqá aúrapaq Áánûqtuni náápaan-abiqtataraq máéna yemá Áánûqtuni íráqô-qtataaqa kaayoné-yátáákáráq tímikaae. **5** Ítu Káríqtoma Áánûqtuni máqten-aimma arupú umá tinnáqíye. wemá pukáipike áqnáabaq itó-urai-naqíye. maa-márábí mú mikákáá anó-naqa máiyé. wemá keqtááyábá ákáitana wení naaenápó ketáái kúmiq-yataapike matukáiyé. **6** wemá miráurai-waigoma keqtáámá mamá wen-abomá Áánûqtuni anó-monoq-wayukaraa umátíkaraiqtaae. Ítukaq tágama-yataakaraq akoqnáa-yataakaraq matúq-matuq umá waíno. miráuma waíno. **7** aónaaro. wemá konnákóní aúkáapi kumínéna kéiyé. miráinata máqte-kayukama yeqtúrapike aónainoe. máqte-kayukama wemmá waqtáámmá agaibéta ikákaa-kayukama yegáráq wemmá aónainoe. máqtemma maa-márábí-káyúkáma weqtábá yogapómmá éta ibiqá yaránóe. owé. mirá-qtátááqá pááq íniye. **8** Áánûqtuma uyátárai-nakoma maará téna: “kenamá kemá áqnáabakaraq anaaémma kemúne.” téna kétiye. wenamá Áánûqtuma íbêkaraq naayóbákáráqá anaaékaqaq paá máiyé. wemá máqten-akoqnaama matokáiyé.

Yóáanema Waayúkagon-Araaqa aónaraiye.

9 kemá Yóáanema Ítuqtaba keráwáqti túbâqune. kegáráq keráwákáráqá ketáámá Ítuni waayúkamu-nataae. kemá keráwáqte yagaroqtamá ummaayátááqá tíqa í-kánáámá Áánûqtuni yabíkái-qtataakaraq aménáápáqá máunatae. ánibo ketáámá awé kéeqtaa Ítuqtaba akoqnáa kéunatae. kemá Áánûqtun-aama kéteqa kemá Ítukaq tirummá kámunatapoana yemá kemmá waqmá móra-marukaqa únómmá yaúturaitana áwíqa Páátamoti tíkaraae. **10** uyátárai-nakoni kanaaráqá Aágoma Áánûqtunopake kemmá mamá akoqnáa kéitana tinaaépakema móra-aimma itaúnana akoqnáa umá kaapáúkoraa tááyaraiye. **11** min-áikómá mirá tiráiyé: “máqte-qtataaqa aónáánama minná wanaabí agamá abapaké kaayaq-áyú áíkuyo-kayukabaq yuwaa. miráuma Ipítiani-marabakaraq Támán-abakaraq Págámabakaraq Táiyátáérabakaraq Tááritibakaraq Pírárépiabakaraq Áréorátíabakaraq aúbama agamá yuwaa.” téna tiráiyé. **12** abo náawa kétiyaa téq waéqma aónáúnama kain-ómmá abapaké kaayaq-yááréráq tágagitaq aónaraune. **13** ánibo kemá aónáúnama mi-táárégóní aúkáapimma móra-naqa itó-uma máqe-uráiyé. wemá ayáqtááq-unakaqtoma umá aítaupaqa yuyu umárena wenaúkáapimma áwáarara kain-ámúránámá umá yaútû makáiyé. **14** aqnótáugoma wayámmá wáqe-uráiyé. miráuma tipi-típigoni áyáuraa éna wayá-kónnákáá uráiyé. miráitana aúrakoma iragóráá kamá tágaraíye. **15** ánibo aítaukoma tágaguraima miráuma óqtakoma óniq-irabi kamá kawaabába iníkáá uráiyé. miráitana áa áyái-waigoma miráuma anó-nomma aúgín-aikaan-aimma tiráiyé. **16** wemá abapaké kaayaq-wíyóqá ayáánurapaqa matokáiyé. ánibo mórama tokóru-yakaa-puma téba-tebaq-aama wenóyaupike ku tayaráiyé. ánibo wení óikoma tágama aaqá kain-í-káá uráiyé. **17** kemá wemmá aónatuweq wení aítaupi tipaqagéc puki-nákóráá uráune. miráitana wemá ayáánuranapo kekáq tínekuyena tiráiyé: “emá ikatíq íuwo. kemá áqnáabaq-nakaraq anaaékaq-nakaraq kemúne. **18** kemá aúwarainaqune. naayóbáqá kemá pukáunamanibo timónaao. kemá aati-aatimá matúq-matuq umá máune. owé. áita-marupakaraq puígáráqá ketí náápaamma aménáápáqá wáitaq kíma kemá kényoraune. **19** miráinaa máqtemma kaikáá aónána-yataakoma íbêqo aónána-yataakaraq anaaékaq pááq íni-qtataaqtagaraq agayaa. **20** abapaké kaayaq-wíyóqá tiyáánurapaq wáitaa aóne mi kain-ómmá abapaké kaayaq-

yááréráq waéqma itaí-áipóana áaimma miráuma wáiyé. abapaké kaayaq-wíyóqá minná abapaké kaayaqá áikuyo-kayukati kaqtó-wayukama Áánûq-tunopake maéta abapaké kaayaq-yááréráq minná abapaké kaayaqá áikuyo-kayukarare." téna Ítuma Yóáanemma tiráiyé.

watáama Ipítiani q áikuyo-kayukayatabae.

2 óq-aimma tiráiyé: "Ipítiani q áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake maan-áikómá wekáq agayaa. abapaké kaayaq-wíyóqá ayáánu-ranapo yabíkái-naqa wemá abapaké kaayaq-káin-ókomá yaaregóni aúkáapi uréire kéeq weni amuné-áimmá mirá-uráiyé. ² máqte-qtataariq ónna-aaima aó-natuweq akoqnáa-mayaima mayáanama aónaraune. keráwáqá itáiq-itaiq umá yabíyemma káonaune. táí-wayukayabama keráwáqá íkékikaae. máqtemma mi-káyúkámá maará téta 'Ítuni timáyikarai-kayukaqtaae' téta kétémanibo yeráwáqá íma mááe. miráitaa keráwáqá yaímma kéite yetí yáaimma aónatuwaiq yemá paá kaaqaari-wáyúkámá mááe. ³ ketíwíqtaba keráwáqá yáqtoreq itó-uma akoqnáa éra íma tîbô karááe. minnáma káonaune. ⁴ miráimanibo móra-yataaqa íma íráqôniq kéoe. naayóbáqá tirummá kanaarácq íráqôniq umá tímikaamanibo íbêqa ímiye. ⁵ naayóbáqá keráwáqá íráqôniq uráámma íbêqa kété-wikatuweq paábaq kóuraae. miráinaq keráwáqá yauwéqma naayóbáqá íráqôniq uráániq umá tirummá waeráaro. miráinaq tirummá íma waeráiyaq kemá ketôpaq íréq keráwáqá ókóni yaaremmá mamá paábaq yuwánúne. ⁶ miráimanibo mirán-íráqón-ááimmá keráwápímmá paá wáiyé. Níkorááitini waayúk-abimma webómá agayikéwae kéoe. kegáráqá kemá yeqti yáaiqtaba webómá kágayikaune. ⁷ móra-nakoma aáqa wárainanama maamin-áimmá ítama arutaíno. Aágoma Áánûqtunopake áikuyo-kayukabaq kétéma-yimiye. 'móra-nakoma ááiqa umá uyátáinaqa kemá min-náqá ayúwáanana matúq-matuq umá máí-yataaqa amí-yábíké aáwaqa kemá aménúne. mi-támá Áánûqtuni yópí wáiyé.' téna Aágoma kétéma-yimiye." téna Ítuma Yóáanemma kainapákáá timá ámikaiye. óq-aimma tiráiyé:

watáama Támánabaq áikuyo-kayukayatabae.

8 "Támánabaq áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake min-áikómá wekáq agayaa. áqnáabaq-nakaraq anaaé-nakaraq naayóbáqá pukáimanibo íbêqa paá máí-nakoma weni amuné-áimmá mirá-uráiyé: ⁹ keráwákáqá ummaa-yátááqá tíqa í-kánáámá pááq íma káonaune. ániibo keráwáqá áwáy-oq-wayukaraa ommá kétémonaune. miráimanibo keráwáqá taígani-qtataaqa makááe. mi-káyúkámá akáyáámá timá tíkáama kéitaune. ániibo mi-káyúkámá mirá kéte. 'ketáámá Ítíráaeo-wayukataa máunatae.' téta kétémanibo yemá íma mááe. ímiye. yemá paá Tááq-taani áikuyo-kayukabike mááe. ¹⁰ anaaékaqa tíqa í-yátááqá mayánómma minnýaba íkatíqa íoro. itáaro.

Tááqtaama keráwáqá aúkáapike yaímma-wayukama ánná yimínimma keráwáqá makáqma aónaniye. miráinaq ummaa-yátááqá tíqa í-kánáámá tiyááka-kanaabi mayánoe. miráimanibo keráwáqá tirummá amí-yátááqá paá yáqtokaiyana keráwáqá puí-kánáárácq wí-naq kemá anónnáma íráqô-meyamma matúq-matuq umá máí-yataaqa timénúne. ¹¹ ániibo náawabi aáqa wáinanama maamin-áimmá ítama arutaíno. Aágoma Áánûqtunopake áikuyo-kayukabaq kétéye. 'móra-nakoma ááiqa umá uyátanama yauwéqma puí-kánáárácq wemmá íma mamá táiq íniye.' téna Aágoma kétéma-yimiye." téna Ítuma Yóáanemma kainapákáá timá ámikaiye. óq-aimma tiráiyé:

watáama Págamabaq áikuyo-kayukayatabae.

12 "Págamabaq áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake min-áikómá wekáq agayaa. min-nákómá tokóru-yakaa-puma téba-tebaqa áama yawíq-matama matokái-nakoni amuné-áimmá mirá-uráiyé: ¹³ kemá keráwáqá márûqa káonaune. mi-márúkáqá Tááqtaani náápaan-abiqtataraq wáiyé. miráimanibo keráwáqá ketíwíqa yáqtoqma akoqnáa uréq kekáqá tirummá kétémera q kekáqá tirummá amíyamma íma aúpáqá kéyuwaae. móra-naqa Ááqtipaatima keqtábá téwai-nakoma keráwáqá máqte-uráiyé. áraimma wemá ketáama wárai-naqiye. ániibo keráwáqá aúkáapi mi-márúkáqá Tááqtaama máitaa Ááqtipaatima ikámôwana pukáiyé. mi-kánáárácqá keráwáqá íma anaaé umátikaraae. ¹⁴ miráimanibo yaímma-yataaqa íma íráqôniq kéoe. keráwápímmá yaímma-wayukama Págamabaq máeta yemá Péiraama áaimma yáqtoqma akoqnáa kéoe. Péiraani áaimma mirá-uráiyé. naayóbáqá wemá Péirakimma aráátiráiyé. anaaékaq Péiraakini kaaqaari-áimmá Ítíráaeo-wayukama yiráá téna 'maníkókáq wáí-waamma agamá ákûq umákáá-kamma kanaarácq nánoe' kétena 'kumari-ááimmá kanaarácq ínoe' téna kúmiq-yataaqa urááe. ¹⁵ mirá kéowata yaímma keráwápí máe-kayukama Níkorááitin-anna-wayukati táí-wataama ítama akoqnáa kéoe. ¹⁶ miráinaqa keráwáqá tirummá waeráaro. ímo miráinaqa pááqya-kanaabi keráwákáq yénúne. ániibo kemá tokóru-yakaa-puma tóyaupi matokáuna-punapo mi-káyúkátê ááiqa ónúne. ¹⁷ ániibo náawabi aáqa wáinanama maan-áimmá ítama arutaíno. Aágoma Áánûqtunopake áikuyo-kayukabaq kétéye. 'náawabi Tááqtaama uyátáinaqa wemmá mórama wíyôpake aáwaqa aúpáq wáimma aménúne. miráinaq kemá móra waayán-óqtámmá aménúne. min-óqtákáqá aúgen-awíqa agamaránúne. min-áwíqá íma móra-nakoma aónaniye. min-óqtámmô mayáina-nakoma wenamáa kanaarácq aónaniye.' téna Aágoma kétéma-yimiye." téna Ítuma óq-aimma Yóáanemma timá ámikaiye.

watáama Táiyátáerabaq áikuyo-kayukayatabae.

18 "Táiyátáerabaq áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake min-áikómá wekáq agayaa. Áánûq-

tun áanikoma wenaúrakoma miráuma ira autakáá kéitana títaukoma miráuma óqtakaa óniq-irabi áwáarara karáye. mirá-nákóni amuné-áímmá keráwáqtôpaq mirá-uráye: ¹⁹ keráwáqá máqte-qtataariq on-ááímmá káonatuwaune. keráwáqá waayúkama tirummá kéyimeq máqte-mayaima kaayoné umá mamá yíwáqnaa kéoe. kekáqá itáiq-itaiq umá yabíkáae. kemá káonaune. áqnáabaqa máqte-qtataakon áaimma miráuraamma íráqôniq uráámanibo íbêqa uyátá-maqma íráqôniq kéoe. ²⁰ miráimanibo móra-yataaqa íma íráqôniq kéoe. keráwáqá móra-inimma Yéteberimma ayúwáawana keráwáqtê máye. min-íníkkómá 'amuné-ínímúne' kétimanibo wemá ketí mayáí-wáyúkábímmá kumari-ááímmá waraígáae téna kéyiraatena maníkkákáq agamá ákúq umákáá-kamma naígáae téna kéyiraatiye. mirán-ááímmá minnâ kaaqaari kétimayikáye. ²¹ kemá kanáá améq wení kúmiq-yataapike waeraikáae téq túnnamanibo wení kumari-áuyánám-má yuwánîn-aaqa paá kéitena arummá íma waékáye. ²² itáaro. kemá aíqa í-yátáákkáráq karígáráq min-íníkkómá aménúne. ániibo náayuwabi min-íníkkótê kumari-ááímmá waré máyi-kayukama yirummá íma waeréta yinaaéma íumakaiyaqa kanaarácq mi-káyúkama anómma yíqa í-yátáákkáráq ummaa-yátááqá mórai q umá yemmá yiménúne. ²³ máqtemma wení iyápógaraq karínápó yíkamonata puínoe. miráinata máqtemma áikuyo-kayukama aónainoe. kemá máqte-kayukati yúyánákkáráq yirummá yaímma káonaune. ániibo keráwáqá móra-mora-yuti táaiqtaba meyammá timénúne. ²⁴ miráimanibo tébakaq-noininaukaqa Táiyátáéraq máe-kayukayaba kétune. keráwáqá min-íníkkóni yiráati-yataaqa íma waréra Tááqtaani arunóbáq máin-aaímma íma ítaraiyamma kemá káqon-ummaa-yataaqa keráwápímmá íma maránúne. ²⁵ miráimanibo mi-qtátááqá keráwáqá yáqtoraiyama mi-túpáámá kemá yénúna-kanaaraq yáqtoqma akoqnáá umá máero. ²⁶ ániibo móra-nakoma ááiqa umá uyátana wemá ketáaimma waqmé wéqéna wení kanaarácqá mó ánatanaqa kemá náápaamma ketibomá tiména mórai q umá wemmá aménana maa-marábí-wáyúkama wenáménááppáq mánoe. ²⁷ mútúq-yanapo mara táwéraq púbyuinikaa umá miráráá umá wení akoqnáama wániye. ²⁸ miráinaqa kemá nokáapaq-wiyoqa anón-akoqnaakoni awaaméqá aménúne. ²⁹ náawabi aáqa wáinanama maamin-áímmá Aágoma áikuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutaíno.

watáama Tááritibaq áikuyo-kayukayabatae.

3 Tááritibaq áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánúqtunopake maan-áíkkómá wekácq agayaa. min-nákkómá abapaké kaayaq-áággómá Áánúqtunopake abapaké kaayaq-wíyókkáráq kématorena wení amuné-áímmá mirá-uráye. keráwáqtí máqte-qtataariq on-ááímmá káonatuwaune. keráwáqtábámá yemá maará téta kéte. 'maamin-áikúyó-káyúkáráq matúq-matuq í-yátááqá wáye.' téta miráimanibo ímiye. keráwáqá pukuráae. ² keráwáqá itó éra tú waí-yátááqá yúwáaro. keráwáqtí máqten-aaímma paá

wána puíníqtaba keráwáqá mamá akoqnáá oro. máqte-qtataaqa keráwáqá miráuraamma ketí Áánúqtun-aurakaqa móra arupú-yataariq owaq íaonaraune. ³ naayóbáqa maamin áté-wataama ítama yáqtokaiyama minnáyaba tirummá waéqma kéitera yabíqma akoqnáá oro. ániibo íma itó éqa miráuma moyá-nákkóráá umá kemá yennamá keráwáqá mi-kánáámá ítimonanoe. ⁴ Tááritibaq keráwáqá yaímma-wayukama yíkaraamanibo yeráwáqtí unáákkáqtóma kúmiq-yataaqtapa paí íma auqyíkariye. yemá mi-káyúkama kanaarácq mayánôpoata waayán-unákkáqtómá mararéta keté uréire ínoe. ⁵ ániibo náawabi ááiqa umá uyátanaqa min-nákkómá waayán-unákkáqtómá umákanune. miráinaq matúq-matuq í-áwíq-wánnáábíkkémá wenáwíqa íma yawígáguyonune. ímiye. ketibon aúrakaqa wenáwíqa múte yauyéq Áánúqtuni kaqtó-wayukati aúbákkáráq áwíqa múte yauyónúne. ⁶ náawabi aáqa wáinanama maan-áímmá Aágoma áikuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutaíno." téna Ítu-ma Yóáanemma timá ámikáye. óq-aimma tiráye:

watáama Pírárépiabaq áikuyo-kayukayatabae.

⁷ "Pírárépiabaq áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánúqtunopake maan-áíkkómá wekácq agayaa. aokaq-náqá árain-aai-naqa kíma Tébitin-annayaba yokáye. mi-nááppáákkáráq oqtamá ítuwaanana móra-nakoma íma keqnáámmá aúyaqmaraniye. ániibo oqtamá aúyaqmaraanana móra-nakoma keqnáámmá íma ítuwaniye. min-aókkákáq árain-aai-nakoni amuné-áímmá mirá-uráye. ⁸ máqten-aaímma keráwáqá miráomma kemá káonatuwaune. ániibo keráwáqá aónaaro. keráwáqtí túbáqá kemá oqtamá makáunana ítuwe wáimma móra-nakoma kanaarácq íma aúyaraniye. kemá káonaune. keráwápímmá pááqyamma akoqnááma wáitaq ketáama kéware ketíwíqa íma kéwakaraae. ⁹ miráimanibo Tááqtaani áikuyo-kayukabikemma yemá mirá kéte. 'ketáámá Ítiráaeo-wayukamune' kétémanibo íma máeta itáaro. kemá mi-káyúkámá mamá keráwáqtí títaupi yiraayutaúmmá má-ayikaanata kemá keráwáqtábá tikkáanna aónanoe. ¹⁰ máqte-marabikayukama makácqma móra aíqa í-kánáámá maa-marábáq yíniye. keráwáqá ketáama yáqtoqma yaákare tiwé uráápoaq mi aíqa í-kánáábímmá kemá yayáa tikánúne. ¹¹ kemá pááqya-kanaabi keráwákkáqá yenúne. keráwáqá matoráiya-qtataaqa yáqtoqma akoqnáá oro. móra-nakoma keráwáqtí íráqô-meyamma paábaq matuwaíyábá yáqtoqma akoqnáá oro. ¹² ániibo móra-nakoma ááiqa umá uyátanaqa kemá wemmá mamá ketí Áánúqtuni aokaq-nákkóni arúkáá umá itó-umakaanana aokaq-náúkkémá íma yáubatuwena keqnáámmá máápaqa kóiniye. wekácqá ketí Áánúqtunawíqa agamaréq ketiboní márúkkóni áwíqa agamaránúne. mi-márúkkón áwíqa aúge-maruqa Yérúttáare. mi-márúkkómá ketí Áánúqtunopake kumínimma wení márúkkake yuwéna ketí aúge-tiwikote kumíniye. ¹³ ániibo náawabi aáqa wáinanama maamin-áímmá Aágoma áikuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama

arutaíno." téna Ítuma Yóáanemma timá ámikaiye. Ítuma óq-aimma tiráiyé:

watáama Áréórátíabaq áikuyo-kayukayabatae.

¹⁴ "Áréórátíabaq áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake maan-áikómá wekâq min-nákómá árain-aikon áaimma máena Áánûqtukaq itáiq-itaiq umá yáqtorena wemá Áánûqtuma máqte-qtataaqa tarôq uráí-waigoni áaimma máiyé. min-nákóní amuné-áimmá keráwáqtôpaq mirá-uraiye: ¹⁵ keráwáqá máqte-qtataariq on-ááimmá kemá káonatuwaune. keráwáqá íma yaugikáá kéeq iraráá kégeq ímá kéoe. yaímma-wayukama yaugikáá o-káyúkámá keqtábá yúyánámmá kétaamanibo yemá kemmá tiwéqtáma kéyuwaawana minnágoma íma kárutaiye. yaímma kâqo-kayukama kokoq umá Aokaq-Áágóqtábá kéiteta ketáaimma kéwaraae. minnâ íráqône. miráimanibo keráwáqá aúkâamakaariq umá máa-yuma ôriq umá táigoniq kéoe. keqtábá itáiq-itaiq kéunataae kétemanibo keráwáqá Aokaq-Áágómmá márute awéqtama kéyuweq ketáaimma íkewaraae. kemá keráwáqá kokoq kéeraq Aokaq-Áágóqtábá kéitera q ketáaimma waraígáae téq kêtune. ¹⁶ miráimanibo keqtábá keráwáqá ira-úrâmmá íma kégeq yaugiqá íma kéumâgoe. keráwáqá paá pááqyamma íráráá kégaapoaq ketóyaupike wiráátima wirakánáá kéune. ¹⁷ keráwáqá maará téq kéte. 'ketáámá netuqyaan-ótámmá maréq-taa máqte-qtataaqa netuqyaa makáunatae. ketáámá móra-yataaqtabama íma aqtórâríq kéunatae.' kétemanibo keráwáqá táí-yataapi mááe. keráwáqá áwáy-oq-wayukama maéq túramma karopágitaq tiwapáá mááe. miráitaq kenamáárîq maami-qtátááqá íma kanaaráq káonaae. ¹⁸ miráitaq maami-túyánámmá keráwáqá kêtimmune. oótamma mamá íráqônîq ínétama paá agamá táwî-aayapaqa apibí kéumatuwai-yataaqa keqtôpake máyáaro. mayéqa keráwáqá móra-yataaqtabama íma tikânoe. tigaemá tiwaapááyaba waayán-únákáqtómá íma kúmiq-yataako paí auráinaq keqtôpake máyáaro. keráwáqtí karopáiyábá atóba-yataaqa keqtôpake máyáaro. mayéqa keráwáqá kanaaráq aónanoe. ¹⁹ kemá mi-káyúkámá tikáimma yútiqa yímíqma anaaékaqa akoqnáá auránóe. kéqokeq-yaaimma mamá kárutayikaune. miráinaq keráwáqá tiyáátamma kuyéraq tirummá waéráaro. ²⁰ itáaro. kemá oqtaráqá itó-uma pagé-page kêtune. náawabi ketáá iténa oqtamá ítikainaqa wení naaúpaq wenôpaq uyábéma wetê nanúne. wetê aáwaqa naanana wemá ketê nániye. ²¹ ániibo náawabi ááíqa umá uyátainaqa wemmá timá áménana wemá ketê ketí náápaan-abiqtatarâq marâq maína mórai q umá naayóbáqá kemá ááíqa umá uyátámatuweq ketiboní náápaan-abiqtatarâq wetê marâq máqe-uraune. ²² náawabi Aâqa wáinanama maamin-áímmá Aâgoma áikuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutaíno." téna Ítuma Yóáanemma kainapákáá timá ámikaiye.

Áánûqtuni márûkaq wenáwîqa múte yaútaae.

⁴ minnáma ánatagitana kemá Yóáanema aónáú-nama oqtamá ítuwe Áánûqtuni márûkaq wáqe-uráiyé. mimórâ-áágómá kaapáúkaa kabámaraitaq itaúnama timá tímikaiye: "maakâq uyuwo. anaaékaq pááq-ino-qtataaqa aráátenune." téna tiráiyé. ² páátákáá Aâgoma Áánûqtunopake ketê máqe-uraimma Áánûqtuni márûqa aónáúnama mórama náápaan-abiqtatama wáqe-uraitana móra-naqa mikâq marâq máqe-uráiyé. ³ min-nákómá marâq máqe-uraimma aónáúnana miráuma kawaa-óqtákáá umá karogaromá tágaguraiye. móra-aabotayakoma wení náápaan-abiq-tatarâq ikúyakaraitaq aónáúnama miráuma yaayána-oqtakora umá tágaguraiye. ⁴ miráuma móra-wayuka umá abapaké kaayaqté-kaayaqte náápaan-abiqtatago-ma anó-naapaan-abiqtatagoni amakaqá yaúturaitana min-ábíqtátárâqá anó-kayukama móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama mikâq-marâq máqe-uráae. min anó-kayukama Áánûqtuma kéwaraa-kayukama kawáá kéoe. yeráwáqá waayán-únákáqtómá umátoreta áwáarara kai-kámóqá yiqnókáq kúbeqtokaae. ⁵ anón-abiqtatarake aabayú yóráitana áama kêtítana wíyôn-aama tiráiyé. anón-abiqtatagoni aúbáqá abapaké kaayaq-ómmá kúraq-tokaawana kainíkáá kéeta wáqe-uráae. mi abapaké kaayaq-ómmá kúraqtokaama yetáaimma abapaké kaayaqá aâgoma Áánûqtunopake wáiyé. ⁶ anó-naapaan-abiqtatagoni aúbáqá móra-yataaqa wáqe-uraimma miráuma anó-kayukama kaapókáá umá tágaguraiye. ániibo anó-naapaan-abiqtatagoni aúkâapimma kaayaqté-kaayaqte-kamma maéwae kéo-kamma máqe-uráae. yeqtí yúrakoma netuqyaa wáena yóiparaa yinaaépaqa yawááq-uráiyé. ⁷ áqnáabaq maéwae kéo-kamma áwáábîq anó-putiraa (arááyane) uráiyé. anaaé maéwae kéo-kamma miráuma awaiq-púrúmakáákórâá uráiyé. mamá mikâq maéwae kéo-kamma miráuma waayúka óíkaa uráiyé. mamá írêq-kamma akíkígómá arabêna uréire iníkáá uráiyé. ⁸ mi kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma máqtemma móra-mora-waigoma abapaké móra yááyamma wáqe-uráiyé. miráuraitana netuqyaa-yúrámmá yúbaqa yirunóbâq amegaaráq yawááq-uráiyé. ániibo wágáá-garaq nokáakaraqa maará téta tíq-tiq kéoe: "aokaré. aokaré. aokaré. uyátárain-Aanuqtuma máqten-akoqnaama yokáimma naayóbáqá wemá máqe-uraimma íbêqa máena anaaékaqa íniye." téta yemá í-aageta mirá kéte. ⁹ mi maéwae kéo-kamma yemá Áánûqtukaq náápaan-abiqtatarâq yaaguyabí-yataaqtaba wení tágama-yataaqtaba téta wemmá matúq-matuq umá máí-nakoma "tíkáiye" tirááe. ¹⁰ ániibo maéwae kéo-kamma maará téta móra-wayuka kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama matúq-matuq máí-Aanuqtuma náápaan-abiqtatarâq we-naúbâq tipaké agéq mimórâ táoqa yeqtí áwáarara kai-

kámóqá náápaan-abiqtatagon aúbáq kéiyaabotuweta maará téta kéte:

¹¹ “ketáái uyátaráana-nako! ketáái Áánûqtuo!
ení aúyánánápó máqte-qtataaqa tarôq uráánae.
máqte-qtataaqa emá tarôq uráanaboana tágama-
yataakaraq yaaguyabí-yataakaraqa akoqnáágaraq
emá kanaarácq mayánóne.”
maará téta tirááe.

**móra aúba-wannaama aúyaqmakaawana Yóáanema
aónaraiye.**

5 ánibo ayáánurapaqa Áánûqtuma náápaan-abiq-
tataraq maraq máin-aukapaqa aónáúnana móra
aúba-wannaama wáqe-uraiye. mi-kánnáágóní
arunóbáqá amegaarákárácqá agamatán-áímmá wáqe-
uraiye. ánibo abapaké kaayaq-áráátá-káwéqá minná-
napo arááparaiye. ² ánibo móra akoqnáá-kaqto-nako-
ma Áánûqtunopake anókaq ááyama téna tiráaiye:
“náawaq íráqô-naqa máenawaq kanarácq maa-kán-
náámá maténa káwékomma aukáqma agatáníyô?” té-
na Áánûqtunopake kaqtó-nakoma tiráaiye. ³ miráimani-
bo mórama Áánûqtuni márûkake-nakowabi mórama
maa-márábiké-nákówábi mara-áménáápáké-nákómá
íma kanaarácq maami-kánnáámá agatétabi
yorautíniye. ⁴ abáá ománibo móra-nakoma íráqô-naqa
kanaarácq máimma íaonaraapoana móra-nakoma mi-
kánnáámá íma kanaarácq agaténa yorautaiye. min-
náyaba kemá tirummá itaq ibiqá yakáune. ⁵ ánibo
móra-wayuka kaayaqté-kaayaqte anó-kayukabike
kemmá timá tímikaiye: “emá íma ibiqá yaraao. ítáaro.
móra-nakoma Yútaa-wayukabike áwáábiq-putiraa umá
(arááyane) ááiqa uyátaráiye. wemá Tébitin-annabike
áai-nare. wemá wenamá káwéqá aukátuwena maa-
mi-kánnáámá agatániye.” téna móra anó-nakoma
ítuqtaba kemmá timá tímikaiye.

Yóáanema tip-típi-araaqa aónaraiye.

6 náápaan-abiqtatagaraq kaayaqté-kaayaqte
maéwae kéo-kamma aukáapimma anó-kayukagaraq
mórama tipi-típi-araaqa aónaraune. ikámaraawana
púinikaa umá íto-uma máqe-uraiye. mi-típi-típi-
áráákómá aqnókáq abapaké kaayaq-áwáyáámmá
waéna abapaké kaayaq-áúrámá wáqe-uraiye. min-
náma yetáaimma abapaké kaayaq-áágómá Áánûq-
tunopake máqte-marabaq timáyíkaraiye. ⁷ wemá náá-
paan-abiqtataraq uyáyoqmena uténa min-nákóma
mibáq maraq máin-ayaanurapake mi-kánnáámá
matáaiye. ⁸ wemá maami-kánnáámá maténa kaayaqté-
kaayaqte maéwae kéo-kamma móra-wayuka umá
kaayaqté-kaayaqte anó-kayukagaraq tipi-típi-araakoni
aúbáq yipaq agoaq aónaraune. máqtemma anó-
kayukama móra-mora-yuma imá yawáámma matoréta
móra kugáiqma áwáarara kain-óqtákáá matokááe. áni-
bo kugáiqma-yataapimma áté-akuq-umuma ógikaiye.
yetáaimma Áánûqtuni aokaq-wáyúkátí nunamummá
wáiyé. ⁹ ánibo yemá aúgen-ima maará téta tirááe:

“emá íráqô-naqa kanaarácq máanaboana maami-kán-
náámá kanaarácq mayé káwéqá aukáqtuwanone.
yé ikámôwaa pukáane.
keqtáá ení naaenápó meyaníq uráanae.
waayúkama máqten-annabike máqten-aaipike
máqten-aukaq-yugaraq máqte-marukake-kayukama
¹⁰ emá mamá yemmá ketáái Áánûqtuni anó-monoq-
wayukama aúqyíkaraanama maa-márábí yabi ínoe.”
téta tirááe.

tipi-típi-araakon áwíqqa máqtemma múte yaguyakááe.

¹¹ kemá Yóáanema keqnáámmá aónáúnama
maéwae kéo-kamma móra-wayuka umá kaayaqté-
kaayaqte-wayukagaraq taígani kegébá ayuraa kaqtó-
wayukagaraq Áánûqtunopake náápaan-abiqtatama
ikúma yaútureta yáama ítaraune. ¹² yemá ááyama
anókaq téta tirááe:
“maa-típi-típi-árááqá naayóbáqá ikámôwana pukáim-
ma wemá kanaarácq akoqnááma mayéna máqten-
iraqo-qtataaqa mayéna itaí-yátááqá mayéna náá-
paamma mayéna yaagumá mayéna tágama-yataaqa
mayéna aúgau mayéna wemá kanaarácq mayániye.”
téta tirááe. ¹³ ánibo kemá Yóáane máqte-qtataaqa
Áánûqtuma tarôq urái-qtataakoni yáama ítaraunama
máqte-qtataaqa Áánûqtuni márûkaq wái-qtataaqa
maa-márábí wái-qtataaqa mara-áménáápáq wái-
qtataaqa únópí wái-qtataaqa máqte-qtataaqa máqten-
aukapaq máqten-aukapakoni arunóbákárácq wái-
qtataakoma itaúnata maará téta tirááe:
“náápaan-abiqtataraq maraq mái-nakokaq tipi-típi-
araakote kenákárácq ketáámá túgau aqmá ketáámá
yaagumá kémauna kenákátí tágama-yataaqtaba
kenákátí akoqnáá-yataaqtatabagaraq matúq-matuq
umá kétunatae.”
téta máqtemma tirááe. ¹⁴ miráinata kaayaqté-
kaayaqte maéwae kéo-kamma maará tirááe: “áraimma
waíno.” tíyata móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte
anó-kayukama yipaq agéta Áánûqtuyaa Ítuma
yenákárácq nunamummá kététa yenákátí yíwíqqa múte
yaútae.

**tipi-típi-araaqa Ítuma abapaké móra-kaweqa yamá
aráápamaraan-auba-wannaama aukákaiye.**

6 kemá Yóáane aónáúnana tipi-típi-araakoma
abapaké kaayaq-káwéqá yamá aráápamata-kan-
naama maténa áqnáabaq móra-kaweqa aukákaiye.
aukáitaq itaúnama kaayaqté-kaayaqte máqe-urai-
kapike móra-maqe-urai-kakoma aamá ti-wáígómá
wíyôn-araa téna tiráaiye: “maabáq iyo.” ² titaq ke-
qnáámmá aónáúnama waayán-ótímá móra-naqa min-
ótí ámûraaq aónaraune. min-ótí ámûraaq mái-nakoma
imá matóráitata móra uyátáni-kamoqa ámikaamma
miráuma móra-nakoma ááiqa umá uyátarái-naqa
améwaokaa-kamoqa ámikaae. miráitana wemá ááiqaq
kóurena netuqyaan-ááíqá umá uyátaniye. ³ ánibo tipi-
tipi-araakoma mikáké kaayaq-káwéqá aukáitaq itaú-
nana anaáe máqe-urai-kama ááyama tiráaiye: “maabáq

iyó." titaq ⁴ aónáúnana káqomma karogaron-ótímá imaamu-wámá pááq uráiyé. miráitana móra-naqa ámûraaq mái-nakoma wemá akoqnááma maténa maa-márábí-káyúkátí kaayoné-yátááqá paábaq matuwáinata yegáráqá káqo-kayukama yíkaminóe. miráinata wemmá ááiqá í-tókórú-yákáá-púmá ámikaae. ⁵ ániibo tipí-típi-araakoma kaumo-káwéqá yamá aráápamata-kannaama aukáqtúwáitaq itaúnana mamá mikáq máqe-urai-kama ááyama tiráiyé: "maabáq iyo" titaq keqnáámmá aónáúnama abuqtán-ótí ámûraaq mái-nakoma móra yaináí-yátááqá (tikéri-ma) ayáápi matokáiyé. ⁶ ániibo kemá itaúnama maéwae kéo-kakon aúkáapike móra-aikoma aamá téna maará-tiraiye: "móra kamáabauma móra-taoq-meyanawíqa kéaae. móra kaatopébauma móra-taoq-meyanawíqa kéaae. abo matawékaraq wááéni-nomma íma táwîq oro." téna matawékaraq wááéni-nomma Áánûqtukaq amí-yátáárfîq umá ámenibo "íma táwîq oro" tiráiyé.

⁷ tipí-típi-araakoma kaayaqté-kaayaqté-kaweqa min-áúbá-wánnárfîq aráápamatama aukátúwáitaq itaúnana írêq-maewae-keo-kamma ááyama tiráiyé: "maabáq iyo." titaq keqnáámmá ⁸ aónáúnama eqábu-otima min-ótí ámûraaq mái-nakoni áwîqa "puí-yátááqá" téta ááyaraawaq aónaraune. ániibo anaaé waqmé "aítabaq" pukáa-kayukati márûpaq iráiyé. yenákámá "puí-yátááqá aítabakaraq" náápaamma mamá aarawaamá máqte-marabake kaayaqté-kaayaqtépike móra-aayapaq-wayukama yíkaminóe. yeráwáqá tokóru-yakaa-punapo puyéta yáama kéyainata puyéta karímá kémayeta puyéta marabín-ábááq-wámmá yíkamma puínoe. ⁹ tipí-típi-araakoma móra-tiyaapaq-kaweqa yamá aráápamata-kannaama aukátúwáitaq aónáúnama yaímma pukáa-kayukati yimammá aónáúnata Áánûqtukaq amí-yátááq-yáárfîqá aménáárfîqá máqe-uraae. naayóbáqá mikáyúkámá Áánûqtun-aama yáqtoqma akoqnáá uréta timáe uréire kéowata namuro-wáyúkámá yíkamowata pukááne. ¹⁰ min-ímákómá yááyama anókaq tirááe: "uyátárfîqana-nako, aokaq abo árai-naqa é máane. ániibo náaraq umá kanaaq yáwínaaq maa-márábí káyúkámá mamá yainé tíkakaa-waigoni anónnáma yemmá ánná yimínónô?" téta tirááe. ¹¹ ániibo máqtemma ayáqtááqá waayán-únákáqtómá kéyimena maará téna timá yímikaiye: "keráwáqá pááqya-kanaama aagaaro. anaaékaqa keráwáqti namuro-wáyúkámá keráwáqti móra-mayai-wayukagaraq tîbâqawaayugaraq yíkamowata pukáániq mórai q umá tîkamowaq keráwáqá pukááe. anaaékaqa yeráwáqá yórauma kanaarfîq ánatagiyana namuro-wáyúkámá yeráwáqti anónnáma mayánoe.

¹² ániibo tipí-típi-araakoma abapaké móra-kaweqa yamé aráápamata-kannaama aukáqtúwáita keqnáámmá aónáúnama maa-márábímmá anó-maruma yuráiyé. ániibo aabaúgómá mamá waéqma abutámmá aúqma naayó-tópóqón-únákáá uráiyé. ániibo wíyôkoma mamá karogarómá auréna naaegóráá uráiyé. ¹³ ániibo aabayákákémá wiyóqá yaráqmena marabí

kuturáama miráuma kaben arammá ábu íkaraitana uwáágoma yoqmá arari umátúwáinikaa umá arammá marabí kuturááe. ¹⁴ aabayákógárfîq ánatama yuwiqá yawátáma útínikaa umá útúmena kóuraiye. ániibo máqtemma anugógárfîq únópi máqten-aukapaq yaú-turai-marukogaraq arari umá yarákááe. ¹⁵ maa-márábí anómma yabíkáa-wayukama anó-kamaani-kayukagaraq ááiq-wayukati kawáá-wáyúkágárfîq oótamma netuqyaa makáa-kayukagaraq yíwîqa wáikayukagaraq kaqtó-mayai mayáa-kayukama ápéqa íma mayéta ápéqa mayéta o-káyúkágárfîq muríánóbáq abo anón-anugoni óqtan-ainobaq máqtemma aúpáq aúyokaae. ¹⁶ ániibo anón-anugoraq anón-oqtakokaq kááyeta maará-tiraae: "mapámera tímúraataa ya yawááq éra áúgugu umátíkáaro! anón-naapaan-abiqtataraq mái-nakoni aúrakaqtaba tipí-típi-araakoni áyaqtaba áúgugu umátíkáaro! ¹⁷ yenákátí anó-yiyamma yínna-taoqa íbêqa pááq kéipoata náawaq kanaarfîq itó-uma akoqnáá kéena minnágoma uyátaniyo?" téta tirááe.

Ítiráaeobake netuqyaa-káyúkámá Áánûqtuni awaaméqá matááe.

⁷ minnáma ánatagitaq aónáúnama kaayaqté-kaayaqté Áánûqtunopake kaqtó-wayukama maa-márágóní téba-tebaq itó-uraae. yemá maa-márágóní kaayaqté-kaayaqté-aayakaq yáqtokaama móra maa-máráwábi únónábi yaawábi uwáá yoqmá íma matuwániye. ² ániibo káqomma Áánûqtuni kaqtó-nakomma aónáúnana aabaúmá utain-áúkápáké iráiyé. matúq-matuq umá mái-Aanuqtuma wení awaaméqá mamé iráimma wemá anókaq ááyama kaayaqté-kaayaqtéma Áánûqtunopake kaqtó-wayukama akoqnááma matéta maa-márágárfîq únókárfîq mamá táiq ínéta o-yúyábá téna ³ wé mirá-tiraiye: "keráwáqá kabekabe umá maa-máráwábi únónábi yaayúrfîq íma mamá táiq oro. áqnáabaq ketáái Áánûqtuni mayái-wáyúkátí yúwáayakaq awaaméq-yátáárfîq umá yíkánúnatae." téna tiráiyé. ⁴ ániibo kemá itaúnata aarawaamá awaaméqá máyáamma yoraútówaq ítaraune. miráuma Ítiráaeo-wayukabike máqten-annabike netuqyaa-káyúkárfîq (144,000) awaaméqá makááe. ⁵ miráitana Yútaan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Arúbenin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Kááatin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) ⁶ Áá-tan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Náá-batarin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Manáátaan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) ⁷ Tímionin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Aríbaen-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Íq-takaan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) ⁸ Tébirunin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Yótêbin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Péqtiamaanin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) máqtemma mi-káyúkámá Áánûqtuni awaaméqá matááe.

netuqyaa-káyúkámá Áánûqtun anaaé wakááe.

⁹ minnáma ánatagitana keqnáámmá aónáúnama netuqyaammá aarawaamá áikutaama móra-nakoma yemmá kanaaráq íma yorautíniye. máqtemma minóinín-aúkákáq máqte-marabakema ókon-okon-augaraq máqten-aipike-kayukama máqe-uraae. yemá máqtemma anó-naapaan-abiqtatagon-abaqa tipi-típi-araakon-abaqa itó-uraae. yemá ayáqtááqa waayán-únákáqtómá umáreta iyáápimma kóbén ánáraa-qtataaqa matoréta máqe-uraae. ¹⁰ yemá anókaq ááyama téta tirááe: “ketáái Áánûqtuma anó-naapaan-abiqtataraq máitana tipi-típi-araakoma yenákáraké keqtáá yauwéqma tiwiráí-yátááqá kéíye.” téta tirááe. ¹¹ ániibo máqtemma Áánûqtunopake kaqtó-wayukama náapaan-abiqtataraq yaútûmareta móra-wayuka umá kaayaqte-kaayaqte anó-kayukagaraq kaayaqte-kaayaqte maéwae kéo-kakaraq ikúma yaútûraae. náapaan-abiqtataraq yipaq agéta Áánûqtukaq nunamummá maará téta tirááe:

¹² “árainé. mirá waíno.

ketáái Áánûqtuqtaba aúgaugaraq timukáráq matúq-matuq umá kémarauatae.

wenaúyánápike tágagitababoqtae máqte-qtataaqa aúyánápi kéitaiipoqtae wenáwîqa matúq-matuq umá yauyónúnatae.

wemmá mútûq-yaaguyabi-yataaqa áméro.

máqten-akoqnaagon áaimma máena wenáwîqa matúq-matuq umá yauyónúnatae.

áraiqtbae. minnáma waíno.”

téta tirááe.

ibêqa min-ánná-wáyúkátí yíqa í-yátááqá ánatagiye.

¹³ ániibo mórama anó-nakoma timá tímikaimma: “mi-káyúkámá ayáqtááqa waayán-únákáqtóma umá-tokaamma yemá náayubiyo? ániibo yemá náan-auka-pakenaq irááo?” titaq ¹⁴ kemá yuwéqma maará téq timá ámikaune: “ketí anóko, enamáárîq emá káon-aane.” túnana wemá timá tímikaiye: “yemá mamin-án-námá aíqa í-kánáábíké anómma yútiq-yataaqa mayéta ummaa-yátááqá matááe. ániibo yemá tipi-típi-araakoni naaeráké yeqtí unáákáqtóma tete uráawana yeqtí unáákáqtógoma waayámmá aúkáiye.

¹⁵ miráipoata yemá Áánûqtuni náapaan-abiqtatagoni aúbáqá itó kéoe.

ániibo wágááwa nokáámma wení aokaq-náupáqá wekq nunamummá kéitaae.

miráitana Áánûqtuma náapaan-abiqtataraq máena wemamáárîq yemmá mayi yuwániye.

¹⁶ miráinata yemmá ókaraq yáama íma yéna keqnáámmá nonáá iyikena ínoe.

ániibo aaqá íma kautéta móra-yataakoma yúraqa íma amanna kuyikániye.

¹⁷ tipi-típi-araakoma náapaan aúkáapi mái-nakoma yeqtí kawáá-náqá mániye.

wemá poqnommá wáinabaq yiwíqme wínata nokópíké aúwaraimma mayánoe.

miráiyana Áánûqtuma wenamáárîq yúrapike máqte-yiqnuma ayúnikaniye.”

téna anó-nakoma timá tímikaiye.

tipi-típi-araaqa Ítuma abapaké kaayaq-káwéqá yamá-ta-kannaama aukákáiye.

⁸ tipi-típi-araakoma abapaké kaayaq-káwéqá yamá aráápamata-kannaama aukáqtúwáitana-ma mikáké Áánûqtuni márûpaq pááqyamma ayáqtáá-kanaama íma aamá pááq uráíye. ² kemá Yóáane aónáúnata abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtun aúbáq abapaké kaayaq-wéróq-ánámá yímikaae.

³ ániibo káqomma Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Áánûqtukaq amí-yátááqá ámê-qaaregoni waaqókq ya itó-uraiye. wemá áwáarara kai-yáwáámmá íraqôn-akuqa í-yátááqá matokáiye. yemá íraqô-kuyumma í-kánámá ámikaamma Áánûqtuni aokaq-ááráwáátí nunamummá mamá yorupamá náapaan-abiqtataraq maraq mái-nakoni aúbáq áwáarara kain-óqtá-tááréráq agamá ákûq umákanena uráíye. ⁴ ániibo íraqô-kuyun í-kánágóní úmûkogaraq Áánûqtuni aokaq-ááráwáátí nunamukógáráq yanaa uténa Áánûqtun-aubake kaqtó-nakoni ayáápike yuwéta Áánûqtunopaq yanaa utarááye. ⁵ mi-káqtó-nákómá íraqôn-aku-kana-tapeqa maténa Áánûqtukaq agamá ákûq umákai-irabike iráámma kúrakena mi-táápáimmá maqmá ógiqmarena maa-márábí iyaabótúwáitana kukáiye. iyaabótúwáitana wíyôn-aama téna áa kááyaitana abayú kéyoraitana márûma yokáiye.

kaayaqte-kaayaqte Áánûqtunopake kaqtó-nakoma werôq-anabike werôqa yurááe.

⁶ abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake abapaké kaayaq-wéróq-ánámá matóráama werôqa yíneta mamá yokaa urááe. ⁷ ániibo áqnaabaq móra-kaqto-nakoma wení werôqa yitana kaágáráq iragógáráq naaégáráq marabí iyaabótúwáawana kuqturááe. máqte-tama kaumo-áúkápáq móra-aayapaq iragómá kágitana máqten-aapepaaqa iragómá karáíye. ⁸ anaaékaq-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitata anón-anuma iramá kainikáá umá iyaabótúwáawana únópi kukéta kaumo-áúkápáq móra-aukapaqa waéqma naaemá aúkáiye. ⁹ únópi máqten-auwaraiq-kamma máimma kaumo ánnáiq owana móra-annama pukurááe. únópi-káárégómá kaumo ánnáiq owana móra-unopi-kaare-annama mamá yokíkuraiye. ¹⁰ má mikáq-káqtó-nákómá wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana mórama wiyókómá iraráá kamá ómmá kúraqmena wiyôpake marabí kukéta máqte-nokoma kaumo ánnáiq owana móra-anna-nopikaraq poqnopikáráq kutturáíye. ¹¹ wiyóqá wiyôpake yaráqmema kúmî-waigon áwîqa “aabígaraq-irae.” minnágon-aaimma nopí kukétaboata ikaaqá kétiye. kaumo ánnáiq owana móra-anna-nomma waéqma ikaaq-ánnáiq urétaboata netuqyaammá mi-nómmá yaqnaa-káyúkámá pukááe. ¹² ániibo káqo-kaqto-nakoma wení werôq-anabike

werôqa yumátúwáitana aabaú má wíyômma máqtemma wiyóqá mamá kaumo ánnáiq owana móra-annaiq mirá-uráae. móra-aukapaq aabaúgáráq móra-aukapaq wíyôkaraq máqte-wiyokogaraq móra-aukapaq kumayuqá aúkááe. miráitana wágáá-kanaagaraq nokáa-kanaama kaumo-kánáábíké móra-aayapaq íma tágaraiye. ¹³ miráimma ánatagitaq kemá aónáúnana mórama anón-akikigoma méyábáq aabayákáq arabéna uréire uráiyé. miráitaraq itáúnana anókaq ááyama tiráiyé: “tirunô. tirunô. maa-márábi máa-noinin-aukaq tirummá mayikáune. miráitata káqomma kaumókáqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake yeqtí werôq-anabike werôqa yónáae temmá anómma yútiq-yataaqa aarawaabi pááq íniye.” téna anókaq ááyama tiráiyé.

ôqa kaumo-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake yeqtí werôq-anabike werôqa yuráae.

9 móra-tiyaapaq-kaqto-nakoma Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yitana mórama wiyókómá wíyôpake yuwéna marabí kukáitaraq aónaraune. ániibo áitabaq abéyúmmá íma wáiq kíma ámikaae. ² miráitana wemá min-áitábáq ítuwaitana úmûmma utaimmá anón-iragoni úmûkaa utaráiyé. min-áitánóbáké utain-úmúkómá abaúgáráq uwáá-gokaraq mamá kumayuqá aúkááye. ³ netuqyaa-táiwámmá pítaaq min-úmúpíké yuwéta marabí kukááe. miráitata yemá akoqnáama matáama miráuma uwabaaikóni akoqnáaraq umá matááe. ⁴ ániibo yemá maará téta aamá matááe: “karaatataáqá íma namá ánatera máqte-qtataaqa maa-márábi karútaina-yataarabi yaamé íma namá ánataaro. miráimanibo mikáyúkámá yúwáayakaq Áánûqtuni awaaméq-yátááqá íma matáiya-kayukama yenamáa yúpuyoro. ⁵ maa-káyúkámá yíqa í-yátááqá móra-tiyaapaq-wiyokon-arupi yimínômanibo yemmá íma yíkamma púyoro.” téna maan-áimma matááe. ániibo mi-kákómá waayúkama anómma yíqa yímikaimma miráuma uwabaaikómá yúputata yíqtaba oníkáá uráiyé. ⁶ mi-kánááráqá waayúkama puíáqtábá abáá-inomanibo íaonano. mi-kánááráqá áraimma puí-yátááqtábá ôriq umá yikánîmanibo puí-yátáákómá yeqtôpake péqmare kóiniye. ⁷ kemá mi-pítááqá aónáúnama oótigoma ááiqa ínena yokaa iníkáá urááe. yeqtí yiqnókómá áwáarara kain-óqtákáá-kámóqá urááe. yóikoma miráuma waayúka óikaa uráiyé. ⁸ yiqnótáugoma ayáqtááqá miráuma aaratí yiqnótáuraa uráiyé. ániibo yíwáyakoma miráuma anón-awaabiq-putigoni (arááyane) áwáyaakaa uráiyé. ⁹ yíqtaaraqa aakaqá akoqnáá umá (káápaaraa) kúberaawana yaáyákoma miráuma netuqyaan-áyáremmá oótigoma kúma ááiqaq yabitimáena kéwitana kabámînikaa umá wenáama anókariq uráiyé. ¹⁰ yemá uwabaaikóni améráakaa umá uwaaqá yiméran aqtóraraq wáqe-uráiyé. yetímérapí waayúkama yúpuí-akoqnaama móra-tiyaapaq-wiyokoni-arupi wáqe-uráiyé. ¹¹ yeqtí yabíkái-naqa wemá min-áitábáq abéyúmmá íma waéna kaqtó-naqiye. Íbaru-wayukati yáabimma mi-káqtó-nákóni áwíqa Áábaronie. ániibo Karíki-aipimma Aapóronie. ¹² áqnáae-tiru-kanaama

ánataguraimanibo kaayaq-tírú-kánáámá anaaékaq pááq íniye.

abapaké móra-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yuráiyé.

¹³ abapaké móra-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitaraq itáúnana kímora-ama kaayaqté-kaayaqte-yuummatapike kaayaqté-kaayaqte óqtan-awayaakoni aúkáapimma Áánûqtukaq amíyátááqá ámê-taareraqa áwáarara kain-ótáq-tááremá Áánûqtun aúbáq min-ámá ¹⁴ abapaké móra-kaqto-nakomma timá-amitana wení werôq-anama matórái-waigoma timá ámikaiye: “Áánûqtunopake kaayaqté-kaayaqte kaqtó-wayukama anó-nomma Yúpáreî-nokaq ánnáama matáamma emá kanaaráq iyúwénata kóro.” téna timá ámikaiye. ¹⁵ wemá Áánûqtuni kaayaqté-kaayaqte-kaqto-wayukama iyúkaimma yemá yokaa éta máqtemma aarawaamá mamá kaumo ánáaiq owata móra-annama yíkamiyata puínoe. mikáqtó-wáyúkámá yemá mi-kánááyábá mi-túpááyábá mi-kíyóqtábá min-áúqtábá yokaa uráaqtababoata yemmá iyúkaiye. ¹⁶ ániibo oóti ámûraaqa ááiqa-wayukama máa-kayukama netuqyaa táwígani (200 mírioni) kegébâ ayuraa pááq uráiyé. miráitaraq nôraq umábiyo téq ítaaraune. ¹⁷ ániibo kemá miráuma kaikáá umá min-ótímá aónáúnata waayúkama min-óti ámûraaqa máekayukati yúyawaakoma mirá-uráiyé. waayúkama akoqnáa-puyaqa kúbekaama iragóráá tágama yóikomma eqábuma miráuma-wayukama máqe-uráae. máqten-otigoni aqnómá miráuma anón-awaabiq-putima (arááyane) aqnókáá uráiyé. ániibo yóyaupike abááq-íragógáráq úmûkogaraq uwaaq-áitógáráq yá-uráae. ¹⁸ maami-káúmó-táwí-yátáákáké máqte-kayukama kaumo ánnáiq owana móra-annama yíkamowata pukááe. miráowana min-íragógáráq úmûkogaraq uwaaq-áitógáráq oótigoni yóyaupike pááq-umayikarae. ¹⁹ máqten-otigoni akoqnáama yóyaupikaraq yimérapikaraq wáqe-uráae. yiméráakoma miráuma irakabayaakáá uráitana óq-aqnomma wáqe-uráiyé. miráitata minnárake waayúkama kéyupuiye. ²⁰ máqtemma káqo-kayukama maami-káúmó-táwí-yátáápíkémá ípukaama yemá yirummá íwaereta yemá iyáánaipo tarôq o-qtátáákómá yinaaémma íyumakarae. ímiye. yemá waátágokaq aágokaraq tíq-tiq kéeta yemá mi-qtátáákómá áwáarara kain-óqtánápógáráq paá óqtanapogaraq yaanápógáráq iyáánaipo tarôq o-qtátáákókáq yúyánammá kémarae. mi-qtátáákómá aúramma íaonena aamá íitena uréire íurai-qtataaqa máqtemma yaaguyakááe. ²¹ mikáyúkámá yaímma-wayukama yíkamma puyéta uwaatagáánîq éta kebó-yátááqá waréta moyámmá mayéta uráámanibo mi-qtátáákóqtábá íma yirummá éta waékááe.

Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Yóáanemma aúba-wannaama ámitana naráiyē.

10 mirái-qtataaqa ánatagitaq aónáúnana mórama akoqnáá-kaqto-naqa Áánûqtuni márûpake kukáiyē. wenaúraqa konnámmá aqména aabotáyákómá aqnókáká yaútúraiye. óíkoma tágama aakáá karáitana áitaukoma miráuma arúmmá kamá yaútínikaa uráiyē. ² wemá pááqyan-auga-wannaama ayáápipmma matokáitana min-áúbá-wánnáágómá agátátuwe wáqe-uraiye. wemá ayáánurapaq-aitauqa árûqma únópí maréna ayáánurapaq-aitauqa árûqma paá marabáq makáiyē. ³ ánibo wemá anókaq wááqa yimmá miráuma anón-awaabiq-putiraa (arááyane) umá wááqa yuráiyē. wemá miráuma wááqa yitana abapaké kaayaq-wíyón-áámá kabámitata tirááē. ⁴ mi-wíyón-áámá timátúwáitaq kemá min-áímmô timmá agayánáē téq únana Áánûqtuni márûpake móra-aikoma maará-tiraiye: “min-áímmá abapaké kaayaq-wíyón-áará timmá minnáma aúyánápí matoraa. aúba-wannaabimma íagayaa.” téna tiráiyē. ⁵ ánibo mikáqtó-nákómmá keqnáámmá kemá aónarauna-waigoma únópikáráq marabákáráq itó-uma máena ayáánuramma múte yaútaiye. ⁶ miráitana wemá matúq-matuq umá kémai-nakoqtaba mi-káqtó-náqá wenáiyaba tikáiyana akoqnáá umákaikaa téna tiráiyē. Áánûqtu wíyôma máqte-qtataaqa mipí wáitana maragáráq máqte-qtataaqa mibáq wáitana únókáráq máqte-qtataaqa mipí wáitana wemá tarôq uráiyē. Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyē: “awé-í-kánáámá ánataguraiye. ⁷ anaaékaqa abapaké kaayaq-káqtó-nákómá Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana wááqa yínéna ínna-taoqa Áánûqtuni aúpáq-aúyánámmá wení amuné-wáyúkámá átê-wataabi timá yímikaimma abarokáq pááq ínana tiráátiniye. ⁸ ánibo min-áíkkómá Áánûqtuni márûpake ókaraq timá tímikainiq umá keqnáámmá tiráiyē: “Áánûqtuni kaqtó-naqa únópikáráq marabákáráq itó-uma mái-nakoni ayáápi min-áúbá-wánnáámá agátatuwena wáimma ko-mayaa.” téna timá tímikaiye. ⁹ mikáké kemá Áánûqtuni kaqtó-nakoni amakaq uréq timá ámikaune: “mi-pááqyán-áúbá-wánnáámá timiyo.” túnana wemá tiráiyē: “maaminnâ emá maté naao. áyaqnoabaq ikaa tínimanibo óyaukaq átê umá kopaaq átéráá íniye.” téna timá tímikaiye. ¹⁰ wemá mirá-timatuwaitaq Áánûqtuni kaqtó-nakoni ayáápike pááqya-kanaama mamá naráune. naúnama tóyaukaqa miráuma kopaaq átê uráimanibo nawíkatuwaunana tíyaqnoabaq ikaa tiráiyē. ¹¹ wemá maará téna timá tímikaiye: “emá keqnáámmá Áánûqtuni amuné-áímmá máqten-annawayukayopaq máqte-marabaq máqten-aipi anómma yabikáiyá-kayukabakaraq mó timá-yimiyo.” téna tiráiyē.

kaayaq-nákórátá watáama tirááye.

11 kemmá ayáqtááq maqmá aónai-yatama tímikaamma timá tímikaaē: “emá itó-ure

Áánûqtuni aokaq-náúpákáráq Áánûqtukaq amí-yátááqá ámê-taaregaraq máqte-wayukama Áánûqtukaq nunamummá mibáq kéitaa mi-tátánápó maqmá aónaao. ² miráimanibo aokaq-nákóní naamátûpaq íma maqmá aónaao. naamátûpaq mi-márúqá Yéq-taao-wayukama íma Íbaru-wayukama máewata yiyáápi yímikaaē. mi-káyúkámá Yérútáárebaq aokaq-márúqá kaayaq-wáyúká umá kaayaq-wíyókón arupi yatámmeta uréire ínoe. ³ miráinaq kaayaq-nákórátá keqtábá áraimma tíya-nakama apekíráq-únákáqtó kúbereta yenákámá amuné-áímmá kaayaq-wáyúká umá kaayaq-wíyókón arupi (1,260 de) yiyúwáanata tíyóye. ⁴ yenákámá miráuma kaayaq-óribétí-yaráá óyana ómmá kaayaq-yááréráq máqte-marabaq-wayukati uyátárai-nakoni aúbáq itó-uraaye. ⁵ ánibo yaímma-wayukama yenákámá táigoma yikaikáae téta yenákátí yóyaupike íramá yá-awitata yenákátí namuro-wáyúkámá kamá kautíniye. owé. móra-nakoma yenákámá mamá táiq ínna má áaiqtaba yikáráá umá wemá puíniye. ⁶ yenákámá akoqnááma yokáayapoata aabayámmá yáqtoqma Áánûqtuni amuné-áímmá tíyá-taoqa aaqá íma yíniye. ánibo yenákámá akoqnááma yokáayapoata máqte-nomma mamá kanaaráq waéqma naaemá auréta maa-márábí-káyúkámá máqte-qtataariq umá mamá kanaaráq táiq íyóye. máqte-tupaama yenákámá mirá-qtátááríq óyáae tétama kanaaráq paá mirá-iyoye. ⁷ yenákámá timá ánatatuwaiyanama min-ábááq-wákómá abéyúmmá íma wáin-aitanobake uwíniye. uténa yenákáqtê ááiqa mú-íniye. miráéna yenákámá uyáténa yíkaminata puíyóye. ⁸ miráínana yenákátí arááq-yuma mi anómarukoni anón-api pareráq íyóye. yenákátí anó-naqa mimórá-márúkákq kaapaq-yátáq pukáitay yenákátí arááq-yuma pareráq íyóye. Tótôma-marukaa Íqtíbi-marukaagaraq mi-márúkáré. ⁹ waayúkama ókon-okoyugaraq máqte-marabakemma máqten-aikaraqa yaímma máqten-annabike-kayukama min-nákátí arááq-yuma kaumo-kánáámá karagébama-yuramma aónaao. miráinata yemá íma iyuwáiyata min-nákámá íma mamá utánoe. ¹⁰ ánibo maa-márábí-káyúkámá min-nákámô puyóyaqtabama ôriq umá yimuqá maréta imá yéta anón-aawaqa agamá mutaammá maqmá néta aiqta-táúmá yoqmá yeqtí aanábó-wáyúkámá yiméta ínoe. ánibo mi-kááyáq-ámúné-nákórátámá aarawaamá maa-márábí máa-kayukama yíqa í-yátááqá yímikaipoata íyámma umáyikaraae. ¹¹ kaumo-kánáámá (3 1/2) ánatagitana Áánûqtuma wení aama yímena yúwaraimma yepí maréna itata yenákámá itó íyata waayúkama keyimoneta ôriq umá yáaqa kániye. ¹² yenákámá itáiyana móra-aikoma Áánûqtuni márûpake anókaq yááyama tíniye: “kenákámá maabáq úyokao.” téna tíniye. yenákámá Áánûqtuni márûpaq uyéta konnápí uyáberaiyata máqtemma namuro-wáyúkámá yimónáiyata uwíyóye. ¹³ mirámô kéina mikáq anó-maruma yéna tiyáákaaiyapake móra-aaya-paq táwîq umátuwaniye. ánibo netuqyaa-káyúkámá (7,000) yíkaminata puínoe. miráitata tébakaq-wayukama paá máe-kayukama anómma yáaqa káinata

Áánûqtuma wení márûkaq mái-naqa wenáwîqa múte yauwínoe. ¹⁴ kaayaqá anón-ummaa-yataaqa miráráá umá ánataginiye. pááqya-kanaabi kaumo-úmmáá-yátááq pááq íniye.

abapaké kaayaq-káqtó-nákómá Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yuráiyé.

¹⁵ abapaké kaayaq-káqtó-nákómá Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana Áánûqtuni márûpaq aagómá anókaq tirááe: “maa-márámá Áánûqtunagaraq wemá mamá timákarai-nakonama kauraiye. ániibo maa-márámá matúq-matuq umá yabi íniye.” téta tirááe. ¹⁶ ániibo móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama yeqtí náápa-yibiq-tataraq Áánûqtuni aúbáq yípaq ayéta Áánûqtukaq nunamummá mirá téta ¹⁷ tirááe:

“uyátárain-Aanuqtuo, eqtábá ketáámá timuqá kéma-raunatae.

máqten-akoqnaama yokáane.

íbêqa emá maé naayóbákáráq máqe-uraane.

ení anón-akoqnaarake emá maa-márámá áaimma átáma yabí éwaniq kéone.

¹⁸ maa-márábí-káyúkámá íyámma uráámanibo ení áyámma pááq kéiyé.

íbêqa pukáa-kayukama ítama yaináí-kánáámá pááq kéiyé.

íbêqa ení mayáí-wáyúkágáráq ení amuné-wáyúkágáráq ení aokaq-wáyúkágáráq máqtemma wenáwîqa yaaguyábô-kayukama yíwîqa wái-kayukama yíwîqa íwai-kayukagaraq anónnáma íráqô-meyamma yimínónna-kanaaraqiye.

íbêqa maa-márámá mamá táíq éwao-kayukama yemá mamá táíq í-kánááráqiye.”

téta tirááe. ¹⁹ yemá mirá-timatuweta yemá Áánûqtuni márûpaq aokaq-námmá ítuwaawana óqtan-anaamma Áánûqtuni aúmatan-aimma Móteti agatáimma wení aokaq-náúpáq wáitata máqtemma aónaraae. ániibo aabayúma kamá yupayo umá wéyáwé kéitana áama kááyaitana wíyôn-aama kétitana márúma kéyoraitana kaábaramma kukáiyé.

aaragótê anó-kumurokoma

12 móra anón-awaameqa Áánûqtuni márûpaq pááq uráiyé. minnágoma mirá-uraiye. móra-inimma máena aneqá aabaúmá maqmá atáá-uma wáqtô íyáanikaa uráiyé. miráitana wíyômma áitaukoni aménáápáqá wáqe-uraiye. ániibo aqnókáqá tiyááka umá kaayaq-wíyóqá kámokaa umá aqtokáiyé. ² wemá ámûkaraq máqe-uraitana iyápo akáí-áíqá uráiyé. miráitana aíqa ôriq itana wááqa kéyena iyápo akánéna uráiyé. ³ miráitana Áánûqtuni márûpaq káqon-awaameqa pááq uráiyé. min-áwááméqá mirá-uraiye. mórama anó-karogaro-kumuromma máqe-uraiye. minnáma abapaké kaayaq-áqnómmá waéna tiyááka-awayaamma aqnókáq wáqe-uraiye. ániibo abapaké kaayaq-náápáá-kámóqá máqten-aqnokaqa wáqe-uraiye. ⁴ améráakoma kaumo-wíyókáwáipiké mórama

wíyókake kuyúqma márúte marabí iyaabótukaae. mi-kúmúrókómá iyápo akánéna in-ínikóni aúbáq itó-uma máena min-ínikómá iyápo akáinaq min-iyápo ikámma nánáae téna awé uráiyé. ⁵ min-ínikómá iyápo-inaamaí marákáraiye. min-iyápógómá anaaékaqa akoqnáá-yatanapo aarawaamá yabíqikaniye. ániibo min-ínikómá iyápo ákátuwaitata páátákáá min-iyápómá awíqmeta yanaa kóuraae. yemá Áánûqtukaq awíqma uyéta wení náápaan-abiqtataraq utááe. ⁶ ániibo min-ínikómá péqmarena waayúka íma máa-kaq-maapaq kóuraiye. min-úkápáqá Áánûqtuma mamá mi-márúqá yokaa umákaraitata kawáá umákareta aáwaaq maténa miráuma netuqyaa-kánáámá (1,260 de) min-ínikómá máqe-uraiye. ⁷ Áánûqtuni márûpaq anón-aaiqa pááq uráiyé. Mááíkorogaraq wení kaqtó-wayukagaraq anó-kumurokoma ááíqa urááe. mi-kúmúrókógáráq wení kaqtó-wayukate ááíqa uráána-manibo ⁸ yeqtí akoqnáama íma wáqe-uráipoata ááíqa íma uyátáraae. miráipoata Mááíkoroma ókaraq Áánûqtuni márûpaq wenôpaq íma máqe-uraiye. ⁹ ániibo anó-kumurokoma wemá naayóbáqá min-íráákábáyáámá áwîqa Tááqtae máqe-uraiye. wemá máqte-marabi-kayukama kaaqaari-áímmá timá-yimena makatéwaine. abo min-ánó-kúmúrókómá wení kaqtó-wayukagaraq Áánûqtuni márûpake márúte iyaabótúwáawata maa-márábí kukááe. ¹⁰ mikáké Áánûqtuni márûpaqa móra-aimma itaúnana anókaq ááyama maará-tiraiye: “íbêqa ketáái Áánûqtuma wení akoqnáá-kanaagaraq wení yabí i-kanaagaraq pááq im-má keqtáá yauwéqma kétiwirai-taokaraq abarokáq pááq kéiyé. Áánûqtuma mamá timákarai-nakoni anónaapaamma kéiyé. min-nákómá ketáái tíbâqawaaraayuma mamá yúbi makái-nakoma ketáái Áánûqtuni aúbáq wágááwabi nokáamma yúbi makáinakomma íbêqa Áánûqtuni márúkake márúte kéiyabotuwaae. ¹¹ ketáái tíbâqawaaraayuti yúbi makáe-nakoma íma makatítatapoata wemmá uyátáraae. tipi-típi-araakoni naaeráké akoqnáama mayéta yetáama Ítuqtaba téta yemá puíyáábá íma kégaraapoata ááíqa uyátáraae. ¹² keráwáqá máqtemma Áánûqtuni márûpaq máa-kayukaa timuqá máráaro. minnáyaba Tááqtaama wení kanaamá pááqyamma awaararíq íníniq kéitanaboana wemá anón-ayakaraq marabí-káyúkáyôpaq kukáiyé.” téna min-áíkomá Áánûqtuni márûpake tiráiyé. ¹³ min-ánó-kúmúrókómá iyaabótúwáawana kégumenama aónaimma maa-márábí máqe-urena min-ínikómá inaa-maí marákárain-inikoni anaaé wakáiyé. ¹⁴ miráitana min-ínikómá anón-akikigoni máka-aayamma ámikaae. anó-kumurokoqtaba wemá arabéna wenamáápaq kaqmááq-marabaq waayúka íma máapaq mánena kóuraiye. min-úkápáqá aáwakaqa íráqôníq umá kawáá uréta kaumo-káritímáátígáráq abapaké móra-wiyomma mibáq máqe-uraiye. ¹⁵ mi-kúmúrókómá wení óyaupike nommá wiqmá yukáiyé. witúwáitana mi-nókómá anó-nokaa auména kégoena min-ínikómá waqména kóuraiye. mi-kúmúrókómá min-íníqtábá nawíkainana puíkáae téna uráiyé.

16 miráitana maragómá min-ínímmá áwáqnaa uráiyé. maragómá kekoqá magéna óyaukaa min-ánón-nókómá anó-kumurokon óyaupike yi-nómmá nawíkatukaiye. 17 ániibo anó-kumurokoma min-íníkkómá áyámma umákéna wení yaímma-iyapo-an-nate ááiqa mó-umayikanena uráiyé. mi-káyúkámá yemá Áánûqtuni ámáan-aimma kéwareta Ítun-aayaba kéteta anaaé waréwaone. 18 min-ánó-kúmúrókómá únókóní aqtamáábaq itó-uráiyé.

kaayaq-ábááq-wámmá utarááye.

13 miráitana abááq-wámmá aónáúnana únópiké utaréna tiyááka-awaayakaraq abapaké kaayaq-áqnómmá wáqe-uráiyé. mi-kákóní áwáayakaqa tiyááka-naapaa-kamoqa wáqe-uráiyé. yiqnókáq táíawikaraq akáyáán-áímmá Áánûqtuqtaba wáqe-uráiyé. 2 mi-kámmá aónáúnama anón-awaabiq-putiraa kapoq-kápoqa uráiyé. aítaukoma anón-awaabiq-iyakaa uráiyé. óyaukoma anómma áwáábíq-putiraakaakoni (arááyane)" akáá umá máiyó? náawaq kanaarác wemmá ááiqa umákaniyo?" téta tirááé. 3 missing?

5 miráitana Áánûqtuma yúwáitana min-ábááq-wákómá akáyáán-áímmá Áánûqtuqtaba timmá wení akoqnáarake kaayaq-wáyúká umá kaayaqté-kaayaqte-wiyomma maéna mirá-uráiyé. 6 óyauqa ógaakéna Áánûqtuqtaba akáyáán-áímmá timákéna Áánûqtuni áwíqtaba wení márûpaqa maéwao-kayukatabagaraq akáyáán-áímmá tirááé. 7 miráitana Áánûqtuma min-ábááq-wákómá ayúwáitana Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá wení aménáápáqá máewana ókon-okon-augaraq-wayukaraq máqte-marabake-kayukagaraq máqten-aikaraq-wayukagaraq máqte-kamaanigaraq min-ábááq-wákóní akoqnááma aménáápáqá máqte-kayukama máqe-uráae. 8 máqtemma marabí-káyúkámá yeqtí yíwíqa matúq-matuq umá mái-wannaama Áánûqtuma maa-márámá tarôq kéitana wáqe-urai-kannaabimma íma wáinna-yuma yemá abááq-wákómá wekác nunamummá tínoe. mi-kánnáámá naayóbáqá tipi-típigoni áráaqa ikámôwana pukáí-waigoni aúba-wannaé. 9 náawabi aáqa wáinna-nakoma maamin-áímmá ítama akoqnáá íno.

10 keráwáqá tiyúwáinaq ánná umátikaiyama kanaarác keráwáqá ánná ínoe. keráwáqá tokóru-yakaa-punapo ikamínéta íyanama keráwáqá tokóru-yakaa-punapo tíkaminoe. miráipoana Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqá akoqnáá umá yáqtokero.

11 káqomma móra-abaaq-wama aónáúnana marabíké abarokác uráiyé. min-ábááq-nákóní aqnópiké utaain-áwááyákómá tipi-típi-awaayakoraa uráitana anó-kumurokoraa aamá tiráiyé. 12 maamin-ábááq-wákómá áqnáaen-abaaq-wakoni akoqnááma aménáápáqá máqe-uráiyé. anaaékaq-abaaq-wakoma maa-marábí-káyúkámá mamá aúqyíkáitata áqnáabaq-wakoma maa-marábí-káyúkámá mamá aúqyíkáitata áqnáabaq-abaaq-wakaq nunamummá kéte. áqnáaen-abaaq-wama ikámôwana náomma kamá atóbarai-wakoe. 13 anaaékaq yiráin-abaaq-wakoma anón-

awaameqa ôriq umá tarôq kéiyé. móra-anon-awaameqa mirá kéiyé. aarawaatí yúrapimma wíyôpake iramá mamá aúqmáráitana kamáena marabí kukáiyé.

14 miráitana min-ábááq-wámá Áánûqtu yúwáitana anón-awaameqnapo taígani-kayukama makákáiyé. min-áwááméq-yátááqá áqnáae-abaaq-wakoni aúbác tarôq uráiyé. máqte-marabi-kayukama áqnáae-abaaq-waqtaba timá yímitana "wení amammá tarôq oro." tiráiyé. mirá kéeq wemmá tokóru-yakaa-punapo náomma karáine atóbarai-kamma yaaguyabíyátábá tiráiyé. 15 miráitana Áánûqtuma yúwáitana min-ábááq-wámá aáma min-ámápi ámitana aamá kanaarác tínata náayuwabi min-ámákácq íma nunamummá tíyataboata yíkamiyata puínoe. 16 máqte-kayukama yíwíqa íwai-kayukagaraq yíwíqa wáí-kayukagaraq oótamma makáa-kayukagaraq áwáyoq-kayukagaraq máqte mayái máyáa-kayukama ápéqa matáa-kayukagaraq ápéqa ímataa-kayukagaraq máqte-kayukama anaaékaq-abaaq-wakoma mamá aúqyíkama móra-awaameq-aubauma iyáánurapakaraq yúwáayakaq matááé. 17 miráinana náanakoabi abááq-wákóní awaaméq-áúbámá íma maténama wemá íma meyám-má mayéna móra-yataaqa íma meyáníq kanaarác íniye. abááq-wákóní awaaméq-áúbámá mirá kéiyé. wenáwire. náápaamma wenáwikon awaaméré. 18 awaaméq-áúyábámá aupaq-ááikómá mamá ôriq umá tágama-itai-yataaqtaba kákaiye. náawabi aá kéitainana-nakoma máinama abááq-wákóní náápaayaba aúyánápi máino. mi-náápáámmá móra-nakonnae. abapaké móra abapaké móragaraq abapaké móragarare (666).

yeráwáqá taíganimma (144,000) aúgen-ima tirááé.

14 kemá aónáúnana Tááíoni-anuraqa tipi-típi-araakoma itó-uraitata aarawaamá taíganimma (144,000) itó-uma máqe-uráae. tipi-típi-araakoni áwíkararaq aboán áwíqa yúwáayakaqa máqe-uráae. 2 kemá itaúnana Áánûqtuni márûpake móra-aikoma téna noniya áaraa kétena anómma wíyôn-aaraa tiráiyé. min-áímmá itaúnama imá teníkáá umá náriq-naraaq-yataakoma áama tiráiyé. 3 náápaan-abiqtatagoni aúbác wáin-aukapaq máeta kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kakoni aúbákárác móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukati yúbákárác mi-táígáni-káyúkámá (144,000) marabíké yíwíki-kayukama aúgen-ima tirááé. min-ímá káqo-kayukama íma kanaarác kéte. 4 maami-káyúkámá aaranaatéma mórabi máqe-uráae. yeráwáqá tipi-típi-araakoma win-nápác waqméta uréire kéoe. marabí máa-kayukati aúkáapike yíwíkéna yeráwáqá áqnáábariq umá Áánûqtuqaq tipi-típi-araakokaraq yimi-yátááé. 5 yeráwáqá yóyaupike kaaqaari-áímmá íma téta móra-otaamma Áánûqtun-aurakaaq yepímmá íma wáiyé.

kaumomá Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukama

6 miráitaq kemá aónáúnana Áánûqtunopake mórama kaqtó-nakoma yanaa arabéna uráiyé. wemá átê-

wataama matúq-matuq umá mái-wataagaraq uréna maa-marábí-káyúkámá timá-yiminena máqte-ka-maanigaraq ókon-okon-augaraq-wayukagaraq máqten-aikaraq-wayukagaraq máqten-anna-wayukama timá yímikaiye. ⁷ anókaq ááyama téna maará-tiraiye: “waayúkama yaináníq-kanaama páaq uráibo Áánûqtutaba ikatíq éraq wení anó-qtataaqtaba wenáwíqa múte yaúyóro. Áánûqtuma wení márûpaqa maragárq únókárq poqnokárq tarôq urái-nakomma wekâq nunamummá tero.” téna mi-káqtó-nákómá Áánûqtunopake tiráiyé. ⁸ Áánûqtunopake irái-kaqtonakoni anaaé móra-kaqto-nako iréna mirá téna tiráiyé: “Pébírôniqa anó-maruqa yawarâpamataae. Pébírôni-wayukama yeqtí táwí-aaimma máqten-aukapaq-wayukama yiráátiraae. mirápóata máqten-aukapaq-wayukama aúqyíkâama Áánûqtuni áyamma matááe.” téna mi-káqtó-nákómá tiráiyé. ⁹ yenákatí yinaaéma kágo-kaqto-nakoma Áánûqtunopake iréna maará téna anókaq ááyama tiráiyé: “móra-nakoma abáâq-wákókâq wení amakókárq nunamummá tinnama abáâq-wákóní awaaméq-áúbámá aúwáayakaq mayé-nama ¹⁰ min-nákómá Áánûqtuni akoqnâ-ayamma mayániye. min-nákómá Áánûqtuni aokaq-káqtó-wáyúkáyôpaq tipi-típi-araakonopakaraq iranápó uwaaq-áitókógárq irá aráinana aíqa ôriq umá íniye. ¹¹ mi-káyúkámá abáâq-wákókâq wení amakókâq nunamummá tiyama yúwáayakaq abáâq-wákóní awaaméq-áúbámá mayétama miraráá umá yíqa ínoe. yíqa íq-íq ínoe. minnáyaba úmûmma yíqa ínna-waigo-qtaba watúq-watuq umá uwíniye.” téna mi-káqtó-nákómá tiráiyé. ¹² miráitana mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni ámáan-aimma waréta Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq íya-yuma akoqnâá umá yáqtokero. ¹³ mikáké móra-aimma Áánûqtuni márûpake itaúnana min-áímmá téna tiráiyé: “aúbabi agayaa. yemá íbêq-kanaarake Ítu Káríqtoma wekâqtáábá éta pukáiya-kayukama yimuqá kémaraae. Aokaq-Áágómá min-náyaba ‘owé’ kétiye. íbêqa yeqtí akoqnâá-mayaiyataba kanaarâq agánoe. yeráwáqá yeqtí íráqôn-aikaraq wínoe.” mi-káqtó-nákómá tiráiyé.

marabíké aáwaqa mayái-kánáámá abarokâq uráiyé.

¹⁴ ániibo aónáúnana waayá-kónnámá wáqe-uraitana mi-kónnákâq Waayúkgon Áráakaa-naqa máqe-uráiyé. min-nákóní aqnókâqá náápaa-kamoqa aqtokéna ayáápimma áanaiq púráá-qtátááqá matokáiyé. ¹⁵ ániibo mórama kaqto-nakoma Áánûqtunopake aokaq-náúpáké yaúbama kukéna anókaq ááyama kon-nákâq mái-nakomma maará téna timá ámikaiye: “ení púráá-qtátááqnpó marabíken-ááwáqá yuraraao. yorupái-kánáámá abarokâq uráitana marabíken-ááwákómá ábu karáiyé.” téna titana ¹⁶ min-nákómá konnákâq máena wení púráá-qtátáánápó marabíké ábukain aáwaqa yurákáiyé. ¹⁷ keqnáámmá aónáúnana kágo-kaqto-nakoma aokaq-náúpáké Áánûqtuni márûpaqa ayáápimma púráá-qtátáákárq matoréna kukáiyé. ¹⁸ ániibo káqomma Áánûqtuni kaqto-nakoma Áánûqtukaq amí-yátááqá âmê-taarerake kukáiyé.

wemá iratábá akoqnâáma matáiyé. anókaq ááyama min-nákómá áanaiq púráá-qtátááqá yokái-nakomma timá ámikaiye: “maa-marábín-ááwáqá ábu karáipoata ánnábike arammá yuraraao.” téna tiráiyé. ¹⁹ abo ánnábike arammá yuráqma iyaabóma ánáapi kaqmá anommá paábaqtaa urááe. kaqmá ánáamma wenáaimma Áánûqtuni áyáne. ²⁰ kaqmá ánáamma Ítiráaeo-wayukama nunamummá te-márúpáké népaq matéta arammá káábaraae. min-árámmá wenáaimma Áánûqtuni áyamma matáá-kayukae. yemmá kárapaawata naegómá ôriq umá ko yáaya uráiyé. máqten-aayapaq yawáaqmena kéwena oótigon aqnókâq utáiyé.

Áánûqtunopake abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá aqtórâq-tái-yátááqá matááe.

15 miráitaq kemá aónáúnana Áánûqtuni márûpaqa anón-awaameqa abarokâq kéita netuqyaa-tááqá ítarauene. Áánûqtunopake abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá aqtórâq-tái-yátááqá abapaké kaayaqá matokáama minnáma Áánûqtuni áyamma matokááe. ² ániibo mórama únókáá-qtátááqá kaapókárq iragárq awígíyôq uráiyé. non áwabaq ááíqa umá uyátáraa-kayukama máqe-uraae. yeráwáqá abáâq-wakomma wení amakókâq nunamummá íteta wenáwíkon náápaamma yemá ímataapoata ááíqa umá uyátáraae. iyáápi naríq-naraaq-yataaqa Áánûqtuni yímimma matokááe. ³ tipi-típi-araakoni imá Áánûqtuni mayái-náqá Mótetini igárâqá tirááe. min-ígóní aamá mirá-uráiyé:

“uyátárai-Aanuqtuo, máqten-akoqnaama ennáe. anó-qtataaqa emá ónnayaba ketáámá taáqa kéitau-natae.

enáaimma áraikaraq íráqôníq umá kéyainaiye.

máqte-kamaanima yabíkâana-wai máane.

⁴ náawaq enáaqa íma ikatíníyô?

náawaq kanaarâq enáwíqa íma múte yauwíníyô?

emá enamáa aokaq-náqóne.

máqten-anna-wayukama éta enaúbâq nunamummá tínoe.

arupú-yataakaraq kateko-yátáákárâq emá ónnayaba abarokâq páâq uráiyé.

maa-qtátááqtabá náawaq enáwíqa íma múte yauwíníyô?”

téta imá tirááe. ⁵ ánatagitaq kemá aónáúnana Áánûqtuni márûpaq tabaráábe-nakon arunóbâqá Áánûqtunopakaraq íguráiyé. ⁶ miráitana Áánûqtunopake abapaké kaayaq-tái-yátáákárâq marabí páâq ínî-qtataaqa yeráwáqá taaberáábe-naupake yáubaraae. waayá-káqtómá itokéta áwáararaa kai-qtátááqá yímûranna urááe. ⁷ kaayaqté-kaayaqtema maéwae kéo-kama yeráwáqtí aúkâapikemma mórama abapaké kaayaq-táápéqá arunóbâqá matúq-matuq umá mái-Aanuqtuni áyamma ógíqma wáena abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá yímikaiye. ⁸ Áánûqtuni akoqnâ-garaq wení tágama-yataakaraq mi-náúpâqá úmûkaa umá ógikaiye. mirá kéíqtaba aokaq-náúpâqá móra-nakoma íma kanaarâq uyáberanimanibo páá

máráiyana Áánûqtuni abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá yeráwáqtí abapaké kaayaq-áqtórâq-tái-yátááqá mamá ánatatukaae.

Áánûqtuni áyamma abapaké kaayaq-táápépi

16 kemá Yóáane ítarauana aokaq-náúpáké anókaq ááyama abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá yááyama tiráiyé: “maami-táápéqá Áánûqtuni áyamma ógikaimma mamá marabí aqtítuwaiyana kumíno.” téna tiráiyé. ² ániibo áqnáabaq-kaqto-nakoma iréna Áánûqtuni áyamma ógikaiq-taapeqa mamá marabí aqtítuwaitana kukáiyé. abááq-wákóní amakókáq nunamummá tiráa-kayukama abááq-wákóní awaaméq-áúbámá matáa-kayukagaraq yineqá yikaraq anó-naomma pááq uráiyé.

³ anaáékaqa kaayaq-káqtó-nákómá iréna wení táápeqa únópi aqtítuwaitana únókómmá waéqma pukái-nakoni naaegórâá itana únópi-kámá máqtepaq pukááe.

⁴ anaáékaqa kaumomá kaqto-nakoma iréna wení táápeqa mamá anó-nopikaraq poqnopikárâq aqtítuwaitana mi-nókáwákómá waéqma naaemá aúkáiye. ⁵ ániibo maami-nókáq-káqtó-nákómá yabíkéna maará téna tiráiyé: “naayóbáqá máqe-urena íbêqa máanama emá aokarîq kée táí-wayukama yaináanama arupú uráiyé. ⁶ maami-káyúkámá ení aokaq-wáyúkágárâq ení amuné-wáyúkágárâq yíkamma púyô-naaema yayaráiyé. ániibo íbêqa yeráwáqtí anónnáma yímikaiye. yeráwáqá naaemá yaqnéta minná yeráwáqtí táí-mayane.” téna tiráiyé. ⁷ ániibo kemá Yóáane ítarauana Áánûqtukaq amí-yátááqá ámê-taarerake anókaq ááyama tiráiyé: “owé. uyátárain-Aanuqtuo, máqten-akoqnaama ennáe. enáaimma áraikaraq íráqôniq umá kéyainaiye.” téna tiráiyé.

⁸ ániibo kaayaqté-kaayaqte-kaqto-nakoma iréna wení táápeqa mamá aabaúbí aqtítuwaitana Áánûqtuma aabaúgómmá paá yúwáitana waayúkama irá kamá káutaiye. ⁹ ániibo maamin-ábáúgóní kokokómá irá kamá káutí-kayukama yeráwáqá Áánûqtuni áwîqtaba akáyáán-áímmá tirááe. maami-tái-yátááqá maa-márábí pááq immá Áánûqtun aménáápátáá wáqe-uraimanibo yirummá íma waéqma Áánûqtuni áwîqa íma múte yaaguyakááe.

¹⁰ ániibo móra-tiyaapaq-kaqto-nakoma iréna wení táápeqa mamá abááq-wákóní náápaan-abiqtatarâq aqtítuwaitana wení yabíkái-maruqa waayúkabaq kumayuqá aúkáiye. yíqa ôriq kéitataboata yimáábímma ukákááe. ¹¹ yeráwáqtí yúgoma yíqa éna náomma kaitata Áánûqtuni áwîqtaba akáyáán-áímmá tirááe. yeráwáqtí waátá-yataaqtataba kúmiq-yataapikaraqa yemá íma waéqma yúyánámmá ítaraae.

¹² ániibo abapaké móra-kaqto-nakoma iréna wení táápeqa maténa Yúpárêti anó-nopi aqtítuwaitana maami-nókómá káqnáguraitana aabaúmá utain-áyápáké anómma yabíkáa-kayukama yínôqtaba aammá yokaa uráiyé. ¹³ kemá Yóáane aónáúnana anó-kumurokoni abááq-wákóní kaaqaari-ámúné-nákóní yóyauqnobake kaumomá aágoma táí-aama táoraa-ka-

ma yáubama irááe. ¹⁴ mi-káúmómá ókon-okokaataae. uyátárai-nakoma máqten-akoqnaagaraq wení anó-kanaama abarokáq kéitata kéqo-keq-awaameqa mi-káúmómá tarôq kéoe. máqte-marabaq wéyáwé umá anómma yabíkáa-kayukama yorupamá yiketa Áánûqtuma mútûq-akoqnaama wái-nakoni kanaaráqá ááiqa pááq íniye.

¹⁵ itáaro. kemá móra moyá-nákórâá umá keráwáqtôpaq yayamá yénúne. móra-nakoma kawáá umá unáákáqtôma aneqá umátorena íma awapáá uréire ínna-nakoma agaé íma éna amuqá marániye.

¹⁶ aágoma táoraan-aama máqtemma yabíkáa-kayukama yíwîqma áikuyikaitata min-áyápáq íbaru-aihimma Áámágéroni mirá téta tirááe.

¹⁷ mikáké abapaké kaayaq-káqtó-nákómá iréna wení táápeqa mamá uwáábaq aqtítuwaitana aokaq-náúpákémá anókaq ááyama maará téna tiráiyé: “ká-nataiyé.” téna tiráiyé. ¹⁸ miráitana wíyôn-aama téna aabayúma kéyoraitana anómma márû yuráiyé. mi-márúmá yuráimma naayóbáqá ma-márábímmá márûma yéwainikaq íma uráibo anó-maruma yuráiyé.

¹⁹ maamin-ánó-márúqá kaumobí yáikaaq umá abákaitana máqten-ayapaq waayúkati anó-maruqa yawítiraiye. miráitana uyátárai-nakoma Pébírôniq anó-maruqtaba aákaq itana mi-káyúkámá wení akoqnáa-ayamma matááe. ²⁰ ániibo máqte-maruqa únómmá yáutugitana máqten-anugaraq aúyoreqena uráiyé.

²¹ miráitana kaáqa anómma máagaruraa-kaaqa Áánûqtuni márûpake kukéna waayúkamma kuma yíkakaiye. min-áqtórâq-tái-yátááqá ôriq kéumayikaitatapoata Áánûqtuqtaba akáyáán-áímmá tirááe.

aakaq-íníkmá táí-meyamma matáiyé.

17 mórama abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkábíké wení abapaké kaayaq-táápéqá maména kéyena maará téna tímá tímikaiye: “iyo. aakaq-íníkmá anó-nokoni ámûraaq máena wení táí-meyamma mayánimma aráátenune. ² marabíké anómma yabíkáa-kayukama maami-áákáq-íníkgárâq kumari-yátáárîqa urááe. miráitata taígani marabí-káyúkátí yúranannama nommá naa-káyúkárâá aúqyikaraiye.” téna tímá tímikaiye.

³ Áánûqtuni aágoma kemmá yamamá akoqnáá kéitana mi-káqtó-nákómá Áánûqtunopake tíwîqmena kaqmáapaq uráiyé. min-áyápáqá aónáúnana mórama karogoron-ábááq-wámmá wení ámûraaqá mórama aakaq-nóínímmá máqe-uraitana min-ábááq-wákóní aneqá Áánûqtuqtaba taíganin-akayaan-awiqa wáqe-uraae. maamin-ábááq-wákómá abapaké kaayaq-áqnómmá wáitana tiyááka-awayaamma wáqe-uraiye. ⁴ maamin-íníkmá tokô-karogaron-unakaqtoma umátorena maamin-únákátórâqá pááqyan-oqtama ôriq umá áwáarara kégaitana íráqôniq uráiyé. maamin-íníkmá ayáápipmma áwáarara kain-áwímmá matokáitana maamin-áwíbímmá wení kumari-kébó-yátááqá táwîq uráimma ógiqma wáqe-uraiye. ⁵ min-íníkmá áwáayakaq móra-awiqa aúpáq-ááikárâq wáqe-uraiye. Pébírôniq anó-maruqa máqtemma aakaq-nóínímmá

tái-aaikoti yinóae téna wáqe-uráiye. ⁶ ániibo maamin-ínikómá Áánûqtuni aokaq-wáyúkágáráq Ítu Káríqto-qtataba pukáa-kayukagaraq yeráwáqtí naaemá naréna maamin-ínikómá nommá naan-ínikóráá uráiye.

ániibo kemá Yóáane maami-qtátááq káoneq ôriq umá iyánáaq uráune. ⁷ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma ketê yi-wáigómá timá tímikaiye: “nôraq itaawáq iyánáaq kéono? maamin-ábááq-wákómá abapaké kaayaq-áqnómmá wáitana tiyááka-awayaamma wáitana maamin-ínimá ámûraaq máitana yenákáyábá aúpáq-ááímmá timá-amenu. ⁸ maamin-ábááq-wámmá aónaraanama naayóbáqá máqe-uraimanibo íbêqa íma máíye. miráimanibo anaaékaqa anón-aitanobake utaréna yawítima ánataniye. mi-márábí-káyúkámá yeqtí yíwíqa maa-márámá tarôq kéitana wáqe-urái-kanaabimma íma Áánûqtuma agatáina-yuma maamin-ábááq-wámmá máqe-uraimanibo íbêqa íma máebo anaaékaqa abarokáq ínata káoneta iyánáaq ôriq umá ínoe.

⁹ maamináyataba ôriq umá tágama-itai-yataaqo kákaiye. abapaké kaayaq-áqnómmá aónaraanama abapaké kaayaq-ánón-ánúrúqá maamin-ínikómá maraq máena abapaké kaayaq-ánón-ánúrúqá maamin-ínikómá maraq máena abapaké kaayaqá anómma yabíkáa-kayukae. ¹⁰ ániibo abapaké kaayaqá anómma yabíkáa-kayukabike móra-tiyaapaq ánatagoana mórama íbêqa máitana mórama anaaékaqa abarokáq umá pááqya-kanaama mániye. ¹¹ ániibo maamin-ábááq-wámmá naayóbáqá máqe-urena íbêqa íma máimma minnáma abapaké kaumo-ánómmá yabíkáa-naqa máena abapaké kaayaqá anómma yabíkáan-annabikaraq máíye.

¹² ániibo abááq-wákóni tiyááka-awayaamma tiyááka anómma yabíkáa-kayukae. min-ánnámá yeqtí náapaamma yabíkáiqtataba íma matétamanibo anaaékaqa maamin-ábááq-nákógáráq náapaamma móra-aabaubi mayánoe. ¹³ min-ánó-káyúkámá máqtemma yeráwáqá mimórú-yúyánámmá tarôq éta yeráwáqtí akoqnáama náapaakaraq abááq-wámmá káme. ¹⁴ miráinata yeráwáqá máqtemma tipi-típkoni áráakomma ááiqa umákaiyana tipi-típkoni áráakomma ááiqa umá yeráwáqá uyátaniye. minná tipi-típi-araakoma máqtemma uyátáráa-kayukati uyátárai-nakoe. máqtemma anómma yabíkáa-kayukati anómma yabíkái-nakoe. mi-káyúkámá tipi-típi-araakote aúyâq márúaa-kayukae téta itáiq-itaiq umá yáqtoraa-kayukae téta yeqtábá tirááe.” téna kaqtó-nakoma Áánûqtunopake timá tímikaiye.

¹⁵ óq-aimma timá tímikaiye: “aakaq-ínimá non ámûraaq maraq máitaa aónaraane. maami-nómmá waayúkae. máqte-kamaanibike ayú-wáyúkámá ókon-okon-aikaraq-kayukagaraq mááe. ¹⁶ ániibo tiyááka-awayaamma aónaraanama abááq-wákógáráq yagaro-taréta aakaq-ínikómá yíyamma yíkamiyeta wení máqte-qtataaqa unáákáqtôgaraq matuwáiyana wenaúma néta wemmá iranápó agamá kautínoe. ¹⁷ maami-qtátááq uráa-kayukama Áánûqtuma yúyánápi maráinata yemá Áánûqtuma akáina-yataaqa éta yé

mamá móra-yuyanakaq maréta yeqtí akoqnáa-naapaamma abááq-wámmá amíyana mi-kánáaráq Áánûqtuma tiráin-aimma abarokáq íniye.

¹⁸ ániibo min-ínimá aónaraanama anó-marure. anómma yabíkáa-kayukama máqtemma min-ánómárúkóni aménáápáqá mááe.” téna mi-káqtó-nákómá Áánûqtunopake timá tímikaiye.

Pébírôniq anó-maruqa táiq umáguráiye.

18 mirái-qtataaqa ánatagitaq aónáunana Áánûqtuni márûpake móra-kaqto-nakoma anó-naapaakaraq wení tágama-yataaqa máqte-marabaq kamá tágaguráiye. ² anókaq ááyama tiráíye:

“yawarápamataae. yawarápamataae.

anó-maruqa Pébírôniq wení waayúkagaraq yawarápamataae.

íbêqa maami-márúkómá waátama kémain-aukapaqa mamá aúkaiye.

káqo-kaqon-aagoma numagáráq táigon-aikaraq iyíkáawata mibáq kémaae.

³ itáaro. waayúkama máqte-marabake min-ínikóni kumari-ááíqtábá yúrananna urááe. ániibo anómma yabíkáa-kayukama min-ínikótéma kumari-yátááqá tarôq urááe.

wenaúranannama wéyáwé kéitana minnáyaba marabí meyaníq o-káyúkámá oótamma netuqyaanîq umá matááe.”

téna mi-káqtó-nákómá anókaq ááyama tiráíye. ⁴ ániibo kemá Yóáane itaraunana Áánûqtuni márûpake óq-aagoma akoqnáa umá tiráíye:

“ketí waayúkao, népaq min-ínikónôpake yá oro.

wení kúmiq-yataakaraqo yagaroqtamá máeq oweqa wení tái-meyamma mayánoe.

⁵ min-ínikómá wení kúmiq-yataakoma Áánûqtuni márûpaq uyátámakitana wení tái-aiiqtaba Áánûqtuma aákaq uráíye.

⁶ keráwáqá umátikaina-yataaqa wemmá mórai q umákáaro.

yagaroqtaráina-yataaqa umátikainaqa wemmá mórai q umá yagaroqtaráina-yataaqa umákáaro.

wení anónnáma yagaroqtamá ógigqma weqtábá umákáaro.

⁷ ôriq umá koóna-yaona-unakaqtoma umátorena kumari-yátááqtábábóa ôriq umá aíqa í-yátáákáráq aruqtátááqá áméro.

wení aúyánápi maará téna kétiye.

‘kemá anómma yabíkái-inikora umá máune. kemá íma keqto-íniné. kemá tirummá íkéiye.’

téna aúyánápi kétiye.

⁸ miráinata wení máqte-tai-meyamma kímora-taoq mayéta puí-yátáákáráq yoaa-yátáákáráq ayawaa-yátáákáráq mayániye.

iranápó wemmá agamá kautíniye.

minná uyátárai-nakoma Áánûqtuma akoqnáa máena yainániye.”

téna Áánûqtuni márûpake tiráíye.

⁹ ániibo marabíké anómma yabíkáa-kayukama maamin-ínikógáráq kumari-yátááqá uráa-kayukama

wemmá káinna-umumma aónano. úmûmma káone-ta yeráwáqá ibiqá kéyareta yaáqa yabítinoe. ¹⁰ miráitata yeráwáqá wení aítqaba yaáqa kégainata nékaq yéta maará tínoe:

“tirunô. tirunô. Pébírôniqtaba tirunô.

akoqnáá márûqanopo paá kímora-aabaubi táimeyamma yiráiye.”

téta tínoe. ¹¹ miráitata waayúkama oótamma ókaraq íma meyánîq ínopoata maa-márábí meyánîq o-káyúkámá weqtábá yoaa yúyu ínoe. ¹² maami-máqtén-ótámmá áwáarara kai-qtátááqá íráqôn-oqtan-abi íráqô-karunaama áwáarara kai-tábáráábemá tokônabi karogaromá íráqômma waayá-tábáráábégárâq yaímma abááq-wákóní áwayaakake tarôq uráa-qtataakaraq yaímma íráqô-tarake-qtataaqa tarôq urááe. ¹³ ánibo yaímma-otamma naí-wínábi yaímma ákû-kanama irabí agamá ákûq í-yátááqá yaímma íráqô-kuyumma í-nókárâq yaímma wááeni-nokaraq íráqôn-aawakaraq yaímma yeráwáqtí tipi-típigaraq oótiwabi yabítiana waéqmena wí-yátááqá mayái-wáyúkágárâq íma ápéqa matáa-kayukama taíbaq-yataaqa ókaraq móra-nakoma íma meyánîq íniye. ¹⁴ miráinata oóqta-mayaima máyáa-kayukama maará téta tínoe: “máqte-qtataakaq keráwáqá túyánámmá máráawana tikáimma keráwáqtôpake aúyokurae. máqten-otamma mi-qtátááqá aónána-ma íráqôniq immá íbêqa yawítíguraapoaq ókaraq íma aónanoe.” téta tínoe. ¹⁵ miráinata meyánîq o-káyúkámá mi-márúkáké oótamma netuqyaammá matáa-kayukama wení aítqaba yoaa nómámá éta ibiqá yaráyátábá yáaqa káinata nékaq itó éta tínoe:

¹⁶ “tirunô. tirunô. anó-maruqtaba tirunô.

naayóbáqá wemá íráqô-toko-karogaron-unakaqtoma umátorena pááqyan-oqtama áwáarara kai-qtátááqnapó anéqa umá yawááq éwaine.

¹⁷ íbêqa kímora-aabaubi wení taíbaq-otamma yawítíguraiye.”

téta tínoe. miráitata anó-kayukama únópi-káárémá awétameta náo-kayukagaraq únópi-káárébi mayáimá kémayaa-kayukagaraq yaímma únópi kéo-kayukagaraq nékaq itó éta ¹⁸ Pébírôniq-marukoni úmûmma káoneta yemá anókaq ááyama tirááe: “náa-marukoqa Pébírôniq anó-marukaa umá wáiyô?” téta yeráwáqá tirááe. ¹⁹ miráitata yeráwáqá káitôgaraq mamá yeráwáqtí yiqnópi kébereta ibiqá ôriq umá kéyareta maará téta tirááe:

“tirunô. tirunô. anó-maruqtaba tirunô.

máqtemma únópi uréire kéi-kaaregomma aboánîq uráa-yuma anón-oqtamma maami-márúpiké mayéwaimanibo kímora-aabaubi yawaráparaae.” téta tirááe.

²⁰ Áánûqtuni márûpaq-wayukao, Áánûqtuni aokaq-wáyúkáo, tímáyíkarai-kayukao, Áánûqtuni amuné-wáyúkáo, timuqá máráaro. wení anónnáma tiwíkaiye. keráwáqtábá Áánûqtuma kéyainena táimeyamma wenôpaq timákaraiye.

²¹ maamin-áímmá ánatagitana Áánûqtunopake akoqnáa-kaqto-nakoma mórama ummaa-óqtámá múte yaútena únópi iyaabótuwena tiráiye:

“maamiráráa akoqnáa umá Pébírôniq anó-maruqa Áánûqtu yubáqtuwainaq ókaraq mi-márúqá íáónanoe.

²² miráinata naríq-naraaq-aimma tímá itaí-yátáákárâq kaapáún-aagaraq puyaqa áama ókaraq mi-márúkáké íma itánoe.

máqte-mayaigon-aaimma ítaraa-kayukama mibáq ókaraq íáónanoe.

aáwaqa kárain-aama ókaraq mibáqá íma itánoe.

²³ ómmá kamá aati-aatimá íma mibáq táganiye.

ókaraq aúgeniq umá ye áúkárîq íyéta íyan-aimma mibáq íma itánoe.

wení meyánîq o-káyúkámá naayóbáqá maa-márábí anó-kayukama máqe-uraae.

waayúkama máqte-marabake kaaqaari-áímmá téta Pébírôni-wayukama uwaatagáán-áímmá tímá yímiketa makákááe.

²⁴ maami-márúkákáq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí naeagárâq wení aokaq-wáyúkátí naeagárâq máqtemma maa-márábí yíkakaa-kayukati naeagárâq aónanoe.”

téna akoqnáa-kaqto-nakoma Áánûqtunopake tiráiye.

máqtemma Áánûqtuni márûpake Áánûqtun áwîqa múte yaútaae.

19 anaaékaqa kemá Yóáane ítaraunana Áánûqtuni márûpake anókaq ááyama netuqyaa-káyúkábiké maará téta tirááe:

“Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.

keqtáa yawéqma kétiwirai-nakoe.

tágama-yataakaraq akoqnáama wennáe.

² áraikaraq arupúkarâq kéyainaiye.

min-ínikómá wení kumari-yátááqnapó maa-márábí-káyúkámá mamá táiq uráitana Áánûqtu wemmá yáikaiye.

miráitana Áánûqtu anónnáma wení mayái-wáyúkámá yíkakaiqtaba min-ínikómá táimeyamma ámikaiye.”

téta tirááe. ³ ánibo yeráwáqá móragaraq tirááe:

“Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.

owé. matúq-matuq umá anó-marukoma ôriq umá úmûmma kéiye.”

téta tirááe. ⁴ ánibo móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukagaraq kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kakogaraq yeráwáqá máqtemma Áánûqtuni aúbáq yipaq agéta nunamummá tirááe. Áánûqtuma wení náápaan-abiqtatarâq máitata wekâq maará téta tirááe:

“áramma waíno. Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.”

⁵ mikáké Áánûqtuni náápaan-abiqtatarake móraaikoma tiráiye:

“máqtemma Áánûqtuni mayái-wáyúkáo, Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.

máqtemma mi-káyúkámá yíwîkaraq íma yíwîqa máe-kayukagaraq keráwáre.

Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.”

téna tiráiye.

tipi-típigoni áráaqa Ítuma aaraukárîq wáiyē.

⁶ ániibo kemá Yóáane ítaraunana taíbaq-aikoma non-iyaa áara téta wíyôn-aagaraq kítitata maará téta tirááe:

“Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro. uyátárai-nakoma ketáái Áánûqtu máqten-akoqnaa-garaq áaimma átáma yabi ínēna kéiyē.

⁷ ketáámá íráqô-tiyaqa maréqtaa timuqá márāanatao.

tipi-típi-araakoma Ítuma wení aaraukárîq í-yátááqá kéipoaqtaa wení tágama-yataakaq aónaaro.

ketáámá wenánáakaa yokaa urāananataa

⁸ Áánûqtu keqtáámá áwāarara karāina-waayan-un-akaqtoma umátikaniqtae.”

téta tirááe. maamirán-únákáqtómá Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá kúberewaone yeqtí kateko-yátááqá uráaqtababoata kéguberaae.

⁹ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma ketē i-wáigómá timá tímikaiye: “maamin-áimmá aúbama agayaa. tipi-típi-araakoni aaraukárîq-ááwáqtábá yáayaa-kayukama yimuqá kémaraae.” téna timá tímikaiye. ¹⁰ wekák nunamummá timákanaae téq kemá wanaítaupi tipaq aguráune. miráimanibo wemá timá tímikaiye: “íma miráráá uwo. Áánûqtukaq wenamáa nunamummá tiyo. egárâq enábâqawaaraayuma Ítuqtaba itáiq-itaiq oníkáá umá kegárâq paá Áánûqtuni mayái-náqá máune. ketáá máqtemma árain-aimma Ítuma tiráátiq-taa mayéqtaraa mórabi kéunatae.” téna tiráiyē.

maamin-áimmá Ítuma tiráátirain-aimma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tirāan-aikaraq Aábike mimórámá mi-kááyâq-áimmá páâq urááye.

móra-nakoma waayán-ótígóní ámûraaq máqe-uraiye.

¹¹ kemá Yóáane aónáunana oqtamá íyénikaa umá Áánûqtuni márûpi aónaraune. mibâq waayán-ótímá móra-nakoma ámûraaq máqe-uraiye. ámûraaq máinakoma itáiq-itaiq umá yáqtorai-nakoe árai-nakoe we-qtábá tirááe. arupúkarâq keyainena arupú-aiiqtaba ááiqá kéiyē. ¹² wenaúrakoma íráráá kégaitana wení aqnókáqá netuqyaa-náápáá-kámóqá wáqe-uraiye. móra-awiqa aneqá agamakáimma móra-nakoma wanáaimma kanaarâq íma kéitaiye. wenamáa wenáaimma kéitaiye. ¹³ wení unáákáqtôma naaegómá yawáâq uráitata áwîqa yamá ámikaamma maará téta tirááe: “Áánûqtuni watáae.” téta tirááe. ¹⁴ Áánûqtuni márûpake ááiq-i-wayukama yeráwáqtí waayán-ótígóní ámûraaq máeta yeráwáqtí yineqá waayán-únákátó umátoreta min-nákóní anaaé waqméta urááe. ¹⁵ áqnáabaq yeráwáqtí anómma winákóní óyaupike áama ôriq umá naimmá tokóru-yakaaa-puma yayaitana minnánapo Ítuqtaba íma itāan-araukaqa yíkaminíye. ániibo wemá akoqnáa-yatanapo aarawaamá yabíkēna wemá wenamáárîq án-ná-aramma yatāmma anommá kaqmá yayáinana miráráá umá wení namuro-wáyúkámá yataminíye. máqten-akoqnaama matáin-Aanuqtu wení áyámma

mirá umáyikaniye. ¹⁶ ániibo maamin-nákóní árûkaq kúberai-unakaqtorakaraq móra-awiqa maará téna wáqe-uraiye: “yabíkāa-kayukati yabíkái-nakoe. uyátáráa-kayukati uyátárai-nakoe.” téna agatáiyē.

¹⁷ ániibo kemá Yóáane aónaraunana mórāma Áánûq-tunopake kaqtó-nakoma aaqá kaipí itó éna anókaq ááyama yanaa arabé uréire o-númámá timá yímikaiye: “yayorupamá Áánûqtuni anón-aawakaq áíkuyoro. anómma yabíkāa-kayukati yúgaraq ááiq-i-wayukati kawáá-wáyúkátí yúgaraq yama naaro.

akoqnáa-wayukati yúgaraq oótigoni yúgaraq oóti ámûraaq máe-kayukati yúgaraq naaro.

máqtemma yíwîkarâq-wayukama íma yíwîqa máe-wayukagaraq mayái-wáyúkámá ápéqa mayáa-kayukama ápéqa ímayaa-kayukagaraq yeqtí yúma yama naaro.”

téna anókaq ááyama timá yímikaiye.

¹⁹ miráita kemá aónaraunana min-ábáâq-wákómá maa-márâbí anómma yabíkāa-kayukagaraq yeqtí ááiq-i-wayukagaraq máqtemma yama áíkuteta oótigoni ámûraaq máqe-urai-nakomma wení ááiq-i-wayukagaraq ááiqá ínēta yokaa urááe. ²⁰ miráimanibo abáâq-wákógárâq kaaqaari-ámúné-nákótē anón-awaameqa abáâq-wákóní aúbâq tarôq urái-nakoma ánnáma umáyikariye. anón-awaameqa máqte-kayukama abáâq-wákóní awaaméq-áúbámá matáa-kayukama wení amakókâq nunamummá tiráa-kayukama wé makákaiye. yenákámá íbukaabo yúwaraikarâq nokaayúnóbâqá íyaabótukaae. mi-nókááyúmmá iragárâq uwaa-áitókárâq kégaiye. ²¹ miráitana anónaqa oótigoni ámûraaq máqe-urai-nakoma tokóru-yamma wenóyaupike yayaitana minnánapo tébakaq-wayukama yíkamitata pukááe. maami-káyúkátí yúgoni amaqa máqte-numagoma nétáá-nétáá umá namá ógikaae.

Tááqtaama taíganin-auqa (1,000 karitimaatima) ánnáma uráiyē.

20 kemá Yóáane aónaraunana mórāma Áánûqtuni márûpake kaqtó-nakoma kukáiyē. ániibo min-nákóní ayáâpimma akoqnáá ánnáma (téini) matóréna abeyúmmá íma wáin-aitanobaq kíma matókáiyē. ² miráitana naayó-kúmúrókómá áwîqa Tááqtaama min-nákómá yáqtokena akoqnáá-annarake atáá-uyakaitana taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) anó-kumurokoma miráuma máqe-uraiye. ³ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma wemmá yaúma abeyúmmá íma wáin-aitanobaq íyaabótuwena yawáâq umá aráapatukaiye. miráuma Tááqtaama móragaraq kaaqaari-áimmá waayúkama íma timá yímikaiye. miráinata taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) mainata anaáekaq pááqya-kanaama ayúwáiyana uréire íniye.

⁴ ániibo kemá aónaraunana yaímma náápaan-abiq-tatarâq yainá-wáyúkámá Áánûqtu auyâq yíkái-kayukama marâq máqe-urāae. miráita yaímma-wayukama Ítuqtaba Áánûqtuni watáayabagaraq tiráápoata ye-tiqnómá arákáawaq yeqtí yirun-íyâpómá aónaraune. mi-káyúkámá abáâq-wákókárâbí wení amakókâq

nunamumma ítéta wení awaaméq-áúbámá yúwáayakarabi iyáákaqa íma matáápoata pukáápike aúwaraimma mayéta Ítu Káríqtogaraq taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) yabíkááe. ⁵ ániibo tébakaq pukáa-kayukama íma yú waráamanibo taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) yáwítata aúwaraimma matááe. mi-kánááráq áqnáabariq umá pukáápike itó-i-kanaae. ⁶ mi-káyúkámá pukáápike umá itó-urayia-kayukama yimuqá kémareta aokaríq umá mááe. anaaékaqa mórama puí-yátáákóni akoqnáama aménáápáqá íma mánomanibo Áánûqtugaraq Ítugaraq yenákátí anó-monoq-wayukama maéta yeráwáqá Ítugaraq taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) yabi ínoe.

Tááqtaama táí-meyamma matáíye.

⁷ anaaékaqa taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) ánatainana Tááqtaama ánnáma ayútuwena ⁸ máqten-ayapaq-marabaq waayúkama áiqma yorupa ínata ááiqa yokaa ínoe. yorupa-káyúkámá anómma yabíkáinaqa áwíqa Agóga wení waátá-marukoni waayúkaraa mánoe. mi-márúkóni áwíqa Méíggogae. Tááqtaani áái-qi-wayukama únókóni kegébaraa umá taígani mánoe. ⁹ miráinata yeráwáqá máqte-marabaq araaraa kéeta Áánûqtuni waayúkati káimma Áánûqtu ákain-ano-maruqtabagaraq yeráwáqá yáuturaae. miráimanibo Áánûqtuni márûpake iragómá kukéna maamin-áái-qi-wáyúkámá kamá ánataarae. ¹⁰ ániibo Tááqtaama maami-káyúkámá kaaqaari-áimma timá yímikaitana Tááqtaamma Áánûqtuma yáuma nokaayúnóbáq iragógáráq uwaa-áitógómá kéi-nokaayunobaq iyaabótukaiye. mibáq abááq-wákáráq kaaqaari-ámúné-nákáráq mááyaqa Tááqtaama kúmitata yeráwáqá kaumotá umá wágááwabi nokáamma yíqa ôriq umá maqtúq-matuq kéinata mánoe.

anómma yainái-kánáámá abarokáq uráíye.

¹¹ kemá Yóáane aónaraunana anómma waayán-ábíqtátámá wáqe-uráíye. min-nákómá mikáq máqe-uraitana wenôpake maragáráq aabayákáráq ikatíq éta aúyoreqeta urááe. yeqtimáákaq íma wáqe-uráíye. ¹² ániibo pukáa-kayukama yíwíqa wái-kayukagaraq yíwíqa íma wái-kayukagaraq abíqtátágóni aúbáq itó-uraawaq aónaraune. káqon-aba-wannaama matúq-matuq í-áwíkaráq agátataae. mi-kánnáábí káonena pukáa-kayukama nôrawabi uráa-qtataakomma yeráwáqá yainániye. aúba-wannaama áqa agátataae. ¹³ máqtemma únópí pukáamma únókómá yeráwáqá yauwéqma yukáíye. áitanobaqa pukuráa-kayukama yeráwákáráq yauwéqma yiréta máqtemma nôrawabi uráa-qtataaqtaba yáikáíye. ¹⁴ miráitana áitayamma yé-ta puí-yátáákáráq yáuma nokaayúnóbáqá iramá uwaa-áitógáráq kékainobaq iyaabótukaiye. minnáma anaaékaq yauwéqma kaayaq táoriq umá pukáa-kanaae. ¹⁵ ániibo aamá yainái-nakoma matúq-matuq umá máí-wannaabimma aónaimma móra-waigoni

áwíqa íma wáqe-uraitana wemmá yáuma nokaayúnóbáq irá kégainobaq iyaabótukaiye.

aúge-maragaraq wíyôkaraq

²¹ kemá Yóáane aónaraunama aúge-maragaraq wíyôkaraq wáqe-uráíye. áqnáabaq-maragaraq aabayákáráq yáwítana únómá ókaraq íma wáqe-uráíye. ² miráita aokaq-márúqá aónaraunama mi-márúkóni áwíqa aúge-Yerutaare wáqe-uráíye. Áánûqtuni márûpake kukéna aaragómá waamá mayánéna iníkáá umá wenaneqá matawékaraq kétagáíye. ³ ániibo ítaraunana náapaan-abiqtatarake móra-aimma maará téna anókaq ááyama tiráíye: “aónaaro. íbêqa Áánûqtuni amááqa waayúkabi wáíye. wemá yetê mániye. yeráwáqá wení aarawaamá maíyana Áánûqtuma wenamááríq yeráwáqá aúkáapimma mániye. ⁴ miráinata Áánûqtuma wenamááríq yeráwáqá máqte-yiqnuma mamá kokoq umáyikaneta naayó-qtátááqá yáuraipoata ókaraq ípuyeta ókaraq yoaa núnu íéta ókaraq ibiqá íma yaréta ókaraq yú-yíqa íma íniye.” téna min-áikómá tiráíye.

⁵ ániibo anó-naapaan-abiqtataraq máí-nakoma maará téna tiráíye: “aónaaro. máqte-qtataaqa aúgemma tarôq kéune.” téna ókaraq tiráíye: “maamin-áimma wannaabí agayaa. máqte-kayukama maamin-áimma mayáiyana akoqnáá umáyikaniye. árain-aimiye.” téna tiráíye. ⁶ ániibo wemá óqa maará téna timá tímikáíye: “maami-qtátááqá abarokáq umá kánataíye. máqte-qtataaqtaba kemá kenamááríq áqnáabariq éq aqtórakáráq máune. náawanabi nonáá ákainama watúq-watuq umá wái-poqnopike paá aménúne. ⁷ ániibo móra-nakoma ááiqa umá uyátainikaa umá ketáama waráinna-nakoma maami-qtátááqá wemá mayániye. kemá wení Áánûqtu máenana wemá ketáanima mániye. ⁸ ániibo yaímma-wayukama náayuwabi yáaqa kéikateta itáíq-itaiq umá iyáqtoraa-kayukama táí-aaimma tarôq íya-kayukagaraq yíkamma utái-wáyúkágáráq kumari-yátáákáráq íya-kayukagaraq iraaq-wáyúkágáráq awéqa íya-kayukagaraq kaaqaari-áimma tiráíya-kayukagaraq máqtemma yeráwáqá nokaayúnóbáqá mánoe. iramá uwaaq-áitógáráq kégai-nobaq mánoe. minnáma anaaékaq-pui-yataare.

aúge-Yerutaare.

⁹ ániibo mórama abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake wení táápepimma waayúkama mamá táíq í-yátáákáráq kaayaqte-kaayaqte-yataaqa anaaékaq mamá abarokáq ínena miráitana ketôpaq Yóáaneqaq iréna maará téna timá tímikáíye: “iyo. típi-típi-araakoni aúgen-inimma mayáanikaa umá wení waayúkama yiwiráimma aráátenune.” téna timá tímikáíye. ¹⁰ ániibo ketaágoma kemá mamá akoqnáá kéitana ayáqtaáq-anubaq tíwíqmena aúgemma aokaq-márúqá áwíqa Yérútáárebaq Áánûqtuni márûpake kúmimma tirááitiráíye. ¹¹ maamin-áúgé-márúpimma Áánûqtuni tágama-yataakoma íraqôn-oq-takoma áwáarara kainíkáá umá tágaráíye. ¹² ániibo

maami-márúqá anómma ayáqtáá-kuruma wáitana mi-kúrúgómá títaupake kaayaq-óqtámá wáqe-uráiye. miráitana títaupake kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake móra-mora umá máqten-oqtaraqa máqe-uraawana títaupake kaayaq-ítirááéó-ánná-wáyúkátí yíwíqa móra-mora umá máqten-oqtaraqa wáqe-uráiye. ¹³ maami-márúkóní kururáqá aabaúmá utain-áúkápáq kaumo-óqtámá wáitana aabaúmá kubéráipaqa kaumo-óqtámá wáitana téba-teba-aukapaqa miráuma kaumo-óqtámá wáqe-uráiye. ¹⁴ ániibo maami-márúkómá títaupake kaayaqá anón-oqta-karaaqa aménáápáqá wáitana min-óqtákáqá móra-mora umá títaupake kayaaqá tipi-típi-araakoni timáyíkaraa-kayukati yíwíqa wáqe-uráiye.

¹⁵ ániibo mi-káqtó-nákómá aamá kétima-timena ayáápimma maami-ánó-márúqá oqtagáráq kurugáráq maqmá aónaimma áwáarara kai-tátámá matoréna máqe-uráiye. ¹⁶ maami-márúqá máqten-aukapaqa mórai q umá yáumatamma wáqe-uráiye. Áánûqtuni kaqtó-nakoma maami-márúqá maqmá aónaraimma ayáqtááqá nékaq anó-maruqa (2,415 km) wáqe-uráiye. kokupaqa mórai q umá (2,415 km) wáqe-uráiye. ¹⁷ ániibo maami-kúrúqá yanaammó utáimma wayúkama miráoni q umá maqmá aónaraimma ayáqtááqá (144 m) wáqe-uráiye. ¹⁸ maami-márúkóní kurumá íráqôn-oqtakake tarôq uréna kuru aúkáapimma mi-márúqá áwáarara kégaitana nokóráá uráiye. ¹⁹ miráitana maami-kúrúgóní aménáápáqá títaupake kaayaq-íráqôn-óqtákáq anón-oqtan-awíqa pááqyan-oqtama áwáarara kégai-qtataaqa aráápamakaiye. áqnáabaq-oqtakaraaqa mara-áyán-óqtámmá wáqe-uráiye. mamá mikáq-óqtá-karááqá tokôn-oqtama wáqe-uráiye. anaaékaqa awígíq naráin-oqtakaraq yaaénagaraq ²⁰ abutákáráq kawaan-áigáráq eqábugaraq tubú áyáuraakaraq waayákáráq karogarokáráq kaqma-wáyúkáákáráq múma aqtóráqá írêq-oqta-karaaqa ikuron arakáá uráiye. ²¹ máqtemma títaupake kayaaq-óqtáráqá wayámmá anó-puyakaakake tarôq uréna mi-márúkóní anón-amma áwáarara kégaitana aónama yútínikaa umá umákaiye. ²² ániibo kemá Yóáane aónaraunama anó-monoq-namma mi-márúkáqá íma wáqe-uráiye. ímiye. Áánûqtuma máqten-akoqnaagaraq tipi-típi-araakoma Ítute yenamáa yenákámá anó-monoq-nakaa umá máqe-uraaye. ²³ Áánûqtuni tágama-yataakoma mi-márúkáqá aakáá kamá tágékaitana tipi-típi-araakoma mi-márúkóní ókáá kéiyé. aati-aatimá tágaikai q kéipoana aabaúkáráq wíyôkaraqtaba íiye. ²⁴ miráinata waayúkama máqte-marabake mi-tágámáyátááqá aónéta yetáaimma yabi ínoe. marabiké anómma yabíkáa-kayukama yeráwáqtí kateko-yátááqá akoqnáá-yataakaraq méta mi-márúkáqá uyáberanoe. ²⁵ mi-márúkáqá wágáama oqtamá íma umá áuyaranoe. ániibo aati-aatimá mibáq kumayuqá íma aurániye. ²⁶ miráinata máqte-kamaanima yeráwáqtí tágama-yataaqa yaagumá-yataakaraq ma méta mi-márúkáq uyáberanoe. ²⁷ ániibo máqtemma íma arutáinna-yataakaraq naayó-mánikónôpake-qtataakaraq mi-márúkáq ma méta íma kanaarác uyáberanoe.

waayúkama kaaqaari-áímmá téta Áánûqtun-aama ikéwaraa-kayukama íma kanaarác uyáberanomanibo mi-káyúkámá tipi-típi-araakoni aúba-wannaabi matúq-matuq í-yíwíkarác yetíwíqa agamakáina-wayukama kanaarác mi-márúqáqá uyáberanoe.

matúq-matuq umá mái-yagaraq matúq-matuq umá mái-nomma

22 kemá Yóáane kaqtó-nakoma Áánûqtunopake mórama anó-nomma matúq-matuq umá mái-nomma tiráátiraiye. maami-nókómá yóiqá aónai-yataaqa kaapókáá uráiye. Áánûqtuyaa tipi-típi-araakoni náápaan-abiqtatarake maami-nókómá kukéna mi-márúkóní anón-akoni aúkáapimma kukáiye. mi-márúkóní anón-akoni aúkáapimma téba-teba-aukapaqa matúq-matuq umá mái-yama wáena máqte-karítimaatigoni móra-mora-wiyokaqa arammá kéiyaiye. ániibo mi-tágóní ánagoma aarawaamá mamá yeráwáqá íráqóniq uráiye. ³ mi-márúkáqá mórama Áánûqtuma íma ákáina-yataaqa íma wániye.

mi-márúkóní aúkáapimma Áánûqtuyaa tipi-típi-araakoni náápaan-abiqtatama wániye. Áánûqtuni mayái-wáyúkámá wekác nunamummá tínoe. ⁴ Áánûqtun óipi yeráwáqá aónanoe. ániibo wenáwíqa yeráwáqtí yúwáayakaq agamarániye. ⁵ kumayuqá íma auráinana ókáráq aaqá kaiyábágáráqtabá mibáq íma íyé. ímiye. uyátárai-nakoma Áánûqtuma wení tágama-yataakoma yeqtôpaq tágayikainata yeráwáqá weté matúq-matuq umá yabi ínoe.

Ítuma yauwéqma kumíniye.

⁶ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma timá tímikaiye: “áre. maan-áímmá waayúkama mayétama umáyikaniye. árain-aíne. uyátárai-nakoma Áánûqtu wenaágoma wení amuné-wáyúkámá keyimitata watáama tirááe. móra kaqtó-nakoma wenôpake timá káitana máqte-qtataaqa pááqya-kanaabi abarokác ínítqaba wení mayái-wáyúkámá yiráátiraiye.” téna timá tímikaiye.

⁷ ániibo Ítuma téna tiráiye: “aónaaro. kemá pááqya-kanaabi keráwáqtôpaq yayamá yénúne. ániibo yeráwáqá náayuwabi maami-kánnáábí wáin-amunéaimma mayétama mi-káyúkámá yimuqá kémaraae.” téna Ítuma tiráiye.

⁸ Yóáane kemá marái-qtataaqa itêq aónaraune. ánatatuweqa maami-qtátááqá tiráátirai-kaqto-nakoni aítaupi tipaq atêq nunamummá wekác áaimma átáma ténáae túnnamanibo ⁹ wemá timá tímikaiye: “emá íma mirá uwo. kemá etêgaraq amuné-wáyúkágáráq enábâqawaaraa-kayukagaraq maami-kánnáábí wáin-aimma kéwaraa-kayukagaraq paá mayái-náqúne. Áánûqtuma wenamá wekác nunamummá tiyo.” téna

¹⁰ ániibo ókaraq timá tímikaiye: “Áánûqtuni amuné-áímmá maami-kánnáábí wáimma íma mamá áuyoqtuwaao. ímiibo abarokác ínî-kanaama waaqókáríq kéiyé. ¹¹ náayuwabi táí-yaaimma tárôq kéiya-yuma móragaraq paá tarôq oro. náayuwabi kumari-yááim-

má tarôq kéiya-yuma móragaraq paá tarôq oro. ánibo náayuwabi íráqô-qtataariq kéiya-yuma móragaraq paá íráqô-qtataariq oro. náayuwabi aokaq kéiya-yuma móragaraq paá aokaq oro.

¹² Ítuma téna tiráiyé: “aónaaro. kemá pááqya-kanaabi kumónúne. kemá máqte-kayukati meyámmá maméq kumónúne. ánibo kemá yauwéqma máqte-kayukama móra-mora umá nōrawabi uráan-awaataqa yiménúne. ¹³ kemá máqte-qtataaqtabama áqnáabakaraq írêkaraq kemá máqte-qtataaqtabama áaikaraq aqtógáráq kemá máune.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁴ aarawaamá yeráwáqtí kúmiq-yataaqa paábaq matawáiya-kayukama unáákáqtōma tete okáá umá yimuqá kémaraae. yeráwáqá kanaaráq matúq-matuq umá mái-yagoni arammá kéneta yeráwáqá kanaaráq maami-márúkóní oqtaráqá uyáberanoé. ¹⁵ miráimani-bo kebó-yátááríq o-káyúkámá uwaatagáá-káyúkágáráq kumari-yátááríq o-káyúkágáráq waayúkama yíkamma pukáiya-kayukagaraq maníkókáq nunamummá tiráiya-kayukagaraq kaaqaari-áíqtábá yimuqá kémaraa-kayukagaraq kaaqaari-áímmá te-káyúkágáráq máápaq mánoé.

¹⁶ Ítuma mirá téna tiráiyé: “kéma Ítuma ketí kaqtó-nakomma timákaunana maamin-áímmá maména keráwáqtōpaq kukéna itáiq-itaiq í-wáyúkámá mórabi áikutaawana kétima-timiye. kemá Tébitin-annabiken-

anure. Tébitin-annabiken áráakogaraq kemá máune. miráuma nokáápaq-wiyoqa kamá kétağaune.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁷ ánibo Áánúqtuni Aokaq-Áágógáráq tipi-típi-araakoma Ítuni waayúkagaraq aaramá mayáanikaa umá yiwíkai-kayukama “yero” téta náayuwabi maamin-áímmá ítaraa-kayukagaraq “yero” téta tero.

owé. móra-nakoma nonáá ákáinana yínaqa matúq-matuq-nomma paá aménúne.

¹⁸ Áánúqtuni amuné-áímmá maami-kánnáábí ítaraa-kayukama kemá Yóáane kékén-áímmá máqtemma ké-tima-yimune. móra-waigoma maamin-áíkkóní ámúraaq óq-aimma ténama mi-tái-meyámmá maami-kánnáábí tirái-meyamma min-nákómá mayániye. ¹⁹ ánibo móra-nakoma maami-kánnáábíké móra-aimma mamá paábaq yuwáinna-nakoma Áánúqtu téna “maami-kánnáábí tirái-maruqa íma mayéna matúq-matuq umá mái-yagoni arammá íma nániye.” téna Áánúqtu tiráiyé.

²⁰ maamin-nákómá téna “maamirái-qtataaqa áraine.” téna wemá tiráiyé: “owé. kemá pááqya-kanaabi kumónúne.” téna tiráiyé.

Yóáane téna “waíno. uyátaráana-nako, iyo.” téna tiráiyé.

²¹ uyátárai-nakoma Ítuni íráqô-qtataaqa máqte-kayukate waíno. áre. miráuma waíno.